

חיים שאל חלק שני מן המוכן ומסודר בעזר אדיר במרום דין הוא אד"ר.

סימן א עמ"ש בברכי יוסף א"ח סי' ח' נמצא למד שרש למצות הנעשות מעומד. רח"ס בעל טע"ם טעמו וממשו.

קרי ותני הדבר הקשה עומד עליו ומבא"רו לחוקרו ולדורשו. חכם ומבין דבר ולא חצי דבר עיקרו ושרשו.

כמה"ר נר"ו נזר אלהיו על ראשו: שש אנכי על אמרתך אשר דברת כי נחה דעתך על דברתי בבר"י א"ח סי' ח' דמצאתי עיקר מטרין דברים הנאמרין לעמוד בספירת העומר וכיוצא בפסיקתא. אמנם הקשית עצמך לדעת מה כל החרדה הזו והרי הרא"ש בפסקיו סוף פסחים מייתי נה בשם תנו רבנן ע"כ דבריד.

דע ידיד נפשי ואור עיני כי הזמן גרמא משתכחא ביני עצר"י דלא מציא פסיא קני"א מאר"ש עדב"ר כאשר עם לבבי אשיחה. רק זה אומר סל"ח לך לדעתך כי אתה חופש כל חדרי גדולים חקרי דרמי כיפי ועקר טורי איך נתפייס' בבריתא דמייתי הרא"ש והלא מודעת זאת דהרא"ש בורר אוכל מים הגדול ים התלמוד.

ואין הרא"ש מביא ברייתות בסתם שלא הוזכרו בש"ס באותו פרק באותו מקום. וזמנין דמשכח דמייתי מהירושלמי או מהתוספתא קרי בחיל כאן לפני הדיבר דאתמר בירושלמי או בתוספתא.

אבל להביא ברייתא בשם תנו רבנן ולא הוזכרה בבבלי וירוש' זו לא שמענו. ומה גם דבריתא בלשון תנו רבנן היא שוגרת ומשוגר"ת כמשניות כמ"ש רבינו בצלאל והרמ"ע כידוע.

ואם נפשך לומר הן כל אלה טענות לגדל ולחזק דהכי הוה גריס הרא"ש בש"ס וכמה חילופי גירסאות בש"ס כנודע. דע דהרא"ש הוא אחרון מהראשונים וכבר קדמו לו מעתיקי השמועות בעל הלכות גדולות ורבינו יצחק בן גיאת והרי"ף וראב"ן זקנו של הרא"ש ודכוותיהו ולא אשכחן נשום גאון דמייתי ברייתא זו.

ובהלכות רבינו יצחק בן גיאת כתב שקבלה מפי רבותנו דמונין מעומד ואסמכוה אקרא בקמה קרי ביה בקומה עכ"ל הביאו מרן בכסף משנה פ"ז דתמידין ומזה מוכח דאינו ברייתא רק שקבלה מפי רבותיו. וגם מהרב שבלי הלקט ומס' תניא שהבאתי בברכי יוסף מוכח ודאי דאינו ברייתא דמייתו לה מלקח טוב דהוא פסיקתא וכבר נודע דהרב שבלי הלקט היה בזמן מהר"ם רבו של הרא"ש ובשבלי הלקט כ"י שבלת רל"ד כתב יש מפרשים דאתקש לקצירה ודרך קצירה מעומד ויש מפרשים דכתיב מהחל חרמש בקמה א"ת בקמה אלא בקומה ובשבלת שס"ו מייתי מתשו' הגאונים דילפינן קיחה קיחה מאגודת אזור ובלקח טוב מפרש דילפינן לכם לכם מספירת העומר וכו' ובשבלי הלקט הנדפס סי' ש"ג השמיט יש מפרשים דאתקש לקצירה ולא הביא כי אם יש מפרשים דכתיב בקמה וכו' אבל בסי' קי"ח הביא תשובת הגאונים ולקח טוב.

ומכל זה מוכח דאינה ברייתא מפורשת כמו שכתוב בפסקי הרא"ש ז"ל: וזאת לפנינו אנכי העירותיהו בקונטרס יעיר און בכללים מערכת א' אות נ"ז ושם כתבתי בעניותי

דזה תוספת בהרא"ש שכתב בגליון איזה למדן ואינו מפסקי הרא"ש ואעידה לי שני עדים דליתיה בהרי"ף וכבר נודע דהרא"ש מעתיק מהרי"ף ודרך הלצה אומרים שתלמוד הרא"ש הוא הרי"ף וגם אינו בקצור פסקי הרא"ש ונודע דלא יחטיא השערה ממ"ש לפנים ושם העירותי על מר בב"י סי' תפ"ט שכתב לשון ת"ר משם הרא"ש ע"ש ובאמת שיש להרגיש על מפרשי הרא"ש הרב תפארת שמואל והרב קרבן נתנאל ועל מפרשי בית יוסף אין גם אחד שהעיר בזה.

וראיתי להרשב"ץ בפסקי ר"ה דף כ"ח ע"א שכתב על דברי סמ"ק ואיני יודע מנין לו ג"ש אבל כן נהגו עכ"ל. ונעלם מהרב ז"ל הפסיקתא.

וראיתי להרב המפורסם מהר"י עייאש ז"ל בספרו הבהיר שבט יהודה סי' ש"ם דין א' שכתב וז"ל ועוד דהך דרשא לא הוזכרה בש"ס דידן אלא בריתא הביאווה הרי"ף והרא"ש סוף פסחים דמשמע דאינה דרשא גמורה אלא אסמכתא בעלמא עכ"ל ומ"ש הרי"ף והרא"ש הוא אגב שטפיה דאינה בהלכות הרי"ף.

ותו קשה עליו דממ"ש בס' עפרא דארעא גבי אין תורמין אלא מן המוקף והבאתיו ביעיר און שם משמע דסבר דהוי דרשא גמורה אלא שאינה מפורשת בהדיא ע"ש והוא הפך מ"ש בשב"ט מישור. (ב) ולב נשב"ר אשר אומר אליך הואיל דתנית בס' ח'.

אשר נתחדש לי כע"ט חיה שפר קדמי להחויא כי הנה מרן פסק סדר עטיפתו כדרך בני אדם וכו', וזו סברת העטור וכתב מרן דקי"ל כרב באסורי והוינן בה בספרי הקטן ברכי יוסף דאיך בי"ד סי' שפ"ו פסקו כשמואל. וניחא לן בעניותין דרב נחמן סבר כשמואל ומחוי למעבד עובדא כעטיפת ישמעאלים והדר חזיתיה להריטב"א שכתב הכי בחידושיו וגם כתב דרב סבר נמי דמצוה בעטיפת ישמעאלים זהו תורף דברי על הברכים: וכדו חמות"י ראיתי או"ר להרב הנמקי שכתב דלפי גירסת הרי"ף ר' יוחנן סבר כשמואל דעטיפה כעטיפת ישמעאלים ע"ש ולפ"ז ניחא מאי דפסקינן בי"ד סי' שפ"ו כשמואל משום דהכי סבר ר' יוחנן וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר"י וכ"ש הכא דשמואל סבר כוותיה.

אמנם הריטב"א ישנו בנותן טעם דר' נחמן סבר כשמואל דהוא טעם כעיקר והוא ברור לכל מראה עיני. אך הא דר' יוחנן תלוי בגרסאות ואין מופת חותך.

ועוד יש לומר דלא יהיב טעמא משום דר' יוחנן וכן לא רצה הריטב"א לומר דפסקינן כשמואל מטעם דרב יוסף ואב"י סברי כמ"ד פריעת הראש חובה כמ"ש התוס' דף כ"ג ע"ב דהא ליתא דאיברא דרב יוסף ואב"י סברי חובה כמ"ש התוס' מ"מ בהדיא שמעינן דלא סברי כעטיפת ישמעאלים וכשמואל דכל עטיפה שאינה כהיא לאו עטיפה דהא רב יוסף פריס סודרא ארישיה וא"ל אב"י לרב יוסף אין אבלות בשבת והרי דסברי דעטיפה אינה כישמעאלים אלא סודרא ארישא והוא הפך שמואל אלא דמ"מ סברי דפריעת הראש חובה אלא דבצנעה לא כדאמר ר"י.

והגם דבש"ס תלי הא דחובה עם עטיפת ישמעאלים אינהו אית להי שיטה אחרת. וזה מוכרח.

ומעתה מה ראייה הו"ל להביא הריטב"א מר' יוחנן ואב"י ורב יוסף הרי מבואר דלענין עטיפה כישמעאלים רב יוסף ואב"י סברי איפכא וסברי דפריעת הראש חובה וא"כ אין ראייה מר' יוחנן כמבואר. וכ"כ המרדכי דרב יוסף ואב"י סברי כסות הראש ולא כעטיפת הישמעאלים וע"ש שכתב המרדכי דר' יוחנן פליג על רב ושמואל.

והמעניין לבו ראה חכמה ודעת דיש לצדד כמה צדדין בזה: (ג) ואשר אמר מר כי ראית בבית יוסף א"ח שנדפס חדש ממש בדיהרן פורט כי בסי' תרצ"ה בהגהות חדשות הרעיש העולם על דברי הטור שכתב דרב צלי של מוצאי שבת בשבת דבגמרא אמרו רב צלי של ערב שבת בשבת וכתוב שם ששאל להגאון הבקי בכל חדרי תורה מהר"ר ישעיה ברלין נר"ו ולא ידע עכ"ד ואתה קדוש תהית אקנקני ישן שאפי' חדש אין בו אי שמיע לי מידי בהא: לנעמ"י מודע כי תמהתי על הגאון מהר"ר ישעיה נר"ו כי שמענו שמעו דכל רז לא אנס ליה ואולפניה שכיח ליה ואין ערוך אליו בדור הזה בבקיאותו המופלא.

דהרי זו של כת הקודמין הים ותרי גברי רברבי נפקי ער"ו ער"ו ביטלו את המעוררי"ן הלא המה הרב דרישה בסי' רצ"ג והרב שיירי כנסת הגדולה סי' קפ"ח וסי' תרצ"ה המה ראו כן תמהו דבגמרא לא אמרו אלא רב צלי של שבת בערב שבת ע"ש: ואני בעניי זאת לפנים כתבתי בשירי ברכה סי' רצ"ג כי מצאתי בשו"ת הגאונים כ"י סי' כ"ד תשובת ר"ח גאון דמייתי נסחת הש"ס פ' תפלת השחר רב צלי של שבת בע"ש ושל מוצאי שבת בשבת ע"כ.

וכונתי דבזה יש שליש ישו"ב להטור כי האף אמנם גירסת אביו הרא"ש אינה כן כיון דיש גירסא זו בעולם ואיכא אמוראי בש"ס דמצלו של מ"ש בשבת כמ"ש הרא"ש נמי לא קפיד הטור למנקט גירסת הגאון ודוק. סימן ב' בענין לא תתגודדו תורה אחת ילמדו.

כה הראני החכם השלם עצום ורב כמה"ר יעקב קמחי בן הרב המובה"ק מהר"ש קמחי ז"ל מקושט' יע"א בעיר לונדריס יע"א מידי עוברי בשליחות מצוה מה שיישב דעת הרמב"ם בסוף ה' ע"ז בענין לא תתגודדו שפסק כאב"י ביבמות דף י"ד והאריך בקונטרסו וזה תורף דבריו דאב"י דאתא לתרוצי למ"ד עשו ב"ש כדבריהם אי ס"ל דעשו כב' ב"ד בעיר אחת איך תירץ וכמו שהקשה לו רבא.

ותו מאי קאמר רבא והא ב"ש וב"ה כב' ב"ד בעיר א דמי בכ"פ הדמיון הול"ל ב' ב"ד בעיר א' הו"ו אלא ודאי דגם אב"י סבר דמ"ד עשו היינו בשני עיירות דוקא ופריך רבא דמשום חומרא דאחות אית ליה קלא והו"ל כב' ב"ד בעיר אחת אף דיהיו בב' עיירות והשתא מאי דפריך הש"ס ממ"ש במקומו של ר"א כו' הכלאתי כאב"י דאי כרבא אף לס"ד דמשום חומרא דשבת כמקום א' דמי לרבא שרי ואי פריך למ"ד לא עשו דאליבא דרבא הכי קאמר לא עשו דבר בזה שהוא כב' ב"ד בעיר אחת אבל בעלמא מתירין בב' עיירות ופריך מר"א דלס"ד שבת כמקום א' א"כ מה תירץ מקומות שאני ולא אמרינן דמשום שבת כמקום א' דמי א"כ אמאי פליג ואמר לא עשו כיון דב' עיירות עסוק הא לא חייש לחומרא.

גם התוס' ד"ה מי סברת כתבו דר"ל מוקשה ממגילה מוכח דס"ל דאפי' בב' עיירות אוסר ר"ל ורב. ואם נדחוק שרבא סובר דמ"ד עשו הוי אפי' במקום א' ואפי' בחומרא דאחות

אשה ולא תדוק לשון רבא דאמר כב' ב"ד בעיר א' דמי ונאמר דכונתו דב' ב"ד בעיר א' הו' ו'א"כ פלוגתייהו דלר"י אף בחומרא דאחות עשו במקום א' ולר"ל במקום א' לא עשו אבל בב' מקומות עשו ולפ"ז מקשה לר"ל אליבא דרבא גם זה אינו דא"כ מאי מתמיה ודקארי לה מאי קרי לה נימא דס"ל דהמקשה דר"ל דאמר לא עשו הוי לא עשו כלל ומאי דס"ד כה"ג לא מתמהינן עילויה.

ועוד אי מודה ר"ל דעשו בשתי מקומות אמאי אתותב לקמן דף ט"ז מההיא דבן הרכינס ומסיק ש"מ עשו ואמאי לא משני מקומות שאני אלא ודאי דאתיא הסוגיא כאביי וס"ד דמקשן דכי פריך ליה לרבא ולא השיבו סבר דאביי מודה לו בסברא זו דכב' ב"ד בעיר א' דמי ותיקשי למ"ד עשו אבל אביי לא הדר ביה מדיני לו' דב' ב"ד בעיר א' אסור ויהיה סובר כמ"ד לא עשו ופריך ליה מר"א ור' עקיבא דאיך סבר כמ"ד לא עשו כדי לקיים דינך כיון שאתם מודה לרבא הא ר"א ור' עקיבא עשו וכב' ב"ד בעיר אחד דמי.

ומשני אני סובר כמ"ד עשו ומקומות שאני ואיני מודה לרבא בסברתו דכב' ב"ד בעיר א' דמי ופריך ודקארי וכו' דכיון דפריך לאביי אביי יתרץ מקומות שאני ומשני סד"א וכו' ויותר נכון לומר דכל זה סתמא דש"ס הוא ולאוקי הלכתא כאביי קטרח מדאמרי' סד"א משום חומרא וכו' קמ"ל ואי דברי המק' אינו מדוייק קמ"ל דהוא לא אשמועינן מידי אלא דהכל סתמא דתלמודא לאשמו' סברת אביי והוא הכרח גדול לפסוק כאביי כן נ"ל לתרץ לדעת הרמב"ם עכ"ל.

וזאת תשובתי כרכא דכלא ביה הוא נא שר וקמ"חו נאש"ר קמ"ח סולת כולל כל אישורין. כרכא מצויינא חריף ובקי שקדן בתורה דרש בקמ"חינאה דהוא גלי ומלפא מפיו לפידים יהלוכו זקוקין דנורא ובעורין.

ה"ה החכם השלם עצום ורב בן גדולים ממשפחות המיוחסות בר רמי ובר רברבי בתי נרי"ן. כמה"ר נר"ו ושב יעקב ושקט ושאנן ויעת"ר לו כסף ככרין.

כי"ר היתה עלי יד הקדש וגם במכתב למ"ר לתרוצי סוגיא ומשרא קטריין. ואנכי איש רש ונקנה אגב מטלטל"י מדוך לדוך אכסוהו צער' וצעור"ה נסמן לכל רוחתא אוקמין כלם נסקריין.

ומה מני יהלוך ודבר דבר דבור על אופנו דינא יתיב וספריין. ואולם לפוטרו בלא כלום אי אפשר אמרתי לבטא בשפתים דברות שתים יפטירו שפתי הן מפטירין.

גם הייתי הלילה קורא ושונה בדברי קדשו אשר יצא לישע רבינו הרמב"ם וחיזק בריחי הלכה למשה הלכה והן מורין. ומתוך דבריו אורו"י הוא דקמור"י להרי"ף והרא"ש החולקין על הרמב"ם דסוגי' דשמעת' זו היא שקשה אליבייהו וסת"רי בירורין והלא כה דברי בקצר אמיץ ולקדם פניו באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין: מ"ש מר דמוכרח מהתוס' דר"ל ורב אף בשני עיירות אסרי דאי לאו הכי היכי קשיתיה מגילה.

הנה כת"ר כלל רב ור"ל ואינו מוכרח אלא לר"ל. ולפק"ד יש לישב הסוגיא לפי פסקן של הרי"ף והרא"ש ונדקדק במה שאמר רבא והא בית שמאי ובית הלל כשני בתי דינין וכו' דלפי דרך מכת"ר הכי הו"ל למימר והא אחות אשה קנא אית ליה וכשני בתי דינין דמי ומה הלשון אומרת והא ב"ש וב"ה.

ותו קשה לדרך כבוד חכמתי דמכולא שמעתין וגם מהתוספות מוכח דהא דאיפליגו אי עשו ב"ש כדבריהם אי לא עשו בכלהו פלוגתי דב"ש וב"ה הוי דהא מייתי מסוכה ומקוה ודכוותיהו. ועתה אמת אגיד כי לא נחה דעתי הקצר' בדרך מעכ"ת ויש לי לדקדק בו הרבה אלא שאין הפנאי מסכים הולך ולישר"י לן מר וכבר אמרו הטבעיים איש אל רעהו אעפ"י שאתה אהובינו האמת אהובה יותר אצלנו.

והדברים ק"ו על אחת אלף אלפים שאין להחליף בתורת אמת: אמנם נראה דמאי דמקשה רבא והא ב"ש וב"ה כב' ב"ד ר"ל דפלוגת' דב"ש וב"ה כיון דהוי בכמ' מילי וגם תלמידיהם רבים מר באתריה ומר באתריה קלא אית ליה דרבו כמו רבו המחלוקות ורבו המורים וכב' ב"ד בעיר א' דמי ולהכי אמר רבא דאפי' ב' ב"ד בעיר א' שרי למ"ד עשו.

וכפ"ז למאי דכללא דאפושי פלונתא לא מפשינן מ"ד לא עשו היינו דס"ל דלא תתגודדו שייך אפי' ב' ב"ד בעיר א' וב"ש וב"ה במחלוקותם ורבוים כב' ב"ד בעיר א' דמי. ולפי זה בפלוגתא אחריתי דתנאי אחרוני בשני עיירות שפיר דמו ועל זה הקשו ממקומו של ר' אליעזר וכו'.

ותמה ודקארי לה דמקומות שאני ובפלוגתא דתנאי אחרוני כשני עירות שפיר דמי ואהדר ליה דמשום חומרא דשבת קסבר דמקום א' דפי והשתא מאי דקאמר קמ"ל היינו דסתמא דתלמודא סדר הך קושיא והך פרוקא כדרך שקלא וטריא להשמיענו דגם למ"ד לא עשו בפלוגתא דתנאי אחרוני כגון ר"א ורבי עקיבא אף בשבת כב' מקומות שרי.

והשתא הך שקלא וטריא הוי לרב ולא לר"ל דר"ל כבר גילה דעתו דסבר לא עשו כלל בשום אופן אלא לרב מסתמא אצטריכנא ליתובי דעתיה ולומר דהוא לא סבר כר"ל ולא ק"ל ממגילה ואלבא דרב שקלינן וטרינן כן נראה לכאורה ואני אמרתי בחפזי: סימן ג אתן במדבר ארש שיטה. הגהות על קצת דיני הרמב"ם ה' סוטה.

א פרק ראשון דין ג'. קנא לה ע"פ שנים וכו' מרן בכ"מ ובב"י א"ה סי' קע"ח אייתי מתניתין בידיה אותה ששנינו פ"ב דכריתות המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה.

וראיתי להר' פרי חדש בהגהותיו בס' מים חיים שכתב וז"ל מרן הכ"מ הביא הירושלמי ומ"ש פ"ב דכריתות המקנא לאשתו ע"י אנשים הרבה עיין לקמן פ"ד דין ט"ו עכ"ל וכונתו להקשות למרן דהיא אינה ענין לדין זה דהא לקמן פ"ד דין י"ו כתב הרמב"ם דהיא בנסתרה עם כל א' וא' מהם וכן תמה הרב משנה למלך על מרן וגמר אומר וכבוד אלהים הסתר דבר.

ונעלם מהם דמרן עצמו נרגש מזה ובס' בדק הבית בא"ה כתב למחוקק הא דמייתי מפ"ב דכריתות והיא דפ"ב דסוטה דאשה שותה ושונה ע"ש ועמ"ש הרב בית חדש שם. ומה שפירש מרן במ"ש בירושלמי בעי מקנא לה טמאה בני אדם דהכוונה אם רצה מקנא לה ממאה בני אדם.

בס' פני משה מפרש ירושלמי שנדפס מחדש תמה על מרן דמי הכניסו בדוחק זה ואין כאן תימה. ועמ"ש בראש הספר בהשמטות.

והרב מוהר"ר אלעזר מקראקא הקשה קושיא חזקה בדין זה ממ"ש הרמב"ם פ"ט דנזירות דין י"ו ע"ש בס' מעשה רקח רמזי משניות מס נזיר דף סח. וכן קשה ממ"ש הרמב"ם פ"ו מאבות הטומאות דין ב' ע"ש ודוק.

ב פרק שני דין ד. קטנה שהשיאה אביה אם זנתה ברצונה נאסרה על בעלה.

ברין זה אנו בעניותי כתבתי בספרי הקטן חיים שאל ח"א סימן פ"ה ע"ש. ג' דין ח'.

כל איש שבא ביאה אסורה מימיו וכו'. הרב משנה למלך בדין זה נסתפק היכא דבא ביאה אסורה בשוגג מהו והביא ראיות על זה ושוב הביא דברי התוס' בקדושין דף ז"ך ויבמות דף נ"ח ע"ש באורך.

ולפום ריהטא נראה לי ההדיוט דדין זה מפורש בירושלמי פ"ק דסוטה הלכה ג' וכך הוא שנויה. דפריך אמתני' דקתני ושבעלה בא עליה בדרך והא תנינן כשם שהמים בודקין וכו' כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת את בעלה לאחר הבעול כך הן בודקין אותו.

ר' אבין בשם ר' הילא כאן ביודע כאן בשאינו יודע, ופירש הרב פני משה המפרש כאן בשאינו יודע בשעת ביאה שנסתרה דמנוקה מעון קרינן ביה. והרי הדבר מפורש בירוש' דהיכא דבא ביאה אסורה בשוגג מנוקה מעון קרינן ביה: ומה שכתבנו בפ' הירוש' דפריך אמתניתין כן פירש הרב פני משה המפרש וכן עיקר (ואף דבבמדבר רבה פ"ט אמרו מבלעדי אישך פרט לשקדמה שכיבה אחרת לאישך שאם שכב עמה בעלה אחר כן אין המים בודקין אותה והא תנינן כשם שהמים בודקין וכו' כלשון הירושלמי הנז' כנו ע"ש ולכאורה משמע דפריך אהא דמבלעדי אישך דמפיק מינה שאם שכב בעלה עמה וכו' ופריך מהא דכשם וכו' דשם במדרש לא קאי אמתני'.

מ"מ נראה עיקר כדכתיבנא בעניותין דהא דשכב עמה בעלה אחר הבעול מפקינן לה מונקה האיש מעון וכמ"ש בירושלמי פ' עגלה ערופה הלכה ט' ומקרא דמבלעדי אישך ילפינן לקדמה שכיב' הבעול אף שלא בא בעלה עליה כלל כמ"ש בתלמודין ביבמות דף נ"ח. ולכן נראה להשוות הבבלי והירושלמי והמדרש דמ"ש במדרש שאם שכב בעלה עמה וכו' צ"ל ואם שכב בעלה עמה אחר כן וכו' והוא ענין אחר וזהו דין המשנה דאם בא בעלה עליה בדרך אינה שותה ואינה אוכלת בתרומה דהמים אינם בודקין אותה וקאמר במדרש הכי משום דלא קאי אמתני' ובעי לאתויי הך פירכא ושינויא.

אבל בירוש' דקאי אמתני' ליכא הך ס פא דהמדרש וזה נראה עיקר אף שיש לומר לומר (בדרך אחר). והרמב"ם לא הביא דאין המים בודקין בעון בניו ובנותיו וכבר ראו כן תמהו הרב משנה למלך והרב מהרש"א בעץ החיים משם הרב מהרש"א.

אמנם בפסקי התוס' סוף פ"ק דסוטה כתוב וז"ל בא עליה בדרך אין המים בודקין וגם על עון בניו ובנותיו ואפי' פנויה עכ"ל והיינו כסוגיית פ' עגלה ערופה דף מ"ז ע"ב וכ"כ התוס' בשבועות דף ה'. וחוזרנו לדברי הרב מש"ל שהבאתי דמהדר לאתויי ראיות דבשוגג אם בא ביאה אסורה המים בודקין דעוד יש להרגיש דהך ברייתא דירושלמי פ"ק הובאה ריש פ' כשם והוא ז"ל גופיה הביאהס"ב דסוטה דין י"א והרי מהבריתא

גופה דמייתי דנבדקת על כל ביאה וביאה שהיא מקבלת הבעל אחר הבעל מוכח דבשוגג המים בודקין כמבואר ועיין בחי' קדושין לא' מקמאי דף ז"ך.

ויש לחקור האי גברא פרי"צא שאינו מנוקה מעון דאין המים בודקין את אשתו אי הא גברא ת"ב למי"תב בתשובה שלימה אי תשובתו אהניא ליה שיהיו המים בודקין את אשתו או לא. והנה הרב הגדול מאריה דארעא דישראל הרב המג"ן ז"ל בקרבן חגיגה סימן פ"ב הבינה וגם חקרה לחקירה זו.

ומשמע מדבריו ז"ל דנטה דעתו דתשובתו מעלנ"א אית לה ומיא בדקי לה. גם הרב המובהק מהר"ר מאיר יצחקי ז"ל בס' אור יקרות בחידושי הרמב"ם בדין זה פשיטא ליה טובא דתשובה מהניא ותמה על הראב"ד ומרן בראיתם משמעתא דריש ארוסה הבא על ארוסתו בבית חמיו דאי כהרמב"ם אמאי אצטריך קרא ותיפוק ליה דאינו מנוקה וקשיא ליה להרב הנז' דאי מהתם היכא דעבד תשובה מנוק' הוא ואצרכא עיון.

הביטה וראה עד היכן כח סברתו בזה עד דאתמוהי קמתמה על הראב"ד ומרן: ואולם הרב משנה למלך בדין זה פשיטא איפכא מסוגיא יבמות וקדושין דאי אמרת דמהני תשובה מה הקשו שם אלא דקנא לה כשהיא ארוסה מי בדקי לה מיא אימא דמיירי כשאחר שידע שנסתרה עשה תשובה לגמרי אלא ודאי דאפי' על השוגג לא מהני תשובה כדי שיבדקו המים וכתב שהדברים לפי פשטן כך הם מורים דגזרת הכתוב שלא יעשה המקום נס זה אלא למי שלא בא ביאה אסורה כל ימיו ותמה על הרב המג"ן עש"ב.

ואיברא דהראיה דמייתי מסוגית יבמות וקדושין נראית ראייה טובה תוכח"ת מגולה. וכיוצא בה יש לי ההדיוט להביא ראייה מהירושלמי פ"ק דסוטה שהזכרנוהו לעיל דפריך אמתני' דבא עליה בדרך מדתני בודקין על כל ביאה וביאה שמקבלה בעלה אחר הבעל ומאי פריך ההיא בדעבד תשובה.

ואשמעה אחד קדוש מדבר עמיתנו בתורה שרצה להכריח דתשובה לא סגיא דהא כתב הרמב"ם פ"א מהלכות תשובה דיום הכפורים מכפר על הקלות אפי' לא עשה תשובה ומדברי הרמב"ם בדין זה שכתב כל איש שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל וכו' אפילו בא על ארוסתו בבית חמיו וכו' מוכח דאפי' אם בא ביאה אסורה מעשה או מדרבנן זה רבות בשנים וכבר עברו כמה יום הכפורים לא מהני והרי על הקלות עצומו של יום ושעיר המשתלח מכפר אפי' לא עשה תשובה ואי אמרת דענין זה הוי מעין דוגמא דעלמא אמאי לא תהני ליה כפרה דיום הכפורים דעדו עליה וניקרי ביה מנוקה מעון אלא ודאי דנדון שלפנינו שנא ושנא מעלעא וכי היכי דמוכח מהרמב"ם דיה"כ לא מהני שכן כתב שבא ביאה אסורה מימיו אחר שהגדיל וכו' הוא הדין דנימא דתשובה לא מהני זהו תורף דבריו נר"ו: ונומייתי לו דהא לא מכרעא לומר דתשובה מעליא לא סגיא דאימור דבשגם הוא בצ"ר ויום הכפורים לא סגי ליה הנה מקום לומר דתשובה עם יום הכיפורים סגי ומסגי דכל כמה דשב בתשובה ויחר"ט חרט"ה גדולה והחזיק בדרך תשובה עד עקר"ה להאי ביאה אסורה ורחמנא אחשיביה מבלי באי ביאות אסורות דתשובה ויה"כ יש בידם למחז"ת כאלו לא חטא אז יקראוהו מנוקה מעון עונים אחריו מקודש אימא דתסגי ליה.

אך ראית הרב מש"ל בריאה וטובה. ואולם אני זעירא מסתפק קצת במאי דפשיטא להרב מש"ל דגזרת הכתוב הוא שלא יעשה נס זה כי אם למי שלא בא ביאה אסורה דדילמא לעולם דתשובה מהניא והא דמשמע מהני סוגיי דבבלי ביבמות וקדושין ומהירוש' הנז' דתשובה לא מהניא היינו לדידן דאנחנו לא נדע אם נראה מבפנים ושוה מבחוץ בתשובתו דהגם דעין רואה בצ"ר בנפשו האדם יראה לעינים אשר צ"ם לו צו"ם בעל בכי' וחזותו מוכיח ופניו מפנ"י התענית ושק ואפר יציע מי שת בטוחות אם עשוי אדם להצבי"ע והרי הוא פרוש מה חובתי מאנשי הר צבועי"ם ובקרבו ישים ארבו שבע ושבעים תועבות בלבו אמטו להכי אשר אין הדעת מכריע בזה ומשכחת לה האיש מקד"ש על פי הראיה ונפשו לא חיה מגן שויא כלפי ליא לכן כל שבא ביאה אסורה לא סמכינן למחות את השם מפני מראית העין רואה שעשה תשובה דדילמא עוד טומאתו בו ואין תשובתו כהוגן.

האמנם אי הוה בידן למען דעת דעביד תשובה מעליא ועינא ולבא כי הדדי נינהו אף שבא ביאה במזיד כל דעביד תשובה אמיתית עון עצמו נמחק ומנוקה מעון קרינן ביה יפה לבדיק"ה והמים בודקין את אשתו: ומעין דוגמא כתבנו בעניותנו בנותן טעם דמי שנתחייב מלקות ומיתת ב"ד ושב בתשובה בסיגופים ותעניות לא מהניא לפטור עצמו ממלקות ומיתת ב"ד כדמוכח הש"ס והפוסקים וטעמא כי אין אתנו יודע אם תשובתו כהוגן כדת מה לעשות או ומפטר נפשיה ממלקות ומיתה כמו שכתבנו במקומו וכן בחקירות אחרות לא ע"ט האספ.

ואגב רהטאי אנא נפשאי שפרא מילתא באנפאי דכך הוא בירורן של דברים דתשובה מעליא מהניא וסגיא ומים בודקין את אשתו אלא משום דמספקא לן בתשובתו לא משקינן לה כדאמרן. מריש הוה אפינא דסברתין נהירא לן אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא ואי בעית אימא גמרא.

אי בעית אימא קרא מקרא אני דורש דכתב רחמנא ונקה האיש מעון. ומשמעותי' דקרא דאף כי זאת לפנים היה בו עון כל שניקה הימנו מנוקה הוא.

ולא כתיב ולא היה לאיש עון אלא ונקה מעון אמר רחמנא ומשמע דהיה בו עון ונקה בתשובה כדאמרו ביומא דף פ"ו לפי שנאמר בחורב תשובה ונקה וכו' מנ"ל דתניא וכו' הא כיצד מנקה הוא לשבים ע"ש אלמא מתפרש הטב ומרווח ונקה האיש מעון דעבד תשובה. ואין זה דומה למ"ש מהריק"ו שרש קל"ט ושאר רבוואתא דאחר הנחתם התלמיד אין לנו לדרוש מעצמנו ככתוב לענין דינא.

דהא האי קרא דור"ש אין לה אלא משמעותיה דקרא הכי הוי והדבר ברור: ואי בעית אימא סברא הדעת נותנת דתשובה מהניא דהרי פסק הרמב"ם כמ"ד דבעלי תשובה עדיפי מצדיקים גמורים וטעמא טעים שטעם טעם החטא ופי' ומאחר דרב המקום ביניהם ובמקום בעלי תשובה אין צ"ג יכולים לעמוד דבעלי תשובה עדיפי מצ"ג איך אפשר דבעל תשובה בענין זה מגרעות נתן מצדיק והנה הוא רם ונשא ומקומו מושכ"ר במעלו"ת אח"ז טפי מצדיק.

ותו דאמרו פרק בתרא דיומא דשב מאהבה זדונות נעשות לו כזכיות איכו השתא האייתי אנש דזוהי ביא"ה חשבה ליה לזכו בתשובתו מאהבה וקרין ביה שאינו מנוקה. ותו דקי"ל דאין דבר עומד בפני התשובה.

ותו דלפום מאי דאסיק הרב מש"ל דאף אם בא במזיד ביאה אסורה ושכח בשעת השקאה מים בודקין את אשתו עש"ב. היתכן דשב תשובה מעליא יוצא בגרעון ממזיד ושכח.

ומה גם לפי מ"ש הרב מש"ל דאף שוגג ועשה תשובה אין זו תשובה לענין זה ושאינו מנוקה הוא אין זו סברא דשכח והוא מזיד עדיף משוגג ועשה תשובה גמורה. ואי בעית אימא גמרא יש להוכיח כמ"ש מהא דאמרינן ביבמות דף צ"ה ע"א אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה שיכול והלא דין הוא ומה במקוה שבא על איסור קל נאסר האוסר מקום שבא על איסור חמור אינו דין שנאסר האוסר.

ואוקמה ר' יוחנן בסוטה ופריך סוטה למאן אלימא לבעל בא עליה בעל אסרה עליה דבועל מאי איריא בא עליה אפי' נתן לה גט אפי' אמר אין אני משקה. אלא סוטה לבועל האי איסור קל הוא איסור חמור הוא דהיינו אשת איש אלא אמר רבא אשת איש וכו' ע"ש: ויש לדקדק דמשמע דמקמי דאתא רבין ואמר משמיה דר' יוחנן אשת איש הווי סברי בבבל דר' יוחנן הנה זה עומד בפירושו בבריתא דהוא סוטה וקשיא להו בבבל עלה מאי איריא בא עליה אפילו נתן לה גט וכו' ואתא רבא ואוקמא באשת איש אלמא מדברישא נא הוזכר אלא רבא שמעינן דהאי פירכא דפריך אפירושא דרבי יוחנן בבריתא דאוקמא בסוטה פרכי לה בבבל ומשני רבא ואוקמא באשת איש אלמא עד השתא סבור מינה בבבל דר' יוחנן הכי אוקמה בסוטה אלא דכי אתא רבין אמר ר"י אשת איש אבל מקמי הכי סברי דר' יוחנן עמד בשמועתו ופירושו בבריתא וק"ל דאיך ר' יוחנן דאתא על הא דפרכי על אוקמתא דר"ל ביבמה מאי איריא בא עליה שני אפי' נתן גט ואפי' חליץ והכונה כמ"ש התוס' דלא דמי לאחות אשה דאתאן לאוסרה ע"י ביאת איסור אבל כאן הדבר תלוי בזיקה ומכח קושיא זו אמרינן אלא אמר ר' יוחנן סוטה וא"כ ר' יוחנן דאתי לתרוצי הבריייתא בתר דנדחה פירוש ר"ל איך אוקמה בסוטה והלא מעין דוגמא דפריך אפירוש' דר"ל איכא למפרך גם לפירושו בסוטה דמאי איריא בא עליה אפי' נתן גט וכו' דאלמא לא דמי לאחות אשה שבאנו לאוסרה מכח ביאה דסוטה לא תלי' אלא בשתיית המים כדפירש רש"י.

ונראה דאפשר דרבי יוחנן אפשר דפליג על זה דאם אמר שאינו רוצה להשקותה יכול לחזור בו ולהשקותה. דהא דהש"ס דשוב אינו יכול להשקותה ואסורה לבועל לעולם אינו פשוט וכמ"ש התוספות תימה דמנ"ל דשוב אינו יכול להשקותה.

וכיון דמצד הסברא יש מקום לומר דאף אם אמר איני משקה מצי תו למיהדר ולהשקותה. אפשר לומר דר' יוחנן הכי סבר לאמת דיכול להשקותה ולחזור ממאי דאמר איני משקה.

ואע"ג דאמרינן בעלמא דר' יוחנן סבר הלכה כסתם משנה והתוס' מוכחי לה ממתניתין ר' יוחנן לא סבר במתניתין הכי, וכבר עין רואה דהתוס' לא כתבו אלא דיש להוכיח קצת

מינה. וגם בחלוקת נתן לה גט וחזר וקדשה והכניסה לחופה אפשר דפליג ר' יוחנן וסבר דיכול להשקותה.

וכן משמע קצת בירושלמי שילהי פ' היה מביא דאיבעיא להו אם קנא לה ונסתרה וידע בה וגרשה והחזירה ונסתרה שנת ולא בדקו לה המים טהורה היא או מאחר שאין המים בודקין את האשה שהיא אסורה לביתה טמאה היא ופ' הרב המפרש שהרי אחר הסתירה החזירה ואינו מנוקה מעון ע"ש. ומשמע דלא קמיבעיא ליה אלא בגרשה והחזירה ובא עליה ואח"כ נסתרה ושתת דכיון דהחזירה ובא עליה אינו מנוקה מעון אבל גרשה והחזירה והכניסה לחופה והשקה על סתירה קמייתא כדין עבד והמים בודקין אותה דהא מדנקט בבעי' נסתרה אחר חזרה משמע דלא מספ"ל אלא אם בא עליה אחר חזרה דאי לא מיבעי' ליה אלא בהכניסה לחופה ומספ"ל אי בהא אמרי' דקעבר על דברי חכמי' שכנסה לחופה בודקין אותה או לא.

לא ה"ל למנקט ונסתרה אחר חזרה אלא ש"מ כדאמרן (ודברי מהרש"ל בסוטה בהגהותיו דף ל"ח אין בהם כהם הכרע): ויש לדחות דלעולם דהירוש' סבר כתלמודין דאם גירשה אפינו החזירה והכניסה לחופה שוב אינו יכול להשקותה. והיינו לכתחילה אבל אם השקה כיון דלא בא עליה המים בודקין אותה.

וכד דייקת פורתא ליתא דלתלמודין משמע דאם נתן לה גט והחזירה והכניסה לחופה והשקה אותה בדיעבד על סתירה קמייתא אין המים בודקין אותה וכן אם אמר איני משקה ושוב חזר בו והשקה בדיעבד אין המים בודקין אותה. דאי אמרת דבדיעבד מים בודקין אותה מאי פריך מאי איריא בא עליה אפי' נתן גט ואמר איני משקה הרי היכי דאמר איני משקה ונתן גט בדיעבד אם השקה מותר האוסר אבל בא עליה אסרה לעולם ולהכי נקט תנא בא על איסור קל.

ותו דלכי מפלגת בין לכתחילה לדיעבד צ"ל דהיינו מדרבנן דמדאורי' על הרוב ליכא לפלוגי ואנן אקרא דכתיב אותה קיימינן. אלא משמע דלתלמודין כי נתן גט ואמר איני משקה אפי' אם השקה אינה נבדקת ומהירושלמי משמע איפכא.

הן אמת דהירושלמי הלז קשה דמאי קמבעיא ליה דכיון דהחזירה ובא עליה לאו מנוקה מעון הוא ומאי קמבעיא ליה אם המים בודקין אשתו לדעת הרמב"ם שכתב דאם בא ביאה אסורה מימיו לאו מנוקה מעון הוא זו כיון שנסתרה אסורה לבעלה מדאורייתא עד שתשתה וכיון שהחזירה נשוא עון. ולפום מאי דכתיבנא בעניותין על דברי הרמב"ם לקמן פ"ג דין ד' דלדעת רש"י והתוס' והרמב"ם איכא פלוגתא דתנאי בפירוש ונקה האיש מעון דחז סבר דספיד קרא על ביאתו אחר שנסתרה באשתו אמרו וחד סבר דהאי עון הוא עון עצמו בין בזו בין באחרת וכתבנו שם בעניותנו דהירושלמי אזיל בשיטת מאן דסבר דלא קפדינן רק שבא עליה אחר שנסתרה עש"ב.

לפי זה מתיישב קצת מאי דקמן דכיון דהירושלמי סבר דהגם כי בעל האשה מרובה בגד"ם גם בכנפיו נמצאו איסורי ביאה כל שלא בא עליה אחר שנסתרה מוליך ומביא אשתו ומשקה על כן איבעי' ליה אי האי דקפיד קרא היינו בנשואין אלו דקנא לה דוקא וכל שגרשה נתפרדה החביל' והגם דמה שבא עליה בנשואין אחרונים הוא ביאת איסור

אינו מעכב בדיקתה כי היכי דלא מעכבי ביאות אסירות אחרות כיון דאיפסקו להו גרושין.

או דלמא דכי לא קפיד קרא היינו ביאות אסורות באחרות אבל בזו הכל מעכב וגרושין לא מפסקי וא"כ לא בדקי לה מיא: וע"פז ניחא מאי דאיכא למידק דהרמב"ם פ"ה דין ו' הביא תחלת הירושלמי הזה דגירש כמי שמחל ע"ש והשמיע הך בעיא הקרובה אליו. ולפום מאי דאמרן ניחא דס"ל להרמב"ם ככל אשר דברנו דאי איבעיא להו בירושלמי היינו לפום שיטתיה דמנוקה מעון באשתו אמרו על כן מצא מקום למיבעי אבל למאי דקי"ל דכל שבא ביאה אסורה מימיו אין המים בודקין פשיטא דאף זו לא בדקי לה מיא ואף כי שתיא מגן שויא לא מהניא: הן אמת דלפי מה שפירשנו בירושלמי בהך בעיא דאזיל לשיטתיה במנוקה מעון דאינו אלא כאשר בא אחר שנסתרה וגם לפי מש"ל דמוכח מהירוש' דגירשה והחזירה והכניסה לחופה והשקה אסתירה קמייתא המים בודקין אותה ק"ק על התוס' בסוטה דף י"ח שהביאו הירוש' הזה בסתם ופשוטו ופנימיותו הוי דלא כבבלי דפשוטו דהבעיא היא אי אמרינן דמנוקה דאשתו אמרו הוי הפך הש"ס בדף מ"ו דאפי' עון בניו ובנותיו ואפי' פנויה ונקיט הכי להלכה בתוס' בשבועות דף ה' ובפסקי התוס' דמכילתין וא"כ נמצא דבעיא הירוש' הוי דלא כהלכתא כמ"ש לדעת הרמב"ם וגם פנימיותו דדייקינן מיניה דאם לא בא עליה אחר נשואין שניים מצוי להשקותה ואם לא נבדקה טהורה היא ומותרת לבעלה כמדובר הוא הפך הסוגיא דיבמות הנזכר וכמ"ש התוס' שם דכל שגירשה או אל האשה אמר שלא להשקותה שוב אינו יכול להשקותה ומאחר שכן דאין תוכו כברו של הירושלמי הלכה אמאי מייתי ליה בסתם.

ומלבד זה גם מדר' יוחנן דאוקמא לברייתא הנזכר בסוטה ש"מ דכל שבא עליה אסרה על האוסר לעולם דאי אמרת דאי גרשה והחזירה ונסתרה והשקה ולא נבדקה מותרת לבעל ולבועל היכי קא' דאם בא עליה איסור קל נאסר האוסר הא משכחת לה דבא ולא נאסר האוסר ואין כאן איסור לבעל ולבועל.

ומה דמות יערוך לאחות אשה. ונמצא דהברייתא זו לדעת ר' יוחנן דתני דאם בא על אשתו סוטה נאסר האוסר איפשיט' בעיין דירושלמי דמשמע דהוא איסור עולם כדמוכח ממ"ש התוס'.

למאי דדחי הש"ס בנתן גט ואמר שלא להשקותה. ואמאי הביאו התוס' בעית הירושלמי בסתם.

וזה טוב טעם להרמב"ם דהשמיט בעית הירושלמי מלבד מש"ל דס"ל דמסוגיין איפשיטא כמו שנאמר חוזרנו על הראשונות דהכי אשכחן בירוש' דפשיטא ליה דנותן גט כל שלא בא עליה המים בודקין את אשתו ואפשר לומר דהכי הוא סבר ר' יוחנן כמדובר לעיל. והיינו דלא חייש למאי דדחי הש"ס אפי' נתן גט וכו' והא דכי אתא רבין אמר ר' יוחנן באשת איש היינו מכח הברייתא דמייתי בתר הכי אמטול הכין הדר ר"י משמעתייה דאשכח ברייתא דמפרש לה באשת איש.

ומיהו למאי דסבר' דפירוש הברייתא סוטה אי איתא דתשובה לא מהניא מגזרת הכתוב כדעת הרב מש"ל מאי ק"ו איכא מסוטה לאחות אשה ואיכא למיפרך מה לסוטה דהחמיר

בה רבנן טפי מכל התורה דתשובה גמורה דבעלמא בכל התורה אימתני ותקיפא כי רבה היא גבי השקאת סוטה תיוב"ת לא חזינא דמהני' ואינו מנוקה מעון קרינן ביה ואין ללמוד מינה לאחות אשה כיון דאשתני סוטה לחומרא טפי מכל התורה.

דאף שעשה תשובה מיקרי אינו מנוקה מעון ובכל איסורי תורה תשובה כדינה מעליא והראשונות נא תזכרנה והדר כדמעיקרא לפני העון וכן אם בא על אחות אשה ועביד תשובה הראויה עון נמחק והדר כדמעיקרא דאסיר באחות אשה היינו דהדר כדמעיקרא מקמי העון לא כן בסוטה ומאי ק"ו איכא.

אלא משמע דדינא הוא דהשקאת סוטה ככל התורה דתשובה מהניא ומנוקה מעון נחשב הוא וא"כ שפיר היה דן ק"ו אי לאו דכתיב אותה ויש לדחות: ומיהו בשגם דמדינא אי שב בתשובה מעליא מנוקה מעון הוא יען בוחן לבות אלהים ולא אתנו יודע אי עביד תשובה ולבבו שלם כל שבא ביאה האסורה לו מימיו לא משקינן לאשתו.

ובשגם איכא אומדנא דמוכח דהיא תשו' שלימה לא פלוג רבנן. וכמו שהוכיח המש"ל מסוגיות יבמות וקדושין וכמו שהוכחנו מהירושלמי.

אלא דממ"ש בשבועות דף ה' אלא מעתה גבי סוטה דכתיב ונעלם מעיני אישה מכלל דהוא ידע מעיקרא אי הוה ידע מי בדקי לה מיא והתניא ונקה וכו'. יש לעמוד על מ"ש בעניותין דמדינא תשובה מהניא דהרי הכא אקרא קאי דכתיב ונעלם וקאמר אי הוה ידע מי בדקי לה מיא והא אינו מנוקה מעון ומאי פריך דאף דמשום ספיין.

אי עבד תשובה מעליא אי לא לא משקינן לה מ"מ לאסבורי קראי שפיר מצינן לאוקמיה אדינא דדינא הוא דעבד תשובה מנוקה הוא וכאשר כתבנו לדעת ר"י בפירושא דברייתא הנז' דקאי אקרא אותה כמדובר וא"כ ליתא דאף דיידע מעיקרא אי עביד תשובה מעליא מנוקה מעון קרינן ביה. וגם למ"ש התוס' שם דאם לא בא עניה משנסתרה אינו מנוקה משום דכיון דשכח מוכיח שלא הקפיד וכו' ע"ש אכתי נימא דעביד תשובה להא דלא הקפיד שע"ז בא לידי שכחה ונקה האיש אלא ודאי דתשובה מדינא לא מהניא.

ונראה דאין מכאן ראיה דהמקשן והתוצרן דלא חשו להך אוקמת' דעביד תשובה יש בהם בנותן טעם כעיקר דאין הסברה נותנת דדין סוטה לא הויא אלא כשנעלם וחטא ועביד תשובה אמנם כשלא נעלם ולא חטא כלל אין דין סוטה נוהג. דהא איכא למ"ד דצדיקי' עדיפי מבעלי תשובה ויותר ראוי דנס זה יגלה ויראה בצדיקים גמורים החרדים אל דברו מתחילה ועד סוף.

ובלאו הכי לא מסתבר כלל דדין סוטה ליתיה אלא בחטא ועביד תשובה ומ"ה הקשה המקשה ולא חש דלוקמה בתשובה דלא מסתברא כלל וגם המתרחץ מה"ט נסוג אחר ותריץ יתיב באנפא אחרינא קושטא דמילתא: ועוד אני אומר דלפי סוגי' סוטה דף מ"ז דעון בניו ובנותיו מעכבי לבדיקת המים והכי תפסי לה התוספות בשבועות דף ה' ובפסקי תוס' סוטה והרמב"ן בביאורו עה"ת דאם עשו תשובה בניו ובנותיו על עונה ועיינו הרואות דברי הצומות וזעקתם עם כל זה לא משקינן לה ואין לומר דהא דחיישינן טובא אם תשובתו מעליא אף דחזינן ליה תריץ יתי"ב ומספיקא לא משקינן לה היינו דוקא בעון עצמו התם הוא דמחמרינן טובא אבל גבי בניו ובנותיו יש להקל מכי חזיתנהו

באמנדא דמוכח דתשובתם תשובה אלא אבות על בנים כי הדדי נינהו ואי אתרע בהו מילתא נדבר עבירה בין בדידיה בין בבניו ובנותיו תו לא משקינן לאשה זאת משום חומר בקודש שלא למחוק השם בכדי דאימור לבם לא נכון ואשר עין בעין ניחזי אנן לא למראה עינינו נשפוט.

ומנא אמינא לה ממ"ש הרא"ם בתוספותיו פ' עגלה ערופה והביאו הרב מש"ל בדין זה וז"ל הא דאמרינן הכא דבעון בנותיו וכלותיו אין המים בודקין את אשתו ה"ד כשיודע ואינו מוחה דאי לא"ה הא אמרינן לעיל פ"ק אם יש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה ודייק לה מדתנן ושבאו עדים שהיא טמאה דאי אמרת מים בודקין אותה הא מדלא בדקוה מיא סהדי שקרי הוו ומאי קא דייק דילמא האי דלא בדקוה מיא משום עון בנותיו וכלותיו אלא ודאי דוקא היכא שיודע ואינו מוחה ואז ודאי לא היה משקה אותה כיון שיודע שאין המים בודקין אותה עכ"ל.

והשתא אי אמרת דעון בניו ובנותיו קיל ואי חזינן דעביד תשובה משקינן לה מאי קשיא ליה להרא"ש בההיא דרב ששת דכיון דמתניתין סתמא קתני ושבאו עדים שהיא טמאה היינו בכל גוונא אפי' כשבניו ובנותיו כ"ע ידעו דמתעסקים בתשובה שלימה דאין לתלות בעונם ומחלוקה זו מייתי ראייה דמדקתני סתמא ושבאו עדים היינו לעולם בין היכא דאיכא למתלי היכא דחזינן להו שהם בתשובה לעולם אינה אוכלת בתרומה וכאשר יהיה האופן דליכא למיתלי בעון בניו ובנותיו דחזינן להו שהם בתשובה שלימה ולא בדקוה לימא סהדי שקרי ומאי ק"ל להרא"ש אלא משמע דס"ל דאף בעון בניו ובנותיו לא אזלינן בתר אומדנא דעשו תשובה דשמא אינה תשובה כראוי וא"כ לעולם איכא למיתלי בבניו ובנותיו והיינו דק"ל להרא"ש.

ולפ' שיטתנו חקר הודינו והדרנו הרב המובהק כמוהר"ר ברוך צ"אני דיהא נאמן במגו במ"ש שעשה תשובה מגו דאי בעי אמר לא חטאתי כלל דאשכחן דמגו מהני גם לענין איסור והשבתי לו לפום ריהטא דנהי דמהימנינן ליה כי הן בפיהו נכונהבמה שאומר שעשה תשובה אמנם טועה בדעתו דסבר שתשובתו שלימה כדת ומי עלה שמים לראות אם איזה דבר מעכב על ידו שלא נתקבלה תשובתו מצד מחשבתו או מעשיו והוא לא ידע וצ"ל בכלל' המגו.

ויש להסתפק אם היו לו בנים שאינם הגונים ומתו קודם השקאה ומותר בניו אשר הם חיים עדנה לא שמיע לן שמץ דופי אי משקינן אותה אי לא מי נימא דמה שהי' בניו בעלי עבירות מעכבי ההשקאה דקרינן ביה אינו מנוקה מעון על בניו שהיו בעלי עבירות או"ד כל שמתו קודם השקאה מנוקה מעון קרינן ביה דמתו בעונם.

ונראה להביא ראייה מדברי הרא"ש הנז' דאף אם מתו קודם השקאה כל שהיו בעלי עבירות וידע ולא מיחה לאו מנוקה מעון הוא דאיכא למידק מאי קשיא ליה להרא"ש על רב ששת דילמא הא דלא נבדקה משום עון בניו אימא דראית רב ששת היא מדקתני סתם ושבאו לה עדים דמשמע בכל אופן ומשכחת לה דהיו לו בנים בשעת קינוי ומתו אח"כ דראויה לשתות כמ"ש בירושלמי ופסקו הרמב"ם בפרקין דין י"א ובמציאות זה ליכא עון בניו דאי נמי הי"ל עון כבר מתו בעונם ואיהו ניהו מנוקה אלא ודאי ס"ל להרא"ש דאף אם מתו בניו אחר הקינוי אי הי"ל עון אף שמתו בין קינוי לסתירה לא

היו המים בודקין אח"כ ומ"ה מקשה ארב ששת דמאי קא דייק דילמא לא נבדקה משום עון בניו דאף אם יהיה מציאות זה דמתו בין קינוי לסתירה אי הי"ל עון אין המים בודקין את אשתו ומשני דכשאנו יודע בעון בניו מנוקה הוא וא"כ אי ידע ולא מיחה אם מתו בין קינוי לסתירה אין המים בודקין את אשתו: וצופה הייתי למהר"ם יצחקי בס' אור יקרות בחידושי סוטה דף ו' שכתב בסוגית רב ששת שהקשה במ"ש דנימא דמה שלא נבדקה משום דאין האיש מנוקה ותירץ דשפיר דייק דהרי מתני' סתמא קתני ושבאו עדים שהיא טמאה דמשמע לעולם אף דידענו בבעלה של זו שהוא מנוקה כגון שהשקה ב' נשיו והאחרת בדקוה המים עכ"ד ולא סיימוה קמיה קושית הרא"ש דאי הרא"ש הי' מקשה דדילמא הבעל אינו מנוקה מעון עצמו תריץ יתיב.

אמנם קושית הרא"ש היא משום עון בניו וכלותיו כמו שהביאה הרב מש"ל וא"כ אף דהשקה ב' נשיו והאחרת בדקוה המים אימור בין שתיית זאת האשה בדקוה להאחר' שבאו עדים כלותיו ובנותיו הזנה הזנו דכלותיו ובנותיו בבתייהן. ויש לדחות.

ולא אכחד מ"ש בעניותי לקמן פ"ג דין כ' דלדעת רש"י שכתב דמנוקה מעון היינו דוקא שלא בא עליה אחר שנסתרה רהטא שפיר סוגית רב ששת דמאחר דחזינן דהש"ס הקשה לו מזכות תולה ומשני דחיקא מילתא אמאי לא מקשה הש"ס ממנוקה מעון דידיה ודבני' דכל הני אוקמתו' ושינוי' וילפותי צריך היה הש"ס למיקם בהו וכן אשר הפליא עצה הרב מש"ל להך קושיא דמנוקה מעון עצמו ואוקי מר כמה אוקמתות וענינים שונים כל כי הני מילי מאד עמקו מהא דזכות תולה דפריך לה ומשני הש"ס ואמאי הש"ס יכחידנה תחת לשונו לכולי האי שקלא וטריא.

אמנם לשיטת רש"י רווחא טובא שיטת הש"ס דמהא דמנוקה מעון לק"מ לרב ששת דהוא באשתו דוקא והאיכא עדים תרי מינייהו רבנן הולכי על דרך בהדייהו וכו' כמ"ש הרב מש"ל ושיטה זו מרווחת: עוד ראיתי להרב המג"ן שם דנסתפק אם כששתתה האשה והתנו עליה לעתיד בו בפרק איש ואשה שזנו האיש מנוקה וטהור' היא ואח"ך האיש בא ביאה אסורה וקינא לה ונסתרה ונטמאה מי אמרינן כיון דבשעת השקאה היה מנוקה מעון גם עתה יבדקוה המים המופקדים אצלה דאזלינן בתר עת ההשקאה שהיה מנוקה מעון או"ד בעינן דבשעת בדיקה יהיה מנוקה מעון ג"כ והכריע מסברא דבעינן שיהיה מנוקה מתחילה וע"ס ואסמכיה אקרא עש"ב ולכאורה נראה להביא ראיה מהירושלמי דפ"ק דסוטה הלכה ג' שהזכרנו לעיל דפריך אמתניתין דבא עליה בדרך מדתני כשם שהמים בודקין אותה ע"כ ביאה וביאה שהיה מקבלת את בעלה לאחר הבעל כך הן בודקין אותו דאלמא נבדקת אחר ביאת הבעל ומשני ר' אבין בשם ר' הילא כאן ביודע כאן בשאינו יודע.

ואי אמרת דכל דבשעת השקאה מנוקה מעון המים בודקין אם זינתה אחר מכאן אף אם בעלה בא ביאה אסורה למה ליה לשנויי כאן ביודע כאן בשאינו יודע דזה דבר פשוט דכשאנו יודע והוא שוגג ולא ידע גם בשעת השקאה המים בודקין וכדהוכיח. הרב מש"ל מכמה דוכתי לישמועין חידושא ולוקמה אידי ואידי ביודע אלא דמתני' איירי כשעדיין לא שתתה והולך להשקותה ולהכי אם בא עליה בדרך לא בדקי מיא דלאו מנוקה הוא והבריתא איירי דכשתתה היא הוא מנוקה והיא טהורה אלא דזינתה אח"ך והמים

המופקדי' בודקין אותם וכו"מ דקי"ל כותיה ובכי ה"ג אף דידע שנסתרה ובא עליה המים בודקין אותה דכיון דבשעת השקאה היה מנוקה מעון אף דעתה בשאט בנפש בא עליה אחר שנסתרה למאי דביני ביני שבדקה או שתלתה לה זכות והוא לא פירש הימנה ואפי' אחר שהתחיל לצבות בטנה והרבה אשמה אפ"ה בודקין אותה כיון שהיה מנוקה מעון בשעת השקאה והוא חידושא רבא.

אלא ודאי מדלא אשכח לה פתרי אלא לאוקומה הברייתא באינו יודע שמעינן דבעינן מנוקה מעון מתחיל וע"ס ואף בבדיקה דלעתיד: אמנם יש לדחות דהירושלמי בעי לאוקומי הברייתא אליבא דכ"ע ולהכי משני כאן בשאינו יודע דאי הוה מוקי לה בבדיקה ע"י ששתתה כבר והיתה טהורה כמדובר לא אתיא אלא כו"מ דסבר דמתנין לעתיד ואף דר"מ הלכתא היא מ"מ טפי ניחא ליה לאוקומא אליבא דכ"ע.

א"נ יש לדחות ואין ראיה מהירושלמי דהירושלמי לא סבר לה כו"מ דמתנה לעתיד כדמשמע מ"מ ש בירושלמי ריש פ' כשם דלא אשכח פתרי היכא דבדקו אותו ולא אותה אלא שהיה הוא מזיד והיא שוגגת ולר"מ משכחת לה דעם אחרת נסתר ואותה האחרת שתתה כבר ועכשיו נטמאה עמו אלא מוכח דהירושלמי סבר כרבנן וכמו שביאר הרב מש"ל פ"ג דסוטה דין י"ז עש"ב.

והן אמת דמצד הסברא נראין דברי הר' המג"ן שיהיה מנוקה מתחילה וע"ס. ברם יש לחקור לפום ריהטא דהרי כתב הרמב"ם פ"ג דין י"ז דאם בא ביאה אסורה והשקה מוציא לעז על מי סוטה שאשתו אומרת לאחרות שזנתה ולא בדקה והיא לא תדע שמעשה הבעל גרמו עכ"ל והשתא לפום מאי דאסיק הרב דאף אם בשעת השקאה היה מנוקה ונקתה ונזרעה אם שוב נטמאה והוא בא ביאה אסורה אין המים בודקין א"כ אתה מוציא לעז על מי סוטה דמתנין לעתיד ועתה היא יודעת שזינתה וזאת אומרת לאחרות שזינתה ולא בדקה ואינה יודעת שמתה בעלה אינו מנוקה וי"ל דנהי דמתנין עמה על העתיד אבל אין מפרשין לה שאם תטמא לעתיד שהמים הללו אף שעתה היא טהורה ליהווי בפקדון ואם תזנה יבדקה ואין כאן לעז אלא בהשקאה גופה: תו חזיתיה להרב המג"ן שם יצא לידון בדבר חדש שאם היתה טמאה והוא היה מנוקה מעון ושתתה ובידה זכות לתלות שנה או שנתים וביני ביני נטמא האיש ואינו מנוקה אפשר שלא יבדקו בה המים עכ"ד.

ואנן בעניותין לא נהירא לן אי בעית אימא סברא אי בעית אימא גמרא אב"א סברא דכיון דקי"ל כרבי דזכות תולה וניכרת והיא מתנוונה ולבסוף מתה באותה מיתה וא"כ כי התחילו לבדוק המים דבאותה שעה היא מנוקה מעון אין נראה לומר דכי מתחיל' והוא נטמא לא יגמרו בדיקתן וישובו המים חזרו לאחוריהן כאלו לא עברו בה המים מעולם הא ודאי רחוק מן הדעת דכל שהתחילו גומרין לבדקה כיון דבשעת התחלה מנוקה מעון.

ואב"א גמרא נראה להביא ראיה ממ"ש בירושלמי ריש פ' כשם בדקו אותו ולא בדקו אותה אני אומ' הזכות תלה לה נימ' כמ"ד הזכות תול' ואינה ניכר' ברם כמ"ד הזכות תולה וניכרת הרי לא הוכר' תפטר שהיה מזיד והיא שוגגת ובדקו אותו ולא בדקו אותה ואם איתא דאם זכות תולה לה וביני ביני נטמא האיש לא יבדקה אמאי לא אשכח פתרי

אלא שהוא מזיד והיא שוגגת נימא דהיא הי"ל זכות לתלות שנה או יותר ולפי רוב זכותה לא התחילה להתנוונת בו ביום אלא דבר מועט דאינו ניכר כ"כ ותכף בא בעלה עליה ולא בדקוה המים ולא הוכר בה ואף אותו המעט מזעיר חלף הלך ושבה לאיתנה כי אזלו מים מינה אבל הבעל לא הי"ל זכות והמים גברו לבודקו כי ארחייהו לצבות ולנפול וכמו שצדד הרב שם דאם אין לה זכות רב ותיכף בא בעלה ביאה אסורה כבר באו כח המים וראויות לבדיקה ומוכנת לאלה ע"ש וה"נ נימא גבי הבעל דלית ליה זכות כלל ופעלו בו המים תיכף אבל האשה שהי"ל זכות רב הבעל שבא ביאה אסורה אתא א"ד ופסיק לבדיקת המים ואמאי אצטריך לאוקומ' הוא מזיד והיא שוגגת אפי' אידי ואידי מזיד משכחת לה באופן האסור.

אלא ודאי דכל שבשעת שתיית' היה מנוקה שכבר התחילו המים לפעול הן מעט הן הרבה לא מפסקי' ואינה חוזרת ריקם מפני שהבעל בא ביאה אסורה וכדארמון. עוד חזיתיה לרבי מאי"ר הרב המג"ן שם חדית לן דגדולה מדה טובה מרובה מעדת פורמנות ואם אשה א' שתתה ולא היה האיש מנוקה מעון דאין המים בודקין אותה אם היתה טהורה ונזרעה זרע דאף דאם היתה טמאה אין המים בודקין אותה כי הבעל אינו מנוקה מ"מ אם היתה טהורה נזרעה זרע עש"ב.

ולפום ריהטא יש לפקפק על זה דמציאות זה לא יתכן דהאיש אינו מנוקה מעון והאשה טהורה דהא אמרי' פ"ק דסוטה דף יו"ד ע"א אמר ר' יוחנן כל המזנה אשתו מזנה עליו ע"ש ואפשר דכל לאו דוקא ומשכחת לה כי הוא אינו מנוקה וטהורה היא. ותו איכא לאוקומא מילתיה דרב למאי דאמרו דאפי' בעון בניו ובנותיו כמש"ל ואם היא טמאה אין המים בודקין משום עון בניו אמנם הוא טהור ונקי וצדיק וגם אשתו טהורה.

אמנם הענין הוא חידוש וצריך ראייה: והנה הרב מש"ל הפליא עצה בענין זה וכתב בתוך דבריו ליישב סוגית דרב ששת דליכא למתלי שבא ביאה אסורה דאם היה בא לא היה משקה אותה דלאיזה תכלית משקה כיון שאין המים בודקין אותה וקודם השקאה היו ב"ד אומרים לו הוי יודע שאם באת ביאה אסורה מימך וכו' אין המים בודקין ואתה גורם לשם.

המפורש וכו' עש"ב. ויש לחקור דיש לדון דכיון דלאו כ"ע דינא גמירי כי אתא ואיייתי אשתו זו לב"ד לא ידע דאם הוא בא ביאה אסורה אין המים בודקין והשתא דאתא ועלה האיש ההוא מעירו כסיפא ליה מילתא אחר כל הטורח הזה להודות על חטאיו ומשום כסופא לא ישוב מפני הב"ד.

וסברית מימר דהרב ז"ל לשיטתיה דתשובה לא מהני וכיון שכן אם בא ביאה אסורה משום כיסופא הוא דאמר דעביד תשובה והב"ד יאמרו לו דתשובה לא מהני ובתחילהפותחין לו ב"ד פתח שמא עשה תשובה והוא מתחזק ואומר ששר בתשובה ואח"כ הם אפרו דלא מהני. אמנם עדיפא מינה הוי"ל להרב לומר דב"ד שבעירו שבא לפנייהם ומביא עדי סתירה והם מוסרים לו ב' ת"ח כמ"ש הר"מ ריש פ"ג הס יאמרו לו הא דבא ביאה אסורה קודם שיעשה שום דבר ואז ניחא ליה טפי להודות קודם שיעשה שום פירסום ולא הי"ל להרב דקודם השקאה היו א"ל דהיינו בירושלים בב"ד הגדול אחר כל הטורח שטרח ופירסם שבא להשקותה פירסום רב.

ובצפייתנו צפינו למהרימ"ט בחידושיו לקידושין דף ו"ך על מה שהקשו התוספות שם דמאי פריך בש"ס לוקמה כגון שבא עליה בשוגג שלא ידע עד לאחר מכאן שנסתרה דכה"ג מנוקה מעון חשיב ליה דהא כי מוקי לה ע"י גלגול לאו מנוקה מעון הוא אם זנתה באירוסין אלא כיון דשוגג הוא מנוקה מעון קרי' ביה והקשה הרב ז"ל דהא אמרי' פ"ק דהוריות במי שעשה בהורא' ב"ד אחר שחזרו בהן ולא ידע דאם יושב בתוך ביתו חייב א"ת דפושע הוא דהי"ל לידע אם עדיין ב"ד בהוראתה וה"נ הא פושע הוא דאחר סתירה הי"ל לידע כיון דקנא לה.

ותירץ דאכתי איכא לאוקמה אם קנא לה והלך למ"ה ונסתרה והלכה אחריו דלא הו"ל למידע וכדאמרי' התם דהוי שוגג גמור ע"ש ומשמע מדבריו דאף אם היה שוגג גמור ולא ידע קודם השקאה אם היה בתוך ביתו חשבינן ליה פושע ולא מנוקה מעון הוא. ומאי דפשיטא ליה לרבינו קא מיבעיא לן ואעיקרא מאי דק"ל להרב על התוספות לק"מ דשאני התם דבי דינה רבה קביעי וקיימי ופתיחתא דחכימי פתוח לרוחה וכל שעתא ושעתא זימנא הוא ללכת ולשאול אי קיימי בהוראתם אי לא אמנם לא כן אשה מנאפת דאף דקנא לה אשה יודעת שעתה דבעבדתיה טריד ובה שעתא אכנה ומחתה והוא לא ידע ולא מצי לידע שהיא שומרת עצמה ואי התם גבי הוראת ב"ד קרי ליה פושע הכא לאו פושע הוא.

ותו דהא התם אמרינן בקנא לה בעודה ארוסה בבית אביה וכיון שהיא ארוסה בבית אביה היכי קרי ליה פושע כי אין האיש בביתה והארוסה הרחק מאד מאדם. והן בעודנו בלילה שוכב על משכבו והיא בביתה מאי פשיעה איכא ומהיכא הי"ל לידע ולא דמי כלל להתם ולא זו בארוסה אלא אף דנשואה והיא בביתו נראה דלא דמי להתם וכדאמרן.

ואפשר להביא ראיה דלאו פושע הוא מהירושלמי דפ"ק דסוטה שהבאתי לעיל דפריך אמתני' דבא עליה בדרך מדתני כשם שהמים בודקין אותה ע"כ ביאה וביאה שהיא מקבלת את בעלה לאחר הבועל וכו' ומשני כאן ביודע כאן בשאינו יודע והרי הכא דאשתו עמו בבית ובא עליה אחר שנסתרה ונטמאה ומשום שלא ידע המים בודקין אותה ולדברי מהרימ"ט ז"ל ה"ל פושע דכיון דקנא לה הו"ל לידע ואי לא ידע הו"ל פושע כי ההיא דהוריות דישיב לו בתוך ביתו חייב אלא ודאי הא לא דמיא לההיא ואף אם קנא לה והיא בביתו שוגג הוא ולא פושע דהאשה שומרת עצמה זו היא עבירה בשעה דלא מצי למיקם עלה דמילתא ושוגג גמור הוא.

וכן מוכח מהתוס' דמקשו מינה בפשיטות ולדברי הרב דלא מחלק כלל הו"ל לפרש. הן אמת דלפי מ"ש הרב מש"ל דאף אם במזיד בא ביאה אסורה ושכח בשעת השקאה המים בודקין את אשתו וכו' ע"ש יש לישב קצת למהרימ"ט דכפי דברי התוס' דאפי' שוגג כל שידע בשעת השקאה אינו מנוקה קרינן ביה א"כ הירושלמי צריך לאוקומה שאינו יודע כלל אפי' בשעת השקאה ומאחר שכן ל"ק למהרי"מ מט דאימא דחשיב ליה פושע כי ההיא דהוריות ומ"מ כל שלא ידע בשעת השקאה הוי כמזיד ושכח דהמים בודקין את אשתו לדעת הרב מש"ל.

וק"ק על הרב מש"ל דמשמע דאיהו סבר כמהרימ"ט ולפ"ז הו"ל להביא ראיה לדבריו מהירושלמי הזה כאמור דמוכח מינה לשיטת מהרימ"ט דאפי' פושע כל שלא ידע בשעת

השקאה המים בודקין את אשתו. אמנם אנן בעניותין הא דהרב מש"ל דמזיד ושכח בשעת השקאה המים בודקין את אשתו מספקא לן טובא ומאי דפשיטא ליה למר קא מיבעיא לן והסברא להיפך דלאו מנוקה מעון הוא כל שבמזיד בא ביאה אסורה ואם הוא שכח מעשיו בספר נכתבין ואין שכחה לפני כסא כבודו ואיך קרינן ביה מנוקה מעון והוא כבד עון.

ומהירושלמי הזה יש קצת ראייה לדברינו דאי כדברי הרב מש"ל לאשמועינן רבותא ולישני הירושלמי כאן דזכר בשעת השקאה כאן דשכח ואידי ואידי במזיד. אלא ודאי כל שבא ביאה אסורה במזיד אף דשכח לאו מנוקה הוא ואין המים בודקין את אשתו, ומאי דק"ל להרב מש"ל דרב ששת מה יוכיח הוכח אימא דבא ביאה אסורה ושכח וכן היכי שרינן לה ע"י שתיה ודלמא חטא במזיד ושכח ומכח הני בי תרי כתב הרב ז"ל דמזיד ושכח המים בודקין יש לדחות דכיון שב"ד שבעיר למאי דאמרן או ב"ד הגדול לשיטתו אסברו ליה דאם בא ביאה אסורה וכו' כמ"ש הרב ז"ל מסתמא אם בא במזיד אדכרו ליה ואדכר ול"ח למיעוטא דמיעוטא דעשה במזיד ואדכרו ליה ולא אדכר והיינו דק"ל לרב ששת משום דרובא דעלמ' כד אדכרו ליה זוכרי' אשר עשו במזיד ולתרדא דשכח' ליה לא חיישינן.

ומאי דק"ל איך הותרה ע"י שתיה דאימור לא בדקו לה משום דאינו מנוקה ואף דהב"ד חקרו אם בא וכו' ומסתמא לא הי' משקה אימור דשכח לק"מ דהא שרינן במתנוונה כל שלא צבתה בטנה אף די"ל זכות תלתה לה ושרינן מתנוונה גם באשת כהן וטעמא דיש לנו במה לתלות דהיא אנוסה ושריא לישראל או בא עליה דרך אברים ושריא לכהן וכמ"ש במקום אחר באורך, וה"נ דכוותי' דאין לנו לאוסר' מספק ולדידיה דמכח זה דשרינן לה הכריע דאם חטא במזיד ושכח המים בודקין מה יענה הרב ו"ל דאכתי תיקשי היכי שרינן לה ודילמא הא דלא נבדקה משום דיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין וכדרב ששת ובריית' דמסייע ליה ולא מטעמיה וכמ"ש הרמב"ם פ"ג דין כ"ג אלא ודאי מוכרח דכל שיש לתלות להתירה לא אסרינן לה מספק וכדמוכח מההיא דשרינן לה אף במתנוונה אפ"ל לכהן וכמ"ש הרמב"ם שם דין י"א.

ושוב נזכרתי מ"ש הרב לעיל דזנות בעדים לא שכיח אמנם יש להוכיח כמ"ש ממתנוונת דשריא אף דבזכות תולה נמי מתנוונ' דרך אברי' וכמ"ש לקמן פ"ג דין ד. ותו קשה לי על הרב ז"ל דהוא גופיה לקמן פ"ב דין י"א ד"ה ומ"מ בתוך דבריו כתב וז"ל והיכא דלא נבדקה הדין פשוט שמותרת לבעלה ואין אנו תולין משום זכות ואעפ"י שהתחילו החלאים לבא עליה וכו' וכן בדין דאם נלך להחמיר א"כ נמצא דליכא תועלת במי סוטה אלא לעשותה ודאית אבל להתירה לבעלה אין לנו לפי שנתלה דמה שלא בדקה הוא משום זכות למ"ד אינו ניכר או שמא הבעל בא ביאה אסורה או משום שיש עדים במ"ה.

וא"כ מהו זה שהבטיח הכתוב ונקתה ונזרעה זרע הרי אסורה לבעלה מספק אלא ודאי דאין אנו תולין להחמיר כיון דליכא רעותא לפנינו וכו' ע"ש ובהגלות נגלות דבריו הללו מאי ק"ל הכא דהיכי שרינן לה דילמא שכח וניחא ליה דשכח המים בודקין. הרי הרב ז"ל גופיה הכריח דאין אנו תולין להחמיר כל דליכא רעותא קמן.

באופן דלפום ריהטא נראה דכל שבא ביאה אסורה במזיד אף דשכח בשעת השקאה אין המים בודקין את אשתו דלאו מנוקה מעון הוא. ולא עוד דבעניותין שוגג ומזיד רחוקים הם בהא נמי דשוגג או לא ידע בשעת השקאה המים בודקין משא"כ במזיד וכאשר חילוק רב יש ביניהם בעלמא וה"נ דכותא אנא דאני מסתפק דאפשר דע"כ לא קאמרי התוס' מכח סוגיות יבמות וקידושין דשוגג כל שידע בשעת השקא' אין המים בודקין אלא דוקא בחטאתו אשר חטא ושגג באשתו זו אחר סתירה דהא חמירא וכל דידע אח"כ לאו מנוקה הוא אבל אם הוא בא בשוגג ביאה אסורה באחרת אף דידע אח"כ מנוקה מעון קרינן ביה.

תדע דהרי איכא מ"ד דלא משגחינן אלא אם חטא באשתו ומנוקה מעון בזו היא אבל אם הוא מלי כריסי' זנ"י לית לן בה וכמ"ש הרמב"ן בפירושו. ואחר שכן לדעת הר"מ נימא דהאף אמנם דסבר דגם אם בא ביאה אסורה מימיו אפי' באחרת אין המים בודקין ה"ד במזיד אבל בשוגג אף דידע אח"כ מנוקה מעון קרינן ביה דאין בידו אלא חטא לא עון והתורה אמרה ונקא האיש מעון ושוגג חטא הוא.

וכד דייקנן פורת' ליכא לספוקי בהא כלל כיון דלדעת הרמב"ם האי עון דכתב רחמנא הוא כולל בין בזו בין באחרת א"כ השתא דהוכיחו התוס' מסוגית יבמות וקידושין דשוגג וידע לאו מנוקה הוא ליכא לפלוגי בין אם שגג בזו בין אם שגג באחרת כיון דתרוייהו מחד קרא נפקי ופשוט: והנה בהשגת הראב"ד ודברי מרן כתבתי באורך לקמן פ"ג דין ד'.

והן עתה רגע אדבר מה שראיתי להרב המג"ן שם סי' ס"ט שכתב ליישב השגת הראב"ד כפי אשר באר מרן וז"ל ועלה בדעתו לחלק בין כשבא על ארוסת [היינו ארוסה אחרת שהיתה לו מלבד זאת האשה שקנא לה בזה קאמר הרמב"ם שקרוי עון לאיש כדי שלא תבדוק באשה זו אבל כשבא על זאת האשה כשהיתה ארוסה בבית אביה אז אינו מיקרי עון כ"כ דלהכי לאשה זו לא יבדקו המים כיון שאשה זאת יש לה חלק באותו עון שכ"כ חלק בעון זה יש לה כחלק אשר יש לו ונמצאת חוטאת נשכר' אם לא יבדקו לה המים מה שא"כ כשעון זה איתה בי' ולא בה דהייני שבא על ארוסה אחרת שהיתה לו והיא נקיה מאותו עון אז אין המים בודקין כיון שהוא יש בידו עון ולא בה והיינו מ"ש הרמב"ם ואפי' בא על ארוסתו והול"ל ואפי' בא עליה בהיות' ארוסה בבית אביה אלא משמע דעל ארוסה אחרת קמיירי עכ"ל.

ודבריו לפי פשוטן קשים בעיני דהיכ' ס"ד דהרב לחלק דכשחטא באשתו זו הואיל ויש לה חלק המים בודקין ומ"ה כתב דארוסתו ארוסה אחרת והרי משנה שלימה היא בא עליה בדרך אינו שותה והיינו משום דאינו מנוקה מעון אף דיש לה חלק ומצינו חוטאת נשכרת דאינה שותה ונוטלת כתובה וכדתנן ר"פ ארוסה.

ואבע"א גמרא סוגיות יבמות נ"ח וקידושין דף ז"ך והזכירם הרב ז"ל בסמוך דפריך הש"ס אי דקנה לה כשהיא ארוסה ונסתר' ומשקה לה כשהוא נשואה מי בדקי לה מיא והתניא ונקא האיש וכו' והרי ה"נ יש לה חלק ופריך בפשיטות דאין המים בודקין. ותו הרי הרמב"ם עצמו בסמוך כתב לפיכך היתה אשתו אסורה עליו מחייבי לאוין או עשה אפי' שניה אינה שותה יכו' וטעמו משום שאינו מנוקה כמבואר בדבריו וכפי' הה"מ ואפי'

שיש לה חלק ואעיקרא דדינא איכא מ"ד דדוקא באשתו אמרו אינו מנוקה מעון כמש"ל:
(ד) דין י"ב.

כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעול. תנן ריש פ' כשה.

כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבעול שנאמר נטמאה ונטמאה דברי ר' עקיבא א"ר יהושע כך היה דורש זכריה בן הקצב רבי אומר שני פעמים הכתובים בפרשה אם נטמאה נטמאה א' לבעל וא' לבעול. ואמרו עלה בירושלמי אנן תנינן באו באואית תניי תני ובאו ובאו מאן דמר באו באו ר"ע מאן דמר ובאו ובאו ר' ישמעאל.

אנן תנינן נטמאה נטמאה אית תנויי תני ונטמאה ונטמאה מאן דמר נטמאה נטמאה ר"ע ומאן דמר ונטמאה ונטמאה ר' ישמעאל ע"כ. ופירש הרב פני משה פ"ה הירושלמי וז"ל אנן תנינן במתני' באו באו דמכפל המקרא דריש ולא מויו יתירה.

אית תנויי תני בבריתא ובאו ובאו ומויו יתירה דרש ומפרש ואזיל דמ"ד מכפל דרשינן ר"ע היא דמצינו בעלמא דפליגי ר' ישמעאל ור"ע בהא דר' ישמעאל לא דריש בעלמא כפל המקראות דס"ל דברה תורה כלשון בני אדם כדפליגי בהא פ' הערל ור"ע דריש לשונות הכפולים ולא דריש ויו יתירה עכ"ל ובתוספותיו כתב וז"ל אנן תנינן באו באו לפי האי גירסא דגריס במתניתין בדברי ר"ע באו באו בלא וי"ו דמפרש אליביה צריך לפרש נמי סיפא דמתני' כך היה דורש וכו' אדבתר' קאי ולא פליג אדברי עקיבא אלא כך היה דורש ר' זכריה בן הקצב בשם רבי נמי הכי נטמאה נטמאה וכו' דמכפל המקרא דרשינן וכן באו באו עכ"ל: ויש להעיר על הרב המפרש הזה שלא העיר דבתלמודין אמרינן בהדיא דף כ"ח ע"א מכלל דר"ע וו"י קדריש והכי אמרינן בדף כ"ט ע"א דלר"ע ארבעה קראי כתיבי ופירש"י דר"ע דריש וו"י והכי אמרינן ביבמות דף ס"ח ע"ב כמאן כר"ע דדרי' וו"י.

והכי תניא בסנהדרין דף נ"א ע"ב א"ל ר"ע ישמעאל אחי בת ובת אני דורש. הרי דלפום תלמודין ר"ע דריש וו"י ור' ישמעאל לא דריש וו"י.

הן אמת דמהיבא דסנהדרין ויבמות לא מכרעא דר' ישמעאל לא דריש וו"י דאיכא למימר כמ"ש התוס' ביבמות בשם ר"י דלא נקט ר"ע לאפוקי רבי ישמעאל דר' ישמעאל נמי דריש וו"י אלא לאפוקי שאר תנאי דלא דריש וו"י בעלמא. אך ק"ק על התוספות דאמאי לא הכריעו כתירוץ אחר שתירצו שם דר' ישמעאל לא דריש וו"י ומ"ש בסנהדרין ור' ישמעאל האי בת ובת מאי עביד ליה לא מסיק הכי אלא לישב דרשא דר' ישמעאל למאן דדריש וו"י ודלא כר"י.

מסוגיין ופ' כשם דאמר דלר"ע ד' קראי כתיבי דדריש וו"י. ולר' ישמעאל דלא דריש וו"י תלתא קראי כתיבי ע"ש דף כ"ט: ונראה דהתוס' לשיטתם אולי שכתבו פ"ק דסנהדרין דף י"ד ע"א שהקשו כמה דוכתי דאמר' אחד תנא דלא דריש וו"י ואשכחן ליה בענין אחר דדריש וו"י ותירצו דהאי דקאמר לא דריש לאו משום דלא דריש ליה כלל אלא דוקא להדיא דרשא קאמר עכ"ל וא"כ ליכא לאוכוחי מסוגית פ' כשם דר' ישמעאל לא דריש וו"י בשום דוכתא דדילמא גבי נטמאה לא משמע ליה לדורש וו"י ובדוכתא אחריתי דריש כאינך תנאי דמייתי התוס' פ"ק דסנהדרין.

אמנם התוס' ביבמות קיימי אקרא דבת ובת גופיה דבחד דוכתא משמע דר' ישמעאל דריש ליה ובחד דוכתא משמע דלא דריש ליה. ומ"ש ר"י לאפוקי שאר תנאי דלא דרוש וו"י בעלמא כלומר דאיכא תנאי דלא דריש בשום דוכתא וו"י.

אמנם במאי דקמן מפורש יוצא בתלמודא דידן דר"ע דריש ווי"ן ומשו"ה דרוש ד' חד לבעל וחד לבעל וחד לתרומה וחד לכהונה ור' ישמעאל דלא דריש וו"י תלתא כתיבי בעל ובעל ותרומה וכהונה אתיא בק"ו וזה הפך הירושלמי. ותו קשה על הרב המפרש דתלי הך פלוגתא בפלוגתא דדברה תורה בלשון בני אדם דנראה דלא קרב זה אל זה דהיא פלוגתא היא בשתי תיבות דסמיכי כגון איש אחד איש אחד הכרת תכרת וכיוצא לא כן הכא דהם מקראות חלוקים והכא כ"ע אף מאן דסבר דברה תורה כלשון בני אדם דריש תלתא ונטמאה.

והרי בתלמודא דידן בסנהדרין דף צ' פליגי ר' ישמעאל ור"ע בהכרת תכרת דר' ישמעאל סבר דברה תורה כלשון בני אדם ואפ"ה דריש ונכרתה דסמיך ליה אלמא האי פלוגתא אינו אלא בשני תיבות דסמיכי כי הנהו. וה"נ לש"ס דידן ר' ישמעאל דריש הכא תלתא ונטמאה אף דהוא סבר דברה תורה כלשון בני אדם.

ותו דכפי דבריו הוא מוליד מחלקת חדש דאיכא מאן דלא דריש תלתא ונטמאה ולפי הבבלי משמע דכ"ע דרשי תלתא לבעל ובעל ותרומה. ולפי הירושלמי בעל ובעל ויבם כמבואר שם ופ"ק דסוטה ופ"י דיבמות כאשר אחר הרואה עיניו תחזינה מישרים: ותו קשה מ"ש בתוספותיו דבפ' הירושלמי פירושא דמתני' הוא דר' יהושע א"ל לר' עקיבא דזכריה בן הקצב אמר משמיה דרבי כותיה.

ומלבד דהוי יתו"ר נפי"ש לישנא דתנאי והול"ל כך היה דורש זכריה בן הקצב משם רבי ותו לא ולמה ליה לאורוכיה ולומר שתי פעמים וכו' דהיינו דר"ע. קשה דרבי דתנן במשנתנו בכל מקום הוא רבינו הקדוש כידוע.

וכן בירושלמי פ"ק דסוטה תני ר' אומר שלש טומאות אמורות בפרשה וכו' (ובתוס' דף כ"ט גרסי ר"מ אומר) ורבי היה תלמיד תלמידי ר"ע ואיך זכריה בן הקצב שהיה בחרבן יאמר משמו וכן ר' יהושע לר"ע. ודוחק לומר דזכריה בן הקצב היה אומר בשם רבו ולא היינו רבי סתם.

ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דט"ס יש בירושלמי, וכצ"ל דר"ע דריש ווי"ן ור' ישמעאל לא דריש כתלמודא דידן ובמתניתין גריס ובאו. ובאו ולתקן כל הלשון כפי זה.

וכבר ידעת מ"ש בתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' צ"ו דרבו הטעיות בירושלמי וכן כתבו שאר רבוואתא קמאי ובתראי ועיין בתוס' סוטה דף כ"ד: סימן ד' קצת הגהות על קצת דיני פ"ה דסוטה להרמב"ם. א' דין א' שאין משקין את הסוטה אלא בב"ד הגדול של ע' זקנים במקדש.

ראה ראיתי להרב פרי חדש בנימוקיו בס' מים חיים שכתב וז"ל נראה מלשון הרב שהמקום גורם אבל התוס' פ"ק דסוטה דף ז' ע"ב כתבו דאיום וגזום אינו מעכב וסוטה היתה נוהגת אף לאחר גלות סנהדרין עכ"ל. ולכאורה קשה דלשון משנתנו מעלין אותה לב"ד הגדול שבירושלם ולא מכרעא שיהיו בלשכת הגזית ואדרבא מדנקט.

שבירושלם משמע דלא בעינן שיהיו בלשכת הגזית. ולשון התלמוד אינו אלא להצריך ב"ד של ע"א.

וראית התוס' מההיא דריב"ז הפסיקן ראייה מכרעת דאין המקום גורם בסוטה כזקן ממרא. ותו שנינו בספרי על פסוק ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן דאיכא למ"ד דאצטריך רבוי לקרקע בית עולמים ואיכא דמייתי לה בק"ו ע"ש אלמא לכ"ע סוטה היתה נוהגת במשכן ולא בעי שיהיו ב"ד בלשכת הגזית.

גם בברכות פ' אין עומדין אמרו אם ראה מוטב ואם לאו תראה אלך ואסתתר וכו' ואין אתה עושה תורתך פלסתר וכו' אלמא גם בשילה היתה נוהגת סוטה דלא בעינן אלא סנהדרי גדולה ואי המקום גורם כזקן ממרא דבעינן דוקא לשכת הגזית שהוא המקום המיוחד בירושלם כמו שפירש"י בסוטה דף ו' ודף מ"ה ע"א וכן הוכיחו התוס' בסנהדרין דף פ"ט.

ע"א ודף י"ד ע"ב והרא"ש בתוספותיו פ' עגלה ערופה הר"ן בחידושי סנהדרין דף י"ד דאף בירושלם עצמה כיון דיצאו מלשכת הגזית לא דיני ד"נ וזקן ממרא ע"ש. אלא דהני תרי בתראי.

יש לדחות דכל זה מכי אתו וישבו בלשכת הגזית אי אתרמי דנפקי מהתם אין זה מקומם. אבל כי הוו במשכן ושילה וקביעות מקומם היה שם אימא דשוה ללשכת הגזית ובהכי ניחא דהתוס' לא מייתי ראייה מהתם.

אמנם הדבר מוכרח מראית התוס' כמו שנאמר. ואפשר לומר דגם הרמב"ם ס"ל הכי ומ"ש במקדש לא קאי אב"ד אלא אהשקאת סוטה ובהכי קאמר שאין משקין הסוטה אלא במקדש וה"ה משכן ליקח מעפר המקדש.

ובב"ד הגדול של ע"א ואפי' שאינם במקומן. ולא קפיד אלא שיהיה ע"פ ב"ד של ע"א וישקוה במקדש אבל אין כונתו שב"ד יהיו במקדש אלא אהשקאה קאי.

ואתה תחזה דאפי' בפ"ג דממרים לא דקדק הרמב"ם לכתוב שיהיו הסנהדרין במקדש ולא מעיט התם דין ח' אלא אם יצאו חוץ לירוש' ע"ש. הגם דהתם ק"ק דהול"ל אפי' בירושלם כל שאינם במקומם לא נעשה ז"מ.

ומיהו שם דין ז כתב חוץ למקומן וע"ש בכסף משנה: וזה חזיתי להרב קרית ספר שכתב וז"ל אין משקין וכו' דאתיא תורה תורה וכו' מה להלן בע"א וכו' מקום מיוחד דהיינו לשכת הגזית אף כאן ע"א וה"נ כתיב לפני ה' דהיינו בירושלם וכדי שלא ימחק ה' מאיימין עליה דסברא היא אבל אינו מעכב עכ"ל ודבריו צריכין ישוב חדא דיליף מז"מ שיהיה בלשכת הגזית ואיפכא הכריחו התוספות כמדובר.

ותו דבתר הכי כתב דאיום. אינו מעכב והם דברי התוספות לומר דלא בעי לשכת הגזית כמבואר בדבריהם.

הן אמת דצריך להתישב להבין בעצם דברי התוספות הנזכר דעיקר קושיתם היא דלבעי לשכת הגזית כזקן ממרא מטעם אין ג"ש למחצה ואזלי לשיטתם שכתבו בכמה דוכתי

דאין ג"ש למחצה היינו דצריך ללמוד כל הפרטים מהמלמד וכדאמרינן תדיר בת"כ ובש"ס אי מה להלן וכו' ת"ל וכו' ומאחר שכן מה כוננתם בהא דאיום.

אי לומר דטעמא דבעינן ע"א ובלשכת הגזית משום איום ואיום גופיה לא מעכב. וא"כ אפשר דלדעתם דאף ב"ד לא מעכב.

או כוננתם דכפ"ז דאיום לא מעכב אימא נמי דלשכת הגזית לא מעכב וה"ה דב"ד ע"א לא מעכב: ועוד יש לצדד בכוננתם. וצריך להתישב בדבר.

ותו ק"ק בדברי הרב קרית ספר הנזכר במה שסיים וה"נ כתיב לפני ה' דהיינו בירושלם דפתח בג"ש ובמקדש וסיים בירושלם וקרא דלפני ה'. ותו דלפני ה' כתב הרמב"ם פי"א דמעשר שני דין ו' דעיקרו במקדש ועמ"ש שם מרן בדין ד' על השגת הראב"ד ובס' בני דוד ודו"ק: (ב) דין ב.

איני שותה יוצא בלא כתובה. כתב מרן בכ"מ דמשמע להרמב"ם דכל שאמר איני שותה אעפ"י שלא אמרה טמאה אני מפסדת כתובתה והכי אמרו בירושלמי סבר ר' עקיב' וכו' ע"ש.

והוא פלא איך אבי התעודה לא זכר משנה השגורה בפיו פה קדוש ריש פ' ארוסה דף כ"ד ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה האומרת טמאה אני ושבאו עדים שהיא טמאה והאומרת איני שותה. וכן תמה הרב פרי חדש בנימוקיו במים חיים.

ועוד תנן התם ושאר כל הנשים או שותות או לא נוטלות כתובה הרי דאם לא שותות לא נוטלות כתובה וכבר תמהו התוס'. דף כ"ה ע"ב דמשנה יתירה היא.

ותו אמרינן בבריית' בדף כ"ו ע"א כמה חלוקות דקתני בהו או שותה או לא נוטלת כתובה. והביא מרן ז"ל עצמו חלוקות אלו לעיל בכסף משנה פרק שני דין ו' ובדין ז' ובדין יו"ד דתני תנא בכלהו או שותה או לא נוטלת כתובה ע"ש.

והנה מדנקט הרמב"ם ואם אמרה הן נטמאתי או איני שותה והוא לשון המשנה ר"פ ארוסה כנז' מוכח דדוק באומרת נטמאתי איני שותה אבל אם אמרה נאנסתי או שגגתי דטענת אונס שפיר שייכא בעיר נמי כמ"ש הרב מש"ל ריש ה' נערה וכמו שהוכיח הרב מהר"ץ בתשובה סי' קמ"ה ועיין להרב פנים מאירות בתשו' ח"ג סי' כ"ב משקין אותה דכל שבאו עדי סתירה אינה נאמנת עוד לומר נאנסתי שתהא מותרת לבעלה ישראל וע"י (הסוטה) [השקאה] תבדק אם היא באונס ושוגג או ברצון דלא מהימנה.

וכן מוכח מהא דתני' בסוטה דף ל"ב ת"ר משמיעין אותה וכו' ובמה היא נטמאת בשוגג או במזיד באונס או ברצון וכ"כ למה שלא להוציא לעז על מי המרים ופירש"י שלא להוציא לעז שאם נטמאת באונס או שוגגת ולא נבדקת שלא תהא סבורה אלו נטמאתי מזיד' אף הן לא היו בודקין אותי עכ"ל ואי איתא דבאומרת נאנסתי או שגגתי שוב אין משקין אותה מאי האי דתני וכ"כ למה שלא להוציא לעז על מי המרי' ת"ל שלא להשקותה אם אמרה שגגתי או נאנסתי אלא משמע דלא נ"מ אלא שלא להוציא לעז אמנם לענין שתיה היתה (נקראת) שותות] גם באומרת נאנסתי או שגגתי והם דברים פשוטים וכן מוכח מדברי הרב באר שבע במסכת כריתות אהא דאמרי' בשילהי כריתות דמתני'

דחייבי אשמות תלויין שעבר עליהם יה"כ פטור אלא מעתה ספק סוטה שעבר עליה יה"כ לא תייתי דהא כפר עליה יה"כ דחטא שאין מכיר בו אלא המקום וכו' אמר אביי בועל מכיר בו אמר רבא סוטה כי מתייא לברר עון קא אתיאי וכתב הרב הנז' וז"ל פירוש שיש ספק לסוטה עצמה אם נטמאת אם לא נטמאת כגון שאינה יודעת אם בא עליה בעלה או האיש שקנא לה בעלה ממנו ולהכי הוי חטא שאין מכיר בו אלא המקום והבועל כדאמר אביי אבל אי אפשר לפרש דמיירי מסתם סוטה שהיא בעצמה יודעת האמת אם נטמאת דא"כ למה אקרי חטא שאין מכיר בו אלא המקום והבועל לאביי הלא היא עצמה מכרת בו ואולי לזה נתכוון רש"י אף כי אין לשונו מורה כן עכ"ל אלמא לדעת הרב הש"ס פריך דלא לייתי מנחת קנאות בנסתפקה אם בא בעלה עליה ומשמע דהיא שגגה שסברה שבעלה בא עליה ושוב נסתפקה ופשיט' לש"ס דתביא מנחתה ומשקין אותה.

ואעפ"י שהדין דין אמת והוא פשוט כדאמרן. מ"מ פירושו בסוגיא אינו מחזור והיותר קשה שנסתפק בלשון רש"י אם לכך כיוון אף שלשונו אינו מורה כן דדבריו הללו ממשמשין ובאין דאם נפרש זה ברש"י הלשון דחוק ואורוי הוה דלא קמורה.

והרי רש"י קרי בחיל הפך דבריו שכתב ס' סוטה היינו סוטה סתם דס' הוא אם נטמאת הרי כתב בהדיא דמסתם סוטה פריך. והכין הוא קושט' דמילת' דכיון דמשקין אותה כאשר זאת אומרת שהיא טהורה לגבי דידן ספיק' היא ואף שהיא יודעת אם נטמאת ידיעת' כלא חשיב דמעשי' להפך ואנן משקינן לה דמספיקינן בה.

והכי ארחא דש"ס לקרות סוטה ספק סוטה בכמה דוכתי ומהם פ"ק דיבמות דף י"א ע"ב אמינ' לך אנא סוטה ודאי ואמרת לי סוטה ספק ע"ש והכין חזינ' להרב ברכת הזבח שעמד בפירכת הש"ס הלזו וביאר עליה כפשט השמועה עש"ב. ועתה אמת אגיד דאגב רהטאי לא זכיתי להבין דברי הרב והאריך בזה עש"ב דדברי הרב באר שבע הם פשוטים הנז' ומה שישב וחזר והקשה והאריך בזה עש"ב דדברי הרב באר שבע הם פשוטים מאד דהש"ס לא נגע ולא פגע באשם תלוי דהך ספק סוטה לפירושו ופשיט' ליה דאשם תלוי לא מייתי האי סוטה אבל קושית הש"ס על מנחת קנאות דלא לייתי וכמ"ש רש"י והרב ב"ש גופיה בסמוך וע"ז קמשני רבא דהמנח' לברר וכו' ובזה אין מקום לכל מ"ש הרב בה"ז.

אמנם פירוש הב"ש לא נהיר' דמאי פריך הש"ס דלא לייתי מנחת קנאות כיון שהיא מסופקת. וכי ברצונה תליא מילת' אטו היא נאמנת באומרה ששגגה ועתה מסתפקת להיות מותר' לבעלה כי היכי דלא תביא מנחה והלא דינה הוא דמשקה ומייתי מנחה לבודקה אם האמת אתה ולא זינת' ברצון.

וזהו עיקר מצות סוטה דכתב רחמנ' אף באומרת טהורה אני דמשקה ומקריב מנחתה לבודקה ואמרה בשגגה ונסתפקה לא גרע מהיא אומרת טהורה כי מצות המלך היא להשקותה ולהקרי' מנחת' ותו דשפיר מתבאר הש"ס בכל סוטה דהרי כל ענין הסוטה מימר' דרחמנ' לגבי בעל דמספ"ל אם אשתו זינתה ולא משגחינן בה כלל ודיבורה מאפס ותהו נחשב ודל מהכ' ידיעתה דהיא לא מתייה לדעתה.

אלא דאביי סבר דכיון דהבועל בפרט הבאת המנחה זר הוא בזה נהי דלא חשבת לידיעתה כיון דכולי האי לברר דבריה מעיקר' קא אתינ' אמנם לא מקרי חטא שאין מכיר בו אלא ה' דהאיכ' בועל. וק"ק בש"ס דאעיקר' ודקארי לה מאי קארי לה מאי פריך מסוטה אטו מנחת קנאות לכפרה קא אתייה דלותיב מינה וכן ר' אושעי' ואביי דמשנו שינויי אחרוני ק"ק דאנן איירינן בכפרה על הס' דמכפר יה"כ ומנחה זו לאו לכפרה.

ותו דלאביי נפיק חידוש' דדינ' דאם הבועל נשתטה או שמת וכיוצ' אין נוהג בה דין סוטה דמעשה אין מכיר בו אלא ה'. אחר זמן רב ראיתי למהר"א נ' שנג"י בס' דת ודין דף כ"ו ע"א שעמד בסוגית הש"ס הנז' ואסקה בצ"ע.

שוב זיכני ה' ומצאתי בפ' רבינו גרשון מאור הגולה כ"י שכתב בסוגיא הנז' וז"ל ספק סוטה שאין לה שום עד שנסתרה. אמר אביי מש"ה לא מכפר דבועל מכיר שחטא עמה וסוטה מכרת לא קאמר משום דהיא הויא חתיכה דאיסור' איכ' דאמרי אידי ואידי מכירין וחדא מינייהו נקט והלכך לא מכפ' עכ"ל: (ג) דין כ' ודין כ"א.

כתב הרב הפר"ח בנימוקיו במים חיים וז"ל סוטה שיש לה זכות ת"ת וכו' פסק כרבי וצריך טעם למה לא פסק כרבנן עכ"ד וכבר ידוע מ"ש הרמב"ם בפ' המשנה בהך מתני' וז"ל וכבר אמרתי פעמים רבות כשיש מחלוקת בין החכמים בסברת אמונה אין תכליתו מעשה מן המעשים שאין אומרים הלכה כפ' עכ"ל וא"כ בענין זה לא שייך פסק הלכה אלא דניח' ליה להרמב"ם למנקט דברי רבי משום דמסתבר טעמיה דרבי ולהכי קאמר כוותיה ובפ' הרב תי"ט ז"ל ועוד כתב שם הרב תי"ט דפ"ק דסוטה דף ו' אמרו דרב ששת סבר דת"ק ורבי שוים דמתנוונה ואע"ג דרש"י פירש דבסוף פליגי דרבי סבר שהיא מתה באותה מיתה הרמב"ם ס"ל דלא פליגי כלל עכ"ד ודבריו נכונים דהא הרמב"ם פסק כרב ששת בסמוך דין כ"ג ואפשר דזה כיוון הפר"ח לרמוז סוגית פ"ק לומר דהר"ם מפרש דלא פליגי רבי ות"ק כלל כמ"ש התי"ט ומ"מ הו"ל לפרש כיון דרש"י פירש דבסוף פליגי: עוד נראה דצדק הרמב"ם במאי דנקיט דברי רבי דהרי אמרו בש"ס פ"ד דף כ"ו אמאי דתנן אשת כהן שותה ומותרת פשיט' אמר רב הונא במתנוונה מתנונה הא בדקוה מייא במתנונה דרך אברים מהו דתימ' הא זנויי זנאי והא דלא בדקוה מיא כי ארחייהו משום דבאונס זנאי ולגבי כהן אסיר' קמ"ל ופירש"י מתנוונה הא ודאי בדקוה מים וזונה היא אלא שתלה לה זכות ואמאי מותרת לבעלה.

במתנוונה דרך אברים שאינה מתנוונה במעיים ובירכיים אלא ראשה ושאר אבריה כבדי' עליה מהו דתימא הא לא זכות תלה לה דא"כ ה"ל להתנוונות דרך בדיקת המים אלא באונס זינתה לפיכך מתנוונ' שלא כדרכה ולכהן מיהא תתסר עכ"ל והרי הש"ס דנקיט דמי שתלתה לה זכות מתנונה ובדקי לה מיא כי ארחייהו ומשמע דמתנוונה תכף לשתייתה דהא קתני אשת כהן שותה ומותרת אלמא אחר שתייה קמ"ל דמותרת ומוקי לה במתנוונה וא"כ הרי דהש"ס מוקי סתמ' דתנן אשת כהן שותה ומותרת במתנוונה ואתא לאפוקי דלא נימא זכות תלתה לה א"כ מי שתלתה זכות נימוק"ה עמה נימוקת והולכ' וכדרכי וגם בסוף מתה באותה מיתה וכמ"ש דאי זכות תולה הו"ל להתנוונ' דרך בדיקת המים.

והן הן דברי הרמב"ם בדין כ"א. אמטו להכי נקט הרמב"ם כדברי רבי.

מאחר דסתמ' דתלמוד' נקיט כוותיה ומוקי לסתם משנה בהכי. ואי בעית אימ' דגם רבנן מודו ליה לרבי וכמ"ש הרב תי"ט.

ואי בעית אימא דפליגי אפ"ה נקיט כרבי כהאי סתמא כמדובר: אמנם איכ' למידק דמדברי הרמב"ם בשני דיני' אלו משמע דזאת האשה אשר אהני' לה קמרא דזכות בריש' נפיש חילוות"ה דרך איברים כמו חלאי"ם השת' קשיא ריש"א ואברים כבדי' עליה ועד אחרן הנה צב"ה בטנה וימים שבינתים מעת אשר החלו תחלואיה עד אשר נהו"ם כריסה לה שו"ה מותרת לבעלה ואלו מהסוגי' הנז' משמע דגם אי זכות תולה ואינה מתה רק נימוקת והולכת מ"מ היא מתנוונה כי אנפחה גם הוא נאנחה וימלא קדי"ם בטנה חבלי"ם נפלו לה תחת הכר"ס האחד דהכי קאמר הש"ס במתנוונה דרך אברים מ"ד הא זנויי זנאי והאי דלא בדקוה מייא כי ארחייהו משום דבאונס זנאי ש"מ דאי זכות תולה בדקו מייא כאורחייהו.

ומנ"ל להרמב"ם דכשזכות תולה יבואו לה חלאים אחרי' אלא דלכסוף מתה בצביית בטן דהכי משמע מלשונו וכ"כ מהרח"א בעץ חיים דף ע"ג ע"ב בתוך דבריו וז"ל בהיות לה זכות ת"ת והיתה האשה לאלה וחלאים קשים ובקרב עמה רמז שעדיין היא מותרת לבעלה אף שהתחילו החלאים כל זמן שלא צבתה בטנה וירכה כמ"ש הרמב"ם עכ"ל והרי מהסוגי' מוכח להפך וכמ"ש רש"י: תו קשה לדעת הרמב"ם מה שאמרו בירושלמי פ' היה נוטל הלכה ה' וז"ל ונקה האיש מעון אינו חושש שמא תלה לה זכות יכול אף היא לא תחוש ת"ל והאשה ההיא תשא את עונה ואתיא כמ"ד דזכות תולה ואנה נכרת ע"כ וכפי דברי הרמב"ם שהאשה שתולה לה זכות באים לה חלאים ומותרת לבעלה עד אשר צבתה בטנה אמאי אמרו בירוש' דאתיא כמ"ד דזכות תולה ואינה נכרת והלא אתיא שפיר למ"ד זכות תולה וניכרת והויא חידושא טפי דכיון דידענו דהאשה שתולה לה זכות שמתנוונה בתחילה מתנוונה דרך אברים וכל אותו זמן מותרת לבעלה עד שתלקה בצביית בטן היינו רבותא טפי דאף דעדיין לא צבתה בטנה מ"מ הא התחילו החלאים לבא ומוכח דנטמאת אלא דהזכות תולה לה וקמ"ל דמותרת לבעלה כל זמן שלא צבתה בטנה וכמ"ש הרמב"ם אלא משמע דס"ל להירוש' דלמ"ד זכות תולה וניכרת מתנוונה כי ארחה לצבות בטן ברישא ולפיכך אסורה וזה כשיטת רש"י וכפשטה דסוגיין פ' ארוסה הנזכר.

אחרי כותבי חזוה הוית לרבינו הגדול הרב מש"ל בפ"ב מה' סוטה דין א' אשר בתוך דבריו הביא הירושלמי הזה שהבאתי וכתב וז"ל יש לדקדק בסיום זה שסיימו בירושלמי ואתיא כמ"ד וכו' דהא למ"ד תולה וניכרת נמי אתיאי שהרי הוא מותר בה אעפ"י שהתחילו החלאים לבא וע"ז אתא קרא ונקה האיש מעון ולומר דהירושלמי פליג בזה וס"ל דכל שהתחילו החלאים לבא אסור' שהרי מורה דמה דלא נבדקה הוא משום זכות ומ"ש רבינו דמותר בה הוא על פי שיטת תלמוד' דידן דאמרינן פ' ארוס' דף כ"ו במתנוונ' דרך אברים מותרת לבעל' דבר זה קשה בעיני ועוד דאם אנו אוסרים אותה מספק בשביל חלאים אחרים שלא הבטיח הכתוב בהם א"כ אף שלא באו לה חלאי' נאסור אותה מספק משום דשמ' לא הי' מנוק' מעון אשר ע"כ נ"ל דניכר ואינו ניכר דירושלמי לאו היינו מתנוונ' ואינה מתנוונ' דאיפליגו פ"ק דסוטה דף ו' אלא הכא איכא מיד דלעולם אף מי

שיש לה זכות ניכרת היא שמתחיל בטנה לצבות אלא שהזכות תולה שלא תמות עוד ואיכא מ"ד דאין בטנה צבה אם יש לה זכות והיינו ניכר ואינו ניכר וכו' ע"ש.

שש אנכי דמה שהעיר הרב בירושלמי אנכי העירותיהו אמנם מ"ש הרב דאומר דהירושלמי פליג אשמעתה דפ' ארוסה. והר"מ פסק כתלמודין וכו' לא זכיתי להבין דבריו דכבר כתיבנא בעניותין דההיא שמעתא דפ' ארוסה דתלמודין אתיא כירושלמי דלרבי זכות תולה וניכרת מתנונה כו ארחייהו בצ"ת עשויה בטן ברישא דהרי אמרו במתנונה דרך אברי' מ"ד זנויי זנאי והאי דלא בדקוה מייא כי אורחייהו משום דבאונס הוה ש"מ דאף לס"ד אי לאו באונס אף אי זכות תולה מתנונה כי ארחייהו וכמ"ש רש"י דלא תלה לה זכות דא"כ הו"ל להתנוונות דרך בדיקת המים ע"ש וכמ"ל וא"כ מאי קאמר דפליגי והר"מ פסק כתלמודא דידן הא גם בתלמודין לא אתי דלתלמודין נמי למ"ד ניכרת מתנונה דרך בדיקה ככל אשר דברנו ומהיכא תיתי לומר דהירוש' אסר במתנונה דרך אברים דלא מצינו בירושלמי רס דלמ"ד ניכרת אסור' לבעלה והא נמי נפקא מש"ס דילן דכל מו שזכות תולה לה מתנונה כדרכה.

גם מ"ש ואסיק דניכר דירושלמי לאו מתנונה וכו' הנה לשון מתנונה דנקטי רב יוסף ורב ששת פ"ק דסו"ט הוא לשון רבי דקאמר מתנונה והולכת. וא"כ משמע דרצה לומר הרב דיש מחלוקת אחר בירוש' אם תצבה בטנה וזה דוחק גדול לחדש מחלוקת חדש דלא אשכחן אלא רבי דקאמר מתנונה ואהא פליגי רב יוסף ורב ששת אי רבנן סברי כרבי ומהי תיתי לומר דבמהות היכר במי שתלתה לה זכות איכא פלוגת' דלרבי מתנונה והיינו כמ"ד בירושלמי אינה ניכרת ואיכא מ"ד בירושלמי שמתחיל בטנה לצבות דמלבד דהדבר קשה לחדש פלוגתא אחריתי הנה מלשון הירושלמי פ' הי' נוטל ופ' ארוסה ופ' כשם דקאמר ואזיל בפשיטות כמ"ד תולה לה וניכרת וכו' ולא משתמיט לאתווי עיקר הך פלוגתא אלא כמי שמדבר על הידוע מוכח דהיינו פלוגתא דרבי ורבנן ותו ליכא.

ואם כוונת הרב דבכונת פלוגתא דרבי ורבנן פליגי תלמודין והירושלמי דלתלמודין לרב יוסף ס"ל דרבי סבר דמתנונה דרך אברים ורב ששת ס"ל דגם רבנן מודו לי'. והירושלמי ס"ל דלרבי ניכרת שתצבה בטנה ורבנן ס"ל דאינה ניכרת אלא מתנונה דרך אברים ונמצאו הבבלי והירוש' פליגי בפירושה דתנאי ולענין דינא שוו בשיעוריהם דמתנונה דרך אברים מותרת לבעלה.

גם זה קשה בעיני דכיון דמהירושלמי ידעינן דלרבי דסבר ניכרת היינו בצביית בטן נימא דגם תלמודין הכי ס"ל דרב יוסף ורב ששת לא נקטי אלא לשון רבי דאמר מתנוונ' והולכת ומה שנפרש בדבריו כפי הירוש' נימא דהן הן דברי רב יוסף ור' ששת. ואי סמיך הרב על סוגית פ' ארוסה באלו אמרו שלא לסמוך דפשיטא דסוגיא הכי רהטא דאף אי תולה זכות בדקי כי אורחייהו כדפירש"י וכמו שנראה מתחיל' הסוגיא ג"כ דאמר רב הונא במתנוונ' דהיינו לשון רבי ופריך עליה הא בדקוה מיא אלמא עתנונה פשטו וסתמו כי אורחייהו ותו דלשון הר' לא מוכח הכי כאשר המעיין שופט צדק ועיין מ"ש לקמן בס"ד.

הן אמת דבסוגית פ' ארוסה אפשר לפרש לדעת הרמב"ם דלמ"ד זכות תולה וניכרת לרב יוסף לרבי ולר"ש גם לרבנן זו שהזכות תולה לה איכא הכי ואיכא הכי דמתנונה וצבתה בטנה ומארכת עד שלשה שנים ואיכא דמתנוונ' שלא כדרכ' ראשה ואבריה

כבדים עליה ובסוף מתה באותה מיתה והנה אם זו צבתה בטנה אף שהתחילה כל זהו לצבות בטן ומתנוונה אסור' לבעלה דליכא לספוקי בה אבל אם מתנוונה דרך אברים איכא לספוקי בה שמא זכות תלתה לה או טהור' היא ולכן מותרת נבעלה דמספק אל תאסרנה על בעלה דהא דמתנוונה לא חש"ב רפואת וז"ש בש"ס במתנוונה דרך אברים דס"ד דבאשת כהן דיש צד לומר דהגם דלא] בדקוה] משום זכות מ"מ מתנוונ' דנאנסה אסורה קמ"ל ומ"ש והאי דלא בדקוה מיא כי אורחייהו משום דבאונס זנאי ה"ק דגם לאותו צד דאנו תולים דלא תלה לה זכות כיון דלא חזינן דבדקו כי אורחייהו ומ"ה שרינן אשת ישראל.

באשת כהן יש ריעותא באותו צד נמי דשריות' דלא תלתה זכות דאכתי נימא דבאונס זנאי ואסיר' ליה. זה אפשר לפרש לדעת הרמב"ם בשמעתינן אמנם אכתי קשה דמאחר דפשטא דסוגיין אתיא כירושלמי ובירושלמי הדבר ברור דלמ"ד בדקי כי ארחייהו הכי הול"ל להרמב"ם וכמו שנראה מדברי רש"י בההיא דפ' ארוסה כמדובר.

הן אמת דראיתי ורש"י ז"ל פ"ק דסוטה דף ו' ע"א שכת' וז"ל זכות תולה שלא יצבה בטנה מיד אלא מתנוונ' והולכת מכחש' והולכת באותה מיתה ציבוי בטנה עכ"ל וזה הפך מה שנראה מדבריו פ' ארוסה והפך הירושלמי ודוחק לומר ולפרש בדברי רש"י פ' ארוס' שכוונתו כאשר פירשנו בענינותנו לדעת הרמב"ם כאשר יראה המעיין.

תו צריך להבין לדעת הרמב"ם שכתב דהיכא דזכות תולה עבידי דאתו מיא ברישא דלהכי ארחייהו וזו רעה חול"ה בשחפת ובקדחת וכמ"ש בפ"ה המשנה גם כן ולבסוף מתה בצביית בטן וירך מתוכה אתי בר נפלי"י א"כ כי חזינן לה דתיכף כששתתה מי המרים חלתה היא בכל חולי ש היה היכי שרינן לה כיון דזכות תולה כך היא המדה דכי קא מתחלה לאו מבטן קמתחלה ואפי' תימא דאיכא הכי ואיכא הכי כדאמרן בסמוך אכתי תיקשי דודאי בחלות' מורה ובא אשר איננה טהורה דהרי כתב הר"מ בסמוך דין כ"ב סוטה ששתת והיתה טהורה ה"ז מתחזקת ופניה מזהירות ואם היה בה חולי יסור וכו' וא"כ אם טהור' היא זו אז תתחזק ותתרפא כמי"ם הפני"ם באות מאירו"ת וזו הנחלאה פניה לא היו לה על שאינן זהירו"ת וחלאים רעים משמשין ובאים.

וק"ו אם היא אשת כהן מדוע בושש איסור חל עד אשר נפיש נפישו בטן וירך כי אורחייה ונראה דהדבר פשוט דהא דמתחזקת באחוור"י אפי' זהיר' טפי ועלתה בידה הבריחים היינו דוקא כאשר זאת האשה תמימה האחת צנוע"ה ואת הכבו"דה ודבר סתר עם האיש החשוד לא איתרע בה מילתא והן סתרה כגלויה לזו יקרא טהורה ונקתה ונזרעה זרע.

ואולם האיכא שוגגת ואנוסה ובא עליה דרך אברים דמיא לא בדקי להו ומותרות לבעליהם וכמ"ש הרמב"ם סוף פ"ג ע"ש ומאחר שכן בשגם בתולה לה זכות ברישא תחלה חולאים אחרים. מ"מ כל שלא התחילה לצבות בטן הגם דאית בה משום אכחוש' ולא חזינן בה כההוא סימנ' דטהור' אלא בתר איפכא מרובים כחוש"ם וחולאים אחרים לא אתחזק רעותא דאפשר דהיא שוגגת או אנוסה פו בא עליה דרך אברים דאינה נאסרת ומ"מ אינה זוכה למעלות הטהור' ותהי להפך ואשת כהן אף כי שוגגת ואנוסה אסירא ליה אכתי אפשר דבא עליה דרך אברים דאינה נאסרת לכהן וכמ"ש הרב מש"ל בסוף

פרקין ומה"ט כחדא שרי"ין לבעליהן אחד ישראל ואחד כהן: והנה לכאורה הוה איכא למידק בהא דפריך פ"ק דסוטה סוף דף ו' דמייתי ברייתא דטהורה ולא שיש לה עדים וטהורה ולא שתלתה לה זכות וכו' ור"ש נהי דוי"ו לא דריש והאיכא יש לה עדים במדינת הים לא שכיחא ופירש"י דהא דשני לעיל לר"ש מדזכות לא תלה עדים נמי לא תלו משום דאכתי לא קים ליה דרשא דהאי קרא.

וק"ק דמאי פריך לעולם אימא כדמעיקרא דלר"ש מדזכות לא תלי עדים נמי לא תלי ואי קשיא לך מהאי דרשא הא על כרחך האי ברייתא לאו ר"ש דדריש וטהורה ולא שפלתה זכות וכדקאמר דריש וי"ו לא דריש ואם כן אימא דגם אהא דעדים פליג ר"ש וקרא דאמר טהורה אייתר למדרש דדוקא אם טהורה מתקיים בה ונקתה ונזרעה זרע אם היתה עקרה נפקדת או יולדת בצער יולדת בריוח אמנם אם היא אנוסה נהי דלא בדקי לה מיא מיהו לא מקיים בה ונקתה ונזרעה זרע ומאי ק"ל אר"ש ונראה דהא בורכא היא דאשכחן דריש דריש האי ונזרעה זרע דוקא להתירה לבעלה וכמ"ש במדבר רבה פ"ט דמייתי פלוגתא דר"א ור' יהושע דמר סבר אם היתה עקרה נפקדת ומ"ס יולדת בצער יולדת בריוח וכו' ותני עלה ר"ש אומר אין נותנין שכר לעבירה אלא לפי שהיתה אסור' לזרע לשעבר יכול תהא כן לעת"ל תלמוד לומר ונקתה ונזרעה זרע מותרת הוא לזרע ע"כ הרי דלר"ש ונקתה ונזרעה זרע להתירה לבעלה ומאחר שכן לא מצי למימר וטהורה היא לאפוקי אנוסה דלא בדקי לה מיא אמנם ליתא בנזרעה זרע דלדידיה דאתא קרא להתירה לבעלה אנוסה נמי שריא ומוכרח למדרש ולא שהיו לה עדים.

ותו חזינן בירושלמי פ' ה' נוטל הלכה ד' תני ר' יודא אומר בשם ר"א בן מתיא וכו' שאם היתה עקרה נפקדת וכו' א"ל ר' שמעון בן לקיש א"כ ילכו כל הנשים ויתקלקלו בשביל שיפקדו ולית ליה לר"ש ונקתה ונזרעה זרע אית ליה זרע כשר לא זרע פסול ופירש הרב המפרש דאית לי' כדלקמן ריש פ' ארוסה דאלמנה לכ"ג לא שותה דנזרעה זרע כתיב זרע כשר לא זרע פסול.

ונראה דהא דאמרו ז"ל רבי שמעון בן לקיש הוא ט"ס וצ"ל אמר לו ר' שמעון דריש לקיש הוה אמורא. ונמצינו דלירושלמי ר"ש דריש דנזרעה זרע אתא לאפוקי פסולות ואף לפ"ז לא מצי למדרש וטהור' היא לאפוקי אנוס'.

איבר' דק"ק להא דירושלמי שאמרו דר"ש דריש ונקת' ונזרעה זרע כשר לא זרע פסול דהרי בספרי ממעט לאלמנה לכ"ג מכי תשטה אשתו כמ"ש רש"י ריש דף כ"ד ומשמע דהוא סתם ספרי וכלשון במדבר רבה פ"ט ע"ש וידוע דסתם ספרי ר' שמעון ומאחר שכן הא לר"ש לדעת הירושל' מנזרעה זרע מיעט אלמנה לכ"ג ודכוותה ואמאי בעי תו מיעוט דאשתו למעוטינהו.

וצופה הייתי להרב מש"ל פ"ב דסוטה דין ח' שעמד בהא דכתב הרמב"ם כל איש שבא ביאה אסורה מימיו וכו' אין המים בודקין את אשתו וכתר וז"ל אך מאי דק"ל דברי רבי מדתנן דף כ"ב ר"ש אומר אין זכות תולה וכו' ואתה מוציא ש"ר על הטהורות וכו' ואם איתא דכל ביאה אסורה מונעת א"כ אתה מוציא לעז על הטהורות וכו' וכה"ג מקשה בגמ' בפ"ק לרב ששת וכו' וכתבו התוס' וה"ה בא עליה בעלה בדרך לא שכיח ותירוץ זה יוצדק אם אנו אומרים דדוקא עבירה זו מונעת הבדיקה שייך לומר דלא שכיח אי

משום דהיו מוסרים לו ב' ת"ח ואימשום דמאיסה גביה וכו' אבל אי אמרי' דכל ביאת אסור מונעת פשיטא דזה שכיח וכו'.

הן אמת די"ל דמרש"י ביבמות דף נ"ח נראה דאיכא תנא דלא דריש ונקא האי ש מעון ואפשר דר"ש הכי ס"ל ומה שהקשו בגמרא לר"ש מהיו לה עדים במדינת הים הוא משום דלא מצאו תנא שיחלוק בדרשה זו דטהורה ולא שיש לה עדים עכ"ל והנה מ"ש הרב דבא עליה בדרך לא שכיח וכמ"ש התוס' אין זה סותר למ"ש הר' קודם לזה בסמוך דמאי דלא נקט תנא מי שבא ביאה אסורה אחר סתירה ה"ה דמצי למימר הכי אלא נקט כה"ג דשכיח דהא מוסרין לו ב' ת"ח ע"ש דכוונת הרב לעיל דהיינו כמ"ש בש"ס דף ז' ע"א תרי ואיהו הא תלתא לימא מסייע וכו' לא הכא ה"ט כי היכי דליתוי עליה סהדי ופרש"י דליהו עליה סהדי אם יבא עליה יעידו עליו בב"ד הגדול ולא ישקוה וא"כ נמצא דאם בא עליה בדרך אף דלא שכיח לאפקורי ולבא עליה בפני הת"ח מ"מ אם יארע הדבר שכיח דידעו ב"ד דמסהדי עליה מנחתה נשרפת במציאות זה יותר מאם בא ביאה אסורה אחר סתיר' דליכא מאי דיסהיד עליה זה אפשר לומר בכונת הרב כמ"ש לעיל דנקט כי האי גוונא דשכיח.

אמנם יש לחקור דאדרב' זו היא שקשה דכיון דאיכא סהדי מדוע לא קדמו הני רבנן לאההודי קמיה בי דינא זר מעשהו וחשובה ביא"ה זו עד שלא קדשה המנחה וכבר התוספות סוף ד' כ"ב הוו בה דכי קדוש בטעות קדוש ותירצו ע"ש ואם אפשר איזה מציאות דלא ידעו ב"ד רק אחר שקדשה והיינו דתנן מנחתה נשרפת מ"ע נמצא דהשתא הא דנשרפת בבא עליה בדרך לא שכיח מכמה צדדין אי משום דתרי מינייהו רבנן עבדי ליה נטירותא ואפקירותא כי הא לא שכיחא ואי משום דמאיס כמ"ש הרב ז"ל ואי משום דלא שכיח אף אי הי' במציאות דבא עליה בדרך דלא ליקדמו וליסהדו עליה עד שלא קדשה המנחה דהני בי תרי מקדימין ליום הכניסה ובשעת כניסתן העד עדים שבא עליה בדרך: אדהכי והכי נראה דאפשר לומר טוב טעם למה שהשמיט הר"מ חלוקה זו דבא עליה בדרך גבי אלו שמנחותיהן נשרפות בפ"ד דן י"ד וכבר הקשו עליה הרב מש"ל בסמוך והרב בית דוד וכמ"ש בעניותין שם.

ושם נאמר דהרב בית דוד כתב דאתיא כר' יהודה דאין מוסרין לו ב' ת"ח וכבר דקדקנו עליו שם דודאי אתיא כת"ק נמי דאע"ג דמוסרין לו ב' ת"ח לא נפלאת היא ואינו חסר המציאות. ותו ק"ק עליו דאשתמיטתי דברי התוס' הנז' שכתבו דבעלה בא עליה בדרך לא שכיח ונראין הדברים דכונת התוספת דלא שכיח היינו משום דמוסרין לו ב' ת"ח ודון מינה דהגם דלא שכיח אינו חסר המציאות כדכתיבנא דאין לומר דמ"ש התוס' דלא שכיח ה"ט כמ"ש הרב מש"ל דמאיסה גביה כמ"ש בירושלמי פרק הזורק והביאו הרשב"א שם ומצינו דהתוספות בזבחים בריש המסכת' כתבו דזנתה תחתיו תשמשנו דמ"ש שם בדפוס שלא ט"ס כדמוכח בפסקי תוס' שם ותשובת מהר"ם הביאה מרן בב"י סי' קי"ז וטעמא דמאיס' גביה כמ"ש מהר"ם שם וכ"כ הרדב"ז סי' תשמ"ו בשם התוס' דמאיסה גביה וכ"כ מהר"ם הביא דבריו הרא"ש בפסקיו ריש פ' החולץ ושלטי הגבורים סביב המרדכי שם ומהריק"ו שרש קל"ה והרדב"ז שם ומה שיש לדקדק על תשובת הרדב"ז שם כתבנו במקום אחר.

וכן התוספות פ' הזורק דף ע"ט ע"ב ד"ה ב"ש הביאו הירושלמי הנזכר. חדא דמדברי התוס' פ' החולץ דף ל"ו ע"ב ד"ה ולא קתני יפריש משמע קצת דלא סברי כי הא דירושלמי דמאיסה גביה ותו דהן לו יהי דהתוס' סברי הכא כירושלמי, וכמ"ש בריש זבחים וכדאיתיהו בהזורק מ"מ הו"ל לפרש דלא שכיח משום דמאיס' גבי' ולא לסתום דלא שכיח וגם ליכא למי' דמ"ש לא שכיח היינו מטעם דאסורה עליה מדאורייתא כמ"ש התוס' לחד שינויא שם פ' החולץ.

חדא דמוכח מהתוס' בסוטה דף כ"ד ע"ב בד"ה ושאר כל הנשי' דלא ס"ל כי ההוא שינוי' וכמ"ש הרב מש"ל פי"א דגירושין דין כ"ד וא"כ הא דכתבו הכא בסוטה דלא שכיח לאו היינו מה"ט. ותו דהו"ל לפרש כדאמרן.

ותו דאי תימא דמ"ש התוס' דלא שכיח היינו מאיזה טעם א"כ ס"ל כהרב בית דוד דהא דבא עליה בדרך רבי יהודה היא ואי אפשר לומר כן דא"ה מאי ק"ל אר"ש מבא עליה בדרך ההיא ר' יהודה ור"ש סבר כרבנן דמוסרין לו ב' ת"ח ותו ליכא מציאות בא עליה בדרך. אלא ודאי גם לרבנן דמוסרין לו ת"ח אינו חסר המציאות רק דלא שכיח וכמדובר.

ותו אשתמיטתיה להרב בית דוד מ"ש בפסקי התוס' סוף פ"ק בא עליה בדרך אין המים בודקין ע"ש ובודאי דלמאי דקי"ל כרבנן דמוסרין לו ב' ת"ח איירי ולא אליבא דר' יהודה דגם לרבנן אינו חסר המציאות כמדובר. ותו אשתמיטתיה מהרב בית דוד מ"ש בש"ס דף ז' והבאתיו בסמוך הכא ה"ט כי היכי דליהו עליה סהדי ופירש"י אם יבא עליה יעידו עליו לב"ד הגדול ולא ישקוה ומאחר שכן היכי קאמר הרב בית דוד דאתיא כר' יהודה ומ"ה השמיטה הרמב"ם ומהדר לאשכוחי טעמא דלא ליהו מחלקת ואח"כ סתם ע"ש.

אמנם כבר כתבנו לעיל דאם אמרו התוס' דבא עליה בדרך לא שכיח יותר ויותר רחוק הא דתנן דבא עליה בדרך מנחתה נשרפת דאף אם יהי מציאות דבא עליה בדרך רבנן דשכיחי גביה תיכף מעידין עליו לב"ד ולא קרשה מנחה בכלי שרת מעיקר' ומ"ה אפשר דסבר הרמב"ם דכאן שנה רבי גבי מנחותיהן נשרפת בא עליה בדרך אגב סירכא דלישנא דפ"ק גבי תרומה ופ' ארוסה גבי לא שותה ולא נוטלת דבהא דמנחותיהן נשרפות נפלאת היא ורחוקה הרחק מאד כמדובר ומ"ה השמיטה פ"ה דין י"ד.

וריש פ"ב כתבו בלשון אחרת הרמב"ם דבעלה בעלה אחר סתיר' דהוא קרוב יותר מבא עליה בדרך אף דהתם לענין שותה ונוטלת מ"מ רחוק הדבר כיון דאיכא נטירותא גבי' ומ"ה אפקה בלישנא אחרינא. והכא פ"ד דין י"ד דמעיקרא קסבר הר"מ דלא נשנית אלא באשגרת לישן השמיטה ופ"ח מה' תרומות דין ט"ו השמיטה כי היכי דהשמיט אינך חלוקי' וסמך דכיון שכתב שם הרי זו אסורה לאכול בתרומה מפני שהוא ס' זונה עד שתשת' מי המרים אלמא כל שאינה שותה ס' זונה ואסור' לאכול וכבר סיים שם וכתב וכל אשת כהן שאמר' טמאה אני הרי זו אסורה לאכול בתרומה וכתבו מרן בכ"מ ומהר"י קורקוס שם דמ"ש וכל אשת כהן היינו אפי' לא קדם לה קינוי וסתירה ואפי' שהיה מותרת לבעלה אפ"ה אסורה בתרומה וע"ש בכ"מ דקיצר מרן בזה קצת ומאחר שכן לא הוצרך הר"מ לאתויי שאר חלוקות כיון דאפי' במותר' לבעלה כהן אסורה בתרומה מכ"ש אינך דאסירי לגביהו.

וקרוב זה כתב הרב מש"ל פ"ב דסוטה דין י"ב דהרמב"ם שם בה' תרומות סמך אמ"ש בה' סוטה ואיסורי ביאה. ולכל הדברו' ק"ק על הרמב"ם שם בה' תרומות שהוא ז"ל כתב מת בעלה קודם שישקנה או שהיתה מן הנשים שאינן שותות ולא נוטלות כתוב' ה"ז אסור' וכו' דאמאי כתב ולא נוטלות כתוב' לימא שאינן שותות לחוד והי' מקצר והי' כולל כל החלוקו' כמ"ש פ"ב דסוטה דין י"ב ופח"י דאיסורי ביאה דין י"ב שאינן ראויות לשותות דזה כולל בין נוטלות כתובה בין חין נוטלות כל דלא שתיא והכי הול"ל התם בה' תרומות ודקדוק זה אינו מתישב במ"ש הרב מש"ל או במ"ש בעניותנו: חוזרנו לענין ראשון דהנס הרב מש"ל לקמן הפליא עצה ליתובי סוגית סוטה ד' ז לסברת רב ששת כפי דעת הרמב"ם ואסיק דליכא למיתלי שמא בא ביאה אסור' דודאי אם הי' בא ביאה אסור' לא הי' משקה אותה דאם איתא שהי' בידו עון אשר חטא לא הי' משקה אותה ואחד שוגג ואחד מזיד דשכיחא לי' בשעת השקאה המים בודקין עש"ב איכו השתא נובין ונדון דהנה לדעת הרמב"ם ודאי דבהא מתרצתא הא דקשיתיה לדעת ר"ש דאתה מוציא לעז על הטהורות שיאמרו שאינן טהורות אלא דבעליהן המה באו ביאה אסורה די"ל ככל אשר כתב הרב לדעת רב ששת אמנם לדעת התוס' שכתבו אליבא דריש דבא עליה בדרך לא שכיחא משמע דלא קיימי כשיטת המש"ל דאי ס"ל דאין לחוש לביא' אסור' דודאי קודם השקא' חכמים אומרים הוי יודע שאם באת ביאה אסורה מימך וכיוצא אין המים בודקין ובודאי אם נמצא בידו עון אשר חטא לא הי' משקה וכו' כמ"ש הרב למה להו להתוס' לומר דבא עליה בדרך לא שכיחא והלא אף כי שכיח' בי דינא היו מודיעים אותו הלא מראש דכל כי הא וכיוצא בו אי השתכחת בי' אינו יפה לבדיק"ה.

גם מ"ש הרב מש"ל מקדמי אריש לדעת הר"מ דר"ש לא ס"ל האי דרשה דונקה האיש וכו' אין הפה יכולה לדבר בעד התוס' דהא כתבו דבא עליה בדרך לא שכיחא וא"כ הרי סבר ר"ש הך דרשא. ותו דהתוס' ביבמות נ"ח ע"ב הקשו לחד לישנא דרש"י וכתבו דליכא מאן דפליג אהא.

ואין לומר דהתוס' סברי דהנקיון הוא שלא בא עליה משקינ' לה ונסתרה וכסברא שהביא הרמב"ן בפירושו והביאו הרב מש"ל ופליגי אהר"מ שהרי הך סברא תמוה דדברי הרמב"ם הם תלמוד ערוך בסוטה דף מ"ז דקאמר הש"ס בפירושא דברייתא וכי תימא עון דידי' אין דבניה ודבנתיה לא וכו' וכמו שהכריע הרמב"ן ותו דהתוספת עצמם בשבועות דף ה' ע"א כתבו בהדיא דאפי' אינו מוחה אעון בניו ובנותיו אין המים בודקין וכן כתוב בפסקי התוס' סוף פ"ק דסוטה כמ"ש"ל.

ואפשר דהתוס' ס"ל דר"ש דריש ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוסה וכו' מיהו סבר ר"ש דבזמן שהוא מנוק' שלא בא עליה אחר שנסתרה ומלתא כדנא כמוה נק"ה המים בודקין את אשתו בשגם הוא בצ"ר מלי כריסיה ונ"י בושיה כל שלא חטא באשתו אמרו האיש מנוקה. ובהא ניחא דסתם ספרי דהוא ר"ש מעיט לאלמנה לכ"ג ודכוותה מכי תשטה אשתו בראוי' לאישות הכתוב מדבר.

ולדעת הירושלמי ר"ש דריש ונזרעה זרע למעוטינהו זרע כשר ולא זרע פסול וכמו שכתבנו ואי ס"ד דסבר ר"ש כדאמרין בסוטה דף מ"ז דכל עון וכל חטאת דידיה ודבניה

מעכבין אמאי אצטריכו הני קראי כי תשטה אשתו לספרי ונזרעה זרע לירושלמי לדעת ר"ש אלא משמע דס"ל דונקה האישי אבא עליה אחר שנסתרה קפיד קרא ותו לא.

אמטול הכין לא קשיא להו לתוספות אליבא דר"ש אלא מבא עליה בדרך דסברי דהאי דבא עליה בדרך אתיא ככ"ע וליכא מאן דפליג וכמ"ש ביבמות כנז' ובהא אנחת לן חדא דהוה איכא למידק לדעת הרמב"ם נמי דאיהו סבר דאלמנה לכ"ג ודכוותא אימעוט מונקה האישי מעון וכמ"ש בפ"י המשנה ובחיבורו והרי הספרי מיעטינהו מכי תשטה אשתו והירושלמי מנזרעה זרע כשר לא זרע פסול וכדאמרו בירושלמי ריש פ' ארוסה תמן תנינן איילונית וזקנה וכו' שנאמר ונקתה ונזרעה זרע וכו' דהתיבון הרי אלמנה לכ"ג וכו' זרע כשר לא זרע פסול אמר רבי יוסי בר רבי בון כלום המים באים אלא להתירה לביתה וזו כיון שאסור' אומר לו הוציא ולדעת הר"מ אמאי איצטריכו הני מיעוטי למעט אלמנה לכ"גודכוותא ור' יוסי בר ר' בון אמאי אצטריכא לי' ללומדה מסברא כלום המים באים וכו' והלא אית לן קרא ונקה האישי מעון.

וחזינא לגאון הרב מש"ל דהקש' על רש"י שפירש טעמא דאלמנה לכ"ג מכי תשטה אשתו ושקיל וטרי בה ומעיקרא סבר דרש"י פליג על הרמב"ם דלא קפיד קרא אלא אבא עליה אחר שנסתרה ותו לא והיינו דפירש הכי בכמה דוכתי הך דרשה דמנוקה מעון בבא עליה אחר הסתיר' והדר קשיתיה דרש"י פירש כהרמב"ם בסוטה דף מ"ז ע"ב ואסיק לרש"י בקשיא.

ובפ' נערה פ"ה דין ה' ד"ה עוד ראיתי ובה' סוטה פ"ב דין יוד ד"ה ודע דלסברת רש"י. תפס הרב בדעת רש"י דפליג אהר"מ ואזיל בתר רובא דלשונו רש"י ע"ש.

וק"ק דבכל זאת לא העיר דלהרמב"ם תיקשי לי' הספרי דאמאי אצטריך כי תשטה אשתו וכן נמי תיקשי לי' מהירושלמי כמדובר. ומ"ש מרן בדיון זה ליישב השגת הראב"ד דקרא תרי טעמי יהיב למעט ארוסה כבר הרב מש"ל תמה על דבריו דוכי כתב רחמנא קרא יתירה ללא צורך.

והיינו כקושיין דאמאי אצטריך אשתו לאלמנה לכ"ג וגם מאי דתמה הרב מש"ל על מרן דכפי דבריו מאי פריך בגמרא מההיא דרב אחא אימא דקרא תרי טעמי יהיב שייכא במאי דקמן ועדיפא מינה דמאי פריך בירוש' התיבון והרי אלמנה לכ"ג ומאי פריך התם אית לן ונקה האישי מעון. ונראה דהרב מש"ל מאי דלא קשיא לי' אלא על רש"י ולא הקשה על הרמב"ם מהספרי ה"ט דאזיל לשיטתיה דאיכא מאן דפליג אדרשת ונקה האישי מעון וכמו שיישב בזה סברת ר"ש אליב' דהרמב"ם כמש"ל.

אמנם הירושלמי קשיא דפריך מ"ט דאלמנ' לכ"ג והרי משנתנו אית לה לדרשת ונקה האישי מעון דתני תנא כמה זימני בא עליה בדרך ואפי' ר' יהודה לא פליג אלא אמוסרין לו ב' ת"ח ומקו' הירושלמי משמע דפריך בפשיטות מאלמנה לכ"ג אליבא דכ"ע: שוב ראיתי להרב המפרש ירושלמי פ"ט דסוטה הלכה ט' בתוספותיו שעמד על השגת הראב"ד ודברי מרן ואחר שהקש' על פירוש מרן בהשגת הראב"ד כתב וז"ל אבל עיקר כונת הראב"ד דקאמר התם בריש פרקין דאלמנ' לכ"ג וכל חייבי לאוין אינן שותות

כדדריש בספרי מאשתו הראוי' לאשתו דוקא וכן הכא לעיל פ"ד הלכה ו' מונקתה ונזרעה זרע כשר ולמה לי קרא תיפוק לי דאינו מנוקה מעון ועל סוף דברי הרמב"ם קאי השגתו דכתב לפיכך וכו' והנרא' לישב דשפיר אצטריכו הני סראי לחייבי לאוין דמשכחת לה דמנוקה מעון הוא וכגוונא דמפרק בריש ארוסה שם משכחת לה וכו' ואצטריך קרא ע"ש והוא למאי דמסיק בבבלי יבמות דף כ' דכל חייבי לאוין מותרות להתייבם מן התורה וכן אלמנה מן האירוסין לכ"ג דעשה דיבמה יבא עליה דוחה ל"ת אלא דמדרבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה וכו' וא"כ שפיר משכחת לי דמנוק' מעון מן התור' הוא היכא דעבר על ד"ס ובא עליה ביאה ראשונה' והילכך אצטריכו הני קראי דאפ"ה אינן שוות דאינו ראוי לקיימן וכו' ע"ש ומ"ש בפ"י השגת הראב"ד אינו מחזור חדא דלדידי' הראב"ד הש"ג יש"ג ממשנתנו דתנן אלמנ' לכ"ג וכו' דהני דרשות דספרי וירושלמי מאשתו ונזרעה זרע לא הוזכרו בתלמודין ואי פריך ממשנתנו דמאי אירי' נשא אשה באיסור אפילו עבר עבירה אחת בימיו אין המים בודקין הא הו"ל להרב הנז' לפרש בהשגת הראב"ד ולא לפרש דהשגת הראב"ד היא דלמה לי קרא ת"ל דאינו מנוקה מעון כמ"ש.

ותו דזה אינו השגה דאיכא למימר דתנא נקט האי משום סיפא דתנן ולא נוטלות כתובה לא כן בעבר עביר' דנוטלת כתובה וכדתנן ריש פ' ארוסה דבא עליה בדרך נוטלת כתוב' וכמו שביאר כל זה הרב מש"ל. ותו דהרי הראב"ד קאמר האי דלא כהלכתא משמעת' דריש ארוס' וכפ"ז לא קשי' לי משמעת' דריש ארוסה אלא ממשנתנו דריש ארוסה.

ומה"ט נמי לא נכון לומר דהשגתו היא כמ"ש דאמאי אצטריך קרא והאי תיפוק לי שאינו מנוקה מעון דהרי הני קראי לא הוזכרו בתלמודין בריש ארוסה אלא בירושלמי וספרי ומהראב"ד מוכח דהשגתו היא מסוגית בבלי ריש פ' ארוס'. והא איכא למידק נמי על מה שפירש הרב מש"ל דהשגת הראב"ד היא ממעוברת חברו מפלוגתא דר' מאיר ורבנן עש"ב דהא נמי מתניתין היא ושם נאמר במשנתנו פלוגת' דר"מ ורבנן ומאי שמעתא דקאמר הראב"ד.

ותו ק"ק על הרב המפרש הנז' דכתב לפי פירושו דעל סוף דברי הרמב"ם קאי השגתו דכתב לפיכך וכו' ואמאי אצטריך לדחוקי נפשי' בהא נמי ולסלק השגת הראב"ד מדין ח' ולהניחה בדין ט' והלא לפי דבריו השגה גדול' היא על דין ח' דכפי פירושו לדעת הראב"ד אף אם בא ביאה אסור' כל שלא בא על זו אחר סתירה מים בודקין את אשתו מדאצטריך קרא לאלמנ' וכו' ונמצ' דפליג על הדין ופוסק להפך הרמב"ם ואי השגתו קאי על לפיכך בטעמא לחוד הוה משיג דגם הוא מורה דאה היתה אשתו מחייבי לאוין או עשה ואפי' שנייה וקנא לה ונסתרה אינה שותה וכו' אלא דהרמב"ם מיייתי לה מקרא ונקה האיש מעון ולהראב"ד נפקא מקרא דספרי או דירוש' ומשמעות דורשין איכא בינייהו בדין ט' אמנם בדין ח' פליג עליה בדינא וכמדובר.

וגם מ"ש הר"מ בדין ט' שנייה מוכרח דמודה הראב"ד בו דהא תנן במשנתנו חלוצה דהוי דרבנן וכמ"ש הרב מש"ל דמהכא יליף לה הרמב"ם וגם תנן מעוברת חברו ומנקת חבירו דהוי איסורא דרבנן ואף לרבנן דפליגי אר"מ היינו משום דיכול להפרישה ולהחזירה

ואמנם אי אינו יכול להחזירה גם רבנן מודו כיון דבעמוד והוציא קאי וה"ה לשנייה וכמ"ש הפר"ח בנימוקיו דמהכא יליף הרמב"ם ע"ש.

ותו ק"ק לפי פירוש הרב המפרש הנזכר דמאי ק"ל על הרמב"ם הלא דברי הרמב"ם הם תלמוד ערוך בסוטה דף מ"ז דעון דידיה ודבניה ובנתיה מעכבי המים לבדוק כמו שנאמר ותיקשי להך סוגיא קושיתו ואיך כתב על דין הר"מ הא דלא כהלכתא והלכה כמותו מכרזת שם. ומה שישב הרב הנז' לדעת הרמב"ם דאצטריך קרא בהני להיכא דמנוקה מעון מן התור' בביאה ראשונה וכו' הוא ישוב נכון.

אמנם אכתי לא איפרק לשון הירושלמי ריש פ' ארוסה הנז' דקאמר התיבון הרי אלמנה לכ"ג הרי ראויה להזריע ואצטריך לאתויי קרא דזרע כשר משמע ור' יוסי בר' בון יליף לה מסברא ומוכח דפריך על אלמנ' לכ"ג פשוטה ואינך דכוותא דאטו במתני' תנן אלמנ' מן האירוסין שהיא יבמה לכ"ג ואינך יבמו' מחייבי לאוין דלהכי הוא דבעי' קרא אחרינא דחייבי לאוין מבלי שהם יבמות מונקה האיש מעון נפקי ומאי פריך ולומר דפריך דמתני' נסתמא קתני וחייבי לאוין יבמות בכלל ואהא דוקא פריך הא מפיק ודחיק ואתי מרחוק ועוד יש להרגיש דכגון דא צריכה רבה והו"ל לתלמודין לאותובי ולפרוקי כי היכי דמותיב ומפרק ארוסה ושומרת יבם: אמנם לפי דרכנו שכתבנו לעיל אפשר לומר דס"ל להרמב"ם דהא פלוגתא דתנאי היא בדרשת ונקה האיש מעון דאיכא מאן דדריש בזמן שהאיש מנוקה מעון שלא בא עליה אחר שנסתר' אבל אם הוא עבר איזה עבירה בין בשוגג בין במזיד עם אחרו' המים בודקין אשתו זאת ובאשתו אערו מנוקה מעון, ואיכא מאן דדריש בזמן שהאיש מנוקה מעון בין בזו בין באחרת שלא בא ביאה אסורה כל ימיו.

וברייתא דספרי דמעייט פסולות מכי תשטה אשתו והירושל' דמעטינהו מנזרעה זרע סברי לה דמנוקה מעון באשתו בעינן ותו לא. אמטו להכי אצטריכא קרא לנשים פסולות.

והגם דבירושלמי פ"ט הלכה ט' אמתני' דמשרבו המנאפין וכו' אמרו דכתיב כי הם עם הזונות יפרדו וכתיב והיתה האשה לאלה בקרב עמה בזמן שעמה שלום לא בזמן שעמה פרוצים ונקה האיש מעון אימתי האשה נושאה את עונה בזמן שהאיש נקי מעון. ופשיטא דהך סוגיא דירוש' משמע דדריש ונקה האיש מעון זנות בין בזו בין באחרת.

איכא למימר דלעולם דהירושלמי סובר ונקה האיש מעון אשתו זאת דוקא ואידי דעסיק בהא דמשרבו המנאפין פסקו המים וכו' נקט להך דרשה והא כדאיתא והא כדאית' דבהיות הדור נסא וצדיק אם הוא לא בא עליה אחר שנסתר' מנוקה מעון קרינן ביה בשגם הוא כבד עון מביאות אסורות. אמנם אם אין הדור צדיק והוא לדורו דומה יפה כי אם בזאת נכשל ואתי' עלה בתר דאסתתר אין המים בודקין את אשתו.

אמנם ס"ל להרמב"ם דתלמודא דידן סבר לה דדרשת מנוקה מעון היא כוללת בין בזו בין באחרת וכמפורש בבריית' דדף מ"ז ע"ב דעון דידיה ודבניה ובנתיה מעכבי כנז'. והיינו דתלמודין בריש פ' ארוס' לא קא יליף לפסולות מתשטה אשתו כספרי ולא מנזרעה או מסברא כירושלמי משום דגמרינן סבר לה דמנוקה מעון האי עון הוא אסור כולל בין מזו בין מאחרת ופסק כתלמודין דנשים פסולות אימעוט מונקה האיש מעון ואם בא ביאה

אסורה מימיו אין המים בודקין את אשתו ובהכי ניחא מה שהקשה הרב מש"ל על רש"י דיהיב טעמא לנשים פסולות מכי תשטה אשתו והוא דאפשר לומר דסבר רש"י דפלוגתא דתנאי הוא כדאמרן ונא עוד אלא ס"ל לרש"י דתרי בריתות נינהו דקא דרשי ונקא האי ש מעון ובהא פליגי והן חדא ברייתא דמייתי לה פ' כשם ויבמות וקידושין ושבועות דתניא בזמן וכו' אין המים בודקין את אשתו ותו לא ואידך היא הברייתא דמייתי בסוטה דף מ"ז דמסיים בה ואומר לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה וכו' והברייתא דמייתי בהנך דוכתי ס"ל דמנוקה מעון באשתו בעינן דלא ליתי עלה בתר דאסתתר.

והברייתא דדף מ"ז דמסיים בה ואומר וכו' ס"ל דמנוקה מעון בין מזו בין מאחר' בעינן וכדמפרש לה הש"ס וכי תימה עון דידיה אין וכו' וסבר רש"י דתרי בריתות נינהו כיון דחזינן דבכמה דוכתי מייתי לה ובשום חד מהנך דוכתי לא מייתי לה בהאי סיומא דדף מ"ז ודרך הש"ס הוא להביא הברייתא בשלימות ואף דלא אצטריך למאי דמסיק אלא דבר א' מדבר'י כידוע והשת' דחזינן דבכל דוכתא דמייתי לה לא מייתי לה בשלימות אלא בדף מ"ז שמעת מינה דתרי הוו ופליגי בהך פלוגת'.

וכיוצא בזה כתבו ז"ל בכמה דוכתי ולעת כזאת אתיא זכירה ממ"ש הראב"ד הביאו בחי' הריטב"א ובש"מ מציעא על דף ק"ד גבי ר"י הי' דורש לשון הדיוט וכו' ע"ש והשתא ניחא דרש"י בכל הנך דוכתי בארבע' מצינא דפי' מנוקה מעון שלא בא עליה משנאסר' עליו. ובדף מ"ז פירש מעון ניאוף באשה האסור' לו בין מזו בין מאחרת ולא אשתמיט לפרש הכי בשום דוכת' מהנך אלא הכא בדף מ"ז.

והי' טעמו דס"ל דתרי בריתות נינהו ופליגי בהא כמדובר ופירש בכל א' פירוש הראוי לו ובריית' דספרי דכי תשטה אשתו אתיא כמ"ד דמנוק' מעון באשתו זאת. והכי נקיט איהו לאמת כיון דתלמוד' מייתי להך ברייתא דאתיא כספרי תדיר.

וגם תנא דמתניתין הכי סבר דבמותב תלתא פ"ק ופ' הי' נוטל ופ' ארוסה תנן ושבעל' בא עליה בדרך ש"מ הא הוא דבעי' שיהי' מנוקה מעון ולא מזולתו. ומ"ה פי' במשנתנו דנשים פסולות ה"ט דכי תשטה אשתו כתיב אשה הראויה לו דאתיאכמ"ד דלא בעינן מנוקה מעון אלא מזאת האשה וכדתנן ושבא עליה בדרך ומה גם דהכי רהטא סוגי' דרב ששת בדף ו' שטרח לישבה הרב מש"ל לדעת הרמב"ם בכמה אוקמתות דב"ד אומרים לו הוי יודע וכו' וכל זה דוחק ומה גם דפי' אלו נאמרין דף ל"ב שם תניא מה אומרים לה כדי שלא להוצי' לעז על מי המרי' במה נטמאת בשוגג או במזיד וכו' ולא אשכחן שום דוכת' דאומרים לבעל כזאת וכזאת.

ובא עליה בדרך לא שכיח שיבא ולא ידעו רבנן דשכיחי גביה. וכל זה הכריחו לרש"י לומר דתרי בריתות נינהו ופליגי בהכי ונקטינן דלא בעינן מנוקה מעון אלא מאשתו זאת.

אלא דבדף מ"ז פירש הבריית' ההיא דהכי סבר לה תנא דבריית' ההיא וכדמפרש לה תלמוד': וארו חזה הוית אור כי יהל אור תורה שלימ' ועיני ראו או"ר גדו"ל למהר"י זאבי זלה"ה בלימוד ק"ע ארוכ"ה לו עלתה לאסבורי ניהלן דעת הרמב"ם והשגת הראב"ד ולהתבסס מתורתו הוה באתי ללקט אורו"ת וז"ל והנה כפי האמור ק"ל דכוות' בסיפ' דמתניתין דקתני אלמנה לכ"ג ומפיק לה בספרי וכו' ומדסתמ' דתלמוד לא ק"ל

הכי משמע שפיר דקרא ונקה סתם וכו' אתא קרא דכי תשטה וכו' לגלויי אקרא דונקה דנ"ד עון א"א אלא כל עון דבעמוד והוצא וכו' מינה דהבא על ארוסתו אי לאו גזרת הכתוב הזה שתיה אפי' אחר הגזרה וכו' וה"ט דהראב"ד.

אמנם הרמב"ם וכו' דלית ליה למ"ד האי דרשא דספרי וכו' מכח רישא דמתני' דקתני ארוסה ושומרת יבם וכו' דגלי לן קרא דכל שבא עליה בדרך הפקר מעכב' מלשותות דאין כאן נקיון כפים וכו' באופן דקרא דתחת אישה בא לגלויי אקרא דונקה דל"ד עון א"א או עמוד והוצא אלא אפי' שמץ דבר וכו' ובהכי ניחא לי דברי הרמב"ם וכו' כך היל"ל כל איש שבא ביאה אסור' מימיו אין המים בודקין את אשתו שנאמר ונקה לפיכך אם היתה אשתו אסורה עניו מחייבי לאוין וכו' אפי' שניה אפי' בא על ארוסתו בבית חמיו וכו' והי' זה סדר נכון אמנם אחר שכתב ואפי' בא על ארוסתו אין מקום עוד לומר לפיכך אמנם וכו' ועוד דקדק הרמב"ם גבי ארוס שבא וכו' אין בודקין את אשתו דלא קאמר אינה שותה כדקאמר בכל הפרק לחזק הענין כי ארוס שבא על ארוסתו דבר ה' בברו' הוא דאינו פוקד אותה וכו' ע' ששבאור' וברוחב.

והנה הני תרי דוקיי דדייק הרב בלשון הרמב"ם דהול"ל אפי' שניה אפי' בא על ארוסתו ומאי לפיכך ומאי אין בודקין את אשתו אינה שותה הול"ל ומכחם ישב ודרש לשון הרמב"ם והנך רואה. אנא זעיר נא ידענ' מאי קשיא ליה להרב ז"ל דדברי הרמב"ם לפי פשטן דק"ו כחזא והשביע בצחצחות בארש נכוחות דהנה לפנינו הא למגמר שני חלקים מקרא דונקה שתים כהלכתן יסבו בלכתן על קוטב אחד.

האחד כאשר זאת האשה דסטת דא מבעל' זיווגם עולה יפה על פי התור' והיא אשה ההוגנת אלא דעיל' השתכחת בה השת' ועדיה בצד בסת"ר אהל"ו ואתי למבדק' כתב רחמנ' ונקה דאי גברא חזי ומימיו לא בא ביאה אסור' בנשי דעלמ' המים בודקין את אשתו זאת וכי יצר זונה הטעהו וכשל בביא' אסור' מימיו עם אחרת לא בדקי לה מיא.

והשני כאשר הא גברא לא הוה בידי' שום ביאה אסור' עם אחרת ואולם אשה זו מחייבי לאוין ועשה דקשה לזווגם כפי התור' אם קנא לה ונסתר' אינה שותה. וס"ל להרמב"ם דהני בי תרי טעם א' להם דבא ביאה אסור' ובכל שני חלקים אפי' אסור' דרבנן מעכב.

וגם הרמב"ם נקט להו בשני חלקים ותחיל' כתב כל איש שבא ביאה אסור' מימיו אין המים בודקין את אשתו וכונתו על חלק ראשון דזיווג איש ואשה הללו עולה יפה בדין רק האיש בא ביאה אסור' עם נשי דמלמ' אין המים בודקין את אשתו והוא לשון צח דבשלמ' נשים פסולות או שאינן ראויות לשתות שייך לומר אינה שותה דבי דינא ידעי דאינה אשה הוגנת אי משום פסול' אי משום דאינה ראויה לשתות מפני סיב"ה ואינה שותה.

האמנם כאשר זאת האש' זיווגה כדין ואין דבר מעכבה שתיה היתה נקראת והשתי' כדת לפי שאם הבעל זה שנים בא ביאה אסור' עם אשה דעלמ' במדינ' הים לא ידע אנוש בלתי לה' לבדו הוא היודע ואין המים בודקין את אשתו אף דבי דינא לא ידעי ביה ובתום לבבם למרא' עיניהם השקוה ושפיר נקט הרמב"ם בחלק זה אין המים בודקין את אשתו.

וביא"ר עליה דלא מיבעי' אם בא ביאה אסור' מן התור' אלא אפי' בא על ארוסתו בבית חמיו והיא ארוס' אחרת לא זאת שקנא לה אפ"ה אין המים בודקין את אשתו זאת מאחר שבא על ארוסתו אחרת בבית חמיו וגם אם נעלם דבר מעיני הב"ד והשקוה אין המים בודקין את אשתו ועתה נשלם חלק זה.

ואח"ך כתב הרמב"ם החלק האחר דס"ל דמטעם זה נגעו בה וכתב לפיכך אם היתה אשתו אסור' וכו' אפי' שניה אינה שותה דייקא דבי דינא ידעי דאשתו אסור' עליו ואין משקין אותה וטעמ' דיש בו עון וכמ"ש בפ"י המשנ' בטעם משנתנו דתנן אלמנ' וכו' ונמצ' דבאו דבריו מדוקדקים הרבה דדין ונקה הוא בריית' ומפורש בסוט' דף מ"ז דבכל עון דידי' קפיד קרא והוא בדעתו דעת עליון סבר שזהו טעם נשים הפסולות ולכן כתב דין ונקה בריש' וכתב לפיכך וכו' להשמיענו טעמ' דנשים פסולות כמ"ש בפ"י המ'.

וק"ק על הרב שפי' דלהכי נקט גבי ארוסתו אין בודקין מה שלא נקט בכל הפרק לומר כי דבר ה' הוא וכו' שהרי סמוך ונרא' בדין זה נקט אם בה ביאה אסור' אין המים בודקין את אשתו. וכל מה שכתבתי בעיני דברים פשוטים מאד אלא לפי שראיתי להרב ז"ל שכתב דמבלעדי פירושו אין ישוב כלל לסדר הרמב"ם זאת היתה לי להאריך בזה והן עתה אבא העי"ר במ"ש הרב זיל בכונת השגת הראב"ד דקרא דכי תשטה אשתו אורווי הוא דקא מורה דקרא דונקה לאו דוקא עון א"א אלא כל עון דבעמוד והוצא וכו' דכפ"ז מנ"ל דאם בא הוא ביאה אסורה שאינה אשת איש באשה אחרת ואשתו זאת הסוט' ראויה לו לא בדקי לה מיא דהא ונקה לא משמע אלא אשת איש וכי תשטה לא משמע אלא באשתו סוטה דבעמוד והוצא.

ומדברי הרב משמע דלא פליג הראב"ד אלא בבא על ארוסתו. ותו דאין צורך כפ"ז לומר דכי תשטה אשתו הרי זה גול"ה אקרא דונקה ומי נתן את של זה בזה וכל א' נדרש לעצמו דהני נשי פסולות אימעטו מכי תשטה ואם הוא בא על א"א בעלמ' אימעוט מונקה ואין זה דרך לומר בכה"ג דחד קרא מגלה אחברי' כיון דלא נוסף לנו ביאור בקרא דונק' מכח כי תשטה דאי משום נשים פסולות מכי תשט' נפקי.

ותו דהרב ז"ל בא לישב מה שהקש' מהר"י הכהן בלימוד קס"ט וק"ע אהראב"ד דמאי פריך משמעתא דריש ארוס' הא אצטריך קרא לדאוריית' דעד לא אתו רבנן וגזור הוה שתיה ובהאי שיטת' דהראב"ד שפי' הרב אכתי אין ראייה לדעתו ותיובת' לדעת הרמב"ם משמעת' דריש ארוס' ואם השגתו מדאצטריך כי תשטה דש"מ דאי לאו כי תשטה קרא דונק' בא"א והשת' כי תשט' גילה דכל האסור' עליו אינה שותה ומינה דארוסתו דראוי לקיימ' אינה בכלל.

הנה השגה זו וכל תוקף ועוצם שטה זו מדאצטריך קרא דכי תשט' והאי ליתיה במתניתין ושמעת' דריש ארוס' כי אם בריית' דספרי דלענין דארוסתו בבית חמיו אם בא עליו שראוי לקיימ' זה דבר פשוט ומאחר שכן לא הו"ל להראב"ד לומר הא דלא כהלכת' משמעת' דריש ארוס' אלא הו"ל מהספרי: ולשיטת הרמב"ם שכתב הרב ז"ל הנה שפתי לא אכלא נהלך ברג"ש איזה הערו' על דבריו אידי דחביב' לן שמעת' דרב.

הנה הרב ז"ל כתב דהרמב"ם דקדק במשנתנו דקתני בארוס' שנא' ובאלמנ' ואינך לא קתני שנאמר ולע"א דהש"ס לא פירש דנפק' מכי תשטה ומכח זה ס"ל דמשנתנו והש"ס לא סבר כהספרי וק"ק דאטו לדידי' מי ניחא אמאי תנא דמתני' לא אמר שנאמר ונקה ותו הש"ס אמאי לא פירש' ומ"ש דס"ל להרמב"ם דלא אימעט אלא מקרא דונק' וכו' ואע"ג דאיכ' למידחי ולומר דבא"א איירי ס"ל להר"מ דליכ' למדחי הכי מכח רישא ארוס' וכו' וסבר דתנא דמתני' נקט ארוס' וכו' ואח"ך אלמנ' לכ"ג וכו' להיות דקרא דארוס' הוא המלמד אקרא דונק' דלא איירי בא"א וכו' עש"ב.

ק"ק דאי כל הכרח הר"מ לשיט' זו הוא מכח דין ארוס' וכאוקמת' דקמי וכו' אמאי בפ' המשנ' לא השמיענו כזאת והלא לפי דברי הרב בחיבור דקדק מאד ושינה הסדר וכו' להשמיענו זה כי זהו יסוד מוסד לסברתו וזהו שאמר לפיכך וכו' ומאחר שכן טפי הו"ל לפרש בפירוש המשנ' זו כמו לשיטתו מהך דארוס' שכן דרכו לפרש בפ' המשנ' כל דין טעמו וממשו ולחקרו ולדורשו.

ובחיבורו דרכו לסתום ורובא דרוב: כותב הדין בלי ראיות ואלו הכא דכולי האי דייק בחבורו לשיטת הרב הו"ל לפרשה בפ' המשנ' והיתה לבא"ר, ותו קשה דמבין ריסי עיני הרב ז"ל שכתב דאיכ' למידחי דוק' בא"א אלא סבר הרמב"ם דליכ' למידחי מכח רישא וכו' נראה דאשתמיטתיה סוגית סוטה דף מ"ז דבברייתא והש"ס מפורש יוצא דאפי' עון דפנוי ועון דבניה וכו' ולא הי' צריך הרמב"ם להכריח דונקה לאו באשת איש מכח רישא דתלמוד ערוך הוא.

ונראין הדברים דעלה סמוך הרמב"ם שכן אתה מוצא בפ' המשנה פ' עגלה ערופה במשנת משרבו המנאפין וכו' דאייתי התם הא דונק' וכו' בזמן וכו' ע"ש. ותו יש להרגיש על הרב במ"ש דהיינו דנקט במשנתנו ארוסה ושומרת יבם ברישא ובתר כן תני אלמנה וכו' אף דהן חמורות וכו' להיות דקרא דארוס' ושומרת יבם הוא המלמד ע"פ ונקה דלא איירי בא"א.

דאי הכי דכל עצמו של התנא להכי נחית. הו"ל לומר בנשים הפסולות שנאמר ונקה וכו' ואז הי' לימודינו עולה יפה אבל השתא סתם לן תנא ונעלם כונתו.

ואשר אני בעניותי אחזה לישב השגת הראב"ד למאי דהקשו עלה הרב מש"ל ומהר"י הכהן והרב המפרש ירוש' פ"ט דסו' דהרי ארוס' מד"ס וקרא אתא לדאורייתא ומתני' נקיט עיקר קרא אף דלבתר דגזור אימעוט מונק' עיקר קרא נקט דאינה שותה אף מקמי דגזור ע"ש הלא זה הדבר דודאי כונת הראב"ד לשמעתא דריש ארוסה דאוקמה רמי דאצטריך קרא לבא על ארוסתו וכו' ולא באשר חשבו הרב מש"ל ודעמיה.

אמנם אפשר דסגנון ראיתו כך היא דכיון דמהך שמעתא ידעינן דהא דארוסה דאימעוט' היינו בבא עניה בבית אביה ס"ל להראב"ד דנהי דכל כי האי גוונא דמקמי דגזור רבנן הרי היא ככל הנשים אצטריך קרא למעוטא וגם דלבתר דגזור מכח גזרתם אימעוטא אין קפידא במאי דתנא יליף לה מקרא דאעיקרא קאי וכמ"ש מהר"י הכהן.

אמנם הכא דטעמא דנשים פסולות מקרא דונקה וכמ"ש הרמב"ם דבהא גם הראב"ד אזיל ומודה אי אמרת במי שבא ביאת אסור בנשי דעלמא אפי' ביאה האסורה

מדרבנן אינו מנוקה קרינן ביה וכדעת הרמב"ם הו"ל לתנא למנקט ארוסה בהדי נשים פסולות ולא לימא שנאמר דמדאצטריך קרא לארוסה דידענו זה מהברייתא מוכרח דאיירי בבא עליה בבית אביה וכדמי והי' משמיענו חידוש גדול דאף בביאה אסורה דרבנן בנשי דעלמא אינו מנוקה מעון וכדעת הר"מ.

והשתא דהקדים התנא ארוס' ונקט שנאמר וכו' ולבסוף תני נשים פסולות הורה לנו דמי שבא ביאה אסורה דרבנן באשה אחרת כל שאשתו ראוי לקיימ' מנוקה קרינן בי' ואמטו להכי אקדמא וקאמר שנאמר וכו' אף כי על הרוב תנא נא מייתי קרא ומה גם אי הא הוה בכלל ונקה לא הו"ל למנקט קרא דהתנא אין דרכו לפרש בכל דין שנאמר וכ"ש מקראות שאין להם הכרח כגון זו אמנם הכא בחכמה יסד אר"ש תנא דוקנא ונקט שנאמר שלא כדרכו ברוב המקומות לאשמועי' דביאה אסור' מדרבנן באחרת לא מעכבה מלשתות.

וכפ"ז סבר הראב"ד דאפי' אם בא על השניה שאינה אשתו אין המים בודקין אשתו זאת וכפי הצד האחר שצייד הרב מש"ל ע"ש: איכו השתא נתנה ראש ונשוב' למאי דהוינן בה מראש מקדם בהך דינא דזכות תולה שכתבנו דלדעת הר"מ דמי שתולה לה זכות מתנוונה ברישא דרך אברים והטהורה משבחת כי חזינן להו דמתנוונ' דרך אברים מלבד דאינה משבחת תלינן בשוגגת ואנוסה ובא עליה דרך אברים כמדובר לעיל.

והן עתה אברר שיחותי דאפינו תימה דשוגגת או אנוסה או בא עליה דרך אברים הגם דאינה משבחת מ"מ אינה מתנוונ' כלל מ"מ יש להתיר זאת האשה דמתנוונ' דרך אברים ולומר דדילמ' היא שוגגת או אנוסה או בא עליה דרך אברים ועם היות דאין המים בודקין אותה כלל ואינה מתנוונה מחמתם כלל מ"מ אפשר דהא דמתנוונ' אינו מצד המים אלא מצד חולי אחר ומותרת לבעלה.

וכיוצא בזה כתבו התוס' בסוטה דף ו' סוף ע"א וז"ל וא"ת לרב ששת דאמר בין לר' בין לרבנן מתנוונ' א"כ אהיכא קאי ר"ש וכו' י"ל הנשים העומדות משום יחוד ולא יהא ניכר כשעומדות בעזר' ניוונה יוציאו שם רע והבועל יגיד להם שקלקל עמה ולא ידעו שזה מתנוונ' א"נ לא יתלו ניוונ' במים וכו' אלא בחולי אחר עכ"ל וראיתי במדרש במדבר רבה פ"ט דאמרו וז"ל ואם יש לה זכות תולה וכו' רשב"י אומר אין זכות תולה במים המרים וכו' מדהא אתה המים וכו' ר' אומר אני אכריע אם היתה טהורה סופה למות כדרך בני אדם ואם טמאה סופה למות וצבתה בטנה ונפנה יריכה אמר רשב"י וכי מי יודיע לכל העומדים שסוף זו למות וצבתה וכו' אלא כיון שהיתה שותה פניה מוריקו' וכו' ע"ש ומדרש זה עלה בידינו קרוב לדברי התוס' דרשב"י מהדר ארבי דמי יודיע לכל העומדים שסוף זו למות וכו' הרי דר"ש מקפיד שאותם העומדים שם יכירו פעולת המים.

גם מדרש זה מסכים הולך לדברי רש"י ז"ל דלרב ששת אף דלרבי ורבנן מתנוונ' בסוף פליגי אי מתה באותה מיתה והן הן דברי המדרש ששנו רבי אומר אני אכריע סופה למות וכו' אלמא פליגי ר' ורבנן בסיפא אי מתה בצביית בטן. ואכתי פש גבן ליישב לדעת הרמב"ם דמי שתלתה לה זכות מתנוונ' ברישא דרך אברים ובכל זמן זה שרייתה היא גבי בעלה עד אשר יתחיל לצבות בטן מה שהקשינו לעיל מהירושלמי דקאמר ונקה וכו' אינו חושש שמא תלה לה זכות ואתיא כמ"ד תולה ואינה ניכרת דלדעת הר"מ אתי כמ"ד ניכרת וכמש"ל.

ואפשר לומר דס"ל להרמב"ם דהירושלמי ס"ל דפליגי רבי ורבנן ולרבנן אינה מתנווני' כלל אלא דביומא דמשלם זכותה מתה ולרבי מתנווני' כי אורחה ולבסוף מתה באות' מיתה ואמטו להכי קאמר דאתיא כמ"ד תונה ואינה ניכרת דהיינו כרבנן דאלו לרבי מתנווני' דרך בדיקה כי אורחה והיינו על דרך אשר צדדנו לעיל.

אמנם מוכרח דלרב ששת דסבר כש"ס דילן דבין לרבי בין לרבנן מתנווני' לא ס"ל הכי דאי אמרת דגם לרב ששת בין לרבי בין לרבנן מתנווני' כי אורחה במאי אוקימתא האי בריית' דירושלמי ונקה האיש מעון אינו חושש שמא תלה לה זכות הא לכ"ע מתנווני' כי אורחה אי תלתה לה זכות ואיך לא יחוש והא אסורה לו ואם אינה מתנווני' כי אורחה מהיכא תיתי שיחוש דאם הי' תולה לה זכות היתה מתנווני' כי ארחה אלא ודאי מוכרח דלרב ששת מתנווני' לכ"ע דרך אברים וביני ביני השמיענו כזאת דלא יחוש דתלתה לה זכות ועד אחרן תצבה בטנה דעד שתצבה בטנ' מותרת ולדידי' ודאי ברייתא זו אתיא ככ"ע.

אלא דהירוש' סבר דפליגי ר' ורבנן ולרבי מתנווני' כי ארחה ולרבנן לא מתנווני' כלל ומ"ה אוקמה להאי ברייתא כמ"ד אינה ניכרת ודוק בדברי הרב מש"ל שהבאתי לעיל ובמה שכתבתי לעיל הדק היטב. וכן יש להוכיח מהברייתא האחרת שהביאו בירושלמי ובתלמודא דידן דף ו' ע"ב וטהור' ולא שתלתה לה זכות ומשמע דמותרת לבעלה מיד כמ"ש התוס' דאם הי' אסור בה היכי הוה ס"ד למקרי בה ונקתה ונזרעה זרע.

והשתא אי אמרת דלרב ששת דבין לרבי בין לרבנן מתנווני' כי ארחה הא אסור בה ומאי קאמר תנא דברייתא וטהור' ולא שתלתה לה זכות אלא ודאי דס"ל לר"ש דמתנווני' דרך אברים וגם ר' יוסף אפשר דהכי סבר דלא פליג עליה אי רבנן מודו לרבי אי לא וא"ש דברי הרמב"ם כפי סוגיא זו דתלמודין ומכח זו נדחק לפרושי סוגית פ' ארוסה כדכתיבנ' לעיל.

וראיתי בפסקי תוס' פ' הי' נוטל אות י"ו שכתבו וז"ל יש לה זכות תולה ואעפ"י שאינה טהור' מותרת לבעל' לבא עליה זכות תולה ואין עושה בה רושם ומצילתה מכל וכל עכ"ל ודעת שפתם ברור מללו דפסקו כרבנן אליבא דרב יוסף דאינה מתנווני' כלל וז"ש ומצילתה מכל וכל דאינה מתנווני' כלל לאפוקי מ"ד דלרבנן מתנווני' נמי.

אבל לכ"ע ודאי דאחר ג' שנים מתה. וגם מדנקטי זכות סתם משמע דלאו דוקא זכות תורה ואפי' זכות מצוה אגוני מגנא מן היסורין וכאוקמתא דרב יוסף ורבה פ' הי' נוטל אמנם הרמב"ם נקט זכות תורה.

ועמ"ש בישוב דבריו הרב מהר"י זאבי זלה"ה בדרשותיו פ' קרח דף כ"ט: (ד) דין כ"ג באו עדי טומאה וכו' ואפי' לא אירע וכו' ועוד שמא בעלה אינו מנוקה מעון וכו' יש לדקדק על רבינו במ"ש ועוד שמא בעלה וכו' דאמאי כתב כן ולכאור' הוא סותר הקודם דמשמע דמספ"ל אי המים בודקין כשיש עדים ולהכי יהיב תרי טעמי ועפ"ק דסוט' דף ו' בין לרב ששת בין לברייתא דמייתי אח"כ מילתא פסיקתא היא דכשיש עדים אין המים בודקין ולמאי הלכתא כתב הרמ"ם במ ועד שמא בעלה אינו מנוקה וכי כעורה טעמא דעדים.

ועוד דהרב מש"ל פ"ב דין ח' האריך והוכיח דב"ד מודיעין לו שאם בא ביאה אסור' אין המים בודקין ואם השתכחת ביה יודיע דרכיו ואינה שותה עש"ב. ואף דהרב ז"ל כתבו ליישב דברי רב ששת אליבא דהרמב"ם.

ואיכא למימר דהרמב"ם מאי דפסק הכי היינו מהברייתא דמייתי הש"ס ולא מטעמיה. מ"מ נראין דברי הרב מש"ל ז"ל וטעמן ונימוקן עמן ומי דחקו להר"מ לומר כן.

עוד שמעתי שדקדקו בלשון הר"מ במ"ש ואפי' לא אירע וכו' דמשמע לא מיבעיא אם אירע דהדין עם העדים אלא אפי' לא אירע וכו' והרי ק"ל דאי איכא עדים אין המים בודקין ומאי כונת אפי' דקאמר הרמב"ם. ולזה אפשר דכונת הרמב"ם באומר' אפי' ה"מ באו עדי טומאה וכו' לא מיבעיא דאם צבתה בטנה וכו' ה"ז אסור' ותצא בלא כתובה וא"צ לעדים ואדרבה סהדי שקרי נינהו אלא אפי' לא אירע וכו' דאז אין בידינו אלא עדותן של עדים דמי סוטה לא בדקוה והו"א דסהדי שקרי נינהו ומותר' ויש לה כתוב' קמ"ל דלעולם אסורה ואין לה כתובה בין אם בדקוה והעדים עדי שקר בין אם לא בדקוה ואפשר דעדי אמת הרי אסור' ואין לה כתובה וזה פשוט אמנם למ"ש ועוד שמא בעלה וכו' אפשר ליישב בדוחק קצת דטובא אשמועינן הר"מ באמרותיו הטהורות.

דהנה כ' בסמוך הר"מ דסוטה ששתת והיא טהור' ה"ז מתחזקת ופניה מזהירות וכו' והשתא כי חזינן סוטה ששתתה ופניה לא היו לה באו' מאי"רות ולא נתחזקה וגם אינה מתנוונת איכא לספוקי בה שמא אנוסה היא או שמא בעלה אינו מנוקה ולהכי לא בדקי לה מיא דאף שמודיעין אותו לדידן דקי"ל כבריייתא אין צורך לומר דודאי כל שבא ביאה אסור' אזיל ומודה דדילמ' מכסיף או בשאט בנפש משום דנסתרה ועברה על דבריו נקם ינקם להטריחה ולבזותה ומשכחת לה דאף שאינו מנוקה יביאנה וישקנה ולפ"ז הרי הדבר שקול כשאינה מתחזקת ואין פניה מזהירות ואינה מתנוונת ספק אנוסה ספק דבעל אינו מנוקה וכיון והוא ספק שקול אין אוסרין אותה ומותרת לבעל' וכמ"ש הרב מש"ל לפי דרכו פ"ב דין י"א ד"ה ומ"מ.

אמנם אם באו עדים ויש לנו ספק בעדים אז הוי ס"ס להחמיר ס' מה שלא נבדקה משום דיש לה עדים ואת"ל דהם עדי שקר דלמא בעלה אינו מנוקה מעון ולהכי אסור' ולא תלינן באנוסה כיון דיש עדים אף דמספ"ל בהו. ואפשר דמשו"ה כתב הרמב"ם ועוד שמא אינו מנוקה מעון להורות דכיון שבאו עדים מ"מ אסור' ואין לה כתובה בין אם לא יש לנו ס' בעדים בין אם יש לנו ס' בהם לעולם אסורה ואין לה כתובה ולא מיבעיא אם נבדקה דתו לא צריכנא לשום דבר אלא אף אם לא נבדקה שאין המים בודקין כשיש עדים ועוד שמא אינו מנוקה דבהכי אסורה וכו אף אם מספ"ל בעדים.

אבל אם לא באו עדים ולא נבדקה אין לחוש על שאינן זהירות פניה ואינה מתחזקת דדילמא אנוסה היא ולא מספקינן דלמא יש לה עדים דזנות בעדים לא שכיח כמ"ש הרב מש"ל פ"ב דין ח': סימן ה קצת הגהות על קצת דיני הרמב"ם פ"ד דסוטה בס"ד. (א) דין ב' שנאמר והעמיד אותה הכהן.

הרב אור יקרות בלשונות הרמב"ם ה' נדרים פי"ב דף מ"ה ע"ב תמה דאין הכתוב כן ותו דבנדרים דף ע"ג יליף מוהשקה. וכבר קדמו ביתר שאת הרב באר שבע בתוספותיו

פ"ק דסוטה דף ח' ועמ"ש הרב מש"ל על רש"י והתוס' והרב ת"ה שם לעיל ריש פ"ג וגם הרב מש"ל לא זכר סוגית נדרים ע"ש: (ב) דין יב מרן הביא מ"ש בסוטה דף י"ז מגלת סוטה שכתב' קודם שתקבל עליה שבועה פסולה וכתב ואיני יודע למה השמיטו רבינו וכו' ע"ש.

וראיתי בנימוקי עט"ר אמ"ן עדין שהקש' משם הרב מהר"י רוזאניס דנשמט ממרן דכתבו הרמב"ם פ' זה בסמוך דין ו'. וכן נמצא שתמה הרב הגדול מהר"ר אליעזר ן' ארחא ז"ל בהגהותיו כ"י.

ואחר זמן ראיתי שהעיר בזה הרב פר"ח בנימוקיו במים חיים והוא פלא: (ג) דין יד הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה. בדפוסחדש כתוב בכסף משנה פ' הי' נוטל דף י"ט.

והוא טעות דאינו משנה ולא גמרא בבלי. ובכ"מ דפוס ויניציאה כתוב שם הקריב את מנחתה וכו' פ' הי' נוטל.

וכבר הרגישו בזה הפר"ח בנימוקי מים חיים ומהרח"א בעץ החיים דף ע"ב ע"ד דליתיה בבבלי אלא בירושלמי. וראיתי למהרח"א שם שכתב וז"ל ואיכא למידק לת"ק דקרא דואחר ישקה לשלא נמחקה אתא וקודם הקטרה איך אמר הכתוב ואחר ישקה אחר הקטרה והדין הוא שקודם הקטרה יש קנה והתוס' הביאו שם בשם הירושלמי דלאו דוקא נקט לשלא נמחקה המגילה רק קרא אתא לומר דבדיעבד אם הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה וכן הרמב"ם אף שפ' כת"ק פסק דאם הקריב וכו' וכתב מרן פ' הי' נוטל ולא ראיתי שאמרו שם כן רק הך ירושלמי דכתיבנא עכ"ל וק' במ"ש דהתוס' הביאו בשם הירוש' דלאו דוקא וכו' רק וכו' דבדיעבד וכו' דהרואה יראה בתוס' שם ריש פ' הי' נוטל דמה שהביאו בשם הירושלמי היינו דמודים חכמים לר"ש דאם הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה אבל הא דעיקר קרא דואחר ישקה לדיעבד אתא הם דברי התוס' ולא מהירושלמי ואדרבא הירוש' קאמר אליבא דרבנן דואחר ישקה למערערין ומשקין בע"כ וכמו שהביאו שם התוס': הנה הרואה יראה דהתוס' ורש"י חלוקים בפירוש הא דאמרינן בש"ס דילן דלרבנן ואחר ישקה לרישומו ניכר דרש"י כתב דלרבנן על כרחין ואחר ישקה אעפ"י שנכתב אחר הקטרה אקודם הקטרה קאי ואחר דקאמר אמחיקה קאי הכתוב' למעל' וקאמר דאם לא נמחקו יפה לא ישקנה עכ"ל.

והתוס' כתבו וז"ל ואחר ישקה מיבעי ליה לרישומו ניכר פ' ואעפ"י שהקריב מנחתה כבר וה"ה אי שלא כדין עביד דהגם דלא מחקו למגילה כלל עד לאחר הקרבה דמוחק לה בתר הכי עכ"ל. ולפי פירוש' דמ"ש בש"ס דלרבנן ואחר ישקה לרישומו ניכר היינו לאחר שהקריב מנחת' אם עדיין רישומו ניכר ישקה א"ש קרא דכתיב ואחר.

וגם הש"ס א"ש דלא אצטריך לומר דואחר ישקה לרבנן לדיעבד כדדריש ר"ש והשקה קמ' דעיקר קרא להכי הוא דאתא משום דהיינו הך מאי דקאמר מיבעי' לי' לרישומו ניכר כלומר דאחר הקרבה אם רישומו ניכר מוחק ומשקה וה"ה אם לא מחקו כלל כמ"ש התוס' ועיקר קרא להכי אלא דנקט הא דעדיף טפי לדרוש ואחר ישקה לעשו כדין והשקה קודם הקטרה' אלא דרישומו ניכר אחר הקרבה וקאמר קרא דימחוק וגם קצת משמע

דרבנן הכי דרשי ואחר ישקה כר"ש והשקה לדיעבד כמ"ש בשמעתין ורבנן בדיעבד לא פתח קרא דמשמע דאם קרא קמא אתא לגופיה אידך מצית לעדרשיה דיעבד.

אמנם לרש"י ז"ל דדחיק ומוקי ואחר קודם הקטרה ואחר אמחיק' קאי הכתובה למעל' קשה דלימא הש"ס דואחר ישקה אד עבד קאי אי הקריב מנחתה קאמר דישקנה וא"ש ואחר אחר הקטרה. ומשמע קצת דלרש"י רבנן ס"ל דאף בדיעבד מעכב אם הקריב מנחתה ברישא ומ"ה דחיק לפרושי דהא דרישמו ניכר קודם הקטרה ואחר מקי לה אמחיקה דכתוב' למעל' וק' עליו דהירושלמי פשיטא לי' דמודים חכמים לר"ש דאם הקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה וכפ"ז ק"ק על הרב תוספת יום טוב דרבינו עובדיה כתב כרש"י דואחר ישקה אף שנכתב אחר הקטרת המנחה אקודם הקטרה ואמחיק' הכתובה למעל' קאי וכתב עלה הרב תי"ט דכתבו התוס' דעיקר קרא אתיא לדיעבד ע"ש ומשמע דגם לפירוש רבינו עובדיה מצי' למי' כהתוס' דעיקר קרא אדיעבד אתא.

ולכאור' נרא' דדוקא להתוס' דמפרשי הא דרישמו ניכר אחר הקרבת מנחה מצינן למי' דעיקר קרא לדיעבד דמהא גופיה דרישמו ניכר שמעינן לי' ללא מחקו כלל כמו שכתב התוס' אמנם לרש"י ורע"ב ז"ל דדחיקי לאוקומי הא דרישמו ניכר קודם הקטרה ק' דלימ' הכי הש"ס ואמאי דחיק כמדובר.

ותו אי רש"י ורע"ב ס"ל כתוס' לימדו דמ"ש הש"ס לרישמו ניכר היינו נמי אחר הקטר' ולא לדחקו דקאי אמחיק' אלא משמע דרש"י ורע"ב ס"ל דלרבנן הוי לעיכוב' וטעמייהו מדלא מפרש במתני' אלא לר"ש דבדיעבד כשר ונא לרבנן ובירושלמי גופיה קשה דקאמר מה מקיימין רבנן טעמא דר' שמעון ואחר ישקה על כרחה שלא בטובת'.

דכפי שיטת הירושלמי דמודו רבנן דאם הקריב מנחת' ואח"כ השק' כשרה אמאי נא מוקי קרא להכי. ואפשר דלירושלמי והשקה בתרא לרבנן להכי אתא דבדיעבד כשרה דכעת לא ראיתי בירוש' דנטפלו לדרוש והשקה בתרא למאי אתא ואפשר דס"ל לירושלמי דוהשקה בתרא לרבנן אתא לדיעבד ולר"ש אתא למערערין אמנם לש"ס דידן דדריש תלתא קראי לרבנן לדעת רש"י ורב"ע משמע דלרבנן בדיעבד אינה כשרה ומעכב.

ואפשר דדעת רש"י ורבנן עובדיה דודאי תלמודא דידן פליג איר שלמי דבשלמא הירוש' סובר דוהשקה בתרא לרבנן לדיעבד אתא ולר"ש למערערין אמנם הש"ס דידן דדריש התלת קראי לרבנן ודחיק דרוש ואחר ישקה לרישמו ניכר דלא אצטריך כולי האי כמ"ש התוס' משמע דלרבנן בדיעבד מעכב מדלא שדי קרא דואחר ישקה להכי ודחיקא להו לומר דמ"ש בש"ס רש"י ניכר איירי אחר הקטרה דעד שלא השמיענו עיקר הדין דהקריב מנחתה ואחר כך מחקו והשקה כשרה איך ילמדני דאם רישמו ניכר אחר הקטר' ימחוק וישקה.

והרמב"ם אפשר שהיה מפרש בתלמודין כפירוש התוס' דבכלל מ"ש רישמו ניכר הוא בדיעבד כשרה וכמ"ש התוס' דשפיר נאה לדחוקי נפשין ולאשוניהו לבבלי וירושלמי. אלא דלעיל דין י' שהביא דין רישמו ניכר לא הוצרך לפרש דהיינו אחר הקטר' אלא נקט ליה סתם ומדין זה שכתב דאם הקריב מנחתה והשקה כשרה נשמע וק"ל.

ומה שדקדקנו לעיל על הרב תי"ט איכא למידק נמי עמ"ש מהרח"א בעץ החיים שהבאתי דבריו לעיל דהוא ז"ל כתב ברישא משמע דגמרא דואחר ישקה אתא לומר שאם לא נמחקה המגילה יפה לא ישקנה ומיירי קודם הקטרת המנחה ואח"כ כתב דאיכא למידק על הת"ק וכו' כמש"ל. וק"ק חדא דמאי דקדק על הת"ק דאיך אמר הכתוב ואחר ישקה אחר הקטרה וכו' והרי כבר כתבו רש"י ורע"ב דואחר אמחיקה קאי ולא ההקטרה כנז' ותו דמייתי דברי התוס' כאלו התוס' קיימי אהך פירושא דואחר ישקה מיירי קודם הקטרה ואם לא נמחקה וכו' הרי התוס' ס"ל דואחר ישקה אאחר הקטר' ומ"ה כתבו דעיקר קרא לדיעבד אתא מאחר דהא דקאמר הש"ס רישומו ניכר אאחר הקטרה קאי אמנם לדידיה דקאמר משמא דגמרא דקודם הקטרה הוא והיינו פרש"י ורע"ב לא מצינו למימר הכי ככל אשר דיברנו.

ונראה להביא רא'י למה שכתבנו דכונת הירושלמי דוהשקה בתרא לרבנן אתא להכשיר דיעבד דהא אמרו בירושלמי בריש סוטה דכל מקום שנאמרה תורה חקה מעכב והכונ' או חסה או תורה כמו דמוכח ממ"ש בירושלמי שם פ"ב הלכה ג' וכמ"ש הרב המפרש בתוספותיו שם וא"כ אי לאו דכתיב קרא להכי מנ"ל לרבנן להכשיר בדיעבד והכתיב תורת הקנאות וכל מקום שנאמר תורה או חקם לעכב אלא מוכח דסבר הירושלמי דלרבנן והשק' בתרא כמה דאמינא דלאכשורי דיעבד אתא ואף דאיכ' מ"ד בירוש' דהסדר איני מעכב מ"מ הא איכא מאן דפליג מאמוראי ותנאי כמבואר שם פ"ב ומה גם לפי מ"ש התוס' בסוטה דף י"ז ע"ב דבי מא דף ס' משמע דלכ"ע הסדר מעכב.

אמור מעתה אפשר לומר לדעת הרמב"ם דלעולם מפרש בשמעתין דמ"ש דלרבנן ואחר ישקה היינו לרישומו ניכר פירושא הוי כרש"י דהיינו קודם הקטרה ומאי דכתיב ואחר המחיקה קאי ודפשטה דסוגיין ואפ"ה פסק דאם הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה והיה טעמו דאסיקנא במנחות דף י"ט דכל מקום שנאמרה תורה לחוד לאו לעיכובא הוא ודוקא כי איכא חזקה בהדא מעכב ולפי זה הכא דכתיב תורת הקנאות תורה לחוד לא מעכב וזהו שפסק הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשר.

ובזה ניחא סוגיא דשמעתין דקאמר דלר"ש והשקה קמא לדיעבד. ולרבנן מפיק ודחיק לאוקומי ואחר ישקה לרישומו ניכר ולא שרי לדיעבד ומה גם למ"ש התוס' דלא אצטריך.

ולדברי התוס' דכתבו דעיקר קרא אתא לדיעבד דלרישומו ניכר לא אצטריך דנפקא מומחה קשה דעשה אינו ישנו והש"ס נקט רישומו ניכר דלא אצטריך ושביק דינא שלמ"א דדיעבד דקרא להכי הוא דאתא ומה גם דקאמרי' דלר"ש והשקה קמא לדיעבד ושביק לרבנן. וגם למה שישבנו קצת לדעת התוס' דבכלל הא דרישומו ניכר הוא דהקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה מ"מ הדבר קשה דעשה הש"ס הטפל עיקר והעיקר ליתיה בזכירה.

ועפ"י האמור ניחא טובא מפני שהכ"ל יפה דלר"ש דדריש ואחר ישקה דמקריב ברישא והדר משקה אצטריך קרא לדידי' לדיעבד דכיון דכתיב ואחר ישקה הו"א דהיינו לעיכובא דכתיב ואחר ישקה ודמי למ"ש בנזיר כן יעשה דאמרי' בסוגיית מנחות דף י"ט דאע"ג דלא כתיב חקה הוא לעכב משום דכתיב כן יעשה וה"נ הו"א דואחר ישקה הוא

עיכוב דואחר משמע לעיכובא להכי אצטריך לר"ש והשקה קמא להכשיר בדיעבד לומר דואחר ישקה לאו לעיכובא אמנם לרבנן דוהשקה קמא אתא לגופיה דמשקה ברישא לא אצטריכנא קרא לדיעבד דמהיכי תיתי דמעכב אי משום דכתיב תורת הקנאו' תורה לחוד לא מעכב כדאסיקנ' במנחות ומ"ה הש"ס לא שדי קרא לרבנן לדיעבד דלא צריך קרא להכי ובזה ניחא קושית התוס' דלא אצטריך קרא צרישמו ניכר דכיון דכתיב ומחה ממילא שמעינן אי רישומו ניכר דלאו מחוי הוא וכו' ולהכי נדחקו דלאו דוקא וכו' אמנם על פי דרכנו ניחא דאף דכתיב ומחה הו"א דבדיעבד אף שלא מחה יפה דרישומו ניכר כשר דהא לא כתיב חקה להכי אתא קרא לומר דהוי לעיכובא דבעי' שימח' לגמרי.

ואחר ההשקפה נראה דקושית התוס' במקומה דהא הרואה יראה כמה דברים שדרשו מהכתוב פ"ב דסוטה והם לעיכובא וכמו שפסקה הרמב"ם לעיל ריש פרקין ואף דבקצתם יש ליישב דמהכתוב משמע דהוי לעכב מ"מ איכא בינייהו דליכא הוכחה אם הוא לעכב ומוכרח לומר כמ"ש התוס' בגיטין דף ג' ע"ב דמדאוריין אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד והרשב"א בחידושו בסוף גיטין כתב דבאי לא משתעי קרא וכו"כ הפר"ח בי"ד בריש קונטרס אחרון בהשגותיו והרב פני משה ח"א סימן ג' דמדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד.

אמנם נראה דה"ד בכל מילי בר מקדשים דאשכחן דכל מקום דשנה הכתוב לעכב וטעמא דדוקא בקדשים דאיכא מלי טובא דלאו לעיכובא אלא למצוה כתבינהו רחמנא היכא דהוי לעיכוב' כתיבי תרי קראי אבל בשאר מילי ליכא לפלוגי בין לכתחלה לדיעבד. ובהכי ניחא מ"ש התוס' במגילה דף ו' ד"ה מסתבר טעמיה דכתבו דה"א דאין מעבירין לכתחיל' ואין מעבירין על המצות דאורייתא הוא וליכא לפלוגי אמנם התוס' התם קיימי הקדשים דבעינן שישנהלעכב.

שוב ראיתי להרדב"ז פ"י תקפ"ט שכתב דאין מעבירין על המצו' מדרכנן ועיין בריש ס' ארעא דרבנן עש"ב. ובהכי ניחא סוגית ערכין דף כ"ח בהחרים כל נכסיו דלר"א אצטריך אך לומר דאינן מוחרמין וכפי מ"ש דמדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד אמאי אצטריך אך.

ולהרמ"בם ק' דפסק פ"ו דערכין דמוחרמין אף דמכל אשר לו אמרו דלא יחרים אמנם במ"ש ניחא דהתם הוי קדשים וצריך לעכב. ובהכי ניחא מה שמצאתי בנימוקי עטרת ראשי אבא מארי זל"ה שהקשה בזה ממ"ש התוס' דסוטה דף ל"ו ע"א ד"ה מאי על בסמוך שכתבו דהיינו לכתחלה ע"ש ועל פי מה שחילקנו בין קדשים לעלמא ניחא דהתם איירי בקדשים וצריך שישנה לעכב.

ומה שהקשה הרב לשון למודים א"ח סי' ט"ו ממ"ש התוס' בפסחים דף מ"ג ד"ה מאן תנא חמץ דאפשר דאיכא איזה למוד במנחו' לחמץ נוקשא ומ"ש אין מחמיצין בתפוחי' היינו לכתחילה ע"ש יתבאר לקמן בס"ד ואיך שיהיה כיון דאשכחן כמה מילי דדרשי מקראי הכא בסוטה והווי לעיכוב' מסכים הולך עם הכלל הנז' דמדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד וא"כ לא נתיישב אמאי אצטריך קרא לרישומו ניכר כיון דכתיב ומחה כתב שיכול למחות נימא דהוי לעיכובא כאינך מילי דהווי לעיכובא.

אמנם מה ש תבנו בהקרבת המנחה אחר ההשקאה אליבא דרבנן ור"ש וישובה דסוגיין לדעת הרמב"ם אפשר דהנה אמת נכון דהכא הוא קדשים הקרבת המנחה ואינו מעכב אם תהיה קודם ההשקא' ולא אצטריך קרא וזהו שכתב הר"מ הקריב את מנחתה ואח"כ השקה כשרה המנחה דכיון דהוי קדשים ולא שנה אינו עיכוב דכל דתלי בקדשים צריך שישנה הכתוב לעכב והכא דבאים אנו לדין אם המנחה כשרה שהקריבה קודם ההשקאה אצטריך קרא לעכב וכל דחזינן דהכתוב לא שנה לא עיכב אמנם לר"ש אצטריך דהו"א דתיבת ואחר הוי עיכובא ככל אשר דברנו א"נ אפשר לומר דאף אם נפשך לומר דאיברא דהקרבת המנחה קדשים מיהו נובין ונידון אהשקאה אי הויא השקאה מאחר שהקריב מנחתה ברישא ולרבנן בעי' השקאה ברישא בשגם לפק"ד לא תברא כיון דאי אזלת בתר השקאה בעי להקריב מנחה אחריתי ונמצא הנדון שאנו נדונים עליו אי יקריב מנחה אחרת אי לאו והוי קדשים וכמ"ש.

מ"מ איכא למימר טעמא אחרינא דלר"ש בעי קרא לדיעבד ולרבנן לא בעו. והוא דכיון דבקדשים קי"ל דכי אכפל בו קרא ובא אליה ושנאה הוי לעיכוב' ואי לא לא והכא לר"ש כתיבי תרי קראי אחר הקרבת המנחה ואחר ישקה והשקה את המים הו"א דהשקאה אחר ההקרבה נאמרה ונשנית ואפי' בקדשים הוי לעיכובא היכא דשנה עליו הכתוב להכי אצטריך קרא קמא להכשיר דיעבד.

ולרבנן לא צריך קרא דכיון דאצטריכו תלתא קראי למילתא דהשקא' וחזינן דרחמנא כתב תרי קראי אחר הקרבת מנחה אם איתא דהשקא' קודם הקרבה מעכבת הו"ל למכתב תרי קראי דהשקאה קודם הקרבת המנחה ואז הויא לעיכובא דהוה ליה כשנה הכתוב. והשתא דעין רואה תרי קראי אחר הקרבה מוכח דלאו לעיכובא דאי הוי לעיכוב' הו"ל למכתב תרי קראי דהשקא' מקמי הקרבת המנחה הלכך אע"ג דהני תלתא קראי כל חד למילתיה אתא כדאוקים להו בתלמודין ממילא שמעינן לרבנן דהקריב מנחתה ואח"כ השקה כשרה מסדרן של כתובים הבאים.

ודע דמש"ל מדברי הרשב"א דסוף גיטין שכתב דבאי לא משתעי קרא אינו ענין למאי דהוינן בה אי אמרינן דקרא לכתחיל' ולא לעיכובא ודברי הרשב"א הם ענין אחר דקרא לא איירי בעובר עבירה דודאי כל מילי דשוו בלאו ודאי לאו לכתחילה נאמרו דהא איכא מלקות וא"כ בעובר עבירה לא איירי קרא במי שעבר על לאו והכי אמרינן ביבמות ריש דף ע"ח דלר' יהודה מצרי שני במאי יטהר ופריך דילמא דאי עבר ונסיב ומשני דאי לא כתיב קרא ופירש"י מידי דעל ידי עבירה קאתי לא כתיב קרא וכו' ע"ש.

ואני תמיה מהרב החסיד מהר"י אלגאזי זל"ה בארע' דרבנן ח"ב אות מ"ו שכ' וז"ל בסוטה דף י"ט ר"ש סבר והשקה לומר שאם עבר והשקה ואח"כ הקריב מנחתה כשר ורבנן סברי דיעבד לא פתח קרא ופירש"י אין דרך התורה לומר בתחילה שלא כדרך מצותן אלא בתחילה סודר משפט הדבר כסדר ולבסוף מרבו מקראות לדרוש דיעבד.

וצריך להתישב בסוגיא דיבמות אהא דמצרי ב' וכו' דאי לא כתב קרא כלומר דבר שאינו אלא ע"י אם עבר לא כתב קרא עכ"ל והאי דיעבד שהוסיף בדברי רש"י ליתיה בנסחתינו ומ"מ אם נתן לא עיכב ונראה דכוונתו להקשות דהכא אמרי' דבין לר"ש בין לרבנן מצית אמרת דקרא אתא לדיעבד כי פליגי אי פתח קרא בדיעבד ואלו התם פ הערל אמרי' דע"י

אם עבר לא כתיב קרא ולק"מ דהאי דיעבד דשמעתין היינו דאינו עיכובא ומצוה מיהא עבד וכשרה.

והתם ביבמות היינו דקרא איירי אי עבד איסורא ועבר עבירה וכמ"ש רש"י ולא קרב זה אל זה דודאי בלאוין לעיכובא ניהו ואי עבר לוקה כמדובר ומ"ש התוס' בפסחים דף ס"ג סוף ע"א ד"ה השוחט פסח על חמץ עובר בלא תעשה אומר ריב"א דהפסח כשר דהא לא שנה עליו הכתוב לעכב. סליק שפיר ע"פ מה דאמרן לעיל דהא דכתבו ז"ל דבדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד היינו בשאר מילי בר מקדשים דהתם אי לא שנה עליו הכתוב הוה מצוה לכתחילה ולא לעיכובא הלכך התה נמי אף דהשוחט עבר בלאו מ"מ לפסח גופיה דהוי קדשים הוא כשר דלא שנה עליו.

וכן כתבו התוס' במנחות דף ל"ח סוף ע"א וז"ל ואם הקדים תכלת ללבן יצא תימה כיון דמקרא הוא דדרשינן דלבן ברישא נימא דמעכב דהא לא בעינן שנה הכתוב לעכב אלא בקדשים וי"ל דלית לן למימר דאסדר לבד יקפיד הכתוב לעכב כמו גבי חליצה הקדים ריקקה לחליצה מה שעשה עשוי ואע"ג דכתיב ככה עיכובא לא קאי אלא אחסרון מעשה עכ"ל הרי מפורש יוצא מה שחילקנו דבכל מילי בדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד והוי עיכובא זולתי בקדשים.

ובהכי ניחא מה שראיתי בנימוקי עטרת ראשי אבא מארי זלה"ה שהקשה משם החכם השלם כמה"ר יצחק ערוך זל"ה במ"ש הרמב"ם פ"ב דקרבן פסח דין ג' אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול היה א' מבני חבורה קטן או זקן או חולה אם יכול לאכול כזית שוחטין עליו ואם לאו אין שוחטין עליו שנא' איש לפי אכלו ובדין ה' כתב שחטו למי שיכול ולמי שאינו יכול לאכול כזית כשר ואמאי והא מפיק מקרא דכל א' מבני חבורה יכול לאכול כזית וכמ"ש מרן בכ"מ ואיך הוא כשר והא בדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד וכפי מה שכתבתי לק"מ דבקדשים אם לא שנה לא עיכב ומאי דאמרו דבדאורייתא אין לחלק בין לכתחילה לדיעבד בשאר מילי הוא דליכא לפלוגי וכמ"ש התוס'.

ולפום ריהטא ק' בזה הסוגיות ברכות דף ט"ז דראב"ע סבר הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל ומוכח בסוגיא התם דה"ד לכתחילה וכ"כ רש"י דכל צריך לכתחילה משמע ודיעבד שפיר דמי. והא כיון דמפיק ליה מקרא דישמיע לאזניו היינו לעיכוב' ותו קשה על הרב פר"ח דמר ניהו פשיטא ליה בי"ד בקונטרס אחרון בריש השגותיו על ס' ב"ה והבאתיו לעיל דבדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד.

ובמים חיים שם פ' היה קורא כתב וז"ל אמרי' בגמרא מ"ט דר"י משום דכתיב שמע ות"ק סבר בכל לשון וקשה טובא דדילמא ת"ק נמי דריש שמע דשמע לאזניך לכתחילה וכסברת ראב"ע וכו' ע"ש ולא העיר דאפי' בדראב"ע קשיא לן דליכא לפלוגי בדאורייתא ואתא מר ניהו וקשיתיה טובא אמאי לא מוקמינן קרא לכתחילה.

ונראה דהתם בבדייתא דראב"ע אמרי' א"ל ר' מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוה היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים ופירש"י ואפי' לכתחילה אין צריך. ואפשר

לומר דגם ראב"ע מודה לר"מ דמדכתיב על לבבך שמעינן בדיעבד דיצא אם לא השמיע לאזניו ומשום הכי מוקי קרא דשמע דישמיע לאזניו לכתחילה, דכי איכא תרי קראי מוקמינן חד לכתחיל' וחד לדיעבד וכמ"ש בסוגיין דלר"ש ואחר ישקה לכתחיל' והשקה קמא לדיעבד ומ"מ ל"ק קושית הפר"ח דלימא הש"ס דת"ק נמי דריש שמע השמע לאזניך לכתחילה דזה הוא מעט דוחק לאוקומי תרי קראי חד לכתחילה וחד לדיעבד דכי איכא תרי קראי לית לן בה כדאמרי' בסוגיין בהדיא והכי אמרי' פ' כל שעה דף כ"ג והרי שרצים וכו' שאני התם דאמר קרא לכם שלכם יהא א"ה אפיל' לכתחיל' נמי שאני הכא דאמ' יהיו בהויתן יהיו הרי דמוקמינן תרי קראי חד לכתחילה וחד לדיעבד.

ובזה אפשר לישב מה שהקשה הרב לשון למודים א"ח סי' ע"ו כדברי התוספות דפסחים דף מ"ג והבאתיו לעיל שכתבו דאיכא רבותא גבי תודה דמרבי חמץ נוקשה ומ"ש אין מחמיצין בתפוחים הוא לכתחילה והקש' הרב הנז' דכיון דרבייה רחמנא לנוקשה מאן פלג לן בין לכתחילה לדיעבד ואפיל' לכתחילה נמי יהיו מחמיצין בתפוחים ואפשר לומר דכיון דכתיב קרא בתודה חמץ ומשמע חמץ גמור ואתא ריבויא לרבנן חמץ נוקשה מוקמינן קרא דכתיב חמץ דהיינו חמץ גמור לכתחילה וריבוי' דמרבה חמץ נוקשה לדיעבד כי ההיא דשרצים דפריך מינה הרב הנז'.

אי נמי אפשר לומר דמ"ש התוס' לכתחילה ודיעבד לאו דוקא וכוונתם דההיא דמחמיצין בתפוחים היינו דמצוה מן המובחר איכא בחמץ גמור ומ"ה אמרו אין מחמיצין בתפוחים כי היכי דלעבדו מצוה מן המובחר ואה"נ דאפיל' לכתחילה מצו לחמץ בתפוחים אבל אינו מצוה מן המובחר' והיינו דקאמר אין מחמיצין בתפוחי' כי היכי דלקיימו מצוה מן המובחר' וכ"כ התוס' בחולין דף כ"ג ע"ב וז"ל היינו לכתחילה דכשבא לעשות לחמץ שתי הלחם וחלות תודה מצוה לעשות בחמץ גמור עכ"ל הרי דנקטו מצוה לעשות בחמץ גמור כלו' דההיא למצוה כדאמרן.

אמנם חזה הוית דהרב לשון למודים שם דרך קסתו מקשה ורמי מדוכתי אחריני אהאי כללא ואין המקום אתי להתישב מושבו"ת דכתב לדעת לעות אם יש לישבם. ג: מדברי הרב כנסת הגדולה ח"מ סימן טו"ב הגה"ט אות י"ג וי"ד נראה דמספק' ניל' האי כללא ע"ש ובס' ארעא דרבנן אות קפ"ג ובקונטרס כסא דוד דף ק"ד ע"ב בחלקו"ת אשית בין ההיא דאיירי בה הרב כנה"ג לעלמא ע"ש.

(אחר זמן רב ראיתי בתחילת ס' מר וקציעה ח"ב בקונט' סייג לתורה שביזה וזלזל למי שאמר דאין לחלק בדאורייתא בין לכתחילה לדיעבד והוכיח מכמה מקומות. וכלהו דמייתי מקדשים אינם ראיות דשאני קדשים ושאר דוכתי צריך לראותם ומ"מ נעלם ממנו דברי ראשונים ואחרונים שהבאתי): חנם הלום ראיתי ובתוס' דפסחים דף י"א ע"א שכתבו וז"ל ואין לתמוה מי איכא מיד דמדאורייתא לכתחילה אסורא ובדיעבד שריא דאיכא מילי היכא דבעינן שישנה עליו הכתוב כגון קדשים עכ"ל ומשמע מדבריהם דחוץ מקדשים איכא מילי דמדאורייתא אינם לעיכוב' עד שישנה הכתוב וזה נראה הפך ממ"ש התוס' פ' התכלת דבשאר מילי בר מקדשים ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד וכ"כ הרב הנמקי פ' השואל הביאו הרב יד מלאכי סי' תרי"ח דגבי הפרת נדרים ושאלה בבעלים שנה הכתוב לעכב וזה כדברי התוס' דפסחים הנז' דאיכ' מילי בר מקדשים

דבעינן שישנה עליו הכתוב לעכב וזה כדברי התוס' דפסחים הנז' דאיכ' מילי בר מקדשים דבעינן שישנה עליו הכתוב לעכב וק"ק על הרב יד מלאכי שם שכתב וז"ל שנה הכתוב לעכב לא בעינן אלא בקדשים אבל בכל אינך מילי בחד קרא סגי לעכב כ"כ הכריתות והתוס' בר"פ התכלת ופ"ק דפסחים דף י"א ריש ע"א וכו' אכן ראיתי להנ"י פ' השואל וכו' ולפי כללין נא הי' צריך לזה עכ"ל דמשה אהדדי דברי התוס' דמנחות עם דבריהם דפסחים ודייק על הרב הנמקי והרי מהתוס' דפסחים משמע כהרב הנמקי דאיכא מילי בר מקדשים דבעינן שנה לעכב וכדאמרן.

ומה שתירצו התוס' במנחות דף ל"ח דאסדר לא קפיד קרא אפילו הוכח דמעכב. הן אמת דהכי מוכח מסוגית ריש פ' ד' מיתות דקאמרינן התם דסדר אינו מעכב וסדר יה"כ שאני דהחמיר הכתוב כסדרו כמו שפירש"י שם וסדר התמיד למצוה בעלמא.

אמנם ק"ק מפשטא דסוגיין דאצטריך קרא לר"ש לאכשורי דיעבד אסדרא והתוס' כתבו דלרבנן עיקר קרא אתא לאכשורי בדיעבד ומה שכתבנו בעניותנו לעיל דלר"ש הו"א דשנה הכתוב לעכב דכתיבי תרי קראי אחר הקטרת ניחא דהו"א דשנה לעכב אסדר'. וגם למ"ש דמדכתיב ואחר ישקה הו"א דהוי עיכוב' דאחר הקטרה ישקה ניחא לר"ש אבל למ"ש התוס' הכא דלרבנן אצטריך קרא לאכשורי דיעבד אסדר' ק"ק לפי מ"ש במנחות דנא קפיד קרא אסדר' ואפי' במקום דהוי לעיכוב' ותו ק"ק ממאי דאמרי' בסוטה דף י"ז ע"ב כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה והשביע ואח"כ וכתב אלמא קפדינן לפסול אם שינה הסדר.

והתוספות שם הקשו על מ"ד בירושלמי דכתב ואח"ך משביע דאית ליה דאע"ג דמעכב אסדר' אינו מעכב דלא אתי לא כר' יהודה ולא כר' נחמיה פ' הוציאו לו דף ס' עש"ב וק"ק דמאי קושיא הרי אמרו פ' ד' מיתות והביאוהו התוס' שם באות' דיבור דסדר יום הכפורים חומר' בעלמ' ופירש"י שהחמיר הכתוב בעבוד' אותו יום שאם שינה סדרו פסול.

והטעם נראה דדרשי חקת עולם בתרא אסדר עבודה לעכב הסדר וא"כ מאי קשיא להו לתוס' מיוה"כ שאני יוה"כ דהחמיר בו הכתוב. והראיה מחליצה דאע"ג דמעכב מ"מ הסדר אינו מעכב וכמ"ש שם פ' ד' מיתות ובשילהי פ' מצות חליצה והתוס' במנחות דף נ"ח ועיין ביומא סוף דף ניט: והנה רש"י ז"ל בפ' החומש כתב וז"ל והשקה את האשה אין זה סדר המעשה שהרי בתחילה מקריב את המנחה אלא הכתוב מבשרך שכשישקנה יבואו בה נמרים וכו' ת"ל ובאו בה בכולה ע"כ הנה רבינו תפס כר' שמעון לפי שהוא פשטיה דקרא דואחר ישקה משמע אחר הקרבת המנחה דלרבנן צריך לדחוקי כנז"ל ומ"ש אלא הכתוב מבשרך וכו' הם דברי הירושלמי פ' היה נוטל דאמרו דלר"ש המים בודקין אותה ואמרי' מ"ט דר"ש ובאו בה דמשמע דאחר שתיית המים נבדקת ואע"ג דאמרינן התם בירושלמי מה מסיימין רבנן טעמיה דר"ש מלמד שהן מתחלחלין וכו' ס"ל לרש"י דלר"ש תרתי ש"מ וז"ש ובאו בה בכונה.

ומ"ש הרמב"ם או שלא רצה בעלה להשקותה. פ' הי' נוטל תנן בהדי הני ושבעלה בא עליה בדרך וראיתי להרב בית דוד פ' המשניות שם פ"ג משנה ו' שכתב תימה דהא קי"ל כת"ק דפ"ק דמוסרין לו שני ת"ח לשמור אותו ואיך יתכן שבענה בא עניה בדרך

והרמב"ם השמיט ושבעלה בא עניה בדרך נראה דס"ל דאליב' דר' יהודה תני ליה וכו' ע"ש ונא הועיל בזה לישב אמאי השמיטו הרמב"ם דהונ"ל כמש"ל הרמב"ם ריש פ"ב במקום מאי דתנן פ' ארוס' ושבעלה בא עליה בדרך כתב ושבעלה בעלה אחר הסתירה ע"ש וה"נ פ"ד הו"ל למנקט כהתם.

ומ"ש דאתיא כרבי יהודה דהא לת"ק מוסרין לו שני ת"ח אינו מחוור דאטו לת"ק מציאות שקלת מעלמא דאף דמוסרין לו ב' ת"ח בא עניה בדרך ודאי דיתבן במציאות ואתי אף כת"ק אלא דהרמב"ם בחר לשון ערומים וכתב שבעלה בעלה אחר סתירה דבדרך רחוק קצת אמנם אינו מציאות דלא יתכן וכבר הרב מש"ל לעיל פ"ב דין ח' תמה על רבינו אמאי השמיט הכא חלוקה זו ובתוך דבריו כתב דהוה מצי התנא למתני לדעת הר"מ מי שבעל בעילה אסורה אחר סתירה אלא נקט כי האי גוונא דשכיח דהא מוסרין לו שני ת"ח עכ"ד ועיין מה שהקשיתי עוד על הרב בית דוד לעיל פ"ג דין כ' ומשם בארה: (ד) דין יז ויש לו לגלגל עליה בלהבא.

הרמב"ם פסק כסברת ר"מ דפ"ב דסוט' דף י"ח ואע"ג דת"ק פליג התם כבר כתבו הראב"ד ומרן והרב מגדל עז דכיון דבעי רב אשי אליביה נקיטינן כותיה אמנם רבינו עובדיה כתב דאין הלכה כר"מ. ואפשר שטעמו דאע"ג דבעי רב אשי אליביה אין זה כלל גמור.

ומצינו דסוגית הירושלמי ריש פ' כשם דלא כר"מ דאמרו שם דהיכא דבדקו אותו ולא אותה תפטר שהי' הוא מזיד והיא שוגגת ולפ"ז יוצא דין מחודש דאשת כהן שבדקו אותו ולא אותה אסורה לבעלה והל"ל לירושלמי [לתרין] אם הלכה כר"מ דעם אחרות נסתר והיה מאותן ששחו כבר ועכשיו טמא אותה והוא נבדק אלא מוכח דהירושלמי סבר כת"ק דאין מתנין להבא וכמו שהאריך בזה הרב מש"ל לעיל פ"ג דין י"ז וכיון דמסתמ' דירושלמי שמעינן דהלכה כת"ק ככללין דבעלמא דהלכה כת"ק והוכחה זו דבעי רב אשי אליביה דר"מ אינו כלל גמור להכי רבינו עובדיה פסק דלא כר"מ וראיתי להרב מפרש הירושלמי בתוספותיו שם בסוטה דף ה' ע"ב שכתב דהרמב"ם בפ"ה המשנה פסק דלא כר"מ וכן רע"ם אלא דהרמב"ם חזר בו בחיבורו ע"ש ותימה דהרמב"ם בפ"ה המשנה לא כתב שום דבר ע"ש וכן נראה מדברי הרב פר"ח בנימוקיו בס' מים חיים שכתב בדין זה דרבינו עובדיה פסק כת"ק ולא הזכיר פי' המשנה להרמב"ם וכ"כ בנימוקי מס' סוטה וכ"כ בס' בית דוד.

והנה מהרימ"ט בתשובותיו ח"מ סי' ק"ה ובדרשותיו הקשה דא"כ אמאי שותה ושונה וראיתי להרב המג"ן בס' קרבן חגיגה סי' פ"ב שכתב דלא קאמר דמערערין אותה המים אלא מאותו האיש שקנא לה אבל מאיש אחר לא וכו' והנראה דכיון דיש זכות תולה א"כ במעט זכות תספיק לתלות על שתיה קמייטא כיון שמחיית השם והקרבת המנחה היתה בשביל קנוי וסתירה ראשונה ולא על טומאה וסתירה זו אבל אם תשתה עוד בפעם שנית וגורמת שע"י ימחה פעם ב' ומנח' שנית קריבה והיא חולין בעזר' תאבד כמו רגע וכו' עש"ב ומ"ש ברישא דהיינו מאותו האיש וכו' ק"ק דהרי כתב הרמב"ם בדין זה אמן מאיש זה אמן מאיש אחר אמן נשואה אמן ארוסה אמן לשעבר אמן להבא וכך היה מונה הכהן ואל האשה אמר ומאחר שכן אמן להבא קאי איש אחר נמי.

ותו דבש"ס אמרי' בדף י"ח דאותו האישי אימעט משתיה אחרת מדכתיב זאת ולדידיה קרא למה לי ת"ל דאינה שותה משום דהא התנה להבא ואהניא התנאי לאיש זה שקינא לה ממנו בראשונ' וכי תימא דאצטריך קרא לדעת רבנן דלא הי' מתנה להבא ובש"ס קאי לדעת רבנן ולעולם דלר"מ דמתנ' לעתיד לא אצטריך קרא לאיש זה.

א"כ תיקשי לדידן דקי"ל כר"מ דמתנ' לעתיד ואהני לאיש זה נימא השתא דזאת מעוט לבועל אחר דלבוועל זה לא צריך קרא ותור' היכא דנשא' לבעל אחר ואם קינא עם איש אחר לא ה"ל למשתי מדכתיב זאת והר"מ פסק פ"ק דין י"ב וי"ג דבועל אחר ובעל אחר שותה. ואם נפשך לומר דאתא קרא להיכ' דלא התנה א"כ היינו תירץ מהרימ"ט דשותה ושונה היכא דלא התנה ואין אנו צריכים תירוץ אחר.

ומה שתירץ עוד דלעתיד יועיל זכות קטן ולהכי משקה וכו' ק"ק דא"כ למה יתנה ומה יועיל התנאי כיון דעכ"פ צריך להשקותה פעם אחרת כי היכי דלא יועיל לה זכו' זוטא ויש לישיב דאהני דאם לא יש לה זכות כלל כיון שנסתרה מקמי דידע בעלה וקודם שהגידו לו העדים המים בודקין אותה לצבו' ולנפיל והוא פורש ממנה לאלתר אף שלא ידע מסתירתה מפני מראית העין רואה בצב"ת עשויה אלא דאם בריא"ה היא ובאו עדים שנסתרה ולא חזי כי ההוא סימנ' יש לחוש דזכו' זוטא השתכחת נה ואמטו להכי המביא תניין דהשת' מחיקת השם הקדוש והקרבתן אם נטמאת לא סגי לה בזכות כל דהו ובדקי לה מיא (ה) דין י"ח ואם עבר וקנא מתוך א' מכל הדברים האלו הרי זה קנוי.

מין ז"ל בכסף משנה תמה דבירושלמי בריש סוטה איבעי' לן עבר וקנה לה בא' מכל הדברים וכו' כל מקום שנא' חוקה תורה מעכב ומשמע דה"ק דכתיב פ' סוטה זאת תורת הקנאות מעכב ותירץ מין דמשמע לרבינו דכי כתיב זאת תורת הקנאות אמאי דכתיב בסיפ' דקרא ועשה לה הכהן את כל התור, הזאת קאי ולא אקנוי ועי"ל דשלא יקנא מתוך שחוק וכו' אינו מפורש בכתוב דנימ' דקאי עליה עכ"ל ולכאור' דבריו קשים דאטו רבינו דוחה הירושלמי בסברתו דמשמע ליה דכי כתיב תורת הקנאות אסיפ' קאי או דלא יקנא וכו' אינו מפורש הא כיון דהירושלמי אסיק דמעכב איך פליג עליה מצד סברתו לחוד.

וכן ראיתי שכתב עניו הפר"ח בנימוקיו וז"ל ואינו מחזור אלא דעת רבינו דאם איתא דאיכ' עיכוב' הו"ל לאדכורי כן בש"ס דילן עכ"ל וגם דבריו יעברו חלושי"ם דכמה דינים מהירוש' למצוה ועיכוב' פוסק הר"מ מהירושלמי אף דלא נזכרו בתלמודין. וגם המפרש לירושלמי בתוספותיו מראה הפנים תמה על דברי מין דמהיכ' תיתי לומר דהר"מ פסק נגד הירושלמי ולא נזכר בבבלי כלום ע"ש ולי נראה דכונת מין פשוטה דרצונו לומר דהרמב"ם מפרש הירושלמי, הכי דאי בעיא להו אם עבר וקינא לה בא' מכל הדברים מה איתאמרת למצוה או לעיכוב ופשיט ליה מהא דאמרו כל מקום שנאמר' חוקה תורה מעכב ש"מ דמקום שלא נאמרה תורה חוקה אינו מעכ' והכא נמי לא כתי' תורה וקינאי ועוד דאינו מפורש בכתוב דלא יקל מתוך שחוק דנימא דקאי עליה וא"כ הו"ל לפרש זה כמי שלא נאמרה בו תורה ואינו מעכב וזהו כונת פשיטות הירושלמי לדעת הרמב"ם וכן פסק כמה דפשיט בירושלמי דאינו מעכב זהו כונת מין.

והרב המפרש ירושלמי שם בתוספותיו כתב וז"ל נראה דהרמב"ם לא פי' כן אלא דה"פ למאי דמסיק במנחות דף י"ט אהא דאמר רב כל מקום שנאמר תורה וחקה אינה אלא

לעכב דה"ק אע"ג דכתיב תורה אי כתיב חוקה אין אי לא לא דתורה בעי חקה וחקה לא בעי תורה וה"נ כל מקום שנאמר חקה בהדי תורהקאמר דמעכב אבל היכי דכתיב תורה לחוד לא מעכב ופסק הרמב"ם כהאי דהכא וכמסקנת הבבלי ועיין לקמן פ"ב הלכה ג' ובמראה שם עכ"ל ומה שרמז בסוף דבריו כונתו שחזר בו ממ"ש דהרמב"ם מפ' הירושלמי כהיא דמנחות דתלמודין משום דבירושלמי פ"ב הלכה ג' משמע דהירושלמי ס"ל דאו תורה או חקה מעכבין וא"כ פשיטותא דהירוש' הכא הוא דמעכב אלא דלא קי"ל כותיה אלא כמסקנת הבבלי במנחות דתורה בלא חוקה אינה מעכבת ואתי שפיר דפסק הרמב"ם כתלמודין.

ודברי הרב הנז' במראה לקמן פ"ב מגומגמים קצת אך נראה דכונתו כמ"ש דודאי הירושלמי פשיט הכא דמעכב אלא דהרמב"ם פסק דלא כותיה מכח סוגיית מנחות כדאמרן ובאמת שיש לתמו' על מרן והפר"ח דאשתמי' מינייהו סוגיית מנחות: וראיתי להתוס' פ"ב דזבחים ריש דף י"ח שכתבו וז"ל ת"ל חקה חקה לג"ש מכאן אומר ר"ת דהא דאמרינן במנחות כל מקום שנאמרה תורה וחוקה לעכב הכונה או תורה או חוקה ומפרש ר"ת דתורה ממשמעות הוא דאמרינן דמעכב וחוקה מג"ש וקשה שהיא הפך המסקנא דהתם דאסיקנא דתורה בעיא חקה וחקה לא בעיא תורה אלמא דאין שום משמעות בתורה לעכב וכל מקום דכתיב תורה לחוד אינו מעכב והיותר קשה הוא מ"ש הרב ברכת הזבח שם בזבחים וז"ל והיינו למסקנא דהתם דתורה לא בעיא חקה וחקה לא בעי תורה אבל לס"ד דתורה וחקה בעי' ודאי ממשמעותא ילפינן וכו' ע"ש דהרי המסקנא הוא להפך.

ונרא' דכונת התוספות היינו למאי דס"ד בסוף מקמי המסקנא אלא או תורה או חוקה ע"ז כ' ר"ת דלהאי שינויא חקה מג"ש ותור' ממשמעות וכן מ"ש הרב ברכת הזבח והיינו למסקנא וכו' לאו ד קא למסקנא אלא לאפוקי הס"ד אתא. וכן התוס' שם במנחות הביאו דברי ר"ת ומסקנא ולא כתבו בשמו אלא דחוקה ויג"ש ע"ש: ועתה אמת אגיד דאף דלכאורה דברי הרב המפרש הנז' נראין הדברים נכונים דלא קי"ל כהירושלמי בהא דתורה לחוד מעכב וכסוגיין דמנחות נקטינן.

מ"מ כד דייקנן שפיר אכתי לא פלטינן ליתובי דעת הרמב"ם דאיברא דאסיקנא במנחות דלעכב בעינן תורה וחקה מיהו ה"ד בקדשים דקי"ל דשנה הכת ב לעכב הא לא שנה לאו לעיכובא ומ"ה היכא דלא כתיבי בקדשים תורה וחקה תרוייהו לאו לעיכובא. אמנם בעלמא כל דכתיב בקרא הוי לעיכובא ולא אצטריכנא בכל התורה שישנה הכתוב לעכב או דלימא תורה וחוקה לעכב אלא מדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד בר מקדשים וכמ"ש התוס' בגיטין סוף דף ג' ובמנחות דף ל"ח סוף ע"א והגאון הר"ש בס' כריתות והכי משמע מסוגי' כל שעה דף כ"ג דפריך אי הכי אפי' לכתחילה וכ"כ רבנן בתראי הרב פ"מ ח"א סי' ג' והפר"ח בי"ד בריש השגותיו לבית הלל בפשיטות דמדאורייתא ליכא לפלוגי בין לכתחילה לדיעבד והגם דיש איזה מקומות מנגדים זה הכלל כמו שכתבנו בעניותנו במקום אחר מ"מ הכי אזלא סוגיין דעלמ' דכל שהכתוב הצריכו לא בעי שישנה עליו ולא דלימא תורה וחקה אלא בסתמא הוי לעיכובא אי לאו דאיכא קרא לאכשורי דיעבד או טעמא אחרנא.

וכן אתה מוצא בסוגיית מנחות דף י"ט הנז' דהוינן בה במימרת רב דתורה וחוקה וכל הויי דהוו בה ממיל' דקרבנות ע"ש. והירושלמי בפ"ב ופ"ק דאתי עלה מטעם תורה וחוקה אפשר דסברי דכל מילי דסוט' מילי דקדשים חשבינן להו ומ"ה אצטריך תורה לעיכוב' אמנם תלמוד' דידן לא סבר הכי דהרי פ"ב דסוטה פסל כמה מילי כתבו למפרע וכתבו קודם שתקבל שבוע' משום דכתיב והשביע ואח"כ וכתב וכתבו אגרת וכתבה ב' דעין וכתב אות א' ומחקה וכו' ופסקה הרמב"ם פ"ד דסוטה.

ואי אמרת דתלמודין סבר כירושלמי דכל מילי דסוטה חשיבי כקדשים לפום מאי דאסיקנא במנחות דבעינן תורה וחוקה או לפי מה שכתבתי צריך שישנה הכתוב לעכב הכא דלא שנה הכתוב ולא כתיבה חוקה אמאי פסלינן לכל הני אלא מוכרח דלפום גמרינן כתיבת מגילת סוטה. ואביזרא לאו כקדשיה ולא בעינן שישנה או חקה לעכב אלא הוי ככל התורה דכל דכתיב בה לעיכובא הוא ומעתה הא דלא יקנא מתוך שחוק וכו' אמאי הרמב"ם כתב דאינו לעיכובא (וראיתי במדבר רבה פ"ט שדרשו ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת כל שאמור בפ' ללמדך שדבר אחד מעכב וצ"ל בספרי ולהתיש' בדבר) והדבר קשה על הרב המפרש דבפ"ב עסקי בירוש' בהא דמשביע ואח"כ כותב דפירשו שם דסבר תורה לעכב וכתב הרב הנז' דמהא משמע דתור' לחוד מעכב אמנם פסק הרמב"ם ניחא דאתי כמסקנ' הבבלי במנחות דתורה לחוד אינו מעכב.

ולא יעיר דבהא מילתא דהירושלמי פסל משום תורה פסלינן בבבלי התם פ' המביא וכיוצא בה ופסקה הרמב"ם ולדידי' אמאי פסלינן בכל הני. לכן נראה דהעיקר בזה כמו שכתב מרן בתירוץ הב' וכמו שפירשנו בעניותנו לעיל דכונת הירו' לפשוט דהא אמרינן כל שנאמרה חקה תורה מעכב אלמא דבעינן חקה או תורה לעכב והיינו דאפי' כי כתיבי בקר' בעי דעלייהו כתיב תורה או חקה אמנם הני לא כתיבי בקרא דרוח קנאה כתיב ותו לא.

והגם דמסתברא דלא יקנא מתוך שום חד מאינך מ"מ לא כתיבי בקרא וא"כ לא מעכבי והיינו דפסק הרמב"ם דאם קינא מתוך א' מכל אלו קיננו קינוי ואמת יהגה חיכו ויהי בשלם סוכו: אח"י הני מילי דה' סוטה כתבתי מתוך הסגר לתפ"ץ בשנת תקכ"ח ובשבוע ועשרים שנה מאז עד עתה עלו זה על מזבח הדפוס כמה ספרים מראשונים ואחרונים.

ומשנה לא זזה ממקומה ולקש"ת יומיא טלטלה גבר וכמו חלאי"ם טרדי"ן עלי אדמה פנאי לא היה לי למהדר אתלמודאי ולחזות בנועם ספרי הקדש חדשים גם ישנים. ובענין זה הסמוך עיין מאי דכתיבנ' בעניותין בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סי' א' ע"ש.

וה' ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו ויצלנו משגיאות ומתורתו יראנו נפלאות כי"ר. סימן ו' לדרישת החכם השלם עצום ורב כמה"ר יעקב ביטון.

בשנת הת"ק ועשר. דין הוא הד"ר האמור בתורה ובמצות מרגלא אטימטון.

דין הוא אד"ר כי חזק הוא ארי שבחבורה במעונות אריות טרקלין וקיטין. דין הוא הד"ר חזרן במצוה ריחו נודף בצלוחית של פליטון.

דין הוא אדר מפורי'א לפסחא רוח נדיבה מסלקת את הדמי"ם נפשו אותה ויעש פרי תבואה בלא סלמלטון. החכם השלם עצום ורב כמה"ר יעקב ביטון נר"ו.

מטיבותיה דמר צופה הייתי הא דקשיא ליה למר כמ"ש בקמא דף ק"ה ע"א דסבר רבה דאומר פקדון הוא חייב כיון דאי מגניב ממונא קא כפר ולמד מזה למאי דבעי רבא בנשבע על חמץ שעבר עליו הפסח, והא שמעינן לרבה בריש פ' שבועת הפקדון דף ל"ז דס"ל הכופר בממון שיש עליו עדים פטור ולפום מאי דסבר רבה גופיה בגנב שור ונשבע שפקדון הוא דחייביה רבה מטעם דאי מגניב ממונא קא כפר הו"ל לרבה לחייב גם בממון שיש עליו עדים אי כפר דאי מייתי עדיה ממונא קא כפר וכדס"ל לר"י שם דף ל"ו ע"ב ורבה גופיה אמר שם בהגוזל קמא דאם נשבע דשומר שכר הוא עליו חייב שהרי פטר עצמו משבויה ומתה ע"ש ואמר מר שהקשה קושיא זו לכמה גדולים ואצרכוה עיון והראה אותה לפני ולפני' במחנה שכינה לפני מוריננו הרב הגדול סבא דמשפטי' כמהר"ר יצחק הכהן נר"ו ולא אמר בה מידי.

ואשוב אתפלא על כת"ר אחרי אשר הותמי"הה לפני שב"ר גאו"ן ירושלם הרב נר"ו ולאמבוה' דרבנן אחרי מי יצא יעקב אחר אחד מבני פרעו"ש דתקיף חולשיה מסיפיה לרישי' ומה מני להפטיר שפה באתר' דזקוקין דנורא. ואולם נראה בעיני דאפשר לחלק דעד כאן לא פטר רבה גבי כופר בממון שיש עליו עדים אלא משום דהתם מה שנשבע יש לנו לומר דחייש לחיי שעה ומהניא ליה שבועתיה עד עת בא העדים וגם הוא בעת שנשבע ידע דממון שיש עליו עדים הוא ולמחר יבואו ויעידו ובעי שלומי ומ"מ נשבע להרויח זמן מה עד שיבואו העדים.

וכיון שיש צד זה לדון בדעתו של הנשבע דגם הוא בעת שבועתו לא הי' דעתו לכפור בממון לגמרי ולא עלה על לבו שימותו העדים דלמיתה לא חיישינן ואולם גבי גונב שור כי אמר דשומר חנם הוא עליו והרי זה מן המוכן לאהדוריה למאריה הנגזל. ודאי דכי אשתבע דש"ח הי' היינו דחייש לגנבה שמא יגנב ובעי שלומי אמטול הכין אשתבע דש"ח הוא ואם יגנב בעל השור נקי מנכסיו ואם כן נמצא דשבועתו היתה לכפור ממון אם יגנב ובעבור זה נשבע ולא עלתה על דעתו על דבר אחר דהא חזינן דהורה לו דברשיתיה קאי וש"ח הוא עליו והוא רוצה להחזיר לו.

אך למיחש מיהא חייש למאי דביני ביני שמא יגנב או יאבד ולהכי אשתבע לכפור ממון לגמרי אם יגנב או יאבד. וגם אין לומר דכונתו שלא להחזיר עצמו לגנב דהרי בעל השור יודע שלא עשאו ש"ח ובודאי שגנבו ומי לא עסיקין בבעל השור תם וישר והי' צדק אזור מתניו קש"ט שנים עשר והוא נאמן בכל באי שער עירו ומה מרויח לישבע גם כן לשקר שבעל השור יחזיקהו לגנב ונשבע לשקר וכולי עלמא מאמינים לו ועוד יש טעמים אחרים כאשר יראה המעיין היטב.

(ועיין סוגית מציעא דף ט"ז דקי"ל כמ"ד ניחא ליה דליקום בהימנותיה ודוק היטב). באופן דהדעת נותן דהאי דאשתבע היינו לפטור עצמו אם יגנב ויאבד ובכגון זו חייב רבה דממונא קא כפר ליה וכזאת וכזאת יש לדון בנשבע על חמץ שעבר עליו הפסח דהא מנח ועפרא בעלמא הוא דלא מצי לאתהנויי מיניה ולמאי נשבע אלא שאם יגנב יפטר משא"כ בכופר ממון שיש עליו עדים דנראה דכל עצמו לא נשבע אלא להרוחת זמן ולמיתה לא חייש דימותו העדים ומשו"ה פטור ועיין להרמב"ם פ"ח דשבועות דין ח' ודין י"ד ודוק בדבריו היטב: הגם הלום ראיתי מ"ש מר על מ"ש התוס' בשבועות דף

ל"ז ע"ב ד"ה מתני' וז"ל ומיהו קצת תימא דמייתי ממתני' דדחי לה לייתי ממתנ' דפ' שבועות הדיינין דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות א"כ אין כאן קרבן עכ"ל וכת"ר מציא' מצא בשיטה מקובצת לשבועות כ"ז דעל מ"ש רש"י בהך שמעתא דטעמיה דר"י דפטר בכפר ממון שיש עליו שטר דפריש ר"ה בריה דר"י משום דהוה שטר שעבוד קרקעות ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות ופי' רש"י ז"ל וקי"ל לקמן דאין נשבעין על הקרקעות הלכך כי אשתבע נמי אין לה דין חיוב שבועה להביא עליה קרבן עכ"ל.

כתב משם תוספות חיצוניות דדחו דברי רש"י דכפי דבריו אמאי חייב בכופר בכל והא אין בו חיוב שבועה אלא הכא לא משגחינן אי חייבשבועה בעלמא אי לא והכא היינו טעמא דממעטינן לה מקרא דכתיב בשבועת הפקדון וכמ"ש הש"ס בתר הכי עכ"ל בקצור וכפי דבריהם נסתלקה קושית התוס' דידן דלייתי ממתני' דפ' שבועת הדיינין וכו' ע"כ דברי כת"ר ואני בעניי אומר דאפשר לפרש דברי תוס' דידן באופן זה דמתני' דשבועות הוי מצי למילף לקרבן דהא טעמא דמתני' דאין נשבעין על הקרקעות היינו משום דדרשינן כללי ופרטי בקראי כמבואר שם בגמ' וכיון שכן גם בקרא דשבועת הפקדון אית לן למדרש כללי ופרטי וכפי זה מפורש יוצא דאין מביאין קרבן על הקרקעות וזה כונת התוס' דלייתי ממשנת אין נשבעין על הקרקעות וא"כ אין כאן קרבן כלומר כיון דמהיא שמעינן דלא דרשי' רבויי ומעוטי אלא כללי ופרטי ה"ה דהכא נמי דריש כללי ופרטי ואין כאן קרבן.

ועיין מ"ש התוס' פ"ק דשבועות דף ד' ע"ב דיה ר' עקיבא דמחייב לשעבר. ודוק בלשון התוספות דהכא שכתבו ומיהו קצת תימא.

שוב הראו לי שהרב תורת חיים מקשה על דברי התוס' דלאו הא בהא תליא וע"ש שהאריך וק"ק עליו דאמאי לא הקשה על התוס' לפי שיטתו מדין כופר בכל וגם ק"ק שלא הרגיש גם כן על דברי רש"י הנז' שהבאתי ודוק: (ב) ומ"ש מר על תשובת הרשב"א סי' תקנ"ז על אודות האיש שראה דברי' מראי' באשתו שזנתה אם תקן רגמ"ה בזה שלא יגרשנה וכתב הרשב"א מסתברא לי דשמעינן לה מדב"ש דאמר לא יגרש אדם אשתו וכו' נראה דלאו בעדים ממש קאמר דא"כ למה הוצרך הכתוב לומר לא יוכל והלא אסורה היא לו וחייב לגרשה לכתחילה וכו' אלא ה"ק ב"ש כל זמן שמצא בה דברים מכופרים בב' עדים מצוה לגרשה וכו' עש"ב.

ומקשים על הרשב"א מדאמרו בירושלמי סוף גיטין אמר ר' שולא דכפר תמרתא קרא מקשה על דב"ש לח יוכל וכו' מה אנן קיימין אם לאוסרה עליו כבר היא אסורה עליו אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בל"ת. וכפי דברי הרשב"א הול"ל דלא יוכל אצטריך כשגרשה משום דבר כיעור.

וע"ז תירץ כת"ר דהרשב"א בחידושיו מייתי הירוש' והקשה דאמאי בבבלי לא הרגישו בזה דהירושלמי דאמאי אצטריך לא יוכל וחשב לתרץ וסליק ליה בקשי' ומאחר שכן הרשב"א בתשובה זו קאי כלפי דהבבלי לא הזכירו הא דירושלמי ומשמע ליה דלש"ס דידן פליג וסבר דהאי קרא איירי בדברי כיעור ומשום הכי לא קשיא לגמרינן אמאי אצטריך לא יוכל זה תורף דברי כת"ר.

ואנא בריה קלה לדעתי הקצרה אכתי לא איפרק דמאחר דהירושל' מפורש יוצא דלא כהרשב"א היכי ניהא ליה למר לאשוויי פלוגתא לענין דינא בין הבבלי לירושלמי משום דקדוק דאמאי לא הקשו זה בבבלי (ומה גם למאי דכתבו מקצת רבוואתא קמאי דאמוראי בבבלי כוליה תלמודא דמערבאי בקיאי ביה וכמה זמני סמכי עליה).

ותו אם באנו לתרץ דטעם גמרין משום הא דהרשב"א. טפי אית לן למימר דגמרין סבר כירושלמי דלא יוכל ליתן עליו בל"ת ולא חש לפרש כמו שאתה צריך לומר אי נימא דלתלמודין לא יוכל אתא לדברי כיעור כהרשב"א דודאי ל"ל דהש"ס לא חש לפרש.

וא"כ יותר תנוח דעתנו לומר דהש"ס דילן סבר דלא יוכל ליתן בל"ת ולא חש לפרש אי משום דבזה אש"ר ישב לחוף ימים ים התלמוד בבלי וים התלמוד ירושלמי עלו לשלום. ועוד דהך שינויא ליתן בל"ת רגיל בש"ס דילן בכמה דוכתי רבו מהרבה ובכי האי גוונא ניהא טפי לומר לא חש לפרש דהתירוץ פשוט ורגיל.

ובר מן דין דלשון הירושלמי קודם לזה הוא כהרשב"א והכי אתמר. והא תני ב"ש אין לי אלא היוצאה משום ערוה בלבד ומנין היוצאה וראשה פרוע צדדיה פרומין זרועיה חלוצו' ת"ל כי מצא בה ערות דבר מה מקיימין דב"ש שלא תאמר היוצאה משום ערוה אסורה משום דבר אחר מותרת א"ר שילא וכו' ע"ש הרי דתני דאף היוצאה וראשה פרוע וכיוצא תצא וגם מה שאערו מקיימין דב"ש של"ת היוצאה משום ערוה וכו' פירש הרב שדה יהושע דאומר אחר הוא דלא משמע דדבר אתי לראש פרוע דההוא נמי מערוה נפקי וכו' אלמא דגם האומר כן ס"ל כבריייתא דראשה פרוע היא מוצאת.

ומאחר שכן ניהא אנן מאי האי דקשיתיה לר' שילא למאי אתא לא יוכל ודחיק ליתן עליו בלאו נימא דאתא דאף כי מפקנא אית לה משום דברי כיעור ליתיה בבל תשוב וכמ"ש הרשב"א ז"ל. והתימא על הרב שדה יהושע דלא עמד בזה.

הן אמת דלפי מ"ש הרב שדה יהושע בדרך אי נמי בפ"י מ"ש מה מקיימין דב"ש דאי דבר אתא לראש פרוע לכתוב קרא דבר ערוה מאי ערות דבר. יכולים אנו לפרש דהאומר כן מכח הך רומיא דקשיא ליה דאי אתא לראש פרוע לימא דבר ערוה פליג וסבר דהיוצאה וראשה פרוע לב"ש אינו מצוה לגרשה אלא משום ערוה ממש הוא דבעי תריך לה ודבר שדי ליה לומר דכיון דלא מצא בה דבר ערוה אינו יכול לגרשה וכמ"ש הרב הנז' וכפ"ז הוא דקשיא לי לר' שילא אמאי אצטריך לא יוכל.

אמנם עיקר פירוש הר' שדה יהושע בהך ירושלמי הם דחוקים לדעתי הקצרה. ואפשר לומר דהכי רהטא סוגית הירושלמי והוא לפי נסחא דקמן אשר בתלמוד ירושלמי במשנה גריס בש"א לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה שנאמר וכו' דכפי גירסא זו מוכח דלב"ש מפקנא לית לה אא"כ מצא בה ערוה ממש ברם היוצאת וראשה פרוע לאו בגוה משתעי קרא ואהא פריך והתני בש"א אין לי אלא היוצאה וכו' כלומר דאשכחן כבריייתא איפכא דמדבר נפיק אפי' יוצאה וראשה פרוע ועל זה קאמר מה מקיימין דב"ש כלומר לתנא דמתני' דפליג אבריייתא האי דבר מה מקיימין ב"ש דלדידיה לא אפשר לפרש כברייית' דהא קתני מתניתין אא"כ מצא בה ערוה ומשני שלא תאמר וכו' כפירוש הרב שדה יהושע דדבר אתא דכל דלא מצא בה ערוה אינו יכול לגרשה

ונמצא דלמתניתין ב"ש בעי ערוה ממש ואהא פריך ר' שילא: ואולם אנן מה נענה לדברי הרשב"א בתשובה דאי סבר בפירוש הירושלמי כדאמרן יגדל התימא דלפ"ז תנא דמתניתין ס"ל דערוה ממש בעו ב"ש ואהא שקיל וטרי ר' שילא ואיך הרב ז"ל כ' דלא יוכל אתא לדברי כיעור הפך תנא דמתני' לדעת הירוש' מילתא דלא אתפרשא בבבלי בהדיא.

ואין נראה לומר דהרשב"א סבר דהבבלי והירוש' פליגי בדעת ב"ש דהירוש' גריס במתני' ב"ש אומרים לא יגרש אשתו אא"כ מצא בה ערוה כמש"ל וכפ"ז אינה יוצאת משום דבר כיעור ולא יוכל אתא ללאו אמנם הבבלי גריס במשנתנו בש"א וכו' אא"כ מצא דבר ערוה ולפ"ז היא מוצאת אפי' כשעשתה דברי כיעור וכפ"ז לא יוכל אתא לדברי כיעור והרשב"א בתשובה נקיט כבבלי.

דאין לחדש מחלוקת חדש בין שני התלמודים כשלא נתפרש בבבלי הפך ירושלמי ומאן ספין ומאן רקיע לחדש מעתה ולמראה עיניו ישפוט מכח נסחת המשניות אשר עינינו הרואות בשינוי בין נסחת הבבלי לירוש'. ותו הן לו יהי דהרשב"א קבל מרבתי הקרובים מבעלי התוס' שינוי נסחאות אלו מבבלי לירוש'.

כל כי הא הוה צריך לאודועי ולא יכחידנו תחת לשונו. ותו דמ"ש הרשב"א בחידושי נראה להפך.

ויתכן דהרשב"א מפרש סוגית הירוש' הכי והתני בש"א אין לי אלא היוצאה משום ערוה וכו' והתני בניחותא וכן פירש הרב שדה יהושע. ועל זה מקשה מה מקיימין ב"ש של"ת וכו' בתמיה כלומר א"כ דבר אתי לדברי כיעור והיינו דקאמר של"ת היוצאה משום ערוה אסור' משום דבר אחר כלומר דאינו ערוה ממש מותרת א"ר שילא אם נאמר דלבית שמאי לא נפקא להו הא מילתא אלא מדבר ואי לאו דבר הו"א דוקא ערוה קרא מקשה על דבית שמאי לא יוכל אם לאוסרה כבר היא אסורה הכונה דקשיא לי' לר' שילא דאמאי אצטריך ללמוד דבר כיעור מדבר והא בלאו הכי מהך רומיא דאמאי אצטריך לא יוכל אם לאוסרה כבר היא אסורה מהא שמעי' דקרא איירי בדברי כיעור ולהכי אצטריך לא יוכל וכמ"ש הרשב"א בתשובה ומאחר שכן בלאו דבר נשמעיניה מן הדא.

ולפ"ז מ"ש מה מקיימין ודברי ר' שילא הוא קושיא למ"ש בבריית' דמדבר נפקא לב"ש דברי כיעור כאמור. ומשני אלא כן אנן קיימין ליתן עליו בל"ת כלומר לקושטא דמילתא דקרא איירי נמי בדברי כיעור ועל הכל קאמר לא יוכל מינה שמעינן דהיא אסירה עליו בלא תעשה מה דלא הוה שמעינן מסוטה וכיון דאית רבותא בהך קרא דהוא לא תעשה א"כ מאי פרכת דבלאו דבר מדאצטריך לא יוכל נשמע דאיירי בדבר כיעור והלא סמא בידן לו' דלעולם לא איירי קרא אלא בערוה ממש ול"ק אמאי כתיב לא יוכל דאמינא דאתא ליתן עליו בל"ת.

ולהכי אצטריך דבר להשמיע לו כזאת דקרא איירי בדברי כיעור. ולפום הך פירושא בדברי הירושלמי נמצא דלכ"ע קרא איירי בדברי כיעור ונפקא לב"ש מדבר והשתא

סבר הרשב"א דגם תלמודא דידן לענין דינא הרי סבר כהירושלמי דקרא איירי לב"ש בדברי כיעור.

ואף דלהירושלמי מדבר נפקא ובתלמודין שדייה דבר לילפותא דבר דבר מממון בשני עדים אליבא דב"ש. ע"מ אפשר דתלמודין לא חייש להך דחיה דדחי בירושלמי דלא מצינן למילף מלא יוכל די"ל דאתא ליתן בל"ת דהך שינויא לא נשני"ת בערב"ות אלא מדוחק.

וא"כ לתלמודין מקרא דלא יוכל נפיק בדברי כיעור משתעי דאי לאו למאי אתא לא יוכל הא כבר היא אסורה לו ולענין דינא שוים תלמודין וירושלמי ומשמעות דורשין איכא בינייהו. והכי עדיף לן למעבד שלמא בין שני התלמודים ולא לומר דלבבלי קרא איירי בערוה ממש לב"ש ומה גם דלהרשב"א פשיטא ליה בדברי כיעור איירי קרא לב"ש מלשון המשנה דקתני לא יגרש אא"כ מצא ואי בעדים ממש אדרבא בכי הא חייב לגרש על כרחו וכמ"ש בתשובה הנזכרת.

וכל זה כתבתי בעניותי ליישב דברי הרשב"א בתשובה הנז' אבל במ"ש בחידושיו רוח אחרת אתו. ואתה קדוש תבחר ותקרב שיבור לו האדם לפי דעתו הרחבה והעמוקה הוא המוציא חמה מנרתקא עד דאתחזי בליונא דגושפנא ונשיב זיק"ה יעקב אש דת שלן בעומקה מתניתין דייקא הא קושי' אכלה ומדקא והא פירוק' דקה מן הדקה איכו השתא ליעול ירקא קבא דמוריקא שמה ימצא גלוסקא ואלהא דשמיא וארקא ישזביניה מכל עקא וסוכה על גבי צוק"ה ביד חזקה בחפינה כי"ר: סימן ז לבקשת החכם השלם הדיין המצויין כמה"ר יעקב אלישר נר"ו.

א"ח מעיין ובור סיד שאינו מאבד טיפה הטוב והישר יעקב שלם ושלימה משנתו מסויידת ומכורית חקוקה בששר. החכם השלם הדיין המצויין רח"ם רחמת"ים כמה"ר יעקב אלישר נר"ו: משתכל הוית לשב"טך פעלת פלאות עדותיך מאי דקשיא ליה למר על רבותינו בעלי התוספות שכתבו בזבחים דף צ' ע"ב ד"ה חוץ מאשם מצורע וז"ל וא"ת אדרבא חטאת מצורע עדיף דאכשורי ומעפר וי"ל כיון וכו' א"נ האי כל חטאות שבתורה דקתני לאו בחטאת הבאה עם האשם קאמר אלא בשאר חטאות עכ"ל וכתב הרב ברכת הזבח על דבריהם וז"ל ר"ל דשאר חטאות ואשם מצורע הבאים כאחד אשם מצורע קודם אבל באמת חטאת מצורע ואשם מצורע חטאת מצורע קודם עכ"ל.

והקשה כת"ר דדבר הם הפך תלמוד ערוך במנחות דף ה' ע"א דתניא הקדים חטאתו לאשמו לא יהא אחד ממרס בדמה אלא תעובר צורתה ותצא לבית השריפה וכן פסק הרמב"ם פרק חמישי מהלכות מחוסרי כפרה הרי דאשם מצורע קודם לחטאת מצורע נמי עכ"ד מר: באמת דלפום ריהט' פליאה נשגבה וזו היא שקשה.

ואחרי החיפוש זאת מצאתי להר' עיר וקדיש מר זקנינו מהר"א אזולאי זצ"ל (בעל חסד לאברהם) בפירוש המשניות אשר לו והמ"ה בכתובי"ם שהביא דברי התוספות הללו וכתב שרבינו פרץ דחה תירוץ שני של התוס' מכח סוגית מנחות הלזו וכיון מר לדעת רבינו פרץ ודעת קדושים תמצא. איברא דלדברי התוס' אפשר לדעתי הקצרה למשכונני

נפשין כי היכי דלא ליהו דברי קדשם הפך התלמוד ומה גם כי גדל הכאב דהתוס' בזבחים דף ה' ע"א הזכירו סוגית מנחות ע"ש.

ואען ואומר דאין כונת התוספות אלא ליישב לשון המשנה דקתני בנותן טעם מפני שהוא בא על הכשר דטעם זה לא יצדק על חטאת מצורע ולכך כתבו דלא איירי מתני' אלא לגבי שאר חטאות דאז א"ש טעמא דאשם מצורע קודם להן מפני שהוא בא על הכשר ולא איירי לגבי חטאת מצורע כי האף אמנם דקדים לאו מהאי טעמא אלא מטעמא אחריתי ומודו התוס' לענין דינא דאשם מצורע קדים גם לחטאת דידיה והוה פשיטא להו לכך לא האריכו בדבריהם זה אפשר לפי חומר הנושא.

אמנם דברי הרב ברכת הזבח מרפסן איגרי: (ב) הגם הלום ראיתי מאי דאייתי מר ראי' דאין השניה פוסלין בקדשים ממ"ש בתמורה דף כ"ט גבי פר דגדעון שמנו הני אסורית"א תמניא אינון דשרי רחמנא בלילה ההוא ואי ס"ד דשנים פוסלים בקדשים לימנו דהיה פר בן שבע שנים אלא ודאי דזקן דפסול בבהמה הוא עד דמרתת ע"כ דברי מר.

ואני אענה. הנה הרב משנה למלך פ"ב דאסורי מזבח דין ו' האריך בשיעור הזקן שתפסל הבהמה והכריח מסוגית סוטה דף מ"ו דשנים אין פוסלים בקדשים ותמה על מה שכתבו התוס' ביומא דף מ"ג דפר יותר מג' פסול מן התורה מסוגית סוטה.

ומה שתירץ בס' שיח יצחק לדעתי הקצרה אינו מחוור. והסכים הרב מש"ל דשיעור זקן בבהמה היינו כשהיא רותתת כזקן דאדם.

ומ"ש הרמב"ם פ"א דמעשה הקרבנות דין י"א יתר על זה הוא זקן ואין מקריבין אותו היינו דלכתחילה אין מקריבין אותו מפני הכבוד עיין בדברי קדשו באורך ואנא זעירא ראתה עיני לרש"י בכתובות דף ע"ה במהדורא קמא הובא בשיטה מקובצת דף ס"ו ע"ד שכתב וו"ל החולה והמזוהם והזקן לא ידענ' מכמה קרי ליה זקן דגבי אדם קי"ל עד דמרתת עכ"ל עין רואה דרש"י ז"ל עלה ונסת"פ בק זקן דבהמ' מכמה קרי לי' זקן דגבי אדם הוי עד דמרתת ומשמע דפשיטא ליה לרש"י דבהמ' לא הוי עד דמרתת אלא ברוב שנים ולא ידע כמה.

ולא קשיא עליה מסוגית סוטה דף מ"ו דמאי דאמרינן התם אין שנים פוסלות בהם היינו שהם בני שלש או ארבעה שנים אבל אה"נ דאם היו זקנים הרבה אפי' דאינם רותתים פוסלים דזקן פוסל בבהמ' וסבר רש"י דהיינו ברוב שנים ולא בעינן דליהו רותתת דכל שהיא זקנה הרבה אפי' אינה רותתת פסולה ולזה כתב רש"י ולא ידענא מכמה קרי לה זקן.

ולזה נוטים דברי רבינו גרשון מאור הגולה ז"ל בפירושו כ"י שכתב בבכורות דף מ"א וז"ל פרט לזקן הרבה בלא מום דפסול להקרבה עכ"ל הרי דפירש זקן הרבה ולא בעי רותתת כמ"ש הרב מש"ל (אחר זמן ראיתי בס' דעת זקנים פ' ויקרא בס' מנחת יהודה ד"ה מן הצאן פירש"י להביא את המוקצה תימה דאמרינן דאין מוקצה אלא לז' שנים וא"כ תיפוק לי דפסול משום זקנה וכו' ויותר מב' שנים זקן שלא מצינו שהכשירה תורה לכל היותר אלא ב' שנים כגון פרה אדומה וי"ל וכו' עכ"ל.

ופשוט שהוא ט"ס וצ"ל ויותר מארבעה שנים וכו' אלא ארבעה שנים כגון פרה כצ"ל והוא כסברת רבנן ריש פרה וא"כ דעתו שיותר מד' שנים פסול משום זקן. ועיין להרב מש"ל שם פ"א מה' פרה.

ואגב ראיתי שם סמוך ד"ה מן הבקר שמה שהקשה ותירץ הוא תלמוד ערוך מנחות דף ה' ע"ש ודוקא. והן עתה הבה נא אבא למה שהביא ראייה מעכ"ת מההיא דפר גדעון.

ולי ההדיוט אינה ראייה דאפי' לדעת התוס' ביומא אין ראייה להפך משום דבפלוגת' לא קמיירי והוא היה מונה האיסורין דאסירי לכ"ע ולא נקט שנים משום דר"מ מכשיר. והכי עשני הש"ס ביבמות דף ט' ושאר דוכתי דתנא בפלוגתא לא קמיירי.

וכ"ש לדעת רש"י ורגמ"ה דס"ל דזקן בבהמה היינו בהרבה שנים די"ל דלדידהו בן ז' לאו זקן הוא. וכ"כ הרב תי"ט פ"ק דפרה דזקן דמעייט מקרא היינו זקן מרובה בשניה הרבה עד שתש כחו והתם אסרי רבנן אפי' אינו בא בימים וזקן בשנים ע"ש.

ובזבחים דף נ"ט ע"א פריך והא אזקין להו וע"ש בפירש"י והתוס' הקשו שם מ"ט דעגלות הנשיאים הקריבו' בימי שלמה ותירצו דהוראת שעה היתה ע"ש: ברם מה שהקשה כת"ר על הרב מש"ל דמ"ש הרמב"ם פ"א דמעשה הקרבנות דין י"א יתר על זה הוא זקן ואין מקריבין אותו לאו למימרא שהוא פסול דזקן דמעייט קרא אינו זקן בשנים אלא כונתו דאין מקריבין אותו לכתחילה מפני הכבוד.

ועל זה רמי ומקש' כת"ר על הרב ז"ל ממ"ש הסמ"ג עשין קפ"ג דף רט"ו ע"ב וז"ל יתר על זה הרי זה זקן ואין מקריבין אותו ותניא בירושלמי פ"ד דשקלים אשם בן שנה הביאו בן שתי שנים לא יצא (כצ"ל) בן שתיים והביאו בן שלש לא יצא עכ"ל אלמא מ"ש יתר על זה הוא פסול ולא לכתחילה קאמר דהא מייתי עלה הירושלמי דשקלי' דלא יצא ומסתמא שכך הבין הסמ"ג בדברי הרמב"ם עד כאן דברי כת"ר.

הם דברים ברורים ויש להפליא על הרב ז"ל דכל רז לא אנס ליה איך לא זכר מדברי הסמ"ג הללו ומהירושלמי דשקלים. ועוד קשיא לי על הרב ז"ל מדברי הרמב"ם שם פ"א דמעשה"ק דין י"ג שכתב וז"ל שעות מונין לקדשים ואם הוסיפו שעה או פחתו שעה פסולין כיצד קרבן שמצותו להיות בן שנה אם הוסיף על הכנה שעה אחת פסול וכו' וכן בכל הזבחי' עכ"ל הרי בהדיא שכתב הרמב"ם דכי היכי דבן שנה פסול אם הוסיף על השנה שעה אחת כן הוא בכל הזבחים ומוכח דכל שהוא בן שתיים אם הוסיף פסול.

ופר שהוא בן שלש אם הוסיף פסול הפך הרב מש"ל וכן מוכח מדברי הרב קרית ספר ע"ש. והרמב"ם ה' פסולי המוקדשין פ"ד דין כ"ו כתב היה חייב באשם בן שנה והביא בן שתיים בן שתיים והביא בן שנה פסול וכו' ולא הביא מ"ש בירושלמי בן ב' והביא בן ג' לא יצא דסמך עמ"ש בה' מעה"ק דה"ה בכל הזבחים כמו שנאמר.

וק"ק על הרב מש"ל שכתב שם פ"ב דאסורי מזבח שדין זה דאיל יותר מבן שתי שנים שאין מקריבין אותו כעת לא מצאתיהו ע"ש ודוק. סימן ח מי שאי אפשר לישמט אלא באיסור אכתפיה רביע אם ב"ד יכולין להשביע.

שאלה אם מכר לו מטלטלין והלה לא משך שאם הי' מורה הי' צריך לקבל מי שפרע ואי אפשר לו להשטט ממנו אלא באיסור אי הוי בכלל דאם יודה לא יתחייב ממון ולא ישבע או דילמא כיון שאינו יכול לישטט אלא באיסור צריך לישבע: חקירה זו הכינה וגם חקר"ה הרב כנה"ג בח"מ תשובה סי' פ"ז הגהת הטור אות ח"ן והרב ז"ל עלה ונסתפק ספק זה.

וגם הרב שלטי הגבורים פ' הגוזל בתרא נסתפק בזה כמו שרמז בכנה"ג באותה שאמרו האי בר ישראל דידע סהדותא לגוי אישראל חבריה ואזיל מסהיד ליה בגוים משמתינן ליה וז"ל ואין נראה לדקדק מכאן דדבר שלא היה אפשר לעשותו אלא באיסור שיועיל כאלו נעשה כדי שנאמר גם המוכר דבר לחבירו והנה לא משך וכו' ולומר כי היכי דהכא אף דלא הוה מצי לאשתמוטי מן הגוי אלא בשבועת שקר אפ"ה חשבינן למעיד זה מפסיד ממנו התם נמי לא שנא ואינו נראה בעיני דהכא ה"ט לפי שמוציאין ממון ממנו על פי עד שלא כדין דאין הדין נותן אלא ע"פ שני עדים עכ"ל: ועוד נראה לחלק בין נדון שלנו לההיא דידע סהדות' לגוי דהתם לאו בדידיה תליא מילתא לומר שהאמת אתו דאין הדבר ברור לכל דדילמא הדין עם הבעל דין ואיהו ניהו דקמשקר וכל שהתורה לא האמינתו אלא בשבועה חייב ולא כל כמיניה לומר דישאל נשבע לשקר אבל הכא בנדון שלנו אם היה מודה היה האיסור ברור ואמיתי דקאי במי שפרע ודילמא בכי הא דין הוא שישבע דלא משתמיט אלא כשיעשה איסור וברור לכל שעושהו.

אמנם שמעתי מגדול אחד שהביא ראיה מתשובת הריב"ש סי' שמ"ד הביאה מרן ב"י סוף סי' ע"ה באחד שקנה קנקן יין ולא משך ונשבע למוכר לפרוע כל מה שיעלה לזמן פ' והוא טוען שאינו זוכר אי מחייבי' ליה לישבע שאינו זוכר. והשיב הרב ז"ל דאף לדעת הרא"ש בנשבע לפרוע לזמן דה"ל כנשבע ב' שבועות וכו' זהו במי שחייב כבר ונשבע לפרוע אבל מי שאינו חייב מן הדין אין השבועה אלא כפי משמעותה עד הזמן ולא יותר ואף אם נאמר שנכלל הכל אפשר לומר דאין כאן תביעת ממון ואין משביעין אותו לפי שאף אם יודה דנשבע אין מחייבין אותו לשלם שאין כאן חיוב מכח קנין המכירה אלא שב"ד מנדין אותו עד שיקיים שבועתו וזה לא נקרא תביעת ממון להשביעו עליה ע"ש והרי הכא בנדון הריב"ש למה שצדד אם הודה מנדין אותו שיקיים שבועתו אפ"ה לא מיקרי תביעת ממון וכ"ש בנדון הרב כנסת הגדולה זהו תורף דבריו.

ואיברא דלכאורה ראיה ראויה דהרי התם אי הודה הא דנשטט מהקנין לא משתמיט לגמרי אלא אריא דשבועתא רביע עילויה ולא זו אלא שאף הוא חייב לשלם להנצל מהנדוי ואפ"ה דן הריב"ש דלא ישבע ק"ו בנדון שלנו דאי נמי איסורא עבד וקאי במי שפרע אין מבקשין ב"ד ממנו לשלם דודאי לא ישבע.

ואולם לא אכחז דלבי מהסס חסור דבר דהרי הריב"ש הביא ראיה ממ"ש הרמב"ם פ"א מטוען דעל תביעת הבשת אין משביעין אותו בח"ל כיון דאם היה מודה לא היו מחייבין אותו אף דגם בח"ל מנדין אותו עד שיפייסלבע"ד או יעלה עמו לא"י וכן אם תפס לא מפקינן מיני' וכו' עש"ב והכא הטור הביא דברי הרמב"ם וגם הר' כנה"ג בסמוך הזכיר תשו' הריב"ש הלזו אות ס"ב ואיך הרב ז"ל לא פשיט ספיקה כאמור.

אמנם נראה דיש לדחות ראייה זו דשאני התם בתביע' הבשת ונדון הריב"ש דאיברא דאם היה מודה ובא עד קיצו חיוב ממון מגודא רבא דשדו עליה בר נח"ש הוא. האמנם בגוף הקנין בנדון הריב"ש אם הודה פטור ועטיר דליכא משיכה.

וכן בבשת בח"ל ליכא סמוכים והשבוע' דנדון הריב"ש והנדוי בנדונו ובבשת. אתי עליה מצד אחר מצד השבועה ובבשת ממנהג הישיבות כמ"ש הרמב"ם פ"ה דסנהדרין.

ואפי' כי יקרה דתפס דאפוקי לא מפקינן הוא לאחר זמן אמטול הכי קרינן ביה אם הודה אינו מתחייב ממון. אמנם בנדון שלנו יש פנים לומר דבקנינו בכסף קנה מן התורה ורבנן הפקיעו קנינו כל דלא משך ורמו עליה מי שפרע ונפצא דאיסורא מכח הקנין וגוף הדבר בעצמו ואינו יכול לישמט מגיף הדבר והקנין אלא באיסור שתלוי בו ואינו חץ ממנו.

[וכבר כתב מרן בבית יוסף סי' קל"ח ופסקו מור"ם שם בהגהה דין ה' דאם התנו דמעוה יקנו קנו. ומה שהקשה שם הרב שפתי כהן מדברי הריטב"א דאם אמר לקנות במסירה בענין שאינו קונה לא קני החילוק ברור.

ולא הי' צריך הרב ש"ך להביא מהריטב"א שכ"כ הר"ן ומור"ם בהגהה שם דין ט' פסק כן ומוכרח דס"ל למור"ם דאינו ענין לזה וכמו שכתבנו בעניותנו במ"א]. והדמי"ן יתעבד זכר לדבר לאיסור' דנפיק מיניה ממונא דאינו נשבע לדעת הר' מהר"ר איסרלן בפסקיו סי' ל"ז כל דעיקרו באיסור.

וה"נ כל דבעיקר אינו מתחייב ממון אלא דאתינן עניה מצד הנדוי והשבועה לא מקרי אם הודה מתחייב ממון או עושה איסור. ולכל הדברות ולכל האמירות קשה על הרב כנה"ג דבו בפרק עסיק בדברי הרמב"ם שהביא הטור ותשובת הריב"ש ואמאי לא אייתי לנדונו ואי נמי סבר כדדחינן.

אין החילוק כל כך פשוט דיכחידנו תחת לשונו. ואפשר להביא קצת ראייה לנדון שלנו דאין משביעין אותו מתשובת מהר"ם הביאה המרדכי פ' הגוזל בתרא סי' עק"ב דאם עני תובע לעשיר נדרת לי כך וכך דהעשיר נשבע והביאו הש"ג פ' המקבל והש"ך בס"י פ"ז.

וכבר ידוע דכתבו האחרונים הרב מהראנ"ח בראשון סי' קי"ח ומורינו הרב זרע אברהם י"ד סי' ל"ב דאסורא איכא במחוסרי אמנה ולדעת מהר"ם מינץ סי' ק"א מכרזינן ליה. ולדעתם גם באומר לעשיר לתת מתנה מועטת איסור איכא ומה לי איסורא זוטא על דרך דאמרינן בעלמא מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת ואפ"ה מהר"ם לא כתב אלא עני תובע לעשיר דאינו יכול לחזור ב אבל בעשיר לעשיר אף דאיכא אסורא דמחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו אינו נשבע שאין בהודאתו חיוב ממון וה"ה למי שפרע ואחזה אנכי להרב מש"ל פ"א דטוען דין ט"ו שהביא תשובת הריב"ש דמוקי מילתיה אפי' אליבא דהרא"ש וכתב וז"ל ואין נראה כן מדברי הרא"ש בתשובה כלל י' סי' כ' שכתב על א' שנשבע לאשתו שלא יצא כי אם ברשותה והוא טוען שפטרה אותו מן השבועה וזאת אומרת שלא פטרה אותו וכו' הוא נאמן וכו' והכא לא שייך לחייבו שבועה שהרי כבר נשבע שלא יצא כי אם ברשותה והוא אומ' שפטרה אותו ואם הוא משקר הרי הוא עובר על שבועתו שאין שבועה חל על שבועה ואם איתא כדברי הריב"ש שאפי'

הרא"ש יודה כאן שאין משביעין אותו ת"ל דכיון דאף אם יודה אינו חייב ממון ולפיכך לא ישבע אלא ודאי כדאמרן עכ"ל.

ונראה שכונת הרב לומר דהרא"ש לא פליג אעיקר דין זה דהרמב"ם דטוען טענה שאפי' אם יודה אינו חייב ממון אין משביעין אותו וסבר הרא"ש דמשביעין ליה וזהו שקשה על הריב"ש דמהדר לאוקומיה דיניה דההוא גברא אפי' אליבא דהרא"ש והלא הרא"ש פליג בעיקר דין הרמב"ם. ואם זה כונתו ק"ק דהרי הטור בסי' זה כתב דברי הרמב"ם בסתם הול"ל שאביו חולק עליו כי אורחיה.

ותו ק' דלא זכר שהרא"ש כתב כהרמב"ם כלל ס"ו ס' י' וז"ל מה שטוען ראובן על שמעון שיתן לו ריוח החוב שהי' לבנו עליו ואמר שכך התנה עמו וכו' נ"ל ששמעון פטור מליתן לו ריוח ואף שבועה אין צריך כי נרא' לפי הענין שאף לדברי ראובן לא הי' תנאי זה בעת שנתחייב שמעון החוב ואף אם אמר שמעון אח"כ דברים בעלמא נינהו בלא קנין ויכול לחזור בו וכיון שהוא כופר א"צ שבועה מאחר שהיה יכול לחזור בו אם היה מודה עכ"ל עין רואה דדעת הרא"ש כהרמב"ם ולדברי הרב מש"ל הני בי תרי דהרא"ש סתרא"י נינהו אבל בקושטא נרא' דהרא"ש בשיטת רבו מהר"ם אמרה שכתב המרדכי משמו פ"ק דמציע' דאפי' אמילתא דאיסורא משביעין ליה ולא כאשר עלתה על דעת מהרא"י בפסקיו ס' ל"ז כמדובר לעיל אלא בכל מידי משביעין ליה וכפשט דברי מהר"ם הביאם מרן בית יוסף ס' ע"ה מחודשין י"ב וכאשר הכריע הרב ש"ך ס' פ"ז ס"ק נ"א בראיות ברורות והיינו דכתב הרא"ש כלל יו"ד ס' ב' הנזכר דאינו נשבע בנותן טעם דאין שבועה חל על שבועה דאי לאו הכי משביעין ליה כי האף אמנם סבר הרא"ש דכל שבהודאתו אינו מתחייב ממון אינו נשבע ה"ד כאשר התובע יצא לטוען דממונא אית ליה גביה בהא הוא דאמור רבנן בטעמ' דמאחר דהתובע דורש דמי"ם ואם הודה דינא יתיב מסלקי' את הדמי"ם דין הוא הד"ר הודרניה השתא נמי דכפריה לא ישבע.

ואולם היכא דאעיקרא קאי בעל דיניה משום דררא דאיסורי כי ההיא דכלל יו"ד הנז' וליכא דררא דממונא כל עיקר אי לאו משום דאין שבועה חל ע"ש משביעין ליה. וחזרה הוית למורים בדרכי משה ס' פ"ז אות י"ד שכתב וז"ל כתוב בתשובת הרא"ש כלל י' ס' ב' מי שנשבע לחבירו ליתן לו וזה תבעו והוא אומר שמחל לו שבועתו א"צ לחזור ולישבע.

ועיין בתשו' הריב"ש סימן שמ"ד שהאריך בזו עכ"ל וק"ק דהרא"ש בתשוב' ההיא לא קאי אנשבע ליתן כלל רק כי השבע השביע ואל האשה אמר לא יוכל צאת"ו בלתי רשותה כמבואר. ואם נפשך לומר דהרב ז"ל מפקנא אית ליה הכי מתוך דברי הרא"ש.

זה דבר חדש ואין דרך מרן ומורים כן רק הדברים עתיקי"ם כאשר המה כמפורסם. ותו אחרית דבר שכתב מור"ם א"צ לחזור ולישבע משתמען מילוהו מטעם דאין שבועה חל על שבועה ובנדון שכתב ל"צ להאי טעמא דאפי' תימא דשבועה חל ע"ש הכא דהוא תביעת ממון ואם היה מודה לא הי' מתחייב ואף דאם הודה ב"ד מעשין אותו מכח שבועתו כבר הורה הריב"ש והם דברי הרמב"ם דגם בזו אינו נשבע כמש"ל גם על שסיים ועיין בהריב"ש יש להעיר דלפי דבריו הריב"ש פליג כמבואר מתוך מה שכתבנו בעניותנו: וראית להרדב"ז בתשו' כ"י ס' ב' אלפי' תל"א שכ' על אשה שאמרה קדשתני

והוא מכחישה וטוענת שישביע הו על זה ויש מי שהורה דמשבעינן ליה וכתב הרב ז"ל דאין זו הוראה נכונה שכל טענה שאין בה דררא דממונא לא תיקן רב נחמן שבועת היסט דאף אה הוא מודה שקדשה אינו חייב ממון.

ותו דאם יש עדים שקדשה אפי' יכחישם ראובן כופין אותו לכנוס או לפטור. ואי אין עדים אפי' מודים אין כאן קדושין ואפי' בעד א' ושניהם מודים רוב הפוסקים אומרים דלא חיישינן.

ואם היא אומרת קדשתי בעדים והלכו למ"ה ומודה מקודשת דמ"ל לשקר אי בעי מקדש לה בפנינו. אך אם הוא מכחישה והיא שויתה אנפשה חתיכה דאיסורא והיא רוצה להשביעו לא משבעי' ליה דכל טענה שאינה מחייבת ממון אינה מחייבת שבועה אלא תשב עד שתלבין ראשה או תרצה אותו עד שיפטרנה זהו תורף דבריו (כפי אשר כתוב בזכרונותי) וכ"כ מור"ם סי' פ"ז בהגהה ונמשכו אחר דברי מהרא"י.

וכבר כתבנו דהרב. ש"ך הוכיח במישור בראיות ברורות דאף כשעיקר התביעה איסור נמי משביעין וכן נראה מתשו' הרא"ש כלל י' וכמו שכתבתי בעניותי בסמוך.

ועוד נראה להכריח קצת כן מדברי מהר"ם עצמו בתשובותיו ד"פ סי' של"ח וז"ל והמחייב שבועה ואמר נשבעתי בב"ד פ' והלכו להם למדינת הים נאמן דלא גרע מפרעתי דנאמן אבל שבועת היסט איכא דלא גרע מאין לך כלום בידי למאן דמחייב לי' שבועת היסט דטפי איכא דררא דממונא הכא מהתם עכ"ל.

הרי דהכא עיקר התביעה אינה ממון אלא שישבע לו וטוען שכבר נשבע ואפי' מודה לתובע שלא נשבע אינו חייב אלא שבועה ואפ"ה כתב דכיון דאיכא דררא דממונא כלומר שמה שנתחייב שבועה מראש מקדם הי' על תביעת ממון נשבע. ולפום ריהטא זה נגד מ"ש מהרא"י בעד מהר"ם דכשעיקר התביעה אינה ממון אף דנ"מ ממונא אינו נשבע.

ויש לישב.

ומ"מ נראה מדברי מהר"ם בתשובה הנז' דדוקא כי איכא סרך ממון נשבע ולכא רה הוא נגד מה שנראה מתשובת הרא"ש הנז' דאף דליכא דררא דממונא כלל נשבע. וכן נראה ממ"ש בשו"ת מהר"ם הנז' סי' שפ"ד על שמעון שטען על ראובן הכיתני וראובן משיב להד"מ דפטור בלא שבועה כי אין אנו מוצאים שום שבועה אלא היכא דאיכא דררא דממונא וכו' ועוד ראיה כי אין מטילין שבועה כי אם במקום שאה הי' מודה ה' חייב רמינן שבועה עלה כי היכי דלודי אבל בנדון זה אפי' היה מודה שהכה חבירו מה הי' חייב וכו' ע"ש הרי שכתב דאין אנו מוצאים שום שבועה אלא היכא דאיכא דררא דממונא וכ"כ המרדכי פ' החובל סי' פ"א וז"ל על דבר הקנטורים שבין לאה לראובן אלו היו עדיה וכו' הי' לקהל לקונסו וכו' ועכשיו שאין עדות והוא אומר להד"ם די לה בכך ושבועה לא נתקנה בדיני קנסות כאלה אלא על תביעת ממון בין ללישנ' קמא בין ללישנא בתרא וכן על חירוף שוכני עפר וכו' אבל עכשיו שכופרת פטורה אף בלא שבועה כדפרישית עכ"ל ומ"ש בדיני קנסות כאלה אפשר דכונתו כאלה דאינו ברור תביעת ממון דאפשר הקהל ילקוהו ויפטר א"נ דהקנס הוא לצבור לא להמתבייש כמ"ש הוא עצמו בתשו' סי' שפ"ד בסופה (ומיהו התשובה ההיא נראה קצת שאינה ממהר"ם

ע"ש) א"נ קנסות כאלה לאפוקי קנסות המפורשים בש"ס ובא"י ועיין בשו"ת הריב"ש סי' שמ"ד.

ובשו"ת מהר"י קולון סוף שורש קפ"ז. ועיין מה שפסק מרן בש"ע ח"מ סי' צ"ג דין ט' וסי' צ"ד דין א'.

ועיין מה שכתב הרדב"ז בתשו' הנדפסות סי' שפ"ו ויש לחלק ועמ"ש בשו"ת מהר"ם ר"פ סי' של"ח. ובסוף דברי תשו' הרדב"ז צריך ישוב קצת ועמ"ש הרא"ש כלל י' סי' ב'.

ודוק כי קצרת. סימן ט בדין אשת כהן שנאנסה אם חולצת.

קינ"א דשומשומני היא מוצאת. נסתפק הרב הנמוקי באשת כהן שנאנסה אם חולצת ותמהו עליו הרב בית חדש והר"ב בית שמואל סי' קע"ג ס"ק י' דהאמרין ביבמות אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומא' וא"כ הרי באשת כהן שנאנסה טומאה כתיב בה.

ואפשר דטעמו של הרב הנמוקי משום מאי דאמרין פ"ק דסוטה דף ז' ע"א אמאי דאמר רבא דטעמ' דאינה מתיבמת מק"ו דאם נאסרה במותר לה באסור לה לא כל שכן ופריך אלא מעתה אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתייבם ופריך אונס בישראל משרא שרי וגבי דהאי מיהא ליכא איסורא. ומהא שמעינן דאף דאמרי' פ' הבא על יבמתו אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה משום טומאה מ"מ כיון דלישראל שריא קילא האי טומאה ולא אמרינן מיהא טומאה כתיב בה כעריות ושריא להתייבם לאח חלל.

והשתא עלה ונסתפק הרב הנמוקי אם אחיו אינו חלל מי נימא דכיון דאשכחן דמתיבמת לאח חלל אמרינן כיון דלישראל שריא לא אמרינן טומאה כתיב בה כעריות דהתם עריות שוו בכל והאי קילא וחולצת אם אחיו אינו חלל. או דלמא כי אמרינן דמתיבמת דוקא לאחיו חלל דלדידה שויא אמנם באחיו כהן נימא דכיון דהוא כהן נמי טומאה כתיב בה כעריות לגבי כהנים מיהא הוא ואחיו.

ובצפיינונו צפינו להרב משנה למלך פ"ז דיבום דין י"ט הביא דברי הרב הנמוקי ותמה עליו מסוגי' סוטה הנ"ל דמוכח מינה דגבי אשת כהן שנאנסה לא שייך טומאה כתיב בה כעריות. ומ"מ תמה בעיקר הדין דאשת כהן טומאה דידה הוי באונס ואייתי בידיה סוגיות פ' הבא על יבמתו דלוקה משום טומאה עיין בדברי קדשו באורך.

ולדעתי הקצרה נראה דאפשר לישב הכל כאשר דברנו. וראיתי בס' בני דוד פי"ח דאסורי ביאה דמייתי דברי הרב הנמוקי הנז' ותמה דהרי בהדיא אמרו בסוטה דאינה מתיבמת וביבמות נמי הובאה סוגיא זו עכ"ד.

ועם האדון הסליחה דבסוטה אמרו דמתיבמת אשת כהן שנאנסה לחלל. ופשיטא דאם אחיו כשר אינה מתיבמת: אך ספק הרב הנמוקי אם חולצת מיהא.

ומ"ש דביבמות הובאה סוגיא זו ליתא ואדרבא מסוגית יבמות תמה הרב מש"ל בדין פ"ק דסוטה כמדובר. ומהרש"ל בים של שלמה פ"ק דיבמות סי' ו' הביא סוגית סוטה לדניא ע"ש ויש להרגיש דלא הזכיר ספיקו של הרב הנמוקי ע"ש ודוק בדבריו: וראיתי

למור"ם בהגהה שם סי' קע"ג שכתב מי שיש לו אשה שהמירה אע"ג דודאי זינתה צרתה צריכה חליצה וכן כ' הרב תרומת הדשן סי' רי"ט.

ופוק חזי כמה טרח הרב בזה עיין שם באורך. וקשה דהדבר מפורש במרדכי ריש פ"ק דיבמות בנדון זה ממש דהחמיר דתחלוץ.

והרב תה"ד דמהדר לאתויי דברי המרדכי בשם ר"א הגדול הו"ל לאתויי הני מילי דמרדכי שהם נדונו ממש: וכבר ראיתי למרן ז"ל בבית יוסף הושיטה לזו בקנה שכתב עיין בתה"ד ובמרדכי ריש יבמות. וחזיתיה להרדב"ז בתשובותיו דפוס ויניציא סי' קע"ה דנשאל בזה ופשיט דפטורה.

והזכיר תשו' הרב תרומת הדשן וכתב דאפי' מהר"ם דמספקא ליה בצרת סוטה להצריכה חליצה בנדון זה מודה דאיכא תרי ספיקי ע"ש וגם מהרב ז"ל נראה דנעלמו דברי המרדכי דהחמיר בנדון זה להצריכה חליצה דהוא כתב דאפי' מהר"ם מודה שלא כדברי הרב תה"ד. והרי המרדכי כהרב תה"ד להחמיר.

ואי רב גובריה פליג על המרדכי לפחו' הו"ל להזכירו ולחלוק עליו ודוק (מימי חורפי): סימן י באמירת פ' והוא רחום בשבת בפסוקי דזמרה. ערער אחד עד עקר"ה: שאלה מקרוב בא אחד חכם וערער על מה שאנו אומרים פ' והוא רחום בתוך פסוקי דזמרה בשבת קדש ואמר שע"פ הקבלה אין לאומרו יורנו אם צריך לבטל מנהגנו ויודיענו מנהג ארץ ישראל בזה ושכמ"ה: תשובה המערער הזה לא חש לקמחיה ובדור יתום זה בפותח טפח בספר כבר מחזיק עצמו למורה הוראות.

ואם יקרא קריאה חלושה בספר הזוהר מחזיק עצמו למקובל. וכל כי הני מילי נוחם יסתר לראות זה דור דור שו"א כל אחד מתנשא ומחזיק עצמו אלפים בת יכיל.

מה אענה ומה אומר. ואפשר כי זה שערער עיניו יחזו בס' הזוהר הקדוש שהוא מזהיר לבל יאמרו והוא רחום בשבת ולא היה לו בינה להבחין בין יום ובין לילה כי דברי ס' הזוהר בכמה דוכתי קאי בערבית שלא יאמרו והוא רחום כמו ערבית דחול וזה פשוט.

ואני בעניי כבר כתבתי בזה בקונטרס מחזיק ברכה א"ח סי' רס"ז. ושם כתבתי דהרב יעב"ץ כתב בזה בתשובותיו שאלת יעב"ץ ח"ב סימן ק"ך והסכים שלא לאומרו ואני הצעיר השבתי על דבריו כאשר עיניך תחזינה.

ושם כתבתי דבעה"ק ירושלם ועה"ק חברון ת"ו נהגו לאומרו וכן הנהיג לאומרו הרב הגדול מהר"י חגי"ז ז"ל בק"ק תלמוד עורה שבעה"ק ירושלם ת"ו לפי שהרב מהר"י בנימין ז"ל ביטלו כמ"ש בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' עק"ב ע"ש באורך. והן עתה מקרוב בא לידי ס' שלמי צבור להרב המפורסם עיר וקדיש מה"רי אלגאזי זל"ה.

והרב המגיה האח נפשנו כמהר"ר אברהם חיינן נר"ו הביא משם רבינו האר"י זלה"ה שכתב בס' הכונות שיש לומר והוא רחום בשבת בפסוקי דזמרה. ואגב ארזיה עורר את חני"תו והש"ג ישי"ג עלי אני הצעיר שלא זכרתי מדברי רבינו האר"י ז"ל וכתבתי כי במדרש רבה שבעה"ק הנוהגים כמנהגי הרב האר"י ז"ל אומרים אותו.

והיטב חרה לו דהי' לי להביא דברי ס' הכונות עכ"ד וכיוצא בזה אמר מר מה מציא' היא זו אלו מציאו' שלו כ"ע זכו כמה זמני וכההיא דכתב כמ"ש בשיורי ברכה סו' י"א מפסקי רבינו ישעיה דכבר כתוב בשה"ג ועוד דשם כתב בגודל ונכנס עצמו בכמה דוחקים. וראיתי אני את כל הטלא"ה והמעין הישר יבחין אם טוב לומר כמ"ש אני הצעיר דאין מופת גמור בש"ס דהוא גודלין ורווח' דברי רבינו ישעיה והאר"י ז"ל ולהגיה בשה"ב אם לומר כסברות שכתב הוא נר"ו וכל מן דין היה תמיהא קיימת אם הייתי בביתי ובחומותי מוקף חומה מכל ספרי הקדש.

אך גר אנכי בארץ וכמה ספרים עיקריים אין בידי ואם חיי"ם שא"ל ספרא וספרי מקיים מצות השבה. וכמה זמני הודעתי בפתיחת ברכי יוסף וכן בשאר דוכתי ידיעה בתחילה תשמור את חסר"י כי אין אתי כל ספרי בי רב ובפרט בשיורי ברכה דאגב אורחאי טרחתי ללקט אורו"ת מנקיקי הסלעים חדא כרעא אארעא אגב דוחקא נכנס ויוצא ומי יאמר מצא או מוצא ודי בזה.

אדהכי והכי זכינו לשיח"תו של הרב חמיד לבא הנז' משם רבינו האר"י ז"ל דיש לאומרו בשבת ואם הרב מהר"י בנימין ז"נ ידע דברי רבינו האר"י זצ"ל ודאי שב מידיעתו. וממילא רווחא כי לא תאבה ולא תשמע להמערער הלז לבטל המנהג כי לא מחכמה ישלח דברו כמבואר מתוך מה שכתבתי במחזיק ברכה.

ומה גם כי הדבר יצא מפי רבינו האר"י זצ"ל ותו לא מידי: (ב) ואשר שאלת על ספירת העומר בליל שני של פסח שיש מקובלים שעושין הסדר וקורין ההגדה ואחר גמר הסדר ושתיית ד' כוסות סופרים העומר. ושמעת כי יש מי שחלק על זה בחזקת היד ורצית לדעת מה עמדי בזה: תשובה החולק על זה הוא הרב מהר"ר יעבץ ז"ל בס' מר וקציעה והאריך בזה לבזויי ולאטויי למי שנוהג זה ע"ש בדבריו באורך.

וגם בזה אני הצעיר השבתי על עיקר דבריו בספרי הקטן מחזיק ברכה. ושם כתבתי דמנהג זה יצא מפי קדוש הרמ"ע מפאנו ז"ל.

ויש טעם בדבר על דרך האמת עיין בלשוני לשון הדיוט שם במחזיק ברכה. ועתה זכני ה' שבא לידי סדור עיר וקדיש הרב השלם מהר"ם זכות ז"ל מכתובת ידו הקדושה וראיתי לו ז"ל שכתב בפה מלא להזהיר לאשר הריחו בסוד ה' שבח"ל ביו"ט ב' של פסח יעשו כל הסדר עד גמיר' ואח"כ יספרו העומר וכתב כן משם הרב המקובל המפורסם בעל מצת שמורים ז"ל.

והנך רואה תלת סמכי קשוט הרמ"ע והרמ"ז והרב הנשי"א לימדונו להועיל לספיר"ת תפארה בתר דפסיק סדר"א. ואולם שמעתי מרב מקובל שערער על זה שהרי כתב רבינו האר"י זצ"ל שנשארי' האורות כל היום וא"כ מה מרויחים לספור העומר אחר הסדר.

ואם יאמרו דביום טוב שני רשימו וספירת העומר בעצמות וא"כ מה לי קודם הסדר או אח"כ אלו דבריו ז"ל. והנה סוד יום טוב שני כתב הרמ"ז דסודו בחיצוניות אל הפנימיות המתפשט בעולמות והיינו יום טוב שני של גליות שהאור גולה ומתפשט לח"ל לבין שבעים שרים וכמ"ש בזה יפה מאד הרב מהר"ם קורדובורו ז"ל גם בס' חסד לאברהם עכ"ל הרמ"ז בכ"י.

ועמ"ש מר זקנינו הר' החסיד ז"ל בס' חסד לאברהם עין הארץ נהר ח' ע"ש. וא"כ מי גיד זאת אם הארת אורות הסדר אור י"ט שני בשאר כל יום טוב שני כראשון.

ומאחר שרבינו האר"י זצ"ל לא גלה סודו של יום טוב ב' של פסח. יותר נראה להקדים הסדר לעומר דעכ"פ לא יהיה סתירה מצד דיבורנו ומעשנו אע"ג דהסדר שייך לאורות ח"ל והעומד לאור עליון העיקרי.

מ"מ נראה כחוכא ואטלולא למי שיודע בסוד ה' לומר ספירת העומר ואח"כ לקדש. ובפרט לדידן דנהגינן לומר ההלל בבית הכנסת אר"ש מגדלת גדולי גדולין איך יכון עם ספירת העומר ליום קטנות.

בשגם תאמר דכל דבר קנה מקומו אינו דומה יפה: שוב ראיתי באגרות הרמ"ו הנדפסות מקרוב סי' כ"ב דף י"ח ע"א כדכתיבנא בעניותין דאחר קריאת האגדה בליל ב' מתעלמים האורות וכו' ע"ש הרי דסבר די"ט שני אינו כראשון ותשקוט האר"ש. ואחר זמן אמרו לי משם הרב המקובל המופלא מהר"ש שרעבי זלה"ה שהי' אומר שבח"ל ליל יום טוב שני יספור אחר ערבית קודם הסדר ויעש לו מטעמים על דרך האמת.

ואני עני במקומי אני עומד שיש לנהוג כהרמ"ע והרמ"ז והרב הנשי"א ז"ל: (ג) כיוצא בדבר בענין מה שנהגו בתקיעות ר"ה לתקוע בהנך החמה וכתבתי אני הצעיר בס' הקטן מחזיק ברכה ובקונטרס מורה באצבע לבטל מנהג זה כי לא יכוננו התקיעות קודם תפלה בין על דרך האמת בין על פי הדין.

וזה שנים רבות שהרב המופלא גדול הדור מהר"ר יצחק בכר דוד ז"ל בעל דברי אמת על פי הדין ביטלם והמקובלים בדורו על פי הקבלה ביטלום. אמנם הרב הכולל הישיש ונשוא פנים כמהר"ר אליה הלוי ז"ל רב בק"ק אליסאנדריא די לה פאליא כתב אלי באורך על זה ותנא מסכת עדיות ומזקני' יתבונן שכך נהגו הרב המקובל מהר"ר בנימין הכהן ורבו הרמ"ז זכרם לברכה.

ועד אחרן מצא בכתבי הרמ"ז ז"ל שיש מקום לתקיעות אלו עפ"י הסוד שהם הכנה לתקיעות העיקריות והרבה דברים באריכות גדול. ואני בעניי איני חש לסודות שלא גילה רבינו האר"י ז"ל עצמו.

וגם כי הרמ"ז ז"ל גדול כבודו עטרה בראש כל אדם מ"מ אני בער ולא אדע כי מה שלא גילה האר"י רבינו הגדול ז"ל אשר למד עם אליהו זכור לטוב באלו אמרו שלא לסמוך ושב ואל תעשה עדיף. ולכן אני אומר שיש לבטל תקיעות דקודם תפלה הנז'.

וגם המקובל המופלא מהר"ש שרעבי ז"ל שמעתי מפיו פה קדוש שיש לבטל ועשה מעשה וביטלה במדרש רב"ה הנוהגים על פי האר"י ז"ל. ותו לא מידי: סימן יא בדין אמירת הלל.

בנס שנעשה לציבור אי"שור כולל. שאלה עיר אחד שנעשה לישראל נס אחד שניצולו מצרתם ותקנו שיתענו עשרה יחידים ובלילה יאמרו כל הקהל הלל גמור אחר י"ח וכן ביום אחר חזרת עמידה ונשאלתי מגדולי הק"ק אי שפיר למעבד הכי ושכמ"ה: תשובה לענין שאלה דשאלנא קדמיכון אני איני כדאי ששלחתם לי.

אמנם לקיים שפיר גזרתם זאת אשיב הנה באמירת ההלל בלילה לכאורה הי' נראה דלא נכון לומר אותן המתענים שהם שלוחי הק"ק הלל בתענית דהא אמרינן בתעניות דף כ"ו דאין אומרים הלל אלא בנפש שבעה ובכרס מלאה וכן פסק הרמב"ם פ"א דתעניות דין י"ו צבור שהיו מתענין על הגשמים וירדו להם גשמים אם קודם חצות ירדו לא ישלימו אלא אוכלין ושותין ומתכנסין וקורין הלל הגדול שאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבעה וכרס מנאה.

ואם אחר חצות הואיל ועבר רוב היום בקדושה ישלימו תעניתן עכ"ל. ומדברי הרמב"ם הללו הוכחתי דכשירדו גשמים אחר חצות ישלימו תענית ולא יאמרו הלל וכן מוכח מדברי הרב המגיד כאשר ישפוט המעיין בצדק ודלא כמ"ש הרב פרי הארץ ח"ב סי' ה' דירדו גשמים אחר חצות והשלימו יאמרו הלל.

והראיות שהרב הנזכר יביא בפריו אתר המחילה אינם ראיות כאשר ממעינינ"י הישועה ישר יחזו פנימו. וכ"כ הריטב"א בחידושו וכן כתב הרב אליהו רבא בפירוש.

וכמו שכתבתי בספרי הקטן ברכי יוסף סי' תקע"ה ע"ש. ומאחר שכן הני עשרה שהם בתענית והם שלוחי הק"ק והתענו ולמדו כל היום לזכות הק"ק איך יאמרו הלל רעבים גם צמאים.

ואם נפשך לומר דכל הקהל יאמרו הלל והני עשרה לא יתיצבו הוללי"ם. זו אינה תורה שלהיותם שלוחי הק"ק לכפר בערם יסובו אחור שלא לשמוח בשמחת הצבור.

אמנם הא בורכא היא דמ"ש אין אומרים הלל אלא בנפש שבעה וכרס מלאה הוא דוקא על הלל הגדול הודו לה' כי טוב וכו' דזהו הלל הגדול כמ"ש סוף פסחים וכן דקדק הרמב"ם בלשונו וכתב שאין אומרים הלל הגדול אלא בנפש שבעה אלמא דוקא הלל הגדול ומ"ש בש"ס שאין אומרים הלל על הלל הגדול שאמרו במשנה קאי.

וכן פירש"י אלא בנפש שבעה מתוך שכתוב בו נותן לחם לכל בשר נאה להאמר על השובע. וא"כ בהלל דעלמא לא בעינן נפש שבעה וכרס מלאה.

אמנם נראה דאין לתקן לומר הלל בלילה בצבור דכיון דלא תקון רבנן לומר בימים שגומרים ההלל שהוא מצוה מדברי סופרים כמ"ש הרמב"ם פ"ג דה' מגילה. ומה שדקדקתי בקונטרס יעיר און דף ע"א ע"ב ממ"ש בתעניות דף כ"ח הללא דבריש ירחא לאו דאורייתא והזכירה הרמב"ן בס' המצות שרש א' ע"ש.

אח"כ ראיתי שהרב לחם משנה שם נרגש מזה ונדחק ע"ש ובין לדעת הרמב"ן ובין לדעת הרמב"ם עיקר מצות הלל הוא בימים שגומרים ההלל בי"ט וחנוכה ולא תקון לומר הלל בלילה א"כ אפוא לא נכון לצבור זה שנעשה להם נס לומר ההלל בלילה. ואל תשיבני ממנהגנו שאומרים הלל בליל פסח אחר ערבית והוא ע"פ מסכת סופרים.

דהתם יש סוד גדול על דרך האמת והוא מוכרח לומר הלל הגדול בעת ההיא כידוע לאשר הריחו בסוד ה' ומגויית האר"י רדה דבש ואין ראי' ממה שלא הזכירוהו פ"ק דערכין דף י' וכמ"ש הרמב"ן בס' הלקוטות דף י"ד ע"ד עמ"ש ברכי יוסף סי' תפ"ז אבל בלילי י"ט אחרים ולילי חנוכה לא תקון לומר הלל בלילות.

וא"כ מהיכא תיתי בנס קהל פרטי שיאמרו הלל בלילה מאי דלא תקנו בי"ט דכל ישראל. ובכלהו מילי צריכים אנו לעשות כמעשה הראשונים וכהיא דאמרינן בברכות דף ט' ע"ב האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא מ"ט תקנוהו רבנן אחר י"ח אמר רב יהודה בריה דר"ש בן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלא אחר י"ח פרשיות וכו' וכיוצא בזה אמרו שם דף כ"ט ע"א הני כ"ד דתעניתא כנגד מי א"ר חלבו כנגד כ"ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכניס ארון לבית קדש הקדשים אי הכי כל יומא נמי נמרינהו אימת אמרינהו שלמה ביומא דרחמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרינן להו.

ומעין דוגמא איכא טובא שהיו מדקדקים ומשתדלים לעשות על דרך שעשו הראשונים. ועל אחת כמה וכמה אנן יד עניי דאיבעי לן למעבד כדתקון רבנן וכי היכי דאשכחן דבימים טובים וחנוכה שקורין ההלל לא תקון למימריה בלילות גם אנו אין לנו לאומרו בלילה וזהו בכללות טעם מספיק שלא לאמרו בלילה ואין ראייה ממ"ש הריטב"א בחי' תעניות סוף דף י"ב על הלל הגדול ע"ש ודוק.

איכו השתא ניחזי אנן על אמירת ההלל ביום משום נס הנעשה לקהל עדת ישראל אשר בעיר אחת אי שפיר דמי. ואני אענה כי הנה אמרינן בפסחים דף קי"ו ע' א הלל זה מי אמרו נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהם ולכשנגאלים אומרים אותו על גאולתן, וכפ"ז היה נראה דשפיר נאה לתקן לומר הלל כשנעשה נס לקהל ישראל בעירם ונביאים הראשונים כך תקנו.

אמנם לבי מהסס טובא שלא ראיתי להרי"ף והרמב"ם והרא"ש שכתבו זה שיש לומר הלל כשהצבור נושעים מצרתם ואם הדברים כפשטן הי' להם ללמדנו דין זה. ועלה על לבי לומר דאפשר דסברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דתקנת נביאים היתה כשנעשה הנס לכל ישראל דוקא.

אבל עתה כי הן בעון עם ישראל מפוזר ומפורד ואיתרחיש ניסא לקהל ישראל אשר בעיר אחת בזה לא תקנו נביאים לומר הלל ומשו"ה השמיטוהו. והכי דייקי דברי רש"י שפירש שם וז"ל ועל כל צרה שלא תבא עליהם לישנא מעליא הוא דנקט כלומר שאם חס ושלום תבא צרה עליהם ויושעו ממנה אומרים אותו על גאולתן כגון חנוכה עכ"ל.

מוכח מדברי רש"י ז"ל דהתקנה לא היתה אלא על תשוע' כל ישראל מן צרתן ומש"ה כתב כגון חנוכה דאי סבר רש"י דכל צבור שבכל עיר כשנושעים מצרתן יאמרו הלל וזו היא תקנת הנביאים לא הול"ל כגון חנוכה דלמאי כתביה והלא הדברים פשוטים דאם ח"ו באה צרה ונושעים יאמרו הלל ומה חסר לנו להבין דקאמר כגון חנוכה ואמאי לא חש שנבין דוקא תשועת כל ישראל כגון חנוכה.

והגם שיש לצדד איזה צד. נראה ברור דדעת רש"י דלא תקון אלא כגון חנוכה דהיה תשועת כל ישראל וזו דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שלא הביאוהו.

ובהכי אתנח לן דכמה צרות היו לשונאי ישראל עיר או מדינה ונעשה להם נס ויש שקבלו י"ט בו ביום ויש שעשו מגילה ולא שמענו שקבעו לומר הלל. אמנם ראיתי להרב המאירי ז"ל בחיבורו כ"י סוף פסחים שכתבו ז"ל כל יחיד שאירעתהו צרה רשאי לקבוע

עצמו לומר הלל באותו יום אלא שאינו מברך וכן הדין בכל צבור כך ה' יסוד נביאים על כל צרה כשנגאלים ממנה עכ"ל (כפי אשר כתבתי בזכרונותי) הראת לדעת שדעת הרב ז"ל שהדברים כפשוטן דכל צבור בכל מקום על תשועתם יאמרו הלל.

וגם יחיד סבר הרב ז"ל שאם נעשה לו נס וניצול רשאי לקבוע לומר הלל באותו יום. ונראה מדברי הרב שגם צבור לא יברכו על קריאת ההלל שקורין בתשועת נפשם מיד שונא דמוכח דהשוה צבור ליחיד ומדסת' ש"מ דאף לפי דעתו גם צבור לא יברכו.

ושמענו שהרב הכולל ח"ק כמהר"ר יוסף פייאמיטה ז"ל תיקן בקהל עדתו שיאמרו הלל כשניצולו מצרתם. ונראה דסמך על פשטא דשמעתא דפסחים.

(כי הרב המאירי הוא בכ"י ולא נמצא שם). אמנם לדעתי הקצרה לא מוכח מהפוסקים ז"ל הכי ולא סברי כהרב המאירי ז"ל.

והכי נקיטי רבני ישראל מדורות ראשונים ואחרונים שלא תקנו לקרות ההלל בתשועת ה'. שוב ראיתי בתוס' סוכה סוף דף מ"ד ובסמ"ג ה' חנוכה דמפורש בדבריהם שתקנת הנביאים היתה בתשועת כל ישראל כגון ישראל על שפת הים וכשניצולו מכל מלכי כנען.

אמנם עיניך תחזינה מ"ש התוס' והסמ"ג במ"ש בתעניות דף כ"ח יחיד לא יתחיל דיש כמה פירושים והאריך הרא"ם והאחרונים הלא בספרתם ואין המקום אתי לעמוד על דבריהם. ומשו"ה לא תקנו רבני הדורות שיאמרו הלל בתשועתם דאיכ' כמה סברות כההיא דתענית והתקנה לא היתה אלא כל ישראל.

והרב מהר"י פייאמיטה סמך על מ"ד דכל זה הוא בברכה ולכן תיקן לומר הלל בלי ברכה. ובס' החרדים הביא דברי רבינו משה מאור הגולה ז"ל שהיה בצער גדול בים מאר וכשניצול קיבל תענית בכל שנה ואח"כ ביום אחר שמחה וי"ט ותפלה ומשלוח מנות וכל זה לו וזרעו ע"ס כל הדורות ע"ש באורך דף ס"ז שכך מצא בשטה וכו' ע"ש.

ואני הדל בא לידי שטה זו וראיתי שהם דברי הרמב"ם ז"ל וכמ"ש בשם הגדולים ח"א ומדבריו של הרמב"ם הראת לדעת דלא תיקן לומר הלל אפי' בלי ברכה ובדילוג. וכבר מדברי הרמב"ם הללו אני ההדיוט הכרעתי כסברת הרב מהר"ם אלשקר ז"ל סי' מ"ט דמי שקבל לעשות י"ט ביום הצלתו מצרה קבלה הוי וכו' והרב פר"ח במנהגי איסור חלק עליו ע"ש ומעשה רב של הרמב"ם קרי בחיל כמהר"ם אלשקר ז"ל.

ולכל הדברות ולכל האמירות נראה שלא יאמרו הלל אחר תפלת י"ח כדרך שתקנו בי"ט ור"ח דאע"ג דכתבנו לעיל לדקדק לעשות כמעשה הראשונים. בזה נראה לדעתי הקצרה דצריך ליזהר שלא לאמרו במקום שאומרים ההלל בי"ט ור"ח כי נודע כי כל עניני התפלות בנוי ומיוסד על אדני רזי עולם כמו שנראה מספר הזהר הקדוש ומכתבי רבינו האר"י זצ"ל דהכל מתוקן ומסודר בכונות עליונות.

ורז"ל תקנו שיאמרו ההלל אחר תפלת י"ח לסוד נכמס. ואנן הדיוטות אנן ולא ידענו אי אמירת הלל זה מישך שייך במקום הזה.

ובזה תבין מה שאמרו בברכות סוף דף כ"ח אמר להם ר"ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת המינים עמד שמואל הקטן ותקנה. ולכאורה יפלא על גדולי ישראל ר"ג וחכמים מה חכמה זו לתקן דברות שתיים בלשון הקדש ומה קאמר רבן גמליאל כלום יש אדם וכו' והלא התנוקות שיודעים לשון הקדש יכולים בנקל לתקן אותה אמנם להיות כל אות ואות מהברכות סו"ד שתלו ביחוד וזיווג המדות לכן צריך חכם גדול ורוח הקדש שורה עליו לכוין הדברים לפי סודן לידע פגם המיני' והמשכת האורות לדחות יניקת הסט"א וכיוצא דבר' העומדם ברומו של עולם והיינו דקאמר ר"ג כלום יש אדם וכו' באופן דלדעתי הקצרה אף אם ירצו לומר הלל לא יאמרוהו אחר תפלת י"ח.

ושבח אני את רבני ליוורנו ז"ל יע"א שכאשר אירע להם שנת תק"ב לתפ"ץ צרת הרעש וניצולו. תקנו תענית ביום ההוא בכל שנה ובשבת קדש לומר הלל הגדול כ"ו כל"ח במקום שתקנוהו רז"ל בזמירות בנעימה וניגון יפה.

ולא תקנו לומר הלל וכן ראוי לעשות והנלע"ד כתבתי: סימן יב דברים שהשבתי עליהן בקצרה. לפום ריהטא פני כלפי השואל את מקורו הערה.

ובעת ההיא לפניו ילך דבר הא בדבר"א: מאי דקשיא ליה למר על דברתי מלכי צדק הרב משנה למלך ה' מלוה פ"א דין ה'. והוא דשם הביא תשובת הרב מהרש"ך ח"ג סי' פ"ז.

על אודות האשה שיש לה נכסי מלוג אי בע"ח של הבעל מצי טריף מנ"מ של אשתו וכתב דהא תליא בפלונתא דקנין פירות אם הוא כקנין הגוף וכתב הרב מש"ל דלא שייכא הך פלוגת' הכא דהא דקנין פירות לא אתמר אלא לענין בכורים אבל ליקח נכסים בעד חוב הבעל דהבעל גופיה אין לו רשות למוכרן וליגע בהן זו אינה צריכה לפנים ואפי' למ"ד כקנין הגוף אין נו רשות לב"ח לטרוף מנ"מ של אשתו זה"תד.

והקשה מר ממ"ש פ' השואל דף צ"ו שאל מהאשה ונשאל בעלה פלוגתא דר"י ור"ל אי קנין פירות כקנין הגוף דמי והרי הכא דאי אמרינן קנין פירות כקנין הגוף הו"ל שאלה בבעלים ופטור השואל וחלף אזל קרנא בעיני"ה עכ"ד מר הי"ו: וראש מלין אמר כי קבלתי מרבנן קדישי זקני שער בקושט' שידעו דהני מילי והמה בכתובים בס' משנה למלך ובפרט התמיהות על מהרש"ך זו שלפניו ואחריה רעותיה בדוכתי אחריני אינם מתורת הרב מהר"י רוזאניס ז"ל רק הני מילי היו כתובים בגליון מהרש"ך והן הן הדברים מהרב הגדול מהר"ר אברהם רוזאניס ז"ל הזקן מר דודו וחמיו של הרב גאון עוזינו מהר"י רוזאניס ז"ל ומתוך חיבתן העתיקן הרב מהרי"ר בכתב ידו בגליון.

ועושה רושם הניכר לו שהם מתורת דודו וחמיו. והמסדר חשב שהם מהרב מהרי"ר וסידרם במשנה למלך.

ובהא לא נפקא לן מידי. ולעיקר קושית כת"ר לי ההדיוט נראה דאין הנדון דומה לראי' דהתם גזרת הכתוב הוא אם בעליו עמו לא ישלם ואי קנין פירות כקנין הגוף הו"ל בעל הפרה והכי אמר רחמנא לא ישלם.

משא"כ ליטול הבע"ח גוף נכסי מלוג בחובו זו אינה תורה דגוף הנכסים אינם שלו. אף דנקרא בעל דקנין פירות כקנין הגוף וזה פשוט בעיני.

ומאי דסייעיה מר להרב מש"ל ממ"ש התוספות בבתרא דף ו' ע"א ד"ה קסבר וז"ל ויש לתרץ בדוחק גירסת הספרים דהתם סברא הוא שלא יועיל קנין פירות כקנין הגוף אלא שלענין לא יצא בשן ועין לאשה אבל לענין שיצא לאיש לא דלא אלים לפקוע קנין פירותיו את קנין גוף האשה שיצא לו לחירות עכ"ל ודבריהם כדברי הרב מש"ל עכ"ד.

ומטיבותיה דמר אמינא דלכאורה מדברי התוס' הללו איכא למיקם עליה דהרב ז"ל דהרי התוס' התם מש"נו רבנן בדיבורייהו תרי שינויי אחרוני והאי שינויא כתבו שהוא דוחק ולתרי שינויי אחרוני אי קנין פירות כקה"ד אלים הבעל להפקיע גוף האשה. ומ"מ נראה דאין מכל זה טענה על הרב מש"ל דשאני הנהו דכתיב בעליו וכתיב עבדו ואי קנין פירות כקה"ד הו"ל עבדו ואיהו בעליו.

ברם גוף נכסי מלוג לאו נכסיו דידיה הוו שיגבה מהן הבע"ח. אמנם ההיא דהשואל ק"ק עם ההיא דקמא דשן ועין דאף אי כקנין הגוף דמי לדברי התוספות אין מועיל שן ועין שהוציא הבעל להוציאו לחירות ולהפקיע קנין האשה לפי דברי התוס' בתירוץ הנז'.

שוב ראיתי בתוס' קמא דף צ' ע"א שכתבו תירוץ הנז' בפשיטות. וראיתי בתשובת מהרש"ך הנז' שכתב דכיון דקי"ל קנין פירות לאו כקה"ד אין הב"ח יכולים לגבות ולא הפירות מההיא דבעל שמכר לפירות לא עשה כלום משום רווח ביתה ואחר כך כתב וז"ל אח"כ ראיתי בס' הג' של מהריב"ל שכתב בע"הת ואם נתנו ממון לאשה וכו' לא קנה גוף המתנה לעולם אלא אכילת פירות ואין בע"ה זוכה באכילת אותם פירות וכו' ע"ש וקשה אמאי לא כתב דדין זה מפורש בטור ח"מ סי' צ"ז סעיף מ"ו ופסקו מרן בש"ע שם דין כ"ו דאין הב"ח גובה מנ"מ (וצ"ל בכנה"ג והאחרונים): (ב) ואשר כת"ר ידידנו חד"ד ותימ"א על' דברי הרדב"ז בתשובות החדשות שנדפסו בוויניציא סי' צ"ד שכתב דהטוען פרוזבול הי"ל ואבד אין מטילין בזה אפי' ח"ס דכיון שפותחין לו שמא פרוזבול הי' לך ואבד ש"מ דליכא ח"ס דלא ספינן איסורא לאינשי עש"ב.

וקשיא ליה למר דכפי טעם זה תקשי למ"ד דמשבעינן ליה היכי ספינן ליה איסורא ע"כ דברי מעכ"ת. ואני בעניי אומר דטפי היה לו לכת"ר להקשות דכפי דברי הרדב"ז מאן דסבר דלא משבעינן ליה היינו מטעמא דלא שביק התירא וכו' ותפוק ליה מטעם דלא ספינן וכו'.

אמנם לק"מ דבטענת שבועה אי משבעינן אי לא שפיר מצינן למימר דמשבעינן ליה ולא שייכא טענת הרדב"ז דלא ספינן וכו' דכיון דדינא הוא דנשבע ודאי נותן דעתו לישבע באמת ולא סמיך אפתיחת' דחכימי דפותחין לומר לו שמא פרוזבול הי"ל לך ואבד כי עינו ראה דמחייבינן ליה שבועה אבל ח"ס דקיל אתי למטעי ולא חייש לח"ס.

ואולם הא קשיא עליה דהרדב"ז דלא זכר תשובת הרשב"א הביאה מרן בב"י דעל מבוכה זו ישב ולא עוד אלא דנקיט לה הרשב"א בלשון אפשר דאין מטילין ח"ס אלמא לא פשיטא לי' דאין מטילין ח"ס ואין ולא ורפיא בידיה ואלו הרדב"ז פשיטא ליה דאין כאן ח"ס. ותו קשיא לי על הרדב"ז דבהך תשובה נקיט כמ"ד דלא משבעינן ליה ואפי' ח"ס ליכא.

ואלו בראשונות סי' ק"ע פסק דנאמן בשבועה ע"ש וזהו שקשה על המלך דוד בשנותו את טעמו ומהריק"ש כתב משם הרדב"ז דאנן לא מחרימינן ע"ש ודוק: (ג) על המקשה עצמו לדעת מהרשד"ם א"ה סי' קפ"ג שכתב דמי שמת והיה חייב שכירות למשכיר ונמצאו מטלטלין תוך הבית המשכיר קודם לאלמנה דכיון דמטלטלי הבעל הם בבית קנאם המשכיר דחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו ע"ש ודבר זה במחלוקת הוא שנוי דהרי אמרו במציעא דף ק"ב הזבל של בעל הבית אילימא בחצר דאגיר ליה לשוכר ותורי דשוכר אמאי של בעה"ב וכו' לא צריכא בחצר דמשכיר ותורי דאתו מעלמא ופירש"י שלא השכיר את החצר.

ודעת הרמב"ם דאעפ"י שהיא שכורה ביד השוכר חצר המשכיר קונה לו בתורי דאתו מעלמא כמ"ש בפרק ו' דשכירות דין ה' והראב"ד פליג וס"ל כרש"י זה"תד. נראה לי ההדיוט כעת דלק"מ דהא דרש"י והראב"ד סברי דאם השכירה אף בתורי דאתו מעלמא הזבל לשוכר דהו"ל חצר דשוכר דשכירו' ליומיה ממכר היינו בשוכר שקנה כדין קנין הקרקעות כדת מה לעשות.

אמנם בנדון הרשד"ם השוכר לא קנה הבית כי היכי דנימא דהו"ל חצרו דשוכר ולא דמשכיר דהא בחזקה לא קנה דלא כיוון לקנות בחזקה ובעינן שיכוין לקנות דליהוי חזקה דהרי אמרו ביבמות דף נ"ב ופסקה הרמב"ם. פ"ב דזכיה דהעודר בנכסי הגר וכסבור שהם שלו לא קנה וא"כ לא קנה בחזקה, וכספו לא נתן.

ושטר אפשר דלא הוה (ותשובות מהרשד"ם כעת אינם עמדי) ואת"ל דהוה אינו קונה שטר לחוד כמ"ש בח"מ סי' קצ"ה ומאחר שכן דינו של הרשד"ם אליבא דכולי עלמא דהשוכר לא קנה וקרקע בחזקת בעליה וחצר המשכיר קונה לו. א"נ דכיון שמת השוכר לכי אמרת דהאלמנה אינה חייבת כיון דהשוכר לא פרע אף דנשאר מזמן השכירות פקע זכותו והדר' בחזק' בעליה אחרי מות השוכר ובו בפרק קנה לו חצירו דמשכיר למטלטלי השוכר וצריך לראות הדברים בשרשן לחוקרן ולדורשן טעמן וממשן וכת"ר נפש ברכה תדושן: סימן יג בשותפין לזמן.

אשר להם הריב מילי דמסתמן: שאלה שותפין לזמן שא' מהם בא לידו כתב אשר כ' שותפו למיודעו שהוא גנב וגזלן וכיוצא לפום חורפא. והי' כראותו השותף הזה כת"ב מרי"רי אשר כתב שותפו עליו אומר לבטל השותפות תיכף ומיד ושבועה אין כאן כיון שהשותף שבעיר אחרת מחזיקו לאיש תככים וגנב וגזלן.

ובא מעירו השותף כותב הכתב וטען כי לא חל בו רק לשון הרע שכתבו לו ובעת כעסו דברים אלו פלטתן הקולמוס שלא מדעת ונשבע ש"ח מאד שהוא מחזיקו לכשר ונקי וצדיק ותיכף הכיר בטעותו ושאל ממנו מחילה ופייסו בדברי ריצוי מאד ושבועות חמורות. והשותף אחר עודנו עומד ואומר שנתבטל השותפות.

ואת"ל שלא נתבטל השותפות צריכין אנו למודע"י אם בויכוחם כשא"ל שהוא רוצה לבטל השותפות הוא ענ"ה גם אומר אני כמוך אי סגי בהכי לבטולי השותפות כי עתה הוא טוען שהי' מתוך מריבה ולא מלבו אלא דברים בעלמא ומעולם לא עלה על לבו ולשון שרוע נקט והשותפות בתוקפו בכל זמנו יורינו המורה ושכמ"ה: תשובה בארש

בראש ארי"ם קץ קולמסא אמרתי לעמוד קצת בדין שותפות לזמן אי מצו לבטולי ועיקרא דמילתא פ' המקבל דף ק"ה אמר רבא הני בי תרי דעביד עיסקא בהדי הדדי ורווח ואמר חד לחבריה תא נפליג וא"ל אידך נרווח טפי דינא הוא דמעכב וכו' עד מזלא דבי תרי עדיף.

והרי"ף ז"ל כתב דמקצת רבוואתא דתו לדרבא והוא ז"ל כתב דהלכתא כרבא ומייתי מאי דאמרו פ' כל הגט בשלשה פרקים מוכרים את התבואה וכו' ואמר רבא לשותפי עיין בדבריו באורך. וראיתי בס' אסיפת זקנים שכתב וז"ל פירשה הר' כגון שיש זמן ידוע שהוא יפה למכירת העסק וכו' ואני מוסיף על דבריו ואפי' בזווי כגון שקבעו זמן לשותפותם אם רצה הא' לחלוק בתוך הזמן השני מעכב עליו.

הראב"ד.

וצ"ע דמאי מוסיף על דבריו דאדרבא הריא"ף רבותא קמ"ל דאע"ג דאין להם זמן קבוע אין שומעין לו וכ"ש כשקבעו זמן ומ"ה לא מוקי לה כשקבעו זמן דאי הכי מאי למימרא. הר"ש די וידש.

עכ"ל.

ונראה דטובא אשמועינן הר"א ז"ל דהרי הרב נמוקי יוסף ז"ל כתב וז"ל ב' קבלנים שקבלו עסקא מב"ה וכו' עד זמן פ' וכו' אמר המחבר מהכא דמוקמינן בשותפין שקבלו עסקא מב"ה משמע דהא בי תרי דעבדי שותפותא אע"ג דקבעי זמן לא מעכבי אהדדי למפלג דלא גרע מפועל שיכול לחזור בו וכו' ע"ש.

הרי דהרב הנמקי ז"ל קא פסיק ותני דתרי שותפי לא מעכבי אהדדי ומבין ריסי עיני הראב"ד ז"ל נראה דמוקי לה בשני שותפין מדנפשיהו וכן מוכח מפ"ה הראב"ד ז"ל שהביא שם בס' אסיפת זקנים ביתר הסוגיא וכן מוכח מדברי הריטב"א ז"ל בחי' שהר"א מפרשה בשותפין מדנפשיהו וזה ברור וכן היה מפרש הר"א לדברי הרי"ף ז"ל בתרי שותפי וכדמוכחי פשטן של דברי הרי"ף ז"ל ואשמועינן הר"א ז"ל דמצי חד מעכב אאידך בגו זימני' ולא דמי לפועל ואי הר"ש די וידש ז"ל הבין דגם הרי"ף והר"א ז"ל מוקמי לה בקבלנים שקבלו עסקא מב"ה ס"ס איכא למידק עליה דגם בהא חידושא איכא דתוך זמנם מצי חד לעכב אחבריה ולא דמי לפועל וכדבעי' למימר קמן בס"ד, ותו דהן לו יהי דהוה פשיט' לן דמעכבי אהדדי מ"מ הוה מצי מוקי לה הרי"ף בקבעו זמן ולא תיקשי מאי למימרא דהו"א דמצי אמר ליה הב לי פלגו רווחא וקמ"ל דאידך מצי א"ל רווחא לקרנא משתעבד ואי א"נ אי מטי לך פסידא וכו' א"ל מזלא דבי תרי עדיף.

ותו דמנ"ל להר"ש די וידש ז"ל דהרי"ף והר"א ז"ל מפרשי לי' בקבלנים ולא בשותפין דדברי הרי"ף והר"א ז"ל נראין דמפרשי לי' בשותפין וכ"נ ממ"ש הרז"ה ז"ל בס' המאור וז"ל מצאתי במקצת נוסחאות מדוקדקות ומוגהות הני בי תרי דקבילו עסקא בהדי הדדי ולזו הנוסחא דעתי נוטה שהענין נותן שממון של אחרים הוא ועם הפי' הזה אין אנו צריכים לכל הדקדוקים שדקדק בה הרי"ף ז"ל ע"כ הרי דהבין דהרי"ף ז"ל מפרשה בשותפין מדנפשיהו.

ונראה מדברי המאור דסבר נה מר כהרב הנמקי ז"ל דשותפין דעלמא לא מצו מעכבי אהדדי ולהכי אוקמא בקבלנים. וממוצא דבר איכא למידק על הרב הנמוקי ז"ל דבגמר דבריו כתב וז"ל וה"נ כתב הרי"ף ז"ל בהלכות כשקבעו זמן א"נ שיש זמן ידוע למכור הסחורה וכו' ע"ש.

ומכללן של דברים אמורים הראת לדעת דהרי"ף ז"ל לא אוקמה בקבעו זמן ולא זכר שם קביעות זמן כלל ואיה מקום מצא הנ"י ז"ל שכ"כ הרי"ף ז"ל. והנה מדברי הרמב"ם ז"ל דנקט למילתיה בשותפין נראה דמפרש לה לדרבא נמי בשותפין כפי' הרי"ף והר"א ז"ל.

וחזה הוית להר' בני אהרן ז"נ בתשובה סי' ט"ל שהקש' דלהר"מ ז"ל וסיעתיה דס"ל דה"ה בשותפין דמעכבי אהדדי אמאי פירשו לדרבא בקבלנים ותני' דלשון עבוד עסקא הכי משמע ורבא סירכא דמימרא קמייתא נקט עש"ב וי"ל דמנ"ל להרב ז"ל דהו"מ ז"ל מפרשה בקבלנים דאף דמדברי מרן ז"ל הכי משמע מ"מ לא פסיקא לן מינתא ויכולים אנו לפרש דהר"מ ז"ל מוקי לה בשותפין וכמ"ש הרב ב"ח ז"ל וכן בדין דהר"מ ז"ל כל היום תמיד צדיק עת"ק סוגי' כצורתה ושמעתתא בפומיה ואלו הוה מפרשה בקבלנים.

גם הוא הוה נקט מילתיה בקבלנים, ומ"ש הרב הנז' דעבוד עסקא הכי משמע. אחרי נשיקת הרצפה זה אינו דשפיר מצינן לפירושה בשותפין ויגיד עליו רעו בפ' אלו מציאות דף ל"א ופ' אז"נ דף נ"ט דעבוד עסקא איירי בשותפין וכמ"ש הב"ח ז"ל והא איכא סהדא רב' המאור דהוה קשה ליה לאוקומה בממון של אחרים עד דדק ואשכח בנוסחי דוקני דגרסי הני בי תרי דקבילו עסקא וכ"נ שהיתה גי' התוס' ז"ל ועיין במ"ש לקמן בס"ד.

והנה התוס' ז"ל כתבו וז"ל וא"ת ואמאי נקט בכה"ג ולא נקט האי מאן דקביל עסקא מחבריה וי"ל לפי שהמקבל יכול לחזור קודם הזמן וכו' דפועל יכול לחזור בו וכו' ע"ש. ויש לדקדק דמאי ק"ל אמאי נקט בכ"הג די"ל דנקט בכה"ג לאשמועינן רבותא טפי דכל אלו החלוקות לא הוו שייכי בחד דקביל עסקא דלא שייך ביה חלוקת עסקא להדדי משתעבד ולא חלוקת מזלא דבי תרי עדיף וי"ל דקושטא השמיענו התו' ז"ל.

אחרי כתבי ראיתי להרב בני משה ז"ל סי' ג' שדקדק על הרב הנמקי ז"ל כמ"ש דהרי"ף ז"ל אוקמ' בשקבעו זמן כמש"ל דהרי"ף לא אוקמה אלא בלא הגיע זמן מכירת הסחורה כנז' ושם ראיתי שדקדק בלשון הרי"ף ז"ל מרישא לסיפא וכתב דבדברי רבוותא דאתו למפסק דינא אין לומר נעשה ע"ש. ואשתמטיתה מ"ש מהריב"ל ז"ל בח"ג סימן ס"ג שישב דברי הטור בתירוץ נעשה והביאו הכנ"הג בכללי שבסוף א"ח ע"ש ועיין פר"ח מ"א ח"א סי' ד'.

עוד ראיתי להרב בני משה ז"ל שדקדק על הרב הנמוקי ז"ל במ"ש דמדאוקימנא לה במקבלים וכו' דלכך נקט במקבלי עסקא מב"ה משום דאמרי' דאפי' אמר נפלוג רווחא מצי אידך לעכב דרווחא לקרנא משתעבד ובממון עצמם יכול לחלוק הריוח כי לא נשתעבד אלא הקרן אבל הריוח למאי נשתעבד עש"ב.

ונראה דאי מהא לא איריא דמצית לאוקומה בשותפי ולפרש כמו שפירשה הר"א ז"ל הובא בשיטה מקובצת ובשיטת הריטב"א ז"ל וז"ל ואי א"ל נפלוג רווחא רווחא לקרנ' משתעבד שמא יבא הפסד בקרן ויתמעט העסק מוטב שימלא הריוח את החסרון ויהי העסק שלם עכ"ל. עוד ראיתי להרב הנז' שהק' על הנ"י ז"ל דמ"ש מההיא דפ' כל הגט דתנן בג' פרקים מוכרים וכו' למאי הלכתא לשותפי ופי' ר"ח ור"ת דעד זמן זה יכולים לעכב ואמאי התם אינו יכול לחזור ולחלוק עד הזמן כפועל וכו' עש"ב.

ונראה דלא דמי ההיא דפ' כל הגט לדין הר' הנמקי ז"ל דאף דבקבעו זמן ס"ל דיכולים לחלוק בתוך הזמן כפועל מ"מ היכא דאיכא פסידא בחלוקה שחינו זמן מכירת הסחורה אף בסתם יכול לעכב כיון דאיכא פסיד' אם ימכרו הסחורה עכשיו ובמקום פסידא לא אמרו ועיין בסי' של"ג. וראיתי להרב מהרש"ך ז"ל ח"א סי' ל"ב שכתב דרש"י ז"ל שפירש בההיא דפ' כל הגט דהיינו שאינו יכול למכור שלא מדעת חבורו פליג על דין ר"ח ור"ת ואזלי בפ' דהך שמעתא עפ"י מה שפי' בשמעתא דהמקבל דלפי שיטת רש"י שם משמע דשותפין שנשתתפו אפי' לזמן יכול כל אחד לחזור בו כפועל ומ"ה פי' ההיא שמעתא בקבלנים ור"ח ור"ת אזלי בההיא שמעתא בשיטת הרי"ף.

ויש לתמוה על התוס' דפ' המקבל פירשו כרש"י זלה"ה. ופ' כל הגט כתבו פי' ר"ח ור"ת והני תרי פירושי לא שייכי אהדדי עכ"ד.

ויש לדקדק על הרב ז"ל דהואיל ובא לידי מדה זו אמאי לא הוקשה לו על הנמוקי ז"ל דס"ל דשותפי לא מצי מעכבי אהדדי וקבע דבריו אדברי הרי"ף ז"ל ואלו הרי"ף ז"ל פירש בההיא דכל הגט כפי' ר"ח ור"ת. ועל הרא"ש ז"ל דבפ' המקבל הביא דברי הרי"ף ז"ל וכתב דפירש"י הוא הנכון ואלו בפ' כל הגט הביא פי' ר"ח ור"ת ע"ש ועל הטור ז"ל שכתב בח"מ סי' קע"ו ס' כ"א א' מהשותפין שבא לישן פירות וכו' אין חבירו יכול לעכב וכו' וכן פירש"י שכל זמן שלא הגיע הזמן למכור אין א' יכול למכור בלא דעת חבירו וכו' ע"ש ואיך השוה פירש"י ז"ל להקודם כל זה הוה לי' להרב מהרש"ך ז"ל לאקשווי על פי מדותיו.

ואולם לפום מאי דאמרן דאף מאן דס"ל דשותפין שקבעו זמן לא מצו לעכב אהדדי כדין פועל מודה בדין ר"ח ור"ת דכל דאיכא פסידא מצי לעכב כל הארש שפה אחד ודברים אחדים וגם הרא"ש ז"ל שכתב בהמקבל דפירש"י ז"ל הוא הנכון היינו בפירוש דשמעת' דדחיקא לי' לפרושה כהרי"ף ז"ל דסתמא קאמר רבא מצי מעכב ואי כפי' הרי"ף ז"ל כל כי הא הו"ל לפרושי מצי לעכב עד זמן מכירת הסחורה ומדסתם לה סתומיה בחר הרא"ש ז"ל בפירש"י ז"ל אמנם לענין דינא מודה בדינו של הרי"ף ולהכי הביא בפ' כל הגט פי' ר"ח ור"ת דלענין דינא ס"ל כותייהו ובפי' סוגית המקבל כבר גילה דעתו שם וכן ראיתי למרן ז"ל בב"י י"ד סימן קע"ז שכתב וז"ל וכתב הרא"ש כפרש"י וכתב שהוא הנכון וזה אינו ענין אלא לגבי פי' המימרא אך לענין הדין בין אם קצבו זמן בין לא קצבו אלא שהסחורה אם ימתין למוכרה עד זמן פ' יתוסף בה ריוח גם הרא"ש מודה דחברי' מעכב עליה כדאמרי' פ' כל הגט עכ"ל.

ומיהו י"ל קצת בדברי מרן ז"ל בסיומא דמילתא שכתב כדאמרינן פ' כל הגט וכו' דאי מהא לא אריא שהרי יש פי' אחר והוא מה שפי' רש"י ז"ל דהיינו למכור שלא מדעת

חבירו ואי הוה ס"ד דהרא"ש פליג אין סוגית פ' כל הגט מכריחנו לומר דהרא"ש ז"ל מודה. אמנם הו"ל להביא מה שהרא"ש שם פ' הגט הביא פי' ר"ח ור"ת.

וי"ל דגם מרן זה כוונתו ומ"ש כדאמרין פ' כל הגט היינו לפי מ"ש שם הרא"ש ועל דברי הרא"ש התם סמיך ופשוט. ועיין בס' פלפלא חריפא להרב תוספת יום טוב שהרגיש בדברי הרא"ש ז"ל כנז'.

ובלאו הכי להתוס' ליכא לאקשוויי דהכא פ' המקבל הוי סתם תוס' ואלו התם פ' כל הגט הן הן הדברים הנאמרים משם ר"ח ור"ת ז"ל. (וזהו היא שקשה על הרב מהרש"ך איך לא זכר דברי מרן הבית יוסף).

תו יש לדקדק על מהרש"ך ז"ל שכתב בפשיטות דרש"י ס"ל דשותפין שנשתתפו אפי' לזמן לא מעכבי אהדדי ואלו המרדכי פ' אז"נ סי' שכ"ו והגהמ"י פ"ד מהלכות שותפין הביאו תשוב' רש"י ז"ל שכתב וז"ל אם אדם חולק שלא לדעת חבירו לא הויא חלוקה וכו' ואעפ"י שחבירו מודה לו שחלק יפה אפ"ה כיון דלא ניחא לי' דתיהוי חלוקה לא הוי חלוקה וכו' ע"ש.

ולפום ריהטא נראין הדברים הללו שס"ל לרש"י ז"ל כדעת הרמב"ם ז"ל דשותפין לזמן מצו לעכב אהדדי ועיין למהרי"ט ז"ל ח"א סימן ק"מ והרב פרח מטה אהרן ז"ל ח"ב סי' ע"ט: תו יש לדקדק על הרב הנז' דהכא בס"ל ל"ב כתב דלפי שיטת רש"י הכא בהמקבל משמע דשותפין אפי' לזמן לא מעכבי ותמה על התוס' שהכא כתבו פירש"י זל ופ' כל הגט כתבו לדר"ח ור"ת שמכל דברי קדשו משמע דפשיט' לי' דרש"י והתוס' ז"ל כאן פ' המקבל ס"ל דשותפין לזמן לא מעכבי אהדדי ואלו בזה החלק עצמו סי' ע' הביא דברי מרן בב"י שדקדק מדברי התוס' והרא"ש פ' המקבל דדעתם כה"ני דשותפין לזמן לא מצו מעכבי והרב ז"ל יצא לקראת נשק וזחה דאפשר לומר דהתוס' והרא"ש ז"ן ס"ל דשותפין כיון ששעבדו נכסיהם זה לזה מצו לעכובי אהדדי והן נסתר מחמ"תו.

גם בס"ל ע' לא העיר לפי דרכו במה שפירשו התוס' והרא"ש ז"ל מימרא דרבא במקבלי' ולא בשותפין דעל דקדוק זה נראה דסמיך בס"ל ל"ב לומר שרש"י והתוס' ז"ל ס"ל דל מעכבי והוא הדקדוק שדקדק הרב הנמוקי ז"ל. ואיברא דלדעת כל האחרונים ז"ל דגם התוספות והרא"ש ז"ל ס"ל כהרמב"ם ז"ל דשותפין בתוך זמנם לא מעכבי אהדדי ודלא כהנמקי ז"ל וכמ"ש מהרש"ך ז"ל סי' ע'.

פש גבן ליישב דקדוק זה דאמאי לא פירשוהו התוס' והרא"ש ז"ל בשותפין כאמור. אמנם אפשר לו' דרבנותא אשמועינן במקבלים והוא דלפי מה שחילק מהרש"ך ז"ל בס"ל ע' דדוקא במקבל עסקא ס"ל להתוס' והרא"ש דיכול לחזור וכדין פועל משום דאין לו אלא שעבוד גופו אמנם בשותפין דיש להם שעבוד נכסים אין א' מהם יכול לחזור בתוך זמן השותפות נובין ונידון בהני בי תרי דקבילו עסק' מב"ה אמאי לא מצי חד מינייהו לחזורכיון שאין כאן אלא שעבוד גופו וצ"ל כמ"ש הרב לחם רב ז"ל סימן קי"ב לדעת הנמוקי ז"ל דשותפין לא מעכבי אהדדי דמ"ש ממקבלים דמעכבי וניחא ליה להרב ז"ל דב' שנטלו עסקא מב"ה לא נשתעבדו האחד לחבירו ולא שייך כאן כי לי בני ישראל

עבדים אלא שניהם נשתעבדו כל א' לב"ה וכיון דכל א' לא נשתעבד לחבירו לא מיקרי עבד לגביה.

ומ"מ מצי מעכב ל"י דכיון דהם נתחייבו לב"ה הרי יש לאחרים חוב עליהם ויכולים לעכב עד שיפרעו חובם עכ"ל. וכזאת וכזאת י"ל לפי חילוק מהרש"ך ומאחר שכן נמצא דהוי רבותא טפי לאשמועינן הך דינא במקבלים דהוה ס"ד דכיון דאין כאן כי אם שעבוד גופם לא מצו מעכבי אהדדי כדין פועל ולהכי אוקמוהו התוס' והרא"ש ז"ל במקבלים לאשמועינן דאע"ג דאין כאן אלא שעבוד גופם מעכבי מטעה הנז' ומכ"ש שותפין דמשעבדי נכסיהם דודאי מעכבי אהדדי ועיין להרב פרישה ז"ל גם לפי מה שחילק הרב לחם רב ז"ל ס' קי"ב דשאני מקבל עיסקא דאין מקבל רשות על הנותן ואמטו להכי קרי ביה כי לי בני ישראל עבדים ודמי לפועל אמנם בשותפין כיון שנהנה רשות לכל חד על חבריה ושניהם נעשו שכירים זל"ז לא שייך לומר כי לי ב"י עבדים ע"ש.

אפשר לומר דרבותא הוי כמקבלים דהו"א כיון דתרוייהו הוו כעבדים לב"ה זיל קרי בהו כי לי ב"י עבדים ומצו למהדר כפועל והה"נ דלא מעכבי אהדדי קמ"ל דכיון דלגבי דידיהו ל"ד לפועלי' דהם שכירים זל"ז אינהו מצי לעכובי אהדדי ומכ"ש בשני שותפין דליכא לתא דפועל כלל. וראיתי להרב לחם רב ז"ל ס' קי"ב וס' ק' שהק' דכפי סברת מרן ז"ל דהתוס' והרא"ש ס"ל כהנמוקי ז"ל בואו ונצווה על המרדכי ז"ל דבפ' המקבל כתב כתוס' והרא"ש ואלו בפ' מי שהי' נשוי כתב כהרמב"ם ז"ל ובס' ק' כתב דעם היות דדברי המרדכי פ' מי שהי' נשוי נאמרו משם מהר"ם ואיכא למי' הא דידיה הא דרביה מ"מ מי הכניסנו בתגר זה ע"ש.

וטפי הו"ל לאקשוי מדברי המרדכי פ' אלו מציאות ס' תכ"ה שכתב מדנפשיה גבי ההיא דאיסור ורב ספרא שהק' מהך דהמקבל ותירץ דהך בלא מטא זימנייהו וההיא דאיסור ור"ס בשעבר זמן השותפות ומ"ה אינו יכול לעכב ע"ש והיינו כדברי התוס' שכתבו הגמ"י בשמם והוא סברת המרדכי עצמו והא דדאי קשיא למאי דסלקא דעתיה דמרן ז"ל שדעת התוס' והרא"ש ז"ל שכתבו דמקבל עסקא יכול לחזור בו כהר' הנמוקי ז"ל דשותפין בתוך זמנם לא מעכבי אהדדי.

אלא שכבר מרן ז"ל עצמו בבדק הבית חזר בו וכ"נ ממה שפסק בשלחנו בטהור וכמ"ש מהר"א ששון ז"ל ס' קי"ג והרב כנסת הגדולה ז"ל הגה' ב"י אות קנ"א וכל האחרונים זלה"ה נענו כלה ואמרו דהתוס' והרא"ש והמרדכי והטור ס"ל כדעת הרמב"ם ז"ל דתוך הזמן השותפין מעכבי אהדדי ויש להרגיש על הרב בית דוד ז"ל ח"מ ס' ס"ה שכתב וז"ל אפי' תוך הזמן איכא למ"ד שיכולין השותפין לחלוק כמ"ש הטור בשם הר"י והרב"י ז"ל בשם התוס' והרא"ש והנ"י עכ"ל ולא זכר שר שמרן ז"ל עצמו בבדק הבית ובש"ע חזר בו וכן עלתה הסכמת כל האחרונים להשוות דעת התוס' והרא"ש ז"ל לדעת הרמב"ם ז"ל כאמור: וראיתי להכנה"ג ז"ל הגהב"י אות קפ"ד שכ' וז"ל אבל הרשד"ם ז"ל ח"מ ס' קס"ח כ' על ס' הרב ישעיה ודעת הרוב מסכמת כן והוא תימא אולי סובר הרב ז"ל כס' ר המחבר ז"ל כאן בב"י דכל הסוברין דמקבל עסקא יכול לחזור בו סובר דגם השותפין יכולים לחזור בהם וצ"ע וע"ש בסימן רט"ו עכ"ל.

והנה הרב ז"ל ביאר מה שהוקשה לו על מ"ש מהרשד"ם ז"ל סי' קס"ט ואיברא מ"ש מהרשד"ם ז"ל בסי' רט"ו גם כן קשה שכתב וז"ל לדעת הר"מ והר"א ז"ל דס' דהיכא דאיכא זמן לשותפות א"א שיחלוק האחד אם לא יסכים חבירו לחלוק וגדולה מזו דאפי' היכא דליכא זמן עם הסחורה שיש להם יכול לכופף לחבירו עד שיגיע זמן מכירת הסחורה ההיא כמ"ש הרי"ף ז"ל בהלכות פ' המקבל וכ"כ הר"מ פ"ד מה"ש וכ"נ דמסכים הטור שהביא ל' הר"מ בלי חולק וא"כ היה אפשר שיאמר האדם הרי לדעת כל אלו גאוני עולם כשיש זמן מוגבל אין לכופף לחנוק עכ"ל.

וק' דתבריה לגזיזי דבסי' קס"ח כ' שסברת הרמב"ם ז"ל אין דעת הרוב מסכמת לה ובסי' רט"ו כתב הרי לדעת כל אלו גאוני עולם כשיש זמן מוגבל אין לכופף לחלוק זה יש להקשות בכללות ובפרטות שע"כ מ"ש בסימן קס"ח שאין דעת הרוב מסכמת להר"מ היינו שס"ל דמ"ד דמקבל חוזר ה"ה שותפין ובסימן רט"ו משמט דמ"ד שאינו חוזר כשלא הגיע זמן מכירת הסחורה מכ"ש שס"ל דשותפין לזמן מעכבי אהדדי, והרי הרא"ש ז"ל שכתב דין המקבל פ' כל הגט הביא פ"י ר"ח ור"ת דנ"מ לשותפי היינו דמעכבי אהדדי כנז' הרי דס"ל בסי' רט"ו שגם מ"ד דמקבל חוזר מודה דשותפין אין חוזרין והוא הפך מאי דמשמע דסבר בסי' קס"א.

ותו ק' עמ"ש בסי' רט"ו דאיך פשיטא ליה דין השותפין במכ"ש דין זמן הסחורה והלא נראה דלף הרב הנ"י ז"ל דס"ל דשותפין חוזרין מודה בדין מכירת הסחורה דמעכבי אהדדי עד שיגיע זמן מכירת הסחורה כיון דאיכא פסידא וכמ"ש בעניותנו לעיל דלאו הא בהא תניא וכן י"ל עמ"ש הרב ב"ח ז"ל סעיף ל"ג שהביא ראייה מדברי הרי"ף ז"ל לדין השותפין ועיין בב"י ז"ל סעיף כ"ד שכתב שנראה מהרא"ש ז"ל דהרי"ף לית ליה דין קביעות זמן ע"ש.

ומהר"ם די בוטון ז"ל סי' נ"ג הכריח שיש לחלק בין שותפות לעסקא מדכתב הטור סעיף כ"ח דין מקבל סתם ובס' ל"ג בשותפין כתב מחלוקת וכ' עליו הרב כנה"ג ז"ל הגהב"י אות קנ"א דעדיפא ה"ל להקשות דבס' כ"ג תפס כהר"מ בשותפין ובס' כ"ח כתב במקבל דחוזר. ואולי הא לא ק"ל די"ל דר' בע"הט ז"ל ס"ל דיש חילוק בין שותפו' לעיסק' אבל מאי דק"ל הוא לדעת מרן ז"ל דלהר"מ ז"ל אין חילוק למה כתב הטור סתם במקבל דחוזר ולא כתב דהר"ם חולק ואני מצאתי סמך אחר דבס' ל"ג כתב הטור ואין כן דעת הר"מ ולא כ"כ בס' כ"ז במקבל עכ"ד הכנה"ג ז"ל ולפום ריהטא קשה במה שישב להר"מ די ביטון ז"ל דהרי מהר"ם ד"ב ז"ל על דברי מרן ז"ל קאי ואי עה שלא הכריח מדעת הטור היינו משוה דהטור מחלק בין מקבל לשותפין תימה דבעד מרן ז"ל אין לומר כן דמרן ז"ל בב"י מעולם לא ירד לחלק ביניהם לא לדעתו ולא לדעת הטור דאי ס"ל דיש חילוק לדעת הטור נפלו קושיותיו של מרן על הטור דכפי דעתו של הטור השוה אותם להר"מ והרא"ש ז"ל ומאי מק' מרן ז"ל אלא דמרן ז"ל מעולם לא עלתה על דעתו דעת עליון דיש מי שמחלק בין מקבל לשותפין ומהרמ"ב ז"ל לדעת מרן ז"ל קאי אמנם אפ' דמהר"ם ד"ב ז"ל לא ק"ל ממה שהטור תפס בפשיטות דין שותפין דיש לדחות דאין ראייה דמשם הרמב"ם ז"ל הביאו וסמך אמה שכתוב בסי' ל"ג שהוא מחלוקת ומיהו יש להרגיש על מהר"ם ד"ב ז"ל דבכלל תמיהת מרן ז"ל על מ"ש הטור סי' כ"ז וכ"כ הרא"ש

הוא זה וכבר כתב דנסתרו כל תמיהותיו גם מ"ש הכנה"ג ז"ל ואני מצאתי סמך אחר לפום ריהטא נראה דהיינו הך.

ועיין בס' דורש משפט סי' קע"ו שדקדק דהו"ל לטור לומר בס' כ"ז ודוקא לנותן. ואח"כ להביא דברי הרא"ש ז"ל ותירץ שתפס לשון הר"מ ז"ל ע"ש.

ואין צורך לזה דמלשון הרמב"ם זיל עצמו משמע דוקא הנותן וכמ"ש מרן ז"ל עצמו בבדק הבית והאחרונים ז"ל. ומהר"א ששון ז"ל סי' קי"ג הביא מ"ש הריב"ש ז"ל סי' תע"ו משם הרמב"ן והרשב"א ז"ל דכשנשתתפו לאומנות אפ"ל תוך זמן חוזר ותמה עליו הרב כנה"ג ז"ל הגהב"י אות קנ"א דבשותפין במעותיהן מנא לי' ותירץ שלא הוקשה לי אלא לפי חילוקו דשניהם טורחים אבל לפי חילוק מהרש"ך ז"ל דמחלק בין שעבוד הגוף לשעבוד ממון לק"מ א"נ דנדונו היה בנשתתפו לאומנות עש"ב ולא זכיתי להבין תירוצו הראשון דגם מהרא"ש ז"ל שם הזכיר חילוק מהרש"ך ז"ל בשם א' מגדולי הדור ונראה שהסכי' בו אלא שהוסיף לחלק חלו' אחר והו"ל לפרש שלפי חילוק צדיק הראשון אין ראייה מדברי הריב"ש ז"ל.

והתירוץ השני גם כן קשה הימנו דמתשובת מהרא"ש ז"ל נראה דנדונו היה בשותפין במעות וסחורה כמו שיראה הרואה. ותו יש להרגיש על מהרא"ש ז"ל במה שדחה להא דהריב"ש ז"ל דנ"ד היה בקנין והביא תשו' הריטב"א ז"ל שכתב הר"ן ז"ל סי' של"ג ע"ש ולא הזכיר הרב ז"ל שהריב"ש ז"ל בתשובה ההיא ס"ל דאפ"ל בקנין חוזר והו"ל להביאו לפחו' וממ"ש הרב כנה"ג ז"ל בהגהב"י אות קנ"ה ואות קפ"ו וסי' של"ג הגהב"י אות ו' דאפשר דהריב"ש ז"ל יודה בשותפין במעות וקנין אינו חוזר ע"ש.

ולפום ריהטא לפי חילוקו דנשתתפו במעות שניא כיון דיש שעבוד נכסים נראה דהוה מצי למימר דאפ"ל בלא קנין כנשתתפו במעות כיון דיש שעבוד נכסים יודה הריב"ש ז"ל דאינו חוזר וק"ל ועיין בספר פני משה ח"ב סי' ק"ו ובשו"ת מהר"י קצבי סי' ג' ובהגהות הרב בני יעקב ז"ל ובס' ידי אליהו דף קי"ד ובס' נאמן שמואל סי' ק"א ע"ש ועתה נבא לנ"ד והנה מתוך מה שכתבנו מבואר דדעת הרמב"ם וסיעתו דשותפות לזמן אין אחד מהם יכול לבטל השותפות ואע"ג דרבינו ישעיה ודעמיה סברי דיכול לבטל השותפות א' מהשותפין מ"מ כשיש שבוע' בנ"ד כתב הרדב"ז בתשובות החדשות דעוס ויניציא סי' שכ"ו דכשיש שבועה אפ"ל רבינו ישעיה מודה דכופין אותו לקיים שבועתו וזהו תשובת הרדב"ז שהו"ל להרב כנה"ג ולא מצאה במודפסות בליוורנו.

וכ"כ שם הרב כנה"ג בשם מהרשד"ם ע"ש וא"כ בנ"ד שיש שבועה אין שום א' יכול לבטל השותפות אליבא דכ"ע. ומה שטען השותף האחד ששותפו כתב עליו לאיש אחר כי הוא גנב וגזלן וכיוצא ובטענה זו הוא רוצה לבטל השותפות.

נראה דלא צדק בטענתו והשותפות הנה זה עומד בצביונו ובקומתו כל הזמן שנכתב בשטר השותפות מדעת שניהם. שהרי השותף שכתב הכתב פירש שיחותיו שכתב לו אחד מרורות על חבירו ובא לכלל כעס וטעו' לכתוב כך.

ותיכף האיר ה' את עיניו שחיפו על שותפו דברי נרגן עז"י דמסגן וי' חרט יצחק חרט"ה גדולה איך יצאת זאת מתחת ידו כי שותפו איש כשר ירא ה' ונאמן ונשבע על כך שבועה

חמורה ושאל ממנו מחילה בכל מיני פיוס. איכו השתא מה מקום לבטל השותפות בעבור הכתב הנז'.

והלא קי"ל דהמבקש מטו מחבירו לא יהיה המוחל אכזרי וכתב הרמב"ם פ"ב מה' תשו' אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס אלא יהא זה לרצות וקשה לכעוס ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחול מוחל בלב שלם ובנפש חפצה ואפי' הצר לו וחטא לו הרבה לא יקום ולא יטור וזה דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון אבל הכותים ערלי לב אינן כן אלא עברתן שמרה נצח וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה עכ"ל.

עין רואה אמרי קדוש הרמב"ם דאפי' חטא והצר לו הרבה ימחול ולא יקום ולא יטור וכו' וא"כ מאחר ששותף הכותב הכניע עצמו ושאל מחילה ונשבע שזה היה לרגעים מחמת הכתב שסבל מחויב שותפו להעביר החטא ולא יקום ולא יטור לבטל השותפות אלא ירחיב לבו לקיים שבועתו באמת וכתמים.

ואם נפשך לומר דהרי אמרו בירושלמי בקמא והביאו הס מג והגמ"י פ"ב דתשו' דמוצ"א ש"ר אין לו מחילה עולמית. וזה שכתב בכתבו גנב וגזלן הוא הוצאת שם רע כמתבאר ממ"ש מהרש"ל בתשובה סי' כ"ח וסי' ק"א ומהר"ם מלובלין סי' מ"ו ובהא לא נאמר לא יהא המוחל אכזרי כמ"ש הסמ"ג ומהרי"ל ומהרי"ו והרב מהרש"ל בי"ם של שלמה פ' החובל סי' ס"נ והרב תרומת הדשן סי' ש"ז ובכתביו סי' רי"ב ע"ש.

מה אומר חזא כי הן בעון חולל"נו ובזמנינו זה דבר רגיל לומר על הסוחרים שהם גנבים וגזלנים ואין כונתם שהם גנבים וגזלנים ממש רק שיודעים לעשות תחבולות כמקח וממכר וחילופיהן עד שהם מרויחים. ועל כן אפשר שאין בזה דין מוציא שם רע ממש מאחר שרגילים בזה ואין כונתם לומר גנב וגזלן ממש א"כ לא יהיה חמור כל כך כדין המוציא שם רע הגם שודאי הוא איסור גמור.

ועוד יש קצת זכות בנ"ד שהוא לא אמר לשותפו גנב וגזלן בפני עדים ולא אליו לבדו רק כתב בכתב ידו למי שכתב לו כך והשיבו על פי מדותיו וסבר שיהי' בסוד גדול ביניהם אלא שמקבל הכתב נתנו בכיסו וגם כתבים אחרים ונפל זה הכתב בדרך בבלי דעת ובא ליד שותפו. ובכי האי גוונא גרע ממוציא שם רע דעלמא והי' נראה למצוא סמך דהכתב גרוע מהדיבור משמעטא דשילהי פ' נגמר הדין במאי דיואב הרג אוריה על פי כתב שכתב לו דוד הע"ה ואמרו שם דעמשא ואבנר טובים דדרשו אכין ורקין שלא לקיים מצות המלך נגד התור' ויואב לא דרש.

צדיקים שהן בפה ולא עשו והוא באגרת עשה. ומהכא משמע דאמירה בפה יותר חשובה מהכתב שמגדילים הענין שהן בפה שהוא יותר חמור ולא עשו והוא באגרת דקילא ועשה וה"ה בנ"ד שהיה בכתב קל הוא יותר מאמירה ויש לצרף לזה סברת עשרה שליטים שהביאם הרב כנה"ג י"ד סי' ר"י דסברי דנשבע בכתב אינו חייב לקיים ועיין בשו"ת נודע ביהודה ח"מ סימן ל' דף קל"ב ע"ג דלא זכר מלהקת הפוסקים שרמז הר' כנה"ג ועמ"ש בברכי יוסף א"ח סי' תפ"ט ע"ש ואין כאן מקום להאריך.

אמנם כד דייסת פורתא עיניך תחזינה דהסבר' נראית איפכא דיכול האדם לדבר הרבה בפיו וכי יתפוס איש למדבר למה אמרת כו"כ יכחיש או יתקן דבריו באופן נאות כי הדברים פורחים באויר ועם כל זה הוי מוציא שם רע וכ"ש אם איש יכתוב ידו על ספר אין לו תקנה והוא חטאת קבועה וצ"ל כי שאני התם גבי מלכות דכך גזר ה' כל איש אשר ימרה את פיך פיך למעוטי כתב וכ"כ הרב גנת ורדים י"ד כלל ג' סי' ט' ע"ש ושבועה שאני דבעי ביטוי שפתים אך לענין שם רע חמור הכותב שם רע וא"כ בנ"ד שזלזל בכתב ודאי חמור כאלו אמר בפיו.

ברם עדיין יש צד זכות לומר דלא דמי למוציא ש"ר דעלמא דמתכוין להוציא ש"ר. אבל הכא לא כיוון לכך רק השיב למי ששלח לו דברים כאלה על פי מדותיו ונמצא שהוא לא הוציא ש"ר וסבר שיהיו דברים מכוסים וסתומים ולא עלה על לב שיאבד הכתב כי אדרבא הוא ציוה לו שתיכף לנטילה קדמה קריע"ה והאח לפניו.

ומכל זה נראית סברא אלימתא דאין השותף שכתב הכתב בסוג מוציא ש"ר וככל אשר אמרנו וענינו וצריך למחול לו כמ"ש הרמב"ם כמדובר. ועוד נשמיעיניה מן הדא שכתב הרב תרומת הדשן סי' ש"ז ובפסקים וכתבים סימן רי"ב דטעמא דהירושלמי דש"ר אין לו מחילה היינו דדילמא איניש שמע באפוקי קלא ולא שמע בפיוסא וא"כ אם כתב ש"ר בסוד לאהובו מעיקרא הקול לא נשמע ובפרט בגוונא דנ"ד.

ועוד הן בה שראיתי להרב פר"ח בא"ח סי' תר"ו שכתב וז"ל לשון הירושלמי פ' החובל אין לו מחיל' עולמי' ומיהו מסתברא שיבקש ממנו מחילה ואם מחל יש לו מחיל' אלא שכונת הירושלמי היא שאם אינו רוצה למחול עולמית דשפיר עביד ולא הוי אכזרי עכ"ל. וכבר קדמו הרב מהרש"ל בים של שלמה קמא פ' החובל סי' ס"ג שכתב וז"ל ומ"מ נראה שמדת ענוה וחסידות הוא שיכול לכוף את יצרו ולמחול במחיל' גמור' עכ"ל וכן מוכח מדברי הרב תרומת הדשן סי' ש"ז שכתב וז"ל ואם ירצה ראובן שלא למחול לו כלל ולנטור לו איבה על כך אינו עובר על מה שהזהירו רז"ל שלא יהא המוחל אכזרי וכו' ע"ש וכיוצא בזה כתב בפסקים וכתבים סי' רי"ב ע"ש.

הרי דדייק הרב לומר ואם ירצה וכו' אינו עובר וכו' מכלל שאם רצה למחול אף למוציא ש"ר זכור לטוב ומחילתו מחילה. וכן דקדק מור"ם בהגה סי' תר"ו שכתב ואם מוציא ש"ר אינו צריך למחול לו.

אינו צריך דייסא הא אם מחל יפה עושה ומחול הוא. ועל פי זה יש להרגיש על הרב שיירי כנה"ג סי' תר"ו שכתב על דברי מהר"י ווייל סי' קצ"ב וז"ל ומ"ש שאם הוציא ש"ר אין לו למחול הם דברי הסמ"ג וכו' והגמ"י פ"ב מה"ת מהירושלפי (דפ' החובל) הדא דתימא בשלא הוציא עליו ש"ר אבל הוציא עליו ש"ר אין לו מחילה עולמית וכ"כ בתרומת הדשן סי' ש"ז ובכתביו סי' רי"ב וכתב הב"ח ומ"מ הנמחל לא יניח מלבקש מחילה עכ"ל ומפשטן של דברים משמע דאין לו למחול ואזהרתיה מהכא וכפשט הירוש' דקאמר אין לו מחילה עולמית וע"ז קאמר וכ"כ בתה"ד בכתביו.

וק"ק דהול"ל דבתה"ד וכתביו משמע דאם ירצה יכול למחול כמו שכתבנו בעניותנו וכ"כ מהרש"ל ביש"ש כאמור. וכן נראה גם מדברי מור"ם כדאמרן וגם מדברי הרב

בית חדש שכתב יש לו לבקש מחילה אפי' הוציא עליו ש"ר שמא ימחול לו עכ"ל משמע דאי בעי מחיל והרב שיירי השמיט סוף הלשון וכל כי הא הוה ליה לאודועי.

אתה הראית לדעת דמדברי כל הגדולים מוכח דאם רוצה יכול למחול אף ש"ר ומ"ש בירושלמי אין לו מחילה עולמית היינו שאינו אכזרי אם אינו מוחל. ובנ"ד לכל הדברות ולכל האמירות הרי כותב הכתב שאל מחילה ונשבע.

ושותפו מחל לו והסבירו פנים זל"ז וכמ"ש בשאלה. ואחרי כן מה מקום לטעון דרוצה לבטל השותפות הנמצא כזה מוחל ונוקם ארכבה אתרי ריכשי וכן לא יעשה.

עוד יש לסיים השותפות דהרי כתב מרן בב"י סימן קע"ו דלדעת הרמב"ם אי שותף עבר טל תנאי השותפות או פשע אפ"ה אינן יכולין לחלוק אלא משלם מה שהפסיד והשותפות במקומו וכן פסק מור"ם בהגהה שם דין ט"ו וכתב ודלא כיש חולקין והוא המרדכי. ומינה שמעי' בק"ו לנ"ד דהרי לדעת הרמב"ם אם עבר ופשע וקלקל בשותפות אפ"ה אין השותף האחר יכול לבטל השותפות אף שעשה מעשה מקולקל.

אלא דינא הוא דישראל מה שהפסיד והשותפות במקומו וק"ו בנ"ד כי לא היה מעש' ולא דיבור המזיק לשותפות רק דיבור שנגע בכבוד השותף דודאי אינו בטל השותפות. ואפי' לדעת המרדכי לא אמרה אלא במעשה ביש בגופו של השותפות אבל בנ"ד שהוא דיבור בעלמא ולא קלקל בשותפות אפי' בדיבור ודאי השותפות קיים ואין פוט"ר וכ"ש שכבר שאל מחילה ומחל לו והשתא חזינן כאלו לא היו דברים מעולם והשותפות הנה זה עומד כל הזמן אשר גבלו ביניהם.

והוי יודע כמעט שעברתי על כל סעיפי הרב כנה"ג בסי' קע"ו ועל כל גדולי האחרונים שאחר הרב כנה"ג המובאים בס' חידושי סופרים כ"י ועל כמה ספרי אחרוני הנדפסי' אחריו הנמצאים אתי במחיצתי ולא מצאתי שמץ מנהו מעין דוגמא לנ"ד. ומוכח דטענה כזו בנ"ד אינה טענה.

(ומעין דוגמא כתב הרמב"ם בתשובה כ"י דאין להסיר שום ממונה ממינויו ואם יצא קול ונתקיים העדות אינו מן הדין להסירו אם קבל עליו מה שהוא חייב עכ"ד וכזה ראה וקדש בנ"ד): ואגב אומר כי זה שנים רבות הי' לי הצעיר ויכוח עם גדול א' בשותף שעבר על התנאי ונמשך הפסד אבל היה גרמא והגדול הנז' ריבה וקבץ חבילות של תשובות להוכיח דגרמא פטור גם בשותף מתשובות מהר"ם הקצרות סי' ט"ו ומהרש"ך ח"ב סוף סי' ג' וססי' צ"א והרב המביט ח"ב סי' ד"ן והרב פרח מטה אהרן ח"ב סי' פ"ה. ואני ההדיוט אמרתי דאין מקום פטור באותו נדון לשותף משום גרעא. דלא אמרו ז"ל דגרמא פטור כשותף אלא בשלא עבר תנאי השותפות אבל אם עבר התנאי ומזה נמשך ההפסד אף בגרמא חייב.

ואין ראייה שתשוב' הרב פני משה ח"ב ססי' מ"ט למתבונן בדבריו. ונהירנא דנתעצמתי בענין זה והודה הגדול הנז' לדברי וע' תשובת מהרימ"ט סי' ק"י.

ולי הדל הדבר ברור דכשעבר על התנאי חייב אף אם הוא גרמא ולבסוף הסכים הגדול הנז' עמי. וזהו ריש מילין מן המו"תר בפי.

ומורינו הרב בזרע אברהם ח"מ סי' י"ח כתב דהסכים בשתיקה מהני ולא זכר שהוא מחלוקת האחרונים ומהריב"ל והסמ"ע וסיעתם פליגי על מהרש"ד ומהראנ"ח ויעויין כמש"ל וכנה"ג ומשם בארה. והרב פרח מטה אהרן לא בא בפיו תשוב' מהרשר"ם דשתיק' כהסכמה.

וממ"ש הרב כנה"ג מהדורא בתרא בח"מ סי' קל"ח ועיין באחרוני זמנינו. הן הן הדברים הנקנים באגב.

ויהיה הקצר אמיץ והי' לכם לזכרון: מעתה נבא למה שנסתפק השואל אם הודה השותף מתוך מריבה לבטל השותפות אי סני בהא. ודע כי בזה ראיתי בחידושי דינים כ"י למורינו הרב מהר"י הכהן ז"ל שכתב בענין זה וראיתי להעתיק דבריו.

וז"ל אם יהיה אופן הפיטור מתוך מריבה. מדברי מהרימ"ט סימן קי"ח מבואר שאינו כלום וכן נראין דברי הרב פני משה ח"א ריש סי' ע"ז ומבואר בדרכי נועם ח"מ סי' ג' ועיין במפה סס"י של"ג.

ומזה דנתי בראובן ושמעון שנשתתפו בפתח סוחר בשותפות הסרסרות בשעבוד גופם וקנין ושבווע' שלא להתפרד ולהיותם שותפין ליטול חלק כחלק וכו' עד משך זמן מה. ובהמשך הזמן נפל הפרש ביניהם ודברי ריבות עד שאמר א' לחבירו מוחלין אנו זה לזה השבועה שיש בינינו לקיים השותפות והשיבו האחר הן וא"ל המתן עד שאביא עדים והלך וחזר אצלו וא"ל האחר אין רצוני למחול עד שאחשוב ושוב אמר דאינו מוחל.

והשותף האחר טוען שמעת שא"ל הן הוחלה שבועתו. דאין הדין עמו מהטעם הנז'.

ועוד שלפי הדקדוק מדברי הפוסקים נראה שצ"ל בפירוש הריני כאלו התקבלתי ואף לדעת החולקים וסתמי בפירושו נראה דהכא לא שייך לומר כאלו התקבלתי שהרי אין הריוח מצוי ועתיד לבוא הוא ואינו בידם ורשותם וגם לא ידע מאי דקמחיל. וההיא דמהר"ם אלשקר סי' צ"ח עיקר סך ההפרש ידוע היה אלא שגזרת הדיינים לא נודעה וכיון דהעיקר ידוע הוי דבר קצוב כמ"ש ז"ל לדעת הרמב"ם אבל הכא מי ידע מאי דמחיל ועדיפא ממה שהובא בפוסקים שהרי אינו ברשותם ולא בא לעולם ולא קציב ובסילוק מדבשב"ל יש מחלוקת וכולי האי שיפרש.

ותו דהכא מדין מחילה אתינן עלה דמחילה כקבלה לפי דברי התה"ד לדעת מהרמ"א ובמחילה הסכמת האחרונים דאמרינן מי ידע דמחיל כיון דליכא מעשה ועיין בפני משה ח"ב סי' ל וסי' ט"ל ומה גם דבאיסור שבועה אע"ג דאיכא ממונא רוב הפוסקים הסכימן דלא אמרינן קים לי ועיין פ"מ ח"ב סוף סי' ק"ו.

ובכה"ג בכללי הקי"ל. ויש להתיישב בתשובת הראד"ב סי' ק' ועיין כנה"ג י"ד סי' רכ"ח הגהת בית יוסף אות ר"ץ.

ומצורף לזה הטעם הראשון דנראה דכל שהוא מחמת מריבה כולי עלמא מודו: ובר מן דין שומע אני בלשון נדון שלנו שהי' בלשון שאלה דנהי שזה אמר הן מ"מ האומר לא אמר לזה גם כן מחול לך. ואפשר שיכול לטעון אני לא מחלתי לפיכך מצוי אידך למימר אם אמרתי אני הן הוא שגם אתה תמחול אבל כיון דבאותה שעה לא מחלת לי בפירוש

שוב איני מקבל מחילתך ומחילתי לא היתה מחילה והוכחה בעלמא דאיך דמיא לההיא דמהרימ"ט סי' ק' ועי"ש היטב בכל סי' קי"ח וכ"ש שלא הי' כאן אלא הן בעלמא ואפשר שהוא דרך הגזמה ובההיא דהש"ס כנודע וכן טען הטוען.

באופן בצירוף כל האמור עלתה על דעתי שלא לפוטרו מן השבועה. ומן האמור בזה הראת לדעת דמחילה דשבוע' דאיתיה הענין בקום עשה צריך לדקדק בענין שיש בו חילוקי דעות וכ"ש במידי דליתיה בקום עשה וכאותה דהרשב"א.

ומ"מ בנשבע לחבירו שלא לילך בלי רשותו וכדומה כל אפיא שוין דכיון שנתן לו רשות בלבד לא בעי מידי. ועיין במקור ברוך סי' כ"ט ובני חיי י"ד סי' רל"ב אות א' הביא תשו' הר"ם קלעי הנז' ומלבד דאפשר דמר באתריה קאמר ויש סמך לזה מדברי הרמב"ן בענין ההסכמות וחרמי צבור ועיין הרימ"ט ח"א סי' ס"ט.

מ"מ לא מצאתי לשאר אחרונים זכרון בספר דבר זה ופ' מהרשד"ם יו"ד סי' ק"ד אמנת שמואל סי' ט"ו ובהרשד"ם גופיה עיין בספר לחם רב סי' ע"ו והרב בצלאל סי' כ"ה ומ"מ טענת הר"ם קלעי לא הוזכר' וע' הרדב"ז ח"א סי' קל"ז הובא בכנה"ג י"ד סי' רכ"ח הגהת הטור אות צ"ה וע' בכהונת עולם מסי' נ"ה והלאה ובני חיי סי' קע"ו הגהת הטור אות נ"ד לעיקר נ"ד הנז'.

ובאיסור שבועה מי יערב לבו להקל כה"ג. ומ"מ בנ"ד אפשר דגם לסברא זו הדין כאמור משאר הטעמים וצירוף עיקרו של דבר ומידי ספקא לא נפקא וראוי לדון כאמור.

ועיין במפה סי' רמ"א ס"ב ויש לחלק ולהעמידו על אופן הכתוב בש"ע סימן י"ב סעיף י"ו כי ממנו לוקח עד כאן דבריו של גדול מורינו הרב המופלא מהר"י הכהן ז"ל בעל בתי כהונה ככתבו וכלשונו. ומאיזה טעם שכתב הרב ז"ל דשייכי לנדון שלנו נראה לדעתי הקצרה דעדיין השותפות במקומו ונוסף עוד דנראין הדברים כפי הלשון הכתוב בשאלה דלא מחל השותף שכתב ומילי בעלמא נינהו מה שאמר גם אני אומר כמוך לשון גרוע כי כל ישע וחפץ לקיים השותפות כאשר מבואר נגלה בא"ר לח"י רואי.

ואגב רתחיה וטרדיה בראותו תוקף השותף אשר בנה על הכתב אשר חוה מצודי'. נפק מפומיה גם אני אומר כמוך לישנא לגרועי.

והשותפות כדקאי קאי ואריא דשבועתא רביע על השותף שבא לידו כתבא די רשים. וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כי"ר: סימן יד עמ"ש ברכי יוסף חא"ח סימן רל"ו שאל שאל האיש החכם השלם והכולל כמה"ר ישראל ששון נר"ו מעיר גדולה של חכמים ארם צובה יע"א וז"ל עמ"ש ברכי יוסף א"ח סי' רל"ו אות ב' במה שתמה על הרב מעדני מלך ולא זו בלבד וכו' עד ואפשר וכו' ע"ש ולע"ד לא ירדתי לעומק דבריו דהרא"ש בתשובה מענין גאולה קתני אמנם גאולה אריכתא כהשכיבנו לא קתני ואם הם מענין הוא לענין שאין ראוי להפסיק בהם בדיבור או אפי' בפסוקי אחרוני שאינם מענין ולא מדינא קאמר שאין להפסיק ביניהם כמ"ש התוס' לענין השכיבנו דמדינא אין להפסיק בין יראו עינינו דחשיבי להו הני קראי כהשכיבנו ממש וח"ו לא נעלם תשובת הרא"ש מהרב מעדני מלך.

גם מה שכתב להקשות דברי התוס' אהדדי מפ"ק דברכות למ"ש פ' הקורא עומד והניחם בצ"ע לע"ד יראה דלא קשיין אהדדי דמלישנייהו בברכות שכתבו ומיהו לדברי רב עמרם משמע דחיישי התוס' לסברת רב עמרם ויישבו התוספות שם דאפ"ה בעינן מסמך כאשר יראה המעיין שם עכ"ל: וזה אשר השבתי לו.

מרגלא מטפטון וצלוחית של פליטון בישראל"ל גדול שמו. דמצפרא כרך ותני גופי הלכות דברים העומדים ברומו.

החכם השלם והכולל נר"ו וה' עמו. קראתי בכל לב אמרות טהורות והיו למאורות והן ידיע ליהוי למר כי לא נסיתי באלה להשיב אמרים דרך פלפולא קמי רבנן בדברים שבכתב כי רואה אני בתשובות אחרוני זמנינו זה מעלה ארוכ"ה ולא סגי פעם או פעמים ואת רב"ע וחמושים עלו וכל א' עומד בשלו ותמיה על חבירו.

ולאהבת אהובי הגביר המשכיל חפץ חסד כמה"ר עזרא ברוך אלטאראץ נר"ו אשר הפציר כי אמרתי אעלה עלי ארש דברות שתים בדרך קצרה: מאי דקשיא לי' למר דודאי הרב מעדני מלך ז"ל ראה תשובת הרא"ש וח"ו לא נעלם ממנו תשובת הרא"ש. תמיה אני על מעכ"ת דהרא"ש כת' בתשובה ותקנתא דבתראי הוא ואלו הרב מעדני מלך ז"ל כתב לדעת הרא"ש שהיא תקנת חכמי הגמרא ואיך פשיטא למר דהרב מעדני מלך ראה תשובת הרא"ש והיא כנגדו ותו לדברי מר דאין כונת תשובת הרא"ש על דרך שכתבו התוס' וכאשר ביארתי דעת הרא"ש בספרי הקטן בר"י.

לימא לי מר דהשואל להרא"ש חקר דאיך נהגו לומר וכו' ומה השיב הרא"ש בתשובתו הרמתה דאין לומר כמו שכתב הרב מעדני מלך דכיון דחכמי הש"ס תקנוהו הו"ל כהשכיבנו דהא כתב דהוי תקנתא דבתראי, ומוכח שכונת הרא"ש דהו"ל כגאולה אריכתא וכונתו כמ"ש בבר"י ד"ה ואפשר. ומאי דתריץ יתיב מר למה שהקשתי בעניותי דברי התוספות אהדדי מברכות למגילה לישראל"ל לן מר כי יתן את רוחו חכמה עיניו תחזינה משרים דלכאורה קשיא.

ומדברי תוספי הרא"ש למגילה יראה דכונתו כמו השכיבנו את זה כתבתי בעטי"ו של נח"ץ ומעכ"ת אשר יבחר בו יקריב. ושוב חזר החכם השלם הנז' להשיב להחזיק דבריו בדרך ארוכ"ה ואני הדל עמדתי על דבריו ובמקומי אני עומד וה' יאיר עינינו על דבר אמת כי"ר.

סימן טו בברכת הגומל. שאלה באחת הערים קמו הקמת עם על דבר אחד ויגשו לשבור הדלת של הק"ק ורגמו אבנים ושברו זכוכיות ונתפשרו במעות אם חייבין כל יחידי הק"ק לברך הגמול או יעלה הרב על התיבה עליון ויתן קולו ברכת הגומל וכל הק"ק יענו אמן או"ד אין שום אחד חייב לברך בשם ומלכות יורנו המורה ושכמ"ה: תשובה לפק"ד נראה דאין לברך בשם ומלכות שהרי מרן בשלחנו הטהור סימן רי"ט כתב דהני ארבעה לאו דוקא ויש אומרים דדוקא ארבעה וטוב לברך בלא שם ומלכות ומאחר דמרן פסק שלא יברך כי אם בלי שם ומלכות ידאי הכי נקטינן דאנן אתכא דריש גלותא מרן גרירנא ובנ"ד לא יברכו ברכה שלימה.

ותו דרבי' החולקים על הריב"ש ורי"אז וס"ל דהני ד' דוקא כמבואר בבית יוסף סימן רי"ט. ואני בעניי בס' הקטן ברכי יוסף שם דקדקתי על מ"ש הרב מהר"י עייאש ז"ל בתשובות בית יהודה א"ח סי' ז' שכתב דמרן הביא סברת הריב"ש בסתם דמה יועיל מה שהביא הסברא בסתם מאחר דגמר אומר וטוב לברך בלא שם ומלכות ע"ש ועתה צ"ל דאפשר לישב כי הרב מהר"י עייאש מכון שבתו בארגי"ל וכל מיני דמר עביד כהריב"ש והרשב"ץ דמארי' דאתרי נינהו ואפי' שיהי' נגד מרן בש"ע כידוע.

וזהו כחו של הרב מהר"י עייאש דהריב"ש מארי דאתרא סבר הכי ושם אל עירו ואל שער מקומו פסקי כוותיה. אלא דאלומי מילתא קאמר דמרן מייתי האי סברא בסתם כלומר דישרה בעיני מרן שהיא סברא נכונה.

ומ"ש מרן וטוב לברך בלי הזכרת שם ומלכות לא חייש לה הרב מהר"י עייאש כיון דהריב"ש מאריה דאתרא הן אמת דכתבנו בעניותנו במקומות אחרים דכי פליגי רבנן בתראי על מרן ז"ל בענין ברכות דמרן ז"ל סבר לברך והאחרונים פליגי עליה שלא לברך העיקר לחוש בענין ברכה לסברת האחרונים ואין זה מברך וכן קבלתי מרבתי ז"ל.

אמנם מי שמברך כסברת מרן אין מוחין בידו דקבלנו הוראות מרן. וכן בעיר ארגי"ל בעומדם יעמודו כסברת רבם הריב"ש.

ולכי תידוק נראה דאלימא טפי קבלת הריב"ש והרשב"ץ בעיר ארגי"ל יע"א מקבלתנו להוראות מרן ז"ל. ומ"מ לא יבצר מהרגש על הרב מהר"י עייאש ז"ל דהו"ל לפרש והוא אחרון דהוראה זו אתיא מכללא דהריב"ש מרא דאתרא וביתר המקומות לא יברכו בשם ומלכות.

כי האף אמנה דרבני אשכנז האחרונים תפסי כהריב"ש מ"מ בגלילות המערב פנימי וחיצון וגלילות טורקיא וארץ הצבי וארץ מצרים ושאר בנותיהן קבלו עליהן למרן ולאור הוראותיו ילכו. ולבר מעיר ארגי"ל ההולכים אחר הוראות הריב"ש והרשב"ץ אף שהם נגד הש"ע כל ההמון בלכתם ילכו אחר מרן בר ממון דבטורקי"א נושאי דגל הקים לי כידוע.

וא"כ הו"ל להרב מהר"י עייאש ז"ל לפרש שיחותיו דכלפי עירו ארגי"ל קאמר ואשמעה אחד קדוש מדבר דאע"ג דמרן נתן לפנינו את הטוב שלא לברך וכו' מ"מ בנ"ד מודה שהי' בפרסום לכל הצבור וכמעט העם מרדו במעשה אף שלא הי' בדבור ומי שיש לו מוח בקדקדו ישכיל דמזה כ"ע מודו לברך דלא חילקו אלא בגנבים ודריסת ארי וכו' אבל בנ"ד הכל מודים לברך בשם ונתעל' בזה ע"כ דבריו נר"ו: ואני בער ולא אדע מי שם פה לחלק מדעתו בענין ברכה ולסמוך על סברתו.

ובעניותנו אין לנו לישען כי אם על מרן שסתם הפתח וחש לה רב למאן דסבר דהני ארבעה דוקא וטוב לברך בלא שם ומלכות ולמען תדע אגיד לך הרשום בכתב למהר"ר דוד אבודרהם ז"ל ריש שער ח' וז"ל כתב הרא"ש מלוניל הא דמברכינן בין אניסא דרבים בין אניסא דיחיד דוקא בנס שהיא יוצא ממנהג העולם או מדרך התולדות כגון מעברות הים ומעברות הירדן והדומה להם וכמר בריה דרבנא דאתרחיש ליה ניסא

ואברי ליה עינא דמיא וכו' אבל נס שהוא מנהג העולם כגון אם באו גנבים בלילה ובא לידי סכנה ונצול וכן כל כיוצא בזה אינו חייב לברך שעשה לי נס במקום הזה ואית והרי פורים שהי' נס כמנהג העולם ומברכים שעשה נסים וי"ל התם נמי יצא ממנהג העולם הא' שבטל כתב המלך וכו' והב' שהרג קרוב לפ' אלף מאומתו בעבור אשה אחת וכו' ובחנוכה וכו' משום פך השמן עכ"ל.

הביטה וראה דאפ"נס חנוכה ופורים לא משיב להו נס אלא טעם פורים שבטל והרג וטעם חנוכה הפך ובלאו הכי לא יברך על הנס. ופוק חזי בתשו' הריב"ש סי' של"ו הלזו דשם ביאר דדעתו ז"ל דהני ד' לאו דוקא כמדובר וכתב דטעמו דצריך לברך הגומל מק"ו דכשיעבור על המקום מברך על הנס ע"ש ולפי דעת הרא"ש מלוניל דאינו מברך על הנס א"כ לא יברך הגומל דבטל ק"ו שדן הריב"ש.

ומוכח דלמ"ד דהני ד' דוקא אין לברך כי אם עליהם ואם הי' נס יוצא ממנהג העולם מברך שעשה לי נס ומאחר דמרן חשש לסברא זו וכתב דטוב לברך בלא שם ומלכות א"כ בנ"ד לא יברכו הגומל. ועוד אני אומר דאפשר דגם הריב"ש מודה בנ"ד דלא יברך הגומל דהרי כ' דהנעשה לו נס ונצול ממיתה עצמה וכו'.

ובנ"ד לא הגיע לזה רק ששברו הזכוכיות ודברי אמת ניכרין שלא חשבו לבוז ח"ו כ"א אמרו שקטני' בזו עניה שהיתה בתחתיות ארץ והגדולים גערו במ ולא ס"ד לבוז וכ"ש להרוג ח"ו וא"כ לא קרינן ניצול ממיתה ואפשר דגם הריב"ש יודה בנ"ד שלא לברך הגומל. והטוב הוא כי רב המקו"ם יענה בתיבה ויברך הגומל בלא שם ומלכות ויאמרו הלל הגדול דהיינו מזמור הודו לה' כי טוב בזמירות שבת בניגון ושמחה והנלע"ד כתבתי סימן טז עמ"ש בס' חיים שאל סימן ע"א אות ה'.

שאל שאל האיש גבר חכם מחש"י עז נר"ו עמ"ש סי' ע"א אות ה' מספרי הקטן חיים שאל כי שם נאמר דפשיטא לי דאם לא קראו הפרשה בשבת שחרית לא יקראו במנחה והרי הרב משאת משה ריש ח"ג כתב בתוך דבריו דמ"ש א"ז דאם בעלו קריא' פרשה יקראוה בשבת הבא היינו בדבטיל סדרא שחרית ומנחה דאי לא הו"ל לקרותה במנחה ואמאי משהינן לשבת הבא זהת"ד וזה הפך מה שכתבתי עכ"ד.

תשובה הא"ח הא"ח רחמימו דנפשינן עד שאתה שואלני שהרב משאת משה אזיל בתר איפכא מאשר כתבתי בעניותי. צא ופרנס לי דברי הרב ז"ל עצמן שהוא פתח בתשוב"ה על דברי הרב עטרת זקנים דכתב דיקראו יום ג' במקום יום ב' שביטלו דכיוצא בזה כתב הרי"ף פ' האשה על סברת רב יהודאי גאון אם איתא להא מינתא לא הוו שתקי קמאי מלאודועי וכך הורגלו בעני הוראה לנעול דלת בפני הפוסק כל שלא בא הדבר מפורש לראשונים וגם הביא מתשובת מהריב"ל ומהראנ"ח ומהרח"ש ע"ש.

ואם כן איך פשיטא ליה שיקראו במנחה הפרשה כולה ומה גם אם יעלו ז' ויברכו דזהו חידוש גדול. ותו דבסמוך מייתי דהיכא דשבת שבטנו היו מחוברות דמילתא מיניהו אזדא ואין להם תקנה כנודע וענה קאי והלא הא דאם היו מחוברות הם דברי מהר"ם מינץ בתשובה סימן פ"ה והיה טעמו דאי אמרה א"ז היינו כשביטלו פרשה אחת דאז קורין

אותה שבת הבאה דהכי אשכחן דזמנין קרו ב' פרשיות אבל ג' פרשיות לא אשכחן ואין להם תקנה.

ומאחר שכן הוא ז"ל בעומדו על דבר זה איך קאמר דיקראו הפרשה במנחה אשר לא היו מעונם שקורין פרשה שלימה במנחה. וא"כ הרב כתב דבר והיפוכו בהעלם אחד ועדיין לחלוחית הדיו קיימת והנך רואה.

לכן נראה דכונת הרב רצויה להקשות על הרב עטרת זקנים שכתב דאם ביטלו לקרות יום שני יקראו יום ג' ולדידיה דלא חש לחדש דבר מעתה אשר לא הי' מטעם דלא יהיו ג' ימים בלא תורה מקשה דיקראו יום ראשון כל הפרשה כדי שלא יהיו ג' ימים בלא תורה וכי תימא דקראו מנחת שבת. על זה קאמר דאמאי לא השלימו במנחה לדידיה דהעט"ז עושה חדשות ונא איכפת לי הי"ל לקרות כל הפרשה במנחה.

אמנם לדידיה דהרב משאת משה פשיטא דלא יקראו במנחה מטעמים שחלק הוא על דין העט"ז אי משום שהוא חידושא רבא ולא שתקי מיניה ואי משום דאם הן מחוברות בטל התמיד דלא מצינו שקורין ג' פרשיות. והא דמנחה לקרות הפרשה ולענות ז' בברכה הוא חידוש גדול יתר מלקרות ג' פרשיות כמבואר.

הן אמת דבהא דכתב בפשיטות הרב משאת משה דאם הן מחוברות לא ישלים בשבת אחד מהם דברי מהר"ם מינץ חלקו עליו בהגהות מנהגים והרב אליה רבה והרב בית דוד א"ח סי' ק"ו וס"ל דאפ"י שהן מחוברות יקראו בשבת הבא שנשה וכו'. ומה שתפס הרב משאת משה דברי מהר"ם מינץ להלכה ברורה היינו משום דהרב ז"ל עיניו ראו שהרב כנה"ג והרב עולת תמיד הביאו דבריו ומוכח שהם מסכימים עמו וגם הרב מגן אברהם הגם דבחצאי לבנה לו זכר דבהגמ"נ חלק משמ' דהוא ז"נ נקיט כמהר"ם מינץ ולכן הרב משאת משה כתבה בפשיטות ולא חש להגהמ"נ.

והני ספרי דבי רב אליהו רבא ובית דוד נדפסו אחר פטירתו של הרב משאת משה. ומ"מ אנן בדידן שזכינו לאורם נקטינן כותייהו דמסתבר טעמייהו להשלים הפרשיות ולא לבטל שום פרשה מלקרותה וכ"כ הרב מהר"י עייאש ז"ל בס' מטה יהודה סי' רפ"ב ס"ק י"ד (וזכיתי ומצאתי בזהר הקדוש פ' ויקהל דף ר"ו ע"ב דאתמר התם וז"ל ס"ת במנחה די בעשרה פסוקי' או יותר אבל לא שלימו דפרשתא דהא שלימו דפרשתא לא הוי אלא בימינא וימינא תליא עד שעתא דמנחה עכ"ל וע"ש מתחילת הלשון ומשמ באר"ה דעל דרך האמת נמי אין לקרות הפרשה שלימה במנחה עלץ לבי ודוק היטב).

ולכל הדברות ולכל האמירות נ"ל דלא יקראו פרשה שלימה במנחה לתשלום מה שלא קראו בשחרית וכ"ש שלא יעלו ו' עולים ויברכו דלא אשכחן במנחה שקורין פרשה שלימה ועולין ז'. אלא קורין הפרשה בשבת הבאה כמ"ש א"ז ולא דמי למ"ש האחרונים שיקראו ג' פרשיות וכו' כאמור דהתם אי לא קרו מבטלי' מלקרות פרשה ומ"ה שרינן וגם הא מיהא דזמנין קורין ב' פרשיות ארוכות ומה לי שתיים מה לי ג' והוא יום קריאת פרשה שלימה ולעלות ז' עולין משא"כ במנחה.

והרי הא"ז והאגודה ומהר"י וייל ומור"ם וכל האחרונים יחד כולה עונים ואומרים דאם לא קראו פרשה שקורין אותה לשבת הבאה וסתמא קאמרי ולא חילקו דהיכא דמצו

למיקרי במנחה יקראו במנחה לא אשתמיט חד מכלהו רבנן למימר הכי וקא עסקי ותנו לקרותה בשבת הבאה. ואין לומר דהוא דבר פשוט הס כי לא להזכיר דלהשלי' הפרשה במנחה ולעלות ז' עולין בברכה הוא פשוט ומדנקטי סתמא כל להקת הרבית הרבנים ז"ל ודאי דהגם דמצו למקרי במנחה מניחין לשבת הבאה דתקנת משה רבינו הי' בשחרית כמ"ש הרמב"ם פי"ב דתפלה מרן בכ"מ שם.

ובפרט מימות עזרא ואילך קבלו תקנתו לקרות ג' במנחה וכן ראוי לעשות לקרות הפרשה בשחרית שבת הבאה. ומכאן מודעא כי יותר ממה שקריתי לפניכם אנכי עמרתו בשקלא וטריא וחיקור דין.

אלא שהוצרכתי להפסיק באמצע פרק לענין אחר וגם עת לחשו"ת מיחושים כמו חלאי"ם דין גרמ"א דלא אריכ"נא מגיתא כל אשר היה ברוח אתי וה' יזכני לעסוק בתורתו תורת אמת על דבר אמת כי"ר. סי' טו"ב בבר דכר דיתילד אחר נפל אש"ת.

שטעון פדיון והיתה ארישת. אור עיני שאלת ממני אשה שהפילה אחר ז' שבועות ושם נמצא רופא מומחה וחכם וכו' בפרק עיניו יחזו במהות הנפל משום הבא אחריו אם יהי' בכור ואמר כתוב זאת זכרון בספר.

כי הנפל הוא חתיכת בשר בעלמא בלי שום היכר כלל והן עתה ילדה ולד של סיימא יורנו אם חייב בפדיון ושכמ"ה. תשובה הכי אחי חלקת חמדתי למה זה תשאל לשמי והנה עמך זקניך ושופטיך שמהם התורה נדרשת.

ואנכי איש רש ונקלה ונוסף עוד כי אין מזגי שוה אך תרו"ף תור"ף תרופות מיני עשבי כל שאינו מחמשת. ואולם מאשר יקרת בעיני וכבודו עלי יראה קאי איסדן מכל החסדים עלה פי"ע ופגע בדבש"ת.

די"ו לכתוב ב' אותיות לענין דינא כלל העולה כלל"א נמרצת מפורשת. בעזר משדי.

על נה"ר כב"ר נפתחו שערי צדק בשו"ת הגאון מהר"י קולון ז"ל ונז"ר משרשו שרש פורה רא"ש בני ישראל להורו"ת נתן שרש קמ"ג דולד הבא אחר נפל מח' שבועות שלא הי' מרוקם חייב בפדיון ובברכה והכי מוכח מדברי הטור ומרן בש"ע שכתבו דשפיר מרוקם פוטר הבא אחריו מפדיון ומוכח דאם אינו מרוקם חייב הבא אחריו בפדיון.

ומור"ם בדרכי משה ובהגהה מייתי דברי מהרי"קו. וכל האחרונים הט"ז והש"ך והרב דרישה והרב ב"ח שתקו יחזיו ולא רבו עליה והרב דרישה הביא דברי מור"ם ומוכח דמסכי' הולך עמו ע"ש.

גם הרב כנה"ג הביא דברי מהריק"ו סוף הגה"ט ומסכים עמו ע"ש. אמנם תרי גברי ברברי נפקי המה ראו כן תמהו על מהריק"ו הרב מוהר"ר צבי ז"ל בתשובותיו סימן ק"ד והרב שבות יעקב ח"א סי' פ"ג וחלקו עליו דאינו חייב בפדיון.

והרב שבות יעקב הפליג בדבר דנא יעשה פדיון אפילו בלי ברכה ותמה עליו הרב בית לחם יהודה דהא דלא כמאן דהא מהר"ץ כתב דאם רוצה יפדה בלי ברכה עכ"ד ועמו הסליחה דנראה דמקשה על הרב שבות יעקב מתשובת מהר"ץ. ותשו' מהר"ץ נדפסו אחר שו"ת שבות יעקב.

ובשו"ת מהר"ץ סי' קס"א מייתי שו"ת שבו"י. והן לו יהי דמהר"ץ קדם הרב שבות יעקב זו כחו לחלוק על מהר"ץ כאשר הוא חולק עליו כמה זמני בשבות יעקב ח"ב.

איברא דדברי הרב שבות יעקב בזה קשים לשמוע שכתב וז"ל ואף הרוצה להחמיר על עצמו לפזר ממונא לפדות בלא ברכה אפשר דלאו שפיר עביד דיש חשש דיביא על ידי זה לידי ספק ברכה כמו שראיתי רבים שגגו בזה וברכו ומה"ט לא מציינו בשום פוסק ראשון ואחרון שיכתוב להחמיר בדיני ספק בכור עכ"ל ומאי דחש ליה רב אין מקום לחוש דאם זה הירא דבר ה' הולך אצל כהן בינו ובינו ונותן לו ה' סלעים ואין זה מברך ואומר לכהן כי משום ספק נותן לו מאי איכא למיחש.

או כלך לדרך זו דאם אבי הבן יעשה בפרהסיא ויזמין לפדיון וקבל עם ואמר דמשום ספק הוא עושה שקדם נפל ויש ספק ולכך אינו מברך. אדרבא יתפרסם הדבר שהעושה כן אינו טעון ברכה וטפי מעלי.

ואעיקרא דמילתא אין לנו לגזור מדעתנו גזרות כמ"ש הרא"ש פ' במה מדליקין דהיאך יכלו הגאונים לחדש גזרה אחר שסתם רב אשי התלמוד ע"ש: וכד הוינא טליא הבאתי ראייה מדברי הרא"ש הללו לדברי הרב פר"ח בה' פסח סי' תנ"א וסי' תס"ג שחלק על הרב בית חדש והרב כנה"ג דאין לנו לגזור גזרות מדעתנו וכמ"ש אני עני במקום אחר וה"ה אני בעניי אומר על הרב שבות יעקב דאין לנו לגזור גזרות מדעתנו אף אם היה מקום לגזור כ"ש דנראה דאין שייך לגזור.

גם מ"ש דאם רוצה לפזר ממונו וכו' אין דבריו מחוורין דכיון שאתה פוטר מס' דהמע"ה ודאי דהוא ספק מצוה ונהי דלענין ממונא דהמע"ה ופטור. אך לענין המצוה הוא ספק אם הוא חייב במצוה ואשריו דרוצה לצאת ידי שמים דאפ' דחייב במצוה ואין זה פזור ממון רק דקדוקי מצוה.

ומ"ש דהפוס' לא כתבו זה בספק בכור. אין ראייה דכל שכותבים דפטור משום המע"ה כבר פשוט דאם רוצה להחמיר כמהריק"ו יתן לכהן ה' סלעים בלא ברכה הפך הרב שבות יעקב כמ"ש הרב בית לחם יהודה.

ותימא על ס' באר הטב למהר"י טיקטין דבחדא מחתא מחתינהו וכתב ס"ק י"ב דמהר"ץ והרב שבות יעקב כתבו דאם רוצה להחמיר יתן וכהן ולא יברך ע"ש ואין הדבר כן כמבואר. ותבט עיני להרב בית לחם יהודה שם סי' ש"ה שכתב וז"ל אשה שהפינה תוך ב' חדשים לעיבור' כעין חתיכת בשר קטנה ולא הי' בה שום ריקום כלל אלא כעין ריריים ובשר.

הבן הבא אחריו צריך לפדותו ואינו מברך עליו דקי"ל ספק ברכות להקל ואף דהי' מקום לפוטרו מן הבכורה דהא ממון כהן הוא והמע"ה עכ"ז הצריך לתת ה' סלעים בלא ברכה. רדב"ז.

עכ"ל.

ובהשקפה ראשונה לא ידענא מה אידון בה דהרב כנה"ג לא כתב בשם רדב"ז כלום. גם בתשובות הראשונות להרדב"ז) וגם בשאר תשו' המודפסות אלא שכתבתי ראשונות כי האחרונות לא נדפסו בימי הרב בנ"י) לא יש שמץ מנהו.

עד שראיתי כי לשון זה מועתק מס' לקט הקמח ועל לשון זה כתב רדב"ז לדין שלמענה והוא חשב שגם זה מרדב"ז. אבל בקושטא דין זה הוא מכרב דרכי נועם סי' י"ג כמו שרמז בסוף הדברים שם בלקט הקמח ואני הדל קשה לי על הרב לקט הקמח שלא עמד כראוי על תשו' הרב דרכי נועם דהמסתכל יפה ראה ירא' דבנ"ד שהפילה תוך ב' חדשים וכו' שהוא מה שהביא הרב לקט הקמח בזה הרב דרכי נועם סומך על מהרי"קו שחייב בפדיון ויברך כמבואר ממ"ש דף ל' ע"ג וזה שכתב בסוף תשובתו דיתן ה' סלעים ולא יברך הוא על מה שנסתפק בסוף התשובה אם הפילה חתיכת בשר שיש בה עצם ולא היתה לבנה אלא משאר מראות בזה הוא שכתב דלא יברך והוא מבואר בדבריו.

ומעתה מה שלמד מדבריו הרב בית לחם יהודה דה"ה בנדון הרב כנה"ג שהפילה צורת גמל ולא דקדקו אם ה' צורת אדם דלא יברך הפך הרב כנה"ג. אין לימודו עולה יפה דלא אמרה הרב דרכי נועם אלא בחתיכה שיש בה עצם וכו' אבל בנדונו מודה דיברך כמהריק"ו וה"ה בנדון הרב כנסת הגדולה.

הן אמת דדברי הרב דרכי נועם בזה קשים וכבר הקשה עליו הרב שבות יעקב טפי הו"ל להקשות דהלשון עצמו אינו מובן ומאי קאמר אין ראוי להפסיד לכהן שאינו ספק שקיל ויותר קרוב שה' ולד כיון שיש בו עצם והוא סותר הקודם והנמשך והגם שבדוחק יש לישב וקצת האמת יורה דרכו שהלשון מוטעה יתיר חסיר וחליף כאשר יראה המעיין.

ואעיקרא דדינא קשיא איך הרב מהר"ץ והר' שבות יעקב משום קושיא דחו לתשו' מהריק"ו מאור הגולה וכבר ראיתי להרב הגדול מהר"ר יוסף קצבי ז"ל בתשובותיו סימן ה' שהאריך בזה וכמעט שעברתי ראיתי שעמד על כל הסוגיות כמעט שהקשו מהם למהריק"ו הרב מהר"ץ והרב ש"י ושקיל וטרי ותריץ יתיב לדברי מהרי"קו ומסיק כוותיה לדינא והנאני אף שלא יכולתי להתישב בדבריו ובפלפולו הישר לפי דוחק השעה ובכלל דבריו ראיתי טעם כעיקר דבנדון דידיה ודמהרי"קו אשה זו יושבת תחת בעלה והוא ס' אם הוא ולד ואת"ל ולד אפשר שהוא פחות ממ' יום דמי יודע מתי נתעברה ע"ש באורך והם דברים נכוחים וה"ה בנ"ד.

באופן שאין לנו להניח דברי הגאון מהר"י קולון ורבותנו מרן ומור"ם וכל רבני אשכנז שחיברו על י"ד והרב כנה"ג מפני קושיות מהר"ץ והרב ש"י ומה גם דהרב מהר"י קצבי יצא לישע מהריק"ו והסכים סוגיות הש"ס לדינו. הלכך בנ"ד נראה דחייב בפדיון ויברך כמנהג וכן נהגו בתוככי ירושלם עה"ק כמוהרי"קו ומור"ם דכל שלא יש היכר בחתיכת בשר שהפילה כלל עושים פדיון ומברכים כמ"ש מהריק"ו וסיעתו.

ובא וראה מ"ש הרדב"ז בתשוב' דפוס ויניציא סי' רכ"ה דאם יש מחלוקת במצוה ועביד כמ"ד שהוא חייב הרי זה מברך ולא נאמר בזה ספק ברכות להקל ע"ש וה"ה בנ"ד הן לו יהי שמהר"ץ. והרב ש"י פליגי על מהרי"קו מ"מ העושה כמהרי"קו מברך דהמחלוקת

הוא במצוה ולא שייך כאן ס' ברכות להקל כמ"ש הרדב"ז ובמקומות אחרים כתבתי על זה בס"ד.

ובס' סדרי טהרה הנדפס מחדש בחידושי לנדה דף פ"ג מספרו מייתי קושית הרב צבי וכתב דקשה לסתור דברי מהרי"קו ומור"ם ע"ש. וכבר כתבנו שנראה שעל פי מה שהאריך הרב מהר"י קצבי יתפשטו כל הקמטים ושם כתב דרבני עיר ברוסא אחר העיון הורו כדברי מהריק"ו ע"ש.

(עיינן שאילת יעב"ץ ח"א סי' מ"ט): סימן ח"י עמ"ש אני בעניי בקונטרס עין זוכר דף פ' עמוד ג'. אנא זעירא בקונטרס עין זוכר.

בקלורית לעין דף ע' סוף ע"ג שלוח הק"ן נוהג בארש וכתבתי על מ"ש הרב הגדול מהר"ש לאנייאדו ור"ו בספרו הנחמד לחם שלמה דף כ"ה להקשות על הרב כנה"ג סימן טו"ב מדברי הר"מ פכ"א דסנהדרין דקאמר עובר בל"ת דאשתמיט למר דכתב הרב ק"ס ודעמיה דעובר בלאו אסמכתא ע"ש באורך. והי' כראות הרב הגדול הנז' עלי עו"ן מ"ש אני הצעיר על דברי קדשו לפי רוב ענותנותו שדר לן שופריה הא דסקא.

וז"ל אכתי לא איפרק הרב כנה"ג מקושיא שלנו כיון דהרמב"ם בספר מנין המצות איהו גופיה הוא הי' מונה לזה עם מנין המצות אשר לא תעשינה כמ"ש להדיא במצוה רפ"א דאזהרה שמענו ליושב על כסאו המשפט שלא לשמוע מאחר מבעלי דינין שלא בפני בעל דינו והוא אומרו ית' לא תשא שמע שוא והראה מקור דין זה מן המכילתא.

וגם הוא הי' מונה והולך כל המצו' בתחיל' ספר היד ומכלל"א אתמר מנא הא מילתא מצוה רפ"ח ובתחלת ספר שופטים סעיף ז"ך הזכירה מכלל המצות די מנ"א יתהון. והרב קרית ספר עצמו בתחילת ספרו שמעלה בזכור"ו לבי מצו"תא בהלכות סנהדרין מצוה של"ג מר הוא דאמר שלא לישא שמע שוא דכתיב לא תשא שמע שוא ובודאי דסתמו כפירושו עפ"י הכונ' שפירשו בה המכילתא והרמב"ם שלא ישמע דברי הבע"ד שלא בפני חבירו וא"כ מכל הצדדין קשיא למרן הכנה"ג ז"ל.

ועוד אפשר דלא קאמר הק"ס ז"ל אלא היכא דאתמר עובר בלאו הוא דהוי אסמכתא אבל היכא דאתמר עובר בל"ת איכא למשמע מיניה ביותר דהוי דאורייתא דעדיפא מלאו סתמא ומי מפיס דדמיין אהדדי. ומה גם דהק"ס עצמו אח"כ כמעט ששינה את טעמו והדר ביה רב כיון דהוה סיים ואמר ואפשר דהוא ז"ל מפרש לילה זמן תפילין כשהיו מונחין כבר עליו מבעוד יום אבל להניחם אחר שקיעת החמה הוא אסור מדאורייתא וכ"נ מלשון הרב ז"ל עכ"ל וכיוצא בזה אפרושינהו אפרו"שי לדברי הרמב"ם מרן ז"ל בכ"מ.

ואף דהרמ"ע תמיהא ליה מלתא דמרן אנן יד עניו אין לנו אלא דברי מרן ותלו ביה בוק"י בקי במילי דרביה הרמב"ם ז"ל. וכדו תהית על תמיהתו של הרמ"ע וחזאי עורב"י שיש לה ישיב"ה מילתא.

ועל הכל שהק"ס ז"ל עצמו הסכי"ם ונפל לתוך פיו דלדידיה חזי וכמ"ש וכ"נ מלשון הרב ז"ל. ואנחנו לא נדע אמאי הרמ"ע לא קשיא לי' כדין וכדין על הק"ס ואדייה לגוזזי' על מרן ז"ל לבד.

ומאי דמותיב מכתו"ר בספר"א נה"ר ברכי יוסף סי' ל' עליה דידיה דמרן הכ"מ דא"כ אמאי לא מנה הרמב"ם לאו זה דושמרת את החקה במנינא דליואי' ותיובתא קחזינא הכא אל"מא ל"ה מ"מ כבר הגאון הרדב"ז בח"ב מצא לה מקום פתו"ר ויעש לו מטעמי"ם וכמ"ש הרב יד מלאכי ז"ל. ומאי ראייתיה בידיה כת"ר מהרדב"ז דפוס אשכנז שלא עמד טעמו בו והוא מהשנ' לאורו לא זכינן.

ובכן אשא אל שמים ידי וכו' נאם נאמן בברית אהבתו ורחמנות"א דיליה בתוונתי דלבאי יתיב לנו לעינים אך עצמי ובשרי דורש שלומו והוא רפאל שלמה בכמהר"ר שמואל לאניידו זל"הה: וזה אשר השבתי למעלת הרב גדול הנאמר נר"ו. רב תנא ומשפטיו עם ישראל ועל רבנן לאלפא אומנון מפיו לפידים יהלוכו זקוקין דנורא זקו"ק לבא"ר ואיתיה להב"ה קשורה בנחלת.

רב כח גברא רבא מפתח שפתיו משק"ל שני סלעי"ם שח ושח"ק ההרים הרמים כאלה נובלת. ה"ה הרב הגדול מעוז ומגדול סבא דמשפטים עטרה בראש כל אדם כמהר"ר נר"ו יפתח ה' את איצרו שלא תנעול דלת כי"ר: אדחל"א אכרע אי חל"ת המדב"ר יעלה עמוד השח"ר שוחרי אל אל חי למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל ונחת שלחנו שלחן מלכים שהכפרי"ם מקדימין מר וקציעה נטף ושחלת.

כי"ר: הן בעודני מעוך וכתות ורפה ידים עת לחשו"ת כולי גופאי הוה עובדא וח"ש מביניתא דרישאי עד טופרא דכרעאי מגו דאתקצאי כמו חלא"ים אם יטעם עבדו את אשר אוכל צופה פני דמשק ערש צו"קת דוד צו"קה המדובללת זרחה השמש גלייה לדרעי' אור זרו"ע לצדיק השמש יצא על האר"ש המאור הגדול לממשלת.

כתרי אותיות רפאי"ם יחשבו שבט"ו יתן ורפא ירפא הן הן החזירוני לנערו"תי תיירי' ואוקמיה ורוח נכון חידש בקרבי ויקח את המאכל"ת. וחול"ם הצע"ר כותש דכחיש חולאי וחליש לבאי היד כותב' לא החזיקה רק קנה זה איכא בינייהו רותתת לארץ נופלת.

דין גרמ"א ידי לעושיהן ששהו את קיניה"ן לא נראת הקש"ת עד האיזנא דרווח פורתא אתאן לתנא קמא ושורי באר"ש יכתבו שורו"ת לוכסן ואין התיב"ה קולטת זו מקולקלת. אף רוחי בקרבי תשיב תתפלא כי אחרי מי יצא מלך ישראל אחר אחד מבני פרעו"ש לא הגיע לג"מל אכן חציר כירק עשב זוהי עוללת.

וענותו תרבני עשה אינו ישנו קטנתי איני כדאי לא תוכל האר"ש שאתו אר"ש מגדלת. ולא עוד אלא פירש מזיו שכינתו ומרום שבתו אל ארש הביט מילי דצע"ר לישנא דמכניס הקונט' יעיר אזן אמרה קהל"ת.

אנכי העירותיהו ילדות היתה בי ודברתי על הנביאים ואתייא מכללא על דברתי מלכי צדק בספרו הבהיר לחם שלמה לא יערכנו זהב ולא בכולייאר ולא בכובלת מתניתא דמר קמתנינא מאי דקשיתיה על הרב כנה"ג ח"מ סי' טו"ב איכו השתא אמר מר דאכתי לא איפרק דרב מפקי"ד הרמב"ם בס' המצות יכהן פא"ר מל"ת רפ"א וכתב פתיח"א עיליה בתחילת היד החזק' ובתחילת ס' שופטים אכפל תנא מצוה זו כפולה ומכופלת.

איברא מלכא קושטא קאי קש"ט שנים עשר וזהו שקשה על הרב כנה"ג ואלו גדול אדונינו נר"ו השמיענו כזאת לפנים ער"ך לח"ם לא הוה מהדרנא אזכותא דהרב כנה"ג

שהן העזרה ננעלת והנני יוסיף דגם ממ"ש הרמב"ם פי"ח לאו שאין בו מעשה כגון הולך רכיל ונוקם ונוטר ונושא שמע שוא אינו לוקה אלמא דאורייתא הוא אלא שאינו לו דהוי לאו שאין בו מעשה ופטור ממלקות העומד במקום מיתה מנוולתוהדבר הקשה על הרב כנה"ג שהוא עצמו בספרו דינא דחיי לאוין יו"ד הביא דברי הרמב"ם דעיקר המצוה לשמיעת בע"ד ודייק על הסמ"ג ואיך בס' כנה"ג וגם בתשובותיו חדשות מעתה ח"מ ח"ב סי' קי"ד נסתפק אי רבנן בתראי פלו"ג רבנן אי איסור זה דאורייתא וכן קשה על הרב הגדול מהראנ"ח בראשון בארבעה שהוצרך להביא ממהרד"ך שהוא איסור תורה ולמד על הבע"ד עצמו והאריך לדקדק דקדוקים קלים מהתו' ולא מייתי מהרמב"ם בס' המצות ובחינו' והוא תימא גם על מהראנ"ח אבי התעודה בין גדולי רו"מי כסתו מוטלת.

ואני אחזה לרבי' נר"ו בחלקו"ת ישית בין עובר בלאו לעובר בל"ת ומי מפיס דדמיין ולי ההדיוט אין חילוק וכ"ש דמר מותיב להכנה"ג והכנ"הג יאמר דאין לחלק וכי היכי דאמור רבנן דעובר בעשה זמנין אסמכתא ה"ה לעובר בל"ת וכבר לימדנו הרמב"ם בס' המצות דלשון עובר בלאו הוא אסמכתא וכן עובר בעשה כמ"ש הרב פר"ח א"ח סי' ס"ו והרב חוות יאיר סי' ט' מכמה דוכתי וא"כ הגם דבדין תפלין הכריע מר כמרן ולא כהרמ"ע הא אשכחן האי עובר לישנא למימריה גם באסמכתא ומאי אית לן אי בתפלין סבר מרן דהוא לאו גמור והי' לי להאריך בעניותי אמנם מי ימלל קמי מלכא מחוי על כן זחלתי ואירא ויקם על סלע עם אבן הזוחל"ת.

השתא צלו"תי מצלתינ"ן לחיי מלכא ובנוהי זיווהי שנוה"י ועותרא סגיא קשורה בשלשלת. בנפשו החכמה קדושה ראשונה רבוצה כארי אש אוכלת.

ונפש אדם מועט מחוי קידה תלתא בחד שיחיא כל היום היא שיחת"י לפני אבימלך רב נהוראי. הצעיר חיים יוסף דוד אזולאי ס"ט: לב"ר מיניה דמר ב"ן מגדול וב"ן הים החכם השלם עצום ורב אפרי"ם מעוז ראשי נר"ו זבחי שלמים עלי בקול רנה ותודה למנצח על אילת.

חיים שאל ימיר און בדברים אחדים לאחד מתלמידיו יכניס ראשי ויעברו פנים כי מותבא רבא וצדקה תהיה לנו צדקה למשקל"ת: אח"י בקונטרס כסא דוד דרוש כ"ד כתבתי עוד בזה ושם ישבתי קושית הרב דינא דחיי על הסמ"ג ממ"ש בלאוין יו"ד למ"ש בלאוין ר"ח וביארתי דעת הסמ"ג לפי דעתי הקצרה.

גם שם ישבתי מה שהערתי ביעיר און על דברי הרב כנה"ג סי' טו"ב הנז' דזה מחלוקת קדום אי איכא לפלוגי בדאורייתא בין לכתחילה לדיעבד ע"ש: סי' יט בלקיחת אלמנה לאשה אם יש לפקפק אי מצא אשה מצא טוב ויפק. אשר דרשתני אביע אומר על נשואי אלמנה כי שמעת דיש נזהרים ולא ידעת למה כי הכתוב לא אסר אלמנה אלא לכהן גדול אבל כהן הדיוט הגם דמוזהר בגרוש' ואינך שרי באלמנה וק"ו לישראל ושכמ"ה.

תשובה לא מחכמה שאלת על זה וישמעו אזניך מה שפיך מדבר ראה אתה אומר דיש מהרים וגמר אומר שאינו אסור אלא לכ"ג. ומה ענין זהירות לאיסור דמן הדין ודאי אלמנה מותרת אפי' לכהן הדיוט ומרבית העם נושאים אלמנה ואין מוחה ואין פוצה פה ומצפצף אמנם פ' ערבי פסחים אמרו דר"ע ציוה לרשב"י אל תבשל בקדרה שבישל בה

חבירך ואמר רב פפא בגרושה בחיי בעלה דיש שם ד' דעות ואי בעית אימא אפי' אלמנה לפי שאין כל האצבעות שוות.

הרי דהגם דמותר ציוה ר' עקיבא שלא לישא אלמנה והוא עצה טובה. ומעין דוגמא אמרו ביבמות דף מ"ה דהגם דרב סבר גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר לא רצה לתת לו בתו משום זהירו' הגם דהתם איכא טעמא דמעלה עשו ביוחסין.

אמנם דע שעל פי הזהר הקדוש כמעט היא סכנה לישא אלמנה כמבואר פ' משפטים בסבא קדישא והי' טעמו כי יתן את רוחו ורוחא דשבק בה בעלה קמא מתגרין זה בזה וזמנין דנצח קמא. ושמעתי ממקובלים דתוקף הסכנה הוא בתריסר ירחי קמאי שמת בעלה.

ובעיני נראה כי יש ליזהר שלא לישא אלמנה כלל. והגם דאמרו שדברי חלומות לא מעלין וכו' הרי כתב הרשב"ץ בתשובה דיש לחוש מיהא.

ואגיד לך מה שאירע בזה זה ל' שנה והותר שהייתי אני הצעיר במדרש הרב החסיד המקובל המופלא מהר"ש שרעבי זלה"ה עם רב אחאי גאון הרב המופלא ח"ק במהרי"ט אלגאזי נר"ו ובא לפנינו רב אחד חסיד אשר נשא אשה זה שלש שנים והיא היתה אלמנה מרב חסיד קדוש זלה"ק ובתחילה נשאת עם בחור אחד ושהה עמה קצת ומת במגפה ואח"כ נשאת לזקן אחד ומת ואחר כמה שנים נשאת לרב קדוש הנז' ואחריו נשאה הרב אשר בא לפנינו ההוא אמר שחלם שבאו לו ג' בעלי אשתו.

והזקן לא היה אומר כלום והרב הי' מוחל לו. אך הבחור התריס כנגדו ואמר שרוצה לדון עמו בדיני שמים ונתפעל מאד מחלום זה ושאל שאל מהחסיד מהר"ש וממני שנחרים להבחור הנז' שלא יתבענו לדין.

וענינו לו כי מי הוא זה אשר יחרים לשואל דין בשמים וכמעט לא ניתן לישאל ופייסנוהו להרב הנז' כי יראנו ליטפל בזה. ולא היו ימי' מועטים ונפטר הרב החסיד הנז' וחל"ש. ובו בפרק נצטערנו מאד על ענין זה. ואמרנו כמה גדולים דברי חכמים.

ואם נפשך לומר מאחר שנשואי אלמנה הוא סכנה איך התורה התירה ולא אסרה אלא לכ"ג והלא דרכיה דרכי נועם. יש לומר דמימי עולם נושאים אלמנות וכך נהגו שנות דור ודור.

והתורה חידשה לאסור לכ"ג לבד. ועוד דכמה שנושאים אלמנה חיים וקיימים במזלם בריא ורוחא קמא נדחה.

ועוד דהגם שרוחא קמא חזק הוא ממנו. אם יש זכות גדול אלים לאפקועי ההוא רוחא קמא ולא יאונה לצדיק כל און.

וכיוצא בזה תריץ יתיב הרב פרי חדש י"ד סי' פ"ג ס"ק ד' לחקירת רופא להרב מעדני מלך כי יש דג שיש לו קשקשת והוא סם המות וע"פ כלל רז"ל כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר יבואו לאוכלו ויאכלו סם המות ואיך התורה מסרה סימן שימשך נזק ומיתה. ומסיק הרב פר"ח שהתור' התירתו לרוב התועלת הנמצא בו אחר הוצאת הארס ויש

בסמים ועשבים מינים ארסיים וכלן התירתן תורה ופושעים יכשלו במ וצדיקים ימלטו מהם כדכתיב לא יאונה לצדיק כל און עכ"ד.

ואפשר להוסיף קצת שבזמן שנתנה התור' כבר הי' מפורסם לחכמי הטבע שהיו אז חכמים גדולים שהדג ההוא סם המות ויש תקון להוציא הארס ומש"ה התור' התירתו כי מודעת זאת שהיו בקיאים בז' חכמות. אלא שאח"כ שכחו עיקרי החכמות או קצתם וחזרו ויסדום ברב החקירה ושקידת העיון ונחזור לעניננו שהאלמנות מימי עולם היו לאנשים וכמה חיים.

וצדיקים או בזכותם ינצלו או לא ישאו אותה שלכם ימאן לקחתם. ומה גם דאי התור' אוסרת לאלמנות יהיו איזה מהן יוצאות לתרבות רעה ולכן הותרו.

אמנם מדברי הסבא קדישא ומאשר כתבנו מבואר דלא יכנס בסכנה ויעשה בנפשו שקר ככל הדברים אשר ראו עיניך. הראת לדעת דהנזהר לישא אלמנה טעמו ונימוקו עמו ולא סגי כשעברו י"ב חדש.

ולא נאמרו כל השיעורים הללו אלא למצניעהן ולא לפרסמם והנח להם לישראל ושומר פתאים ה' ורבים שתו והאריכו ימים ושנים. והן מפלאות תמים דעים.

ויען ידעתך בשם כי ירא אלהים אתה ויודע ספר מאשר יקרת בעיני נכבדת ואני אהבתיך בתוונני דלבאי אוה למושב לו ללבי גליתי הרשום בכתב זאת צנועים חכמה נאם הצעיר מאד"ם העיר חיד"א ס"ט: סימן כ' תשובת הרב המופלא כמהר"ח מודעי נר"ו הוא עדינו. אב"ד איזמיר יע"א ויש בה ג' סעיפים כל יקר ראתה עינו הלא זאת תשובתו ככתבו וכלשונו.

כנז"ר יא"ר קינו. סעיף א.

קושטנדינא. אדר תקט"ו.

הוה עובדא פה אורטה קייואי בבה"כ הגדול בשבת זכור שנמצא פיסול בס"ת בתיבת עמלק שהיתה כתובה בכ"ף פשוטה שצריך לקרות חובת היום בס"ת אחר. והוריתי בפשיטות שאין צריך להוציא מן ההיכל ס"ת אחר אלא יגללו הס"ת העומד בתיבה שקראו בו פרשת השבוע.

שאף על פי שהרב החבי"ב ז"ל בשכנה"ג סי' רפ"ב בהגב"י אות ח' הסכים בנדון דידיה להוציא ס"ת אחר ולא יקראו באותו שעומד בתיבה כאשר יראה הרוא'. הנה הרב ז"ל לא פירש לנו טעמו של דבר ולא זכינו לאור תשובתו בזה הרומ"ז על האר"ש.

ואולם נראה ברור דטעמא דידיה ז"ל וסמוכו' שלו מההיא דאמרי' פ' בא לו דף ע' ופסקוה העיר ומרן ז"ל בא"ח סי' קמ"ד שאין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור. וא"כ אם נאמ' בנדון דידיה לקרות בזה שעומד בתיב' יצטרך לגלול מן פרשת חובת היום לפרשת השבוע.

וכי תימא אטו מי ידיע ליה שהס"ת שהוא מוציא מההיכל הנה הוא מוכן ומזומן בדת היום שלא יצטרך לגלולו והא קא חזינן כמה זמני בהוציא' ס"ת אחר צריכים הם לגלול אותו מהמקום אשר הוא בו עד בואם לפרשת השבוע. התשוב' בזה מבוארת דבהוציא'

ס"ת אחר לא יצטרכו לגלול כי אם גלילה אחת ממקום שהוא בו לפרשת השבוע ותו לא.

אמנם אם יקראו בזה שעומד בתיבה שהוא ספר שני לחובת היום יהי צריכים לגלול אותו זה פעמים. האחת מפרשת חובת היום שהוא בו לפרשת השבוע.

וזאת שנית לחזור ולגוללו מפרשת השבוע לפרש' חובת היום לקרא בו המפטיר כמובן. ואמטו להכי הסכים הרב ז"ל להוציא אחר דכל כמה דמצינן למעוטי בגליל' שפיר דמי בעבור כבוד הצבור וכמדובר ואף דהיכא דלא אפשר בלא"ה דחינן כבוד הצבור וכמ"ש הרשב"א ז"ל הובאו דבריו ביתה יוסף סי' הנז' מ"מ כל כמה דמצינן למעוטי ממעטינן וכדבר האמור.

כנלע"ד בטעמן של דברי הרב ז"להה. ועל פי הדברים האלה עיניך תחזינה דע"כ לא אמרי' הכי אלא בנדון הרב ז"ל שנמצא הטעות בספר הא' שאם אנו באים לקרא פ' הסדר בס' ב' שעומד בתיבה יצטרכו לגוללו ב' פעמים כמדובר.

ברם בנדון דידן שנמצא הטעות בס' ב' שאם נאמר שיקראו בס' הא' שעומד בתיבה אין צורך לגלול כי אם פעם א' מפרשת הסדר שהי' בו עד פרשת חובת היום. דכל כי האי גלילה לפעמים יהי' האופן שצריכים לגלול את אשר יביאו מההיכל הא ודאי פשיטא היא שהנכון הוא לקרות באותו שעומד בתיב' ואין להוציא ס"ת אחר מההיכל כמבואר.

ומריש הוה אמינ' כו לפי טעם זה אם ידוע בודאי שיש בהיכל ס"ת אחר מוכן ומזומן כרת היום מבלי שיצטרך לגלול'. הנה נכון יותר להוציא מההיכל כיון שלא יצטרכו לגלול משא"כ אם יקראו בזה שעומד בתיבה.

ואולם הדרי בי דאכתי איכא טעמ' אחרינא לבלתי הוציא ס"ת אחר מההיכל. הלא זה הוא דבכה"ג איכא למיחש לפגמו של א' שיחשבו הנכנסים והיוצאי' שנמצא בו טעות בקריאת הז' אחר שקרא ג' פסוקים ולא הוציאו אחר כהוראת הרב החבי"ב ז"ל הידוע' שפשטה גם פה בקושט"א.

והשלימו הסדר בו בפיסול. והכא ליכא למימר כמ"שהר' ז"ל שם בשיירי בנדון שלו כלפי המור' שהכל יודעים שלא בא זמנו עדיין והס' הזה מוכן לקרוח בו פ' חובת היום יע"ש מכיון דהכא כבר קראו בו שפיר איכא למיחש כדאמרן.

ואף דאעיקרא בתרי גברי ליכא למיחש לפגמו וכדאמרינן בגמ'. מ"מ לפי הטעם שנתן הרב ז"ל באופן הפגם הכא שייך שפיר כמדובר.

ולכן אנא אמינא דהנכון לקרא בס' הא' שבתיב'. ואף אמנם כי מלתא כדנא דאיכא לפלוגי בין נמצא הטעות בא' לנמצא בב' ואין נסת"ר ממ"ש הרב שם בנדון דידיה כמדובר הוא חילוק שהסברא מחייבתו וניתן ליאמר וכדאמרן.

מן שמיא אנהירנהו לעיינין ופתח פתוח מצאתי לחלק כן מדברי הרב ז"ל גופיה אשר כתב בכתב ידו והובא בספר יד אהרן בסי' רפ"ב שכתב וז"ל אם כתבתי אני שכל שנמצא טעות וכו' היינו בשבת דעלמא אבל בשבת ור"ח וחנוכה או ד' פרשיות וכו' שעדיין חסר

חובת היום קורין באחר. ומה גם בנדון שלפנינו שאין צורך להוציא ס"ת אחר שכבר עומד בתיב' עכ"ל.

ועיין שם מה שתמ' על דבריו ה"ה מהר"ש הלוי ז"להה. לפי פשטן של דברים שנדונו הי' בנמצא טעות בא' כמובן.

גם הרב יד אהרן נר"ו הקש' על סיום דבריו שהוא הפך מ"ש בשיירי אות ח' יע"ש. והאמת שאם הי' הנדון ההוא בנמצא טעות בא' כל דבריו מרפסן אגרי ניהו כמבואר.

גם אם נאמר שהי' בנמצא טעות בב' וכנדון דידן. אנחת לן חדא היא קושית הרב יד אהרן נר"ו גם קושית הרב מהרש"ל ז"ל אזדו להו כמובן.

ואולם אכתי צריך לדעת למה הוצרך לכל זה ומה חדש דבר מהכתוב אצלו בשיירי אות ה' ומטי בה מתשו' הרשב"ץ ז"ל דבחובת היום אין דינו אמור כמבואר. ואורך לשונו באומרו שקראו ק' גברי בס' הא' וכו' ועוד כתב אעפ"י שקראו ז' גברי וקראו א"ך פסוקים וכו' דכל זה אין לו מובן.

ותו צריך לדעת מי שכנגדו חלוק מאי דעתיה עד שהוצרך הרב ז"ל לכתוב לו הדברים האלה וזיל קרי בי רב הרשב"ץ ז"ל כי הובאו בית יוסף ואולם אחר ההתבוננות אמינא כי זה הי' מעשה בשבת ור"ח וחנוכה שקורין ששה גברי בפ' הסדר והז' קורא בשל ר"ח כנודע ונמצא טעות בשל ר"ח שבו עלה הז' אחר שיקרא ג' פסוקים בהכשר.

והוה מאן דבעי למימר דכיון שהוא בקריאת הז' כי היכי דאם הי' קורא בסדר היום מסתיי' במה שקרא ג' פסוקים בהכשר הוא הדין גם בזה מכיון שכבר קרא ג"פ בהכשר דיו. ואין צורך להוציא ס"ת אחר להשלים בו כל הפ' של ר"ח.

ועל זה כתב הרב החבי"ב ז"ל ומחי ליה אמוחא באומרו אם כתבתי אני וכו' היינו בשבת דעלמא. אבל בשבת ור"ח וחנוכ' מה יושיענו שקראו ק' גברי בס' הא'.

ודייק לשון הזהב שכלל שבת ור"ח וחנוכ' בו"או העטף לכלול שלשתן כאחד דהכי הוה עובדא כמדובר. ומאי דבחר הכי כתב ר"ח או חנוכ' מבואר הדבר דהיינו לענין דינא דכל חוב' היום צריך לקרות' כלה עד תומם בס"ת כשר כמובן.

ומ"ש שקראו ק' גברי בס' הא'. קרוב הדבר כי כך הי' מעשה שהית' שמח' בבה"כ ההוא ועלו הרב' עולים בפ' סדר היום יותר מז' כנהוג.

ואף למ"ש בס' הלק"ט ח"ב סי' ר"ח דבכה"ג העולים לנוספים חוזרים לקרות מה שקראו הז' כדי שלא יעלו למנין ז' יע"ש. מלבד שלא נתפשט' הורא' זו וקוראים הרבה עולים בהפסקות רבות.

עוד זאת הא עכ"פ קראו הרב' בס' היום כמובן. ונמצא שהמשלים בא לקרות בס' ר"ח כמדובר.

ואמטו להכי עלה על לב דכיון שקראו ז' גברי בס' הא' לא הי' צורך להוציא אחר לקרות בר"ח בפרט שהעול' המשלים הוא מהנוספים על מנין ז' וכדאמרן. והשתא עלו דברי

הרב ז"ל בדקדוק כי מה יושיענו מה שקראו ק' גברי בס' הא' כיון שעדיין לא נשלם חובת היום בקריאת כל פ' ר"ח שצריך לסרותה כולה בס"ת הכשר.

וזהו שכתב אעפ"י שקראו ז' גברי וקראו א"ך פסוקים כיון שעדיין חסר חובת היום כלומר שבס"ת זה שקורא בו פ' ר"ח ונמצא מוטעה ודאי שצריך להוציא אחר. ואל תשיבני ממאי דנקיט וכליל בהדיהו ד' פרשיות.

כי מלבד דאיכא למימר שגם בשבת שקלים יוכל לבא מציאו' זה להוציא ג' ספרים וכמתבאר בדברי מרן ז"ל סי' תרפ"ה. גם כשחל ר"ח בשבת איתיה נמי בכה"ג כמובן.

עוד זאת מצינו למימר דנקטינהו לענין עיקר הדין דבפרשיות חובת היום עכ"פ צריך להוציא ס"ת אחר והוא מ"ש בנדפס בשכנה"ג אות ה' משם הרשב"ץ ז"ל. וכעת היא מוצאת בתשובותיו ח"א סי' קל"א.

את כל הדברים האלה נלפק"ד דהכי הוה גופא דעובדא. והשתא הנה נכון מה שסיים הר"זל ומה גם בנדון שלפנינו שאין צורך להוציא ס"ת אחר שכבר עומד בתיב'.

ואין נסת"ר מחמת"ו מאשר כתב בשיירי אות ה' כמו שהקש' הרב יד אהרן נר"ו דשניין דא מן דא דהתם בשיירי הוה עובדא שנמצא טעות בס' הא'. ואמטו להכי כתב שצריך להוציא אחר מההיכל ולא יקראו בס' הב' שעומד בתיב' וכמו שהרחבתי הדבור למעל' בטעם הדברים.

ונדון דידיה הכא ה' כעין נדון דידן שנמצא הטעות בב' ואזיל ליה טעמא דאין גוללין וכו' וכדאמרן. ומש"ה כתב שיקראו בזה שעומד בתיב' שהוא הס' הא' שקראו בו פ' השבוע וכדבר האמור.

ונמצינו למדין מדבריו ז"ל לחלק בכה"ג וכמש"ל. גם בדרך הזה שפירשתי בדבריו ז"ל אזדו להו ערעורי דברים שהקש' עליו הרב מהרש"ל ז"ל כמבואר ומקום הניחו לי מן השמים.

ואגב אורחאי בהאי ענינא נסתפקתי כדת מה לעשות בשבת שיש בו ג' ספרים שקורין ששה גברי בפ' השבוע כנודע. ונמצא טעות בקריאת הז' אחר שקרא ג' פסוקים בהכשר מי נימא דע"כ לא קאמר הרב ז"ל שמשלים בס' הפסול אלא דוקא בשביעי שכבר נשלמו הז' עולין והיינו בשבת דעלמא כמובן.

אבל בששי כה"ג יורה יורה הרב ז"ל שצריך להוציא אחר להשלים קריאתו בהכשר. או דילמא כיון דהז' הרי הוא מוכן לקרות בשל ר"ח בהכשר ונמצא דששי דשבת זו במקום ז' דשבת דעלמא קאי.

ואף כי בפ' השבוע אכתי לא נגמר מנין העולין. מ"מ כבר נגמרו מנין הפסוקים בהכשר. ויעלה בידינו ז' עולין בהכשר בצירוף מה שקרא הששי ג' פסוקים או יותר בהכשר ואין צריך להוציא ס"ת אחר להשלים בו קריאת הששי וכעת לא ראיתי גלוי לזה. ולפק"ד הסברא נותנת דהוא הדין והוא הטעם ואין מוציאין ס"ת אחר.

(מידי עוברי בקורא להגיה ידי לעושיהן הכותבי"ם מלו"ת אר"ש אשו"ר ברהטי"ם דהו"ל להרב לזכור מ"ש הרב שיירי על הרב מהר"ם מלובלין שהי' מנהגם לקרות עשרה ותרגמה הרב שיירי דאפי' יש ס"ת אחר כיון שקרא ז' סגי עם שיש לחלק הרב'. ואגב אומר דמה שכתבתי אני בעניי במחב"ר אות י"א על נדון שהי' הסכמ' בחרם לעלות ח' ונמצא טעות בז' ונהגו בהוראת הרב כנה"ג והבאתי ממהר"ם מלובלין ע"ש.

לאו שמא מתיא דלפי האמת מהר"ם מלובלין סבר הפך הרב כנה"ג. ולפירושו של הרב כנה"ג בדברי מהר"ם הנזכר אפי' שהי' ס"ת אחרת.

וכפ"ז מה שכתבתי שם והכי משמע מדברי מהר"ם וכו' כבר הרב מהר"ם זכות וכו' אינו מכוון דלדברי הרמ"ז מהר"ם הפך הרב כנה"ג. ונדון שלנו הוא שנהגו בעיר ההיא כסברת הרב כנה"ג.

מ"מ מ"ש שם דיווד' הרב כנה"ג בנ"ד דאיכא חרם. הנה אמת נכון.

וכן נרא' לדעתי הקצר' בנדון זה שנסתפק הרב המשיב. דיוציאו ס"ת אחר כיון דהטעות הי' בששי ולא קראו חובת היום שהם ז'.

הפך מאי דסבר הרב המשיב ודוק כי קצרת'י). את זה חזיתי לעמוד בענין זה.

והנרא' לפי קצורי אמרתי אחוה דעי. הצעיר חיים מודעי: סי' כ' סעיף ב' אחרי מופלג רבות בשנים למעל' מעשרי' והוא באחד כי באתי אל הארץ הזאת היא אזמיר יע"א.

שנת אלה המצו"ת לפ"ג. אתא עובדא בשבת ור"ח שנמצא טעות בסדר היום אחרי קרו"ת הז' ג' פסוקים בהכשר.

והוריתי בפשיטות הוראת מארי דאתרין הרב החבי"ב ז"ל להה. אשר פשטה הוראתו מימות רבי עד היום הזה והדת נתנה וטבעתה קבועה כדרבונות וכמסמרות נטועים שאין צורך להוציא ס"ת אחר להשלים פרשת הסדר כי אם יגמרו במוטעה ולא עלתה על לבי נסת"ר מחמת"ו הן הן הדברים הנאמרים ז"ל בכ"י טוב.

כי לפק"ד מאי דפרישנא בהו לימים שעברו דהתם איירי בנמצא בשל ר"ח ביום שהז' קורא בו וכמש"ל הנה אמת נכון הדבר. ולא תברא כלל להיכא שנמצא טעות בא' אחר קר"את ג"פ בו העולה ז'.

ואחרי כן ימים מספר הוגד אלי כי מורי הרב המופלא כמהר"ח אבואלעפיא ב"ד ז"ל להה הור' בנדון כה"ג בשבת שהי' בו ב' ספרים ונמצא טעות ב א' בקריאת הז' אחר ג"פ שצריך להוצי' אחר להשלים בו פ' הסדר. ואמרו לו שטעמו מהני מילי אשר נמצאו בכתב למרן החבי"ב ז"ל אשר לפי פשטן נרא' דמחלק הרב ז"ל בהוראתו בין שבת שאין בו כי אם ס' אחד לשבת שיש בו ב' ספרים.

ואנא תלמידא נוראות נפלאתי על שמועה זו ולא אדע שכו"ל דעת עליון כי מלבד שאם הדברים בספר החתום הן כפשטן דבנמצא טעות בס' א' איירי. הרי זה טעו"ן קבא דקשי"תא כאשר הקשו ה"ה מהרש"ל ז"ל והרב יד אהרן ז"ל תו נחזי אנן מה שורש דבר נמצא בהך דינא ומאין הרגלים לחלק בזה וכי הרב החבי"ב ז"ל חק נתן ולא יעבור.

והלא עיקר הוראתו ז"ל שם לו מילתא בטעמא מכיון שכבר נשלם חובת הקריא' של הפ' מדינא בקריאת א"ך פסוקים לז' עולין. ושאר קריאת כל הפ' אינה אלא מנהג כי נמצאו מקומות שקורין את התור' בג' שנים משו"ה אין צורך להוציא אחר ויגמור כל הפ' בספר המוטעה.

וכמתבאר בדברי קדשו באורך וברוחב. אם כן איפה מה נשתנ' היום הזה אשר בו ספר ב' לקריא' חובת היום כר"ח או חנוכה ודכוותיהו דכל חד מנייהו מהני פרי ספרי לחודיה קאי ומפסיקין ביניהם בקדיש כנודע.

מה מקום לומר דבכ"הג ס"ל להרב החבי"ב ז"ל שצריך להוציא ס"ת אחר להשלים בו פ' הסדר. ואם יאמר היום שיגמור הפ' בס' המוטעה עם הז' וככל שבת דעלמא ואח"ך יעל' המפטיר ויקרא בס"ת הב' מעין ברכותיו מה יהי' רעה על הארץ.

כי בודאי אין דברי הרב החבי"ב ז"ל חקי חיים בלי טעם ואדרבא חזינן ליה למר הרחיק מאד הוצאת ס"ת אחר במקום שאין צורך לו ויהיב טעמא משום פגמו וכו'. גם ה"ה מהר"ש אלגאזי ז"ל הובאו דבריו בשיירי בהשמטות דף קל"ט כתב טעמא אחרינא כמ"ש הפוסקים שעכשיו אין לנו ס"ת כשר כדי לבייש זה הס"ת ללא צורך יע"ש.

ואלמלא דברי הרב ז"ל בעיקר הוראתו דמפורש יוצא דקאי בשבת דעלמא הי' מקום לחלק את השוין ואדרבא כלפי לייא יש סב"ר לומר דבשבת שיש בו ס' ב' לקריאת המפטיר יש מקום להוראתו ז"ל דאם נמצא טעות בקריאת הז' בראשון אחר שקרא ג"פ שאין צורך להוציא ס"ת אחר ויגמור במוטעה.

בשגם אין נגרע מזה דבר למפטיר שהרי מקומו מושכ"ר לו לקריאתו בס' ב' כמובן. מש"אכ בשבת דעלמא כי כאשר נאמר כהוראת הרב ז"ל תבנו בתשלומי קריאת המפטיר שאינו עולה כלל.

והנה מקום להעלות על לב דאף שכבר נגמר החיוב בקריאת הז' ג' פסוקיםבהכשר. הנה נכון לאפוקי ספר' אחרינא בעבור המפטיר אשר הרשב"ץ ז"ל אין ולא ורפייא בידיה.

ומאחר דחזינן דאף בשבת דעלמא אמרה הרב החביב ז"ל הדברים ק"ו שיהי' הדין כן בשבת שיש בו ס' ב' למפטיר. ואחר עו"רי בהך סברא אורו עיני דחזינא נה בדברי הרב בית דוד ז"ל בח' א"ח סי' ח"ן בתשובתו הא דהוה אזיל ומורה כהורא' הרב החבי"ב ז"ל שכתב כן על מה ששמע שרבני שלוניקי ז"ל חלקו על הוראת הרב ז"ל ולחלק יצא בין ב' שבתות דלעולם לא נחלקו אלא על שבת שאין בו ס' ב' למפטיר יע"ש"ב.

ומינה נובין ונדון לדידן השתא הכא דנהגינן כהוראת הרב ז"ל אף בשבת דעלמא דאתיא בק"ו שנדון כן בשבת שיש בו ס' ב' וכמדובר. ואם הלכה זו אך בחלקו"ת חקת התור' היא קבלה נקבל ואם נדין יש תשובה דמעולם לא אמרה הרב ז"ל שפת חלקו"ת.

וביאר דבריו שבכתב הן הנה כדפרישנא להו בעניותין למעל' וממילא רויחא לתלמודא ודינא יתיב דאין לחלק בענין הוראה זו בין שבת דעלמא לשבת שיש בו ב' ספרים נמצא טעות בא' בקריאת השביעי ותרוייהו כ' הדדי נינהו שאין להוציא ס"ת אחר. וכדבר האמור.

ומאן יהיב לן מעפריה דמרן מהרח"א ז"ל ונכחלינהו לעיינין דאלו וכינא לדון לפניו בקרקע וחיים ביד לשון מדברת הדין פירושא דידי בדברים שבכתב ברי לי דהוה מודה לי והוה אמר ישר כי אהבת עולם אהבני איש"י כאב את בן ירצה. גם אלה דברי הצעיר חיים מודעי: סי' כ' סעיף ג' השתא הכא בשלהי ש' מרפא לשון עץ חיים.

אור נגה כלי מחזיק ברכ"ה לממית בתור' רב יוסף סיני ור"בה עוקר הרים הי"ו ותבט עיני בשור"י דרך קשת"ו על אשר ראו עיניו בספר אגורה באהלך לחד מינן שלם בלימודים יושב אהלים הי' כי צדי"ק עת"ק הכתוב לחיי"ם אפס קצהו בפירושא דהני מילי מחיים מרן החבי"ב ז"ל כי הובאו בס' יד אהרן ז"ל וארד להצילו ממה שהקשו עניו מארי דאתרין מרן מהרש"ל ז"ל בגליונו והרב יד אהרן ז"ל דאברא ודאי לפי המובן כפשטן של דברים כל רואיהם יכירום כי קשים הם מכמה אנפי ועמיתנו מעין הברכות"ת הי"ו חזא בהו תיוהא.

והגם דלא מס' ק' בשמא ונעל' דבר בשם אומרו שם קטן משם גדול חיים שנים ולא זכר מי בעל דברים המגיד לו את כל אלה או אם רה"ק הופיע בבית מדרשו מרחוק לדעה. הלא הבן יקיר לו הי' גנה סודו נגד בני אדם מבטן מי יצאו הדברים.

כי על כן באתי לחזות בנועם את כל דברי יוסף הי"ו והיד כותבת מה שתעלה מצודתי להשיב על דבריו. והלא מראש מלתי אמורה וסדר זמנים יוכיחו כי קדם ידעתי הוראת מורי הרב המופלא מהר"ר ח"א ז"ל"ה רבות בשנים טרם באי פה אזמיר יע"ש.

אנכי עשיתי אר"ש בפירוש דברי מרן החבי"ב ז"ל ככתוב למעל' הן הנה היו עזרתה לי להוראתי אשר הוריתי מאז בהיותי בקושט"א בנמצא טעות בס' ב' שאין להוציא אחר מההיכל כי אם יקראו בס"ת הא' אשר נקרא בו סדר היום ולחלק יצאתי מהוראת הרב ז"ל בשיירי אות ח' לנדון דידי כמדובר.

ואח"כ כבואי פה הוה מאי דהוה מהוראתי וידעתי בית רבי ז"ל. וחל עלי חובת ביאור זאת שנית נבל יחשדוני כתלמוד חולק על רבו כדקרי לי רב ברכות הי"י חלילה לי מעשות זאת.

הלא מעתה אשימה עיני בתעל"ת הברכ"ה יסע קדי"ם רב עוד יוסף חי השי"ב על דברי הרב החבי"ב ז"ל בהני מילי דכתיב' ודלפי פשטן דמיירו בנמצא טעות בא'. ממ"ש איהו ז"ל בשכנה"ג בהקשותו לדינו מתשו' הרשב"ץ ז"ל.

ופלפל בחכמ' בכונת דברו אחת משתים והנה הוא צוד"ה דלכל חד מנייהו זו היא שקשה להרב ז"ל. וכשאני לעצמי אמינא כי מה דפריש מר אגב דוחקה הנה הוא נפק"ד רווח'.

להאי ויציב ונכון בכונת הרב ז"ל. כי כאשר הרשב"ץ ז"ל פנה לסובב ואמר מר ואי איתא להך סבר' ליתא אלא בקריאות המפטיר שבכל שבת וכו' טפי הו"ל למימר דאי איתא להאי סברא שאין צריך להוניא אחר.

לא נפלאת היא בשבת דעלמא כשנמצא הטעות אחר קריאת הז' ג"פ כמובן. ולזה ישב הרב ז"ל דדינא דחוזר קמ"ל.

וזה ברור אצלי וממילא נפקא חזות קשה לפשט הדברים אשר כתב בכת"י וכאשר כתב הוא נר"ו אלא דאעיקרא מחוורתא כדמסיק נר"ו דליכא למידק מהני מילי דהרשב"ץ כלום כי הוא ז"ל פליג ותני בדינא דמפטיר גופיה אשר נשאל נשאל מליו כמבואר. ודברים המצודקים הם.

ואגב אורחאי אין מדרש בלא חידוש חי"ים עדבר דאי איכא לאקשוויי מדברי הרשב"ץ ז"ל על עיסר דינו של הרב החבי"ב ז"ל זו היא שקשה מראשית בכורי אמרי קדוש שכתב ז"ל בפרשיות אין ספק שחייב להחזיר שהרי חובת היותה היא וכל שהיא חובת היום בס' מוטעה לא אפשר ואין בין קריאת סדר היום לקריאת חובת היום לענין זה כלום דדא ודא חזא היא לענין חיובא ואדרבה יש צד חמור בקריאת חובת היום משא"כ בקריאת סדר היום וכו' יע"ש.

ואי איתא לעיקר הדין של מרן החבי"ב ז"ל שאחר שקראו ז' גברי א"ך פסוקים בסדר היום אין להוציא אחר ויגמרו הפרשה בו היכי קאמר ז"ל שאין ביניהם לענין זה כלום. והלא איכא ביניהו טובא מתוך חומרו במלתא דטעותא גופא דקאי בה כי בקריאת חובת היום צריך לקרות בס"ת הכשר כל מאי דתקיננו חז"ל האמור בפרשה ואפי' נמצא הטעות בפ' אחרון בעי למיפק ולמקרי בספרא אחרינא וכדיניה ז"ל דקריא' חובת היום במוטעה לא אפשר וכתבו משמו הרב ז"ל בשכנה"ג ונלמד ג"כ מדין הכלבו ז"ל בפ' פרה כנודע.

ואלו ואלו בקריאת סדר היום כיון דקרו א"ך פסוקים לז' עולין בס"ת המוחזק נכשר תו לא מפקינן אחרינא וגומר הקריא' במוטעה. ואף שנאמ' שמה שהשוה אותם והיו לאחדים היינו לענין חיובא דוקא כמו שמבואר בדבריו.

מ"מ הרי יש ביניהם כל דפריש לענין זה לפי הוראת הרב החבי"ב ז"ל והו"ל לפרושי דלא דמי אהדדי לכולא מלתא וכדאמרן. ואי הוה קאמר הכי הוה אתי ליה שפיר מאי דאיתי בתר הכי צד חמור בחובת היום משא"כ בסדר היום כי היא היתה ראייה וגם דמ"ו לדינא דטעותא כמבואר.

לא כן השתא כי מתחלה עשאן גורן א' שוין בשיעוריהן ואח"כ עמד וימודד אר"ש כחמור שבה כמובן. ומדלא קאמר ז"ל ככל הדברים האלה ואדרבא קאמר שאין ביניהם כלום לענין זה יש להוכיח דסבור ז"ל כי גם בס' היום בעי למיקרי כלא פרשתא בס' הכשר וכל בתר אפכא מה רא' הרב החבי"ב ז"ל.

והרי הוא כמבואר דהכא לא שייך לתרוצו מאי דקאמר איהו ז"ל לאידך קושיא דדינא דחזור קמ"ל. והדבר כעת צל"ת וכינותי בדברי כל האחרונים החולקים ה"ה הרב תורת חסד סימן רס"ז והרב פפ"א ח"א סימן מ"ג והרב גן המלך סי' יו"ד ושו"ת הרמ"ז סימן ל"ו והרב בית דוד א"ח סי' ט"ו והרב פרח שושן כלל ב' סי' ג' ולא אשכחנא בהו שעמדו בזה.

והדין עמם דלא חזו דברי הרשב"ץ ז"ל אלא מה שהביא מרן ז"ל בב"י בקוצר ואין שם תחלת דברי הרשב"ץ ז"ל שהעתקתי גם מרן החבי"ב ז"ל לא שלטה עינו הטובה בעיקר תשו' הרשב"ץ ז"ל כי לא נדפסה עד עתה בקרב שנים כנודע. ואנן דזכינן וחזינן להו ה"ן נסת"ר לדין הרב ז"ל, ומ"מ מאן ספין ומאן רקיע להורות משפט היכא דכבר

הוקבעה הלכה זו דמרון החביב ז"ל: שוב אשוב לדברי הרב עמיתנו ה"י כי ברכ"ה בו ידרוך חציו לגבי דידי.

קדים אמר' שקשה בעיניו הך פירושא דיני. כי דבר זה הוא נדון הרשב"ץ ז"ל ומדוע לא הזכירו וכו'.

ואחר הרואה דבריו אלה עפעפיו יבחנו כי רב הוא חיים ברצונו הש"ג ישי"ג ואשכח וטרי שקיל. והלא כה דברי דאי אנא הוה אמינא דאותו נדון אשר עליו בא כת"י הרב החבי"ב ז"ל הוא הי' בנמצא הטעות בס' ב' בשבת ור"ח ודכוותיה חנוכה או ד' פרשיות.

מבואר הדבר שזהו בעצמו נדון הרשב"ץ ז"ל ולא הי' לו צורך לרב ז"ל לכתוב בזה אפילו שתי אותיות כי אין כל חדש וכבר מילתיה אמורה בשכנה"ג במ"ש וז"ל ולפי זה דוקא בשבת אם נמצא וכו' אין להוציא ס"ת אחר אבל בי"ט וחה"מ ור"ח וד' פרשיות צריך להוציא ס"ת אחר עכ"ל והרי הוא כמבוא"ר דבנמצא טעות בב' הוא כשחלו אלו בשבת חוץ מי"ט כמובן.

גס בחה"מ ור"ח בין בחול בין בשבת כמבואר. גם מדבריו ז"ל מפורש יוצא כי באותו פרק שרטט וכתב תשובה נצחת בענין זה כלפי המעוררין למנוקפין על הוראתו ובראש הומיות תקרא לכל באי שער עירו.

ואם כן מה בא לחדש דבר מעתה אשר במאמרו אם כתבתי אני וכו' והלא כבר מילתיה אמור' ודעת שפתיו ברור מללו כי בכל קריאת חובת היום בס' ב' צריך להוציא אחר ולקוח הוא בידו מתורתו של הרשב"ץ זלה"ה ומי שם פה לאדם לחלוק בזה. וליכא למימר כי שכנגדו חלוק בזה הוא הי' מהחולקים בעיקר הוראתו דהא מבואר הדבר שאין דבריו אלו מספיקין להשיב אמרים אעיקרא דדינא ואולם מאי דפרישנא בהו בעניותין הנה מקום סברא כל דהו אשר יעלה על לב איש לבלתי הוציא ס"ת אחד.

בשגם הקור' בו הוא העולה הז' ממנין שעולין לסדר היום ועלתה דעת שכנגדו כי כמות זה בסדר היום לפי הוראתו כקרא יהודי הז' ג"פ בהכשר מסתיים ה"ה נמי בהא בקרותי הז' בפ' ר"ח שכיון שקרא ג"פ דיו. ולזה השיב הרב ז"ל תשובתו הרמת"ה אם כתבתי אני וכו' כמובן.

ולא הוצרך להביא רא' לדבריו אלה מדברי הרשב"ץ ז"ל אף כי מנ"ד מארי דהאי שמעתא מאחר שאין זו מוציא את הטועה בדמיונו אשר חשב מחשבות לדמותו לז' הקורא בסדר היום וכמדובר ונתחווירו דבריו כשמלה והיו נכונים ופטיר ועטיר מן ערורי. ומעתה עין רואה תחזינה מישרים דאזדי להו שאר דברי הרב המשיג הי"ו שאלו הי' מביא דברי הרשב"ץ ז"ל לא הי' משמיט' מהר"ש הלוי ז"ל וכו'.

ואתמהה מי גבר שלא ראה מאורות אמור יאמר כי בדנא כתבא הי' מתבאר מתוכו בפירושא או מכללא היכי הוה עובדא. ויחשוך לה"ה מהר"ש הלוי זל"ה בדבר השמי"טה שמו"ט.

וקושטא דמילתא לפק"ד מהידוע כי הרב החבי"ב ז"ל על כל מעשה תקעו וגבורתו עוד לו עט סופר מהיר כאשר עין רוג"ל הוא יראה מתשו' כת"י אשר יש בהם הרבה מאד

ארוכות וקצרות ועל כל דינא רבא ודינא זוטא לא השיב ידו מלכתוב על הספר ובדיו ויהי כאשר הי' מעשה זה ובעי מאי דבעי למימר דאף בכה"ג הוראתו אמורה.

כתב בכתב ידו ז"ל ב' שורות הללו למי שעלה על דעתו כן מבלי הזכיר גופא דעובדא ולשנו"ת את הידוע ביניהם ולא הוצרך לאתויי שום ראי' למילתי' את אשר כבר עשהו בעט ברזל גלוי לכל העמים על כן דבריו באו קציר האומ"ר למי שכנגדו כאמור וה"ה מהרש"ל ז"ל אשר כתב עליהם בגליונו לפום ריהטא.

אין למדין מהם הלכה למיעבד עובדא דמאן לימא לן כי תקע יסודותיו בדברי הרב החבי"ב ז"ל הללו להורות משפט דבשבת שיש בו ב' ספרים ונמצא טעות בא' דלא אמרה הרב ז"ל בזו הוראתו וצריך להוציא אחר. ואדרבא יש להוכיח מהם בתר אפכא ממ"ש ז"ל.

גם במ"ש שעדיין לא נשלם חובת היום מ"מ כבר נשלם חובת הס' הא' במה שקראו ז' גברי א"ך פסוקים עכ"ל. הנך רואה דעת עליון דאף בכה"ג לא ניחא לי' לומר דמוציאין אחר משום שהוא שבת שיש בו ס' ב'.

ודון מינה שאף שבפירושן של דברים לא עלה בלב טהור כמו שפירשתים בעניותי. מ"מ לענין דינא תנא דמסייע לן הוא.

וממוצא דבר יראה הרואה כי שאר דברי הרב המשיג הי"ו אשר עם נביאים נבא או אחורי תרעא הוה קאי והוא עד או ראה כי על מבוכה זו ישב הרב גדול הדור ולא ישר בעיניו לפרש כן ותפס הדברים כפשטן דאיירי בס' א' ואף כי קשים הם וכו' ככתוב בד"ק אין לי צורך להשיב עליהם והעיני בשר לו עפעפיו יבחנו.

ואולם מ"ש עוד כדברי המכרי' וז"ל דמאחר דאעיקרא סברא זו רבו עליה א"כ בעיר שנהגו כותיה תסגי לן במלתא דפשיט' אבל לא במאי דאיכא ספיקא כה"ג והגם שדברים קשים הם אית לן למיעבד כחולקי' שהם רבים ונכבדים עכ"ל. הן קדם אנא דאמרי אשר לא כתורתו כתב ה"ה מהר"ש אלגאזי ז"ל כי הובאו דבריו בסוף שכה"ג דף קל"ט אשר כתב בנדון זה כסברת מרן החבי"ב וההוא אמר דכיון דאיכא ס"ס אין לנו להוציא ס"ת אחר יע"ש.

ומינה נובין ונדון לדידן יושבי אומיר וכל מקום שקבלו לנהוג כסברא זו והוקבעה הלכה זו לעשות כן. וממילא אזדא לה הספק הב' של הר' מהר"ש אלגאזי זל"ה אם כנים הם דברי המכריע בעשותו הך ספיקא חדתא הרי חזר הדבר לכמות שהי' בתרי ספקי ועל כרחין לומר כאשר הור"ה גבר המלך שלמה ז"ל שאין להוציא ס"ת אחר.

ובר מן דין יש לצרף לזה ענין ספק ברכות להקל מן הידוע כי כאשר משלים הקריאה בס' הפסול אינו מברך לאחריה ברכת התור'. ואם יוציאו ס"ת אחר וישלים בו הקריאה מברך לאחריה כנודע ובאנו לספק ברכות.

אלא שמדברי הרדב"ז ז"ל בשניות סימן רכ"ט נרא' כי זו אינה משלנו. ויש בזה אריכות דברים עתיקים בספרן של צדיקים קמאי ובתראי ז"ל לא עת האסף מאין פנות.

ואף למה שערערו ע"ד מהר"ש אלגאזי ז"ל הללו. שני המאורות הגדולים ה"ה הרב בית דוד ז"ל בסי' ט"ן והרב פרח שושן ז"ל בדף א"ך מלבד כי מקום יש בראש לקיים דברי מהרש"א ז"ל.

עוד זאת דהשתא מאחר שהוראת הרב ז"ל הלזו בשבת דעלמ' בכל מקום אשר קבלוה הרי אסרו עליהם הוצאת ס"ת אחר בלתי צורך משום פגמו וכו' וכמ"ש הוא ז"נ גם מטעם ה"ה מהר"ש אלגאזי ז"ל שכתבתי למעלה. גם הנשר הגדול הרשב"ץ ז"ל בתשובה הלזו כאשר פקפק בדין המפטיר בשבת דעלמא כתב דכי היכי דאמרי' בגמרא דאין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור הכא נמי לא מטרחינן להו לצבור' לאפוקי ספרא אחרינא ויקראנה ע"פ או בספר פסול וכו' עכ"ל.

ומדברי כולם נלמוד דבכל גוונא טפי עדיף שלא להוציא ס"ת אחר א"כ היכי ניקום ונעביד בשבת שיש בו ב' ספרים להוציא ס"ת אחר. ונתלה עצמנו בדברי ספר החתום כי כלה מקשה ונעשה מהם ספק ונאמר להוציא ס"ת אחד מבלי טעם והפך הסברא כאשר כתבתי למעלה מדברי הרב בית דוד ז"ל.

הא ודאי לא שמיע לי ולא סבירא לי. ואין זה דומה לפשרת הרב פרח שושן ז"ל כנודע. הגם כי פשרה זו לא פשטה ולא קבלוה במקומות הנוהגים לעשות כהוראת מרן החבי"ב ז"ל. ומ"ש שרבים ונכבדים חלוקים על הוראת מרן החבי"ב ז"ל מלבד כי אין בו מועיל לאתרי דנהיגי כוותיה וקיימו הוראה זו כהל"מ.

עוד זאת כי הלא גם בנו הן רבים עתה דאזלו ומודו כהוראת הרב ז"ל ה"ה הרב מהר"ש אלגאזי ז"ל וה"ה מהר"א לפפא ז"ל כאשר העיד בנו הרב החבי"ב ז"ל. גם כל אמבוהה דרבנן ותופשי התור' אשר היו בדורו בעיר הזאת אזמיר חזרו והודו לו וכמ"ש בשיירי.

גם רבני עיר גדולה קושט"א יע"א הסכימו לסברתו כמ"ש ז"ל בכנה"ג ובשיירי. וגם אנכי מעיד היום שבהיותי גר שם חזי הוית שפשט המנהג כהוראת הרב ז"ל.

ושמעא אזני מפי זקן שקנ' חכמ' והעושר והכבוד בנן של קדושים ז"ל העד העיד בנו כי נמצא בבה"כ אשר הי' שם רב תנא וגדול ליהודים מר יהודאי גאון ז"ל ואירע שנמצא פסול בס"ת אחר קריא' הז' ג"פ והחזן רצה להוציא ס"ת אחר ויגער בו הרב ז"ל ויאמר לו כלשון הזה בקושט' קבלו עליהם הורא' מהר"ר חיים בנבנשתי ז"ל שלא להוציא ס"ת אחר.

וכן נעשה שגמר כל הפרש' בס' המוטע'. ודלא כעדות אשר כתוב בס' מעם לועז ב' בראשית דף י"ג ע"א.

ומאחר עלות את כל אלה בין תבין כי אין הכרעתו מכרעת. כללא דמלתא אחרי התאבקי בעפרו"ת זהב קבר"ת ארץ מורי הרב המופלא מקור חיים זצ"וקל דלא ידענא לכוין אמר"א ולא זכינא לשמוע ארשת שפתיו בהלכ' זו.

לית אנא מוביד סבר"י אשר דברתי עד הנה בארשו"ת החיים כי גם בשבת שיש בו ספר ב' ונמצא טעות בראשון. עלינו להורות כהוראת מרן החבי"ב ז"ל בכל שבתות השנה וכל כי הני מילי לימרו משמאי.

ועיין להרשב"ץ ז"ל בח"ב סי' י"ט בהתנצלותו על אשר כתב נגד הריב"ש ז"ל יע"ש.
ויעויין בשו"ת הרדב"ז ז"ל בשניות סי' תצ"ה.

המלמד אדם דעת. יורינו מדרכיו ונלכה באורחותיו על הדין ועל האמת קריאת הגבר
מגעת.

הלא כה דברי מעלה ארוכה לכוין את ההלכ' אשא דעי. הצעיר חיים מודעי: סימן כא
וזאת תשובתי על דברי הרב עליון למעל' נר"ו וברוך שם כבודו.

על הסעיף השלישי לבדו. הלא מראש בקונטרס חיים שאל ח"א סי' כ"ו אנא נפשאי
כתביה על רזא דנא.

ושם נאמר דיש פנים לסברת כנה"ג בכ"י דסבר רב דכיון דאיכא ספר שני הוא באמצע
חובת קריאת היום ונמצא טעות לפני גמר החיוב קרינן ליה ע"ש באורך. ועתה אמת
אגיד דאחר זמן רב כה הראני רחימו דנפשין הרב השלם כמה"ר בגיטין חיים מוריננו
נר"ו ספר יד אהרן שהי' של מוריננו הרב הגדול סבא דמשפטים מהר"י הכהן זלה"ה הרב
המחבר בתי כהונ' ושם בגליון כתוב מטהרת יד הקדש הרב עצמו בסי' רפ"ב דף ס"ז
סוף ע"א במה שהקש' מהרש"ל על דברי הרב כנה"ג בכ"י הנז' דכבר נשלם חובת ס'
הראשון במה שקראו ז' גברי כ"א פסוקים ולמה לא ישלמו בו כל הסדר על זה כתב
הרב הגדול הנזכ' מכתב ידו קדש וז"ל יש לומר דהואיל ושניהם חובה כחובה אחת דמי
ויש סמך לזה בדברי הרקח שהביא מהרדב"ז ז"ל להה סוף סי' ר"ח דוק ותשכח ולא
אמרינן התם כבר נשלם חובת הראשון ודוק בדברי מהרדב"ז שם עד כאן לשון הרב
אות באות.

וספרו כאן והוא עד. הראת לדעת אמרי קדוש דפיר' דברי הר' כנה"ג כפשטן כאשר
תפסם הרב מהר"ש הלוי והביא ראי' לדבריו.

מהודא ומשבח אנא דאשכחן מרגניתא דברי הרב הגדול המפורסם ביושר העיון המור"ה
בע"שק ונעשה סניגור לאסבורי ניהלן דעת הרב כנה"ג כדכתיבנא בעניותין בתשובתי
ח"א סי' כ"ו הנז'. ועם שלא נביא אנכי נראין הדברים שהרב המופלא מהר"ח
אבואלעפיא ז"ל להה האחרון בשיטת רבו אמרה (שהי' תלמיד מובהק ממוריננו הרב
מהרי"ך הנז' והי' מחשיב דברי רבו עד לאחת כאשר ידעתי מכמה ענינים בהיותי עומד
ומשמש לפני מוריננו הרב מהרי"ך הנז') ועשה כן מעשה ואפשר דהרב מהר"ח א"א עין לו
ראתה דרבו הרב מהרי"ך עביד עובדא הכי וגם הוא כל מילי דמר עביד כר' כמעשהו
ממנו.

ותיסגי שלשת הרועים רבנן קדישי אשר הנהיגו שררתם ורבנות' באיזמיר הראשון אדם
גדול הרב מהר"ש הלוי מארי דאתרא איזמיר והרב הגדול מוריננו מהרי"ך הנז' אשר
ישב על כסא ההורא' בעיר תהל' הנזכר במספר ארבעים שנה. והרב המופלא מהר"ח א'
הנז' דהי' גם כן מאריה דאתרא רבות בשנים כלהו סברי דכונת הרב כנה"ג דבשבת של
ב' ספרים אמרה ונודע שהרב מהר"ח א' עביד עובדא ואולי קרוב לודאי שגם הרב
מהרי"ך עביד הכי.

ומעתה אין צורך למאי דכתיבנ' בעניותין בס' הקטן מחזיק ברכ' דהרב גדול הדור הוה ניהו מהרח"א גם שראה שדברי הרב כנה"ג כ"י קשים מאחר דיש חולקים רבים וכו' אלא תריץ ואימא הכי בפשיטות דמהרח"א ודאי מפרש דברי הכנה"ג כ"י כמהר"ש הלוי וכדנקיט להו רבו מוריננו הרב מהרי"ך ולא חייש לקושית מהר"ש הלוי כדתרגמ' רבו מוריננו מהרי"ך ועביד עובדא כותיה ומטעמיה דהרב כנה"ג כ"י ומה גם דאתריה דמר הוא.

אמור מעתה אביע אומר על דברי הרב עליון למעל' נר"ו בסעיף ג' ואקצר ואעלה. ראשית לו במדב"ר מלו"ן כמלונ"ה במק"שה על אשר סתמתי ולא פירשתי מאן אמרה לשמעתיא.

וזאת אשיב בקצירת האו"מר כי זו היא דרך ישרה ומזקנים אתבונן הוא הגאון השלם הרב חוות יאיר כידוע וכמה אחרונים זמנין עבדי הכי. ואתיא מכללא מ"ש דקרינא ליה שחלק על רבו ודרך קשתו.

נטול' היא דאנן סתמא קאמרינן ומלשוני מוכח דתרי גברי רברבי חולקים. ואם תלונתו על המגיה הבן יקיר לי נר"ו לא עלי תלונותיו.

וגם זה בני נאמן הי"ו הלא זה הו"ד מו"צל כי מהיכן ידע שהוא רבו מאי דהוה בטרם יצא מרחם. ותו אעיקרא דדינא לא מקרי לחוד אלא דהוא חולק ודאי על הרב מהרח"א ז"ל אחר שידע מעשה רב.

אמנם אינו בסוג חולק על רבו ח"ו כידוע [ותשו' רדב"ז סי' תצ"ה שרמז הרב בסוף הוזכר בברכי יוסף והרמר"ל הוכיח ממת"ב דרקיעא דפליגי עם הקב"ה ובמ"א כתבתי בזה]. וצופה הייתי להרב הפוסק דסתר עיקר דינו של הרב כנה"ג דכי אשתכח טעותא אחר שקרא השביעי תלתא פסוקי לאו להוצא' נתנה תורה אחרת מכח תשובת הרשב"ץ בראשון סי' קל"א ופנה אל הסובב ספר"א וספר"י ששה משמותם הלא בספרתם לראות היעמדו בסתיר' זו ולא אשכח ומהדר אזכותא דס' התשב"ץ לא נתגל' להם ובדור אחרון נדפ"ס.

ומר דדייק בלישניה וביש ליה מאי דכתיבנ' דאלו הר' כנה"ג הי' מעלה בזכור"ו דברי הרשב"ץ לא הוה שמטינהו מהר"ש הלוי ועל זה הגדיל התיב' כמבוא' לקמן בדבריו. אמאי הוצרך חפ"ש מחופ"ש באתרא דלא ידעין ליה לס' התשב"ץ ועתיקי משדים יודעים היו.

ואם יש לחלק בין הנושאים מ"מ אנכי עשיתי ארש להוציא מלב אינשי דמפקי לשותא טע"ו במדב"ר בדור יתום זה. ואלו הרב נר"ו בא לו דרך פשפ"ש ולא מצא עביד עובדא בנפשיה וזה יכתוב ידו.

ואעיקרא דדינא פרכא מאן נטר"ח בהא דאי מהא לא איריא ותורף קושיתו שכתב הרשב"ץ דאין בין קריאת סדר היום לקריא' חובת היום לענין זה כלום ואדרבא כתב ר"ת דקטן אינו מפטיר בחובת היום וכו' והאיכא טובא דבסדר היום אי קרא הז' תלתא פסוקי אנוחי מנחינן ס"ת ואפוקי לא מפקינן אוחרי משא"כ בחובת היום והוא האריך הרחיב הדברים ככתוב בקונטריסו.

וירא' דמהא לא תיהוי תיובתא לדינו של הרב כנה"ג דהרשב"ץ פניו כלפי השואל אשר חשב דמאחר דהמפטיר אינו מן המנין אין קריאה זו חובה ועל זה בא הרשב"ץ בתשובתו לומר דקריא' זו חובה כקריאת סדר היום ואין ביניהם לענין חוב' כלום ולא שייך עתה לומר דז' שקרא ג' פסוקים סגי ואין מוציאין ס"ת אחר ובחובת היום לא סגי ג' פסוקים ומפקי אחר כיון דעל, זה אנו דנים אם צריך להוציא ס"ת אחר בקריאת המפטיר שאינו מן המנין והשואל חשש שאין להוציא ועתה בא להוכיח הרשב"ץ נהפך דעתו ומוכח שפיר מדברי ר"ת דאע"ג דקטן עולה למנין ז' למפטיר לא יעלה אשר מזה יבין השואל דטעה בדמיונו ונמצא דכפי, סדר הדברים וחכמת ההגיון לא הי' מקום לומר חילוק זה הכא דקאי במהות קריאת סדר ופ' המפטי' ועל שניהם הוא אומר דחוב' נינהו ומה שלא פירש חילוק זה בתר הכי כבר כתבנו דלא איירי כי אם במפטיר והרב הפוסק נר"ו כתב דהם דברים המצודקים וגם הרב שיירי לא נסתבך בזה אלא לפי שלא ראה דברי הרשב"ץ שהי' להשיב לשואל כי מדברי מרן בשמו נרא' שהוא דין המחדש בטובו הרשב"ץ מעצמו ובהא שקיל וטרי דהו"ל לאשמועינן בנמצא טעות בז' וכו' כיון דאינו תשובת שאל' לפי הנרא' מדברי מרן והגם דהוה מצי למי' דכל עצמו להש'ב לשואל וכמ"ש מרן דכתב כן בתשוב לא רצה בזה להוציא מלב החול' שיאמ' דהוא דין שחידש בני שאל' כנמצא כמה זמני בכלל תשובות הראשונים ואת אחרונים.

ואני תמיה על הרב הפוסק נר"ו דחזיתיה לדעתיה דמר דסתיר' זו נדין הכנה"ג מדברי הרשב"ץ תקילא ליה טפי מכל מאי דכתבי רבנן בתראי איש איש ממקומו לחלוק על הרב כנה"ג וכמעט נדחה קרי לה נדינא דהכנה"ג מכח זה לולא דמאן ספין וכו' ככתוב בקונטרסו. ומלבד מה שכתבנו בסמוך יד הדוחה נטויה דכיון דכל תורפיה דהרב כנה"ג הוא דהחויב הוא כ"א פסוקים לז' גברי וא"כ כבר קרא החיוב מעתה מ"ש הרשב"ץ דאין בין קריאת סדר היום לקריאת חובת היום כונתו דאין בין קריאת החיוב כ"א פסוקים לז' גברי לקריאת פרשת ההפטר' כלום ומאי דנקט סדר היום לאו דוקא אלא כונתו על קריאת החיוב כ"א פסוקים לז' גברי דהוא מדינא מתקנת משה רבינו ע"ה ועזרא ונקט סדר היום להבדיל בין קריאת סי' ב' דקריא' בפרש' וסדר היום מנהג בעלמא דבמערב' הוו מסקי אוריתא לתלת שני אבל בקריאת חובת היום להפטר' שוה בכל.

ואם נפשך לומר אודי לי מיהא דקריאת פרשת המפטי' ניכר ומבורר שהוא חובת היום דפרש' זו הוא ענינא דיומא בפרטות משא"כ פרשת השבוע דאין בה הכר ולא זכר ליום הזה ומש"ה נקט הרשב"ץ ז"ל בלשונו הטהור סדר היום וחובת היום ודוק הטב ואין בזה כדאי לדחות הוראת הרב כנה"ג מדברי הרשב"ץ הנז' דלא איירי עתה חנא במהות הקריאות וחובתן.

עוד כתב הרב הפוסק נר"ו על מאי דקשיא לי על פירושו בדברי הרב כנה"ג בכ"י וכתב עלי דאשכח זוטרי שקיל. ואני אומר דאם מילת' זוטרת' לגביה לדידי גדול' היא אני לפי דרך האחרונים ובפרט לדרכו של הר' כנה"ג וכבר ראיתי מה שטרח וכתב בזה.

והמעייין ורא' דבמ"ש במחזיק ברכ' וכ"ש אם הוא ביום שמוציאין ג' ספרים וכו' נדחה כל מ"ש והו"ל להכנה"ג לאתמוהי על שכנגדו שקרא ושנה סברתו המיוסדת על דברי הרשב"ץ ואיך הי' לו פה לדבר דה"ה ז' בספר ב' והלא הרשב"ץ אף במפטיר שאינו מן

המנין כתב דמוציאין ס"ת אחר והדברים ק"ו היכא שקור' הז' בספר ב' והדברים מבוארים ומבוררים וקושייתי במקומ' והנה קמה וגם נצבה.

ומה שתמה על מאי דכתיבנא ואם כה יאמר האומר וכו'. לישר"י לן מר דאם בא לעשות השגות ותמיהות כאלו בדברי האחרונים יכלה הזמן ויש צורך בזה וכיוצ' כי הן בעון בדור יתום כזה יש לך אדם יצא לטעון הא ודפחיתא מינה והדמי"ן יתעבד כאלו פיו ידבר חכמות.

ומ"ש דקושטא דמילתא שהרב כנה"ג לשונו עט סופר מהיר וכו' אף אנן נמי קדמה לנו ידיעה אופיו וצבי עדין של הרב כנה"ג ביתר שאת ולפי דרכו שפיר קאמינא דאם כונתו כך הו"ל וק"ו מדין רשב"ץ ובשני החותו"ת האל' הוה סגי ומסני. ומ"ש דגם שהרב מהרש"ל חלוק בפירוש דברי הרב כנה"ג לענין דינא תניא דמסייע ליה והאריך בזה.

נא ידעתי מי הגיד לו דלענין מעשה הוה עביד נגד הרב כנה"ג ואם דרך שקלא וטריא הקש' עליו מסתמ' למעש' הי' מבטל דעתו מפני דעת הרב כנה"ג. ומ"ש דעל שאר דברי שכתבתי דאפשר גדול הדור על מבוכה זו ישב וכו' אין צורך להשיב וכתב אשר עם נביאים נבא או אחורי תרע' וכו'.

עמי הסליח' דבראי' חושיית החוש"ה אל העי"ן או במרא' הנבוא' לא יצדק לשון אפשר כמסתפק כאשר כתבתי. והתימא עליו דבדרך העיון לדון לכף זכות להרב גדול הדור דפקיע שמיה דמיונו כאריה דבי עילאי כתבתי כחיוב המוטל עלינו ולא לומר דשגה ברואה באין מבין ומה גם דעביד עובדא וכך היא דרכה של תור' ודי בזה.

ולקושטא דמילתא כשחזרתי נעיין בדבר ראיתי דדברי הרב כנה"ג בכ"י פירושם האמיתי הוא כמו שהבינו הרב מהרש"ל והר' מהרז"א וכאשר כתבתי בח"א סי' כ"ו בס"ד. ומה גם עתה שראיתי דבריו של גדול מורינו הרב הגדול מהרי"ך מסכי' הולך לזה ותרין יתיב קושית מהרש"ל כאשר כתבתי תחילת דיבר בתשובתי הלזו בס"ד נתפשטו כל הקמטים ופשיטא לי דבמקום שתפסו הוראת הרב כנה"ג כשיש טעות בז' אם הוא דוקא בשבת ור"ח שיש ב' ספרים ואירע טעות בס' ראשון אחר קריאת הז' ג' פסוקים יוציאו ס"ת אחר כהוראת הרב כנה"ג עצמו ונאמני' עלינו שלש' המה נפלאו גדולי עולם מהרש"ל ומהרי"ך ומהרז"א דסברי דכן דעת הר' כנה"ג כדבר האמור.

וחזה הוית להרב הפוסק נר"ו שדח' מה שכתבתי במחזיק ברכ' בטעמו של גדול הדור דתיסגי בעיר שנהגו כהכנה"ג לנהוג במאי דפש טא לן שכך הי' מורה לא במידי דאסתפק אם גם הרב מודה ע"ש באורך. ולשונו כאש אוכלת ואתי עלה מטעם ס"ס אשר כתב המלך שלמה מהר"ש אלגאזי ז"ל להה בהשמטות השיירי ככתוב בקונטרסו.

מה אענה ומה אומר יודע אלהים כי אהבת עולם אהבתיו מימי הנעורים וידי לא אסורות. אמנם על דברי תור' באתי וגם זה בקצר אמיץ.

ואני אומר כי דברי ברורים ואמיתיים למימינים במ וזו דרך ישר' היא מוצאת זימנין טובא בגדולי האחרונים אל המקום שקבלו הוראות הרמב"ם ומרן שכתבו דלא קבלו אלא מה שהוא ודאי דסובר כן לא היכא דיש לנו ספק בדעתו וכך הם דברי. ומעין דוגמ' ד

כתב בס' המכריע סי' ח' דכי פליגי בדעת רב לא דחנין לדשמואל דהא לא ידעינן בבירור היכי קאמר רב.

וכיוצא כתב הרב כנה"ג בתשו' י"ד סי' פ"ד וכי האי גוונא כתב הרב מש"ל פ"ז דכלים דין י"ב דהלכ' כר' יוחנן דוקא היכא דפסיקא לן סברתו עש"ב. וכהנה רבות.

הדרן לדברי הרב הפוסק ולא ידעתי מה יוכיח הוכח מסברת הרב מהר"ש אלגאזי דאיהו סבר כהרב כנה"ג והלא שלמים וכן רבים החולקים לא חשיבי אפי' ספק אחד בדבר ופשיטא להו להוציא ס"ת אחר. ות דחשיב מה שנהגו באיז' עיר כהכנה"ג בזה כנקבע' הלכ' ואזדא ליה ספק השני של מהרש"א וכו' ולא כן הדבר אלא קבלו דעת הכנה"ג שהי' רב מפורסם וקבלתם לא הית' אלא במה שהוא סברתו ודאי ואין זה ענין לספיקות דעלמא דמהדר אס"ס דהכא פשיטא לן להוציא ס"ת אחר כל שאינו מבורר דעת הכנה"ג דלא קבילו עלייהו אלא מאי דסבר הכנה"ג ודאי.

ומה שצירף לזה ענין ספק ברכות להקל כי כאשר ישלים בס"ת הפסול לא יברך לאחריה ואם יוציאו ס"ת אחר מברך לאחריהם ובאנו לספק ברכות ככתוב בקונטריסו. אינן אלא דברי תימ' דמה ענין ספק ברכות לכאן הרי אם יוציא ס"ת אחר חייב לברך אליבא דכ"ע בלי ספק.

ומי שם פה לומר לא תעש' מצ'י כתקנה שאם תעשנה כמצות' צריך לברך וס' ברכות להקל הא ודאי לא ניתן ליאמר ואין כאן ספק. ובנ"ד אם לא הוצאת ס"ת אחר לדעת רובא דרבואת' בתראי לא קיימת מצו' והפסדת ברכ'.

ואם הוצאת ס"ת אחר אליבא דכ"ע קיימת מצו' וברכת כדין. דכל המחלוקת הוא אם יוציאו ס"ת או לא.

אבל אם הוציאו גם הרב כנה"ג מוד' דהקריא' והברכ' בו שתיים כהלכתן ומצו' וברכ' כתקנן. וכבר ראיתי שנרגש מתשו' הרדב"ז דפוס ויניציא סי' רכ"ט וכו' ע"ש בקונטריסו.

וכ"כ עוד הרדב"ז סימן תרכ"ו ועמ"ש הרדב"ז בתשו' דפום פירדא סי' תקס"ז ע"ש. ונ"ד לא דמו לדברי הרדב"ז דעדיף טובא ואין שונין לחכמים והרי הוא כמבוא"ר.

שוב ראיתי להרב בית דוד סי' נ"ט דהכריע הפך הרב כנה"ג מטעם דאם יוציאו יברך ברכ' אחרוני ע"ש והדברים מבוארים. ומ"ש דעיר שקבלו הוראת הכנה"ג אסרו עליהם להוציא ס"ת אחר משום פגמו וכו' לא נהירא דאימור דקבלו הוראתו משום שיצאו ידי חובתם בקריאת ז' גברי כ"א פסוקים אבל משום פגמו סברי דלא שייך הכא דהא נמצא בו טעות ופגום הוא.

ומה שהביא מדברי הרשב"ץ לא שמא מתיא דההיא בקריאת המפטיר ומה ראי' לנ"ד דלרובא דרבנן בתראי צריך להשלים בכשר. והעיר שנהגו כהכנה"ג לא קבילו עליהו אלא ודאי.

שלהכנה"ג דאי לאו דקבילו דינא הוא למעבד כרובא דרבוואתא בתראי שדחו דברי הכנה"ג בזה. אך משום דקבילו סברא נכונ' ואמיתית דלא קבילו אלא ודאו של הרב כנה"ג ומסתיין.

עוד כתב וז"ל ומ"ש שרבים ונכבדים פליגי על הרב כנה"ג מלבד שאין בו מועיל לאתרי דנהיגי כותיה וקוימו הורא' זו כהל"מ עוד זאת דהלא גם בנו דאזלי ומורו כהכנ"הג מהר"ש אלגאזי ואמבוה' דרבנן וכו' ומהר"א לפפא וכו' גם רבני קושטנדינא וכו' ושמעה אזני מפי זקן וכו' עיין בקונטרסו באורך.

ומ"ש דקבלו הורא' זו כהל"מ הפריזו על המד' דיש מקום לומר דנהגו כן בחשבם שהדין עם הכנה"ג. אבל השתא דיצאו לאור דברי גדולי ישראל שדחו דבריו בדוחק אמרינן דינהגו כמנהגם.

ועמ"ש הרב פר"ח במנהגי האסור ודידן עדיפא וספרין פתיחו כאשר המעיין בעיניו ירא' ולבבו יבין ואין רצונו להארוך בזה ואלמלא חזיתי דנכנס לפני ולפנים במ"ש דקבלוה כהל"מ לא כתבתי זה אפי' בדרך רמז. ומאי דמהדר לאפושי גברי רברבי אומר אני דמכל רבנן סמוכי דמזכיר אין בידינו אלא הרב הג' מהר"ש אלגאזי ז"ל.

ותו לא משום דמהר"א לפפא ורבנן דהוו כשהור' הרב ז"ל בקושט' ואיזמיר ובשעת מעש' שתק"ו יחדיו. אימור דסמכי עליה ולא עמדו בענין וירדו לעמקא דדינא.

והת"ח שנתוכח עמהם הרב כמ"ש בשיירי הי' ת"ח בעלמא. ומ"ש דבקושטאנדינא רכתא הוא העד שכך נהגו ואייתי בידיה אסהדתיא דההוא סבא עתיר' משם רבינו מהר"י רוזאניס.

אי בעית אימא דכיון דהכי נהוג מזמן שהור' הרב כנה"ג כן לא רצה מהירי רוזאניס לבטל המנהג הגם שאלמלא נהגו דמתו דעת עליון הפך הכנה"ג. ואי בעית אימא נלכה נא בתר אסהדתיא דהחכם השלם החסיד מהר"י כולי העד העיד בנו דבקושט' (נהגו הפך הכנה"ג והי' בזמן מהר"י רוזאניס ומהר"א נבון ושאר כוותהן ומי בכל ביתם נאמן דהי' כותב כל דבריהם כאשר עינינו הרואותבכתבי החכם השלם קדוש יעקב שרטט וכתב כל אשר שמע מפומיהו דרבנן וראיתי כמה קונט' לו ז"ל בכ"י ואפי' ספיקי דגברי גריס ובודאי צדק בעדותו.

ואפשר דההוא סבא נמי שפיר קאמר ובתר כן חזר בו רבינו מהר"י רוזאניס ואפי' בתנאי משכחת לה דבצפרא אמר הכי ולעת ערב הדר ביה כידוע. ועל כל פנים מהר"י כולי הוחזק לקדש.

ומ"ש הרב הפוסק נר"ו והוא עד אומר אני אמת ראה אלא דחכם הקהל נרא' לו כן ממ"ש הכנה"ג שכן הור' בקושטנדינא. אדהכי והכי לא תנינא מס' עדיות.

וגדול' ראי' עינינו הרואות ספרן של צדיקים שדחו דברי כנה"ג בדפוס ובכ"י הרב תורת חסד והרב פרח מטה אהרן והרב מהר"ר גבריאל איספיראנסה והרב מהר"י פראג"י והרב מהר"א הלוי והרב בית דוד והרב פרח שושן והרב שער אפרים והרב מהר"ם זכות והרב מנחת יעקב וכתבו שכך נהגו בעה"ק ירושלים ת"ו ועוד כתבו שהרמ"ע

הוציא ס"ת אחר מלבד אחרוני זמנינו כגון הרב מר וקציעה סימן קמ"ג והרב מטה יהוד' סי' רפ"ב וכיוצא שחלקו על הכנה"ג בפה מלא וכבר כתבו הרב בני חיי והרב מנחת יעקב דאלמלא ידע הרב כנה"ג דהרמ"ע סבר איפכא הי' מבטל דעתו אלא דהרב בני חיי כתבה בלשון אפשר והרב פרח שושן לא דק.

אף אנן נמי אמינא דאלו ראה הרב ז"ל גדולי עולם שדחו דבריו ודאי הי' מבטל דעתו. ומה גם דהרמ"ז כתב דהכי הוא על פי הזהר הקדוש ואלו הרח"ב בדעתו קרא דברי הרשב"י יענדנו כתר לראשו ע"ש.

ומעת' המעיין ישפוט בצדק דשפיר קאמינ' במחזיק ברכ'. ומה גם עתה דבסי' כ"ו מח"א הכרחתי שכל לשון הכנה"ג בכ"י קרי בחיל כמו שהבין מהר"ש הלוי.

ואגב רהטאי עתה שבא לידי תשובת הרב הפוסק נר"ו ראיתי בסעיף ראשון שהרגיש בלשון קצת ומהדר ליתובי אגב דוחקא והאמת יורה דרכו כמו שהבינו הגדולים ז"ל ואין הפנאי מסכים לעמוד במה שכתב בסעיף ראשון וסעיף שני ולדקדק בדבריו וישוביו ולא עמדתי אלא בסעיף ג' ההולך לקראתנו.

ואשר עד כה ברכנו ה' אמרי קדוש מורי' הרב הגדול מהרי"ך ז"ל כאשר כתבתם בראשית מאמר. וסמך על דברי הרקח ואף שהוא סמך בעלמא.

ויותר ממה שקריתי לפניכם כתוב על לוח לבי ואין רצוני להאריך ועמד קנה במקומו מגלה טפח ומכסה טפחיים הלא זה דברי הצעיר חיד"א ס"ט. הכי אח"י יען מפי כתב הרב המופלא מהר"ח הנז' אלי כתיב מלבד תשובתו הנזכר חזה הוית נטה ללו"ן כמלונ"ה במקש' ומצאה הקפיד' מקום לנוח על רזא דנא ועל אשר בקונטרס לדוד אמת כתבתי להלכ' פסוק' כדעתי הקצר' שלא כדברי הרב ומבין ריסי עיני כבוד חכמתו ניכר דנקיט מר מלתא בדעתי' כי ח"ו להקניט נתכונתי.

ואנכי איש צעיר מימי חרפי רח"ם ארחמנ'ו רח"ם רחמתי"ם לראש אענדנו נתעלס' באהבים ואומר עם קנ"י כתבים הבאים לשם כבודו ואנו מריצים אגרות זה לזה בכל לשון חיבה ואהב' רבה לכן כתבתי לו כי מעולם לא עלתה על דעתי להקניט ח"ו רק תור' היא וללמוד אני צריך ובשמים עדי וכזאת וכזאת דברתי בלשוני בכל כבוד לפייס להרב הנז' כדת מה לעשות.

זאת הית' לי שלא שלחתי תשובתי הנז' להרב נר"ו. אמנם כשאני לעצמי נאמר' ליכתב לעמוד על האמת כפי דעתי הקצר' וה' אלהים אמת ינחנו בדרך אמת לכוין אל האמת בתורתו תורת אמת כ"ר.

סימן כב בארעא סמיכתא לאזארי"טו אשר בערי אדום ארץ רבה. מה משפט ישראל אם חייב לקבוע מזוזה וביום השבת בדין עירובא.

אשר דרשני מר על אודות הלאזאריטו על ערבי"ם בתוכה עירובי חצרות דיש מקום לומ' דכיון דהם סגורים ומסוגרים ולא אפשר להו לעיילי ולאפוקי מרה"י לרה"ר או לכרמלית א"כ גם עירובי חצרות אינו טעון. וגם נסתפק אם ידע שיושב יותר מל' יום או ארבעים אי חייב לקבוע מזוז' דהויה דירה בעל כרחו ולא שמה דיר' ושכמ"ה: נהירו

דעיינין הן כל יקר ראתה עיני ספקותיו תשובה כאשר יהי' האופן אשר ימצאון שם בחצר הלאזאריטו כתות ישראלים החלוקים במספרם כמשפט וכל כת לבדה לא תגע יד לחבירתה כידוע אמנם רגילי שיוצא כל א מביתו לחצר אם צריכים עירובי חצרות.

דע כי זאת לפנים הי' פשוט לנו דצריך עירוב או שיזהר בצאתו לחצר כהולך במקום שאין עירוב והכי מוכח מדברי הר' שבלי הלקט והביאם מור"ם סוף סי' שפ"ב וז"ל ספינה שיש בה ישראלים רבים ויש להם בתים מיוחדים צריכים לערב ולהשכיר בעל הספינה רשותו וה"ת וכו"כ סי' שס"ו והביא הדברים בשלמות מרן בב"י וכן הביא משם א"ח וכן הוא בס' ארחות חיים ה' שבת אות תכ"ט ע"ש.

ומזה מבוא' דאף שעומד במקום דאי אפשר לעיולי ולאפוקי מרה"י לרשות הרבים או לכרמלי' והולכי על דרך אניה בלב ים אפ"ה צריכים לערב וכו"ש ביושבי הלאזאריטו שצריכין לערב כשיש ישראלים חלוקים ולשכו' רשות מהגוי. ונרא' פשוט דסגי לשכו' רשות מהקאפי"טאן שדר שם עם בני ביתו והוא מושל שם מטעם המלך.

אמנם יש לצדד דהגם דקי"ל דאורחים אם הוא יותר מל' יום אוסרים כמ"ש בבית יוסף סוף סי' ש"ע וכו"כ בשלחן הטהור שם והסכים בזה מהרש"ל בס' י"ח וכתב שם מהר"ל של דקבל מהזקנים שאסורים לטלטל ביריד לובלין ואולי שהם רגילים לבא וברגיל אוסר מיד כמו שאמרו בירוש' והביאוהו התוס' והרא"ש ע"ש והכא בלאזאריטו הוא יותר מל' יום.

מ"מ אפש' דכל זה כשהאורחים בפונדק דקיימא לאגרא והם שוכרים הבית לזמן שיושבים שם וכדמשמע משמעת' דפ' הדר דף ס"ה ע"ב. אמנם הכא בלאזאריטו משום שמיר' דיירי בלא אגרא כלל וגם אם רוצים הן חליפות למו והממונ' החליף של זה בזה לסיב' קלה א"כ גרעי מאורחים ואפש' דחשיב כאלו הם אין להם רשות כיון דאינם פורעים שכירות ורצו להחליף דירתם מבית זה לבית זה.

והרי זה דומ' למאי דאמרינן פ' הדר שם לענין משכ' בית דאי מצי מסלק לשוכר מסיק התם דאגרינן מהמשכ' דחשבינן דהוי רשות משכיר ולא שוכר וכמ"ש הריב"ש סי' תנ"ז וכן פסק מרן סימן שפ"ב. וה"ה בלאזאריטו דמצי מסלק ליה לא חשיב רשותו ולא בעי עירוב.

ברם לכי דייקת פורת' הא דמצי מסלק ליה בנ"ד מגן שויא דהרי שום אחד אינו יכול לילך לבית חבירו דכל חבור' שיושבת בבית אחד על הרוב זמנה חלוק משאר חבורות וזמנה מתחיל מיום שהגיעה לנמל. וחבורות אחרות כל אחת יש לה הזמן מיוחד דלכל א' מונין משעה שהגיעה.

ואינם יכולין ליגע זו בזו וא"כ העירוב הוא משום החצר שיד כלן שוה וכלם יש להם חלק אחד לכל חבור'. ומאחר שכן נהי דיש רשות לסלקו מהבית אשר הוא חונה.

אבל מחויב לתת לו בית אחר לישב שם עד מלאת ימי נזירו"תו. וא"כ נמצא דרשותו מהחצר אינו מסתלק כיון שיש לו בית זה או אחר.

אכן עדיין יש להסתפק קצת דשמה כיון דהבתי' האלה אינם שוכרים אותם אלא דרים בזמן זה מטעם המלך לשמור העיר מדבר באופן דשכיח בטורקיא"ה וחק זמן נתן להם לישוב רחוק מהעיר. אפש' דהבתים האלה לא חשיבי רשותם אלא כלם הם רשות המלך והממונ' אשר מינה עליהם.

ומה גם דודאי יש לו תפיסת יד אפי' הממונ' לשים בכל בית איז' כלי שהוא רוצה ובכה"ג אף שהשכי' הבית לא חשיב רשות השוכר כדאמר' התם גבי המן בר ריסתק וכמ"ש הריב"ש שם סי' תכ"ז. וא"כ הני בתים שדרים לזמן הישראלים לא חשיבי שלהם אלא כלם רשות המלך ומה שהולכים בחצר וכיוצא הוא מכח דירתם בבתים ואעיקרא הבתים לא הוו רשותם.

ברם כד דייקת פורתא עיניך לנכח יביטו דהא דאמרינן דאם יש לו תפיסת יד שיכול להניח איז' כלי שם המשכי' אף דהשכיר לגוי חשיב רשות המשכי' היינו דוקא לענין לשכ' מהגוי דהקלו לשכ' אפי' משכירו ולקטו ולהכי הקלו דאם יש למשכי' רשות להניח איז' כלי שם יכול להשכי' מהמשכי' וכמ"ש הרב אליה רבא והרב תוספת שבת סימן שפ"ב.

אך פסק מרן סי' ש"ע בעל הבית שהי"ל הרב' בתים בחצ' והשאלין או השכירן לאחרים ויש לו בכל א' מהם דברים שאינם נטלים בשבת מחמת כובדן או מחמת איסור' שהם אסורים לטלטלם אף לצורך מקומם אין הדרים בהם אוסרין עליו לפי שנעשו כלם אורחים אצלו וכו' ע"ש. ומדין זה מוכח בנ"ד דליכא בבתים שום כלי מהמלך דהו"ל כאלו השאליל הבתים לכל כת מהן לזמן דמקרו רשות הדרי' ואוסרין זה על זה.

ולפי זה צריכין הישראלים לערב וגם לשכ' מהממונ' אשר שם כי שם ביתו ודר עם בני ביתו וכמ"ש מור"ם סי' שפ"ב לענין בתים שבספינ'. וראיתי להרב מהר"ח בס' עצי אלמונים הנדפס מחדש שם כתב משם הגאונים שאין צריך לקנות רשות מהספינ' ומ"ש מרן בב"י משם ש"נ בשם ה"ר בנימין ליתיה בש"ל שבידינו סוף דף י"ד ואין מחמיר זולת ארחות חיים ולא שמע מחמירין וכדאי הגאונים לסמוך עליהם דלא שייך הנזר' כולי האי דהטעם שיהא קשה עליו ומתוך כך יצא ממנו וגבי ספינ' לא שייך שהוא רוצ' לפרוש בים ועיין בעבודת הקדש דף כ"ז דהמשמעות שצריך לשכ' זה תורף דבריו בקיצו' נמרץ וכפי דבריו ה"ה יש לומר' בלאזאריטו דלא שייך טעם רז"ל שאמרו כדי שיצא ממנו ולא ילמד ממנו שהרי בעל כרחו מכניסין אותו לזמן נועד שלא ברצונו ולא ישכ' רשות הגוי.

אמנם אין נרא' להקל ומ"ש שדברי ה"ר בנימין שהביא מרן ליתנהו בשבלי הלקט. כנרא' שלא ידע הרב נר"ו שבבלי הלקט שבידינו הוא קיצו' ואין זה שבלי הלקט בשלימות שהי"ל למרן.

ופי' דמתנוע' דבריו משמע הכי דאלו ידע לא הול"ל ליתיה בש"ל שבידינו כאומר זו נסחת מרן ונסחתינו אינה כן ויש לסמוך על נסחתינו. אלא הול"ל אעפ"י שאינה בש"ל שלנו.

זהו קיצו' ש"ל ואינו בשלימות וסהדא רבא מרן שכן הוא בארוך). וכבר זכינו לשבלי הלקט כ"י ושם כתוב הלשון כמו שהביא מרן.

ומ"ש שלא שמע מחמירין. איהו בדידיה ואנן בדידן ואזני תשמענה על דבר אמת מכמה רבנים בעלי הוראה שפירשו לים ושכרו הספינ' מרב החובל.

ומאחר דהרשב"א וארחות חיים וה"ר בנימין ודאי ידעו מדברי הגאונים ואפ"ה הצריכו לקנות רשות הגוי ודאי הכי קי"ל דלא פלוג רבנן כדאמרינן בעלמא. איברא דלענין מזוזה נרא' בעיני דפטו' הדר בבי' בלאזאריטו הגם דיושב יות' מל' יום ולא מטעם שכתב השואל דדיר' בעל כרחו לאו שמיה דירה דזה סברת ר' יהודה פ"ק דיומא ואנן קי"ל כרבנן דסברי דדיר' בעל כרחו שמה דירה וכמ"ש הרמב"ם בה' מזוזה כל השער' שהיו במקדש לא הי"ל מזוזות חוץ משער נקנו' ושלפנים ממנו ושל לשכת פרהדרין מפני שהלשכ' הזו הית' בו דירה לכ"ג בשבעתבשבעת ימי הפרשה עכ"ל אלמא משמע מסתמות דבריו דפסק כרבנן וחייבת מדאורייתא דדירה בע"כ שמה דירה.

אמנם נראה לפטור ממ"ש הרמב"ם ופסקו מרן דסוכת החג ובתים של ספינה פטורים שנעשו לדירת עראי. ואף הלאזאריטו מהוי לדירת עראי.

והגם דכתב מרן בבית יוסף סוף סי' רפ"ו שדין שואל בית בח"ל כדין השוכר ומטי בה משם ה"ר מנוח וכתב שם דטעמא דבח"ל פחות מל' יום פטורה דהוי דירת עראי ע"ש והי' מקום לו' דיותר מל' יום הוי דירת קבע והבתים של לאזאריטו נהי דאין נותנים שכירות מ"מ הוי כהשאלום. אבל נרא' דכיון דעיקר הלאזאריטו לדירת עראי פטורים הבתים דהוי כבתים של ספינה דהשוה אותם הרמב"ם לסוכת החג דאפי' בא"י דחייב מיד פטור.

ובתים של ספינה זמנין טובא דידיעי באמדנא ורגילו' דמשכי טפי מל' ואפ"ה פטורי. ולכי תידוק דירת ישראל בבתים אלו גרע משאלה דבשאלה יש שואל כפי' ומשאל מתרצה אבל הכא זהו חק העיר ליכנס שם זמן בע"כ ולא דמי לשאנה ולא ללשכת כ"ג.

ומה גם דכבר כתבנו לפיל דהממונה רשאי להחליף הבית ושילך לבית אחר. ומעיקרא בשוכר מגוי איכ' פלוגת' דרבוואתא דר"י פסק דשוכר מגוי פטור כמ"ש בהגמ"י והגם דקי"ל כהרמב"ם בשוכר מגוי דחייב והכי פשטה הוראה.

מ"מ בנ"ד נרא' לכ"ע דפטור דאין זה ביתו אפי' לדירת עראי כיון שיכול להוציאו מבית זה לבית אחר. .

ועתה נתחדש לי מפי מגידי אמת דזמנין מחליפין מלאזאריטו זה ללאזאריטו אחר והוה עובדא בדאיכא אינשי טובא בלאזאריטו זה ולא נשא אותם הלך הלכו האישי"ם ללאזאריטו אחר. ובכי האי נראה דהוי דירת עראי לכ"ע.

ועוד בה דמסתמא כיון שהם בתי מלכות לא יוכל לקבוע מזוזה בדלת כהלכה גם שכיריה בקרבה ימחו בידו מכמה טעמים וכדאי בזיון וקצף. ועמ"ש אני הדל בספרי הקטן פתח עינים פ"ק דיומא ע"ש.

הכלל העולה דלפי דעתי הקצרה הדרים בזמן מה בלאזאריטו לשמור חקיו של אדוני הארץ גם לפי מה שהגידו דזמנין דהויא חלופי מלאזאריטו ללאזאריטו צריכין לערב ולשכור רשות מהממונה אשר מינהו הדוכוס להנהיג הלאזאריטו ופטורים מלהניח מזוזה בבתים שדרים בהם. וכן הוא המנהג: סי' כג על אודות אשר נהגו באחת הערים דעל אב ואם כשהחזן עושה התשלום ביום ל' כמנהג שאחר תפלה בבית הכנסת אומרים השכבות ופ' לא יבא עוד וכו' ברגע ההוא אומר החזן לכל מי שהוא אבל על או"א שיגלח.

ואמרו כי זה שני' ערער אחד מהם שאין לגלח על אב ואם רק אחר ל' ונאספו יחד שאר חכמי העיר והתירו. ואתה קדוש הכרח הכרחתני לגלות דעתי בזה ושכמ"ה.

תשובה אנכי איש צעיר ידעתי בינ"י ידעתי מי הוא האוסר וראיתי דבריו בכ"י ממש וטעמו כי מרן בב"י סי' ש"ץ כתב דגערה אחר ל' ובתוך ל' לאו כלום הוא ואין לומר הלכה כדברי המיקל אלא בתנאים עכ"ד בקיצור. ונראה דבדין חלקו עליו שאר החכמים דהלכה רווחת דהלכה כדברי המיקל אף בפוסקים כמו שנראה בהדיא מדברי מרן בית יוסף בכמה דוכתי ונהירנא חדא בסי' שצ"ו ע"ש.

ותו נעלם מהרב האוסר הנז' דברי הרב שיירי כנה"ג א"ח סי' תקמ"ח בדין זה עצמו דהורה דגערה מהני ביום ל' דהלכה כדברי המיקל אף בפוסקים. וגם האחרונים הרב נאמן שמואל סי' מ"א והרב בית דוד סי' קצ"ב והרב דבר משה חי"ד סימן פ"א העלו כן והזכרתי דבריהם בס' הקטן ברכי יוסף י"ד סי' ש"ץ.

ועוד אני אומר דאפשר לומר דמ"ש מרן בבית יוסף דדעת הרי"ף והרמב"ם דלא מהני גערה תוך ל' נראה דכונת מרן דאחר ל' שכתב הוא אחר מקצת היום. ותוך ל' היינו עד יום כ"ט כאשר יראה המעיין.

ועיניו תחזינה משרים דמכל מקום הראיות שהביאו לזה הרב נאמן שמואל והרב דבר משה יש לדחותם. אמנם נראה בעיני דיש לחלק בין גלילותנו לערי אדום דבמקומינו דרובם ככלם נהגו שלא לגלח באב ואם עד עבור איזה ימים או שבועות אחר ל' וגוערין בהם.

אז אם אירע שגערו ביום ל' לאסטניס מהני ובהכי מיירי האחרונים הרב כנה"ג והרב נאמן שמואל והרב בית דוד והרב דבר משה כי הדז"ל היו בגלילותנו כי גלילות טורקיא"ה דרובם ככלם נשארים בלי גלוח כמה זמן אחר ל' ודברי חכמים קיימים דיש חילוק בין אב ואם לשאר. וכשתסתכל יפה בדברי הגהת סמ"ק סי' נ"ז אתה הראת לדעת דכל עצמו לא אתא אלא להתיר בערב הרגל.

ולהלכ' כתב דאם אינו ערב הרגל אם צערו מותר. אבל לא אצטריך ל' האי דינא למעשה דהם נוהגים להחמיר ג' ירחים או יותר רק להלכה קאמר.

ומאי דשר"ו חכימיא רבנן בתראי הנז' כבר אמרנו דדבריהם באתרין דרובא דעלמא בחלקו"ת ישיתו בין אב ואם לשאר. וגם זה שגערוהו ביום ל' האיכא גערה לפי מה שהוא אדם.

וגם בבקר פסקו לו ל' בבית הכנסת. ואחרי בו ביום גערו בו.

חבל בעיר הנז' שבכל אדם בעת שפוסקים הנ' אומרים למי שהוא על אב ואם שיגלח. נמצאת תקנת חכמים בטלה לגמרי ואין הפרש בין אב ואם לשאר ואינו ניכר החילוק כי אם באמירה קלה בעת פסיקת הל' שאומריה לו שיגלח.

ובכי הא דבטלה תקנת חכמים לגמרי גם הרבנים הנז' יודו דלא נכון לעשות כן לעקור דברי חכמים כי בבת אחת פוסקים הל' ואומרים לו לגלח וקבעו לעשות כן לכל ונמצא דאין הפרש בגלוח בין אב ואם לשאר כי על הכל מגלחין יום ל' תיכף אחר תפלה. ואם היתה תקנת חכמים מתקיימת בצד מה החרשנו זכר לדבר ממ"ש הרב ט"ז בי"ד סי' קי"ז דכל דבר שהתירו הכתוב בפירוש אין כח ביד חכמים לאסור והשיג עליו הרב חוות יאיר סימן קמ"ב דהכתיב לנכרי תשוך ואסרוהו רז"ל שעא ילמד ממעשיו.

ורבנן בתראי אמור רבנן בטעמא דלא כ' הרב ט"ז אלא שאין כח ביד חכמיה לאסור לגמרי מכל וכל וה"נ רז"ל לא אסרו רבית גוי לגמרי אלא ביותר מכדי חייו אסרו לע"ה ולת"ח אפי' יותר מכדי חייו מותר וכיון דאכתי פש שריותא בצד מה לית לן בה. ומעין דוגמא וזכר לדבר בנ"ד אם תקנת חכמים מתקיימת באיזה אופן הנה מה טוב.

אבל לעקור תקנת חכמים לגמרי שאין הפרש בין אב ואם לשאר דכלם מגלחין אחר תפלת השחר ביום ל' לא אריך למעבד הכי. ויש להביא ראי' ממאי דאמרי' פ"ק דכתובות דף ג' ע"ב דתניא מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי וכו' ומסכנ' ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי ולא מיחו בידם חכמים ובשני לא יכנוס ואם מחמת האונס מותר וכו' מאי סכנה אלימא דאמרי בתולה הנשא' ליום הד' תהרג נהגו לגמרי נעקריה אמר רבה דאמרי בתולה הנשאת ליום הד' תבעל לטפסר תחילה האי סכנה אונס הוא משום דאיכא צנועות וכו' ולעקריה גזרה עביד דבטלה ותקנתא דרבנן מקמי גזרה לא עקרינן.

וכתבו התוס' וז"ל תקנה מקמי גזרה דרבנן כי פריך לעיל לעקריה לא משני תקנת דרבנן מקמי גזר' לא עקרינן כדמשני הכא משום דלעיל פריך ולעקרוה ויקבעו יום אחר כיון דאינו מכוון אלא להעביר' על דת כשיקבעו יום אחר נא יחושו ולא מעקירא תקנתא דרבנן הואיל ויהא יום א' קבוע אבל הכא פר"ך ולעקרוה ולא יהא שום יום א' קבוע שאם יקבעו יום אתי ובעיל באותו יום ולהכי משני מקמי' גזיר' לא עקרינן תקנתא דרבין שלא יהא שום יום א' קבוע עכ"ל, והנה מדברי התוס' מוכח דכי עקרי תקנתא דרבנן מיום אל יום שפיר דמי ולא שמה עקיר' ולכאור' יש להעיר דהא בריש מגילה אמרינן דאי ס"ד אנשי כנה"ג י"ד וט"ו תקון אתו רבנן ועקרי תקנתא דתקיננו אנשי כנה"ג והתנן אין ב"ד יכול לבטל וכו' אלמא אפי' מיום אל יום נחשב' עקיר'.

והרב פרי חדש בנימוקי מים חיים הקש' ממ"ש התוס' שם דף ה' ע"ב גבי מאי דאמרינן ובקש לעקור ט"ב ממקומו והקשו התוס' והא אין ב"ד וכו' ותירצו דרצה לעוקרו מטי ולקובעו בעשירי ומוכח דכי עקר מיום ליום אחר לא שמה עקיר' והא מריש מכילתין מוכח איפכא כדאמרן. והרב בני חיי בלקוטים הביא קושיא זו ופריק לה בתלתא פירוקי ויש בהם איזה גמגום לא ע"ט האסף.

אמנם משמעתי' לא קשיא דכיון דאיכא סכנה דאמרי בתול' הנשאת ליום הד' תהרג להכי שרי לעקור מיום אל יום והא מיהא מתקיימת בצד מה תקנת רז"ל אמנם התם בריש

מגיל' בטעם קל לא עקרינן מיומא דתקיננו רבנן. וכן בההיא דטפסר אי הוו עקרי מיום אל יום כיון דאיכא מקצת סכנ' וכיוצא שרי אלא דמאי דפריך ולעקריה בטפסר היינו לגמרי ולהכי משני גזרה עבידא דבטלה ותקנתא דרבנן מקמי גזר' לא עקרינן: הראת לדעת דאפי' מקמי שמדא לא עקרינן גזר' דרבנן לגמרי ואפי' מיום אל יום לא עקרינן אלא כי איכא סכנה כוללת או במקצת.

וכ"ש בנ"ד כי לפי מנהג הזה עוקרין תקנת רז"ל מכל וכל שהם תקנו דבאב ואם גם שעברו ל' דבשאר מתים יגלח עוד יוסיפו צרה לגדל פרע עד שיגערו חביריו ולפי מה שכתב השואל בעירו עקרו תקנת רז"ל מכל וכל דא"ו ואשאר מתים שוו בשעריהם וליכא אלא אמיר' קלה כמות שהיא מהחזון בעת שפסקו הל' דלא חשיבא כלום כי תקנת רז"ל שיצטער יותר על או"א משאר מתים ואמירת החזון מה זו עושה ומ"ש האחרונים לאסטניס דמועיל גערה ביום שלשים כבר כתבנו לעיל והדבר מבואר.

ואם נפשך לומר ממקום שבאת תברא בצדה דשם פ"ק דכתוכות דף ג' מקמי הכי אמר רב שמואל בר יצחק לא שנו אלא מתקנת עזרא ואילך שאין בתי דינין קבועים אלא בשני וה' אבל קודם תקנת עזרא שבת דינין קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום קודם תקנת עזרא מאי דהוה הוה ה"ק אי איכא בתי דינין הקבועים האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום וכן פסקו הפוסקים ולדידן איך רב שמואל בר יצחק רצה לעסור נטוע תקנה קבוע' דאפי' משום שמדא לא עקרינן.

אלא דכיון שהטעם של התקנה בטלה שבת דינים קבועים בכל יום ממילא בטלה התקנה. והכא בנ"ד תקנת רז"ל היתה בימי האמוראי' שהיו מגדלים זקנם ואיסור התגלחת הי' לגלח הראש.

אז תקנו רבנן שעל אב ואם יוסיפו על ל' עד שיגערו בו מפני שעל הרוב לא יהי' כ"כ צער על שער הראש אכן בערים האל שמגלחים זקנם כבר בל' יום הוא צער גדול וגנאי לשבת עם חביריו ותקנתם בטלה דע לך כי לא מחכמה שאלת על זה דהרי אסרו רז"ל לגלח בחש"מ כדי שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול.

וידוע דבימי התנאים והאמוראים וזמן הגאונים ואיזה זמן אחר הגאונים לא היו מגלחים זקנם כלל. כי הדבר מפורסם דבערי האיברופא נתהוה מנהג זה מאיזה זמן מפני סיבה לגוים ונמשך בעוה"ר לישראל בהכרח מפני גוים שנושאים ונותנים עמהם.

ועתה בחול המועד שגדל זקנם מצטערים ומוולים הכל ושלא יגלח בערב הרגל כמעט לא אפשר ואם יהיה הוא ס' רחוק ובתוך המועד ודאי מנוול ונמצא דאדרבא תקנתם שלא לגלח כדי שלא יכנסו מנוולים בערי' אלו זה קלקלתם שהם וודאי מנוולי' באמצע הרגל ובי"ט האחרון וגדל צמרם. וכבר קיימו וקבלו כל ישראל שלא לגלח זקנם בחש"מ והמגלח זקנו בחש"מ ענש יענש.

משום דגזרת רז"ל אין לה ביטול. וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו.

וה"ה בנ"ד אף שהכל בל' יום מנוולים ומצטערים צריך לקיים תקנת רז"ל שיהיה איזה הפרש שוצטער יותר באב ואם משאר מתים ואין לעקור תקנתם מכל וכל כדאמרן.

ולמאי דאתאן עלה מ"ש ר' שמואל בר יצחק דכשב"ד קבועים בכל יום ליתא לתקנתא דנשאת בד'.

נראה דכונת רב שמואל בר יצחק דכי תקון רבנן דבתולה נשאת בד' הכי תקון דזה דוקא כשב"ד קבועים בב' וה'. ובהכי ניחא מאי דקאמר ר"ש בר יצחק אבל קודם תקנת עזרא שב"ד קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום ופריך מאי דהוה הוה ומשני ה"ק אי איכא ב"ד וכו' וצריכין אנו למודע"י אטו ר"ש בר יצחק לא נשמר לדבר נכונה ודיבר מה שאינו צריך לנו והצריך יכחידנו תחת לשונו.

אמנם ר"ש בר יצחק בחכמה יסד אר"ש ורמו דכבר היה לעולמי' קודם תקנת עזרא שב"ד קבועים בכל יום ובודאי שהתקנה מבוררת ומפורשת דוקא כשב"ד קבועים בב' וה'. ומשם נלמוד דאי איכא ב"ד קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום.

וזה לא הוצרך לפרש דודאי לא אתא נקודם תקנת עזרא דמאי דהוה הוה. שוב ראיתי בשיטה מקובצת לכתובות שהעיר על זה וז"ל קשיא לי למה ליה למתלייה דיניה רב שמואל בקודם תקנת עזרא כלל לימא בקצור ל"ש אלא שאין ב"ד קבועים בכל יום אבל ב"ד קבועים בכל יום אשה נשאת בכל יום וי"ל דרב שמואל הוה קשיא ליה היכי מצינן למימר דתקנת חכמי' תעקר כלל והלא תקנות חכמים הם תקנות קבועות שאפילו שיתבטל הטעם לא תתבטל תקנתם כדאיתא בכמה דוכתי ותקנה זו תקנה קבועה היא דאפי' מקמי שמדא לא עקרינן לה ותרין לה רב שמואל דמתני' הוא דשמעינן הכי דאי בעו רבנן לתקוני בהחלט דאפי' שיתבטל הטעם לא תתבטל תקנתם לא ה"ל למתני' לפרושי טעמא שפעמים בשבת וכו' אלא ה"ל למתני' בהחלט בתולה נשאת ליום ד' בלא טעם אבל השתא דקתני טעמא במתני' שפעמים בשבת לומר דמעזרא איתא להאי תקנה וכו' דאי איכא ב"ד האידנא כקודם תקנת עזרא אשה נשאת בכל יום ומאי קאמר רב שמואל לא שנו פירוש' דמתני' קאמר עכ"ל.

וכן ראיתי שכתב הריטב"א בחידושו וז"ל אי איכא ב"ד דקבועים האידנא פ"י והא קמ"ל דאף על גב דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו שאני הכא דמעיקרא כשנשנית משנתנו על דעת כן נשנית דכי איכא בתי דינים הקבועים בכל יום דליהדר דינא כדמעיקרא עכ"ל. וכונת הריטב"א והרב בצלאל מבוארת דהתנא במשנתנו גילה דהתקנה בפירוש היתה כל זמן שב"ד קבועים בב' וה'.

ומכל זה נשמע מה שאמרנו דתקנת חכמים בסתם שלא גילו בש"ס דהיתה בפירוש כשהדבר כך וכשיתבטל תתבטל. הוא תקנה עולמית דדבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו וה"ט דאיסור גלוח בחש"מ כדקאי קאי.

וה"ה לנ"ד דצריך לעשות הפרש בין שאר מתים לאב ואם כדתקון רבנן. והדברים ק"ו דהרי מוכח מכמה דוכתי דתקנת רז"ל אף אם בטל הטעם תקנה לא זזה ממקומה וכמ"ש הרב המגיד פ"ג מה' מאכלות אסורות עמ"ש הרמב"ם דהורו הגאונים דגבינה שהגויים מעמידין בעשבים אסורה וע"ז כתב הה"מ דעת הגאונים הוא דעת נכון דכיון דהגבינה נאסרת במנין אעפ"י שבטל הטעם לא בטלה גזרה שכל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו וכו' שאפי' במקומות שידוע שמאוס להם חלב טמא ולא יערבוהו.

וידוע שאין מחליקין וכו' וידוע שמעמידין אותה בציצי הפרחים אע"פ כן גבינה שלהם אסור מפני שהוא דבר שנאסר במנין עכ"ל. וכן מביא הרב פר"ח י"ד סי' קי"ו ס"ק ב' מכמה סוגיות ודברי התוס' והר"ן.

והעלה בדבריו שכשאסרו בתחילה לא אסרו אלא כשיש תשש כגון מים אחרונים משום מלח סדומית וגלוי משום נחשים ובמקומות שאינם מצויים לא גזרו ולא נכנסו תחילה בכלל הגזר' וכיוצא בהם בזה יש להתיר במקום שבטל הטעם דכך תקנו מתחילה. אבל תקנות קבועות כלליות כגון שאלה בה' פסח ל' יום מקודם ועשיית מלאכה בע"פ מפני הקרבן אף שבטל הטעם לא בטלה התקנה עיין בדבריו באורך.

ויש סעד לדבריו מדברי הרמב"ן בחידושיו לע"ז על דף י"ג ע"ש ודוק בדבריו ומדברי הריטב"א פ"ק דכתובות שהבאתי בסמוך וכ"ש בנ"ד דלא בטל הטעם דכבוד או"א חמור בכל מקום ובכל זמן רק נתחדש צרעת הזקן ומנהג רע ומר זה אחר כמה מאות שנים שנחתם התלמוד ודאי שתקנתם לעשות הפרש בין או"א לשאר מתים במקומה עומדת.

ומה שכתב השואל במכתב לאמר שיש טוענים שכך הוא המנהג. לזה אומר שכפי הנשמע נעשה בקרוב ואין לילך אחר מנהג שאינו כהלכה.

ואפי' אם חכם הורה לאיסור ונהגו העם בחושב' שמן הדין אסור ושוב נתברר שאינו אסור. מותרים כל העם לנהוג החר.

ואינו ענין למ"ש דברים המותרים וכו' וכמו שכתבתי במקומו. וק"ו בנ"ד שזה המנהג עוקר תקנת חכמים לגמרי שאין הפרש בין אב ואם לשאר מתים כמו שתקנו רז"ל ודאי אין לילך אחריו כפי דעתי הקצרה.

ועיין במנהגי האיסור להרב פר"ח א"ח סי' תצ"ו סעיף ב' וסעיף ג' וסעיף יו"ד ומה שכתבתי אנכי איש צעיר בקונטרס שיורי ברכה י"ד סי' רי"ד משם הרב הגדול מופלא בדורו מהר"ש עמר זלה"ה אב"ד ור"מ דק"ק מארוויקוס יע"א וכל פרוודהא ודוק היטב כי קצרת. ועוד כתב השואל דהיו א' או שנים שלא היו רוצים לגלח בל' אך אם יום יעמדו על אביהם אחר ל' ויהיו נקראים ביום כ"ט והזהירום באדרע וחיל שיגלחו יום ל'.

ולי ההדיוט נראה שאם כנים הדברים כמ"ש השואל שלא יפה עשו. להזהיר שלא יעשו כתקנת חכמים לחלק בין אב ואם לשאר.

ואי חיישי משום לא תתגודדו הלא כבר כתב הרב נאמן שמואל סי' יו"ד לענין גלוח בימי העומר בל"ג או בל"ד דמיום א' למחרתו לא שייך לא תתגודדו ע"ש. ותו דאעיקר' תקנת חכמים שאמרו עד שיגערו בו חביריו כך היא דכל א' יגלח ביום חלוק מהשאר.

לפי מה שרוצה ויכול לסבול. ויגערו בו חביריו ורעיו הבושים להיות בחברתו שזו היא הגערה באמת דתקון רבנן.

ואם כן נמצא דמתחילה לאו כל אפיא שוין וא' יגערוהו במספר סמוך לארבעים וא' קודם וא' אחר מ' וכיוצא וכן המנהג פשוט בארץ הצבי ובכל גלילו' טורקיא"ה שכל א' על אב ואם נשאר כשיעור שיכול לסבול ושיגערו וזמנו של זה לא כזמנו של זה כמפורסם.

ולענין מה ששאל השואל בכתבו היכא שאירע יום כ"ט בערב שבת שהשלשיה בשבת אם יגלח.

דע דהר' כרם שלמה סי' כ"ח התיר לגלח בע"ש אף דלתספור' ל' יום ע"ש ועיין להרב בית דוד בסופו מ"ש עליו. ויראה המעיין שמה שהקשה על הרב כרם שלמה וכן על מ"ש מור"ם בדרכי משה בדברי המרדכי ע"ש באורך לא קשיא מידי כמו שיתבאר למעיין מתוך דברו דרכי משה עצמו.

אמנם בשגם הלכה כדברי המקל באבל אף בפוסקים כמו שנאמר. מכל מקום בדין זה כבר פשט המנהג מקדם קדמתה לאסור התגלחת ביום כ"ט ובמקום דהמנהג פשוט בדור דורים לאסור תו אין להקל מטעם הלכ' כדברי המקל וכמו שכתבתי בעניותי במקומות אחרים ודוק כי קצרתני.

סימן כד שאלת ממני ידיד נפשי מה עמדי בישוב הני תרי פסקי דרמו אהדדי דקי"ל דמלך מדינא צריך לעמוד בב"ד כמ"ש פ"ב דסנהדרין ינאי המלך עמוד על רגלך וקי"ל כרבנן דמלך אינו חולץ שהוא בזיון כמו שכתב הרמב"ם ואלו ת"ח מעיד מעיד מיושב והוא חולץ ושכמ"ה. תשובה אחא משבחא למה זה תשאל לשמי.

באתרא דזקוקים לחמו בלחמי. ואולם להפיק רצונך באר"ש באנו ואני בתומי.

רחמנא ליצלן מכסופא דשמי'. ואען ואומר.

דבר זה נבוכו בו האחרונים וגדול הדור מהרח"א ז"ל בעץ החיים פ' בשלח דף ע"ב אסקיה בצ"ע. (וכונת הקושיא דת"ח רוצה לקיים המצות ומוחל על כבודו ומוחל שהדיינים בישיבה כי כן הוא מצותן וכבודו מחול כמ"ש הטור ומרן סי' רמ"ד רק שכתבו שיעשה לו הדור קצת והכי אמרו בש"ס פ"ק דקדושין דף ל"ב והכא דמצות הדיינים בישיבה אפי' הדור קצת לא בעי דידיע הת"ח דמצותן בישיבה ומחלי וכבר אמרו רז"ל שהקב"ה אמר לאברהם שב ואתה סימן לבניך שהם יושבים ואני עומד.

ומאי דאמר ר"נ אפרח עלי בר אווזא משום דאשת חבר לא ידעה ולא מחלה ודוק היטב ואפשר לומר דרוב הפוסקים ס"ל דעדות ע"ה מיושב בדיעבד כשר כמו שמבואר בדברי מרן בבית. יוסף בח"מ סי' טו"ב וסי' כ"ח וכ"כ התוס' בזבחים דף י"ו ע"א.

והשתא לגבי מלך אמרינן שיעיד מעומד וכן א"ל שמעון בן שטח לינאי עמוד על רגלך ויעידו בך ואינו בזיון אם יעמוד ולכך אמר לו שיקיים מצותו. אבל חליצה הוא ביזוי ואתי שום תשים שתהא אימתו עליך ודחי מצות חליצה דהמלך מתבזה דבעינן וירקה בפניו ומשו"ה אינו חולץ.

אבל הת"ח בעדות שהוא למצוה ולא לעכובא דגם ע"ה אם העיד מיושב העדות כשר משום כבוד התורה מותר להעיד מיושב ואהני יקרא דאורייתא לשוויי כמו ע"ה בדיעבד. אמנם מצות חליצה היא מצות ה' כמות שהיא ואין הת"ח חושש שיש בה בזוי שהוא רוצה לקיים מצות ה' כמות שהיא דהתם אין הפרש בין לכתחילה לדיעבד.

אמנם מלך כיון דהעמידה לפני ב"ד אינו זלזול והיא מצוה מן התורה הנה זה עומד לפני ב"ד דכבוד ת"ח עדיף מכבוד המלך. וחזה הוית להרב משאת משה בח"מ סי' ס"ג שעמד

בזה והבי' משמא דגבר' רבא מהר"ח אלפאנדארי זלה"ה שתירץ דכל מצוה שעיקרה משום כבודו של ת"ח כגון מצות ועמדו שני האנשים שהיא לכבודם של ת"ח ת"ח גופיה פטור וכתב על זה דמלבד דמי מפיס דמצות עמידה משום כבוד הדיינים ולא גזרת מלך הרואה יראה דליתא דבאמת אמרו התם האי עשה והאי עשה פלי ועמדו ואת ה"א תירא עשה דכבוד תורה עדיף ואי כדברי הרב הלא גם עשה דעמידה לפני הדיין משום כבוד תורה נגעו ביה ומאי עדיפותא דאיך עשה טפי מועמדו דמדחי מקמיה אלא ע"כ עשה דעמידה לפני הדיין אין לו ענין וסרך כלל לתורה ולתעודה רק כשאר מצוה דעלמא והיינו דקליש האי עשה כנגד כבוד תורה ופשוט עכ"ל.

ולי ההדיוט יש לישיב דברי הרב מופת הדור מהר"ח אלפאנדרי ז"ל ולא לדחותם באמת הבנין דליתא. ומ"ש מלבד דמי מפיס וכו' איני מכיר דהרי הרב מהרח"א ז"ל אתי לתרוצי קושית מהר"ם הלוי ז"ל ותריץ יתיב בזה ולמאן דאתי לתרוצי סוגיאוליתובי דעתא במאי דמקהו אקיתא אין לומר מי מפיס.

ומאי דמקשה דמאי עדיפותא דאיך עשה טפי מועמדו דמדחי מקמיה לק"מ דעשה דועמדו להוסיף כבוד לדיין ועשה דאת ה"א תירא שלא לחסר כבוד ת"ח המעיד ואין להוסיף כבוד לדיין בחסרון כבוד ת"ח המעיד וכל שלהוסיף בכבוד הדיין הוליד את חסרו"ן כבוד חכם שכמותו המעיד לא עבדין.

והיינו דקאמר האי עשה ועמדו להוסיף כבוד לדיינים והאי עשה את ה"א תירא דמכלל היראה שלא לחסר כבודו עשה דכבוד תורה עדיף שלא לחסר כבודו. ובהכי ניחא מה שפירש"י את ה"א תירא.

ולכאורה היה מקום להעיר דכיון דהש"ס קאמר עשה דכבוד תורה הול"ל ואהבת את ה' אלהיך דמוכח דאפ"י נחמיה העמסוני הוה דריש ליה לרבות ת"ח ואמטול הכין לא פירש בפ' ואהבת את ה' אלהיך דקדים וכמ"ש מהרי"ל בתשובותיו סי' א'. ובשגם יש להשיב כמ"ש אני עני בקונט' יעיר און דף מ"ח ע"א ע"ש.

לפי דרכנו ניחא טובא דהכא שלא לגרוע כבוד הת"ח צודק טפי את ה"א תירא וכבוד דנקט הש"ס לאו דוקא אלא נקט הכי דהוא לשון המורגל בש"ס בכמה דוכתי. ויש להעיר על הרב משאת משה דהשתא דנחית לדחויי דברי הר' מהר"ח אלפאנדארי זלה"ה איך לא בנה עליו דייק ממ"ש בסנהדרין דף י"ט דא"ל שמעון ן' שטח לינאי המלך עמוד על רגלך ויעידו בך ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיה העולם אתה עומד שנאמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה' הרי דקאמר דטעם ועמדו היינו כי אלהים נצב בעדת אל ועומדים לפני ה' וזהו כנגד היסוד אשר יסד הרב מהר"ח אלפאנדארי ז"ל דטעמא טעים כי ועמדו לכבוד פ"ח הדיינים כמבואר.

וקרא הכי כתיב ועמדו וכו' לפני ה' לפני הכהנים והשופטים. ואולם יש לקיים דברי הרב מהרח"א הנז' במ"ש רש"י בפ' וירא שאמר הקב"ה לאברהם שב ואתה סימן לבניך שאני עומד במדת הדיינים והם יושבים שנאמר אלהים נצב בעדת אל (ועמ"ש בב"ר) וא"כ הקב"ה כביכול חלק כבוד לת"ח שהם הדיינים שישבו והוא כביכול עומד.

ומאחר שכן כל אדם עד ובעל דין הבאי' לב"ד מצותן בעמיד' ועמדו שני האנשים לכבוד הדיינים אשר כביכול הנה זה עומד והם יושבים וק"ו להם כי אלהים נצב. ומש"ה עמידה טובה גם היא למלך הוכנה ושפיר קאמר ליה לא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר וכו' דלא מחל הקב"ה שישבו אלא לדיינים משום כבוד התורה אבל למלך לא מחל והיינו דקאמר שמעון נ' שטח לא לפנינו אתה עומד כלומר לפי דעתך דלא חיישת ליקרין קום לך משום כבוד השכינה ומינה תשכיל אשר כביכול ניחא ליה לכבוד תורה שיישבו הדיינים ואלהים נצב.

והיינו דקאמר קרא ועמדו לפני ה' לפני הכהנים והשופטים כלומר ועמדו לפני ה' ואתיא מכללא לפני הכהנים והשופטים וישכיל אנוש כי חפץ ה' בכבוד תורת הדיינים שהם יושבים וכביכול הוא עומד. איכו השתא האי מרבנן דאתי לאסהודי מותבינן ליה לפיכך רצה ה' להגדיל כבוד תורה שהדיינים יושבים והוא עומד וגם הת"ח והוא עד גדול כבודו כדיינים ומאת ה' היתה זאת לעמוד ובעלי תורה יושבי'.

אבל עדים דעלמא צריכי לכבד לדיינים אשר כ"י רוצה בכבודם והוא עומד ועמדו שני האנשי' לפני ה' לפני הכהנים כדאמרן. ומפי דשפר קדמיה דהרב משאת משה לתרין קושיא הלזו לדפתי הקצרה אמר רב הנח"ה שובר"ת וכבר אנכי העירותיהו בספרי הקטן ברכי יוסף ח"מ סי' כ"ח ועוד הארכתי קצת בענין זה בהגהותי לה' מלכי' ושם כתבתי דקושיא זו אינה קושיא לרוב שיטות הראשונים ושם הבאתי דברי קדשם יצא עת"ק מפיהם ומפי כתבם ע"ש ודוק.

סי' כ"ה.

אבקשה את שאהבה נפשי יגלה דעתו בראובן שנפטר בחצות ליל ש"ק ורוצים לקברו ליל מש"ק אחר חצות ולעשות לו הקפות אי שפיר למעב' הכי. או"ד יותר טוב לקברו תכף בליל מש"ק ולא יעשו לו הקפות יורנו המורה כדת מה לעשות ושכמ"ה: תשובה למה זה תשאל לשמי והנה עמך שלומי אמוני גם ישיש וש"ב אל המחנה.

אמנם בעבור כבודו הנה נא הואלתי די"ו לכתוב שתי אותיות בס"ד. עיקר מטרין מנהג ההקפות מראש מקדם לא ראיתי בפוסקים ומחברים זולת בס' מעבר יבק שם כתר דנוהגים לעשות הקפות ול"ו סדרים סדר דברים.

רק את זה ראיתי להרב כנסת הגדולה סי' שנ"ז שכתב וז"ל נוהגים לעשות הקפות למת קודם קבורה. וראיתי בחידושי אגודה בסוף תשובות מהר"י ווייל כתוב שיצא המנהג להקיף בית הקברות ממ"ש פ' אלו מגלחין מעשה באשה אחת שהקיפה ע"כ ואולי כיון להקפות שעושין למת עכ"ל והדבר קשה על הרב אשר נטה דעתו לומר דכיוון להקפות שעושין למת.

והרי כתב המנהג להקיף בית הקברות ולא תוכל האר"ש שאתו לומר להקיף הקפות שעושין למת. ותו דהמעשה באשה הוא פ"ו דשמחות גבי מי שיש לו חולה מקיף בהר הבית דרך שמאל שאומרי' לו השוכן בבית הזה ירחם עליו ושם נאמר מעשה באשה אחת שחלתה בתה ועלתה זו והקיפה ולא זזה משם עד שבאו ואמרו לה שנתרפאתה.

וכיוצא בזה אמרו שם לענין מי שאבד אבידה שמקיף ואומרי' צו השוכן בבית זה יתן בלב מי שמצא' ויחזירה לך מעשה באלעזר ובחנניה בן חזקיה בן גרון שאבד ס"ת שלו לקוחה בק' מנה ועלה והקיף ולא זו משם עד שבאו וא"ל נמצא ס"ת. ויש להעיר על הרמב"ם פ"ז דבית הבחירה דמייתי ב' חלוקות אבל ומנודה דתנן פ"ב דמדות והי"ל לכתוב השתי חלוקות דחולה ואבידה דהווי חידושא טפי ואיכא בהו מעשים אשר נעשו כמו שמבואר פ"ו דשמחות כמדובר.

ותנא דמתני' תנא ושייר. אתאן לדידן דמעשה באשה וכו' ליתיה פ' ואלו מגלחין כמ"ש הרב כנה"ג והרב סמך על מ"ש בשו"ת מהר"י וייל בחי' אגודה (והרב עצמו השיב על ס' פנים חדשות בכיוצא בזה בהקדמתו) אמנם הוא בשמחות פ"ו וכן בספר האגודה הוא בנימוקי מס' שמחות ע"ש אלא שהרז"ל כמדומ' שנא בא לידו ס' האגודה.

ומתוך הדברים הרי הוא כמבואר דאין כונתו על הקפות שעושים למת דלא נגע ולא פגע במעשה האשה שחלתה בתה ונתרפאת אמנם אפשר שנהגו לפניו מי שיש לו חולה להתפלל בבית הקברות ומקיפין בית הקברות לבקש סליחה ורפואה לחולה בזכות הצדיקים ובזה כתב האגודה סמך ממעשה שהקיפה כד שהעם יתפללו השוכן בבית הזה ירחם עליו.

וא"כ אינו ענין להקפו' שעושין על המת שוב מצאתי בס' מטה משה סי' תשפ"ט בערב ראש השנה שכתב ז"ל נוהגין לילך על בית הקברות ומקיפין אותו כמ"ש באגודה פ' ואלו מגלחין מעשה באשה שחלה בנה והקיפה העזרה מכאן נראה המנהג להקיף בית הקברות ומרבים שם בתחינות וראיתי להגאון מהרש"ל שהיה נותן צדקה טרם שיתחיל להקיף וכו' עכ"ל וכלשון הזה כתב הרב של"ה דף רי"ג ע"ב.

הרי מבואר שהבינו דברי האגודה כמו שכתבנו בעני ותנו אלא דגם הרבנים הנזכרים כתבו שכתב האגודה פ' ואלו מגלחין וסמכו על הכתוב בחידושי אגודה שבשו"ת מהר"י וייל. אמנם לא כתבו הרבנים הנז' דהמעשה הוא פ' אנו מגלחין.

ויתכן דמ"ש האגודה שהמנהג להקיף בית הקברות אעיקרא לא כיוון אנא על מה שנהגו בערב ראש השנה דוקא ועל ערב ראש השנה דוקא קאי ולא כמו שכתבנו וכך נראה מהרב מטה משה והרב של"ה ז"ל ואין להאריך והוא תימה על הרב כנה"ג דנעלם ממנו מ"ש הרב מטה משה ושמעתיה בפומיה כולי יומא.

ולענין הקפות על המת לא מצאתי מי המנהיג הראשון רק שכתבו שכך נהגו להבריח הרוח ות הרעות מעל המת. ואומרים שמסורת בידם שאם נקבר בלילה אין עושין לו הקפות עכ"ד ולמה ששאל השואל אם בנ"ד יקברוהו אחר חצות ויעשו לו הקפות.

לדעתי הקצרה נראה שיקברוהו תכף במוצאי ש"ק ולא יעשו לו הקפות. והיה טעמו של דבר חדא שאחר חצות קשה בעיני לעשות הקפות דכיון דאין עושין הקפות בלילה שהוא זמן שליטת הסט"א ה"ה אחר חצות דהגם דבצר מה יש התעוררו' רחמי'.

מ"מ עדיין לילה הוא ויש שליטה וכמבואר בכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר וכתוב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו ער בקר. והרב האר"י זצ"ל הזהיר שלא יקראו מקרא בלילה וההולכים אחרי ההדרי"ם.

מנהגי האר"י זצ"ל אין קורין אפ"י אחר חצות מקרא וזה פשוט. ושמעתי מהמקובל המופלא ח"ק כמהר"ר שלום שרעבי זל"ה שהיה מפקפק על מה שנהגו לקרות בבתי כנסיות סמוך ליום תהלים ונתפשט מנהג זה בכל ארץ ישראל שיש חבורות לזה.

והיה אומר שאולי אין תהלים בכלל אזהרת הרב ואין ולא ורפיא בידיה. והמקובלים נמנעו לקרות תהלים בחול כל שלא האיר היום.

גם לענין מ"ש הרב ז"ל שלא לתת צדקה בלילה. נמנעים אפ"י אחר חצות.

הגם שהרב מהר"י צמח כתב דלא אמרה הרב ז"ל אלא לכוין הכונה של היום אבל כתיב עושה צדקה בכל עת. ואני בעניי הבאתי לו סמך מהירו' כמ"ש בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' ר"ל ובכל זאת יש נמנעים.

והדברים ק"ו לעשות הקפות בלילה דאפ"י אחר חצות אין לעשותם. ועוד יש לקברו תכף במוצאי שבת קדש דעדיין יש הארת שבת כמ"ש רבי' האר"י זצ"ל והרמ"ז זל"ה הזהיר שלא לומר וידוי במ"שק עד חצות לילה וא"כ יש נחת רוח למת דעדיין יש איזה הארה בשמים מהארת שבת קדש ועוד בה שאם קוברים אותו תכף אכתי לא עלו עליה כ"ד שעות משנפטר וטוב לו.

(ב) ואשר שאלת איך קוברים בתוך כ"ד שעות ויתכן שעדיין הוא חי כמו שאירע איזה פעמים. דע דקי"ל לא חיישינן למיעוט ואפ"י ר' מאיר למיעוטא דמיעוטא לא חייש.

וכאשר יש סימנים מובהקים שמת והוא רעה חולה להלינו בלילה לפי הזהר הקדוש שהוא צרה גדולה לגוף ונפש שמתדבקים רוחות רעות וזה רע לו ורע לאחרים (הגם שלפי הדין אפשר דזה בכלל הלינו לכבודו דשרי) כל שיש הסימנים מצוה לקברו. ואם אחד בכמה רבבות יארע שהוא חי אין עלינו סרך איסור וכך נגזר עליו.

ומעין דוגמא כתב הרב מהר"ח ז"ל דמי שהרג ועתיד למיפק מיניה זרעא מעליא הקב"ה עושה שלא ימצאו עדים ולא יהרגו לרוצח ויצא לאור זרע קדש ממנו וה"ה בנ"ד יש לומר להפך שאם יטעו בסימנים כך גזרתו ית' ולא יש איסור כלל כל שעשו עפ"י התורה וגם שלא לגרום רעה לו ולנפשו.

וידיד נפשי הרב הבן יקר לי כמהר"ר ישעיה נר"ו הראה לנו סוגית נדה דף ס"ט ע"ב הזב והזב' מטמאין עד שימוקו אמר רב גזרה שמא יתעלף ופסקו הר"מ ה' משכב פ"ו דין ד. ויש לחקור דלמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן ויש לחלק ודוק בכל האמור כי קצרתי.

סי' כ"ו שאלה. בת עשרים ושתים שנה שלא ראתה כלל ובדקו' נשים חכמניות והיא ככל הנשים ולא יש לה שום אחד מסימני איילונית ושאלו לרופאים ואמרו דעל הרוב אחר נשואיה תראה.

והבת הזו עמדה ונשאת ושמרה ז"נ כדין תבעוה להנשא ותטבול רק יש שנסתפק אם תברך על הטבילה מאחר שלא ראתה כלל בכל שנותיה. יורנו המורה ושכמ"ה.

תשובה זו אינה צריכה לפני דאעיקרא כי תקון רבנן משום אפרושי בתבעוה להנשא היינו אף שלא ראתה כלל מחשש חימוד ואחר ז"נ טובלת ומברכת וכך פשטה הוראה

בישראל ודין זה הוא בין גדולה בין קטנה כשתבעוה להנשא צריכה לשמור ז"נ כמבואר בי"ד סי' קצ"ב ומילתא פסיקתא היא בין קטנה שלא ראתה כלל בין גדולה שכבר פסקה לראות צריכה לשמור ז"נ וכן כתב הר' המפורסם מהר"י עייא"ש זלה"ה בתשובות בני יהודה סי' ס"ג דדין זה דתבעוה להנשא היינו אפי' בזקנה מסולקת מן הזמנים והם דברים פשוטים ושם כתב דהגם דאינה רואה דם נדה כלל יש לחוש לדם חימוד דגם זקנה יצרה אלבשה וחומדת ככל הנשים עכ"ד.

ותימא עליו דהוצרך להביא ראיות לזה והדבר מפורש בהרשב"ץ ברמזי נדה שכתב בהדיא אהא דתבעוה להנשא וכן זקנה ושמעתתיה בפומיה כולי יומא דהוא מארי דאתריה. וראיתי להר"ן בחידושי נדה על דף כ' שכתב וז"ל האי דם חימוד הוא פירשו בו דם חימוד הוא וטהור והקשו על זה מדאמרינן פ' בתרא דמכילתין תבעוה להנשא ונתפייסה צריכה ז' נקיים כלומר משום דמחמדת אלמא משמע דדם חימוד טמא אלא ודאי האי דקאמר דם חימוד הוא לא לטהרו אמר כן אלא להראות חכמתו ול"נ דאפשר דאי קים לן ודאי דדם חימוד הוא טהור והאי דצריכה ז"נ משום דאגב חימוד מתעוררים דמיה ואע"פ שדם חימוד טהור אפשר שנמשך אף דם נדות עמו עכ"ל ולשיטה זו גבי זקנה שתבעוה לינשא יש לומר דאע"ג שכבר זה שנים חדל להיות לה ארח מ"מ יש לחוש לדם חימוד ואגב דם חימוד אפשר דנמשך דם נדות עמו.

וה"ה בנ"ד דאע"ג דלא ראתה אפשר דיהיה לה דם חימוד ונמשך דם נדות ופשיטא דצריכה לשמור ז"נ ותטבול ותברך ככל הנשים ומעיקרא הכי תקון לספור ז"נ ולטבול ולברך והכל על הספק. אך קשה דזו פלוגתא דרבוואתא דהרמב"ם פ"ג מה' מילה פסק דאנדרוגינוס כשמלין אותו לא יברך שהוא ספק והראב"ד סבר דמברך.

וא"כ נימא דלהר"מ לא תברך אם תבעוה לינשא ולא ראתה וכ"ש בנ"ד ויש אריכות דברים בראשונים ובאחרונים בסוגית במה מדליקין לרבות שינוייה"ם דאביי ורבא שם וכמה שיטות בזה ואין לנו עתה פנאי לעמוד על הענין. ולכל הדברות ולכל האמירות נראה דנ"ד לא ודמי לאנדרוגינוס ודכוותיה דהתם כשעושה המצוה הוא בספק משנ"ה סברי הרמב"ם וסיעתו שלא יברך.

אמנם הכא בתבעוה לינשא מצות חכמים לשמור ז"נ מספק. וכאשר כבר קיימה גזרת חכמים וספרה לה ז"נ.

מעתה ודאי אינה יכולה ליטהר עד שתטבול ואין הטבילה עתה מספק אלא ודאי עתה ששמרה ז"נ צריכה טבילה ובזה כ"ע מודו דמצות טבילה באה אח"ך ואם בספירת ז"נ היה צריך ברכה דרך משל אז לדעת הרמב"ם לא תברך מספק אבל עתה ספירת ז"נ באה מקודם. אך הטבילה היא ודאי דזו צריכה טבילה ליטהר ולכך תבעוה לינשא מס' שומרת ז"נ ואח"ך צריכה טבילה ודאי ומברכת א"נ דהכי תקון רבנן מעיקרא ז"נ וטבילה וברכה כי היכי דלא לזלזלו בה.

וחזה הוית בחידושי הרשב"א לנדה בההיא דדף כ' האי דם חימוד שכתב דפירשו המפרשים דדם חימוד טהור ותמה מההיא דתבעוה להנשא ומסיק דמשמע דדם חימוד טמא ע"ש והיינו מ"ש הר"ן דפירשו והקשו. ויש להעיר אמאי הרשב"א לא משני

כהר"ן דלעולם דם חימוד טהור אלא אפשר שנמשך דם נדות כמו שהבאתי דבריו לעיל וכן משמע מדברי רש"י ז"ל ביבמות דף ל"ו ועיין מה שפי' ביומא דף י"ח ובנדה דף ס"ו.

ואפשר דדעת הרשב"א דאי אמרת דדם חימוד טהור זו שתבעוה ובדקה ולא מצאה כלל א"כ הויא כעין ס"ס ספק אם ראתה ואם ת"ל ראתה ולא הרגישה אפשר דלא ראתה דם נדות ובכלל כי הא לא חיישינן והו"ל לרבא לומר דתבעו' להנשא תבדוק ואם לא ראתה כלל טהור' אך אם מצאה הגם דדם חימוד כשר תשמור ז"נ דשמא דם נדות יצא עם דם חימוד ואמאי קפסיק ותני דלעולם בעיא ז"נ.

ועוד ראיתי להרשב"א שם שכת' אמאי דאתמר התם הוה יתיב רב עובדיה קמיה ארחי' ואמר דם חימוד הוא דארחי' ר' עובדיה דאי לא אמאי קאמר יתיב רב עובדיא ושוב לא נצטרך לומר דלעיל גריס רבה והכא רבא עכ"ד ויש להרגיש דמה הרוחנו בזה דהא אמרינן בהא דאיפרא הורמיז דשלחה לרבא שתין מיני דמא וכולהו אמרינהו ומוכח דרבא הוא דאמרינהו ובתרא לא ידעא ואסתייעא מילתא ושדר לה וכו' ובשליחות זה לא הוזכר רב עובדיה ודוחק גדול לו דאדלעיל סמיך ורב עובדיה אמרינהו נמי לשתין דמא ולכן הוצרכו התוס' לומר דלעיל גרסינן רבה.

ומאי דהוקשה לו אמאי קאמר הוה יתיב רב עובדיה אפשר לומר דאידי דבסמוך אמר ר' אלעזר דם חימוד והוה יתיב קמיה רבי אמי ור' אמי חקר לדעת אם האמת כן דהוה דם חימוד במבחוץ. וכלפי זה אמר גם בזה הש"ס הוה יתיב רב עובדיה קמיה לומר דרב עובדיה לא נסתפק כר' אמי אלא סבר וקביל.

חוזרנו לנ"ד ולדעתי הקצרה הכלה הלזו בנ"ד תשמור ז"נ כדת הנשים ותטבול ותברך כאמה בתה והנלע"ד כתבתי וה' יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כיר"א ס' כ"ז. האז ראתה עינינו במכתב למ"ר על דברת מיש בס' הקטן חיים שאל ס' ב"ן על אודות גלוח הזקן במספרים להחזיק במעוז פסק מרן דשרי.

ואתה קדוש אמרת כי הרב מכתם לדוד ז"ל אסר ורצית שאעמוד בדבריו לגלויי דעתא אי הדרנא בי ושכמ"ה. תשובה הנה האמת דכאשר כתבתי בענין הנזכר לא הוה בידי ס' המכתם להרב הגדול הנזכר והן עתה דרשתיהו פגשתיהו לדעת זו כחו ונבהלתי מראו' שכותב על זה דאין לעשות התורה פלסתר ולכפו' על האמת פסכתו ותמהני איך כותב לשון זה על פסק מרן הקדוש בשגם השבח השביח למרן ז"ל קסתו לא נסוג אהור לכתוב מרורות.

ותו אמאי לא חייש מר לזכות את ישראל וירדפם עד חובה והוא היודע ועד מכות הארץ דצריכי לגלח זקנם ואיך לא אפיך בזכות רבבות אלפי ישראל. ואני בעניי כמעט שעברתי רוב דבריו רואה אני דיש להשיב עליהם תשובה נצחת את כל ונכחת.

האמנם לא יכול יוסף להתאפק להשיב על כל דיבור ודיבור כי כן דרכי בלמד ספרי האחרונים אחרוני זמנינו להשיב על העיקר ופותר את הטפ' שאם באנו לכתוב אין אנו מסופקים ולהג הרבה יגיע' בשר איכו השתא את קסת"י נתתי בעקרו של דבר ותוקפי

להסביר פנים הנראיין על דברתי מלכי צדק מרן ז"ל וללמד זכות על אחינו בית ישראל בגלות החיל הזה בכל הערים האלה בס"ד.

תנן פ"ג דמכות ואינו חייב עד שיטלנו בתער ר' אליעזר אומר אפי' לקטו במלקט או ברהיטני חייב ואתמר בש"ס דף כ"א ת"ר ופאת זקנם לא יגלחו יכול אפי' גלחו במספריים יהא חייב ת"ל לא תשחית אי לא תשחית יכול אם לקטו במלקט וברהיטני יהא חייב ת"ל לא יגלחו הא כיצד גלוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער.

רא"א וכו' מה נפשך אי גמיר ג"ש לבעי תער אי לא גמיר ג"ש מספרים נמי לא לעולם גמיר ג"ש וקסבר הני נמי גלוח עבדי. ואיכא למידק לפום ריהטא דמאי מספקא ליה אי ר' אליעזר גמיר ג"ש ומסיק דר' אליעזר גמיר האי ג"ש דפאת פאת הרי אמרי' בשבת דף קל"א דר' אליעזר סבר דג"ש מופנה מצד אחד למדין ומשיבין והאי ג"ש דפאת פאת אינה מופנ' כי אם מצד אחד דכתיב לא תקיפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך והוה סגי דלימא לא תקיפו פתת ראשכם ואת שבזקנך כמ"ש בקדושין דף ל"ה אך פאת דכהנים אצטריך לגופיה והשתא לר' אליעזר דמופנה מצד אחד למדין ומשיבין הרי יש להשיב דשאני כהנים דריבה בהם מצות יתירות ואין למדין ומאחר שכן מאי מספקא לש"ס אי ר' אליעזר גמיר האי ג"ש או לא גמיר ומסיק דגמיר הרי לדידיה דר' אליעזר לא גמרי' מהאי ג"ש דאינה מופנה אלא מצד אחד.

וראיתי בחידושי קדושין לחד מקמאי והיא שיטה שנדפסה בקושטא שהקשה בהא דאמרינן התם בקדושין א"כ נכתוב קרא את שבזקנך וז"ל וא"ת אי הוה כתיב הכי מי דרשינן ג"ש והא ליכא אך פאת מינייהו דמייתר דפאת ראשכם אצטריך דהו"א הקפת כל הראש הוא דאסר ואי הוה כתיב בכהנים וזקנם לא יגלחו הו"א דאתסר להו שום גלוח בזקן וכו' וצ"ע עכ"ל.

ואפשר דרשי שם בנועם שיח אמרי קדוש רצה ליישב זה וכתב וז"ל א"כ דלהכי הוא דאתא לכתוב את שבזקנך דהו"ל נמי כמאן דכתיבה פאה וכו' והדר לילף גלוח דהשחתה בפאת פאת ישראל מכהנים אי נמי בבנין אב חייב פאת זקן בכהנים וחייב פאת זקן בישראל עד כאן לשונו. ויש לדקדק אמאי אצטריך רש"י לכתוב אי נמי בבנין אב וכו' הרי כבר כתב דהו"ל כמאן דכתיב פאת וילפינן פאת פאת והא תו למה ליה לכתוב א"נ בבנין אב.

והתוס' שם כתבו הא דבנין אב לחוד ע"ש. וחזה הוית בתוס' ר"י הזקן כ"י שכתב על דברי רש"י הללו וז"ל פירש הקונטריס א"נ בבנין אב אע"ג דבכהנים ריבה בהם מצות יתירות הוה ילפינן גלוח שיש בו השחתה בגלוי מילתא עכ"ל.

והשתא אפשר דרש"י הוקשה לו דאיך קאמר בש"ס א"כ לכתוב קרא את שבזקנך והרי אי כתיב הכי הו"ל גזרה שוה שאינה מופנה כלל אפי' מצד אחד וכמו שהקשה בחידושי קדושין הנזכר. ולכן כתב דהו"ל כמאן דכתיבה פאה א"נ בבנין אב דזה הוי גלוי מילתא וכמ"ש ר"י ויכול ללמוד מבנין אב או מג"ש אף דאינה מופנה דבכגון זה דהוא גלוי מילתא מהניא ג"ש שאינה מופנה או בנין אב.

ובהכי ניחא סוגיין דהיינו דאסתפק בגמריין אי ר"א גמיר ג"ש דהגם דבעלמא ר' אליעזר סבר דמופנה מצד אחד למדין ומשיבין הכא דהוי גלוי מילתא בעלמ' גם ר"א סבר דלמדין ואין משיבין. וראיתי בחידושי קדושין לחד מקמאי הנז' שכתב וז"ל הא כיצד גלוח שיש בו השחתה הוי אומר זה תער וא"ת ודילמא לא תשחית בין במלקט ורהיטני ולא יגלחו אפי' במספרים ואהניא לן ג"ש דפאת פאת לחיובי ישראל אפילו במספרים דאי מלא תשחית הו"א דוקא בתער ובמלקט ורהיטני לאו כ"ש ואין לומר כאן אין עונשין מן הדין שהכל בכלל גלוח אלא ודאי הא דכתב רחמנא השחתה ללמוד על גלוח כתביה דבעי גלוח שיש בו השחתה ואי לאו ג"ש הו"א ישראל בהשחתה הוא חייב אבל בגלוח דמספרים לא ובכהנים אפי' גלוח דמספרים עכ"ל.

ועין רואה כי דברים ככתבן קשים לשמוע ונראה דחסר לשון וצ"ל כלשון הזה דאי מלא תשחית הו"א דוקא בתער ובמלקט ורהיטני וכיוןדישראל חייב במלקט ורהיטני כהנים לאו כ"ש הוא ואין לומר כאן אין עונשין מן הדין שהכל בכלל גלוח. וי"ל דא"כ לכתוב לא תקיפו פאת ראשכם ופאת זקנך אלא ודאי הא דכתב רחמנא השחתה ללמוד וכו' כצ"ל כך עלה במחשבה להגיה בדבריו וכונתו דאימא דהג"ש אתא לחייב בכל לישראל וכ"ש בכהנים ותירץ דא"כ לא לכתוב השחת' בישראל ומדסתם הוה אסרי' בכל ומכ"ש כהנים ולא לימא ג"ש אלא ודאי הא דכתב רחמנא השחתה ללמוד דבעי גלוח שיש בו השחתה: ואנא חזיתיה להרב מכתם לדוד ז"ל בי"ד סימן כ"ח פלפל בחכמה בסוגיין דמכות דידן ומקשה ורמי על הברייתא הנז' דקתני יכול אפי' גלחו במספרים וכו' דמה נפשך האי תנא גמיר ג"ש או לא גמיר.

אי לא גמיר קשה אתחילת דינא וסוף דינא דהא כדאיתי' והא כדאיתי' ואי גמיר ליעביד הג"ש לחומרא. ותו מאי קאמר הש"ס אדר' אליעזר אי לא גמיר ג"ש מספרי' נמי הרי אי לא גמיר מספרי' מהיכי תיתי הא בישראל לא כתיב גלוח.

ותו דהג"ש אינה מופנ' אלא מצד א' ולמדין ומשיבין. ותו דלפום סוגיא דקדושין דמפיק לג"ש דפאת פאת לפטור נשים תו ליכא הפנאה מצד אחד.

ותו קשו סוגיות אהדדי דבמכו' סבר דג"ש להשחת' ובקדושין קאמר דהג"ש לפטור נשים. זהו תורף אשר הערה הרב ז"ל הערות וחקירות בסוגיין בקצור נמרץ והוא ז"ל האריך למעניתו הלא בספרתו.

ולי ההדיוט לא ידענא מאי אסתפק ליה להרב ז"ל אי תנא דבריתא גמיר ג"ש אי לא והרי מפורש בסוגיין דף ל"ה הנז' דבג"ש גמיר דאמרי' דיליף פאת פאת לפטור נשים ופריך אי משום ג"ש מיבעי ליה לכדתניא לא יגלחו וכו' והכי מפרש בהדיא ריב"ן בסוגיין. ומה שהקשה ליעביד הג"ש לחומרא י"ל דגלוי מילתא הוא דאין השחת' אלא בתער וכמ"ש ר"י בתוס' קידושין כ"י שהבאתי בסמוך.

א"נ כמו שתירץ בשיטת קדושין הנז' דלכתוב לא תקיפו פאת ראשכם ופאת זקנך כמדובר. ומה שהקש' מאי פריך אר' אליעזר אי לא גמיר אפי' מספרים נמי י"ל דאכהנים קאי דנתסרו מספרים שכתוב גלוח בהם ומר' אליעזר מוכח דכהנים וישראל תורה אחת להם דשרו ולא אצטריך הש"ס לפרש.

והרב ז"ל לא נחה דעתו בתירוץ זה כמו שכתב שם ולדעתי הקצרה ניתן ליאמר וכך פירשתי טרם ראיתי דברי הרב. גם מה שהקשה דאינה מופנה אלא מצד א' ומשיבין כבר פריקנא לה בעניותין בדברי ר"י הנאמרים באמת דהו גלוי מילתא ובכי הא למדין ואין משיבין ומה שהקשה דלפום סוגיא דקידושין דיליף פטורא דנשי מפאת פאת ליכא הפנאה ותו דהני סוגיי דמכות וקידושין סתרא"י נינהו.

הני בי תרי קושיי לא ידענא מאי קשיא ליה להרב ז"ל דהא פריך בקדושין דהג"ש נימא דלא אתא לפטור נשים אלא אתי לגלוח שיש בו השחתה ומשני א"כ נכתוב קרא את שבזקנך מאי פאת זקנך ש"מ תרתי ופירש"י והתוס' דהשתא שמעינן הג"ש לנשים דפטורי ולגלוח שיש בו השחתה ע"ש וא"כ הרי איכא הפנאה והסוגיות רוח א' להם ותלכנה שתיהן.

אמנם מה שהקש' דאין כאן הפנאה דהא אצטריך לנשים הא בסגנון אחר איכא לאקשוויי בלמו' נשים בג"ש דאי כתיב ואת שבזקנך כמ"ש הש"ס ועבדינן הג"ש לנשים ליכא הפנאה וכמו שהקשה בחידושי קדושין הנז' וכתבנו בעניותנו דהוי גלוי מילתא כדבר האמור. והרב מכתם לדוד ז"ל איהו מפרק לקושיותיו וז"ל אשר על כן מכח כל הני פרכי אית נן למימר דסוגיא דמכות אזלא כאיסי דהתם בקידושין דמפיק לפטורא דנשים מג"ש דקרח' קרחה וגם אתיא כמ"ד מופנה מצד אחד למדין ואין משיבין ויש לדעת דהא דלחומרא מקשינן אין זה אלא כשהדבר שקול ואין הדעת והסברא נוטה טפי לקולא וכו' ובמכות ידע הש"ס דבלא ג"ש דפאת פאת היינו לומדים במה מצינו ליתן את של זה בזה להחמיר ולומר דבין בכהנים בין בישראל חייב בתרוייהו וכו' וכי תימא דישראל מכהנים לא מצו למילף דשאני כהנים שריבה וכו' הרי כתבו התוס' התם בקדושין דגוף המצוה לא היינו לומדים אבל פירוש המצוה גמרי שפיר מהדדי ואם איתא דהג"ש היא ליתן של זה בזה תקשי בלא ג"ש גמרינן במה מצינו אלא אצטריך ג"ש לדון להקל דע"כ לא אתיא ג"ש אלא להכי דאל"כ לא נצרכא והיינו דמקשי על ר"א או לא גמיר ג"ש אפי' מספרים לא בלימוד מה מצינו כל זה לפום סוגיא דמכות אבל סוגית קדושין אתיא כרבנן דאיסי דמחייבי נשים בקרחה ולדידהו צריכה ג"ש דפאת לפטור נשים וכיון שכן לדידהו לית לן ג"ש לענין זה כלל אלא במה מצינו וכ"ת נילף לחומר' איכא תרי הוכח' לקול' דנכתו' גלוח והשחתה בכהנים וגם דהול"ל לא יגלחו פאת זקנם אלא ה"ק ופאת זקנם שאמרת בישראל דהיינו השחתה אינו אלא אי איכא גלוח וה"נ בישראל מכ"ש ונמצאו דברי הרא"ם מאירים ומזהירים לפום סוגיא בקדושין ולכך לא הזכיר ג"ש כלל דכי גמירי ג"ש לענין פטור נשים הוא דגמירי עכ"ל בקצור נמרץ עיין בספרו הבהיר באורך.

ועם האדון הסליחה שבא לחלוק עלינו את השוין ואמר מר דסוגיי פליגי אהדדי. ולא עוד אלא דמוקי סוגיית מכות כאיסי בן יהודה דלא כהלכתא.

גם מ"ש דאתי' סוגית מכות כמ"ד מופנה מצד אחד למדין ואין משיבין קשה דקיימינן אליבא דר' אליעזר נמי ואמרי' בשבת דף קל"א ופ' הערל דר' אליעזר סבר למדין ומשיבין כמו שכתבנו לעיל. ומ"ש דלקולא מקשינן כשיש סברא ומטי בה משם הרב קרבן אהרן במדות אהרן בג"ש ח"ז שהביא ראי' מפ"ק דקדושין ככתוב בס' המכתם ז"ל

יש להרגיש בהם דהם דברי התוס' בקדושין סוף דף ל"ד והוא ז"ל עסיק בסוגית קדושין דף ל"ה ואמאי אצטריך להרב קרבן אהרן.

הן אמת שהרב קרבן אהרן גופיה על פי מדותי"ו הו"ל להזכיר דברי התוס' וכמו שהשיגו הרב חוות יאיר סי' ר"ג. אמנם ני ההדיוט נראה לי שב השגת הרב חות יאיר דכיון דדבריו הם דברי התוספות בסוגיא עצמה לא הוצרך להזכירם דהרואה הסוגיא ודבריו יבין את זאת כי משם חפר אוכל ולא אתא אלא ללמד על הכלל ופשוט בעיניו ומטעם זה לא הוצרך להזכיר דברי התוס' בחולין נמי כיון דבסוגי' קדושין דמייתי הדבר מבואר בתוס'.

אמור מעתה חזו דאתאי בישוב הרב המכתם ז"ל בסוגיית מכות דהו"ל ללמוד במה מצינו לחומר' ואמאי אצטריך הג"ש אלא דאצטריכא לקולא. ולפום ריהטא לפי דעת הרשב"א והר"ן דמילתא דאתיא בג"ש טרח וכתב לה קרא הי' מקום לומר דגם מילתא דאתיא במה מצינו טרח וכתב ומסר הג"ש וכן משמע מדברי רש"י בראש השנה דף ל"ד גבי מאי דאתמר התם האי תנא מעיקר' מייתי לה בהקשא והשתא מייתי לה בג"ש הכי קאמר אי לאו ג"ש הוה מייתינא לה בהקשא השתא דאתיא ג"ש הקשא לא צריך.

ומדברי רש"י משמע דלכולה מילתא אהני הקשא ואפ"ה מייתי מג"ש עיין בדבריו אלמא מילתא דאתיא בהקש טרח וכתב ומסר הג"ש וה"ה נימא דמילתא דאתיא במה מצינו טרח וכתב ומסר הג"ש: הן אמת דראיתי להגאון מהר"ר לייב בס' טורי אבן בשיטתו לר"ה דבנה דייק על פירש"י ופירש פירוש אחר בש"ס דההקש לא אהני ליתן של זה בזה ולהכי אצטריכ' הג"ש עיין בספרו באורך.

ונעלם ממנו דזו של כת הקודמין הוא כי הרז"ה בס' המאור פירש בש"ס כפירושו ובסוף דבריו כתב והרב רבינו שלמה לא פירש כן ע"ש. אמנם דעת רש"י נרא' דדבר הלמד בהקש תבא הג"ש וכן משמע מדברי רש"י בסוגיית קדושין שהבאתי לעיל שכתב דהו"ל כמאן דכתיב פאת א"נ בבנין אב וכו' ומשמע קצת דמילת' דאתיא בבנין אב אתיא נמי ג"ש.

אמנם בסוגית קדושין שם אמרינן נשתוק קרא מיניה ותייתי בק"ו ופירש"י נשתוק קרא מיניה מג"ש דפאת פאת ותיתי פטורא בק"ו וכתב תלמיד הרשב"א והוא בן הריטב"א משם הרא"ה הביאו רבי' בצלאל ז"ל בכלליו כ"י הגם דאמרינן בעלמא מינתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא הני מילי כי כתיב לה בהדיא אבל בג"ש לא אמרינן הכי שהרי זו וזו מדות הן בתורה ומאי אולמיה דג"ש מק"ו דטרח למכתביה עכ"ל ולפ"ז נראה דה"ה מילתא דאתיא בהקש או בבנין אב או במה מצינו לא טרח וכתב ג"ש וכפ"ז יש להעיר בדברי רש"י בסוגי' עצמה ובהיא דפ' י"ט של ר"ה שהבאתי ויש לחלק.

אמנם לעמוד על בוריין של דברים צריך חיפוש בש"ס ובראשונים לא ע"ט האסף. חוזרנו לישוב הרב מכתם לדוד ז"ל דתריץ יתיב בהא מאי דפריך על ר' אליעזר אי לא גמיר ג"ש אפי' מספרים נמי לא כונת הקושיא דאי לא גמיר ג"ש פריך עליה דאפי' במספרים כלומר דיש לו ללמוד במה מצינו ולחומרא.

ולי הצעיר אינו מן הישו"ב חדא דהו"ל לפרש בש"ס דאי לא גמיר ג"ש לגמר במה מצינו ותו מאי פריך על ר"א נימא דר"א לא מצי ללמוד במה מצינו דאיהו סבר דאיכא למפרך

מה לכהנים שכן ריבה בהם הכתוב עצות יתירות ובשגם כתבו התוס' דפירוש מצוה גמרי' שפיר אינו מוכרח דר' אליעזר יסבור כן להקשות עליו ואימא דר' אליעזר סבר דכיון דקרא גבי כהנים נקט גלוח וגבי ישראל נקט השחתה בחלק"ות ישית למו והרי הכתוב מפרש כל א' ואין לומר מה מצינו אלא כהנים אסורים במספרים וישראל מותרים ומה כח המקשה.

ומאי דמסיק דסוגית קדושין לא גמיר ג"ש אלא מה מצינו וכו' הדבר קשה דבהדיא קאמר הש"ס א"כ נכתוב את שבזקנך אלא תרתי ש"מ הרי דמסיק דמהג"ש יליף תרתי פטור נשים וגלוח שיש בו השחת' ואיך קאמר דנא יליף ג"ש להשחתה כלל וכן פירש רש"י. וכן מבואר מתוך דברי הרמב"ן בחידושיו וכ"כ הרא"ש בפ"י נזיר כ"י על דף מ' וכ"כ הסמ"ג לאוין נ"ח ובתוספות שבועות דף ג' דפ"ק דקדושין יליף פאת פאת בג"ש גלוח שיש בו השחתה ע"ש.

ומ"ש דלא אמרינן מה מצינו לחומרא דיש שני הוכחות וכו' אפי' יהבינן כל דיליה דאמרינן לשתוק ולכתוב אכתי יש לומר דנימא דהכתוב גלה דלא נלמוד מה מצינו ואמר ופאת זקנם לא יגלחו לאסור בכהנים דוקא השחתה וגלוח במספרים וז"ש ופאת זקנם שאסר בישראל השחתה הנני מוסיף לא יגלחו אפי' במספרים אבל ישראל כתיב בהו השחתה ותו לא: העוד לנו להעיד בדבריו דדברי התוס' דקדושין דף ל"ו דסמיך עלייהו שכתבו דנלמוד מה מצינו ואין לומר שאני כהנים דריבה וכו' דזהו פי' המצוה וזה יסוד מוסד תירוצו וישובו לשני הסוגיות.

הרי מהתוס' מוכח דמילתא דאתיא במה מצינו אתא ג"ש דאמרינן התם לכתוב קרח אלא ש"מ תרתי דמג"ש זו שמעינן פטור נשים לאיסי וגם למילף דחייב על כל קרחה ועל הראש וכו' והרי דגם דאתי במה מצינו באה הג"ש הפך דבריו דהכריח לעיל בסוגיות מכות דהג"ש לקולא דאי לחומרא אמאי צריך הג"ש והרי יש ללמוד במה מצינו.

ותו דתוספות לא כתבו כן אלא לאיסי דלדידיה משני לכתוב קרח אבל לרבנן בהדיא קתני הברייתא דהו"א אין לי אלא כהנים שריבה וכו' ולזה יליף בג"ש ונסתרה דרכו לישוב שמעתא דקדושין ותודלא יליף ג"ש להשחתה כלל וכן פירש רש"י. וכן מבואר מתוך דברי הרמב"ן בחידושיו.

וכ"כ הרא"ש בפ"י נזיר ב"י על דף מ' וכ"כ הסמ"ג לאוין נ"ח ובתוספות שבועות דף ג' דפ"ק דקדושין יליף פאת פאת בג"ש גלוח שיש בו השחתה ע"ש. ומ"ש דלא אמרינן מה מצינו לחומרא דיש שני הוכחות וכו' אפי' יהבינן כל דיליה דאמרינן לשתוק ולכתוב אכתי יש לומר דנימא דהכתוב גלה דלא נלמוד מה מצינו ואמר ופאת זקנם לא יגלחו לאסור בכהנים דוקא השחתה וגלוח במספרים וז"ש ופאת זקנם שאסר בישראל השחתה הנני מוסיף לא יגלחו אפי' במספרים אבל ישראל כתיב בהו השחתה ותו לא.

העוד לנו להעיר בדבריו דדברי התוס' דקדושין דף ל"ו דסמיך עלייהו שכתבו דנלמוד מה מצינו ואין לומר שאני כהנים דריבה וכו' דזהו פי' המצוה וזה יסוד מוסד תירוצו וישובו לשני הסוגיות. הרי מהתוס' מוכח דמילת' דאתיא במה מצינו אתא ג"ש דאמרינן התם לכתוב קרא אלא ש"מ תרתי דמג"ש זו שמעינן פטור נשים לאיסי וגם למילף דחייב

על כל קרחה ועל הראש וכו' והרי דהגם דאתי במה מצינו באה הג"ש הפך דבריו דהכריח לעיל בסוגית מכות דהג"ש לקולא דאי לחומר' אמאי צריך הג"ש והרי יש ללמוד במה מצינו.

ותו דתוספות לא כתבו כן אלא לאיסי דלדידיה משני לכתוב קרא אבל לרבנן בהדיא קתני הברית' דהו"א אין לי אלא כהנים שריבה וכו' ולזה יליף בג"ש ונסתרה דרכו לישוב שמעת' דקדושין. ותו דאפי' לאיסי לא כתבו כן אלא לאביי אבל לרבא דיש לו לאיסי ג"ש אחרת לפטו' נשים בריית' דקרחה כפשטה גם לאיסי דאמרינן אין לי אלא כהנים וכו' ויליף מג"ש ואזדא ליה תירוצ'.

ומ"ש בעניותי לעיל לתרוצי סוגיא דמכו' במאי דפריך אר' אליעזר אי לא גמיר ג"ש אפילו במספרים נמי לא דפריך על הכהנים וכו' עתה נזדמן לידי ס' מאיר עיני חכמים וראיתי שכן פי' הרב ז"ל עלץ לבי. וכל מה שטרח הרב מר מחותני במכתם הוא לישב דברי הרא"ם פ' אמור ודו"ד מכרכר בכל עז משום יתובי דעתא דהרא"ם ז"ל.

ומתוך מאי דכתיבנ' בעניותי הראת לדעת דמסקנת הש"ס דיליף בג"ש כדקאמר תרתי ש"מ וכן כתב רש"י וז"ל מאי פאת ש"מ תרתי ג"ש למדך הכתוב לכל האמור בענין וכן כתבו התוס' ע"ש. וא"כ הרא"ם למה עזב מסקנת הגמרא.

ותו דיסוד דבריו של הר' המכתם ז"ל ע"פ דברי התוס' דליכ' למפרך מה לכהנים דהוא פי' המצוה והרא"ם סיים דגבי קרחה שהחמיר על הכהנים לא מצי ישראל למגמר מכהנים דשאני כהנים שריבה וכו'. ולזה באה הג"ש ע"ש וזה כנגד היסוד הנז'.

באופן שדברי הרא"ם וסתמותן מדעתי כי קשים ועל מ"ש הרב גור אריה יש לדקדק כאשר יראה המעיין דבריו ומ"ש בעניותנו ואין להאריך יותר. איכו השתא ע"ט לדבר לענין דינא בס"ד.

ומהר"ש וינטורה ז"ל בתשובתו שם בס' המכתם סי' ז"ך הוכיח מדברי ריב"ן בפירושו שכתב דזקן במספרי' מותר ומלשון הרא"ש שכתב לא יעבור ירא שמים תער על כל זקנו כלל ועל דבר זה תמה עליו רבו הרב המחבר ושח ושחק ככתוב באורך בספרו הבהיר. ואני הדל אומר שאין להאריך בפטוטי דברי' על כל דבור ודבור כאשר הלא מראש בסדר דברתי.

ודרך כלל אני בעניי אומר דמדברי ריב"ן יש קצת הוכחה דהגם דהוא מפרש ולא פוסק אמאי נקט מותר והוא אחרון ולא דמי להתנאים ואמוראים דדבריהם סתומי' לגבי דידן משום דבדורותם לפי רוב חכמתם הוה פשיטא להו. אמנם האחרוני' איבעי להו למידק ואם במספרי' אסו' הו"ל לריב"ן לומר מספרי' מנ"ל דפטו' וכל מה שתמה הרב ז"ל אין מקום לתמוה כי בקושט' יש הוכחה מיהא.

ומ"ש דמותר מן התורה קאמר אבל אסור מדרבנן. מאי פשיטותיה והיכן מצא באיזה סוגי' או ספרא וספרי דאסו' מדרבנן והלא התוס' והרא"ש שאסרו בראש הוצרכו לראיות.

ואיך אנן בלי ראייה נאמר מותר מן התורה קאמר אבל אסור מדרבנן. גם מדברי הרא"ש והטור יש הוכחה שכתבו דירא שמים לא יעבור תער על כל זקנו כלל דאם כדבריו הול"ל ולא במספרי' במקום פאות כיון דנחתי ללמדנו הלכה למעש' לירא שמים.

אמאי כתבי דבר שהוא משום גזרה והרחקה לדידיה שלא במקום פאות והעיקר שהוא איסור' במספרי' ואינו מפורש בש"ס יכחידוהו תחת לשונם ואנו רואי' דבפאות הראש לימדונו להועיל והביאו ראיות אלא ודאי דעת הרא"ש והטור' מבורר דשרו בזקן במספרי' כעין תער: ועוד אשתמיטתיה להרב ז"ל דברי רבי' ירוחם והכלבו והריטב"א שכתבו בפירוש דמותר במספרי' והם פוסקי' ובודאי מותר לגמרי קאמרי אפי' מדרבנן.

ורבינו ירוחם כתב שם בנתיב טו"ב חלק ה' דיש מחלוקת בפאו' הזקן וצריך ליזהר שלא יניח להעביר התער בשום אחד מאלו המקומות. ובודאי דמימיו מן המקדש הם יוצאי' דברי רבו הרא"ש וכתב דצריך ליזהר שלא יניח להעביר תער והול"ל שלא יעשה במספרי' ובדבריו לא שייך מה שפי' הרב מכתם לדוד בהרא"ש כמבואר.

ומיהו הרא"ש נקט דירא שמים לא יעבור תער על כל זקנו כלל ורבינו ירוחם נקט זאת תורת האדם פשוט. ומיהו הול"ל להזהיר בדבר שהוא אסור במספרי'.

ומטעם זה אין נראה להעמיד דברי רבינו ירוחם שהוא פוסק במספרי' שלא כעין תער דהול"ל לפרש. ומה גם דהריטב"א בפירוש כתב דמספרי' כעין תער מותר.

ומ"ש הרב מכתם לדוד בסוף דבריו שהביא דברי הרב החינוך והרב תרומת הדשן וכתב ופשיט' לי שאלו היה רואה מרן ז"ל דברי הרא"ה ודברי הרב תרומת הדשן מהרא"י לא הוה פשיט לה להיתרא עכ"ל. תימה עליו שהרי מרן בבית יוסף שם בס' קפ"א גבי פאת הראש הביא דברי הרב תרומת הדשן ס' רצ"ה הללו שהביא הוא ז"ל וגם בבדק הבית כתב מ"ש הרב תרומת הדשן דהעולם אינם נזהרים לגלח במספרי'.

הרי דמרן ראה דברי הרב תה"ד ואפ"ה קבע להלכה דבמספרי' כעין תער מותר בפאות הזקן וגם כתב בב"י דבפאות הזקן לכ"ע שרי במספרי' כעין תער דמ"ש הרב תה"ד הוא דרך חומר' ואיך כתב הרב מכתם לדוד דפשיטא ליה שמרן לא ראה דברי מהרא"י. גם מדברי ס' אגודה מוכח דזה שכתב גיליון תוס' שהביא הרב תה"ד הוא מצד חומר' וכן מוכח מדברי הריטב"א בחידושו למכות: ומה טוב ומה נעים כאשר המצא ימצא יסוד למנהג ישראל שהוא על פי הדין וה' חפץ למען צדקו לצדק בריותיו.

ואם המון העם אינם מקיימין החומר' זאת נחמתנו כאשר מנהגם יסודתו בהררי קדש לפום דינא. גם הרב בית חדש כתב שם ס' קפ"א דמדינא בזקן שרי מספרי' כעין תער אלא דיש ליזהר כמ"ש בתה"ד ע"ש ותיסגי דמדינ' שרי ללמד זכות על ישראל.

ומאי דמסתמיך הרב מכתם לדוד ז"ל על דברי הרא"ה שסבר שהוא הרב החינוך ז"ל (והרבה אחרוני' כתבו כן ואני הדל מפוקפק אצלי כמ"ש במ"א), וכתב דאם מרן היה רואה דבריו לא פשיט לה להתרא. נעלם ממנו שהרב הגדול בעל כנסת הגדולה בס' דינא דחיי לאוין נ"ח ראתה עינו דברי הרב החינוך ודחאם וז"ל ראיתי הרבה בני אדם מגלחי' בתער על תפוחי הפנים וכפי דעת רש"י לא יפה הן עושים ועוברי' משום לא תשחית זקנך וראוי ליזהר שלא לגלחן בתער אבל במספרי' מותר אפי' לכתחילה כמ"ש הפוסקי'

ואעפ"י שכתב בעל החינוך דמדברי הרמב"ם נרא' דפטור אבל אסור במספרי' כעין תער לא יפה כיוון אלא הדברי' ברורי' כמ"ש הרב בכ"מ פי"ב דעכו"ם ובב"י סי' קפ"א דאפי' לכתחיל' מותר במספרי' וכן נהגו בכל תפוצו' הגולה עכ"ל.

עין רואה ואזן שומעת דברי הרב כנה"ג גדול המורים שדחה דברי הרב החינוך ובפשיטות כתב דמספרי' כעין תער בזקן שרי לכתחילה. והעיד שכך נהגו בכל תפוצות הגולה ורצונו שמגלחי' תפוחי הפני' במספרי' אף דיש או' שהוא פאת זקן.

עתה אקום בנוסח דברי הרמב"ם שכתב לפיכך אם גלחו במספרי' פטור ופירש מרן דהכונה פטור ומותר ועל זה התמרמר הרב הנז' ולשונו כאש אוכלת וזו כחו דכיון דהני מילי הם דברי הרמב"ם עצמו ולא מהמשנ' והגמ' הול"ל מותר אלא מוכרח דבא לומר דאסו' מדרבנן והאריך בזה ע"ש. ואשתמיטתיה שדברי הרמב"ם לא מפי עצמו אמרן אלא במימר קדישין נאמרי' באמת ודבריו ז"ל הם תוספת' דמכות ופסיקת' פ' קדושים והכי אמרו בתוספת' פ"ג ואינו חייב עד שיטלנו בתער נטלו ברהיטני ובמספרי' פטור רשב"ג אומר משום ר"א לקטו במלקט הרי זה חייב ע"כ בתוספת' ובפסיקת' אמרו ולא תשחית את פאת זקנך אין השחתה אלא בתער הא אם גלח במספרי' פטור עכ"ל.

וא"כ דברי הרמב"ם הם מהתוספת' ופסיקת' אלא שבתוספת' נקט נמי רהיטני משום דבעי למימר רשב"ג וכו'. ומעתה כיון דהרמב"ם נקט לשון תוספתא ופסיקת' ליכא למידק מיניה ואה"נ דהוא פטור ומותר ובתוספת' ופסיקת' נקטי פטור כלפי חייב דנקטי.

ואינו לשון הרמב"ם מדידיה כמו שחשב הרב מכתם לדוד. וסמך הרמב"ם על מ"ש בפאת הראש ומותר ללקט הפאות במספרי' לא נאסר השחתה אלא בתער ומשם נלמוד לזקן במכ"ש דבזקן כתיב ביה השחתה וכמ"ש מרן.

ומ"ש הרב מכתם לדוד דמותר מהתור' קאמר כמ"ש הרב מהרר"א ז"ל אינו מחזור דהרמב"ם בא להורות את בני ישראל ויאמר מותר מדאוריית'. גם מה שישב ודרש הרב הנז' בלשון הרמב"ם וכתב דהוא אמיתו' דעת הרמב"ם לי ההדיוט אינו מחזור בכל עת אשר אני רואה דהריטב"א והטור ורבי' ירוחם והנמקי נקטי דברי רבינו הרמב"ם כפשטן דמותר ליטול פאות הראש במספרי'.

וזו סברת רבי' ישעיה כמ"ש הרב הנמקי בשמו וכן דעת הריטב"א ורבו. ותו דלפירושי הרב מכתם לדוד הם חידושי דינים שכתב הרמב"ם מדעתו ויאמר האומ' אייתי לי מקורייהו ואיה איפה מקור דינים אלו.

ובשלמ' כפי מה שהבינו כל הגדולו' בדעת הרמב"ם הלכ' זו העלה היא מוצאת מהתוספת' דתנא אינו חייב עד שיטלנו בתער. אמנם לפירושי היכן מקור דברי הרמב"ם.

ועוד יש לדקדק בגוף הפירושי' שפירש הרב מכתם לדוד ואין רצוני להאריך בדקדוקי' והמעייין בעיניו יראה ולבבו יבין. ומ"ש מרן בבית יוסף ע"ד הרמב"ם בפאת הראש שמותר במספרי' ז"ל וכתב נמקי יוסף שכן כתב רבינו ישעיה וכן פסק סמ"ק עכ"ל ק"ק דהסמ"ק מצוה ע"ב והגהת סמ"ק ע"א אסרי מספרים בראש ע"ש ואתה תחזה דמדברי הגהת סמ"ק שם מוכח דבזקן מספרי' כעין תער מותר.

אתה הראת לדעת דמה שפי' מרנבדברי הרמב"ם יש לו מקום והנה אמת נכון והרב' גדולי' סברו הכי ומה שפסק מרן דמספרי' כעין תער בזקן מותר כ"כ הריטב"א דכן הוא שורת הדין וכן נראה מריב"ן והרב נמקי יוסף והגהת סמ"ק ורבי' ירוחם והכלבו ורבי' ישעיה. אמנם החרד וירא את דבר ה' יש ליהזר כמ"ש הר' תה"ד והריטב"א.

ומאי דכתיבנ' עוד על עושי' בסם המשיר השער בס' הקטן חיים שאל דשרי ע"ש באורך כן ראיתי עתה להרב גור אריה דשרי נמי ע"ש. והנלע"ד כתבתי הצעיר והפעוט חיים יוסף דוד אזולאי ס"א: סימן כח קסת נחוץ"ה.

בשם הגט עלתה נצה. שאהבה נפשי רח"ם רחמתי"ם לראש אענדנו.

מושבח ועומד משירי אהודנו. כמה"ר נר"ו אלהים יחננו ויברכנו.

כ"ר: בריש כל אתוון כל תופשי משוט תמלאמו נפשי שלמ"י נדבה מאלפי רבבה. הן כל יקר ראתה עיני זה כתב ידו ובשגם הוה עובד' וח"ש בעיני דין גרמ"א דחליש לבאי ותקיל לי כולי גופאי.

עם כל זה אזרתי חיל להשיב לכת"ר שני האותיו"ת האלה. מ"ש בענין השם.

עתה אמת אגיד כי מכתבו הראשון הבנתי שאיזה מישראל קורין שם זה ועל זה כתבתי דאם ניתן כשר. ועל פי מונח זה כל הראיות שהביא כת"ר יש לדחותם.

כי הלא מראש בש"ס חשו לצאת י"ח מסברת תנא דאינה הלכה והנה עמך ספרי דבי רב בתראי ובתראי דבתראי בכל הרואה אתו ממולא"י לצאת ידי חובה מספקו' וספיקו' ספיקות. וכבר נודע דבמתא מחסי"א קושט' זמנין דיהבי ד' גיטין כמפורס'.
וכבר מהראנ"ח חשש אפי' לשם שלא נודע כלל ובא רעהו מהרימ"ט ותקן. והגם כי

מרבנותו פליגי על מהרימ"ט.

אנו בעניותנו כבר ענינו ואמרנו דכי איכא שם מיהא טוב לעשות כהוראת מהרימ"ט ז"ל וכך נהגו רבותנו ואנן יד עניי נקיטנא בשפולי גלימייהו וכך נהגנו אחריהם ואף גם זאת כאחת מהם: ואילם האיזנא חזיתיה למר יודיע דרכיו דשם זה של גוים. וכל ישראל לא קרו לה אלא בשמה ובכי הא לא הי' צריך לראיו' אלו והדבר פשוט הלכה רווחת אצלנו הספרדי' דשם של גוים לא חיישנא ליה ככתוב בספרי רבני הספרדים א"כ יכול ליתנו לכתחיל' אי ליכא פורת' דישראל דקרו לה הכי.

ולענין ולארתרי' כי תשובות הרבני' כ"י האיזנ' ליתנהו גבאי והנה הנם בביתי ובחומותי אבל הדבר מפורש בספר המאור הוא ס' גט פשוט. אמנם צ"ל בס' יד אהרן.

ולא יכול יוסף כי דנא כתבה די רשים מהנכנס' עם האדם במרחץ. ועל אשר לא כתבו הסימני' לא עיכב ובודאי דהשליח הכר יכירנו הטב הדק ויש לו סימן בו.

ומה גם אם לא יצא מתחת ידו ואין צריך קיום ופשוט. ויהי הקצ"ר על רז"ה דנא רזי לי רזי ואני אמרתי בחפזי עלץ לבי באהבתו חדא"י נפשאי: סימן כט חתימ"ה לחיים שאלת ראובן אשר ייבם אשת אחיו ומתה בלי זש"ק ואחיו הבעל הא' נתחייב בירושה כתקנות העיר דאם מתה האשה בלי זש"ק חצי הנדוניא שדי אחיזר"י.

ואחיו היבם יצא לטעון שתקנת העיר היא דוקא בבעל ולא נתבא' שם שגם היבם אשר ייבם אשת אחיו עליו תהיה תקנ' זו ומוקמינן ליה אדינא שהבעל יורש את אשתו. ויורשי האשה טוענים שהיבם נכנס במקום אחיו בכל מכל יורנו המורה ושכמ"ה: ראיתי את השאלה ואת אשר נגזר עליה מאת רב נהורא"י שמאיר עיני חכמים בהלכה הרב השלם בישראל"ל גדול שמו הפוסק נר"ו כמעט שעברתי רובי תורתו אני קרתי ושתייתי שתי"ה היתה נקראת מיין דכיון מיין צלילן ורואה אני העמיק הרחיב בראיות תלמודיו' כמגדל בנוי לתלפיו' וסברות ישרות והיו למאורות זו אף זו מן התוכחות"ת הוכיח במישור מכמה טעמי' שזכו יורשי האשה והיבם נכנס בחיובים שנתחיי' הבעל וארוכ"ה לו עלתה הלא בספרתו.

ונוסף עוד דאיכא שבועה מהיבם בנשואי אחיו שהוא מתחייב בכל חיובי אחיו כפי מנהג המקום. ובדאיכא ספק איסורא לא משגחינן בס' ממון לומר המע"ה ואייתי בידיה ראייה על זה מחולין דף קל"ד שמנה ספיקות בגר.

ומאי דמשמע מהר"ן יש לומר דבנ"ד מודה. ומה גם דיש כמה טעמים שונים.

וכן מוכח מתשו' ס' גנת ורדים א"ה כלל ד סי' י"ד וסי' ט"ו. ולקיים שפיר גזרתו רחושי מרחשן שפוותאי נפלאות מתורתו ונהניתי מיושר דעתו ובקיאותו ואולם להייתי עסוק באיזה עניני' שונים חובות שקבוע להם זמן.

לא יכלתי להפסיק באמצע פרק להשתעשע ברובי תורתו. אמנם לענין דינא אנכי אהיה עם פיהו וכפי ופי כפיו וזאת תורת העולה שזכו יורשי האשה במחצית הנדוניה כהלכתיה ובטעמי' של הר' הפוסק נר"ו כמו שהוכיח מהראשוני' ואחרוני' ומהש"ס ומתשובת גנת ורדים.

ודע דתשובת גנת ורדים היא תשובת הרב פרח מטה אהרן ז"ל בשניות סי' ע"ז. והדין דין אמת כמ"ש הרב הפוסק נר"ו ודבריו אינם צריכי' חזוק קל וחומר מאיש שוגה ומפתי.

אכן לבלתי סור מן המצוה באתי על החתום סדר אל מול פני המנורה אם אתן שנ"ת מבש"ר אתן אמר יאמר העבד מעפר דל מאשפות הצעיר וזעיר חיים יוסף דוד אזולאי ס"ט: סימן ל הגהות על הרמב"ם ה' ערכין פ"א ופ"ד. א הרמב"ם ה' ערכין פ"א דין א'.

הערכין הם נדר מכלל נדרי הקדש שנאמר איש כי יפליא נדר וכו'. הקשה מוריננו הרב חזון נחום זלה"ה ריש ערכין דפ"ק דר"ה דף ה' דריש לה' אלהיך אלו הדמין הערכין החרמין משמע דאי לא כתיב ה' אלהיך לא הוה שמעינן ערכין אע"ג דכתיב נדר בערכך.

ועוד הוסיף לגדל ולחזק הקושיא מדברי התוס' ע"ש. ואני בעניי אומר דדברי הרמב"ם הם ברייתא מפורשת בת"כ בהאי קרא דנדר בערכך וז"ל נדר בערכך הקיש נדרים לערכין מה נדרים בכל תאחר לשלמו אף ערכין בכל תאחר לשלמו עכ"ל עיניך הרואות דבת"כ מגופא דקרא שמעינן דערכין איתנהו בכל תאחר כמ"ש הרמב"ם.

וקצת יש להעיר על הרדב"ז ז"ל בביאורו הור"ה גבר ברייתא דר"ה דף ד' דעלה בעי הש"ס דף ה' מנא הני מילי ומייתי קרא דלה' אלהיך כאמור. ולא ביאר הרב מ"ט רבינו יליף לה מגופיה דקרא שלא כדברי הש"ס: ועדיין צריכין אנו למודע"י ליתובי הך

בריייתא דר"ה דמפקא לערכין מלה' אלהיך דהלא ממקומו הוא מוכרע דכתיב נדר בערכך והש"ס בנזיר דף ס"ב קאמר בפשיטות מכדי הא איתקש נדרים לערכין.

גם בריש ערכין אמרו בש"ס דהכל לאתויי מנוול ומוכה שחין סר"א נדר בערכך כתיב כל שישנו בדמים ישנו בערכין וכו' קמ"ל נפשות כל דהו הרי דאצטריך נפשות משום דהקשא מעליא הוא. וכן בדין דבכה"ג דמוכה ומופנה נרא' דלכ"ע אדם דריש היקש מעצמו כמ"ש בס' הקטן שער יוסף דף ע"א ע"ד ע"ש.

ושמא הא פשיטא דערכין דאיתנהו בבל תאחר מגופיה דקרא אנו למדין ולה' אלהיך אצטריך לאינך דהו"א דוקא ערכין ולא שאר קדשי בדק הבית. ובריייתא דר"ה נקט ערכין אגב אינך וק"ל: (ב) דין ב' מ"ע לדון בדיני ערכין כאשר מפורש וכו'.

רש"י והתוס' כתבו בריש ערכין וז"ל ערך כתוב בפרשה. נדר דמי עלי ושמין וכו' והרב צאן קדשים הגיה ברש"י ותוס' ותמה על הרב ברכת הזבח שלא העיר והוא טעות דמוכה דבערכין לא שייך שומא וכו' ע"ש.

ועם האדון הסליחה דהדבר פשוט מאד דרש"י ותוספות בתחילה מפרשים מהו ערך ומהו נדר. וכתבו ערך כתוב בפרשה ופירוש נדר דמי עלי ושמין וכו'.

ואחר באו לפרש המשנה מעריכין וכו' והרב הנז' חשב שכתבו רש"י והתוס' ערך כתוב בפרשת נדרים וזה גרם לו לכתוב מה שכתב. ולמה שהבין והגיה לא ידענא איך הונח לו לשונם שכתבו ערך כתוב בפ' נדרים ומה ענין פרשת נדרים כאן והו"ל לימר פרשת ערכין והדברים פשוטים.

(ג) הא דלא אשכחן כינויין בערכין. כתבו התוס' שם וז"ל בנזיר ונדרים הזכיר כנויין שלא להזכיר שם שמים לבטלה וכאן לא חשב להזכיר שלא היו מזכירין שם שמים על הערכין עכ"ל וק"ק דזו מחלוקת ר' יוחנן וריש לקים בנדרים דף יו"ד דר' יוחנן ס"ל לשונות גוים הם וריש לקיש סבר לשון שבדו להם חכמי' וידוע דהלכה כר' יוחנן והכי רהט' סוגיא דהתם דלשון נכרים הם.

ונפקא מינה מפלוגתייהו דלמ"ד לשון שבדו להם חכמים אין להוסיף עליהם ולמ"ד לשון גוים הם הולכים בכל מקום ובכל זמן אחר הכינוי' והכי מוכח בירושלמי ריש נזיר. וכן הרמב"ם פ"א דנדרים דפסק כר"י כתב דהולכין אחר לשון כלל העם במקום ובזמן והסמ"ג לאוין רמ"ב אחר שכתב לשון הרמב"ם גמר אומר וכן אמר ר"י כינויין לשון גוים הם.

וא"כ ק"ק על התוס' דנקטו בפשיטות דשם הזכיר כנויין שלא להזכיר ש"ש לבטלה והיינו כר"ל והו"ל למנקט כר' יוחנן דהלכתא כוותיה. וכן יש להעיר על הרא"ם בפסקיו ריש נדרים שכתב הא דתקינן כינויין לשבועות כי היכי דלא לימא שבועה לה' וכו' דאמאי נקיט כר"ל.

הן אמת דבירוש' ריש נזיר מחלפא שיטתייהו דר"י ור"ל. מיהו אנן אגמרין סמכינן כנודע.

איברא דיש מקום לחקור דהגם דבעלמא נקיטינן כתלמוד בבלי דהוא בתרא. מ"מ בסברת ר' יוחנן מיהא הו"ל למנקט כירושלמי כיון דר' יוחנן חיבר תלמוד ירושלמי.

אמנם אני הד כתבתי במ"א בזה דכי היכי דהבבלי אחר רב אשי היו מוסיפין וגורעין אמוראי בתראי. כן הוה בירושלמי דבתר ר' יוחנן אמוראי דבמערבא פחתו והותירו.

והדרן לכללין למיזל אחר בבלי דהוון בתראי אמוראי בבלאי ובקאי בתלמודא דבני מערבא כמו שכתבו הראשונים נ"ן. והרא"ש בפירושו לנזיר כ"י מביא דברי רבי יוחנן ור"ל כגמרין ועיין להרשב"א בחידושי נדרים: (ד) דין ג'.

עיינן בס' הקטן ברכי יוסף י"ד סימן רנ"ח אות ו' מה שהארכתי בעניותי בדין זה ובסוגיית הש"ס דשייכי ע"ש באורך. (ה) שם היה מבן אחד ושליש יום וכו'.

מרתן הביא סוגיית פ"ג ודברי התוס' ר"ה ופדויו וכתב דרש"י ל"ג הכי עש"ב. ומהר"ר בצלאל ז"ל הגיה בש"ס נאמר כאן למעלה ונאמר להלן מבןחודש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד אף כאן חודש ויום אחד וכתב שכך מצא בקצת גמרות מדוייקות וזהו גרסת רש"י אבל התוס' גרסי כבעמוד עכ"ד.

ורבי גרשון מאור הגולה בפירושו כ"י גריס כגירסת התוס' ועיין בלחם משנה וחזון נחום דף קי"ט. (ו) דין ו' הגוי בערך וכו' עיין מה שהארכתי בענין זה בספרי הקטן ברכי יוסף י"ד סי' רנ"ט ע"ש באורך.

(ז) פ"ד דין כ"ו כיצד דין מקדיש שדה מקנתו וכו' רש"י בפ"ה החומש כתב וז"ל ואם את שדה מקנתו חילוק יש וכו' אם בא לגאלה יגאל בדמים הללו הקצובי' לשדה אחוזה וכו'. ותמה הרב משנה למלך בדין זה דהיכא רמיזא דדמים הקצובים בתורה לא נאמרו אלא בשדה אחוזה אבל בשדה מקנה פודין אותה בשיוויה וכמ"ש הרמב"ם בדין זה שמין אותה בדמיה ואף למ"ש מרתן לעיל דין י"ט דנותנין את דמיה שכתב הרמב"ם היינו הקצובים הכא לא אפשר לפרש הכי דכתב שמין וכו' והאריך הרב בזה וסיים דסברת רש"י לא ידע היכא רמיזא עיין בדברי קדשו באורך.

ותימה על גדול שכמותו דסברא זו מפור' בתורת כהני' וכך היא שנויה א"ר אליעזר צא וראה נאמר כאן וחשב ונאמר להלן וחשב מה וחשב האמור להלן נותן בזרע חמר שעורים ו' שקל כסף אף וחשב האמור כאן בזרע חמר שעורים ו' שקל כסף ואשתמיטתיה בריתא זו להרב מש"ל דלא ידע היכא רמיזא.

ותו אשתמיטתיה משנה שלימה שלנו בערכין דף י"ד פלוגתא דר' אליעזר ות"ק ולת"ק בשדה מקנה נותן את שיוויה. ועוד נעלם מהרב ז"ל דברי הסמ"ג סוף עשין קל"א דהקשה על רש"י בפ"ה החומש דזו סבר ר' אליעזר ורבנן פליגי עליה (ועמ"ש בריש אחורי תרעא).

תו קשה על הרב ז"ל דהו"ל להעיר דרש"י עצמו בערכין דף כ"ו במשנה הלוקח שדה מאביו פי' דשדה מקנה נפדית בשיוויה. הן כל אלה קשיא לי על הרב הגדול מופת הדור מהר"ח אבואלעפיא זל"הה בספר הבהיר יוסף לקח דף צ"ו שתמה על רש"י דשדה מקנה

נפדית בשיוויה כמ"ש הרמב"ם ורבי' עובדיה ז"ל עיין בדבריו ונעלם מעיני חכמתו כל האמור.

ובהגיע תו"ר למהר"א נר"ו זה חזיתי דהעיר מפי השמועה על הרב משנה למלך בקצת מהאמור. ומאי דתריץ יתיב בעד הרב מש"ל ז"ל לא שמיע לי ההדיוט עיין בדבריו ובחון בהם וחקור בהם ודוק הטב.

סימן לא הגהות על הרמב"ם ה' ערכין פרק הששי בס"ד. (א) הרמב"ם ה' ערכין פ' הששי דין א'.

שסתם חרמים לכהנים מרן ז"ל בכ"מ תמה דהרי אמרו בש"ס דף כ"ט אמר רב הלכה כר' יהודה בן בתירא וכו' וא"כ הרי רב פסק דסתם חרמי' לבדק הבית. ואף דעולא סבר סתם חרמים לכהנים אין זה כדאי דעולא תלמיד הוי לגבי דרב ואין הלכה כתלמיד במקום הרב.

ועוד דרב יהודה סבר סתם חרמים לבדק הבית ועביד בה עובדא וצ"ע דכ"ד. והיה מקום לומר' להאי קושיא דאין הלכה כתלמי' במקו' ערב במאי דכתבו קמאי דלא אתמר הא אלא כשנחלקו פנים בפנים אמנם מדברי מרן בכסף משנה פ"א דהלכות מילה דין ז' מוכח אהאי כללא אינו אלא כי חזינן דבתרא אמר טעמא דיש לתלות דרביה לא ידע הך טעמא ואי ידע הוה הדר ביה ע"ש והכא עולא לא קאמ' טעמא כלל.

ומאחר שכן הא רב ידע להך סברא דסתם חרמים לכהנים ופסק להפך והדרינן לכללין דאין הלכה כתלמיד במקו' הרב. ואם נפשך לו' מ"מ הא הכא איכא רב יהודה דסבר כרב ועבי' עובדא.

וחזה הוית להרדב"ז ז"ל בכיאוורו הנדפס מחדש שכתב וז"ל פלוגתא דתנאי ופסק כחכמי' דסתר חרמי' לכהנים וריב"ב פליג ואמר סתם חרמים לבדק הבית והתם איפסיקא הלכתא סתם חרמים לכהני' עכ"ל ודברי הר' קשים בעיני דהיכי קאמר דאיפסיקא התם הלכתא כחכמים והרי רב פסק כריב"ב ואם כונת הרב על עולא הרי רב ורב יהודה פסקו להפך ורב יהודה עבד עובדא וכמו שהקשה מרן ז"ל.

והסמ"ג עשין קל"ב כתב וז"ל מי שהחרים בזמן הזה מטלטלין סתם הרי אלו נתנים לכהנים סתם הנמצאים באותו מקום שהלכה כדברי האומר סתם חרמים לכהנים שכך פסקו רב ועולא פ' המקדיש ואין הלכה כרב יהודה שאומר סתם חרמים לבדק הבית עכ"ל וכבר הרב ברכת הזבח רמי ומקשי דהסוגיא להפך דר' ס"ל כרי"ב דמשנתנו דסתם חרמים לבדק הבית.

ותירץ וז"ל והנלע"ד דהסמ"ג ס"ל דהכי פי' הסוגיא אמר רב הלכה כר' יהודא בן בתירא וקס"ד כר"י דמתני' וכו' ומסיק דלמאי דאפכיתו ותניתו א"כ איכא שתי נסחאות במתני' דידן דאתם תניתו דר"י סובר לב"ה ורבנן ס"ל לכהנים ואני קבלתי איפכא ואני רוצה לפסוק כחכמים דתניתו לכהנים בע"כ אני מוכרח בלשוני הלכה כריב"ב וא"כ כונתי לר"י דבריתא דאי לר"י דמתני' כיון שיש שם חילוף גירסאות לא נדע כאיזה ר"י אי כר"י כמו שאני שונה או כר"י שאתם שונים משמו אבל בברית' ליכא חילוף גירסאות ור"י סבר לכהנים כונתו לאותו ר"י ולהכי נמי לא אוכל לומר הלכה כרבנן מפני חילוף

גירסאות שבמתני' וא"כ יסברו דלחכמים דבריתא כוונתי ואני רוצה לפסוק כר"י שבבריתא וכחכמים דמתני' למאי דאפכיתו עכ"ל.

ויש להעיר בדרך הזה חדא דכיון דרב שנה משנתו להפך דרבנן סברי לבדק הבית והכי תניא בברית' הגם דאינהו מתנו במתני' איפכא גירסת' ליתא דרב ממניני' דרבי ואיהו קבל גירסת המשנה איפכא ותו דבבריתא תניא איפכא וליכא גירסאות בבריתא. וכיון דבמשנה איכא נסחי ובבריתא ליכא אלא נסחא חדא ודאי הדין נותן להכריע כגירסתו דרבנן סברי לבדק הבית וא"כ הו"ל לפסוק כרבנן דמתניתין ומתניתא דהכי הוא הנסחא העיקרית והכי סבר וקבל במניניה דרבי והיכי פסק לכהנים דהוא סברת ריב"ב לפום קושטא דמילתא.

ותו דהש"ס ברוב השקלא וטריא הוה סבר דרב פסק לבדק הבית. ובסוף לפי דרכו דהדר ביה הש"ס באומרו ה"ק למאי דאפכיתו ותניתו אמאי לא קאמ' אלא.

והגם דזמנין דמשכחת דהדר ביה הש"ס ולא אמר אלא כידוע. מ"מ כל כי האי מילתא דאיכא למטעי דכולא שמעתא בחד גיונא דרב פסק לבדק הבית הו"ל אלא להאיר עינינו דהדר ביה הש"ס.

ותו דמי דחקו להש"ס דהדר ביה ממאי דס"ד דרב פסק כמ"ד לבדק הבית הלא סמא בידיה ליתובי מילתיה דמאי דנקט רי"ב היינו למאי דאפכי מיפך כמו שהוא פשט השמועה השתא. ולשיטת הרב הנז' דהדר ביה יקשה עלינו דלימא הש"ס דלעולם רב כרבנן דנסחתו דהוי לב"ה פסיק אלא דנקט רי"ב לסייועי מילתיה לרבנן דמהפכי ומתנו דרי"ב ס"ל לב"ה אבל איהו כרבנן פסק דהכי סברי לב"ה לפום מאי דקבל וגריס במתניתא ומתניתין.

ותו דהלא רב יהודה תלמידיה דרב הוה ומאחר דרב פסק לפי שיטת הרב הנז' לכהנים היכי פליג עליה ועביד עובדא דלא כרביה. ואחזיה אנכי להר' צאן קדשי' שכתב דהרב בה"ז האריך שלא לצורך והדבר פשוט דמתחלה ס"ד דהיינו דקאמר רב הלכה כר"י היינו לב"ה עד דמסיק דה"ק רב למאי דאפכיתו ותניתו במתני' דר"י ס"ל לב"ה ורבנן ס"ל לכהני' ורביה אגמריה דמתני' משבשתא דרבנן ס"ל לב"ה ור"י ס"ל לכהנים והלכה כר"י לכהנים משום דמפרש טעמיה וטעמייהו דרבנן כדפריך השתא לר"י ונמצא מסתבר טעמי' דר"י ומשו"ה פסק לר"י לכהנים וכו' ע"ש.

ושותיה דמר לא גמירנא דמלבד דקצת דיוקים שדקדקנו לדרך הרב בה"ז ישנם לפי דרכו. עוד בה דאיהו דקאמר דהרב בה"ז האריך בדברים שלא לצורך לישב לסמ"ג.

ודאי דהכי מילי דלית בהון צריך לדידיה. היינו הא דקאמר הרב בה"ז דמשום דלא מסימא מילתא השתא דאיכא תרי נסחי נקט רי"ב להודיע דאריב"ב דבריתא קאי.

וכי מדלית הכי מילי דהר' ברכת הזבח תו היכי מצי לפרש מאי דקאמר למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כריב"ב דר"ל כריב"ב דגירסתו והא למאי דאפכיתו קאמר והו"ל למאי דאפכיתו הלכה כריב"ב דנסחתי. ותו דמאי מסתבר טעמיה איכא הא מסיק הש"ס דלמ"ד לב"ה חרם החרם לא משמע ליה והכי ארזיה דתלמודא בכמה דוכתי לשנויי הכי.

באופן דרבנן קדישי הרב בה"ז והרב צאן קדשים לא הרוו צמאונינו לישב דברי הסמ"ג והסוגיא כלה מקשה אחת לדעתו ז"ל. וכבר עלתה על דעתי לפרש כל הסוגיא דהלכ' כריב"ב דבריתא קאמר רב על דרך שפירש הרב בה"ז מאי דקאמר למאי דאפכיתו.

וכך היתה כתובה לפני מימות החור"ף כד הוינא טליא וגם עתה תלינא בה כ פי ואונם כל זה איננו שוה לי כי הוא דוחק בלשון הש"ס. וגם מאי דפירש הרב בה"ז במאי דקאמר למאי דאפכיתו מלבד מאי דהוינן בה.

הלשון מצד עצמו דחיק ואתי מרחוק ומה גם שראיתי בנסחא כ"י שהביא רבי' בצלאל בלקוטי' כ"י דגריס הכי למאי דאפכיתו ותניתו ריב"ב הלכה כריב"ב. ונוסף גם הוא סוגית קמא דף צ"ו ע"ב אשר היא כעין סוגייתנו ומבוררת דכונת רב לפסוק כרבנן דידיה וכמ"ש הרב בה"ז וז"ל אפס בזו הסוגיא מצינו בב"ק וכו' ושם א"א לפרש כך לפי פסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש עכ"ל.

ולא היה צריך הרב דהוכיח מהפוסקי' דהדבר מבואר בש"ס שם דמאי דקאמר רב התם הלכה כר"מ והוינן בה ואסיק למאי דאפכיתו ותניתו הלכה כר"מ הכונה הוא כר"מ דתניתו דהוי כרבנן דידיה דבעבדים אומר לו הרי שלך לפניך דהא אתמר עלה בש"ס ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר וכו' ע"ש.

ומבואר הדבר דכונת הש"ס לעיל באומרו למאי דאפכיתו היינו כר"מ דתניתו דהוי כרבנן דידי ואהא פריך ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי. ותו יש להעיר על הרב בה"ז דממ"ש ושם א"א לפרש כך לפי פסק הרי"ף והרמב"ם והרא"ש משמע דהני סרכין תלתא שוו בשעוריהן והרי הרי"ף פסק שם עבד' כמטלטלי דמי והרמב"ם והרא"ש פסקו כמקרקעי דמי.

ועמ"ש הרמב"ן במלחמות. הן אמת דהגם דהרי"ף פסק כמטלטלי דמי מ"מ כתב דלית הלכתא כרב דפסק כר"מ ומזה מוכח נמי דפירוש הסוגיא כאשר כתבנו.

גם הסמ"ג עשין ע"ג פסק כהרמב"ם וא"כ הרי מוכח דכונת רב התם לפסוק כרבנן דידיה ומאחר שכן גם שמעתין הכי מתפרשא דפסק כריב"ב דגירסתנו דהוא כרבנן דידיה דהוי לבדק הבית הפך הסמ"ג. וזה חזיתי למהרש"ל בים.

של שלמה פ"ה דקמא סימן ל"ה שתמה על הרמב"ם והסמ"ג שפסקו כעולא דהרי רב היה קדמון וגדול בחכמה ובמנין וסבר להפך והוא גמיר מרביה דמתני' איפכא תניא ועולא לא גמיר מרביה והאריך בזה והביא סוגית קמא הנז' ואסיק דאם החרים בזה"ז דינו כהקדיש ומ"מ טוב לחוש לדברי הרמב"ם וסמ"ג הואיל ונפק מפומיהו ואין גאון לסמוך עליו אף שראיותיו ברורו' וכו' ע"ש.

וק"ק דבנר דייק על הסמ"ג איך פסק כעולא נגד רב. והלא הסמ"ג כתב דפסק כרב כאמו' והא הו"ל להקשו' על הסמ"ג דרב ס"ל איפכא כמדובר.

ואפשר דמהרש"ל פשיטא ליה דט"ס נפל בדברי הסמ"ג וסמי מהתם רב. אך ק"ק במ"ש דהגם דראיותיו ברורות לפסוק דסתם חרמים לב"ה מ"מ לא מצא גאון דפסק כן נסמוך עליו ולכן טוב להחמיר לחוש לדברי הרמב"ם והסמ"ג דהרי רבינו ירוחם נתיב י"ט ח"א

כתב וז"ל ואם הקדיש או העריך או החרים סתם חרמי' לבדק הבית והוא כהקדיש עכ"ל אלמא דרבינו ירוחם חולק על הרמב"ם והסמ"ג וס"ל דסתם חרמים לב"ה והגם שאח"ך הביא דברי הרמב"ם שכתב פ"ח דאזיל לטעמיה דסתם חרמים לכהנים ע"ש מ"מ מוכח דדעתו כמ"ש ברישא בסתמ' דסתם חרמים לב"ה.

והרי רבי' ירוחם דקאי כותיה. וגם מדברי הרא"ש שהביא הטור בי"ד סי' ס"ו דבכור אין צריך להקדישו מוכח דהרא"ש פוסק כריב"ב דסתם חרמים לב"ה וכפשט' דסוגיין דרב פסק כריב"ב ולרי"ב א"צ להקדישו סבר כר' ישמעאל כמבואר בסוגיין וכמ"ש הרב לח"מ והרב משנה למלך בדין זה ופ"א דבכורות ע"ש במש"ל וכ"כ רש"י בביצה דף ל"ו והר"ן שם פ' משילין והדבר קשה על מהרש"ל שכתב דלא מצא גאון הפך הרמב"ם והסמ"ג והרי רש"י והרא"ש והטור ורי"ו והר"ן ס"ל דלא כהר"מ והסמ"ג (ועמ"ש בעניוטי בס' הקטן מחב"ר א"ח סי' של"ט ושירי ברכה י"ד סי' ש"ו).

ודע דהרשב"א בחידושו לנדרים על דף יו"ד מהש"ס כתב כהרמב"ם והסמ"ג דסתם חרמים לכהנים כאשר עיניך תחזינה משרים. והנה הגם שכתבנו בעניותנו בסמוך דאפשר דמהרש"ל פשיטא ליה דט"ס נפל בדברי סמ"ג במה שכתב שכך פסקו רב ועולא וצ"ל שכך פסק עולא.

מכל מקום נראה דנסחתינו בדברי הסמ"ג היא אמיתית חזא דהסמ"ג כתב אח"כ ואין הלכה כרב יהודה והול"ל ואין הלכה כרב ורב יהודה. ותו דמצאתי לרבי' מהר"א ממיץ בספרו ס' יראים סי' שנ"ח שכתב וז"ל כל המקדיש נכסיו בלשון חרם וכו' צריך ליתן לכהן וכו' דתנן פ' המקדיש וכו' ואמר רב הלכה סתם חרמים לכהנים ואמר עולא סתם חרמים לכהנים ורב יהודה אמר סתם חרמים לב"ה ועשה מעשה והצריך פדיון להווא דאחרמינהו לנכסי הלכך חוששין לדברי רב יהודה והמחרים נכסיו צריך פדיון ואפי' על ש"פ יחול לחלל נכסים הרבה וכו' ואע"ג דשמואל בדיעבד קאמר ה"מ בזמן שב"ה קיים אבל בזה"ז אפי' לכת חילה וכיון שרב ועולא ס"ל לכהנים אם החזיק כהן בהן אין מוציאין מידו עכ"ל.

ונראה דאע"ג דרב יהודה הצריך לחללו על ד' זוזי לפרסומי מילתא כדאתמר בש"ס. והרן פ"ק דע"ז מכח זה הקשה על הרי"ף שכתב לחללו על ש"פ.

מ"מ רבי' מהר"א ממיץ לא חש להא דארבעה זוזי דדעתו ז"ל לפסוק כרב ועולא דפסקו סתם חרמים לכהנים אלא דיש לחוש לרב יהודה ומכיון דלחששא בעלמא הוא תסגי בש"פ. אלא דאכתי ק"ק דהו"ל דחללנו על ש"פ ויתננו לכהני' דבזה הוא אליבא דכ"ע אז ישאל על ההקדש כמ"ש מהר"ש של עש"ב.

ואלו הרב ז"ל לא כתב אלא דאם החזיק כהן אין מוציאין מידו ומוכח דאם לא החזיק יחללנו על ש"פ והרי הוא שלו ונהי דנפק מר י"ח מסברת רב יהודה אכתי סברת רב ועולא דס"ל לכהנים וגוזל מהכהנים. ואפשר דדעת הרב ז"ל דאנן מספ"ל אי הלכה כרב ועולא או כרב יהודה דעביד עובד' וקי"ל מעשה רב ומאחר שכן אזלינן לקולא דיחללנו על ש"פ ובהא מקלינן דלא ליבעי ד' זוזי והרי הוא שלו דהמע"ה דליתי כהן ראייה דהלכ' כרב ועולא אמנם אי תפס לא מפקינן מיניה.

כן נראה לכאורה. אדהכי והכי עין רואה דכתב בפי' דאמר רב דהלכ' סתם חרמים לכהנים ושוב כתב דרב ועולא סברי לכהני' וזה כדברי הסמ"ג.

ומעתה אין לתלות הדבר בט"ס אלא דקשה טובא דכולא שמעתת' מוכחא דרב סבר לב"ה וככל אשר דברנו. ואפשר לומר בדוחק דקשיא להו להרא"ם והסמ"ג דכיון דרב פסק סתם חרמים לב"ה וגם רב יהודה תלמידו עביד בה עובדא איך עולא פליג עלייהו ואמר אי הואי התם הוה יהבינהו לכהנים והלא מדברי רב פרכינן אאמוראי כדפרכינן ממתניתין ומתניתא כמבואר פ"ק דביצ' דף ט' וכמ"ש רש"י ותוס' שם וקשיא עליה דעולא.

ואם נפשך לומר. ס"ס יש להעיר דמסתמא עולא שמע מימרא דרב וא"כ אמאי לא קאמר מימרא שלימה דהלכה דסתם חרמים לכהנים ולא ידענו דעתו אלא מדקאמר אי הואי התם יהבינהו לכהני דמהא קאמר הש"ס אלמא קסבר עולא סתם חרמים לכהנים.

ואמטו להכי סברי הר"א ממיץ והסמ"ג דרב יהודה ועולא פליגי בדעת רב דאמר הלכה כריב"ב דרב יהודה סבר דהיינו כריב"ב דגירסתנו וכרבנן דידיה דסתם חרמים לבדק הבית וכדאמרינן בש"ס למאי דאפכיתו ותניתו וכו'. אמנם עולא מכח דאיהו סבר דהלכה דסתם חרמים לכהנים מטעמים הידועי' לו מפרש נמי דברי רב דמאי דקאמ' הלכה כריב"ב היינו ריב"ב דידיה כגירסתו דאגמריה רביה במתני' דכדתניא בבריתא דהיינו לכהנים ובהא א"ש דרב יהודה ועולא כל חד ס"ל כדפסק רב לפי בפירושו כדברי רב והשתא בשגם הש"ס פי' למילתיה דרב דפסק כרבנן דידיה עם כל זה שפר קדמיהו דהרא"ם והסמ"ג דדעת רב כעולא וס"ל דמעיקרא כי לא הוה ידעינן מאן דפסק סתם חרמים לכהנים מהדרינן לאוקומי' מילתיה דרב כרבנן דידיה דדחיק' ליה לתלמודא דרב פסק כיחיד ומשו"ה דחקינן לפרושי דברי רב דה"ק למאי דאפכיתו וכו' אמנם השתא דאשכחן עולא דפסק סתם חרמים לכהנים ומוכרח דלא פליג אדרב אלא דסבר דרב נמי כן דעתו כאמור ודאי אית לן למימר דזהו כונת רב משום דהכי רווחא מילתא דרב טפי דאלו למאי דמפרש הש"ס מעיקרא צריך לדחוק ולומר למאי דאפכיתו וכו' ותו איכא דוחקא טובא כהוא פירושא דאי רב פסק כרבנן דידיה אם כן אין חידוש בפסק ההלכה דהדבר ידוע דמסתמ' הלכה כרבנן וצ"ל דמאי דאת' רב לאשמועי' באומרו הלכה כריב"ב היינו דגירסתנו מוטעת והלכה כריב"ב דהיינו רבנן לפי האמת וכפ"ז לא הו"ל לרב לומר הלכה כריב"ב חזא דיש מקום לטעות דהוא כריב"ב לגירסתו ומנא ידעי' דכונתו לגירסא מוטעת.

ותו דלא אשמועינן חידוש בפסק ההלכ' אלא דהגירסא מוטעת ולא הו"ל למנקט כי האי לישנא אלא הו"ל אמר רב מוחלפת השטה כדאמרינן בעלמא בכי האי גוונא וממילא ידעינן דהלכה כרבנן לפי הנסחא האמיתית. אלא דעם כל זה כי היכי דלא לפסוק דלא כרבנן דידיה דחקינן כרישא ומפרשינן כדפריש הש"ס וכסוגית קמא.

אבל למאי דקאמר הש"ס בתר הכי דעולא סבר לכהנים ומוכרח דיפרש נמי דברי רב הכי. רווחא טפי פירושא דעולא במילתיה דרב דריב"ב דידיה קאמר והיינו דקאמרי הרא"ם והסמ"ג דרב ועולא פסקו לכהנים כנ"ל לישב דעתם בדוחק.

והרב ברכת הזבח כתב לישב דעת הרמב"ם וז"ל ונראה דהרב פסק כסתם מתני' דתמורה דף ל"ב דתנן קדשי מזבח מקדישין אותן הקדש עילוי ומחרימין אותם ומפרש בבריתא דהיינו חרמי כהנים ואפי' רב הונא התם ס"ל דסתם חרמים לכהנים אלא דחרמי עילוי קדשי מזבח ס"ל שהם לבדק הבית ואתותב משני ברייתות וכו' וגם התוס' כתבו שם דהסוגיא כולה אתיא כרבנן דהכא וכיון דסתם מתני' ורב הונא ועולא ושתי בריתות ס"ל כרבנן דמתני' פסק כוותיהו עכ"ל.

ולי הדל והדיוט נראה דאין ראיה מסתם מתני' ושתי בריתות דהתם דסתם חרמים לכהנים דהבריתא דקתני קדשי מזבח שהקדישו לחרמי כהנים מה שעשה עשוי דמינה מותיב לרב הונא אין ראיה כלל דדילמא איירי במפרש ואומר שיהיה חרם לכהנים אבל לעולם דסתם חרמים לב"ה. גם מסתם מתני' ובריתא אין ראיה דמאי דקתני ומחרימין אותם היינו בין חרמי כהנים בין חרמי ב"ה וכל חד כדיניה הא בסתם הא במפרש.

והכא לא איירי התנא אלא לאשמועינן דחל עליהם וכ"כ הרמב"ם בפ"ה המשנה שם וז"ל ומחרימין אותם ר"ל חרמי כהנים וכ"ש חרמי בדק הבית עכ"ל והברית' דנקטה חרמי כהנים היינו לרבנותא וכ"ש חרמי ב"ה. וא"כ מתני' אפשר לפרושה אתרוייהו ואין ראיה דסתם חרמים לכהנים ואפי' אי לא הוה קתני מחרימין אלא אחרמי כהנים לחוד אין ראיה דאימור דכמפרש בהדיא לכהני' איירי.

גם מ"ש דהתוס' כתבו דכולא סוגיא אתיא כרבנן. לא ראיתי שכתבו התוס' שם אלא דלפום ריהטא רב הונא אתי כרבנן לך נא ראה.

והכין חזינא להרב מש"ל דגם הוא כתב דהרמב"ם אסוגית תמורה סמיך דרב הונא סבר הכי ודייק נמי מסתמא דתלמודא דפריך והא רב הונא קרא קאמר. אבל לא הכריח מסתם מתניתין ובריתות ע"ש.

ובתוספתא דיש תמורה שנינו מחרימין אותם ומקדישין אותם הקדש עילוי אלו הם חרמים האומר חרם זה לכהן אלו הן הקדשות האומר הקדש זה לבדק הבית ע"ש. ולפום ריהטא יש להעיר לדעת הרמב"ם ודעמיה שפסקו דסתם חרמים לכהנים מהא דאמרו בנדרים דף י"ט ע"ב אמאי דתנן ר' יהודה אומר סתם תרומ' ביהודה אסורה בגליל מותרת סתם חרמין ביהודה מותרין בגליל אסורים שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים ופריך הא מכירין אסורין אלמא ספיקא לחומרא אימא סיפא סתם חרמים וכו' הא מכירין מותרין אלמא ספיקא לקולא אמר אביי סיפא ר' אליעזר בר צדוק היא וכו' והשתא אי סתם חרמים לכהני' מאי פריך מסיפא דמשמע הא מכירין מותרין אלמא ספיקא לקולא לעולם דספיקא היא לחומרא והתם לאו משום ספיקא אלא מדינא דאם אינם מכירין חרמי כהנים הגם דקיימא לן סתם חרמים לכהני' מכל מקום דאינם מכירין חרמי כהנים סתמן לב"ה וזה האומר כחרם הוא לב"ה אבל אי מכירין הדר דינא דסתם חרמין לכהנים וזה האומר כחרם היינו כסתם חרמין ומותרין ולא משום דספיקא לקולא ומאי קושיא ומאי פירוקא דאוקמה כתרי תנאי וכן יש להעיר במאי דאוקמא הש"ס דסיפא ר"א בר צדוק ומשמע דלר' יהודה סתם חרמין נמי ביהודה אסורין אף דמכירין חרמי כהנים דספיקא לחומרא ומאי ספיקא איכא הרי סתם חרמים לכהנים.

וכן יש להעיר לדעת הרא"ש וסיעתו דפסקו סתם חרמים לב"ה לר"א בר צדוק איך סתם חרמים ביהודה מותרים כיון שמכירין חרמי הכהנים ומה יושיענו שמכירין חרמי הכהנים הרי קי"ל סתם חרמים לבדק הבית. ויש לישב ולחלק כאשר אחר הרואה עיניו יחזו וראיתי בס' לחם משנה פי' המשניות שכתב סתם חרמי' לבדק הבית מדברי רש"י בכמה דוכתי בגמ' דמייתי משמע דכן הלכה עכ"ל והמעין יראה דממ"ש רש"י ביומא דף ס"ו וע"ז דף י"ג אין ראיה אך ממ"ש רש"י בביצה דף ל"ו לבד משמע דכן הלכה כמ"ש לעיל ולא מוכח מכמה דוכתי כמ"ש הרב הנז'.

ומ"ש רש"י בערכין דף כ"ח יש לדחות ודוק הטב. ויש ראיה לדעת הרמב"ם דסתם חרמים לכהנים ממאי דאתמר בי מדרשא פ' קרח מאלמנה א' שהיה לה שדה וכו' ושוב אמרה הרי הן חרם ובא אהרן ובניו ולקחום שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה ע"ש בילקוט.

אלמא סתם חרמים לכהנים והיא ראיה להרמב"ם. והגם דאין מביאין ראיה מהגדה.

הרמב"ם סבר דהוא גילוי מילתא מאחר דאיכא פלוגת' בגמרינן וזאת אומרת דהכי הוה עובדא דאהרן. אמנם הרא"ש סבר דכיון דרב ורב יהודה סברי דסתם חרמים לבדק הבית ורב יהודה עביד עובדא הרי הדבר מפורש בגמרינן איפכא ולא חיישינן לאגדה זו דקרח לאפושי רתחא אמרה ולא קושטא הוא כלל ודוק.

(ב) דין ב. מחרים אדם מצאנו וכו'.

יש להסתפק אי לכתחילה יכול להחרים כל צאנו או כל בקרו והיכא דלית ליה מתרווייהו פשיטא דלא יחרים אלא מקצת מאשר לו אבל כשיש לו צאן ובקר בזה יש לחקור אי יכול להחרים כל הצאן או כל הבקר מי נימא דקפיד רחמנא אפרטי פרטות דאף דיש לו מין בהמה צריך שישאיר לו מכל בהמה צאן ובקר.

או דילמא בפרט אחד מותר האדם מן הבהמה שהשאיר לו צאן והחרים הבקר אי נמי החרים הצאן והשאיר הבקר סגי ולא דוקא כתב הרמב"ם מצאנו ומבקר. הן אמת דממה שסיים הרמב"ם וכתב אבל לא יחרים כל בהמתו ולא כל עבדיו משמעו דאכללו' מין בהמ' קפיד רחמנא דלא יחרים כל בהמתו וכו' על מין עבדים אבל אם החרים צאן ואכתי פשו פרים בני בקר או אם החרים עבדיו והשאיר שפחותיו כדין עשה ולא אזהר רחמנא כי אם אכל בהמתו ואכל עבדיו.

אמנם אכתי יש להסתפק דנהי דמסיום דברי הרמב"ם הוכ"ח תוכי"ח דאינו מוזהר אלא על כללות המין וכדאמרן מיהו אפשר דלמצוה מן המובחר לא יחרים כל צאנו אף דיש לו בקר והיינו שכתב הרמב"ם מחרים אדם מצאנו ומבקר כלומר דלמצוה מן המובחר הגם דיש לו כמה מיני בהמה עכ"ז לא יחרים כל מין אחד אבל אזהר' ליכא אלא בכללות כל הבהמה.

ומצאתי בלקוטי רבי' בצלאל ז"ל לערכין כ"י שכתב על דף כ"ח ע"א וז"ל מצאנו ומבקר מעבדיו ומשפחותיו לכאורה הוה משמע שאם החרים כל צאנו אעפ"י שנשאר כל בקרו

לא הוי חרם וכן אם החרים כל עבדיו אעפ"י שנשארו שפחותיו מדקתני מצאנו משמע מקצת צאנו ולא כל צאנו וכן כלם ואי אפשר לומר כן דאמרו בגמרא מה"מ ומייתי בריתא דדרשי מאדם ולא כל אדם ומבהמה ולא כל בהמה משמע דאם נשאר לו מקצת אדם או מקצת בהמה הוי חרם וצ"ל דמצאנו ומבקריו הכל א' וכן מעבדיו ומשפחותיו.

הרא"ש ז"ל. עין רואה דהרא"ש ז"ל הוכיח במישור דאם נשאר לו מקצת אדם או מקצת בהמה הוי חרם והוא ז"ל קבע דבריו בסברת ר' אלעזר דאם החרים אינם מוחרמים דזהו מה ששנינו במשנתנו וממנו נקח לדין דקי"ל דאם החרים הכל הוי חרם כמו שפסק הרמב"ם והסמ"ג עשין קנ"ב דמאי דהוי חרם לסברת ר' אלעזר יכול להחרים גם לכתחילה דדוקא כל בהמתו אינו יכול להחרי' וכדמשמע מסיום דברי הרמב"ם וכדאמרן.

ומהבריתא שהוכיח הרא"ש דאם נשאר לו מקצת אדם הוי חרם מינה שמעינן נמי מה שנסתפקנו אי איכא מצוה מן המובחר שלא להחרים כל צאנו אף דיש לו בקר וכיוצא דהא קרא קאמר אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו ותנינא בבריתא דמייתי הש"ס מכל אשר לו ולא כל אשר לו מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה משדה אחוזה ולא כל שדה אחוז' וכיון דמאי דאזהרה שמענו שלא להחרים הכל מהאי קרא ומפרשינן בבריתא מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה ונראה דיכול להחרי' מקצת אדם ומקצת בהמה כמ"ש הרא"ש דלא קפיד אלא אכללות אדם ואכללות בהמה א"כ מהי תיתי לן דאיכא מצוה מן המובחר שלא להחרים כל צאנו אף דאית ליה בקר הא קרא דמיניה שמעינן שלא להחרי' לא קפיד אלא מין אדם ואכל מין בהמה ותו לא.

והכי רהטא שמעתין דאמרינן וצריכא דאי כתב רחמנא מכל אשר לו ה"א כל דאית ליה לא לחרים אבל מן אחד לחרם כוליה כתב רחמנא מאדם ולא כל אדם וכו' ע"ש אלמא ליכא קפידא אלא במין אדם כלו וכיוצא. ותו נשמעיניה מן הדא שכתב הרא"ש ז"ל סוף לשונו וצ"ל דמצאנו ומבקריו הכל אחד וכן מעבדיו ומשפחותיו דהרי פירש ז"ל מאי דתנן מצאנו ומבקריו לאו דוקא וכן מעבדיו ומשפחותיו הכל אחד וא"כ ודאי ליכא מצוה מן המובחר שלא להחרים כל צאנו אם יש לו בקר דהא קאמר מחרים אדם מצאנו ומבקריו ופי' הרא"ש דהכל אחד ור"ל דיכול להחרים כל צאנו וקצת מבקריו וא"כ ליכא מצוה מן המובחר בזה דהא קאמר מחרים אדם.

ומלבד דכבר הרא"ש פירשה הכי הוא מוכרח קצת פי' זה במשנה דהא קתני עלה ואם החרים את כלן אינם מוחרמים וכבר מפורש דאם החרים כל צאנו הוי חרם כל שהשאר מן הבקר וא"כ מוכרח דמאי דקתני מחרים אדם מצאנו ומבקריו הכל אחד ואין הכונה מקצת צאנו אף שיש לו בקר דעלה קאמר ואם החרים את כלן ואם נפשך לומר מצאנו מקצת צאנו אף דיש לו בקר א"כ אם החרים כל צאנו לא הוי חרם לר"א דקתני עלה ואם החרים את כלן אינם מוחרמין וזה לא אפשר.

אמור מעתה דמצאנו ומבקריו לאו דוקא אלא ר"ל מקצת בהמתו וכיון דפירושא דמתני' הכי הוי מינה למדנו דאין בזה מצו מן המובחר דהא מחרים קאמר. ומעתה לא תידוק מ"ש הרמב"ם מחרים אדם מבקריו ומצאנו דלישנא דמתני' נקט ומאי דמפרשינה במתני' נפרש בדבריו.

אחרי כן חזון נראה אלי הם דברי מורינו הרב חזון נחום ז"ל שמצא כתוב קצת דברי הרא"ש הנזכ' והוא מן הרב מהר"ר שלמה עדני ז"ל בספר מלאכת שלמה כ"י והסכים הרב חזון נחום דלמצוה מן המובחר לא יחרים כל צאנו אף דיש לו בקר וכתב דזה דעת הרמב"ם והרא"ש ע"ש באורך ודין גרמ"א אשר לא ראה כל דברי הרא"ש כהוייתו.

ובעניונתנו כבר הוכחנו מדברי הרא"ש ומתניתין ומתניתא דליכא בזה אפי' מצוה מן המובחר ככל אשר ראו עיניך. ומדברי הרא"ש הנז' הנך רואה דגריס בבריתא הנז' מבהמ' ולא כל בהמה כגירסתנו אבל ראיתי להרב קרבן אהרן ז"ל שכתב וז"ל מבהמה ל"ג ליה דהא לא כתיב מבהמה אלא ובהמה וכן בגמ' ל"ג לה וגם בצריכות לא זכרה אלא אחר שאמר הצריכות אמר כלהו צריכי בהמה למה לי עכ"ל וגם רבינו עובדיה בפירושו השמיטה.

אמנם הרב ברכת הזבח והרב צאן קדשים לא הגיהו הבריתא וגם רבי' בצלאל ז"ל שהגיה סדר קדשים מכמה נסחי כ"י לא הגיה בזה כלום. והרא"ש בתוספותיו מייתי לה כאמור.

ולכן נראה שאין למחוק הספרים דהגם דבקרא כתיב ובהמה מ"מ מ"ם מאדם קאי עלה נמי ודרשי' מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה אלא דהכתו' נקט ובהמה להורות דלא נצרכא אלא לגלות על האדם דמה בהמ' יש לו רשות למוכרה וכו' אבל לעולם דהשתא דכתיב ובהמה מוכרח לפרש מבהמה ולא כל בהמה דמ"ם מאדם מושך עצמו ואחרת עמו לומר מאדם ומבהמה דודאי אינו יכול להחרי' כל בהמתו.

וגרסינן לה שפיר בבריתא וק"ל. והנה מרן בכ"מ כתב דמדקאמר דברי ר' אלעזר אע"ג דרא"בע משמע דסבר כוותיה משמע לרבינו דרבנן פליגי עליה וכן מפורש בתוספתא ופסק כוותייהו שאם החרי' הכל הוי חרם וכ"כ בפירוש המשנה עכ"ל.

והרב חזון נחום ז"ל כת' וז"ל ותמהני דאם ש"ס דילן ס"ל כההיא תוספתא הול"ל זו דברי ר"א אבל חכמי' אומרי הכל מוחרם. ועוד הא קי"ל אכין ורקין מיעוטין והול"ל לש"ס ורבנן האי אך מאי דרשו ביה גם מלשון דברי ר"א אין ראייה דרבנן פליגי דלעולם התוספתא משבשתא ומאי דנקט דברי ר"א היינו משום דראב"ע פליג עליה דפליגי בדר' אילא וכו'.

ונראה לי שב דהרמב"ם ס"ל דאף דהכתו' בחרמין ה"ה בקדשי מזבח וב"ה שהרי כתב בסוף ה' ערכין לעולם לא יקדיש וכו' וכיון דס"ל להרמב"ם דכל הקדושות שוין הא תנן פ"ו המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו א"כ סתם משנה דלא כר"א וכו' והא דלא קאמר הש"ס ורבנן האי אך מאי עבדי ליה משום דהוא דבר פשוט דרבנן ס"ל דאך מיעוט ומאד' הוי מיעוט והוי מיעוט אחר מיעוט לרבות שאם בדיעבד החרי' הרי כלן מוחרמין עכ"ל.

ומאי דקשי' ליה למר דאם הש"ס ס"ל כההיא תוספת' הול"ל זו דברי ר"א וכו' אלא ודאי משבשתא היא לק"מ דזמנין טובא דרבנן פליגי ולא הוזכרה סברת רבנן אלא ברמז כי הכא ובש"ס לא קאמר זו דברי וכו' והש"ס מלא על כל גדותיו בכמה דוכתי כיוצא בזה כידוע. ומה שהקשה דהו"ל לש"ס לאקשוויי ורבנן האי אך מאי עבדי ליה.

אשתמיטיתיה בריתא מפורשת בת"כ דדריש אך למעוטי חרמי כהני ולויים שאינ' חרם ע"ש והש"ס אבריתא דת"כ סמיך ומ"ה לא פריך לרבנן אך מה דרשי ביה. ואי נמי משכחת דפריך הש"ס כיוצא בזה ומשני ומייתי בריתא דת"כ.

זכור אל תשכח דאיכ' דוכתי דלא פריך ומשני וסמיך אבריתא דת"כ. וטעמא דאיכא סתמא דתלמודא דהנך אמיראי לא ידעי בריתא ופריך ומשני כלומר דהמקשן לא ידעה והתרצן הודיעו ואיכא סתמא דתלמודא דאותם אמוראי' ידעי לה ומש"וה לא פריך ולא משני.

וכבר ידעת דשנות דור ודור האמוראי' שקלי וטרו במתיבתייהו והווי כמה שקלא וטריא מדור דור ורבינא ורב אשי סדרו כולהו סתמי ושקלא וטריא בתלמודא דקמן ואין כאן מקום להאריך בזה. ולכל הדברות הרב ז"ל נראה דלא זכר בריתא דת"כ כמבוא'.

ומה שהוסיף להקשות הרב הנז' דאין ראייה דרבנן פליגי דאימא דכ"ע סברי דאין מוחרמין כי פליגי בדבר אילא והתוספת' משבשתא. אין כאן תימה דכיון דשנינו בתוספתא הכי ואיכא למימר דרמיזא במתני' מאן ספין ומאן רקיע לומר דהתוספתא משבשתא.

ואולם אכתי יש להעיר בסגנון זה דהשתא דתנינא בתוספתא דרבנן פליגי וסברי דמוחרמין. ודאי כאן שנה רבי דברי ר' אלעזר להורות דהוא יחידאה ורבנן פליגי עליה ועל מי סמך רבינו הקדוש שנב דמאי דקתני דברי ר' אלעזר כונתו דרבנן פליגי דמוחרמין.

והלא יכולנו לפר' דמאי דקתני דברי ר"א בלשון מחוזקת היינו דראב"ע פליגי עליה שלא יבזבז יותר מחומש ונטעה לומר דאליבא דכ"ע אינן מוחרמין והו"ל לר' למנקט לישנא דנשמע מיניה דרבנן פליגי דמוחרמין. ואפשר לומר דאי כ"ע ס"ל דאינן מוחרמין הו"ל לרבילסדר המשנה באופן זה מחרי' אדם מצאנו ומבקר ומעבדיו ומשפחותיו הכנענים ומשדה אחוזתו דברי ר' אלעזר אמר ראב"ע מה אם לגבוה וכו' על נכסיו.

ואח"ך יתחיל משנה אחרת אם החרי' את כלן אינם מוחרמין המחרי' בנו ובתו וכו' וכי הוה תנן הכי הוה ידעינן שפיר דליכא פלוגתא אלא ר' אלעזר וראב"ע. ובתר הכי סתם משנה דאם החרי' את כלן לא הוה חרם והיינו ככולי עלמא.

ומדלא תני הכי וסמיך דברי ר"א להא דקתני אינן מוחרמין ש"מ דרבנן פליגי עליה. ואע"ג דאמרי' בעלמא דרבי לא רצה לשנות הלשון השגור בפי התלמידים ושנה משנתו לפו"ם רבנן.

מ"מ כי נפיק מינה חורבא כאן שינ"ה רבי ודוק. ואשר שפר קדמיה דהרב הנז' ותירץ יתיב דעת הרמב"ם דאשכחן סתם משנה דלא כר"א דתנן פ"ו מעלין לו תפיליו וכו' יש להשיב דאי הכי סתם ואח"ך מחלקת הוא דבחדא מסכתא יש סדר למשנה וקי"ל בהחולץ סתם ואח"ך מחלקת אין הלכה כסתם וא"כ הו"ל להרמב"ם לפסוק כר"א דאינן מוחרמין דאין הלכה כסתם.

דהכא אין המחלקת סמוך לסתם וגריע הסתם טפי במ"ש התוס' בבתרא דף קכ"ב וכן מוכח בתשובת הרשב"א סי' קי"ד ע"ש ועמ"ש הרב שדה יהושע פ"ב דתעניו' דף ח' עש"ב ובחידושי הרשב"א בפ' החולץ וא"כ הכא אין הלכה כסתם וכן כתב הרב חזון נחום גופיה פ"א דערכין דף ק"ד ע"ב והשיג על הרב תי"ט ולבסוף לדעת מרן אסיק בצ"ע עש"ב.

ואפ"ל למ"ש הרב הנמקי פ' החולץ בשם הרמב"ן דכלל סתם ואח"כ מחלקת אין הלכה כסתם אינו כלל גמור דזמנין דבהא נמי הלכה כסתם ע"ש ובחידושי הרמב"ן שם. אכתי יש להעיר דהרמב"ם בפ"ה המשנה הו"ל לאשמוע"ה הך חידושה דמכח ההיא סתמ' פסקינן דלא כר' אלעזר.

והסמ"ג עשין קל"ב שפס' דהן מוחרמין שכן ישנו בתוספת' הו"ל שכן הוא סתמא דפ"ו דהתוספתא אימור משבשתא. (כונתי דזמנין אמרי' הכי וא"כ טפי ניחא לומר דהכי סתם לן תנא).

ותו קשיא לי ההדיט על הרב הנז' שהרי התוספתא הלזו שהביאו הסמ"ג ומרן בכ"מ כך היא שנויה אין לאדם להקדיש כל נכסיו אם הקדיש את כלן הרי הן מוקדשין אין אדם רשאי להחרי' את כל נכסיו ואם החרי' את כן הרי הן מוחרמין ר"א אומ' מאד' ולא כל אדם מבהמה ולא כ בהמה משדה אחוזתו ולא כל שדה אחוזתו לפיכך אם הקדיש את כלן הרי הן מוקדשין ואם החרי' את כלן אינם מוחרמין עכ"ל הרי דאף לר"א דס"ל דאינן מוחרמין ס"ל דאם הקדיש את כלן הרי הן מוקדשין.

ונראה טעמו דאף על גב דמהאי קרא שמעינן שלא להקיש ושלא להחרי' כל נכסיו וכמ"ש הרב הנז' בדעת הרמב"ם מ"מ ס"ל לר' אלעזר דכי ממעטינן מאך כל חרם לא מעיט אלא דאינן מוחרמין אבל אם הקדיש הכל הרי הן מוקדשין. ומאחר שכן איך קאמר הרב הנז' דסתם משנה דמעלין לו תפיליו הויא דלא כר"א הרי גם ר"א לא פליג בהקדש ומודה שאם הקדיש כל נכסיו כלן מוקדשין ולא פליג אלא במחרי'.

ומה יוכיח הוכח מההיא משנה דהיא במקדיש. ואם נפשך לומר דהרב הנז' ס"ל דט"ס הוא בתוספתא וצריך לומר בסברת ר' אלעזר אינן מוקדשין דהקדש וחרם חד דינא אית להו דמחזד קרא נפקי.

מלבד דמילתא כדנא בדור אחרון מאן ספין ומאן רקיע לתלות בט"ס וכיוצא. עוד בה דהו"ל להרב לאתויי התוספתא ולתקנה ולומר דט"ס הוא.

והדר יפרש דההיא סתמא דלא כר' אלעזר. העוד לנו להעיר על הרב הנז' במ"ש דלא פריך תלמודא ורבנן האי אך מאי עבדי ליה משים דהי"ל מיעוט אחר מיעוט וכו' דמאי דפשיטא ליה למר טובא עד דלא אצטריך תלמודא לפרושי.

קא מיבעיא לן בעניותין חדא דהכא איכא ריבויא בין תרי מיעוטי דכתיב אך כל חרם אשר יחרי' מכל אשר לו דכל ריבויא הוא ואפשר דבכי האי גינא לא הוי מיעוט אחר מיעוט כיון דאיכא ריבויא בין תרי מיעוטי. ותו דהניחא למאן דסבר דאפ"ל תלתא מיעוטי מדרשי במיעוט אחר מיעוט לרבות.

אמנם לירושלמי דקאמר בהדיא דתלתא מיעוטי כלהו למעט ואפי' לדעת רש"י דסבר דתלתא להו בחד קרא הרי הכא איכא תלתא וארבעה מיעוטי בחד קרא. אלא דבהא איכא למימר דהכא דהווא ארבעה אף לדעת הירושלמי מדרשי במיעוט אחר מיעוט לרבות ולא קאמר בירושלמי אלא במותב תלתא דהרי אלו מיעוטינן אבל בארבעה מיעוטי אמרינן מיעוט אחר מיעוט לרבות.

ועדיין צריכים אנו למודע"י לשיטת הרב הנז' א"כ לר' אלעזר איך דריש אך למעט שאינן מוחרמין והלא הוי מיעוט אחר מיעוט. ברם לדידן ניהא דלא הוי מיעוט אחר מיעוט דאיכא רבויא באמצע דכתיב כל חרם כדאמרן ולכ"ע דרשינן ליה מיעוטא.

לר"א למעוטי דאם החרים את כלן אינן מוחרמין ולרבנן למעוטי דהכהני' אינן מחרימין כמו ששנינו בתורת כהנים. ובתר כל חרם איכא תלתא מיעוטי מאשר מאדם משדה ולשיטת הירושלמי ניהא דתלתהון למעט.

ואפי' נימא דגמרינן לא ציית להאי כלנא כמ"ש הרא"ש דהגם דאיכא לאותובי אהרא"ש. הא גמרינן לה מדוכתא אוחרי מגמרינן כוותיה.

מ"מ כבר כתבו ז"ל דאי איכא למעוטי ממעטינן. ותו אפשר לחלק דשאני הכא דהני תלתא כחד חשיבי אלא דאצטריך קרא לפרט מטלטלי ומקרקעי ועבדי כדאצריכנהו תלמודא בסוגיין.

ועוד יש לגמגם בדברי הרב הנז' שכתב דלרבנן הוי מיעוט אחר מיעוט לרבות שאם החרים בדיעבד הוי חרם ונמצא לפי זה דאנו מקיימין המיעוט לכתחילה. ומכח דהוא מיעוט אחר מיעוט דקי"ל דהוי לרבו' אמרי' דבדיעבד הוי חרם.

ואין זה סוגית מיעוט אחר מיעוט לרבות דעלמא דהיכא דאיכא תרי מיעוטי דהוי לרבות לא ממעטי' מידי אלא מרבינן רבוי לחוד וה"נ הו"ל דריבוי הוא שיכול לכתחילה להחרים כל נכסיו וליכא מיעוטא כלל והכי נמי מאדם ומשדה אחוזתו הו"ל נמי מיעוט אחר מיעוט והוי לרבו' דכל מילי יכול להחרים הכל.

ותו דלרבנן סוף סוף אמאי אצטריך אך אפי' לשיטת הרב הנז' לדיעבד. והא קי"ל בעלמא דבקדשים צריך שישנה הכתוב לעכב והכא לא שנה הכתוב דמאשר לו ומאדם ומשדה כחד חשיבי וצריכי וכיון דלא שנה הכתוב לעכב בדיעבד הווי חרם.

והיינו טעמא דר' אלעזר דכתיב אך לעכב. אף דבכל התורה ליכא לפלוני ן לכתחילה לדיעבד כמ"ש התוס' בגיטין דף ג' ושאר דוכתי הכא דהוי מילי דקרשים אצטריך לר"א אך לעכב.

אבל לרבנן לא אצטריך קרא לדיעבד דכיון דלא שנה הכתיב אינו לעכב. וס"ס אך למותר ומאי דרשי ביה.

ובצפיינתנו צפינו להרדב"ז ז"ל בביאורו שכתב וז"ל שם במשנה וכו' דברי ר' אלעזר ות"ק פליג עליה דלכתחילה לא יחרים כל נכסיו אבל אם החר' הרי הם מוחרמין וקרא לכתחילה קאמר והיינו דאמר ר' אלעזר מה אם לגבוה וכו' ואקשינן עלה היינו ת"ק משמע דת"ק נמי אינו רשאי קאמר אבל החרים הכל מוחרם עכ"ל ודבריו מבוארים

דרצה הרב לפרש מ"ש בגמרא היינו ת"ק ומשני איכא בינייהו דר' אילא דפריך הש"ס היינו ת"ק דר' אלעזר דס"ל דאם החרים מוחרמין וגם ראב"ע הכי ס"ל ומשני דת"ק דר' אלעזר איהו לא סבר לדר' אילא וראב"ע אית ליה דר' אילא.

ופי' מחודש הוא והוא הפך פירש"י דפיר' דמאי דפר"י ומשני הש"ס על ר"א וראב"ע הוא כמבואר בדבריו. וכן ראיתי לרבינו גרשין מאור הגולה בפירושו כ"י שכת' וז"ל היינו ת"ק דת"ק נמי אמר אם החרים את כלן אינם מוחרמין עכ"ל וגם רבינו הלל בפי' לת"כ כ"י תרגמא הכי.

ואיברא דפי' הרדב"ז דחוק דהש"ס יקשה על ראב"ע היינו ת"ק על סבר' דלא הוזכרה במשנתנו אלא ברמז ואינו ברור כל כך כמבואר ממש"ל. ותו דאינו מוכרח דמ"ש ראב"ע אין אדם רשאי להחרי' כל נכסיו כונתו דבדיעבד מוחרמין עד שיקש' דהיינו ת"ק.

ותו דבפ"ז ת"ק לית ליה דר' אילא והיה צריך הרדב"ז לתת טעם למה שפסק הרמב"ם כר' אילא סוף ה' ערכין דלא כת"ק ולא ביאר טעמו לא כאן ולא בסוף: הגם דיש לומר דפסק דלא כת"ק משום דבכתובות דף ס"ו פליג הש"ס על מר עוקבא דאיך פליג לפלגא דממוניה מהא דר' אילא אלמא הלכתא היא מ"מ הו"ל להרדב"ז להיות עומד עליו ומבאר"ו לפי פירושו דת"ק לית ליה דר' אילא.

וזה חזיתי בפסיקתא פ' בחוקותי שאמרו שם וז"ל מכל אשר נו ולא כל אשר לו וכן אמרו המבזבז מנכסיו לא יבזבז יותר מחומש מאדם וכו' דברי ר' אלעזר אארב"ע ומה אם להקדש אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו ק"ו שיהא אדם חס על נכסיו עכ"ל. וקשה דזה הפך הש"ס דקאמר איכא בינייהו דר' אילא ופירשו רש"י ורבינו הלל וכן נראה מפיי' רגמ"ה דר' אלעזר לית ליה דר' אילא וראב"ע אית ליה דר' אילא וא"כ איך בפסיקתא ברישא בדברי ר' אלעזר קאמר וכן אמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש הא זה סברת ראב"ע ור' אלעזר לית ליה הכי.

ואפשר לידחק ולישב קצת על פי פי' הרדב"ז הנז' דמאי דפריך ומשני הש"ס לאו אר"א וראב"ע אלא את"ק וראב"ע כמדובר לעיל ולפ"ז היה אפשר לידחק דר"א סבר כראב"ע בזה דאית ליה דרבי אילא אך פליג עליה דאינן מוחרמין. וכבר כתבנו בעניותנו שאין פי' הרדב"ז מחזור בסוגיא.

ואי לאו דמסתפינא הו"א דט"ס נפלה בפסיקתא והא דקאמר וכן אמרו וכו' צריך להיות בסיף הלשון אחר דברי ראב"ע כמ"ש בש"ס. ואשקיטה ואביט' להראב"ד בפירושו כ"י לת"כ פרק ה' פ' בהר דשם הביאו דברי ראב"ע שכתב וז"ל אם לגבוה אין אדם רשאי וכו' פי' דכתיב אך כל חרם וכו' ודרשינן וכו' יכול אם החר' את כלן יהיו מוחרמין ת"ל אך ואם לגבוה אפי' דיעבד נמי לאו כלום הוא ק"ו להדיוט שאם בזבז ומכר שלא עשה כלום וי"מ שאם בזבז ומכר להדיוט מה שעשה עשוי שהרי לא מיעט הכתוב כדרך שמיעט בהקדשות וא"ת ק"ו הוא איכא למפרך מה להקדשות שכן אינן חוזרין ביובל אלא ארז ארעא קמ"ל שלא יהא אדם מפקיר נכסיו אף לצדק' ויהא מצומצ' במזונותיו וכו' והכי מוכח בחולין פ' כסוי הדם דלענין צמצום מזונותיו קאמר דשמעינן לר"א מילת' כה"ג עכ"ל.

ומכאן תשוב' נמי להרדב"ז דהוי מוכח דהראב"ד ס"ל כהרמב"ם דאם החרים הכל מוחרמין מדלא השיג על הרמב"ם בדין זה ואפ"ה מפרש דראב"ע ס"ל דבדיעבד אינן מוחרמין וא"כ מוכח דמ"ש בש"ס היינו ת"ק היינו על ר' אלעזר ששנינו במשנתנו כפי' רגמ"ה ורש"י ורבינו הלל. וכבר נודע דהראב"ד מפרש תורת כהני' מר ניהו הראב"ד בעל ההשגו' כפו שהוכחנו בעניותנו במקומו ודלא כהר' חוות יאיר שחלק עלינו את השוין.

ואחזה אנכי לחד מן קמאיא הר' מהר"ר שלמה עדני ז"ל בס' מלאכת שלמה כ"י פירוש המשניות שהוא כמסתפק במשנתנואי גרסינן דברי ר' אליעזר ביו"ד וכו' וז"ל וקשה קצת דאם הנסח האמיתי דברי ר' אליעזר ביו"ד אמאי לא פירש בכסף משנה דמשום דר' אליעזר הוא שמותי אף דראב"ע סבר כן לא פסקו הפוסקי' כמותו כמו מן הטעם שכתב הוא דכיון דתנן דברי ר' אליעזר משמע דרבנן פליגי עליה עכ"ל.

והרב שושני' לדוד כתב על מה שהגיה הרב תוספת יום טוב בדברי רבינו עובדיה שכתב ואין הלכה כראב"ע אלא לכתחיל' לא יחרים שצ"ל ואין הלכה כר' אלעזר וז"ל ונרא' לקיים גירסת הס' דאין חידוש לומר דאין הלכה כר"א דשמותי הוא אלא הזכיר ראב"ע לומר דאע"ג דראב"ע נמי ס"ל כוותיה אין הלכה כמותו ונתכוון למ"ש ג"כ הכ"מ אלא דמ"מ משום דהוא מאריה דשמעת' מ"ה כתב כן קודם שפי' דברי ראב"ע אדקאי בדברי ר"א עכ"ל.

ומצאתי לרבי' הלל בפירושו לתורת כהנים כ"י דכתב על בריית' זו דברי ר' אלעזר היינו ר' אלעזר בן שמוע. וכן ראיתי להר' פרי חדש בהגהותיו סוף הלכות ערכין שכ' וז"ל אל יפזר יותר מחומש וכו' ופסק כראב"ע ולא כר' אלעזר משום דר' אלעזר ס"ל כוותיה ועוד דראב"ע גדול מר' אלעזר דהא ר"א תלמיד רבי עקיב' וראב"ע חבירו של רבי עקיב' עכ"ל והו"ל למימר נמי משום דסתמ' דתלמוד' פריך מדר' אלעזר למר עוקב' ומוכח דהלכ' כוותיהו כמש"ל.

ולמדנו מדבריו דגרסי' ר' אלעזר וכמ"ש רבי' הלל דהוא ר' אלעזר כן שמיע תלמיד ר' עקיב'. ואף אם הגירס' ר' אליעזר ביו"ד ליק מה שהקשה הרב מהר"ש עדני למרן בכ"מ דמרן יהיב טעמ' דרבנן פליגי עליה דשויה לתרוייהו לר"א ולראב"ע.

גם מה שיישב הרב שישנ' לדוד לרבינו עובדיה אינו מחוור דהול"ל ואין הלכה כר"א וראב"ע אלא לכתחיל' וכו' או הול"ל כמ"ש הרמב"ם והלכ' כת"ק דלכתחיל' וכו'. גם מ"ש הרב לחם משנה פי' המשנ' דרב' עובדיה גריס להפך במשנתנו דברי ראב"ע אמר ר' אלעזר ומה וכו' אינו מחוור דבכל הספרי' משנה וגמר' ותוספת' וספרא ופסיקת' כגירסתנו.

והעיקר כמ"ש הרב תוספת יום טוב: (ג) דין ג'. ואפי' תפילין שבראשו.

בבתר' דף קנ"א ע"א גבי אמר נכסי לפלניא אמרינן תפלין אקרי נכסי דתנן המקדיש מעלין לו תפיליו. איבעי' להו ס"ת מאי כיון דלא מזדבן דאסור לזבוני לאו נכסי הוא או דילמ' כיון דמזדבן ללמוד תורה ולישא אשה נכסי הוא תיקו.

ופשט' דמילת' דהאי בעיא גם למקדיש היא. וכן כתב הרב משנה למך בדין זה וז"ל ומיהו ס"ת הוי בעיא דנא איפשיט' ע"ש.

וחזה הוית להריטב"א בחידושיו לבתרא כ"י שכתב וז"ל איבעי' להו ס"ת מאי פי' אע"ג דמטלטלין הוא דנקנה באגב קא מיבע' לן אם חשיביתו גורם לו שם בפני עצמו כלשון בני אדם שאין כוללין אותו בלשון נכסי וכו' דאסור למוכרו אא"כ ללמוד תורה ולישא אשה כדאית' פ' בני העיר ולא איפשיט' אלא לחומר'.

ונראין הדבר' דדוק' ס"פ אבל שאר כתבי הקדש הרי הם בכלל נכסי' עכ"ל ומ"ש ולא איפשיט' אלא לחומר' לכאור' נרא' דכוונתו כמ"ש דבעיית הש"ס אמקדיש הוי ומשו"ה כתב דהוי לחומר' דמשום חומר' דהקדש ס"ת בכלל. אמנם אין נרא' כן דעת הרמב"ם שכתב פי"א דזכיה דין ט"ו והתפילין עם שאר נכסים הכל בכלל הנכסי' אבל ס"ת יש בו ספק אם הוא בכלל נכסי' או אינו לפיכך חם תפס אין מוציאין מידו.

ונרא' דס"ל להרמב"ם דה"ה במקדיש נכסיו הוי ספק ואם תפס הגזבר אין מוציאין מידו. והכ' סתם ולא ביאר דין ס"ת וסמך על מ"ש בה' זכיה.

דא סבר הרמב"ם דלגבי הקדש אזלינן לחומר' והס"ת בכלל כמ"ש הריטב"א לפי הנרא' מכולהו הו"ל הכא לאשמועינן דס"ת בכלל אלא ודאי מדלא פרט אלא. תפילין ש"מ דדן ס"ת הוא ספק דינו כדין ההדיו' וכמ"ש בה' זכיה.

ברם אם כונת הריטב"א כמ"ש לשונו מגומגם ועוד דהו"ל לבאר דבריו דבמקדיש לחומר' ובניתן לקילא דבעיית הש"ס בין אמקדיש בין אנותן ואמא כתם וכתב דהיא לחומר'. ותו דהרב הנמקי שמעתייה דהריטב"א בפומיה כולי יומא וכמו דמייתי הכא מ"ש בשאר ספרי' והול"ל נמי דהריטב"א פסק לחומר'.

ותו כי אנכי הרוחה להריטב"א שם פ' מי שמת לעיל בבעיית ש"מ שהקדיש כל נכסיו אם יכול לחזור כשעמד דהאריך בה ומוכח דדעתו דתיקו דממונ' ולקול' ונכסי' בחזקת נותן קיימי ואף דאמרי' בחולין ספק לקט לקט כבר פירשו בירושלמי דההי' במתנות עניים דוקא ע"ש באורך אלמא אף במקדיש נקט לקול' דנכסי' בחזקת נותן קיימי ומאחר שכן איך פסק הכא לחומר' אף דנימ' דבמקדיש איירי.

וכן דעת הרמב"ם פ"ט דזכיה ורוב הפוסקי' בש"מ שהקדיש כל נכסיו דאם עמד חיזר כמבואר בח"מ סימן ר"ן בבית יוסף וכןסת הגדול' שם. ותו דכתב הרשב"א סי' תרנ"ו דאפי' מי שפסק התם לחומר' התם הוא שההקדש הקדש בודאי אלא שאנו מסופקי' לכשיעמוד אם חוזר בו אם לאו אבל היכא דמספק' לן אם חל ההקדש מספק אין מוציאין ממון מיד בעליו ע"ש ולפי דבריו הכא דמספ"ל אם חל ההקדש על הס"ת או לא לכ"ע אין מוציאין אותו מיד בעליו וא"כ איך כתב הריטב"א בזה דנקיטין לחומר'.

ועמ"ש הרב לחם משנה פי"א דזכיה דין ט"ו ובתשובותיו סי' רי"ו ע"ש. ואולי ט"ס נפל בדברי הריטב"א.

ומ"ש הריטב"א בצדדי כבעיא ועוד דאסור למוכרו וכו' נראה דכונתו דמיבעי' לן אם נכלל בלשון נכסי דמספ"ל אי מצד חשיבותו או מצד דאסור למוכרו אינו נכלל בלשון נכסי. או"ד דאפ"ה נכלל בלשון נכסי.

ומשמע קצת מדבריו דלא הוה גריס צדדי הבעיא בש"ס כגירסתנו אלא הוה גריס ס"ת מאי תיקו. וכן משמע ממ"ש הריטב"א והתוס' שם דאסור למוכרו וכו' כדאית' פ' בני העיר.

והלא הכי אמרו בסוגיין. וכן משמע מהרי"ף והרא"ש והר' הנמקי יוסף כאשר יראה הרוואה בדברי קדשם.

ואחזה אלכי להרב לחם משנה בדין זה שכתב וז"ל ואפי' תפילין שבראשו ובהי זכיה גבי ש"מ שנתן כל נכסיו כתב רבי' דהוי ספק אם נכנס ס"פ בכלל וכאן כתב כן משום דשאני הכא דאמר כל ונכנס ס"ת בכלל אי נמי מקדיש בעין יפה הוא מקדיש ואפי' לא קאמר כל נכסי ס"ת בכלל עכ"ל ושותיה דמר לא גמירנ' חדא דאין שום הוכח' מדברי הרמב"ם בדין זה דס"ת נכלל בהקדש כאשר למראה עיניו ישפוט בכל הרוואה.

ותו מ"ש דהדבר תלוי אם אמר כל ומוכח דה"ה בנותן אי אמר כל ס"ת בכלל. והדבר מבואר בדברי המרדכי פ' מי שמת שם ובתשובת הרשב"א שהבי' מרן בבית יוסף סימן רמ"ח דאפי' אמר כל נכס אין ס"ת בכלל כיון דהוי בעיא וקאי בתיקו.

ותו מה שצדד דשאני הקדש דמקדיש בעין יפה מקדיש ואפי' לא אמר כל ס"ת בכלל קשה דאי הכי היכי פשיט' להו לש"ס התם פ' מי שמת גבי אמר נכסי לפלני' דתפילין בכלל ממתני' דהמקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו דילמ' לגבי הדיוט אין תפילין בכלל ושאני מקריש דבעין יפה מקדיש. ותו דאי הכי מאי פריך בש"ס בערכין דף כ"ד ע"א גבי ההוא גבר' דזבנינהו לנכסי אתא לקמיה דרב יימר א"ל סליקו ליה תפילין ופריך מזי קמ"ל מתני' היא המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו ומאי קשיא טובא קמ"ל דההיא במקדיש דבעין יפה הוא מקדיש אבל זבני דבעין רעה הוא מוכר אימא נא קמ"ל ואדרב' איכ' למפרך איפכ' דמנ"ל לרב יימר לאשווי זבני להקדש והרי אפי' נותן דבעין יפה היא נותן מספ"ל אי ס"ת בכלל ובמקדיש פשיט' לן דהוא בכלל לפי תירוץ שני דהר' לח"מ הנז'.

ותו אעיקר' התירוץ צריך סעד לתומכו דלענין זה דעין יפה נותן ומקדיש כי הדדי נינהו דהלכ' רווחת דנותן בעין יפה נותן ובנותן מספ"ל אי ס"ת בכלל. ותו יש לגמגם בדברי הרב לח"מ כי הנה הרמב"ם בה' מכיר' פכ"א פסק דאי זבן כל נכסי אפי' תפילין בכלל וכתב הרב לח"מ גופיה פ"א דשאל' ופקדון דדעת הרמב"ם לחלק בין מוכר דבעין רעה הוא מוכר לנותן דבעין יפה הוא נותן וכן שואל בעין יפה הוא משאיל ולכן לגבי נותן פי"א דזכיה ולגבי שואל פ"א דשול' לא הצריך הרמב"ם שיאמר כל דלגבי מתנה ושאל' אפי' בחוסר כ"ל אהניא ליה עין יפה כאלו אמר כל וגם הרב משפט צדק ח"ב סי' י"א והרב ש"ך סי' רי"ח הסכימו כן בדעת הרמב"ם ומאחר שכן מאי דתריץ יתיב הרב לח"מ הכא ברש' דהתם בה' זכיה אין ס"ת ודאי בכלל אלא ספק משום דלא אמר כל לא יבצר

מן הגמגום דהא מר הוא דאמר דדעת הרמב"ם דגבי נותן אהניא ליה עין יפה כאלו אמר כל.

ויש לישב.

הן אמת דקצת יש להרגיש להני רבוואת' דתפסו במושל' דדעת הרמב"ם דדוק' גבי זביני הצריך לומר כל א"כ הכא בדין זה אמאי הוצרך הרמב"ם לומר וכל מי שהחרי' או הקדיש כל נכסיו דדוק' גבי מוכר בעינן כל. ותו ק"ק על דברי הרב לח"מ הנז"ל דהנה בעיית הש"ס בס"ת היא אי אקרי נכסי והוא בכלל נכסי' אי לא כמבוא' בצדדי הבעיא לפי גירסתנו וכיוצ' בה ביארו רשב"ם ובס' התרומות שער א' ח"א סי' ח' והריטב"א והרב הנמקי יחד כלם פירשו דבעיתנו אי ס"ת בכלל נכסי' או לא וכ"כ הרמב"ם פי"א מה' זכיה אבל ס"ת יש בו ספק אם הוא בכלל נכסי' או אינו ומאחר שכן שהבעיא הוא אם הוא בכלל נכסי' מאי אהני הרב לח"מ בהני בי תרי שינויי דמשני דבדין זה ס"ת בכלל מטעם שאמר כל או דבעין יפה הוא מקדיש.

ולפי האמור כ"ל לא ידענ' היכי אהני דס"ת מקרי נכסי או על עין יפה. ושתים זו שמענו הן בם מועל לכלול כל מידי דמתקרי נכסי משא"כ ס"ת דלא איקרי נכסי לצד אחד מהבעיא.

ובזה ראיתי להרב ש"ך סי' רי"ח ס"ק ה' שכתב דאי לאו ההיא דפ' מי שמת אפי' אמר כל לא הוי כל המטלטלין בכלל דמאן לימא לן דאקרי נכסי ע"ש. וכיוצ' בדבר כתב הריטב"א בחידושי בתרא דף ס"א וז"ל ואי אמר ארעת' מיעוט ארעת' שתיים ובזה אין הדמים ראייה וכו' דקי"ל כרבנן שאין הדמים ראייה וכו' וא"ת ומאי שנא ממוכר שור לחבירו ונמצ' נגחן דחזינן אי דמי נכסת' י"ל דלא דמי דהכ' ובהה"ל דצמד בקר אין אומר' לרבנן הדמים ראייה לעיולי מילת' בלשון שא נו במשמעות הלשון משא"כ בשור שאין הדמי' ראייה אלא על גלוי דעת שבו אם לקחו לחריש' או לטביח' וזה ברור עכ"ל הרי שכתב הריטב"א דהגם דזמנין דהדמי' ראייה.

גם לרבנן מ"מ אינם ראייה לעיולי מילת' שאינו במשמעות הלשון וה"ה הכא לצד שאין ס"ת בכלל נכסי' מאי אהני כל או עין יפה לעיולי לס"ת כיון שאינו במשמעות נכסי'. ויש לישב קצת כאשר יראה המעיין: (ד) דין ה'.

ואחד המחזרים קרקע או מטלטלין הרי אלו נותנן לכהן שבאותו משמר. פסק כר' יהודה דמקיש מטלטלי למקרקעי וכמ"ש מרן בכ"מ.

וכבר בעניותנו הוכחנו דעת הרמב"ם לקמן דין ז. אמנם רבי' עובדי' בפירושו פסק כר"ש דלא מקיש מטלטלי למקרקעי והלויים מחרימין מטלטלין ולפי זה אם החרי' מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה וכו' חייא בר אבין.

ולקמן דין ז הנה הבאתי מ"ש האחרוני' לתת סמך לדברי רבינו עובדיא ז"ל ועלימו תטוף מילתי בס"ד. ושם כתבתי בעניותי לסמוך דעת רבי' עובדיא ז"ל מדברי הפסיקת' כאשר עיניך תחזינה ועוד אני בעניי אומר לסייועי מילתיה דרבי' עובדיה מהא דאמר' בירושלמי פ"ד דחלה ר' ירמי' בעא קומי ר' זעיר' מנין שהחרמין לאנשי משמר וכו' ר' אחא ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל חרם קדש קדשי' הוא לה' מה קדשי' קדשי' לאנשי משמר.

מעשה אף המטלטלין וכ"ת ה"נ והתני' מה בין קרקעות למטלטלין אלא שהקרקעות לאנשי משמר והמטלטלין לכל כהן ר' יוסי בר בון ר' חייא בשם רב ששת אישי ה' ונחלתו יאכלון מה אישים לאנשי משמר אף נחלה לאנשי משמר ע"כ הרי סתם גמרא דירושלמי וכמה אמוראי ס"ל דמטלטלין לכל כהן שירצה ולפ"ז לא מקשינן מטלטלי למקרקעי וחזר הדין דהלויים מחרימין מטלטלין כר"ש דלא מקיש וכהלכתיה דרבי' עובדיא.

ולדעת הרמב"ם שפסק דגם מטלטלין נותנן לכהן שבאותו משמר וכו"י נראה דיש להסכי' גם הירושלמי הזה. והן קדם אבא אעיר בירושלמי דלפי מה שביארנו בתלמודין דר"י ור"ש פליגי אי.

מקשינן מטלטלי' לקרקעות א"כ לר"י גם מטלטלין הם לכהן שבאותו משמר ולפ"ז מוכרח דהך בריית' דמייתי בירושלמי דקתני המטלטלין לכל כהן ר"ש היא דלא מקיש וא"כ מאי פריך בירושלמי מעשה אף המטלטלין וכי תימא הכי נמי והתניא וכו' הא מוכרח דהך ברייתא אתיא כר"ש ור"י פליגי דמקיש ולדעתו ה"ה דמטלטלין נמי נתנין לאנשי משמר וכיון דפלוגת' דתנאי מאי פריך למאן דסבר כר"י וליכ' למימר דלפי הירוש' פשיט' ליה דהלכ' כר"ש בזה להכי פריך דהרי גמר אומר וכי תימא ה"נ והתניא וכו' משמע דלאו משום דפשיט' ליה דהכי הלכת' פריך דדחיק' ליה דהני אמוראי אתו דלא כהלכת' דאף דמצו לומר אנן כר"י ס"ל מהדר ליתובי מילתייהו כהלכה דהרי גלי לן טעמיה הירושלמי דפריך מעשה אף המטלטלין דזו כחו הבריית' דקתני דמטלטלין לכל כהן ולפי האמור מאי קושי' ההיא ר"ש היא.

ותו דבכלל הני אמוראי הוא רבי אבהו ואשכחן לרבי אבהו בתלמוד' דידן דסבר כר"י דפריך אשמעתיה דר' חייא בר אבין ונקיש מטלטלי למקרקעי. והגם דמרן בכסף משנה כדין זה כתב בתוך דבריו ומקשה עלה בגמ' ולקיש מטלטלין לקרקעות מ"מ הדבר ידוע דרבנן בתראי טרידי בגרסייהו ולא קפדי בזה וזמנין דכתבי דמקשה גמרא וידעי דלאו סתמ' דגמ' אלא הוא אמורא.

ותו דמרן בזמנו כבר נתפשטו ספרי הדפוס ובם יהנה ואדרב' משום דהש"ס בדפוס שכיח לא קפדי בלישנייהו דספרי הש"ס מצויים. ויותר היו נזהרי' הראשוני' דכשהש"ס היה בכ"י ויש חילופי נסחאות היו מדקדקי' בלשונם לומר מי בעל דברי'.

באופן דאין ראייה מדברי מרן לשבש ולמחוק ספרינו דהן הן הספרי' שהיו לפני מרן ז"ל על הרוב ובפרט בספרי הש"ס (האמנם ידוע דספרי המחברי' כגון שבלי הלקט ותורת הבית וא"ח וכיוצ' היו למרן כ"י ואח"כ נדפסו ולא עט האספ' פה בעניני' אלו). ותו דראיתי לרבי' גרשון מאור הגולה ז"ל בפירושו כ"י דפי' בהדיא דר' אבהו מקשה אדר"ח בר אבין ולקיש מטלטלין לקרקעות ולפ"ז דר' אבהו ס"ל דמקשי' ואף מטלטלין נותנן לכהן שבאותו משמר מאי פריך בירושל' א"ר אבהו מעשה אף המטלטלין.

לכן נראה דאפשר דכונת הירושלמי הכי הוי דנהי דהך מילת' אי מקשינן מטלטלי למקרקעי ואי הלויים מחרימין מטלטלין הוא פלוגת' דתנאי והלכה כר"י אמנם כפי מאי דאמרי הני אמוראי דחרמין לאנשי משמר מקרא דכל חרם קדש קדשים א"כ ה"ה

מטלטלין שנתנין לאותו משמר וכפי דרשא זו לא תליא הך מילת' בפלוגת' דר"י ור"ש אי מקשינן מטלטלי למקרקעי דאף דריש סבר דהלויים מחרימין מטלטלין דלא מקיש מ"מ בענין זה דנתנין לאנשי משמע דילפו מכל חרם קדש קדשים הדין נותן דגם ר"ש אזיל ומודה דגם מטלטלין נתנין לאנשי משמר דכתיב כל חרם קדש קדשים והיינו דפריך בירוש' מעתה אף המטלטלין כלומר לפי לימוד זה א"כ אליבא דכ"ע אף המטלטלין לאנשי משמר והתניא וכו' וא"כ האיכא תנא דסבר מטלטלין לכל כהן וא"כ מוכרח דהחרמין לאנשי משמר לא נפק' מהאי קרא דאי מהאי קרא מי איכא למ"ד דנתנין מטלטלין לכל כהן הא לדבריה לא תליא בפלוגתא דר"י ור"ש.

ומשני דילפינן מקרא דאישי ה' ונחלתו. ומעתה תלי בפלוגתא דר"י ור"ש דמר סבר מקשינן ומ"ס לא מקשי' ולפי זה אין ראייה מהך סוגיא דירושל' כלל ואתי שפיר מה שפסק הרמב"ם כר' יהודה וכמבואר.

ועוד אפשר לומר לדעת הרמב"ם דאף דבירוש' מוכח דהלכה כר"ש אגן פסקינן להפך והטעם דנראה מבעל הלכות גדולות דף ק"ך דאליבא דבני מערבא ר' יהודה ור' מעון הלכה כר' שמעון וכמ"ש בעניותי בס' הקטן שער יוסף דף קי"ד ע"ג ומעתה אין ראייה מהירושלמי היכא דפוסק כר' שמעון נגד ר' יאודה דבשלמא לתלמודן דסבר הני כללי פ' מי שהוציא אוהו כי חזינן דנקיט תלמודין הפך הכלל אזלינן בתריה דהכלל הוא בסתמא היכא דלא מוכח דהלכה כחולק כבודע.

אמנם כי אשכחן בירושלמי דנקיט כר' שמעון אין ראייה דמאחר דהירושלמי סבר בעיקר הכלל להפך הכא אכלליה סמיך ולא דבפרטו' הכריע הש"ס ירושל' בפרט זה דהלכה כר"ש וכמבואר. אלא דיש לעמוד בזה דזמנין דמשכחת דרב פסק כר' שמעון ופסקו הפוסקים כוותיה דרב אף דרב לית ליה הני כללי כמבואר פ' מי שהוציא אוהו.

וטעמא דכיון דהני כללי דפ' מי שהוציא אוהו הם היכא דלא אתמר הלכה לא כמר ולא כמר וחזינן דרב פסק כר"ש נקטינן כוותיה דאפשר דאף למאן דאית ליה הני כללי הכא פסיק כר"ש וכמו שכתב הריטב"א בחידושי עירובין דף מ"ז ע"ב ולפ"ז ה"ה נימא היכא דמוכח בירוש' דפסיק כר"ש דאגן נמי נפסוק כר"ש אף דהירושלמי סבר בעיקר הכלל להפך מעין דוגמא דפסקינן כר"ש היכא דרב פסק כוותיה אף דרב לית ליה הני כללי: אמנם נראה דמהא לא תיהוי תיובתין חזא לשינויא אחריתי דמשני הריטב"א התם דפסקי' בהנהו כרב משום דהלכה כמקל בעירוב.

ולפ"ז הכא אתי שפיר דאין הלכה כירושלמי משום דהירו' סבר הלכה כר"ש ולא פסקינן כרב נגד כללין אלא בדין עירובא. ואם נפשך לומר דהעיקר כשינוייה דהריטב"א אחריןא דהרי המצא ימצא מיני דלא הו' בעירובין ופסקינן בכי האי גוונא כרב.

והא דמשני הריטב"א הוא לההיא סוגיא דוקא אמנם בעלמא מודה הריטב"א דלית לה פתרי אלא כאידך שינויא: מ"מ יש לחלק דבשלמא היכא דבתלמודא דידן מיייתי מימרת רב דפסק כר"ש וכיוצא נגד הכלל אז פסקינן כוותיה דמסתמא האי פסקא דפסיק רב הוי אליבא דכ"ע אף למאן דכילל הני כללי דאי לאו הכי סתמא דתלמודין דאית ליה הני כללי הו"ל לבאר בפירושא או מכלל דהאי פסקא דרב לא סליק לדידן.

ומדחזינן דתלמודין שתיק להאי פסקא דרב הכי נקיטין משא"כ כי חזינן דש"ס ירושלמי פסיק כר"ש או לא פסקינן כוותיה דאמרי' דמשום דש"ס ירושלמי סבר בעיקר הכלל דהלכ' כר"ש משו"ה סבר הכא כר"ש ואין לנו שום גילוי דהאי פסקא הוי אליבא דכ"ע. ועוד יש לחלק דבשלמא כי חזינן דרב פסק כר"ש נקיטין כוותיה משום דרב לא סבר הני כללי בשום אופן ולא הכריע ולא קבל דהלכה כחד מינייהו ושקולים הם ובכל ענין צריך להכריע הלכה כמאן דמסתבר טעמיה אמתו ל הכי כי חזינן דרב פסיק כר"ש וכיוצא הדברים מוכיחים דרב ראה בעיני חכמתו דמסתבר כר"ש וכיוצא ופסיק כוותיה.

ומאחר שכן מאחר דרב מסתברא ליה כהך תנא קרוב הדבר דאף למאן דאית ליה הני כללי מודה לרב דהכא שאני דמסתבר טעמי' דאיך וכסברת רב. אמנם הירושלמי דאית ליה האי כללא איפכא דר' יהודה ור' שמעון הלכה כר"ש אף דמוכח מסוגיי' הירוש' דהלכה כר"ש לא קי"ל הכי דאמינא האי דנקיט בירוש' כר"ש לאו דמסתבר ליה טעמיה אלא דהכי כייל הירושלמי דהלכה כר"ש ובהא אנן דאית לן בעיקר הכלל איפכא קי"ל בכללין דהלכה כר' יהודה ודוק היטב: (ה) דין ז.

אבל קרקע או מטלטלין של כהנים ולויים וכו' כתב מרן בכ"מ משנה בסוף (פ"ז) דערכין. ורבינו עובדיה בפירושו פסק כר"ש דאמר הכהנים אינם מחרימין שהחרמין שלהם הלויי' מחרימין שאין החרמין שלהם דמדנחית רבי לפרושי מילתיה דר"ש במה מודה לר"י ש"מ דהלכה כר"ש.

והקשו עליו הרב תי"ט והרב קול הרמז עש"ב. ואני בעניי מצאתי סמך לסברת רבינו עובדיה דבפסיקתא פ' בחוקותי לא מייתי אלא סברת ר"ש ומוכח דהגאון רבי' טוביהו מחבר הפסיקת' דעתו לפסוק כר' שמעון ובודאי דטעמו דמשמע ליה דר' סבר כוותיה והווי ליה תרי לגבי ר' יהודה.

ואין זה ענין למ"ש הרב קול הרמז דאין למדין הלכה ממשנה דהכא ענין אחר דלמדנו דר"י יחיד הוי והלכה כרבים: וחזה הוית בלקוטי רבי' בצלאל אשכנזי זלה"ה בערכין דף כ"ח ע"א שהביא משם הרא"ש בתוספותיו שכתב וז"ל רש"א הכהנים אינם מחרימין שהחרמין שלהם כלומר אם יחרימו הרי הם זוכים מיד ותימה לי מה נתינת טעם הוא מ"מ יהא חרם וימעלו בו עד שיאמר אני רוצה לזכות בו וכי תימא חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו נפקא מינה אם החרים מטלטליו שהם ברשות אחר וצ"ע עכ"ל וחזיתיה למז"ה מהר"א אזולאי ז"ל (בעל חסד לאברהם) בפ"ה המשנה אשר לו כ"י שהביא קושית הרא"ש הלזו וכתב עלה ואפשר לומר דהאי טעמא דקתני שהחרמין שלהם אינו עיקר הטעם דעיקר הטעם משום דמיעטן הכתוב מאך כל חרם כדשנינו בת"כ עכ"ל ואני הדל ברגליו אעבורה והיתה לבאר הא מילתא דהנה בת"כ אמרו יכול הכהנים והלויים יהיו מחרימין ת"ל אך דברי ר' יהודה רש"א הכהנים אינם מחרימין שהחרמי' שלהם וכו'.

ונראה דלעולם כלהו דרשי מאך ר"י מעיט כהנים ולויים ור"ש מעיט כהנים ויהיב טעמא ר"ש אמאי מוקי מיעוטא דאך לכהנים לחוד לז"א שהחרמין שלהם ר"ל ולזה אני דורש אך למעט כהנים דמסתברא למעוטינהו. וכן ראיתי להרב קרבן אהרן שכתב דלר"ש תיבת אך לא מעיט אלא חרמי כהנים.

ומעתה מתרצתאתמיהת הרא"ש דכהנים נתמעטו מאך לר"ש אלא דיהיב טעמא דשדי מיעוטא לכהנים לחוד כמדובר. ואע"ג דלהאי טעמא נפקא מינה אם החרים מטלטליו שהם ברשות אחר מ"מ על הרוב שהם בביתו מסתברא למעוטינהו מחרמין ולהכי שדי קרא לכהנים לחוד והשתא מעטינהו קרא בכל גוונא אימעטו כהנים מחרמין וכמו שתירץ מז"ה ז"ל ודוק היטב.

ורואה אני את דברי הרב מהר"י חאגי"ז בעץ החיים ומורי' הרב חזון נחום ז"ל שקיימו פסקו של רבי' עובדיה כוותיה ולא מטעמיה אלא דאשכחן בשמעתין דר' חייא בר אבין סבר דלא מקשינן מטלטלי למקרקעי וכר"ש וכיון דר' חייא בר אבין פסק כר"ש פסקינן כוותיה עכ"ד ולדעת הרמב"ם דפסק כר' יהודה ולא חש לר' חייא בר אבין דפסק כר"ש בשגם אזלינן בתרייהו דאמוראי בעלמא ופסקינן כהכרעתם.

אפשר לומר כי טעמו ונימוקו עמו דבשלהי שמעתין אמרינן שמעה חזקיה בר בלוטי אזל ואמר' קמיה דרבי אבהו ולקיש מטלטלי למקרקעי לאו תנאי הוא דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש ואיהו אמר כמ"ד לא מקשינן. כן הגירסא בש"ס מוגה מטהרת יד הקדוש הגאון מהר"ר בצלאל ז"ל אשר זכה לכמה גמרו' כתיב' יד וחידושי הראשונים ומתוכן יג"ה אורו הגהות ונסחי דווקני בארש נכוחות והשפיע בצחצחות.

ולפי גירסא זו דגריס ואיהו אמר כמאן דלא מקשינן מהאי לישנא שמעינן דלית הלכתא כוותיה אלא דאיהו אמר כך. ואתיא כי הא דאמו' רבנן קדושי שני המאורות הגדולי' רבי' ברוך בס' התרומה ה' ארץ ישראל והסמ"ג סוף עשין קל"ג דמדקאמר הש"ס קסבר שמעינן דאינה הלכה ובדלא אמר קסבר הלכתא היא ע"ש והאי דקמן דאמר' ואיהו אמר דייקא לישנא דש"ס נמי דאיהו אמר ואנן לא אמר' ולא קי"ל כוותיה.

ואשכחן לאחרוני זמנינו הרב מהר"א הלוי ומהר"י זיין בגנת ורדים י"ד כלל ה' סימן ט' וסי' יוד דדייקי דמריין בקמא דף י"א דמדקאמר הוא סבר אדם חשוב שאני אינה הלכה ע"ש. אכן יש לדקדק על זה מהא דאמר' בברכות דף מ"ח ע"א לענין שבעה שאכלו דגן ושלשה שאכלו ירק וא"ר זירא ששה ודאי לא מיבעיא לי א"ל ר' ירמיה שפיר עבדת דלא מיבעיא לך התם טעמא מאי דאיכא רובא ה"נ איכא רובא ואיהו סבר רובא דמנכר בעינן ופסקו כל הפוסקי' דרובא דמנכר בעינן אלמא ס"ל לפוסקי' דהאי לישנא דאמר הש"ס ואיהו סבר לאו למעוטי דאנן לא ס"ל הכי אלא איהו סבר ואנן סברי' כוותיה ומעתה אזדא ליה האי דוקיא דדייקי רבנן בתראי דמדקאמר ואיהו סבר אדם חשוב שאני ש"מ דאינה הלכה וכן מאי דדייקינן משמעתין דאמר בהאי לישנא ואיהו אמר כמדובר.

הן אמת דרש"י שם בברכות פי' וז"ל ואיהו סבר ר' זירא שהי' קובל ומתרעם על שלא שאל על הששה סבר דילמא רובא דמנכר וכו' ע"ש וכתב מרן בב"י סי' קצ"ו וז"ל והפוסקים כלם פסקו דרובא דמנכר בעינן ואם כדברי רש"י כיון דר' ירמיה פשיטא ליה ור' זירא מספקא ליה לא הו"ל למשבק פשיטותיה דר' ירמיה משום ספיקיה דר' זירא וכו' ומצאתי לאגור שכתב בשם אור זרוע ששה אוכלים וארבע' מצטרפי' בירק ונראה שהוא מפרש כפירש"י ופוסק כפשיטותי' דר' ירמיה עכ"ל מרן.

ולפום האי דוקיא אין צורך לומר דהאור זרוע ס"ל כרש"י דר' זירא מס"ל דלפום ריהט' דברי רש"י צריכין ישוב דאין שום הכרח בש"ס דר' זירא מספ"ל והיה קובל ומתחרט אבל אפשר לומר דהאור זרוע סבר דהאי דוקיא דתלמודא אפיקיה בהאי לישראל וקאמר ואיהו סבר דרובא דמנכר בעינן דוקיא מעליא הוא למסמך עליה דלא קי"ל הכי ומשו"ה פסק כר' ירמיה ואף דר' זירא לא מספ"ל ופשיטא ליה דרובא דמנכר בעינן מ"מ אור זרוע פסק כר' ירמיה כיון דהש"ס קאמר ואיהו סבר מורה ובא דלא קי"ל הכי.

ואפשר לישב קצת בעד רש"י דגם רש"י סבר דהו דוקיא מעליא וכל היכא דאמר' בש"ס כי האי לישנ' להורות נתן דלאו הלכתא היא וכיון דאיהו סבר הכי דקי"ל כר' ירמיה שפר קדמיה לפרושי דגם ר' זירא מספ"ל. ופי' האי דאמר' ואיהו סבר רובא וכו' על דרך ההיא דפ' הספינה דף ע"ד והוא סבר דילמא שבועתא דמבול הוא ע"ש.

ומ"מ רוב הפוסקי' שפסקו שם דרובא דמנכר בעינן מוכרח דס"ל דהאי דוקיא דקאמר תלמודא ואיהו סבר לאו דוקיא הוא כל עיקר ואנן נמי סבירא לן הכי והויא הלכתא (ואחר זמן רב כתבתי בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' נז"ר לישב הכלל הזה ולא תקשי משמעתא דרוב' דמנכר דיש לומר דהך דוקיא אהני דוקא אי הסברא והדעת נותנת נגד הסברא ההיא אז אנו עושים עיקר מדקדוק הזה והתם ברוב' דמנכר דעת הפוסקים ז"ל דהסבר' מסכמת דרובא דמנכר בעינן ומשו"ה לא חיישי דקדוק זה ע"ש ובמחזיק ברכה שם ואפשר לומר קצת בסגנון אחר דהך דוקיא אהני כל שהסברא אינה להפך אבל אם הסברא להפך לא חיישי לדקדוק זה והתם ברובא דמנכר דעת הפוסקי' דהסבר' איפכ' דבעי' רובא דמנכר ומשו"ה לא חשו להאי דוקיא.

ואין צריך שהסבר' מסכמת לדקדוק כמ"ש ברכי יוסף וכאמור ועיין מ"ש בעניותי באחורי תרעא דף ק"פ ע"ש ודוק במה שכתבתי כאן). ולכל הדברות ולכל האמירות למאי דקמן אין צורך לכל זה דהרי כי אמרה חזקיה בר בלוטי האי שמעתא קמיה דר' אבהו הקשה לו ר' אבהו ולקיש מטלטלי לקרקעות וכ"כ רבי' גרשון מאור הגולה בפירושו כ"י וז"ל שמעה חזקיה בר בלוטי להא דאמר ר"ח בר אבין אמרה קמיה דר' אבהו אמר ליה אמאי אמר נותנם לכל כהן שירצה ולקיש מטלטלין וכו' ע"ש וא"כ הרי ר' אבהו סבר כר' יהודה דמקשינן מטלטלי למקרקעי ומשו"ה פריך על ר' חייא בר אבין ואף דמשני דר"ה ס"ל כר"ש מ"מ הרי ר' אבהו סבר להפך דפסקינן ככללין דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה ושפיר פסק הרמב"ם ככללין וכר' אבהו.

וגם משינויא דמשני ולא תנאי היא מסגנון דברי התרצן מוכח דהלכ' כר"י אלא דליכא לאקשווי על ר"ח בר אבין דכיון דפלוגת' היא מצי למימר אנא דאמר' כהאי תנא. אמנם אי הוה פשיטא ליה דבהא הלכה כר"ש לא היה מתרץ בסגנון זה אלא הוה א"ל דר"ח בר אבין דינא קמשתעי ולו שומעין שאמר כהלכה.

ומינה מוכח דלא כרבי' עובדיה דסבר דרבי אית ליה כר"ש דהא הו"ל לשנויי דר"ח בר אבין אתי כרבים והכי הלכתא דר' יהודה יחידאה הוא אלא ודאי דאין הכרח דרבי סבר הכא כר"ש. וא"כ קי"ל כר"י אלא דתריץ יתיב דאין לתמוה על ר"ח בר אבין דאמר לך אנא דאמר' כהאי תנא.

וראיתי להרב מהר"ם חאגיז בלקט הקמח משניות שכתב עמ"ש הרב תוספת י"ט דמה שכתב הרמב"ם בפירושו אין הלכה כר"י צ"ל הלכה כר"י דקי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י. וז"ל עמ"ש התוס' בשבת דף ע' עמוד ב' ומהריק"ו שרש קס"ה עכ"ל וכונתו דמהריק"ו שם כתב דכל הכללים לא נאמרו אלא על דינים הנהוגים ולא על הבלתי נהוגים וכן משמע מהתוס' בשבת דף ע'.

והן הן דברי הרב חוות יאיר סי' נ"ד ושם כתב הרב חוות יאיר דע"פ כלל זה יתורצו כמה תמיהות שתמה תי"ט בקדשים וטהרות ורמו קצתם ותחילת דיבר רמז דברי הרב תי"ט הללו. (וכבר הרמ"ת ז"ל העתיק כל כללי הרב חוות יאיר אשר בסי' צ"ד הנז' וקבעם בקונטרס אסיפת הכללים המודפס סוף ס' כריתות דפוס אמשטרדם וכל הקונטרס המופלא ההוא פעולת צדיק הארי הח"י ולא הוזכר אלא ברמז נמרץ בדברי המדפיס ע"ש) ואני בעניי כתבתי במקומו' שונים בכלל זה ועיין מ"ש אני בעניי בקונט' יעיר און בכללים מערכת ה' אות י"ג.

עתה אקום להבין דברי הרב חוות יאיר והרמ"ח במאי דקמן דלפי קוצר דעתי דבריה' קשים דהכא אין כאן תמיהא לישב עם הכלל הזה דהרב תי"ט מביא וקורא אשר מצא בנסחת א"י המדוייקת ועשה לה סמוכות ונראין הדברים דט"ס נפל בנסחא דקמן שכ' וז"ל וסדר דברי ר' כך הוא נראין דברי ר"י לר"ש בקרקעו' ורבי לא ביאר דעתו במאמר זה ולפיכך איך הלכה כר"י עכ"ל ודברי' ככתבן מבלי כלל ר"י ור"ש הלכה כר"י אינם מוכנים דמפשט דברי רבי שאמר נראין דברי ר"י בקרקעות ודברי ר"ש במטלטלין שומע אני שהוא מכריע ביניהם ואם היה כך על הרוב אין הלכה כר"י במטלטלין וא"כ איך כ' הרמב"ם דמאחר דכונ' ר' לומר נראין דברי ר"י לר"ש והוא לא ביאר דעתו לכך איך הלכ' כר"י דמשמע דאם לא היה פירוש דברי רבי כך אלא שהוא מכריע אז הלכה כר"י ועתה אין הלכה כמותו ותהי להפך וא"כ הדבר מצד עצמו מוכח דט"ס הוא ומה גם שכך נמצא בנסחא המדוייקת כאשר השב"ח השבי"ח הרב תי"ט בהקדמת סדר קדשים ומעתה אין כאן שום תימה לתרץ על פי כלל מהריק"ו.

וכבר בעניותי כתבתי במ"א דהאי כללא לא צייתנין ליה דהרמב"ם והראב"ד והסמ"ג ורבינו עובדיה שפוסקי' הלכות בקדשי' וטהרות סברי הפך הכלל הזה ולא מפלגי בין קדשים וטהרות לעלמא. ותו דאפי' לפי כלל מהריק"ו נראה דבהא לא אהני לן דחרמין איכא בזמן הזה והמחרים מטלטלין נותנם לכהני' כמ"ש הרמב"ם וסמ"ג.

ואמרו פ"ק דע"ז המעריך והמחרי' בזה"ז אם בהמה וכו'. ועמ"ש אני בעניי בריש קונטרס אחורי תרעא בס"ד.

ומ"ש הרמב"ם שהרי הוא אומר בשדה כי אחוזת עולם וכו' ומטלטלין הוקשו וכו'. טעמו טעם לשבח ואע"ג דבש"ס אמרי' ור' יהודה בשלמא כהני' אין מחרמין שחרמין שלהם וכו' אלמא לר' יהודה טעמא דכהני' משום דחרמין שלהם.

כבר כתב הרב לחם משנה וז"ל הך קרא מייתי ליה רבינו לכהני' ולויים אע"ג דלכהני' אמרו פ' המקדיש טעמא אחרינא משום דחרמין שלהם לפי שהתוס' כתבו פ' המקדיש דהוא טעמא דכהני' דקאמר משום דחרמין שלהם אינו עיקר הטעם דהא צריך ליתנם

לכהני שבאותו משמר אלא לרווחא דמילת' נקט הכי ועיקר הטע' מקרא דאחוזת עולם וכו' ע"ש אמנם לא היה הרב צריך לזה דדברי רבי ברור מללו דבש"ס אמרו הכי כי פריך לר' יהודה התינח כהני' אלא לויים מטלטלי לחרמי והוא הטעם דיהיב ר"ש לכהני' לאפוקי לויים אבל למאי דקי"ל דגם לויים אינ' מחרימין לא יצדק טע' זה לכהני' שהחרמין שלהם שהרי לויים נמי לא מחרימי אלא טעמא כמ"ש הרמב"ם מילתא דשוויא לתרוייהו לכהני' וללויים וכמ"ש ברישא הרב לח"מ גופיה.

והתוס' הוצרכו לזה משו' דקשיא להו דהיכי קאמר הש"ס שהחרמין שלהם והלא שדה החר' צריך ליתנ' לכהן שבאותו משמר ומשו"ה הוצרכו לומר דלרווחא דמילת' וכו' והוא דוחק דלא שייך לרווחא דמילתא כיון שהטע' שהחרמין שלהם אינו אמת דצריך ליתנו לכהן שבאותו משמר. ולולי דברי התוס' אפשר לו' דכי פריך הש"ס ור' יהודה בשלמא כהני' אין מחרימין שהחרמין שלהם וכו' אמטלטלי קאישהרי בתר הכי קאמר אלא לויים בשלמא מקרקעי לא מחרימי דכתיב כי אחוזת וכו' אלא מטלטלי לחרמי וא"כ הש"ס אמטלטלי קפריך ומשו"ה נקט טעמא בכהני' שהחרמין שלהם ואה"נ דהשתא דסבר דמטלטלי נתנים לכל כהן והיינו דקאמר שאין הכהני' מחרימין שהחרמין שלהם דאכתי לא ידע הקשא דמקיש מטלטלי למקרקעי אבל בתר דמשני דר"י מקיש מטלטלי למקרקעי תו לא שייך טעמא לר' יוסי שהחרמין שלהם כיון דמטלטלי ומקרקעי נתנין לכהן שבאותו משמר וטעמא כמ"ש הרמב"ם.

ומיהו גם זה קצת דוחק בלשון הש"ס ובפרט כמ"ש בשלמא כהני' כדאמרן ודוק היטב. (ו) דין כ"א.

אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כיצד כגון שהחרי' בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברי' וכו'. זו משנה סוף פ' המקדיש והאי דנקט בנו כתב הרא"ש בתוספותיו כ"י דאגב בתו נקטה דבתו ואינך סד"א דזכות יש לו בהן ויכול להחרימן אבל בבנו אין לו זכות מן התורה ורבינו בצלאל בלקוטיו כ"י כתב דהר"י פירש משו' דה"א שזוכ' במציאתו מדרבנן יכול להחרימו.

ומה שסיים הרמב"ם בנותן טעם שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו, הכי אמרו בפסיקתא וז"ל מאדם ולא כל אדם מלמד שהאיש מקדיש עבדו ושפחתו הכנעניים ולא עבדו ושפחתו העברי' שאין גופן קנוי ע"כ. והא דאמרו שאין גופן קנוי וכ"כ הרמב"ם שאין גופו שלו אע"ג דפ"ק דקדושין דף י"ז אמר רבא ואת אומרת עבד עברי גופו קנוי וכן נראה מדברי הרמב"ם פ"כ דעבדי דין י"א פ"ש ובכ"מ.

מ"מ אין גופן שלו רק עד שש שנים או אינך מילי דהעברי והעבריה יוצאי' לחירות ובכה"ג לא מיקרי גופן שלו וכמו שיתבאר. והא דדריש בפסיקת' מאדם ולא כל אדם למעוטי עבדו ושפחתו עברי'.

הכי אמרי' בת"כ מאד' לרבות עבדו ושפחתו הכנעני' או אדם לרבות עבדו ושפחתו העברים ת"ל מאד' ולא כל אדם. אמנם שם בש"ס פ' המקדיש יליף מדכתיב בהמה מה בהמה שיש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה.

והרב קרבן אהרן כ' דנראה בעיניו דט"ס הוא בת"כ וצריך לגרוס כתלמודי דידן ע"ש. אמנם לא חזיתנהו להראב"ד ורבי' הלל בפירושיה' כ"י שהעירו על זה.

והרא"ם פ' בחוקותי כתב וז"ל מן האדם כגון שהחרי' עבדיו ושפחותיו הכנעני' כדתנן פ' המקדיש וכו' ומעבדיו ושפחותיו הכנעני' ואמרו בגמ' מנא הני מילי דת"ר מאשר לו ולא כל אשר לו מאד' ולא כל אדם ותנן נמי המחרי' עבדו ושפחתו העברי' אינן מוחרמין שאין אדם מחרי' דבר שאינו שלו ובתו דהכא בבתו גדולה קמיירי דאי בקטנה שלו היא כיון דבידו למוכר' עכ"ל.

ודברי הרב ז"ל קשים וכבר הקשו קצת עליו. ואני הדל ארחיב הדברי'.

חדא כי האף אמנם בת"כ ובפסיקתא דרשו מאד' ולא כל אדם למעוטי עבדו ושפחתו העברי'. מ"מ מאי דאמרו בתלמודא דידן מאד' ולא כל אדם הדבר ברור דהכונה שלא יתרי' כל עבדיו הכנעני' מעין דוגמא של מעלה דדריש מאשר לו ולא כל אשר לו וכמבואר בש"ס בתר הכי דאמרי' וצריכא דאי כתב רחמנא מכל אשר לו ה"א וכו' כתב רחמנא מאד' ולא כל אדם ואי כתב רחמנא מאד' דלא סגי' בלא עבודה וכו' ותו דבהדי' אמרי' בש"ס בהמה למה לכדתני' יכול יחרים אדם בנו ובתו עבדו ושפחתו העברי' ת"ל בהמה וכו' ע"ש.

ומדברי הרא"ם כאן ולקמן בלשון הסמוך מוכח דסבר דמאד' ולא כל אדם דאמרו בש"ס היינו למעוטי עבדו ושפחתו העברים ובש"ס מבואר דמאד' ולא כל אדם היינו לאפוקי שלא יחרי' כל עבדיו אפי' כנעניים. ומיעוט עברים מדכתיב בהמה.

ועלה על לבי לומר דלא כהתה עינו של הרא"ם ח"ו ובודאי ראתה עינו סוגיא דשמעתתא. אמנם סבר דמדכתיב מאד' מצינו למדרש שפיר למעט עבדו ושפחתו העברי' ומצינן נמי למדרש מאד' מקצת ולא כלן.

ושתי הדרשות שקולות. וגם הסברא מסייעת לכל א' מהדרשות.

וא"כ בכי האי גוונא דרשינן תרתי דמאי אולמא דהך דרשא מאידך דהסבר' מוכח' ככל דרשא מינייהו. וזהו על דרך מאי דאמרו פ"ג דערכין ושאר דוכתי הי מינייהו מפקת.

וכן שנינו בת"כ מאד' למעוטי עבדו ושפחתו העברי'. ואע"ג דבש"ס לא מוכח דדריש מאדם אלא חציין ולא כלן מ"מ סובר הרא"ם דגם תלמודין סבר דאימעטו עברים מאד' ולא יכחיש הש"ס דרשת ת"כ אלא דלרוחא דמילתא יישב הש"ס הדרשות כך והא אתא לאשמועי' הרא"ם בחכמתו עומק הש"ס ובהכי עלו זה הש"ס והת"כ כהוגן ודרשת בהמה לרווחא דמילתא.

ויש לדרוש דרשות אחרות. ובזה יעלה שלישי ישו"ב להרא"ם ז"ל.

ואולם מ"ש הרא"ם דבבתו גדולה מיירי הדבר קשה דשם בש"ס מבואר דאפי' בתו קטנה אינו מחרי' דמה בהמה יש לו רשות למוכרה לעולם אף כל שיש לו רשות למוכר' לעולם: וראיתי במכתב לאחד קדוש שכ' ע"ד הרא"ם ז"ל הא דאמר הרב דבבתו גדולה מיירי לאו למימרא דבקטנה כיון דבידו למוכרה אם החרימה מוחרמת דפ' המקדיש מפורש דאף קטנה אינה מוחרמת אלא כונת הרב לטעמא דיהיב שאין אדם מתרים דבר שאינו

שלו שזה אינו אלא בבתו גדולה דוק' דבקטנה שלו היא ואה"נ דמינה נמשך לקטנה שאין בידו להחרימה כיון שאינה ברשותו לעולם דדומיא דבהמה בעינן אלא שתנא יהיב טעמ' לבתו גדולה ומינה נמשך לקטנה אע"ג דהאי טעמא לא שייך בה מאחר דאינו דומיא דבהמה עכ"ל ודבריו לא האירו דמוכרה דהאי טעמא דיהיב במתני' שאין אדם מחרי' דבר שאינו שלו הוא טוב טעם אפי' לקטנה דאי אינו כי אם לגדולה אמאי תנא דמתני' נתן לנו מקום לטעות דנימא דקטנה מחרי' אלא מוכח דכונת התנא לומר דאין אדם מחרי' דבר שאינו שלו לעולם וקטנה אינה שלו לעולם.

והראיה מדברי הרמב"ם שהוא פוסק והו"ל לפרש דין קטנה המבואר בש"ס וסתם ולא פי' דכיון דכבר כתב לפי שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו הכונה שאין גופו שלו לעול' דומיא דעבד כנעני וכן פי' רבינו עובדיה במשנתנו וז"ל שאין אדם מחרי' דבר שאינו שלו ובתו נהי דיכול למוכרה בקטנותה אינו יכול למוכרה בנערותה עכ"ל.

ולכל הדברות אמאי כתב הרא"ם דבר שאינו אמת ומניחו והולך לו והו"ל לו' דאין הדין כך כמ"ש בש"ס. ובצפייתנו צפינו להרדב"ז בביאורו בדין זה שכ' וז"ל פ' המקדיש במשנה וכו' ולא חילק התנא בין גדולי' לקטני' אע"ג דקי"ל בעלמא דבניו הקטני' הם קנינו של אדם מ"מ אינו יכול להחרימן שאין גופן קנוי לו כעבדי' וז"ש רבי' שאין גופו שלו עכ"ל וק"ק דמאי דאמרי' בעלמא דבניו הקטנים הזכרי' שהם קנינו של אדם אינו ענין לזה.

ואעיקרא כתב הרא"ש דחלוקת בנו כדי נסבא כמש"ל. ובנותיו הקטנות אין טעמו מספיק לחלק בין גופן קנוי דעבד כנעני להן דאכתי נמי כיון דרשות בידו למכור בתו קטנה אימא דיכול להחרימה כמ"ש בש"ס אלא דהש"ס יהיב טעמא דאין יכול למוכרה בנערותה וזה כונת התנא שאין אדם מחרי' דבר שאינו שלו לעול' וזו כונת הרמב"ם כדאמרן.

ואם נפשך לו' שלזה כיוון הרדב"ז נמי. דע לך דהרב קיצר את הרחב והעיקר חסר.

ותו דהו"ל להרב זלה"ה להזכיר דברי הש"ס ודוק היטב: סימן ל"ב בדין אי שרי רבית או אבק במעות עניים. שקלא וטריא כתוב לחיי"ם.

את זו שלח לי החכם השלם עצום ורב שליחא דרחמנא חסידא קדישא כמה"ר יוסף ן' סאמון נר"ו וז"ל. במ"ש הרב משנה למלך פ"ח מה' מתנות עניים נשאלתי דין ד' עמ"ש מהרימ"ט בח"א סי' קמ"ד דטעמ' דאין משתכרין בשל עניים משום פסידא ולפיכך אין מותר להשתכר בהם אלא על ידי משכונות זהב וכסף וכגון דהבא פריכא וכיוצא והקשה הרב הנז' על זה ממ"ש בכתובות דף ק"ו דטעמא דאין משתכרין בשל הקדש משום דאין עניות במקום עשירות ובשל עניים משום דילמא מתרמי להו עניא וליכא למיתב ליה מידי ולפי הך טעמא אין משתכרין כלל אפי' במקום דליכ' פסידא.

ועם דלכאורה הרב מהרימ"ט ס"ל כירושל' דשקלים פ"ד דס"ל האי טעמ' מ"מ צריך טעמ' אמאי שביק ש"ס דידן דמחמיר ומכ"ש במידי דהקדש דחמיר טפי ואני בחפשי לראות מקור תשו' הרשב"א דעלה קאמר מהרימ"ט הך דינא אנה ה' לידי ס' כפתור ופרח קדמון שנר' שדבריו מועתקים מדברי הרשב"א שכ' בפ' מ"ד ז"ל וכתב ה"ר תורת

הבית על מאי דאמרי' בכתובות אין משתכרין בשל הקדש דוקא בהקדש מזבח או בדק הבית אבל הקדש עניים אינו בכלל זה וזה שהקדש עניים מותר ברבית קצוצה דבר תורה דאחיך כתיב ולא הקדש ותניא פ' ה' הזהב רבית ואונאה להדיוט ואין רבית ואונאה להקדש ומעות של הקדש ענייה מסתברא שמותר להלותם קרוב לשכר ורחוק מהפסד כמעט של יתומים וקרוב אני לומר שאין רבית להקדש עניים וכו' ומ"מ לא למעשה וכו' ע"ש.

והנה עין רואה אעפ"י שלא מצינו תורת הבית להרשב"א בדיני הקדיש ורבית פשוט. (ונראה דבזמן הרב כפתור ופרח שהיה כמעט בזמן הרשב"א לא היה להרשב"א ס' מפורסם אלא תורת הבית שהיו מעתוקים אותו בכל עיר ועיר כי לא היה דפוס.

ולכן הזכיר הרב כפתור ופרח שהרב מחבר תורת הבית כתב והיינו בתשובת שאלה (ופשוט) הוא דמרה דשמעמא דקאמר בעל כפתור ופרח הוא הרשב"א בעל תורת הבית לפי שסוף לשונו שהעתיק וז"ל ומ"מ לא למעשה אני אומר וכו' אבל להלוותן קרוב לשכר וכו' הוא ממש לשון תשובת הרשב"א שהעתיק מהרימ"ט ע"ש.

ומעתה תגדל תמיהת הרב מש"ל על מהרימ"ט שנ"ט להרשב"א מטעם פסידא והרי דברי הרשב"א עצמו נאמרו עמ"ש בכתובות ושם נאמר בהפך. וטעם דלא פריך הרב מש"ל על הרשב"א עצמו דקאמר דהקדש עניים מותר להלוות בקרוב לשכר כה"ש בכו"פ אפשר זה הלשון נעלם מהרב ז"ל.

עוד יש לתמוה על מהרימ"ט דקאמר דלדברי הרשב"א אמאי לא מוקמה בשל עניים משום דאין משתכרין בשל עניים והא ממקום שבא קאמר הרשב"א בהדיא דמ"ש בכתובות אין משתכרין בשל הקדש הוא בהקדש מזבח או בד"ה אבל הקדש עניים משתכרין וא"כ היינו דק"ל אמאי לא אוקמה בשל עניים. ועוד לכאורה לשון הרשב"א שהעתיק בכו"פ קשה להולמו דקאמר וז"ל הא דאמרו בכתובות אין משתכרין דוקא בהקדש מזבח אבל הקדש עניים מותר והרי תנן אין משתכרין בשל הקדש ולא בשל עניים וכן מה שסיים וזה שהקדש עניים לכאורה אין לו מובן.

ואשר אני אחזה לי דעת הרשב"א כסברת הגמ' שהביא הב"י וכתבה מור"ם ב"דס"י רנ"ט וז"ל הא דאין משתכרין בשל עניים דוקא בצדקה דעומדת לחלק ועלה קאמר בש"ם דילמא מתרמי וכו' אבל כשאינה עומדת לחלק אלא לפירות לעניים והקרן קיים דלא שייך ביה טעמ' דילמ' מתרמי וכו' שרי א"נ במידי דקייץ לעניים ידועים וכו' בהני גווני שרי בקרוב לשכר וכו' והשתא מ"ש הוא ז"ל אבל הקדש עניים אינו בכלל הזה רוצה לומר אינו בכלל אין משתכרין בשל הקדש דטעמא דידיה משום דאין עניות דלפי הך טעמ' אפי' ליכא פסיד' אסור אבל הוא בכלל חלוקה דאין משתכרין בשל עניים ונ"מ היכא דלא שייך טעמ' דרילמ' מתרמי וכו' כגון הנך גווני דקאמרן שרי ומ"מ מאחר דמתני' סתמ' קתני אין משתכרין בשל עניי' בין עומד לחלק בין אינו עומד לחלק מוכרח לומר הך דאינו עומד לחלק משום פסיד' הוא ולכך קרוב לשכר וכו' שרי וע"כ הרשב"א לשאינו עומד לחלק נחית לומר שאינו בכלל חלוקה דאין משתכרין בשל הקדש דאי בעומד לחלק קאי מאי קמ"ל שאינה בכלל לא בשל הקדש פשיט' דא"ה אין משתכרין בשל עניים במאי מוקמת לה אלא ודאי מתני' בעומד לחלק מיירי ובא לחדש דבשאינה

עומדת לחלק היא בכלל זה והשת' ניחא דתלי לה הרשב"א להאי דינא עמ"ש בכתובות וצא קאמר עמ"ש בשקלים דשם היא האי מתני' אלא משום דהנפקות' אינה אלא לטעמ' דכתובות ולפ"ז איכא למימר דש"ס דידן וירוש' לא פליגי דמר אמר חדא ומא"ח דהירוש' מיירי בשאינה עומדת לחלק ואזדא לה קושי' הרב מש"ל על מהרימ"ט דנקט טעמ' דפסיד' נגד הש"ס.

ומה שסיים הרשב"א וזה שהקדש עניים וכו' לפי מ"ש הדברי' פשוטים שבא לפרש הנפקות' לכך קאמר וזה פי' זהו פירוש הענין דקי"ל הקדש עניים מותר בר"ק ד"ת ומדרבנן הוא דאסור משום דאחיך כתיב וכו' וחזר ואמר וקרוב אני לומר דמותר אפילו מדרבנן כמ"ש מהתוספת' וכו' ומ"מ לא למעשה אני אומר וכו' אבל קרוב לשכר וכו' ברור שמותר אפילו מדרבנן א"כ זהו הנפקות' דאמרן דאינו בכלל אין משתכרין בשל הקדש מזבח ובד"ה ומזה יצא לו למהרימ"ט דס"ל להרשב"א דהקדש עניים מותר להשתכר על ידי משכונות זהב וכו' אחת שאלתי יודיעני דעתו היתכן דרך זה: וזאת תשובתי בס"ד צי"ר ידידות ציר נאמן.

לתורה ולתעודה ישלח דברו מלא האומ"ר מן. החכם השלם זה סיני בקדש ח"ק הרב ועצום יוס"ף תהלות נר"ו.

לדידי חזי לי ארש זבת חלב ודבש אמרות טהורות אור יקרות היו לברו"ת ואשיב בקצרה בס"ד. חזה הוית חפ"ש מחופ"ש יצא לחפשי מקור תשובת הרשב"א עד שמצא בספר כפתור ופרח.

ואני בעניי אומר כי תשובת הרשב"א למעות ת"ת היא בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תרס"ט. ולמעות צדקה תשובת הרשב"א בתשובו' המיוחסו' סימן רכ"ב ובסגנון אחר היא בתשובו' הרשב"א דפוס ישן באותיו' אשורית סי' שכ"ב.

ותשובת הרשב"א דעלה קאי מהרימ"ט הביאה מרן בבית יוסף סי' ק"ס והיא במילואה כלשון כפתור ופרח ממש מתיבת מסתבר' ואילך ע"ש. האמנם מציאה מצא בס' כו"ף דתחילת הלשון שכ' שם ליתיה בשום תשובה מהנז'.

אני בצדק אחזה מאי דקשיא למר על הרשב"א ומהרימ"ט כפי הלשון שהביא כו"ף ומאי דתריץ יתיב דברי הרשב"א ודברי מהרימ"ט עפ"י דברי הגמ"י דמפליג בין מעו' צדקה העומדים לחלק למעו' צדקה שאינן עומדו' לחלק והקרן קיימת והאריך בזה ככתוב בקונטרסו. והי' טרם אענה על עיקר תירוץ מעכ"ת אעורר את האהב' במאי דהוקש' לכת"ר בתחילת דיבר ורואה אני שכ' דכפי לשון הרשב"א שהביא הרב כפתור ופרח עתה יגדל נא תמיהת הרב מש"ל וכו' וסיים וז"ל וטעם דלא פריך המש"ל על הרשב"א עצמו דקאמר בהקדש עניים מותר ללוותו בקרוב לשכר כמ"ש כו"ף אפשר דזה הלשון נעלם מהרב ז"ל עכ"ל.

ועם האדון הסליחה דלהא דהרשב"א מתיר מעות עניים בקרוב לשכר לא נפלאה היא ולא רחוק' ואין צריך לזה ס' כפתור ופרח דמהרימ"ט עצמו כתב משם הרשב"א להתיר בקרוב לשכר. ותו הרי תשו' הרשב"א ח"א סי' תרס"ט ובתשובו' המיוחסו' סימן רכ"ב מפורש דהרשב"א מתיר בקרוב לשכר.

הן אמת דתשובת הרשב"א בח"א היא לענין הקדש ת"ת. אבל האיכ' תשו' במיוחסו לצדקה ומעות עניים.

וגם תשובת הרשב"א שהביא מרן היא תשובת כפתור ופרח ממ"ש מסתבר' וכו' כמש"ל ובודאי לא נעלמו מהרב ז"ל ויתכן שגם הרב מש"ל פשיט' ליה חילוק הגמ"י ומה גם שהובא ביתה יוסף סי' רנ"ט ומשו"ה לא מק' על הרשב"א דהתי' פשוט ולא הוקשה לו אלא דברי מהרימ"ט בטעם אין משתכרין כמבואר.

ומאי דקשיא לכת"ר על מהרימ"ט דהדר' קושי' לדוכת' אמאי לא מוקי הש"ס בפ' שום היתומים בשל עניי' ככתוב באורך בקונטרסו. לק"מ דתירוץ מהרימ"ט מבואר בדבריו דאין להלוות כי אם במשכוננו' זהב וכסף וא"כ מאי שום היתומי' דקאמ' דלא שייך למכור קרקע כדי לפדו' משכוננו' זהב וכסף וכמו שפירש את שיחותיו מהרימ"ט שם.

ואבא היום לעיקר תירוץ מעכ"ת ואומר דחילוק זה בין צדקה העומדת לחלק למעו' צדקה שהם קרן קיימת הוא חילוק נאה ויא"ה. ברם מ"ש מר דסבר הרשב"א דקרן צדקה הוא בכלל חלוקת אין משתכרין בשל עניים שהוא כולל והיכא שהוא קרן ואינו עומד לחלק הינו משום פסיד' ובהכי מיירי הירושלמי ויפה כתב מהרימ"ט זהו תורף דבריו.

אינו מתישב דכפ"ז הרשב"א לא הו"ל לומר זה אינו בכלל הקדש ותו לא. רק הו"ל לבאר דאין משתכרין בשל עניים קאי בכל גוונא.

וחלוקת אינה עומדת לחלק היינו משום פסיד' ושריות' היא להלוותן בקרוב לשכר או ברבית גמורה ואז אשמועינן טעמא ואשמועינן הלכת'. ומהיכ' תיתי דזה יהי' בכלל אין משתכרין בשל הקדש כיון דתנן אין משתכרין בשל עניים והוא כולל כל החלוקו' ותו דלשון אין משתכרין בשל עניים כשהקרן קיימת משום פסידא לא א"ש דאיך קאמר אין משתכרין מילת' פסיקת' והא משתכרין כי ליכא פסיד'.

ותו הירושלמי דקאי סתמ' ורבי עקיב' אמר אין משתכרין בשל הקדש ושל עניים היכי מפרש משום פסיד' והא אין משתכרין קא פסיק ותני ופליג על ר' ישמעאל דאמר והשכר להקדש. ואי סבר הירושלמי כבבלי כדאמר מר אמאי הירושלמי לא פירש עיקר הדבר טעם ר' עקיב' דאין משתכרין בהקדש היינו דאין עניות וגנאי להקדש ושל עניים דילמ' מתרמי וזהו בעצם אין משתכרין.

ובמקום העיקר תפס בירושלמי ענף א' מחלוקת עניים הא דפסיד' ואין די בא"ר המשנ' כלל. ותו דהא דפסיד' אינו כי אם במעות עניים דוקא אבל בהקדש ליתא וזו היא שקשה דהירו' יפרש ענף חלוקת עניים לבד ולא שייך בהקדש.

וכן קשה על מהרימ"ט לפי דברי כת"ר דקאמר דקי"ל כרבי עקיב' אין משתכרין בהקדש ואף בשל עניים משום פסיד' ומשמע דעל שניהם הוא אומר והא ליתא בהקדש והו"ל להרב מהרימ"ט והוא אחרון למידק בלישניה ולא לימא כי אם מעות עניים. ותו דמדברי מהרימ"ט בסמוך שכ' וז"ל בשל עניים אי לא משבחנין ניכלינהו הני עניים זוזא זוזא ובתר הכי אכ"ע רמי לפרנסם עכ"ל מוכח דבעומדת לחלק מיירי הפך כת"ר.

וכן נראה ממ"ש מהרימ"ט בתשובותיו בי"ד סי' מ"ה דמייתי פלוגת' דהרא"ש והרשב"א דהרשב"א שרי להלוות מעות צדקה ברבית קצוצה והרא"ש אסר ושוב כתב דכשהקרבן קיימ' והפירו' לעניי' גם הרא"ש מתיר עש"ב ומוכח דהרב מהרימ"ט סבר דדעת הרשב"א להתיר רבית קצוצה אף בעומד' לחלק. הן אמת דהאחרוני' האריכו בתשובו' מהרימ"ט הללו ואחרו' כמו שתראה להרב כנה"ג בתשובותיו י"ד סי' קפ"ב והנמשך והרב כהונת עולם בסי' ק"ס בביאורו ולא עט האסף.

גם מה שפירש כת"ר בדברי הרשב"א שהביא הרב כפתור ופרח שכ' וזה שהקדש עניים וכו' שבא לומר הנפקות' וכו' אינו מתישב והם כהררי' התלויים בשערה. לכן נרא' דדעת הרשב"א דמאי דתנן אין משתכרין בשל עניים לא איירי אלא בצדק' העומדת ליחלק דזהו על הרוב דהצדק' עומדת לחלק ושפיר קאמר ר' עקיב' אין משתכרין בשל הקדש ולא בשל עניים ותרוייהו מילת' פסיקתא והי' טעמו כדמפרש בכתובו' הקדש דאין עניות ועניים דילמא מתרמי וכו' ופליג על רבי ישמעאל ועל סוגית כתובו' קאי הרשב"א לפי מ"ש הרב כפתור ופרח בשמו.

ועל זה אמר הרשב"א דהקדש עניים אינו בכלל אין משתכרין בשל הקדש. ותנא דווקנא הוא למנקט הקדש עניים דמיירי כשהקרבן קיימת ואין זה צדקה המתחלקת דהיא מעות של עניי' מיקרי.

וכונת הרשב"א דכיון דמאי דתנן אין משתכרין בשל עניים היא בצדקה המתחלקת ואין משתכרין כלל. הו"א דהקדש עניים אפשר דהוא בכלל אין משתכרין בשל הקדש ולאפוקי זה בא לומר שאינה בכלל דהיא דוקא בקדשי מזבח ובדק הבית היא.

ומ"ש עוד וזה שהקדש שמים מותר וכו' בא ללמד דעת דהקדש שמים מותר ברבית. וממיל' דהגם דמותר ברבית אין משתכרין בהקדש לר' עקיב' דהוא גנאי להקדש דאין עניות וכו' כמ"ש שם בכתובו' ועלה קאי והוא הודעה בעלמ'.

ואחר זה ראה וחידיש דהקדש עניים מותר וכו' והם דברים נפרדי' כן נ"ל פשט הדברי'. ולפום הא דאמרן אין משתכרין בשל עניים לא איירי אלא במעו' עניים המתחלקי' והרשב"א הכי מפרשה ויצא לידון בהקדש של עניים שהקרבן קיימת.

ושפיר קמותיב הרב מש"ל למהרימ"ט דבדינו של הרשב"א נקט אין משתכרין וישנו בנותן טעם משום פסידא. דהרי מפורש בכתובו' דאין משתכרין כלל דילמא מתרמי וכו' וזו אינה משלנו דמיירינן בדין הרשב"א.

ומ"ש אין משתכרין היינו בצדקה המתחלקת ואין משתכרין כלל. וכן פירש רש"י בסוגי' כתובו' דף ק"ו הנז' הובא בשיטה מקובצת וז"ל אף לא בשל עניים בצדק' העומדת לצורך עניים עכ"ל וזה מסכים למ"ש בתשובו' דשייכי לספר משפטים סימן י"ד וכ"כ הרדב"ז בתשובותיו דפוס פיורדא סי' תי"ד ע"ש.

וזה חזיתי להרדב"ז שם שכ' דזו מחלק' ישנה דראבי"ה אסר וריא"ז שרי וכעת לא ראיתי בפוסקים שהביאו דעת ריא"ז בזה. ונרא' דתשובת הרב בנויה על תשובת הגמ"י בתשובו' דשייכי סי' י"ד הנז' ואפשר דט"ס הוא וצ"ל ר"י במקום ריא"ז והוא מבואר בתשו' דשייכי הנז' ומשם חפר אוכל הרדב"ז כאשר יראה הרואה.

ומ"ש בתשובו' דשייכי מורי שיחיה מתיר הקשה הרב כנה"ג סי' ק"ס ובתשובותיו"ד סי' קפ"ב דרבו הוא מהר"ם והאגודה ומהריק"ו כתבו דמהר"ם אסר ומכח זה הגיה ומהר"ש התיר עש"ב. והוצרך הרב להוכיח סברת מהר"ם מתורת האגודה ומהריק"ו יען שבימיו לא נתפשטו בגלילותנו תשובו' מהר"ם בר ברוך עצמו הארוכו' דפוס פראג והקצרו' דפוס קרימונה.

אמנם אנן בדידן עינינו הרואו' דעת מהר"ם מפורש בתשובותיו הארוכו' סי' ע"ג ובתשובו' הקצרו' סי' ק"א וסי' ק"ט דאסר בפה מלא להלוות מעות צדקה ברבית ובסי' ק"ט הנז' התיר להלוותם קרוב לשכר וכו' ע"ש. הגם הלום ראיתי בשו"ת הרשב"ץ בסופו בתשובו' הרב מהר"ר אברהם ן' טוואה ז"ל סימן ל"ד שגם הוא כתב דהא דתנן אין משתכרין במעו' עניים היינו בצדקה העומדת לחלק דוקא והביא ראיות להתיר אף רבית קצוצה ע"ש באורך וקשה דכל הראיו' שהביא הן הן הראיו' שהביאו הראשונים כמבואר בתשובו' דשייכי וזולתם.

ועוד קשה דהתיר בפשיטו' רבית קצוצה ולא זכר שכמה מהגדולים אסרו ואפילו הרשב"א דרב גובריה התיר להלכה ולא סמך לעשו' מעשה. והגאון מהרש"ל ביש"ש סוף פ' החובל מפיו לפידיים יהלכו על המתיר: אתאן לדברי הירושלמי דמייתי מר וכו' דתרגמוה להא דאר"ע אין משתכרין בשל הקדש ובשל עניים משום פסידא כדברי מהרימ"ט וכת"ר עשה שלום בין הבבלי והירושלמי כמ"ש בקונטרסו ואלה הם דברי הירושלמי כהויתן.

וכך היא שנויה על משנתנו דרבי ישמעאל אמר והשכר להקדש ור"ע פליג ואמר אין משתכרין וכו' אמרו בירושלמי אלא אם רצה יהא ההפסד שלו והשכר להקדש מותר כהדא בר זמינא אתפקד גביה מדל דיתמי וכו' והרב מהר"ר אליהו בפירושו פירש דקאי אדברי ר' עקיבא ומפרש טעמיה משום פסידא.

וראיתי להרב קרבן העדה שהקש' עליו דא"כ אף לרבי עקיבא איכא מותר פירות כשמקבל ההפסד וסוגית הירושלמי בסמוך להפך לר"ע ליכא מותר ומשו"ה פירש דהא דקאמר בירושלמי אם רצה יהא ההפסד שלו אדרבי ישמעאל קאי דאמר והשכר להקדש דגם לרבי ישמעאל צריך שלא יהא הפסד להקדש זהו תורף דבריו בקיצור ע"ש באורך ואנא בריה קלה נ"ל דהפירוש מוכרח ומרווח כמו שפי' הרב קרבן העדה ומלבד מה שהכריח הרב עוד יש להכריח דהא דלשון אין משתכרין בשל הקדש ושל עניים מוכת דהוא מילתא פסיקתא דאין משתכרין משמע כלל.

ותו דודאי רבי ישמעאל לא יחלוק על זה דיהיה פסידא להקדש ומאי דעתיה דר"ע דפליג עליה ואימא דרבי ישמעאל נמי זה דעתו דלא יהי' פסידא להקדש. הן אמת דלשון הירושל' דאמר אלא אם רצה וכו' לא א"ש אבל כבר נודע דהירוש' תני לישנא קליל' והיותר נכון למחוק תיבת אלא לבד ושפיר.

וכפ"ז לא מיירי הירושלמי בדעת רבי עקיבא. ואל זה אביט להרב קרבן העדה בפירושו שכ' וז"ל אם אתה רוצה שיהא ההפסד לך לבדך והריוח לשניכם שרי דלאו רבית ממש הוא אלא אבק רבית ואף ע"ג דבדיקנני אסור ביתמי לא גזרו שלא יכלו מעותיהם וה"ה

בשל הקדש לא גזרו עכ"ל וק' במ"ש דבהקדש לא גזרו דברבית קצוצה נמי שרי בהקדש כמ"ש בהדיא פ' הזהב וכ"כ הרשב"א ושאר גדולים כמבואר.

ומבין ריסי עיני מהרימ"ט ז"ל נראה דמפרש הירוש' דקאי אר' עקיבא. אמנם נראה דהעיקר בפ' הירושלמי כמו שפי' הרב קרבן העדה דקאי אר' ישמעאל.

ולכל הדברות קושית הרב משנה למלך על מהרימ"ט קמה וגם נצבה. שבת וראה מ"ש כת"ר בסוף דבריו והיתה לבא"ר מ"ש הרשב"א שהביא הרב כפתור ופרח וזה שהקדש וכו' ופי' כת"ר פי' הענין דקי"ל דהקדש עניים מותר בר"ק ד"ת ומדרבנן הוא דאסור משום דאחיך כתיב וכו' ככתוב בקונטרסו והני מילי דמר לא נהלמו לי מכמה אנפי והצצתי בלשון של כו"ף דמייתי מר וכתוב.

שם וזה שהקדש עניים מותר בר"ק דבר תורה וכו' ועל פי נסחא זו כתב מ"ש כת"ר וגם בהערותיו כתב דמה שסיים הרשב"א וזה שהקדש עניים אין לו מובן וכו'. על כן בא דברו לפרש לשון זה והוא דחוק ואתי מרחוק.

ואעיקרא דדינא פרכא שכת"ר אגב שיטפיה העתיק הלשון בטעות ובנה עליו מצודים. ולשון הכו"ף הוא וזה שהקדש שמים מותר בר"ק וכו' והלשון מובן ודברי אמת נכרים דאגב שטפיה כתב מ"ש.

ואין צורך לדקדק בדברי כת"ר בזה. ותסגי לן שבס' כו"ף עצמו הכל מתוקן ודי בזה.

אחר הדברים האלה הנתנין למעל' ויהי דוד מכרכ"ר כמה כרכורים עד שמצאתי עיקר תשוב' הרשב"א שהביא הרב כפתור ופרח בס' הבתים להרשב"א כ"י הנמצא לאחד המיוחד הי"ו. ובבית י"ג דיני הקדש סי' א' כתוב וז"ל שאלת נכסי הקדש אם הם כנכסי יתומים להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד אם לאו דכיון דאמרו בכתובות אין עניות במקום עשירות ולפיכך אין משתכרין בשל הקדש אפי' בהיתר גמור.

ובדברים אחרים שוים נכסי הקדש כנכסי הדיוט אנו אין אנו יודעין על אמיתתו הודיענו הדין. תשוב'.

דברים הללו שאמרת אינן אמורים אלא בהקדש שמים כגון הקדש מזבח או הקדש בדק הבית אבל הקדש עניים אינו בכלל זה. ודע כי הקדש שמים מותר ברבית קצוצה דבר תורה דאחיך כתיב ולא הקדש ותניא פ' הזהב רבית ואונאה להדיט ואין רבית ואונאה להקדש ואע"ג דמפרשי לה סתם בשקבל עליו לספק מד' ועמדו מג' לאו למימרא דבכה"ג בלחוד הוא דשרי דהאי אבק רבית ולא צריך קרא למשרי רבית דרבנן אלא משום דתניא בברייתא הרי שקבל עליו לספק סלתות מד' ועמדו מג' מספק מד' מפרש לה נמי להיא דאין רבית ואונאה להקדש בכענין ההוא ואיהו קושטא דמילתא דאפילו ברבית דאוריתא שרי וכיון שקבל על עצמו לתת להקדש ג' סאין ועמד הגזבר והרויח לו זמן כדי שיתן ד' הרי זה מותר שלא אסרה תורה אלא לאחיך ולא להקדש.

ומעות של הקדש עניים מסתברא שמותר וכו' כלשון שכ' הרב כפתור ופרח. ואחרי הודיע אלהים אותנו את כל זאת נחה שקטה האר"ש שהשואל נסתפק אם הוא בכלל מ"ש בכתובות אין משתכרין בשל הקדש דאין עניות במקום עשירות וכו' ועל זה השיב

הרשב"א שאין הדברים אלא בקדשי שמים וכו' ובודאי שהשואל עינו ראה דשם נאמר אין משתכרין בשל עניים אך הוה פשיטא ליה דההיא בצדקה המתחלקת ואינה ענין לנדונו שהוא הקדש לעניים.

גם עיניך לנכח יביטו שכתב ודע כי הקדש שמים מותר וכו' והיינו כמו שפירשתי אני הצעיר בלשון שהביא הרב כפתור ופרח. וחזה הוית להרב כנסת הגדולה סי' ק"ס ובתשובותיו סי' קפ"ב שהביא תשובת הר"ן כ"י שכתב וז"ל שאלת על מי שנתן נכסיו להקדש מעכשיו גופא מהיום ופירי לאחר מיתה וכו' אם מותר להלוותם ברבית וכו' ולאחר מיתתו אם לא פ' המקדיש שיתעסקו בו הגזברים באותו הקדש כמו שיראה בעיניהם כמנהג המקדישים ודאי אין להם רשות להלוותם ברבית ולא בשום עסק אחר מדאמרינן בשקלים אין משתכרין בשל הקדש וכו' ואם פירש המקדיש שיתעסקו בו הגזברים הרשב"א בתשובה התיר להלכה ולא למעשה ושמעתי שהרא"ה היה אוסר עכ"ל.

ונראה דכונת הר"ן דכי לא פ' המקדיש שיתעסקו הגזברים וכו' אין רשאי להתעסק בהקדש כדתנן אין משתכרין בשל עניים. ומ"ש הר"ן מדאמרינן בשקלים אין משתכרין בשל הקדש וכו' כונתו אסיפ' דאף לא בשל עניים וכבר רמזה באומרו וכו' ואין נראה שכונתו על חלוק' אין משתכרין בהקדש דכבר כתב הרשב"א דה"ד קדשי מזבח או בדק הבית דוקא.

ולכן הגזבר' יוציאו המעות על יד על יד לעניים או לת"ת. אך אם המקדיש פ' שיתעסקו הגזברים אז יהיה הקרן קיים לפירותיו ובזה התיר הרשב"א להלכה ליתנו ברבית.

וא"כ חזר הדבר לחילוק אם הצדקה מתחלקת או לא כמש"ל ודוק היטב: סימן לג בכריכת מנעל חליצה. עתה אמת אגיד כי בענין כריכות מנעל חליצה הוה נהיגי פה עה"ק ירושלם ת"ו דעושינן כריכות הרצועות מבפנים על הרגל ממש.

וזה שנים בהיותי עומד ומשמש לפני מורינו הרב הגדול חז' בדרא כמהר"ר יצחק הכהן זלה"ה שמעתי שהעיד שבאיזמיר עיר ואם נוהגים לעשות כריכות הרצועות מבחוץ וכן נוהגים במתא קושטנדינא רבתי ובכל גלילות טורקיא"ה וגם העיד שכך היו נוהגים פה עה"ק ירושלם ת"ו טרם לכתו לאיזמיר ככל אשר עושים בקושטנדינא ואיזמיר ושלוניקי ומצרים וגלילותיה.

והאידנא דאתרמי חליצה בבית דיננו י"ב בשנת התק"ך אנן בעניותין הוינן בה בעיקרא דמילתא ובצפיינתנו צפינו כי שרש כריכות אלו הם להזקק הטב המנעל כמבואר בש"ס פ' מצות חליצה איכו השתא ניהזי אנן בעבור נעלים דמות צורות דנהיגי ברוב ישראל כי המנעל יש לו נקבים מאחוריו ופגמים מלפניו יסודתו בהררי קדש סברת המרדכי ומרן בש"ע כמבואר באורך בפ' סדר חליצה אות נ"ט וטעמא שיהיו רצועות נוגעות בבשר דלא ליהוי מעל דמעל.

ובשגם הסברא תמוהה קצת דבש"ס פ' מצות חליצה אסיק דלית בהא מעל דמעל כמו שהקשה מרן בית יוסף לדברי סמ"ק שכתב דהאזנים לא יהיו זה על זה שהוא מעל דמעל וקשיתיה למרן דמגמרינן משמע להפך וכן מהרש"ל אכיף ימא רבא ים של שלמה פ'

מצות חליצה סי' ו' דחה דברי המרדכי מטעם זה וזו הלכה העלה שלא לעשות נקבים ופגימות ע"ש באורך.

מ"מ אנו דסגינן בשלמות' כלנו מסובין אתכא דריש גלות' מרן בשלחנו הטהור וכותיה נקיטי' דתירץ בעד הסמ"ק דלכתחילה יש לחוש לזה הגם דדחיקא מילתא דא"כ אמאי אצטריך הש"ס לשנויי דבדיעבד במנעל לא משום גזרה דמרופט. כבר פשטה הוראה בכל גלילותנו כמרן.

וא"כ מאחר דנקיטי' הך חומרא דהמרדכי א"כ מה מקום לכרוך הרצועות מבפנים דהוי מעל דמעל לסברא זו. ועוד שברצועות הכרוכות על הרגל מהדק הרגל לא המנעל ורפוי הוא ועינא דשפיר חזי בדברי המרדכי ומרן בש"ע יראה שכונתם לכרוך הרצועות סביב המנעל דוקא.

והרי הוא כמבואר לכל מעיין. ופשוט.

והנקבים ופגימות יוכיחו דאי הרצועות נכרכות מבפנים לא צריכי נקבים ופגימות. וכן מוכח בהדיא מסוף דברי מרן אות נ"ט הנז'.

ומ"ש בסדר חליצה להרב בית שמואל אות ס"ו הרואה יראה שזה כונתו כדאמרן ומ"ש שם לפנים ר"ל לצד פנים שבו הקרסים והלולאות ופשוט. וגם בסדר חליצה למהרשד"ם ובסדר חליצה להרב פרח מטה אהרן ח"ב סי' כ"ה מוכח הכי.

וכן בסדר חליצה להרב מהר"י חאגיז בהלכות קטנות משמע כן והואהיה מארי דאתרא בעה"ק ירושלים תו'. וכזה ראיתי בשו"ת הרשב"א באותיו' מרובעו' סי' שצ"ח שכ' וכורכין הרצועה שתי כריכות סביב צואר המנעל וכו' ע"ש.

ובכל האמו' ויותר ממה שקריתי לפניכם נשאתי ונתתי עם רב אחאי הר' המובהק שפר יוחסין כמהר"ר יום טוב אלגאזי נר"ו וגם הרצינו הדברים לפני הרב המופלא כמהר"ר יהודה נבון נר"ו ולפני הר' המו' כמהר"ר משה בולה נר"ו והסכימו כלם בדבר לעשות הכריכות מבחוץ כמו שהיו נוהגים פעה"ק ירושלים ת"ו מקדם קדמתה וכמנהג כרכין ועיירות גדולות שבטורקיא"ה וארץ מצרים.

וגם העידו שכך נוהגים בערי המערב ועשינו מעשה בשני בתי דינים לכרוך הרצועות מבחוץ רק שיהיו נוגעים בבשר מאחור בנקבים ומצד פנים בפגימות ובין הקרסים ללולאות. אמנם הרב המופלא בעל פרי האדמה נר"ו ידע מכל העובר ולא פצה פה רק הוא היה עושה כמו שנהגו בזמנו מקרוב.

ובלכתי לעה"ק חברון ת"ו נשאתי ונתתי עם הרב המופלא בעל יד אהרן נר"ו ואמרתי לו שבספרו הבהיר יד אהרן א"ה הנדפס חדש ממש הביא דברי הרב פרי האדמה נר"ו ולא העיר על זה. והשיב לי האמת אתך ודאי ולא הוה אדעתאי לכתוב על זה אלו דבריו נר"ו: סימן לד בלשון רש"י פ' אין עומדין.

לאחר קראתי נועם ונעימות בימינו. דמצפרא כר"ך ותני גופי הלכות הוא עדינו.

אהוב ונחמד החכם השלם והכולל סיני ועוקר הרים עצום הוא ורב להושיע כמה"ר משה שלום נר"ו יצרנהו כאישון עינו: עט לפרוס סוכת ש' אמרי לה בחניכתו. גם הייתי הלילה

צופה ומביט לשון רש"י פ' אין עומדין דף ל"ד דבתחילה פ' אין להם סדר דאומרה אף שלא במקומה מ"מ וממה שפ' במשנה וממ"ש בגמ' סמוך לדיבור אין להם סדר משמע להפך עד כאן דברי כת"ר.

ואחזה אנכי להרב פני יהושע עמד על זה. אמנם מאי דמסיק הר' בדרך ברור ונכון דמ"ש רש"י שלא במקומה ר"ל שהפסיק ואינה סמוכה לקודמות והאריך בזה וקלסיה.

וגם נאמר לי שכבר קדמו הרב סמיכת חכמים וגם הוא ז"ל השב"ח השב"ח הדרך הזה. בתר דשקילנא עפרא מתותי כרעיהו דרבנן קדישי לא שמיע לי ולדעתי הקצרה לא תוכל האר"ש שאתו.

וביותר דרש"י ז"ל אשתקי"ל מילולי' בשקל הקדש קב ונקי והכא לא דיבר קצרה ואינו מובן. ולא עוד אלא דאיכא מרבואתא קמאי דמפרשי אין להם סדר שלא במקומה שהקדים ברכה המאוחרת לזו וכמ"ש הרי"ף וכן מצאתי לרבי' חננאל בתשובה הגאונים כ"י סי' צ"ז וגם הרשב"א בחידושיו כתב דיש גאונים סברי הכי ומאחר דרש"י ודאי ידע דאיכא מקמאי דמפרשי הכי אמאי כתב לשון זה שנטעה לפרש הפך דעתו ובשלמא אם לא היה פ' זה בעולם הו"א דסבר רש"י ליכא למטעי אבל עתה שידענו דיש מן הגאונים דסברי הכי לא הי"ל לכתוב לשון זה.

וראב"ן דף מ"ה ע"א פ' נמי כר"ח ע"ש. עוד יש להרגיש על הרב פני יהושע דלשון השני דרש"י בש"ס מוכח בהדיא דמקשה הש"ס על רב אסי דאמר אין להם סדר שיאמרנה שלא במקומה כפ' ר"ח שהרי כ' מתחלה הברכה שטעה זה וממילא משתמע דגומר ממנה והלאה אלמא על סדרה צריך לחזור ולאומרה.

ולשון זה פשטו ועומקו מוכח דהוא קושיא לרב אשי על פי פירוש שכתב והוא כר"ח. והוא דבר קשה דהש"ס לא מוטיב אלא לרב הונא ולא העיר הרב פני יהושע על זה.

ואחד החיפוש חזה הוית בס' עטרת ראש שהעיר על זה וכתב דרש"י לא גריס תיובתא דר' הונא ומפר' דמוטיב לתרוייהו והש"ס מתרץ לרב הונא ורב אסי אסקיה בתיובתא ורש"י פוסק כר' הונא והת"ד. ולא נהירא לי ההדיוט חדא לאשוויי רש"י דפליג על כל הפוסקים דפסקי כרב אסי.

ועוד דהני בי תרי דכתבי התוס' והרא"ש וסיעת' בשם רש"י דמפרש כפ' ר"ח והגהות אשרי ובפ' האורה דרש"י בפ' רשב"ם ליתנהו לתרוייהו דרש"י פוסק כרב הונא. ותו דמ"ש רש"י במשנה הוא כרב אסי לפי רשב"ם.

ותו דאמאי אסיק הש"ס לרב אסי בתיובתא והרי יש לתרץ בפשיטות לדעת רב אסי. וכבר עלו על לבי איזה ישובים ולא ישרו בעיני וגם האחרונים מהר"י הלוי וזולתו האריכו בזה.

והנה שפתי עוד הם מדברים נזכרתי מה שראיתי זה שנים בסוף ס' קרבן נתנאל דמצא בש"ס כתוב על קלף דהגירסא בש"ס תיובתא דרב אסי לימא תיהוי תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא. והש"ס הזה אני ראיתו כמ"ש במשג"ב מערכת גימ"ל ושם זכרתי הא דהרב ק"ן ע"ש ונראה שגירסא זו היתה לפני רש"י ז"ל.

האמנם כפ"ז נראה דרב אסי קאי בתיובתא וצריך לפסוק כרב הונא וקשה על זה כל מה שהקשתי בסמוך על הרב עטרת ראש. ואולי י"ל דמדלא קאמר אלא תיובתא דרב אסי לחוד פ"י רש"י אלא דלא חש להשיב דהתירוץ פשוט והלכה כרב אסי ולפי הרשום בזכרוני למדתי כלל זה דכשאינו אומר ב' פעמים תיובתא דהוי שואל ומשיב לאו תיובתא גמורה היא ובזה יתישב קצת.

ומאי דקשיא למר בביצה דף י"ז ממתני' דשלהי מקואות כבר קדמו הרב יעב"ץ ז"ל בספריו לחם שמים ומשנה לחם והרעיש יד (ח"ב) העולם והפיץ והדיח איזה ישובי' שהשיבו לו ביד חזקה ואיני יכול ליטפל בדבריו. ואשר דרש משה הסכמה על ספרו החשוב.

דוד בשתים לא עלתה לו חדא דעדיין לא הגעתי לרועה צאן השדה אל צאנו. לא חכימא ולא חוזאה ידענא בנפשאי תקיף חולשאי הקטון לפי קטנו.

היאמר חומ"ר ליושר"ו הושב יושר על מכוננו. וספר כתב איש רבי אם יראה איש צעיר כתב עליו אונ"ו.

וזאת שנית כי רבות בשנים החדלתי את דשני ואפ"י ניירא בעלמא לא יעי"ר קינ"ו. ודברים ק"ו מאן דאתחזק לקדש פקיע שמיה יורה יורה ידין המחדש בטובו חדשים לבקרים לפנות בקר לאיתנו.

ואני תפלה יחי ויתן לו ככל אות נפשו שהשמחה במעונו. אמר יאמר העבד חיד"א ס"ט: סימן לה שבע בעיי.

איש שר ואוהב לא כהתה עינו חופש כל חזרי תורה משגיח מן החלונות מציץ. בוצין בוצין מקטפיה ידיע והוא נער חצ"ר לב ויוצא פרח ויצץ ציץ הן גביר דגמי' וסביר כמהח"ר נר"ו יהי שמו לעולם ועליו יציץ.

כי"ר: רחימו דנפשין הן כל יקר ראתה עיני הני שבע בעיי נשאל נשאל דוד מאתך תהלתי ואשיב"ה אתהן לפי קוצר דעתי ואתה קדוש תבחר ותקרב מאשר תעלה מצודתי כן יצי"ץ. ריש תור"ה אמר מר וז"ל ראיתי הגהה כ"י להרב דוד קוריאנאלדי ז"ל שכתב על דברי גור אריה א"ח סוף סי' ב' ולא ילך ד' אמות בגלוי הראש זהו משום מדת חסידות אבל אין שום איסור בדבר לילך בגלוי הראש כמ"ש בהדיא סי' נ"א בשם הכלבו והר"ם וכ' גם כן דיש אומרים שמותר לברך בגלוי הראש אעפ"י שהוא אינו פוסק כן עכ"ל ועל זה כתב הרב רד"ק הננו ליתא דבמס' סופרים פרק י"ד הלכה ט"ו תני בהדיא דבראש' מגולה אינו רשאי להוציא אזכרה מפיו כמ"ש שם בב"י ובפי"ג שם מבואר דאזלי בתר המחמיר עכ"ל ונבהלתי מראות מה יענה הרב גור אריה לזה עכ"ל כת"ר.

ואני בעוניי אענה דלשון מס' סופרי' פי"ד הכי אתמר. פוחח הנראין כרעיו או בגדיו פרומים או מי שראשו מגולה פורס על שמע ויש אומרים בכרעיו ובגדיו פורס אבל לא בראשו מגולה אינו רשאי להוציא אזכרה מפיו עכ"ל ומרן בב"י סי' נ"א הביא דברי מסכת סופרים הללו וכ' עלה נראה שהוא מחלקת אם מותר לברך בגלוי הראש או אסור וכיון דרבי' ירוחם פסק דאסור הכי נקיטינן עכ"ל הראת לדעת דמ"ש בס' גור אריה מדברי מרן סי' נ"א דבריו נאמנו מאד כמבואר.

א"כ איפה מה חרי האף של הרב מהר"ד הנז' אשר כתב עליו ליתא וכו' הרי מרן כתב שהוא מחלקת והיינו דכתב בס' גור אריה דכ' מרן די"א שמותר לברך וכן הוא האמת דברישי' תני במ"ס דפוחח בראש מגולה פורס על שמע. ובס' גור אריה לא נטפל לענין הדין.

ומרן כבר כתב דכיון דרבי' ירוחם פסק כמ"ד דאסור הכי נקיטינן ומה לו כי יזעק להרב הנז'. ותו דאם זה שכ' הרב גור אריה די"א שמותר לברך היה איזה פוסק היה מקום לומר שכונת הר' מהר"ד היה דליתא לסברת פוסק זה ומייתי ראייה ממ"ס עצמו פי"ג.

אמנם נראה פשוט דהני יש אומרים שכ' בס' גור אריה הוא על מ"ד במס' סופרים עצמו דשרי לברך בגלוי הראש והיינו מ"ש בבית יוסף סי' צ"ח כמבואר. ומאחר שכן מאי קאמר הרב הנז' דליתא ומוכח לה מסברת החולק וסייעיה למילתיה ממ"ש בפרק י"ג דאזלינן בתר המחמיר וכל זה אין לו ענין על מ"ד במ"ס דשרי והרי הוא כמבואר ומ"ש בס' גור אריה אעפ"י שהוא אינו פוסק כן אין כונתו דדעת מרן לאסור והוא מתיר ח"ו ואולם לפום ריהטא יש להרגיש על מרן סי' צ"א במה שכ' וכיון דרבי' ירוחם פסק כמ"ד דאסור הכי נקיטינן דמשמע דדוק' משום דחזינן לרבי' ירוחם דאסר הכי נקיטינן והלא בלאו דברי רבינו ירוחם הדבר מוכרע ומכיפיה מבריך ממסכת סופרים גופה שהרי פי"ג גבי מנהג ישראל זאת לפנים לענות בברכת ההפטרות שלאחריה נאמן אתה הוא ה' אלהינו וכו' אתמר התם זה אחת ממחלק' בני מזרח ובני מערב שבני מזרח עונים אותו בשיבה ובני מערב בעמידה ובכל מקום שנחלקו שני תנאים או שני אמוראים ולא בדיק לן הלכתא כחז מינייהו אזלינן בתר מחמיר כ"ש בשבח ותהלה של חי העולמים וכו' ע"ש ולפ"ז כ"ש שאסור לברך בגלוי הראש והם דברי מהר"ד הנז'.

אמנם כד דייקת פורתא לק"מ דמ"ש במ"ס פי"ג הוא כשהוא מחלוקת שקול אבל הכא במ"ס פי"ד תני סתמא דראשו מגול' פורס על שמע ובתר הכי בשם יש אומרים קאסר וכבר נודע דארחייהו דמשניות ובריתות דתני בהו הסברא המוסכמת בסתם ואינו ענין למה שאמרו פי"ג. ומשו"ה מרן תלה ברבינו ירוחם דלולי דבריו היה מקום לפסוק כמ"ד דשרי דתנ' ליה בסת'.

אך מאחר דרבי' ירוחם שפר קדמוהי לפסוק כמאן דאסר משום כבוד ה' הכי נקיטינן. א"נ אפשר דלקום באמירת אתה הוא ה' אלהינו דברכת ההפטר' הוא דרבנן למי שסובר לקום ואנן קי"ל פ"ק דע"ז היכא דאיכא פלוגתא וליכא הכרעה בשל תור' הלך אחר המחמיר ובשל סופרי' הלך אחר המיקל וכ"כ הרמב"ם סוף פ"א דממרים (ועמ"ש בכללי הרב גט פשוט) וא"כ לא קי"ל כמ"ס בהא וגם בדין לברך בראש מגולה נראה דהוי מדרבנן מ"ד דאסור דכיון דאיזך שרי לא מסתבר לומר דמאן דאסר הוא מדאורייתא ומאן דשרי הוא אפי' מדרבנן ומאחר שכן לפום מאי דקי"ל דבשל סופרים הלך אחר המיקל הוה פסקינן להתיר אלא דחזינן לרבינו ירוחם דאסר וקי"ל כוותיה.

ובוודאי דטעם רבי' ירוחם משום מורא וכבוד שמים. ובלשון מרן בב"י יש להרגיש שכ' נראה שהוא מחלק דאמאי אפיקיה בלשון נראה והלא מפורש הדבר שהוא מחלקת.

גם בלשון מ"ס פי"ג יש בו מן הדקדוק לא ע"ט האסף. והוי יודע שבענין זה כתבתי בעניותי באורך בס' הקטן ברכי יוסף ומחזיק ברכה שם בס' ב'.

ועבר"י אנכי הבאתי ראית מהרש"ל בתשובה מהמדרש והעליה. ועיין לשון המדרש שהביא רשב"ם בפירושו על התורה פ' ואתחנן ודוק הטב, ודע שכתבו האחרונים דהפירוק"א נחשבת ככיסוי ומיהו נהגו שלא לברך בלי כובע על ראשו.

(ב) ואשר שאלת דהמנהג הוא שלא ליפול על פניהם ממוצאי י"הכ עד אחר ר"ח חשון ומרן בשלחו הטהור כתב בס' קל"א דאין נופלים על פניהם בכל חדש ניסן ולא בין י"ה"כ לסוכות ומשמע דאחר אסרו חג סוכות נופלים ע"פ ע"כ דברי כת"ר. זאת אשיב אל לבי ואור עיני.

הנה הרב פר"ח כתב שם סי' קל"א וז"ל ולא בין י"ה"כ לסוכות לאו דוקא אלא כל חדש תשרי עכ"ל ובמטו מיניה דמר דמוכח מדבריו דכתב זה בעד מרן ז"ל ולשון מרן כנגדו דדייק לו' כל חדש ניסן ולא בין י"ה"כ לסוכות ומוכח בהדיא דאחר אסרו חג הסוכות נע"פ. ותו דימים שבין י"ה"כ לסוכות טעמא רבא איכא דהן ימים שנבנה בית המקדש כמ"ש בבית יוסף.

ומה הלשון לאו דוקא בענין זה. והנראה הוא שדעת מרן כן הוא דיפלו ע"פ אחר א"ח סוכות.

אמנם נהגו שאין נופלים ע"פ כל החדש ממוצאי י"ה"כ ע"ס החדש. ואל תתמה על זה איך נהגו שלא כדע' מרן ז"ל ובפרט בארץ ישראל דמארי דאתרא הוא.

דע דאשכחן כי האי גוונא בא"ה סי' ס"ב דין ט' שכ' דאין צריך כוס אחר לשבע ברכות וכן פשט המנהג. ועינינו הרואות דהמנהג בארץ ישראל ובארץ מצרים להצריך כוס אחר לשבע ברכות.

וכיוצא בזה כתב מרן בגט דנהגו לכתוב בנפשיכי בשני יודין ובעה"ק צפת בזמן מרן נהגו לכתוב ביוד אחד וכמ"ש הרב המוסמך מהרים גלאנטי ז"ל בתשובותיו סי' ו' וסי' קכ"ד וכתב שם דשאל למרן עצמו על זה. והשיבו אם כך נהגו לא ישנו המנהג ע"ש והרי אפי' בדבר שמרן כתב שכך נהגו המנהג בהפך.

ויתכן שלרוב קדושתו וטרדת לימודו לא דקדק וסבר שהמנהג כך ואינו כן. והוא הדין בזה שהמנהג היה מקדם שלא ליפול ממוצאי י"ה"כ ע"ס תשרי ומרן אגב דטריד בגירסיה ומשפטיו עם ישראל לא שת לבו בעת ההיא.

ואולם טעם למנהג שלא ליפול ע"ס החדש כבר הר' שוירי כנה"ג האריך בזה בצדדין וצידי צדדין ועד אחרן מייתי מדברי מרן בב"י סי' תצ"ב שנתן טעם לג' תעניות שנהגו באשכנז להניחם עד חשון מפני שחדש תשרי מרובה במועדות ע"ש. והנני יוסיף לגדל ולחזק טעם זה במ"ש בילקוט סוף סדר פנחס א"ר לוי בכל חדש וחדש בקש הקב"ה ליתן מועד לישראל בניסן נתן להם באייר נתן להם פסח קטן בסיון נתן להם בתמוז היה בדעתו ליתן להם מועד גדול ועשו העגל ובטלו אב אלול ובא תשרי ופרע להם ר"ה

כיפוי' וסוכות אמר הקב"ה לאחרי' הוא פורע ושליו אינו נוטל תן לו יומו ביום השמיני עצרת תהיה לכם עכ"ל.

ויתכן כי להראות שאנו שמחים במועדות שהחזירם לנו שפרא באנפי גאוני הדורות שלא ליפול ע"ס החדש להורות גילת ורנן על חזרת המועדות שאבדנו. ובשמחת החג אינו ניכר פרט זה כי גם שמרבים שמחה נראה שהוא על החג.

לכן תקנו שלא ליפול ע"פ ע"ס החדש כדאמרן ודוק הטב. (ג) ומה שהקשה כת"ר על דברי הטור א"ח סי' תרכ"ט שכ' ענפי תאנה ובהם תאנים זמורות ובהם ענבים אם פסולתם מרובה על האוכל אז האוכל בטל ומסככין בהם ואם האוכל מרובה על הפסולת אין מסככין בהם עכ"ל ואמאי שינה מלשון הש"ס בבריתא דתני אם פסולה מרובה על האוכל כשרה ואם לאו פסולה וכיוצא בזה כתב הרמב"ם פ"ה.

ותו דמלשון הטור שכתב ואם האוכל מרובה על הפסול' אין מסככין בהם משמע דדוקא כשהאוכל מרובה אין מסככין הא מחצה על מחצה מסככין. ומלשון הש"ס דתני ואם לאו פסולה מוכח דמחצה על מחצה אין מסככין עכ"ד כת"ר.

והאר"ש תענה עינך לנכח יביטו דהרא"ש בפסקיו הביא לשון הבריתא כמ"ש הטור וכן כתוב בקצור פסקי הרא"ש. ומוכח דהכי גריס הרא"ש בגמ'.

והרמב"ם גריס בש"ס כנסחא דקמן. וכבר ידוע דכמה זמני אשתכח לראשונים דיש להם גירסאות ונסחאות אחרות וא"כ ל"ק על הטור דהוא גריס כגירסת אביו הוא הרא"ש.

ומיהו יש להרגיש קצת על מרן בבית יוסף שעל דברי הטור צדיק עת"ק נסחת הגמ' דקמן ולא יעי"ר דגירסת הרא"ש והטור נסח אחד וכל כי הא הו"ל לאודועיה כי ארחה ארח לצדיק ומיהו לענין דינא שתי הנסחאות שוו בשיעוריהן ורוח אחד להן דבנסחת הרא"ש והטור קשיא דיוקא אדיוקא דמרישא דתני אם הפסולת מרובה כשרה משמע הא מחצה על מחצה פסולה אימא סיפא אם האוכל מרובה פסולה ומשמע הא מחצה על מחצה כשר.

וארחא דמילתא בכה"ג לומר נעשה דכי דייקנן מרישא נדוק הכי הא מחצה למחצה נעשה כאלו האוכל מרובה ופסולה וא"כ לענין דינא שתי הנסחאות שוות. וכמה זמני איכא טובא דקשיא דיוקא אדיוקא וצריך לומר נעשה והש"ס לא קאמר כלום כידוע.

וכל זה פשוט בעיני. (ד) ועל אודות מה שנהגו באתריה דמר דכי איכא חופה בחג יום יום מז' ימי חופה הם מזמיני' מחשובי העיר לסעוד עם החתן וכלה כל יום חדשים לבקרים ועורכים שלחן בבית החתן והקרואי' עם החתן אוכלים בבית בלי סוכה אי שפיר עבדי.

נראה דלא נכון לעשות כן דאפי' לדעת הרמב"ם לא פטר אלא בני חופה והדבר פשוט וברור רבני החופה הם אותם האוכלים בבית החתונה כל ז' ימי חופה ימים ולילות עם החתן והכלה ואלו קראו בשמותם בני החופה אמנם אלה קרי"אי קרואי"ם והולכים בסעודה אחת ותו לא ולמחרת קר"או שם אחרים לסעודת מחר וכן על זה הדרך אלו אינם נקראים בני חופה ואלו הקרואים כל אנשי"ם דייך שעתן בסעודה א' ולא בני חופה

מיקרו וכן מוכח מלשון הר"ן שכתב דלא מיקרו עוסקים במצוה והא דפטירי מסוכה משום דמצטערים הם כל היכא דלא חדו בהדי חתן כל ז' ע"ש באורך אלמא בני החופה הם השמחים עם החתן כל ז' ומהיכא תיתי לפטור הקרואים בכל יום חדשים לבקרי שאינם עם החתן אלא אותם שעות בלבד ביום ההוא לבד ומסתיין לפסוק כהרמב"ם במה שמפורש בדבריו דהיינו בבני החופה שהם האוכלים ושמחים עם החתן כל ז'.

אבל בקרואי שאינם מבני החופה נימא דיודה הרמב"ם דפטירי. וכבר ראיתי להרב גנת ורדים א"ח סי' י"ג מכלל ד' שהאריך בזה וצדד צדדים והעלה דהקרואים חייבים בסוכה ע"ש.

ומה גם בזמנינו שכל בני החופה קורין ק"ש ומתפללי ומניחין תפילין וגם החתן עצמו ועיין בכנה"ג סי' ל"ח מצדד בזה. אבל בזמנינו נתפשט המנהג כמ"ש מור"ם בתשו' ס' קל"ב ומהר"ש הלוי בתשובה והזכירה הרב כנה"ג ז"ל.

וכמדומה לי קרוב לודאי שבעה"ק ירושלם ת"ו גם החתן ובני חופה קובעים סעודתן בסיכה. ותשובת הרב תה"ד סי' ז' לענין תפלה.

המעייין יראה שדעת הרב תה"ד לחייב בתפלה כדע' הרא"ש. ואע"ג דקצת משמע מתה"ד דהקרואים נמי נקראו בני חופה יש לדחות כאשר יראה המעייין.

באופן דיראה לדעתי הקצרה דהקרואים לא פטירי מסוכה וכמ"ש הרב גנת ורדים ז"ל: (ה) ומה שכתבת על ראית הרב מהר"י אירגז ז"ל בתשובותיו היקרות ס' דברי יוסף בסי' נ"ג עמ"ש הרב ב"ח א"ה סי' קס"ה דמי שנתקשר בק"ס לחלוץ ליבמתו ואח"כ אינו רוצה לחלוץ אלא תבעה להתיבם אין כופין אותו לחלוץ דהו"ל מתנה על מ"ש בתורה והקשה הרב הגדול מהר"א יצחקי ז"ל דאמאי הוי מתנה עמש"ב הא בדידיה תלי רחמנא אי בעי חליץ אי בעי מיבם.

ועל זה כתב הרב מהר"י אירגז ז"ל דעם היות שתלוי ברצונו אין כח בידו להתקשר ולהתנות קודם לכן שכשתפול לפניו יפטרנה בחליצה והראיה מקדושין דף י"ט המוכר בתו ופסק על מנת שלא ליעד אותה אם רצה ליעד מיעד מפני שהתנה עמש"ב ופסקה הרמב"ם ספ"ד דעבדים הא קמן דעם היות דבדידיה תלי רחמנא דאי בעי מיעד אי בעי לא מיעד מ"מ אינו יכול להתנות ולהתחייב שלא ליעדה וה"ה בחליצה עכ"ד.

ואתה קדוש מתקה לחיכך ראייה זו ולפי רוב הענוה דרשתני אביע אומר אם יש להשיב על ראייה זו ולעשות רצונך דרך מצותך ארוצה די"ו לכתוב שתי אותיות. שמע נא בן אחי טו"ב כי הראיה הלזו הביאה גם כן הרב דבר משה בראשון א"ה סי' כ"ו בשם מהר"ן יעקב אלגאזי ז"ל.

והרב ז"ל כתב דאחר העיון יש לדחותה דלא אמרו דמקרי מתנה עמש"ב אלא משום דמצות יעוד ופדיה לא אתו בשעה א' דיעוד חל על האדון תכף בלקיחת האמה אבל מצות פדייה אינו מוטל תכף וכו' ולכן דין הוא דאם התנה שלא ליעד דהו"ל מתנה עמש"ב כיון דאם עדיין לא יתקיים מצות פדייה מחמת איזה עיכוב יכול לקיים מצות יעוד והוא התנה שלא ליעד הרי ביטל מצוה א' וביני ביני עומד בעבדותה עד שיהיה יכולת לפדותה אבל ייבום וחליצה שתכף במיתת הבעל חיילי שתייהם בבת אחת והיכולת בידו לעשות או זה

או זה א"כ אם יחלוץ אינו מבטל המצוה ואם התנה לחלוץ אינו מתנה עמש"ב זה תורף דבריו עש"ב.

ובסגנון זה שכ' הרב ז"ל לדחות הראיה הזו יש להשיב דדיחוי זה חוזר ונראה דהראיה נביא אותה מיעוד לבד דכיון דהתורה נתנה רשות לאדון דאי בעי מיעד אי בעי לא מיעד כי מתנה שלא ליעד לאו מתנה עמש"ב הוא דהא אי בעי לא מיעד ומאחר דהלכה כרבנן דמיקרי מתנה עמש"ב הואיל דאי בעי מיעד ה"ה לחליצה ומאי אית לן אי לא מתקיים פדייה מאיזה סיבה, והי' אפשר לקיים דחיה זו בסגנון אחר בקיצור ונימא דשאני יעוד דאע"ג דיכול שלא ליעדה מ"מ בתנאי זה אינו עושה שום מצוה ומשו"ה הוי מתנה עמש"ב אבל האח המתנ' שלא ליבם אלא לחלוץ הנה בתנאי זה נמי מקיים המצו' דהחליצ' מצוה ומשום הכי לא חשיב מתנה עמש"ב ואין ראייה מיעוד לחליצה.

עוד יש לדחות ראייה זו דבחליצ' מתנה מי שעליו המצוה אחיו של זה דאם תפול לפניו עליו מוטל ליבם או לחלוץ והוא מתנ' לחלוץ ובכי האי גונא נימא דתנאו קיים ואינומתנה עמש"ב כיון דלפי התורה מצי הוא לחלוץ אי לא בעי ליבם ותלוי ברצונו וכדברי הרב מהר"א יצחקי ז"ל. אבל גבי יעוד האב כשמוכר בתו הוא המתנה על מנת שלא ייעד האדון והאב אין לו שייכות בזה ומשו"ה הוא מתנה עמש"ב דהוא אין לו עסק בזה ואע"ג דהאדון נתרצה בזה אינו כלום כל שהתנאי עשאו אביה המוכר וקרינן ביה מתנה עמש"ב.

אבל הכא התנאי עשאו החולץ דבדידי' תלי רחמנא דאי בעי חליץ או מיבם כן נראה לפום ריהטא (ו) תו חזיתיה ליקר הדרי לי יאור"י בדיק לן מר בדברי מרן הכסף משנה פ"ב מאיסורי מזבח דין יו"ד דמרן תמה על הרמב"ם דמפיק איסור טריפה מהקריבהו נא לפחתך דבספרא ובתלמודין בתמורה דף כ"ט מעיט טריפ' מקרא דמן הבקר ותירץ דסבר הרמב"ם דאסמכתא בעלמא הוא.

וק"ל למר דהו"ל למרן להקשות מסוגית ע"ז דף ה' ודף ז' דממעט טריפה לבני נח ופריך האי מיבעי ליה נמעוטי טריפה וכו'. ובהא לא שייך תירוצו דהוי אסמכתא דמדפריך הש"ס האי מיבעי ליה למעוטי טריפה מוכח דהוי דרשא גמורה.

ועוד דרשתני כי יען ממעיי"ני הישועה בי מותבא רבא נחלקו בכונת דברי מרן הכסף משנה שם פ"ב דאיסורי מזבח דין י"ד אביע אומר מה שאני מבין בכונת דברי הכסף משנה ע"כ דבריך ידיד נפשי בשו"ה קירית"ים רח"ם רחמתי"ם. והריני משיב דברות שתים לבטא בשפתים ויהי דוד נחפז ורגליו לנחוצתי"ם.

הא דקשיא ליה על דברתי מלכי צדק כספו לו נתן בדין יו"ד. אגב רהטאי אפשר לי לומר דמהנהו קראי דיליף פ"ק דע"ז לא שמעינן איסור טריפ' לבני נח אלא דלא יקדיש טריפה דבעת ביאת נח אל התיבה כתיב אבל הקדישה ובסוף נטרפה דבעידנ' דאקדש' הוה חזיא ליכא למילף מההיא דפ"ק דע"ז וא"כ יש מקום לומר דאמטו להכי יליף הרמב"ם מהקריבהו נא ואיירי אפילו הקדיש' ובסוף נטרפ' כדמוכח מדבריו ומשום הכי מרן לא הזכיר ההיא דפ"ק דע"ז דאינה ענין למאי דקמן.

ופריך מההיא דתמורה דמוקי שם ומנחות דף ו' דמן הבקר אתא להקדיש' ולבסוף נטרפ'. וניחא לי דהוי אסמכת'.

אמנם נרא' דהעיקר כתירוץ שני שתירץ מרן דמלבד איסור תורה איכא נמי משום הקריבהו נא לפחתך דסוגי' דמנחות רהטא דדרשא גמורה כמבואר שם. ודע דמהרש"ל בחכמת שלמה בפסחים דף נ"א כתב דקר' דמן הבהמ' להוציא' הטריפ' ע"ש והוא אגב שטפיה דקרא דאם עולה קרבנו מן הבקר להוציא' הטריפ'.

ומ"ש מרן שם פ"ב דאסורי מזבח דין י"ד לי ההדיוט נרא' דכונת מרן שם בכסף משנה לדקדק דרבינו על כלם הוא אומר הרי זה ספק כלומר דנסתפק לנו אי רפוא' שלא כסדר נמי משוי' להו קבועים וכדבעי בש"ס ועל זה דקדק דאין זה ספק מכח הבעיא בסעוד' ראשונה דכבר הופשטה באת"ל ובודאי כי רפואה זו לא משוי' להו קבועים כל שלא עשו כן בסעודה ראשונה.

ואע"ג דבעינינו עמדו המים ובין הכי ובין הכי אינה קריב' ואינ' נפדי' מ"מ אינו בסוג זה כאינך בעיות אחריה רעותי' מובאות וזה פשוט בעיני מאד ולא ידעתי על מה אדני המחלקת בינ"ן של קדושים הטבעו. והטיב אשר דיבר הרב לחם משנ' דכונת הבעיא אי די בסעודה הראשונה או איבעי ליה למיכל הכי בכל סעודה וסעוד' וסלקי דברי הרמב"ם כהוגן אלא דבמ"ש דמרש"י נראה כפירוש מרן ז"ל כעת לא חזינא כי האי סימנא בדברי רש"י דהמדקדק בעינינו יראה דמשתמען מילוהי דרש"י כפירוש רבינו וכדתרגמא הרב לחם משנה ז"ל, ובמשנתו של רבי אליעזר בן יעקב נחום הוא מוריננו הרב חזון נחום ז"ל חזה הוית דבבכורות פ"ו משנה ג' הקשה אמאי השמיט הרמב"ם הא דאמרו בגמ' בעי רב אשי את"ל בשדה גינה הסמוכה לעיר מהו תיקו וצ"ע עכ"ל.

ולא זכיתי להבין דבריו כעת דהרי הרמב"ם בדין ט"ו קאמר בהדי' או שהית' בגינה הסמוכ' לעיר ובדין זה נקט שדה כי ארחיה דשדי ובחס"רו של אדם אחד מהתנאי' נקט לבעיית רב אשי דאם הית' בגינה הסמוכ' לעיר ספק כאינך. (ו) הגם הלום ראית בס' קול אליהו שנדפס מחדש לעמיתנו בתור' הרב מהר"א ישראל ז"ל שחקר בריש ספרו במאי דקי"ל לענין צירוף עשרה דבעינן רוב בני אדם מעשר' שעדיין לא יצאו י"ח כמ"ש בסימן ס"ט ואמאי הא אמרי' פ' תמיד נשחט הפסח בג' כתות ואמר ר' יצחק דבעינן שלשי' בכל כת משום דמספק' לן אי כלן בבת אחת או בזה אחר זה הלכך בחמשין סגי דעיילי ל' ועבדי ונפקי עשר' ועיילי עשר' אלמ' שמעי' דאע"ג דבעינן ל' בכל כת אפ"ה סגי בשליש מבני אדם מן החדש על הישן וא"כ בצרוף עשרה לכל דבר שבקדושה הול"ל דע"י ד' בני אדם מן החדש סגי ומסגי דהא איכא טפי משליש עשר'.

ובעיניך היא חקירת חכם ולפי שהרב הנזכר לא מצא דבר מתישב. רצית לתהות אקנקני אביע אומר מה עמדי.

ואני אענה בע"ט חיה דהנ' הרב הנז' עלה במחשב' לפניו ואיהו מפרק לה וז"ל ואפשר לומר דדוק' התם הקלו משום דאותו שלישי הוא דבר חשוב בעלמ' דהוי חשוב לכל דבר שבקדוש' וכו' מה שא"כ לעשר' דלא אשכחן בעלמ' דד' הוא דבר חשוב וכו' ואין זה מספיק דאפי' ג' הוי מנין חשוב לזמון וכ"ש דד' הוי דבר חשוב עכ"ל.

ולפי דבריו אי הוה קאמר הסגנון זה דדוק' התם הקלו משום דעשר' חשוב בעלמ' להזכיר ה' משא"כ לענין עשרה דארבע לא סליק להזכיר ה'. תו לא רשיא מג' דזמון.

אמנם אין אנו צריכין לזה. דאעיקר' לא שמא מתיא ולא קרב זה אל זה.

דהתם כתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל ומזה למדנו דנשחט בל' בני אדם קהל ועד' וישראל ומשו' דמספק' לן אי בבת אחת או בז"אז בעינן ג' כתות מל' בני אדם ובן' סגי דעיילי תלתין ועבדי עיילי עשר' ונפקי עשר' וכו' והשת' כי עיילי עשר' ונפקי עשר' לצד א' שהוא בזה אתר זה הא עבדי כתקנו דלא בעי אלא עשר' בכל כת.

אך לצד דבעי ל' בבת אחת האיכ' ל' הני עשר' דעיילי ועשרים דכבר עבוד והם שם ותסגי בהא כיון דלצד דהוי בזה אחר זה עבדי המצוה במאמרי. וגם לאידך פירוש' דבבת אחת בעי קהל עדת ישראל קמאי עבוד מצוה כתקנ' והני שני כתות תסגי עשר' במעמד ך' הראשוני' ומשו"ה מהני דלצד דפירוש הכתוב בז"אז עושים כמצותן.

משא"כ בדבר שבמנין עשר' דארבע לא חשיבי והדברי' פשוטי' ומבוארי'. ומה שחקר עוד דקי"ל לענין פורס על שמע אפילו על יחיד וכפ"ז למאי דקי"ל שוחטין הפסח על היחיד תסגי בל"ב ואמאי בעי ן' ע"ש באורך.

נרא' דאין כאן חקיר' דכשפורס על שמע בשביל יחיד לא אהני חלא שיכול לומר ברכו וכו' אבל ודאי אינו חשוב כמתפלל בצבור אלא הוא יחיד המתפלל אלא דעבדי ליה תקנת' בשביל קדוש וברכו וכו' דלא יפסיד. וא"כ בשחיטת ק"פ בעינן דיעשו מצוה כתקנ' בשלימות ולהכי בעי ן'.

סימן ל"ו על תשובת מהרשד"ם י"ד סי' צ"ג: נשאל נשאל דוד הוא הקטן ממעלת ציץ ישענו הרב השלם כמה"ר חיים עטייה נר"ו מארם צובה י"עא וז"ל יודיעני דעתו במ"ש הרב הגדול מהרשד"ם בי"ד סי' צ"ג בענין קהל שהסכימו שכל מי שיקנ' משי שיתן לקופת הקהל על כל ליטרא לבן אחד וראובן נשתתף עם גוי והקהל רוצי' לחייבו שיתן גם על חלק הגוי וכתב הרב דלגבי חלק הגוי פשיט' דפטור וראי' ממ"ש הריב"ה י"ד סי' קס"ט דגוי שעש' ישראל אפטרופוס על נכסיו מותר ללות ממנו ברבית כיון דהאחריות על הגוי וה"נ בנ"ד.

ותו טעמ' אחרין' דקי"ל מילת' דלא שכיחא לא גזור רבנן וא"כ כיון דקי"ל דאסור להשתתף עם הגוי שמא יתחייב לו שבוע' והתור' אמר' לא ישמע ע"פ הו"ל מילת' דל"ש ולא גזרו בה וזה הוי סניף לטע' הא'. ולגבי חלק הישראל העל' הרב להלכ' דגם חלק הישראל פטור לגמרי והביא ראי' ממתנות כהונ' דקי"ל דשותפות גוי פוטר לגמרי גם חלק הישראל.

גם הביא ראי' מדין חלה ממ"ש מרן הב"י סי' ש"ל בשם ס' התרומ' וז"ל ק' למורי על ההיא דעוש' עיסה עם הגוי אם אין בשל ישראל כשעור פטור' הא אם יש כשעור חייבת ואלו ריש ראשי' הגז קאמר דשותפות גוי פטור' וכן פ"ה דפסחי' עיסת ארנונא פטור' ונרא' למורי דכי קנו הקמח הישראל והגוי פטור' דבכל פורתא יש לגוי חלק בו ע"כ וה"נ בנ"ד בכל חוט יש לגוי בו חלק עכ"ד אמרי קדוש.

ואני בעניי בתר דלחיכנא כפות הדום רגליו לא זכיתי לירד לסוף דעתו הרחבה לפי קוצר השגתי. א' צריך להבין בעיקר נדון הרב האי קופת הקהל היכי דמי דאם היא לצורך מסים וארנוניות א"כ באנו לפלוגת' דרביאותא אם חייב לתת מס מממון אחרים שבידו

וכנודע מתשו' ר"ת שהביא בהגזול בתרא ותשובת מהר"ם שהביא פ"ק דבתר' יעויין שם במ"ש הרב החבי"ב סי' קס"ג הגה"ט אות נ"ה ומה לפניו ומה לאחור.

ואם קופת הקהל היא לצורך צדק' א"כ אמאי אתי מרחיק מדין רבית ולא אתי עלה ממ"ש הרא"ש בתשובה כלל י"ג סימן ו' והביאה מרן בב"י ס"ס רנ"ט ובבדק הבית בי"ד סס"י רי"ח על צבור שתקנו שכל מי שיש בידו מעות להתעסק בין משלו בין משל אחרי' שיתן כו"כ לקופה של צדק' אם חייב ליתן ממעות של צדק' והשיב יראה לי כי מעות של צדק' שהוקצו למצוה אינם בכלל של אחרי' כי דעת הקהל הוא על מעות של אחרי' שהם חייבים ליתן מס מהם שהבעלי עצמן אם היו בידם היו צריכי' לתת מס מהם אבל מעות של מצוה אינם בכלל ופטורי' הן מהמס ע"כ והדברים ק"ו לנדון מהרשד"ם דהשתא בנדון הרא"ש שהסכימו בהדי' גם על של אחרי' אפ"ה פטר הרא"ש מטעמ' דכת' כי דעת הקהל הוא דוקא על מי שחייב ליתן מס ולא על של הקדש כ"ש בנדון הרב דלא פירשו בהדיא גם על של אחרים דפשיט' דנכסי דגוי פטורין דאינם חייבי' במס דגויים לאו בני חיובא נינהו במס ולא בני מעבד מצוה נינהו ואע"ג דהרא"ש איירי בנכסי הקדש פשיט' מטעמ' דיהיב גבי הקדש מישיך שייך נמי גבי נכסי גוי.

ולכא למימר דח"ו לא שלטה עינא טבא דהרב ז"ל בתשובת הרא"ש דאיהו גופיה הזכירה בחי"ד סי' רי"א עי"ש וא"כ מ"ש הכא דלא הזכיר ולא נסתייע ממנה דאנכי הרואה דהרא"ש תנא דמסייע ליה בנדון זה. איברא דבעיקר תשובת הרא"ש יש מקום דקדוק ממ"ש בכלל ז' סי' כ"ט דתקנה שעושים בני העיר בסתם כל בני העיר.

בכלל אעפ"י שעשאוה לצורך המס ויש מבני העיר שאינם פורעים מס כיון שלא הוציאו שום אדם ע"כ הרי דהתם לא אזיל בתר אומדנא דגם שאינו פורע מס חייב ומ"ש הכא דאזיל בתר אומדנ'. ואולי דשאני התם דאותו שאינו פורע חיובי מחייב מדינא אלא דפטור משום שהוא ת"ח או שפטרו המלך באופן המועיל וכל כה"ג כיון דבר חיובא הוא אלא שדבר אחר גרם לו משו"ה כיון דעשאוה בסתם הכל חייבים משא"כ בנכסי הקדש דמדינא פטירי אין דעת הקהל לחייבם.

ועוד יש לעמוד ממ"ש הרא"ש עוד שם בכלל ו' סי' י' בתשו' הצבע שאם ראובן אינו צריך לשופטים לסייעו בעש"ג אינו מחויב ליתן עם הצבור ומזה למד מהר"ם אלשיך בסי' נ"ב לנ"ד גבי ת"ח דלא מחייב בשכר המרביץ תורה יעו"ש וא"כ אמאי כתב בסי' כ"ט דכל בני העיר בכלל אפילו אותם שאין פורעים מס ויש לישב ועת לקצר.

גם במ"ש עוד מהרשד"ם טעם שני לסניף דכיון דאסור להשתתף עם הגוי א"כ הו"ל מילתא דל"ש ולא גזור בה. מדברי מהריב"ל בח"א סי' מ"ד נראה שחולק בזה גבי הסכמת החזקות ואדרב' כתב דכדי שלא יהא חוטא נשכר חייב יעויין שם.

באורך.

הן אמת דהרשד"ם לא אמרה אלא לסניף בעלמא אבל מ"מ מהטעם שכ' מהריב"ל שלא יהא חוטא נשכר דינ' יתיב דגם בנדון הרשד"ם הו"ל דחייב לשלם גם בעד חלק הגוי משום קנסא וכפ"ז אין מתשו' הרא"ש כלל י"ג שהבאנו ראייה לנדון מהרשד"ם דשאני בנכסי הקדש דלא עביד איסורא אבל הכא דנשתתף עם הגוי דעביד איסור' הו"ל לקנסו

שלא יהא חו"נ וכפ"ז גם עיקר הראיה שהביא הרשד"ם ז"ל מדין רבית אינה ברורה דשאני התם דלא עביד איסורא הישראל כלל ומשו"ה שרי ללות ממנו כיון דהאחריו על הגוי אבל הכא כיון דעביד איסורא הו"ל לחיוביה.

גם במ"ש עוד הרב מהרשד"ם לפטור גם חלק הישראל והביא ראיה מדברי סה"ת שהביא מרן הב"י נוראות נפלאותי הפלא ופלא דנראה דלא סיימוה קמיה סוף דברי סה"ת דאחר שכ' שאם קנו הקמח ביחד פטורה והביא ראיה מהא דאמרו בראשית הגז שותפות גוי פטור ומפ"ק דפסחים דעיסת ארנונא פטורה סיים בה ז"ל ובראשית הגז יש איכא דאמרי שותפות דגוי חיובי מחייב וכן פ"ק דפסחים יש לשון זה דעיסת ארנונא חייבת בחלה לפ"ז אין צריך לחלק כלום עכ"ל כפי מה שהביא מרן הב"י ז"ל והדברי ברורי דה"ק דאע"ג דברי שא לחלק יצא בין קנו קמח ביחד ללא קנו קמח ביחד ויליף לה מפ' ראשית הגז ומפ"ק דפסחי היינו להך לישנא קמא דאמרינן בראשית הגז שותפות גוי פטורה וכן ללישנא קמא דפסחי דעיסת ארנונא פטורה דאז צריך לאוקומי מתני' דתנן אם אין בה כשעור פטורה הא אם יש בה כשעור חייבת ברם לאיכא דאמרי בראשית הגז דשותפו' דגוי חייבת וכן לאיכא דאמרי פ"ק דפסחים דעיסת ארנונא חייבת א"כ א"צ לחלק כלום דמתני' בכל גוונא איירי אע"ג דקנו קמח ביחד אפ"ה כל שיש בה כשעור חייב' להנהו לישני וא"כ סה"ת גופיה לא פסיקא ליה מילתא וכיפי תלי לה בחלופי הני לישני לישנא קמא ואיכא דאמרי וא"כ מאי חזית דסמכת אתחלת דברי ספר התרומה לפוטרו בלא כלום.

ותו דאשכחן להרי"ף והרא"ש פ"ק דפסחים דפסקו כלישנא בתרא דעיסת ארנונא חייבת והכי איתא בירוש' ודלא כלישנא קמא דרבא דאמר פטורה וגם בההיא דראשית הגז אשכחן להרמב"ם פ"א מה' תרומות דין ד' כאב"א דרבנן שותפות גוי בתרומה חייבת וא"כ לענין דינא אית לן למנקט כותייהו ודלא כסה"ת וכ"ש דסה"ת גופיה לא פסיקא ליה מינתא ואדרבא מדכתב בסיפא ובראשית הגז וכו' ולפ"ז א"צ לחלק כלום מוכח דהכי ס"ל עיקר לדינא.

וראיתי להב"ח שכ' ג"כ דמשמעות כל הפוסקים דלא כסה"ת אלא אפילו אם קנו קמח ביחד חייב יעו"ש וכ"כ הש"ך. איברא דגם על הב"ח יש קצת תימה דנר' מריהטא דלישניה שהבין שכן הוא באמת סברת סה"ת ולא כן אנכי עמדי דהדר ביה רב בסיפא וכדכתבנ'.

ואיך שיהיה דברי מהרשד"ם תמוהים דמאי מייתי ראיה מריש דברי סה"ת שהם הפך כל הפוסקים וגם דהעלים רב מיניה מסוף דבריו דהדר ביה משמעתיה דכפי סברת כל הפוסקים וסיפא דלישנא דסה"ת דינא יתיב בנדון הרב מהרשד"ם דעכ"פ חייב חלק הישראל דומיא דתרומה וחלה והיכי פסיק ותני דגם חלק הישראל פטור וצ"ע.

נאם אחד אחוז בחבלי עבותות אהבה כאשר הייתי אהיה. חיים עטייה ס"ט: סימן ל"ז תשובתי להרב הנז' הי"ו: הא דרישא דרך גדילתו לחוף ימים ים הבבלי וירושלמי ודישרן סמיכין לא פסק מעל שלחנו שנו"ך.

הא גברא ממעונות אריו' אם לשב"ט אם לארש"ו נהרו"ת תבקע אר"ש מהמדב"ר והלבנו"ן. ה"ה ארי שבחבורה הרב השלם כמהר"ר חיים עטייה נר"ו רוכב שמים בעזרו פסוח גנון.

הא בדבר"א האני אצבי"ר שלמ"י צבור שלמי"ם הבאים כנחלים נטיו נחלי ארנון. הא דסקא מגילת ספר כתוב כוננו ידיו פלפלא אריכתא דרופתקא דאורייתא מרתע כולי גופאי מפלפוליה ירעש כלבנון.

הא דדרעא גלייה לדרעיה האירו ברקים מלאים מפיקים גופי תורה מתנבאים בסגנון. הא גופא קשיא אחרי מי יצא רב גובריה אחר אחד דלא ידע מאי קאמר קרי לכדא חביתא לסהדא מנון.

הא אתמר עלה ענותו תרבני ותמלא ארש"ו לפי רוב הענוה אנא בריה קלה מעלנ"א אית לה קטנתי איני כדאי וזיוי ישתנון הא חנ"ה דידן חנותנ"ו במדב"ר לישר"י לן מר ששהו את קינה"ן מגו דאתקצאי הא גופאי וחיישנא מביניתא דרישאי עד טופרא דכרעאי כמו חלאי"ם ודחון לא הנעלו הנקטמון והבטנון.

הא קמן איכו השתא אתאן לתנא קמא בשני האותו"ת שורו"ת לוכסן אין בהם כדי שביעה ודרך קצרה לא נצרכא אלא לקיים שפיר גזרת עילאה מר ניהו רבא ממנו יתד ממנו פנה אלוף ית"ד אלוף פיננו"ן. הן כל יקר ראתה עיני מקשה ורמי על תשובת מהרשד"ם בי"ד סי' צ"ג בקהל אחד עלו בהסכמ"ה כי כל קונה משי יתן לבן על כל ליטרא וראובן נשתתף עם גוי והפרנסים שואלי"ם הלכו בו מתכונת הלבני"ם והשיב הרב ז"ל לפטו' חלק הגוי ולב"ן וחסרו"ת והביא ראייה מרבית וכו' והקשה מר נר"ו דאמאי ממרחק יביא לחמו מדין רבית והו"ל לאתויי מתשובת הרא"ש כלל י"ג סי' ו' והאריך בזה ככתוב בקונטרסו.

ואני בעניי אומר דכפי הסגנון שכ' מהרשד"ם נחא טובא דמייתי ראייה מרבית ולא מתשובת הרא"ש והוא דמהרשד"ם כתב דחלק הגוי פטור דאם גוי נתן מעות ליהודי שיקנה לו משי ודאי שאינו חייב וידוע שהשותפי' שלוחי' וכו' ואין לאומר שיאמר שהרי קי"ל שאין ישראל נעשה שליח לגוי ולא גוי לישראל וא"כ הו"ל שהמעות של ישראל והמשי שלו.

ועל זה הביא ראייה מרבית מהתוספתא שהביא הטור סי' קס"ט וכו' ע"ש באורך. הרי שהרב אתא לאפוקי דעת האומר דכיון דאין ישראל נעשה שליח הו"ל המעות של ישראל והמשי שלו.

ועל זה אין ראייה מתשובת הרא"ש שכ' דהסכימו שכל מי שיש בידו מעות להתעסק בין משלו בין מאחרים שאין מתעסק בהקדש בכלל דהני אחרים הם על מי שחייב לתת מס. דהרי הכא האומר הזה הוא אמר דהו"ל המעות של ישראל והמשי שלו.

ומאי ראייה מנכסי הקדש שדן הרא"ש שאינם בכלל. הלא הכא מימר אמר דהמעות והמשי שלו.

ועל כן הביא ראייה מדין רבית והדבר מבואר ופשוט. תו חזיתיה לכת"ר חד"ד ותימ"א על הרא"ש דידיה אדידיה שהוא ז"ל כתב כלל ו' סי' כ"ט דתקנה שעושים בני העיר בסת' כל בני העיר בכלל אעפ"י שעשאוה לצורך המס ויש מבני העיר שאין פורעים מס כיון שלא הוציאו שום אדם ותשובה זו עם התשובה דכלל י"ג הנז' סתראי נינהו דבכלל ו' לא אזיל בתר אומדנא דגם שאינו פורע מס חייב ומ"ש בתשובה דכלל י"ג דאזיל בתר אומדנא ואולי דשאני התם דאותו שאינו פורע חייב מדינא אלא דפטור משום דהוה ת"ח וכו' יעויין באורך בקונטרסו.

והרואה יראה שלשון הרא"ש בכלל ו' שכ' כל בני העיר בכלל מוכח אף אותם שאין חייבים מדינא. אמנם אפשר לחלק ביניהם דבכלל י"ג שהתקינו לתת מס גם המתעסק בממון אחרים סתמו כפירושו דהני אחרים אם היו המעו' בידם היו חייבים לתת מס וממילא נפקי נכסי הקדש והוא דבר מבואר אבל בכלל ו' מיירי דהתקנה שעשו אינה לענין מעות כלומר שגוף התקנה אינה על עסקי דמים כגון דתקנו שלא יצא שום א' מהעיר עד שיקח רשות מהפרנסים ונודע שתכלית התקנה היה בעבור פורעי המס שלא יצא שום א' עד שיקח רשות למען דעת אם פרע כל המס וכיוצא בזה אבל התקנ' נתקנה סתם שלא יצא שום אחד מהקהל או כיוצא בה והיא כוללת אף אם אינו פורע מס וזה מהלכות דרך ארץ לתקן סתם ולכן כתב הרא"ש דכל בני העיר בכלל אפי' שאין פורעי' מס מאחר שלא הוציאו שום אדם דהדעת נותן דחיילא בכולל מאחר שגוף התקנה אינה לתת מעות אלא כגון שלא יצא שום אדם מהעיר או דומה לזה וכלם בכלל דאי לאו ה"ל לפרש ומ"ש הרא"ש בכל התשו' הוא דבר הלמד מענינו ואין כאן סתיר' כדבר האמור והנה בא"ר לח"י רוא"י.

וממילא רווחא התשובה אשר שם בכלל ו' סי' יו"ד באדם עשוי להצביע שאינו צריך סעד לתומכו מהשופטים כי נצב"ע ונפטר וקשיתיה למר מתשוב' סי' כ"ט ככתוב בקונטרסו. ולפום מאי דאמרן בעניותין ניחא והנני יוסיף והיתה לבאר דבהסכמת לתת מס מעסק אחרים דפטר נכסי הקדש בכלל י"ג מפורש בהסכמה ענין המס ועליה אנו דנים דודאי נכסי הקדש ליתנהו בכלל ובתשובת הצבע אעיקר' לא יש הסכמ' רק הקהל נותנים לשופטי' ושואלין מהצבע חלקו ויפה פטרו הרא"ש דבלא"ה הצבע כספו לו נתן והוא מילת' דמסתבר'.

אך בתשובה סי' כ"ט יש הסכמה ובהסכמ' לא אתיא זכיר' ענין מס כלל רק תקנ' סתמית ואינה במס גוף התקנ' בענין אחר כגון שלא יצא שום א' מהעי' בלי רשות או מעין דוגמ' הגם דידעי' שנעשית לצורך המס כיון שלא נזכר בהסכמ' ענין המס אלא סתם על בני העיר כלם בכלל וצדיק דינו של הרא"ש ואפי' תימא דבסי' כ"ט נמי לא יש הסכמ' רק שתקנו כך שפיר קאמר דהיא כללית ולא הוציאו שום אדם כשעשו התקנ'.

אשובה אראה מ"ש מר בדברות קדשו של מהרשדים וישימו הסני"ף מטעם מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן והא מילתא דלא שכיחא שישתתף ישראל עם הגוי וכו' ועל זה כ' מר דמהריב"ל בראשון סי' מ"ג חולק בזה גבי הסכמת החזקות דכ' דאדרב' כדי שלא יהא חוטא נשכר חייב ולפ"ז עיקר הראייה של מהרשד"ם מדין רבית אינה ברורה וכו' והאריך בזה ככתוב בקונטרסו.

ואנכי תולעת נרא' לפק"ד דשנא ושנא נדון מהריב"ל מנדון מהרשד"סנדון מהריב"ל הוא בהסכמ' שכל חנות שישליכו ליהודי ממנ' שלא יוכל שום יהודי לבא אל החנות או לשוכרה ג' שנים וראו' בא לחנות שיצא יהודי וטען שלא בא לחנות בתורת שכירות אלא בתורת שותפות עם הגוי אדון החנות באותן הסחורות ועל זה כתב הר' מהריב"ל לחייבו מטעם שלא יהא חוטא נשכר ע"ש.

והדבר מפור' נגלה שהבא אל החנות הוא נשכר שלא היה יכול לבא שם אלא באיסור שנשתתף עם הגוי ואע"ג די"ל מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן מ"מ יש לחייבו משום שלא יהא חוטא נשכר ודינא קא משתעי הרב מהריב"ל דהרי שם הוא נשכר בשותפו' זה דאל"ה לא יכול לבא אל החנות ואית לן למימר שלא יהא חוטא נשכר אבל בנדון מהרשד"ם לא שייך למימר בנדונו שלא יהא חוטא נשכר דמהרשד"ם מיירי במה שיאמר האומר דכיון דאין שליחות לגוי ונמצא דהמעות והמשי של ישראל וע"ז כתב לסניף דמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן דבכי האי גוונא ליכא למימר שלא יהא חוטא נשכר שהרי אינו נשכר מידי דחלק הגוי ודאי פטור.

ולאומר מיהא הישראל חייב על חלק הגוי ע"ז כתב לסניף דפטור לתת מס מחלק הגוי והכא זה אינו נשכר דחלק הגוי פטור ובזה אמרינן מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן ורב המרחק ביניהם דשם נשכר והכא אין החוטא נשכר. וזה מבואר בדברי מהרשד"ם דהשתא קאי לפטור חלק הגוי.

ומהריב"ל יודה להרשד"ם בנדון שלו דליכא לחייבו כיון דהוא מילתא דלא שכיחא ואין החוטא נשכר בנדון זה (וליהוית חלוש ואיני בקו השוה לא אצא חפשי"י בכנה"ג וספרן של צדיקים. וע"ט לדבר במה שתמ' מר הפלא ופלא על מאי דמייתי ראייה מהרשד"ם מס' התרומה דהוא קול ושוברו עמו והאריך בזה לגדל ולחזק תמיהתו ככתוב בקונטרסו.

הנה בלמדי משפטי צדקו ופלאות עדותיו אמרתי לפום ריהטא פליאה נשגבה על הרב מהרשד"ם היא זו על כן יאמרו המושלים אתמהא מי ששנה זו לא שנה זו. (ועיין למהר"י קורקוס שכתב תחילת דברי סה"ת לבד בשם כתבו ז"ל ע"ש פ"ו דבכורים).

ואפשר לישב ומראש מקדמי ארש יצא עת"ק לשון ס' התרומה כמו שהוא בספרו סי' פ"ג וז"ל. ובראשית הגז יש איכא דאמרי שותפות גוי בתרומה חיובי מחייב וכן בפסחים יש לשון זה דעיסת ארנונא חייבת בחלה לפי' זה אין צריך נחלק כלום.

וללישנא דפסחים דעיסת ארנונא פטורה סבר כלישנא דראשית הגז דשותפות גוי פטורה ואפי' לאיכא דאמרי דראשית הגז דאמר שותפות של גוי חייב היינו בחלק הישראל וההיא דפסחים דפטור היינו בחלק של גוי עכ"ל. ויתכן שהרב מהרשד"ם הבין דמ"ש בס' התרומה ובראשית הגז יש איכא דאמרי שותפות גוי בתרומ' חיובי מחייב ר"ל שחייב על הכל גם על חלק של גוי וכן בפסחים עיסת ארנונא חייבת להוציא מכל העיסה.

וא"כ מאי דתנן העוש' עיסה עם הגוי אם אין בשל ישראל כשיעור פטור' ודייקנן הא אם יש כשיעור חייבת ר"ל חייבת כל העיסה דישראל מפריש על כל העיס'. וא"כ שפיר

קאמר דאין צריך לחלק כלום דכיון דמחייב כל העיס' אפי' קנו הקמח ביחד חייבת העיס' כלה.

וכן נראה ממה שסיים דללישנא דפסחים דעיסת ארנונא פטור' אפי' לאיכא דאמרי בראשית הגז חייב היינו בחלק ישראל וכו' משמע דעתה חידש זה אבל מקודם מיירי דחייב אף בחלק של גוי כדאמרן. וכיוצא מוכח מדברי הרמב"ם פ"א דתרומות שהביא כת"ר דאפי' אם חלקו גם בחלק הגוי טבל וחולין מעורבין דאין ברירה ועיין בפירוש"י בחולין דף קל"ה.

ובחלה כתב הרדב"ז בביאורו על הרמב"ם פ"ג מבכורים דף ק"ב ע"ג וז"ל ונרא' לומר דנוטל מכל העיס' כיון שישראל עושה אות' ויש לו חלק בה שפיר קרי ביה עריסותיכ' וכן יש לדקדק מלשון רבי' הר"י זו חייבת וכו' והכי משמע מדפריך בירושלמי מה בינה לעיס' ארנונא שמא אינה חייבת בחלה ומשני תמן ברשות ישראל הוא שמא ימלך הגוי שלא ליטלה וכו' ומדפריך מעיס' ארנונא משמע דעיסת שותפות הגוי אם [יש] לישראל כשעור חלה כלה חייבת עכ"ל ובעיסת ארנונא מוכח בירושלמי דחייבת כולה דהא יהיב טעמא שמא ימלך.

וכן כתב מרן בב"י סימן ש"ל דבעיסת ארנונא אפי' אין שיעור בשל ישראל חייבת וכ"כ הרח"ש עכ"ל וא"כ בעיסת ארנונא מוציא חלה מכל העיס'. והשתא אפשר לומר דהיינו מ"ש בס' התרומ' דללישנא דראשית הגז דשותפות גוי חיובי מחייב וכן עיסת ארנונא בפסחים איכא לישנא דחייבת ולפ"ז אין צריך לחלק כלום דכיון דכל העיס' חייבת כשיש לישראל כשעור כמ"ש הרדב"ז ובעיסת ארנונא אפי' שאין לישראל כשיעור כמ"ש הרא"ש וכן סובר ס' התרומ' כהרא"ש והרדב"ז ודאי אין צריך לחלק.

ומהרשד"ם לא מייתי מדין עיסה של שותפות עם הגוי ומעיסת ארנונא רק מייתי מחילוק ר"י בעל התוספות שכתב בשמו ס' התרומ' ללישנא דשותפות גוי בעיס' פוטר דהיינו כשקנו הקמח ביחד דאז פטור חלק של ישראל נמי וכפ"ז בנ"ד דפשיטא להרב ז"ל יותר מביעתא בכותחא כמ"ש הוא ז"ל דחלק הגוי במשי פטור וא"כ גם חלק של ישראל פטור דכל חוט של משי מעורב חלק הגוי וכחילו' ר"י ומאי דהדר ביה סה"ת היינו כשחלק הגוי נמי חייב כדאמרן.

אמנם בדבר שחלק הגוי פטור בנ"ד עדיין חילו' ר"י במקומו עומד וזהו הראי' דמייתי מהרשד"ם. ואין להקשות על מהרשד"ם מעיסת ארנונא דהרי"ף והרא"ש פסקו שהיא חייב' וכדתהי' מר עלה דשאני התם דחייבת כל העס' שמא ימלך.

ובעיסה של שותפות הגוי כל העיסה חייבת כמ"ש הרדב"ז דקרי' בי' מעריסותכ' אבל בנדון מהרשד"ם פשיטא לי' דחלק הגוי פטור. וגם מדין תרומ' שכתב הרמב"ם והביאו כת"ר נרא' דגם חלק הגוי אפילו חלקו מטעם אין ברירה טבל וחולין מעורבין.

והגם שהרא"ש והטור כתבו דעיסה של שותפות הגוי אם יש כשעור חייבת ומפריש מיניה וביה ומוכח דאין מפריש אלא על חלקו ומזה ק"ק על הרדב"ז דפשיטא ליה דמפריש על כל העסה ודייק מדכתב הרמב"ם חייבת דהרי הטור כתב גם כן חייבת וסובר דאינו חייב כי אם על חלק ישראל. ומ"מ לא תקשי למהרשד"ם דהאיכא דין מתנות כהונ'

דפוטר שותפות הגוי לכל והביא מהרשד"ם לעיל מדברי הר"ן דאין כל השיות חייב וכ"כ התוס' והריטב"א בחידושו ויש להרגיש על מהרשד"ם שמביא מהר"ן לחוד ולא זכר מהתוס' שכתבו כהר"ן וגם בראשית הגז משמע דשותפות הגוי פוטר הכל וכן שותפו' הגוי בבכורה ומהרש"ל בים של שלמה פ' ראשית הגז דין ב' תמה על הרמב"ם שלא ביאר דשותפות הגוי פוטר בראשית הגז.

וא"כ הרי מצינו מתנות כהונה דשותפות הגוי פוטר בזרוע לחיים וקיבה וגם מבכורה וגם מראשית הגז וסבר מהרשד"ם דנדונו להני מדמינן. ושאני תרומה ודכוותה דכך קבלו רז"ל.

ואין ללמוד משם לנדונו דכל קבל דנא אשכחן מתנות ובכורה וראשית הגז דפוטר שותפות הגוי לכל ותו דהסכמ' הזו שעשאוה מעצמ' ולא מדינא נדון בה דשותפות הגוי פוטר בכל וכבר כ' מהרשד"ם בסוף דבריו שיש מקום להאריך ולא חש להאריך וכו' ע"ש וזכר לדבר למ"ש דיש לחלק מדבר שהוא מדינא לדבר שקבלו מעצמם יש ממ"ש התוספות פ"ק דתמורה דף ו' ע"א ד"ה והשתא דאביי ורבא לא פליגי היכא שבדה האיסור מעצמו ע"ש וכ' הרדב"ז בתשו' כ"י סי' ב' אלפים ס"ח דעל זה הוא סומך למעשה ומה גם דהמע"ה.

ולא נעלם ממני אנכי הדל שיש לצדד בכל האמור. ומר ניהו רבא עמו עז ותושיה את אשר יבחר יקריב וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו נפלאות כ"ר.

הוא אשר דיבר מעטף ויתב צוק"ת דוד טרדי"ן עלי אדמה אמרי לה כי מכנפי. ושור"י בארש יכתבו שורים במדב"ר בערב"ה שלחופי הוו משלחפי.

ומר ניהו רבא ברוח מבינתו ישים מר למתוק היה נותן בהם סמני"ם אשר בדברו חזק הוא הרפה. אני אני הוא נאה דורש לשלום כסא תורתו ברב עז ותעצומות יפה יפה.

הצעיר כצעירתו מדרי"ס מרישיה לסיפיה. הצעיר וזעיר מאד"ם העיר שש אנכי על אמרותיו חזא"י נפשא"י: סימן ל"ח קצת חידושי דינים ספיקות הרגשות זכרונות והערות דרך קצרה.

איכא ביניהו דבעו העמדה והארכ"ה וטעונים לינה וגלילת ספר"י וספר"א. והיו לכם לזכרון לציו"ן הנה הנם אתיא זכירה.

על דרך סימן ד"ע בח"א ומשמ באר"ה: א' עדים שנטלו שכר להעיד נסתפק בס' שונה הלכות ח"ב דף נ"ט אי חייבים בשבועת העדות עיין שם והרב המחבר ודעמיה לא גילו דעתם בזה כאשר יראה הרואה. ולפום ריהטא נראה דחייבים בשבועת העדות וזה ממ"ש הריטב"א בחידושו סוף פ"ב דקדושין משם הרמב"ן שאם החזיר השכר חוזר ומעיד באותה עדות דכיון דלאו פסולא אחרין' הוא אלא משום קנסא מכיון דאהדריה לאגריה וחזר והעיד תחילתו וסופו בכשרות ומהאי טעמ' נמי כל שנודע שלא נטל שכר על אותו דין או אותה עדות מעשיו קיימין שאינו פסול לעדות שתפסלנו עד שיחזור בתשו' לגמרי אלא כל עדות ודין שלא נטל עליהם שכר כשרים וכו' ואפשר שאין עדות כשרים נפסלת מפני צרופיו וכו' עכ"ל וכ"כ הר"ן בשם הרמב"ן.

ולמדנו מדבריהם ז"ל שהנוטל שכר להעיד אינו מפסולי עדות אפי' דרבנן ואי אהדריה לאגריה תחילתו וסופו בכשרות וחוזר ומעיד באותה עדות ומאחר שכן נראה דחייב בשבועת העדות. וראיה לזה מדקאמר הש"ס ריש פ' שבועת העדות דמאי דתנן ואינה נוהגת אלא בראויין להעיד לאפוקי משחק בקוביא דפסול מדרבנן ואי אמרת דנוטל שכר להעיד גם הוא אינו חייב בשבועת העדות משום דאכתי לא אהדר אגריה ומחוסר מעשה הו"ל להש"ס לאשמועינן רבותא ולימא לאפוקי ניטל שכר להעיד והיינו רבותא אפי' דאינו פסול לעדות לא מדאורית' ולא מדרבנן אלא משום קנסא ואם החזיר השכר חוזר ומעיד אותו עדות.

אפ"ה כל עוד שלא החזיר אינו ראוי להעיד קרינן ביה ואינו חייב בשבועת העדות. ומכ"ש משחק בקוביא שהוא פסול ממש מדרבנן.

אלא ודאי דדוקא משחק בקוביא שהוא פסול אינו חייב. אבל נוטל שכר להעיד אינו חייב ומהא דכ' הרמב"ן דזה שנטל שכר להעיד הוי תחלתו וסופו בכשרות מוכח דאף בפסולי עבירה בעי תחילתו וסופו בכשרות הפך מ"ש הרב שפתי כהן ח"מ סימן ל"ד ס"ק ל"ב דבפסולי עבירה לא בעינן תחילתו וסופו בכשרות וכבר אני הדל בברכי יוסף שם סימן ל"ד אות מ הבאתי מראשונים ואחרונים דמוכח מינייהו הפך הרב שפתי כהן.

ושם כתבתי דכ"כ בשיטה מקובצת כתובות פ"ב דף י"ד ממהר"י י' מיגש ונראה מדבריהרמב"ן שמסכים בזה למהר"י י' מיגש דלא דחה פירושו אלא מטעמ' אחרני' עיין שם ולפי האמור הכי מוכח מדברי הרמב"ן גופיה כמבואר. וראה בעיניך מ"ש שם דהרב ש"ך גופיה סימן ל"ה ס"ק ז' תבריה לגזיזיה.

ואחר זמן נדפס ס' אורים ותומים ושם ראיתי בתומים סימן ל"ד שהוכיח דלא כהש"ך וכתב דנעלם מהש"ך בלי ספק התוספת' פ"ה דסנהדרין ואח"כ כתב שוב ראיתי בס' ל"ה שהש"ך גופיה חזר בו ודעתו נוטה דפסול רשעות בעינן תחילתו וסופו בכשרות עכ"ל ולא כתב דהש"ך הביא התוספת' רפ"ה דסנהדרין שכ' דבלי ספק נעלמה מהש"ך ומכח התוספת' הזו עצמה ודברי קצת אחרונים חזר בו עיין בדבריו וכמ"ש אני בעניי בספר הקטן ברכי יוסף שם בס"ד.

(ב) ח"מ סי' ג'. כרגע נראה לי ס' אורים ותומים ואחד כרעא ראיתי שם סימן ג' הגהה דין ב'.

שכ' בתומים ס"ק ד' דב' סמוכים גם לדעת הרמב"ם ההודאה שמודים לפנייהם הודאה והאריך בזה. ולי ההדיוט אין דבריו מחוורים כי לשון מרן בש"ע הפך דבריו דאפילו סמוכים לא מהני עד שיהיו ג' וסברותיו שכ' יש להשיב עליהם כמתבא' ממ"ש בעניותי בס' הקטן ברכי יוסף לך נא ראה.

(ג) סי' ח'. בתומים תירץ להרמב"ם אמאי שביק דרשת הש"ס דטעמו מכח סוגית ע"ז ולכך נקט דרש' דספרי מפ' ולא תקים לך מצבה ע"ש באריכות.

ועמו הסליחה דאין דרשא זו בספרי. וכל דברי האחרונים הוא על אשר לא נמצא דרשא זו אשר דרש דרש משה הרמב"ם ז"ל ברז"ל כאשר יראה הרואה.

הן אמת דחסר לנו המכילת' דמזכירי' אותה הרמב"ם והסמ"ג והמגדל עז. וכבר במקום אחר הרגשתי על הרב דינא דחיי שכ' דמ"ש סמ"ג תניא במכילת' ט"ס וצ"ל ספרי ולא זכר דהם ז"ל הי' להם מכילת' על כל התורה.

הנה כי כן יתכן דדרשא זו ישנה במכילת' ומשם חפר אוכל הרמב"ם. (ד) סי' ט"ו. בתומים הסכים לדברי הרב שבות יעקב ח"א סי' קד"ם דגם לדברי מהרי"ל ומהר"י וייל וסיעת' דאין דין ת"ח בזמן הזה. מ"מ הא מיהא יש דין צורבא מרבנן בזה"ז ע"ש.

ואני בעניי הוכחתי בס' הקטן ברכי יוסף דלמ"ד דאין דין ת"ח בזה"ז גם צורבא מרבנן ליכא ע"ש ראיות ברורות. ומיהו לדין להפך לזכותו נראה דנוהג גם בזמן הזה אליבא דכולי עלמא כדכתיבנ' בעניותין שם בברכי יוסף.

והנה שם בברכי יוסף אנכי עמדתי על דברי הריטב"א והאחרונים. ועתה נדפסו חידושי שבועו' להריטב"א ושם דף ל' כתב בשם התוס' לחלק בין חכם לקרובו והוא כמ"ש הרב בית חדש.

ועוד תירץ דהתם ידע בע"ד דאינו קרובו והוא כמ"ש בשיטה מקובצת כתובות משמו של הריטב"א. ובשם מהר"ם הלוי כתב דלת"ח אפי' פתחו וכו' כמ"ש בכתובו' בשם מורינו.

אבל יש הפרש גדול דבכתובו' כמ"ש משם מורינו היינו דהתם בכתובו' לא פתחו בדינא ויש חילוק בין ת"ח לקרובו. ולפי שיטת ר"ם הלוי גם התם איירי בפתחו ולא חילק בין ת"ח לקרובו.

ואח"כ כתב דדעת רבותיו דאם פתחו אין לכבד אפילו לת"ח ולא אמרו למשרי תיגריה אלא אפילו שכאו קודם לו לא אם פתחו. ויש להרגיש דבכתובו' הביא דעת מורינו סתם וכ' שזה דעת רבינו פנחס הלוי ולא הביא דעת רבותיו.

ואם דעת מורינו שכ' שם הוא מהר"ם הלוי יש סתירה בפ' הסוגיא ובדין קרובו. ואם הוא אחד מרבותיו הוא הפך מ"ש בשבועו' ודעת רבותי וכו'.

ומ"מ דבר ה' בפי מרן אמת דלא פסק הא דפתחו בדינא כמ"ש בברכי יוסף דכן הסכמת רבותיו של הריטב"א ונראה שגם הוא ז"ל סבר כן. ובענין זה ראיתי בס' אורים ותומים וס' חשק שלמה שנדפסו מחדש האריכו למענית"ם ופנאי לא הי' לי לעמוד על דבריהם.

(ה) סימן ל"ד. כתבתי בעניותי בחיים שאל ח"א סימן ד"ע אות כ"ט דגנב מגוי מהרדב"ז פסל ומהריק"ש הכשיר ע"ש.

ואח"כ נמצא בשו"ת רדב"ז דפוס ליוורנו סי' ר"ה דהרדב"ז שם פסל ומסיק שמצא להם הכשר שאינם יודעים שאסור ונפסלי' לעדות מפני זה אלא אדרב' סברי דמצוה עבדי וכיון שחושבים שהוא התר לא נפסלו לשום עדות עד שיתרו במ וכו' ע"ש וראיתי בס' חשק שלמה על ח"מ שנדפס מחדש שכ' דבהגלות נגלות דברי הרדב"ז הללו מוכרח שט"ס נפל בדברי מהריק"ש ע"ש.

ואני בעניי אומר שאין כאן ט"ס רק מ"ש מהריק"ש ונ"ל להכשיר היינו ונרא' לו להכשיר ור"ל כי הרדב"ז פסל ואח"כ כתב שמצא להם הכשר וכו' ומשו"ה כתב מהריק"ש בסגנון זה ודוק. (ו) סימן מ"ב דין ז.

ומלמטה קפל וכו' עמ"ש הסמ"ע והרב בית יעקב סי' ק"ט פליג על הסמ"ע בדין קפל דהזבוב אינו מוחק אלא מוסיף ע"ש באורך. ונהירנא ששמעתי מאהוב ונחמד החכם השלם והכולל במה"ר יוסף הלוי פולאקו זלה"ה דמצא בחידושי רבינו מהר"ר יוסף אבן מיגאש ז"ל לבתרא שכ' כדברי הסמ"ע דשותה הדיו ע"ש ודוק.

(ז) סי' מ"ג. דין ב' הגהה.

מרן נסתפק אי מה שכ' מהר"ר איסרלן היינו גם בשטרו' והרב ש"ך הכריע דדוק' בגיטין אבל בשטרו' כשר. ושאלני חד צורבא מרבנן דנעל' ממרן ומהרב שפתי כהן דמהרא"י בכתביו סי' י"ט ביאר דה"ה בשטרות משום דמחזו מילי דרבנן כחוכא לחלק בין מוקדם למוקדם עכ"ד.

ואני אמרתי בחפשי שמענה ואתה דע לך דכבר קדמוך רבנן הרב ב"ש והביאו הרב גט. פשוט סוף סי' קכ"ז שהקשה דמשמע ממהרא"י בכל כתביו דה"ה בשטרות.

והרב בכי יעקב סוף דף כ"ב הק' על מרן והכריע ממהרא"י בכתביו סי' י"ט וכו' ועיין בשו"ת דברי אמת דף כ"א ע"ג ובס' ריח שדה דף כ"ד וכ"ה. (ח) סי' מ"ה דין ו'.

הסמ"ע ס"ק כ"ה אם טייטו לפני חתימתן פסול דאטיוטא חתמי. וכן כתב הרב בית חדש. ורחימו דנפשין ואור עיני גם החכם השלם סוה"ר כמהרי"ל נר"ו הוכיח מדברי רבותנו בעלי התוס' בכתר' דף קס"ד ע"א הפך דבריהם ממה שכתבו דמה שיטות וכו' עיין בדברי קדשם ודוק היטב. (ט) סי' מ"ו דין ז.

שיהיו העדים מכירין כתב ידי העדים וכו' שטר שעדיו מפורסמי' לבית דין כגון סופר הקהל ושליח ב"ד יכולין ב"ד לקיימו אף שלא יהיו במות' תלתא כחזא וכדאין הן רבוואת' דסברי הכי לסמוך עליהן בשעת הדחק. וכל זה להקל לחתום כל א' לבדו אבל אם הם שנים ביחד פשיטא דמצו לחתום כן כתב הרב מהר"י זיין בשערי ישועה כ"י ח"מ שער א' סי' ז'.

ועיין בסמ"ע ס"ק י"ג. ובשו"ת מהרח"ש א"ה סי' ג' בתשובת מהרימ"ט והרב מהרח"ש ע"ש ופשוט דבאופן הנז' לא יכתבו במותב תלתא כחזא הוינא.

רק הנפק שטרא דנא קדמנא וכו'. ועמ"ש הרב המפורסם מהר"י עייאש בשו"ת בית יהודה בדיני קיום שיש להשיב על דבריו כאשר יראה המעיין.

(י) סי' נ"א דין ה'. צואה שנמצא אחד מעדיה וכו' זהו מתשובת הרא"ש שהביא הטור.

והרב משנה למלך סוף פ"ה מהלכו' עדות מותיב ומפרק בתשובת הרא"ש הלזו. וחד מינן הקשה דקדמוהו רבנן הסמ"ע והרב כנסת הגדולה והרב שפתי כהן ויעיין בש"ך סי' זה ס"ק ד' ובסי' מ"ב ומשמ באר"ה.

וגם במה שכ' הרב משנה למלך הרא"ש מטעמא דאמרינן רווחא שבק וכו' נחלקו האחרונים' כמבואר בשפתי כהן: ולעיל דין א' עד א' בכתב וכו' לעשות המלוה בשטר ואינו יכול לומר פרעתי וכו'. הסמ"ע פירש דגובה נמי ממשעבדי והרב ש"ך חלק עליו דאינו כשטר אלא לענין שאינו יכול לומר פרעתי וכמ"ש מרן בכסף משנה עיין שם. ולי ההדיוט נראין דברי הרב ש"ך כדמשמע מדקדוק הלשון. וגם הסברא מסייעת לומר כן.

ובמקום דהסברא ודקדוק הלשון עלו בהסכמ"ה יציבא מילתא. ומה גם דהכי אמר רב מרן בכסף משנה.

ומאי דקשיתיה לסמ"ע דאם כן עד ב' דעל פה למה לי הרי כתב הרמב"ם ופסקו מרן בסמוך דין ב' דעד אחד בכתב אינו יכול לטעון פרעתי תשובה נצחת השיבו הרב ש"ך. ועוד נ"ל ההדיוט דהתם בדין ב' לאו מדינא הוא דאינו יכול לטעון פרעתי אלא מכח מאי דאמור רבנן מתוך שאינו יכול לישבע משלם אבל הכא אינו יכול לטעון פרעתי מדינא דהו"ל מלוה בשטר וזהו שהאריך הרמב"ם בלשונו לומר לעשות המלוה בשטר ואינו יכול לומר פרעתי להורות דמה שאינו יכול לומר פרעתי הוא מדינא שנעשית מלוה בשטר.

(יא) סי' נ"ב. דין א'.

או שקרוע שתי וערב וכו' כתב הרב הגאון בשפתי כהן דבעי קריעה שתי וערב בכל. ושמעתי מחד דפקיע שהקשה על הרב שפתי כהן דנעלם מכבוד חכמתו תשובת הריב"ש סי' שפ"ג ע"ש ודוק ועיין בתשובת הרב משאת משה: (יב) סי' ס"ו. דין כ"ג.

אם חזר ומחלו וכו' מכר שט"ח וחושש פן ימחלנו המלוה ובשבועה לא הימניה יכתוב הודאה שסך הכתוב בשטר הוא מעיקרא של פי. רדב"ז בתשו' דפוס ויניציא סי' שכ"ה מההיא דאיסור גיורא ע"ש באורך וק"ק דפלוגתא דרבוואתא היא דאיכא פוסקים דסברי דאודיתא לא הוי קנין.

ויש לחלק בזו כאשר ירא' המעיין הטב ודוק. וכן הרגשתי אני בעניי על תשובות הרדב"ז כ"י סי' ב' אלפים ושנים בס' הקטן ברכי יוסף ח"מ סוף סי' מ' ומשמ באר"ה.

(יג) סי' ס"ז דין ב'. שביעית משמטת את המלוה וכו' המלוה לחבירו מיני פירות או מיני אוכלין מידי דלא הדר בעיניה הוי דומיא דהלואת כסף ושביעית משמטת לא מיבעיא אם זקפו עליו במלוה במעו' שאמר לו דמי כך מדות חטים או מדות שמן או דמי כל כך ביצים או אגוזים אתה חייב לי דהוי ממש זקפן עליו במלוה ושביעית משמטתו אלא אף שא"ל הרי הלוייתי כך וכך מדות חטים או כל כך שמן ויין או כ"כ ככרות לחם מיקרי נמי זקפן עליו במלוה ולא זו בלבד אלא אפי' ככר לחם א' שהלוהו או ליטרא שמן ויין שהלוהו השביעית משמטת דלא דמי לשוחט הפרה והנך דמתני' דבעי זקפן עליו במלוה משום דהנך לא באו בידו מעיקרא בתורת מלוה אבל המלוה לחבירו ככר לחם או מדה

של שמן או יין או ביצים וכיוצא דמעיקרא בתורת מלוה באו לידו ודאי שהשביעי' משמטתן.

הרב מהר"ר שלמה עדני זלה"ה בס' מלאכת שלמה כ"י פירוש המשניות ועוד האריך בזה: ומ"ש ואפילו בשטר שיש בו אחריות וכו'. בירוש' פ"י דשביעות אמרו אתא עובדא קמי ר' יוחנן בשטר שאין בו אחריות נכסים והור' משמע וכו' וחזה הוית להרב מהר"ר אליהו מפולדא זלה"ה המפרש שכ' על דברי הירוש' הללו דהכי גרסינן אתא עובדא קומי רבי יוחנן בשטר שיש בו אחריות נכסים וכו' ע"ש ואנחנו לא נדע אמאי אינו מעלה בזכור"ו דרבינו שמשון ז"ל בפרישתו מייתי כנסחת הספרים דקמן בשטר שאין בו אחריות נכסים ופיוש דמן הדין אינו משמט דכיש בו אחריות דמו דקסבר רבי יוחנן אחריות ט"ס עש"ב.

איברא דבתלמודין פ' השולח דף ל"ז מייתי הך עובד' דרבי יוחנן בשטר שיש בו אחריות ע"ש. ועיין מה שכתב הרא"ש בפירושו ודוק הטב.

(י"ד) סי' ס"ט. דין א'.

הוציא עליו כתב ידו וכו' אבל אם טוען פרעתי נאמן וכו'. בעיר שנהגו דכתב יד דינו כשטר דאין נאמן לומר פרעתי והלוה נתישב בעיר דלא נהגו כך אלא דעל כ"י נאמן לומר פרעתי והלוה הזה טען פרעתי כמנהג המקום שיושב עתה.

נראה דאזלינן בתר מקום שנתחייב בו דכ"י דינו כשטר. ויש להביא ראיה מתשובת הר"ן סי' ס"ב ומתשובת הרדב"ז סי' שס"ח הבאתים אני בעניי בספרי הקטן ברכי יוסף ח"מ סי' ג' דף ח' ע"ג וע"ד ע"ש ודוק היטב.

(טו) סי' ע'. דין א'.

אסור להלוות מעותיו בלי עדים וכו'. מהר"ש יונה בביאורו דקדק על הטור דכתב אסור ולא כתב דעובר על לפני עור וכתב דהטור אינו חש לזה ואין לתפוס אלא על הרמב"ם ע"ש.

וק' דהרא"ם בתוספותיו לסמ"ג ריש ה' חמץ כתב דארחיה דהרמב"ם לומר אסור אפי' במקום מלקות ואיך כ' שיש לתפוס על הרמב"ם. ואפשר דמהר"ש יונה סבר כמ"ש הרב כנה"ג ח"מ ריש סי' שנ"ט בעד מרן הכ"מ ה' גניבה ע"ש.

ועמ"ש הרב לח"מ פ"א דמלוה בדין אסור להראות לפני ב"ח וכנה"ג י"ד סימן קפ"א הגה"ט אות ד ודוק הטב. ומהרשד"ם ח"מ סי' כ"ג כתב דמלוה בעדים בלא שטר איסורא ליכא פשיעה איכא וכו' ע"ש.

וק"ק דהטור כתב יכול להלוות בעדים וכן מוכח מלשון הרמב"ם דבשטר משובח יותר נראה דבעדים שבח איכא וכן הוא משמעות הפוסקים כאשר המעיין עיניו ישר יחזו. (טז) סי' ע"ב.

דין י"ב.

הרב ש"ך האריך והקשה על הרא"ם בתירוצו להרא"ם והבין שתירוץ הרא"ש לבית מלא הוא שלפירות מיקרי אפי' פחות מש"פ והקשה לי הרב הכולל כמהר"ר אליה מוצירי בהיותו אב"ד ור"מ בעיר נא אמון יע"א שזהו דין מחודש. ועיקר התירוץ הוא שאינו מודה אלא אומר כמו שהנחת וכו' והדין עמו.

עוד הקשה הרב ש"ך במ"ש הרא"ש ז"ל דרגילות לומר מלא אף אם חסר מעט דהא בש"ס אמרו אפילו בית זה מלא והקשה הרב הנז' שהרי כתבו התוס' שה דאף בבית זה אין ידוע מה ביניהם. ואני הדל אמרתי לו דהדין עם הש"ך די"ל בסוגיא דודאי אביי ורבא לא פליגי במציאות וא"כ לאביי מה בין בית לבית זה וצ"ל דהן אמת דגם בבית זה רגילות לחסר מעט אמנם כשהוא חסר הרבה ידוע שעכ"פ אין רגילות לחסר כל כך ובודאי ידיע' טעותיה אף שאין ידוע בדקדוק דאין ידוע כיצד היה המילוי ורבא ס"ל דאף דודאי חסר מ"מ כשאין ידוע בדיוק לא מקרי דבר שבמדה ושפיר הקשה הרב שפתי כהן להרא"ש.

והודה לי הרב הנז'. (י"ז).

סי' ע"ג.

דין יוד.

ובתוך הזמן רואה המלוה שהלוה מבזבז וכו' מכר סחורה בקנין ולא משך ורוא' שהקונה הוא מבזבז עיין תשובות הרדב"ז דפוס ויניצי' סי' נ'. ומ"ש בהגהה נשתרבב המנהג לעקל וכו' עיין מהרח"ש בתורת חיים ח"א סי' פ"ד ובשו"ת מהר"י קצבי סימן כ"ב.

עדות ביהוסף ח"ב סי' ט"ז. ועיין בשו"ת מהריק"ש סימן ד' כמה חידושי דינים.

ובשו"ת הרדב"ז דפוס ויניצי' סי' ס'. (ח"י) סי' ע"ה.

דין א'.

ברר דבריו וכו'. הטור הביא תשוב' הרא"ש בזה ומדברי מרן בב"י משמע דסבר דהרא"ש חולק על הרמב"ם.

ובס' בית הלוי בביאורו הסכים דברי הרא"ש להרמב"ם. ונרא' שהדין עמו אבל לא מכח מה שדקדק מלשון הש"ע.

והסמ"ע הביא דברי הנמקי פ' המוכר את הבית וכתב הרב ש"ך דפשפש ולא מצא דברי הרב הנמקי ע"ש וק' דהרי דברי הנ"י קיימי בדוכתייהו פ' המוכר את הבית קרוב לסופו ד"ה שלח ר"ה בר אבין המפקיד אצל חבירו בשטר ע"ש. (ואחר זמן רב נדפס ס' יד מלאכי וראיתי בח"ג אות שנ"ח שכ' דטרח ומצאם ואחר זמן בא לידי ס' חידושי הגרשוני וראיתי שכבר קדמנו הרב ז"ל והשיג על הרב ש"ך דלא חיפש יפה ע"ש): ומרן בב"י.

מחודשין י"ג הביא לשון מרדכי בריש מציעא שפסק רבינו שמחה וכו'. והרב גדולי תרומ' דף ק"ו תמה על ראית מהר"ם מדאמרו מאי איכ' בין שבוע' דאוריתא לרבנן עש"ב.

ולי הדל ראית מהר"ם נכונה דהמתרץ ה"ל להשיב הך רבותא רבתי דאיכא. ומה שהק' על מרן ז"ל לק"מ.

ולברר דעת הרשב"א עיין בתשו' ח"ב (והוא ספר תולדות אדם) סי' רל"א והריטב"א פ"ק דמציעא ודוק הטב כי קצרתני ויהי הקצ"ר אמיץ. (י"ט).

סי' ט"ז.

דין א'.

שנים שלוו מאחד וכו' עמ"ש הרב שפתי כהן על דברי מור"ם בתשוב' סי' ז"ך. ואנכי איש צעיר נרא' לי דהעיקר כדברי הרב ש"ך דבירושלמי מוכח פקדון סתמא בלא תנאי הפך מור"ם ואחר זמן רב ראיתי להרב שבות יעקב בח"א סי' קע"ח שכתב כדברי עלץ לבי.

ולענין שטר ע' תשובת הרב המבי"ט ח"ב סי' כ"ח. ועיין בשו"ת מהר"ש בן הרשב"ץ סי' רכ"ח ובמ"ש שם בדעת הרמב"ם והרמב"ן נ"י.

(ד').

סי' ע"ח.

דין א'.

דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו ואפי' מיתמי וכו'. הרב ש"ך ס"ק ב' כתב דלא מ"ל קי"ל ותמה על מהרש"ך ח"ב סי' קי"ג ובנוספות סי' כ"א ע"ש.

ונרא' לענין הלכ' במקומות נושאי דגל הקי"ל דודאי מצי למימר קי"ל וכ"כ הרב כנה"ג שם הגהת בית יוסף אות ח': ויש להרגיש על הרב ש"ך דהו"ל להקשות על מהרש"ך ומיניה וביה כמ"ש שם הרב כנה"ג. והרב בית חדש סי' ק"י כ' דה"ה ישראל דלוה מגוי איתא לחזקה דלא פרע גו זמניה ע"ש ויש מי שהקשה עליו מדברי הרשב"א בתשוב' סי' אלף ע"ג ע' בדברי הרשב"א ודוק.

וסחורה עביד דפרע איניש גו זמניה מהר"א ששון סי' ע"ד ועמ"ש הרב פני משה חלק ג' סי' ז"ל. (כ"א).

סי' פ"ז דין ח'. ויש שבוע' אחרת וכו' מי שיש לו תביעה על שני אנשים אי די בשבועת האחד והשני יענה אמן ע' סמ"ע ס"ק כ"ט.

וכתב מוריננו הרב מהר"י הכהן ז"ל בעל בתי כהונה נרא' דלדידן. דנהגינן אפילו בשבוע' הסת דהנשבע נקיט חפצא בידיה אינו נפטר בשבוע' חבירו אפילו שעונה אמן ובעיקר מ"ש דעונ' אמן סגי או אף אני כמוהו יש לדון דכל כי האי גוונא לא אמרינן דמוציא שבוע' מפיו הואיל ואין השבוע' לזה שעונה אמן.

ומי שנתחייב שני שבועות לשני אנשים אי נשבע לשניהם בבת אחת עמ"ש הרב פנים מאירות בח"א סי' צ"א. ועמ"ש הרב הנז' בח"ב סי' קל"ז במי שמחל שבוע' לחבירו ואח"ך נתחייב לו שבוע' אי מצי לגלגל הראשונ' ע"ש וע' מ"ש בעניותי לקמן אות כ"ט בס"ד.

(כ"ב) שם דין י"ד. כפר הכל ונשבע וכו'.

מי שמחוייב לחבירו שבוע' הסת אעפ"י שהחרימו בבית הכנסת אינו נפטר משבועתו שאין חרם סתם פוטר שבועת הסת כשם שאין שבועת הסת פוטרת משבועת התור'. הריטב"א בחידושי שבועות כ"י סוף דף ל"ח מהש"ס.

וזה כדברי הרב גדולי תרומה דף ס'. ועמ"ש הרב כנסת הגדול' הגה"ט אות ל"ד (אחר זמן רב נדפסו חידושי הריטב"א לשבועות).

(כג).

שם דין ט"ו. ואם לא אחז אלא תפילין.

יש אומרי' דהוא הדין נשבע בציצית וליתא דהא דנקיט בעינן של קדוש' משא"כ בציצית שאינו אלא תשמיש של מצוה וכן עיקר. הריטב"א שם.

ומ"ש ויש מפרשים דה"מ בפעם ראשון' וכו' כ"כ הטור בשם הרמ"ה וכו' הרב ב"ח דדעתו דמאי דהחמירו באינו ת"ח דבעי ס"ת ומעומד היינו ששם שמים שגור בפיהם לבטל' וכו' משא"כ ת"ח אבל אם כבר נשבע וכו' ע"ש. והריטב"א בחידושו גלי לן טעמיה וז"ל גירסת ספרינו ות"ח לכתחילה בתפילין ורבינו מאיר הלוי ז"ל גורס ות"ח בתחילה בתפילין ופירש ז"ל בפעם ראשונה בלבד לומר שאם שונה הוא להביא עצמו לידי שבוע' ב"ד כשאר בני אדם הוא נדון בזה שלא לחוש לכבודו עכ"ל.

שוב ראיתי להרדב"ז בתשו' ח"א סי' קנ"ג ביאר דעת הרמ"ה ואסיק דאפילו לגירסתנו הדין דין אמת: ומ"ש בהגהה וי"א דת"ח לאו דוקא אלא ה"ה שאר ספרים שיש בהם שמות. הרב ש"ך ס"ק מ"ב חלק על מור"ם ומהרי"ו וכתב דמה שהביא ראייה מדברי המרדכי אינה ראייה דלא איירי התם אלא משבועת ביטוי מה שאין כן בשבועת הדיינים וכו' ע"ש ודעת שפתו"ו ברור מללו וכן מצאתי שכ' הריטב"א בחידושו כ"ו וז"ל והא דאמרי' שבוע' בס"ת לא סוף דבר ס"ת ממש אלא אפי' בכתב חומשין כמנהגנו בקונטרסין ובלבד שיהא שלם כלו לאיים עליו אבל בנביאים וכתובים חוזר ומיהו לחייב שבועת ביטוי כתב הגאונים שאפי' נשבע בסדור תפלה ונקיט ליה בידיה שבוע' חמור היא שהרי יש בו שמות ובמה שכתוב בו נשבע עכ"ל.

הראת לדעת דאף אם נשבע בנביאים וכתובים חוזר אך בחלקות ישית בשבועת ביטוי שכתבו הגאונים דהויא שבועה בסדור תפלות כמ"ש בשו"ת הגאונים סי' רכ"ה ובטי"ד סי' ר"ל ע"ש. ומ"ש דס"ת לאו דוקא אלא ה"ה בחומש שלם יש מקום לומר דהיינו חומש כתיבת יד כס"ת לאפוקי חומש דפוס כדמשמע ממהרי"ו סי' קע"א.

אך לשבועת ביטוי חייב בסדור תפלה אפי' סדור שני גזרי. ומה שהביא ראי' מהרי"ו ממ"ש הרא"ש פ' שבועת הדיינים ס"ת או חפץ של מצוה דחה הרב ש"ך דהרא"ש לא קאמר אלא לדינא והיינו בדיעבד ע"ש ולדבר הזה יסלח האדון דהא לשון הרא"ש הוא ותקנת חכמים להטיל אימה על הנשבע לכן נותנין הס"ת או חפץ של מצוה בזרועו וכו' ע"ש ומוכח דלכתחלה קאמר אמנם כונת הרא"ש דנותנין ס"ת לע"ה או חפץ של מצוה לת"ח ואין ראי' מדבריו כלל.

שוב ראיתי להרב ט"ז שגם הוא השיג על מור"ם ומהרי"ו ופירש דברי הרא"ש ז"ל כדכתיבנא בעניותין. (כ"ד) שם דין ד'.

וכאן ממנו וממשפחתו וכו' כתב הסמ"ע ס"ק נ"ה וז"ל הטור כתב וממשפחתו שמחפין על זה ומדכתב שמחפין בשי"ן ולא כתב המחפין בה"א ס"ל להמחבר שהוא נתינת טעם דלכך נענשים ג"כ ממשפחתו משום דמסתמא מחפין עליו ולא שהוא תנאי שאינן נענשים אלא דוקא המחפין ומש"ה השמיטו המחבר עכ"ל וכאשר ירדוף הקור"א ירגי"ש אדם שמרן בב"י כתב וז"ל ומ"מ משמע דבין בשבועה בין בשאר עבירות אין בני משפחתו נענשים יותר מכל העולם אלא השמחפין עליו ולפיכך כתב וכאן ממנו וממשפחתו כשמחפין עליו עכ"ל ומשמע שדבריו נגד מ"ש הסמ"ע וכד הוינא טליא נגהי ארביסר הוקשו לי דברי הסמ"ע ושאלתי לחכמים ואין מגיד לי.

וכדו חמותי ראיתי אור דהדברים פשוטים דלעולם בין אי הוי תנאי בין אי הוי נתינת טעם ודאי דהמחפין לוקין ושאינן מחפין הוו ככולי עלמא וכל כי הני מילי לצד עילאה ידע מה בחשוכא הא בבתי גואי אמנם אי כוונת הטור תנאי הו"ל למרן לכתבו דתנאה הוי ולא לסתומי מילתיה ואולם אי אמור רבנן בטעמא בפרו"ע פרעו"ת דמסתמא מחפין מרן בשלחנו לאו לטעמ' עביד ולכך השמיטו ולעולם דתנאי ונתני' טעם כי הדדי נינהו וק"ל: כה שם דין כ"ב כל מי שנתחייב שבועה בין של תורה וכו' יש לו להתרים וכו' כ"כ הרמב"ם ז"ל פ' ראשון מהלכות טוען ונטען הורו רבותי שכל מי שנתחייב וכו' וכן מצאתי בתשובות האשל הגדול רבו של הרמב"ם מהר"י אבן מיגאש ז"ל כתיבת יד סי' מ"ג שכ' שהוא תקן תקנה זו ואחרי כן שמע שכך נמצא בתשו' לרבי' יצחק הרב הגדול הוא הרי"ף רבו או לאחד מן הגאונים ושמה בזה.

ומדברי מרן בבדק הבית על דברי הרמ"ה דלעיל דין י"א משמע שאין זה בשבועת השותפין וראיתי בביאור הרב מהר"ח אורי אשכנזי ז"ל כתיבת יד שם שחולק. (כו) שם דין כ"ד.

הגהה ואומר שיש לו תביעות אחרות וכו' עד אותו היום. עיין מה שכ' הרב כנסת הגדולה מהדורא בתרא בשם פסקי הרב מהר"ם ריקאנאטי סי' רנ"ו.

והוא בתשובת מיימוני הלזו שממנה לוקחה ההגה הזו ושם בסופה כתוב כמ"ש בפסקי מהר"ם ריקאנאטי ע"ש. ולא זכר שר הרב כנה"ג ממנה ששם כתב כדברי ריא"ז שהביא מהר"ם ריקאנאטי.

ועיין בתשובת הרב שבות יעקב חלק שני סי' קמ"ח. (כז) סי' כ"ט דין ב'.

אפי' היה שכרו פרוטה וכו' הטור כתב ובלבד שתהא הכפירה שתי כסף וכ"כ הרמב"ם והראב"ד השיג וכו' ומסתברא כדברי הרמב"ם. וכ' מרן בבדק הבית דקי"ל כהראב"ד דלא מצינו לו חבר להרמב"ם וכו' וקשה לי הדל שהרי הטור כתב דמסתברא כהרמב"ם וגם הסמ"ג ורבי' ירוחם ס"ל הכי: וק"ק על הרב שפתי כהן שהביא כל זה ולא נשא על שפתי"ו דברי מרן בבדק הבית ולהקשו' עליו.

ועמ"ש מרן בבית יוסף ז"ל שישנו בנותן טעם להטו' שכ' דמסתבר' כהרמב"ם. והרב בית חדש תריץ יתיב להראב"ד דטעם כדי חייו הוא למסקנ' נמי וק"ק דהו"ל להקשות

על מרן דהרא"ש כתב לקושטא דמילת' טעם כדי חייו ואיך הטור כתב דמסתברא כהרמב"ם.

והיותר קשה על מרן הוא מה שהקשה הרב גדולי תרומה דף צ"ז. ומ"ש בדין ג'.

וישבע בע"ה הסת ואם הודה מקצ' וכו' זהו דעת הרמב"ם ודנא כסבר' ר"י כמבואר מחלקותם בטור, וחזיתיה להרב מהרשד"ם בתשובותיו ח"מ סי' קצ"ד שהקשה על הטור דשביק דעת הרא"ש אביו ונקיט כר"י וכו' עש"ב וק' לי הדל דהרי הטור כתב דמסתברא כהרמב"ם וא"כ הכריע דלא כר"י, והנה הרב גדולי תרומה והר' כנה"ג הקשו דהטור ס"ל מגו לאפטורי משבוע' ואיך כתב דמסתבר' כהרמב"ם דבמודה מקצת ישבע שבועת התורה.

ושמעתי מקשים דבמודה מקצת דהוי מגו דהעז' גם הרא"ש מודה דנא מהני מגו כמבואר בפסקיו פרק כל הנשבעין והכי נמי בשכיר דיינינן ליה במודה מקצת דעלמא ולמה יגרע: (כח) סי' צ"א דין ה', יש לדון על פי פנקס וכו'. מרן בבדק הבית סי' ס"ט הביא דברי הרשב"ץ ומוכח מדברי מהריק"ש שם דהרא"ש חולק על הרשב"ץ וכן כתב באורך הרב מטה יוסף ח"א סי' ח' עיין שם באריכו'.

ועתה שזכינו לתשובו' הרשב"ץ שנדפסו מקרוב. ראינו להרשב"ץ בתשובותיו ח"ב סי' קצ"ו שהביא דברי הרא"ש והסכים עמו.

וע"ש בהרשב"ץ שם בח"ב סי' צד"ק. ודוק הטב בדבריו וכמ"ש האחרוני' והרב מטה יוסף הנז' ועמ"ש מהר"ש בן הרשב"ץ בתשובותיו סי' י"ד וסי' רפ"א וסי' תמ"ט ודבר משה ח"מ סי' יו"ד ובית דוד סי' כ"ז.

(כט) סי' צ"ד. דין א'.

יכול לגלגל וכו'. כתב הרב כנה"ג סי' פ"ז הגהת הטור אות י"ט על ידי גלגול שבועה יכול להשביעו על העתיד לא למעשה אני אומר לפי שלא ראיתי לפוסקים שדברו בזה.

מורי הרב ז"ל בתשו' ח"מ סי' ק"ה ונ"ל ראייה לדברי מורינו הרב מדתנן בסוטה פרק ארוסה אמן שלא נטמאתי אמן שלא אטמא ואמן בו שבועה עכ"ל. ובילדותי שמעתי ממורינו הרב מר קשישא כמהר"ר אליעזר נחום זלה"ה שדברי הכנה"ג תמוה' דלא זכר דראיה זו שהביא לדברי רבו מהרימ"ט ז"ל הביאה מהרימ"ט עצמו שם ומאי קאמר ונ"ל ראייה לדברי מורינו הרב.

והנה אם עמדו לדין ונתחייב שבועה ואח"ך התובע מחל השבועה לחבירו ואח"ז נתחייב לו הנתבע שבוע' אחרת כתב הרב פנים מאירות ח"ב סי' קל"ז דאינו יכול לגלגל הראשונה שכבר מחלה והאריך לברר דבכי האי גונא לכ"ע אינו יכול לגלגל הראשונה שכבר מחלה. ובלא"ה אין הלכה כדברי הנ"י פ' הכותב ולא חשו ליה מרן ומור"ם ע"ש שהאריך והביא ראייה משבועות דף מ"ח לוח הימנו ערב שביעית ולמוצאי שביעית נעשה לו שותף אין מגלגלין דשביעית משמטת השבועה ע"ש ואני אמרתי בחפזי דקצת יש לדחות דשאני התם דהתורה פטרתו דכתיב וזה דבר והרמב"ם מייתי לה מלא יגוש וזה פטור גמור משא"כ אם התובע מחל.

תדע דאם הדין פשוט במחל אמאי אצטריך לאשמועיןן בשמיטה פשיטא וזה דחיה בעלמא ודוק כי קצרת. (ל) סי' צ"ז דין ט"ז הגהה.

מצות השבת העבוט וכו' עמ"ש הרב משנה למלך פ"ז דמתנות עניים ופ"ג דעבדים ועמ"ש אני בעניי בס' הקטן ברכי יוסף י"ד סימן רמ"ח. ועתה נדפס מחדש ס' אשד הנחלים דף כ"ג ע"ד ושם מקשה על דברי הרב מש"ל ובעניותי כתבתי על דבריו בספרי הקטן דברים אחדים דף קי"ח ע"ש באורך ומשם באר"ה.

(לא) סי' ק"ד. דין א'.

מי שיש עליו ב"ח הרבה וכו' ראובן שמכר לשמעון סחורה וזקפה עליו במלוה ומת שמעון והן רבים עתה בעלי חובות הסכמת האחרוני' דיד כל הבעלי חובות שוים בסחורה ובכל נכסיו ודלא כהרב בית חדש ועיין מה שכתבתי אני בעניי בקונטרס חיים שאל ח"א סי' ע"ד אות ט"ז. ומ"ש ואם קדם המאוחר וגבה וכו' מנהג בשלונקי דב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ומוציאין מידו ונותנין למוקדם כדעת מרן בב"י סי' ס'.

הרב בית דוד ח"מ סוף סי' י"ב ועמ"ש הרב מהר"י אלפנדארי במוצל מאש דת סי' מ"א: (לב) סי' ק"ה. דין א'.

וקדם א' ותפס וכו' תפוס שהפקיד מה שתפס ביד אחר מיקרי תפוס הרב פני משה ח"ב סי' ס' וח"ג דף ק"ב (ואין זה ענין לתופס של דין זה): והנה דעת מרן דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים אפי' עשאו שליח לא הויא תפיסה כמבואר ויש חולקין ובח"ל יכולים לומר קי"ל כמ"ש הרב כנה"ג.

וזה היה מעשה בראובן שעומד בח"ל ושמעון עומד בא"י וחייב לראובן. וראובן שלח שליח ותפס מנכסי שמעון שהם בח"ל.

ושמעון שעומד בארץ ישראל טוען דאין תפיסתו תפיסה דבא"י דנים כמרן דתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים אפי' היה שליח לא הויא תפיסה ובא"י לא נהיגי בקי"ל והלכה רווחת כמרן. וראובן טוען אני עומד בח"ל והתפיסה מנכסין בח"ל ובח"ל אומרי' קים לי.

ולפום ריהטא נראה דכיון דהבע"ח בח"ל והתפיסה היה בח"ל מנכסי שמעון שהם בח"ל הדין עם ראובן ומה גם דשמעון יש לו מורשה בעיר ראובן על כל ריב וכיוצא דשייכי לשמעון ונכסיו אשר שם וא"כ ראובן עומד לדין עם מורש' כללי של שמעון ויזכה בתפיסתו כמנהג ח"ל ועמ"ש בעניותי בס' הקטן ברכי יוסף ח"מ סי' ג' דף ח' ע"ג וע"ד ובמקומות אחרים כתבתי בזה ג"כ: (ראיתי בקונט' כ"י מכמה ענינים מידי אביר הרב המופלא כמהר"ח אבולעפיא בר דוד ז"ל שנסתפק אם ראובן חייב לשמעון ולוי ויהודה וקדם חנוך בן שמעון ותפס מראובן בעד חוב לוי והוציאוהו מידו מטעם תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה.

ושוב נתברר שבשע' שתפס חנוך בן שמעון בעד לוי באותה שעה כבר מת אביו שמעון במדינת הים ונפלו הנכסים לחנוך מי אמרינן דזכה לוי כיון דחנוך התופס בעדו תפיסתו מעליא כיון דגם לו היה חייב ראובן לפי מה שנודע שכבר מת שמעון אביו וזכה במגו

דאי בעי הוה זכי לנפשיה. או"ד כיון דבעת התפיסה לא היה יודע שמת אביו אין כאן מגו דזכי לנפשיה וכעת הדבר צ"ע עכ"ל הרב מהר"ח הנז' ז"ל.

והנה אמרי' בעלמא איסורא מממונא לא ילפינן ולכאורה נראה דממונא מאיסורא ילפינן ואפי' בהא דאמרינן בעלמא איסור מממונא לא ילפינן בכמה דוכתי מדברי התוס' במציעא דף ד' ריש ע"ב למאי דמשנו בתירוץ אחרון דלא אמרה אלא בההיא דשני שוירי מוכח דאי לאו הכי ילפינן איסורא מממונא ולכאורה דבריהם קשים וכמה נדחקו האחרונים ולא יגהו מזור והנכון מה שישב מורינן הרב בתי כהונה דכי פריך איסורא מממונא לא ילפינן היינו אליבא דרב דסבר דגם בממון הולכים אחר הרוב.

אבל אליבא דשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב והכי קי"ל בהא הקשו התוס' במציעא דף ד' הנז' ותירצו זהו תורף דבריו בקיצור נמרץ. ולכל הדברות נראה לפום ריהטא דממונא מאיסורא ילפינן והרי באיסור גבי אסור לבועל מוכח דאי פקעי קידושין דהיו על תנאי מותרת לבעל הגם שהוא כיון לאיסור כמו שהוכחתי אני בעניי בס' הקטן בר"י ח"ה סי' י"א אות ה' דף ק"ז ע"א ומזה הבאתי ראיה למה שנסתפק הר' מהר"י אלאפאנדארי ז"ל במוצל מאש דת סי' מ"ו בראובן שבא על א"א שהיה בעלה במדינת הים ושוב נתברר שהיה מת הבעל בעת ההיא שמותרת לבועל ע"ש.

וא"כ נילף מינה בנ"ד דכיון דבשעה שתפס היה מת אביו ואיכא מגו דמהני תפיסתו ללוי. אמנם לאו שמא מתיא דהכא בעת התפיסה לפי דעתו תפס תפיס' דלא מהניא וכבר הוציאוה מידו ומאי דאמרינן מגו דאי הוה בעי זכי לנפשיה ליתא הכא והספק במקומו דשאני התם דהדבר תלוי אם האשה היתה אשת איש או פנויה ולצד זה דעתי הקצרה נוטה דאין תפיסתו מעליא מגן שויא דלאו בר זכיה הוא לדעתו וכדי נסבה).

(לג) שמעתי מאחד מגדולי דורינן שהקשה על תשובת הרדב"ז סי' שי"ג דפוס ויניציא דסבר דגבי כלים אמרינן דומיא דהכישה במקל דחייב להחזיר בזקן ואינו לפי כבודו והוא תימא דלא אמרי' הכי אלא בבעלי חיים דאנקטה נגרי בריתא לא בכלים כמבואר בב"י ח"מ סימן רס"ג אלו דבריו. ואני בעניי בראותי תשובת הרדב"ז ז"ל אמרתי דלק"מ והוא דנדון הרב הרדב"ז ז"ל הוא בזקן שלקח כסות בפקדון שמחויב לנערה וכ' הרב ז"ל דכיון שקבל עליו לשמור הוה ליה כדין הכישה במקל ודברים של טעם הם דבשלמא במציאה אמרינן דבכלים אף דנגע בהם לא דמי לבהמה דאנקטה נגרי בריתא דבכלים לא עשה שום נזק.

אמנם בקבל הפקדון ונתחייב בשמירתו הו"ל כהכישה במקל דבהמה דבא נו נזק מחמתו וה"נ לא הי"ל לקבל כיון שאינו רוצה לטרוח לנערה וכיון שקבל נתחייב לנערה שלא תתקלקל מסיבתו שקבל שמירת' והוא פשוט בעיני. (לד) ראובן שציוה תנו מנכסי מאתים זהובים לבני שמעון אם כונתו מאתים לשני בני שמעון או מאתים לכל א' נסתפק בזה הגאון מהר"ר גרשון ז"ל בס' חידושי הגרשוני בח"מ סי' רצ"ג וכ' עיין בחגיגה דף ג' ע"א ד"ה חרש באזנו אחת עכ"ל ונראה שכונתו ממה שהביאו התוס' שם פלוגתא גבי ולבני אהרן תעש' כתנות והלכה דשני כתנות לכל א'.

וכבר הי' מקום להביא כיוצא מזהמהנהו דוכתי דמייתי הרב פר"ח גבי מתנות לאביונים ע"ש ובברכי יוסף. אמנם לפק"ד אין להביא ראיה מזה ללשון בני אדם דהגם דנימא דבלישנא דקרא הוא שנים לכל א' אין ללמוד ללשון בני אדם.
(לה).

א"ה סי' קנט. דין ג' הגהה.

ויש אומרים דאסור' לבועל משום קנסא. מהרש"ל בים של שלמה פ"י דיבמות סי' כ"ג הביא סברת הריטב"א הלזו וכת' דאין לו הכרע מן התלמוד ומשום הכי בדיעבד שריא. גם הרב משנה למלך סוף פ"ב דסוטה כתב דלא ידע היכן נאמר' גזרה זו. וראיתי להרב בית שמואל ס"ק ט' שכתב דעכ"פ כפי דברי הריטב"א בזמן הוא המאנס אשת ישראל אסורה לו.

ולי ההדיוט נראה דכיון דאשכחן להתוס' והרא"ש וריב"ם והרשב"ץ שכתבו דאנוסה מותרת לבועל כמ"ש בעניותי בהגהותי סי' י"א אית לן למימר דדברי הריטב"א אינם אלא בזנתה ברצון וכמו שצדד הרב משנה למלך שם אבל האונס אשת ישראל מותרת לו וכדעת כל הגדולים הנאמרים באמת. (ל"ו).

ח"מ סי' קצ"ח דין ה'. אבד באונס.

ואי אתניס ללוקח אתניס דמצי מוכר לומר קים לי כדסברי מרנן הרז"ה ורש"י הרב מהר"ר יצחק חנין בס' בני יצחק דף ס"א ע"ג. ומה שכתב מור"ם בהגהה דאם התנו בהדיא דהמעוה יקנו קנו.

הרב שפתי כהן ס"ק ט' חלק בדין זה. וכן סבר למימר מהר"י חנין בספר בני יצחק דף ס"ב ע"ד.

ובתר הכי הסכים דקנה בפריש. ולפי לשון הריטב"א שהביא הרב ש"ך יש לגמגם בדברי מהר"י חנין כאשר עיני המעיין ישר יחזו.

(ויש לדקדק על הרב משאת משה ח"א ח"מ סי' א' דף א' ריש ע"ב דהי"ל להביא ראיה מדברי הר"ן שהביא מרן סי' קצ"ז ומדברי הריטב"א שהביא הרב ש"ך סימן קצ"ח ודוק כי קצרתי ועמ"ש. אני בעניי בקונטרס כסא דוד דף כ"ז).

ומדברי הריטב"א הללו שכתב הרב שפתי כהן אפשר להביא ראיה למה שנסתפק מהריב"ל ח"א סוף כלל י"ג אי מהנה פריש בשטר. ובלא"ה כתבתי בעניותי בריש קונטרס אהבת דוד דהדבר מפורש דבשטר מהנה פריש בחידושי הרמב"ן והרשב"א ותוס' רבי' ישעיה והריטב"א וחידושי חזקוני מקאמיא שם פ"ק דקדושין באותו פרק ובאותו מקום.

(ל"ז).

סי' רי"ב דין ד. המוכר גוף קרקע לזמן קצוב.

נראה דהרא"ה פליג על זה שכתבו בשמו הריטב"א והר"ן בחידושיהם לגיטין פ' המגרש דהנותן קרקע לחבירו גוף ופירות לזמן פ' הרי הוא שלו לעולם והיה טעמו כיון שנתרוקן

ממנו שעה אחת רשות הבעלים. והרב בני אהרן ה' מתנה דף קכ"ח ע"ג הביא דברי הר"ן הנז'.

והרב מהר"א נבון גמגם עלה דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ותריץ יתיב מורינו הרב מהר"י זאבי בספרו לימוד מ"ו מ"ז מ"ח.

וע' בס' זכרון דברים למהר"א הכהן פרחיה דף ל"ד ע"א ובס' דברי אמת בקונטרסים דף ז' ע"ד. ובס' קרית מלך רב דף ס"ד ע"א ובשו"ת לחמי תודה סי' ל"א.
(ל"ח).

א"ה סי' קס"ה דין א'. הגהה.

ויש אומרים דאם יש לו אשה אחרת וכו'. כשיש לו אשה ובנים עיין מה שכתב הרב גנת ורדים א"ה כלל ב' סי' ז' והנמשך.

ואתה תחזה להרב ז"ל שם בסוף סי' ח' שכתב דדעת הרב מהר"י קשטרו להחמיר והורה להפך הרב מהר"י אברהם סכנדרי ע"ש. וקצת יש להרגיש על הרב שאינו מעלה בזכור"ו שהרב מר אביו בס' דרכי נועם א"ה סוף סי' מ"ב נקיט כהרדב"ז וכתב דכן דעת מהריק"ש הפך דבריו ע"ש.
(ט"ל).

ת"ח אחד שלא רצה לשתות מקנקן יין שנגע בו א' שהמיר שהיו רוצים להרגו ואח"ך נסתכן בעצמו וברח וזה ג' שנים שחזר להיות יהודי כשר ועשה קצת תעניות על מה שעבר. ושאלתני אם יפה עשה הת"ח.

דע שטעה הת"ח הוא משום מ"ש בשם מהרח"ו ז"ל שכתב פעם א' שתיתי עם מומר ישמעאל שעשה תשובה ועדיין לא השלים תשובתו והראו במצאי ששתיתי יי"נ ואמר לי מורי שצריך לעשות תשובה שותה יי"נ שהם ע"ג תעניו' עכ"ל ובנ"ד שלא קבל סדר התשוב' מחכם דפקיע או מב"ד לכך לא רצה הת"ח לשתות מקנקן היין הנז'.

והנה אני הדל זה שנים שעמדתי על זה שכתבו משם הרב מהרח"ו ז"ל שהרי כתוב בס' החסידים סי' ר"ג וז"ל מומר שחזר בו ואמר שקבל לעשות תשובה כאשר יורוהו החכמים משעה שקבל יכולים לשתות עמו יין. וזה הפך ממ"ש מהרח"ו בשם רבו כי מומר שעש' תשו' ולא השלים תשובתו העלה עליו הכתו"ב והיה על מצח ששתה יי"נ.

והזיקו הרב לעשות ע"ג תעניות כמי ששותה יי"נ. וכבר אנא זעירא באתי אל הישו"ב בשיורי ברכה י"ד סי' קכ"ג ובקונט' ברית עולם (הגהות על ס' החסידים) שם.

ועוד אפשר לומר דבנדון מהרח"ו היה מתעצל להשלים התקון והתשוב' ומ"ש ועדיין לא השלים תשובתו היינו מעצלות שזה מודה שלא הכיר בגודל חטאו ומשו"ה הקפידו מן השמים על מהרח"ו ז"ל. אך בס' חסידים מיירי שקבל תשובה ורוצה לעשותה מיד כי לבו מר לו טוב מרדות וכו' (ודברי מהרח"ו ז"ל בהוייתן לא ראיתי רק מ"ש סלת בלולה) ובנ"ד יש כמה טעמים לשבח אחד שמה שהמיר מעיקרא מעלילה א' שאם לא

המיר הרגו אותו ואע"פ שהי"ל למסור על ק"ה מ"מ מי שעבר ולא נהרג אם היה אנוס פטור ממלקו ומיתה כמ"ש הרמב"ם פ"ה דיסודי התורה.

ועוד דאח"ך ברח ומסר עצמו לסכנ' שאם היו משיגים אותו וכיוצא אחת דתו להמית. וזה שנים שחזר לנור"ו צור ישראל ועשה כמה תעניות.

ואפשר דבנ"ד גם הרב האר"י ז"ל היה מתיר לשתות עמו. ומה גם דבנ"ד היה נגיעה בקנקן לבד.

והנה אם זה הת"ח שהחמיר על עצמו היה באופן שלא הכיר בו זה הישראל שחזר בו. תבא עליו ברכה דרשאי אדם להתקדש במותר לו.

ואין בנ"ד משום מה שאמרו בירושלמי כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט. ומה גם דהוא בשב ואל תעש'.

ועוד שהוא מתנהג ביתר ענינים בחסידות ואמרו בירושלמי פ"ט דתרומות דלא נגלה אליהו זכור לטוב לריב"ל ואח"ך אמר לו ולא משנה עשיתי א"ל לאו משנת חסידים היא. אמנם אם היה זה שלא רצה לשתות בפני ישראל החוזר ואמר הנה נגע זה ואיני שותה ודאי לא נכון לעשות כן שהוא מרפה ידי בעלי תשובה ומביישם כי אין נ"ד דומה לנדון מהרח"ו ז"ל כמבואר.

(מ).

י"ד סי' קנ"ז. דין א'.

ואם ירצה להחמיר עצמו וליהרג רשאי וכו'. התוס' והרא"ש הביאו ראיה מהירושלמי פ"ד דשביעית.

ולפום ריהטא דבריהם קשים מסוף הירושלמי וכבר האחרונים העירו בזה ואני השפל עמדתי קצת בענין זה בקונט' ברית עולם דף ק' ודף קמ"ה ע"ש ומשמ באר"ה העולה במצודתי קלה כמות שהיא. (מ"א).

סי' קע"ט.

אני בעניי כתבתי בשירי ברכה משם גדולים דמותר לפתוח בתורה לראות הפסוק העולה ע"ש. ואחר זמן ראיתי בס' מעש' רקח בתחילתו בחידושי הראשוני' ושם נאמר משם הרמב"ם שאין ראוי לפתוח חומש על דרך גורלות הגוים וש"ץ שעש' זה אין לבטלו ממינויו ולא להכותז עכ"ל וכאשר ירדוף הקור"א יסבור שהוא נגד דברי הגדולים הנז'.

אמנם נרא' דמ"ש הרמב"ם הוא על ש"ץ שחוזר על הבתי' ועושה גורל לנשים והאנשים הנגשי"ם כדרך הגוי שמחזרין על הפתחי' בדפי' ועושין גורל ובמציאו' זה כתב הרמב"ם שהוא אסור. ואולם הרוצ' לימלך בתור' בינו לבין עצמו מותר.

ודמי למאי דאמרי' בכמה דוכתי שהיו הראשוני' אומרים לתנוק פסוק לי פסוקך. והכי חזינ' לרבנן קשישאי שפותחים הספר בצר להם כמו גורל (מ"ב).

סי' קצ"ב.

דין ד' עבר וכנסה וכו' בדין אם תנש' בתוך ימי חימוד כתבתי בעניותי בשירי ברכה. ואחר זמן ראיתי לעטרת ראשי מורי הרב ז"ל בס' גט מקושר סי' קי"ט דף ב' ע"ג שכתב דעשו מעשה בתוככי ירושלם תו' על פי הוראת מורינו הרב הגדול סבא דמשפטים כמהר"ר יצחק הכהן זלה"ה דלסיב' קלה התיר לכנוס לכתחי' תוך ז' נקיים דחימוד על ידי שמירה שלא תתיחד כמו בנדה ע"ש (מ"ג).

סי' קצ"ה.

דין ה'.

הגהה ואסור לישב על הספסל וכו' עמ"ש בעניותי בשירי ברכה אות ט"ו ובסוף הלשון נשמט קצת וזהו. ונרא' לפי דעתי הקצור' דירא שמים לא יטייל עמה בעגלה. אמנם כשאינו לטייל יש להקל לשבת יחדיו בעגלה. אך יש ליזהר שלא יגעו המלבושים שלו במלבושים שלה זה בזה ודוק היטב.

(ובס' יערות דבש ג"כ החמיר בטיול בעגלה אחת והוא כדברי מור"ם) (מ"ד) סי' רמ"ו. דין א'.

אפילו לא קרא אלא ק"ש וכו'. אני השפל כתבתי בקונט' שירי ברכה דנהירנא דבתקוני הזהר הקדוש שם נאמר דאפילו לא קרא אלא ק"ש קיים לא ימוש.

וכן הוא בדף ס' ע"א דפוס קושטנדינא. וכן בדף קמ"ה ע"א אמרו כן ונראה קצת שהם דברי רבי שמעון שנזכר דף קמ"ד ע"ב ע"ש ודוק. ומ"ש בהגהה. ויכול להתנות וכו'.

יש להרגיש דהוה ליה למור"ם להשמיענו דאפי' נותן חלק אחד במה שלומד והעשיר יתן לו חלק פרנסה שרי כמו שכתב רבינו ירוחם שם סוף נתיב ב' ואין צריך שיתן לו חצי הרויח והוא יזכה בחצי הלמוד ודוק הטב. ומור"ם בדרכי משה הביא הירושלמי פ"ק דשבת שאמרו אם אתה יכול לשלשל השמועה וכו' ועיין מאי דכתיבנא בעניותין ביעיר און בחלק עין זוכר מערכת כ"ף אות ו' בס"ד.

סי' רמ"ט.

כתוב בשירי ברכה אות ג' אב ובנו וכו' ע"ש. שוב ראיתי להרב טורי זהב סוף סי' של"א שכ' קרוב לזה עיין בדבריו ז"ל והדברי' פשוטים.

(מה) סי' רע"ו. עבר"י אנכי הבאתי תשובת הרדב"ז בדפוס ויניציא סי' ק"ב דאזכרה קרי לשם המיוחד דוקא ובשירי ברכה כתבתי גם כן בזה.

והן עתה ראיתי בתשובות הרדב"ז חדשות שנדפסו בפירד"א סי' תרמ"ז שכ' סברא זו גם כן לענין תולין את השם וז"ל והשם האמור הוא שם בן ד' אותיות והכי משמע בירושלמי פ"ק דמגילה טעה והשמיט את השם אית תנא תני תולה את השם אית תנא תני מוחק את החול כותב את השם ותולה את החול רבי זעירא בשם רב חננאל בשם רב אמר ואם ה' כגון אני ה' אלהיכם מותר למה מפני שהם ג' תיבות או מפני שיש בו חול מה נפיק מביניהון אל אלהים ה' אי תימא מפני שהם ג' תיבות הרי הם ג' תיבות אי תימא

מפני שיש בו חול הרי אין בו חול ואם איתא דשאר שמות בכלל והרי אל אלהים ה' אינו יכול לתלותו אפי' למ"ד מפני שהם ג' תיבות אלא ודאי לא נאמר דין זה אלא להזכרות לבד וכו' וא"ת היכי משכחת לה הא דתניא ה' כותב ב' וג' שמות וכו' גם למדנו מן הירוש' שדין תליית השמות נוהג בכל כתבי הקדש שהרי אל אלהי' ה' בתהלי' הוא אבל לענין לכתוב האזכרו' לשם קדושת השם לא שמענו זולת בס"ת עכ"ל.

ומה שהביא ראייה מהירושלמי לפום ריהטא לא זכיתי להבין דבריו דכונת הירושלמי פשוטה דאם הם ג' תיבות ליכא גנאי דנרא' כמו שורה קטנה ולטעם זה אפי' אל אלהים ה' שבכל אחד מהם אין תולין כיון שהם ג' מותר ומי הגיד להרב ז"ל דג' שמות אין תולין ודברי הירוש' פשוטים ולעולם אימא דדין זה דאין תולין לדעת הירושלמי הוי בכל שמות שאינם נמחקין אבל אם הם ג' שרי דנרא' כשורה קטנה.

והיינו הנפקותא דאי אמרי' דטעמא דשרי באני ה' אלהיכם הוא שיש בו חול וכיון שיש תיבת חול אינו בזיון לשם א"כ אל אלהים ה' אסור ואי טעמא מפני שהם ג' תיבות ואינו גנאי דנרא' כשורה קטנה ה"ה אל אלהים ה' דשרי אעפ"י שכל א' מהם אין תולין ומה יוכיח הוכח הרב ז"ל. ואפשר לומר דכונת הרדב"ז בזה הוא משום דקשיא ליה בירושלמי דלמ"ד מפני שהם ג' תיבות קשה למה נקט אני ה' אלהיכם ה"ל למנקט אל אלהים ה' ובשלמא אי אמרת דשם הויה דוקא אין תולין אבל שאר שמות שאינם נמחקים תולין י"ל דנקט אני ה' אלהיכם וה"ה אל אלהים ה' דאע"ג דאל אלהים אינם נמחקים לגבי דין תליה תולין אפי' שם א' מהם ונמצא דשם הויה שאין תולין עם שני שמות אחרים דדינא הוי דתולים והם כשורה.

ואלו השמות לגבי דין תליה שוו לאני ה' אלהיכם ואע"ג דהללו קדש הם ואינם נמחקים מ"מ כביכול אינם בסדר המדרג' והוא נראה כשורה א' א"כ אל אלהים בצד מה לענין זה דינו דומה לתיבת חול. אא"א דהכל בכלל.

מדלא נקיט אל אלהים ה' ונקט אני ה"ה הא אמרי' שאין תולין דכלן שמות שאין תולין דאי לאו הכי לנקוט אל אלהים ה' ולמה נקט ה"ה. ומ"ש ג' תיבות לאפוקי אם הם ב' אני ה' לבד דלמ"ד ג' לא מהני בשמים.

זה אפשר לומר בכונת הרדב"ז כאשר יראה המעיין מצד הענין ובלשון הרב ז"ל. ואינה ראייה דאימור דלמ"ד ג' תיבות נקט אני ה' לרבותא דלא תימא דוקא אל אלהים ה' דהן כלן שמות שורה א' משמות הקדש שרי אבל אני ה"ה דיש חול לא דאינו כבוד לשמות הקדש לעשות שורה בצירוף חול ושאיני היכא דכתיב כתקנו בתוך הס"ת אבל הכא שבאת להכשירו מכח שהם שורה אין לערב חול ולאפוקי זה נקט אני ה"ה א וה"ה הג' שמות כיון דהם ג' תיבות נראה כשורה ואין ראייה.

ומה גם דיש כמה הוכחות דכל שמות שאין נמחקים צריך לקדשם ודוק כי קצרתי מאד. והא דאשמועינן הרב ז"ל בסיפא דמילתיה דאין צריך שיכתוב לשם קדושה האזכרות אלא בס"ת בלבד ק"ל על הרב דמהירושלמי דסוכה פ"ג ופ"ק דמגיל' דאמרו שם דאמר רב שמעית מן חביבי אם יתן לי אדם ספר תהלים של ר"מ מוחק אני את כל הללויה שבו שלא נתכוון לקדשן מוכח בהדיא דגם בכתובים צריך לקדש האזכרות.

וכבר מהירושלמי הזה הוכחתי בעניותי בספרי הקטן ברכי יוסף דכל שמות שאינם נמחקין יש לקדשן נגד סברת הרדב"ז בתשו' דפוס ויניציא סי' ק"ב ע"ש באורך ובהשמטות הוכחתי מהירוש' לענין קדושת השם כדאמרן ע"ש. ואתה תחזה אשר כתבתי אנכי איש צעיר בברכי יוסף דמ"ש בירו' פ' אין עומדין תני ה' כותב ב' או ג' שמות כגון אל אלהים ה' ה"ז גומר אחד וכו' האי כגון אל אלהים ה' אינו מהירוש' אלא גליון שהכניסוהו בפנים ואעידה לי עדים נאמנים על זה כמ"ש שם באורך.

ועתה ראיתי להרב המופל' מר מחותני מהר"ד פארדו זלה"ה שכתב בספרו הבהיר חסדי דוד פירוש התוספתא ברכות פ"ג פירוש כגון אל אלהים ה' כמ"ש בירושלמי והגיה בתוספתא ד' שמות או ו' ע"ש ואלו חזו מר דברי הרב הנמקי ומרן בב"י. שם אל לבו דהאי כגון דירוש' הוא הגהה מבחוץ ואין צורך להגיה בתוספתא דפירוש' כתרגמ' הרב הנמקי ז"ל ודוק כי קצרתיו: ומ"ש בהגה' בדין יו"ד והשם שכותבין בסדורים ב' יודין וא' על גביהם וכו' עמ"ש בעניותי בשירי ברכה אות ד' בס"ד.

ומצאתי בפ' התור' כ"י לרבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל שכ' פ' נשא כנגד ג' יודין יברכך יאר ישא כנגד זה כותבין את ה' בג' יודין עכ"ל. (מו) מי שמתו מוטל לפניו ושערו כבד המקל להסתפר לא הפסיד הפך ההגה' סי' שמ"א כן כתב בס' שונה הלכות ח"א דף ז' וז' והסכים עמו הרב המו' מהר"א גירון ע"ש.

ולא זכר שמהריק"ש בהגהותיו תניא דמסייע ליה שכ' דאיכא פלוגתא אי באנינו' נוהגים דיני אבלות ונקטי' לקולא ע"ש. אך הרב דבר משה י"ד סי' ע"ב כתב דדוקא בארץ מצרים נוהגים כן דאתריה דהרמב"ם הוא אבל לא במקום אחר ע"ש.

וכן המנהג בארץ הצבי ובטורקיא' שלא להסתפר כמ"ש הרב דבר משה. וכדבר שפשט המנהג לאיסור מכמה דורות אין לומר הלכה כדברי המקל באבל כמ"ש במקומות אחרים בס"ד.

(מז) אחד שמתוך הבלבול שכח לקרוע על מתו ועברו ב' ג' ימים ואז זכר. נראה דיקרע כשזכר ועמ"ש מרן בש"ע סי' ש"מ דין י"ח.

ונ"ל דלא יברך דיין האמת בשם ומלכות כמו שפשט המנהג אם לא קרע בזמן הקריע' כנ"ל ודוק כי קצרתיו. שוב ראיתי להרב מהר"י עייאש בספר שבט יהוד' סוף דין א' שכ' אם לא קרע באותה שעה יקרע כל זמן שיזכור ואפ' לאחר קבור' דלא קבעו זמן בשעת חמום אלא בחכם לקמן דין ז' עכ"ל ודוק.

(מח) ראובן נשא קטנה והתנה עם אביה שאם תשהה עשר שנים ולא ילדה זש"ק שיוכל לישא אשה אחרת ושהתה עשר שנים ולא ילדה והיא אומרת שאין מונים עשר שנים אלא מזמן שראויה לילד והבעל או' שמונין מיום שנשא' כתב הרדב"ז בתשובותיו כ"י סי' ב' אלפים רצ"ג שהדין עם הבעל שהרי מן הדין יש לו לישא כמה נשים והם באים עליו מכח התנאי וכיון שהם אשר התנו הי"ל לפרש וכיון שלא פירשו הפסידו.

ותו דיד בעל השטר על התחתונ' וכיון דאיכא לפרושי הכי והכי יד הבעל על העליונ' ולא יתבטל מפו"ר וכלל זה יהי' בידך כל הבא מכח תנאי או מכח מנהג להוציא ולדון

עם מי שבא מכח הדין עליו הראיה להוכיח שכן הי' התנאי או התקנ' וכן כל כיוצא בזה עכ"ד (כפי הכתוב בזכרונותי).

והנה בארץ ישראל מנהג פשוט שמתנים בכתוב' וכותבים כלשון הזה ולא ישא אשה אחרת עליה בחייה אא"כ שהתה עמו עשר שנים ולא ילדה זש"ק ונשבע ש"ח ע"ז ועל שאר התנאים. וכאשר יהי' האופן דאיש ואשה שזכו להעמיד תולדות בבחרותם תכף לנשואין והי' להם בן ובת והנם קיימים ואח"כ שהתה האשה עשר שנים ולא ילדה והבעל רוצה לישא אשה אחרת כפי התנאי והאש' טוענת זה התנאי הי' אם לא ילדתי לך זש"ק ולא קיימת פו"ר.

אבל אני ילדתי לך והילדים אשר חנן אלהים בני הנעורים כנטיעים מגודלים. והבעל טוען לא כי אני רוצה לקיים מצות ולערב אל תנח ידך.

נרא' שהדין עם האש' ואפילו לדברי הרדב"ז בתשו' הנז' בנ"ד יודה חדא דהתנאי הזה הוא פשוט ואין האש' מתנה בזה כנדון הרדב"ז. והראשונים שתקנו זה המנהג הי' בעבור פו"ר דוקא ומעשים בכל יום שתכף לנשואין מקיימים פו"ר ותעמוד מלדת ומעולם לא נשמע דמשום ולערב ישא אחרת וא"כ כשנשא זה על דעת כן נשא.

ועוד דנשבע ש"ח ומידי ספקא לא נפקא ואריא דשבועת' רביע עילויה וספק שבוע' להחמיר ומה גם דפשט הל' כשלא ילדה כלל. וגם בנדון הרדב"ז עצמו אם הי' בארץ ישראל שהוא תקנה ומנהג קדום אם נשא אשה בקטנות' דעתי הקצר' שימנה עשר שנים מזמן שתהא ראויה לילד דלא כתב כן הרדב"ז דהדין עם הבעל אלא בתנאי חדש שנעש' בנשואי הקטנ' והי"ל לפרש אמנם בארצנו שתקנו הראשונים כך ודאי דעתם למנות עשרה שנים אלו משתהא ראויה לילד כמו שאמרו רז"ל גבי יצחק אבינו ע"ה וזה נשבע לקיים התנאי כמו שתקנו ובודאי שכך תקנו למנות משתהא ראויה לילד כן נ"ל.

(מט) אה"ע סי' ד'. דין י"ד.

וילדה אחר י"ב חדש הולד ממזר וכו' ראיתי ב ספר תפארת צבי פ' וירא שכ' משם הגאון מהר"ר אברהם ברודא ז"ל שהתיר בילדה בי"ג חדש מטעם אשתהי וכתב שהסכימו עמו חכמי פרנקפורט הלכה למעש'. ומשום שתלה באילן גדול ורבנן דעמיה.

מוכרח להסיר המכשל' הזאת דנרא' ודאי דלא יצא מפה קדוש הגאון הנז' ורבנן סמוכי להכשיר הולד נגד רבוואתא קמאי והש"ע דהסברא אחרת שכתב מרן היא מבה"ג דאפשר דבא על ידי שם כאבוא דשמואל ומסיק הש"ע דהוי ספק ממזר. אבל לומר דאשתהי יותר מי"ב חדש אין לנו דרוב הפוסקי' וכמעט כלם סברי דלא אמרינן אשתהי רק עד י"ב חדש וסברת הגהה כ"י נדחה קרו לה כמ"ש אני בעניי בספר הקטן ברכי יוסף משם גדול מוריננו הרב מהר"י זאבי ז"ל וידענו נאמנ' מזקני שער דכן הורו הלכה למעש' באשה אחת מעיר שכם הרבנים הגדולים מוריננו הרב הנז' וחתנו מוריננו הרב מהר"א יצחקי זכרם לחיי ה"ה ופסלו הולד.

והראיה שהביא בספר הנזכר משם הגאון מהר"א ברודא הנזכר ממה שאמרו רז"ל שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעבר' שרה ואמרו בש"ס דמעובר' היתה אותה שנה והיו י"ג חדש. אינה ראייה כלל וח"ו להכשיר ממזר ולהביא ראייה מליצני הדור.

ועוד כי השתות יהרסון דמנ"ל דלדעת המדרש שנה מעוברת היתה. ותו דליצני הדור היו אומרים שנתעבר' מפרע' או מאבימלך ואיך יתכן מפרע' אלא ליצנות בעלמא וכן הוא בתנחומא שהיו ליצני הדור אומרים מפרע' או מאבימלך כמ"ש הרא"ם פ' תולדו' והגם שהרב נחלת יעקב שם תמה על הרא"ם בזה.

הרוא' יראה בתנחומא שבידינו שכתוב כדברי הרא"ם. ותו לדעת המדרש בניסן באו המלאכים ומעש' אבימלך באמצע השנה ויש חילופי דעות ברז"ל בענין זה כמ"ש הרב נחלת יעקב פ' וירא באופן שאין ראייה כלל דאין מופת חותך שיהי' מעש' אבימלך בפסח ואינו מוכרח שהיתה שנה מעוברת.

וכבר אמרו דאין מביאין ראייה ממדרש. ומה גם להכריע מסברות אלו דבקל נדחים נגד דין מפורש בראשונים ואחרונים.

ולכל הדברות פשיטא לי דלא הורה הגאון ז"ל ודעמיה בזה לא להלכ' ולא למעש' רק אפשר דרך חידוד לחזודי לתלמידיו אמרה ושמע השומע וטעה: סימן ה' דין י"ב. המשק' כוס עיקרין וכו' עמ"ש בעניותי ביעיר און בכללים מערכת אלף אות ח"י שהארכתי בענינים אלו.

דין י"ד.

הגה"ה.

עבר"י אנכי הבאתי תשובת הרב בה"ז הובא' בנחלת שבעה והיא בתשובותיו ס' אמונת שמואל סי' מ"ה ראשון: סימן ו' דין ו'. עבר"י אנכי הבאתי דברי התוספו' פ"ק דחגי' שכתבו כי יקח כי יקח וכו'.

ופ"ק דקדושין דף ט"ו קרי ביה יקנו מ"ט קרית יקנו משום דכתיב ומכר ה"נ קרי ביה כי יקח דכתיב את בתי נתתי וע"ש בפירש"י ודוק הטב. (נ) שם סי' ט'.

דין א'.

לא תנשא לשלישי וכו' בס' הקטן ברכי יוסף הבאתי הכרעת הרב הגאון מהר"ר צבי דגם יבמה יש בה משום קטלנית מרש"י והרמב"ן פ' וישב ואני הדל בעניותי דחיתי ראיתו ע"ש. ועתה נדפס ס' בנין אריאל להגאון מהר"ש נכדו וראיתי שם פ' וישב שדחה ראית מר זקנו דשאני התם דהיתה יכולה למאן ואין כאן מצות יבום ויבא לידי סכנה דקי"ל מעיין גורם וכו' ע"ש ואין זה מספיק דלא משמע הכי מדברי רש"י והרמב"ן.

ומ"ש דקי"ל מעיין גורם ק"ק עליו דמור"ם בהגה' רבן של בני אשכנז פסק להפך דמזל גורם. וראיתי בשו"ת נודע ביהוד' להגאון מהר"ר יחזקאל באה"ע סי' יו"ד שהתיר מסבר' יבמה קטלני' דשומר מצוה לא ידע דבר רע ע"ש.

ואני תמיה שנעלם ממנו כמה פוסקים שעמדו על זה אי ביבמ' אית בה משום קטלני' הנה הנם הרא"ם ומהר"ל נ' חביב ומהרד"ך ומהר"ר צבי זכרם לברכ' ואיך לא נשא את שמותם על שפתיו כאלו לא קדמו אדם בענין זה. גם אשו"ר להרב שם סי' ט' באונו שר"א לאשה שמצלחת אחרי מות אישה ומתפרנסת שלא בצער שאין בה משום קטלנית ויליף לה מתשובת הרא"ם שנתן טעם שמזלה להיות עניה דין גרמ"א להמית בעל' ע"ש.

וכבר כתב הרב עצמו שהוא התר חדש לא נרא' בפוסקים. ואני בעניי אומר דכל כי האי גוונא אמרינן אי איתא להאי מילת' לא הוו שתקי קמאי מיניה וכמ"ש הרי"ף על דברי רב יהודאי גאון פ' האשה ורבנן בתראי נשתמשו בזה וע' בכללי הרב גט פשוט כלל ד'.

ותו כי בעי בגמ' פ' הבע"י דף ס"ד מאי בינייהו דמ"ד מעיין גורם או מ"ד מזל גורם אמאי לא קאמר נפקותא זו דלמ"ד מעיין גורם הצלחת' לפרנס עצמה מגן שויא וכמ"ש הרב עצמו ע"ש וקאמר בש"ס דאיכא בינייהו אירסה או נפיל מדקלא דבתרוייהו למ"ד מעיין גורם אין זו קטלנית והול"ל נפקותא זו דלמ"ד מזל גורם אין זו קטלנית.

וידוע דהתוס' ודעמיהו דייקי בזה דאי איתא אמאי לא אמר הש"כ דאיכא בינייהו דבר זה. ודין עדיפא דיש צד לומר דאפילו לרבנותא דלא קפדי בהא מ"מ בהא דנקט תרי נפקותי דלמ"ד מעיין אין זו בכלל הו"ל למנקט הא דלמ"ד מזל אין זו בכלל ולנקוט חדא למ"ד מעיין וחדא למ"ד מזל.

ותו דאי קאמר בינייא זו אשמועינן טעמא ואשמועינן הלכתא דמינה ידעינן נמי דהטעם כמ"ש הרא"ש. אלא ודאי דליתא להך שריותא אף למ"ד מזל גורם ואין לסמוך על זה כלל.

ותו דכפ"ז נתת דבריך לשעורין דכל קטלנית תאמר שהיא נזוניה כרצונה בלי צער ולא תצא מהכלל אלא אשה מפורסת בעוני וחוסר לחם. והרא"ש בתשובה בא לתת טעם דלאיש לא אמרי' קטלן ולא בא להורות שום דין.

ותו דנימא דמזלה להתפרנס ע"י עצמה בדאגה תמיד שמא לא תרויח לא כן כשבעל' חי היא בטוחה שבעלה יביא לה טרף וכיוצא יש לה לתלות במזלה כמה הפסדות שגורמין לה מיתת בעלה דלא שייכי באנשים והרא"ש חדא מינייהו נקט ותו דאין להוציא דין מכח טעם אחד כמ"ש מהר"ר איסרלן בכתביו סימן ק"ח וז"ל לפי טעם סמ"ג מכח שני עדים מי שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת נראה דאין לחלק כלל בשביל טעם זה דמפרש סמ"ג דרך אגדה בעלמא ולא מחלקינן בשביל אותו טעם כי הא דאמרי' פ' המפלת אמר' תורה מילה לח' פירש"י אבל לא לז' ומפרש הטעם שלא יהיו הכל שמחים ואביו ואמו עצבין פי' שהן אסורין בת"ה ולפ"ז אם ילדה בזוב שצריכ' ו' נקיים לאחר ז' ימי לידה וכי ס"ד שיהי' הבן נימול ל"ד וכאלה רבות בתלמוד עכ"ל למדנו מדבריו שאין להוציא דין מכח טעם שנותנין דרך אגדה וה"נ דכותא לדעתי הקצר'.

ומ"ש אבל משני יש לה כתובה וכו' עבר"י אנכי עמדתי בכמה דינים דבעינן ג' ובכלל כתבתי וכן בס"ת שנמצא בו ג' טעיות בסי' רע"ט דהוחזק למוטעה והיא סברת רשב"ג וכו' והלשון סתום וכבר בשירי ברכה י"ד שם סימן רע"ט פירשתי שיחותי ושם רמזתי מ"ש אני בעניי בס' הקטן מחב"ר סי' יו"ד וסי' פ"ד ודוק.

(נ"א) סי' י"א. דין א'.

הגהה.

וה"ה וכו'. עבר"י אות ו'.

ועתה בא לידי ס' קרבן העדה פי' ירושלמי סדר נשים וראיתי לו ז"ל בהעברה בעלמא שהגיה בדברי מור"ם הללו וכ' דצ"ל וה"ה אם לא נאסר' בשבילו ופירש דאפילו היא שוגגת דשריא לבעל' כל שהוא מזיד אסור' לבעל' ע"ש. ולי הדל אינו מחוור דאעיקרא דדינא פירכא דגדולי הראשונים כתבו להפך דבדידה הדבר תלוי ומוכרח לפרש הירושלמי מסכים הולך לדבריה' דרבנן קמאי וכדתרגמה רבינו הגדול במשנה למלך והיסוד בטל וכבר בעניותי לפני הארש יסדתי קדמוני ברכי"ם סי' ג' אות ג'.

ותו דהן לו יהי כדבריו לענין דינא אינו נכון לפרש דברי מור"ם בהגהה שהוא מחדש דינים מחודשי' אשר לא שערום מרן בבית יוסף ומור"ם בדרכי משה כידוע דמור"ם בטרם תחיל הגהתו יודיע דרכי"ו דרכי משה או כבר מפורש בבית יוסף וזה מפורסם. ולא עוד אלא דקיצר מור"ם מאד בדבריו לפי דרכו.

ואולם לא אכחד דשפר קדמי הגהה זו וצ"ל וה"ה אם לא נאסרה בשבילו לבעל' אסורה לו. והוא דין פשוט ומבואר דראובן בא עליה בסתר ולא ידע איש ולא הי' קול ולא נאסר' על בעלה.

אך ראובן עצמו יודע שבא עליה ואסור' לו והוא תשובת הרא"ש כלל ל"ב והביאה מרן בבית יוסף והביא ראייה מסוגית פ"ק דכתובות ע"ש. וכן כ' הרא"ש עוד בתוספותיו פ"ק דכתובות שם כמ"ש בתשוב' דמפרשי מ"ש שם בגמ' וכי תימא מעשה שהי' מפני מה לא אסרוה דהיינו דאע"ג שלא הית' אסורה לאוריה דליכא עדים אסור' מיהא לבועל דידע שבא עליה שאין איסור הבועל תלוי באיסור הבעל עכ"ל הרא"ש בתוספותיו וכן כ' הריטב"א בחידושיו שם.

והן הן דברי מור"ם דהגם דלא נאסרה בשבילו דלא היו עדים ולא קול והית' יושבת תחתיו. מ"מ אסור' לו שהוא יודע שבא עליה באיסור ונאסרה לו והוא דין פשוט מבואר בבית יוסף משם תשובת הרא"ש כמו שנא'.

והגם דהרא"ש בתוספותיו שם אח"ך מפרש הסוגיא דהתם בענין אחר. סבר שהדין דין אמת מה שפירשו המפרשי' והביא ראייה מהם בתשובה.

והריטב"א בחידושיו הביא זה משם ר"י ע"ש. ובתוספות שם פירשוה משם ר"י אלא שקצרו בדבריה' ע"ש.

ומה שציין המציין על הגהה זו. סברת הרב אין להשגיח בזה דכל היודע סדרן של כתובי"ם ידע מה הציו"ן הלז.

דנעשו הציונים האלו אחר זמן ממה שעיינו בב"י ובד"מ וכמה זמני לא צדק המציין כידוע וכמו שכתבתי בעניותי במקום אחר בס"ד. (נ"ב).

סי' י"ג.

בדין הבחנה כתבתי בעניותי על הברכי' אות ד' ועיין דף ק"ט ע"ג ד"ה איברא דסברת רש"י. ודע כי באו לידי הקצור' תוספות קידושין כ"י לר"י בעל התוס' עצמו בכתב ישן נושן וראיתי שם בפ"ק דקידושין שכ' וז"ל ובירושלמי בהלכתא רבתי הכתוב' אחר מס'

ע"ו גרסינן רב אמר לא התירו בה אלא ביאה ראשונה ר' יוחנן אמר לא ביאה ראשונה ולא ביאה שניה אלא אחר כל המעשי' ורב דאמר בסנהדרין תמר בת יפ"ת הית' לטעמיה דשרי בירושלמי ביאה ראשונה עכ"ל.

הראת לדעת מפום ממלל רברבן ר"י עצמו בעל התו' שכ' שהוא פלוגתא דרב ורבי יוחנן בירוש' ולא כמו שכתוב בתוס' סנהדרין דף כ"א שהוא פלוגתא דרב ושמואל. גם כ' ר"י דרב שאמר בת יפ"ת אזיל לטעמיה כדכתיבנא בעניותין.

גם הנך רואה שכ' הירושלמי הוא בהלכת' רבתי וכו'. וכן כ' סמ"ג במימרא אחרת וז"ל ובירושלמי דהלכתא רבתי ראה מורי רבינו יהודה שר' יוחנן חולק וכו' ע"ש עשין ע"ה דף קנ"ה ע"ב.

נרא' שהיה להם סדר אחר בירושלמי (ג"ן). סי' כ"א.

דין א'.

פגע אשה בשוק וכו' הרב כנסת הגדולה הביא תשובת הרדב"ז והוא בדפוס ויניציא סי' תש"ע ע"ש. ובדין ד' מותר להביט באשתו אף עפ"י שהיא נדה וכו' אבל לא ישחק וכו'.

אשתו ארוסה בקדושי' מותר ליגע בה וכו' כיון שהיא יוצאה פרועת ראש כמ"ש בשבות יעקב וזהו שכ' הרב המגיד ריש פכ"א מהלכות אשות בדין הקריבה וכבר אמרו שיוצאה וראשה פרוע אסור מן התור' שאין לו שייכות רק כיוון להשוות דין הנגיעה עם פרועת ראש. כן כתב מורה אחד הובאו דבריו בשו"ת שאלת יעבץ ח"ב סי' ב'.

ואין לסמוך עליו ויש להשיב על כל דבריו. וכן נראה מדברי הרב המחבר שחולק עליו. (נ"ד) סי' כ"ח. דין י"ט.

השואל חפץ מחבירו וכו' מדקדוק דברי הרא"ם שכ' דזה המשאיל משום דלא גמיר אמר שמשאילו הטבעת וכו' צדדתי דאם היה ת"ח שיודע ועכ"ז אמר לו שהוא משאילו אפשר דאינה מקודש' וכמ"ש במ"א. ועמ"ש הרב משאת משה בשניות על לשון הרא"ש סי' ב' ומ"ש במחבר ר"א ח"ה סי' י"ד.

וזכורני שזה שני' רבות שראיתי להרב בית דוד א"ה סי' כ"א שכ' דאם לא ידעה האש' שהוא שאול לכול' עלמא אינה מקודשת ובי ב' אמרתי דאשתמיטיתיה מ"ש הרב מהר"י אדרבי סימן יו"ד דהפוסקי' דשרו בשאול וכיוצא מי שנסתפק מיירי בלא ידעה האשה שהוא שאול וסברה שהוא נותן לה החפץ לגמרי עיין שם.

(נ"ה) סי' נ"ה. דין ג'.

אי לאו דמסתפינא הוה אמינא דאם שידך אשה והכניסה לחופה ובירך שבע ברכות ואח"כ קדשה הרי היא כאשתו לכל דבר ודבר זה צל"ע עדיין. כן כתב הרדב"ז בתשובותיו דפוס ויניציא סי' שע"ב.

ואני בעניי עמדתי בענין זה בקונטרס עין זוכר במערכת חי"ת אות י"ג ושם הבאתי דברי הרב מש"ל פ"י דאשות ושאר אחרונים. והרב מש"ל שם סבר כהרדב"ז ואני הדל הבאתי ראיה לזה שם.

ועתה מצאתי בהגהות מרדכי בקדושין קודם פ"ג שכתב משם תשובת רש"י ואעפ"י וכו' ונמצא שהיתה קודם קדושין מה בכך וכו' ע"ש והיינו כדברי הרדב"ז והרב מש"ל וכמדומה שלא הזכרו דברי הגהות מרדכי הנז' בדברי האחרוני' שהבאתי שם. ומ"ש מרן בדין זה הרי זו נשואה גמורה פי' ליורשה אבל אה"נ דאסור לבא עליה דכלה בלא ברכה אסורה.

וכן מבואר בבית יוסף ס"ב דשם מרן חלק על מ"ש מהר"ר איסרלן בכתביו סי' ק"ם בשם תשובה מיימונית ע"ש באורך. ומ"ש הרב המגיד על זה פ"י דאשות דברבות אינן מעכבות וכ"כ הרא"ש בתשובה הביאה מרן בבית יוסף סוף סי' נ"ז היינו דהברכות אינן מעכבות ותהיה נשואה גמורה אבל אסור לבא עליה.

תדע דהרי מרן חלק על תשוב' מיימונית וסוף סי' ס"א כתב דדעת הרמב"ם כתשו' הרא"ש הנז' והכא בש"ע העתיק דברי הרמב"ם מוכרח דסבר דכונת הרמב"ם שכתב הרי זו כנשואה גמורה היינו ליורש'. וכן מ"ש הרא"ש והה"מ דברכות אינן מעכבות היינו לענין שתהיה לה דין נשואה אבל אסור לבא עליה משום דכלה בלא ברכה אסורה וזהו שכתב הרמב"ם ויברך ז' ברכות אחר כמה ימים כלומר קוד' שיבא אליה.

זה נראה דעת מרן. וכן דעת הרב כנסת הגדולה סי' צ"ב הגהת ב"י אות ז ואות ח' שחולק על תשובת הרדב"ז והיא בתשובותיו דפוס ויניציא סי' שב"ע.

ויש להעיר על הרב בית שמואל סי' זה ס"ק א' שכתב דהרמב"ם ס"ל כתשובת מיימונית דכלה בלא ברכה פירושה בלא חופה ע"ש ולא שת לבו דמרן כתב לשון הרמב"ם בש"ע והוא חלק בסי' ס"ב על כל תשובה מיימונית. וא"כ לדעת מרן גם להרמב"ם מ"ש כלה בלא ברכה היינו ממש ברכה ואינה כנדה ממש וכמ"ש הרב בית שמואל בסוף דבריו ונשואה מיקריא בלי ברכ' אלא דאסור לבא אליה ככל אשר דברנו ודוק.

(נ"ו).

סי' ס"ב.

דין א'.

צריך לברך ברכת חתנים וכו' אין ראוי שיברך החתן עצמו ז' ברכות לפי שז' ברכות הם שבח לשם יתעלה וברכה לחתן והכלה וישראל ולכן הראוי שיברך אותם הגדול שבנמצאי' ואין ראוי שיברך אותם החתן לפי שהם ברכה לו ואין ראוי שיברך אדם ברכה כזו לעצמו והרמב"ם כעס על החתן שבירך ברכות אלו לעצמו.

כן כתב רבי' אברהם בן הרמב"ם משם מר אביו. חידושים שבס' מעשה רקח בתחילתו בדף ראשון.

וידעתי שגדול אחד בירך ז' ברכות לעצמו. ואני בעניי אמרתי דנעל' ממנו דברי הרמב"ם ז"ל ושהוא ז"ל הקפיד על זה.

והנה הרדב"ז בתשוב' דפוס ויניציא סי' שע"ב כ' דדעת הגאונים דמחזיר גרושתו יברך ברכת אירוסין ולא ברכת נשואין ואין כן מנהגו וכן כתב בתשובה אחרת הביאה הרב גנת ורדים א"ה כלל א' בסי' טו"ב ובס' גן המלך סי' קל"ג. ועוד תשובה אחרת מהרדב"ז

הביאה שם שסבר שלא יברכו ז' ברכות בסעודה במחזיר גרושתו ועשה סניף מסברת הגאונים ע"ש ואשתמיטיתיה תשובת הרי"ף הביאה מהר"ר דוד אבודרהם שער ט' שכתב דלא ידע מנו הגאון דאמר דבר זה שלא יברכו ברכת נשואין במחזיר גרושתו ודחה סברא זו באמת הבנין ע"ש ומי לנו גדול ובקי בדברי הגאונים כהרי"ף ומאחר כי הוא אמר דלא ידע מנו הגאון שאמר זה ודחה סברתו תו אין להשגיח בסברא זו כלל.

ומסתמות דברי הרי"ף וכל הפוסקים נראה דיברכו ז' ברכות למחזיר גרושתו גם בסעודה ראשונה וכן ראיתי שכתב הרב הגדול מהר"ש אבוהב בשו"ת דבר שמואל סי' ער"ה ע"ש. וכן דעתי הקצרה נוטה ועמ"ש בסמוך אות נ"ז בס"ד.

ואם קדש בטבעת שאולה ונכנס לחופה ואח"כ נודע לו שהוא שאולה והוצרך לחזור ולקדש אין צריך נחזור ולברך ז' ברכות. כן כתב הרדב"ז ח"א סי' קפ"ה וח"ב (הנדפס בויניצא) סי' שב"ע והביאו דבריו הרב כנסת הגדולה והרב יד אהרן.

ולא זכרו דשל כת הקודמין היא תשובת רשב"א הובאה בתשובות דשייכי לסדר נשים שכתב כן. ושם מבואר דין קטן שקדש דאין צריך לברך ז' ברכות בגדלותו.

והרב כנה"ג סי' ס"ב הגהת הטור אות ו' ואות ז' כ' בזה ולא הזכיר תשובת רשב"א. אמנם ס' הפוסקי' שרמז הרב כנה"ג כעת אין עמדי וצריך לראות אם א' מהם לא זכר תשובת רשב"א.

(נ"ז).

נשאל מהרימ"ט בראשון בסי' ס"ד אי מברכין שהשמחה במעונו למחזיר גרושתו ויליף לה מדתנן פ' משוח מלחמה דמחזיר גרושתו אינו חוזר והתם כתיב ושמח את אשתו משמע דמחזיר גרושתו אינה בכלל ושמח. ושוב דחה הרב ז"ל דהתם מאשה חדשה דייק וקשיתיה אותה שאמרו פ"ק דסוטה ויקח ויחזור מבעי ליה וה"נ אמאי לא דייק מדכתיב כי יקח ולא כתיב כי יהיה וניחא ליה דכי יקח אצטריך לחלק דינן של אירוסין מדינן של נשואין וכו' עכ"ד.

ולפום ריהטא היה מקום לדקדק להפך דאי איתא דבמחזיר גרושתו ליכא שמחה אמאי אצטריך לכתוב אשה חדשה לשתוק ואנן ממעטינן ליה מדכתיב ושמח דבמחזיר גרושתו ליכא שמחה. ויש לדחות דבמחזיר גרושתו יש שמחה קצת כדמשמע מרש"י ורבי' עובדיא פ"ק דמ"ק שכתבו דבמחזיר גרושתו ליכא שמחה כל כך משמע דאיכא קצת שמחה ואמטו להכי אצטריך אשה חדשה דאי לא הו"א דבכלל ושמח הוא מחזיר גרושתו דיש שמחה קצת.

ומיהו אין לברך במחזיר גרושתו שהשמח' במעונו דהרי אמרו פ"ק דכתובו' דלא אמרי' שהשמחה במעונו בבי מהולא דאית ליה צערא לינוקא בשגם עין רואה גיל יגיל אבי הבן ואיכ' שמחה ואמרי' פר"א דמילה דעדיין עושין המילה בשמחה. מ"מ כיון דאינה שמחה שלימה לא אמרינן שהשמחה במעונו וה"ה למחזיר גרושתו אע"ג דיש קצת שמחה.

ומאי דדייק הרב במ"ש פ"ק דסוטה ותריץ יתיב כתבתי על דברי הרב ז"ל בעניותי בס' הקטן פתח עינים שם בסוטה. ומאי שיישבת' שם אני הדל להא דקאמר ויקח ויחזור

מבעי ליה מעין דוגמא וקרוב לזה כתבו התוספות בחולין דף ה' וע"ש בפתח עינים דעפ"י דברי התוס' יש לישיב כמה מקומות.

ומאי דתלי זייני' מהרימ"ט בדברי התוס' דפ' משקין יש לדחות קצת כאשר יראה המעיין. ובסמוך לעיל אות נ"ו הבאתי תשובת הרדב"ז סי' שע"ב וכו' בדין ז' ברכות למחזיר גרושתו.

ועתה ראיתי בתשובות שנדפסו מחדש בפירוד"א סי' תקס"ו והיא התשובה שרמז מהריק"ש ושם כתב באורך דבס' משפט שלום הביא תשובת רבי' הגאון רב האי' ודברי רבי' אפרים תלמידו של הרי"ף ודברי מהרי"ן מיגש וכתב דהספר ההוא לא יצא טבעו ואין לסמוך עליו והוא מסופק אם כתבו כן רבינו האי' גאון ורבי' אפרים ע"ש ואי הוה חזי מר תשובת הרי"ף שהביא מהר"ד אבודרהם שהבאתי לעיל ישמח צדיק כי חזוה דספיקות שלו ודאות הן.

(ח"ן).

אלמון מן האירוסין שנשא אלמנה דין בחור יש לו ומברכין כל ז' כדין בחור כן כתב הרב אדמת קדש ח"ב סי' ד' ומ"ש הרב ז"ל שם דאלמון המוזכר בדברי רז"ל הוא אלמון מן הנשואין ובודאי דכשאמרו אלמון יום א' לברכ' הוא דוקא אלמון מן הנשואין דזה נקרא אלמון סתם וכו' ע"ש. יש להשיב עליו ממאי דאמרי' ביבמות דף כ' ודף ס"א וסנהדרין דף י"ח.

דאלמנ' דתנן קא פסיק ותני לא שנא מן האירוסין לא שנא מן הנשואין וזה הפך דברי הרב ז"ל ועוד עמדתי על דבריו בילדותי כשכ' הרב ז"ל תשוב' זו ככתוב באמתחתי. אמנם לענין דינא נרא' פשוט דאלמון זה כיון שלא נשא כלל רק קדש אשה ומתה דדין בחור יש לו ויש לו שמחה שלימ' כיון דעדיין לא נשא וכמ"ש ז"ל דהכל תלוי בשמח' וכמו שהוכיח הרב הנז' מלשון הר"ן ז"ל אבל מאי דתלי זייניה בתיבת לעולם שכ' הר"ן לדבר הזה יסלח האדון דאינו כדאי דקדוק זה להוליד דין דיש לו' דלעולם דקאמר היינו כמו שסיים לעולם ז' ואפי' נשא אלמנ' וכו' ע"ש אמנם הדין דין אמת וכיוצא כתב הרב כנה"ג הגהת הטור אות ל' בדין שהשמח' במעונו במחזיר גרושתו וז"ל וברור הוא דהיינו דוקא במחזיר גרושתו מן הנשואין אבל מן האירוסין צריך לברך שהשמח' במעונו עכ"ל וכן מרן בא"ח סי' מתו"ק פסק דמחזיר גרושתו מן הנשואין שרי במועד אבל מן האירוסין אסור דאיכא שמחה כל שלא כנסה וכמ"ש בעניותי שם בס' הקטן ברכי יוסף אות ב' ע"ש.

ואולם חזוה הוית להרב אדמת קדש הנז' שם דהשואל נסתפק בנושא אשה בחזקת בעול' ומצא' בתול' אי יכול לברך כל ז' ז' ברכות או יום א' ועל זה השיב הרב ז"ל דמתוך דברי הר"ן שכ' והיינו טעמא שמברכין לבתול' שנשאת לאלמון ז' וכו' משום דאלמון נמי כשנושא בתול' שמת טפי וכו' ה"נ בנ"ד כשמצא' בתול' דאית ליה שמח' טפי א"כ מה לי אם נשאה בחזקת בעונו' ומצא' בתול' הכל הולך אחר שמחת לב החתן והא אית ליה שמח' טפי ואין בין זה לזה כלום וזו ראיה שאין עליה תשוב' עכ"ל.

ולפי הדל שערי דחיה המה פתוחות דמעולם לא כתב הר"ן אלא בשנשא' על דעת בתול' והי' לו שמחת הלב בעת הנשואין כי הכל יודעים שנושא בתול' אבל אם נשאה בחזקת בעול' הרי בעת הנשואין אינו שמח גדול' והגם שמצא' אח"כ בתול' ושמח אינו שמח' שלימ' מתחיל' ועד סוף והר"ן דייק בלישניה ואמר דאלמון כשנושא בתול' וכו' ותלה אותו בעת הנשואין.

ותו קשה על הרב ז"ל דלא זכר מ"ש הרב בית חדש על דברי הטור סי' ס"ד ואם היא בעול' שמח עמה וכו' וז"ל איכא למידק מדלא כתב ואם היא אלמנ' אלמא דוקא בעול' אבל אלמנ' שלא נבעל' דין בתול' יש לה לענין שמח' וכ"כ הרמב"ם פ"י דאשות בעול' מיהו לענין ברכה כל שהיא אלמנ' אעפ"י שלא נבעל' דין אלמנ' יש לה דאינו שמח כל כך כשכבר נשאת וכן נרא' מדברי הרמב"ם פ"ב מה' ברכות מדלא הזכיר לשם בעול' כי אם אלמנ' והכי משמע מלשון רבי' ס"י ס"ב עכ"ל וכן נקט מרן בשלחנו הטהור גבי שמחה בעול' וגבי ברכ' אלמנ'.

ומדברי הרב בית שמואל נרא' שמסכים עם הרב בית חדש. גם בס' עצי ארזים הנדפס חדש ממש מסכים כהרב בית חדש במה שפירש כדברי הטור והרמב"ם והביא ראיה לזה ע"ש.

ולפי זה דאלמנ' שלא נבעל' דין אלמנ' יש לה לז' ברכות ה"ה לנ"ד שנשא' בחזקת בעול' ונמצאת בתול' אין מברכין כל ז' ומיהו אהני שישמח עמה ז' ימים וכמ"ש הרב בית חדש. הן אמת דהרב אדמת קדש הנז' בכלל העונ' כתב הנושא אשה בחזקת בעולה כגיורת וכיוצא.

הנך רואה דבשאל' ובראיה שהביא לא הזכיר גיורת ומשמעות דבריו בנשאת והי' סבור שנבעל' ומצא' בתול': ובזה לפי דברי הרב בית חדש ודעמיה נרא' דאין מברכין כל ז' כיון שכבר נשאת ולא היתה שמח' שלימה מתחיל' ועד סוף כמ"ל הפך דברי הרב ז"ל. אך בגיורת שהזכיר בסוף ויצא לידון בדבר חדש יש צד לומר דכיון דגיורת זו לא נשאת וגם מתחיל' הי' מסופק שמא לא חלו בה ידים גם לברכ' אפשר לברך כל ז' ובזה מורה הרב בית חדש דאם גיורת זו שלא נשאת מצאה בתול' יברך כל ז' ודוק היטב.

(נט) אלמון שנשא אלמנ' בג' ימי שמחה כתב הטור דמברכין שהשמח' ואשר ברא כל ג' ימי שמחתה וכ"כ הרב שלטי הגבורים והרב בעל ס' הזכרון. אמנם מדברי הרמב"ם פ"ב דברכות נרא' שאין לברך בג' ימים לאלמנ' בסעוד' אשר ברא שכ' וז"ל עד כמה מברכין אותה אם הי' אלמון שנשא אלמנ' מברכין אותה ביום ראשון בלבד וכו' ואם הי' בחור וכו' מברכין אותה כל ז' ימי המשת' וברכ' זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונ' מז' ברכות של נשואין בד"א שהיו האוכלים שעמדו בברכת נשואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלים אחרים שלא שמעו ברכת הנשואין מברכין בשבילם אחר בהמ"ז ז' ברכות כדרך שמברכין בשעת נשואין עכ"ל הרי מבואר דכתב דאם הי' אלמון שנשא אלמנ' מברכין אותה ביום א' לבד ופירש דהיינו אשר ברא.

אלמא אשר ברא לאלמון אין מברכין אלא ביום א' לבד ולא בג' ימי שמח' ונרא' דגם להרמב"ם באלמנ' לאלמון ביום ראשון אם היו אוכלים אחרים שלא נמצאו בעת נשואין

דזהו פי' פנים חדשות שאמרו בגמ' לדעת הרמב"ם מברך ז' ברכות גם לאלמנ' שנשאת לאלמון כדמוכח מסדור ודקדוק דבריו ז"ל.

אכן זו היא שקשה לדעת הרמב"ם שנרא' שדעתו ז"ל דאין חילוק בבחור בין יום א' לשאר ימי חופה והם שוים בשעוריהם דאם יש פ"ח מברך ז' ברכות ואם לא יש אפי' ביום ראשון מברך אשר ברא והדבר קשה דתלמוד ערוך בידינו פ"ק דכתובות דף ח'ע"א רב אשי אקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כלהו מכאן ואילך אי איכא פ"ח בריך כלהו ואי לא אפושי שמח' בעלמא הוא מברך שהשמח' במעונו ואשר ברא.

הרי מעשה רב דרב אשי קרי בחיל דיומא קמא בלא פנים חדשות בריך כלהו הפך הרמב"ם. וכבר קדמו שרים לישב דעת הרמב"ם בזה.

והרמ"ע מפאנו ז"ל בתשובותיו סי' מ' כתב על דברי הרמב"ם וז"ל נראה שהוא מפרש דרב אשי לא הי' קרוא בי רב כהנא ולא הי' בשעת החופה אלא אקלע בהדייהו בין חופה לסעוד' ולפיכך יומא קמא בריך כלהו לכבוד עצמו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות בר מיניה וכו' עכ"ל ויש קצת סמך לפי' זה דרב אשי אקלע בין חופה לסעודה מדלא קאמר לבי הלולא וקאמר לבי רב כהנא לומר דלא היה בחופה על דרך מ"ש בתוס' בסוכה דף מ"ד ע"ב שדקדקו דרב לא באמצע הלל בא מדקאמר רב אקלע לבבל ולא קאמר רב אקלע לבי כנישתא ויש לדחות.

אמנם לשון הש"ס דקאמר יומא קמא בריך כלהו מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות וכו' מוכח דיש הפרש בן יומא קמא לאינך דאי לא לימא רב אשי אקלע לבי רב כהנא וכל ז אי איכא פ"ח בריך כלהו ואי לא אפושי וכו'. וראיתי להרב מהראנ"ח בתשובותיו ח"ב סימן מ"ה שכתב וז"ל ומ"ש רב אשי יומא קמא בריך כלהו מפרש הרב ז"ל דעל ברכת הנשואין קאמר דיומא קמא ודאי בריך כלהו אבל מכאן ואילך אי איכא פנים חדשות וכו' א"נ אפי' אי על הסעודה קאמר ודאי איכא פנים חדשות שלא שמעו הברכות דלחויב הברכות בעשרה סגי ומסתמא לא היו רוב עם ובסעודה היו הרבה וכו' ולכך קאמר דיומא קמא ודאי בריך כלהו מכאן ואילך וכו' עכ"ל ותירוץ ראשון הוא קשה לפרש יומא קמא על ברכת הנשואין.

ותירוץ שני אף שהוא קצת דוחק מ"מ מצאתי בארחות חיים ה' ברכת מזון דף ל"ו ע"ג אות נ"ח ובכלבו ריש דף כ"ה שכתבו וז"ל ונראה שהטעם שמברכין אותן יום ראשון לפי שאי אפשר שלא יהיה שם מי שלא שמען בשעת נשואין ומיום א' ואילך אין אומרים רק אשר ברא אם אין שם פנים חדשות שלא שמען עדיין עכ"ל ולפי דבריהם היינו דקאמר רב אשי יומא קמא בריך כלהו וכמו שפי' מהראנ"ח בתירוץ שני ונעלמו ממנו דברי הכלבו (כי א"ח לא יצא לאור בזמנו) וכן מהרמ"ע ומשאר אחרונים כי צללו במים אדירים לתרוצי סוגיא לדעת הרמב"ם ולדברי הכלבו הדברים מרווחים ואי חזו דברי הכלבו הקולות יחדלון ומהראנ"ח הי"ל להביאו כי הוא תניא דמסייע ליה.

והוי יודע דבכלבו סמוך לזה יש חיסור לשון והוא מבואר ועיין בא"ח. ומהריט"ן בתשובותיו סי' ע"א הביא פלוגתא דהרמב"ם והרא"ש בפי' פנים חדשות וכתב דהרמב"ן

ס"ל בפ"י פנים חדשות כמ"ש הר"ן בשמו ע"ש וכתב הרב זה לפי שלא ראה חידושי הרמב"ן.

אבל הרואה יראה בחידושי הרמב"ן דקודם מ"ש הר"ן בשמו פי' פנים חדשות שלא אכל שם ז' ימי משתה וכן פירש"י וכו' ע"ש. והנה מרן בש"ע תפס לשון הרמב"ם וכבר כתבנו דמדברי הרמב"ם מוכח דאין מברכין אשר ברא בג' ימים לאלמון שנשא אלמנה זולתי ביום א'.

וראיתי להרב מהר"ר ישועה זיין ז"ל בתשובותיו כ"י שכ' דמאחר דמרן כתב כהרמב"ם ומוכח דאין לברך אשר ברא בג' ימים לאלמון ואלמנה כי אם ביום א' במקום שלא יש מנהג קבוע כהטור לא יברכו דס' ברכות להקל. והיכא דלא סעדו ביומא קמא כי אם בלילה שלאחריו דאיכא פלוגתא וכתב מהריק"ש דספק ברכות להקל מסתברא דיאמרו הא מיהא אשר ברא כיון דלהטור ושה"ג מברכין כל ג' עכ"ד הרב מהר"י זיין (כפי אשר כתוב בזכרונותי) וכן ראיתי להרב מהריט"ץ סי' הנז' שכתב דסברת הטור דיברך אשר ברא בג' ימים לאלמון ואלמנה היא סברא יחידית וקרוב דכל הפוסקים פליגי עליה ע"ש ועיין בש"ות הרדב"ז דפוס ויניציא סי' תקע"ו ודפוס פיורדא סי' תכ"ד.

איברא דיש לצדד דמרן ס"ל כהטור כנראה מסתמות דבריו בבית יוסף ובדק הבית אלא דבש"ע תפס לשון הרמב"ם. ומדבריו נראה דלא למנה אין מברכין ביום א' בסעודה ז' ברכות וגם לא הזכיר דין סעודה א' בבתולה.

ומסתמות דבריו בב"י ובדק הבית משמע דס"ל כהטור דמברכין ז' ברכות לאלמון שנשא אלמנה בסעודה א' אפי' לא אכלו אלא בלילה שלאחריו. וכ"ש בבתולה.

אלא שבש"ע תפס לשון הרמב"ם וק"ק על הר' כנה"ג הגה' הטור אות כ"ח שכתב וז"ל בסעודה א' וכו' וכ"כ הרא"ש וכ"כ רבינו ירוחם ורבי' ב"י שכתב בספרו הקצר שכתב אין מברכין אותה אלא יום א' בלבד סעודה קמיתא קאמר עכ"ל והרואה יראה דמרן בש"ע לא כתב ביום הראשון אלא באלמנ'.

ובודאי פליג רבי ירוחם באלמנ'. ותו דנרא' דהרמב"ם והרא"ש והטור חלוקים בפ"י יומא קמא כמ"ש מהריט"ץ ע"ש באורך.

וכמדומ' לי שברוב גלילותנו נהגו כטור ודעמיה. וכן ראיתי להרב המובהק נזר החסידים כמהר"ר יהודה האבילייו ז"ל בהגה' מכתובת ידו שכ' על דברי מרן בש"ע שיברכו שהשמח' במעונו באלמון שנשא אלמנ' בג' ימים וה"ה שיברכו אשר ברא כמ"ש הטור עכ"ד וכ"כ איזה אחרונים.

(ס') סי' ס"ד דין א'. שלא יעשה מלאכ' וכו' מלשון הרמב"ם פ"י מה' אשות שכ' אינו עוסק במלאכתו וכו' יש מי שהבין דדוקא במלאכתו המיוחדת לו אבל מלאכ' קלה יכול לעסוק וכן נרא' ממ"ש ולא ישא ויתן בשוק משמע בשוק אינו נושא ונותן אבל בבית דבר קל יכול לישא וליתן.

ואין הדבר כן דכל זה תקנו כדי שישמח עמה ולכן כל מלאכ' אפי' קלה וכל דבר המונע מלשמח' לא יעשה. ואם הוא ת"ח ורגיל לעסוק בעיון נמרץ נרא' דבימי חופתו לא לטריד בעיונו דשכיח"א ליה לשמח כלתו.

ומ"ש בהגה' וחתן אסור בעשיית מלאכ' וכו' כתבו הרב חלקת מחוקק והרב בית שמואל דמור"ם חידש דלא מהני מחילה שלה ואני בעניי אומר דאם איתא הו"ל למור"ם לפרש ולא לסתום. ותו דאין דרכו של מור"ם בהגה' לחדש חידושים מדעתו שלא הביאם בדרכי משה.

ומה גם דבדרכי משה הביא דברי רי"ו דיכול' למחול על שמחתה ושתק ולא פליג עליה. וידוע כי כל הגהותיו מהבית יוסף ודרכי משה לוקחו.

ואפשר דמין בש"ע נקט לשון הטור דלא קאמר אסור ולכך כתב הוא ז"ל דאיסורא איכא. וכן נרא' מדברי הרב הלבוש דאם הבין כמ"ש הרבני הנז' הוה מפרש.

וראיתי להרב המובהק מהר"ר יעקב פראג"י מהמה זלה"ה בתשובותיו כ"י סי' ק"ב שכ' דחתן שיש לו שותף מותר לשותף לפתוח החנות בימי החופה. וזה שנים בהיותי בארץ מצרים כה הראני הרב הכולל כמהר"ר אברהם מונסין זלה"ה תשו' אחת שכ' על זה הוא ז"ל לאסור איסר לשותף ואני הדל דחיתי ראיותיו ואמרתי לו שאין ראיותיו מכריעות ולהרב הנז' שומעין שאמר כהלכ' להתיר.

ושוב ראיתי בספרי האחרונים שהתירו כדברי הרב הנז' (סא) סי' ס"ו.

דין א' הגה'. וי"א דאין לסמוך אעדים וכו' ראיתי בהגהות הרב הגדול מהר"ר ישראל בנימין כ"י (שהי' בזמן מהריק"ש) שכ' על זה וכן ראוי להורות.

סימן ע' דין ח'. עמד אחד מדעת עצמו וכו' פי' אבל מדעתו של בעל או בפניו או אם הוא תפוס חייב וכן כתבו ז"ל בפורע חובו של חבירו וע' מ"ש הרב כנסת הגדול' בחשן המשפט סי' קכ"ח.

ומ"ש וזנה משלו וה"ה ברפוא' ושכר דירה. סימן ע"ה הגה' דין א'.

אבל אינו יכול להוציא מעיר לכרך או להפך וכו'. מעיר מצרים לעיר דאמיאט יכול להוציא ואם תמאן היא מורדת.

הרב החסיד מהר"ר חיים כפוסי בעל הנס זלה"ה והרב המקובל מהר"ר אברהם מונסון הזקן זלה"ה בתשובותיהם כ"י וקיימו דבריהם הגאונים מהר"ר בצלאל ומהר"ר אברהם סכנדרי זכר כלם לחיי עד: סימן עו דין יו"ד. ומותר להתיחד עמה ז"ל הגהות מיימוניות פי"ד מהא דמותר להתיחד עמה ק"ו מנדה כדאשכחן פ"ק דסוטה ומה נדה שהיא בכרת וכו' ורבנן לא פליגי שם אלא מטעם דבנד' יש לה התר תאמר בסוטה וכו' וא"כ זו יש לה גם כן התר ע"י ג' הדיוטות ובסוט' דף ז' ע"א תוס' ד"ה א"ל ק"ו ופרכוהו וכו' וכ"כ רש"י ופרכוהו שכן יש לה התר לפי זה מ"ש הרב בית שמואל ללא צורך עכ"ל בה"ט.

ולא ידענא מאי קאמר דהן הן דברי הרב בית שמואל ס"ק ט"ז דהרב גופיה זכר עשה לדברי התוס' שביארו דהיא הנותנת לאו פירכא היא וכ' ולמ"ש התוס' התם ניחא ע"ש ודוק. (סב) סי' פ"ג דין א'.

החובל באשת איש וכו' יש להסתפק מי שחטף מצוה וברכ' מאשת איש דקי"ל שישלם עשרה זהובים כמבואר בח"מ סי' שפ"ב. אם בעלה זוכה בו מי אמרינן דכיון דצער דגופא לא זכי ה"נ הא דמי לצער גופה ונפשה מרה לה על מצוה דאזלת מינה וכמ"ש גבי פלטי בן ליש דבכי על מצוה דאזלא מיניה.

או דילמא שאני צערא דגופא צער בנגע וזה צער מחשב' ולא דמי לבשת: והרב יעב"ץ בס' לחם שמים מס' חלה כתב דאם קדם הבעל והפריש חלה חייב לתת לאשתו שכר מצוה וברכה עשרה זהובים כדין חוטף מצוה ומדמי ליה לדין זה כשחבל הבעל באשתו דמשלם לה מיד כל הנזק והבשת והצער ע"ש ולי אני הדל דבריו לא האירו ואינן מחוורין כמו שרמזתי בס' הקטן מחזיק ברכ' א"ת סי' רס"ג ע"ש ומשמם באר"ה ועוד כתבתי במ"א בס"ד.

(סג) סי' פ"ה דין י"א. הגה'.

נתן לה אביה וכו' מאיש לוקח' זאת ההגה' הרשב"א בתשו' והיא בתשובות המיוחסו' להרמב"ן סי' ק"ו ושם הלשון מוטע' וכבר כתב הרב בצלאל ז"ל שתשובות המיוחסות מלאי השגיא' ורבו הטעיות. ומרן בבית יוסף הביא קצור התשו' ומהריק"ש ז"ל הביאה סוף סי' זה.

ונרא' מהאחרונים שתשו' זו מוסכמת ולא רבו עליה וכן נרא' מהרב כנסת הגדול'. ויש להסתפק אם האב כתב שטר סלוק גמור לבת מהירוש' ושהוא מניח לה סך כך וכך והשאר יהי' לתתו לטוב בעיניו.

ואחר ימים כתב מתנה מהסך הנשאר שנותן לבתו סך כך וכך על מנת שאין לבעל' רשות בו ולא בפירותיה ולא בפירות פירותיהן עד עולם בחייה ובמות' אם בזה יודה הרשב"א מאחר שסלק' מהירוש'. וע' סי' צ' וצ"י.

(סד) בכור שהטילו בו מום ששמעו לכהן שהי' אומר שאם נקטע' אזנו הוי מום ואסרנוהו והכהן הי' עני ביותר ואין לו במה לפרנסו וכשאמרנו לו שצריך להמתין עד שיפול בו מום מאליו בחמת רוחו הלך מעצמו והוציא מחוץ לעיר ושלחו לנפשו. ושם הי' ישראל מבני הכפרים ומרחוק ראה ורץ ובא לו ולקחו ואחר זה בא לעיר מה המעש' הזה וספרו לו גופא דעובד'.

ויש להסתפק אי שרי לישראל הכפרי הזה כיון דלפי האמת בעל מום הוא אלא שאסרוהו משום קנס. ולישראל הכפרי הזה שמצאו אם מותר וצ"י.

(סה) בעיר מצרים יע"א עשינו מעש' באחד שהוציא את אשתו משום שם רעאך לא אמר בפני בית דין לא קודם גרושין ולא בעת הגרושין שהוא מוצי' משום ש"ר וגם בית דין לא אמרו לו הוי יודע וכו' כמ"ש בא"ה סי' יו"ד ואחר זמן מועט רצה להחזיר'. ומחינו בו לצאת ידי חובת הרמב"ם דפסק דאפי' לא אמר וכתב הרב מהרשד"ם א"ה סי' צ"ז דמי יקל נגד הרמב"ם.

ומה גם בארץ מצרים דמארי דאתרא הוא וכתב הרב מהר"י פראג"י ז"ל בתשו' כ"י שהוא מקובל מגאוני מצרים שהרמב"ם במצרים רבם ולמדם תורה וכמעט רוב קהל

מצרים היו נוטים אחר הקראי ועקר דירתו הרמב"ם מנא אמון בעבור זה והחזיר כל קהל מצרים לדרך תורת משה וקבלת רז"ל: (סו) א"ה סי' קנ"ד דין י"ז.

גרשה לא תנשא לשלישי. הכי סתים תנא פ"ו דיבמות והכי איפסיק' התם הלכת' בנשואין ומלקיות כרבי דבתרי הויא חזקה.

ויש להרגיש על רש"י שכ' בעירובין דף מ"ז ע"א עקרה מחמת מזל שכבר נשאת לג' בני אדם ולא ילדה להן והוחזק' עקרה עכ"ל דאמאי שנה משנתו כרשב"ג לנשואין דבתלתא הויא חזקה הפך פסק ההלכ' דקי"ל כרבי והרב משנ' למלך פ"ב דסוט' סוף דין יו"ד כתב על דברי רש"י הללו ודע דמה שפירש"י בעירובין הוא ע"פ סוגית יבמות פ"ו דף ס"ד ואיכ' מ"ד דבתרי הוי חזק' ואיכא מ"ד בג' הוי חזק' ומדברי הריב"ש סי' ט"ו נרא' דס"ל דעקר' היא שהוחזק' שלא ילדה לב' בני אדם אלא דס"ל דאינו מחמת מזל אלא מחמת חול' עכ"ל הר' מש"ל.

ויש להרגיש דאמאי לא דקדק על רש"י דהלכ' רווחת בנשואין כרבי בתרי וכדברי הריב"ש ומבין ריסי עיניו ניכר דזה מחלוקת רש"י והריב"ש והלא דברי הריב"ש הלכה רווחת את כל ונוכחת. (סז) סי' קנ"ה.

כתוב בשאלתות דרב אחאי גאון פ' משפטים עד בת אחת עשרה שנה וששה חדשי' הרי היא קטנה מכאן ואילך כל ששה חדשים נערה לאחר זה בוגרת וכו' ע"ש ושמעתי מהרב הכולל כמהר"ר מאיר בן מרגי ז"ל דהוה מקהה אקהייטא שדברי הגאון ז"ל הם נגד הש"ס וכל הפוסקים. ואחר זמן רב האלהים אנא לידי שאלתות כתובו' על קלף ישן נושן ומצאתי שהגרסא כך אמר שמואל אין בין נערות לבגרו' אלא ששה חדשים בלבד.

בת י"ב שנה ויום א' זו היא קטנ'. מכאן ואילך כל ששה חדשים זוהי נערה מכאן ואילך זוהי בוגרת לא צריכ' אלא ביומא דמשלם ששה חדשים וכו' עכ"ל.

(סח) סי' קנ"ז. דין ד.

הגה'.

המקדש אשה ויש לו אח מומר יכול לקדש ולהתנו' וכו' שאם תפול וכו' לא תהא מקודשת. כתב הרב גור אריה שכן עשה מעש' הרב מהר"ם זכות ז"ל ורבני אשכנז נודע דנקטי בשפולי גלימיה דמור"ם וכך הסכימו הרב שב יעקב א"ה סי' ט"ל וה' נודע ביהוד' א"ה סי' נ"ד.

והרב שבות יעקב ח"א סי' קכ"ו סבר דביש לו אח מומר יכול להתנות כהוראת מהר"י מברונ"א אך לא ביש לו אח חרש. ודע דאע"ג דבני אשכנז נקטי כמהר"י מברונה ומור"ם היינו טעמא דתדיר ולא פסיק פוסקים על הרוב כמור"ם וכ' הרב פנים מאירות בתשו' דאשכנזי דעוש' איזה קולא כמרן בית יוסף נגד מור"ם ראוי לעונש וגם באיטליא יש כמה קהלות אשכנזים ונוהגים בערי איטליא קצת כמור"ם.

אמנם אנן בארץ ישראל ומלכו' מצרים ודמשק ובני המערב פנימי וחיצון וגלילות טורקיא"ה נוהגים כמרן וכבר כתב מהראנ"ח בתשו' דקבלנו הוראותיו (לבד בממון בח"ל דנוהגים לו' קים לי) ובדין זה כתב מרן בבית יוסף דלהתנות שלא תהיה זקוקה

ליבום נשתקע הדבר שלא מצינו מי שהתנ' כן ומוכח דמרן חולק גם על מהר"י מברונא וכ"כ קצת מהאחרונים וגם דקדקו מהרב תרומת הדשן דעל' קאי ועכ"פ אי מרן ס"ל כמהר"י מברונא הול"ל דיש תקון במתנ' לבטל הקדושין ובפרט שכ' דלא ראינו מי שהתנ' כן ומסתמא שלא ראה מי שהתנ' כמהר"י מברונא דאי לא הי' צריך לאומרו.

גם הגאון החסיד כמהר"ר יוסף שמואל אב"ד מפפד"מ חולק על מור"ם כמ"ש בריש תשובות ספר מעיל צדקה. גם הגאון המפורסם מהר"ר אברהם ברודא בתשו' מעיל צדקה סי' א' מגמגם בה והאריך לפלפל בזה.

גם ראיתי לרב אחד בכ"י שתמה על הרמ"ז שעשה מעשה בזה. גם הרב בית דוד א"ה סי' נ"ז נתקש' בהורא' זו דעושה כל בב"ז.

ומוקי לדברי מהר"י מברונא דיועיל דוקא לארוסין שלא תפול בקדושין אבל על נשואין לא שייך תנאי ע"ש וכנרא' שלא ראה הר' בית דוד דברי הרב ב"ח ותשוב' תה"ד שמביא הרב ב"ח. ומ"מ הרי חולק בנשואין.

גם הרב דבר משה א"ה סי' כ"ו הגם דראה מ"ש גור אריה דהרמ"ז עשה מעשה כתב דאין להקל נגד מרן ע"ש. וכבר כתב הרי"ף על דברי רבי' יאודאי גאון פ' האש' רבה דאי איתא להא מילתא לא הוו שתקי קמאי מינה ונשתמשו האחרונים בזה.

(סט) סי' קע"ה. דין ח' הגהה.

וה"ה אם הי' נשוי נכרית וכו'. זו סברת ריא"ז והביא' הר' כנה"ג ריש סי' קנ"ו וכמעט שדחאה ויש להרגיש דלא זכר דמור"ם הביא' בפשיטות.

ומהרח"א במוצל מאש דת סי' נ"ה האריך לחוש לסברת ריא"ז. ובעה"ק ירושלים תו' בשנת תקפ"א עשו מעשה וחששו לסבר' ריא"ז ולא הניחוהו לכנוס.

ואחר זמן רב נדפס ס' בני אברהם להרב המופלא מהר"א מיוחס ז"ל והאריך הרבה בענין זה ע"ש. (ע) א"ח סי' נ"ח דין ו'.

אם עברה שעה ד' ולא קראה קורא אותה בלא ברכותיה וכו' כמו צע"ר בנפשי על רבים בערים האל שקוראים ק"ש בברכותיה אחר שעה ד' שאינם קמים בשעה שהצבור מתפללים וכשקמים עבר זמן ק"ש וכשמתפללי' וקורין ק"ש ביחיד עברה שעה ד' וקורין ק"ש בברכותיה. וכמה חטאות חוטאים.

להתפלל ביחיד. ולאבד קדיש וקדוש'.

ומברכין ברכות יוצר נגד מה שפסק מרן דאם עברה שעה ד' שאין לקרות הברכות. ומ"מ אין לומר להם שלא יאמרו הברכות זכיון דהרמב"ם וה"ר מנוח בשם כל המפרשי' והרמ"ע באלפסי זוטא והרב אבודרה' בשם חידושי רב"ש והפר"ח סברי שיכול לו' הברכות אחר שעבר שעה ד' א"כ יש להם על מה שיסמוכו.

וגם התוס' כתבו הרשב"א וארחות חיים שנסתפקו אם יכול לומר הברכו' עד חצות או כל היום ע"ש אלמא עד חצות פשיטא להו אלא דמספקא להו אי מצו למימרינהו כל

היום. ומאחר שכל הגדולים האלה סברי דמצו לברך אחר ד' שעות ורובם סברי כל היום אלא דהתוס' מספ"ל אי דוקא עד חצות.

הנח להם לישראל לברך הברכות דק"ש אחר שעה ד' ונא אכחד דיש להרגיש על ה"ר מנוח שכ' דכהרמב"ם דעת כל המפרשים שהרי רבינו האי גאון ורבינו יצחק נ' גיאת סברי דאחר שעה ד' אין לברך הברכות וקעבר בלא תשא. והנה בעיר א' נהגו לקרות ק"ש בניגון ורצו לבטל המנהג והי' מחלקת כמ"ש במחב"ר סי' ס"א.

ואחר זה ראיתי בס' כף ונקי כ"י להחכם השלם החסיד כמה"ר כליפה מלכה זלה"ה שהי' מחלקת בין חכמי מערב כשמשוררים אם לשורר ג"כ בתיבת ה' ות"ח זקן עשה שאלת חלום ע"ז והשיבו לו רננו צדיקים בה' עכ"ד (וראיתי בס' מעש' ה' להגאון מהר"א אשכנזי שכ' במעש' מצרים סוף פרק ה' הביא מ"ש על שם המפורש דמבליעו בנעימ' וכתב דמכאן ראיה לש"ץ דמנגנים בשם עצמו ואף שמרבים מוצאות בניגון ויש סמך מפ' רננו צדיקים בה' ודרש הפ' על פי זה עיין בדברי קדשו באורך ובאמת שאין ראיה מהשם המפורש שהי' מוכרח מאד להעלימו ומה דמות יערוך והי' כנגן המנגן.

וכ"ש לרבות המוצאות. אמנם חזו גברא רבא דמן השמים השיבו בחזון ליליא לאחד קדיש כדבריו בפ' רננו צדיקים בה' כמ"ש) וע' בתשובות מהרב גאטיניו בזה והיא לו נדפסה מ"ש בזה ע"ש.

ודע דשעות אלו מתחילין מעמוד השחר כמו שהסכימו האחרונים דלא כהרב הלבוש ז"ל וע' בס' מנחת כהן ומר וקציע' ולחם שמים להרב יעב"ץ וכן פשטה ההורא' בכל המקומות. (עא) סי' קל"ה.

כתבתי בענייני ברכי יוסף ומחב"ר דמהירושלמי נרא' דב' וה' תקנת עזרא ע"ש וראיתי לרבינו ירום נתיב ב' ח"ג שמביא הירוש' דשבתות וי"ט ור"ח תקן משה רבינו ועזרא תקן ג' בב' וה' ומנחת שבת. ועמ"ש בברכי יוסף.

ובאגוד' דף קל"ב הביא מירו' דעזרא תקן ב' וה' ומנחת שבת ומה שכתבתי במחב"ר דמוכח מהרב המאירי שהירושלמי חולק כונתי דכתב דמס' סופרים פליג על תלמודין ומסתמא לדידי' אתי הירוש' כמס' סופרים ועמ"ש הרב המאירי ריש מגילה ודוק בדבריו. (עב) מעש' בלוי שנעש' חתן תורה ולא יש לוי אחר בבהכ"נ ונסתפקו אם צריך לצאת והכהן יקרא שני פעמים.

ונרא' דאינו צריך לצאת דמנכרא מילתא טובא שהוא חתן תורה ובעל שמחה ואין כאן שמץ חשדא שהוא פגום. וכן כתב מרן בבית יוסף בסי' קל"ה בכלל הטעמים שכתב לדחות דברי מהר"י קולון שרש ט'.

והסכים עמו הרב פר"ח ודידן עדיפא. והנה הרב שיירי כנה"ג ריש סי' קל"ה כתב וז"ל כתבתי בתשובות כשהחתן כהן או לוי קורין לכהן ולוי אחר ואחר שישלימו הסדר קורין לחתן ואעפ"י שמהר"א ירושלמי במחזור רומניא כתב דהעיקר דקודם שיתחיל הסדר יקרא לכהן תחילה בס"ת שלו אין מנהגנו כן אלא כמ"ש וכ"כ הרוקח סי' שנ"ה עכ"ל וז"ל הרוקח שם סי' שנ"ה כשאירע חתן כהן הוא קורא ראשון על שם וקדשתו לכל דבר

שבקדוש' כשאר כהנים וכו' וקורין לו פרשה קטנה וכו' עכ"ל וזה כמו שכ' מהר"א ירושל' ואיך כתב הרב דהרוקה כתב דאתר שישלימו קורין לחתן.

ונרא' דט"ס יש וצ"ל דקודם שיתחיל הסדר יקרא לכהן תחיל' בס"ת שלו וכן כתב הרוקה סי' שנ"ה אין מנהגנו כן אלא כמ"ש כצ"ל. ומסתמות דברי הרב שיירי נראה דהחתן הכהן או לוי אינו יוצא מבית הכנסת כדעת מרן.

ובכנסת הגדול' כתב משם הרב לוי טריויס דגם כשאין הכהן יוצא יקרא המתנדב ראשון ע"ש. והנה כי כן בנ"ד א"צ לצאת החתן הלוי.

ואעפ"י שמדברי הרב מהר"ר לוי טריויס צרפתי שהביא הרב כנה"ג משמע דראוי הוא שיצא הכהן אלא דאם מסרב לצאת כנדון מהריק"ו יקרא המתנדב אף שלא יצא הכהן מ"מ מדברי מרן והפר"ח והשיירי מוכח דאינו צריך לצאת. ונ"ד עדיף מנדון מהריק"ו שהנשאר ואינו עולה הוא בעל השמח' וניכר מאד דמשו"ה עולה אחר.

וכיון דהותר לן לשבת שם ולא לעלות צריך לעשות תקנת רז"ל שיקרא כהן פעם ב' במקום לוי. וכשיעל' החתן בתור' יאמרו אעפ"י שהוא לוי: ע"ג ש"ץ סומא שקרא בס"ת עם העולים נסתפק רב חביב"א בס' קול אליהו ס' ב' אם הצבור יצאו ידי קריא' והביא ראה מדברי הסמ"ג.

ואני הדל בס' הקטן ברכי יוסף סי' מ"ט הבאתי ראיה זו משמו של הרב הנזכר ולפי קיצורי דחיתי אותה ע"ש. ועתה עלה בכב"ש מזבח הדפוס ספרו הנחמד הנזכר וראיתי שם שהסמ"ג קשיא ליה דאמאי בעינן קרא ע"ש.

והרוא' יראה בסמ"ג שלשונו הוא כמו שהבאתי בכר"י וכונתו דמשום דברים שבכתב לעצמו שרי אף לכתחיל' ולאחרים לכתחיל' אסור ודוק הטב בלשון סמ"ג ולכל הדברות לא נתקש' כמ"ש הרב הנז' דק"ל אמאי בעי קרא (וצ"ל ס' יריאים). ולענין דינא מקום יש בראש שיצאו הצבו' ידי חובתם שעיקר התקנ' הי' מטעם שלא ישהו ג' ימים בלא תורה ואין עיקר התקנ' שיקראו בס' תורה רק משום דברים שבכתב קורין בס"ת ואם הש"ץ עבד איסורא לגרמיה הוא דעבד אבל הצבו' שמעו הפרש' וזהו עיקר התקנ' ולפ"ז שפיר כתב מהראנ"ח הן אמת דצריך לעמו' בענין כל מילתא דאמר רחמגא לא תעביד אי עביד מהני דהוכיח הרב שער אפרים בתשו' סי' קי"ג דאיתיה אפי' באיסורין דרבנן וכ"כ הרב בני חיי בי"ד סי' של"ד דדוקא היכא דאמור רבנן דאם עשו שפיר כהיא דפ"ה דביצה ובסי' של"ט.

גם אי נאמר בשוגגין דהצבו' שגגו ולא ידעו האיסו' ועיין בקונטרס מהר"א קארו בחזון נחום. וגם נדון זה לא דמי לעלמא.

וגם דאיכא מ"ד דהוא למצוה הא דדברים שבכתב ועוד חילוקים אחרים וצריך לעמוד בדבר ולהתישב יפה ואני אמרתי בחפזי (עד) סי' ק"ע. במחב"ר ציערת"י בעצמי על האחרונים אחרוני זמנינו מפני היד שנשתלח' לכתוב דברים קשים על הראשונים עיין שם.

ופוק חזי מ"ש מרן בבית יוסף י"ד סימן קי"ב על הטור שכתב על הרשב"א ואין נראה כן מן הירושלמי וז"ל לא הי' לו לכתוב כן דמשמע מדבריו דהרשב"א לא ראה הירושלמי הזה או ראהו ונעלמ' ידיעתו ממנו שאלו ידעו ונזכר ממנו לא הי' כותב כן וזה דבר שלא ניתן ליחשב בכך מאן דנהירין ליה שבילי דרקיע וכו' עיין שם ואם מרן כתב כן על רבינו בעל הטור שהיה בזמן הרשב"א או סמוך ממש.

אנן יתמי דיתמי מה נענה ומה נאמר. ועוד ראיתי לאריא דבי עילאי מתיל הרמב"ן ז"ל בחידושו לכתובות (נדפסו במיץ ע"ש הרשב"א) שכתב בקונטרס אחרון דף ע"ה ע"ב מהס' ביום הלחמו מלחמתה של תורה כתב וז"ל ואעפ"י שאין זה מחזור אנו נותנים ראשנו תחת כפות רגלי הראשונים ז"ל עכ"ל וחרדה ילבש המעיין בראותו דברי הרמב"ן הללו אש"ר ישב לחוף ימים ים הבבלי וירושלמי כמאן דמנח בכיסתיה אחד המיוחד משתו יגורו אליהם.

ובמקום גדולתו לימדנו יקר תפארת מעלת הראשונים ומי שיש לו לב ישא כמה וכמה ק"ו בעצמו ודי בזה. (ע"ה).

סי' קי"ב.

במח"בר הבאתי דברי רבינו תם בס' הישר שהביא הרב שבלי הלקט ע"ש ואחר זמן בא לידי בתורת שאלה תוספו' כ"י על ברכות ושם כתבו קרוב לדברי רבינו תם וקצת שינוי יש שכתבו וז"ל ולעולם לא תמצא שפייט שום קרובין ליום שני של י"ט ואותה דיום ב' דסוכות כתיב עליה במחזורים ישנים קדושתא כעין קלירית ועוד האריכו בזה ע"ש.

ואתה תחזה כי שם במח"בר הבאתי שהרב יעב"ץ כ' שדברי הרב כפתור ופרח בענין ר"ג הם קשים. ועתה בא לידי ס' כפתור ופרח וראיתי שם מ"ש דף י"ד ודף ט"י ודבריו תמוהים מאד ע"ש ודוק.

(ע"ו).

סי' קנ"ח.

דין ג'.

אם אוכל פחות מכזית וכו'. בספרי הקטן ברכי יוסף אות ד' כתבתי בעניותי דנקיטינן כדעת יש מי שאומר שכתב מרן בדין זה דפחות מכזית אין צריך נטילה.

ומיהו שם אות ז אנכי העירותיהו דחזינא למרן סימן תע"ג בטבול הכרפס שכ' דיטול על פחות מכזית. והשתא ממ"נ קשה אם נאמר דמרן נקיט כסברת יש מי שאומר בדין זה א"כ כ"ש דלטבולו במשקה א"צ ליטול א"כ כ"כ בס' תע"ג הו"ל דיקח פחות מכזית וא"צ ליטול ואמאי פסק שם להפך.

ואם נאמר דדעת מרן דאפילו על פחות מכזית בעי נטילה לא הונח לנו אמאי מיייתי בדין זה סברת יש מי שאומר לחוד. ועתה ראיתי להרב מהר"י עייאש בס' מטה יהודה דבדין זה הסכים הלכה למעשה דעל פחות מכזית א"צ נטיל'.

ובסי' תע"ג כתב דדעת מרן שם דאם רוצה יכול ליקח כזית מכרפס אלא דאינו חיוב ליקח כזית ומשו"ה כ' שם דיטול דאפשר שיאכל כזית כרפס דברצונו תליא מילתא עש"ב. ועם האדון הסליחה דנראה פשוט דדעת מרן דלכתחיל לא יקח אלא פחות מכזית כרפס וכמ"ש בב"י משם מהרי"ל לאפוקי נפשיה מפלוגתא אלא דאם אירע שאכל כזית לא יברך וכמ"ש בב"י דנקיטין כהרשב"א והן הן דבריו בש"ע שם דיקח פחות מכזית לכתחילה ולא כזית אלא דאם בדיעבד אכל לא יברך.

וזה פשוט דהגם שכ' בב"י דנקיטין כהרשב"א שלא יברך אחריו הרי בסי' תפ"ו כ' בהדיא בב"י דראוי לכתחילה ליקח פחות מכזית לאפוקי נפשיה מפלוגתא וכמ"ש מהרי"ל וכ"כ בהגהת סמ"ק ר"ך. ומסתמא כן דעתו בש"ע.

והדרא קושיא לדוכתא דמאחר דלכתחילה יקח פחות מכזית אמאי הצריך נטילה והוא הפך דעת יש מי שאומר שכ' בדין זה. ויש מי שרצה לומר דדעת מרן להחמיר בטבולו במשקה טפי מפת והיינו כדעת התוס' בפסחים דף קט"ז דטעם טבולו במשקה דצריך נט"י היינו משום טומאה דלא יטמא משקין וכפ"ז אף פחות מכזית צריך נט"י משא"כ פת דהוי משום קדושה פחות מכזית לא בעי נטילה והיא סברת יש מי שאומר דדין זה עכ"ד.

ואנא בריה קלה לא נחה דעתי הקצרה בזה דאינו סברא להחמיר בטבולו במשקה טפי מפת והרי על הפת מברכין על נט"י כשנוטלין ובטבולו במשקה אין מברכין על נט"י כשנוטלין. וגם לכאורה לא מצאתי סברא זו בראשונים להחמיר טפי בטבול במשקה יותר מפת.

ותו דכ' בדין זה סברת יש מי שאומר ומשמע דיש חולקי' והו"ל להכריע דגם בפחות מכזית יטול דלא יהא טבולו במשקה חמור מפת. וגם לפי כלל הסמ"ע הנודע לא איפרק מחולשא.

והיותר נכון לישב דעת מרן הגם דיש צדדים בכל האמור אפשר לומר דכיון דבש"ס הצריכו נטילה בטבול ראשון הגם דעתה מחמת המחלקת שנחלקו הפוסקים אם יברך בנ"ר התקינו שיאכל פחות מכזית כמ"ש הגהת סמ"ק ומהרי"ל ונמשך אחריה' מרן לא רצה מרן לעקור הנטילה בטבול ראשון כיון דהוקבעה בכל ישראל.

ולעולם דדעתו ז"ל כדעת יש מי שאומר דעל פחות מכזית לא בעי נטילה בין בפת בין בטבולו במשקה. וראיתי בס' עצי אלמוגים שנדפס מחדש ובא לידינו מקרוב והוא לאחד מגדולי הדור הי"ו שבדין זה הביא ראייה מהטור סי' תע"ג דאף על פחות מכזית בעי נטילה ע"ש באורך ולי ההדיט אין ראייה מהרא"ש והרשב"א והטור דהם סוברים דאין צריך כזית כרפס דהוי להכרא אך לכתחילה אי בעי אכיל כזית ואין מונע כלל ולהכי תקנו נט"י כאשר ירא' הרואה בתשובת הרשב"א ובדברי הרא"ש.

גם אין ראייה מהתוס' כמ"ש הרב עצי אלמוגים. ולכן נראה דלדינ' א"צ נטילה על פחות מכזית וכמ"ש הרב מהר"י עייאש ודלא כמ"ש הרב עצי אלמוגים.

וחזה הוית להה"מ פ"ח דחמץ עמ"ש הרמב"ם שם ואוכל כזית וכו' שכ' וז"ל פי' ואינו מברך אחריו וכ"כ הרשב"א ושיעור כזית הוא כדעת רבינו לפי שאין אכילה פחותה

מכזית וראיתי מי שכ' כל שהוא לפי שאין זה אלא כדי שישאלו התנוקות עכ"ל ומדקדוק דברי הה"מ וסידור לשונו משמע קצת דהרשב"א מצריך כזית דאחר שהזכיר הרשב"א כ' ושיעור כזית הוא כדעת רבינו.

ואח"ך הביא הסברא אחרת בלשון יש מי שכתב אמנם מבואר בתשובת הרשב"א במיוחסות סי' ר"ב דאין צריך כזית ובבציר סגי שאינו אלא כדי שישאלו התנוקות ועיין שם בתשובות המיוחסות סי' ר"א ובח"א סי' ע"ב וסי' רמ"א. והגהות מיימוניות תמהו על דברי הרמב"ם דעידי אכילה כתיב בטבול א' והסכימו דהוא ט"ס והרשב"ץ ז"ל במאמר חמץ דף ל"ה ע"ב כ' וז"ל והרמב"ם כ' דצריך כזית דאין אכילה פחות מכזית והרשב"א כ' דכיון דמשום הכרא דתנוקות הוא פחות מכזית סגי.

ואני אומר כיון דצריך נט"י דבעי כזית כדין אוכל פח דצריך נט"י דלא מסתבר דבפחות מכזית אף שמברך המוציא לבעי נט"י עכ"ל. וק"ק דכיון דהוא ז"ל טעמא טעים להצריכו כזית כי נט"ל עליו.

אמאי כתב בטעמו של הרמב"ם דאין אכילה פחות מכזית דהוא דבר קשה דמי זה אמר אכילה בטבול א' עד שנאמר אין אכילה וכו' והו"ל דטעם הרמב"ם היינו משום דכיון דבש"ס מצרכו נט"י כמבואר בע"פ דף קט"ו מינה דצריך כזית וכמ"ש הוא ז"ל. ואחזה אנכי להרב עצי אלמונים נר"ו שכ' דדעת הרמב"ם שכ' דיאכל כזית כרפס היינו דעל פחות מכזית נסתפק אי בעי נטילה ולא רצה לומר דיטול מספק דאיכא ברכה לבטלה ולכן הצריך כזית והצריך נטילה וברכה לדעתו דמברכין על טבולו במשקה והאריך לבאר ספיקו של הרמב"ם בפחות מכזית ע"ש.

ועם האדון הסליחה דהוה מצי למימר בפשיטות דהרמב"ם סובר דבפחות מכזית אין צריך נטילה ומדחזינן בש"ס דטיבול ראשון בעי נטילה שמעינן דבעי כזית על דרך שכ' הרשב"ץ. ואמאי עייל בפרצא דחוקה לו, דמספקא ליה להרמב"ם ולצדד כמה צדדים דעל הרוב עיין לו ראתה להרמב"ם דרוח ה' דיבר בו וכל התורה על הרוב בדעתו הרחבה ערוכה לו בפשיטות ולא בדרך ספק.

(ע"ז).

סי' ר"א.

דין.

אם יש שני גדולים בשלחן נראה שגדול בוצע והיותר גדול מברך ברכת המזון שיש ו' ברכות. אמנם שמעתי שהגדול יותר בוצע כדכתיב והוא יברך הזבח והוא במקום בעל הבית.

והמוציא הוא הרמנא שאין אחד יכול לפשוט ידו. אבל ברכת מזון אפילו ארח פשוט מברך.

כן ראיתי להחכם השלם החסיד כמהר"ר כליפה מלכה ז"ל בס' כף ונקי בכ"י. ועמ"ש אני בעניי במחב"ר סי' קס"ז ועיין מ"ש הרב מהר"י עייאש ז"ל בספר וזאת ליהודה שיש להשיב על דבריו כאשר יראה המעיין.

והנה בספרי הקטן מחב"ר בסוף סי' קצ"ט כתבתי דהגם דרבא מלך אחר אביי מ"מ בחיי אביי רבא דאין דינא ע"ש. וכן משמע קצת ממ"ש הרא"ש בפסקיו בחולין פ' הזרוע אות ז שכ' ובימי רב יוסף לא היה רבא ראש ב"ד להלקות כי אביי מלך אחר רב יוסף ורבא אחר אביי עכ"ל משמע דרבא לא היה ראש ביד עד אחר אביי אבל הוה דאין דינא.

ודוק הטב.

ואתה תחזה בברכי יוסף סי' קצ"ט דהבאתי דברי הרא"ש והטור דנודר מזרע אברהם אסור בגרים ופלפ"ל כל שהוא על זה. ועתה נדפסו ח"י נדרים להרב הנמקי וכתב וז"ל ומסתברא דאפי' הגרים אינם בכלל זרע אברהם אבל ישנן בכלל בני אברהם דק"ל כר"י שאומרים בתפלה אלהי אבותינו עכ"ל.

ועמ"ש בריש קונטרס אהבת דוד בס"ד. (ע"ח) סי' רי"ו דין ב'.

עמ"ש אני בעניי בספר הקטן מחזיק ברכה. ועיין מה שכ' הרב המופלא מופת הדור מהר"ח אלפאנדארי ז"ל בהגהתו לס' בני חיי סי' כ"ב פ"ש באורך.

סימן רל"ג. במחזיק ברכה ריש הסימן הבאתי ירוש' פ' תפלת השחר אין הוה לכוון אריסטון ומטא יומא לשית שעין וכו' וכו' ע"ש.

שוב ראיתי בתוס' ישנים ביומא דף ל"ד ד"ה העולהדהביאו הירוש' הזה וגרסי תשע שעין. אבל הרא"ש בפסקיו פ' תפלת השאר גריס כנסחתנו שית שעין.

וע"ש מ"ש הרב מעדני מלך והרב שדה יהושע. ובתוספות ישנים דיומא הנז' בדפוס אמשטרדם הגיהו שית שעין ע"ש.

(ע"ט) סי' ר"ס. הרב הלק"ט כתב שלא תקנו ברכת אשר יצר בזה דעל הרוב באפקירותא ואיסור וכו' עליו אחד קדוש בכ"י דלא נהירא לשוויי רובא דעלמא רשיעי אלא ה"ט דלא שייך שאם יסתם דיעקב אבינו יוכיח ז"התד בקיצור.

אמנם אין לשאול אמאי לא תקנו ברכה דלא יגרע הוא לאו ואין מברכין אלא על עשה. ועל פו"ר לא קים ליה ועוד האריך הרב' הרב מר וקציעה ע"ש באורך.

ואם הי"ל אונס בליל שבת כבר כתבתי במחזיק ברכה שדעתי הקצרה דאינו חייב להשלים ועתה נדפס ס' כתובה להגאון החסיד מהר"ר פנחס סג"ל נר"ו וראיתי בדף צ"ט ע"א מספרו עלה ונסתפק בזה ומשמע מדבריו שחייב להשלים אם הי"ל אונס ולא דמי לאונס נדה וכן כתב בדף זה עצמו ע"ד. ודוק בדבריו ובמ"ש במחב"ר.

וכבר כתבתי שם דצריך לשקול הענין וכו' ע"ש. ועיין מ"ש בברכי יוסף אות ט"ז ומצאתי לרבינו אפרים בפירושו עה"ת כ"י שהתיר כסברת הרב עולת תמיד (פ).

סי' רצ"א.

במח"ב דף ס"ה ע"ב נתקשתי בראיה שהביא רבינו ירוחם דיכול להשלים ג' סעודות בפירות מרב חייא בריה דרב אחא דממלא להו באספרמקי ושם בקונטרס אחרון תירצתי והיתה לבא"ר ראית רבינו ירוח' דמהש"ס משמע דאיהו לבד עביד הכי ולא שאר אחוראי ע"ש באורך. ויש ראיה לזה ממ"ש הרמב"ן בס' הלקוטות והרא"ש והר"ן

פ' כל שעה דף מ' דממ"ש הש"ס על אמורא אחד שהיה עושה כן משמע דשאר אמוראי לא עבדי הכי ע"ש באורך.

ובמ"ש שם במח"בר בסוף העמוד הנזכר על הה"מ. אח"כ כשהדפסתי בס"ד ספר הקטן פתח עינים הוספתי בזה דברי הרב שער המלך זלה"ה ועמדתי בעניוטי קצת בדבריו.

(ובמח"בר דף ס"ד ע"ב הזכרתי פתח עינים אמנם אחר זמן בעת ההדפסה הוספתי זה בס"ד). עיין שם ודוק הטב.

(פ"א).

סי' ש"א.

דין כ"ה.

אין יוצאין בקמיע שאינו מומחה ואם הוא מומחה יוצאין וכו' ראיתי בספר כתיבת יד ישן שרבינו פרץ ז"ל כתב בשבת שמות הקדש סגולה בדוקה ליושבת על המשבר ומריש הוה אמינא דאין לסמוך על זה ואתיא בק"ו ממ"ש הרדב"ז בתשו' דפוס פירוד"א שמצא בספר משפט שלום שכ' משם רב האיי גאון ורבינו אפרים וכו' דס' הנז' לא יצא טבעו בעולם ולכן הוא מסופק אם כתב כן רבינו האיי ורבינו אפרים ע"ש סי' תקס"ז והבאתיה לעיל סי' זה אות נ"ז.

ואם הרדב"ז כתב לס' שהוא חיבור וקורא לו שם ק"ו שאנו נאמר בעבור כתיבה בספר ישן לא נודע שמו. אמנם זה מחלוקת קדום דהרמב"ם סובר שאין עוברין על המצוות אלא ברפואה שהיא דרך טבע לא בדבר שהוא דרך סגולה.

וכתבו האחרונים דהרמב"ן והרשב"א פליגי על הרמב"ם דאפי' רפואה בדרך סגולה שרי לעבור על איסורי תורה וכמו שכתבתי אני בעניי בספר הקטן ברכי יוסף א"ח סי' ש"א ע"ש. ולפ"ז אפשר דרבינו פרץ ס"ל כסבר' החולקים על הרמב"ם.

ומיהו כבר כתבתי) שם דצריך לעמוד ולברר דעת הרמב"ן והרשב"א ע"ש. (סי' ס"ה) דין י"ז.

ולא ברצועה שבין קרניה וכו' אבל עגלים וכו'. וכן מותר לקשור חבל לעז בין קרניה בשביל שהיא מורדת וכמ"ש הה"מ וכ"כ הרשב"א בחידושו והרמב"ם שרי בחקקועיין מה שכ' הרב שיירי כנסת הגדולה ודוק הטב.

(סי' של"ט) דין ג'. הגהה.

אסור לתפוס ולהכניס לבית הסהר עיין בתשובת שבות יעקב ח"א סימן י"ד ומ"ש בעניוטי בקונטרס ברית עולם דף קי"ד וקט"ו על דבריו ועל תשובת מהרשד"ם א"ח סימן ח' דאסור להחרים בשבת ומ"ש האחרונים על זה. ואם נהגו להחרים אין למחות בידם כיון דבתשובת הגאונים סי' י"ד מתיר להחרים בהדיא כנ"ל.

(פ"ב).

סי' תי"ח דין ה'. המתענה תענית חלום וכו' צריך למיתב וכו' במח"בר בסימן זה אות ב' הבאתי מ"ש הרב כנה"ג סימן רפ"ח דהמתענה ת"ח בחול המועד לא נתבא' בדברי

הפוסקים אי צריך למיתב וכו' וכתבתי דמפורש בריש דרשות מהרי"ל וכו' ע"ש במח"ב וכן משמע בספר החסידים סימן רכ"ט כמו שכתבתי בעניותי בקונט' ברית עולם שם.

ועתה ראיתי שכן כתב הרשב"ץ בפסקי ראש השנה דף כ"א ע"ב ע"ש וכבר כתבתי במקומות הנזכר דמורינו הרב מהרי"ך ז"ל הקשה עליו דמפורש בש"ע סימן תקס"ח: ובספרי הקטן ברכי יוסף סימן תי"ט כתבתי דיש קדושה בר"ח שאינו שולט גהנם יותר מ"ט משם הרב החסיד המקובל מהר"ר אליעזר נחמן פואה.

ועתה ראיתי שכן כ' המרדכי פ' ערבי פסחים גבי דברי ר"ת שאמרו במדרש שלא ישתה מים ביום שבת במנחה וכו' שם כתב בפירוש דבי"ט יש גהנם ולא בר"ח ע"ש. אמנם מצאתי בזהר הקדוש פ' תרומה דף ק"ן ע"ב דאמרו בהדיא דבי"ט לא יש גהנם.

ותימה על הרב המקובל מהר"ר אליעזר נחמן הנזכר כי הוא ז"ל הולך בעקבי הזהר הקדוש ונעלמו ממנו דברי הזהר הנז' ועמ"ש בעניותי בס' הקטן יעיר און דף ק"ז ע"ב ודוק. (פג) סי' תמ"ב דין ד.

כגון התריי"אק' וכו' הם דברי הרמב"ם וכתב הרב הגדול הרדב"ז בתשובותיו דפוס פיורד"א סי' תקמ"ח והביא הרב גנת ורדים י"ד כלל א' סימן ה' דאפשר דלא אסר אלא בבריא אבל בחול' מותר וע' מ"א סי' כ"ב ע"ש ופ"ש הרב פר"ח בענין חוזר ונעור סימן תמ"ו דין ד' שדחה ראית הראב"ד מצמר גמלים וצמר רחלים דשאני התם דאיסור' שעטנז נוהג לעולם משא"כ חמץ דשרי קודם הפסח נרא' דכבר קדמו מהרי"ל בתשו' סימן קפ"ו וכמו שכתבתי אני בעניי בס' הקטן פתח עינים מס' כלאים פ' ט' ע"ש.

ודע שיש מין אחד שנרא' כמו קמח ונקרא בעדים האל סאג"ו וזה נעשה ממוח עץ של הינדי"א ומותר בפסח. אך כדמותו נתחכמו בעיר לונדריס והוא מקמח חיטים ונקרא ארינה די סאג"ו.

ושל לונדריס ניכר שנעשה מקמח זה שמעתי מגביר משכיל ירא שמים איש חסד אהוב ונחמד הי"ו. והנה יש מי שכתב דהטאבאק"ו דרך לשרותו בשכר וצריך לסוגרו בחדר או לעשות מחיצה בפניו וכן כרכום וכתב הרד"ק בכ"י ובמדינות אלו אין לחוש לזה כלל דאין שכר מצוי וגם אין דרך לשרות הטאבאק"ו בשום משקה וכרכום אין אנו אוכלים אותו אבל משהים אותו בבית בלא הסגר ומחיצה.

ובמחב"ר סי' תמ"ח הבאתי תשובת הרדב"ז דפוס פיורד"א סי' תקפ"ט. ושוב ראיתי שהרב מהריק"ש מביא תשובה זו והרב פרי חדש הביאה וחלק עליו בס' הנז' דין ב' ע"ש.

(פד) סי' תמ"ד דין ב'. טוב לבער בע"ש קודם חצות וכו' כתב בס' גור אריה צ"ע אם לענן מלאכה ג"כ דינו כבשאר ע"פ שאסור' מחצות ואילך או דילמא באיסור' ביעור דאיסורא דאורייתא איכא למיחש שמא יבא לטעות בשאר שנים אבל באיסור' מלאכה מדרבנן ליכא למיחש עכ"ל וכתב עליו הרד"ק בכ"י ולי נראה פשוט דלענין מלאכה אין הדין כן דהא עיקר דבר זה אינו אלא מנהג שהנהיג רש"י כמ"ש המרדכי והביאו הב"י

והבו דלא לוסף עלה עכ"ל ונעלם מהם שהדבר מפורש בדרשות מהרי"ל שכ' דהרוצה להחמיר שלא לעשות מלאכה בע"ש י"ג בניסן אחר חצות יחמיר.

והרב כנה"ג כתב בפ"מ דלא ראה נזהרין אפ"ל דרך חומרא. וכבר איזה אחרונים שלא ראו דברי מהרי"ל ופ"מ וכמו שכתבתי אני הדל בברכי יוסף ומחזיק ברכה סי' תס"ח עיין שם (סימן תמ"ח) ראובן שהיה בידו מעות משמעון תושב עיר אחרת וח' חדשים קודם הפסח קנה חמץ ושלה לשמעון.

והספינה לא הגיעה עד אחר הפסח החמץ מותר באכילה כיון שלא היה ידוע לו כלל. הרב מהר"י אירגז ז"ל בשו"ת דברי יוסף סי' י"א והבאתיו בבר"י ועתה ראיתי לאחד קדוש בכ"י שהסכים עמו וכתב שדבריו טובים ונכוחים.

והנה אי שרי לשתות חלב בפסח מבהמות של גוי שמאכילם חמץ עמ"ש אני בעניי במח"ב סימן ס' על פאט"ה דאוכלת תדיר דברים האסורים על דברי הרב כנה"ג ונדפס בתשובותיו מחדש וגם הבהמה אוכלת עשבים גם כן וצריך להתי' בדין זה וזה גורם וצריך להתישב למעשה. (פ"ה).

בדין חמץ שעבר עליו הפסח דאסור לכל בהנאה נסתפק רב חביב"א בס' דרך המלך דף ו' אי אתו אחרוני למיכל אחר הפסח כי לא ידעו שהוא חמץ שעבר עליו הפסח אי חייב בעל החמץ להגיד להם שלא יאכלו או"ד כיון דלא אסור אלא מטעם קנס והני דבעו למיכליה לא ידעו שריותא היא גביהו ואין שייך כאן קנס ואינו מחויב להודיע'.

ופשיט לה מסוגית עירובין דף ס"ד להקל דאינו צריך לומר להם לאלו שלא ידעו. ואני בעניי דחיתי ראיתו בס' הקטן פתח עינים שם בעירובין ע"ש.

ויש להעיר איך הרב נר"ו לא בא בפיו תשובת הרב תרומת הדשן סימן מ"ג דתלמיד רבו חייב למחות בידו אפילו באסורין דרבנן ופסקו מור"ם בהגהה סימן רמ"ב ובתשובת התה"ד מצדד דאפילו בספק מחויב למחות וכתב הרב ש"ך דכן היה נראה עיקר אלא דמסיק הרב תה"ד דאין לדקדק כולי האי ע"ש.

ואם כך אמרו בתלמיד לרב כ"ש בין איש לרעהו. אלא דהרב נר"ו מחלק בין שאר איסורין לנ"ד שהוא משום קנס ע"ש באורך.

אמנם לדעתי הקצרה מסתברא כדעת הרב מהר"י פורמיגי"ני זלה"ה דמייתי התם שחייב להודיעו ואין לחלק בין זו לשאר איסורין דראינו דהיתה גזרה כוללת ואסרוהו בהנאה בין לו בין לאחרים אפילו שנשאר החמץ באונס או בשוגג וקנסו בנו אחריו וחזינן דהחמירו טובא ולא פלוג רבנן. ומסתברא דסופה כתחילתה דאם אחד אכלו בשגגה כי לא ידע נקרא חוטא בשוגג ולכן חייב להודיעו.

ומה גם למ"ש הרב נודע ביהודה דטעם דקנסו בנו אחריו היינו שחל איסור חמץ. ופוק חזי מ"ש המרדכי פ"ק דיבמות וז"ל בני מגנצא שנוהגין איסור בבוטא בשפולי ריאה ואוסרין מחובר לקרקע בשני י"ט של גליות עד מוצאי י"ט בכדי שיעשו וגם אוסרין ריחא מילתא ובגרמי"שא מתירין כשבאין בני מגנצא לגרמיזא צריכין להודיע להם וכו'.

עכ"ל עין רואה דאפילו לענין בכדי שיעשו ונוהגים להתיר בוירמיישא צריך להודיע לבני מגנצא.

והגם דיש לדחות קצת אדחויי כי הני לא סמכינן כן נראה לי. (פ"ו).

סי' תנ"א.

דין א'.

קדרות של חרס וכו'. הגאון מהר"ר צבי בתשובותיו סי' ע"ה וסי' פ' התיר קדירות של חמץ שעבר עליהם י"ב חדש.

להשתמש בהם בפסח. והסכים עמו הגאון מהר"ר נפתלי הכהן.

ומה שהקשה עליו הרב פנים מאירות כבר תירץ מהר"ץ ועיין בספר אור חדש שיטת פסחים. והגם דהרדב"ז בתשובותיו דפוס ויניציא סי' תשל"ט כ' דאין שהיה אלא בי"ג וז"ל ולענין להשהות הכלים י"ב חדש לא אמרו שהיה זו אלא לענין יין לבד לא לשאר איסוריה ואם עבר ובשל בכלי שאינו בן יומו התבשיל מותר בדיעבד הכלי נשאר באיסורו עכ"ל.

אין מזה סתירה להרב מהר"ר צבי ז"ל דיפה כתב הרדב"ז שלא תקנו להשהות לכתחילה י"ב חדש אלא בכלי יי"ג אמנם בשאר איסורין לא התירו כן דישהה אותם אמנם אם במקרה אירע דנשתהו מותרים כהוראת הרב מהר"ר צבי ז"ל: אמנם ראיתי להרשב"א בתשוב' ח"א סימן תקע"ה שכ' וז"ל ומה שאמרת אם נתן יין בתוך כלי אסור דיעבד אם נתיר לו לתת יין פעם אחרת.

תשובה פשיטא דלא הגע עצמך קדרה של גוי שאינה בת יומא שבשלו בה בדיעבד דשרינן מה שבשלו בה הנכשי' לבשל מכאן ואילך אלא שהכלי באיסורו עומד. וזה פשוט עוד דלא סגי יישון אלא בכלי יין.

וראיה מההי' פנכא אין ראייה חלוטה דאולי כדי שלא ישתמש קודם מיהו ביין דוקא סברא שכלה הלחלוחי' עכ"ל. ומדברי הרשב"א מוכח דאפי' אם כבר נשתהו לא סגי להתירם.

והיה העלמ"ה מהרבנים הנז' תשובת הרשב"א. ומהר"ץ בסי' ע"ה נסתייע מדברי הרשב"א בתורת הבית ע"ש.

איברא דכתשובת הרשב"א הלזו יש לדקדק דאחר י"ב חדש הטעם נעשה כעפרא בעלמא כמו שהוכיח מהר"ץ ואמאי קאמר דלא סגי יישון אלא בכלי יין שכלה הלחלוחית והרי גם בשאר אסורין נעשה כעפרא בעלמא. ועתה אמת אגיד כי מעשה בא לידי שגוי אחד שלח כלים נחמדים מפורצולנ"א (פאפור"י) דורון לישראל אך לא ניכר אם הגוי נשתמש בהם ואסרו בית דין להשתמש בהם ועברו שנתים ימים מזה ושאל האיש אם יהיה תקנה לכלים אלו כי הם יקרים וכמו צער בנפשו.

ונר' דאין להתיר מכח הוראות מהר"ץ ומהר"ר נפתלי שמתירין להשתמש בפסח בכלי חמץ שעברו עליהם י"ב חדש דהוי עפרא בעלמא והכא בנ"ד אפי' אם הגוי נשתמש בהם כבר הטעם עפרא בעלמא חדא דמתשובת הרשב"א נראה הפך דעתם ז"ל כדאמרן. ותו.

דגם הר' מהר"ץ כתב בסי' ע"ה דלא מצינו דבשאר איסורין שרו לכתחיל' אחר י"ב חדש וטעמא טעים בחלקו"ת ישית מיי"נ לשאר איסורין דביי"נ דלא שרינן בדיעבד תוך יב"ח הותר לאחר יב"ח אבל בשאר איסורין דבדיעבד מותר נקל הוא לטעות והוא התיר לבני אשכנז דכל יב"ח אוסרים חמץ דאסרי נטל"ף בפסח וכו' ע"ש באורך.

וא"כ בשאר איסורים מודה הרב ז"ל דאין להתיר לכתחיל' לאחר יב"ח. וסיים דאפי' לבני אשכנז דכל יב"ח איסורים לא מלאו לבו להקל לכתחיל' לבשל בקדרת חמץ שעברו עליה יב"ח ע"ש.

וא"כ בנ"ד אין להתיר לכתחיל'. אמנם יש מקום להקל דבנ"ד הוא ספק אם נשתמש ואת"ל נשתמש ספק אם הי' בחמין.

ועוד דארחא דמילתא דהשולח דורון אינו שולח כי אם כלים חדשים ובצירוף שעברו יב"ח דהוי עפרא בעלמא. אפשר למצוא הפתח להקל ועדיין צריך ישוב.

(פז) סי' תנ"ג דין ג'. אם לא ביררו החיטים מאכילת עכבר.

כבר כתבתי בברכי יוסף דמוכח מדברי הרמב"ן דהדיר' והכנה שבתבוא' אך לכתחיל' אין צריך לברר החיטים המתולעים והרגשתי שם על הרב שיירי כנה"ג דמשמע מדבריו דיש חשש חימוץ בחטים המתולעים ע"ש ובמ"ש במחב"ר. ואחר זמן ראיתי למורינו הרב מר קשיש' מהר"א נחום זלה"ה בס' חזון נחום במסכ' כלים דף כ"ו ע"ב שהקש' על הרב שיירי כנסת הגדול' דהא סלת וחיטים שאינן מתולעים ברובן כשרים ובכלל הוא דכשרים לעומר אלמא שאין מחמיצין ע"ש.

(פח) סי' תע"ג. עמ"ש במחב"ר אות ב'.

ורב' ירוחם נתיב י"ב ח"א דף ס"ז ע"א כתב בשם רבי' תם כמ"ש הרא"ש והר"ר אבודרהם ע"ש. (דין ז') נוטל ידיו לצורך טבול ראשון ולא יברך ויקח מהכרפס פחות מכזית וכו'.

מ"ש הרב מהר"י עייאש בס' מטה יהודה בדעת מרן לא הונח לנו בעניותנו. ומאי דקשיתיה להרב הנז' זלה"ה על דברי הרב פרי חדש סי' תע"ה עיין בדברי קדשו באורך. יש להעיר עליו דלשון הרשב"א דמותיב ליה מיניה. הרב פר"ח עצמו הביאו שם בסמוך.

אכן לפי קצורנו כונת הרב פר"ח מבוארת דרבי' בעל הטורים כתב בשם רשב"ם דאין צריך לברך ומשמע דאין חייב לברך. ואלו הרשב"א כתב דחייב אלא דימתין אחר מרור. ובזה נסתלק' תמיהתו. ומ"ש עוד הרב הנזכר לעיל דמרן לא ראה שום סברא בראשונים דפרי האדמ' אינו מועיל למרור.

לדבר הזה יסלח האדון ואשתמיטיתי' לשון הרא"ש סוף פסחים דר"י הקש' על רשב"ם דהגד' הוי הפסק ע"ש (פט) ראיתי להרב המופלא מר מחותנינו כמהר"ר דוד פארדו

נר"ו בספרו הבהיר חסדי דוד פי' התוספתא פ' ב' דיום טוב שהביא ראיה מהתוספתא כפי הגהתו למ"ש הרב המפורסם מהר"י עייאש זלה"ה דצלי אסור ביום עיין בדברי קדשו באורך.

ולי ההדיוט במטו מיניה דמר אינה ראיה. דאפי' לדידי' נימא דההיא דוקא בגדי מקולס דאסור בכל מקום.

ומה ראיה לצלי שתלוי במנהג ויש שאוכלים אותו בליל'. ואף למי שנהג שלא לאוכלו בליל' יהי' מותר ביום מעין דוגמא לאותה שאמרו פ' אלו טריפות אינהו מיכל אכלי אנן מסתם לא סתים בתמיה.

ולכל הדברות ראיה מהתוספתא ליכא. ותו דמעיקרא חין ראיה מהתוספתא כלל דכולא מתניתא בלילי י"ט מיירי דמאי דאסור בליל' בפסח שרי בחג ובאחרון דפסח לפי הגהתו וא"כ אין ראיה כלל מהתוספתא.

דהתוספתא לא איירי בימים אלא בלילות. ואיברא דראיות הרב מהר"י עייאש זלה"ה שהביא לזה אינם ראיות כלל כאשר עיני המעיין ישר יחזו.

הן אמת שכ' שם דזקנו של הרב מהר"ש צרור זלה"ה הביא ראיות אמנם לא אתנו יודע ראיותיו. ותו יש להרגיש עליו שהרב דרכי משה כתב כהרב מגן אברהם סי' תע"ג.

ועל הרב מגן אברהם יש להרגיש שם סי' תע"ב ס"ק ז' שבתחיל' כתב ונ"ל שאם שכח לצלותו וכו' ולא כתב שמור"ם בדרכי משה כתב כן הגם דיש שינוי ושוב בביצה הזכיר דרכי משה ודוק הטב בכל מ"ש כי קצרתיו. ומ"ש הרב חק יעקב בשם הרב מהר"י וייל סי' קצ"ג אם לא שדעתו וכו'.

הרואה יר' כי אין זה כמהרי"ו רק הם דברי מורים לך נא ראה. (צ) סי' תקכ"ב במחב"ר בתחילת הסימן יש ט"ס.

וכצ"ל הרב גנת ורדים בי"ד כלל ה' סי' ב' כתב דנשאל כצ"ל. ותשובת הרדב"ז שהביא הרב גנת ורדים היא בתשובות הרדב"ז דפוס ויניציא סי' שי"א.

ושם במחב"ר דף ק"ד ע"א קודם ד"ה ומיהו. נשמט תיבות אלו.

ועל ענין המעשה עיין מה שכ' הרדב"ז בתשו' הנז': סימן תקמ"ח דין ט'. אם פגע בו הרגל אחר ל' וכו' עמ"ש אני בעניי בס' הקטן ברכי יוסף על דברי הרב שיירי ואחר זמן רב בא לידי ס' אליה רבה וראיתי שהעיר במקצת בזה עיין בדברי קדשו ובמ"ש בבר"י ודוק: סימן תקפ"ב במחב"ר סוף אות ז.

ועיין מה שכתבתי בעניותי ע"ש ודוק: בספרי הקטן פתח עינים ברכות דף ט"ו ע"א ס"ד סי' תקפ"ו במחב"ר אות ב'. ועתה עד כה ברכנו ה' ונדפסו תשובות הרב כנסת הגדול' י"ד בעי חיי עץ הדעת וראיתי להרב ז"ל סי' קע"ט מה שכתב.

ולכל הדברות לא זכר דברי התוספות בזבחים דף קי"ג שהביא דבריהם הרב פרי חזו ז"ל. (וכן תמה הרב שאלת יעב"ץ ח"א סי' נ' על הרב שיירי כנ"ה ע"ש) (צא) סי' תר"ב.

בצום גדליה במנח' יש מפטירין דרשו. ובארץ צבי ומלכות מצרים ובגלילות טורקיא"ה אין מפטירין.

ואדני מחלקת זה ביאר הרב מהר"ר יעקב ששפורטש זלה"ה בתשובותיו ס' אהל יעקב סי' ס"ד. וכתב שהספרדים אין מפטירין כדעת הרמב"ם ע"ש.

ובמקום שנהגו כן אין טוב לשנות מנהגם וע"ש באורך. וקצת קשה על הרב החסיד המפורסם מהר"י אלגאזי זלה"ה בס' אמת ליעקב שכתב דמפטירין דרשו ולא כתב דבארץ ישראל לא נהגו להפטיר והרב ז"ל בארץ ישראל קאי.

(צב) סי' תר"ם דין ד. מצטער פטור וכו' בברכי יוסף סוף ד"ה ואנא.

חסר קצת וכצ"ל. דפטור אף בליל' הא' דיהי' בסוג אנוס דבכל התור' אנוס רחמנא פטריה וכן לחיוב לילה הא' הגם דאתי מג"ש דט"ו ט"ו כן אפשר לצדד ודוק הטב כצ"ל: והנה בברכי יוסף נסתפקתי לסברת מור"ם בהגה' דבליל' הראשון אפי' מצטער וכו' אם לסברא זו ה"ה חולה שאין בו סכנה חייב בלילה הראשון וע"ש מאי דכתיבנא בעניותין בס"ד.

ועתה נראה לי הדל דמדברי רבינו מנוח משמע קצת דגם חולה שאין בו סכנ' חייב בליל' הראשון דהרי יהיב טעמא לחולה משום תשבו כעין תדורו וסמוך לזה כתב דמצטער חייב בליל' הראשון כיון דפטורא דמצטער הוא משום תשבו כעין תדורו וחייב לילה הראשון מג"ש דט"ו ט"ו והאריך בזה ע"ש וכפ"ז גם בחולה שאין בו סכנה כיון דהטעם דפטרו משום תשבו א"כ לילה הראשון חייב כן נרא' לפום ריהטא.

(צג) סי' תרע"ז מחב"ר סוף אות ג'. ואחר זמן רב נזדמן לידי יד כהה לפי שעה בתורת שאלה שו"ת אדמת קדש חלק שני ואחזה אנכי דבח"מ סי' ג' נשאל הרב ז"ל על נדון השותפין שכתבתי שם במחב"ר.

וכתב דמבעלי תריסין שבמדרש סברו דיחלקו מכח לשון הזהר הקדוש שהבאתי במחב"ר. אך הרב ז"ל בהסכמ"ה עלה דהוא למארי ביתא והי' טעמו דהשותפין התנו ביניהם דהכל יחלקו חוץ ממציא' ע"ש.

(צד) סי' תרפ"ח. דין ד.

כרך שהוא ספק וכו'. בעה"ק חברון תוב"ב מנהג קדום לקרו' המגיל' יום י"ד ויום ט"ו שלא כדברי הרדב"ז דפוס ויניציא סי' תרפ"א.

והרב בירך יצחק דרוש פורים כתב ששמע משם מורינו הרב מהר"י זאבי ז"ל דהי' תמיה על המנהג והוא ז"ל ישנו בנותן טעם ובס' חזון עובדיה שנדפס מחדש הקשה עליו ע"ש פ' תצוה. ולפום ריהטא נ"ל דהדין עם הרב בירך יצחק.

והגם שהרדב"ז כתב דלא יקראו אלא בי"ד הרי המנהג קדום להפך וצריך לתת טעם לראשונים רבנן קדיש' שנהגו כן. ויש חילוק בין בתי ערי חומה לקריאת המגיל' ולא תקשי מהתוס' ודוק הטב כי קצרתני.

(צה) ח"מ סי' קס"ג. דין א'.

ולקנות ס"ת נביאים וכתובים וכו'. ולדידן דספרים מצויים בינינו לא נהוג הך כפיה אלא בס"ת לבד.

פרישה.

והביאו הר' אליהו רבא בא"ח סי' קנ"ג. ולפי זה אשכחנא פתרי לאשר נהגו בזמנינו ולפני זמנינו להוציא ספרים מארץ ישראל לחוצ' לארץ לא מיבעיא הדר בארץ ולא אתדר ליה עד עקר"ה לדירתו יצא ללכת לקרי' חוצות כי הולך הוא וכלי ביתו וספריו אתו עמו.

אלא שמוכרים ספרים שיש בארץ לעובר אורח. והרי אתמר בירושלמי פ' זה בורר הלכה ט'.

כתב ר' אלעזר לירתוי ספרים שזכתה בהם ארץ ישראל אין מוציאים אותם לח"ל. אלא דמסתברא דהא דירושלמי לא אתמר אלא בזמנא דלא שכיחי ספרים והמה בכתובים מה יקרו.

אבל עתה דמצויים הרבה ספרים לרוב בזול על ידי הדפוס לית לן בה. ואחר זמן רב ראיתי בשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' קפ"ז שצייד בהא דירושלמי.

ושם הרב המני"ח זכר עשה להסכמת עה"ק ירושלם תו' ע"ש. וכתב הרא"ש בשבתשו' סוף כלל צ"ג והביאו מור"ם סי' רצ"ב.

דמשום ביטול תורה כופין להשאיל ספרים. וכ' הרב כנה"ג סי' זה הגהת הטור אות י"א דהיינו דוקא אם בעל הספר אינו יודע ללמוד אבל יודע לקרותו למה ישאיל לו כלי אומנותו ולא מיבעי' אם אין לו אלא ספר אחד אלא אפי' יש לו שני ספרים ממין אחד אינו מחוייב לשאול השני דשמא יאבד אחד ולא ימצאנו כל כך מהרה ולא יהא יושב ובטל עד שיביאו לו הס' שהשאיל וצ"ע עכ"ל והפריז הרב בזה דכשיש לו שני ספרים ממין א' נרא' דצריך להשאיל האחד ואין לו לחוש חששו' רחוקו' במקו' ביטול תורה.

ומסתברא דלא אמרה הרב ז"ל אלא כשבעל הס' הוא ת"ח שתורתו אומנותו אבל אם יודע לקרות וידוע דיש לו עסק כמהלך דמי פעם בחוץ פעם ברחובות אף שקובע עתים שפיר מצי להשאיל הס' אף שאין לו אלא ס' א' לת"ח העוסק בתור' לילו כיומו והוא שיהי' לזמן מועט ובעת הקבוע לו ללמוד יסתפק בס' אח'.

ופשוט דאם בעל הס' אין עסקו בס' ההוא ואינו לומד בו דצריך להשאול לת"ח וישתדל השואל שלא יתקלקל. ואם יפחות ישלם לבעליו כמ"ש הרא"ש.

ומיהו נרא' דאין כופין על כך דלא אמרה הרא"ש אלא משום ביטול תורה וכשיש לת"ח השואל איזו גמרא או חלק בית יוסף וכיוצא ליכא ביטול תורה דילמוד בס' שיש לו אבל אם הת"ח השואל רוצה פוסק אחד להורות הלכה למעש' וסובר דמאותו ס' שיש ביד האחר יתברר הדין אז כייפינן להשאיל הס' ההוא.

ובעל הס' יחוש לעצמו שלא יהא מונע בר. ואמרו פ' נערה דף נ' וצדקתו עומדת לעד זה הכותב ספרים ומשאילן.

(צו) שם סי' רמ"ח. דין יוד.

כל המטלטלים שלי נוטל הכל. חוץ מספרים שאינם נכללים בכלל.

ואף דמהרשד"ם ח"מ סי' ר"ג נרא' כמסתפק מ"מ מבואר מדבריו שדעתו נוטה שאינם בכלל ועוד שהר' המבי"ט בח"א סי' ק"ה פשיטא ליה שאינם בכלל. וכן הרב ש"ך ס"ק י"א כתב דברי הרב המבי"ט לחוד הגם שנגל' לכל מראה עיני הכהן תשובת מהרשד"ם ורמזה ס"ק י"ג.

אלא דלא חש להביא תשו' מהרשד"ם ולחלוק עליה מאחר דגם הר' מהרשד"ם דעתו נוטה שאינם בכלל כדאמרן ולזה לא כתב אלא תשובת הרב המבי"ט. שוב ראיתי שכן כתב הרב מהר"י קשטרו בהגהותיו בפשיטות: ומ"ש בדין י"א עם שאר ספרים.

כן הוא לשון הרמב"ם פי"א דזכי' ויש להרגי' על מרן בבית יוסף שעל דברי הטור בשם הרמ"ה כתב שכ"כ הרב הנמקי משם הריטב"א ולא הזכיר שכן כתב הרמב"ם. ובמקום אחר כתבנו בעניותנו בכיוצא בזה.

ומ"ש אבל ס"ת יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים. אף דלעיל סי' צ"ז דין כ"ג לענין גביית בעל חוב כתב ואפי' ס"ת לפי שהם כשאר נכסים ע"ש מ"מ הכא גבי נותן הוא ספק והחילוק מבואר בס' התרומות שער א' סי' ח' מח"א ובס' גדולי תרומ' שם.

(צז) סי' רצ"ב דין ט"ו. מוכרן בב"ד.

אם לא מכרן ונתקלקלו נסתפק הרב מחנה אפרים ה' שומרים סי' ל"ה אי חייב לשלומי עש"ב. ועמ"ש הרשב"א בח"ב סי' של"ג.

ואין ראייה מהתם דהכא שאני דאתי הקלקול ממילא מחמת עצמן דוקא. ותו דהכא בפ"י אמרו שהוא משום משיב אבדה.

גם מ"ש הרדב"ז סי' שי"ג דאם לא ניער הבגדים פשע לא דמי דהתם שמירה בגוף הדבר והוא בידו משא"כ הפירות דצריך למוכרם הם עצמם והמעות פנים חדשות וצריך ב"ד וע' במחנ' אפרים עצמו בסוף דבריו ובשו"ת חוות יאיר ואני אמרתי בחפזי לזכרון דוקא. (צח) סי' ש"ג דין ט'.

רועה שטען הצלתי על ידי רועים בשכר וכו'. ראובן שכר שמעון להוליך סחורותיו לעיר אחרת ובדרך א"ל שיש סכנה מלסטים ושכר שמעון שומרים שישמרו הסחורו' בדרך במקום המסוכן ובאו לסטים רבים ולקחו הסחור' ולא יכלו השומרים להציל.

ושמעון תבע מראובן לפרוע לו ההוצאות שהוציא לשומרים וראובן טוען כיון שלא הצילו הסחור' אין לו עליו כלום. כתב הרב מהר"ר שמעון קאסטילץ בתשובותיו כ"י סי' י"ג דהדין עם ראובן והביא ראייה מדין זה.

ועוד דקדק ממ"ש הרמב"ם פ"ג דשכירות והוא לשון מרן בסמוך דין ח'. ש"ש חייב לשכור הרועים והמקלות עד כדי דמיה של הבהמ' כדי להציל.

ויש לדקדק מאי כדי להציל דקאמר פשיטא אלא בא ללמד שישכירם על מנת שיצילו ואם ישכירם סתם אין לו על הבעל הבית כלום אם לא יצילו דהו"ל כמוציא יותר מכדי

דמיהם וכי הא דאמרינן פ' המפקיד כל לא ידענא פשיעותא וכיון שלא ידע אם שומרים אלו יכולים להציל פשע שהוציא מעות על הספק זהו תורף דבריו בקצור וצ"י וחיפוש.

(צט) סי' של"ג דין ג'. התחיל ההועל וכו' חוזר וכו' כתב הריטב"א בשם רבותיו הביאו מרן בב"י דבקנין אינו יכול לחזור וק"ק דהרשב"א בתולדות אדם סי' ע"ב נרא' מדבריו דפועל אפי' בקנין חוזר וידוע דרבותיו של הריטב"א הם הרא"ה והרשב"א ולענין אי מצי לומר קים לי הרב כנה"ג כתב דאינו יכול לומר קי"ל נגד הריטב"א ורבותיו והרב ש"ך הכריע כהריב"ש דיכול לחזור והביא ראיות.

וע' במחנ' אפרים ה' פועלים סי' ב' ועיין תורת חסד סי' רס"א ושבות יעקב א"ח סי' ו' וע' בית דוד א"ה דף ה' ע"ב. ומ"ש בהגה'.

דין ה' משרתת וכו'. הרב מחנה אפרים ה' שכירות פועלים סי' ז' כתב דאף דאינו דבר האבד אינה יכולה לחזור דאינו שוה טיפול הבית בכל הזמנים ואמרו פ' הרבית המקבל בהמה וכו' שאינו דומה טיפולה של שנה זו ע"ש שהאריך בענין זה ובתשו' התה"ד ויש מי שהקש' עליו דמה ענין מקבל לפועל דיש לחלק ביניהם כמ"ש הריב"ש בתשו' וצ"י: (ק) א"ח סי' רכ"ח.

ועל הים הגדול וכו'. כן פסק הרמב"ם כר' יהוד' והטור תמה על הרמב"ם דפסק כיחידא' וראה זה חדש שנעלמ' תשובת מר אביו הוא הרא"ש ז"ל וכמו שהביא' מרן הב"י.

אך יש להרגיש קצת על הטור דגם בה"ג הביא דברי ר' יהודה לחוד עיין בספרו ומוכח דבה"ג סבר דהלכ' כר' יהודה. הן אמת דיש להרגיש למה לא הביא ברכת שאר ימים.

ורבינו ירוחם נתיב י"ג ח"ב פסק נמי כר' יהודה. וכ"כ הרמ"ע באלפסי זוטא וז"ל והלכ' כר"י דהוא מפרש לא חולק עכ"ל.

ומ"ש והוא הים שעוברין בו לארץ ישראל וכו' הרב לחם חמודות והרב פרישה והרב בה"ז בס' תפארת שמואל תמהו על מרן. וכבר הרב כנה"ג הליץ על מרן.

ומ"ש הרב מגן אברהם דטרח הכנה"ג ולא עלתה בידו עמו הסליח' דאי משום מ"ש בכסף משנה שהביא בסוף הכנה"ג. ודאי דגם בזה האמת עם הרב כנה"ג דט"ס הוא דהכי מוכח ודאי.

וכן הרב מהר"ם נ' חביב בס' גט פשוט סי' קכ"ח ס"ק מ"ו קלסיה להרב כנה"ג ושקיל וטרי ע"ש וגם הרב מר וקציע' האריך להחזיק הוראת מרן ע"ש באורך וע' מה שכתבתי אני בעניי בקונטרס חיים שאל ח"א סי' ט"ל אות ט' בס"ד. (קא) סי' תע"א דין ב'.

הר' פר"ח הביא דברי רבי בעל הרקח שכתב דאסור לאכול מצה בע"פ דכתיב בערב תאכלו מצות ותמה עליו ואסיק דהוא מדנפשי' דאסמכי' אקרא ע"ש. ולא זכר שבעל הלכות גדולות כתב דרשא זו כדברי הרקח וז"ל ואסור למיכל מצה מבע"י מקמיה דלקדיש ואמר הגדה והלל שנא' בערב תאכלו מצות כדי שיהא חביב עליו משל לארוס וכו' עכ"ל.

ולפי שעה נזדמן ס' שונה הלכות ח"א דף נ"א וראיתי שהקש' על בה"ג דמהירו' משמע דאסור מחצות לכ"ע ותו ההלל הוא אחר אכילת מצה ומסיק דכונ' בה"ג דאינו יכול

לאכול מצה עד שיהי' לילה וכתב התה"ד דגם כוס קידוש צריך שיהי' בליל' עכ"ד ולא ידעתי איך נחה דעתו בזה ודברי בה"ג הם מקמי דלקדיש ויהיב טעמא כדי שיהא חביב עליו משל לארוס וכו' וכל זה היינו מבע"י שלא לשם מצוה.

ודין שתחשך הוא שרוצה לקדש ולאכול לשם מצוה מבע"י. ומה שהקש' מהלל אפשר שהוא מה שאומרים תחילת ההלל בסוף ההגד' ועל עיקר הדבר צ"ל דמבע"י שכתב בה"ג לאו דוקא ויש סמך מדברי הרקח.

ודע דזה שכתב הרב פר"ח שהוא אסמכתא הנה אמת נכון וכן כתב רבי' ישעי' בס' המכריע על דרשא אחרת שכתב בה"ג דמפי עצמו אמרה ואינו כתוב בשום מקום אלא מלבו אמרה ע"ש בס' המכריע ס' ע"א וה"נ דכוותה. סימן טל על לשון הרמב"ם פ"ו מה' בית הבחיר'.

דכי חרב הבית יצאו כבושי"ם והי' הנשאר חזקת עזרא: שאלת ממני אוהב וריע אם יש אתי איזה ישוב בפ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות בית הבחיר' דארץ ישראל נקנית בכבוש וכיון שנלקח' הארץ מידם בטל הכבוש ועזרא לא קדשה כבוש אלא בחזק'. ולפום ריהטא צריכין אנו למודע"י אמאי לא הועיל' חזקה שהחזיקו בה בראשונ' ותו איך לקיחת הארץ מבטלת הכבוש ואינה מבטלת החזק' וכבר מרן בכ"מ תמה על זה וסלקה בצ"ע ולפי שראית ס' חדש זה שמו בירך יצחק שעמד על זה ונא נחה דעתך במה שתירץ דרשתני להגיד לך מה עמדי ושכמ"ה: תשובה מאשר יקרת בעיני עתה שלחתי איש עתי יצא לחפש"י אם המצא ימצא בעירנו ס' בירך יצחק אשר אמרת ופשפש ומצא ולהפיק רצונך כי מצאת חן בעיני הנה שפתי אלה יעמדו על הברכ"ה.

וראיתי להרב בירך יצחק הלז פ' תצא דאחר שתירץ לקושית מהר"י הכהן ז"ל דעמון ומואב טהרו בסיחון לא מדין כבוש דלאו בני כבוש נינהו אלא מדין חזקה ועל זה כתב ז"ל ובהכי ניחא מאי דק"ל מהא דלאו בני כבוש עמ"ש הרמב"ם סוף פ"ו דבית הבחיר' חיוב הארץ בשביעית ומעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקח' הארץ מידם בטל הכבוש ונפטר' מן התור' שהרי אינה מא"י וכיון שעלה עזרא וקדש' נא.

קדשה בכבוש אלא בחזק' שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו עולי בבל ונתקדש' בקדושת עזרא הוא מקודש היום ואעפ"י שנלקח' הארץ ממנו. וקשה דלמה יבטל אותו כבוש רבים דקדוש' ראשונ' מפני שנלקח' מידם כיון דישאל דוקא הם בני כבוש וגוים לאו בני כבוש וכו' אלא דלפי האמור ניחא דנהי נמי דלאו בני כבוש נינהו מכל מקום זוכים הם בחזק' כשמחזיקים בקרקע ועבדים דנקנים בחזק'.

ועל פי זה אפשר לומר מה שהקש' שם מרן הכ"מ איני יודע מה כח חזקה גדול מכח כבוש ולמה לא נאמר גם בחזק' דמשנחלק' הארץ וכו' ותו בראשונ' הי' שם חזקה וכו' ויש לישב דכבוש בישראל וחזקה בגוים וכו' אין מקום לחזק' דישאל שהחזיקו אחר הכבוש דמעתה לא מהניא להו מידי אחר שזכו ע"י כבוש ואין מקום עוד לחול זכיית החזק' אבל בקדושת עזרא לא זכו אלא בחזק' שהחזיק' כורש ולהכי אמר רבי' דקדוש' ראשונ' כיון שהיתה על ידי כבוש כיון שנטל' בטל אותו כבוש ולא משום דגוים בני כבוש נינהו אלא שהגוים יזכו בה בחזקה וע"ד מ"ש בגמרא בפ' וישב ממנו שביאבל

קדושת עזרא שהיתה על ידי חזקה שוב אין כח לגוים להפקיע' וכו' ע"ש: האח האח ראתה עינינו אשר כתבת דלא נחה דעתך בישוב הרב הנז' הטבת לראות דעיקר תירוצו דברים חלושים הם דלמה בכבוש ראשון אין מקום עוד לחול זכייית החזקה אטו הקונה בכל הקנינין לא חיילי כלהו.

ותו כיון דישראל קונים בכבוש הרי כבוש דרבים בדרכי ההקנאו' ממש וכיון דאמרת דקדושת עזרא שהיא ע"י חזקה שוב אין כח להפקיעם בחזקתם כיון שהחזיקו באחד מדרכי ההקנאות הכי נמי נימא בכבוש דלישראל הוי כדרכי ההקנאות. וצריך היה לתת טעם לחלק ביניהם.

ותו דהרי הרמב"ם פסק פ"א דמכירה דגוי אינו קונה בחזקה ואפי' תימה כמי שרצה לחלק דה"ד גוי בישראל אבל הגוי בגוי קונה בחזקה וכמו שכתבנו במקום אחר. הכא בגוי בישראל קיימינן ואיך כתב דאף דהגוים לאו בני כבוש נינהו זוכים בחזקה הרי על כרחך בקרקע ישראל לא קנו בחזקה.

ומאי מייתי מדאמרי' וישב ממנו שבי דהיינו גוי בישראל ורצה ללמוד דגוי קונה בקרקע ישראל בחזקה והרי זה הפך דברי הרמב"ם פ"א דמכירה. ומזה נראה להכריח קצת מאי דכתיבנא בעניותין במקום אחר על מה שהקשו על הרב מהר"י רוזאניס ז"ל שהכריח דאברהם אע"ה היה לו דין ישראל לגמרי ממ"ש בבתרא דף ק' דקנה הארץ בהלוך והוי חזקה דהרי הרמב"ם כתב דהגוי אינו קונה בחזקה ומקשים דלא אמרה הרמב"ם אלא גוי בישראל אבל גוי בגוי קני בחזקה והראיה ממ"ש עמון ומואב טהרו בסיחון וקנו בחזק' כדמוכח בגטין דף ל"ח ואנן בעניותין פריקנ' לה דלעולם מ"ש הרמב"ם דהגוי אינו קונה בחזקה היינו אפי' גוי בגוי כדס"ל להרב מהר"י רוזאניס.

אמנם מודה הרמב"ם דקנו בחזקת כבוש מלחמה ומשו"ה עמון ומואב טהרו בסיחון. והשתא יש להכריח כדאמרן דהרמב"ם ס"ל דהך שמעתא דגיטין בחזקת כבוש מלחמה דוקא איירי כמ"ש התוס' אבל חזקת קרקעות נעל גדר ופרץ לא קני כלל אפי' גוי בגוי וכדברי מהר"י רוזאניס ז"ל דהרי הכא בסוגיין דגטין מדמי להו להדדי חזקת גוף לחזקת קרקע וכמ"ש רש"י ותוס'.

וא"כ איך יליף גוי בישראל מוישב ממנו שבי והא אין גוי קונה בחזקה בקרקע ישראל וה"ה דלא קני גוף ישראל ובפרט לפי מ"ש התוס' דמקרא דוישב ממנו שבי לחוד אין ראיה דקני דמשו"ה אצטרי' לעמון ומואב וכו' ודבריה' נאמנו מאד בפשטא דשמעתא וא"כ למאי דקי"ל דגוי אינו קונה בחזקה בקרקע ישראל נימא דה"ה לא קני גוי בישראל לגוף וקרא דוישב לא מכרעא דמי יימר דקני.

הן אמת דיש מקום לדחות הכרח זה במ"ש הרב המגיד פ"א דמכירה וז"ל והטעם שהכותי אינו קונה בחזקה שאם היה הכותי קונה בחזקה מתוך אלמותו היה מחזיק אבל לכתוב לו שטר כולי האי לא עבדי עכ"ל. ואפשר לומר דאה"נ דמדינא גוי קונה בחזק' נמי ומ"ה יליף דקני לישראל לעבדו' מקרא דוישב דדינא הוא דגם קרקע יקנה בחזק' אלא דבקרקע הפקיעו דלא קני דמתוך אלמותו וכו' אבל לקנות אינשי לעבדי לא חיישינן ואוקמוה אדיניה.

ועפ"ז הנה מקום לישוב דברי הר' בירך יצחק דכיון דמן הדין קונה בחזק' בקרקע אלא דמתוך אלמותו וכו' קנסו דלא יקנה אין הדברי' אמורים אלא בגוי פרטי לא במלך ומאחר שכן קנו א"י בחזק'. אמנם כל זה איננו שוה לי דמאן פלג לן ומי ילד כל הני חילוקי דינים.

ותו דמרן שם בכ"מ טעמא טעים באנפא אחרינא. ואף שגם לדברי מרן בכ"מ יש לישוב דברי הרב הנז' על דרך זה.

אנן בעניותן לא נהירא לן אלא דגוי לא קני בחזקה כלל וכמ"ש רבי' חננאל והתוס' וחידיושי קידושינן שנדפסו בקושטנדינא דעמון ומואב טהרו בסיחון היינו דקנו בכבוש מלחמה וזהו סברת הרמב"ם וכמ"ש גאון עזנו מהר"י רוזאניס וכמ"ש במקום אחר בעניותינו בס"ד. וחזה הוית להרדב"ז ז"ל בביאורו על הרמב"ם פ"א דתרומו' דעל מ"ש הרמב"ם שם דין ה' כיון שגלו בטלה קדושתן שקדושה ראשונה שהיתה מפני הכבוש בלבד וכו' כתב וז"ל וא"ת כיון שנתקדשה קדושה שבה להיכן הלכ' ורבי' כתב לפי שהיתה מפני הכבוש ונראה לדעתו מפני שלא קדשו' בפה ועדיין יש לשאול מפני מה לא קדשה יהושע בפה ותהיה קדושתה לעולם וי"ל שיודע היה שעתידה ליחרב וכו' ע"ש.

ואני בעניי לא זכיתי להבין דבריו דהרמב"ם דעת שפתיו ברור מללו שם וביותר פ"ז מהל' בית הבחיר' דבראשונה היה על ידי כבוש ובשניה על ידי חזקה ודבריו מבוארי' ביותר ואמאי עשה לו מטעמים כאשר אהב לבאר דברי הרמב"ם. והרמב"ם לא כתב כן אלא כבוש וחזקה.

ותו האי דאמר רב דעזרא קדשה בפה לא ידענא מנא ליה דא"א לומר דכיוון על מה שעשה נחמיא דכתיב ואעמידה שתי תודות וכו' וכמ"ש פ"ק דשבעות דף ט"ו הלא זה היה בירושלם. ותו שהרי כתב הרמב"ם שלא היה אורים ותומים אלא נתקדשה בקדושת שלמה ע"ש פ"ו דבית הבחיר'.

ואף שקדשה שלמה בכל אלו ועזרא ג"כ זכר עשה בשתי תודות כתב הרמב"ם שם דטעם המקדש וירושלם שקדושת' קדושת עולם היינו מפני השכינה ושכינה לא בטלה ע"ש אלמא לאו בפה תלוי. והרב תוספת י"ט פ"ח דעדיות תירץ דכבוש גוים אתא ובטל כבוש ישראל משא"כ בחזק' שהחזיקו מיד מלך פרס לא אתא כבוש ומבטל החזקה שהיתה מדעת הנותן ונתנית ה' בראשונ' כבר נבאו שיטלוה אבל על לקיחת' מידינו שנית לא מצינו נבואה בפירוש וכו' ע"ש.

ויש להשיב על זה דאף דבבית שני בטלה נבואה מ"מ רמז איכא על בית שני שיחרב בכמה כתובים וכבר הרב ז"ל נרגש וכתב לא מצינו נבואה בפ"א ואין זה מספיק. ותו דהרי היה רוח הקדש בישראל וידעו כי גזרת ה' היתה.

ותו דלא בעי' נבואה ורוח הקדש הרי מעשה רב שנלקח' ובודאי דגזרת ה' היתה. ותו דגם בראשונה לא היה רצון ה' שיקונה גוים ח"ו והן לו יהי שגזר להחריבה ס"ס איך נתבטל הכבוש והחזקה שכבשו והחזיקו בראשונה.

ואנכי איש צעיר נ"ל דאפשר לישיב במאי דאמרי' פ"ק דמציעא דף יו"ד ע"א דאע"ג דד' אמות קונות לו בכל מקום כיון דנפל גלי אדעתיה דבנפיל' ניחא ליה דלקני בד' אמות לא ניחא ליה דלקני. ותו כתבו התוס' בבתרא דף נ"ד ע"א ד"ה אדעת' דציבי וז"ל ואין להקשות אמאי אין ידו קונ' לו שלא מדעתו כמו חצרו דחצר משו' יד אתרבאי דהא דחצרו קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצרו ואם היה יודע היה רוצה לקנות אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני עכ"ל.

ומאחר שכן אפשר לומר דה"ה בכבוש ראשון לדעת הרמב"ם לא קנו בחזקה דכבוש כיונו לקנות ולא כיונו לקנו' בחזקה. הן אמת דסברת התוס' הלזו שכתבו דהא דחצר קונה שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצרו אבל יודע ואין מתכוין לקנות לא קני נראה דהרמב"ם וסיעתו פל"גן בהדייהו דסברי דחצר מדין שליחות אתרבאי ולדידהו אפשר דקני ליה חצרו אף שלא כיוון לקנות וכ"כ הרב מחנה אפרים בקנין משיכה סי' ה' ועט"ר מורי הרב ז"ל בספרו הבהיר נחפה בכסף ח"מ ריש סי' ג'.

גם ההיא דפ"ק דמציעא דאמרו בנפילה ניחא ליה דלקני. איברא דהרה"מ ריש פי"ז דאביד' כתב דהכי ס"נ להרמב"ם אמנם מרן בכ"מ חולק על הה"מ ע"ש.

ואולם בכל זאת נראה דלמאי דקמן שפיר קאמינא דכל כי הני מילי הם בחצר או ד' אמות דקונות שלא מדעתו אבל בחזקה הרי אמרו ביבמות דף נ"ב ופסקה הרמב"ם פ"ה דזכיה דין י"ב וי"ג וז"ל המחזיק בנכסי הגר ובהפקר והוא אין דעתו לקנות אע"פ שבנה וגדר לא קנה העודר בנכסי הגר וכסבור שהן שלו לא קנה.

וזכינו לדין דחזקה דבנה וגדר בעינן שכיוון לקנות ולפ"ז נוחים דברי הרמב"ם דכבוש ראשון לא קנו ישראל מטעם חזקה שכונת' היתה לקנות בכבוש וכמו שאמר משה רבינו ע"ה ונכבשה הארץ לפניכם. ולא כיונו לקנות בחזקה וא"כ לא קנו בחזקה דבעינן כונה כמדובר ומשו"ה כשראו הגוים ולקחו הארץ ממנו פקע כבוש דידן והם קנאוה בכבוש דגוים קנו בכבוש כמ"ש עמון ומואב טהרו בסיחון.

וכמו שכתבנו בעניותנו במקומו דההיא דאמרו בסנהדרין גוים לאו בני כבוש פירוש' דלא נצטוו בכבוש וזו כונת רש"י שם. אבל אם כבשו קנו בכבוש.

אמנם קדושת עזרא לא בטלה דכיון דאנו קנינו בחזק' שכיונו לקנות בחזקה. לא אתי כבוש דידהו ומפיק חזקתנו.

דגוים אינם קונים בחזקה כמ"ש הרמב"ם וכמ"ש לעיל. ולכן בראשונה שקנינו בכבוש וגם גוים קנו כבוש כשלקחו א"י ממנו בכבוש אתי כבוש בתרא ומפיק מכבוש קמא וכך היא המדה דגוים קנו בכבוש.

הארץ דכבוש האחרון מפקיע כבוש הראשון על דרך עמון ומואב טהרו בסיחון. אמנם בבית שני דקנו בחזקה ואין גוי קונה בחזקה לא אתי כבוש ומבטל חזקה כיון דגוים ליתנהו בחזקה ואיך יפקיעו חזקתנו.

ולא אשכחן אלא דכבוש מפקיע כבוש. ויש צד דחזקה עדיף מכבוש דאיתיה בין ביחיד בין ברבים אבל כבוש יחיד לא שמייה כבוש ושיטתנו זו היא הפך שיטת הרב בירך יצחק והמעייין עיניו יחזו הדק הטב.

ואחר זמן רב באו לידי שו"ת מקום שמואל וס' לחם שמים ח"ב וראיתי בשו"ת מקום שמואל סי' ל"ו ובלח"ש פ"ח דעדיות שתרצו וקצת קרובים דבריהם כטעם לנ"ד והמעייין הטב יראה דיש להשיב על דבריהם ז"ל ובס' מקום שמואל הקשה על דברי הת"ט שהבאתי לעיל כמו שדקדקתי אני הדל במקצת ע"ש הטב הדק.

(וצריך להתיישב בפלוגתא דרבוואתא בגלוי דעת בקניות עיין בב"י ח"מ סי' רס"ח וכמש"ל פ"ב דזכיה דין ט' ומ"ש האחרונים ודוק הטב. סימן מ'.

לשונות הר"מ פי"ז דאבידה ופ"ב דמ"ע. למען הודיעך אשר נעמת לי מאד לעשות רצונך הנה צויתי להעתיק לך איזה פרפר' דשייך קצת לענין הנז' מהכתוב אצלי הדל.

הרמב"ם פי"ז דאבידה דין א' אפי' נפל עליה. הה"מ כתב דפסק כאוקמתא קמייתא נמי דגלי דעתיה דבנפילה ניחא ליה דלקני.

ומרן בכסף משנה חלק עליו. וראיתי לעט"ר מורי הרב זלה"ה בס' הבהיר נחפה בכסף בשו"ת ח"ע סי' ג' דהביא הרב מש"ל והרב פר"ח שהחזיקו בדברי הרב המגיד (וס' מש"ל אין עמדי) וק"ק על כלם דאשתמיט מיניהו דברי הרמב"ם בפ"א המשנה שכתב וז"ל זה הדין האמור בזאת ההלכה הוא במי שהוא עומד ברשות הרבים או בשדה חבירו שאין דרך בני אדם לעמוד שם לפיכך לא קנו ארבע אמות שלו אפי' נפל עלהמציאה וכו' ע"ש.

ודעת שפתיו ברור מללו כמ"ש מרן בכסף משנה שתופס דלא כאוקמתא קמייתא שהרי מוכח בהדיא מדבריו דדין זה אם הוא בשדהו ארבע אמות קונות לו ומשנתנו ברשות הרבים היא מדברת. ועל הרוב בחיבור מסכים הולך לשיטתו בפירוש המשנה ורוח אחד להם זולתי איזה מקומו' שמוכרח דהדר הודרני' בחיבורו ממ"ש בפ"א המשנה.

והשתא הכא מרווח טפי וסייעת' היא לדעת מרן וילמד סתום מן המפורש בפ"א המשנה. ומה גם דלשון אפי' משמע כמרן.

ומה שיישב הרב פרי חדש דלס"ד קאמר הוא דוחק וכמ"ש מורי הרב ז"ל ומשמע דלשון אפי' דנקט בחיבור הוא כלשון אפי' דנקט בפירושו. והרב פר"ח נסתייע ממ"ש הרמב"ם פ"ב ממתנו' עניי' גבי פאה שנפל עליה דמשום שנפל עליה אין לו זכיה בשום מקום וכו' ע"ש.

ומורי הרב ז"ל כתב וז"ל נראה דאין ראיה מזה שכתב שם נפל עליה דלעולם אפשר לומר דדוקא משום שדה חבירו דלא תקון ד' אמות הוא מאי דלא קני אבל לעולם דבסימט' קני ליה אפי' נפל ומאי דנקט שם נפל לאו לאשמועינן דבכל מקום אין לו זכיה כמו שכתב הרב פרי חדש אלא משום דגמר אומר שם דקונסין אותו ואפי' מה שנטל כדין קונסים אותו ולוקחים מידו ונותנין לעני אחר וזה אינו אלא דוקא בנפל דעביד להפקיע זכות שאר עניים ואז קנסינן ליה דשלו לא הגיעו אבל בשלא נפל וכו' ע"ש.

ולא זכר מ"ש הרב פרי חדש בהגהות הרמב"ם שם בס' מים חיים בפ"ב ממתנו' עניים וז"ל ודע שדבר ברור הוא דלא שייך למקנס מה שנטל כבר אלא כשזרקה על השאר אבל בנפל עליה ופירס טליתו עליה פשיטא דלא שייך למקנסיה במה שנטל כבר וכו' עש"ב וא"כ מורי הר"ז"ל דעסיק ואתי על דברי הרב פר"ח איך דוחה ראיתו במה שהוא נגד סברתו דנקט נפל דבהא קנסין.

והרב פר"ח לא כן ידמה ופשיטא ליה דלא קנסין בנפל. ואי מו"ר ניהו פליג גם בזה על הרב פר"ח הו"ל להביא דבריו שם ולדחותם וכגון דא צריך לאודועי.

ומיהו אף דהרב פרי חדש שפיר מיייתי ראיה לפי דעתו. מ"מ מורי הרב ז"ל קושטא קאמר דנראין דברי הרמב"ם שם דקנסין אף בנפל עליה ופירס טלתו עליה כמו שהבין הרב תוספת יו"ט שם פ"ד דפאה וכמו שכתבתי בעניוטי שם (ויבא בסמוך) דלא כמ"ש הרב פר"ח שם.

ולפי זה נפל אצטריכא ליה התם דשייך ביה קנסא וכמו שכתב מורי הר"ז"ל. ובודין זה העיקר בדברי הרמב"ם כמ"ש מרן וכמ"ש בפ"ה המשנה וכדעת הרי"ף דמסתמא כל פסקא דפסקיה משה הרמב"ם ז"נ בשיטת רבו אמורה כידוע דהרמב"ם כותב רבותי הרב רבינו יוסף הגוי ורבו.

וכתב מורי הרב ז"ל דלזה הסכים הרב שפת כהן סי' רס"ח ע"ש. (ב) הנה נא הואלתי הצג על הארש אשר כתבתי אני הדל שם בפ"ב מה' מתנות עניים דין י"ח.

עני שנטל וכו'. מרן בכ"מ כ' משם הר"ן דמשמע לרבינו דמ"ש בתוספתא ר"מ אומר קונסין אותו וכו' לא פליג אלא כולה ר"מ היא והכי קאמר שר"מ אומר.

והרב פר"ח בהגהותיו בס' מים חיים כתב שהוא דוחק ויותר נראה דפסק כר"מ משום דשקיל וטרי אליביה בירושלמי ע"ש. ואני ההדיוט נראה ני דהעיקר כמ"ש הר"ן ומרן דסבר הרמב"ם דלא פליג וזה ממה שראינו בפירושו פ"ד דפאה דפירש במשנה דלוקח ן ממנו הכל וכן אמרו דקונסין אותו ומעבירין ממנו את הכל את התלוש והמחובר.

ומשמע דלפירוש' דמתניתין קאמר דאי סבר דמתני' פליגא אר"מ אלא דאנן קי"ל כר"מ ממשמעות הירושלמי הו"ל לפרש ברישא פירושא דמתניתין והדר לימא דפסק ההלכה דקונסין אותו אלא משמע דס"ל דר"מ לא פליג וכמ"ש הר"ן ומרן. וכן מוכח להדיא מרבינו עובדיה שכתב אין לו בה כלום אפי' במה שלקחו דקונסין וכו' ע"ש.

הרי דמפרש הא דתנן אין לו בה כלום דפירושו אף מה שלקט דקונסין וכו'. ויש לדחות דלעולם דפליגי אמנם כיון דסתם משנה ר"מ וקי"ל הכי מכח הירושלמי לזה הרמב"ם ורבינו עובדיה פירשוה כר"מ וכהלכה.

אבל מסתמא דמתני' אין ראיה ולזה הוצרכנו להוכיח מהירושלמי ויש לצדד בזה ודוק הטב. וחמות"י ראיתי אור להרדב"ז בביאורו להרמב"ם שכתב דברי הירושלמי בשם ר"מ וסיים וקי"ל כר"מ בקנסותיו עכ"ד ובראותי עמדתי מרעיד דכר"מ בגזרותיו הוא דקי"ל ולא בקנסותיו.

ואחר זמן האיר וזרח ס' יד מלאכי הנדפס מחדש לרבי"ן חסידא הרב הרמ"ך נר"ו וראיתי בסי' קע"ד דהוכיח במישור דלא קי"ל כר"מ בקנסותיו ותמה על דברי הרדב"ז הללו וז"ל ומעתה יש לתמוה על דברי הרדב"ז שכתב בפשיטות וקי"ל כר"מ בקנסותיו וצ"ע אם לא שנאמר דלית' להך כללא אלא היכא דאיכא מאן דפליג עליה והך מתניא בשם ר"מ בלי חולק וכמ"ש מרן הכ"מ שם בשם הר"ן אלא דמ"מ לא הול"ל לישנא דקי"ל וכו' עכ"ל ולא ידעתי איך עלה על דעתו לומר דסבר הרדב"ז דליכא מאן דפליג אלא דק"ל לישנא דנקט והדבר ברור שלא ניתן ליאמר דהרדב"ז ס"ל כהר"ן דליכא מאן דפליג דמאחר שכתב וקי"ל כר"מ בקנסותיו תו ליכא למימר דכונתו דלא קי"ל כר"מ בקנסותיו אלא כי הכא דליכא מאן דפליג וצריך לפסוק הכי דהוי אליבא דכ"ע, והגם דגם הרב יד מלאכי כתב אלא דמ"מ לא הו"ל למנקט לישנא דקי"ל וכו' ומשמע דניתן ליאמר בדוחק ולי הדל הרי זה בבל יאמר.

והרב נר"ו קיצר את הרחב ולא כ' אלא לישנא דקי"ל ותו לא כאלו לישנא דקי"ל לא משמע דליכא פלוגתא. והעיקר דאמר הלכה כר"מ בקנסותיו יכחידנו תחת לשונו והדבר מבואר ואין להאריך.

ותו אישתמיטתיה להרב נר"ו לשון הרדב"ז הסמוך ונראה שם אחר לשון זה דאייתי מאי דאמרו פ"ק דמציעא וכתב עלה והני תירוצי לרבנן דלית להו קנסא אבל לר"מ דקניס ברישא כ"ש דקניס בסיפא עכ"ל הרי דכתב דרבנן פליגי אר"מ שלא כדברי הר"ן. והא דכ' הרדב"ז דהני תירוצי דפ"ק דמציעא לרבנן וכו' לפום ריהטא צריך ישוב דהא דקניס ר"מ היינו דוקא כיון שלא קנה השאר במעשה שעשה קנסינן ליה ושלנו נמי לא הגיעו אמנם אי דינא הוא דקני בזרק על השאר לא שייך למקנסיה דאטו עני שהיה מותר לזכות בפאה כדין נקנסיה ושפיר פריך לר"מ נמי דלקנו ליה ד' אמות וכיון דקנה לא שייך למקנסיה.

ואפילו אם נאמר דסבר הרדב"ז דלר"מ כל שלא עשה כדרך חביריו ונותן עיניו להרבות חלקו שלא כדרך קנסינן ליה מ"מ מאי כ"ש דקאמר דלר"מ דקניס ברישא כ"ש דקניס בסיפא. ונראה דהרדב"ז סבר דהא דתנן נטל מקצת פאה וזרקתה על השאר אין לו בה כלום נפל לו עליה ופירס טלתו עליה מעבירין אותה הימנו הכי פירושא דבבא דרישא נטל כדרכו פאה וזרקתה ובסיפא לא נטל מידי אלא נפל וכו' והיינו דקאמר דלר"מ דקניס ברישא דלוקחין התלוש והמחובר ואפי' מה שנטל ברישא כ"ש דקניס בסיפא דשם ליכא למקנסיה אלא בפאה דנפל עליה או פירס טלתו עליה משום דלא נטל מידי (ותשובות הרדב"ז שרמז המגיה כעת אין עמדי).

ואחזה אנכי להרב פר"ת במים חיים בדין זה שכתב וז"ל ודע שהדבר ברור הוא דלא שייך למקנס מה שנטל כבר אלא כשזרקתה על השאר אבל בנפל לו עליה ופירס טלתו עליה פשיטא דלא שייך למקנסי' במה שנטל כבר וכו' והרב לא הוצרך לבאר זה מרוב פשיטותו ודלא כהתי"ט שהבין מדברי הרב דבכלהו קנסינן ליה וליתא עכ"ל ואיברא דלשון הרמב"ם מורה.

כהרב תי"ט דעל הכל קאמר ואפי' מה שנטל וכו' ואפי' תימא שזה פשוט מאד ולא ביאר מרוב פשיטותו מ"מ לא הוה ליה למערבינהו ולמתנינהו ומה גם דהתנא חילקן וכזה

ראיתי לעט"ר מורי הרב זלה"ה בספר הבהיר נחפה בכסף ח"מ סי' ג' דסבר בפשיטות דהרמב"ם אכלהו קאי דקנסין ליה מה שנטל ע"ש.

וראיתי בס' בית דוד פ"ד דפאה משנה ג' שכתב וז"ל נפל לו עליה הכא בלא נטל מיירי וכו' ולא מצי למערבה בבבא דרישא משום דלא שייך למתני אין לו בה כלום וכו' ומ"ש הרמב"ם קונסין וכו' ולא הבינותי היאך משמע ליה להתי"ט דבכלהו לוקחין מה שנטל משום קנס והרי אין כאן נטילה בענין ראשון אבל בנפל וכו' אכתי לא נטל כלום וקשה ני על בעל מים חיים שכתב דיפה דקדק התי"ט ומיהו איהו נמי הליץ בעד הרמב"ם וגם הרמ"ז וכו' ע"ש.

(וס' קול הרמ"ז אינו בידי) ולי הדל נראה דאף דאפשר לפרש דבחלוקת נפל לו עליה לא שקיל מידי מ"מ שפיר מצינן לפרושי כדתרגמה הרב תי"ט דגם בחלוקת נפל וכו' אנטל מקצת פאה דרישא קאי והכי קאמר נטל מקצת פאה ואח"ך אם זרקא על השאר אין לו בה כלום ואם נפל על השאר וכו' מעבירין וכו' וזהו לפי דעת הרב תי"ט וטעמא דפלגינהו דברישא איכא קנס ולבסוף ליכא ופירוש זה מרווח גם כן דכולה מתני' אנטל קאי ומה לו כי יצעק על הר' תי"ט ויכולים לפרש המשנ' בשופי כפירושו ודברי הרמב"ם בחיבורו הכי רהטי דערבינהו ותנינהו.

ומה שפ"י הוא בדברי הרמב"ם הוא דוחק ותו דאשתמיטתיה לו ולהרב פר"ח ולהרדב"ז לפי מה שפירשנו בדבריו דברי הרמב"ם בפירושו שם פ"ד דפאה דכתב כשיקח מקצתו ויכסה מקצתו לוקחין מידו הכל בין מה שלקח ובא לידו בין מה שכסה ע"כ ונראה דר"ל כשנפל עליה או פירס טלתו עליה דכסה השאר בגופו או בטלתו אבל לא קאי אזרק על השאר דשם לא כסה השאר במה שזרק דכונתו במה שזרק לא לכסות אלא סבר דבהכי קני כמו שכתבו רש"י ורבינו שמשון ורבינו עובדיה וכן נראה מדברי הרב תי"ט שהביא דברי הרמב"ם הנז' וכ' שאחר שכסה הפאה בפני העניים שלא יוכלו לראותה לקחתה והוא לא קנאה בזה וכו' ע"ש משמע דדברי הרמב"ם הם פירוש לחלוקת נפל ופירס והרי בפירוש כתב דגם בחלוקות אלו לקח כבר וקונסין אותו.

גם מ"ש הרב בית דוד על הרב פר"ח דבריו מגומגמים קצת ותו ק"ל על הרדב"ז שכתב דהני שינויי לרבנן וכו' דלא זכר דברי רבינו עובדיה בפירושו שהוא פירש אין לו בה כלום אפי' במה שלקט דקונסין וכו' ובנפל לו עליה הביא אוקמתות תש"ס דפ"ק דמציעא והרי שכתבם לדעת ר"מ הפך דבריו ותו דמוכח מדבריו דליכא פלוגתא בהא וכך הם דברי הר"ן והוא כתב להפך דפליגי וקי"ל כר"מ בקנסותיו ולא זכר דהר"ן ורבינו עובדיה אזלי בתר איפכא.

ותו ק"ק על הרב תי"ט דכתב דמשמע מדברי הרמב"ם בחיבורו דקנסין בכלהו ולא הזכיר דהכי נמי משמע מפירושו. ותו במה שהקשה על הרמב"ם דאין נראה כן מהמשנה דהרי חילקם לשתי בבות דזה אינו מוכרח דרבינו הקדוש עלה בקב"ץ במימר קדישי וכמה זמני לא שינה הלשון השגור לפום רבנן וה"נ נימא דהני בי תרי' מר אמר חדא ומר אמר חדא ורוחו הוא קבצם ולא שינה לשונו ואין דקדוק זה כדאי להקשות על הרמב"ם.

ותו לדידיה דבא לבנות דייק על הרמב"ם מלשון המשנה הו"ל לדיוקי דהא לדעת הרמב"ם רבינו עובדיה ליכא מאן דפליג אר"מ ומאי דתנן אין לו בה כלום פירושה בין מה שזרק בין מה שנטל וכדמוכח מפ"ה הרמב"ם ורבינו עובדיה כמדובר. ומאחר שכן הרי שינה התנא דברישא תנן אין לו בה כלום לכלול גם מה שנטל כבר ובסיפא תני מעבירין אותה הימנו ומשמע הא דנפל או פירס דוקא וזה הפך הרמב"ם דבכלהו קניס.

ושבתי וראה דלולי מאי דמשמע מפ"ה המשנה להרמב"ם דמפרש דנפל ופירס בנטל כבר איירי. מצינן למי' כפי' הרב בית דוד דדוקא בחלוק' זרק נטל כבר אבל בחלוקת נפל ופירס מיירי שלא נטל ותנא דווקנ' הוא דבריש' תנן אין לו בה כלום כלו' גם מה שנטל דקונסין אותו וגבי נפל ופירס דלא נטל תני מעבירין אותה הימנו דאין בידו כלום וזו שרדף אחרי' תיהוי באעבורי.

ובהא ניחא מאי דדייק הרב פר"ח בנימוקיו דבתוספתא בחלוקה ראשונה הוא דקתני קונסין אותו דוקא דהתוספתא לבאר המשנה ובי"אר עליה דהא דתנן אין לו בה כלום בקמייתא היינו דקונסין אותו אבל בחלוקה אחרונה לא מיירי בנטל ולא שייך למתני קונסין כמו שנאמר. והמסתכל יפה עיניו יחזו דזה דעת רבינו עובדיה בפירושו.

וסבר הרמב"ם דמשום דהני חלוקות היו שגורות לפום רבנן נקט להו הכי רבינו הקדוש. אמנם ה"ה דבנפל ופירס אם נטל כבר קונסין אותו ושנה רבי משנתו כמו שהיה שגור כפי התלמידים דחד מיירי בנטל וחד מיירי בלא נטל ומשו"ה לא ערבינהו ותנינהו אבל הדין דין אמת דבכל הני אם נטל כבר קונסין ולכן הרמב"ם בחיבורו ערבינהו ותנינהו. ואולי דחזר בו ממ"ש בפירושו ואין בין פי' לחיבור אלא משמעות המשנה ודוק הטב. סימן מא הלא זה דברי.

אני המגיה הנה זה בא אתא זעי"רי. בן ה"ה אבי העזר"י.

נר"ו.

אנא הוא עבדא ב"ר מיניה דמר כרע רבץ על ברכי יוס"ף מרתע כוליה גופאי ממתנים ועד ירכים ברב הקפן. ובהרמנא דמר יכנס הבן אצל האב תורה היא וללמוד אני צריך למתבע אולפן.

הן היום נראה בעליל זה ספר כתב איש רבי ספר"א נהר ספר הבהיר חיים שאל אנהירנהו לעיינין האיר זורח מזרי"ח זר"ח קא פסיק ותני אליבא דהלכתא מעשה רב וימלא קומצו מלא הא"ורה קמץ וחפן. כן בקדש אברהם במחזה חזה הוית שביבין דינור כביר מצא' ידו פרש ש"ר ונכתב בספר בסי' ע"א אות ז דרך ובא לו בדרך חכמה להבין אמרי בינה דברי הרמב"ם ז"ל דלכאורה סתרא"י נינהו והוא דבה' חו"מ פ"ד ה"ז פסק מותר לבלול החטים במים ובה' מעה"ק פסק החטים של מנחות אין לותתים אותם שמא יחמיצו וכו' וכבר הדבר נפתח בגדולים וא"מן האריך למעניתו ברוח מבינתו הא בחריפי חריפות"א דנהר"א מאה חור"פן.

ברם כגון דא לא זכיתי להבין דלכאור' כפי ד"ק אתאן לסיפא דטעם הר"מ ז"ל דפסק מותר לבלול בחיטי פסח היינו דבפסח דלשין בצונן מותר ללותו ובהא מודה שמואל

לרב והיינו טעמא דפסק הר"מ דמותר כאשר מפורש יוצא בדברי קדשו באר הטב. היא שעמדה לי דכפי מאי דאיתא בסוגיין דמעיקרא קאמר רבא אסור ללתות ואחרי סמוך אמרי' הדר ביה רבא ואמר מותר ללתות מדתניא וכו' ואחר כן אמרינן הדר רבא ואמר מצוה ללתות מדכתיב ושמרתם וכו' אם כן מאחר דרבא הדר ביה ממאי דקאמר מותר א"כ יש להבין למה פסק הר"מ מותר ולא פסק מצוה כמסקנת רבא לבסוף ומהא דאמרינן בש"ס הדר ביה רבא ואמר מצוה ללתות מדכתיב ושמרתם וכו' יש להעיר בדברי הר' הגדול כמוהרצ"א זלה"ה בספר מ"ק בביאוריו על הש"ע סי' תנ"ג סיים בדבריו ז"ל והנכון דשאני הכא דכתיב ושמרתם וכו' ומעיקרא הוה ס"ל דוקא למצוה אתא והדר ביה ואמר דקרא להתירו אתא ולא למצוה עכ"ל.

ולא זכיתי להבין ד"ק דלפום ריהטא דשמעתא נראה דמעיקרא הוה סבירא לי' מותר והדר ביה לבסוף ואמר מצוה מדכתיב ושמרתם וכו' ויש לישב. ברם למאי דאתאן עלה בדברי אמ"ן כה דיבר אלי דע לך בני ידידי כי זה כלל גדול בין הפוסקי' דמנקט מילתא מציעת' עדיף כאשר יהיה האופן.

וכי איכא תלת שינויי זמנין דנקיט אמצעיתא ושביק תחילתן וסופן. והכא בהני תלת הדר ביה פסק הרמב"ם כמציעתא ולא איכפת ליה מבתרייתא.

ואם נפשך לומר דזו שלנו לא דמי לעלמא. דע כי אני לא באתי אלא לישב פסקי הר"מ הסותרים אבל לענין מה שפסק מותר מה שתאמר בעד הרמב"ם כה תאמר לתירוצי ומה לך כי נזעקת על דברתי אלו דבריו נר"ו.

ודרך אגב חזה הוית להרב פני יהושע בשיטתו על פסחים עמד על מבוכה זו וצידד צידי צדדי' לישב דברי ח"ה הנז' וכבר אמ"ן עמד על כל דבריו באורך כאשר מפורש יוצא באר הטב יעו"ש. ברם מקום הניח לי להתגדר בו והוא כי ראיתי להרב הנז' עמד על דברי רש"י ז"ל כמ"ש לעיל מזה כמ"ש בש"ס שם ת"ר אין לותתין את השעורין בפסח ואם לתת נתבקעו אסורות לא נתבקעו מותרות ור"י אומר מניחן בחומץ וכו' פי' רש"י נתבקעו שתפחו מחמת הניפוח שמחמת המים אסורות שודאי ממהרין להחמיץ עכ"ל וכתב ה' הנז' ע"ז ז"ל ולכאור' לשון רש"י תמוה דאם כוונתו שנתבקעו ממש הי"ל דודאי נתחמצו ואם כוונתו דהוא התחלת חימוץ וכו' הי"ל דהשעורין ממהרות להחמיץ והניחו בצ"ע.

ואנא זעירא נראה לע"ד דדברי רש"י הלא המה בשקל הקדש והוא כי הרואה יראה דבש"ס קאי במחלוקת על תיבת נתבקעו אם הוא נתבקעו ממש או לאו אלא מניחן עפ"י הביב והם מתבקעות מאליהן א"כ אדרבא בנועם שיח אמרי קדוש נשמר מהאי פלוגתא וכתב ממהרות להחמיץ דוקא והיינו כמ"ש דאם מניחן עפ"י הביב וכו' כמ"ש בש"ס וזה נראה פשוט בדקדוק דברי רש"י ז"ל: ומצאתי הון לי בהר"ן ז"ל שכ' ז"ל ת"ר וכו' נתבקעו וכו' מחמת הניפוח שמחמת המים אסורות שודאי ממהרות להחמיץ כל שאילו מניחן עפ"י הביב מתבקעות מאליהן עכ"ל הרי הדבר מפורש יוצא כדבר האמור.

ובר מן דין רש"י ז"ל האמת אתו במ"ש ממהרין להחמיץ ולא כתב דנתחמצו ודאי כאשר הק' ה' פני יהושע דאם כן דודאי נתחמצו א"כ ר"י מאי קאמר מניחן בחומץ וחומץ

צומתן וא"א דנתחמצו מה הועילו חכמים בתקנתם אלא ודאי דקאי פלוגתייהו בהא דת"ק סבר שודאי ממהרין להחמיץ אף דעדיין לא נתחמצו ור"י אשמועינן תקנה שלא יבוא לידי חימוץ א"כ רש"י ז"ל בלשונו הזהב גילה רז זה ותכל תלונותיו מעל רש"י ז"ל.

אשובה אראה מה שישב אמ"ן בדברי הרב ח"ה לקושית מוהרח"א ז"ל דאיך כתב דפליג רבא אדשמואל דהר"ם פסק שתיהם ולזה תריץ יתיב משיח"א דהא דאמר דפליג היינו קודם דלא יליף רבא מקרא קאמר דפליג לתרוצי סוגיית דאימור דרבא פליג אשמואל אבל למסקנא דיליף מקרא אפשר דמודה לשמואל ולהכי פסק כתרווייהו וכו' עכ"ל.

ואנא זעירא כמתלמד מד"ק לפי זה אפשר לבא לכלל ישוב במה שנראה לכאורה דברי הח"ה דברי תימא והוא דלקמן כתב על מ"ש עוד שם הדר רבא ואמר מצוה ללתות דכתיב ושמרתם וכו' כתב ע"ז הרב ח"ה ז"ל ואי לאו דבעי לתיתה ובעי שימור דמשום דשרי לתית' לא אצטרי' קרא לכתוב ושמרתם כיון דסגי בלאו הכי דלא ילתות ולא ישמור עכ"ל ולכאור' דבריו צריכי' ביאור אחת דזה עצמו אמרו בש"ס אי לאו דבעי לתיתה שימור למאי וכו' ועוד מאי קשיא ליה בש"ס דאצטריך לפרש ומה הרוחנו בזה.

ואפשר דכפי דברי אמ"ן בא להוכיח דרבא מכח קרא דשמרתם דוקא התיר הלתיתה והוא דקשיא לן סוף סוף מי הכריחו לרבא דמצוה ללתות אי מקרא דשמרתם נימא דבא להתיר לא למצוה ומנין בא לו לרבא דקרא אתא למצוה לזה הכריח דאין אנו יכולים לומר דאתא קרא דוקא להתיר ולא למצוה דלא ילתות ולא ישמור ולמאי אצטריך ושמרתם אלא מוכרח מדקאמר ושמרתם למצוה הוא דאתא ושריא לתיתה ומשו' הא אצטריך ושמרתם כיון דמצוה ללתות א"כ דוקא גבי פסח דאתא קרא ושמרתם מצוה ללתות ברם גבי מנחות דליכא קרא מודה רבא לשמואל דאין לותתין כמ"ש אמ"ן בישו' דברי הרב ח"ה.

ודרך אגב ראה ראיתי דברי הגהות מיימוניות בזה לע"ד לא זכיתי להבין וז"ל ע"ד הר"ם שפסק בפ"א דין ה' לפי' אמרו חכמים צריך אדם ליזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח שלא יביא עליו מים אחר שנקצר וכו' וע"ז כתוב בהגמ"י מכאן כתב רש"י שצריך הישראל להיות אצל החטים לשומרם בשעת טחינתם וכו' והרואה יראה דאדרבא הוא הפך דהר"ם קאמר משעת קצירה וכמ"ש ה"ה בזה ממ"ש רבא כי הפכיתו כיפי ופי' רש"י עומר' וכו' ואיך כתבו מכאן ולכאורה צריך ישוב.

הן אמת דלפי מ"ש אמ"ן לישב דברי רש"י דידיה אדידיה כאשר מפורש באורך נפלאות מתורתו יובן באגב זה שכתבו בשם רש"י עפ"י דרכו דרך הקדש ברם תיבת מהכא אינה מיושבת דנראה לכאורה הפך כמ"ש. (ב) זה שנים עמדתי במ"ש הרב החביב ז"ל בכנה"ג י"ד סימן רכ"ח בהגהב"י אות רנ"ד הרבה להשיב על הרב משפט צדק שהקשה דאיך חלה שבועת הגבעונים על דורות הבאים יעו"ש והרב החביב"ב ז"ל הרבה להשיב עליו דמי הגיד לו שחלה ע"ד הבאים אולי האמת דלא חלה כי אם דוקא עליהם כדכתיב ולא הכום ב"י כי נשבעו וכו' והאריך בזה: וכבר האיר זורח מקרוב ספר הבהיר דברים אחדים לאמ"ן והקש' עליו דזה לכאור' הפך מקרא מלא כתיב בשמואל ב' כ"א ובני יש' נשבעו להם ויבקש שאול להכותם וכו' וגם ד"ר במד"ר כאשר האריך הראי' יע"ש.

ואנא זעירא ב"ר מיניה דמר ה"ן עוד נבי"א מ"ש בירושלמי דומה בדומה מדרש רז"ל אלא תליין יהושע בדופן וכו' אשר משפטו פעלו שהוא עושה משפט ופעלו כאחד אל שאול ואל בית הדמים וכו' ואל בית הדמים אשר המית את הגבעוני אמרין ליה אשר המית ז' ב' ח"ע ב' ש"מ וחזן וסופר וכו' אמרו סבו לכוון כסף ודהב וכו' מיד עמד ורחקן ואף עזרא עמד ורחקן וכו' עכ"ל בקיצור הרי לך בהדיא כמ"ש המ"ץ ז"ל וגם רש"י ורד"ק בביאורם וא"כ דברי ה' החבי"ב צריכים ביאור כאשר כ"ז כבר קדמני אמ"ן.

ברם מקום הניח לי אבא רחמנא ה"י להתגדר בו והוא דאתאן לסיפא אשקוט' ואביט' הני מילי מח"יים ה' החבי"ב שכ' בסוף וז"ל דעוד היום השבוע' מאי עביד דהנשבע לבטל את המצוה אין שבועה חלה עליו ואם כן הנשבעים עצמם למה לא הרגום אלא אית לך למימר דהשבוע' חלה וכמו שהאריכו המפרשים עכ"ל.

ואנא זעירא לדעתי אם דל הוא לא זכיתי להבין אמרי קדוש דמעיקרא מאי קשיא ליה ועל זה הכריח דהשבוע' חלה כאמור בד"ק וכ"ז מפורש יוצא תלמוד ערוך בגיטין דף מ"ו ממש האי רומיא דקשיתיה להרב ז"ל ולרבנן התם מי חיילה שבוע' עילויהוכלל וכו' לא חיילה שבוע' כלל והאי דלא קטלינהו משום ח"ה ע"ב א"כ יש להרגיש על ה' החביב חזא דמעיקרא מאי קשיא דהשבוע' מאי עביד וכו' זוהי קושית הש"ס ואשר הכריע אלא מאי אית לך למימר דהשבוע' חלה נראה דמסקנת הש"ס היא דלא חלה ומשום ח"ה לא הרגום כדבר האמור.

ויותר תימא בעיני דמר ניהו רבא ז"ל קא שקיל וטרי בסוגיא הלזו העמיק הרחיק בס' דינא דחיי ופה לא זכר ש"ר והכריח הפך הסוגיא כמדובר. ועוד מ"ש כמו שהאריכו המפרשים והרי הסוגיא פשוט' לפנינו ומה לנו במפרשים וכעת לא זכיתי להבין אמרי בינה.

ועוד זאת כי קושיתו היא ממש מה שהקשו התוס' בד"ה כיון דאמרו מארץ רחוק' וכו' וא"ת והא אין נשבעין לבטל את המצו' וכו' והרוא' יראה עשה עצמו כאילו ילדה וצריך ישוב. והרצתי דברי אלה לפני מי שגדול עט"ר מ"ו אבי העזרי ה"י כה דיבר אלי וכה ענני הבן יקיר לי הטבת לראות והדבר הקשה לומר דלא זכר שר תלמוד ערוך ויותר יגדל התימא כי הרב עצמו שקיל וטרי בסוגיא עצמה בביאורו על הסמ"ג כמ"ש.

אלא נרא' דאפ' דמ"ש אלא מוכרח אתה לומר דחלה השבוע' כמ"ש המפרשים וכו' כוונתו בזה דהן אמת דפשוט הוא בש"ס דלקושיא הש"ס לרבנן דהוי שבוע' בטעות ולא חלה לזה מוכרחים אנו לומר דמה שלא הרגום הוי מטעם ח"ה כמפורש בש"ס ברם לקושיא נשבע לבטל את המצוה ולא תלה מוכרח בודאי הגמור לומר דחלה השבוע' ומטעם זה לא הרגום וזהו שכ' ה' החביב מוכרח אתה לומר דחלה השבוע' וכו' ר"ל לצד זה דקשה מטעם נשבע לבטל א"ה ליכא לתרוצי אלא דחלה והרי לך ראייה מהתו' שכתבו בד"ה מא"ר משם באר"ה דחלה השבוע' ויסוד דבריהם היא דהקשו קושית נשבע לבטל את המצו' ואפשר דמ"ש ה' החבי"ב כמ"ש המפרשים כוונתו על דברי התוס' ואף שהוא דוחק דהוה ליה לפרש מיהו זהו הנרא' לישב דברי ה' החבי"ב ע"כ דברי הרב אמ"ן.

אחרי סמוך חזה הוית להרשב"א ז"ל בחי' לגיטין הכר"ע הכריע בשמעתין דבין לר"י ובין לרבנן כולהו אזלי ומודו דהשבוע' לא חלה כלל ופליגי באופן הח"ה דלר"י הוי הח"ה מטעם דהשבוע' היתה ברבים ולרבנן הוי מטעם שהגבעונים לא ידעו דלא חלה השבוע' יעו"ש באורך. איך שיהי' לדברי הכל לא חלה השבוע' כלל וכפי זה קשה בעיני יותר על דברי ה' החבי"ב דלכ"ע לא חלה השבוע' אלא מוכרחים אנו לומר דדבריו הם לשיטת התוס' ודעמייהו כאמור מפה קדוש אמ"ן.

ובהיותי נבוך בזה גם אשו"ר שם בסוגיא דברי רש"י ז"ל נראין לכאור' ללא צורך שכ' בד"ה ולא הכום ב"י וכו' בגבעונים כתיב וכו' ולכאור' י"ל מה בא ללמדנו ומי לא ידע דבגבעונים כתיב. וכאן הבן שואל מאמ"ן לימא לי איזה ישוב.

ויהי כמשיב אף כי אין דרכי בכך לישוב בזה כי רבו כמו רבו כמה לשונות רש"י כאלו ומעולם לא עמדתי ע"ז ברם להפיק רצונך הנה שפתי לא אכלא כי מצינו לרבנן קדישי זמנין יהבי דעתייהו בזה ואען ואומר דאפשר דרש"י ז"ל דבר גדול דיבר בזה והוא דמאחר דריהטא דשמעתין מוכח דבין לר"י ובין לרבנן שבוע' זו לא חלה כלל וכמו שהכריח הרשב"א ז"ל כמ"ש א"כ אעיקרא דמלתא פירכא לר"י דרצה להוכיח מכאן דנדר דרבים אין לו הפרה מה ראה היא זו כיון דבגבעונים עצמם לא חל הנדר א"כ מהיכא תיתי למילף מהאי וזו היא דקשיא ליה לרש"י ז"ל.

ולזה כתב בגבעונים כתיב כיון בזה דאף דיש מקום לדחות מאחר דלא חנה השבוע' א"כ מאי יליף ר"י מהאי כמ"ש וזה רמז לן בגבעונים כתיב ושפיר ילפינן דבעלמא דינא הכי דנדר ברבים אין לו הפרה מדכתיב כי נשבעו להם וכו' הא למה זה דומה לאות' שאמרו בש"ס אסור לשמש בשני רעבון מנ"ל מיוסף דכתיב בטרם תבא וכו' והקשו ע"ז דמאי ילפותא היא מאחר דיוסף עצמו הי' מותר כיון שעדיין לא קיים פ"ו דלא הי' לו בת ותי' דמאחר דכתיב בטרם תבא וכו' שפיר ילפינן מיניה דבעלמא קם דינא דאסור אף דגבי דידי' מותר א"כ איפה זה כיון רש"י ז"ל באמרו גבי גבעונים כתיב ושפיר ילפי' לבעלמא דנדר רבים אין לו הפרה כאמור כלומר ודאי ידע דבגבעונים כתיב ועכ"ז למד לעלמא הגם דלא שייך גבייהו כההיא דבטרם תבא וכיוצא כתבו המפרשים במקומו' אחרים עכ"ד אמ"ן.

הגם הלום ראה ראיתי לה' החבי"ב ת"ל בספרו הבהיר דינא דחיי בביאורו על הסמ"ג דרך קסת"ו קסת"ת גבורים ברוב חכמתו עמד ע"ד התו' אלו בד"ה כיון דאמרו מא"ר וכו' וי"ל דע"כ וכו' כדמוכחי קראי וכו' הקשה ע"ז דלפי דבריהם דל"ת כל נשמה לא מיירי אלא בשאין רוצים להשלים ברם אם באו להשלים ליכא לאו דל"ת א"כ לפיד יהיו לך למס ועבדוך ודאי מיירי בז' אומות א"כ קשה דהם עצמם הכריחו בע"ז ד"כ בד"ה לא תחנ' דל"ת כל נשמה מיירי בז' אומות דאם בשאר אומות הרי כתיב יהיו לך למס וכו' ואי כדבריהם דקאי אז"א אין כאן הכרח כלל והאריך בזה וצייד כמה צדדים להעמיד דבריהם יעו"ש.

ולע"ד יראה דאין צורך לכל אלו הדוחקים ודברי התו' יעלו בסגנון אחד והוא דבגיטין שהכריחו דכשבאו להתגייר ליכא ל"ת ומקבלים אותם ואם לא באו להתגייר אין מקבלים ברם כשבאו להתגייר הסברא נותנת דליכא לאו דל"ת וג"כ ליכא למס ועבדוך

דמה שייכות איכא למס ועבדות בגיותם וא"כ הטיבו אשר דיברו כאן בגיטין וגם מה שהכריחו בע"ז דהיו למס היינו בשאר אומות הכריחו הדק הטב דמס ועבדו' קאי השאר אומות שלא באו להתגייר יהיו למס ועבדות אך בז' אומות איכא ל"ת ואינו מועיל מס ועבדות אבל נתגיירו לא נשאר ל"ת וגם מס ועבדות ליכא והדבר נרא' פשוט וכל דברי התוס' דהכא והתם בע"ז כחדא שריין.

שוב אשוב לדברי הרב החבי"ב דפתח בראש דבריו דדעת רש"י והרמב"ן ז"ל דאין לקרא שלום לז' עממין כלל אחר שעברו את הירדן וכ' שזוהי דעת הי"א שהביא הרמב"ן בפ' שופטים וקשיא ליה ע"ד מסוגיין דגיטין שאמרו בש"ס ורבנן כיון שאמרו וכו' ולמה לא אמרו דהוי נשבע לבטל את המצו' דל"ת וכו' וצ"ע עכ"ד.

עין רואה דזוהי קושית התוס' בד"ה כיון שאמרו מא"ר וכו' אות באות הן אמת דהתוס' העמידו דבריהם דכשבאו להתגייר מקבלין אותם כמו שהכרחנו לעיל והדבר פשוט וא"כ שלא להניח הדבר בקושי וצ"ע נוכל לישב בדרך אפשר דרש"י והרמב"ן אזלי ומודו דכשקבלו עליהם להתגייר מקבלים אותם וחלף הלך לאו דל"ת כמ"ש ודאי דלקרא להם שלום פשיטא להו דכשעברו את הירדן אין שלום ברם להתגייר ליכא שום לאו כלל ומ"ש בש"ס משום ח"ה משום דהי' רמאו' בדבר ומעיקרא מטעם דנשבע לבטל א"ה לא שייך כלל דבאו להתגייר ואילולי ח"ה היו הורגים אותם וליכא שום קושי על הגאונים ז"ל.

גם את זה במ"ש דזוהי דעת הי"א שהביא הרמב"ן בפ' שופטים וע"ז הניחו בצ"ע. הן אמת דיש קצת צד לנטות ולו' דמ"ש לא הי' הדין לקבלם דמזה נראה דמסכימים לדעת רש"י והר"ם כאשר דימה ה' החבי"ב ברם אי מהא נרא' דמ"ש לא הי' הדין לקבל' אינו מטעם דכבר עברו את הירדן ושוב אין מקבלין אלא ר"ל דהרשות נתונה בידם להרוג או לקיים ולא הי' הדין פי' מצד הדין לא היו מחויבים לקבלם כי הם בחירי ברצון לקבל או להרוג זה נרא' בפ"ה הי"א.

ועתה אשר זכינו לחי' הרמב"ן לגיטין כן בקדש חזה הוית דהוא עצמו הקש' האי קושיא מ"ה החביב ז"ל שהצריכ' עיון והילך לשונו לשון הזהב בקצר אמיץ א"ק ומי חיילה שבוע' עילויהו והא א"נ לבטל את המצו' וכתוב ל"ת כל נשמה לאו קושיא וכו' ודלא כמ"ש רש"י וכו' וא"ת למה רצו להרגם ותירצו קושיא זאת וכו' והם לא רצו וכיון שלא רצו הרשות בידם להרוג או לקיים עכ"ל הרמב"ן וגם הריטב"א בשיטתו על גיטין כתב כן אות באות משם הרמב"ן יעו"ש.

הראת לדעת דליכא ספיקא דדעת הי"א פשוט' לפניה דמ"ש ולא הי' הדין לקבלם היינו שכיון שלא רצו רשאיין ושלטאין ישראל להורגם או לקיימם והרי הוא כמבואר ותכל תלונות ה' החבי"ב ז"ל כדבר האמור. אכתי פש גבן במ"ש התוס' שם דקשיא להו ממאי דאמר' בסוטה למען אשר לא ילמדו וכו' והאי קרא בז' עממין כתיב וכו' ויש להרגיש בזה דמאי קשיא להו מההיא דסוט' דזה שאמרו אם חזרו בתשו' מקבלין אותם זו היא סברת ר"ש ור"י פליג עליה וסוגיא דהכא קאי אר"י ויסוד דברי התוס' הלא המה לר"י ולכאור' נרא' דוחק לומר דזה קאי ארבנן כאשר יראה הרוא' בדברי התוס' וכבר ראיתי

מי שתי' זה דקאי קושית' לרבנן ולע"ד הם דברים דחוקים איך שיהי' אתאן לסיפא שתי' ועוד שבאות' שעה לא באו להתגייר כי אם אחרי כן עכ"ל.

איברא דלכאור' כונת התוס' פשוטה לפניה דאם באו להתגייר מקבלין אותם כמ"ש דאותה שעה לא באו להתגייר ומשום ח"ה לא הרגום וכו' ולע"ד יש להרגיש מזה על מה שהקשו התוס' בסוט' פ' א"ן דאיך קבלו לרחב ונדחקו בשינויי דחיקי דהי' קודם וכו' וכפי דבריהם דכשבאו להתגייר מקבלין אותם מאי קושיא מרחב אין לך גר צדק כרחב והראיה דנסב' יהושע א"כ כדין קבלו אותה.

ולכאור' לישב דברי התוס' אני אמרתי בחפזי אפשר דכונתם היא באותה שעה בעת ששלחו הכתבים לא באו כי אם אח"כ וא"כ יעלו כהוגן דברי התוס' בסוט' וקושית רחב אמתני ואלימתא ולשיטתייהו אזלי ולזה תירצו שהקבל' היתה מקודם. מתוך הדברים אחרי סמוך נומתי הדברים לפני עט"ר אמ"ן שהוא אמר דדברי התוס' פשוטים לכל דסברי דבגיוותן מקבלים בכל עת שיבואו להתגייר ואי קשיא לך ממ"ש הם עצמם בסוט' דע לך בני ידידי כי תוספות סוטה אשר אתנו אינם תוס' שאנץ וכה הראני תוס' סוטה כ"י אשר אתו בבית גנזיו ה"י שהם תוס' שאנץ וראיתי שם וליכא שום רמז מזה הדיבור כלל כלל לא ובזה נחה שקטה כל הארש.

ואמר לי אמ"ן דפסקי תוספות סוטה הנדפסים הם על התוספות כ"י שבידו. הגם הלום ראיתי אחרי רואי למהריב"ל בשיטתו על גיטין האריך בדברי התוס' אלו ומתוך הדברים אחד הרוא' יבין דאזיל ומודה דמ"ש התוס' באותה שעה היינו באותה שעה ממש כדבר האמור מפי אמ"ן וכמעט שעברתי על דבריו ויעבור אברהם באר"ש חזי הוית דקשיתיה על מ"ש התו' ועוד והרחיב הדיבור והעל' דהם ב' תירוצים וחידשו זה אחר כל השקלא וטריא לך נא ראה נפלאות מתורתו.

ולע"ד אין צורך לכל זה ואין כאן שום חידוש כי גופא דעובדא הלא מראש עתה לא באו להתגייר כדמוכחי קראי ומ"ש ועוד הוא סיום הדברים ואין כאן שתי תשובות זה נרא' פשוט בדברי התוס' לפקע"ד. הדרי בי לדברי התוס' סוטה כ"י ויען כי לכאור' נראין הפך ממ"ש בגיטין והילך לשונם אות באות בקצר אמיץ וכתבו להם מלמט' אשר לא ילמדו.

וכו' לעיל מיניה כתי' כי החרם תחרימם וכו' וכתוב למטה להודיע לז'אומות היושבים חוץ מא"י שלא נצטוונו להחרימם אלא אותם שבגבול א"י שלא ילמדו אותנו מעשה קלקולים אבל אותם שיושבין בח"ל אם חוזרין בתשו' נקבל אותם ושבתוכה אין מקבלין דמחמת יראה הם עושים וכו' עכ"ל התוס' בכ"י בקיצור.

ולכאורה נראה דסברי דלעולם אין מקבלין כנעני' שבתוכה דמחמת יראה הם עושים כמ"ש וא"כ יקשה לן ממ"ש בגיטין בסוף ד"ה מא"ר דאותה שעה לא באו להתגייר דמשמע בהדיא דאם היו באין להתגייר מקבלין וזה הוא הפך דבריהם ממ"ש בסוטה כמ"ש. ברם אחרי סמוך חמותי ראיתי אור דדברי התוס' אלו אשר בכ"י הם ממש דברי רש"י ז"ל בד"ה וכתבו מלמטה וכו' אות באות בלי שינוי כאשר יראה המעיין ואחר זה כתבו ז"ל בד"ה אלא שריפה גהינם שכל זמן שלא מתגיירין הם קרויין עמים ולא היה

חלקם משריפת הסיד ע"כ ובהשקפה ראשונה הדבר קשה דזה שאמרו בש"ס אין לו תקנה אלא שריפה הוא אליבא דר"י דאמרינן התם ור"י ותי' כי סיד מה סיד וכו' וכפי ר"י שאין מקבלין כלל א"כ איך פ"י רש"י שכל זמן שלא נתגיירו הא פ"י הוא עצמו דאין מקבלין דמחמת יראה וכו' ומוכרחין לומר דזה פשוט דהא דפ"י לעיל אם חזרו בתשו' היינו לקבל שבעה מצות דוקא כנעני' שחוצה לה מקבלין ברם כנענים שחוץ לא"י סגי להו בתשובה ברם אם מתגיירין פשיטא ופשיטא דמקבלין בין לר"י בין לר"ש ובזה דברי רש"י עולין בקנה אחד ואין כאן שום תימא ובהכי אתנח לן דברי התוס' מהכא להתם דכאן בסוט' הלא המה פירשו דבריהם אם חוזרים בתשו' היושבים חוץ לא"י מקבלין אבל שבתוכה אין מקבלין דמחמת יראה הם עושים ברם כשמתגיירין וקבלו עליהם הגרות אין מקום לערער ובהא כ"ע מודו וליכא שום חולק ואפ"י ר"י מודה דודאי מקבלין דהא התוס' עצמם נתנו טעם בדבר אותם שבתוך הגבולים נצטוינו להחרימם כדי שלא ילמדו אותנו מעשה קלקולים הא תינח כשלא באו להתגייר וחזרו בתשו' דוקא בז' מצוות שפיר יהבי טעם לשבח כמ"ש ברם בגרי צדק שקבלו עליהם הגרות מה קלקול שייך וממילא התם בגיטין דעלה קיימי על הגרות כמ"ש דקשיא להו בלא ח"ה נמי אין יכולין להורגן כיון דבאין להתגייר וכו' וג"כ קשיא להו מסוגיין וההוא קרא בז' אומות קאי ולשיטתייהו אזלי דכשמתגיירין ליכא מאן דפליג ובהא אפ"י ר"י מודה ושפיר מקשו מהאי סוגיא אפ"י לר"י והוא עפ"י דבריהם דשם מוכח דבגרות ליכא מאן דפליג.

הן אמת דנרא' מדברי התוס' דעיקר קושתיים קאי על מ"ש וכתבו להן מלמטה וכו' וההוא קרא בז' עממין כתיב וע"ז יגדל התימא על דבריהם דזוהי סברת ר"ש כמש"ל. ועוד בה מה שהקשה הלח"ם ע"ד דאמרי' שם בש"ס כמאן אזלא הא דתניא ושבת שביו לרבות כנענים שבח"ל שאם חזרו בתשו' מקבלין כמאן כר"ש א"כ איך כתבו ז"ל והאי קרא בז"ע והא ר"ש גופיה מר סבר דוקא שבח"ל מקבלין ושכא"י כלל אין מקבלין והניח הדבר בצ"ע ואם נפשך לומר דהתוס' לא גרסי לרבות כנענים שבחוצה לארץ כמו שראיתי במרכבת המשנה להר' אשכנזי ז"ל שהביא גרסא אחרת לרבות כנענים שבתוכה זה אינו דהתוס' בכ"י ראיתי בפ"י כתבו הגירסא וז"ל ה"ג ושבת שביו לרבו' כנעני' שבחוצה לארץ א"כ הדבר קשה כמש"ל.

וחזיתיה לה' פני יהושע בשיטתו על גיטין על מבוכה זאת עמד לישב כונת התוס' ויישב דודאי התוס' עיקר קושיתם קאי לדעת רבנן דאלו לר"י אפ"י אם באו להתגייר אין מקבלי' אותם, ועוד האריך יעו"ש. ולע"ד אחר המחיל' רבה לא זכיתי להבין ד"ק חדא דמה יושיענו זה דקושית' היא לרבנן ולא לר"י ואעיקרא דמילתא ר"ש לא קאמר אלא לרבות כנעני' שבח"ל ברם שבא"י אפ"י ר"ש מודה דאין מקבלין כמו שהקש' הלח"ם ועוד קשיא מדידהו דהם עצמם כתבו דהיושבין בח"ל אם חזרו בתשו' מקבלין ברם שבא"י אין מקבלין א"כ קשיא מדידהו.

ואעיקרא דמלתא לא זכיתי להבין מ"ש ור"י פליג בהדיא דאפ"י אם באין להתגייר אין מקבלין מקרא דמשרפות סיד מה סיד וכו' ולקע"ד אי מהא לא איריא דכונתם בזה כמ"ש רש"י ז"ל דכ"ז שלא נתגיירו וכו' ומוכרחים לומר דהתוס' הכי מפרשי לא כפי' רש"י

דאי לא תימא הכי אנן מה נענה במאי דקשיא לן בדברי התוס' עצמם מהכא להתם כמ"ש וא"כ לע"ד לא זכיתי להבין ולפי ד"ק עדיין צ"י בדברי התוס'.

איך שיהיה נחזור למאי דאתאן עלה לחלק בין עשו תשובה לבאו להתגייר כדבר האמור בדברי רש"י ז"ל וגם מדברי התוס' נראה דאזלי בדרך הק' אין שום חילוק ביניהם כנראה פשוט כמ"ש ובזה יבואו כל דברי התוס' לכלל ישוב דהכא ודהתם. וגם יתורצו כל מה דקשיא להמאורות הגדולים כמ"ש.

ומ"ש מקרא וכו' והוא קרא בז"ע כתיב דלכאורה נראה שפת יתר דמי לא ידע דבז"ע כתיב אלא נראה דכונתם בזה לומר דאם באו להתגייר תו ליכא ל"ת דזיל בתר טעמא דקרא כתיב למען אשר לא ילמדו וכו' א"כ כשנתגיירו לגמרי חלף הלך הלימוד כמ"ש ומ"ש אם חוזרין בתשו' לאו דוקא אלא דריהטא דסוגיא שם בסוטה הכי מתניא ועיקר קושיתם היא בבאין להתגייר דעלה שקלי וטרו ובזה יבאו דבריהם מכוונים דהתם והכא כמדובר.

אלה דברי המגיה הצעיר אברהם אזולאי ס"ט. סימן מב: קצת לשונות.

מימי חרפי בעטים מזומנות ואיזה זכרונות. על דרך סי' ל"ח דלעיל.

(א) הרמב"ם ה' אישות פ"א די"ב. כתב ולקוחי' אלו מ"ע של תורה הם.

וכתב מרן שהקשו לרבינו אברהם בנו של הרמב"ם ממ"ש במועד קטן דף י"ח לא מיבעי' לארס דלא עביד מצוה וכו'. ותירץ דמ"ש הרמב"ם לקוחים אלו מ"ע לפי שהוא תחילת מצות הנשואין אבל ארוסין בלא נשואי' לא השלים המצוה עדיין עכ"ד.

ויש לי ההדיוט להביא ראיה לזה ממ"ש פ' בתרא דביצה דף ל"ו ע"ב אדתנן ואלו משום רשות לא דנין ולא מקדשין ופריך עלה בגמרא ולא מקדשין והא מצוה קעביד לא צריכא דאית ליה אשה ובני' ופירש"י ולא מקדשין והא מצוה קעביד כשנושא אשה לפרות ולרבות. והשתא תקשי שמעתתי אהדדי דביצה פריך על לא מקדשין והא מצוה קעביד ואלו התם קאמר דליארס ליכא מצוה ומוכרח ללמד דמאי דקאמר במ"ק דלא עביד מצוה ליארס היינו דלא עביד מצוה בשלימות כנשואין דהיא מצוה שלימה.

אמנם הארוסין גם הם נקראו בשם מצוה כמ"ש בביצה לפי שהתחלת מצוה הם וא"ש דברי הרמב"ם. (ב) שם פ"ב דין ט' כתב הרמב"ם הבת שילדה אחר י"ב שנה וכו'.

וכתב הרב המגיד ומדברי הרב' מן המפרשים נראה שאפשר לקטנה שתתעבר ולא תמות וכל זמן שילדה בנים כסימנים משעת העבור ואפי' מקודם זמן נערות ואינה יכולה למאן וזה נראה מדעת הראב"ד ממ"ש פי"ט בהשגות עכ"ל. ויש להסתפק לדעת הראב"ד הוה כפי מאי דסבור הראב"ד פ"ג מאסורי ביאה ופ"ב דסוטה דקטנה אין לה רצון להאסר על בעלה ע"ש אם קטנה זנתה ברצון ונתעברה מאותה ביאה אם אסורה לבעלה מי אמרינן כיון דמאותה ביאת זנות נתעברה הרי חשיב' גדולה כמו שסובר הראב"ד דבנים הרי הם כסימנים אפי' בקטנה משעת העיבור ולמפרע ניכר דבא על גדולה ברצון ואסורה לבעל ולבועל.

או דילמא אי אמרוה הראב"ד ודעמיה היינו מהעבור ואילך לאפוקי בעת הביאה דבה' שעתה קטנה ואין לה רצון ולא אסורה לבעלה ישראל דבא על הקטנה מקרי ובחזקת שלא תתעבר ושריא. ואפשר להביא קצת ראייה ממ"ש פ"ק דכתובות על מעשה דבת שבע מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה התם אונס הוה ואב"א כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו.

ומוכח דאי לאו דנאנסה א"נ קבלה גט היתה אסורה לבעל ולבועל. ולדעת הראב"ד דסבר דקטנה אין לה רצון ליאסר וחשיב אונס ובישראל שריא הרי בת שבע קטנה היתה לשבעה וגם לשמנה אי נמי בציר משבעה כדאמרי' ריש פ' בן סורר ומאי פריך מבת שבע מפני מה לא אסרוה אלא מוכח דסבר הראב"ד דכל שנתעברה למפרע באותה ביאה עצמה חשיבא גדולה ואסורה וכיון דבת שבע נתעבר' גם הביא' זנות היא ואסורה לאוריה ולדוד הע"ה והיינו דחקרו בש"ס מעשה שהיה מפני מה לא אסרוה ומשני אונס הוה וכו'.

אמנם לדעת הרמב"ם דסבר דבנים כסימנים דוקא אחר י"ב שנה א"נ סבר דאף קודם י"ב אחר הלידה בנים כסימנים אבל כ"ז שהיא מעוברת דין קטנה יש לה ויכול' למאן כמ"ש הרב המגיד והדברים עתיקי' כאשר האריך הרב לחם משנה בדין זה בצדדים וצדי צדדים עש"ב. מכאן ראייה לדעתו דקטנה שזנתה ברצונה נאסרת דאף דנתעברה מביאה זו בת שבע חשיבא קטנה באותו פרק או עד שילדה.

ולפי דעתו ז"ל גבי בנים כסימנים מוכח מינה דקטנה נאסרת על בעלה אם זנתה ברצונה וכמ"ש בעניותי במקום אחר בס"ד ועמ"ש הר"ן בחידושי סנהדרין ריש פ' בן סורר ד"ה קטן ודוק בדבריו ע"ש ובמ"ש הר"ן בנדרים דף ל"ה ע"ב ודוק (ג) כתב הרמב"ם ה' תרומות פ"ו דין ב'. לפיכך נותן תרומה טמאה לכל כהן שירצה.

וראייתו להרדב"ז בלשונות הר"מ אשר בתשו' הנדפסות חדשות מעתה סי' רצ"ג שהביא מ"ש הר' המגיה מוהר"ם מפאדוה ז"ל שרבי' מפרש מאי דתנן לכל כהן אפי' ע"ה והשיג עליו דאם כונתו להצילו מהשגת הראב"ד לא נתן טעם לפירושו דשיט' התלמוד מוכחת להפך דלכל כהן היינו אפי' אינו אוכל חוליו בטהרה ונראה שלא היתה כונת רבי' שיתנו לכהן ע"ה כל הדברים השנויים במשנתנו דבהדיא אמרי' בגמרא אין נותנים מנה אלא לכהנים המחזיקים בתורת ה' אלא דוקא תרומה טמאה נותנה אפי' לע"ה וכו' ומ"ש בפ"י המשנ' אפי' כהן ע"ה לא לענין כל השנויים במשנה אלא לענין תרומה טמאה ואף את"ל דבפ"י היה דעתו דכלם ניתנין לכהן ע"ה מ"מ בפסק לא ראינו שכתב שיתנו שאר השנויים במשנה לכהן ע"ה אלא תרומה טמאה מהטעם שכתבתי.

והנה בדקתי בכל השנויים במשנתנו ולא כתב הרב שנותן אותם לכל כהן שירצה זולת לענין תרומה טמאה עכ"ל בקיצור. וק"ק דהרב עצמו בפירושו הנדפס מחדש בדין זה כתב כהרב המגיה דרבינו מפרש מאי דתנן לכל כהן ר"ל אפילו לע"ה ומ"ש רשב"ן אין נותנין מתנות כהונה אלא לחבר לאו מדינא אלא על צד היותר טוב עש"ב כי בזה תירץ השגת הראב"ד והר' המגיה לא חש להאריך דדברי רשב"ן לאו מדינא אלא על צד היותר טוב דממילא משמע וגם הוא מבואר בדברי רבי' בפ"י המשנה שם.

ותו ק"ק במ"ש כאן הרדב"ז דשיטת התלמוד מוכיח להפך דבהדיא אמרו אין נותנים מתנות כהונה אלא לחבר דהרי רבינו והרי"ף כהרא"ש והסמ"ג ורי"ו השמיטו מימרא זו וכבר האחרונים עמדו על זה כמבואר בכנה"ג י"ד סי' ס"א הגה"ט אות י"ט ומאחר שכן מאי פריך הרדב"ז מהש"ס כיון שלא פסקו מימרא זו גדולי הפוסקים.

ותו ק"ק במאי דשפר קדמיה דרבינו לא קאי אלא אתרומה טמאה וזוהי כונתו בפ' המשנה דהרי רבינו בפ"י כתב וז"ל והשאר לכל כהן רצו באומרו לכל כהן שלא פירט בהם כהן ת"ח מע"ה אלא על דרך הטוב והיפה וכו' ובשאר המתנות יהיה הכל לרצון הנותן אבל שיהי' אסור לתתם לע"ה לא וכו' והטעם שלא נקדים באלו המתנות כהן חבר על זולתו לפי שאין בהם קדושה וכו' שש מתנות אמרו שהן נתנים לכל כהן וכו' נשאר אינן נותנין לע"ה בשום פנים מפני שהוא חשוד על הטומאה וכו' עש"ב וכל לשון זה קרי בחיל הפך ממ"ש הרדב"ז והרי הוא כמבוא"ר.

וכן מוכח מדמפרש סיפא דמתני' דכרשיני תרומ' דפליגי ר"ע ורבנן ומפרש פלוגתיהו אי נתנין לע"ה אי לא ע"ש בפירוש המשנה וכן בחיבור לקמן פי"ב דין ז' דפסק דהתלתן והכרשיני נותנין לכהן ע"ה וכו' ע"ה וכר"ע מינה משמע דכולא מתני' בכל הני שרי לכהן ע"ה מדקתני בכרשינין ר"ע מתיר וחכמי' אוסרין מכלל דבהכי איירי' ופי' נתנין לכל כהן היינו אפי' ע"ה ותו ק"ק במ"ש דבדק בכל השנויים במשנה ולא כתב הרב שנותן אותם לכל כהן שירצה דהרי לענין מתנות בפרק ט' דבכורים דין י"א ופ"א דבכורות דין ט"ו פסק דנתנין לכל כהן שירצה ויש לדחות וגם לקמן פי"ב פירש בהדי' דניתנין לע"ה כאמור.

ועמ"ש הריב"ש בתשו' סי' צ"ד. (ד) והנה הרמב"ם ה' בכורים פ"ט דין י"א כתב ונותן לכל כהן שירצה משמע אפי' לכהן ע"ה וכן הרי"ף והרא"ש כתבו כי האי לישנא בסוף הזרוע ע"ש.

וק"ק על הרב בית חדש י"ד סי' ס"א דין ד' שכתב דטעם הרי"ף והרא"ש ורבי' שהשמיטו מימרת רשב"ן דאין המתנות ניתנות אלא לכהן חבר היינו משום דאין דין זה מיוחד למתנו' וכו' ע"ש ומלבד דאין זה מספיק מצד עצמו וכמו שהעיר עליו הרב כנה"ג שם הגה"ט אות י"ט ק"ק דמשמע מדבריהם שכתבו ונותן לכל כהן שירצה להפך דיכול לתת לע"ה.

והרב כנה"ג שם כתב דסבר רבי' דמתניתין דפ"ד דחלה פליגא אר"ש בר נחמני דהוא סבר דאסור לתת לע"ה ומשנתנו סברה דאינו איסור אלא על צד היותר טוב כמ"ש שם רבי' בפירושו עש"ב. ולפום ריהטא ק"ק דא"ה הו"ל לש"ס לאותובי' על רשב"ן ממשנתנו וליסלקיה בתיובתא.

ואפשר שהרב קיצר וכונתו דרשב"ן קאמר לה משם ר' יונתן ור' יונתן תנא הוא ופליג וליכא לאותוביה ממתני' ומיהו אנן קי"ל כמתני'. והרב פרי תואר ס"ק ה' כתב דטעם דאין נתנין אנא לחבר משום דע"ה אסור לאכול בשר ואיכא ולפני עור וכו' ע"ש ואין זה טעם לשבח ותו דהרי מפורש בכתוב למען יחזיקו בתור' ה' וכ"כ הרב הלבוש ע"ש

ועמ"ש הריב"ש בתשובה סי' צ"ד ועמ"ש הרב מש"נ פ"ג דעבדים ועמ"ש בקונטרס אחרון לברכי יוסף א"ח סי' קכ"ח בס"ד.

(ה) והרמב"ם ה' בכורות פ"א דין ט"ו כתב. ויראה ני שהבכור נותנו לכל כהן שירצה.

מ"ן כתב נרא' דהיינו לומר דטובת הנאה לבעלים והרב פר"ח בהגהותיו במים חיים כתב פי' אפי' בכור תמים ואף לכהן שאינו מאנשי בית אב וראיה לדבר מהא דאיתא בערכין דף כ"ח החרים מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה החרים שדותיו נותנן לכהן שבאותו משמר עכ"ל. ונר' דכונת הרב דכיון דאשכחן התם דדוקא במקרקעי נותנן לכהן באותו משמר אבל מטלטלין יכול ליתן לכל כהן שירצ' ה"ה לבכור ואף דרבינו פ"ו דערכין דין ה' כתב ואחד המחרים קרקע או מטלטלין הרי אלו נותנן לכהן שבאותו משמר והי' טעמו כמ"ש מ"ן דפסק כרבי יהוד' לגבי ר"ש.

אפשר דכונת הפר"ח דדוקא התם דמטלטלין הוקשו לקרקעות שנאמר מכל אשר לו ומשד' אחוזתו וה"ט דר' יהוד' כמבואר בערכין שם דף כ"ח וכ"כ רבינו שם דין ז הוא דאמרינן דגם מטלטלין נותנן לכהן שבאותו משמר אבל בעלמא דליכא הקש נותנן לכל כהן וזהו שכ' רבינו וירא' לי שהבכור נותנו לכל כהן שירצ' זה אפשר שהוא כונת הפר"ח.

אמנם קשה על רבינו ועל מ"ן והפר"ח דזו משנ' שלימ' פ"ד דחלה ואלו נתנין לכל כהן החרמין והבכורות וכו' ואמרו שם בירושלמי דהחרמין והבכורות נתנין לאנשי משמר והביאו שם רבי' בפ"י המשנ' ומאי דתנן ואלו נתנין לכל כהן נרא' מדברי רבינו שם דמפרש בין לחבר בין לע"ה וכמ"ש מהר"י קורקוס בה' תרומות ריש פ"ו והרדב"ז כביאורו שם ודלא כמ"ש הרדב"ז בשו"ת בלשונות הר"מ סימן רצ"ג.

ומעתה מ"ש כאן רבינו שהבכור נותנו לכל כהן שירצ' אם כונתו לכל כהן בין חבר בין ע"ה ובלבד שיהיה מאנשי משמר קשה תרתי חדא דהי"ל לבאר שיהיה לאנשי משמר ותו מה זה שכתב ויראה לי דמשמע דהוא חידוש והוא משנה וירושל'. (פי' דהכי מוכח הלשון ויראה לי וכן כתב באגרו' הר"מ דכל דבר שהוא מפורש במשנה ובגמרא בבלי' וירושלמי וספרא וספרי ותוספתא הוא כותב בסתם ודבר שהוא חידש שאינו מפורש הוא כותב ויראה לי).

ואם כונתו לכל מי שירצה אפילו שאינו מהמשמר והוא ע"ה הוא הפך הירוש' ואין ראיה מסוגית ערכין הנז' דהרי בירושלמי שם משמע דס"ל דחרמי המטלטלין לכל כהן ואפ"ה קאמרי דהבכורות נתנין לאנשי משמר ולפום ריהטא צריך ישוב. (ו) הרמב"ם הלכות בכורות פרק א' דין ח' כתב הבכור נאכל וכו' ואם נולד בעל מום וכו' וכתב הלח"מ נראה דדעתו כדעת התוס' שכתבו פ"ק דר"ה הא בבעל מום מעיקרא דתם ונעש' בעל מום כיון דלא חזי לאכיל' מונין לו משעת הרצא' ולכך כתב נולד בעל מום כלומר דוקא בעל מום מעיקרו דחזי לאכיל' משעת לידתו עכ"ל.

ואלו דברים פשוטים וכך כתב רבינו כאן בהדיא שהרי נראה לאכיל' ביום לידתו ויש להרגיש בדברי הרב לח"מ דמאי אתא לאשמועינן. ותו דבאומרו דעתו כדעת התוס' משמע דאיכא דפליג עליהו.

או לפחות להתוספות חידשו זה ולא נתבאר בדברי שאר רבוותא. ושתיים זו לא שמענו בדין זה דפי' זה מוכרח בש"ס וליכא מאן דפליג על התוס' וגם לא התוס' לבד ביארו דבר זה כי גם רש"י כתב כן בהדיא שם ריש דף ז' ע"ש.

וכן ראיתי שכ' רבינו הרמב"ם בשיטתו למס' ר"ה כ"י וז"ל ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום צריך אתה לידע שאפי' בכור בעל מום מצותו שיאכל בשנתו כדתנן בבכורות פ"ד הבכור נאכל שנה בשנה ואם הי' תמים שהוא עתיד להקרב אין מונין לו אלא מיום ח' שראוי להקרבה ואם נולד ומומו עמו מונין לו מיום שנולד מפני שהוא עומד לאכיל' וראוי לאכול בו ביום שנולד ואתמהינן בעל מום מי מצי אכיל ליה פי' אע"ג שהוא בעל מום אינו ראוי לאכיל' אלא אחר ח' ימים דפחות מח' נפל הוא ואהדרינן דקים ליה שכלו לו חדשיו עכ"ל.

ואם נאמר דהלח"מ הבין בדעת רבי' והתוספות דאם נולד תם וביום ב' או ג' ללידתו נפל בו מום דאפי"ה אין מונין לו אלא משעת הרצאה ודייק הא ממ"ש התוספות סתם דתם ונעשה בעל מום דלא חזי וכו' ומשמע ליה דמילתא פסיקתא קאמרי התוס' דתם ונעשה בעל מום מונין משעת הרצאה אף אי נעשה בעל מום אחר סמוך ללידתו וסבר נמי שדעת רבי' הכי וז"ש נראה דדעתו כדעת התוס' וכו' וזה חידוש.

הרואה יראה דאין מדברי התוספות ורבי' הכרע לזה. ואם אתא לאפוקי מה שנראה מדברי הטור י"ד סימן ש"ו שכ' דבנפל בו מום תוך שנתו מונין ללידתו ופי' מרן דאיירי בכלו לו חדשיו דמזה משמע דמפרש מאי דאמרין הא בבעל מום אפילו בנפל בו מום אחר"ך וכמ"ש שם הר' ש"ך לדעת מרן והר' הלבוש ולזה קאמר הלח"מ דדעת רבי' כתוס' וסיעתייהו.

ק"ק חזא דהו"ל לפרש ולהקשות בזה מאי דקשיתיה להרב ש"ך ותו דלפק"ד אין כונת הטור ומרן כמו שהבין הש"ך כמ"ש בהגהותי ל"ד סימן הנז' ע"ש. (ז) הרמב"ם ה' שמיטה פ"ג דין ז.

כתב מהר"י קורקוס בביאורו דפסק כר"ע מחבירו. וק"ק דהא ר' יהושע פליג עליה ואין הלכה כר"ע מרבו וכן הקשה הרב קול הרמז על הרב תי"ט.

ותו ק"ק דהא ראב"ע ור"י פליגי עליה ואין הלכה כר"ע מחביריו כידוע. (ח) דין ח' אילן שנקצץ וכו' מרן בכ"מ תמה על רבי' למה פסק כר"ש כיון דרבנן פליגי עליה והאריך בזה.

וק' אמאי לא תמה דרבי' גופיה פסק כחכמים פ"י דמעשר ב' דין י"ג וכמ"ש מרן שם והו"ל סותר את עצמו וכן ק' על הרדב"ז בביאורו שכ' שם דרבינו פסק בפ"ה המשנה כר"ש ובחיבור חזר בו ופסק כרבנן וכו' ולא העיר דגם בחיבור פסק כר"ש בדין זה. ועוד דהכא כתב הרדב"ז (משנה) כלשון רבי' כאלו הדבר פשוט ולא זכר הטעמים שכתב שם לפסוק כרבנן ושהוא פליג דידיה אדידיה.

ובאמת שנתקשיתי בדבר זה הן מצד פסקי רבי' דסתרא"י נינהו דבירו' תלו זה בזה והן שלא העירו על זה שום א' ממפרשיו ואחרי החיפוש ראיתי להש"ך בי"ד סימן רצ"ד שהקשה על פסקי רבינו ואסיק בצ"ע. וגם על הרב תי"ט ק"ק דבתי"ט הביא דין זה

ודברי מרן ובמעד"מ ה' ערלה הביא הרא"ש דרבי' פסק כרבנן ותמה ע הרא"ש דהו"ל לפסוק כרבינו ולא העיר על רבינו דבדין זה פסק כר"ש וכמו שהביא הוא עצמו בתי"ט.

ואפשר לישב קצת דברי רבינו דקשיא ליה במאי דאמרו בירושלמי דר"ש וראב"י אמרו דבר אחד דהרי חלוקין הם ולא שוו בשיעוריהן דר"ש ס"ל דפחות מטפח הוא כנטיעה מדינא ואלו ראב"י קאמר דפחות מטפח חייב בערלה מפני מראית עין אלמא מדינא אף פחות מטפח אינו כנטיעה רק מפני מראית העין חייב בערלה ולכן ס"ל דגם ראב"י הגם דסבר דמדינא לענין ערלה אף פחות מטפח אינו כנטיעה מ"מ ס"ל דלשביעית מדינא דיינינן ליה כנטיעה מפני שאין כחה יפה ודמי למ"ש בתוספתא ובירושלמי זקנה ונראית כנטיעה דחיישינן שלא תתיבש יש לה דין נטיעה לחרוש עד ר"ה ומעין שלש כמתבאר מהירושלמי שם פ"ק לעיל מזה ע"ש ובפירוש מהר"ר אליהו ולענין ערלה מדינא ס"ל לראב"י דכל שיש פחות מטפח זקנה היא ואינה נטיעה אלא משום מראית העין חייבת ואף ר"ש מצי סבר לענין ערלה הכי ושאיני שביעית דמדינא דיינינן ליה כנטיעה משום שאין כחה יפה והיינו דאשמועי' בירושלמי דר"ש וראב"י אמרו דבר אחד משום דהוה ס"ד דפליגי ולא דמי לעלמא דלשון זה הוי שיטה והרי זה דומה למ"ש הרשב"א בחי' שבת דף י"א ע"ג ע"ש.

ומעתה אפוי פלוגתא לא מפשינן וסבר הרמב"ם דגם רבנן דס"ל לענין ערלה עד שיגום מעם הארץ ולא חשו למראית העין סברי בשביעית דפחות מטפח כנטיעה דכחיש חילה ומדינא דיינינן לה כנטיעה. ומאחר שכן עלו תרי פסקי רבינו כרבנן דבשביעית גם הם ס"ל כר"ש דהרי הוא כנטיעה ובערלה לא חיישינן למראית העין.

וזהו מש"ר בפ"י המשנה דהלכה כר"ש כלומר לענין שביעית וכמו שפסק בחיבורו ומאי דלא אמרו בירושלמי דר"ש ורבנן אמרו דבר א' היינו משום דנקטי ר"ש וראב"י דאיירו בפחות מטפח ואף דהא מדינא והא מפני מראית העין דבר אחד הוא ומנה לרבנן נמי זה נ"ל בדוחק. (ט) הרמב"ם ה' מעה"ק פ"ב דין ב' חוץ מחטאת מצורע ואשמו שנתפרשו נסכיהם בתור'.

הנה הרמב"ם בפ"י המשנה פ' שתי מדות כתב אמרו במסכת סוטה שהסיבה בהיות חטאת ואשם אינן חייבים נסכים וכו' ואמרו חטאת ואשם מצורע טעונים נסכים לפי שאינן באים על חטא עכ"ל וראיתי למז"ה מהר"א אזולאי זצ"ל בפ"י המשנ' אשר לו כ"י שהביא דברי הר"מ הנז' וכתב וז"ל ומ"ש דחטאת מצורע ואשמו אינן באין על חטא כלומר לא נזכר בכתוב שבאים על חטא אע"ג שהוא חוטא כמו שנזכר בנזיר שנאמר אשר חטא על הנפש עכ"ל ונראה דהוצרך לזה מפני שבהדיא אמרו במנחות דף צ"א ע"ב דאשם מצורע בא להכשיר וחטאת לכפר.

אבל כבר כתבתי במקום אחר דמסוגיית סוטה דף ט"ו שהזכיר רבי' גופיה בפ"י המשנה וסוגיית שבועות דף ח' וכריתות דף כ"ו מוכח דעיקר כפרתו מנגעיה אתכפר וצ"ל דמ"ש בסוגיין דחטאת לכפר היינו להשלים כפרתו ע"ש באורך. ומצאתי בשיטה כ"י לשבועות שכתב וז"ל התם כפר ליה נגעיה פי' מהר"י י' מיגאש דלא כתיב בקרבן מצורע כפרה והכא כתיב וכפר על הקדש והקשה הרמב"ן דלא מחזור שהרי במצורע ג"כ כתיב כפרה דכתיב וכפר על המטהר אלא תרצתא דמילתא הכי הוא דהכא כתיב על כל חטאת

ובקרוב מצורע לא כתיב חטא ומ"ה אמרינן דמכפר ליה נגיעה עכ"ל הראת לדעת דהרמב"ן פירש דמאי דפשיטא ליה לש"ס דמכפר ליה נגיעה היינו דדייק דלא נזכר בו חטא.

ועיין בדברי מהר"י מיגש בחי' לשבועות ודוק היטב (יוד) שם דין ו' והמקריב את הפלגס מביא עמו נסכי איל וכו' ראשונים שאלו דהכא פסק הרמב"ם כר' יוחנן לקמן פי"ו פסק כבר פדא. ומדברי מהר"י קורקוס שהביא מרן שם למה שהקשה דאיך פסק כבר פדא וכו'.

ותירץ דה"ל ספק אי הלכה כר' יוחנן או כבר פדא. נראה דמש"ר לקמן ה"ז ספק אם יצא ידי נדרו וכו' היינו ספק אם הלכה כר' או כבר פדא.

וק"ק דה"ל ספק ספיקא ס' אי הלכה כר' יוחנן או כבר פדא ואת"ל הלכה כבר פדא ספק אי מתני בברי' או לא כמ"ש בש"ס שם בחולין דף כ"ג והוא ס"ס להחמיר ואינו ספק שקול כמו שנרא' מדברי רבינו שם. וראיתי במכתב להרב מהר"ר יהודה הכהן זלה"ה איש ירושלם שכ' וז"ל ואפשר דס"ל לרב דהא דאמרי' בגמ' דלר"י לא קמבעיא לן היינו לרבי דאמר קטן והביא גדול לא יצא אבל לרבנן דאמרי' יצא ה"ה דאיכא לאסתפוקי נמי לר' יוחנן עכ"ל והרב המגן בס' קרבן חגיג' סי' ס"ז האריך לישב דברי רבינו וכל זה איננו שוה.

ושמעתי מקשים מהא דאמרו בחולין דף כ"ג ובמנחות דף צ"א דלבר פדא מיייתי ומתנ' לסברת הרמב"ם דמחלק בין יין הנסכים ליין הבא בפ"ע בענין המלח וא"כ אינו יכול להתנות בנסכים לדעתו כמ"ש הרב מש"ל פי"ו מה' אלו דין י"א ע"ש והיכי קאמר מיייתי ומתנ' ע"כ שמעתי. ולפ"ז יקשה יותר עמש"ר פי"ו דה"ז ספק דלפי דעתו דאין יכול להתנות על כרחך אין הלכ' כבר פדא דמתני ומוכרח דהעיקר כר' יוחנן דהוא בריה דהא תנן פ"ק דפרה דמביא נסכי איל ולר' יוחנן אין כאן ספק כמ"ש בחולין.

ובפי' הרא"ש פ"ק דפר' ראיתי שכ' דלבר פדא אם הי' חייב כבש שמא איל הוא ואם חייב איל שמא כבש הוא וק"ק דהול"ל דאף אם אמר שיביא כבש או איל והביא פלגס הוא ספק דגם לבר פדא מספ"ל בבריה וכדבעי בחולין לבר פדא. ובכל זה צריך להתישב בעזה"י.

ועלה בדעתי לו' דשיטת הרמב"ם כך היא דמדבר פדא שמעינן דמספ"ל בפלגס דלא כרבי יוחנן דפשיטא לי' דבריה היא ומדאבעיא בחולין אליבי' דבר פדא בנודר כבש או איל שמעינן דלא קי"ל כר' יוחנן אלא דמספ"ל. כל קבל דנא עין רואה בפ' שתי מדות דאסקיה לבר פדא בקשיא.

ותו דהא דמתני אליבא דבר פדא ליתא לדידן דקי"ל דיש הפרש בין יין הנסכים ליין הבא בפ"ע. אי לזאת שפר קדמיה דהר"מ לעשות פשר דבר לומר כבר פדא כוותיה ולא מטעמי' כוותיה דמספקא ליה ולא מטעמי' דכפי ספיקו איבעי לאתנויי ולא מצי.

ותו דקשיתי' או לאיל מאי דריש ביה. אולם אנן בדידן פשיטא לן דאו לאיל לרבות הפלגס ופשיטא לן דמביא נסכי איל ולא מתני וכפשט' דמתניתין דפרה דתנן דמביא נסכי איל ומשמע בלי תנאי.

מיהו אנן הכי אסתפק לן האי דרבי רחמנ' לפלגס בנסכי איל מאי טעמ' מי אמרינן מדרבייה רחמנ' לנסכי איל איל קרינן ליה או דילמ' מדאורי' כבש הוא והנודר כבש יוצא בו אלא דרחמנ' אמר דלייתי בהדיה נסכים כאיל או דילמ' לאו כבש הוא ולא איל הוא אלא בריה ורחמנ' רבייה לנסכים כאיל מיהו הנודר כבש או איל לא נפיק ביה.

והשת' נמצא דלכל הצדדין נסכיו כאיל בלי ספק וזהו שפסק רבינו בדין זה דודאי כי רבייה רחמנ' לנסכי איל רבייה. אמנם אינו עולה מזבחו דאפשר דלאו איל הוא ומספיק' לא עלה לו כי היכי דהוי פי' הא דתנן לא עלה לו לבר פדא.

וגם בנודר כבש ואיל הוא ספק כדאבעי' נן בחולין אליב' דבר פדא וה'נ' מספק' לן אף דלא קי"ל כוותיה ומטעמיה דבר פדא והוא הדבר אשר פסק פי"ו דהדבר ספק. וזכר לדבר קצת מ"ש מרן בכ"מ פ"ד דסנהדרין דין ג' דמכח דאסיק בקשיא פי' הר"מ פירוש מחודש ופשר דבר וקבעו להלכ' דבא' סמוך סגי מיהו דליהו תרי בהדיה ע"ש וק"ל (יא) כתב הרמב"ם פ"ג מה' אבל דין יו"ד גבי נשיא וכן הכל אוננין עליו.

מרן בכ"מ לא הור"ה גבר מוצא דין זה. ואפשר דמקורו מהירוש' פ"ב דביצ' ופ"ב דחגיג' דאמרינן התם א"ר יוסי בר בון דוד מת בעצרת והיו כל ישראל אוננין והקריבו למחר.

והגם דבגמרינן בשבת דף ל' אמרו דנסתלק בשבת וכפ"ז אין אנו צריכין לטע' אנינות וכמ"ש התוס' בחגיג' דף טו"ב. מ"מ בזה דשייך אנינות לגבי מלך לא אשכחן דפליג תלמודין אירושלמי.

וסבר רבינו דה"ה לנשיא. ובמקום אחר כתבתי על דברי הרב מש"ל בס"ד.

(יב) הרמב"ם הלכות יסודי התור' פ"ו דין ע'. כל מלכיא האמור בדניאל וכו' הקש' מרן בכ"מ דלא יצדק לומר כל על שנים.

ואיבר' דהכי כייל מהראנ"ח בדרשותיו וסמוכות שלו מדברי התוספות בכתובות ריש דף ח' וק"ק על כלל זה ממ"ש בגיטין דף ל' ע"א כלהו כרב לא אמרי וממ"ש במציע' דף ס"א ע"ב אטו כל הני וכב' כתבנו קצת בזה בקונטרסנו שער יוסף דף פ"ה ע"ג. אמנם ק"ק על מרן דדבריו הם מגומגמים דהכ' ליכא תרי אלא אחד ונמצ' דכל מלכיא האמור בדניאל חול הוא על אחד כי האחר הוא קדש.

ואינו ענין לדברי מהראנ"ח הנז'. והפר"ת בנימוקיו כתב וז"ל מה שהק' הכ"מ דלא יצדק לומר כל על שנים ליתא דהא גבי כל שמות האמורים בלוט ליכא אלא שנים וקאמר כל וכמ"ש איהו גופיה לעיל בשם הריטב"א וכו' ולכן הנכון להגיה בדברי הרב כל מלכא וכו' ע"ש.

ומ"ש ליתא דהא גבי כל שמות וכו' אינו מדוקדק דודאי הדין עם מרן ואם בא לכלל ישוב דאגב נקט כמ"ש הריטב"א לא הול"ל כי האי לישנא להפר"ח. ותו דמרן אקושיא אחריתי סמיך דהאי מלכיא לא קדיש דהא קושיא היא כמ"ש הפר"ח גופיה ולפיכך לא הונח לו למרן לישוב על דרך שכתב הריטב"א ז"ל וכ"כ הרב נמוקי שמואל דף נ"א ע"ד.

וק"ק על מהרח"א במקראי קדש דף ק"ו שכ' דמרן נדחק ומאי ק"ל ע"ש. ומה שהגיה הפר"ח כל מלכא לא ידעתי אמאי הוצרך לזה ותו דצריך להגיה בש"ס והראשונים

בחידושיהם רש"י והרשב"א והרא"ש והר"ן והאגודה הביאו כנסחתנו כל מלכיא האמור בדניאל וכן הוא במסכת סופרים סוף פ"ה ואף דרבינו ירוחם נ"ב חלק שני הביא כל מלכא האמור בדניאל ט"ס הוא וכבר מרן בב"י י"ד סי' רע"ו הביא לשונו כל מלכיא.

וכבר כתבנו דאין צורך בזה דלעולם נסחתנו עיקר ופירושה כמו שכתב רש"י והביאו מרן דהכונה כל מין מלך חוץ מזה וכונתם על מלך כמ"ש מרן וההיא שהביא מרן נא חשיב דמוכח אנפשיה כמ"ש הפר"ח. וכן ראיתי שהקשה על הפר"ח בספר מרכבת המשנה.

אמנם מה שהקשה עוד שם על הפר"ח לק"מ דכונת הפר"ח ר"ל כל מלך ולא מלכא ממש וכן מבואר מתוך דברי הרדב"ז בלשונות סס"י מ"ז ועיין בשו"ת הרשב"ש סי' רס"ז. ואפשר דט"ס נפל בדברי מרן בכ"מ וצ"ל דלא יצדק לומר כל אלא על שנים ובזה נחה שקטה האר"ש דכונת מרן דכאן ליכא אלא אחד.

ואחר זמן רב נדפס ס' הבהיר יד מלאכי להרב החסיד הרמ"ך נר"ו ושם ראיתי דטעין קבא דקשית"א על דברי מרן הללו ושהוא סותר דברי עצמו בכללי הגמרא ולפי הגהתנו ניחא ואחר זמן עמדתי קצת על דברי הרב יד מלאכי וכתבתי קצת בקונט' עין זוכר ע"ש (י"ג). הלכות קדוש החדש פרק ד' דין י"ז.

רצו תשעה ועשרים יום רצו שלשים וכו' פרקא קמא דסנהדרין דף י"ח פריך אמאי דשדר רשב"ג תלתין יומין מדתניא כמה עיבור השנה שלשים יום רשב"ג אומר חדש אמר ר"פ רצו חדש רצו שלשים וכתבו התוס' ד"ה רשב"ג אומר חדש הכא משמע דחדש סתם וכו' עיין כל דבריהם. וק"ק לשינויא בתרא דמשנו דכל חדש בין בלשון תורה בין בלשון חכמים שלשים יום כפי מ"ש הרב פרי חדש א"ח ריש סי' תכ"ט דדרך רז"ל ליקח סכום חשבון אף שחסר יום אחד והכי נקטי לפי דעתו קודם פסח שלשים.

ואינם אלא כ"ט א"כ נימא הכא איפכא דת"ק דקאמר שלשים הוא כ"ט רק דרצה ליקח חשבון שלם והורה זה מדלא נקט בקיצור חדש והוה ידעינן שהוא שלשים כמשפט לשון חדש בכל מקום ולהכי נקט שלשים להורות דאינם שלשים ממש כי כן ארחות רז"ל ואתא רשב"ג ופליג דוקא חדש דבעינן שלשים ממש וכפ"ז ל"ק קושית הש"ס דלשון הכתב דשלח רשב"ג לא דמי ובודאי דהווי שלשים ממש וכן הוא דעתו בברייתא דקאמר חדש דר"ל שלשים.

ויש לומר דממאי דקאמר תנא דבריתא כמה עיבור השנה מוכח דשלשים דקאמר ת"ק דוקא הווי משום דמעיקרא מאי דמספ"ל ושיילינן כמה עיבור השנה היינו אי הווי כ"ט או שלשים וכיון דאהא קאמר ת"ק שלשים משמע דדוקא קאמר ופשוט. אמנם אכתי ק"ק לפי דברי הפר"ח דמאי ק"ל להתוס' מההיא דנזיר דפריך ואימא שלשים דכתיב עד חדש ימים אימא דהא דקאמר הש"ס התם שלשים הם כ"ט דכן דרך רז"ל ליקח סכום החשבון.

ועיין בשו"ת פנים מאירות ח"א סימן ג'. (י"ד).

הלכות ע"ז פרק ג' דין ו' העובד ע"ז מאהבה וכו' הרב מהר"ח א במקראי קדש דף ט"ו הקשה לסברת אביי דחייב דקיי"ל ההוא ולא אנוס ומה שכתב מרן בכ"מ דאנוס דמיתה

כ"ע לא פליגי דפטור כי פליגי באונס דהזק ליתא דאביי מהמן יליף ואונס דמיתה הוה כמשז"ל מדוע אתה עובר את מצות המלך ומפילנו בחרב וצ"ע עכ"ל.

ודברי מרן שהביא הם מ"ש בשם הריב"ש וכנראה שלא ראה דברי הריב"ש שבמקומם בתשובה סי' ק"י דאדרבא הריב"ש נסתייע מההיא דהמן וכתב הכא מיראת אדם שיזיקהו קאמר דומיא דהמן שלא הי' סכנת נפשות אלא מיראתו שלא יזיק להם שהי' גדול בבית המלך עכ"ל. הן אמת דדבריו קשים דגבי המן היה סכנת נפשות וכמו שהקשה עליו הרב באר שבע בתוספותיו ריש כריתות והרב הנז' הביא ג"כ ממאמרם ז"ל אבל אם היה רואה דברי הריב"ש היה מקשה עליו בסגנון אחר.

והרב ב"ש תריץ יתיב אך בחלקו"ת בין הא דהמן לההיא דאונס פטור ע"ש. גם הרב דינא דחיי לאוין י"ז חילק באופן אחר משם הר"ן ומשם באר"ה כי מה שהקשה בס' מרכבת המשנה למהר"א אלפאנדארי על דברי הרא"ם בס' יראים סי' ע"ח שהביא בהגהות בדין זה וכתב דדבריו תמוהים לק"מ ודוק.

(טו).

הלכות יבום פרק ד' דין ה'. ואפילו היה אביו גר ואמו ישראלית לא תחלוץ עד שיהיה אביו ואמו מישראל.

מרן בב"י א"ה סי' קס"ט כתב דלרבינו בעי אביו ואמו מישראל דוקא ולא סגי באביו כסברת התוס' ולפי מה שהעלו הרב כנה"ג בלשונות פ"ב דסנהדרין והרב מקראי קדש דף קל"ה דלרבינו דיני נפשות סגי באביו גר ואמו ישראלית קשה דאיך יהיו ד"נ דחמירי ובעינן מומחין ומנוקים ממומי הגוף גרועים מחליצה וכמו שהקשו הרשב"א והריטב"א והר"ן והנמקי לסברת רש"י.

והרב שבות יעקב ח"א סי' קכ"ח הכריח מדנקט רבינו ואפי' היה אביו גר ואמו ישראלית ולא קאמר אפי' אביו מישראל ואמו גיורת דס"ל כסברת התוספות עש"ב. גם מהרש"ל בים ש"ש פ' מצות חליצה סי' ד' כתב דלא מצא שום פוסק שיחלוק על דברי התוס' ומ"ש הרי"ף מכל צד היינו לאפוקי אמו מישראל עש"ב.

ולפי דבריו אלה צ"ל דמ"ש הוא עצמו בביאוריו לסמ"ג עשין נ"ב וז"ל פי' ומאחר שאפי' בדיני ממונות בעינן צד א' מישראל א"כ ממילא הכא דאתא ישראל לאפוקי גר אתא למעט אפי' צד אחד ע"כ הוא שלא בדקדוק אלא כונתו דאתא למעט צד אמו דלא סני עד שיהא אביו מישראל ואמו גיורת וצד אחד דקאמר מהרש"ל לאו דוקא כדבר האמור.

אבל מהר"א די בוטון בתשו' סי' ה' כ' דפשט דברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דלא סגי באביו מישראל ואמו גיורת לחליצה ע"ש ומדבריו שם מוכח קצת דס' המצות שהזכיר הטור דמכשיר באביו מישראל ואמו גיורת הוא הסמ"ג דהוא היה מונה ס' המצות שכתב הטור וסמ"ק והכלבו שכ' הרב ב"י בשמם ע"ש וכך נוטים דברי מרן בב"י שם וכן כתוב בכנה"ג הגה"ט אות י"א.

והדבר ברור דהטור כיוון לסמ"ק וכן נראה מדברי מהרש"ל בים ש"ש שם וכן כתוב בטור בהדיא סמ"ק בדפוס בית חדש. דהרי בסמ"ג עשין נ"ב לא כתב אלא עד שיהיו

אביו ואמו מישראל ולא יש שם רמז מזה ע"ש וק"ק על הרב שבות יעקב נמי שהבין שהוא סמ"ג ע"ש בסי' הנז'.

ומרן בש"ע סי' קס"ט בפירושו סדר חליצה דין ה' כ' סברת רש"י והתוס' וכתב דדברי שאר הפוסקים אין בהם הכרע וק"ק דבבית יוסף כתב דדברי הרמב"ם הם כדברי רש"י כמש"ל ועמ"ש פ"ב דסנהדרין ופ"א דמלכים ובהגהותי לח"מ סי' ו' בס"ד. (ט"ז).

הלכות אסורי ביאה פרק ט"ו דין ג'. גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכו' הה"מ הביא סברת יש מי שכתב שבתו פסולה לכהונה וכו' ולא ביאר מה דעת רבינו בזה.

אבל מרן בבית יוסף א"ה ריש סי' ד' כתב דמדסתם רבינו משמע דפשיטא ליה דהולד אינו פגום ע"ש. וכ"כ מהרש"ל בים ש"ש.

והר' מש"ל כתב דדעת רבינו כסברא זו שכ' הה"מ דבתו פסולה לכהונה ע"ש וכן כתב לדעת רבינו הרב כנסת הגדולה בהגהותיו פ"ב דסנהדרין ובס' דינא דחיי עשין צ"ח דף קט"ו לדעת רבינו ע"ש. וק"ק על הרבני הנז' שלא הזכירו שם דמרן נקיט בהפך בדעת הרמב"ם אבל הר' דינא דחיי בלאוין רכ"א זכר עשה לדברי מרן הנז' ועמ"ש שם פ"ב דסנהדרין בס"ד.

ומהר"ש עבדלה ז"ל הקשה על הר' הנמקי במ"ש דדעת הרי"ף דבתו כשרה לכהונה דהרי הרי"ף מספ"ל ע"ש בתשובתו הובאה בס' אורים גדולים למהרי"ז דף ח'. וכן הקשה מהר"ן שפירא בחידושי אנשי שם אשר סביב הרי"ף דפוס אמשטרדם ומה שתירצו שם המגיהים לא יגהה מזור.

ובס' יד אהרן ח"ב א"ה סי' ז' דקדק על הכנה"ג שם שהק' כן על הר' בנימין זאב ולא הק' על הרב הנמקי ויותר יקשה שכבר הוא רמז לדברי הנמקי בדינא דחיי לאוין רכ"א. ודעת מהרש"ל בתשובה בסימן טו"ב דאינו פגום אך לכתחיל' לא תנשא עש"ב ובס' יד אהרן א"ה ח"א סי' ז' הגה' הטור אות יו"ד נתקשה במ"ש הבל"ח בשם מהרש"ל עש"ב ולק"מ דדברי מהרש"ל באורך הרי הם בספר ים של שלמה פר' החולץ סי' ל"ח ומשם באר"ה.

והרב דינא דחיי לאוין רכ"א שפר קדמיה דהסמ"ג סבר דהולד פסול לכהונה עש"ב וכ"נ מדברי התוספות שם פ' החולץ דף מ"ה ע"ב ד"ה כיון דאמו מישראל כמו שכתבתי פ"ב מה' סנהדרין וכן נראה שהוא דעת תו' רי"ד בקידושין דף ע"ו ע"ב כמו שכתבתי פ"א דמלכים. וכ"כ הר"ן סוף פ' אחד דיני ממונות ורבי' ירוחם כתיב כ"ג ח"ד בהם הרמ"ה.

אך הריטב"א משם רבו כתב סוף פ' האומר דקידושין דכשר לגמרי אף לכהונה וע"ש בסוף דבריו ועמ"ש הרב מפרש הירו' בתוספותיו ביבמות סוף פ' החולץ ויש גמגום בדבריו ועיין בחידושי הרשב"א והרמב"ן שם בפ' החולץ ודוק. אחר זמן רב ראיתי בשו"ת מהרמא"י שכתב בסי', ס"ט וז"ל.

ועל אשר הוסיף להקשות למה השמי' הרמב"ם דין גוי ועבד הבא על בת ישראל דהולד פגום לכהונ' אשיב ואומר כי אפשר שהוא סובר דהולד כשר לכהונה ולזה אמר כפשוטו

באיסורי ביאה הולד כשר בסתם וכן דעת הרי"ף כאשר הבין הר"ן ז"ל מדבריו וכו' ע"ש הרי דהסכים גם הוא בדעת רבינו כדנקיטי מרן ומהרש"ל.

אך ק"ק במה שהסכים להרב הנמקי בדעת הרי"ף דעל הרב הנמקי אעיקרא הקשו האחרונים כמ"ש. וגם יש להעיר על הר' כנה"ג שהביא דברי הרב בנימין זאב והקשה עליו ולא זכר דברי מהרמ"א הללו שכתב בדעת הרי"ף כהב"ז.

(טו"ב) הלכות נזירות פרק ב' דין י"ג. קטן שהגיע לעונת נדרים וכו' הראב"ד בהשגו' נראה כמסתפק אי הלכת' מופלא הסמוך לאיש דאורי' ומה שכתב עליו הרב מגדל עוז יש להשיב.

וכבר מרן בכ"מ ורבנן בתראי היו תמהים על הראב"ד הלא בספרתם. ובמסכת נזיר דף ס"ב אמרו כי יפליא בערכין למה לי לאתויי מופלא וכו' והדר אמרינן שם הניחא למ"ד וכו' ומהכא נמי משמע דהתלמוד תופס לעיקר כמ"ד מופלא הסמוך לאיש דאורייתא על דרך שכתב הכנה"ג בשם מהר"י לבית הלוי בשו"ת סי' א' והכי אמרינן בריש תמורה בבעיית רמי בר חמא.

שוב ראיתי אחר זמן שהרב מהר"א הלוי בס' גן המלך סי' ח' השיג על כלל זה. ואחר שנים רבות האיר וזרח ס' יד מלאכי לאהובינו ומשוש תפארתנו הר' הרמ"ך נר"ו ואנכי הרוואה אשר מילא את ידו החזקה הש"ג ישי"ג על הרב כנה"ג בכלל זה והצל יציל למה"רי הלוי ע"ש באורך אות רי"ז.

וחזיתיה להרדב"ז בביאורו הנדפס מחדש שכתב בדין זה דיביא ויתנה ע"ש: ולשיטתיה אזיל במ"ש בשו"ת בלשונות הרמב"ם סי' רכ"ב. ודבריו קשים לשמוע דבחסאת לא שייך תנאי כמו שהוכיחו האחרונים וכבר בעניותנו עמדנו בפרט זה בקונטרסנו שער יוסף דף י"ט ומשמ באר"ה.

(ח"י) הלכות מתנות עניים פ"א דין י"א. מר"ח כסלו שהוא זמן רביעה שניה בשנה אפילה.

כת' מרן דרבי' מפרש דברי ר' יוסי דפ"ק דתעניות ארביעה שניה וכו' ע"ש. והק' הרב לח"מ דהא אמרי' פ"ק דתעניות דף ו' אהא דר' יוסי כמאן אזלא הא דתני' רשב"ג אומר גשמים שירדו ז' ימים זה אחר זה אתה מונה בהם רביעה ראשונה ושניה ושלישית כמאן כר' יוסי ומזה מוכח דר' יוסי ארביעות כלהו איירי.

ואפשר לישב דלעולם ר' יוסי לא קאי אלא ארביעה שניה וכדברי מרן אלא דמדבריו למדנו דבשנ' בינוני' רביעה ראשונה בי"ז ושניה בכ"ג ושלישי' בי"ח כסלו דמדשנ' בכירה רביעה שניה בי"ו למדנו דבשנה בינוני' רביעה ראשונה בי"ז ושנה בכירה ירשה מקום רביעה ראשונה בשניה. ורביעה שניה בשנה בינונית מפורש בדבריו דהיינו בכ"ג. ורביעה שלישות בר"ח כסלו בשנה בינונית מדחזינן דאמר ר' יוסי דבשנה האפילה רביעה שניה בר"ח כסלו. מכלל דבינונית השלישית בר"ח כסלו.

גם מה שהקשה ממאי דאמרינן בשלמא רביעה ראשונ' לשאול שלישית להתענות שניה למאי גם לזה יש לדחות דלעולם דברי ר' יוסי ארביעה שניה לבד וה"ק הש"ס דאלו ר'

יוסי הוה אמר מילתיה בראשונה או בשלישית ניחא דנפקא מינה. אמנם השתא דאשמועי' זמן רביעה שניה למאי.

וכל זה דוחק. (י"ט).

הלכות מעשר שני פרק י' דין י"ג. אילן שקצצו מעם הארץ וכו' הרשב"א בתשובה כ"י כלל ג' סי' נ"א נשאל מאין למד הרמב"ם והשיב לשואל דזו משנה פ"ק דשביעית והביא מ"ש בירושלמי עלה וכתב וז"ל ומכאן למד הרמב"ם ז"ל דאילן שנקצץ חייב בערלה ונקצץ מעם הארץ קאמר ומסתבר דדוקא נגמם עם הארץ הא נשאר ממנו אפילו פחות מטפח אין חייב בערל' דר' שמעון וראב"י הוא דאמרי פחות מטפח כלומר דפחו' מטפח כאלו נגמם מעל הארץ ולית הלכתא כותייהו שהרי אמרו בירושלמי אמרו דבר אחד והו"ל שיטה אלא קי"ל כרבנן דאמרי עד שיגמם מעם הארץ כדאיתא בירושלמי עכ"ל וכן הכריע רבינו ירוחם כרבינו מה"ט דכתב הרשב"א בנתיב כ"א ח"ב וכ"כ הרדב"ז בביאורו הנדפס מחדש ע"ש (ך) שם דין י"ט אילן היוצא מן הגזע פטור וכו'.

מין בכ"מ הביא התוספתא וכתב דגירסא אחרת היתה לו לרבינו עיין שם. וכבר השיגו הרב מהר"ם יצחקי בספרו אור יקרות הנדפס מחדש דמקור דברי רבינו הם הבריתא שהובאה בשילהי מציע' דר"מ סבר בין מן הגזע בין מן השרשים חייב ור' יהודה פליג עליה דמן הגזע פטור ומן השרשים חייב וגם ראיתי למהר"י קורקוס בביאורו הנדפס מחדש שנתחבט בדין זה וכתב דגירסא אחרת היה לו או מצא איזה ירושלמי או סמך עמ"ש בבתרא ע"ש באורך ואשתמיטתי' סוגית מציעא הנז'.

(כ"א) הלכות בכורים פרק ב' דין א'. ומביאין בכורין מערי סיחון ועוג.

כ' מין כסף משנה בספ"ק דבכורי' וכו' ומשמע לרבינו דלא פליג ת"ק אלא מדאוריתא אבל מדרבנן מודו דמחייב ע"כ. כונתו מבוארת אבל הלשון אינו מתוקן וכבר העיר עליו מהר"ח"א בס' יוסף לקח ריש פ' תבא דהול"ל ס"ל דלא מחייב ת"ק אל מדרבנן ע"ש ועמ"ש מהר"ח אלפנדארי בס' דרך הקדש דף ב' ע"ג ועיין מ"ש בעניותנו ובס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' תפ"ט בסיעתא דשמיא.

(כב) שם דין י"ג. הקונה אינן בתוך שדה חבירו אינו מביא.

מין בכ"מ טרח הרבה לצדד כמה צדדים מהיכ' משמעדלת"ק באחד אינו מביא. ומ"כ שהדבר מפורש בתוספת' ריש בכורים וז"ל הקונ' אילן וכו' וחכ"א אינו מביא ואינו קורא ע"כ ופסק כחכמים.

ותו קשיא לי קצת דמין דנסתייע ממ"ש פ' הספינ' מ"ט דר"מ באילן א' ומ"ט דרבנן בב' אילנות אמאי לא נסתייע ממ"ש לעיל סמוך לזה מתיב רבה הקונ' אילן א' וכו' מביא ואינו קור' לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ תיובת' וממאי דקתני דברי ר"מ משמע דרבנן פליגי עליה ועיין מ"ש מהר"י קורקוס ז"ל.

(כג) שם פרק ה' דין י"ג. ואם רצה לאכול תחיל' ואח"ך יפריש החלה בח"ל מותר שאין עיקר' אלא מדבריהם.

מרן הור"ה גבר מימר' דשמואל ריש פ' עד כמה והיא לענין תרומת ח"ל. ואין צורך לזה דלענין חלה גופה אמר שמואל הכי כמבוא' פ"ק דביצ' דף ו' ע"א והזכיר' מרן ז"ל עצמו בבית יוסף י"ד סי' שכ"ג ע"ש.

(כד) בעין זוכר מערכ' מ"ם אות ט"ז כתבתי דלשון מותר לכתחיל' משמע ושם דקדקתי בעניותי על הרב כנה"ג שכ' דמלשון רש"י משמע שהוא בדיעבד. ושם בק"א דף ק"ו ע"ג הבאתי מהרב פר"ח בי"ד סי' ק"ח דפשיט' ליה דלשון מותר לכתחיל' ע"ש.

והן עתה ראיתי שהדבר מפורש ביומא דף ע"ח דמייתי ברית' דתנוק' מותרין בכלן והדר פריך והא מותרין לכתחיל' קתני ע"ש ופירש"י שאם בא אדם לימלך וכו' ע"ש וזה מסכים למה שכתבתי בעין זוכר ובירושלמי פ' האורג הלכה ו' אמרו תנוק מבעבע בנהר ונתכוון להעלותו ולהעלות נחיל של דגים עמו מותר ר' יוסי בר בון בשם ר' חונא הי' מפקח בגל וכו' ולהעלות צרור של זהובים מותר.

ופי' הרב המאירי הביאו הרב שיח יצחק דף קל"ד ע"ג דהאי מותר פירושו פטור שלכתחיל' כל שמצרף כונת איסו' עם כונת התר' אסו' עכ"ל ויש להרגיש דפי' מותר בכל מקום הוא התר' גמור לכתחיל' וכן הרב דייק לו' דהאי מותר כמבוא' ועמ"ש הרב שיח יצחק שם והרשב"א בחידושיו פ' האורג פי' הירושלמי הלז לכתחיל' ע"ש.

(כה) יש לחקור מי שנתחייב שתי חטאות אם יכול להביא על אחת כשבה ועל אחת שעירה בבת אחת. או דילמ' דהגם דכשמביא חטאת הרשות בידו להביא כשבה או שעיר' מ"מ במתחייב שתי חטאות ומביאן כאחת לא יעשה כן במקומינו לתת השעיר'ה לחטאת אחת ולשני דבר שהן לו כשב"ה.

מאחר דיש לכל אחת איזה עדיפות על האחרת שעירה שנקבע' לע"א וכשבה שיש לה אליה ואף למה שפ' הרמב"ם פ"ט דתמידין הספק במקומו ולפום ריהט' עלה על לב להביא ראיה ממ"ש הרמב"ם סוף פ"א דשגגות ומביא שתי כבשות או שתי שעירות משמע דמביא שתי חטאות צריך שיביא שתיהן ממין אחת.

וכן אפשר לדקדק מדברי רש"י בהוריות דף י"ג גבי שעיר' יחיד קודמת לכבשת יחיד שכ' וז"ל שעירת יחיד קודמת לכבשת יחיד כגון שהיו שנים זה הביא כשבה. וזה הביא שעיר' כ"ל וממה שכ' כגון שהיו שנים משמע קצת דאם אחד מביא שתי חטאות צריך להביא השתים ממין אחד.

ומדין קנין שאינה יכולה להביא תור לחטאת וכן יונה לעול'. וכן מדין מביאין מהקדש כשבה שעיר' אין ראיה כמבואר.

ועדיין צריך תלמוד. (כו) בכור בן בכור נוטל פי שנים בנכסי הזקן שמת אחר שמת בנו הבכו' כסברת בה"ג ואפשר שזה דעת הרמב"ם פ"ב דנחלות ובהכי לא קשיא קושית הטור שהקש' עליו דלא שייך בכור' אלא בבן היורש והמ"מ בסוף העלה בצ"ע.

ויש להעמיד דברי הרמב"ם באופן זה שמת יעקב בכור ובא ראובן לירש עם בני שמעון אחיו בנכסי יצחק וכבר מת יעקב שנוטל ראובן חלק יעקב בבכור' במקום אביו יעקב

שהוא בכור בן בכור ואף שהאחרונים פליגי על בה"ג דעתי כבה"ג דדבריו דברי קבלה. הרדב"ז בתשו' כ"י סי' שני אלפים ס"ב.

(כן כתוב בזכרונותי). ודע שהרמב"ן בביאורו על התור' פ' תצא על פסוק לא יוכל לבכר את בן האהוב' על פני בן השנוא' הבכו' כתב וז"ל יראה לי שאין המצוה הזאת והדין הזה נוהג אלא בחיי הבכו' אבל אם מת הבכו' בחיי אביו אעפ"י שהוא יורש חלק בכורתו בקבר ומורישו מן הדין לבניו אם רצה הזקן ואמר ירשו בני כך וכך בנכסי ובנו של בני הבכור כך וכך יטול בנכסי דבריו קיימין כדרך שהן קיימין במקום שאין שם בכור וכו' כי לא מצאתי על פני רק בחייו על פני אהרן אביהם על פני תרח אביו וכן כלם עכ"ל.

וראיתי לעטרת ראשי אבא מארי זלה"ה בנימוקיו שהקש' משם הרב כמהר"י ערוך זלה"ה דזה מחלוקת ברבה פ' אחרי פ"ך על פסוק ויכהן אלעזר ואיתמר על פני אהרן אביהם ר' יצחק ור' חייא בר אבא חד אמר בחייו וחד אמר במותו לדעתיה דר' יצחק דאמר בחייו נאמר כאן על פני ונא' להלן על פני תרח אביו וכו' לדעתיה דר' חייא בר אבא נא' כאן על פני ונא' להלן מעל פני מתו וכו' הרי דבמחלקת שנויה ואיך הרמב"ן קפסיק ותני שהוא בחיים.

ושם תירץ עט"ר אמ"ן עדן משם הרב כמה"ר ידידיה הכהן זלה"ה בן בנו של הרב שער אפרים דהכא כ"ע מודו דרבי חייא בר אבא דאמר במותו דוקא לא יתכן לפרש לא יוכל לבכר במותו דוקא ובחייו לא דהסבר' להפך אלא דהכ' ר' חייא בר אבא מודה דהוא בחייו והאריך בזה זהת"ד. וכ' עט"ר אמ"ן עדן וז"ל ונאים הדברים אלא שעדיין אני חושך כי לשון שכ' הרמב"ן כי לא מצאתי על פני רק בחייו על פני אהרן אביהם והרי מצינו בפסוק זה במחלקת הוא שנוי עכ"ל.

ואנא חלא בר חמרא לגבי אבא אחרי התאבקי בעפרות רגליו ומלינן לעיינין ויהי כחז"ל זרעו לא נהיר' לי הדל תירוץ הר' כמה"ר ידידיה הנזכר כלל דהרי מוכרח דמ"ד במותו אזיל ומודה דאיכ' על פני בחייו דהכתיב על פני תרח דהוא בחייו אלא כוונתו דאיכ' על פני במותו דוקא וא"כ לדעתו גם זה על פני אהרן היינו במותו דוקא.

ומאחר דאשכחן גם לר' חייא בר ארא דאיכ' על פני בחייו ואשכחן דאיכ' במותו הכא בהאי קרא דלא יוכל לבכר נימא תרוייהו. והרב עדות ביעקב סי' ע"ב שלישית דף ר"י ע"ד הקשה קושית מהרי"ע הנז' על דברי הרמב"ן ביד חזקה ע"ש באורך.

ואפש' לו' דהרמב"ן לא חש לסברת ר' חייא בר אבא כי סברתו אינה מתישבת ואין ראייה מדכתיב ויקם אברהם מעל פני מתו וכמו שהקשה הרב יפה תואר שם. ועוד דבפסיקת' פ' במדבר שם נאמר וז"ל על פני אהרן אביהם שמלאו מקום אביהם בחיי אביהם עכ"ל הרי דקא פסי"ק ותני כדעת ר' יצחק.

ואולם בדברי הרמב"ן הנז' האריך הר' כנסת הגדול' בתשובותיו הנדפסות חדשות מעתה חלק ח"מ סי' קי"ח והפיץ והדיח מה שרצה לפרש בדבריו מהר"א די בוטון נכדו של הרב לח"מ ז"ל ע"ש באורך. ומ"ש הרב כנה"ג שם שמקובל מרבו מהרימ"ט שבאקאשטיליא לא היו קורין אלא חידושי הרמב"ן וכו' ע"ש.

גם מהריב"ל ח"ג סי' נ"ו כתב דבספרד הוו נפקי זקוקין דנורא בחידושי הרמב"ן אך שם כתב מהריב"ל דהיו קורין בתוס' וגם בהרמב"ן ע"ש. ואני הדל יש בידי כ"י כללים בחידושי הרמב"ן הפלא ופלא לדקדק אותיותיו והם מהרב מהר"ר משה דאנון תלמיד רבינו הגדול מהר"י אבוהב זכר כלם לחיי עד.

(ז"ך) הרמב"ם ה' מאכלו' אסורו' פ"ב דין ד' האוכל כזית מעוף טמא לוקה מן התור' שנא' ואת אלה תשקצו מן העוף והרי עבר על עשה שנא' כל צפור טהורה תאכלו הא טמאה לא תאכלו וכו'. וראיתי לעט"ר אבא מארי זלה"ה בנימוקיו שכ' וז"ל נשאלתי מרב אחאי כמהר"א גידיליא דברי הרמב"ם הללו שהרי בש"ס בחולין דף ק"מ ע"א מכורש דמיעוט טהורה לא בא אלא למעט אסורה ולא טמאה וכן פסק הר"מ עצמו פי"א מה' טומאת צרעת דין ז' וז"ל האוכל כזית מצפור השחוטה עבר על עשה ועל ל"ת שנא' וכו' טהורה תאכלו הא אחר' לא תאכלו וכו' ע"ש עכ"ד השואל.

ואני מצאתי בספרי פ' תצא כל צפור טהורה תאכלו לרבות השחוטה ונא' כל עוף טהור תאכלו הא טמא לא תאכלו. ואפשר דבה' מ"א צ"ל ונא' כל עוף טהור תאכלו הא טמא לא תאכלו עכ"ל עט"ר אמ"ן עדן.

ואני הדל ברגליו אעבורה דהשת' דאשכח עט"ר דין הוא אבא ז"ל בריתא דספרי א"כ מכח פסוק כל עוף טהור תאכלו דרשינן כל צפור טהורה ולא טמאה ולא אסורה והש"ס בחולין קושט' קאמר דמהאי קרא לא שמעינן אלא ולא אסורה אבל השת' דאית לן מכל עוף טהור דמוכרח לדרוש ולא טמא. ממיל' גם מאי דקאמר קרא כל צפור טהורה פירושו טהורה ולא אסורה ולא טמאה.

ואין צריך להגיה בהרמב"ם. ובר מן דין דכבר נושאי כלי הרמב"ם כ"י לן בכמה דוכתי דהרמב"ם לא קפיד אקראי כל שהענין אמת ודוק.

(כח) הרמב"ם הלכות קרבן פסח פ"י דין י"ב. כשמקריבין וכו' וזוהי הנקראת חגיגת י"ד וע"ז נאמר בתורה וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר.

לפום ריהטא קשה על רבינו דזו היא דרשת בן דורתאי בפסחים דף ע' ע"ב ויליף מינה דחגיגה דוחה שבת ורב אשי מרתח קרתח אנן טעמ' דפרושים ניקום ונפרוש ואיך רבינו מיייתי לה להך דרשא. ותו דמשמע בש"ס דמאן דדריש הכי סבר דחגיגה דחיא שבת ורבי' פסק פ"א דחגיגה דלא דחיא שבת.

וכבר הרב עץ החיים בלשונות דף ו' ובמקראי קדש דף קל"ב כזה ראה ותמה על רבינו. וניחא ליה דהשת' דאית לן קרא דוחגותם שבעת ימים לחגיגה דלא דחיא שבת כדמסיק התם דרשינן להאי קרא בחגיגת י"ד זהת"ד.

ולפי מאי דכתיבנ' בעניותין במקום אחר דרבינו לא סבר כי האי דרשא דוחגותם אלא טעמ' דלא דחיא שבת משום דיש לה תשלומין עש"ב קשיא. ונראה דדעת רבינו דהגם דרב אשי לא בחר בדרשה זו מ"מ כיון דחזינן דהכי דרשי כמה תנאי להך דרשא במכילת' פרשה ד' ובספרי ופסיקת' פ' ראה הכי נקיטינן למדרש כי האי גוונא.

ותו דמודעת זו דרבינו הכי אורחיה דלא קפיד אדרשות. (וכן כתבו הר' לח"מ ורבנן בתראי בכמה דוכתי כידוע).

ומה שפסק דאינה דוחה שבת נראה דלק"מ דהא דסבר בן דורתאי דדחיא שבת חגיגת י"ד היינו כי אמרינן דחגיגת י"ד חובה אמנם לדעת הרמב"ם דפסק בסמוך דחגיגת י"ד רשות אין סברא דדחיא שבת. ולשיטת מהרח"א הנז' ק"ק דאף דאית לן קרא דוחגות' לחגיגת ט"ו ואף דאית לן סברא דהחגיגות שוות מ"מ הך היקשא מפיק מהך סברא ואדרב' להכי אתא קרא וחגותם כי היכי דלא נימא מסברא דחגיגת ט"ו שוה לחגיגת י"ד דכל החגיגות שוות ובחגיגת י"ד דחיא שבת וה"נ חגיגת ט"ו ונמצא דאף דאית לן קרא דוחגותם אין הכרח לדחות הקש וזבחת פסח לחגיגה.

ובס' מלכי בקדש האריך בזה. (כט) הרמב"ם הלכות חגיגה פרק ב' דין י"ג.

דברי הרב לח"מ מדין זה דחוקי' מצד הסבר' ועוד דכפי דבריו כשהכריח רב אסי דלאו בי"ד עסיקינן דא"כ איפסילא בלינה ואסיק למילתיה אמאי לא דחו ליה דאי מהאלא אירי דכיון דהניחה למצוה לית לן בה. ותו דהן לו יהא דרב יוסף ורב אשי פליגי בהכי הו"ל לרבינו לפסוק בהא כרב אשי דבתרא הוא וכבר הפר"ח דחה דברי הרב בזה.

והיותר נכון בזה לפי הענין הם דברי הפר"ח. ומהר"י אלפנדארי במוצל מאש ח"ב סי' י"ז תירץ ע"ד שינויא בתרא דהפר"ח.

אלא דכתב בפשיטות דבי"ד אחר חצות לא גרע מנפרס שהוא איסור חמץ. וכל זה לפי שרצה לפרש ואם הביא במאי דפתח רבינו בי"ד.

ואכתי לא איפרק דברי שא איירי בי"ד בבקר כמבואר ודוק היטב. (ל) הלכות טומאת מת פרק י"א דין ג'.

עפר ארץ העמים וכו' פ"ק דסנהדרין דף י"ב ע"א כתבו התוספות חוששין לגושיהן פירש הקונטרס דמטמא באהל וכו' עיין כל דבריהם. ולכאורה נראה דהא דמייתו מאהלות היא המשנה שהביאו פ"ק דשבת וק"ק חדא דארץ העמים סתמא תנן והכי הו"ל למנקט בלשונם ואי הם מוקמי לה בגוש הבא מארץ העמים כדמשנו בשבת דף ט"ו ובגיטין דף ח' ונזיר דף נ"ד וכמ"ש רבינו שמשון ורבי' עובדיה שם פ"ב דאהלות ס"ס לא הוה להו למנקט בלשון המשנה כדנקטי בדיבור זה דמשמע דהכי קתני בהדיא.

ובגיטין דף ח' כתבו על זה דאין לשון ארץ העמים משמע כן. ותו דמאי ק"ל על רש"י הא איכא לשנויי כאינך שינויי דמשנו פ"ק דשבת ובגיטין דהך מתניתין היא קודם גזרה או דאתיא כרשב"י.

הן אמת דק"ק על רש"י דבגוש ליכא למיחש כי אם לעצם כשעורה ואינו מטמא באהל ומאי דעתיה דרש"י דפסיק ותני דמטמא באהל הא בגוש למאי ניהוש לה וכ"כ הרב משנה למלך בטעם תירוצי התוספות וקצת יש להרגיש על הרב ז"ל דלקמיה הזכיר דברי רש"י הללו וכתב דכבר הקשו עליו בתוס' ולא העיר על דברי התוספות.

תו קצת יש להרגיש על תי' התוס' בפ"ק דשבת ופ"ק דגיטין דמתניתין דאהלות רשב"י היא מההיא דמציעא דף קי"ד דאהדר ליה אליהו ז"ל לרבה מדרשב"י וכתבו שם התוס'

דהיא בריתא ולהכי לא היה בקי אמנם במשניות אף דטהרות היו רגילים בהם ולרבה דלא הוה ידע לדרשב"י מה הוה מפרש להך מתני' וק"ל.

אחר זמן ראיתי למהר"ח אלפאנדארי ריש ספר דרך הקדש דדקדק על התוס' דרש"י יתרץ דהיא קודם הגזרה כדדייקינן ונדחק בדברי התוס' דבכל התירוצים אזלי בהא דההיא בגוש ארץ העמים. ולא משמע הכי וכ"מ מדברי הרב מש"ל שהם תירוצים חלוקים.

גם מדבריו נראה דהא דאייתו התוספות בפ"ק דסנהדרין היא בריתא כלשון הזה ולפום ריהט' נראה דלא כיונו אלא על מתניתין דפ"ב שהביאו באינך דוכתי ואינה בריתא. גם מה שהבין הרב שם בדברי רש"י ז"ל דגיטין והקשה מדבריו על דבריו לפום ריהטא הוא תימא.

והענין טוב אריכות וישוב. (לא) הלכות פרה פרק א' דין א'.

מה עול האמור בעגלה וכו'. רבים נתחבטו בדברי רבינו דארכבה אתרי ריכשי דנקיט בידיה הג"ש דעול עול מעגלה ופסק בסמוך נתן עליה כסות של שקין פסולה והיא מימרת ר' יהודה בסוטה דף מ"ו ומבואר שם בש"ס דלרב יהודה לא ילפינן ג"ש אלא מגופה דפרה שמעינן.

ומצאתי בנימוקי עטרת ראשי אבא מארי זלה"ה שכתב משם הרב החסיד כמהר"ר יהודה הכהן זלה"ה איש ירושלם דניחא ליה דסוגיא סוטה אתיא כמ"ד דון מינה ומינה בשבועות דף ל"א אמנם לדידן דקי"ל כרבנן דסבר דון מינה ואוקי באתרא שפיר איתיה לדרב יהודה וילפינן ג"ש מעגלה לשאר עבודות ולא ילפינן עד שימשוך כהתם זהת"ד.

ואח"כ ראיאי בס' לחם יהודה למהר"י עייאש שתירץ כן אלא שהאריך הרבה ורצה לומר דתחילת סוגיא דסוטה פליגא אסיפא. ואינו מחוור דכל סוגיא בחד גוונא מתוקמא ומאי דקשיא ליה בריש הסוגיא לק"מ דהא תכף פריך אדרב יהודה ומשני. והרב הלכה למשה בחלק ראשון סוף הס' כתב בזה. ודבריו לא האירו.

(לב).

הלכות טומאת צרעת פרק א' דין ג'. שכל כהן שאינו מכיר המראות ושמותיהן כשמלמדין וכו' הכא מיירי רבינו בכהן שאינו סומך על עצמו דבעינן דאסברו ליה ומסבר כדאמרי' בריש ערכין וכן פירש"י שם וז"ל דמסברי ליה וסבר שאינו בקי ורוא' ת"ח ישראל עמו ואומר לו אמור טהור וכו' וכ"כ הרא"ש הביא דבריו מרן לקמן פ"ט דין ב' וכן פירש מרן שם דברי רבינו הללו ודייק לה מדכת' כאן רבינו שיבין ויכיר זו בהרת וכו' ע"ש וכן מוכח בהדיא מתחילת דברי רבינו שכתב שכל כהן שאינו מכיר המראו' ושמותיהן כשמלמדין אותו ומודיעין אותו הרי שכתב כשמלמדין אותו ומודיעין אותו ומוכח דאיירי כשישראל חכם רואה וכהן זה שומע מפי החכם שמלמדו ומודיעו לספח' ולבהרת וא"ל אמור טהור צריך שהכהן אסברו ליה ואסבר.

(לג).

הלכות משכב ומושב פרק ה' דין ח'. כרוקה וכמימי רגליה.

התי"ט פרק ד' דנדה תמה דפלוגתא זו דב"ש לקולא וב"ה לחומרא רבי יהודה היא רפ"ה דעדיות ומשמע דרבנן פליגי ומהפכי ב"ה לקולא עש"ב. ולק"מ דהוא עצמו שם רפ"ה דעדיות הביא משם הראב"ד דתנא דתני פ"ד דעדיות ס"ל דהני ב"ש לחומרא וב"ה לקולא ואע"ג דהני יחידי נינהו הנהו דאשכחן בהו סתמא דמתני' הלכתא נינהו ע"כ.

ונראה דכונת הראב"ד נמי דאי אשכחן דתנן במתניתין בה לחומרא כי הני תנאי הלכתא נינהו ואן כונת הראב"ד על דבר שנשנ' בסתם גמור לבד אלא גם אם נשנה בסתם ב"ש לקולא וב"ה לחומרא הלכה כב"ה לחומרא והכא רבי סתם הכי פ"ד דנדה כרבי יהודה דב"ה לחומרא. ואחר זמן רב בא לידי ס' בית דוד וראיתי שגם הוא השיג על התי"ט בזה ע"ש.

אמנם במאי דקמן אפשר לומר עוד דבנדה דף ל"ד אמרי' דהמחמיר נפקא ליה מלזכר ולנקבה והמקל שדייה לזב בין גדול בין קטן ומאן דמחמיר נפקא ליה זב בין גדול בין קטן מזאת תורת הזב בין גדול בין קטן ואשכחן אדר' יוחנן בנדריים דף ל"ה ע"ב אית ליה הך דרשא דזאת תורת הזב בין גדול בין קטן וא"כ נמצא דר' יוחנן ס"ל כמאן דמחמיר ומ"ה פסק כן הר"מ.

וה"ט דר"י דדריש קטן וגדול מאיש איש כדתניא ריש ערכין ונדה דף ל"ב ומ"ב משום דלזכר ולנקבה אצטריך ליה לרבי יהודה אליבא דב"ה לדם טהרה של מצורעת ור' ישמעאל בנו של ריב"ב דפליג התם ומפיק לה מלזכר סבר דב"ה לקולא בדם טהרה של מצורעת. א"נ אפשר לומר בטעמו של הרמב"ם דפסק כב"ה אליב' דר"י דכיון דחזינן בערכין ונדה דר' ישמעאל בנו של ריב"ב פליג ודריש זב קטן וגדול מלזכר כסברת ב"ש לר' יהודה א"כ ר' ישמעאל ס"ל דב"ה מטהרין וא"כ איהו ניהו דפליג אר' יהוד' וס"ל דב"ה בהא לקולא ולכן פסק הרמב"ם כר' יהודה לגבי ר' ישמעאל בנו של ריב"ב דאפי' לגבי ר"מ ור"ש הלכה כר' יהודה כ"ש לגבי ר' ישמעאל בן רי"ב חבירו של רבי תלמידו.

ואל תשיבני מדברי הראב"ד הנז' שכתב דתנא דתני פ"ד סבר דב"ש לחומרא בכל הני וא"כ סתם לן כי ההוא תנא דליכא חומרי ב"ה אלא הנהו דפ"ד דעדיות ופ"ד הנז' שנוי סתם ופ"ה תני ליה בלשון יחיד. אי מהא לא איריא די"ל דס"ל להרמב"ם דתנא דפ"ד בפלוגתא לא קמיירי ותנא בו בפר"ק רביעי מילי דכ"ע מודו דב"ש לקולא.

ועוד יש לצדד בכונת דברי הראב"ד הנז'. ובדעת התי"ט במה שהבין בדברי הראב"ד ודוק היטב.

(ל"ד) הלכות מכירה פרק כ"א דין י"ח. ואם אמר לו כל נכסי אפילו עבדים ובתים וכל המטלטלין הידועים לו ואפי' תפילין שבראשו וכו' דעת רבינו נראה דס"ל דיש הפר' בין מוכר לנותן דנותן כיון דבעין יפה הוא נותן אפי' לא אמר כל נכסי הכל בכלל וכמ"ש פ' מי שמת דף קנ"א ופסקו רבינו לקמן פי"א דזכיה אמנם הכא במוכר כיון דבעין רעה הוא מוכר הצריך שיאמר כל וכ"כ בדעת רבינו הרב לח"מ פ"א דשאלה והרב ב"ח והרב ש"ך סי' רי"ח והרב משפט צדק ח"ב סימן י"א ע"ש.

ודין זה גבי זביני מבואר בערכין דף כ"ד ע"א שהוא גברא דזבנינהו לנכסי אתא לקמיה דרב יימר א"ל סליקו להו תפילין מאי קמ"ל מתניתין היא המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו מהו דתימא התם הוא דסבר מצוה קעבידנא אבל לענין זבוני מצוה דגופיה לא זבין איניש קמ"ל. הרי מבואר גבי זביני דא"ל רב יימר סליקו להו תפילין ומוכח ודאי דכ"ש שאר מטלטלין והם דברי רבי' בדין זה וסבר רבינו דבהוא עובדא נמי אמר כל ולא חש הש"ס לפרש דהדבר פשוט דבעי כל לפי גירסתו בבתרא וק"ק על הה"מ שלא הזכיר סוגיא זו שהיא עיקר הדין דזבני.

אמנם ק"ק לשיטת רבינו דמחלק בין מכר למתנה דא"ה מאי פריך הש"ס ארב יימר מאי קמ"ל מתניתין היא המקדיש נכסיו וכו' קמ"ל טובא דהוא דוקא במקדיש ונותן דבעין יפה הוא אבל מוכר בעין רעה הוא מוכר ולא יהיו תפילין כלל קמ"ל וי"ל דפשיטא לש"ס דכיון דאמר כל נכסי אפילו במוכר כל מידי דאתקרי נכסי בכלל המכר וכמ"ש בבתרא והכא ודאי דאמר כל נכסי כמ"ש והחילוק שיש בין מקדים ונותן למוכר אינו אלא בדלא אמר כל אבל באומר כל כלהו.

חד דינא אית להו וכיון דשמעינן ממתניתין דתפילין איקרו נכסי ודאי דגם לגבי מוכר באומר כל תפילין בכלל והיינו דפריך מאי קמ"ל. ובפשטא דשמעתא לא תיקשי מאי פריך פשיטא דהני לדינא אתו ותורה יבקשו די"ל דמקשה על הש"ס אמאי אתייה האי עובדא כי אין בו חידוש וכ"כ הריטב"א במ"ש פ"ק דביצה ריש דף ז' גבי ביעי דפחיא ועיין תירוצים אחרים מהראשונים שם בשיטה מקובצת.

וראיתי להרב ש"ך סי' רי"ח ס"ק ה' שלאחר שכתב דמוכר דדעת רבינו לחלק בין מוכר לנותן כתב וז"ל ומ"ש הה"מ ע"ד הר"מ דכאן באומר כל נכסי המטלטלין בכלל והכי מוכח פ' מי שמת וכו' אע"ג דפמ"ש במתנה איירי ה"ק וכו' נהי דהתם במתנה מ"מ דהכל בכלל נכסי כאן שאמר כל נכסי המטלטלין בכלל דנהי דמוכר בעין רעה מוכר היינו היכא שלא אמר כל וכו' עש"ב ומוכח מדבריו דהה"מ ס"ל בעד רבינו חילוק זה בין מוכר לנותן ולזה פירש דבריו עפ"י חילוק זה וק"ק דלפום ריהטא נראה דהה"מ ימאן בזה שהרי בדין זה הביא חילוק המפרשים בין האומר נכסים לאומר נכסי וכתב וכן מוכיח פ' מי שמת כמו שיתבאר פי"א דזכיה משמע דסבר דגם רבינו הכי מחלק.

וכן מוכח שזה דעת הה"מ בעד רבינו ממ"ש פ"א דשאלה דין ז וז"ל פי' שא"ל השאלני לעדור בו פרדיסי אבל אם אמר לו לעדור פרדסים אינו עודר בו אלא שנים שמיעוט פרדסים ב' אבל כשהוא פרדסי' כל פרדסיו בכלל עכ"ל הרי בהדיא דפי' דברי הרמב"ם על פי חילוק זה וכ"כ הלח"מ שם בה' שאלה דזה דעת הה"מ ע"ש ומאחר שכן איך הרב ש"ך מיחס להה"מ חילוק בין מוכר ונותן והוא סובר חילוק אחר.

ועיין בספר מגן גבורים ח"מ סי' נ"ט דף צ"ה ע"ג ויש לעמוד במ"ש שם עיין בו. (לה).
הלכות סנהדרין פרק ד' דין ג'. ואין סומכין וכו' אלא בג'.

כתבו מרן והלח"מ דפלוגתא דרבי יוסי ור"ש בסמיכת הפר אבל מסמך סבי לכ"ע בג'. וק"ק דהר"מ בפ"י המשנה פירשבסמיכת זקנים דמשנתנו מסמך סבי הן אמת דשם כתב רבינו דהלכה כר"י ע"ש וכאן פסק בג' כר"ש.

וראיתי במכתב מטהרת יד הקדש גדול הדור הרב המג"ן שכתב ע"ד מרן וז"ל עם מרן הסליחה דגם בסמיכה על הפר פסק רבינו דבג' אלא הנכון והאמת דבירושלמי פ"ק דסנהדרין שנו שם אמר רבי נראין דברי ר' יהודה בעריפה ודברי ר"ש בסמיכה והיינו סמיכת זקנים למקרינהו רבי וסמיכת הפר ונסתלקה קושית הרב תוספת י"ט פ"ק דסנהדרין יע"ש נאם המג"ן יג"ן עכ"ל.

ועתה בהיות ידי לעושיהן הכותבי"ם מלו"ח עלי שי"ח כתוב לחיים נדפסו פסקי הרב המאירי ז"ל לסוטה ושם ראיתי שכתב דגדולי המחברים פסקו בשלשה וכן הוא בתלמוד המערב ע"ש דף פ"ג ריש ע"ד וידוע דהרב המאירי כותב על הר"מ גדולי המחברים כמ"ש רבינו בצלאל בתשובותיו. וכן כתוב שם קודם מס' סוטה אמנם מ"ש גם גדולי הדורות שלפנינו הרשב"א הוא טעות דהרב המאירי תלמיד רבינו יונה ושקיל וטרי עם הרשב"א אמנם צ"ל גדולי הדורות שלפנינו הראב"ד וכבר כתב קרוב ללשון זה שכתוב שם הרב מהר"ש אלגאזי ז"ל בס' הליכות אלי אות ר"ו שמ"כ בס' ישן ושם כתוב גדולי הדורות שלפנינו הראב"ד כמ"ש ע"ש.

ואשתמיטתיה דהרב תי"ט עצמו הביא הירושלמי הזה משם בנו ריש פ"ט דסוטה ובפ"ק דסנהדרין רמזה. אחר זמן בא לידי ס' לשון ערומים ועמ"ש בלשונות דף ט"ז: (דין ח') והוא שיהיה ראוי לכל הדברים.

מרן בכ"מ כ' צ"ע מנין לרבינו. וכבר הל"חמ מייתי לה מהירושלמי פ"ק דחגיגה ע"ש ואיתיה נמי פ"י דנדרים והביא רבינו הירושלמי הזה בפ"י המשנה פ"ד דבכורות. (ל"ו).

שם ה' סנהדרין פ"ט דין ב'. אמרו י"ב חייב וי"ב זכאי ה"ז חייב: הרע תי"ט הגיה לשון רבינו עש"ב בס"פ היו בודקין ותמה על מהר"ם מפאדווה בהגהותיו. ועיין להרדב"ז בלשונות סי' שי"ו ושי"ז. שם.

גדול שבדיינים אומר נזדקן הדין. מרן תמה על רבינו דהיכי שביק רב אשי ונקט למילתיה דרב הונא בר מנוח.

והרב כנה"ג בהגהותיו תריץ יתיב דלא הוצרך רב אשי לומר חכם דינא אלא משום דקשה לו להגיה הבריתא ולהפכה אבל הדין אמת לרב אשי דאומרים בד"נ קש דינא וכו' עש"ב. ושמעתי מקשים על הרב דכפ"ז לאיכא דאמרי מאי פריך בש"ס לרב אשי מדתניא גדול שבדיינים אומר נזדקן הדין אא"ב קש דינא היינו דאינו דומה מתבייש וכו' אא"א חכם דינא וכו' הרי גם רב אשי מודה לענין דינא דאומרים קש דינא בד"נ וא"כ הא דתניא גדול שבדיינים אומר נזדקן הדין היינו קש דינא ובד"נ ומאי קושיא.

ולי נראה דאין מזה תפיסה על הרב דהך דתניא גדול שבדיינים הוא סיפא דבריתא דהוינן בה דאומר בד"מ נזדקן הדין ואין אומרי' בד"נ נזדקן הדין וכן הוא בתוספתא דסנהדרין

פ"ז ע"ש וא"כ אי נזדקן הדין דרישא לרב אשי חכם דינא ודאי נזדקן דסיפא חכם דינא והיינו פירכיה אא"ב קש דינא וכו'.

אמנם ק"ק על תירוץ הרב דאי דינא הוא לכ"ע דבד"נ אומר קש דינא איך תנא דבריתא קאמר דבד"נ אין אומרים נזדקן הדין לרב אשי והגם שכונת התנא חכם דינא מ"מ פשט הלשון משמע קש דינא ואתי למיטעי דלא יאמרו בד"נ קש דינא והול"ל לשון צח דלא נטעה דאין לו' קש דינא ויש לישב (דין ג') אין מוסיפין עליהם וכו' הרב מש"ל הקשה מכאן עמ"ש בהוריות דף ג' א"ר יהונתן מאה שישבו להורות וכן הקשה הרב ב"ש בתוספותיו עיין בדברי קדשם באורך.

ואנכי איש צעיר ישבתי בשער יוסף סוף דף י"ט דכן הוא האמת דאין להושיב בקבע בסנהדרין יותר מע"א ולקרות כלם בשם סנהדרין אבל אם ירצו הסנהדרין יכולין לישב לכתחילה טפי מע"א וכו' עש"ב ויש לי ראייה לזה מדברי הר"ן בחידושי סנהדרין פ' כ"ג בהיא דאין מושיבין מלך בסנהדרין שפירש דאיירי בשאינו ממנין הסנהדרין והבאתי דבריו לעיל פ"ב משמע דחוץ מהמלך יכול לשבת עם הסנהדרין ולא יהיה ממנינם וכמ"ש: ולפי האמור יקשה יותר מש"ר בפ"ה המשנה דדוד הע"ה היה מכלל הסנהדרין למה שפירש הרב כנה"ג בהגהותיו לעיל פ"ב דס"ל לרבינו דאף דאין מושיבין אם ישב מעצמו מוטב ודוד הע"ה ישב מעצמו עש"ב ולשון מכלל הסנהדרין שכתב רבינו דחוץ לפי דבריו וביותר לפי האמור דקפיד רחמנא שלא יהיו סנהדרין בקביעות ולא יקראו בשם סנהדרין אלא ע"א וא"כ דוד המלך שלא היה ממנין הסנהדרין דהא אין מושיבין מלך בסנהדרין אפי' דאם ישב מעצמו מוטב מ"מ אין לומר בכה"ג שהוא מכלל הסנהדרין וק"ל.

(ל"ז).

שם ה' סנהדרין פי"ב דין ג'. ומקום שהורגין היה חוץ וכו' אף דפ' נגמר הדין לא הוזכר אלא שבית הסקילה היה חוץ לב"ד.

ה"ה לשאר מיתות ב"ד וכן שנינו בספרי פ' שלח ויוציאו אותו כל העדה אל מחוץ למחנה מלמד שכל חייבי מיתות נהרגין חוץ לב"ד וכן כתב הרא"ם שם. ועין רואה להרא"ם שם דעביד צריכותא לקראי דמקלל ומקושש וכת' דאי ממקושש הו"א דהוציאו אותו מעצמם ע"ש.

ומקשי' דהרי בהדיא כתיב במקושש רגום אותו מחוץ למחנה. והרב מהר"ר גבריאל איספיראנסה בליקוטים שבס' עץ החיים למהרח"א ריש דף קל"ח תריץ יתיב לדברי הרא"ם עפ"י שינויא דר"פ ושינויא דרב אשי ריש פ' נגמר הדין עש"ב והגם שהענין נכון מ"מ הוא דוחק בעד הרא"ם דהרא"ם א הזכיר בדבריו הא דג' מחנות כלל וכל כי הא הו"ל לפרש.

אבל עיקר תירוצי הרב הנז' הם נכונים והדברים מבוארים. ובס' תועפות ראם והוא חיבור הנדפס מחדש אחר שהביא תירוצי הרב מהר"ג הנזכר הקשה הקושיא הנז' ולא השגיח דעל הקושיא הנזכר קאי מהרג"א.

גם מה שהקשה על תירוציו וכ' דדבריו תמוהי' מאד אין כאן תימא כלל ודבריו פשוטי' מאד דהרב קאי על מה שהק' על הרא"ם כנז' וכוונתו דאי לא הוה כתיב במקלל כלל לא בציווי ולא בעשי' הו"א דבמקושש חוץ למחנה ישראל מדעתם עבוד מ"ה כתיב במקלל ציווי ועשיה ללמדנו דה' ציוה חוץ לג' מחנות ובזה אין מקום למה שהקשה על תירוץ ב'.

ופשוט.

ומה שהקש עוד שם על הרב תומת ישרים לק"מ דהרב הנז' קאי לישב לספרי ודעת הספרי הוא כן. גם מה שהקשה בסוף דבריו דנימא דשאר מיתות לא לק"מ ודוק: (לח) שם ה' סנהדרין פ"ך דין ב'.

כל מי שעשה דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד באונס וכו' שנא' ולנערה לא תעשה דבר. (ובמקום אחר בעניותי הקשיתי על הרב כנה"ג דנעלם מכבוד חכמתו לשון הירושלמי דקתני מלך אינו יושב בסנהדרין דלשון זה מורה דגודא רבא למלך הוכן ואזהרת' מהכא דלא ישב הוא עצמו בסנהדרין).

הרב מש"ל פ"ה מיסודי התורה דין ד' הקשה מדברי רבינו הללו למ"ש הריב"ש סימן שע"ז דאין ללמוד אונס מפחד מיתה מלנערה לא תעשה דבר דהתם אף אם היתה מוסרת עצמה למית' לא היתה ניצולת דהרי רבינו באנוס שהיה לו למסור עצמו ועבר דפטור ממיתת ב"ד מפיק ליה מהאי קרא. ולי ההדיוט ק' על הריב"ש דתלמוד ערוך הוא בע"ז דף נ"ד גבי אנסוהו גוים והשתחוה לבהמתו מתקיף לה ר' זירא אונס רחמנ' פטריה דכתיב ולנערה לא תעש' דבר ומוכרח דהתם איירי באמרו להורגו אם לא ישתחוה כמ"ש שם התוס' וצריך אני להתישב בדבר ואני אמרתי בחפזי.

(שם דין י"א). גומרין את דינו אפ' לפחות מש"פ.

מין ז"ל צידד דאפשר דרבינו ס"ל כפירש"י ע"ש. ולי ההדיוט נראה דרבינו מפרש כפי' הריטב"א הביאו באסיפת זקנים שאם הוזקו ב"ד לתביעה של פרוט' אעפ"י שנמצא בסוף שהתביע' אין בה פרוטה גומרין דינו ע"ש וז"ש רבינו גומרין דינו אפ' לפחות מש"פ.

ומה שהקש' הרב מש"ל דברי הרא"ש אהדדי כן הקשה הרב מעדני מלך. וע' בס' תורת חיים למהרח"ש ח"א סי' י"ז.

(שם פכ"ג דין ו') אסור לדיין וכו'. מ"ש מין בכ"מ כ"כ בב"י ח"מ סי' ז' והוסיף שם לו' דלרבינו בדיעבד כשר אפ' בשונא גמור עש"ב וחלקו עליו מהריט"ץ בס' רל"ו ורל"ח ומהריק"ש בתשו' כ"י סי' מ"ט והרב לח"מ פ"ו דעדות ומהר"א ששון סי' צ"ו ומהר"ש חויון בביאורו לח"מ סי' ז' ועיין להרב קרית ס' והראנ"ח ח"ב סי' נ"ב ונאמן שמואל סימן ע"ה: (לט) הל' עדות פט"ז דין ו'.

כל הכשר לדון וכו' מאי דאסיק מין בכ"מ דלא שקיל וטרי גמ' אלא אליב' דר' יוחנן. ולדידן שפיר מתוקמא בהני וכו' עש"ב.

הק' הרב לח"מ דבש"ס אמרו לאתויי מאי ואמר ר"י וכו' ומשמע דגמ' הוא דקשיא ליה ופר'ק ר' יוחנן הפך מרן עש"ב. ואפשר לישב בעד מרן במה שנודע דמזמן אשר חתם רבינו הקדוש המשנ' הו' בה תלמידי' והאמוראים קמאי ובתראי ובכל דור ודור וחכמי אשר היו מקשים ומתריצים.

ומפרשים במשנ' הי' להם בע"פ וכי אתו רבינא ורב אשי אספו נגהם כל פלפול הראשונים והוסיפו כהנה וכהנה וסידרו התלמוד ונמצא דבתלמוד יש כמה סתמי דתלמודא מהם של תלמידי רבינו הקדוש מהם של האמוראים הראשונים מהם של אחרונים ודבר זה. גלוי וידוע.

ומאחר שכן כוונת מרן דודאי סתמא דתלמוד' קאמר לאתויי מאי ופריק רבי יוחנן אמנם הוא סתמא דתלמוד' מדור ר' יוחנן, ובתר הכי כי הו' אמוראי בתראי וק"ל מההוא סמיא ואסיקו דליתא להך סתמא לדעת ר' יוחנן. כונתם דכל זה לדעת ר' יוחנן.

אבל לדידן מצינן לאוקומי הך סתמא נמי כהלכת' וכמ"ש מרן. ואיבר' שהוא דוחק.

ותו דהשת' דאתית להכי דר' יוחנן קבל מרביתו דסתמ' לאתויי סומא בא' מעיניו כמ"ש מרן תו לא צריכנ' לומר דאנן מוקמינן לסתמ' כהלכת' וכו' ויותר נכון לומר דבין ר' יוחנן בין סתמא דתלמוד' כלהו מוקמי להך סתמא לאסויי סומא בא' מעיניו והוי דלא כהלכת' וטעמ' דר' יוחנן דהי' בימי רבינו הקדוש קבל דהך סתמא לאתויי סומא בא' מעיניו ומאחר שכן מאן ספין ומאן רקיע לאוקומה לאתויי מילי אחריני דקבלת ר' יוחנן מרביתו הקדוש או רבותיו תלמידי רבינו הקדוש הסותם המשניות תכריע ומ"מ לק"מ להרמב"ם דנקט כלשון המשנ' דנהי דידענו בקבלה דכונת סתמא דמתני' לסומא מ"מ לדידן לשון זה ניתן ליאמר על אחריני וק"ל.

ומ"ש הרב לח"מ לתרץ אמאי לא אוקמ' בגר משום דדן את חבריו גר ע"ש הכי משנ"ו רבנן קדישי הרמב"ן בחי' יבמות דף מ"ה ורבינו יונה והר"ן בחידושיהם לסנהדרין ע"ש. (האוהב והשונא).

תמה מרן אמאי לא כתב איזה אוהב זה שושבינו וכו' וכ' הרב לח"מ דלא זכר מ"ש בב"י ח"מ סי' ז' וכו' ע"ש ולא הי' צריך להרחיק עדין דגם הכא בכסף משנה כתב כן פכ"ג דסנהדרין. ומ"מ אכתי ק' דהו"ל לרבינו לבאר דמיום א' בטלה שושבינות וזהו עיקר קושית מרן וכ"כ הרב לשון למודים ח"מ סי' ב' וכד דייקת פורתא לק"מ דקי"ל דלעדות כשר אפי' שושבינו ולא דיבר ג' ימים וכו' ולכן סתם רבינו האוהב והשונא דמן הסתם הכל בכלל דכשר ולדיינות כל מין אוהב ושונא לא לידון וא"כ אמאי יצטרך רבינו להביא איזהו אוהב זה שושבינו וכו' ואין צורך למ"ש מהרש"ח בביאורו סי' ז' ונמשך אחריו הרב תפארת שמואל בהגהותיו שם.

(מ) הל' ממרים פ"ג דין ח'. ואין ממיתין אותו בב"ד שבעירו ולא בב"ד הגדול שיצא חוץ לירושלם.

נר' דרבינו מפרש מ"ש בסנהדרין דף פ"ט ולא בב"ד שביבנה כמ"ש מרן דהיינו אם ב"ד הגדול יצא חוץ לירושלם. ולכאור' משמע דאם לא יצא מירושלם אלא קאי בירושלם

אלא דאינו במקומו בלשכת הגזית נעשה ז"מ והכי משמע מדאמרין מצאן בבית פאגי וכו' ובית פאגי לא הי' מעיקר ירושלם.

אמנם ק' דזה אינו ומוכרח דבעינן שיהיו דוקא בלשכת הגזית וכמו שהוכיחו התוס' שם והרא"ש בתוספותיו פ' עגלה ערופה והר"ן בחידושו פ"ק דסנהדרין דף י"ד מדאמרין גלתה סנהדרין וישבה לה בחניות והוא בתוך ירושלם עש"ב. וא"כ ק' על רבינו דהול"ל בב"ד הגדול שיצא חוץ מלשכת הגזית ולא לו' שיצא חוץ לירושלם דלשון זה מורה דלא קפדינן אלא אחוץ לירושלם דוקא כאמור.

אמנם הדבר ברור דסמך על מ"ש בסמוך בדין ז' מצאן חוץ למקומן והמרה עליהם פטור וע"ש בכ"מ: סימן מג ג'ם זו לטוב זכרונו' לשונו' הגהות על דרך סימן הקודם. כי אעבור בסך אדדם.

(א) בחול המועד של חג נמצאת אות אחת קרועה בס"ת של החתן וצריך לשים תלמי מבוהוץ ולתקן האות אח"ך נראה דאסור חדא דמרן לא חילק בין צורך רבים בס"ת תקמ"ה. ואפילו לסברות שהביא מור"ם כאן בנ"ד אינו צורך רבים כי יש ס"ת אחרים.

ואין זה אלא צורך יחיד שהוא החתן בעל השמחה. וכד דייקת שפיר אינו צורך יחיד כי זה דבר קל בצנעא ומי יודע שיש לו ס"ת דכמה חתנים לא יש להם ס"ת ואפי' מי שידע אינו מרגיש וכמעט לא מיקרי כבוד תתן שאינו דבר הנוגע לשמח' אלא הוא טפל דטפל.

ואעיקר' דמשום כבוד החתן אין להתיר שום איסור דרבנן והרי גזרו אפי' להגיה אות א' ומה גם שצריך תלמי והוא מעשה אומן בקי ונרא' בעיני שהוא אסור ויקראו בס"ת אחר וע' בא"ח סי' של"ט ובב"י ובמחב"ר סי' מתו"ק וברכי יוסף סי' תרצ"ה ודוק כי קצרת. (ב) כתבו התוס' פ' המקבל דאליהו הנביא זכור לטוב נטמא בבן הצרפית שהי' ברור לו שיחייהו לכך הי' מותר מפני פקוח נפש.

וקשה חדא דאין סומכין על הנס ותו דאם ברור לו שיחייהו א"כ לא הי' שם פקוח נפש ואם הי' פקוח נפש לא הי' ברור לו שיחייהו. ויש לפרש דהוראת שעה היתה כדי שיתקדש שם שמים על ידו כענין להקריב קדשים בחוץ הסמוך לזה המעש' שנתקדש ה' על ידו וה"נ איכא חילול ה' שכן אמרה מה לי ולך וכו' ויאמרו העולם כי באת אלי ממש וע"י כך מת ואין חילול ה' גדול מזה ולבסוף נתקדש ה'.

א"נ י"ל דמת מצוה שאין לו קוברים הי' והטומא' דחוייה. הרדב"ז בתשו' כ"י סי' שני אלפים ר"ג.

ומה שהקשה על התוס' לק"מ דהא דאין סומכין על הנס לא נאמר כלפי אליהו זכור לטוב דפשיט' טובא דעושין לו נס. ותו דמקמי שיגע בו ידע בדבר ה' שיחייהו.

ומה שהקש' דאם ברור לו שיחייהו וכו' ל"ק דהי' ברור לו שיחייהו אם יתמודד עליו ממש ויכוין בכונותיו ויחודיו. ולא הי' אפשר להחיותו מבלי שיטמא לו ואם יטמא לו ויתמודד עליו ברור לו שיחייהו וא"כ אם לא הי' נטמא הי' פיקוח נפש.

אלא שעדיין יש להעיר דאף אם לא הי' ברור לו שיחייהו רק הי' ספק הי' יכול ליטמא דספק נפשות דוחה אפי' שבת החמור' וי"ל דקושט' דמילת' קאמר. ובס' אסיפת זקנים

שיטה מקובצת למציע' שם דף קי"ד כתב משם תלמיד רבינו פרץ כיון שסופו לחיות כחי דמי ע"ש.

ומתוך דברי הרדב"ז הנז'. למדונו פ"א מאז"ל כי באת אלי בת"ה והמפרשים הרעישו העולם ויש שרצה לומר כי ה' כתוב ת"ה והכונ' תחיית המתים והמדפיסים לא הבינו.

והרדב"ז ז"ל הושיטה בקנה דיאמרו העולם ויחשדו כי באת. (ג) זבחים מ"ט.

תוס' ד"ה יצא לידון בדבר חדש ונסכים לא קרי דבר חדש דדוק' דבר הסותר נשאר מילי קרי ליה דבר חדש. הקשה הרב ברכת הזבח דלקמן הש"ס מייתי ברייתא דת"כ דלחם תודה קרי ליה יצא לידון בדבר חדש וזה אינו סותר.

ואפשר לו' דכל דבר שאינו בשאר קרבנות אף שאינו סותר מקרי דבר חדש אבל נסכים ישנם בשאר קרבנו' ומשו"ה לא מקרי נסכים דבר חדש ובהא דישנו בשאר מילי חילקו התוס' דאינו סותר אבל מילי דליתיה בשאר אף שאינו סותר מיקרי דבר חדש ודוק. (ד) הר"מ הל' יסודי התור' פ"ה דין א'.

כל בית ישראל וכו' מצאתי כתוב כל בית ישראל לאפוקי בן נח שאינו מצווין על קדוש ה' זהת"ד. והנה אמת נכון וכן כתב הרב מופת הדור מהרח"א ז"ל במקראי קדש דף ק"ו ע"ב וז"ל תיבת בית ישראל מיעט ב"נ דהוי בעיא דלא איפשיט' פ' בן סורר ופסק פ"י דמלכים דאין מצוין על ק"ה עכ"ל.

וק"ק במ"ש דהוי בעיא דלא איפשיטא דהרי הרמב"ם סבר דאיפשיט' מההיא דנעמן וכדעת התוס' כמ"ש שם מרן בכ"מ וכ"כ הרב פרשת דרכים ריש דרוש ב' ואע"ג דמדברי רש"י שם פ' בן סורר מוכח דלא איפשיט'. מ"מ הרב דקאי לפרש דברי הרמב"ם הכא והביא מה שפסק פ"י דמלכים הול"ל דאיפשיט' בעיין דודאי כן הוא דעת הרמב"ם מדפסק בפשיטות דב"נ אינו מצווה ותו דגירסת רש"י וסברתו תמוה דמפורש בירושלמי פ"ג דשביעית דפשיט מדנעמן ומסיק דב"נ אינו מצווה על ק"ה ובודאי אית לן לאשווי התלמודים אהדדי.

הן אמת דלענין מ"ש הרמב"ם הכא כל בית ישראל לכל הדברו' א"ש דלאפוקי ב"נ כתבה גם לדעת רש"י דכל בית לאל מצוין על ק"ה לאפוקי ב"נ דמספק' ודוק: שם דין ב'. או אנס אשה לבועלה וכו' מצאתי כתוב השיג הרב ר' משה הכהן ז"ל מלוניל תימה למה עירב ג"ע עם שאר עבירות דבג"ע ע"ז וש"ד יהרג ואל יעבור אפ"ל להנאת עצמן דהא אין מתרפאין בעצי אשרה ואפ"ל בחולי שיש בו סכנה.

ושמא י"ל דבפנויה מיירי וצ"ע עכ"ל וכן פירש מרן בכ"מ והרב לח"מ דבפנויה איירי: שם דין י"א. אדם גדול בתור' ומפורסם בחסידות וכו' נראה פשוט דה"ה מי שמוחזק בעירו שהוא גדול אף כי באמת איננו גדול ומכיר הוא בעצמו מ"מ כיון דמתחשב הוא אצל ההמון לגדול הוא ח"ה.

ובהכי ניחא דרב אמר כגון אנא וכו' ויש להעיר איך רב יאמר על עצמו כגון אנא. וכן הקשה הרב דינא דחיי לאוין ג'.

ולדרכנו ניחא דהכונה כגון אנא דמחשיבין אותי לגדול ודוק. ובשאלות פ' הברכ' גריס בכלהו כגון ת"ח ולא כגון אנא.

שם מכבד להן ואפי' למקלין לו. משמע להרמב"ם דמאי דתנן איזהו מכובד המכבד את הבריות היינו אף למקלין לו ודוק: (ה) שם בה' יסודי התורה פ"ו דין א'.

כל המאבד שם משמות הקדושים וכו' ולקמן דין ז כתב דסותר אבן מן המזבח וכו' לוקה מלא תעשון כן וכו' וכן שורף עצי הקדש וכו'. משום דסובר דכל הני ילפינן מלא תעשון דקאי אכל מאי דכתיב לעיל.

והסמ"ק מצוה ק"ס כתב שלא למחוק וכו' וראיתי להרב דינא דחיי לאוין ג' דף ג' ע"ד הביא דברי סמ"ק וכו' עליו וז"ל ולא הזכיר שהוא אזהרה לנותן אבן מן המזבח אולי סובר הרב שר"י בא לחלוק ולו' שאין זה אזהרה לנותן את המזבח אלא למוחק את ה' וכדעת הרא"ם ז"ל. וראיתי להרב מהר"י אבוהב בפ"ה התורה פירש כדברי הרמב"ן שהנותן אבן מן המזבח אינו לוקה אלא דוקא המוחק את השם ולפי דעתו אף המבשל בעצי הקדש אינו לוקה ויש לתמוה ע"ז דבפ' אלו הן הלוקין נראה בפ"ה דהמבשל בעצי הקדש לוקה וכו' עכ"ל.

ודברים ככתבן תמוהים במ"ש משם מהר"י אבוהב דנרא' דכיוון לפי מהר"י אבוהב הנדפס סביב לפי הרמב"ן דפוס ויניציא כי אין לנו פי' מהרי"א עה"ת כי אם זה. והשת' דבריו קשים כי מהר"י אבוהב ולא הרמב"ן לא כתבו דהנותן אינו לוקה כאשר יראה המעיין בדבריהם.

ודברי הרמב"ן ומהר"י אבוהב על דבריו ברור מללו ואין צורך להאריך. והקרוב אלי שמ"ש וראיתי להרב מהר"י אבוהב בפ"ה התורה פירש כדברי הרמב"ן כל התיבות הללו אין כאן מקומם וכצ"ל אולי סובר הרב וכו' וכדעת הרא"ם ז"ל שהנותן אבן מן המזבח אינו לוקה וכו'.

וכונתו להקשות על הסמ"ק דלא כתב כי אם מוחק את ה' ולא כתב נותן אבן מן המזבח נמי דמשמע ליה דר' ישמעאל דספרי חולק על הנותן ופסק כמותו וע"ז הקשה דבש"ס דילן מבואר דמבשל בעצי הקדש לוקה. ותיבות הנז' היו כתובו' בגיליון והם שייכות קודם דברי סמ"ק או אחריו.

והמעתיק עוית כן נראה. אמנם תימה על תמיהתו על הסמ"ק דמה יוכיח הוכח מדלא כתב נותן אבן מן המזבח מוכח דסבר דאינו לוקה וכפ"ז ר' ישמעאל חולק וכו' הרי הסמ"ק לא מיירי אלא במצות הנוהגות בזמנינו ומשו"ה לא כתב כי אם מוחק את השם דשייך לזה"ז לא כן נותן המזבח וכיוצא ולעולם דגם הוא סבר דלקי אכל הני וזה פשוט ועוד לאלוה מלין בכונת דברי הרא"ם שנא כמו שנראה שהבין הרב דינא דחיי הלא הוא כמוס עמדי בקונטרס פני דוד פ' ראה בס"ד.

(ו) ה' דעות פ"ב דין ד. אמרו עליו על רב תלמיד רבינו הקדוש שלא שח שיחה בטלה כל ימיו.

כתב מרן בכ"מ פ' הישן מצאתי כן על ריב"ז אבל על רב איני יודע כעת מקומו עכ"ל. ותמה בשו"ת מקום שמואל ס"ס ס"ה דשם אמרו על ר"א ואמאי לא נקטי' הכ"מ ופשוט דהא דרב הוא מפ"ק דחגיגה ומגיד לאדם מה שיחו אמר רב אפי' שיחה קלה וכו' עכ"ד. ואין זה תימה כלל דר"א נהג אחר ריב"ז כן כמ"ש שם פ' הישן וכשהזכיר מרן דריב"ז מפ' הישן סגי. וכן כתב בסדר הדורות דף ס"ו ע"א.

ותו דלשון אמרו על ריב"ז שלא שח וכו' נקט מרן דדמי ללשון הרמב"ם. אבל ר"א הוא אמר על עצמו כן ואינו כמ"ש הר"מ אמרו עליו.

ומ"ש שהוא מפ"ק דחגיגה תימה עליו דההיא בשיחה של שחוק וקלות ראש היא וכמ"ש הרמב"ם לקמן פ"ה דין ד' והזכירה הוא עצמו. ומה דמות יערוך לשיחה בטלה.

ותו הר"מ כתב אמרו עליו וההיא מימרת רב. ותו דהר"מ כתב מימיו.

ואינו מפורש שם וכל זה הם דברים פשוטים ומבוארים: אמנם ק"ק דבס' הפרדס לרש"י כ"י ראיתי שמנה עשרה דברי חסידות שהי"ל לרב וכ"כ ס' יוחסין ולא מנה זו ומשמע דכל כי עשרה דבר שבמנין מרז"ל באיזה מדר' או אגדה אשר שנו עשר קדושות שהיו לרב והי"ל למנות מדה זו שלא שח שיחה בטלה כל ימיו.

(שם דין ו') ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב. הכי אמרינן במציעא דף מ"ט ופ' ערבי פסחים דף קי"ג.

וביומא דף ע"ב כל ת"ח שאין תוכו כברו וכו' וכבר כתבתי בזה בעניותי בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סימן קנ"ו ושם דקדקתי על דברי הרב פר"ח בנימוקיו בזה ע"ש באורך. ויותר יש לדקדק על הרב פר"ח דסמוך לזה ממש עמ"ש בעלי הכעס חיהם אינם חיים הורה גבר סוגית ע"פ דף קי"ג ואיך לא וכו' דשם בדף עצמו אמרי' ג' הקב"ה שונאן וא' מהם המדבר א' בפה וא' בלב כמו שרמזתי לעיל.

(שם פ"ד דין ט') והשומים וכו' לא יאכל מהם כלל וכו' הרב מהר"א אלפאנדארי ז"ל בס' מרכבת המשנה כתב דההיא דתקון עזרא לאכול שום בע"ש היינו לפי זמנם על דרך מ"ש מרן לקמן גבי הקזה ע"ש באורך וכן כתבתי בעניותי בס' הקטן מחזיק ברכה א"ח סי' ר"פ והבאתי דברי הרמב"ם בפ"ה המשנה שכתב פ' קונם יין והיה מנהגם לאכול שום וכו' לפי שהי' מסייע להם לפי מאכלם וארצם עכ"ל והרב מהר"א הנז' לא זכר מדברי הרמב"ם בפירושו הנז': (שם דין י"ט) א' מאלף מת בשאר חלאים והאלף וכו' לא קאמר ותתקצ"ט מרוב תשמיש ע"ד דאמר רב במציעא דף ק"ז צ"ט בעין הרע וא' בדרך ארץ לרמוז דגם באחד מאלף הנה צור"ף התשמיש וכמ"ש הרב פר"ח.

(שם פ"ה דין יו"ד) צוו חכמים בדרך ארץ שלא יאכל בשר וכו' כתב מרן בכ"מ דאמרינן התם מי שאין מזגו בריא וחזק לזה ואוכל וכו' מהרש"ל בי"ש שם דאדר' יוחנן ורב נחמן סמכינן האידנא ויאכל כדי חזוק הגוף ולא יסגף עצמו כלל אבל לא יעדן עצמו בתענוגים וכתב דמשק אליעזר דאי אנינא דעתיה שרי לעדן עצמו נמי דמקרי ג"כ לחזק גופו.

והביא הרב כנה"ג י"ד סימן כ"ח הגהת ב"י אות ה' ע"ש והכל לפי מה שהוא אדם שאם באיזה דבר יוכל לסגף עצמו לכפרת חטאתיו כי אין אדם וכו' הנה מה טוב. (שם דין י"א) ואח"ך ישא אשה וכו' אפשר דאין הקפידא אלא לישא אבל יכול לשדך תחילה ועמ"ש בפתח עינים שם פ' משיח מלחמה.

ועמ"ש הרב פר"ח בנימוקיו ודבריו דחוקים ועיין בזהר חדש דפוס ויניצא דף ז' ע"א. (שם דין י"ב) ולא ימכור שדה ויקנ' בית וכו' כיוצא אמרו פ' כיסוי הדם דף פ"ד לא ימכור עתודים ויקח שדה ואמרו פ' האשה שנפלו דף ע"ט פשיטא ארעא ובתי ארעא וע"ש בפירש"י.

(שם פ"ו דין ג') והמתכבד בקלון חבירו וכו' כתב מרן פ"ב דאבות ודבריו תמוהים דתנן התם המלכין ומרן עצמו פ"ג דתשובה כתב דלא ידע מקומו וכמו שהק' עליו הרב מהר"א אלפאנדארי ע"ש. והרב פר"ח בס' מים חיים שם פ"ג דתשובה הורה גבר דבירושלמי פ' אין דורשין ובמדרש רבה ריש בראשית היא מימרת ר' יוסי בר חנינא מתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לע"הב.

וכת' רבינו מהרח"ו ז"ל בשערי קדושה דף כ"ב (דפוס אשכנז) וז"ל המלכין פני חברו ברבים בפניו והמתכבד בקלון חבירו ונ"ל כי גם זה בפניו עכ"ל ובמ"א כתבתי בעניותי על זה. והן עתה אחר שנדפסו הקונטרסים דלעיל בעת אשר יודפ"ס ועולה דף זה האיר זורח ס' שאלת שלום פי' שאלתות דרב אחאי להגאון בקי בחדרי תורה מהר"ר ישעיה ברלין נר"ו ושם ראיתי בהקדמתו שכ' דמצא מקור סא דמתכבד אשר מרן ז"ל כת' דלא ידע מקומו והוא נר"ו דק ואשכח בירושלמי פא"ד.

וכבר מציאה זו קדם וזכה בה הרב פר"ח כמ"ל. ומדבריו שם משמע דסבר דמתכבד וכו' היינו גם שלא בפניו ע"ש ודוק.

ומהרח"ו ז"ל לימדנו דהוי בפניו כאמור. (שם דין ז') חייב להוכיחו עד שיכהו החוטא וכו' מקשים דזה סברת רב ור' יוחנן פליג עליה וס"ל עד נזיפה וקי"ל דרב ור' יוחנן הלכ' כר' יוחנן.

והאחרונים חתרו להשיב הלא בספרתם. ואנן בעניותין הבאתי בס' הקטן ברכי יוסף סי' תר"ח בא"ח קצת מדבריהם ועמדתי עליהם לפי דעתי הקצר' וגם אני בעוניי הלצתי בעד הרמב"ם ע"ש באורך.

ומ"ש הרב הנמקי סוף פ' הבא על יבמתו בתוך דבריו עד שיכנו או יקללנו כתיבנא בעניותין התם דכונתו לאותובי בין אליבא דרב בין אליבא דשמואל ע"ש. ועתה ראיתי בחידושי הריטב"א כ"י (שמעם חפר אוכל הר' הנמקי כמ"ל דעל הרוב דברי הרב הנמקי הם מהריטב"א (וכמ"ש הרב כנה"ג בכמה מקומות ועיין יד מלאכי דף קצ"ז) וכבר כתבתי בעניותי בברכי יוסף שם סי' תר"ח אות ה' דכ"כ הריטב"א בחי' כ"י אבל להיות שחי' הריטב"א הנז' היו בשאלה אצלי לזמן קצר ואפשר כשכתבתי זה לא היה הס' בידי) שכת' וז"ל כך מצוה לומר דבר שאינו נשמע פי' לרבים אבל לחבירו עד הכאה כדאמרין בערכין עכ"ל.

הראת לדעת שהריטב"א בפשיטות נקיט עד הכאה כמו שפסק הרמב"ם. ובא וראה תוקף גדול הרמב"ם אשר רוח הקדש שורה עליו כי מצאתי בזהר הקדוש פ' נח דף ס"ח ע"א וז"ל כל מאן דאזהר לחייב' אע"ג דלא קביל מיניה הוא שזיב ליה לגרמיה והוא חייבא אתפס בחוביה ועד כמה יזהר ליה עד דימחי ליה הא אוקמוה חבריא עכ"ל.

הבט ימין כי פסק הרמב"ם הוא אשר הסכימו התנאים ואוקמוה חבריא עד דימחי ליה ודבר ה' בפי הר"מ אמת ובקונט' ברית עולם צדדתי בזה ע"ש. (וכל שאפשר בידו למחות וכו') הרב שיירי בלשונות הר"מ הביא דברי הרדב"ז ח"א סי' ק"ך ע"ש והם דברי התוס' בכמה דוכתי ועמ"ש בקונט' פתח עינים בשבת דף נ"ה ובס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' תר"ח ובספר מחזיק ברכה שם ובס' הקטן ראש דוד פ' נח בס"ד.

(שם דין ח') בד"א בדברים שבין אדם לחבירו אבל בדברי שמים וכו' יצא להרב זה מבריתא דערכינ דף ט"ו יכול לא יכנו ולא יקללנו ולא יסטרנו וכו' מהר"ם מלובלין בתשוב' סי' י"ג. והרב שיירי לא הזכירו.

וע"ש בתשובה הנז' מה שהאריך. (שם פ"ז דין ג') ג' עבירות נפרעים מהאדם בעה"ז וכו' ולשון הרע וכו'.

הכי אתמר באבות דר' נתן פ' מ'. ואיתיה בירושלמי פ"ק דפאה.

(שם דין ה') א' המספ' לה"ר בפני חבירו וכו' תמה מרן אמאי לא פסק כרבא דאמר כל מילתא דמתאמרא באפי מרא לית בה משום לישנא בישא וכו' והרב פר"ח בנימוקיו כתב דפסק כבריתא דת"כ והביאו הר"ש פי"ב דנגעי' שאמרו ומה מרים שלא דברה בגנותו של משה בפניו וכו' והך בריתא מסייע לאביי ומשו"ה פסק כמותו עכ"ד.

ויש להעיר כפ"ז אמאי הש"ס לא מוטיב מבריתא זו דת"כ לרבא וא"ת דאתי כר' יוסי א"כ ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ואביי ורבא הלכה כרבא. ולדעת התוס' א"ש דהבריתא בגנות.

ואפשר לומר דסבר הרמב"ם דאיכא נורא הוי כלה"ר ברמאות ולהכי השמיטו וס"ל כהתוס'. וכל אבק לשון הרע כתבו שלא בפניו מכלל דבפניו אינו לה"ר.

וסבר דאיכא נורא הוא אבק ומשו"ה כתב דלה"ר בפניו מכלל דאבק שלא בפניו ופסק כרבא וכדעת התוס' דבריתא דת"כ אתי ככ"ע ובפסיקת' ובספרי אמרו שלא בפניו ק"ו בפני רבים. והרמב"ם סוף ה' טומאת צרעת לא כתב שלא בפניו ע"ש ודוק כי קצרת.

(ז) הל' עכו"ם פ"ב דין ב'. ואפי' להסתכל בדמות הצורה וכו' דעת הרמב"ם כתוס' והרא"ש בשבת דף קמ"ט דאיסור הסתכלות בצורה היינו בנעשית לשם ע"ז וכן הוא דעת הסמ"ג לאוין י"ד והטור בי"ד סי' קמ"ב ורבינו ירוחם.

אך רש"י והר"ן פירשוה אף בצורה הנעשית לנוי וכ"כ הגאון בעל הערוך בערך פן. וראיתי להרדב"ז בתשו' ח"א סי' ק"ז שכת' וז"ל ואע"ג שהתוס' כתבו דמיירי שעשאו לשם ע"ז ועדיין לא עבדו הרי רש"י והר"ן חלוקים וכל פוסקי הלכות כתבוה סתם משמע דבכל גונא איירי וכן בדין דכיון דטעמא הוי משום שלא יפנו אל מדעתם מה לי צורת ע"ז או צורה אחרת עכ"ל.

וק"ק במ"ש דכל פוסקי הלכות כתבוה סתם דהרי הרמב"ם וסמ"ג והרא"ש והטור ורבינו ירוחם כתבוה גבי ע"ז כדעת התוס'. ושם דין ג') וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא עושה מעשה ה"ז לוקה וכו' כ"כ פי"ט דסנהדרין וע"ש בס' לה"מ ובס' דינא דחיי לאוין י"ד במה שרמז בלח"מ ודוק בדברי הלח"מ.

ובס' לב שלם הביא מ"ש החכם השלם כמהר"א קארי וז"ל ופירש רש"ל ז"ל כגון שהית' מכוסה והוא גילה אותה ויש לטעון על מה שהק' התוס' פ"ק דעירובין דאמאי לקי על לאו דאל תפנו כיון דאין בו מעשה ומאי קושיא נימא דמשכחת לה בדעבד מעשה עכ"ל. והקשה עליו דלא דק דהתם באל תפנו אל האובות קיימינן ואיך לא השגיח בתירוץ התוס' דעקימת שפתים הויא מעשה וזהו דוקא באוב ע"ש באורך.

ומ"ש בשם רש"י הוא ט"ס וצ"ל רש"ל כמו שתרא' בביאורי רש"ל לסמ"ג לאוין י"ד ע"ש. ומבין ריסי עיני המחבר נרא' דאשתמיטתיה דברי הרמב"ם בס' המצות לאוין יו"ד דגריס בההיא דעירובין אל תפנו אל האלילים.

ומה שהק' מהר"א קארו על התוס' אף דהם גרסי אל תפנו אל האובות כונתו דגם שם משכחת מעש' כמ"ש הרמב"ם פי"א דע"ז דין י"ד דאם כיוון מעשיו ועשה כפי מאמר' לוקה. ודמי למ"ש הכא קצת.

ומשום שהרמב"ם נקט בס' המצות גירסת אל תפנו אל האלילים כתבה לזו כן נראה לישב קצת דברי מהר"א קארו ועמ"ש הריטב"א בחידושו שם בעירובין ובס' דינא דחיי לאוין י"ד: (שם פ' עשירי דין ו') אסור לנו להניח עכו"ם בינינו אפי' יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה לא יעבור בארצנו אלא עד שיקבל עליו ז' מצות וכו'.

שמעתי מהרב הכולל במהר"ר שלום עמר זלה"ה כי לעיל פ"ח פסק בדין ט' שהגוי המבטל ע"ז צריך שיהי' הוא עובד ע"ז והרי איתי הגתי ביטל עצבי פלשתים בתחילת מלכות דוד הע"ה בירושלם כמ"ש בע"ז דף מ"ד. ואחר זה כמו עשרים שנה ביטל עטרת מלכם כמ"ש בע"ז ואיך הניחו לישב איתי בגיותו כל זה הזמן בירושלם.

וממה נפשך מזה נשמע או דגר תושב יכול לבטל או שמותר לשכון גוי בארץ ישראל הפך הרמב"ם עכ"ד. והאמת שהיא חקירה ראויה.

ולפי מ"ש הרב מגילת ספר משם הרב מהר"ר יהושע בנבנשת בספרו משמרת המצו' דהרמב"ם לא קאמר דלא ישב אפי' ישיבת עראי אלא בז' עממין ניחא. האמנם האמת ניכר שדעת הרמב"ם אפי' בכל גוי כמו שהבינו מדבריו הראב"ד ומרן כמו שהוכיח הרב מגילת ספר ע"ש.

ואפשר לומר דאיתי בא לפי שהי' אוהב לדהע"ה כשהי' אצל אכיש ולכן אחר המלחמ' ראשוני' בתחילת מלכות דהע"ה בירושלם נראה למחנ' דהע"ה וביטל העצבים וחזר לעירו גת וישב שם עד שובו להתגייר ובבואו ביטל ע"ז מלכום דעמון ואח"כ נתגייר והיינו דקאמרו בש"ס גבי מלכום בא איתי וכו' אלמא דלא הוה התם ודוק.

(ח) הל' ק"ש פ"א דין א'. הקדים וכו' לפי שאין סדר דברכות וכו' מרן ז"ל הביא סוגית ספ"ק דברכו' אמתני' דריש פ"ה דתמיד א"ל הממונ' ברכו ברכה אחת וכת' עלה משמע מהכא דכיון דקי"ל דברכות אינן מעכבו זא"ז מכ"ש דאין סדר לברכות.

וכתב עליו מהרח"א בס' מקראי קדש וליתא שמסקנא מאברכות אינן מעכבות סדר הברכות מש"ה נקט רבינו סדר הברכות אין מעכבות הא ברכות מעכבות זו את זו וצ"ע עכ"ל. וסגנון זה דנקט הרב בקושיתו על מרן לא סליק שפיר דהמסקנא דכתב גם מרן ז"ל הביאה ועלה קאי וכבר הרשב"א בחידושו שם הכריע דהא הוי דיחויא בעלמא ונקטינן ברכות אינן מעכבות זא"ז כמבואר שם באורך והא הוה פשיטא למרן.

אך מאי דקשה על מרן הוא דכיון דרב האי גאון סבר אין סדר בברכות כהאי דיחויא כמ"ש שם הרשב"א והרמב"ם נקט אין סדר בברכות מהיכן פשיטא ליה למרן בעד הרמב"ם דקי"ל ברכות אינן מעכבות. ותו אעיקרא מאי בעי בהני מילי.

ועוד הקשו עליו דהר"מ בפ"ה המשנה כתב פ"ה דתמיד דהווי אמרי אהבת עולם ואין סדר כהאי דיחויא. והמשתכל יפה בעיניו יראה דלשון מרן מצד עצמו מגומגם שסיים ומ"מ יש לתמוה וכו' ולשון ומ"מ לא א"ש.

והדברים מוכיחים שיש חיסור לשון ט"ס. ומ"ש מרן ומ"מ יש לתמוה וכו' ק"ק דלא זכר מ"ש הרשב"א בתשוב' סי' שי"ז וסימן שי"ח ובתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' ר"ב.

ועל דברי מרן לכאורה ק' על התירוץ שתירץ מהברכות שהזכיר הרשב"א שם עיין שם באורך. ועמ"ש בקונטרס מחזיק ברכה א"ח סימן ס' בס"ד.

(ט) הל' תפלה פ"ח. דין ד.

והוא שיהיו רוב עשרה שלא התפללו וכו' פירוש שלא התפללו בצבור שלא יצאו י"ח קדיש וקדושה אף שהתפללו ביחיד גם שמקצתם כבר התפללו בצבור. מר וקציעה א"ח סי' ס"ט ודחה מה שפירש הרדב"ז בח"א סי' רמ"א ע"ש.

וכן לא יהיה אחד מברך ברכת שמע וכו' מ"ש מרן בכ"מ דנמ רבינו סבר כהראב"ד כבר תמה עליו הרב קול הרמ"ז דהרמב"ם בפירוש המשנה כתב להפך ע"ש. וכבר הרב מגדל עז חשב להשוות דעת הרמב"ם להראב"ד ואחר כך הדר מר מכח מ"ש בפירוש המשנה.

ומ"ש עוד מרן על פירש"י ולפ"ז לשון פורסין מלשון התחלה או הצעה וכו' כבר תמה עליו בס' ריח שדה דף ס"ט ע"ג וע"ש מ"ש בס' הנזכר עוד ואין להאריך. ואולי יש חיסור לשון בכסף משנה: (י) הל' שבת פ"ד דין ד.

א' נתן את האור וכו' (מימי חרפי ודוד הוא הקטן) עיין מה שהק' הלח"מ ע"ש וכבר מהר"י בי רב ז"ל הביאו מרן בכ"מ העלה ארוכה ותירץ יתיב דברי הרמב"ם על מכוונ' וכלשון הזה הובא בס' תמת ישרים בשו"ת מהר"ר תם וחתים עלה הרב המחבר תם נ' יחיא ע"ש. ואין ספק כי הוא מההר"י בי רב כמו שהעיד מרן אלא שמהר"י בי רב שלח ענין זה למהר"ר תם והמעתיק סבר שהוא ממהר"ר תם וחתים שמו.

וכן נמצא בתשובות האחרונים בענין זה כאשר ראיתי כמה פעמים דהמעתיק עוית. והרב מקראי קדש נר"ו דף ק"ד הקשה על מהר"י בי רב דא"כ מה הקשו פ' המביא שופת הקדרה מאי קעביד ומה תירצו בקדרה חדשה וכו' עש"ב.

ואפשר דכונת מהר"י בי רב דהר"מ והתוספת' לבד מיירו בבאו ביחד אך הברית' דפ' המביא אנה"נ דאיירי בזה אחר זה ונותן האור חייב משום מבעיר שהיא מתלבה הגחלת בהליכתו כמ"ש רש"י ואנן קי"ל דאינו חייב משום מבעיר אלא בצריך לאפרו וכמ"ש הלח"מ והיינו דברית' דפ' המביא לא דייקא כהתוספת' לשנות אחד נתן אחד נתן אלא קתני א' מביא את האור וא' מביא וכו' וצ"ל בתוספת' דייק לומר ובא אחר והגיס מאי דלא קאמר בהנך לא כן הברית' דקתני וא' מגיס ואמטול הכין פריך שופת הקדרה מאי קעביד ומשני הכא בקדרה חדשה.

ומתוך הדברים נראה שהרב המגיד שכ' וז"ל אחד נתן את האור בריתא פ' המביא ובגמ' שופת הקדרה מאי קעביד וכו' פשיט' דלא דרך בדרך זה דמהר"י בי רב וצריך לדעת כיצד יישב דברי הרמב"ם ואפ' דגירסתו בהרמב"ם היתה כגירס' שמצא מרן שכתוב בה בספ' ובא אחר ונתן את העצים ובא אחר ונתן את האור ולגירס' זו לק"מ וכמ"ש מרן בכ"מ.

ומ"ש מרן שאינה נראית נסחא זו שאינה מכוונת לא עם הגמ' ולא עם התוספת'. סבר הרב המגיד דאתיא כמו הגמ' דמ"ש הרמב"ם שנים אחרונים בלבד חייבים ולא כתב האחרון חייב כמ"ש בגמ' הוא דרצה לפרש לנו דמ"ש הגמ' היינו בערך הנותנים וכמ"ש מהר"י בי רב אך האמת דשנים חייבים הנותן את העצים והמגיס והבריתא לא חש לפרש המגיס דפשיט'.

ומרן הלך בשיטת מהר"י בי רב דמדקדוק דברי הרמב"ם מיירי דנתנו כלן ביחד וכפ"ז אינה לא כהגמ' ולא כהתוספת'. אבל הה"מ לא חש לדקדוקי מהר"י בי רב.

ויראה המעיין מה שהקשה עוד הרב מקראי קדש על מהר"י בי רב דיש לישיב בדוחק. ומ"ש הרב מהרל"ח בתשובותיו סי' כ"א ומהרשד"ם א"ח סי' ג' דיש לדקדק במה שישבו בעד הרמב"ם טובא כאשר יראה המעיין הטב ודוק.

שם ה' שבת פ' כ"ט דין ו'. מדברי סופרים לקדש על היין וכו' זו היא שיטת הרבה מן הראשונים דקדוש דאוריתא היינו בדברים כמ"ש הרמב"ם בריש פרקין.

ורבינו ישעיה הראשון בס' המכריע סי' ע"א מסיק דבתפלה נפיק ידי קדוש דאורית' ע"ש באורך. וראיתי להרב גופי הלכות אות רכ"ג שכ' משם רבינו ישעיה בחידושו לפסחים שהקשה לשיטה זו דכיון דבתפלת ערבית של שבת וצא י"ח קדוש דאוריתא אמאי לא תקון רבנן בתפלה זכר ליציאת מצרים דאמר רב אחא בר יעקב צריך שיזכור יציאת מצרים בקדוש היום כמ"ש בפסחים דף קי"ז ובתפלה שהיא עיקר הקדוש הי"ל לתקן זה וגם ימים טובים ילפינן משבת ואמאי בי"ט אמרו י"מ בתפלה ולא בשבת וכו' הרב הנזכר שהיא קושיא עצומה לדעתו וכמו שהקשה הוא עצמו לדבריו והניחו בצ"ע והאריך בזה ע"ש: ואפשר דרבוואתא דסברי דעיקר הקדוש מן התורה בדברים ובתפל' נפקי י"ח קדוש דאוריתא מפרשי בש"ס כמו שפירש רשב"ם שם וז"ל צריך שיזכיר י"מ

בקדוש היום בין בכוס בין בתפלה ושל שבת בג"ש דפסח ושאר מועדים במה מצינו מפסח הכי גרסינן כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך וכתוב התם זכור את יום השבת עכ"ל.

ומוכח מדבריו שהוא מפרש מימרא דרב אחא בר יעקב דצריך להזכיר יציאת מצרים בקדוש היום בקדוש דפסח שהרי כתב בין בכוס בין בתפלה אלמא דפסח קאי שמזכירין יציאת מצרים בתפלה וכן כתב בסוף ושל שבת בג"ש דפסח ושאר מועדים במה מצינו מפסח הרי דפסח הוא המלמד. ולא סבר כדמפרשי רבינו ישעיה' והר"ן דימים טובים ילפינן משבת דנרא' מזה דרב אחא בר יעקב בשבת קאי דצריך להזכיר יציאת מצרים בקדוש ושבת הוא המלמד דימים טובים ילפינן משבת.

ומשום הכי כתבו רש"י ורשב"ם דה"ג כתיב הכא למען תזכור את יום צאתך וכתוב התם זכור וכו' דהוא קאי בקדוש פסח והיינו דאמר כתיב הכא למען וכו' לאפוקי גירסת הרא"ש דגריס כתיב הכא זכור את יום השבת וכו' דמשמע דבשבת קאי. אמנם הר"ן לא חשש לדקדוק זה ועל גירסת כתיב הכא למען תזכור וכו' פירש דימים טובים ילפי משבת כמ"ש רבינו ישעיה' ז"ל.

ולדעת רשב"ם דרב אחא בר יעקב בפסח קאי מוכרח דהג"ש אסמכת' בעלמ' דהא קדוש ימים טובים הוא מדרבנן כמ"ש הרב המגיד ומאחר שזכינו לדין דאסמכת' בעלמ' היא נחה שקטה קושית רבינו ישעיה' דלא הזכירו יציאת מצרים בתפלה דהיא עיקר קדוש מדאוריתא. דכיון דהך דרב אחא בר יעקב אסמכת' בעלמ' ומדרבנן לא חשו לתקן בתפלה דמדאורית' נפיק בלי הזכרת יציאת מצרים, אכן בימים טובים דהקדוש מדרבנן ומדאורית' לא בעי קדוש תקנו בתפלה נמי י"מ דלצאת הקדוש בעי זכר י"מ דהכל מדרבנן: ומכלל הדברים יתישבו דברי הטור בסי' רע"א שפירש בפשיטות דמאי דאמרינן בקדוש שבת זכר ליציאת מצרים קאי אמקראי קדש והוא תימא דרב אחא בר יעקב אמר דצריך להזכיר יציאת מצרים בקדוש וכאשר העיר הרב גופי הלכות ומה שתירץ הרב ז"ל לא יגהה מזור.

אכן לדרכנו אפשר דהטור מפרש כרש"י ורשב"ם דרב אחא בר יעקב בפסח קאי והוא אסמכת' בעלמ' דוקא בפסח אמרה וימים טובים אמרינן בפסח דשייכי בהו ולא בשבת ולכן פירש דקאי למקראי קדש. ושוב הביא הטור דברי הרמב"ן דיציאת מצרים מורה על השבת וכתוב בדברות שניות וזכרת כי עבד היית ע"ש באורך.

ועמ"ש הרמב"ם בריש אגרותיו ותשובותיו המודפסות מקדם קדמתה ע"ש ולא חש הטור על גירסת הרא"ש דגם לפי גירסתו סובר דלאו דוקא ובפסח קאי מעין דוגמא שכתבנו על הר"ן לעיל: וחזה הוית להרב גופי הלכות שכ' וז"ל ודע שקושיא זו היא עצומה כפי סברתו דקדוש על הכוס אינו מן התורה אבל הרמב"ם פסק דהוי מן התורה דעיקר הקדוש הוא על היין ובלילה ומוכח לה מההיא דזכרהו על היין בכניסתו וכתבו התוספות דסתם זכירה על היין כדכתיב זכרו כיון לבנון עכ"ל.

ומוכח מדבריו דמדאורית' בעי יין וק' דבפירוש כתב הרמב"ם בדין זה איפכא דיינ הוא מד"ס וכמ"ש הגהות מיומוניות והה"מ על זה ע"ש והוא מבואר שדעת הרמב"ם

דמדאוריתא לא בעי כוס וזה הפך הרב הנז' שכתב כאן ובסוף הלשון דדעת הרמב"ם דקדוש לילה על הכוס דאוריתא ע"ש: (יא) הרמב"ם ה' אישות פ"ד מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'.

בעיא דלא איפשיטא פ' השולח דף מ"ג ונקטי לה לחומרא הרמב"ם והרא"ש שם והר"ן פ"ק דקידושין. ולפום ריהטא יש לחקור דהגם דבתלמודין לא איפשיטא הרי אמרו בירושלמי פ"ח דפסחים רבי חייא בשם רבי יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קידש אשה אין חוששין לקידושיו ודכוותא גירש אין חוששין לגירושיו שמואל אמר חוששין לגירושיו אתיא דשמואל כרבי יהודה דתנינן תמן גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין וידוע דהלכה כרבי יוחנן אפילו לגבי דרב באיסורי דהלכת' כוותיה נגד שמואל וכ"ש דרבי חייא קאי כוותיה.

ותו דאוקמינן לשמואל כרבי יהודה דפרק הנחנקין והתם קי"ל כרבנן כמ"ש הרמב"ם פ"ט דגניבה. וכיון דלפום סוגיא ירושלמי אין חוששין לקידושיו לרבי חייא משם רבי יוחנן הו"ל לפוסקים לפסוק הכי דלא שבקינן פשיטותא דירושלמי משום ספיקא דבבלי וכמ"ש הר"ן שילהי פ"ק דקידושין לדעת ר"ח והרמב"ם בבעית בנו והוא רבו דלא איפשיטא בתלמודין דשבקינן ספיקין ונקטינן כפשיטות' דירו' והנה בירושלמי פרק השולח אמרו קדש אשה ביום של רבו אין חוששין לקידושיו ביום של עצמו חוששין לקידושיו ולא כן אמר רבי חייא בשם רבי יוחנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין קדש אשה אין חוששין לקידושיו דכוותה גרש אשה אין חוששין לגירושיו ע"כ וכתב הרב שדה יהושע וז"ל ולא כן אמר וכו' וכן הלכה דאיסורא לאמרין לחצאין אלא זכיית ממון בלבד עכ"ל וכפ"ז נמצא דסתמא דש"ס ירושלמי נקיט להלכ' הא דר' יוחנן ודחי ע"ש דביום של עצמו חוששין לקידושיו דבאיסורא לא אמרינן לחצאין וכמ"ש הרב שדה יהושע והדרן לחקירתנו דהו"ל לפוסקים לפסוק כירושל' דאין חוששין לקידושיו כמדובר.

ונראה דטעם הפוסקים שפסקו דחוששין לקידושיו והיא ס' מקודשת משום האי דאמרינן בתלמודין פ' החולץ דף מ"ה מי שחציו עבד וחציו בן חורין מהו ואמר רבה השתא עבד כלו כשר חציו מיבעיא ואותיב רב יוסף מדא"ר יהוד' מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל אותו הולד אין לו תקנה ומשני כי אתמר דרב יהוד' כגון דקדיש בת ישראל דנמצא צד עבדו' שבו משתמש באשת איש ופריך והאמרי נהרדעי לדברי הפוסל פוסל בפנויה ולדברי המכשיר מכשיר אפילו באשת איש ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב וכו' אלא כי אתמר דרב יהוד' כגון שבא על אשת איש ונמצא צד חירות שבו משתמש בא"א ומכח סוגיא זו סברי התוספות והרשב"א דמי שח"ע שקידש בת ישראל קידושיו קידושין כמבואר בחי' הרשב"א פ' השולח.

אלא דהרמב"ם וסיעתיה ס"ל דהויא ספק מקודשת ומשום דקידושיו ספק אין לולד תקנה דהוא ס' ממזר והיינו דרב יהוד' דהחולץ וכמו שביאר לדעתם הפר"ח בחי' גיטין ע"ש. מאחר עלות כן נמצא דמכח מימרת רב יהוד' דאמר דמי שח"ע הבא על א"א אין לולד תקנ' מוכרח דלפחות הו' קידושין כשקידש מי שח"ע כמדובר ואמטו להכי לא

חשחין אנחנו' על מאי דאיתמר בירושלמי כיון דמגמרין בהחולץ מוכח דלפחות הוא ס' מקודשת כמבואר.

וכל זה שכתבנו הוא לפי מה שפירש הרב שדה יהושע בירושלמי דהשולח אמנם זה חזיתי להרב משנה למלך פ"ב מה' קרבן פסח דין י"ג שהביא הירושלמי דפסחים וכו' וז"ל ולא ידעתי מהו דכיון דקידושין לא תפסי גירושין היכי משכחת לה ונ"ל כגון שקידש חציה שפחה וחב"ח וכו' אבל מן הירושלמי דפ' השולח אינו נרא' כן אלא דס"ל לירוש' כסברא דדחי גמרא דידן דקאמר קידש ביום של רבו אין קידושין תופסין בה ביום שלו הרי קידושי' תופסין עכ"ל.

והדבר ברור דכונת הרב לפרש מ"ש ר' יוחנן קידש אשה אין חוששין לקידושיו ביום של רבו ודכוותה אם גירש ביום של רבו מה שקידש ביום של עצמו אין חוששין לגירושיו ואתיא הא דרבי יוחנן כמ"ש פ' השולח בירושל' קידש ביום של רבו אין חוששין לקידושיו ביום של עצמו חוששין לקידושיו וק"ק על מפרש הירוש' דפסחים בס' קרבן העדה שהביא דברי הרב משנ' למלך וכו' דקושיתו קושיא וצ"ל כמו שפירש הוא בקונטרס ע"ש דפירש פי' זה עצמו שכתבנו והוא עצמו כונת הרב מש"ל וכן פירש מפרש הירושלמי דנשים בס' פני פשה פ' השולח ושם מבואר מ"ש שם ולא כן א"ר חייא וכו' ע"ש.

ונראין הדברים שזו כונת הירושלמי ולא כמו שפירש הרב שדה יהושע כאשר למראו עיניו ישפוט בצדק המעיין. ומעתה לק"מ על הפוסקים דהירוש' אתי כסברא דדחי הש"ס דידן פ' השולח ולא קי"ל כוותיה.

(יב) הל' שחיטה פ"ח דין י"א מן הארכוב' ולמט' מותרת באיזה ארכוב' אמרו בארכוב' שהיא סוף הירך וכו'. פ' בהמה המקש' דף ע"ו איכא תרי לישני ורש"י פסק כלישנ' קמא וכ"כ סמ"ג דף קמ"ג ע"א וז"ל ופסק רש"י כלשון זה אעפ"י שיש לשון אחר שמיקל יותר וכו' עכ"ל ופירש מהריר אייזק שטיין בביאוריו הנדפסים בסוף סמ"ג וז"ל אף על פי שיש לשון אחר שמקל יותר היינו ר' פפא דלק' שמביא אח"ך דמתני מילתא דרב כמו שאמר עולא ואמוראי נינהו אליבא דרב עכ"ל.

ועמו הסליח' דתרי לישני הם בדרב יהוד' אמר רב דסתם גמרא קאמר משם רב יהוד' אמר רב לישנא קמא ורב פפא מתני משמיה דרב יהוד' אמר רב לישנא בתרא וא"כ נמצא דהלשונות הם ברב יהוד' אמר רב ואינם אמוראי מסויימין כמשמעות לשון אמוראי נינהו בעלמא אלא הכא הוא סתם גמרא ורב פפא ועיקר פלוגתיהו במימרת רב יהוד'.

ואף על גב דאפשר דגם כונת הרב הנזכר כך היא מ"מ לשונו אינו מכוון וגם לשון רש"י בש"ס שם בנסחנתו שכ' דלא חזינן דהדר ביה רב אינו מכוון דלא שקיל וטרי עונא אלא עם רב יהוד' וכן הסמ"ג כתב בשם רש"י שלא מצינו שחזר בו רב יהוד'. וכן כתב בהגהות מיימוניות לקמן דין י"ז.

אמנה לשון הגהות הנז' שם קשה להולמו וכבר העיר יו הרב כנה"ג סי' נ"ה הגהת בית יוסף אות ו' וכו' משם הרב דמשק אליעזר דתלמיד טועה כתבו. ומ"ש בישובו הרב כנה"ג

והגיה במקום וכן וכו' לא נהיר ולא צהיר מכמה אנפי וגם אנכי איש צעיר עלה בדעתי לישבו בלי הגהה דמ"ש וכן פרש"י קאי אמ"ש הרמב"ם דצומת הגידין בלא רכובה דוקא אלא דבתר הכי הביא שארי' דברי רש"י בחלוקת נשבר העצם למעל' מצ"ה והחולקים עליו וממילא יתבאר דעת הרמב"ם.

אבל האמת יורה דרכו דהלשון מוטע' ואינו במקומו. ומ"ש הרב לח"מ בדין זה שהא"ש פסק כאוקמתא בתרא דרב פפא ועולא ע"ש דבריו קשים דהרא"ש לא פסק הכי ואדרבא כתב דבצרפת ואשכנז נהגו כרש"י ומשמע דהכי פסק ודוק בדברי הרא"ש במ"ש בתר הכי גבי ערקום וכ"כ בתשו' כלל כ' סו' ט"ז דכל רבותיו נהגו כרש"י וכ"כ הטור סי' נ"ו דפסק הרא"ש כרש"י וכ"כ האחרונים.

הן אמת דכד דייקת שפיר אין ראייה ממ"ש הרא"ש בפסקיו כמאן סבר. וכן רבינו יחיאל שאל מאביו הרא"ש שם בתשו' כלל כ' ריש סי' ט"ז נמי סובר הלכה למעש'.

אבל ממה שהשיב לו דראה כל רבותיו נהגו כרש"י תסתיים דכן פוסק וכמ"ש הטור. (יג) הל' נזירות פ"ה דין י"ב.

העביר על ראשו סם וכו' הרב לח"מ והרב פר"ח במים חיים והרב בתי כהונ' חלק בית ועד סי' ח' בלשונות הרמב"ם דף נ"ז. נעלם מהם לשון ספרי זוטא דשם מבואר דין זה והביאו הרב מרכב' משנה ח"ג הנדפס מחדש ושם הזכיר הרב הנז' להר' ארח מישור בסו' שיטת נזיר בלשונות הרמב"ם ושם בארח מישור הזכיר הספרי זוטא הנז'.

ומכלם נעלם דברי הרמב"ם בס' המצות שלו עשין צ"ב דשם הביא מכילתא שמבוא' דהעבי' סם בעשה והם דברי הספרי זוטא שהביא הילקוט ועמ"ש הרב זית רענן על לשון ספרי זוטא הנז"ל ועמ"ש בעניותי בספרי הקטן חיים שאל ח"א סי' ב"ן בס"ד. (יד) הל' ביאת מקדש פ"ג דין יו"ד.

וכשם ששלוח טמאים מן המקדש בעשה וכו' מרן מסיק ואפשר לומר דמן המקדש דנקט רבינו מקום מקודש קאמר וכל המחנות בכלל וכתב עליו הרב החסיד מהר"י אלגאזי זל"ה בספר נאות יעקב בקונטרס מענה לשון סוף דף כ"ח ולא זכר שכן כתב רבינו להדיא דמקדש תקרא ירושלם כולה עכ"ד. ואין כאן השגה דאם אמרה הרמב"ם הוא בל' המשנה אבל הוא בחיבורו כותב בפירוש בכל מקום מקדש על בית המקדש דוקא.

ותו דבפרק זה כשכותב מקדש הוא על בית המקדש דוקא וכמעט שלא ניתן ליאמר. ותו דמסיים בדין זה זה מחנה שכינ' והיינו מפתח עזרת ישראל ולפני'.

וטפי ה"ל למרן לו' דרבינו נקט מקדש וה"ה לאינך כמתבאר מדבריו בפרק זה ולא חש שנטעה בזה. (טו).

הל' מעה"ק פי"ט דין ט"ז. והגוים מותרים להקריב עולות לשם בכל מקום וכו' הרב משנה למלך כתב וז"ל זה שהותר לגוי להקריב עולות בכל מקום מותר להקריב בהמה חיה ועוף וכו' וכן מחוסר אבר אסור לבני נח להקריב כן מתבאר פ"ד דע"ז דף נ"א ופ' בתרא דזבחים דף קט"ו וכו' ומ"ש רבינו ואסור לסייען הוא בירושלמי פ"ק דמגילה הל' י"ג עכ"ל.

ודין מחוסר אבר איתיה נמי בירושלמי פ"ק דמגיל' שם ובירושל' פ"ט דפסחים הלכה ה' דמייתי לה לענין פסח מצרים ופ"ט דסוטה לענין עגלה ערופה. וראיתי בפ"י הירוש' נשים נקרא פני משה בתוס' שם פ"ט דסוטה הלכה ה' שכ' דהרמב"ם לא פסק כר' אלעזר דמחוסר אבר אסור לב"נ ובמונח זה תירץ קושית מרן הכ"מ פ"י דרוצח עש"ב.

ונעלם ממנו דהרמב"ם פ"ג דע"ז דין ד' פסק דאם שחט לע"ז בהמה מחוסרת אבר פטור וטעמא משום דר"א דאמר דב"נ אסור לו מחוסר אבר ונא בעלת מום כמבואר בע"ז דף נ"א. ומ"מ טעם למה לא כתב רבינו בפירוש הא דמחוסר אבר אסור להקריב ב"נ דמייתי לה בתלמודין ובירושלמי בכמה דוכתי.

וגם למה לא כתב דמקריב ב"נ בבמה שלו חיה ועוף וכו'. ומה שהורה גבר הרב מש"ל הא דאסור לסייען בירוש' פ"ק דמגילה ק"ק דאיתיה בגמרין בדוכתיה בזבחים דף קי"ו ע"ב ע"ש.

ואפשר ט"ס נפל בדברי הר' וצ"ל הוא בירוש' נמי. (טז).

הל' תמידין פ"א דין ב'. ופעם אחת דחקה השעה את הצבו' בבית שני וכו'.

הכי אתמר בירושלמי פ' תפלת השחר דהי' זה בימי מלכות יון. אך במדרש משלי בסופו שם נאמר דהיה זה בימי שלמה בתחילת בית ראשון ע"ש והזכיר מדרש זה רבי' יונה בפירושו להרי"ף פ' תפלת השחר.

ועמ"ש שם בהגהת דרך תמים ומ"ש הרב לח"מ ובפ"י הראב"ד לעדיות. והתוס' מנחות דף ס"ד ע"ב ד"ה ועל אותם שעה הביאו הא דהיה בימי שלמה שישן עד ד' שעות משם הפסיקתא.

ורש"י פ' תפלת השחר ע"ש. ובתוס' ישנים ברכות כתיבת יד פ' תפלת השחר הביאו באורך דברי הירושלמי ודברי הפסיקתא.

ובמדרש ויקרא רבה י"ב ובמדבר רבה פ' יוד אמרו ג"כ דהיה בימי שלמה הע"ה. (שם) סוף פ"ב מה' תמידין בהרמת הדשן ואע"פ שאין הוצאתו לחוץ עבודה אין בע"מ מוציאין אותו וכשמוציאין אותו מחוץ לעיר מניחין אותו במקו' שאין הרוחו' מנשבות בו בחזקה ולא חזירים גורפין אותו ולא יפזרנו שם וכו' ומ"ש ולא חזירין וכו' מקשים העולם דאין מגדלים חזירים בכ"מ.

ואחר החיפוש נמצא בדפוס הרמב"ם שעם מגדל עוז ולא הזרים. אמנם לי ההדיוט נראה דנסחתנו עיקר דידוע הפלגת צחות לשון הרמב"ם ודייק בלישנא טובא.

ואי אתא לאשמועינן דאין הזרים מוציאין אותו לאפוקי מאן דמכשר זרים בירושלמי פ"ב דיומא הו"ל לכתוב זה ברישא קודם דין בעל מום או סמוך לו. ותו שהניחו בין הדבקים בין מ"ש שהרוחות אין נושבות בחזקה ובין מ"ש ולא יפזרנו.

ותו שכ' ולא הזרים גורפין והול"ל ואין הזרים וכו' ומתוך דקדוקים אלו יראה דנסחתנו נכונה ור"ל שהחזירים מדתן לגרוף כידוע ולכן אמר שיהי' מקום שאין החזירים גורפין שיהיה למעלה או אחר גדר וכיוצא ואף שאין מגדלים חזירים אפשר שהגוים יעברו עמהם מחוץ לעיר דרך העברה כן נ"ל לפום ריהטא ודוק.

(יז).

הל' פסולי המוקדשין פ"ד דין פ"ב אשם תלוי בא מן הקטנים או מן הגדולים וכו' בנסח הזה הובא בכסף משנה גם כן. ואין ספק דנשמט סוף לשון מרן בכסף משנה דדברי' אלודברי תימא דהא הוא איל בן שתי שנים.

וראיתי בהרמב"ם ישן כ"י שנכתב בנרבונו שנת ה' אלפים מ"ב שכתוב שם ואשם תלוי בפירוש מן הגדולים ומפי השמועה למדו שהוא בא בכסף שקלים. ובודאי זו נסחא העיקרית, וכונת מרן היתה להגיה נסח' דקמן אלא שהושמט הלשון והוא דבר הליכ' כמה זימני בכסף משנה דהמעתיק עוית.

ושוב אמרו לי כי בהרמב"ם הנדפס עם מגדל עז בוניציא הנסחא כהרמב"ם כ"י הנו'.
(יח) הל' חובל פ"א דין י"ח.

צריכין העדים לידע במה הזיק ומביאין החפץ שהזיק בו לב"ד וכו' הר' המאירי הביאו במקובצ' לקמא בשמעתין דף צ"א כתב וז"ל צריכין העדים לידע במה הכהו ולהעיל בו בפני ב"ד וגדולי המחברי' כתבו שמביאין דבר שהזי' בו בפני ב"ד ולא יראה כן עכ"ל ויראה דסבר הרמב"ם דלא פליג ר"ע על ר' שמעון התימני אלא לעיכובא דר"ש התימני סבר פרט לשיצאת מתחת העדים ואהא פליג ר"ע דאף אם יצאת מתחת יד העדים אם העדים אמדוהו מעידין לפני ב"ד שכך היה והם אמדוהו וסגי לחייבו.

אבל אם החפץ ביד העדים טפי מעלי להביאו לב"ד שב"ד יאמדוהו חדא דאפושי פלוגתא לא מפשינן ואם ר"ש התימני בעי לעיכוב' אומד ב"ד לר"ע מיהא אם ישנו החפץ יודה דיאמדוהו ב"ד. ותו דסברא הוא דאם החפץ ביד העדים יביאוהו לב"ד דידיעת ב"ד גדלה מאד מידיעתם.

וכ"כ מהרש"ל ביש"ש פ"ח סי' ל"ו וז"ל צריך אמדנא בב"ד כפי העדאת העדים וכל זמן שיש האבן ביד העדים מביאין אותו לב"ד ואומדין אותו דלא תהא שמיעה גדול' מראיה וגם לפעמים העדים אינם יכולים לדקדק בגדלו וכבדו של החפץ שהכה בו ע"כ מביאים לב"ד וכו' ע"ש. והטור ח"מ סי' ת"ך כתב דברי הרמב"ם.

ורבינו ירוחם במשרים נתיב ל"א ח"ב כ' והאומד בעין העדים לא בב"ד כי אין צריך ע"ש. ואיברא דהרמב"ם קיצר מאד והו"ל לפרש דאם העדים אמדוהו ונאבד החפץ דנין על פי אומד העדים שזה עיקר מחלקתם של ריש התימני ורבי עקיבא ותו דהשתא בדבריו שכתב סתם מביאין החפץ וכו' יש מקום לטעות דאומד ב"ד מעכב.

ואם אמדוהו העדים ואח"כ נאבד החפץ כיון שלא ראוהו ב"ד. יפטר וכל כי האי צריך לאודועי.

(י"ט) הל' שכנים פ"י דין ח'. ובין גפני' לשאר אילנות ד' אמות בכ"מ כצ"ל וכמ"ש הרב המגיד.

וכן פסק מרן בש"פ סי' קנ"ה דין כ"ה וכן הוא דעת הרי"ף כמ"ש מהר"י ק' מיגש בחידושו והביאו המפרשים. ומה שהקש' הרב לח"מ לשיטתם דמאי פריך ליה רבא בר

חנן לרב יוסף ממשנתנו ותנא בא"י קאי כן הקש' הרמב"ן בחידושיו ופירץ ע"ש ובשיטה מקובצת הנדפסת מחדש.

ועמ"ש בעניותינו במקומו אחרים מקונטריסונו כפעם בפעם פעם מאריך פעם מקצר פעם רומז פעם מרחיב כידוע לידועי בינה לעטי"ם על יד העתי"ם שוב ראיתי דגם הרב הנמקי העיר בקו' הרב לח"מ הנז' בתוך דבריו. אמנם נרא' דלדעת הרב הנמקי בא"י מיהא טפי דקאמר רב יוסף הם ב' אמות על הד' והם ששה בא"י ובהא לק"מ דפריך ומשני שפיר.

אמנם לדעת הר"מ דגם בא"י בין גפנים לאילנות מספיק ד' ע"ז הקשו הרמב"ן והלח"מ. והרב נמקי יוסף כ' שיש שאמרו דבבל וא"י בעי ששה והוא צדד באחרונ' דבבל מספיק ד' וטפי דקאמר רב יוסף על שתי אמות שלהם ע"ש.

וכבר מפורש בחי' הרב מהר"י נ' מיגאש דד' דוקא וכדעת רבינו ועיין להרמב"ן בחידושיו. (ד) הל' ממרים פ"ו דין.

כדרך שציוה על כבוד שמו הגדול וכו' מה נמלצו אמרי יושר ולשון הזהב של הרמב"ם דגילה בזה שאין זו ג"ש ולא הקש רק דאשכחן דצוה על כבוד או"א ומיראו כמו שציוה על כבוד שמו וכמו שהארכתי בעניותי בזה בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' תע"ב בס"ד. (והוא דבר פשוט דמאי דאמור רבנן שהוקש כבודו הוא אשגרת לישן ואינו הקש כי הדבר נגלה החוש"ה אל העי"ן ולאפוקי מקצת אחרוני' דאגב שיטפייהו סברי דהוא הקש או ג"ש ואינו כן וע"ש בס' בר"י) (שם דין ג').

ומשמשו וכו' שהשמשים משמשים את הרב וכו'. עמ"ש בעניותנו בס' הקטן ברכי יוסף י"ד סי' ר"ם עיין שם.

(שם דין ד') אין האב עומד מפני הבן וכו'. הר"ן כתב דיליף לה מעובדא דר' טרפון בירושלמי פ"ק דפאה והק' עליו מרן בכ"מ דגם בגמרין מייתי עובדא דר' טרפון ואפ"ה איבעי ליה.

ואפשר דכיון דבירוש' לא איבעיא להו משמע דמפשט להו וכו' עיין באורך הכל בכסף משנה. ותירוץ מרן הוא דחזק מאד חזא דכמה בעיות בעי בגמרין ולא איבעיא להו בירושלמי וכי מחמת זה נכריע אנן לבעיות מסברא או מראיה ממתניתין ומתניתא.

ותו דלכי מטית לומר דלגמרין לא משמע ליה למפשטיה מהך עובדא יופר נכון לומר דגם הירושלמי הבר הכי. ותו דכל כי הא הו"ל להר"ן לפרש.

ומ"ש הרב בית חדש י"ד סי' ר"ם בכונת ראית הר"ן דמשום בזוי נגע בה ועובדא דירו' הוי בחצרה נגד רשות הרבים והוי פרהסיא ועובדא דגמרין הוי בחזר המטות בצנעא ע"ש באורך. אינו מתישב חזא דמאן לימא לן דחצרה לא היה בצנעא ואין רואה.

ותו דיש לצדד דהא דאין בזיונו מחול היינו כשמבזים אותו אבל כשהוא מתבזה מעצמו שרי כל שעושה לכבוד ה' וקיום מצותיו ועמ"ש בתשו' חוות יאיר סי' ר"ה והכא הרוא' יודע שהוא אמו ולכבוד ה' הוא עושה. ותו דהר"ן הו"ל לפרש דחצרה הוי בפרהסיא

ומ"ש בס' זכרון יוסף דף צ"ט ע"ד דראית הר"ן דבעובדא דירוש' לא הודיעו לאמו שהיה חייבת בהדור ושהוא בזיון וכו' ע"ש באורך.

אינו נח לי דמפורש בהר"ן דראיתו מדאמרו עדין לא הגיע לכבוד שאמר' תורה וזה שנו בעובדא דגמרין. לכן נראה דראית הר"ן היא מדאמרו בירוש' אפי' הוא עושה כן אלף פעמים עדין לא הגיע וכו' דמשמע דזה עצמו הוא מדין כבוד ואי אמרת דעומד מפני בנו כשהוא רבו אינו מן הדין דהוא חייב לעמוד מפניו וכן אם בנו אינו חייב לעמוד מפני אביו לא היה חייב ר' טרפון בזה.

וכמ"ש הר"ן (בדפוס אמשטרדם שהגיה בהר"ן) וז"ל ואם איתא שאין הבן חייב לעמוד מפני אביו כל זמן שהוא רבו בודאי לא היה ר' טרפון חייב לעשות לאמו כך והיאך אמרו עדיין לא. הגיע לחצי כבוד וכן אלו היה האב חייב לעמוד מפני בנו כשהבן רבו לא היתה רשאה אמו וכו' עכ"ל וכל דקדוק הר"ן הוא ממ"ש אלו היה עושה כן דמשמע דזה הענין עצמו הוא מכלל כבוד לפום דינא עושה כן דייקא.

אבל בעובדא דגמרין אמרו אתא ר' טרפון וקא משתבח בבי מדרשא אמר לים עדיין לא הגעת לחצי כבוד כלום זרקה ארנקי וכו'. ומזה אין ראיה דממ"ש אתא וקמשתבח משמע שהיה משתבח דעושה לפנים מן השורה.

וא"ל עדיין לא הגעת וכו' כלומר אף דבזה אין אתה חייב מ"ע לא משום שאתה עושה בזה חסידות יצאת י"ח דעדיין לא הגעת לחצי כבוד במילי אחרוני כלום זרקה ארנקי וכו' הכונה דהגם דעשית בפרט א' יותר מהחיוב ומחלת על כבודך לא בשביל זה תדמה שעשית חצי מחיובך בדברים אחרים.

אבל ק"ק עמ"ש הר"ן דכבוד רבו מדין חכם וכו' דהא לא נסתפקו בבן חכם אי חייב לכבד אביו ע"ה ודוק היטב. סימן מ"ד בענין כתיבת הגט בעיר ניצא.

אפיק שפ"ה על שפ"ת הים אחד מקצה. שאלה ראיתי בכתובה שכתוב בה פה עיר ניצא די פרוביניצא דיתבא על נהר פאליון וים ליאון ולא ידעתי שרש זה שכותבין ים ליאון ונראה שרוצים לומר גולפו ליאון ואין כאן מקומו אלא הוא סמוך לגולפו ליאון יורנו המורה אם יכתב כן בגט ואיש אין בארץ שידע להגיד מנהגם לענין גטין ולדעתו אני צריך ושכמ"ה.

תשובה א"ח מעיין בר אבהן ובר אוריין נקיט חומרי מתנייתא דקשה לזווגם קש א רישא אסיפא ומעש' לסתור. הרואה אומר צריכא רבה לפני ולפנים כי אין מקום פת"ור.

ישלח דברו ויש"ב עליהם תשובה נצחת את כל ונוכחת ויצץ ציץ כפתוריים היוצאים מכפ"תור. רב חסד"א נקיט בידיה זרוע המיומן למחסה ולמסתור.

דקרו ליה ועני דינא יתי"ב דבר בעתו בהגיע תור. ז"ה מהה"דר רב חביב"א יאו"דה יעלה על כל שכיות בקרב ישראל"ל כסף לא יפחות זהב לא יפחות ונעתו"ר.

כי"ר.

חזה הוית דאתרחיש ליה ניצ"ה ויש ספ"ק בידו אם יש לכתוב בגט כאשר כתוב בכתובה הים ראה עלה ארי"ה תחילת ניצ"ה ולפי רוב הענוה היה דורש לשון הדיוט. הנה האדון

ידיו רב לו ולא צריך למטלעתא ידידי ואולם לבלתי סור מן המצוה עם היותי עמוס התלאות מיני עצב"י בשמי"ם רו"ש והא גופ"א קשיא ריש"א ולמחר כריסה אמרתי בחפזי רביעי"ת של אר"ש פרט למזומן לפי הע"ט והזמן בס"ד.

אנא בריה קלה נראה בעיני דצריך לכתוב בגט כמו שכתוב בכתובה. הן אמת דהרב גדול דורנו מהר"י בכר דוד בספרו הבהיר דברי אמת בקונטרסי' דף ק"ה ע"א ראיתי שהוכיח דאין ראיה מהשם הכתוב בכתובה ואין בו מועיל והביא ראיה מעשה זקנים גדולי הדור בעיר קדשנו ירושלם ת"ו והביאו הרב גט פשוט ס"ק ס"ז דף ק"ה ע"ב דאשה שהיו קורין לה גימ"א ובכתובתה כתוב שמחה ולא השגיחו כלל בכתובה וכתבו גימ"א ע"ש.

זה שנים רבות שפני הדל תמהתי עליו דלא זכר מ"ש הרב גט פשוט גופיה דף קכ"א ע"ג ס"ק קל"ב דשם חזר הרב והביא המעשה הזה ושם נאמר דבעו רבנן מיניה דספרא אמאי כתב שמא והשיב שנראה בעיניו דגימ"א הוי שמחה וא"כ אין ראיה מהאי עוברא דאלמלא הסופר היה לפנינו או לא השיב כך היינו למדים מהכתובה ועוד צדדתי בזה (בח"א סימן ל"ז).

אמנם בנ"ד נראה דגם הרב דברי אמת מודה דלמדין מהכתובה דלא אמרה הרב אלא בשמות דהסופר אפשר שיטעה לפי קוצר דעתו הן במשפט כתיבת השם דיוסיף אות או יגרע כפי העולה בדעתו. הן בגוף השם כהוא עובדא דסבר דגימ"א הוא שמח'.

אבל בנ"ד שהוא על מושב העיר היכא יתבה ודאי שכך קבל הסופר שכותבין בגיטין ובכתובות ובכי האי גוונא למדין מהכתוב'. (דדוקא בשם עביד דטעי ספרא בצירא דפשיטא ליה דכצ"ל אבל בגבולות העיר ודאי לא עביד מדעתיה) ואנא חזיתיה להרב הגדול מהר"י האגי"ז ז"ל בשו"ת הלכות קטנות בקונטרסי לגיטין דף נ"ה ע"ג אות כ"ט שכתב וז"ל ראיתי כתובה משכם וכתוב בה בעיר שכם דהיא יתבה בין תרין טורין הר גריזים והר עיבל וממימי מעיינות מסתפקא מיבעיא אם ים לכתוב כן בגט עכ"ל ואני בעניי נרא' לי פשוט דכיון דכתבי הכי בכתובו' ודאי כך כותבין בגיטין.

והכא בנ"ד כיון דהמנהג לכתוב ים ליאון מסתמא כך היו קורין הראשונים שם הים הזה כי היא עיר קדמונים מאד ומסתמא זה מנהג הראשונים ואין לזוז ממנהג' דכיון שכך היו קורין לים ונהגו לכתוב כך לפרט יותר פרטות סימני העיר אין לשנות ויש להביא ראיה ממה שכ' אבי התעוד' מרן ז"ל בתשובות הראשונות השייכות לאבן העזר בריש דיני גיטין דף כ"ט ע"ג על כתיבת שם טבריא בגט וז"ל ואין לומר א"כ נכתוב בגט רקת כלשון המקרא כמו שכותבים בסינים וצובה דהתם שאני דכך היו כותבים ובאים מיום שנתישבו ואף על פי שנשתנ' שמם בפי העולם לא שינו ממה שהיו רגילים לכתוב אבל טבריה דעכשיו נתישב' יותר נכון לכתוב שם המפורסם בפי העולם לכתוב שם הכתוב במקרא וראיה גדול' לדבר מההיא דפ"ק דמגיל' דאיפליגו ר"י ורבא אם טבריא היא חמת או רקת ואם היו כותבין בגט שם הכתוב במקרא לא הי' מקום למחלקת הזה ולמה הוצרך רבא להביא ראיה מהספדין אלא ודאי גם בזמנם לא היו כותבין כי אם שם טבריא וכן אין לכתוב ים כנרת וכו' עכ"ל הרי דאפילו לענין שם העיר שנשתנ' כגון סינים וצובה שנשתנ' שמם בפי ההמון כותבין כמו שהיו רגילים זאת לפנינו וה"ה לנ"ד כיון דהראשונים נהגו לכתוב דיתבא על נהר פאליון וים ליאון אין לשנות.

וכן יש ראייה משירון ושיריץ שכ' הרב תומת ישרים סי' ק"ך דכותבין שירון וכדמוכח מתשובת מרן הנז' וכן עושים מעש' בקושטנדינ' שאין כותבין אסטנבול כמ"ש הרב מכתב מאליהו והוא הפך ממה שהעל' הרב גט פשוט סי' קכ"ח ס"ק כ"ו וכבר עטרת ראשי מורי הרב ז"ל בספרו הבהיר גט מקושר שם השיגו ופקפק בדבריו.

ושם בגט פשוט ומכתב מאליהו וגט מקושר למורי הרב ז"ל תמצא אם יש לחוש ללעז גיטין הראשונים ואם יש חילוק בין שם העיר שנשתנ' לשם האיש ושם האשה ע"ש באורך. ולפי מה שבא בשאל' גולפו ליאון הוא סמוך ומאחר שכן נראין הדברים שכך נהגו מקדם קדמתה משנים קדמוניות והראשונים לפרט יותר קראוה ים ליאון כי קרוב הוא ומסתמא מטו אהדדי ונקרא' בשם הים שעל פני ניצה ים ליאון.

וכבר כתב הרדב"ז ח"א סי' מ"ד וח"ב סי' קפ"ד (הנדפס בויניציא) על עיר שאינה יושבת על הים וכן עיר דאמייאט שכולה יושבת על נילוס שאם כתבו דיתבא על ימא כשר דהמושב רוצה לו' ישוב העיר שבאין לה מן הים ובזה יש ישוב בעיר וכו' ע"ש. וכן בנ"ד כיון דעיר ניצה סמוכ' לגולפו ליאון י"ל שישוב העיר נמשך מגולפו ליאון שבאים אליה סחורות ומשו"ה קראוה ים ליאון ולימים ראשונים כ"ע הכי קרו לה.

וכיון שנהגו לכתוב כן כתבינן לכתחיל' הכי. ולא דמי לדאמייאט שבדיעבד דוקא התיר הרדב"ז כמבואר.

והבא לשנות צריך ראייה ברור' שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים דמסתמא דקו כחזא ונתברר להם באותו פרק דים זה נקרא ים ליאון והי' פשוט אצלם והכי קרו לה. באופן שלפי קוצר דעתי דאין לשנות בנ"ד מהכתוב בכתוב' וכן יכתוב בגט.

ועמו עז ותושיה אם יבחר יקריב אליו אמר יאמר העבד שש אנכי באהבתו חדא"י נפשי. סימן מה בדין גמל"ת ועמ"ע לשבויה.

אשר כתבת ידידנו שרצית לעמוד על דעתי להלכ'. אם גוי מסיח לפי תומו ועד מפי עד כשר לעדו' שבויה כי ראית יש באחרונים מבוכ'.

ואת מי נועץ להלכ'. יורנו המורה ישא ברכה.

תשובה יפה דברת כי כבר האחרונים עמדו על דברי הראשונים הן בענין גמל"ת הן בענין עד מפי עד לשבויה ומה מני יהלוך. האמנם מאשר יקרה בעיני אמרתי ויהי מה שלוח הק"ן נוהג באר"ש מה שקלט העי"ן אגב רהטאי בס"ד.

הנה הרא"ש בתשובותיו כלל ל"ב סי' ה' הביא תשובת רב פלטוי גאון שהתיר גמל"ת בשבויה דאם באיסור כרת בעיגונא גמל"ת שרי כ"ש בשבויה. והרא"ש חלק עליו דלא מצינו כן בגמרא והק"ו מפריך דהיא עצמה תוכיח דנאמנת לומר מת בעלי ואינה נאמנת לו' טהור' אני.

וראיתי למהריק"ש בתשובות הנדפסות מקרוב סי' ל' ולהרב עצי ארזים נר"ו הנדפס חדש ממש שדחו הפירכא דפריך הרא"ש לק"ו של הגאון דאיסור אשת איש דחמירא לה לא משקרא אבל שבויה דהוא בלאו וקינא לה אינה נאמנ' לו' נשביתי וטהור' אני. אבל גמל"ת יש לדון ק"ו אם באיסור' כרת מאמינים ק"ו לשבויה דהוא לאו זהת"ד.

ואפשר לישב בעד הרא"ש דכונתו דאשת איש דחמירא לה והיא גופא דייקא ומנסב' לכך שרי גמל"ת דסמכינן עלה שתחקור אם הגוי אומר אמת ותעש' כל טצדקי לברר הדבר אבל שבויה קילא לה ואינה חוקרת ולכן גמל"ת פסול. ועוד דעיגונא דחמיר לה ודאי הגוי דמסל"ת לא חלו בו ידיים.

אבל שבויה דקילא לה אפשר דהיא שוכרתו זו היא שימה הדברים בפיו בסדר נכון שיהי' מסל"ת ולכך חלק על הגאון. ובצפייתנו צפינו להרב עצי ארזים נר"ו שהכריע כסברת הגאון מסוגית כתובו' דף ז"ך דרב פפא חילק בין שפח' דידיה לשפח' דידיה דשפחת' כעצמ' וקאמר הש"ס לימא כתנאי זו עדות איש ואשה תנוק ותנוקת אביה ואמה אחיה ואחות' אבל לא בנה ובתה לא עבדה ושפחת' ותניא אידך הכל נאמנים להעיד' חוץ מהימנ' ובעל' וכו' אמר רב פפא כי תניא ההיא במסל"ת כי הא דכי אתא רב דימי וכו' מעשה בא לפני ר' באדם אחד שהי' מסל"ת ואמר אני ואמי נשבינו לבין הגוים יצאתי לשאוב מים דעתי על אמי ללקט עצים דעתי על אמי והשיא' רבי לכהונ' על פיו והשתא רב פפא דמשני במסל"ת אמאי לא משני כמתני' שפחת' כעצמ' אלא דבלא"ה ע"כ איירי במסל"ת מדקתני הכל כשרים להעיד' חוץ מהימנ' ובעל' ומשמע הא כל שאר אפינו גוי וגזלן דאורייתא כשרים ומוכרח במסל"ת ולכן מתרץ האמת א"כ גמל"ת ושאר פסולים כשרים במסל"ת עכ"ד הרב עצי ארזים נר"ו.

ומאי דקשיתיה בסוגיא יש להרגיש עליו איך לא זכר שמהרש"א בחידושי הלכות הקשה זה ותירץ ע"ש הגם דיש להעיר על תירוצו של הרב מהרש"א כמו שכתבתי אני הדל בספרי הקטן ברכי יוסף. ורואה אני להרא"ש בתוספותיו עמד בזה ותירץ משם הנגיד רבינו שמואל דשאני הכא כיון דנחית לפרש חוץ מהימנ' ובעל' אלמא דוקא קתני דתו ליכא דלא מהמני אבל במתני' דקתני אין אדם נאמן על ידי עצמו יש לומר דכל שהוא כעצמו קאמר עכ"ל ולכאור' יש להקשות דהרי אמרו אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנא' בו חוץ.

ואפשר דכונת רבינו שמואל הנגיד דהכא הול"ל אבל לא היא ובעל' ובכי האי גונא אמרינן דדוקא נקט חוץ לאשמועינן הני ותו לא. ועוד אפשר לו' בש"ס דבשלמא במתני' קתני אין אדם נאמן על ידי עצמו משום דבעי לאתויי עובדא דר' זכריה בן הקצב אבל הבריתא הול"ל חוץ משפחת' ובעל' ובזה לא הי' מקום לטעות והי' מפורש באר היטב דשפחת' כעצמ' ומכ"ש היא עצמה ומדנקט חוץ מהימנ' ובעל' מוכח דשפחת' כשרה ולא כעצמ' דמי ואמטול הכין שפר קדמיה דרב פפא לאוקומ' במסל"ת.

ואעיקרא דמילתא אפשר לפרש דברי רבינו שמואל הנגיד כפשטן דסבר דמאי דאמרינן אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנא' בו חוץ היינו כשאנו מוכרחים לכך או מכח קושיא או מכח סתיר' אמנם בלאו הכי מסתמא כי תני תנא חוץ היינו דדוקא דליכא בר ממאי דקתני ומשו"ה רב פפא אוקמה למשמעות תיבת חוץ כפשט' דדוקא הוא ועמ"ש הרמב"ן בחידושו לכתובות (ונדפס במיץ על שם הרשב"א) ובחידושי הרשב"א כ"י ובשיט' מקובצת ואתה תחזה דכלם סברו וקבילו תירוצו של רבינו שמואל הנגיד ודוק בדבריהם ז"ל ובמאי דכתיבנא בעניותין.

אדהכי והכי הרי הוא כמבוא"ר דתחילת יסוד הכרעת הרב עצי ארזים נר"ו על האי קושיא דלוקמה רב פפא לבריתא שניה דשפחתה כעצמה אזדא ליה דקדמו שריים הראשונים ופריקו לה שפיר. ומאי דאמר מר דבלא"ה משמעות הבריתא דאיירי במסל"ת מדקתני הכל נאמנים להעיד' חוץ וכו' ומוכח אפילו גוי וגזלן דאורייתא ומוכרח דאיירי במסל"ת וכו'.

לא זכר תשובת הרא"ש עצמה דקיימינן בה דמייתי לבריתא דתנוק ותנוקת ובריתא שניה דהכל נאמנים וכו' וז"ל ומשני כי תניא ההיא במסל"ת אבל גמל"ת לא מהימן והכל נאמנים קאי אבנה ובתה עבדה ושפחת' דקא מפקא הבריתא קמיתא אבל גוי מסל"ת לא מהימן עכ"ל והרי הרא"ש פירש הבריתא דהכל נאמנים דקאי אמאי דמפקא בריתא קמא אבל גוי מסל"ת לא מהימן ומעתה מה יוכיח הוכח הרב עצי ארזים נר"ו ומה הכרעה היא זו נגד הרא"ש מאחר דהרא"ש כבר פירשה לדרכו.

ואמר לך הרא"ש אם איתא להא הוה אצטריך הש"ס להשמיענו כזאת ולימא דייקא נמי דקתני הכל נאמנים וגוי בכלל ומוכרח דהוי מסל"ת ואמאי חידושא כי האי יכחידנ' תחת לשונו. אלא ודאי דהכל נאמנים אבריתא קמיתא קאי לא עשה כן לכל גוי אפילו מסל"ת זו היא שיטת הרא"ש.

ואין כאן במה להכריע נגד הרא"ש. ומדברי הרא"ש הללו בתשו' זו שכתבנו נהלך ברג"ש על דברי מרן בבית יוסף שכ' דהרא"ש בתשו' זו גילה דעתו דסבר כהרמב"ם דקטן בעי מסל"ת.

וכונתו ממ"ש הרא"ש בסוף התשו' וז"ל אם היתה הנערה ככת עשר שנשכית עמה מסל"ת מעצמה בלי כונת עדות שתדיר היתה עמה היתה מותרת לבעלה כהן דאפילו בנה ובתה הקטנים נאמנים להעידה כדאיתא בירושלמי רבי אמי בשם ריב"ל ואפילו קטן ואפילו קרוב ואפילו קטן וקרוב שמעינן מהכא.

חנינא אשתבון הוא ואתתיה ובניה אתון לגבי ר' חנינא ולא קבלון אתון לגבי ריב"ל וקבלון הדא אמרה אפילו קטן קרוב עכ"ל הרא"ש ז"ל ומרן הבין דהך נערה שכ' הרא"ש היא נערה דעלמא. וכבר הרב מהראנ"ח בח"א סי' כ"ב והרב כנסת הגדול' בנו דייק על מרן דהך נערה שכ' הרא"ש היתה בתה ודייקו כן מלשון השאל' ע"ש.

ולי הדל יש להוכיח כמותם דאי נערה הזו שכ' הרא"ש היא נערה דעלמא אמאי הוצרך הרא"ש ז"ל לטרוח להביא הירוש' והרי מפורש בבריתא דבבלי שהביא בסמוך דקתני זו עדות איש ואשה תנוק ותנוקת. אלא מוכרח דנערה' הלזו דקאמר הרא"ש היתה בתה ומשו"ה מוכרח להביא הירושלמי דמפורש בהדיא אפילו קטן וסרוב ומה צורך להרא"ש לומר ואפילו בנה ובתה הקטנים ולא תויי הירושלמי דזה אינו צריך לנדונו והכא הרא"ש לא נחית לאשמועינן דינים כי אם הצריך לנדונו כמו שהי' מנהגם של ראשונים אלא מוכרח דזאת הנערה' היתה בתה כדתרגמוה מהראנ"ח והרב כ"ה"ג וא"כ אין ראייה מהרא"ש דסבר לה כהרמב"ם דקטן דעלמא בעי דליהוי מסל"ת.

ומתוך אערי קדוש הרא"ש ז"ל הללו קשה לי ההדיוט על רבנן בתראי שני גדולי הדור האחרון הרב קרבן העדה והרב פני משה בביאור הירושלמי דכתובות בתוספות שלהם

שהוכיחו הירושל' הזה כהר"ן והרב המגיד שחלקו על הרמב"ם וסברי דקטן דתניא לא בעי מסל"ת מכח הבריתא דקתני תנוק ותנוקת ואיירי במכונים להעיד ולא במסל"ת כמבואר בסוגיין דבבלי והרבנים הנזכרים ז"ל כתבו דבירושלמי קאמר אתון וקבלו' אלמא כיונו ובאו להעיד זהת"ד דהרי הרא"ש ז"ל קאמר בפה מלא דהנער' אם אינה מכונת להעיד ומסל"ת שתדיר היתה אצלה מותרת ומייתי ראייה לזה פירוש דקאמר אתון וקבלון אלמא אינה הוכח' כלל מדקאמר אתון וקבלון.

וכן בדין דאיש וביתו גם בניהם בצר להם ממצוקותיהם להגיד צערם אתו לב"ד וריב"ל מתוך דברי בניה הקטנים מסל"ת התיר. וזה מוכרח דהרי בניה אפילו גדולים הם כעצמה ובעי מסל"ת כדמוכח בסוגיין דבבלי כמבואר ומה זה הי' להרבנים הנז' לחלוק עלינו את השוין לומר דבירושלמי שריבבניה הקטנים אפילו מכונים להעיד.

עוד ראיתי להרב קרבן העדה בתוספותיו שכ' אפילו קטן וקרוב. לא ראיתי לפוסקים שהביאו דין זה דקטן וקרוב כשר ומהבבלי יש להוכיח דכשר דקאמר דרב פפי ורב אשי תנאי היא ולישני הא דתני אבל לא בנה ובתה ועבדה ושפחת' בקטנים והא דתני הכל בגדולים אלא דמאן דמכשיר הוא אפילו קטן וקרוב ויש לחלק וצ"ע עכ"ל ונעלם ממנו תשובת הרא"ש הלזו דמכשיר בפה מלא קטן וקרוב ומייתי בפשיטות דברי הירושלמי.

הן אמת דיש להרגיש על הרי"ף והרמב"ם והרא"ש בפסקיו שלא ביארו בפירוש דין זה מאחר דבירושלמי היא בעיא ופשיט לה. ומה שהכריח הרב הנז' מהבבלי אינו הכרח דהיכי מצו רב פפי ורב אשי לאוקומי ברייתא קמיתא דקתני אבל לא בנה ובתה בקטנים משום דקטן וקרוב לא מהני והרי ברייתא ההיא מוקמת לה בקטנים והא קתני באחיה ואחותה מהמני ואיירי בקטנים אלמא קרוב וקטן תרתי לרעותא שרי.

והנה מרן בבית יוסף כתב דעד מפי עד אפשר דנאמן בשבויה כמו בעדות אשה. והרב מורים בדרכי משה כתב דזה תלוי בפלוגתא דהגאון והרא"ש דלדעת הגאון דגוי מסל"ת כשר לעדות שבויה ה"ה עד מפי עד ולדעת הרא"ש שחולק על הגאון ה"ה עד מפי עד אינו מתיר'.

והרב משפטי שמואל סימן ק"ז הביא ראייה להכשיר עד מפי עד בשבויה דתנן סוף יבמות הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד מפי עבד מפי שפחה רבי אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין על פי עד אחד רבי עקיבא אומר לא על פי עבד ולא עפ"י שפחה ולא עפ"י קרובים ועל כרחך עפ"י עד א' מכשיר ר"ע ומיירי קודם שהוחזקו ובהא פליג על ר' אליעזר ור' יהושע ומינה דעד מפי עד כשר אף קודם שהוחזקו מדלא קאמר ולא על פי עד מפי עד ז"התד.

ואחזה אנכי להרב עצי ארזים נר"ו שדחה ראיתו והקשה עליו ממאי דאתמר בירושלמי בריש סוטה גבי רבי אליעזר אומר מקנא על פי שנים ומשקה על פי עד אחד ואפילו על פי עצמו ואתמר התם בירושל' דמשקה על פי קרוב ובעי עד מפי עד מהו וסלקא בתי"קו. וכיון דר' עקיבא קאמר לא ע"פ קרובים כ"ש דפוסל עד מפי עד זהת"ד.

ולי הדל יש לישב דתנן על מ"ש רבי עקיבא לא על פי אשה אמרו לו מעשה שאמרו לפונדקית איה חברנו וא"ל מת וקברתיו והשיאו אשתו א"ל הפונדקית הוציאה לו מקלו

ותרמילו וס"ת שהיה בידו ואמרו שם בתלמודא דידן אמר רב כהנא פונדקית גויה היתה ומסל"ת. ומוכח דקודם שהוחזקו הי' מכשיר ר"ע בגוי מסיח לפי תומו וגמל"ת גרוע מקרובים ופשיטא דלרבי אליעזר אינו משקה על פי גוי מסל"ת ואפ"ה נסתפקו בירושלמי בעד מפי עד.

אלמא עד מפי עד עדיף מגמ"לת דגמל"ת פשיט' דלא הי' משק' ועד מפי עד ספק. והכא בעדות אשה דקודם דהוחזקו מכשיר ר"ע בגמ"לת הו"לל ולא עד מפי עד.

וגמל"ת גרע מקרובים והרי הרא"ש מכשיר בשבויה קרובים כדמפורש בבבלי ובירושלמי ואוסר בגמל"ת. ועוד לר' אליעזר אינו משק' על פי אשה ומשק' עפ"י קרוב ועדיף מאשה וא"כ רבי עקיבא דאמר קרובים כ"ש אשה.

והשתא דאמר אשה הו"לל עד מפי עד. ועוד נעלם מהרב עצי ארזים נר"ו מ"ש הרמב"ם פ"ב דבכורות דין ט"ו ועד מפי עד כשר בבכור ואפי' אשה כשרה אלמא עד מפי עד חשיב טפי מאש' ובאש' הכשירו בשבויה וכ"ש עד מפי עד וכמו שהוכיח הרב מהרא"נח בתשובה הנז'.

ור"ע דנקט אשה הו"לל עד מפי עד דחשיב טפי אלא משמע כהרב משפטי שמואל דר"ע אף קודם שהוחזקו מכשיר בעד מפי עד. תו חזינא להרב עצי ארזים נר"ו שהק' על הרב משפטי שמואל מ"ש פ' חבית דף קמ"ה דפליגי רב אשי ורב אמי אי עד מפי עד כשר לבכור ופריך דתנא דבי ענשה אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה ועשני דהכי קאמר עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשרה לה וכפי הרב משפטי שמואל הרי לר"ע עד מפי עד כשר ואשה פסולה לעיגונא ואנכי איש צעיר נרא' בעיני דל"ק לבתר הוחזקו להיות משיאין מפי עבד ומפי אשה והא דר"ע קודם שהוחזקו.

ותנא דבי מנשה מתניא בתר דהוחזקו דאז אין סתירה לכלל הזה ול"ק על הרב משפטי שמואל. ובהכי ניחא מאי דיש להעיר דנראה דלרבי אליעזר בסוטה אינו משקה על פי אשה וכמש"ל ואם כנים אנחנו בזה אנכי העירותיהו דמאי בעי בירושלמי בריש סוטה אם עד מפי עד נאמן לרבי אליעזר להשקותה והרי תנא דבי מנשה דאין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשרה לה והכא לרבי אליעזר אין האשה כשר' ותפשוט דגם עד מפי עד אינו משק' מהאי בריתא דתנא דבי מנשה.

אמנם האי בריתא נתיסדה אחר שהוחזקו בעיגונא להיות משיאין מפי עבד מפי שפחה וכו' אז כללא כ"ל התנא דהכלל הוא אמיתי לפי ההלכ' רווחת אבל מקמי שהוחזקו האי כללא לא סליק דהאיכא לר"ע עד מפי עד כשר ואשה אינה כשר'. וא"כ בזמן רבי אליעזר עדיין לא היה הכלל הזה ולהכי לא מייתי ראיה מיניה.

תו יש להרגיש על הרב עצי ארזים נר"ו דמהאי סוגיא דקתני אין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשרה לה דייקנין הא אשה כשר' גם עד מפי עד כשר וא"כ כשר עדות מפי עד להתיר השבויה דהא אשה כשר' וכן הביאו רא"י זו הרב מהרא"נח בתשוב' הנז' והרב מהר"ר צבי בתשובותיו סי' קמ"א אמנם יש מקום לדחות דאיברא דאין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשר' לה אבל יש עדות שהאש' כשרה ואין עמ"ע כשר.

ואינו מחוייב לדקדק הא עדות שהאש' כשר' לה עד מפי עד כשר. והרב מהר"ר צבי נפק דק ואשכח בראש השנה דף כ"ב דתנן כל עדות שאין האש' כשרה אף הן אינם כשרים לה ודייק בגמ' הא עדות שהאש' כשר' לה אף הן כשרים לה אמר רב אשי זאת אומרת גזלן כשר לעדות אשה.

הרי דיש לעשות הדיוק. וה"נ בהא דתנא דבי מנשה דאין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשר' לה הא עדות שהאש' כשרה עד מפי עד כשר דקים ליה לש"ס דלא נקיט תנא הכי אלא כשהחלוקות שוות ומתהפכות גם לדיוק.

ומרן ב"י כתבה בלשון אפשר ולכן מהרשד"ם ומהרש"ט עטייה לא רצו לעשות מעשה והוא תלמוד ערוך ע"כ תורף דברי הגאון מהר"ר צבי ז"ל והרב הזכיר שהרב מהראנ"ח דחה הראיה דדילמא לא נעשה הדיוק לגמרי והוא הביא ראיה מסוגית ר"ה וכבר כתבנו במ"א דלא סיימוה קמיה תשובת מהרא"נח דבסוף התשוב' מהרא"נח עצמו מייתי סוגית ר"ה להעמיד ראיתו ועינו ראתה וישב על תלה.

ולפי זה היה קשה על הרב עצי ארזים נר"ו דמייתי סוגית פרק חבית דאמרו שם תנא דבי מנשה לאותוביה עליה דהרב משפטי שמואל ומסוגיא זו עצמה מוכח כדברי הרב משפטי שמואל דעד מפי עד כשר בשבויה אטו גדול שכמותו שונא לפרו"ק ואוהב לטעו"ן ונעלם מהרב נר"ו דתרי גברי רברבי נפקי מהך סוגיא לעשות משפט משפטי שמואל דעד מפי עד כשר בשבויה והם הרב מהרא"נח והרב מהר"ר צבי ז"ל כמו שנאמר.

ואולם בעבור זאת הלב מהסס ואיפוך אנא תימא על גדולי ישראל דמכח סוגית ר"ה הנזכר נקטי למילת' פסיקתא דלא תני תנא בכגון זו אלא בענין שהחלוקות שוות ומתהפכות ויש לעשות הדיוק לגמרי ועל פי יסוד זה דנו את הדין מהא דתנא דבי מנשה דעדות שהאש' כשרה עד מפי עד כשר וכן בשבויה דמפורש שהאש' כשרה נובין ונדון דעד מפי עד כשר.

כן השתות יהרסון דהרי מצינו בזבחים דף ק"ב כל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר ודייק הא ראוי חולק ומסיק הא לא קתני כלומר לא תדוק הא ראוי דהא לא קתני. וכן אמרו במ"ק דף י"ד גבי קטן הנולד במועד מותר לגלחו במועד ופריך מדתניא מותר לגלחו בימי אבלו הא אסור אסור ומשני מי קתני הא אסור דילמא יש מהן מותר ויש מהן אסור.

והרי למדנו מסוגיות אלו דזמנין דאין לדייק הדיוק לגמרי אלא אמרינן בדיוק הא ענין זה יש באופן זה ויש באופן זה וא"כ גם הכא בענינו נמי הא עדות שהאש' כשרה עד מפי עד יש שכשר ויש שפסול ונפל היסוד של הרבנים. וביותר קשה על הגאון מהר"ר צבי שתמה על מרן שכתבו בדרך אפשר ועל מהרשד"ם שאין להקל בדבר שמרן מסתפק דזה תלמוד ערוך ולפי הנהו סוגיי דזבחים ומ"ק אינו תלמוד ערוך ואכתי טעון העמדה והערכה וניכר מה עמקו מחשבותיו של מרן ז"ל דנקיט לה בלשון אפשר.

וכבר הרב טורי אבן בשיטתו לר"ה מקשי ורמי סוגית ר"ה עם הנהו סוגיי ומסיק דהכא בר"ה ליכא רבותא כלל ומשו"ה דייק הכי לגמרי ע"ש שהאריך אמנם לקוצר דעתי יש

להשיב דגם בסוגית ר"ה איכא רבותא דודאי יש מקום לומר דהוה ס"ד דפסולי דרבנן עדיפי מאשה ולהכי תנן דכל עדות שאין האשה כשרה לה אף הם אינן כשרים לה והיינו רבותא.

אמנם נראה לישב הסוגיות האלה ותצא דינ"א כדעת הרב מהרא"ח והרב מהר"ר צבי אשכנזי ז"ל והוא דודאי כי אתינא למידק אפשר שהדיוק אינו לגמרי אלא איכא הכי ואיכ' הכי או ספק כההיא דפ"ק דקדו' הא נתן הוא ואמרה היא ספיקא הוי. דאין מופת הדיוק דייקין מילתא פסיקתא.

אמנם אפשר דכאשר יהיה האופן דהרבות' הוא דהוה ס"ד דענין אחד גדול מחבירו כי ההיא דתנן ספ"ק דראש השנה כל עדות שהאשה אינה כשרה לה אף הן אינם כשרים לה דהוה ס"ד דפסולי דרבנן עדיפי מאשה ואתא התנא ולימדנו שאין לפסולי דרבנן יתרון מן האשה אלא כל עדות שהאשה אינה כשרה אף הם אינן כשרים בכה"ג כי אתינא לדיוקי הא עדות שהאשה כשרה לא מצינן לדיוקי הא עדות שהאשה כשרה הן יש דפסול' ויש דכשרי' דכפ"ז נמצא דאתתא עדיפא והוא נגד הס' ד לגמרי דהס"ד הוה דאינהו עדיפי מאשה והדיוק דייקין דאשה עדיפא ובכי האי גוונא דייקין לגמרי הא עדות שהאשה כשרה לה אף הן כשרי'.

וכן בההיא דפ' חבית דתנא דבי מנשה אין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאש' כשרה לה. הוה ס"ד דעמ"ע עדיף מאשה ואמטו להכי אשמועי' דאין לעמ"ע יתרון על האשה א"כ כי דייקין אמרינן דהא אשה כשרה אף עמ"ע כשר אבל אי דייקי' הא אשה כשר' יש דעמ"ע כשר ויש דפסול היו הסברות הפוכות לגמרי ומשו"ה יש לעשות הדיוק לגמרי וכמ"ש מהראנ"ח והרב צבי ז"ל זה נראה אגב רהטא וצריך להתישב בדבר בסוגיות אחרות.

א"נ אפ' לומר דכאשר יהי' האופן דכי דייקת הדיוק לגמרי הוי הפך הדין או הסברא כההיא דמ"ק זבחים אז דחקינן ודייקינן כטעם לצ"ד דאיכא הכי ואיכא הכי. אמנם כאשר הדיוק לגמרי אינו נגד הדין והסברא דייקין לגמרי כההיא דפ"ק דר"ה ועד מפי עד.

ועוד אפשר לומר דכשהדיוק לגמרי זמנין דשתיק הש"ס לדיוקי אבל אי הדיוק אינו לגמרי אז הש"ס מפרש לה. מעין דוגמא למ"ש הרשב"א בחידושיו לשבת דאע"ג דבכמה דוכתי פריך הש"ס והאמר ר' יוחנן הלכה כסת' משנה ומשני אמוראי נינהו.

מ"מ אין לנו להקשות ולתרץ הכי בדבר חדש דאי איתא הש"ס הוה מקשי ומשני. וה"ה נימא בנדון שלנו דאין לנו לומר הדיוק דיש ויש דאי הכי הו"ל להש"ס לדיוקי ולשנויי הכי ובסתום חכמה מודיענו דהדיוק לגמרי וכמ"ש הרשב"א בתשו' דחכמת התלמוד ללמדנו כמה ענינים בשתיקה ובסידור הדברים.

ולכל הדברות ולכל האמירות זוהי שקשה על הרב מהראנ"ח ועל הרב מהר"ר צבי דנעלם מהם הנהו סוגיי דמ"ק וסוגית זבחים ודכוותיהו דהדיוק דדייקינן אינו לגמרי ובפרט הרב מהר"ר צבי דקפסיק ותני דהתנ' לא תני הכי אלא כשהחלוקות שוות ומתהפכות. וכ' על מרן דמה שהדבר מסופק קצת בעיניו הוא תלמוד ערוך.

ודאי קשה שלא כמו שעלתה על דעתו שהוא גמרא ערוכה ואדרב' אשתמיטו מיניה כמה סוגיי. ודע כי אנכי איש צעיר עמדתי קצת בענין זה ואביזרי' כמו שכתוב בס' הקטן ברכי יוסף א"ה סי' ז' בס"ד.

והשת' דזכינ' לס' עצי ארזים הנז' ודכוותיה לא יכולתי לעמוד בדבריהם אלא שנים וג' גרגירים. ואגב רהטאי ראיתי להרב עצי ארזים בס"ק א' שהאריך ופנאי לא היה לי ואשו"ר ברהטי"ם שעשה עיקר מנסח' דקמן פ' הגוזל מעשה בתנוק ע"ש באורך ונעלם ממנו דהרי"ף והרא"ש פ' הגוזל נמי גרסי מעשה באדם אחד וכמ"ש בברכי יוסף אות ז.

גם ראיתי להרב נר"ו בס"ק ח' שדחה מה שהורה הרב שער אפרים ס"ק ח' לכהן שנשבה הוא ואשתו שילכו למקום שאין מכירין ותלך האשה לב"ד ותאמר נשבית וטהורה אני וכו' ע"ש בהגהת בנו של הרב ז"ל. וכ' הרב עצי ארזים נר"ו דלית' דאם כדבריו אמאי לא עשה כן ר' זכריה בן הקצב ע"ש באורך.

ואין ראיה מזה כי רבי זכריה בן הקצב ראה החרבן וכמו שאמ' המעון הזה לא זזה ידי מעת שנכנסו גוים להיכל עד שיצאו וכ' רב שרירא גאון דמשו"ה נשבע המעון הזה. וא"כ החרבן היה מפורסם ור' זכריה בן הקצב מגדולי התנאים וכהן מפורסם בפליט' הנשארת בארץ ישראל והיו מכירין אותו ואשתו.

ולצאת מארץ ישראל לארץ העמים לא יוכל ולא רצה. ומה דמות יערוך בגלות החיל הזה ולא יניש דעלמ' שאינו ניכר כלל ופשוט.

והנה גדולי האחרונים פסקו כסבר' הגאון דגוי מסל"ת נאמן בשבויה וכ"כ הרדב"ז בתשו' כ"י סי' ב' אלפים קנ"ו דנקיטינן כסברת הגאון דדברי הגאונים דברי קבלה. ועוד דבאור זרוע ובס' בשר על גבי גחלים מביאים סברתו משמע דהלכת' היא וכן הכריע מהריק"ש בתשובותיו סימן ל' ושאר אחרונים וא"כ יש להקל בעד מפי עד כמו שהורו הרב הגדול מהר"ר אברהם ירושלמי והרב מהר"ש קלעי בס' משפטי שמואל סי' ק"ז וק"ח וכמו שפסקו הרב מהראנ"ח והר" מהר"ר צבי ופשטי השמועות רהטי כוותייהו.

וכבר כתב מור"ם בדרכי משה דלשיטת הגאון גם עד מפי עד כשר כמו שכתבתי לעיל. והעיקר הגדול דבשבויה הקלו.

והמקל לא הפסיד. כן נראה לקוצר דעתי וה' יצילנו משניאות ויראנו מתורתו נפלאות.

הלא זה דברי צעיר אנכי ונבזה חיד"א ס"ט: סימן מו לדרישת הגאון מהר"ר שאול נר"ו אב"ד דקק"א באמשרדמ. הן בעודני פה באמשרדמ יע"א היתה עלי יד הקדש הגאון שושילת' דבי נשיאה מהר"ר שאול נר"ו וכה הראני אשר כתב לו רב אחד נר"ו על קושיתו שהקשה הגאון נר"ו והוא ציוה לי אחוה דעי על דברי הרב הכותב וזה תורף מעשה הכתב הזה.

הא דקשיא ליה למר במ"ש בש"ס פי יש נוחלין דף קי"ט דמשה רבינו ע"ה מספק' ליה אם ארץ ישראל מוחזקת מהא דאמרינן בעכו"ם דף ג"ן אמר רב יהודה אמר רב ישראל שזקף לבנה להשתחוות לה ובא עכו"ם והשתחוה לה אסרה מנא לן אמר ר' אלעזר כתחילתה של ארץ ישראל דאמר רחמנ' ואשריהם תשרפון באש מכדי ירוש' להם

מאבותיהם ואין אדה אוסר דבר שאינו שלו ואי משום הנך דמעיקר' בביטול בעלמ' סגי אלא מדפלו ישראל לעגל גלו אדעתייהו דניח' להו בע"ז וכי אתו גוים שליחות' דידהו עבוד וכו' ע"ש.

ולפ"ז מאי מספק' ליה למשה רבינו לפשוט דא"י מוחזקת מדכתיב ואשריהם תשרפון באש דאי אמרת בשלמ' דא"י מוחזקת ניחא דמדפלו ישראל לעגל ניחא להו אלא אי אמרת דא"י אינה מוחזקת בביטול סגי ולכפיינהו ונבטלינהו כדפירש"י. מטיבותיה דמר אמינא דמשה רבי' לא פשיט מינה דדילמ' אף דע"ז דגוי בביטול סגי רצה ה' לטהר את הארץ מעין מ"ש הרמב"ן פ' וישלח גבי ויטמון יעקב תחת האלה וכ"כ הריטב"א דף נ"ב משם הראב"ד די"ל דהוראת שעה היתה לטהר את הארץ.

אלא דק"ק דא"ה מאי ראייה מייתי ר' אלעזר לר' יהודה מאשרות. י"ל דהכי פירושה מכדי ככל מכדי שפירושו דבר מוסכם דידוע דא"י מוחזקת מבנות צלפחד וא"כ אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובכי הא אין לומר החמיר' תורה משום הוראת שעה דלא אמרינן הכי אלא בע"ז של גוי שחל עליה איסור עבודה אלא דיש לה היתר על ודי ביטול ולהוראת שעה אמר ה' דלא יהיה לה ביטול אלא תשרף אבל היכא דלא חייל עלה איסור' דאין אדם אוסר דבר.

שאינו שלו הרי היא כמי שלא נעבד' ולא שייך להחמר מן הקצה אל הקצה לשורפה וא"כ קשה מפני מה אמרה תורה תשרפון ואי משום הנך דמעיקר' בביטול סגי והן היום מעורבין זה בזה הנהו. דקודם אברהם והנהו דאחריו ולא מצינן לאחמורי בהו כיון דאפי' הנך דמעיקר' בביטול סגי ולא שריפה מדינ' ומסתיין להחמיר בהם עצמם להטעין' שריפה משום הוראת שעה אבל לאסור כל תערובותם לתת להם חומר' שבעיקר האיסור לא יעלה על לב ומפני מה אמרה תורה וכו' ופריך כל דבהדי עגל ליתסרו כלו' בשלמ' כל האשרות שהיו שם אף אותם דמעיקר' קודם הבטחת אברהם הרי נאסרו מחמת עבודתם בהדי עגל דשליחותיהו וכו'.

אבל אותם דמכאן ואילך לשתרו ומשני מאן מוכח כלו' דמספיק' אסרי' לכלהו דהוקבע איסור' דהיינו אותם דבהדי עגל. ובהכי ניחא מה שמקשים להרמב"ם דסבר דספיק' דאורית' לחומר' מדבריהם הרי הכא מספיק' מדאורית' נאסרו כלן וע"פ הא דאמרן דהוקבע איסור' ל"ק כלל.

את זה חזיתי בפירוש' דשמעת' וממיל' רווחא קושית מר ניהו רבא עכ"ל בקיצור: וזאת תשובתי אסקטוליקא דאורית' בקי בחזרי תורה קופת הרוכלים חנות מזויינת. כל מידי דקשה שיצאו עליו עסיקין באתרא דזקוקין בזמן שרואה אותו לפרקין משיב הרו"ח חכמה ותהי למלך שוכנ"ת.

כל נדרי ואסרי והלכת' לשטרי דינא דגיט"י אי נמי אפשרי קול ענות חלוצ"ה וממאנת. והאשה שהלך בעלה לטב"ע יוכל ועלובה אשה יושבת תחת תומ"ר מעוננת ומקוננת.

רב שר"י הני אסורית"א כל הנשים דיי"ן עביד להו סמתרי וישם את המשענת. גדול אדונינו ורב הגאון המפורסם שאו"ל בחיר ה' לא יזח החוס"ן וליה יתיהיב חסנא ותקפ' ויקרא לע"ד בבני ישראל עדות"ו מכוונת.

כי"ר: קטנתי איני כדאי דשדר לן שופריה הנמצ' כזה אבן מקיר עושה לה פותחת בקהל קדושים אם יעלה שועל אל תא הראשי"ם נפשו ירע' לו והיא מתבוננת. אין זה כי אם מרוב ענותנותו ובמקום שמצינו גדולתו שם מצינו ענותנותו גמי"ר וכענ"ת.

כאשר שמענו כן ראינו בעי"ר וקדיש עשה אינו ישנו דרב גובריה ויכול לטהר צרע' נושנת. איכו השת' אתאן לתנא קמא מרתע כוליה גופאי ניטל רוב המדבר קרי לכדא חבית' חלי"ף ותני לקנא דדהב' במר דפרזל' מן החמה על הצוננת.

לא נצרכ' אלא לקיים גזרת מלך ופקודתו שמרה רוחי פורקת וטוענת. וזה החלי בס"ד. ומוד"ע לבינה. כי זה לי כעשר שנים שמעתי קושיא זו בארץ מצרים ובו בפרק אני יישבתי בדברי הראב"ד הללו.

ועוד ישבתי על פי סוגית סנהדרין דף נ"ה דקתני הברית' אמרה תורה השחת שרוף וכלה וכו' שבאת לאדם תקלה וכו' וא"כ היינו דמספק' ליה למשה רבינו ע"ה אי א"י אינה מוחזקת וטעמ' דאשרה דאמרה תורה ואשיריהם תשרפון באש שבאת תקלה על ידיהם כברית' דסנהדרין או דילמ' א"י מוחזקת וטעם ואשיריהם תשרפון כר' אלעזר ובהכי ניחא לן קושית מהרש"א.

בהלכתיה שם בסנהדרין וככתוב אצלי הדל באורך. איכו השת' נצה"ל נצה"ל דוד היום גלות"י גילת ורנן כי ידעתי מאן אמרה להאי שמעתת' דקשיתיה הני סוגיי אהדדי הלא זה הו"ד מעלה הגאון נר"ו ומר באתרי' ושמעתתיה מתבדרן בעלמ' ממצרים ועד הנה.

הגם הלום הן כל יקר ראתה עיני חיבורי טהר"ה של הגאון הי"ו והבית אשר בנה שלומ"ו בנין אריאל שיצא לאור לאדפוס"י הדר"ה עתה עתה ברוך ה' ושם אני מוצא פ' פנחס מקשה ורמי האי קושי' ושם נאמר שהקשה קושי' זו לכמה חכמים ונתגלגל הדבר וירד מצרימ'. ואף גם זאת אראה אור כי יהל דמר ניהו רבא איהו מותיב לה ואיהו מפרק לה בספרו הבהיר שם.

ועוד בה שלישייה הן הראנו הכתו"ב השלישי דנה כתבא די רשים מהרב הכותב נר"ו ואדוני שאל אשימה עיני עליו מטיבותיה דמר ניהו רבא. ובצפייתנו צפינו דפתח הרב.

הכותב לפרוקי על פי מ"ש הראב"ד אלא דקשי' ליה מאי ראייה מייתי רבי אלעזר מאשרות ועל דבר זה אתא לתרוצי סוגי' כלה ובהכי פריק למי שהקשה על הרמב"ם דסבר דספיק' דאורית' לחומר' מדבריהם מהאי שמעתת' דהכ' אקבע איסור' ככתוב באורך בכתב הנז'. ואני בעניי אומר דהאי קושי' להרמב"ם והאי פירוק' של כת הקודמין היא הלא היא כתובה בס' הישר ארע' דרבנן להרב החסיד מהר"י אלגאזי ז"ל מהדור' בתרא אות קס"ו אכן ראיתי להרב הנז' רב"ה בארע"א דחה תירוץ זה ע"ש אמנם ממעיי"ני הישוע' עיניהם יחזו עפעפיהם יבחנו דהגם דנדחה האי פירוק' חוזר ונרא'.

ועתה אבא לעיקר דברי הר' הכותב הנז' וראיתי כל מ"ש בישוב' דסוגיית ע"ז ומילת' דאתיא בקל טרח וכו' לה אורך היריעה. ואולם יש לפקפק בדבריו דלפי מ"ש הראב"ד אכתי מאי פריך אי משום הנך דמעיקר' בביטול סגי ואין להחמיר דמעורבין לימא דהוראת שעה היתה שלא ילמדו ישראל לעבוד עבודתם ולהכי לא יזכר שם אשרה בעול'

שלא יבואו ישראל לעבוד' כמ"ש הראב"ד דהגם דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו הכא לאו משום איסור' הוא אלא משום שלא ילמדו ישראל לעבוד כמות' ואמטו להכי אמר רחמנ' ואשריהם תשרפון באש ובזה נדחו כל דברי הרב הכותב נר"ו והרי הוא כמבוא"ר.

אכן לפום מאי דאמרן בעניותין דהו"א בברית' דסנהדרין דף נ"ה אמרה תורה השחת שבאת תקלה ניחא ולא קשיא לר' אלעזר מנא ליה דר' אלעזר הכי קאמר דאי א"י אינה מוחזקת שפיר הואיל ובאת תקלה אבל אם א"י מוחזקת לא עשו כלום ואינן נאסרות ואולי ע"ז היא ואינן אסורות דנימ' דבאת תקלה על ידם ואי משום הנך דמעיקר' בביטול סגי וליכ' למימר דישרפו הואיל ובאת תקלה משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולא עביד כלום ומשום תערוב' אין לו' דישרפו כלם דרובם לא נאסרו ואין לו' בהם באת תקלה אלא מוכרח דמדפלוהו לעגל וכו' ור' אלעזר קאי בתר דפשיט' לן דא"י מוחזקת מבנות צלפחד.

ומ"מ כד דייקת פורת' גם זה יש להרהר עליו דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אהני דלא לתסר האילן אבל הוא חייב משום שהשתחוה וקבל עליו לע"ז וא"כ באת תקלה מקרי והדר' קושי' לדוכת' אך מסוגית סנהדרין שם ממאי דפריך בבהמה נעבדת ומשני משמע דאי לא נאסר לא קרינן ביה באת תקלה.

והכי משתמען מילוהי דהרמב"ן הביאם הר"ן בחידושו דף כ"ג ע"ב ע"ש ודוק היטב ומעתה אסור"ה נא ואראה מה שתירץ מר ניהו רבא הגאון נר"ו בספרו הנחמד בנין אריאל פ' פנחס לקושיתו הנז' ותורף דבריו דספק משה רבינו ע"ה אי מורשה ירושה מאבותיהם וכשחטאו במרגלים גרם החטא לבטל ההבטחה ובטל' החזק' ומתנה חדשה נתנה לבאי הארץ והו"ל ראוי ומ"מ אשרות בשריפ' שנעבדו בעוד ישראל מוחזקים בה או"ד מורישינן ואינן יורשינן יוצאי מצרים אלא באי הארץ והם מוחזקים דארץ ישראל היא מוחזקת דכבר הבטיח לבני הארץ שיזכו בא"י מכח ירושה ולא נתבטל' הבטחה זו והיא מוחזקת גמורה.

ופשטו ליה דמורישינן ואינם יורשינן ושפיר ארץ ישראל מוחזק' ולא נתבטל' ההבטח' וזה דלא כפי' רשב"ם זהו תורן דברי הרב נר"ו. ובהורמנותיה דמר ניהו רבא לא אכחז דמלבד דלרשב"ם ולכל הראשונים בחידושיהם שלא חלקו עליו שתק"ו יחדיו ושתיקה כהודאה אכתי קשיא קושיתו.

שיטה זו בתלמוד אינה מרווחת חדא דהש"ס קאמר דמספ"ל אי מורשה ירושה היא להם ולשיטתו שנתבטלה החזקה במרגלים העיקר חסר בש"ס. ותו כיון דזכה אברהם אע"ה בחזקה כמ"ש הרב תורת חיים.

החטא אינו מבטל חזקת אברהם אע"ה רק להם נגזר שלא יזכו ומהיכא תיתי שנתבטל' חזקת אע"ה לזרע אברהם הכשרים. ותו דכפ"ז מנ"ל דפשטו תרוייהו הול"ל דוקא מורישינן ואינם יורשינן וא"י היא מוחזקת וזה פשוט ולא הול"ל תרוייהו.

נא אדוני האר עינינו בתורתך כי תורה היא וללמוד אני צריך. את זה כתבתי בעטי'ו של נח"ץ ויקרא לו נחוצת"ן.

ודיבורו הקל עלי חובה היא גופה גזרה על כן קדמוני ברכים וידי עושות מעין מלאכתן. ושאר הגוף אשר לו כרעי"ם כורע ומשתחו' נגד פני עליון הדריה זיזיה ויקריה במעמד שלשתן.

ויתאו דוד ויאמר מי ישקני מים שאולי"ם מיין דכיין מיין צלילן ונהרו"ת המושכין מן הנחל נובע מקור חכמה נהרו"ת איתן. השת' צלות"י מצלתני"ן למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל מתוך חיבתן.

אני הוא המדבר והוא הצעי' מאד"ם העיר עלץ לבי באהבתו ובחמלתו חדא"י נפשאי. סי' מו במין הנקר' דור"א בפסח.

שאלת ממני אוהב וריע על מין גרא"ן טורק"ו ואיכ' דקרו פורמינטו"ן ובארץ ישראל ששם עיקרו נקרא דורא אם יש בו חשש חימוץ לבשלו בפסח משום רפואה לחולה שאין בו סכנה רק מתחזק והולך בבריא ושכמ"ה. תשובה עיקר זה המין הוא בארץ ישראל וארץ מצרים וכל גלילות טורקיא"ה ומזה עושים פת ותבשילין ונזונין כל ההמון מערביים ועובדי אדמה וכל הכפריים ומשם הביאוהו באיברופ"א וזה שנים שהוא מצוי הרבה גם בערים האל הכי קרא שמו גרא"ן טורק"ו להיות עיקרו מטורקיא"ה ופשוט אצלנו ומסור' בידנו מאבותנו דהוא מין קטנית ואינו מין דגן כלל וגם אני שמעתי שבגלילות מערב הפנימי כך פשטה הוראה אצלם לבשלו בפסח ולית דחש לחימוץ כלל שהוא מין קטנית.

ולא היל' צריך הכתו"ב לאומרו אך מפני שראיתי להר' הגדול מהר"י חאגיז ז"ל בשו"ת הלכות קטנות בח"א סי' קי"ב וז"ל מהו לאכול דור"א שקורין באיטליא פורמינטו"ן בפסח מאחר שאין אנו בקיאים מהו כוסמין ושיפון, תשו' דור"א הוא מין קטנית גרעינין עגולי' ואין יודעים מה הוא יש לו' בזה מה שאחז"ל שעופות טמאים מועטים לפיכך מנאן נמצ' שהרוב הוא הטהור וקשי' לן עלה א"כ אמאי לא אזלינו בתר רובא י"ל משום דטמאין הוו מיעוט' דשכיח וזהו מדרבנן דאחרי, רבים דאורית' בכל מקום א"כ כל מיעוט' דשכיח כגון מיני תבואה יש לחוש לכל המינין שלא יתברר מה טיבם עכ"ל.

ואנא בריה. קלה או' דהרב חשש לכל מין שלא יתברר מפני מה שבא בשאלה שאין בקיאים מהו כוסמין ושיפון אבל בקושט' בערי אשכנז בקיאי בכל חמשת מיני דגן ומידי עוברי בנטרותי שם הביאו לי כוסמין ושכולת שועל ושיפון והם מינין אחרים.

וכבר בחידושים שכתחילת ס' מעשה רוקח בדף שני עמוד ב' המה בכתובים דברי הרמב"ם. בה' המינין ושם כתב הרב ז"ל דהכוסמת דומה לגרגיר חטה ושיפון דומה לשעורים וכ' שם אשר יקראו אותם בערבי ע"ש וא"כ אין להסתפק בגרא"ן עורק"ו שהוא מין דגן.

ותו דהרי עושים מעשה מדור דורים בארץ הצבי ושאר עיירות להאכיל ממנו לתרנגולים בפסח. והעידו שבמערב הפנימי פשוט' להו שהוא קטנית ואופין, ממנו בפסח לאכול בלי שום שימור וחשש חמץ.

והרי אפ"ל בעופות סגי המסורת לאכול העוף כמ"ש בי"ד סימן פ"ב ומפורש שם דמי שהוא ממקום שנוהגין איסור בעוף א' מפני שאין להם מסור' והלך למקום שיש מסורת

יכול לאכול שם ואפילו דעתו לחזור ואם יצא ממקום שיש מסורת למקום שאין להם מותר לאכול ע"ש. והכ' כתב מקומות עושים מעשה לאכול בפסח ולהאכילו בלי שום חשש והקבלה והמנהג עמודי ההוראה כמ"ש הרמב"ם.

ולענין ברכה נראה דכשעשה ממנו תבשיל מברך בפה"א. אך בעשה ממנו פת מברך שהכל כדין הקטניות כמו שפסקו מרן ומור"ם סימן ר"ח ומבואר בב"י שם כדין הקטניות.

ואע"ג דכתב רבינו יונה דטעם שמברך על פת קטניות שהכל משום שאין דרך לעשות מקטניות פת כמו מאורז ודוחן ולא דיינינן להו מזון ע"ש והכא במין זה שהוא דור"א עושין ממנו פת וכך יאכלו את לחמם הכפריים וגם מבני העיר בזמן יוקר השערים וכ"ש ברעב ומיזן זיין מ"מ אנו נקיטין כהרי"ף והרמב"ם דפת דוחן מברך שהכל דדוק' על האורז מברך במ"מ וכמו שפסק מרן וה"ה לפת דור"א שהוא גראן טורקו יברך שהכל ובתבשיל פה"א.

וצור ישראל יצילנו משגיאות ויראנו מתורת נפלאות כי"ר: סי' מח באונס שראה באשתו ערות דבר. שאלה אונס שראה שזנתה אשתו ואין עדים בדבר אי אמרי' שויה אנפשיה חתיכה דאסור' ונאמין לאוסרה עליו או לא כיון דאסור לא יוכל שלחה רביע עליה.

תשובה הן כל יקר ראתה עיני אמרי קדוש הרב המופל' כמהר"ח אבואלעפי' בכר דוד זלה"ה במכתב למד מכתב' ידו יד הקדש ארי עלה ונסתפק ספק זה וכתב ז"ל ונרא' דכל כה"ג אינו נאמן לאוסרה עליו ומנא אמינא לה מההיא דכ' הר"ן בחידושיו למסכת נדרים גבי מתני' דהאומרת טמאה אני לך שהקשו דלמשנה אחרונה איסור שבה להיכן הלך ותירץ שם משם אחרים יע"ש.

הרי דמשום דמשועבד' לו אינה נאמנת ולא אמרינן שויה אנפשיה חתיכה דאיסור' ה"ה והוא הטעם בנ"ד נמי כיון דמשועבד לה מן התורה בעשה ולא תעשה לא אמרינן שויה נפשיה חתיכה דאיסור' וברור. וכן מצאתי לרבינו ישעיה ז"ל בחידושיו לקדושין עלה דההיא דיהודית דביתהו דר' חייא (דף י"ב) שהקשה דאמאי לא מהימנ' לשוויי עלה חתיכ' דאסור' וכדתנן היא אומרת קדשתני דאסורה בקרוביו מטעמא דשויה עלה חתיכה דאסור' וניח' ליה התם משום דלא אגידה ביה מהימנ' לדידה משום חתיכה דאסורה משא"כ בההיא עובד' דיהודית דאגיד' ביה ומשני אסור' לגביה לא מהימנ' ע"כ דעתו ז"ל כדעת אחרים שהביא הר"ן ז"ל כמבואר וכן הוא סבר' תוס' רי"ד שם יע"ש.

והרב הגדול מהר"י מ"ט בתשו' ח"א סי' נ"ב הקש' אטו משום דאגידא ביה לא שויה נפשי חתיכה. דאסורא הא אמרי' הנאת תשמישך עלי אסור' דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ועוד אמרה טמאה אני וחזרה ואמר' טהור' אני אמרי' פ"ב דכתובות דאם לא נתנ' אמתלא לדבריה דאינ' נאמנת דשויתה נפשיה חתיכה דאסור'.

ואגיד' ביה עכ"ל הרב מהר"ח אבואלעפיא ז"ל בכר דוד שראיתי בכתב ידו יד הקדש בקונטרסים שכתובים בו מידו המלא' עניני' שונים. ורואה אני הדל שכ' שמצא דברי רבינו ישעיה בחידושיו ונרא' שמצאם דרך מציא' בתשובת מהרימ"ט דמייתי אח"ך דמהרימ"ט הביא דברי רבינו ישעיה בחידושיו.

וכ' עלה וכן היא סברת תוס' רי"ד. ובמטו מיניה דמר מדבריו מוכח דחי' רבינו ישעיה ותו' רי"ד תרי הוו ואגב שיטפיה כתב כן דתוס' רי"ד הם תוספות רבינו ישעיה דטראני והם חידושי רבינו ישעיה שהביא מהרימ"ט וכך רגיל מהרימ"ט בתשובותיו ובחידושי לוי' על תוס' רי"ד חידושי רבינו ישעיה.

ויתכן דהרב מהרח"א הנז' עינו ראה בשו"ת מהריב"ל שסבר דתו' רי"ד הם רבינו יצחק דורא ואזיל אבתריה כי רב הוא גדול ומפורסם לגאון ישראל. ומשו"ה חשב דחידושי רבינו ישעיה לחוד.

אמנם כבר הושג מהריב"ל בזה והדבר ברור שהם מרבי' ישעיה כמו שכתבתי אני הדל בקונטרי' שם הגדולים. גם ניכר שהרב הנז' לא גמר דבריו והתחיל לכתוב דברי מהרימ"ט ולא סיים אשר עלה ברוחו ורוח חכמה ואטרוד מר מענין לענין בקונטריס הנז' ולא גמר ענין זה.

והנה מהרימ"ט שם אחר שהביא דברי רבינו ישעיה והקשה על זה הקושיא דמייתי הרב הנז' בשמו כתב וז"ל ונראה דאע"ג דמדינא נאמנת היא לשוייה נפשה חתיכ' דאיסור' הא תנן שילהי נדרים בראשונה היו ג' נשים יוצאות ונוטלו' כתובה האומר' טמא' אני לך וכו' חזרו לוי' שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלה על בעלה האומרת טמאה אני תביא ראיה לדבריה ונתקש' הר"ן דכיון דמדינא אמר' טמאה אני מתסר' לבעל' כדין משנה ראשונה היאך התירוה משום שלא תהא נותנת עיניה באחר וכי איסור שבה להיכן הלך.

ויש מי שתירץ דמשום מגדר מילתא מבטלי רבנן איסורא בקום עשה. ועוד תירץ הוא ז"ל דאפקעינהו רבנן לקדושין מעיקר' דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ובשעה שנאנסה פנויה נאנסה וכל אלו הפרוצים.

דחוקים עד מאד. ולע"ד משמע לי דכל שאין איסורא אלא מחמת הודאתה בלבד במלת' כל דהו שרי' לה תדע דהא אמרי' אמרה אשת איש אני וחזר' ואמר' פנויה אני אינה נאמנ' ואם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת וזו הואיל וראו חכמים ונתנו דעתן של נשי' שאומר' כן כדי לקלקל עצמן על בעליהן היינו אמתלאה דאנן סהדי שלא אמרה כן אלא לאסור עצמה על בעל' הלכך אין הוכחה מדברי' וכמאן דליתנהו דמי עכ"ל.

וכפי דברי הרב מהרימ"ט הללו לפום ריהטא נרא' דאין מכאן ראיה לנדון שלנו דדילמא דוקא גבי נשים קים להו לרבנן וירדו לסוף דעתן של נשים דאומרות כן כדי לקלקל עצמן ואנן סהדי שלא אמרה כן אלא לאסור עצמ' ולכך התירוה אבל זה האונס הבא לב"ד ואומר שהוא ראה דאשתו קלקלה יש לצדד דב"ד יתנו מקום לדבריו ותהא אסורה עליו דידעי רבנן כי אין איש תשש כחו כנקבה אשר יאמר כי הוא זה לאסור אשתו עליו דדעתן של נשים קלות ואנן סהדי שאומר' לקלקל עצמה על בעלה משא"כ האיש ולא אשכחן דהשוו איש לאשה בזה והגם דאגיד בה ולא יוכל שלחה דילמא אין מדתו של איש למעבד הכי וחזר הספק למקומו.

ודברי מהרימ"ט מוכרחים לדעת אחרים שהביא הר"ן דמדינא אין האש' נאמנ' לומר טמאה אני לך להפקיע עצמה וכו' והם בדברי רבינו ישעיה וכמ"ש הרב מהר"ח הנז'

ולדעת זה מוכרח לומר כמ"ש מהרימ"ט כמבואר. ונרא' דהרב מהרימ"ט כי מייתי דברי הר"ן לא הוצרך להביא תירוץ אחרים שכ' הר"ן דאתו כמ"ש רבינו ישעיה.

והרב הנמקי יוסף בחידושיו למסכת נדרים שנדפסו עתה חדש ממש כ' כתירוץ אחרים שהביא הר"ן אך הריטב"א בביאוריו להלכות הרמב"ן (שנדפסו מחדש שם בקובץ זה) תפס כתירוץ מגדר מילתא וכתב דחזקה דנתנה עיניה באחר אלימא להו וכו' ע"ש. וכ"כ הרב המאירי בפסקי נדרים הנדפסים עתה דטעם עיניה נתנה באחר חזק כל כך שסומכין עליו להתירה בין לבעל בין לתרומ' שאין אשה עשויה לפרסם עצמה בכך אלא שעיניה נתנ' באחר ואע"פ שלא של זונה ותרומה דאורייתא לחומרא הרי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התור' לתקנה גדולה כזו שלא יהיו בנות ישראל פרוצות ומפקיעות עצמן מבעליהן עכ"ל.

עיניך הרואות שהריטב"א והרב המאירי ז"ל לשיטתם תלו הדבר דחזק' דשמא עיניה נתנה באחר אלימא טובא. וא"כ אפשר לצדד דדוקא בנשים אתמר דדעתן קלה משא"כ באנשים ועדיין באונס יש להסתפק.

שבתי וראה שהחילוק מבואר דלא אצטריכא להו לרבוותא למנקט כי האי לישנא דאלימא חזקה דעיניה נתנה ודעתן של נשים וכו' אלא משום דזו האשה היא אומרת בעצמ' שזנתה והיא חרפה גדולה לשויי נפשה זונה וחוצפא סגיא והו"א דודאי האמת אתה והיא אסורה להכי הוצרכו לומר דידעי רבנן דאלימא חזקת עיניה נתנה באחר למשווי נפשה רשיעתא ודעתן של נשים קלה.

אבל הכא בנ"ד שהוא תולה הקלקלה באשתו שזנתה והיא הרשע' והוא נקי וצדיק ודאי אמרינן להיות כי קאי בלא יוכל לזה הטיל בה זוהמא כדי לגרשה ועיניו נתן באחרת וכבר הלא מראש ידענו את האיש כי התחיל בעבירה ואנסה וסירכיה נקיט ובבואו לפני ב"ד אין מאמינין אותו וגם הכא איכא תקנת בנות ישראל שכל א' יעליל על אשתו ובעלמא יוציא ויתן כתוב' אבל הכא דאיכא לא יוכל שלחה אין להאמינו דהוא משועבד לה ועיניו נתן באחרת וראית הרב מהרח"א הנז' לכאורה קמה וגם נצבה.

ומ"מ עדיין צריך לברר הדבר כאשר יראה המעיין ואני אמרתי בחפזי. ומידי דברי זכור אזכרנו לדבר חדש שראיתי זה שנים רבות בהיותי באמשטרדם כשנדפס ספר בנין אריאל שכ' משם הגאון אביו ז"ל ח"ב בדף מ' דבדברי הר"ן שכ' בהא דאמרו דטמא' אני לך תביא ראוה דאיסור שבה היכן הלך ותירץ דאפקיענהו רבנן לקדושי מינה כמוזכ' לעיל נתישבה תמיהה רבא על דוד הע"ה שאמר לאוריה רד לביתך וכו' שרצה דוד הע"ה להוציא עצמו מעון א"א לפיכך ציוה לאוריה ללכת לביתו ותאמר לו ב"ש שנטמא' וכפי הדין א"צ להאמינ' ומותר' דאפקיענהו רבנן לפדושי מינה ונעקרו הקדושים למפרע והיתה פנוי' בעת שבא דוד זהו תורף דבריו הלא בספרתו באורך.

ובעת ההיא פקפקתי על דברי הגאון ז"ל חדא דהרי הר"ן דחה טעם זה וקיים דברי אחרים שהביא שם. ותו הגם דבימי דוד הע"ה היו מקיימין מילי דרבנן הרי משנה ראשונ' בזמן התנאים קרוב לאלף שנים אחר דוד הע"ה האומרת טמא' אני לך תצא ונוטלת כתובה.

וזה שכ' הר"ן הוא למשנה אחרונ' דוקא. ונתבטל מעיקרו הישוב הזה.

ולעיקר התמיהא לק"מ דאנוס' מותרת לבעל ולבועל כמ"ש פ"ק דכתובות. ולמאי דמשני התם כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו אין כאן עון א"א כמ"ש התוס' שם וגם דעת דוד המלך בבואו שיהרוג לאוריה עכ"פ כמ"ש בשיטה מקובצת שם. ועוד איכא למימר דדוד הע"ה ידע שפיר דב"ש לא תאבה ולא תשמע אליו. אך רצונו הי' שיתיחד אוריה כהלכת גוברין עם נשיהון.

ומאן דחמא חמא דאוריה היה עם אשתו ביחוד יס"בור ול"ו ידע כאשר בא אל ב"ש. וכבר בעניוטי אנא נפשאי כתבתי בזה בס' הקטן דברים אחרים דף מ' ודוק במילי דצעי"ר הכא והתם הדק הטב.

ושמעתי שהרב מהר"ר יהונתן הביא ראיה מזה למה שהתירו לקראי שיקדש שפחה על תנאי וכו' (ע' במוצל מאש דת סי' ס"ח) דהנ' הרא"ש הקשה סוף נדרים אומרת גרשתני אמאי נאמנת ניהוש שמא עיננה נתנה באחר ותיירץ הכא באומרת טמאה מגרש' ונשא' לאחר בהתר אך אומרת גרשתני אם תנשא לאחר כל ימיה בעביר'.

והשתא קשה על התר הקראי שיקדש שפחה על תנאי דאם איתא להתר זה האומרת טמא' אני לך יתן גט על תנאי דאי אמת שנטמא' יהי' גט ואם לאו אינו גט ושוב. אינה יכול' לינשא דכל ימיה בעביר' כמ"ש הרא"ש אלא ודאי לא מהני עכ"ד.

ולי ההדיוט לא שמא מתיא דבאומרת טמא' אני לך היא סובר' שיגרשנ' ותנשא בהתר. ואח"כ כשבעל' נותן לה גט על, תנאי מתבייש' לחזור בה דמקיימ' דעיני' נתנה באחר ולהכי בעל כרחה באיסור כל ימיה.

משא"כ בקדושי הקראי לשפחה ודוק כי קצרתני. והרב מהר"ר אברהם ברודא ראש ישיבה חקר בזה שכ' הר"ן דטעמא דאפקעינהו רבנן לקדושין הראשונים וכו' דאם תטעון האשה טמא' אני לך ונטול' אני מכל היהודים לא הועילו בתקנתם דלטמא' בעי אפקיענהו וא"כ איך יפר חלקו לתקן מה שאמרה נטול' היא והלא לא יש קדושין עכ"ד.

ואני בעניי אומר שכבר. הר"ן דחה ענין זה של אפקעינהו והנ' הרב ז"ל קבע דבריו לתירוץ אפקעינהו.

אך לטעם מגדר מלתא שכתבו הרשב"א והריטב"א והרב. המאירי דאלימא חזקה דעיניה נתנ' באחר וכו' כמש"ל.

הנה אם זו אומרת טמא' אני לך ונטול' מכל היהודים יש להסתפק דאיתרע חזק' עיניה נתנ' באחר שכבר אמרה נטול' היא מכל היהודים. ואפשר דיוצא' ונטול' כתוב' כמשנה ראשונ'.

או"ד לעולם עיניה נתנ' באחר ורוצ' שיגרש אות' והיא סוברת למצוא פתח להתיר לה אסרה אשר אסר' על נפשה מכל היהודים ותנשא. ועל כן תביא ראיה.

ויפר חלקו. וצריך להתישב בדבר.

סימן מט נשאל נשאל דוד הוא הקטן. אחוה דעי מן המעט"ן.

(א) הרמב"ם ה' ק"פ פ"א. וא' השוחט וא' הזורק וכו' כתב, הלח"מ וז"ל וא"ת והא פסק רבינו ה' סנהדרין דהתראת ס' לא שמה התרא' ובגמ' תמיד נשחט דף ס"ג משמע דהך הוי התרא' ס' וכו' וי"ל דמעיקרא דהוה סבר דפלוגת' בהתראת ספק הוה אמר הכי אבל לפי האמת דלא פליגי בהכי מיירי דידיעין דהמותר' ידע דהיינו שאומר בפירוש אעפ"כ אני עושה דאלת"ה תקשי ליה בגמרא לפי המסקנא למה לי' לר' יוחנן טעמא אחרינא לימא טעמא משום התראת ס' אלא ודאי דידיעין דאיירי דהמותר' ידע בודאי ובהכי נמי איירי רבינו ולא חש להאריך דסמך, עמ"ש בה' סנהדרין דהתראת ס' לא שמה התרא' עכ"ל ורבים.

בתור' השיגוהו דהרמב"ם פסק איפכא פי"ו דסנהדרין דהתרא' ס' שמה התרא' דפסק כר' יוחנן נגד ר"ל ומאי מקש' ומאי מתרץ וחזיתיה להרב פר"ח בנימוקיו שכ' וז"ל כ' הלח"מ וכו' ופירוש דבריו דרבינו פסק בהלכות סנהדרין פי"ז דהתראת ס' שמה התרא' וכ' שם הכ"מ דדוקא בלאו המפורש ולכך ק"ל מחלוקת הזורק שאינו לאו המפורש בתור' עכ"ל והרב ז"ל אמר' לשמעת' פשוט' לפניה ובדרך פירוש אמרה למילתי' וכגון דא צריכא רבה דדברי הרב לח"מ מדעתי כי קשי' דהא דמייתי מרן בהלכות סנהדרין דדוקא בלאו המפורש לא מפי עצמו אמר' אלא שכ"כ הר"מ בפ"י בה' שבועות פ"ה ומאחר שכן לא הי"ל להזכיר הלח"מ זה פעמים ה' סנהדרין דאדרבא כאחר ירדוף הקור"א בה' סנהדרין הוה סבר לה דסתם התראת ס' חייב וכבר מרן שם בכ"מ נתקש' דהא דכ'.

בה' שבועות מנא לי' ולפחות הי"ל להזכיר דברי מרן בכ"מ והיותר ק' מה שסיים דסמך עמ"ש בה' סנהדרין. ותו הן לו יהי דכונ' הלח"מ כמ"ש הפר"ח מה הכריח דאלת"ה תקשי לי' בגמרא לפי.

המסקנא למה לי לר"י טעמא אחרינא לימא דטעמא משום התראת ס' דהני מילי דמר לא יכוננו דר"י לא יהיב טעמא ואם כיוון על התלמוד דמוקי לה דפליגי ר"י ור"ל אי על בסמוך ס"ס מוכרח ר"י בנותן טעם דעל בסמוך לא בעינן דאף דהתראת ס' לדידיה חייב אי על בסמוך אין כאן שוחט על חמץ כיון דהוא חוץ לעזרה ואמאי.

חייב ולהכי מוכרח לומר' כיון דע"ל ע"ל בסמוך לא בעינן חייב ומה יוכיח הוכיח. ואפשר דט"ס יש בדברי הרב לת"מ וצ"ל בה' שבועות במקום סנהדרין וכונתו עמ"ש דהתראת ס' בלאו שאינו מפורש פטור.

וכדברי הפר"ח דהזורק קשיתיה שאינו מפורש וע"ז מקש' דמהך סוגיא דמוקי להך פלוג' דר"י ור"ל בהתראת ס' וזורק בהדיהו מוכרח דפלוגתייהו אף בלאו שאינו מפורש והר"מ שפסק כר"י הו"ל לפסוק לגמרי כר"י בכל דאפי' לאו שאינו מפורש התראת ס' חייב. ונמצא דכונת הלח"מ להקשות תרתי חדא מה שפ' כאן הר"מ דלפי הסוגיא מוכח דהוא התראת ס' וזה הפך מ"ש בה' שבועות.

ותו דעמ"ש ה' שבועות ק' מסוגיא זו דכפי מ"ש שם מוכח דסבר דר"י לא חייב ברת את ס' אלא בלאו המפורש דודאי סבר דזהו סברא ר"י דאלת"ה הו"ל לפסוק כר"י וסוגיין

הוא תיובתיה דפלוג' אף בלאו שאינו מפורש בזורק וע"ז תירץ דזהו לס"ד דר"י כי מחייב אפי' בלאו שאינו מפורש דברישא דלא אשכח לאוקמה אלא בכה"ג.

ודאי כך עלתה על דעתו אבל למסקנא דמוקי לה בעל בסמוך אית לן למימר דר"י כי מחייב בלאו מפורש דוקא והכא בדידע דאל"ת תיקשי לר"ל למה פטר מטעם דה' חוץ לעזר' וכתוב על חמץ דמשמע דמ"ה מפטר ת"ל דהוי התראת ס' ומדתלי טעמ' בעל ש"מ דאל"ה חייב אף שהוא התראת ס' והא ליתא לר"ל אלא מוכרח דידע ומעת' א"ש הסוגיא ומ"ש פ"ה דשבועות ופ"ו דסנהדרין וכפ"ז צריך להגיה ג"כ במ"ש הלח"מ ר"י וצ"ל ר"ל.

אלא דקש' ע"ז כיפריך הש"ס הא איפליגו חדא זימנא בהתראת ס' מאי פריך נימא דחידשו הכא בהתראת ס' דלאו שאינו מפורש דלר"י חייב דאי מהתם הו"א דדוקא מפורש. ואפשר דלא מצי למימר הכי דא"כ ליפלגו בהא ולא בשבועו' ואין להקשות להלח"מ ברישא דמוקי לה בהתראת ס' ת"ל משום על בסמוך די"ל דעדיפא מינה קפריך הא איפליגו חדא זמנא.

אמנם מה שהכריח הלח"מ הוא למאי דמסיק א"נ אפ' דהתראת ס' הוא ס' כולל ומ"ה נקטיה אבל על בסמוך הוא פרטי ועל ס' כולל ליכא לאקשוויי לימא ס' פרטי וק"ל. ורש"י פירש בסוגיא דהשוחט והזורק וכל אחד מבני חבורה כולן עוברין.

ופשט דבריו נרא' הפך מה שפירש הרא"ם פ' תשא על מ"ש שם רש"י אזהר' לשוחט ולזורק ולא' מבני חבורה ע"ש. ודברי רש"י בפירושו על התור' ובפירושו על הסוגיא מוכחי דלא כהרא"ם.

וכן מהרש"א בסוגיא בח"ה הבין הדברים כפשטן. וטעם דא' מבני חבור' שידע שם חמץ והשוחט שלוחו עובר.

אך דלר"י דקי"ל כוותיה לאו שאין בו מעש' אין לוקין ודאי אינו לוקה אך עובר. ומ"ש הרב מש"ל דמהירושלמי נרא' דאי לאו זבחי הו"א פסול ובמנחות פריך רבינא דאימא אינה נפסלת ומצריך קרא.

אפשר דרבינא ס"ל דמילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ומש"ה פריך דאי לא מאי פריך. והירושלמי קאי לסברת מ"ד לא מהני וכדמוכח מהתוס' פ"ק דתמור' וכ"כ הרב פרי חדש במים חיים בהגהותיו לה' בכורו' והנ' הרב פר"ח שם בהגהות מס' פסחים כ' על התוס' דפסחים דף ס"ג וניתא דקי"ל לא מהני.

ונרא' דכונתו דשם כתבו התוס' דלא שנה לעכב וזה כמ"ד מהני דאי לאידך כל דכתיב לאו ליכא למימר למצו' בעלמא וההיא דשנה לעכב נ"ל לפום ריהטא דהוי דוקא בעשין כדמוכח בסוגית תמור' והוי למ"ד מהני וכן מוכח מדברי הרב חידושי הלכות על דברי ריב"א ולהכי הקש' הפר"ח על דברי התוס' דפסחים ודוק כי קצרת.

שוב הראו לי ספר נחמד נדפס מחדש זה שמו שער המלך להרב הכולל כמהר"י בילמונטי ומידי עוברי ראתה עיני דהשיג על הרב פר"ח ועל הר' מש"ל ולי ההדיוט נרא' דהדין עם הרב פר"ח ודוק בדבריו ובמה שרמזנו בעניונתו ובסוגית תמור' ודוק והארך (ב) ה'

תרומות פ"ד דין ט'. מהר"י קורקוס בביאורו הנדפס מקרוב כ' דהרמב"ם פסק כר' יוחנן ומוד' ר' יוחנן בתרומ' דלא אתי דבור לבטל השליחות והאריך בזה לישוב דברי רבינו ע"ש באורך.

וכאשר ירדוף הקורא בדבריו ז"ל אמ"ת מרגיש דלכאור' סוגיין הויא תיובתיה דהא ר' יוחנן אותוביה אותיב לר"ל מתרומ'. ואיך הפה יכול' לדבר דמוד' ר' יוחנן לר"ל בתרומ'. ויש מי שתירץ דמקש' לי' לר"ל דאמאי אצטריך שינה בתרומ'. ואינו מחוור דהיכא רמיזא שינה.

ובעניותי אפשר לישב בעד הרמב"ם דר"י סבר דלר"ל לא סגי שינה אלא בעי מעש' בעלמא והיינו דמותיב לר"ל דלדידיה שינוי כל דהו לא אצט' למתני אבל מעשה הו"ל למתני ואמטו להכי משני רבא כשקד' וכו' והוא מעש'. והירו' סבר דגם לר"ל סגי בשינוי והרמב"ם פסק כר' יוחנן וכשיטת תלמודא דידן.

א"נ אפשר דלעולם דר' יוחנן סבר לאוקומיה הא דתרומה בשינוי והם דברים שבלב ור"ל לא ידע חדרי לבו ומותיב לריש לקיש לדעת מה בפיו ואפשר דזה עצמו כונת הרב מהר"י קורקוס ז"ל אמנם ק"ק דהו"ל לפרש שיחותיו והוא אחרון ודוק הטב. (ג) ה' כלי המקדש.

(פ"ב דין י"א) הרמב"ם השמיט דין צבור ויחיד דאין יכולין להקטיר במזבח החיצון ומבואר במנחות דף נ'. ומ"ש רבינו הרא"ם סוף פ' תצוה דבריו תמוהים שלכאורה נראין דבריו הפך הסוגיא הנז'.

וכבר השיגוהו להרא"ם וליכא למימר דהרא"ם להוראת שעה וכמו שכבר נדח' קרי לה להך ישובא הרב טירת כסף פ' תצוה. ותו ק' על הרא"ם דאשתמיטתיה דברי רש"י פ' נשא שכ' מלאה.

קטרת לא מצינו קטרת ליחיד ולא על מזבח החיצון אלא זו בלבד והוראה שעה הית' וזה כסוגי' מנחות הנז'. וגם שם כ' הרא"ם ופ' דבריו וסיים אבל בספרי וכו' ושם נמי קשה דדברי רש"י נחל נובע מסוגי' הנז' ומאי מייתי מספרי אלא נר' דאשתמיטתיה לשעה סוגית מנחות.

ומ"ש רש"י פ' תצוה המזבח הזה. הרב נחלת יעקב שנ"ה ופיר"ש ולא נהיר' עיין בדבריו ואתה תחזה.

ונרא' ברור דכונת הכתוב דכתיב עליו ופירוש מ"ש רש"י המזבח הזה היינו לומ' דבחיצון אין לוקין וכמבוא' בסוגיא הנז' דיליף מכאשר צויתך ולא הבא מכלל עשה עשה ודוק. (ד) ה' מלוה פי"ג דין ג'.

כ' ה' מש"ל וז"ל יש מן התימא וכו' ואי בדאיכא ראיא אפי' בשבוע' אינו נוטל כיון דלית לי' מגו וכו' ע"ש איברא דכן נרא' מתשו' הרשב"א שהביא מהר"י קולון שרש צ"ד והרב עדות ביעקב סי' מ"ו דף ק"י ע"ב דמהתם מוכח דכל שאין לו מגו מחזיר המשכון ללוה ונשאת המלו' כמלו' ע"פ.

אכן קשיא לי הדל על הני רבוואתא דהא הרשב"א גופיה בתשו' סי' אלף מ' אמר מר דברי שא הוה סבר הכי ובסוף חזר בו ודן את הדין דאפי' דלית לי' מגו כיון דב"ח קונ' משכון והעדים מעידים שכדין בא לידו הו"ל אידך המע"ה. וק' על הרב מש"ל מאי קאמר כיון דלית לי' מגו אינו יכול ליטול אפי' בשבוע' הא הרשב"א ס"ל דאפי' דלית לי' מגו מהימן.

וכן ק' על מהריק"ו וה' עדות ביעקב דמייתו תשו' הרשב"א קודם חזרה והי' העלמ"ה דהרשב"א גופיה הדר בי', וכן ק' על מרן סי' ע"ב שפסק כסברת הרשב"א דקודם חזר'. ותו ק' על ה' עב"י דהך תשוב' דקודם חזר' דמייתי הויא תיובתיה שהרי המעיין בלבו יבין מתוך תשו' זו דקודם חזרה דלא אמרי' דאין המלו' נאמן כי אם בלית לי' מגו והרב עב"י סמוך ונרא' כשישב דברי הר"מ שהק' בעה"ת סיים וז"ל דבזה אין אנו אומרים יעמוד זה בחפץ וכו' או לפחות וכו' עש"ב.

וקש' דמתשו' הרשב"א שהביא לקמן מוכח דאפי' בעלמא כי לית לי' מגו המשכון בחזר' קאי וא"כ מאי קאמר. ואף לסברת הרשב"א אחר חזרה נרא' דבנדון הרב עב"י מודה הרשב"א דצריך להחזיר המשכון דכל טעמיה דהרשב"א הוא דכיון דבדין בא לידו ב"ח קונ' משכון והכא צ"ל בתירוץ הרב עב"י דאמר לעדים אני הולך למשכן לאלמנ' והלך ומשכנ' שלא בפניה כדי שיבא מ"ש הרמב"ם אח"ך ואם תכפור תשבע וא"כ הו"ל כגזל דכל הנוטל דבר מחבירו שלא מדעתו גזלנא הוי והו"ל כנסכא דר' אבא שהביא הרשב"א ויש לי ראיות ברורות לזה.

הדרן לדבר הרב מש"ל דק' עליו כאמור. ומדין זה דהר"מ מייתו הרב ש"ך והרב ראש יוסף סי' ע"ב ראי' לס' הרשב"א אחר חזר' ע"ש.

עוד ק' על הרב מש"ל במה שתירץ דהר"מ אזיל לשיטתיה וכו' ע"ש ודבריו קשים דהא הרמב"ם שם פ"ב מה' שכירות דין י"ב כ' דבהחזרתי נשבע הסת וכ"כ הה"מ שם. ואעיקרא על מרן בכ"מ שתמה על הה"מ המה ראו כן תמהו הרב לח"מ.

והרב מש"ל גופיה דבהדיא כ' הר"מ שם כדברי הה"מ והגם דהא ל"ק דכבר כתב בב"י סי' פ"ו דלא הי' דין זה בנסחתו ע"ש מ"מ ק' דבכ"מ למיל הביא דברי הטור שכ' בשם הר"מ דנשבע הסת וכתב שכן נרא' ממ"ש לקמן. וא"כ תוך כדי דיבור איך תמה על הה"מ ואיך שיהי' מ"ש הה"מ פ"ו מה' שאלה דהכא שאני דיהיב סימנין על כרחך לומר הכי לישב דברי הר"מ דידיה אדידיה וא"כ מאי קאמר הרב מש"ל (ענין זה מצאתי באמתחתי שכתבתי בקטנותי).

(ה) ה' סנהדרין פי"ט דין כובש נבואתו אינו לוקה. מקשים דהרי אמרו בסנהדרין דף פ"ט דלוק' והתוס' כתבו מכת מרדות.

ולכל הדברות הו"ל להרמב"ם לבאר דטעון מכת מרדות וכן הקש' הרב פרי חדש פ"ט מה' יסודי התור'. וק"ק על הרב לח"מ שדין זה שכ' ואע"ג דאמרו לוקה כבר כתבו התוס' מכת מרדות ע"ש ולא נרגש דאמאי הרמב"ם לא כתב דמכין אותו מכת מרדות.

ואפשר לישב בעד הרמב"ם דהאי דתני תנא קמיה דר"ח אתי כר"י דלאו שאין בו מעש' לוקין עליו כמ"ש במכות דף כ"ב דתני תנא קמיה דר"ח וא"ל מאן דאכיל תמרי כסוגיין

ומפרש דאתי כר"י. וכי תימא דלא כתיב ביה לאו דע דר"י סבר בפסחים דף מ"ב דלאמר ברישא אהני ללאו וה"נ כתיב לאמר אלא דאין לאמר זה דומה לאינך דכתיב גבי ישראל ככל אשר שאלת מעם ה' אלהיך לאמר לא אוסיף ואפשר דאם אינו ענין לזה תנהו ענין לדברים שבפרש' וא"כ אנן לא קי"ל הכי ואינו מכת מרדות.

אלא הוא ר' יהודה כאידך דתני האי תנא קמיה דר"ח. ור"ח בסוגיין אמר אלא מאן דאכיל תמרי בארבי לא לקי ותו לא כסוגיית מכות.

אלא דהש"ס פריך מאן מתרי להאי תנא ולא קי"ל הכי. ועיין בתשובות הרב מהר"ש בן הרשב"ץ ז"ל סי' תר"י ובס' המשובח יד מלאכי הנדפס מחדש ודוק הטב כי קצרתי וק"ל.

סי' נ' שאלה אמר הריני נזיר כשיהיה לי בן או בת וילדה אשתו טומטום מהו. תשובה דבר זה רבינו הגדול אמרו גאון עזנו הר' משנה למלך פ"ב מה' נזירות דין י"ז שהרב ז"ל נסתפק בזה וע"ש צדדי הספק.

וזה שנים רבות ששמעתי שהרב הכולל כמה"ר שבתי הלוי ז"ל אחד מרבני קושט' יע"א הביא ראיה ממשנתנו פ"ב דבכורים דתנן הכותב חיתו ובהמתו לא כתב לו את הכוי וה"ה הכא אע"ג דהטומטום הוא זכר או נקבה אינו נזיר דבן או בת ודאין קאמר כי היכי דהתם חיה ובהמה ודאין קאמר זו היא ראית הרב הנז'.

ויש דוחין דשאני התם דאינו עתיד להתברר ולעולם הוי ספק אמטו להכי אמרינן לא כתב את הכוי משא"כ כאן דאפשר דיקרע ויודע מה הוא אכתי הנה מקום להסתפק בילדה טומטום אי הוי נזיר מאחר שאמר כשיהיה לי בן או בת וזה בן או בת ע"כ שמעתי. ועוד אפשר לדחות דשאני התם דהכותב חיתו ובהמתו יודע הוא שיש לו כוי וכיון שהוא מצוי אצלו ודעתי עילויה הו"ל לפרש גם את הכוי שלא נבין דחיה ובהמ' ודאין קאמר ומדלא פירש יש מקום לומר דכן הוא אמת דנתכוון לחיה ובהמה דאין ואין הכוי בכלל אבל בהא דטומטו' כיון דרובא דעלמ' בנים ובנות ודאין יולדו להם לא ס"ד דטומטום יולד לו דהוא מיעוט' ודמיעוט' דלא שכיח ולכך לא פירש והשת' יש לצדד דכי אמר בן או בת ביום הולדת טומטום הרי הוא נזיר ממ"נ.

ותו אני תמיה על הרב מהר"ש הלוי ורבנן דעמ' היכי פשיט' להו דכותב חיתו ובהמתו דתנן היינו שכתב שניהם ומייתי ראיה הרב מהר"ש הנז' מינה ויש שדחו ראיתו כאמור. והרי הרמב"ם בפ"י המשנה כתב חיתו ובהמתו היינו או בהמתו ע"ש ומוכח דאם כתב שניהם חיתו ובהמתו כתב את הכוי וכמ"ש רבינו עובדיה בפירושו לדעת הרמב"ם וכ"כ הרב שדה יהושע לדעת הרמב"ם וכן כתבו קצת מהראשונים בנדרים על דף י"ח ע"ש ויש בזה אריכות דברים.

ונראה להביא ראיה לנ"ד ממ"ש הרמב"ם פ"ח דזכיה ובח"מ סי' רנ"ב דין כ"ז אם ילדה אשתי זכר מאתים נקבה ק' ילדה טומטום יטול הפחות גם מהר"מ פ"ג דחגיג' בדין הקהל ובה' אסורי מזבח וצ"ל דברי התוס' בנזיר ועיין תשובת הרא"ש כלל פ"א סימן ב' והובא בח"מ. גם יש להביא ראיה דתנן פ"ב דנזיר הריני נזיר כשיהי' לי בן נולד לו בן הרי זה נזיר בת טומטום ואנדרוגינוס אין זה נזיר ואתמר בירושלמי בת לא צריכא טומטום ואנדרוגינוס צריכ'.

ואם איתא טומטום ואנדרוגינוס אינו בכלל כן או בת לתני תנא הכא האומר הריני נזיר כשיהיה לי בת וילדה בן הרי זה נזיר טומטום ואנדרוגינוס אינו נזיר והיו כל החלוקות נצרכות מאד. ואם הדין הוא דאומר בת וילדה בן אינו נזיר ליתני בן טומטום ואנדרוגינוס אינו נזיר אלא מוכח לפום ריהט' דבאומר בת וילדה טומטום הרי זה נזיר וצ"י בבבלי.

ובריש ערכין ממעט טומטום מדכתיב הזכר בהא דמשמע ודאי. ועיין בתוס' בבכורות דף מ"ב ובלקוטי הרב בצלאל כ"י שם ונדה דף כ"ח ע"ב ועוד נרא' לפום ריהט' להביא ראיה לספק הנז' מהא דאמרינן בחולין דף כ"ג ע"א האומר הרי עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס ובעי אליב' דבר פדא דאמרינן מייתי ומתנה מי אמרינן איל וכבש מתנה בכריה לא מתני ולצד זה יצא ידי נדרו כמו שפירש"י דכיון דלאו בריה הוא יוצא ידי נדרו ממה נפשך דהא או כבש או איל הוא ע"ש.

וה"ה בנ"ד דכיון דאמר כשיהי' לי בן או בת הגם שילדה טומטום נזיר דממ"נ בן או בת הוא ודע שצריך להתישב בכל הסוגיות הרמוזים לעיל ואביזרייהו ודברי הראשונים עלייהו והיו הדברים האלה לזכרון הוא ברחמיו יאיר עינינו בתורתו הקדושה תורת חיים. הקדמת המחבר איתא במסכת עירובין (דף נ"ד ע"ב) מאי דכתיב אילת אהבים ויעלת חן למה נמשלו ד"ת לאילת לומר מה אילה זו וכו' ויעלת חן ללמדך שמעלת חן על לומדיה דדיה ירווך בכל עת מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב אף ד"ת כל זמן שאדם הונה בהם מוצא בהם טעם ובמדרש אמרינן מה אילה זו אבריה צפופין וכ"ז שאדם רואה אותה נראית לו כחדשה כך ד"ת יהיו כחדשים ובילקוט משלי אמרינן דדיה ירווך בכל עת שלא תאמר אשתקד שמענו אותה שנאמר אל תבוז כי זקנה אמך ואם אמרתם כך אף אני יכול לאמר לכם למה אתם קוראים שמע פעמים ביום למה אתם מתפללים שלשה פעמים ביום שמא אתם מחדשין דבר אם הלעגתם כד"ת אף אני איני שומע תפלתכם שנאמר מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה ע"כ.

לכן אתם אחי בית ישראל עם קדוש וטהור. אם בד"ת הנאמרים כבר בדאשתקד אמרו חז"ל כך בחדושי תורה שלא נאמרו כדאשתקד אעכו"כ.

לכן אחי ועמי אל יהיה לכם למשא שהטרחתי אליכם אשתקד בחיבורי מגדל דוד ועכשיו בחיבורי הזה. כי ת"ל חיבור חדש הוא ונחמד מאד בחדושים יקרים ונעימים ואם סוחר הנכנס לקרתא בסחורה חדשה קפיץ עילוו זביני ק"ו בד"ת דאיתא בירושלמי (פ"א דפאה) ר' ברכיה ור"ח דכפר דחומין חד אמר אפילו כל העולם כולו אינו שוה לדבר אחד מן התורה וחד אמר אפילו כל מצותיה של תורה אינן שוות לדבר אחד מן התורה וכו' ארטבין שלח לרבינו הקדוש חד מרגלי טבא מטימיטין א"ל שלח לי מילא דטבא דכוותיה שלח ליה חדא מזוזה א"ל מה אנא שלחי לך מילה דלית לה טימא ואת שלחית לי מילה דשוי חד פולר.

א"ל חפציך וחפצי לא ישוו בה ולא עוד אלא דאת שלחית לי מילה דאנא מנטר לה ואנא שלחית לך מילה דאת דמך והיא מנטרה לך דכתיב בהתהלכך תנחה אותך ונו' והאי קרא דבהתהלכך תנחה קאי על דברי תורה כמו שדרשו חז"ל בהתהלכך תנחה אותך בעולם הזה בשכבך תשמור עליך בקבר והקיצות היא תשיחך לעולם הכא.

ורבינו הקדוש ענה לארמבון בהאי קרא על מזוזה. ודריש להאי קרא גם על קיום המצות וקאמר ליה דאת דמך כלומר בקבר והיא מנטרא לך וק"ו למחזיקי תורה שעליהם דרשו רבותינו ז"ל ובפ"ג דסוטה) כירושלמי ואמר ר' חנה ר' ירמיה כשם ר' ה' עתיד הקב"ה לעשות צל לבעלי מצות בצילן של בעלי תורה מ"ט כי בצל החכמה כצל הכסף ואומר עין חיים היא למחזיקים בה ע"כ: והנה זה כמה שנתתי אל לבי לחבר ספר פי' על הירושלמי כי הנהו סתום והתום וסגור ומסוגר כאלף עזקאין אכן לא מלאתי את לבי לזה כי כל מי שלא מילא כריסו עדיין בהש"ס הזה ואינו בקי בו בכל הסוגיות מגשש בו כעור קיר.

כי אי אפשר ללמוד סוגיא המורה בהש"ס הזה ולהעמידה על תלה כי אם במילף מקום ממקום וההיא ילפא מן הדא והדא ילפי מן ההיא דא ודא הדא היא וכמו שדרשו חז"ל כהאי ש"ם ירושלמי (בפ"ג דר"ה) תני בשם ר' נחמיה מאי דכתיב היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה ד"ת עניים הן במקומן ועשירים במקום אחר ומי שחוא בעל ירושלמי אמיתי רואה בעיניו האיך דבריהן כגחלי אש והאיך הירושלמי נדרש לזה לכן כ"ז שלא היתי בקי בש"ס ירושלמי מנעתי את עצמי ומשכתי את ידי מן המלאכה הזו רק עתה ת"ל אשר יגעתי בהש"ס הזה כמה שנים ולא נתתי שנת לעיני לעפעפי תנומה עד שזכיתי ת"ל להיות בקי בהש"ס ירושלמי ואוכל בע"ה להיות גושא ונותן בו ואמרתי בלבי עתה הגיע העת והעונה לעשות חיבור על הש"ס ירושלמי: והנה בפתחי בס' זרעים ראיתי שזה אין בכחי ואין בכיסי להביא לבית הדפוס אף חיבור על סדר א' כי שערתי שלערך אלף דפים ועוד יותר יעלה על סדר אחד ואין בכחי להוציא מכח אל הפועל בהוצאה המרובה הזו וחשבתי בלבי לסדר על כל הש"ס ולהניחם עדיין ככתובים אצלי ולא להוציאם לאור עולם עד עת וזמן אחרי כן נחמתי מי יודע מה יולד יום כמאמר הכתוב רבות מחשבות בלב איש ומי יודע אם יתקיים מחשבתי ואם אזכה לדבר גדול כזה.

ע"כ אמרתי מה שיש בידיך לעשות בכחך עשה לכן הסכמתי לחבר לע"ע חיבור לכל הפחות על מס' אחת ובהמשך הזמן שיזכני ה' אחבר על כל שיטות הש"ס הזה אי"ה וכן הורו לנו חכמינו ז"ל בלימוד התורה לקבוץ על יד כדאיתא במס' ע"ז (דף י"ט ע"א) אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא מאי דכתיב הון מהכל ימעט וקובץ על יד ירבה אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט ואם קובין על יד ירבה וכו' אמר ר"נ בר יצחק אנא עבידתה וקיים בידי ע"כ: ומפני שהוא רק על מס' אחת אמרתי לחבר תחלה על מס' הלה ועל הרא"ש ז"ל מפני שהלכות אלו נדרשים גם לזמן הזה ועכ"ז כשהתחלתי לסדר על מכ' הלה ראיתי שגם על מס' אחת לא יספיקו הוצאות הדפוס כי ת"ל ככח החריפות שזכני ה' ית"ש הוצרכתי להדפיס על מס' חלה ספר מן ב' מאות דפים ע"כ בכמה וכמה מקומות נשאר בלבי ולא הוצאתים לאור עולם וגם באותן השיטות אשר הבאתי בחיבורי הזה נשאר בלבי כמה חדושים שלא הוצאתים לאור מפני הוצאות הדפים וזהו שכתבתי בפנים כמה פעמים מפני הטעם המבואר בהקדמה קצרתי ואתה הקורא היקר אם תמצא כמה ענינים שיהיו לתמהון בעיניך למה דילגתי ענין חמור כזה ע"ז אשיבך שכמה ענינים תמצא בתוך השיטות שנתבאר גם הענין הזה: ועתה מודה אני לפניך יוצרי ובוראי אשר עשית חסד עמדי להוציא לאור חיבורי השני כי גדול מעל

שמים חסדך בקהל עם אשירה עוזך כן תקוטי רק לך לבדך להיטיב עמדי כל הימים מתחת ידך הפתוחה והרווחה בתוך כל עמך ישראל קדושים וטהורים ותחזנה עינינו קרית חנה דוד כשובך דציון ולירושלים ברחמים רבים אמן: מסכת חלה פרק ראשון חמשה דברים חייבים בחלה כו' כתיב והיה באכלכם מלחם וגו' יכול יהא כל הדברים חייבים בחלה וכו' מלחם וכו' ת"ל ראשית עריסותיכם ריבה וריבה הכל ר' יוסי בשם ר"ש וכו'.

לפי פירוש המפרשים ופ"מ ז"ל שהוא קושיא בלי תירוץ ועיין בשנו"א דהגר"א ז"ל גרים ת"ל מלחם הארץ כלומר דלחם סתם שכתב בתורה הוא חמשה מינין: שיטה דגרירה תמן תנינן תפוח שריסקו ונתנו לתוך העיסה וחמיצה הרי זה אסורה תני ר' יוסי אומר מותר כו' ר' יוסי כדעתו כמה דו אמר תמן אין תבשילו תבשיל ברור וכן הוא אומר הכא אין חימוצו חימוץ ברור וכמה דאת אמר אין לך בא לידי חמץ ומצה אלא חמשת המינין בלבד ודכוותי אין לך מגרר עם כולן אלא חמשת המינין בלבד ר' הילא בשם רשב"ל לא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם האורז בלבד: והירושלמי הזה מובא בפוסקים הראשונים רבותינו נוחי נפש וכו' הב"י בשם הרשב"א ז"ל דדוקא באורז אמרינן דנגרר אחר החיטים אבל שאר המינין לא כמו דאיתא בירושלמי פ"ק דחלה ר' הילא בשם רשב"ל והיינו הירושלמי הזה עי' בב"י ס' שכ"ד.

ועיין בש"ך ז"ל ביו"ד ס' שכ"ד ס"ק י"ז וז"ל דאורז גריר אחר החיטים וכ"כ העט"ז ולפ"ז משמע בחיטין ואורז אזלינן בחר טעם וכמ"ש הרשב"א ז"ל אבל מהטור משמע בהדיא דה"ה לכל מיני דגן וכן משמע באשר"י ז"ל דתלה הטעם משום דטעם כעיקר דאורייתא עכ"ל הש"ך ז"ל. והנה לכאורה צ"ב הדין שמעתא א' קשה לי מאי המשך הסוגיא הזאת הכא הו"ל למסדר הגמ' לקבוע בדוכתי' בפרק ג' הלכה ה' על הדא מתניתין דהעושה עיסה מן החיטין ומן האורז הו"ל לקבוע הך שמעתתא כמה דאת אמר אין לך בא לידי מצה וחמץ אלא ה' מינין ודכוותי אין לך מגרר עם כולן אלא חמשה מינין והגם דכן דרך הירושלמי לקבוע אגב גררא סוגיות כפולות בכמה מקומות עצמו מספר מ"מ העיקר קבעינן בדוכתי' וע"י גררא הוקבע ג"כ במקום אחר: אבל הכא בסוגיא דגרירה לא קבע הגמ' לכל עיקר הסוגיא במקומה כי אם בדף הראשון דמסכת חלה.

ומאי המשך הוא כלל הכא לסוגיא דתפוח. ועוד קשה לדעת הטור ז"ל דס"ל דאף כל ה' מיני דגן מגרר האיך פליג על הירושלמי הנ"ל דהוי מימרא דר' הילא בשם רשב"ל דלא שנינו אלא חיטים ואורז דווקא ג' קשה לי לכאורה להבין דברי הש"ך ז"ל דמסיק דכן משמע באשר"י ז"ל דתלה הטעם משום דטעם כעיקר דאורייתא והבין מתוך הרא"ש ז"ל דס"ל להלכה דלא בעינן דווקא חיטין עם אורז אלא ה"ה לכל חמשה מינין דלא כהירושלמי הנ"ל והרי בהרא"ש ז"ל הלכות חלה אחר שכ' לתרץ קושית הרמב"ן ז"ל דמקשה הא ליכא כזית בכדי אכילת פרס מתרץ הרא"ש ז"ל שם דטעם כעיקר בשאינו מינו דאורייתא וכיון שנתנו החיטים טעם באורז הפך הטעם את האורז להיות כמוהו כמו חטה וקרינן בי' טעמו וממשו חטה ומייתי הרא"ש ז"ל ראי' מפרק התערובת ק ע"א) מתיב רבא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה ואדם

יוצא בה ידי חובתו בפסח ואע"ג דרובא אורז ומשני אלא מין במינו בטעמו וכו' א"ו הטעם עושה אותו כממש וההיא דטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו דמס' ע"ז (דף ס"ז) פ"א ר"ת ז"ל דאיירי במינו והר"ר חיים ז"ל פירש טעמו וממשו כשיש כזית בכדי אכילת פרס ואז נהפך כולו חיטים והירושלמי שפירש הטעם משום גרירה משום דהוה קשה ל"א נהי דאזלינן בתר טעם וחשיב כולו חיטין מ"מ כיון דרובא אורז אין בא לידי חימוץ והאיך יוצא בה משום מצה ולכך הוצרך לפרש טעם החטה גורר את האורז וגורם לבא לידי חימוץ עכ"ל הרא"ש ז"ל שם עיי"ש היטב הרי לפנינו דהרא"ש ז"ל לא מחלק בין התלמודים אלא דהירושלמי והבבלי שניהן בסגנון אחד ס"ל דטכ"ע דאורייתא ומ"מ בעי הירושלמי לטעמא דגרירה משום דקשה ל"א נהי דאזלינן בתר טעמא ונחשב האורז כחיטין מ"מ הא אין בא לידי חימוץ ע"ז מחדש הירושלמי הענין דגרירה כלומר דהחיטין מחמיץ גם להאורז ובא גם האורז לידי חימוץ עיי"ש: וא"כ לפ"ז לא נדחית מימרא דר' הילא בשם רשב"ל דלא שנינו אלא חיטים ואורז דווקא דהכי קים להו לרבנן וא"כ צ"ב לכאורה מנין לאדונינו הש"ך ז"ל ללמוד מתוך דברי הרא"ש ז"ל דין חדש דכיון דטעמכעיקר דאורייתא ע"כ לאו דווקא חיטים ואורז ולא בעינן הסברא דגרירה אלא משום טעם כעיקר הא הרא"ש ז"ל מרכיב להו בהדדי דהגם דטעם כעיקר דאורייתא מ"מ בעינן הסברא דגרירה דאל"ה לאו לחם הוא דאפילו האורז הוי כמו חיטים הא מ"מ אינו מחמיץ וע"כ מצריכין לסברא דגרירה ועוד קשה לי דבתר הך סוגיא קבע הגמ' לסוגיא דחדש משום דבמתניתין תנן ה' דברים חייבים בחלה ואסורין בחדש איבעיא לי לירושלמי מהו שיהא חייבין על קלי שלו משום חדש אר"ז כתיב ולחם וקלי וקרמל וגו' את שחייבין על לחם שלו משום חדש חייבין על קלי שלו משום חדש את שאין חייבין על לחם שלו משום חדש אין חייבין על קלי שלו משום חדש ע"כ ואח"כ חוזר הגמ' עוד לדיני חלה ר"י בעי קומי ר"ז ארבעת קבין וכו' וזהו לענין חלה והולך הסוגיא כולה באריכות עד דמסיים לענין חלה והתחיל אח"כ להמתניתין ואסורים בחדש והולך הסוגיא באריכות לדיני חדש עד מתניתין השני וצ"ב למה הענין של קלי נקט לה באמצע בין דיני חלה: ועוד קשה לכאורה על מימרא דר' הילא בשם רשב"ל לא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החיטים בלבד וקשה לכאורה דגרסינן לקמן (פ"ג הלכה ה') אמר ר' הילא בין כרבנן דהכא ובין כרבנן דתמן אמרין עד שיהא רובא דגן וטעמו דגן ר"ה אמר טעמא דגן אע"פ שאין רובו דגן מתניתא פליגא על רב הונא עירב בה שאר מינים עד שיהא רובא דגן וטעמו דגן פתר לה במינים אחרים ע"כ וא"כ בשלמא לר"ה שפיר ניחא דאיכא נפ"מ בין חיטים ואורז לשאר מינים אבל לר' הילא דס"ל דגם בחיטים ואורז בעינן טעמא ורובא דגן וגם בשאר מינים נמי מהני רובא וטעמא דגן דהא מתניתא מפורשת היא ולא מחלקינן אליבא דר' הילא בין חיטים ואורז לשאר מינים א"כ האיך קאמר הכא ר' הילא בשם רשב"ל דלא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החיטים בלבד וקשה הא לדידי' לאו דווקא הוא בין חיטים ואורז לשאר מינים וא"כ למה מחדש הכא דדווקא חיטים ואורז נקט התנא בשלמא לר"ה שפיר נוכל לדייק דלא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטין ומן האורז והני מיני דווקא אבל שאר מינים השנויין בכרייתא עירב בה שאר מינים התם בעינן רובא דגן אבל מה ששנינו חיטים ואורז הוא דווקא דבחיטים ואורז לא בעינן רק

טעמא דגן לחוד כדאיתא בירושלמי אליבא דר"ה וכמו שפירש הפ"מ ז"ל אבל לר' הילא גופי' דלא מחלק בין חיטים ואורז לשאר מינין קשה האיך קאמר הכא בשם רשב"ל לא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז ואינו מגרר אלא עם החיטין בלבד וזה דוחק בכ"מ לשנויי הא דידי' והא דרבי' כי אם במקום שתירץ הגמ' בעצמו באופן דלית לי' תירוץ אחר משני הא דידי' והא דרבי' עיין מס' ב"ק (דף ל' ע"א) וגם דוחק למימר דר' הילא אינו מחלק בין אורז לשאר מינים אלא בין חיטים לשאר חמשה ס מינין וכדמשמע קצת במה דמסיק ואינו נגרר אלא עם החיטים בלבד ואינו מסיים חיטים ואורז בלבד א"כ לפ"ז ס"ל דאינו חלוק רק חיטים משאר חמשה מינים דחיטים מגרר הכל אפילו שאר מינים אבל משאר חמשה מינים אינו מגרר.

ז"א חדא דזה דוחק גדול דמנ"ל לר' הילא לחלק כן כיון דמדייק מן המשנה דלא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז וזה הוי דווקא א"כ מנ"ל למימר דחיטים דווקא ואורז לאו דווקא ועוד הרי הרשב"א ז"ל כתב בהדיא דדווקא באורז אמרו כן ולא בשאר מינים כדאיתא בירושלמי עכ"ל אלמא דמפרש בפשיטות דכוונת ר' הילא דאורז וחיטים הוי דווקא א"כ נתעורר קושיתנו מר' הילא על ר' הילא: ונראה לפענ"ד לברר ולפרש הירושלמי בטוב טעם ודעת בעזר יוצרי המלמד לאדם דעת.

ובזה יתבאר היטב גם הירושלמי מן דר"י בעי קומי ר"ז ארבעת קבין דהוא קשה להבין מאד והנהו מן המקומות החמורים בירושלמי ולפי דרכינו אי"ה יתבאר היטב כשמלה חדשה דמייתי הגמ' הסוגיא דתפוח ומסיק כמה דר"י אמר תמן אין תבשילו תבשיל ברור כן הוא אומר הכא אין חימוצו חימוץ ברור והנה בירושלמי איכא ב' אוקימתות על הדא דמצריך התנא חמשה מינין אוקימתא אחת דלחם הארץ משמע מחמשה מינין דסתם לחם הארץ הוי מחמשה מינין ואוקימתא ב' דגמרינן ג"ש מלחם מצה דהתם בוודאי קפיד הקרא שיהא בא לידי מצה ולידי חמץ אף הכא אינו נקרא לחם אלא דבר שהוא בא לידי מצה ולידי חמץ ומכיון דמסיק דחימוץ של התפוח הגם דהוא נמי מחמץ להעיסה מ"מ אין זה חימוץ ברור ע"כ מסיק וכמה דאת אמר אין לך בא לידי מצה וחמץ אלא חמשת המינין בלבד אבל שאר המינין אין באים לידי חמץ ומצה אלא דע"י גרירה קי"ל דאף שאר המינין נחמצין דזה הוי הסברא דגרירה כמו שכ' הרא"ש ז"ל והרמב"ן ז"ל עיין שם על זה מסיק ודכוותי' אין לך מגרר עם כולן אלא חיטים ושעורין בלבד כלומר הגם דכל חמשה מינין מחמיצין ומגררין לכל המינים שבעולם אבל לא הוי חימוץ ברור ולעולם ס"ל להגמרא דאף כל חמשה מינין יכולין להחמיץ אבל אין חימוצן חימוץ ברור כמו תפוח שמחמץ להעיסה אין חימוצו חימוץ ברור וע"ז פליג ר' הילא בשם רשב"ל דלא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החיטים בלבד כלומר דס"ל דאף דשאר החמשה מינין שמחמיצין בעצמם וגם מחמיצין לשאר מינים אבל מ"מ אינו נגרר אלא עם החיטין משום דחיטין מחמיץ לאורז חימוץ ברור אבל שאר חמשה מינין אפילו שעורין אינן אלא שהם בעצמם נתחמיצין חימוץ ברור אבל לשאר המינין אינן מחמיצין חימוץ ברור ע"כ אינו נגרר אלא עם החיטין דהוי חימוץ ברור ולא דס"ל לר' הילא דשאר חמשה מינין אינן מחמיצין כלל לשאר מינין ז"א אלא דלעולם מחמיצין אבל אין חימוצן חימוץ ברור כמותפוח היוצא מדברינו דר' הילא חידש נן דשאר חמשה מינין מלבד חיטים אין מחמיצין לשאר מינין חימוץ ברור כי אם חימוץ

שאינו ברור אבל חימוץ שאינו ברור עכ"פ מחמיצין: וע"כ נחא מה שקבעו הגמ' הכא להך סוגיא ולא במקומה (לקמן פ"ג) ומאי המשך הוא למתניתין דתפוח משום דלדברינו לעולם ס"ל לר' הילא דע"כ כל החמשה מינין מחמיצין לשאר מינין אלא דאין חימוצם חימוץ ברור כמו תפוח ומאי דקבע הכל אמתניתין דתפוח וגם העושה עיסה מן החיטים ומן האורז דיני דגרירה הכא משום דכל עיקר הטעם דר' הילא בשם רשב"ל דס"ל לחיטים ואורז דווקא הוא משום דס"ל הסברא דגרירה משום דהוא מחמיץ לכל העיסה וגם האורז בא לידי חימוץ ע"י גרירה ע"כ גם האורז מחויב בחלה וזה דווקא לפום הך טעמא דמצריך התנא לחמשה מינין משום דגמרינן לחם מלחם דפסח דבעינן שיבוא לידי חימוץ וכל עיקר פטור דשאר מינין משום דאינן באין לידי מצה ולידי חמץ וע"כ לפ"ז מה ששנינו העושה עיסה מן החיטים ומן האורז דחייב בחלה הוא משום גרירה דהאורז נמי נתחמץ וע"ז מחדש ר' הילא דדווקא אורז עם חיטין בא לידי חימוץ ברור.

אבל לפי דס"ל מעיקרא דמלחם הארץ משמעות סתם לחם הארץ חמשה מינין דמחמץ לאחרים ושאר מינין פטורין דאינן בכלל לחם הארץ לפ"ז אין כאן מקום לסברת גרירה דאפילו אם מחמץ גם לאורז מ"מ מה בכך הא אינו פטור משום שאינו מחמץ אלא דאינו בכלל לחם הארץ וגם אולי לפ"ז אין חילוק בין חיטים ואורז לשאר מינין ע"כ שפיר קבעו הכא הך סוגיא בתר דמסיים להטעם דאינו בא לידי מצה וחמץ.

א"נ אליבא טעם הראשון של לחם הארץ נמי שייך הסברא דגרירה כמו שכתב הרמב"ן ז"ל דאע"ג דעיסת אורז לאו לחם הוא מיהו כי מעריב ליה בהדי דגן ואית בי' טעם דגן גזרו לעשות הכל לחם להתחייב בחלה. וקסברי בני א"י דהאי דינא ליתא בכוסמין ובשיכולת שועל ובשיפון אלא בחיטים ושעורין לבד שגוררין מפני שדרך עיסה שנו ודרכן של בני אדם לעשות עיסה משאר המינין עמהם עכ"ל ע"כ כל עיקר הטעם דתנינן גרירה גבי חלה הוא משום אלו ב' הטעמים הנ"ל או משום לחם או משום שאינו בא לידי מצה ולידי חמץ.

ע"כ קבע הגמ' הכא בתר הני ב' טעמים הנ"ל: ומה דקשה לן מר' הילא אר' הילא (דפ"ג) וגם קושיתינו על הש"ך ז"ל דמנ"ל למידק מן הרא"ש ז"ל האי דינא דלאו דווקא חיטים ואורז דה"ה כל המינים משום דתלי טעמא בטעם כעיקר והרי הרא"ש ז"ל כתב דאפילו לפי שיטת הש"ס דילן משום טעם כעיקר מ"מ מצריכין לסברת הירושלמי משום גרירה דאל"כ קשה נהי דטעם כעיקר והוי האורז כמו חיטין מ"מ הא אינו מחמיץ ולו אפילו דנקרא עכשיו חיטים משום הטכע"ק מ"מ אפילו חיטין גופא אי אינן באין לידי חימוץ לאו לחם הוא דאנן קפדינן דווקא על בא לידי מצה וחמץ ע"כ מצריכין הסברא דגרירה.

נראה לפענ"ד דהרא"ש ז"ל לא כתב כן דבעינן נמי הסברא דגרירה היינו דווקא לענין מצה כדמשמע מלשונו שכ' ונהי דאזלינן בתר טעם וחשיב כולו חיטין מ"מ כיון דרובא אורז אין בא לידי חימוץ והאיך יוצא בה משום מצה. ולכך הוצרך וכו' משמע מלשונו דאי לאו הסברא דגרירה לא הוי קשה לן רק על מצה אבל לא הוי קשה לן על חלה האיך נקרא לחם לענין חלה הא לא בא לידי מצה וחמץ וכ"כ המעדני יו"ט ז"ל בהדיא בס' קמ"א דאע"ג דחשיב כולו חיטין וחייבת בחלה מ"מ כיון דרובא אורז אין בא לידי חימוץ והאיך יוצא בה משום מצה עיי"ש הרי דכל עיקר הטעם דבעינן בירושלמי הסברא

דגריירה הוא דוקא משום מצה ולא משום חלה וטעמא דהדין מילתא הגם דלכאורה דין דחלה ומצה שוין דבשניהן בעינן שיבוא לידי מצה ולידי חמץ דהא גמרינן ג"ש לחם לחם מפסח דכמו בפסח בעינן לחם שיבוא לידי חמץ ומצה כן גבי חלה בעינן לחם שיבוא לידי חמץ ומצה מ"מ לא דמי זל"ז דבפסח דכתב רחמנא לא תאכל חמץ וגו' תאכל מצות והקפיד הכתוב דווקא על מצה שיבוא לידי חמץ ומצה ע"כ בעינן דווקא בעיסה זו שהוא אוכל לשם מצה שתהא ראוי לבוא לידי חמץ ומצה אבל אם העיסה זו שאוכל אינו בא לידי חמץ ומצה לא נפיק בה ידי חובת מצה כמו דגרסינן במס' פסחים (דף ל"ה ע"ב) גבי טבל ת"ל לא תאכל וגו' כל שאיסורו משום בל תאכל חמץ וגו' וכן הקשה המג"א ז"ל באו"ח ס' תע"ג על מצה עשירה של מי פירות הא אינו בא לידי חמץ עיי"ש וכ"כ הרב המגיד ז"ל בפ"ו מהלכות חמץ ומצה ולא אמרינן מאי איכפית לן הא מ"מ הוי ממין הבא לידי חימוץ ומאי איכפית לן מה שהעיסה הזאת אינו בא לידי חימוץ ז"א אלא דע"כ קפדינן שהעיסה הזאת שאוכל לשם מצה תהי' ראוי לבוא לידי מצה וחמץ כיון דבהדיא כ"ר לא תאכל עליו וגו' תאכל מצות ע"כ אם העיסה הזאת אינו ראוי לבוא לידי חימוץ לא נפיק בה אבל גבי חלה דלא כתב רחמנא בהדיא שיהיה ראוי לבוא לידי חמץ ולידי מצה אלא גמרינן מג"ש דלחם לחם כלומר דלא נקרא לחם עד שיהא ראוי לבוא לידי חמץ ומצה כמו גבי פסח.

אבל אי בא מהמין שראוי לבוא לידי חמץ ומצה שפיר דמי ונקרא לחם דהא הכא לא קפיד רחמנא שיהא ראוי לבוא לידי חמץ. אלא קפיד רחמנא דיהא נקר לחם ומכיון דמינו בא לידי חמץ ומצה נקרא לחם.

בשלמא גבי מצה הגם דנקרא לחם מפני המין הא מ"מ אינו בא לידי חמץ ומצה והקרא קפיד דווקא שיהא ראוי לבוא לידי חמץ ומצה אבל הכא גבי חלה דקפיד רחמנא אלחם וכיון דבא ממין הבא לידי חמוץ שפיר נקרא לחם וזה החילוק בין מצה לחלה דבמצה לא קפיד רחמנא אלחם לבד אלא אף על חמץ ומצה דתנאי אחריתי הוא בדיני מצה ולא משום לתא דלחם אבל גבי חלה קפיד רחמנא אלחם לבד וכיון דבא ממין הבא לידי חימוץ שפיר נקרא לחם ע"כ שפיר כ' הרא"ש ז"ל דאפילו להך טעמא דטכע"ק מ"מ בעינן גבי מצה הסברא דגריירה דאי לאו הכי הגם דהאורז חשיב כמו חיטין מ"מ הא לא בא לידי חמץ והאיך יוצא ידי מצה דאפילו בחיטין ממש אי לא בא לידי חמץ כגון במי פירות לא נפיק נמי ידי חובתו כמו שכתבתי בשם המג"א ז"ל ע"כ שפיר צריכין להסברא דגריירה דהאורז נתחמץ ג"כ אבל לגבי חלה לא צריכין כלל להסברא דגריירה ודי בהסברא של טעכ"ק כיון דהאורז חשיב כמו חיטין ואע"פ שאינו בא לידי חמץ מ"מ נקרא לחם כיון דהוי ממין הבא לידי חמץ כיון דנקרא חיטים לא איכפית לן במה דהעיסה הזאת אינו בא לידי חימוץ: ודבר זה הוא ירושלמי מפורש במכילתין בסוגיא דידן דעסקינן בי' ר"י בעי קומי ר"ז ארבעת קבין בפני עצמן וכאשר ע"י דברינו יתפרש ויהי' קילורין לעינים בע"ה יתברך וז"ל הירושלמי ר"י בעי קומי ר"ז ארבעת קבין בפני עצמן וחיצו וארבעת קבין בפני עצמן ועירבו הרי בשעת חיובן לבוא לידי מצה וחמץ אתיא דר"י כר"י ודר' יוסי כר"ז אתיא דר' יונה כר' ירמיה כמה דר"י אמר עד שיהא קרוי לחם כן ר' יונה אמר עד שיהא קרוי לחם ואתיא דר' יוסי כר"ז כמה דר"ז אמר מינו קרוי לחם

כן ר' יוסי אמר מינו קרוי לחם אתיא דר' יוסי כר' הילא אע"ג דו פליג עילו ע"כ והנה הירושלמי הזה סתום וחתום.

והפ"מ זי"ע פירש דאיבעיא דר' ירמיה ארבעת קבין בפני עצמן וחמיצן ה"פ דעשה עיסה משני קבין של חמשת המינין ועשה עוד עיסה משני קבין של שאר מינין ועירבן ונתחמצו ע"י תערובת וארבעת קבין בפני עצמן ועירבן ה"פ שעשה מתחילה הד' קבין בפני עצמן דהיינו קביים. מחמשת המינין וקביים משאר המינין ואח"כ עירבן מהו שיתחייב ליטול חלה מכל הד' קבין הואיל ויש בה שיעור חיוב חלה מחמשת המינין ודבר זה דחוק שאין הלשון סובל זה הפירוש ומאי נפ"מ בין אם עירבן מתחילה קודם שנתחמצו לעירבן אחר שנתחמצו הרי בשעת חיובן לבוא לידי מצה וחמץ פירש ז"ל דה"פ דזה הוי תשובת ר"ז לר' ירמיה דפשיט ליה שהכל נתחייב בחלה מכיון דבשעת חיובן והוא גלגול העיסה ראויין הן לבוא לידי מצה ולידי חמץ כלומר שהרי יש בהן שיעור חיוב חלה מדברים הבאין לידי חימוץ וכשעירבן נתחייב הכל בחלה עכ"ל וזה דחוק מאד והעיקר חסר מן הספר ותיבת הרי בשעת חיובן מאי שייטיה הכא אתיא דר' יונה כר' ירמיה כמה דר' ירמיה אמר עד שיהא קרוי לחם כן ר' יונה אמר עד שיהא קרוי לחם פירש ז"ל דעד שיהי' קרוי לחם ה"פ דכל העיסה תהא קרוי' לחם ור' יונה הוא דהעושה עיסה מן הטבל דהגם שיש בה מתערובת דבר שאינו מתוקן וה"נ כן לא הבנתי פירושו דאדרבה לפ"ז ר' יונה לא ס"ל כר' ירמיה ועוד הא דעושה עיסה מן הטבל דחייבת בחלה היא לאו מימרא דר' יונה אלא ברייתא היא ומובא שני פעמים בש"ס הזה (בפ"ה דדמאי) ומובא שם בלשון ברייתא ותני כן העושה עיסה מן הטבל וכו' וכן במכלתין (בפ"ג) מובא שם לאו משמיה דר' יונה ורק דאיכא שם פלוגתא בין ר' יונה ור' יוסי לענין בנתיים מהו עיי"ש ולא מצאתי בשום מקום המימרא הזו משמיה דר' יונה: ודר' יוסי כר"ז היינו לפי פירושו הרי בשעת חיובו לבוא לידי מצה וחמץ הוא תשובת ר"ז ור' יוסי הוא דפ"ג דס"ל דלא בעינן רובא דגן גם זה דחוק מאד ואינו ענין לכאורה לפי פירושו דמינו קרוי לחם כלומר דכיון דיש בו מין אחד הנקרא לחם לענין טעמו דגן.

ואתיא דר' יוסי כר' הילא מפרש לענין דאתא בפ"ג למאי דמחלק שם ר"ז נמצא דר' יוסי בשם ר' יוחנן כמו ר' הילא בשם ר' יוחנן אע"ג דפליג ר' הילא בעצמו על ר' יוחנן וס"ל דבעינן רובא דגן גם זה קשה מאד דזה אינו ענין לכאן כלל ומאי המשך הוא הכא: לכן נראה לפענ"ד דה"פ בירושלמי כמו דאתא קרוב ללשון הזה בירושלמי דמס' פסחים (פ"ב ה"ג): ארבעת רבעים בפני עצמן וחמיצו וארבעת רבעין בפני עצמן ועירבן אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה משום חמץ בפסח לוקה ופירש שם הק"ע ז"ל וז"ל עשה עיסה מד' רבעי הקב וחמיצן ואין חיוב חלה נוהג אלא בחמשת רבעין ע"כ נמצא דהי' עליו איסור חמץ קודם איסור טבל ואח"כ עשה עוד ד' רבעים ועירבן נמצא דנעשה חמץ קודם טבל אם התרו בו משום אוכל טבל אינו לוקה משום דאין איסור קל חל על איסור חמור ע"כ ולכאורה יש מקום לגרוס גם כאן כמו התם ארבעת רבעין ולא ארבעת קבין כי זה מצוי כמה פעמים בירושלמי בסוגיות כפולות ממש נמצא חילוק באיזה תיבה וכדומה לי שמהרא"פ ז"ל גורס כן וספר מהרא"פ אינו ת"י כעת וראיתי בס' אחד שמביא להך סוגיא עם פירושו וכופל שם כמה פעמים ד' רבעים ואינו בלשון הגה ובודאי הי' לפניו כן הגירסא אבל מתירא אנכי לשנות מן הגירסא מאשר היא לפני ע"כ גם הגירסא

של ארבעת קבין יש לקיים ולפי הענין של הירושלמי דמט' פסחים] הנ"ל דעשה ארבעת קבין בפני עצמה וחימצן ואח"כ ארבעת קבין וחימצו ועירבן וכונתו כמו דמס' פסחים הנ"ל דנעשה חמץ עד שלא נעשה טבל ונקט ארבעת קבין ואם תקשה הא בארבעת קבין בודאי איכא חיובא דטבל דהא חמשת רבעים הוא שיעור דחלה והוא קב ורובע קב ומכ"ש בארבעה קבין שאיכא חיובא דטבל אבל ז"א דצריך אתה לדעת שאין הקבין הנזכרים במס' חלה כולן שוין וכמו שכ' הרמב"ם ז"ל בפ"א המשניות (בפ"ב דחלה מ"ג) וז"ל אתה חייב לדעת כי הרבעים הנזכרים כאן במס' חלה והקבין אינן הקבין שקדם לנו בשיעור מידתם ואין הרובע הנזכר בזו הלכה בשיעור חלה הוא הרובע קב הנזכר במס' חלה ועוד אין הקבין הנזכרים בזו המס' כולן שוין כו' כי חמשת רבעין הנזכרים כאן יותר מקבים הנזכרים למעלה באמרו יעשנה קבים ולא יעשנו בטומאה אבל הם הקבין שאמרו העושה עיסתו קבים ושאלו החמשה רבעים שיעורם הקב הנזכר במשנה זולת וכו' וכו' ע"ש היטב וכן עיי"ש במשנה ג' ובמשנה ד' דמחלק שם בין הקבין דעל משנה ג' כתב דאלו קבים אין בהם שיעור חלה ובמשנה ד' כ' שבאלו קבין יש בהם שיעור חלה והוא כמו דנשתנו הרבעין כן הקבין כמו דגרסינן במס' עירובין (דף פ"ג) ת"ר ראשית עריסותיכם וכו' וכו' מכאן אמרו ז' רבעים קמח ועוד חייבין בחלה וע"ש בפרש"י ז"ל ובמס' קידושין (דף מ"ו ע"ב) בפרש"י ז"ל דז' רבעים וחמשה רבעין הכל שיעור אחד דנפ"מ בין מדבריות וירושלמיות וציפוריות עיי"ש והתנא דנקט חמשת רבעין הוא שיעור ציפורית וכן ס"ל להרמב"ם ז"ל דגם בקבים איכא שינוים דס"ל דבמשנה ג' לא הוי בקבים שיעור חלה ובמשנה ד' הוי בקבים שיעור חלה לכן אין לדייק ממה דנקט ר' ירמ' ד' קבים דאיכא בהם שיעור חלה אלא בקבין קטנים מיירי שאין בהם שיעור חלה ונקט קבין קטנים כמו דנקט התנא זימנים קבים דאין בהם שיעור חלה והגם דבכ"מ הוי בקבים יותר משיעור חיוב חלה דהשיעור חלה לפי שיעור הראשון הוי ב' קבים פחות חומש ואח"כ הי' קב ומחצה ואח"כ חמשת רבעים מ"מ נקט התנא הקבים הקטנים שאין בכ' קבים שיעור חלה וה"נ נקט ר' ירמ' הקבים הקטנים שאין בד' קבין שיעור חלה והרי מכוון ממש לסוגיא דפסחים בירושלמי (פ"ב) הנזכר לעיל דד' רבעין בפני עצמן וחימצן וד' רבעים בפני עצמן ועירבן דמיירי ברבעין הקטנים דז' רבעים ועוד היא שיעורו כדאיתא במס' עירובין הנ"ל נמצא דעשה כל ד' רבעין בפני עצמן וחימצן ונמצא דהי' חמץ בפטור ואח"כ נעשה טבל ע"ז קאמר שם דאין טבל חל על איסור חמץ וה"נ מיירי באופן הנ"ל דעשה ד"ק בפני עצמן ולא היה בהם שיעור חיוב חלה ונתחמצו קודם שעירבן ובשעה שעירבן כבר חמוצים היו וע"ז שאל לפי הג"ש דלחם לחם מפסח דגמרינן מפסח דלא הוי לחם עד שיהא ראוי לבוא לידי חמץ ולידי מצה ואם עשה מהמינין שאינן ראויין לבוא לידי חמץ לא הוי לחם וכמו כן אם עשה מהמינין שאינן ראויין לבוא לידי מצה נמי לא הוי לחם דמ"ש חמץ ממצה דהא גמרינן מלחם דפסח והוא גופיה הוי מצה וע"ז שאל ר' ירמיה מר' זעירא דהכא כשנעשית חמץ קודם החיוב דחלה ונמצא דבשעת חיובו אין ראוי לבוא לידי מצה ואנן גמרינן מפסח ובפירוש אמרינן דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ וע"כ קפדינן על מצה כמו על חמץ והכא בשעת חיובו אינו ראוי לבוא לידי מצה וע"ז בעי דאולי דאינו חייב בחלה אלא דיהא ראוי לבוא לידי מצה וחמץ בשעה שהוא ראוי לחלה כמו בגבי מצה דמשעה הראשונה הוא ראוי למצה וראוי

לבוא לידי מצה וחמץ אבל הכא בשעה שהי' ראוי לבוא לידי מצה וחמץ לא הוי ראוי לחלה ובשעה שהיה ראוי לחלה אינו ראוי לבוא לידי מצה וחמץ ונסתפק ר' ירמיה ע"ז.

וה"פ ר"י בעי קומי ר"ז ארבעת קבין בפ"ע וחמיצן וד' קבין בפ"ע ועירבן הרי בשעת חיובן לבוא לידי מצה וחמץ בתמיה ותיבת הרי בשעת חיובן וכו' הוי בלשון בתמיה והכל מדברי ר"י ולשון זה הוא מצוי בירושלמי בכמה מקומות עצמו מספר ולדוגמא עי' בירושלמי יומא (פ"ו) [הג"ה ואין להקשות מר' אליעזר דס"ל דסל מצרף והתם נמי אינן ראויין לבוא לידי חמץ ומצה ז"א דאולי באופן שראוי לבוא לידי חמץ אף לאחר אפיה עי' באו"ח ס' תמ"ג עי"ש וגם אין להקשות ממתניתין דעיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ז"א דא"ל דר' ירמיה ס"ל כר"פ במס' (פסחים ל"ה) וכאביי שם (דף מ' ע"א) דמי פירות ג"כ מחמיצין עיי"ש] וע"ז קאמר אתיא דר' יונה כר' ירמיה ודר"י כר"ז אתיא דר' יונה כר"י וכמה דר"י אמר עד שיהא קרוי לחם כן ר' יונה אמר עד שיהא קרוי לחם ואתיא דר"י כר"ז כמה דר"ז אמר מינו קרוי לחם כן ר"י אמר מינו קרוי לחם פ"י דאילו לפי האיבעיא דר"י באם בשעת חיובן אינן ראויין לבוא לידי מצה וחמץ א"ל דפטור מחלה והגם דהוא מחמשה מינין שראויין לבוא לידי מצה וחמץ מ"מ איבעינן שיהא ראוי לבוא לידי חו"מ בשעה שהוא ראוי לחלה והכא שאינן ראוי לידי חו"מ בשעה שראוי לחלה פטור מן חלה והגם דהוא מהמינין שראויין לבוא לידי חו"מ ל"ל בה אלא בעינן שיהא העיסה הזאת ראוי לבוא לידי חו"מ דגמרינן מלחם דפסח והתם ע"כ בעינן שבעיסה הזאת יהא ראוי לבוא לידי חו"מ ויהא העיסה עצמה קרוי לחם ואם העיסה הזאת אינו ראוי לבוא לידי חו"מ לא נפק בה ידי חובתו וה"נ דכוותי' דגמרינן מלחם דפסח ממש ובעינן גבי חלה נמי שעיסה הזאת יהיה ראוי לבוא לידי חו"מ: והנה עצם הלחם הוא מה שהוא בעצמו ראוי לבוא לידי חמץ ומצה דגמרינן מלחם דפסח ואם הוא בעצמו אינו ראוי לבוא לידי חמץ ומצה כמו בנילוש במי פירות רק שבא מחמשה מינין שראויין לבוא לידי חו"מ נמי נקרא לחם על שם המין ומינו קרוי לחם וכבר כתבתי מדברי הרא"ש ז"ל דזה חלוק חלה מפסח דבפסח בעינן שיהא העיסה עצמה ראוי לבוא לידי חו"מ והוי עצם הלחם ובחלה לא בעינן אלא שיהא נקרא לחם וכיון דמינו קרוי לחם נקרא לחם על שם מינו וזהו פירוש המלות הכא בירושלמי עד שיהא קרוי לחם ומינו קרוי לחם כלומר עד שיהא קרוי לחם פירוש דיהא קרוי לחם מצד עצמו ומינו קרוי לחם כלומר הגם דמצד עצמו לאו לחם הוא מ"מ נקרא לחם על שם מינו קרוי לחם וע"ז איכא פלוגתא בהא דגמרינן מלחם דפסח אם בעינן כמו בפסח לחם ממש או דבעינן ממין לחם ולדעת ר' ירמיה ע"כ דגמרינן מפסח לגמרי דיהא לחם ממש כמו בפסח וע"ז תלי הפלוגתא דר' יונה ור"י והוא מפורש פלוגתן בירושלמי (בפ"ג דפסחים ה"א) על הענין שגרסינן בבבלי (דף ל"ה ע"א) ההיקש חמץ למצה לא תאכל חמץ וגו' שבעת ימים וגו' דברים שאדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח חייב כרת על חמץ עיי"ש.

ועל הענין הנ"ל של ההיקש למצה נחלקו ר' יונה ור"י בירושלמי פ"ג על המתניתין דר"פ אלו עוברין בפסחכותח הבבלי וכו' וזיתום המצרי דהוא חמץ ע"י תערובות ופריך שם חבריא בעון קומי ר' יונה הכא כתיב כל וכו' התיבן והתני יוצאין במצה מתובלת אע"פ שאין טעמה דגן והוא שיהא רובא דגן ואלו הואיל ורובן חמץ יהא חייב פ"י דחמץ ע"י תערובות כיון דרובן חמץ יהא חייב בכרת א"ל שניא בכרת א"ל שניא היא דכתיב לחם ואלו אינן

לחם פי הק"ע ז"ל הואיל ואיתקש חמץ למצה דאינו חייב על חמץ כי אם בדברים שאדם יוצא בהם חובתו במצה ובמצה כתיב לחם ואלו דמנה התנא במתניתין בחמץ דגן גמור ע"י תערובות אין להם תואר לחם.

הילכך אע"ג דרובא חמץ אין חייבין עליו אלמא דר' יונה ס"ל מכיון דאיתקש חמץ למצה דבעינן בחמץ דברים שאדם יוצא בהם במצה ובמצה בעינן לחם ממש ע"כ גבי חמץ בעינן נמי לחם ממש והגם דבא ממין לחם מ"מ אנן בעינן לחם ממש כמו גבי מצה הרי מפורש דעת ר' יונה. התיב ר' יוסי והתני כל עצמו אינו קרוי לחם אלא מצה שבעת ימים וגו' הכא את יליף מצה מחמץ [צ"ל חמץ ממצה או הכונה אחת כמו שפירש הק"ע ז"ל] ופ"י הק"ע ז"ל עיקר דקפדינן אלחם דוקא במצה הוא דקפיד קרא אבל אתה האיך יליף חמץ מיני' ועוד מן הדא דתני יוצא אדם ברקיק השרוי ובמבושל שלא נמחה הא נמחה לא ולענין חמץ את אמר המחה את החמץ וגמעו חייב מאי כדון ר' יוסי בשם ר' אידי אין חימוצו חימוץ ברור פ"י מאי כדון דפריך על ר' יוסי מכיון דלא ס"ל כתירווצא דר' יונה דבעינן לחם ממש גבי חמץ נמי א"כ מ"ט דמתניתין דפטור מכרת גבי חמץ ע"י תערובות ומשני שאין חימוצו חימוץ ברור ע"כ הרי לפנינו דר"י לא ס"ל כר' יונה ולא בעינן לחם ממש גבי חמץ והגם דבודאי איתקש חמץ ומצה להדדי כדאיתא בכמה דוכתי' בהיקש דלא תאכל עליו וגו' שבעת ימים תאכל עליו מצות מ"מ הגם דמרבין דאינו חיוב כרת בחמץ אלא בדברים שיוצא בהם ידי מצה מ"מ לא אמרינן כמו גבי מצה בעינן לחם ממש וה"נ גבי חמץ בעינן לחם ממש ז"א אלא מכיון דהוי ממין לחם די בזה וחייב כרת על החמץ דבמצה בעינן לחם ממש אבל מה דגמרינן ממצה לא בעינן לחם בעצם אלא מין לחם לבד [וקצת נוכל להעמיס בדברי ר' יוסי כל עצמו אינו קרוי לחם אלא מצה כלומר כל עצם הלחם לא הוי רק במצה אבל בעלמא לא בעינן לחם בעצם אלא מכיון דהוי רק ממין לחם] הרי בהדיא מחלוקת ר"י ור' יוסי בענין עד שיהא קרוי לחם או מינו קרוי לחם וזהו כונת הירושלמי אתיא דר' יונה כר' ירמ' כמה דר' ירמ' אמר עד שיהא קרוי לחם כלומר הוא בעצמו יהא קרוי לחם ולא ע"י מינו דס"ל דמכיון דילפינן חלה ממצה ע"כ בעינן גבי חלה נמי לחם ממש כמו גבי מצה ולפיכך שאל אם בעינן דבשעת חיובו יהא ראוי לבוא לידי חו"מ] כן ר' יונה אמר גבי חמץ דגמרינן נמי ממצה דבעינן עד שיהא קרוי לחם כלומר דבעינן שיהא החמץ לחם ממש ור"י דס"ל דמכיון דבא ממין לחם סגי ובזה לבד נקרא דומה למצה תלי לה בר"ז דר"ז קאמר נמי הך דרשא דבעינן ממין לחם כמו דגרסינן גבי חדש אר"ז כתיב ולחם וקלי וקרמל את שחייבין על לחם שלו משום חדש חייבין על קלי שלו משום חדש כלומר דאינו חייב בקלי משום חדש עד שיהא ממין לחם.

כיון דקלי כתיב ולא לחם רק דאיתקש ללחם ולא איתקש רק לענין מין לחם והוא ממש כמו ר"י דגבי חמץ נמי לא כתיב לחם אלא דאיתקש ללחם דמצה בהקישא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים וגו' לחם עני ואיתקש חמץ ללחם עני לא איתקש אלא לענין מין לחם כל שיוצאין בלחם שלו משום מצה חייבין על חימוצו כרת וכל שאין יוצאין בלחם שלו משום מצה אין חייבין על חימוצו כרת כמו גבי' חדש דקלי הנ"ל וה"נ מכיון דיוצאין בלחם שלו משום מצה כדתנינן העושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח וכדברינו לקמן בע"ה) ונמצא דילפותא

דר"י י ור"ז דא ודא חדא היא ומסיים הירושלמי ואתיא דר' יוסי כר"ז אע"ג דלא פליג
עילוי' והוא ר"י דירושלמי פסחים הנ"ל שהבאתי דמסיק שם מאי כדון דמ"ט פטור
בחמץ ע"י תערובות ומשני ר"י שם משום דלא הוי חמץ ברור ולפיכך אינו אלא בלאו
אבל בכרת אינו משום דעכ"פ לא הוי חמץ ברור והוא ממש הך דר' הילא בשם ר"ש
ב"ל בסוגיין דאמר ר"ה בשם ר"ש ב"ל לא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטין ומן
האורז ואינו נגרר אלא עם החיטים בלבד כלומר דדוקא באורז וחיטים תנינן הענין
דגרירה אבל כל המינין אינן נגררין וגם כל הה' מינין אף שעורין אינו מגרר רק חיטים
לבד אבל כל המינים אינו מגרר ולא הוי חמץ ברור כמו חימוץ שמחמץ התפוח והתם
גבי תערובת חמץ דחשיב התנא במתניתין דר"פ אלו עוברין הוי שנתערב מחמשה מינין
המחמיצין עם שאר מינים כמו שכר המדי וזיתום המצרי שעושים אותו מתלתא שערי
ותלת' קורטמי ותלתא מילחי כמו דאיתא בגמ' בבבלי וירושלמי שם: וא"כ לרבנן דפליגי
עם ר"ה וס"ל דאין לך מגרר אלא חיטים ושעורין בלבד וס"ל דגם שעורין מגרר וס"ל
דגם כל המינין נגררין כמו שכ' לקמן בשם הרמב"ן ז"ל וס"ל דגם שעורין מחמיצין לכל
המינין חמץ ברור לא אתיא ר"י כוותיה אלא דאתיא כר' הילא כמו ר"ה דס"ל הכא דאין
לך מגרר עם כולן אלא חיטים ואורז בלבד אבל שאר המינים מלבד אורז ומלבד חיטים
אינן מחמיצין חימוץ ברור דאין בכח להחמיץ חימוץ ברור רק חיטים ואורז אבל חוץ
מחיטים ושעורין אינן בכח להחמיץ חימוץ ברור א"כ ס"ל ר"י כר"ה כאשר אבאר
בע"ה.

ומה מאד יומתק לחיך הירושלמי דמס' פסחים הנ"ל דהנהו קשה להבין מאד ועכשיו ע"י
דברינו יצא הדבר לאמיתה של תורה דהנה לכאורה קשה על דמשני ר"י שם דאין חימוצו
חימוץ ברור וקשה למה לא הוי חימוץ ברור הא שכר המדי הוא דרמו מי שערי בשכר
והשכר עשוי גם ממינים אחרים ומיירי דאיכא מים נמי בגווי' דבלא מים מי פירות אינן
מחמיצין וכדאיתא בירושלמי בהדיא שם אר"מ וכולהון ע"י מויוהובא בהרא"ש ז"ל פ'
אלו עוברין וכן חומץ האדומי מיירי נמי דאיכא מים דבלא מים מי פירות נינהו ואינן
מחמיצין עי' בהרא"ש ז"ל דמקשה על רב אלפס ז"ל דס"ל דמי פירות אפילו עם מים
אינן מחמיצין א"כ מה יעשה בהנך דמתניתין ומתרץ דלא פסק רב אלפס ז"ל כן אלא
לענין לישא דאינה ממהרת כ"כ להחמיץ ויכול לשומרה שלא יבוא לידי חמץ כמו שאר
עיסה אבל כשנותן בשכר או בחומץ להשהותן השעורים מחמיצין עכ"ל הרא"ש וכן
ר"ת ז"ל דס"ל בתוס' במס' פסחים (דף ל"ה ע"ב) דמי פירות עם מים לא הוי אלא חמץ
נוקשה והקשה הרשב"א ז"ל מהנך דמתניתין דר"פ אלו עוברין דחשיב להו חמץ דגן
גמור ע"י תערובת ומתרץ דמתניתין מיירי שנשרו השעורים במים קודם שנתנן לתוך
היין או השכר עי' בתוס' ז"ל במס' פסחים (דף ל"ה ע"ב) עכ"פ לכל הדיעות הוי חומץ
האדומי ושכר המדי חמץ גמור והגם דמי פירות עם מים לא הוי אלא חמץ נוקשה מ"מ
הכא הוי חמץ גמור משום דהשעורים נשרו במים קודם שנתנן לתוך היין וא"כ יקשה
על ר"י דקאמר בירושלמי דלא הוי חמץ ברור רק נוקשה ולא חשיב התנא כלל חמץ דגן
גמור ע"י תערובת אליבא דר"י יקשה הא השעורין נשרו במים קודם כמו שכתב ר"ת
ז"ל ואין לתרוצי דר"י מוקי דמיירי באמת שלא נשרו השעורין במים קודם ע"כ לא הוי
כ"א חמץ נוקשה משום מי פירות עם מים ז"א מב' טעמים א' דזה דוחק לעשות פלוגתא

בזה ב' דלכאורה נראה ברור הא דמקשה הרשב"א ז"ל על ר"ת ז"ל מחומץ האדומי ולכאורה קשה אמאי לא הקשה משכר המדי דהוא קדים ברישא דמתניתין ולמה מקשה מסיפא וכן כל מרבנותא ז"ל לא הקשו רק מחומץ האדומי ודילגו שכר המדי דהוא רישא דמתניתין אכן הדבר ברור דשכר המדי איתא בגמרא דרמו מי שערי א"כ הרי בפירוש דלא רמו שעורים יבשים לתוך היין אלא מי שערי.

א"כ לא קשה כלל על ר"ת ז"ל ע"כ הקשו מחומץ האדומי דאיתא סתם שעורים וקס"ד דמיירי שרמי שעורים יבשים וגם ע"ז תירצו דמיירי נמי שנשרה במים קודם וזה ברור א"כ לכה"פ יקשה על ר"י דס"ל דלא הוי חמץ ברור כי אם נוקשה משכר המדי דהוא בוודאי הוי חמץ ברור הן אמת דבירושלמי לא גרסינן דרמו ביה מי שערי אלא קימחא דשערי איכא למימר דפלוגתא הוא בין בבלי וירושלמי בזה אבל דוחק גדול לעשות פלוגתא בדבר מציאות בין בבלי וירושלמי: אלא האמת יורה דרכו דלכאורה צ"ב גדול להבין החילוק שבין הבבלי לירושלמי דלכאורה קשה מאד דמאי פריך בירושלמי ואלו והואיל ורובן חמץ יהא חייב בכרת כמו מצה דיוצאין במצה מתובלת והוא שיהא רובא דגן ה"נ אלו והואיל ורובן חמץ יהא חייב וקשה היאך הוי רובן חמץ הא רובן הוי שכר מתמרים או משאר מינים וכן חומץ האדומי הרי רובן יין משאר מינים ורק מקצת שעורין נתון בתוכו וכמו דאיתא בהדיא בפירש"י ז"ל במס' פסחים (דמ"ד ע"א) גבי הנח לכותח הבבלי דלית ביה כזית בכדי אכילת פרס וכו' פרש"י ז"ל דסתם שכר וכו' אלא שבמדי מערב עמהן מי שעורין קצת עכ"ל וכן כתב הרא"ש ז"ל בפ' אלו עוברין בהדיא בשם ר"ת ז"ל וז"ל דדווקא בשכר המדי הוא דשרי משום דעיקרו עשוי מתמרים או מדברים אחרים ולא היו נותנים בו אלא מעט שעורים להחמיצו כמו דמשמע בגמ' דרמו ביה מי שערי אבל שכר שלנו לא עכ"ל הרי בהדיא דלא הוי ביה רוב חמץ אלא מעוטא דמיעוטא וא"כ קשה מאי פריך בירושלמי ואלו והואיל ורובן חמץ יהא חייב והאיך פליג הירושלמי עם הבבלי בדבר מציאות כזה.

ובוודאי בלא"ה הסברא נותנת דלא רמו השעורין רק לבסומי להיין להחמיצו כמו דאיתא בירושלמי בהדיא בסומי דרומיא עי"ש והאיך ס"ד דיתנו שעורין יותר מן המשקה אלא האמת יורה דרכו דהירושלמי אזיל לשיטתו דהירושלמי ס"ל הטעם דגרירה גבי העושה עיסה מן החיטים ומן האורז דחייבת בחלה ויוצאין בה ידי מצה משום הסברא דגרירה דגם האורז נתחמץ אלמא הגם דאורז הוי מין קטניות שאינו בא לידי חימוץ כמו תפוחי אדמה ואעפ"כ יוצא בה ידי חובתו משום הסברא דגרירה לשיטת הירושלמי דאמרינן דהחיסים או השעורין מחמיצין גם לאורז או לכל הדברים שאינן מחמיצין א"כ לפי"ז מקשה בירושלמי שפיר והלא רובן חמץ שע"י השעורין המקצת שבו מחמץ גם לשארי מינין ונמצא דרובן חמץ חוץ מן המים.

דהלא ע"י הסברא דגרירה יוצא בה ידי מצה א"כ לפ"ז יתחייב ג"כ על חמץ דהא הא בהא תליא דאינו יוצא במצה רק שאיסורו משום בל תאכל חמץ אם כן בוודאי איכא איסורא דחמץ וס"ל להירושלמי כמו רבנן דפליגו על ר' הילא בשם רשב"ל וס"ל דגם שעורין מגרר כמו חיטין ומגררין לכל המינין שבעולם א"כ הוי רובן חמץ והא דאיתא בירושלמי (בפ"ג) א"ר הילא בין רבנן דהכא ובין רבנן דתמן עד שיהא רובו דגן וטעמו

דגן ר"ה אמר טעמו דגן ואע"פ שאין רובו דגן מתניתא פליגא על ר"ה עירב בה שאר מינים עד שיהא רובו דגן וטעמו דגן פתר לה במינין אחרים ע"כ הרי לפנינו דבשאר מינים שאינן אורז לא נפיק בה עד שיהא רובו דגן וע"כ לא סגי בטעם דגן רק באורז וחיטים אבל בשאר מינים בעינן רובו דגן לכל הדיעות אפילו לר"ה נראה לפענ"ד דרבנן דפליגי על ר' הילא בריש מס' חלה וס"ל דגם שעורין מגרר וגם ס"ל דכל המינין שבעולם נגררין אחר חיטים ושעורין דחיטים ואורז לאו דווקא דע"כ ל"ל דס"ל דאורז דווקא וחיטים לאו דווקא אלא אף שעורין ז"א דהא לא קתני ודכוותיה אין נגרר אלא עם החיטין ושעורין דהוי משמע דקאי על מין הנגרר.

אלא אין לך מגרר משמע דקאי על המגרר ונקטו בהדיא אין לך מגרר עם כולן אלא חיטין ושעורין בלבד ומדנקטו מגרר עם כולן כלומר לכל המינין אלא חיטים ושעורין בלבד משמע דס"ל דחיטין ושעורין מגררין לכל המינין וכן כ' הרמב"ן ז"ל בהדיא דאליבא דרבנן הנ"ל כל המינין נגררין רק אינו מגרר אלא חיטים ושעורין בלבד עי"ש א"כ יקשה להו מהך ברייתא דתני עירב בה שאר מינים עד שיהא רובא דגן וטעמו דגן דאלמא דבעינן רוב דגן דל"ל דמיירי בשאר מינים שאינן של אורז וחיטים ז"א דמ"ש שאר מינין מאורז הלא הכל אחד הוא דהא אורז לאו דווקא.

ואין לומר דס"ל לרבנן הנ"ל כמו ר' הילא דשם דס"ל דאף בחיטים ואורז בעינן רוב דגן וברייתא דעירב בה שאר מינים אין הכוונה לשאר מינים שאינן של אורז אלא לשאר המינין שאינן של חמשה מינין עירב בה עיסה של חמשה מינין וס"ל דכל המינין כולן בין חיטים ואורז בין כל המינים כולן עד שיהא רובא דגן ז"א דהא פשטות הסוגיא משמע דר' הילא בשם רשב"ל ממעט בגרירה יותר מן רבנן הנ"ל דאילו רבנן קאמרי דחיטים ושעורין מגרר לכל המינין ור"ה בשם רשב"ל מוסיף דלא שנינו אלא חיטים ואורז בלבד והאיך נוכל לאמר דרבנן ס"ל דבעינן גם בחיטין ואורז רובא דגן ור' הילא ס"ל בשם רשב"ל דאינו מגרר אלא חיטים ואורז הא בשאר מינים מודה דנגרר ברובו דגן א"כ לפ"ז יהיה ר"ה בשם רשב"ל מוסיף בגרירה דהא מה דס"ל דאינו נגרר אלא חיטים ואורז היינו דווקא לענין טעמא דגן בלבד אבל ברובו דגן אף מינים אחרים נגררין ואילו לרבנן אף חיטים ואורז אינו נגרר אלא ברובו דגן ועוד דלא הוי פלוגתתן בענין אחד דהא זה וודאי מאי דקאמר ר"ה בשם רשב"ל דלא שנינו אלא חיטים ואורז הוא בוודאי לענין טעמא דגן לחוד דאילו ברובו דגן אף שאר המינים כן וכמו שכ' בהדיא במראה הפנים דכל עיקר דאמר ר"ה בשם רשב"ל דלא שנינו אלא חיטים ואורז הוא דווקא לענין טעמא דגן והאיך נימא דרבנן דר' הילא מיירי ברובו דגן וס"ל דחיטים ושעורין מגרר לכל המינין ברובו דגן א"כ מאי מחד אח"כ ר"ה בשם רשב"ל דאינו מגרר אלא חיטים ואורז בטעם דגן הא לאו מענין אחד הוא דרבנן מיירי ברובו דגן והוא מיירי בטעם דגן ודילמא רבנן נמי ס"ל דלא שנינו אלא חיטים ואורז דווקא לענין טעמא דגן.

והא דאמרי אינהו דאף שעורין מגרר לכל המינים הוא ברוב דגן דלא הוי שום סתירה מן המשנה אלא ודאי באין ספק דרבנן דס"ל דאף שעורין מגרר לכל המינין הוא בטעם דגן וע"ז קאמר ר"ה בשם רשב"ל דבטעם דגן לא שנינו אלא אורז וחיטים דווקא אבל רבנן ס"ל דאף שעורין מגרר לכל המינין בטעם דגן.

[ועוד נראה דאפשר לומר דמאן דס"ל דבעינן רוב דגן לא ס"ל הסברא דגרירה. דאי ס"ל גרירה ל"ל רוב דגן ול"ל דברוב דגן אז מגרר ז"א דאי איכא רוב דגן ל"ל הסברא דגרירה כלל.

הא בלא"ה בטיל ברוב דטע' כעיקר דרבנן לפי שיטת הירושלמי כמו שנבאר לקמן בע"ה ויש להאריך בזה ובס' נו"י כתב כן דאפשר דלר' הילא דפ"ג דבעי רוב דגן לא ס"ל הטעם דגרירה כמו שכתבתי ולפי זה רבנן דר' הילא בשם רשב"ל דס"ל טעם דגרירה לא בעינן רוב דגן ול"ל דהכי פריך ר' הילא בשם רשב"ל דלא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטין ומן האורז ואין נגרר רק אור עם החיטין בטעם לבד.

אבל כל המינין אינן נגררין אפילו ברוב דגן ז"א דהא בפירוש תנינן בברייתא דעירב בה שאר מינין עד שיהא רובא דגן וטעמו דגן אלמא דבשאר מינין נמי נגרר ברוב דגן וגם ל"ל דהכי פריך דלא שנינו אלא חיטים ואורז דנגרר ברוב דגן אבל שאר מינים אפילו ברוב אינו נגרר ז"א דהא מברייתא הנ"ל מוכח דעירב בה שאר מינין נגרר ברוב דגן דהא לא קתני התם אורז אלא שאר מינים משמע דהרבה מינים ע"כ יוצא לנו מכל אריכות הנ"ל דלרבנן ד"ה חיטים ושעורין מגררין לכל המינים בטעם דגן והא דקתני במתניתין חיטין ואורז לאו דוקא אלא ה"ה שעורין וכל המינים נגררים בטעם דגן וע"ז פריך ר"ה בשם רשב"ל דלא שנינו במתניתין אלא חיטים ואורז בטעם דגן לחוד אבל שאר מינים ברוב דגן ולא קשה על רבנן מן הברייתא דבפ"ג דעירב בה שאר מינין עד שיהא רובא דגן וטעמו דגן ז"א דיש לתרוצי כמו על רב הונא פתר לה בשאר מינים כלומר דמיירי בהעיסה של שאר מינין שאינו של חיטין ושעורין אלא בג' מינין אחרים של חמשה מינין דהא הברייתא לא קאי על המתניתין של חיטים ואורז (ותיבת בה קאי על העיסה כלומר דעירב בהעיסה של חמשה מינין שאר מינים) ומיירי בהמינים אחרים של חמשה מיני דגן מלבד חיטין ושעורין.

ודבר זה ברור לפענ"ד אשר הברייתא הזאת יתורץ אליבה דר"ה דמיירי בשאר מינין שאינן של אורז וחיטין. או אפילו חיטים רק אינו מין אורז וכן לרבנן דר' הילא דסתמא דתלמודא בריש מכלתין יתורץ נמי בשאר מינין שאינן של חיטים ושעורין הגם דס"ל דהא דתני במתניתין חיטים ואורז לאו דווקא דאפילו כל המינין בנותן טעם מ"מ ממעטי מחמשה מינים כל שאינו מחיטים ושעורין ופתרי הברייתא במינין אחרים שאינן של חיטים ושעורין: ע"כ פריך שפיר בירושלמי (פסחים פ"ג) הנ"ל ואל הוואיל ורובן חמץ דהכא הוי רובן חמץ וע"ז מתרץ שפיר ר' יוסי בשם ר' אידי אין חימוצן חימוץ ברור והוא מכוון כמו ר' הילא בשם רשב"ל דידן דריש מס' (חלה) דס"ל דלא שנינו אלא חיטים ואורז בלבד אבל שאר המינין אפילו שעורין אינו מגרר דאינו מחמץ חימוץ ברור כמו תפוח שריסקו הנ"ל דמסקינן דחימוצו לא הוי חימוץ ברור כמו כן הגרירה דשאר מינין אינן מחמיצין חימוץ ברור מלבד חיטים ואורז ע"כ משני שפיר אין חימוצן חימוץ ברור כלומר דהשעורין אם כי הן מעצמן הוי חמץ ברור דהשעורין היו שרוים במים קודם כמו שכ' התוס' ז"ל וכל מרבוותא ז"ל כמו שכתבתי לעיל אבל אין השעורין מחמיצין חימוץ ברור ע"כ לא הוי רובן חמץ ולא קשה קושית הגמ' ואלו והן רובן חמץ יהא חיב וזה ברור וזהו דקאמר הכא אתיא דר' יוסי כר"ה דסוגיא דידן כלומר כמו ר"ה

בשם רשב"ל דס"ל דשעורין אינן מחמיצין חימוץ ברור כמו תפוח וכדברינו לעיל נמצא דמימרא דר' יוסי במס' פסחים בירושלמי שם הוא שיטתו דר' הילא בשם רשב"ל הכא דריש חלה וזהו דקאמר הכא אתיא דר"י הנ"ל כר' הילא הנ"ל אע"ג דו פליג עילווי כלומר דר"י גופי' פליג עם ר' הילא (בפ"ג דמכלתין) דר"ה ס"ל דכל המינין אפילו חיטין ואורז בעינן רובא דגן ור"י פליג וס"ל דטעם דגן לחוד סגי ואם ר' יוסי היה ס"ל כר"ה דאפילו בחיטים ואורז נמי בעינן רובו דגן בודאי אתא שפיר מימרא דר"י (התם בפסחים הנ"ל) דלא הוי חמץ ברור ע"י קצת שעורין.

ואלא אע"ג דפליג עילווי דר' הילא שם וס"ל דטעם דגן לחוד נמי סגי מ"מ אתיא כוותיה דר"ה דס"ל בשם רשב"ל דאינו נגרר אלא חיטים ואורז אבל שעורין עם שאר מינים אינן נגררין: וע"כ ניחא שיטת הרא"ש ז"ל דלא בעינן הסברא דגרירה כי אם לגבי מצה הגם דהאורז חיטים יחשב והוי הממש חיטין מ"מ הא לא בא לידי חימוץ: וגבי מצה הקפידה התורה דווקא בתנאי שיהא ראוי לבוא לידי מצה וחמץ.

והוא תנאי אחר בדיני מצה ולא משום לחם רק ממילא גמרינן דלחם הוא מחמשה מינין הבאין לידי חמץ אבל גבי חלה דלא קפיד רחמנא רק אלחם ומכיון דנקרא לחם סגי ומכיון דמינו קרוי לחם דבא מחמשת המינין הוי קרוי לחם מצד המין שלו ולא גמרינן ממצה דיהא לחם מצד עצמו: ואין להקשות לפ"ז למה קבע המסדר הש"ס הכא בדיני חלה הענין דגרירה כיון דכל עיקר דבעינן הסברא דגרירה הוא לגבי מצה אבל לענין חלה לא בעינן כלל לסברא דגרירה לשיטת הרא"ש ז"ל וכמו שכ' הש"ך ז"ל הנ"ל הו"ל למיקבע בדיני מצה (לקמן בפ"ג) על ההיא מתניתין העושה עיסה מן החיטים ומן האורז דתני שם דיוצא בה ידי חובת מצה ע"י גרירה התם הו"ל למיקבע הך סוגיא דגרירה: ונראה לפענ"ד דהירושלמי לשיטתו אזיל דס"ל דטכ"ע לאו מדאורייתא והילכך לגבי חלה נמי בעינן הסברא דגרירה.

והרא"ש ז"ל לא קאמר אלא אפילו טעם כעיקר מדאורייתא נמי מצריך הירושלמי לסברא דגרירה דנ"מ לענין מצה אבל אליבא דהאמת שיטת הירושלמי דבחלה נמי בעינן הסברא דגרירה דשיטת הירושלמי דטכ"ע לאו מדאורייתא דאיתא בירושלמי (בפ"ב דערלה) אמר ר' אבוה אמר ר"י כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותן טעם דנזיר ע"כ והובא בתוס' ז"ל במס' זבחים (דף ע"ט ע"א) ד"ה אמור מביאין הירושלמי הזה לראיה דטכ"ע לאו מדאורייתא ורצו מתחילה לדחות הראי' דיש לפרש דבהיתר מצטרף לאיסור מיירי דבפ' אלו עוברין (ד' מ"ג) ובפ' ג' מינין (דף ל"ה) קאמר ר' אבוה בשם ר' יוחנן גופי' כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר וקרי ליה הירושלמי נותן טעם כעין נזיר ששרה פיתו במים ומסקי התוס' ז"ל מיהו הסוגיא דבירושלמי מוכח דבנותן טעם איירי עכ"ל.

הרי לפנינו ראייה עצומה דשיטת הירושלמי דטכ"ע לאו מדאורייתא ע"כ גם לענין חלה בענין הסברא דגרירה וכיון דהענין דגרירה הנ"ל תלוי בפלוגתא בין ב' הטעמים דבעי חמשה מינין טעם א' משום לחם הארץ וטעם ב' דגמרינן מלחם דפסח דבעינן ראוי לבוא לידי חו"מ דאתמר הכא לפיכך קבעו הענין דגרירה גבי חלה הכא משום מצה לא איתמר הכא החידוש דבעינן ראוי לבוא לידי חמץ ומצה וזיל קרי בי רב הואן.

דהטעם הא' משום לחם הארץ הענין דגרירה כמו שכ' הרמב"ן ז"ל דע"י גרירה הוי לחם הארץ דדרך עיסה שנו כאן ולטעם הב' משום הראויה לבא לידי חמץ ע"י גרירה הוי כולו חמץ הרי לב' טעמים שייך הסברא דגרירה ועל אלו ב' אופנים דקבע הכא בסוגיא הענין דגרירה ולפי אלו ב' הטעמים יומתק הירושלמי (דפ"ג דחלה) דאמר ר' הילא בין רבנן דהכא ובין רבנן דתמן עד שיהא רובו דגן וטעמו דגן דהענין רבנן דהכא ורבנן דתמן הוא על אלו ב' הטעמי' דגרירה רבנן דהכא ילפין הטעם דה' מינין משום לחם הארץ או כמו רשב"נ שמע כולהון מן ההין קריא ושם חיטה וגו' ורבנן דתמן הוא מטעם הג"ש דמצה דבעינן ראוי לידי חו"מ דבבבלי לא איתאמרא עמים הללו דירושלמי מלחם כי אם הג"ש לחוד דבעינן ראוי לידי חו"מ: ע"ז אמר בין רבנן דהכא ובין רבנן דתמן כלומר לפי אלו ב' הטעמים הנ"ל והגרירה לפי אלו ב' הטעמים הנ"ל בעינן רובו דגן דלא מיבעיא לרבנן דהכא משום דדרך עיסה בוודאי בעינן רובא דגן דדרך עיסה הוא אלא אפילו לרבנן דהתם נמי דהטעם משום חימוץ לא תימא דסני במקצת דגן כדי שיחמוץ ע"י מקצת ז"א אלא דבעינן רובא דגן ורב הונא ור' יוסי פליגי וס"ל דטעמו דגן אע"פ שאין רובו דגן ודו"ק: שיטה כוסמין מין חטין ש"ש מין שעורין שם ר"י בן פזי בשם ר"י דר"י בנו של ר"י בן ברוקא היא דתני ר"י בנו של ר"י ב"ב אומר יכול מביא מן הכוסמין וש"ש והשיפון ודין הוא מה החיטים שכשרו לשאר כל המנחות לא כשרו למנחת העומר כוסמין ושיבולת שועל והשיפון שלא כשרו לשאר כל המנחות א"ד שלא יכשרו למנחת העומר השעורין יוכיחו שלא כשרו לשאר כל המנחות וכשרו למנחת העומר לא אם אמרת בשעורין שמנחת סוטה באה מהן תאמר בכוסמין ושיבולת שועל והשיפון שאין מנחת סוטה באה מהן יצאו החיטים מן הכתוב וכוסמין ושיבולת שועל והשיפון מק"ו ברם כרבנן ג' מינין הן שיפון מין כוסמין ושיבולת שועל מין שעורין א"ר יוסימיסבר סבר ר"י ב"ב שמנחת העומר באה מן שיבולת שועל ושעורין אילו מן דאמר תאנים שחורות עלי שמא אינו מותר בלבנות אלא שחורות אמר לבנות לא אמר והכא שעורה אביב אמר שיבולת שועל אביב לא אמר רבנן דקיסרין בעין מה תנינן חמשה מינים ולא חמשה דברים וכו' וכו' כן ג' הגר"א ז"ל: והנה בפ"י הירושלמי הזה לא דרכו בו המפרשים בפירוש אחד הרב מהרא"פ ז"ל פי' דר"י בשר"י ב"ב ס"ל הג"ש דאביב אביב לפיכך פשיטא ליה דחיטים לא כשרו למנחת העומר והא דבעי למילף לכוסמין וש"ש ושיפון הוא משום דס"ל דהן בכלל שעורין ג"כ ע"ז קאמר הק"ו מחיטין.

וע"ד זה הלך ג"כ הפ"מ ז"ל ואך המפרשים האחרונים תמהו על זה הפירוש דממ"נ אם הילפותא למעט חיטין מן הגזירה שוה דאביב אביב דגמרינן דבאה מן השעורין אם כן צריך למעט גם שאר מינין ואלא משום דגם שאר מינין בכלל שעורין א"כ האיך מסיק מה לשעורין שכן מנחת סוטה באה מהן תאמר בכוסמין וכו' שאין מנחת סוטה באה מהן וקשה מנ"ל למעט כוסמין וש"ש ושיפון במנחת סוטה יותר מן מנחת העומר נימא ג"כ התם דאף שאר מינין הכוסמין וכו' בכלל שעורין ויוכשרו גם המה.

ע"כ פירשו דר"י בנו של ר"י ב"ב יליף למעט חיטים במנחת העומר מן הלימוד דאיתא במס' מנחות (דף ס"ח ובדף פ"ד) אם אתה אומר מן החיטים אין שתי הלחם ביכורין וע"כ רצה לילף לשאר המינין דכשר דהא לא כתיב שעורין גבי מנחת העומר ועד דמסיק שעורין שאני שמנחת סוטה באה מהן אלמא דלר"י בנו של ר"י ב"ב לא הוי ש"ש מין

שעורין מדממעט מן שעורין לש"ש למנחת העומר ברם כרבנן ג' מינין הם ופריך ר"י מסבר סבר ריב"פ שמנחת העומר באה מן הש"ש אילו מן דאמר תאנים שחורות וכו' והכא שעורה אביב אמר שיבולת שועל אביב לא אמר כלומר דמקשה על ר"י ב"פ דהאיך מדייק מר"י בנו של ר"י ב"ב דכוסמין וש"ש וכו' לאו מין שעורין והא אפילו לרבנן דס"ל (בריש מס' כלאים) דהשיפון והכוסמין וש"ש ושעורים לא הוי כלאים וכולהון זוגות קתני וש"ש ושעורין מין אחד מ"מ מודו רבנן דלא כשר למנחת סוטה דש"ש אביב לא אמר אם כן אין לך להוכיח מר"י בנו של ר"י ב"ב ג"כ דס"ל דשעורין ושיבולת שועל הוי ב' מינים לענין כלאים דלעולם אימא לך דהוי מין אחד ומ"מ פסול למנחת העומר ובס' אחד מקשה דלמה לו להביא הך דשעורה אביב הו"ל למינקט הקרא דקמח שעורין גבי מנחת סוטה דיקשה דאפילו ס"ל דשיבולת שועל ושעורין הוי מין אחד מ"מ איכא האי ק"ו דר"י ב"ש ריב"ב מחיטין ואי שעורין יוכיחו שאני שעורין שמנחת סוטה באה מהן אבל כוסמין לא הגם דהוי מין אחד מ"מ אינו כשר למנחת סוטה משום דמן דאמר תאנים וכו' והכא נמי קמח שעורין אמר ש"ש לא אמר עיי"ש שהאריך בזה: הן אמת לפי הנראה במשקל ראשון הפירוש של המפרשים האחרונים הנ"ל קרוב יותר לפרשו ודרך נקל הוא וכן עלה במחשבתי מעיקרא ג"כ לדרוך בדרך הזה אבל קשה לי קושיות עצומות מלבד שהענין על מקומו עדיין אינו מיושב השקלא וטריא של שמעתתא בין ריב"פ לר"י נוסף ע"ז אצלי עוד קושיא חמורה על הברייתא גופא של ר"י ב"ש ר"י ב"ב לפי הענין שנשקול מדעתינו דר"י ב"ש ר"י ב"ב ס"ל דש"ש ושעורין הוי ב' מינים ומתחילה נבאר מה דקשה לי בהשקלא וטריא דשמעתתא ואח"כ נבאר הענין של הברייתא הנ"ל והוא דר"י ב"פ רצה להוכיח דמתניתין אתיא כר"י ב"ש ר"י ב"ב ולא כרבנן דברם כרבנן ג' מינים הן שיפון מין כוסמין ש"ש מין שעורין לפי המתניתין דריש כלאים וע"כ רצה לאוקמי המתניתין דאתיא כר"י ב"ש ריב"ב דאליבי' מוכח דע"כ פליג על המתניתין דריש כלאים וס"ל דש"ש ושעורין לא הוי מין אחד דאל"כ תקשה אמאי ממעט מקמח שעורין לש"ש הא הוי מין אחד אלא ע"כ דלא הוי ש"ש ושעורין מין אחד לפיכך אתיא מתניתין כוותי' וקשה לי הא סוף סוף יקשה מתניתין כמאן דהא אין לנו הוכח' רק דר"י ב"ש ריב"ב ס"ל דשעורין ושיבולת שועל לא הוי מין אחד.

אבל מכל מקום כוסמין ושיפון הוי מין אחד וא"כ סוף סוף יקשה מתניתין כמאן אתיא דתני חמשה מינים דנהי דאתיא כר"י ב"ש ריב"ב מ"מ לא הוי חמשה מינים דנהי דש"ש ושעורין הוי שני מינים אבל מנ"ל להוכיח דס"ל דגם כוסמין ושיפון לא הוי מין אחד וכי דמצינו דפליג על התנא דריש כלאים בש"ש ושעורין ע"כ פליג גם על כוסמין ושיפון ולפ"ז אימא פליג על כמה וכמה דינים השנוין בריש כלאים בפרק הזה א"כ סוף סוף אפילו לר"י ב"ש ריב"ב יקשה על חמשה מינים דמתניתין דידן דלא הוי אלא ד' מינים וא"כ יקשה מתניתין כמאן אי כרבנן ג' מינים הן אי כר"י ב"ש ריב"ב ד' מינים הם: ועוד קשה קצת דמאי מדמה למן דאמר תאנים שחורות עלי שמא אינו מותר בלבנות וכו' והכא שעורה וכו' וקשה הא אנן ס"ל השתא באם ש"ש הוי מין שעורין נכלל בשעורין ובכ"מ דאמרינן סתם שעורין הוי כל המין בכלל א"כ לפ"ז מאי מדחה דש"ש לא הוי בכלל שעורין ומדמה למאן דאמר תאנים שחורות עלי שמא אינו מותר בלבנות אלא שחורות אמר לבנות לא אמר והכא שעורה אביב אמר שיבולת שועל אביב לא אמר

וקשה הא אין המשל דומה לנמשל הא התם נמי אם אמר סתם תאנים עלי בוודאי אסור בשניהן דשניהן הוי בכלל סתם תאנים שחורות ולבנות ורק כשאחזו פרט אחד מן התאנים כשפרט המין שחורות לא הוי לבנות בכלל וא"כ מאי הוכחה זו לש"ש דאינן בכלל סתם שעורין דאימא פרט אחד מן המינים הוי בכלל סתם שעורין ומאי דמיון הוא כשפרט התם תאנים שחורות דהא הכא נמי אם ה' בכלל סתם שעורין כמה מינין כמו כוסמין ושיפון ושיבולת שועל אם אמר פרט אחד מן המינים כגון שיפון בוודאי לא היהשיבולת שועל בכלל ורק אנן בעינן למימר באם אמר סתם שעורין הכל בכלל וא"כ מאי ראי' מייתי מתאנים כשפרט אחד מן הפרטים דלא הוי פרט השני בכלל.

וזה צ"ב לכאורה: ועוד קשה לי לכאורה קושיא עצומה על הברייתא דר"י ב"ש ריב"ב דאם נימא דס"ל לר"י ב"ש ריב"ב דאין ש"ש ושעורין מין אחד א"כ האיך נעמיד הברייתא דגרסינן (לקמן בפ"א דחלה) סוף הלכה זו גבי אם השרישו קודם לעומר העומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבוא עומר הבא גרסינן בירושלמי עלה ר"א שאל מהו שיביא עומר מהן אפשר לאמר חדש וישן אין תורמין ומעשרין מזה על זה ואת אמר הכין היתיבון הרי שאר מינין הרי הן תלוין בעומר ואין העומר באה מהן לא אם אמרת בשאר מינים שכן לא הוכשרו למנחת העומר תאמר בשעורין שכשרו למנחת העומר חבריא בשם ר"א ראשית קצירך וכו' דברי חכמים ריב"ב ר"ח בשם ר"ב ב"ח והן שהביאו שלישי לפני ר"ה אבל אם הביאו שלישי לאחר ר"ה העומר בא מהן ע"כ והפ"מ ז"ל פירש דהאי היתיבון הוי עוד קושיא על ר"א דשאל מהו שיביא עומר מהן משום דיש מקום לאמר דיביא מהן משום דגם הם תלוין בעומר והרי שאר מינים התלוים בעומר ואין העומר בא מהן והדר דחי ל'אם אמרת בשאר מינים שכן לא כשר למנחת העומר תאמר בשעורין כלומר דלא דמי דשאר מינים הגם שהן תלוין בעומר מ"מ אין העומר בא מהן משום דמצות עומר מן השעורין אבל בשעורין שכשרו למנחת העומר אי הן תלוין בעומר העומר בא מהן ורק הקושיא דחדש וישן אין תורמין ומעשרין מזה על זה נשאר ור"א בעצמו מסיק דלא בא העומר ממנו ודברי חכמים אם הביאו שלישי לפני ר"ה אין העומר בא מהן הרי מסוגיא הנ"ל מוכח בהדיא דהעומר המתיר חדש יש לו דין כמו תרומה המתרת לטבל דבעינן שיתרום ממין על מינו ומן החדש על החדש אבל לא מן הישן על החדש וא"כ לכאורה צ"ב על הך שמעתא דס"ל דאין העומר של ישן מתיר לחדש דהוי מתיר כמו תרומה א"כ באמת קשה האיך שאר מינים התלוין בעומר נתירן ע"י העומר של שעורין הא אין תורמין ממין על שאינו מינו אלא וודאי הדבר פשוט דלא דמי זל"ז דהתם בשאר מינים שלא כשרו למנחת העומר נתירן שפיר ע"י העומר של שעורין משום דהן בעצמן לא כשרו למנחת העומר ואינן בר חיובא דעומר דחובת העומר אינו חל עליהם לפיכך שפיר נתירן ע"י העומר של שעורין שהוא בר חיובא דעומר ואימתי אמרינן אין תורמין ומעשרין ממין על שאינו מינו היינו דוקא במקום שמין הזה ג"כ בר חיובא דתרומה ע"כ שפיר אמרינן דאין תורמין עליו ממין אחר כיון דהמין הזה בעצמו בר חיובא דתרומה אבל אי המין הזה בעצמו אינו ראוי לתרומה ולא בר חיובא דתרומה הוא אלא ע"י מין השני דע"י מין השני חל עליו החיוב שפיר תורמין ממין השני עליו כיון דבלא מין השני לא ה' בר חיובא ולא בר הרמה ורק המין השני מחייבו והסברא הזה איתא בהדיא בתוס' ז"ל במס' מנחות (ד' ע' ע"ב)

וז"ל וא"ת והנך מינין שהן כלאים זב"ז כדתנן בריש כלאים האיך הן מצטרפין לחלה הא תנן ובפ' שני מתרומות) כל שהוא כלאים זב"ז לא יתרום מזה על זה וכו' ועוד יש לפרש דכשיש בכל אחד בפני עצמו כדי חיוב חלה אין תורמין מזה על זה ממין על שאינו מינו והכי מוכח בתוספתא דחלה דקתני קב חיטין וקב שעורין וקב כוסמין הרי אלו אין מצטרפין כשהוא תורם מכל אחד ואחד שאין תורמין ממין על שאינו מינו חצי קב חיטין וחצי קב שעורין וחצי קב כוסמין נועל מן כוסמין ונראה שזהו הטעם דחמשת רבעים קמח חייבין בחלה ומיירי כגון שהשלוש מינין נושכין כולן זב"ז שכל אחד נושך בשני המינין משום הכי ברישא תורם מכל מין ומין כיון שהשנים אחרים מחייבין בלא השלישי אבל לצרף נוטל מן הכוסמין שעיסתו דומה לשניהן עכ"ל התוס' ז"ל הרי לפנינו הענין הזה בפירוש אם המין השני בר חיובא הוא ובר הרמת תרומה הוא אין תורמין ממין אחר עליו אבל אי המין הזה לאו בר הרמת תרומה הוא ולא בר חיובא הוא רק שכל עיקר שהוא בר חיובא הוא רק ע"י מין השני שפיר תורמין מזע"ז וא"כ ה"נ גבי שאר מינים שנתרין על ידי העומר של שעורין כיון דהן בעצמם לאו בני חיובא דעומר שאינן כשרים לעומר ורק הן תלוים בעומר של שעורין נמצא דכל עיקר הענין שהן צריכין לעומר הוא משום שעורין דאי לאו שעורין לא היו צריכין כלל להעומר דהא מהם עצמן אין העומר בא ורק התורה זקקם לעומר של שעורין דהא קי"ל דשלא בשעת הקרבן היום מתיר כדאיתא לקמן במכילתין ורק בשעת קרבן צריכין לקרבן וא"כ אי לאו שעורין לא היו צריכין כלל לקרבן עומר] שפיר תורמין משעורין עליהן דהא שעורין מחייב אותם לקרבן עומר אבל הכא גבי חדש וישן כיון דהחדש בעצמו זקוק להעומר וצריך עומר והוא בעצמו בר חיובא דעומר וא"כ שפיר קאמר הגמ' הכא אפשר לאמר חדש וישן אין תורמין מזע"ז ואת אמר הכין: ויותר קרוב להעמיס זה בכוננת הירושלמי והאי התיבון לאו קושיא אחריתי הוא על ר"א אלא דקאי על מה דפריך על ר"א אפשר לאמר חדש וישן אין תורמין מזע"ז וע"ז פריך התיבון הרי שאר מינין הרי הן תלוין כעומר ואין העומר בא מהן כלומר א"כ דמדמה לה לתרומה א"כ האיך תורמין ממין על שאינו מינו הא אין העומר בא כי אם אחד והוא מן השעורין א"כ האיך נתרים ע"י העומר הא הוי ממין על שאינו מינו וכן מפרש מהרא"פ ז"ל וע"ז מתרין לא אם אמרת בשאר מינים שכן לא כשרו למנחת העומר תאמר בשעורין שכשרו למנחת העומר וזהו ממש סברת התוס' ז"ל הנ"ל דלא דמי שאר מינים לחדש וישן דשאר מינים שלא כשרו למנחת העומר ואין בעצמם חיובא דהעומר אלא תלוין בעומר דשעורין ע"כ לא איכפית לך במה שהשעורין הוי מין אחר כיון דכל עיקר שהן צריכין להעומר הוא משום שעורין כיון דחייבה התורה להביא עומר מן שעורין הרי הם תלוים בעומר של שעורין אבל חדש וישן כיון דשעורין של חדש בעצמם כשרים למנחת העומר א"כ האיך יתרום מן הישן והא אין תורמין מן הישן על החדש והפירוש הזה הוא המחזור בירושלמי ואין להקשות א"כ האיך תני במתניתן ואם לאו אסורין עד שיבוא עומר הבא משמע דעומר הבא מתירן וקשה האיך יתירם עומר הבא והא אין תורמין מן החדש על הישן ז"א כיון דהישן בעצמו אינו כשר למנחת העומר דעומר בא להתיר החדש וישן אינו מתיר לחדש דישן וחדש אין תורמין מזע"ז וכיון דמישן אינו יכול להביא מנחת העומר של ציבור להתיר החדש של שנה זו א"כ כיון שלא כשר הישן למנחת העומר הרי הוא דומה לשאר מינים שלא

כשרו למנחת העומר ע"כ נתרין ע"י עומר של שעורין וה"נ מכיון דהוא עצמו אינו כשר למנחת העומר א"כ נותר ע"י חדש דהא ל"ל איפכא דהחדש יותר ע"י הישן משום דהחדש אינו כשר להעומר משום דלא מצי להתיר להישן ז"א דהא העומר בא להתיר החדש של שנה זו ולא הישן של אשתקד כדאיתא בפסחים (דף ע"ז) ע"ש ע"כ שפיר כשר החדש להעומר אפי' אי לא הי' מתיר להישן.

אבל הישן דלא מצי להתיר רק הישן משל אשתקד ולא חדש של שנה זו אינו כשר למנחת העומר של קרבן ציבור כיון דהישן אינו כשר למנחת העומר משום דלא מצי להתיר החדש ממילא נותר ע"י חדש: דדמי לשאר מינים שהן נותרים ע"י עומר של שעורין הגם דהוי מין על שאינו מינו משום דכיון שהן בעצמם לאו בני חיובא דעומר דהא אינן כשירין למנחת העומר וה"נ דכוותי' דהא הישן לאו בר חיוב דעומר הוא דהא אינו כשר לעומר רק החדש כשר למנחת העומר והוא מצפה על עומר של חדש ושפיר נותר ע"י העומר של חדש כיון דהוא בעצמו לאו בר חיובא דעומר הוא וכל חיובו הוא שצריך לעומר הוא ע"י החדש ונמצא דהחדש מחייב להישן בקרבן עומר והגם דאי לא הי' חדש כלל הי' החיוב בישן דהא א"צ להתיר חדש והי' כשר הישן למנחת העומר מ"מ אזלינן בתר השתא דהשתא מ"מ החדש מחייב לישן לקרבן עומר דהחדש עושה ב' פעולות דעושה להישן לאו בר חיובא ורק הוא מחייבו וממילא כיון דהוא מחייבו שפיר תורם עליו ולא הוי ממין על שאינו מינו דכללא הוא בידינו בכל מקום דמין אחד דמחייב למין אחר תורם עליו וה"נ דכוותי': היוצא לנו מן הירושלמי הזה יסוד גדול דכל עיקר דשאר מינים נותרים ע"י עומר של שעורין ולא הוי ממין על שאינו מינו משום דהשעורין מחייב לשאר מינים לקרבן עומר דמצות עומר בשעורין דווקא א"כ האיך נפרנס להברייתא של ר"י ב"ש ר"י ב"ב דיכול מביא מן כוסמין וש"ש ושיפון ק"ו מה חיטים שכשירין לשאר כל מנחות לא כשרו למנחת העומר כוסמין וש"ש ושיפון שלא כשרו לשאר כל מנחות א"ד שלא יוכשרו למנחת העומר שעורין יוכיחו שלא כשרו לשאר כל מנחות וכשרו למנחת העומר לא אם אמרת בשעורין שמנחת סוטה באה מהן תאמר בכוסמין וכו' שאין מנחת סוטה באה מהן ומסיים הברייתא יצאו החיטים מן הכתוב וכוסמין ושיפון וש"ש מק"ו כלומר מן הק"ו של חיטים הנ"ל וקשה דאם נימא דר"י ב"ש ר"י ב"ב ס"ל דש"ש ושעורין לא הוי מין אחד כי אם ב' מינים כמו דמשמע מתוך פ"ה המפרשים ז"ל דכל זה עיקר הראיה של ר"י ב"ב דמתניתין אתיא כר"י ב"ש ר"י ב"ב דס"ל דש"ש ושעורין הוי ב' מינים וכן כוסמין ושיפון ס"ל דהוי ב' מינים א"כ יקשה הברייתא ממ"נ דמאי קאמר יכול מביא מן הכוסמין וכו' אם כוונתו דיכול דמביא מן הכוסמין וכו' ולא מן השעורין כיון דלא גמר הג"ש דאביב רק דממעט חיטים מן שתי הלחם ביכורים א"כ יכול דווקא מן הכוסמין או מן השיפון לבד אבל שעורין אינו כשר למנחת העומר ז"א דא"כ מאי מסיים יצאו החיטים מן הכתוב וכוסמין וכו' מק"ו כלומר מן הק"ו של חיטים וקשה ל"ל כלל להק"ו דהא מכיון דמחדש לן דיש ק"ו מחיטים שכשרו לשאר מנחות לא כשרו למנחת העומר כוסמין וכו' דלא כשרו לשאר כל מנחות א"ד וכו' אלמא דדבר הכשר בשאר מנחות יותר סברא שיהא כשר למנחת העומר וא"כ בתר דמסיק לא אם אמרת בשעורין שכן מנחת סוטה באה מהן תאמר בכוסמין וכו' שאין מנחת סוטה באה מהן משום דכוסמין וש"ש לא הוי בכלל שעורין א"כ לפי"ז לא

איצטריך כלל להק"ו לכוסמין וכו' דמנחת סוטה גופיה ידעינן כיון דש"ש לא הוי בכלל שעורין ונמצא דבמנחת סוטה אינו כשר רק שעורין לבד.

וא"כ היכא נימא גבי עומר דלא כשרו שעורין כי אם כוסמין וכו' הא אמרינן דדבר הכשר בשאר מנחות יותר סברא שיהא כשר למנחת העומר מן הדבר שאינו כשר בשאר מנחות וא"כ היכי נימא דשעורין דכשר בשאר מנחות דהיינו גבי סוטה לא יהיה כשר במנחת העומר כוסמין וכו' דאינו כשירים בשאר מנחות דלא מצינו שום מנחה שבא מן כוסמין וכו' יהיה כשר למנחת העומר יותר מן השעורין וא"כ למה מסיק דיצאו החיטים מן הכתוב וכוסמין וכו' מק"ו כלומר מק"ו הנ"ל של חיטים.

וקשה דל"ל להק"ו כיון דמסיק לא אם אמרת בשעורין שכן מנחת סוטה באה מהן תאמר בכוסמין וכו' שאין מנחת סוטה בא מהן לפ"ז בלא הק"ו ידעינן דשעורין כשירין למנחת העומר יותר משאר מינים ומה"ת נימא דשעורין פסולין למנחת העומר וכוסמין וכו' כשירין א"ו דלאו הכוונה ששעורין יהא פסול ורק כוסמין וכו' ז"א דוודאי השעורין כשירין ורק דיכול דאף שאר מינים נמי כשירין כמו שעורין לפיכך צריך הק"ו מן חיטים שהן פסולין למנה"ע וקשה דהאיך ס"ד דנימא דאף כל המינים התלוין בעומר כשירין למנה"ע כיון דברור דשעורין בוודאי כשירין א"כ היכי נימא דאף כל המינים התלוין בעומר כשירין למנה"ע א"כ יקשה האיך מביא עומר מן השעורין כיון דכל המינים התלוין בעומר כשירין ג"כ למנה"ע א"כ יקשה קושית הגמרא דאפשר לאמר דחדש וישן אין תורמין מזע"ז ואת אמר הכין וה"נ דכוותיה דאפשר לאמר דב' מינים אין תורמין מזע"ז ואת אמר הכין דיכול כולן יהא כשירין למנחת העומר כל המינים התלוין בהעומר דהאיך ס"ד דכולן יהא כשירין למנה"ע א"כ ב' מינים אין תורמין מזע"ז והי' צריך לפ"ז עומר מן כל מין ומין דהא ב' מינים אין תורמין מזע"ז וכמו דמתמה הגמ' על ר"א דשאל מהו שיביא עומר מן הישן ופריך עלה הגמ' אפשר לאמר חדש וישן אין תורמין מזע"ז וא"כ האיך ס"ד דר"א למיבעיא בזה.

וה"נ יקשה על ר"י ב"ש ריב"ב דקאמר יכול מביא מן הכוסמין וכו' כלומר דכולן כשירין למנה"ע כמו שעורין וע"ז יליף מק"ו ל"ל הק"ו דהאיך ס"ד דנימא דכולן כשירין כיון דשעורין בוודאי כשירין א"כ האיך יביא מן הכוסמין והא ב' מינים אין תורמין מזע"ז וכל עיקר דבעומר מותר ממין אחד דהוא מן השעורין ולא קשה לן הא ב' מינים אין תורמין ומעשרין מזע"ז הוא משום דשאני עומר דשאר מינין התלוין בעומר אינן כשירין למנה"ע ואינן בני חיובא דעומר רק השעורין מחייב לכל המינין לקרבן עומר לפיכך נתרין כולן ע"י עומר כמו סברת התוס' ז"ל במס' מנחות (דף ע' ע"ב) הנ"ל אבל אי ס"ד לאמר דאף כל המינין יהיו כשירין לעומר כמו שעורין א"כ יקשה לן הא ב' מינים אין תורמין ומעשרין מזע"ז ואין לאמר דקאמר יכול מביא מן הכוסמין וכו' דגזה"כ הוא הכא גבי עימר דלא חיישינן ממין על שאינו מינו וגזה"כ חדשה היא ז"א דמהיכי תיתי נימא הכא לעשות גזה"כ חדשה וזה פשוט ואין לאמר דהכי קאמר יכול מביא מן הכוסמין ושיפון ושיבולת שועל כלומר דמחויב לצרף כל המינין להביא מהן העומר ז"א דהא התם גבי חדש וישן פריך אפשר לאמר חדש וישן אין תורמין מזע"ז ואת אמר הכין והגם דלאו כולו ישן הוא דהא חלק שבו נתגדל ג"כ לאחר ר"ה ואעפ"כ אסור למנה"ע וכן

בסוף דמסיק אבל אם לא הביא שלישי לפני ר"ה העומר בא מהן אבל אם הביא שלישי לפני ר"ה אין בא מהן וכן מחצה לפני ר"ה ומחצה אחר ר"ה אין העומר בא מהן ולפירוש הפ"מ ז"ל הוא משום חדש וישן אין תורמין מזע"ז והגם דקצת חדש איכא נמי בו מ"מ אסור משום דכיון דמקצת ישן יש בו נמצא דהוא מן הישן על החדש והגם דאיכא בו חדש ג"כ אבל חנן בעינן דכל עשירית האיפה יהי' מן החדש אבל אי איכא בו קצת מן הישן קשה לן חדש וישן אין תורמין מזע"ז וה"נ אי איכא בו כמה מינין נמצא דאינו עולה לכל מין ומין דעשירית האיפה אינו ממינו רק פורתא וזה פשוט ע"כ קשה האיך נפרנס הברייתא ולענ"ד היא קושיא עצומה ע"כ נראה לפענ"ד דר"י ב"ש ריב"ב ס"ל דכוסמין ושיפון וש"ש הכל מין שעורין וע"כ אתא שפיר הברייתא באין גמגום דיכול מביא מן הכוסמין ושיפון וש"ש כמו מן השעורין וכשבא מן השעורין כל המינים ניתרים ע"י שעורין החיטים ניתרים משום דאינן כשירים למנה"ע ואינן בר חיובא דעומר רק השעורין מחייב לכל המינים לפיכך שפיר נפטר ע"י שעורין ושאר המינים אף שכשרו למנה"ע נפטרים ע"י שעורין משום דהם מין שעורין ואינן כלאים זב"ז ע"כ לפי הוכחה שלנו מוכח דר"י ב"ש ר"י ב"ב ס"ל דכוסמין ושיפון וש"ש הוי מין שעורין ועפ"ז יעלה כהוגן כל הסוגיא.

דנראה לפענ"ד כלל חדש דכל היכא דכתב רחמנא שעורין לענין דינא לא אמרינן דכונת הכתוב על כל המין דשעורין אלא סתם שעורין דווקא וכל היכא דכתיב שעורין לאו לענין דינא אלא בדרך סיפור כמו הכא השעורה אביב דמיירי בענין סיפור של יציאת מצרים הוי כל המין בכלל וראיה להכלל הזה הוא גמ' מפורשת בבבלי במס' סוכה (דף י"ג) ובמס' חולין (דף ס"ב ע"ב) דגרסינן אמר ר"ח אאב"ש הני מורריתא דאגמא אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מתיבי אזור ולא אזור יון ולא אזור כוחלי ולא אזור מדברי ולא אזור רומי ולא אזור שיש לו שם לוי אמר אביי כל שנשתנה שמו קודם מ"ת ובאת תורה והקפידה עליו וכו' רבא אמר הני מורריתא סתמא שמיהו והא דקרי ליה מורריתא דאגמא משום דמשתכח באגמא ע"כ וכן במס' חולין (דף ס"ב) לענין כופשייני צוצייני לענין תורים לגבי מזבח רבא אמר הני כופשייני צוצייני באתרי' סתמא קרי להו ע"כ ע"ש הרי מוכח בפירוש דהגם דאזור כוחלי וכו' הן מיני אזור כדפרש"י ז"ל במס' חולין (דף ס"ב) ה"ל מ"מ פסולין הם למצות אזור דאינן בכלל אזור סתמא וכן מורריתא דאגמא אם הן מין דמרור מ"מ אינו יוצא בהם ידי חובתו בפסח משום דקפיד רחמנא על סתם מרור וכן על סתם אזור ועל סתם תורים אבל המינים הפרטים אם שנכללים בהסתם אינן כשרים כמו אזור כוחלי אם שנכלל בסתם אזור מ"מ אינו כשר אלא בסתם אזור דכוונת הכתוב דאינו כשר למצות אזור רק סתם אזור וסתם מרור וסתם תורין.

ואילו לענין חמשה מיני דגן לענין ברכת המוציא קחשיב במס' ברכות בכמה מקומות חמשה מיני דגן והם החיטים והשעורין וכוסמין ושיפון וש"ש וכתב הטור ז"ל באו"ח ס' ר"ח וז"ל וחמשה מיני דגן שהם חיטים ושעורים וכוסמין וש"ש ושיפון שהם ג"כ חשובים שנשתבחה בהם א"י [בפסוק ארץ חטה ושעורה] שכוסמין הם מין חיטים וש"ש ושיפון הן מין שעורין וכו' אם עשה בהם פת מברך עליהם המלמ"ה עכ"ל הרי לפנינו דבפסוק ארץ חטה ושעורה ס"ל דכל מין חיטים בכלל וכל מין שעורין ולא אמרינן דעל סתם חיטה ושעורה קפיד רחמנא"א אלא דהכל בכלל כל מין שעורים ואין להקשות

מאזוב ולא אזוב מדברי וכוחלי וכו' וכן לענין מרור דאמרינן בסוגיות הנ"ל בדווקא על הסתם אזוב ועל סתם מרור ולא על המין קאי א"ו דשאני התם גבי אזוב דהתם קאי לענין דין לענין מצות אזוב ולענין מצות מרור ע"כ דווקא סתם אזוב וסתם מרור אבל לא כל המין אבל הכא דהכתוב מספר בשבח של א"י ולא דנא הוא אלא משבח את הארץ הוי הכל בכלל כל המין חיטים וכל המין שעורין א"כ בנ"ד נמי דגבי מנחת סוטה דכתיב קמח שעורין והוא לענין דינא ע"כ שעורין דווקא דהוא סתם שעורין אבל לא ש"ש דהוא מין שעורין כמו אזוב דכתב רחמנא למצות אזוב אמרינן דסתם אזוב דווקא ולא כל מין אזוב וכן מצות מרור וה"נ גבי מצות מנחת סוטה דכתיב שעורין ע"כ סתם שעורין דווקא ולא כל המין שעורין אבל גבי שעורה אביב דהתם לאו לענין דינא אלא דהכתוב מספר ביציאת מצרים הוי כל המין שעורין כמו ארץ חטה ושעורה הנ"ל דהכתוב מספר בשבח של א"י הוי כל מין חיטים וכל מין שעורין בכלל וה"נ הכא גבי סיפור של יציאת מצרי' כל המין בכלל ואף דזה נ"מ לענין דינא דהא אביב אביב לג"ש לענין מנחת העומר מ"מ כיון דהכתוב מספר ביציאת מצרים הוי כל המין בכלל דהא התם גבי סיפור של שבח א"י בפסוק ארץ חטה ושעורה נמי נ"מ לענין דינא בענין שבעת המינין מ"מ כיון דהפסוק מיירי בענין סיפור של שבח א"י כל המין חיטים וכל מין שעורין בכלל: וע"פ הכלל הזה ועל פי דברינו לעיל יעלה כהוגן הירושלמי דר"י ב"ש ר"י ב"ב ס"ל דכוסמין ושיפון וש"ש הכל בכלל שעורין ובעי למימר יכול מביא מן הכוסמין וכו' כיון דחיטים נתמעט מן שתי הלחם ביכורים ואימא כולן כשירים דהכל הוי מין אחד של שעורין ושפיר תורמין מזע"ז ומביא מאחד מהן מאיזה שירצה ע"ז קאמר ק"ו מה חטים פסולין כוסמין וכו' שעורין יוכיחו לא אם אמרת בשעורין שמנחת סוטה באה מהן תאמר בכוסמין וכו' אע"פ שהן מין שעורין מ"מ מדכתב רחמנא סתם שעורין אינו כשר רק סתם שעורין אבל המין שעורין אינו כשר למנחת סוטה כמו לענין אזוב ומרור הנ"ל וא"כ מכיון דס"ל לר"י דלעולם ע"כ כוסמין ושיפון וש"ש מין שעורין הם דלפיכך קאמר דיכול מביא מן כולם דכולן כשירים למנה"ע ומ"מ לא הוי כתורם ממין על שאינו מינו משום דכולן מין אחד הן של שעורין ע"כ שפיר אתיא מתניתין כר"י ב"ש ר"י ב"ב דהא במתניתין קתני חמשה דברים חייבין בחלה ואסורין בחדש וגרסינן במס' פסחים (ל"ה ע"א) ובמס' מנחות (דף ע' ע"א) תנא כוסמין מין חטים וש"ש ושיפון מין שעורין ופירש התוס' ז"ל דלא קאי לענין כלאים דהא לענין כלאים הוי כוסמין ושיפון וש"ש ושעורין וכולן זוגות וכן לא לענין מצה אלא לענין חלה עיי"ש.

הרי לפנינו בהדיא דמשני המנין ותני להו בכל דוכתא לפי הענין אם קאי בחלה מסדר התנא המינין כוסמין מין חיטים וש"ש ושיפון מין שעורים וכד קאי התנא בכלאים מסדר להמינין באופן אחר דהוא כוסמין ושיפון מין אחד וש"ש ושעורין מין אחד וא"כ ה"נ לענין חדש במתניתין דידן תני שפיר חמשה מינין אליבא דר"י ב"ש ר"י ב"ב דאליבא הוי שפיר חמשה מינין לענין חדש כיון דלא ס"ל שיפון הוי מין כוסמין אלא כולן הוי פרטים מיוחדים של שעורין ולענין חדש לא הוי כל המין שעורין בכלל שעורין דשעורין כשירין למנה"ע וכל מין שעורין שאסורין בחדש ותלוין בעומר ואין העומר בא מהם לפיכך לא הוי כל המין שעורין בכלל שעורין לענין איסור חדש שתלוי בעומר כמו שעורין דשעורין תלוין בעומר והעומר בא מהן תאמר בכוסמין וש"ש ושיפון שתלוין

בעומר ואין העומר בא מהן לפיכך לא הוי כל מין שעורין בכלל סתם שעורים לענין חדש וכן איתא בתוס' ז"ל במס' מנחות (דף ע' ע"ב) בד"ה אתיא וז"ל אלא נראה דאיצטריך לרבות חמשת מינין דלא תימא שעורין דווקא אסורין בחדש דמייתי עומר מיני' עכ"ל הרי בהדיא דאיצטריך לרבות כל הדברים משום דשעורין שאני שבא העומר ממנו א"כ לא הוו כל המינין של שעורין בכלל שעורין לענין חדש כיון דאין העומר בא מהן והראיה דשעורין לא בעינן למילף לענין חדש מן ג"ש דלחם מצה אלא מן גופי' דקרא ולחם וקלי וגו' עד עצם וגו' עד הביאכם וגו' וממילא שעורין אסורין אבל כל המינין אפילו מיני שעורין ילפינן מג"ש ולא משעורין משום דלענין חדש אינן בכלל שעורין לכן באיסור חדש של שעורין אינו נכלל כל מיני שעורין בכלל שעורין סתם ע"כ קאמר שפיר ר"י ב"פ דמתניתין ר"י ב"ש ר"י ב"ב היא דס"ל דכל המינין של שעורין שתלוין בעומר אין העומר בא מהן לפיכך הוו חמשה מינין לענין חדש דלענין שתלוין בעומר לא הוי כולן בכלל סתם שעורין וגם שיפון אינו בכלל כוסמין אליבא דר"י ב"ש ר"י ב"ב דהא ס"ל דשיפון לאו מין כוסמין אלא כולן בכלל שעורין ושיפון וכוסמין הוי ב' פרטים של שעורין ואינו נכלל ב' פרטים זב"ז כי אם בשעורין והכא לענין חדש אינן נכלל בשעורין לפיכך הוי שפיר חמשה מינים ברם כרבנן ג' מינין הן דס"ל לריב"פ דאליבא דרבנן כשרין שיבולת שועל למנה"ע כמו שעורין דהא אינהו ילפי מן הג"ש דשעורה אביב הנאמר במצרים וא"כ הוי כל המין בכלל שעורין כמו גבי הכתוב דארץ חיטה הנ"ל דכל המין בכלל א"כ לרבנן גם ש"ש כשר למנחת העומר ואיכא ג' מינין דכוסמין ושיפון אליבא דרבנן הוי מין אחד וש"ש ושעורין מין אחד אף לענין חדש הוי בכלל שעורין דהא העומר בא גם מש"ש אליבא דרבנן כיון דגמר מג"ש דאביב הנאמר בסיפור של יציאת מצרים ע"ז קאמר ר"י מסבר סבר ר"י בן פזי שמנחת העומר בא מן הש"ש.

אילו מן דאמר תאנים שחורות וכו' דאוחז פרט אחד מן התאנים ע"כאין פרע השני בכלל הגם דשניהם הוי בכלל תאנים מ"מ כשהזכיר שחורות אין לבנים בכלל וה"נ דכותיה הגם ששיבולת שועל הוי בכלל שעורין סתם מ"מ אינו כשר למנחת העומר ולענין מנחת העומר לא הוי בכלל שעורין דהא הכא כתיב שעורה אביב ושעורה אביב אמר וש"ש אביב לא אמר כלומר דהאיך נימא דש"ש הוי בכלל שעורה אביב הגם דש"ש אינו אביב מ"מ נכלל בשעורה אביב האיך נאמר כן דש"ש לא הוי כי אם בכלל שעורין סתם.

אבל לא כשפירט בהדיא אביב ובאביב אין כולן בכלל דיכול להיות דזה אביב וזה אינו אביב או איפכא דזה אינו אביב וזה אביב ע"כ לא הוי בכלל שעורה אביב ולפיכך דמי לתאנים שחורות כשהזכיר שחורות אין לבנות בכלל וה"נ כשהזכיר אביב אין ש"ש בכלל וע"ז בעין רבנן דקיסרין מה תנינן חמשה מינין ולא חמשה דברים וכו' ודו"ק: שם אילו מן דאמר תאנים שחורות עלי שמא אינו מותר בלבנות אלא שחורות אמר לבנות לא אמר.

משמע מכאן דתאנים שחורות ולבנות הוי מין אחד לפי פשטות הסוגיא כמובן. וקשה מכאן לדעת הלבוש ז"ל מובא במג"א או"ח סי' רכ"ה סק"י דכ' דתאנים שחורות ולבנות ב' מינים הם וכן מע"מ כ' בשם ס"ח עי"ש בביאורי הגר"א ז"ל שם ס"ק י' דכתב שם

הראיה של ס"ח (מפ"ד דתרומות) תאנים שחורות ולבנות דפליגי שם ר"א ור"י עי"ש
דהגר"א ז"ל מקשה שם על ס"ח ומציין שם כמה מקומות בבבלי.

ויש לעיין גם מירושלמי הנ"ל וגם מירושלמי (פ"ז דסוטה) כשהרכיב תאנים שחורות
ע"ג לבנות עי"ש דמשם נמי משמע דהוי מין אחד ויש לעיין שם ודו"ק: שיטת טעם
כעיקר הא דגרסינן מהו שילקה על חלתן ד"ת ר' יונה בשם שמואל ר' יוסי ור' אבוי
בשם רשב"ל אין לוקין על חלתן ד"ת אמר ר' יעקב בר אחא רשב"ל כדעתיה דאיתפלגון
הפיגול והנותר.

ששחקן ר' אומר לא ביטלו זא"ז ורשב"ל אמר ביטלו זא"ז אמר ר' יוסי ולא דמיין תמן
אמר זה אסור וזה אסור ברם הכא שני דברים רבים על אחד ומבטלין אותו וכבר ביטלו
עד שלא נעשה איסור אילו אחד עשה חמש עיסות מחמשה מינים ועירבן ואמר רשב"ל
אין לוקין על חלתן ד"ת יאות ע"כ: הנה הסוגיא הזאת קשה מאוד ועמלו המפרשים
להעמידה על בוריה וביותר לקמן בהלכה ב' (מענין בזה כאשר יבואר בע"ה).

דהקושיא אינה צריכה לפני מאי מדמה הירושלמי הענין דחלה במינין מחולקין ואיסורן
אחד לענין פיגול ונותר דהתם הוי מין אחד ואיסורין חלוקין זמ"ז כידוע ומוכן החומרא
בענין הזה מאליו ובס' נו"י רצה לפרש מעיקרא דהירושלמי מוקי לה כהא"מ בבבלי
דהענין הפיגול והנותר מיירי בב' מינין וס"ל לרשב"ל דטכ"ע לאו דאורייתא וה"נ גבי
חלה ע"כ דס"ל דטכ"ע מדרבנן ואתפלא ע"ז ומה ענין טכ"ע איכא גבי חלה הא הכא גבי
חלה ע"כ מיירי דאינו נרגש הטעם של המינין דאל"כ מהו צריך הצירוף לחמשה מינין
הא משנה מפורשת היא לקמן (בפרק ג') דהעושה עיסה מן החיטים ומן האורז אם יש
בו טעם דגן חייבת בחלה משום גרירה.

וא"כ ל"ל הצירוף של חמשה מינין דנקט התנא דמצטרפין זע"ז הא במין אחד סגי אם
יהיב טעמא אלא וודאי דהחילוק בין הצירוף של חמשה מינין לחיטים ואורז דהתם בעינן
טעם דגן והכא אפילו אינו נרגש הטעם של כל אחד וא"כ אין להוכיח דרשב"ל ס"ל
דטכ"ע מדרבנן וזה פשוט אבל יש לתרוצי זה ואין זה דיוק כל כך] אבל הענין בעצמו
קשה להבין וכי מה לן דהמין אחד בטל בחבירו הא מכל מקום איסור אחד הוא וצ"ב
גדול להבין זאת ובס' נו"י כתב דהגמ' מדמה להפיגול ונותר משום דהירושלמי ס"ל
דאפילו הוא איסור אחד כל שחלוקין בטעמם מבטלין זא"ז אבל לכאורה קשה אם כן
האיך מיייתי מרשב"ל דאמר הפיגול והנותר כו' דהתם איסורין חלוקין וכתב דלכאורה
אפשר ליישב כמו שהקשה התוס' ז"ל במס' זבחים (דף ע"ח) דהא תנן במעילה הפיגול
והנותר אין מצטרפין זע"ז מפני שהן ב' שמות ואמר בגמ' נ"ש אלא לטומאת ידים
דמדרבנן אבל לענין אכילה מצטרפין דתניא ר"א אומר לא יאכל כי קודש הוא כל
שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו וי"ל דהתם בדלא מיערב אבל הכא
בדמיערב בטל דאיסורין מבטלין זל"ז א"נ הכא ללקות משום פיגול ונותר קאי אבל התם
מיירי לעבור עליו משום כל שבקודש פסול בא הכתוב וכו' ועוד התם נהי דאיסורא
איכא אבל מלקות ליכא ע"כ וא"כ אפשר לאמר דהירושלמי ס"ל דהוי איסור אחד משום
כל שבקודש פסול אך הטעם בטיל ברוב עכ"ל ודבריו תמוהין כי בוודאי לא עלה זה על
דעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל לפרש הסוגיא דמס' זבחים (דף ע"ח ע"א) דס"ל לרשב"ל

דפיגול ונותר הוי איסור אחד משום כל שבקודש פסול ותירוצם הראשון הוא דהתם במעילה והכא בזבחים ס"ל דהאיסור אחד משום כל שבקודש פסול ורק במעילה מיירי בדלא מיערב ובזבחים מיירי במיערב ואיסורין מבטלין זא"ז ז"א דהאיך יעלה על הדעת דלפיכך פטור גבי פיגול ונותר הגם דהוי מאיסור אחד משום דהטעמים נבטלין זב"ז ומאי איכפית לן אם הטעמים בטלים כיון דעכ"פ הוי איסור אחד והאיך שייך התראת ספק בזה דהא עכ"פ אסור באיסור אחד דהא הענין דהתראת ספק פרש"י ז"ל במס' זבחים התם וז"ל אי אפשר שלא ירבה מין א' על חבירו כשהוא לועס אותו בפיו נבלל מין אחד לתוך חבירו מיעוטו של זה בטל ברובו של זה ובטל המיעוט ברוב והבטל בכל מין נוסף על המבטל ונקרא בשמו ונגרע במינו וא"א לכוין שלא יהא מין אחד בטל בחבירו יותר ממה שבטל ממין חבירו בו ונמצא שאין באותו המין כשיעור דבציר ליה שיעורא וכי מתרין בו לא ידעינן משום מאי מתרין בו וצריך להתרות בו משום איסור הילכך כי מתרין ביה משום פיגול הוי התראת ספק דילמא לא בדידיה הוי חיובא וכו' וכו' וזה דווקא בב' איסורין מלאוין מחולקין אבל בלאו אחד משום כל שבקודש פסול וכו' לא שייך התראת ספק דמה לן אם הטעם הזה יש בו ואם הטעם של אחר הא מ"מ איסור אחד.

א"ו ברור באין ספק שכונת התוס' ז"ל בתירוצם הראשון דנפ"מ בין זבחים למעילה דהתם מיירי בדלא מיערב והכא מיירי בדמיערב ואיסורין מבטלין זא"ז לאו דהכא נמי ס"ל דהוי איסור אחד משום כל שבקודש ורק בדמיערב הטעמים של איסורין בטלין זא"ז ז"א. אלא דכוונתם דהכא בזבחים ע"כ מיירי בשני איסורין כלומר לאוין מחולקין ולא משום כל שבקודש פסול וכו' והתם במעילה (דף י"ז) נמי מיירי באיסורין מחולקין ולא מלאו אחד והא דקאמר התם דלאכילה מצטרפין הפיגול והנותר משום דהוי לאו אחד משום כל שבקודש פסול וכו' היינו דהגמ' קאמר שם אפילו לר"ש דס"ל במס' ערלה (פ"ב) דב' שמות אין מצטרפין מ"מ בקודש מודה משום הקרא דר"א כל שבקודש פסול וכו' אבל לרבנן דפליגי על ר"ש לא בעינן האי כל שבקודש דבלא"ה מצטרפין אפילו ב' איסורין והא דקאמר ר"ש ב"ל במס' זבחים (דף כ"ב) איסורין מבטלין זא"ז והתם קאמר דמצטרפין ע"ז תירוצם הראשון דהתם מיירי בשאינו בלול והכא מיירי בבלול.

ולא בדיתי הדברים האלו מלבי כי כן מפורש בתוס' ז"ל גופי' במס' שבת (דף פ"ט ע"ב) וז"ל והא דאמר רשב"ל במס' זבחים (דף ע"ח ע"א) הפיגול והנותר וכו' אי אפשר שלא ירבה מין על חבירו ויבטלנו וכו' וכו' ומדמבטלין זא"ז היה משמע דשני איסורין לרבנן דר"מ אין מצטרפין צ"ל אע"פ שמבטלין זא"ז כשעירבן מצטרפין הן למלקות וכן מוכח במעילה בפ' קדשי מזבח (דף י"ז) דתנן הפיגול והנותר אין מצטרפין וקאמר בגמ' ל"ש אלא לטומאת ידים מדרבנן אבל לענין אכילה מצטרפין והא דאיצטרך ר"א לאתוי הקרא דלא יאכל וכו' כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו פי' מדנאמרו בלאו אחד מצטרפין לא איצטרך אלא לר"ש דאמר ב' שמות אין מצטרפין ובקודש מודה משום קרא דר"א אבל לרבנן אפילו בעלמא מצטרפין אלמא בפירוש דהתוס' ז"ל ס"ל נמי דהכא בזבחים מיירי בשני איסורין וכל קושיתם ממעילה הוא דהכא בזבחים ס"ל דפיגול ונותר מבטלין והתם במעילה קאמר דמצטרפין ע"ז תירצו דהכא בבלול והתם

בשאינו בלול ולעולם ע"כ הכא מיירי בשני איסורין ובתירוץ הב' תירצו דאפילו התם נמי בבלול מ"מ הוא איסור אחד משום כל שבקודש פסול וגו' וזה ברור באין ספק כלל אבל באיסור אחד לא עלה על דעת כלל דיבטלו הטעמים.

וכי מה איכפית לן דהטעמים נבטלים דכל עיקר ביטול דהמין הבטל נוסף על המבטל ונקרא בשמו כדפרש"י שהבאתי וזה לא שייך רק בב' איסורין אבל באיסור אחד מה איכפית לן דהמין האחד בטל בחבירו והמין הבטל נוסף על המין המבטל ונקרא בשם המין המבטל מה איכפית לן הא עכ"פ האיסור הוא אחד: ולכן נראה לפענ"ד לבאר הענין על תלה בע"ה ועי"ז יתבאר ג"כ הסוגיא (בהלכה ב') דגרסינן שם על המתניתין האוכל מהן כזית מצה בפסח יצא ידי חובתו כזית חמץ חייב בכרת אמר ר' יעקב בר זבדי זאת אומרת שלוקין על חלתן דבר תורה ר"י בשם ר"ח בר ווא תיפותר שאכל כזית מזה וכזית מזה א"ר יוסי ואפילו תימר כזית מכולהון שניא היא שכולהון שם חמץ מחלפא שיטתו דר' יוסי תמן הוא אומר שני דברים רבין על אחד ומבטלין אותו וכא הוא אומר הכין אר"י ב"ר בון כיני מתניתין או כזית מזה וכזית מזה ע"כ ועמלו המפרשים ז"ל להעמיד הך סוגיא על תלה.

אבל נראה לפענ"ד דרך נכון כהירושלמי דבהלכה א' וירוח לן שמעתא בהלכה ב' דנראה לפענ"ד [אם כי קי"ל כרבנן דפליגו עם ר' שמעון וס"ל בפ"ב דערלה] דג' מינין משם אחד מצטרפין וכפירוש ר"ת ז"ל התם במס' שבת (דף פ"ט ע"ב) דנ' מינין משם אחד הוא מאיסור אחד וכמו כן קי"ל במס' מעילה (בפ' קדשי מזבח) דכל ה נבלות מצטרפין כגון נבלת השור ונבלת השה ונבלת הצבי כולן מצטרפין לכזית כיון דהוא משם אחד וכן הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ד מהלכות מאכלות אסורות דכן כל המינים המחויבים בתרומה ובמעשר מצטרפין לכזית אחד בטבל לענין שיחול האיסור טבל בכזית ע"י צירוף מכל המינים וכתב הא למה זה דומה לנבלת השור ונבלת הצבי דמצטרפין לכזית וזה מבואר בהדיא במשנה (במס' מעילה) דכל הנבלות מצטרפין לכזית.

וכן במס' יומא (בפ' יוה"כ) גרסינן במשנה דכל האוכלין מצטרפין לככותבת והתם בודאי לענין מלקות ולא אישתמיט בשום דוכתא דיפלוג רשב"ל עלה ויסבור דכל הצירוף הוא מדרבנן מטעם ב' דברים רבים על אחד לשיטתו דס"ל דאיסורין מבטלין זא"ז כמו הכא בחלה [ואין לאמר דהתם נמי ס"ל דהוא מדרבנן והא דבעינן הצירוף גבי נבילה וגבי יוה"כ הוא משום דרשב"ל לשיטתו דס"ל דחצי שיעור מן התורה מותר והירושלמי דס"ל דלרשב"ל ח"ש מותר אפילו מדרבנן כמו דס"ד בש"ם דילן ע"כ ע"י צירוף דרבנן נעשה שיעור שלם ולעולם אין לוקין עליו אלא דהוי צירוף דהתם כמו גבי חלה דחייב בחלה מדרבנן דהוי שיעור שלם לענין חלה ה"נ הוי שיעור שלם לענין נבלה ולענין יוה"כ מדרבנן ז"א דהא שיטת הירושלמי (בפ"ו דתרומות) דרשב"ל מודה ביוה"כ א"כ ל"ל הצירוף ביו"כ לשיעור כיון דהוא מדרבנן דהא חצי שיעור נמי אסור מה"ת א"ו דהתם הצירוף מדאורייתא משום דמיתבא דעת' והכל משם אחד ולא אמרינן ב' דברים רבים וכו' וה"נ מכיון דכולן חייבים בחלה אמאי נימא דמבטלין זל"ז אבל משום זה לא אריא דאיכא למימר דהתם מצטרף מדאורייתא ול"ק מחלה ז"א דבחלה מיירי בבלול

ולפיכך מבטלין זא"ז אבל התם באינו בלול ולפיכך מצטרפין כמו שחלקו בתוס' ז"ל הנ' בין זבחים למעילה אבל לאחר כל התירושים לא אבין הענין דביטול ב' מינין באיסור אחד וגם יקשה הברייתא דמס' כריתות (דף י"ג ע"א) מובא ברא"ש ז"ל בפ' יוה"כ דמאכילין למעוברת ביוה"כ פחות משיעור כדי שלא יהי' כזית בכדי אכילת פרס ולרשב"ל הלא יכול להאכילה כשיעור וע"י שילעוס מב' מינים כאחת ולא יהי' רק איסור דרבנן.

דהכא גבי חלה ענין אחר הוא ונקדים קצת הערות נכונות בסוגיא דהלכה ב' דר' יעקב בר זבדי מוכיח מן מתניתין דלוקין על חלתן ד"ת משום דמשמע לי' דמתניתין מיירי כזית חמץ בתערובת אלו ה' מינין וקתני דחייב בהכרת אלמא דלא הוי מדרבנן וע"ז מדחה ר"י בשם ר"ח בר ווא תיפתר שאכל כזית מזה וכזית מזה וקשה להבין וכי אם אכל כזית מזה ומזה לפיכך הוי מדאורייתא הא טעמא דרשב"ל דהוי מדרבנן משום שני דברים רבים על אחד וא"כ מאי אהני לן דהוי כזית וכי כזית אינו בטל בשני זיתים אמר ר' יוסי אפילו תאמר כזית מכולהו שניא היא שכולן שם חמץ גם זה קשה להבין מאי פירוש הוא אלו הדברים ובס' נו"י פי' דהיינו הא דאמרינן מאי נפ"מ דהוי ב' מינין כיון דאיסורן אחד וע"ז פריך מחלפא שיטתי' דר' יוסי תמן הוא אומר ב' דברים וכו' וכא הוא אומר הכין פי' וא"כ מוכח דאפילו באיסור אחד מבטלין זא"ז כן פי' בס' נו"י ודוחק גדול לפרש כן באם נפרש דר"י מחדש דב' מינין באיסור אחד אין מבטלין זא"ז למה להגמ' להקשות מר' יוסי אר"י דמחלפי' שיטתי' דגבי חלה ס"ל דאפילו באיסור אחד מבטלין זא"ז למה להגמ' להביא ממרחק לחמם להקשות מר"י דחמץ אר"י דחלה דבאיסור אחד דחמץ אין מבטלין זא"ז ובאיסור אחד דחלה ס"ל תמן דמבטלין זא"ז קשה הא אי לא הי' מצינו לעיל גבי חלה מימרא דר' יוסי דס"ל דמבטלין זא"ז משמע דהי' ניחא מימרא דר"י הכא גבי חמץ וקשה האיך נפרנס דברי ר' יוסי הכא בדוכתי' דקאמר שניא היא שכולן שם חמץ פי' שניא היא חמץ מחלה דחמץ כולן שם חמץ ובאיסור אחד אין מבטלין זא"ז וקשה הא חלה נמי איסור אחד הוא ואין לפרש דזה גופי' פריך הגמ' מחלפא שיטתי' דר' יוסי דהתם דהא חלה נמי הוי איסור אחד ז"א דא"כ למה לן להקשות מחלפא שיטתי' דר' יוסי מתמן.

הא הכא גופי' אין פירוש לדבריו דמאי שנא חלה מחמץ הא חלה נמי איסור אחד ועוד קשה לי דמאי קאמר ר"י שניא היא שכולן שם חמץ וקשה למה לא קאמר שכולן שם מצה הא במתניתין קתני האוכל מהן כזית מצה יצא ידי חובתו כזית חמץ חייב בהכרת ולפי הס"ד דמיירי בתערובת א"כ גם גבי מצה מיירי נמי ע"י תערובת וכמו דמוכיח מחמץ ע"י תערובת דלוקין על חלתן ד"ת כן מוכח נמי ממצה.

וא"כ למה נקט ר"י שניא היא שכולן שם חמץ הוי לי' למימר שכולן שם מצה כיון דמצה ני' במתניתין ברישא קודם חמץ: אבל נראה לפענ"ד דהענין ב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו לגבי חלה אם כי איסורן אחד וב' מ' מינין הם ובבבלי במס' זבחים מוקי אליבא דרשב"ל דטכ"ע דאורייתא והתם גבי פיגול ונותר מיירי ממין אחד אבל ב' מינין טכ"ע דאורייתא ולמה לן לאפוש פלוגתא בין בבלי וירושלמי ברשב"ל דהכא ס"ל גבי ב' מינין דב' דברים רבים על אחד משמע דטכ"ע דרבנן לכן נראה לי דהכא גבי חלה לא

שייך כלל לענין טכ"ע אף בב' מינין וכמו שאבאר בע"ה וממילא נבין הענין דבטול באיסור אחד וכל הסוגיא דהלכה ב' על מקומה יבוא בשלום דלכאורה קשה לרשב"ל דס"ל דאין לוקין על חלתן מד"ת מטעם ב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו א"כ יקשה לדידי' המתניתין (דלקמן בפ"ג) העושה עיסה מן החיטים ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח קשה הא התם נמי ב' דברים רבים על אחד דהא רובא אורז.

והגם דהירושלמי ס"ל הסברא דגרירה והאורז נמי הוי חמץ הא הכא במתניתין בתערובת אל החמשה מינין דכולן הוי חמץ מ"מ ס"ל לרשב"ל דשנים רבים על אחד וא"כ התם נמי הא אורז הוי רובא: ואין לאמר דרשב"ל ס"ל כר' הילא (בפ"ג) דתני במתניתא עד שיהא רובו דגן וטעמו דגן ז"א דהא רשב"ל ס"ל (בפ"ק דחלה) דלא שנינו אלא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז ואינו נגרר אלא עם החיטים בלבד אלמא דס"ל דטעמו דגן בלבד סגי בחיטים ואורז דאי רובן דגן מאי אריא חיטים ואורז אפילו שאר המינים נמי כדתני בבב"ב עירב בה שאר מינים עד שיהא רובה דגן וטעמו דגן פתר לה במינים אחרים כמו שבארתי לעיל בארוכה ואין לאמר דהכא נמי הוא חייב בחלה מדרבנן לשיטת רשב"ל.

ז"א דהתינח חלה אלא האיך יוצא בה ידי מצה הא פריך רבא במס' זבחים (דף ע"ח) הנ"ל העושה עיסה מן החיטים ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה ואע"ג דרובא אורז ומשני מדרבנן אי הכי אימא סיפא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אלא מין במינו ברובא מין בשאינו מינו בטעמא הרי מוכח ממתניתין הנ"ל דמין בשא"מ בטעמא דטעם כעיקר מדאורייתא ואפילו דלשיטת הירושלמי אין ממתניתין הוכחה דטכ"ע מדאורייתא דהא הטעם משום גרירה אבל מ"מ לרשב"ל בוודאי יקשה דהא הוא ס"ל אפילו בחמשה מינין שכולן הוי חמץ מ"מ ס"ל דהוי מדרבנן משום ב' דברים רבים וכו' א"כ לפ"ז מאי אהני לן הסברא דגרירה לכן נראה לפענ"ד דגבי חלה לא שייך טכ"ע דאורייתא דהא דקי"ל, דטכ"ע דאורייתא היינו דווקא בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס אבל בדליכא כזית בכדי א"פ לאו דאורייתא לכל דיעות הפוסקים ז"ל ורק בזה מחולקין הרמב"ם ז"ל והפוסקים ז"ל דכל הפוסקים ז"ל ס"ל דבדאיכא כזית בכדי א"פ אף שאכל רק כזית אחד נקרא טעמו וממשו והרמב"ם ז"ל בפט"ו מה' מ"א כתב דבעינן שיאכל כל אכילת פרס אז נקרא טעמו וממשו אבל כ"ז דלא אכל כל אכ"פ לכו"ע לאו דאורייתא וא"כ האיך שייך הכא גבי חלה טכ"ע דהא כתב הרא"ש ז"ל (בפ' ג"ה) דהטעם דבעינן כזית בכא"פ ז"ל ואע"ג דטעם כעיקר ילפינן מקרא מ"מ מסתבר לאמר דלא החמירה תורה בנתינת טעם של איסור בהיתר להופכו לאיסור כשהיתר כ"כ יותר על האיסור שאם הי' האיסור בעין ניכר בתוך ההיתר בלא נתינת טעם לא הי' לוקה עליו דהיינו ביותר מכדי אכילת פרס עכ"ל אלמא דלא קי"ל טכ"ע אלא באופן שהי' לוקין עליו אם היה בעין ולפיכך כשאין בו כזית בכא"פ ליכא רק איסורא בעלמא ולא מלקות משום דלא חמיר טכ"ע מאם היה האיסור בעין לבדו והא דאיכא איסורא בדליכא כזית בכדי א"פ לשיטת ר"ת ז"ל הוא משום דגם בחצי שיעור אסור מן התורה ולפיכך ע"י טכ"ע איכא עליו האיסור דח"ש הנ"ל כמו שהיה בעין וכן כ' הרשב"א ז"ל בת"ה הסברא זה לשיטת ר"ת ז"ל דבפחות מכדי א"פ אסור מדאורייתא ואין לוקין עליו הוא משום דח"ש אסור מן

התורה מובא בב"י ז"ל ביו"ד ס' צ"ח ע"ש: א"כ לפ"ז האיך נימא גבי חלה דטכ"ע כיון דבעינן כזית בכדי אכילת פרס והכא אפילו אי איכא כזית בכא"פ מאי אהני לן כיון דאפילו הי' כזית בכדי א"פ מה בכך דהא כל עיקר הצלה של כזית בכדי א"פ הוא שאם היה בעין היה לוקה עליו לפיכך השתא נמי לוקין דעשאה התורה להטעם כעיקר וממשו ולא גרע מאילו הי' ממשו בלא תערובת וכן בשאין בו כזית בכא"פ נמי איסורא איכא משום דעשאה התורה לטכ"ע וכאילו לא היה בתערובת ואסור משום ח"ש אבל כל היכא דאי דהי' בעין לא היה עליו איסור לא אמרינן דהשתא ע"י שנבלע ברוב במין אחר ע"י טכ"ע יתחדש עליו איסור זה לא אמרינן וא"כ הכא גבי חלה דמיירי בדליכא בדגן שיעור חיוב חלה א"כ האיך נימא דע"י טכ"ע יתחדש עליו איסור טבל כיון דבעינן לא הי' עליו איסור טבל והאיך יהיה עכשיו איסור טבל ואפילו אי איכא כזית בכדי א"פ לא מעלה ולא מוריד דהא הכא שיעורו דאיסור טבל הוי בחמשת רבעים קמח לגבי חלה ע"כ אין שייך הכא כלל הסברא דטכ"ע ורק לגבי מצה שייך שפיר הסברא דטכ"ע בכדי א"פ דהתם שיעורו בכזית ואי איכא כזית בכדי א"פ אפילו רובו אורז נמי נפיק בה ידי חובתו ואפשר ליתן טעם בזה על הא דפסק רשב"ל (בפ"ג דחלה) הלכה כרשב"ג דפליג את"ק וס"ל עד שיהא בדגן כשיעור משום דאזיל לטעמו דאל"כ קשה לשיטתו למה חייב בחלה הא הכא גבי חלה לא שייך הטעם משום טכ"ע אי ליכא בדגן לבד כשיעור טבל.

ואי משום הסברא דגרירה והוי האורז גופא חמץ ז"א אליבא דרשב"ל דס"ל בריש מס' חלה דאפילו בחמשה מינין נמי ב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו אם כי כולן הוי חמץ משום הטעם שנבאר בע"ה לקמן ע"כ לא מהני בטעם דגן לבד אלא שיהא בה כשיעור טבל בדגן לבד וע"כ הוי שפיר הטכ"ע והוי ממין דגן כמו בעלמא כזית בכא"פ ולפיכך ניהא קושית הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל דפסק כת"ק והקשה הראב"ד ז"ל הא בירושלמי פסק רשב"ל הלכה כרשב"ג וכל נושאי כליו של הרמב"ם ז"ל עמדו בזה וכתבו שלהרמב"ם ז"ל הי' גירסא אחרת בירושלמי ע"ש היטיב ובדברינו שפיר ניהא דהרמב"ם ז"ל שפיר פסק כת"ק דס"ל דטעם דגן לבד נמי סגי והיינו משום גרירה הגם דלא הוי טכ"ע מ"מ האורז נגרר והוי חמץ וכיון דהאורז והדגן הוא חמץ ע"כ הוי טבל כמו בתערובת של חמשה מינים.

אבל רשב"ל ע"כ לטעמיה אזיל דבתערובת מן חמשה מינים דגן נמי ס"ל דאין לוקין על חלתן מד"ת אם כי כולן חמץ משום דלא מהני אליבא דרשב"ל דהוין חמץ אם לא מחמשה מינין לבד והכא ב' דברים רבים על אחד ובטלו כל המינים זב"ז ולא הוי לא מין חטים ולא מין שעורין ולא מין כוסמין ולרשב"ל בעינן דווקא שיהא נקרא בשם המין אבל אי לא נקרא בשם המין אף דהוא חמץ לא מהני כאשר נבאר אי"ה בארוכה לכן גבי חטים ואורז הגם דהוי חמץ ע"י גרירה מה בכך הא מ"מ אין נקרא בשם חמשה מינין ואי משום טעם כעיקר ז"א כיון דלא הי' בדגן כשיעור לא הוי טכ"ע ע"כ פסק כרשב"ג דבעינן שיהא בדגן כשיעור לכן הוי טכ"ע והרמב"ם לטעמי' דלא פסק כרשב"ל בענין אין לוקין ע"ח ד"ת] ע"כ שפיר ניהא לרשב"ל דלעולם ס"ל דאין לוקין על חלתן ד"ת ואי יקשה מתניתין דעושה עיסה מן החטים ומן האורז דהתם נמי דב' דברים רבין על אחד ומבטלין אותו בשלמא חיוב חלה לא קשה דלא חמיר העושה עיסה מן החטים ומן האורז מתערובת חמשה דברים וכמו דבחמשה מינין הוי לרשב"ל רק מדרבנן חיוב

דחלה כן גבי חיטים ואורז וכש"כ הוא אבל ממצה יקשה דהאיך נפק בה ידי מצה הא ב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו ז"א דהתם במצה שפיר טכ"ע דמיירי בדאיכא כזית בכדי א"פ לכן שפיר הוי טכ"ע כמו בעלמא אבל לגבי חלה לא שייך הטכ"ע דהא בעינן שיהא התערובת באופן שאם היה בעין היה עליו האיסור ולפיכך מצריכין כזית בכא"פ בעלמא לפיכך לא שייך הכא גבי חלה טכ"ע ושפיר ס"ל דב' דברים רבים על אחד ומבטלין אותו ולא שייך להקשות הא טכ"ע ז"א גבי חלה דבעינן שיהא התערובת באופן שאם היה בעין היה עליו האיסור כמו שכתבנו: זה כתבנו לתרוצי מה דהיה קשה לן על רשב"ל ממתניתין דעושה עיסה מן החיטים ומן האורז דפ"ג דחלה ומן הסוגיא דזבחים ובזה ניחא נמי גירסת רש"י ז"ל התם בזבחים (דף ע"ח) דלכאורה קשה התם בסוגיא דגרסינן שם מתיב רבא העושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה כלומר אלמא דטכ"ע דאורייתא ומשני הגמרא מדרבנן והדר פריך א"ה אימא סיפא ואדם יוצא בה ידי חובתו וקשה לפי דברינן מאי קס"ד רבא מעיקרא כלל להקשות מחלה דמשמע דטכ"ע מדאורייתא וקשה הא בעינן עכ"פ כזית בכדי אכילת פרס שיהא התערובת באופן שאם היה לבדו היה עליו האיסור א"כ האיך שייך זה לגבי חלה וע"כ דהוי מדרבנן מן הטעם דטכ"ע מדרבנן ומאי פריך כלל.

לכן לא גרס רש"י ז"ל כלל זה וכתב רש"י ז"ל דה"ג עשה עיסתו מן חיטין ומן האורז כו' ואדם יוצא בה ידי חובתו של עשה דקום אכול מצה בפסח ואי נותן טעם ברוב לאו דאורייתא היכי נפיק וכו' אלמא דל"ג כלל לקושיא מן חלה אלא כל הקושיא הוי מן מצה אבל מחלה מעיקרא לא קשה מידי דמה איכפית לן אם טכ"ע מדרבנן חייב מדרבנן בחלה ורק כל הקושיא הוי מן מצה וכן הרא"ש ז"ל בהלכות חלה מעתיק הגמרא דמס' זבחים (דף ע"ח) הנ"ל כגירסת רש"י ז"ל ממש והכי גריס מתיב רבא העושה עיסה מן החיטים ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייב בחלה ואדם יוצא בה ידי חובה בפסח ואע"ג דרובא אורז אלא מין בשא"מ בטעמא ע"כ הרי דגריס ואע"ג דרובא אורז בתר דמסיים ואדם יוצא בה ידי חובה בפסח אלמא בפירוש דלא גרס להשקלא וטריא מחלה כלל דמחלה מעיקרא לא קשה מידי דמאי איכפית לן אם טכ"ע מדרבנן יהא חייב בחלה מדרבנן וזה סעד גדול לדברינן לכן אין כאן מקום לקושית הנועם ירושלמי ז"ל על הענין דב' דברים רבין על אחד מן טכ"ע וע"כ רצה לאמר דהירושלמי פליג על הבבלי בזה אליבא דרשב"ל אבל לדברינן אין כאן קושיא דלא שייך הכא כלל הסברא דטכ"ע לגבי חלה וע"כ לא קשה מן מתניתין דעושה עיסה מן חיטין ואורז דמזה דייק הסוגיא בזבחים דמדנפיק ידי מצה ש"מ טכ"ע דאורייתא ולרשב"ל לא הועיל הסברא דגרירה כדברינן לעיל אבל ז"א דהתם גבי מצה שפיר שייך טכ"ע בכזית בכא"פ אבל לא גבי חנה וכפלתי הדבר ב' פעמים כדי שתשמור הכלל הזה ונבוא בע"ה לסוגיא בהלכה ב' ויעלה כהוגן כעין חומר: ומעתה נבאר הענין הביטול דקאמר רשב"ל ב' דברים רבין על אחד ומבטלין אותו דמאי ביטול שייך הכא כיון דעכ"פ איסורן אחד וקודם שנבוא לענין זה נבאר מה דנסתפקתי בכוונת הרא"ש ז"ל (בסוף הלכות חלה) שכתב שם כיון דטכ"ע נהפך האורז להיות כמו דגן וטעמו וממשו דגן הוא והירושלמי שהצריך לטעם דגרירה משום דהוי קשה ליה נהי דאזלינן בתר הטעם וחשיב כולו חיטין מ"מ כיון דרובו אורז האיך בא לידי חימוץ והאיך יוצא בה משום מצה ולכך הוצרך לפרש טעם החטה גורר את האורז

וגורם לבוא לידי חימוץ עכ"ל ויש בכאן מקום ספק אם הבבלי נמי אם שס"ל משום טכ"ע ועכ"ז נמי צריכין לטעם דגרירה משום הקושיא הנ"ל הא לא בא לידי חמץ וע"כ מצריכין הטעם דגרירה אפילו להבבלי אף דס"ל הכא בסוגיא משום טכ"ע מ"מ הסברא דגרירה נמי בעינן כמו הירושלמי או דילמא דהבבלי מספיק בהטעם משום טכ"ע ורק הירושלמי קשה ליה קושיא הנ"ל דלא בא לידי חימוץ צריכין הסברא דגרירה נמי.

וע"י ספק הנ"ל יצא לנו הילכתא חדתא באם העיסה נתחמצה חמץ ברור אך שאינו מחמשת המינין הבאים לידי חימוץ כגון אם עיסה מן חמשה מינים נתחמצה ואח"כ פרח ונפל שמו כגון אם היה מן חיטים ואח"כ כשנתחמץ אבד את שם חיטין ממנו כמו שאבאר אם נפיק בה ידי מצה אי חייב בחלה או לא דיש מקום למימר דחייב בחלה ונפיק בה ידי חובת מצה כי מה איכפית לן בזה שהעיסה אין שם דגן עלי' כיון דנתחמצה וכל עיקר דבעינן מיני דגן משום החמץ והכא כיון דהוי חמץ מאי איכפית לן אם אין שם דגן עליו או דילמא דבעינן בע"כ גם שיהא ממין החמץ כמו דאמרינן לחם הנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי חמץ ומצה ולא הוי לחם עד שיהא מדבר שהוא בא לידי חו"מ אבל אם לא מדבר שהוא בא לידי חו"מ אף שהוא חמץ מ"מ לאו מאותו דבר הוא ולא נקרא לחם עד שיהא מדבר שהוא בא לידי חו"מ אבל אי ע"י איזה סיבה נתחמץ לאו לחם הוא וכבר כתבתי לעיל דבחלה דלא הקפידה תורה על חמץ כמו גבי מצה דהקפידה תורה על חמץ דזהו תנאי אחריתי בדיני מצה דבעינן שיהא ראוי לבוא לידי חו"מ ולא מצד לחם רק דאנן גמרינן מזה דלא נקרא לחם עד שיהא ראוי לבוא לידי חו"מ אבל בחלה כל הקפדה הוי על לחם ולפיכך אי בא מאותן הדברים שראויין לבוא לידי חו"מ אף דהעיסה הזאת אינה ראוי לבוא לידי חו"מ ל"ל בה כיון דבא מאותו המין נקרא לחם.

והוכחתי זאת בראיה נכונה ואמיתי מן הרא"ש ז"ל והש"ך ז"ל הרי לפ"ז דעיקר לחם הוא דווקא ממין של חמשה דברים דהמין של חמשה דברים נקרא לחם לכן יש לאמר כמו כן אי הוי אפילו חמץ מ"מ אי לאו מן חמשה דברים לאו לחם דקפדינן גם על המין וזה בוודאי באין ספק לפי הדרש הראשון שבירושלמי בריש מכלתין דגמרינן החמשה דברים מריבוי ומיעוט מלחם ולא כל לחם וממעטינן שאר מינין מן המיעוט דמלחם וראשית עריסותיכם ריבה לחמשה מינין בוודאי אי העיסה הזאת נתחמצה אבל אינה מחמשה מינים פטורה מן החלה באין ספק רק אליבא דרשב"ל דיליף בבבלי במס' מנחות (דף ע' ע"ב) וכן בירושלמי בריש מכילתין מג"ש דלחם לחם דאינו נקרא לחם רק מדבר שהוא בא לידי חו"מ ע"ז יש מקום להסתפק אי סגי בבא לידי חו"מ או בעינן נמי מדבר שהוא בא לחו"מ: ולכאורה הספק הזה תלי במה שנסתפקנו בכוונת הרא"ש ז"ל אם הבבלי שהוכיחו ממתניתין דעיסת חיטים ואורז דטכ"ע דאורי' צריכין נמי להסברא דגרירה כמו שכתב הרא"ש ז"ל אליבא דהירושלמי דאפי' יסבור הירושלמי דטכ"ע מ"מ אינו מספיק בזה אלא בעינן נמי הסברא דגרירה דלכאורה נראה לפי דעת ה"ה ז"ל בפ"ו מהלכות חו"מ דכתב וראיתי מי שכתב דאין יוצא במצה שעשוי במי פירות אף שאינן מייין ושמן ודבש ולא הוי מצה עשירה מ"מ לא נפיק בה משום דלא הוכשרה מצה רק בראוי לבוא לידי חו"מ כמו גבי טבל דפסחים (דף ל"ה ע"ב) וכן כתב המג"א ז"ל בס' תע"א ע"ש דבמי פירות אין יוצאין משום שהעיסה אינה ראוי לבוא לידי חמץ ומצה

וע"ש בלח"מ וחולקין על הרמב"ם ז"ל דס"ל דדווקא שנילושה ביין ושמן ודבש משום מצה עשירה הא במי פירות נפיק בה ידי חובתו.

לכן לפי דעת הה"מ ז"ל שהסכים עם החולקין על הרמב"ם ז"ל במי פירות אלמא דבעינן שבעיסה הזה שנפיק בה תהא ראוי לבוא לידי חו"מ וכן לדעת המג"א ז"ל א"כ לפ"ז גם הבבלי צריך לטעם דגרירה אם שהסוגיא דזבחים (דף ע"ח) הנ"ל נקטו הטעם דטכ"ע מ"מ בעינן נמי הסברא דגרירה דאל"כ קשה הא אין העיסה הזאת בא לידי חו"מ ומה בכך שנקרא דגן ע"י טכ"ע הא מ"מ בעינן ראוי לבוא לידי חו"מ בעיסה הזאת ולא עדיפא מעיסה שנילושה במי פירות דלא נפיק בה וע"כ צריך נמי להטעם דגרירה כמו הירושלמי: וא"כ לפ"ז יהיה קשה מאד בסוגיא דדייק רבא ממתניתין דעושה עיסה מן חיטין ואורז דטכ"ע דאורייתא דאל"ה האיך נפיק בה ידי מצה הא לאו מחמשת המינין הוא וקשה וכי אפילו אי טכ"ע מדאורייתא והוי טעמו וממשו דגן הא מ"מ אינו ראוי לבוא לידי חמץ ומצה וע"כ ס"ל הסברא דגרירה וא"כ מנא לן להוכיח דטכ"ע דאורייתא אימא טעם כעיקר לאו דאורייתא והכא דנפק בה משום גרירה והוי גם האורז חמץ א"ו בזה דהאורז הוי חמץ לא מהני לענין מצה דבעינן דווקא מחמשה מינין מדבר שהוא בא לידי חו"מ אבל האורז אף שבא לידי חו"מ אבל לא ממין שהוא בא לידי חו"מ א"כ הוי הוכחה גמורה דבעינן ממין שהוא ראוי לבוא לידי חו"מ וע"כ מוכח דטכ"ע דאורייתא: וע"כ שפיר קאמר רשב"ל דאין לוקין על חלתן ד"ת משום שני דברים רבין על האחד ואי משום דאיסורן לכל הפחות הוי אחד מ"מ ע"י ביטול אין איסור טבל על העיסה.

דהרי כתבו התוס' ז"ל במס' זבחים (דף ע"ח ע"א) בד"ה הפיגול וז"ל ועוד קשה אם נפרש פיגול ונותר וטמא שלשתן יחד א"כ ל"ל למימר א"א שלא ירבה מין אחד על חבירו הא וודאי יש כאן שנים המבטלין את השלישי ואכולהו לפטר דכל אחד הוי בטל ומבטל עכ"ל. הרי בהדיא דבשלשתן יחד כולהון נבטלים כל אחד בשנים לפיכך פעור אכולהו והכא דחמשה מינים עירבן יחד מכל אחד רבע והוי חמשת רבעים קמח מכולהן הא כל מין נבטל בארבעה הנותרים או אפילו בשנים ונמצא דבטל המין כגון המין חיטים נבטל ביתר המינים ולא הוי בכאן המין חיטים כלל וכן שעורין נבטל ולא הוי בכאן כלל המין שעורין וכן מין כוסמין נבעל ולא הוי המין כוסמין כלל הכא דכל אחד בטל ומבטל ונמצא דאין כאן המין של חמשה מינין ואי דטכ"ע דאורייתא ז"א דכבר כתבתי דבטל דחלה לא שייך כלל טעם כעיקר דטעם כעיקר לא הוי אלא שנתערב באופן דבלא התערובת הי' עליו איסור אבל הכא דבלא התערובת לא הוי עליו איסור טבל דלא הוי אלא רבע הקב ואנן בעינן חמשת רבעים קמח.

וע"כ קאמר שפיר ר"י ולא דמין תמן זה אסור וזה אסור ברם הכא ב' דברים רבין על אחד ומבטלין אותו וכבר ביטלו עד שלא נעשה איסור ומדחה לר' יעקב בר אחא דתלי בפלוגתא דר"י ורשב"ל דאיתפלגון גבי נותר דלר"י איסורין לא מבטלי זא"ז ולרשב"ל איסורין מבטלי זא"ז ע"ז קאמר ר"י דלא תלי כלל דהא הכא בטל שפיר אפילו לר"י דהא הכא כשבטל עדיין לא היה איסור ואינו נוגע לענין דאיסורין מבטלין זא"ז דהכא עדיין לאו איסור הוא ויכול כל אחד ליבטל בחברו דהא הם לא הוי איסור עדיין אילו אחד עשה חמשת עיסות מחמשה מינין ועירבן ואמר רשב"ל אין לוקין על חלתן ד"ת

יאות כלומר אילו אחד עשה חמש עיסות מחמשה מינין של שיעור חיוב חלה והוי כולן טבל ואח"כ עירבן להטבל של חמשת עיסות וע"ז אי אמר רשב"ל דאין לוקין על חלתן ד"ת משום דכיון דעירבן להטבל נפטר מן חיובו משום ב' דברים רבין על אחד ונמצא דאין כאן מחמשה מינין ואנן בעינן גבי חלה דווקא מחמשה מינים כדתנינן חמשה דברים חייבין בחלה אי ע"ז אמר רשב"ל דאין לוקין על חלתן ד"ת משום ב' דברים רבין על אחד שפיר תלי זה בפלוגתא של ר"י ורשב"ל באיסורין מבטלין דלר"י איני בטל המין של טבל במין אחר של טבל דאיסורין אין מבטלין זל"ז כמו דקיי"ל מצות אין מבטלין זא"ז בפסחים (דף קט"ו) ע"א) דהגם דמצה ומרור שני מינים הן מ"מ לא בטל מצה במרור משום דכיון דמרור נמי מצוה ע"כ נא בטל הטעמים נמי דהטעם של מצוה זו אינו בטל בטעם של מצוה אחרת כי לא שייך כל עיקר הדין דביטול רק דע"ז שהי' טבליים למפרע כל אחד בפני עצמו לא הו אמר גם רשב"ל משום דהכא אין בענין דטכ"ע בכל אחד משום דהכא הוי בוודאי כזית בכדי א"פ דהא חמשה מינין מעורבים של איסור טבל ממנ"פ אי מכל המינים שיעורן שוה כגון מכל אחד חמשת רבעים וקמח בקמח הוי לח בלח ובלח יש בילה וכי אכל בכדי אכילת פרס שהוא ג' או ד' בצים בוודאי איכא חמשה זיתים ונמצא דאכל מכל אחד כזית בכדי א"פ והוי טכ"ע דהא נתערב באופן שאם היה בעין היה אסור דהא היה אסור מעיקרא באיסור טבל ואי אפינו לא היה כולן שיעורן שוה לכל הפחות מן מין אחד יש כזית בכדי א"פ ונמצא דחייב בחלה ואולי ע"ז לא אמר רשב"ג]:ועכשיו שזכינו דבחלה תלי האיסור בהטעם דאי הטעמים נבטלו נפקע האיסור יומתק מאד הירוש' דהלכה ב' דר"י בר זבדי רצה להוכיח מן המתניתין דתני בהלכה ב' האוכל מהן כזית מצה יצא ידי חובתו כזית חמץ חייב בהכרת ורצה לדייק דמיירי ע"י תערובת של חמשה מינין ודייק זה דהא במתניתין דריש מכלתין קתני חמשה דברים חייבים בחלה החיטין וכו' מצטרפין זע"ז ואסורין בחדש והאוכל מהן כזית מצה יצא ידי חובתו כזית חמץ חייב בהכרת ומדתני ומצטרפין זע"ז ברישא ואח"כ קתני האוכל מהן כזית מצה וכו' ע"כ משמע דקאי על הרישא דמצטרפין זע"ז ומיירי במתניתין דהכא ע"י צירוף של חמשה מינין וא"כ מוכח מזה דלא אמרינן דמבטלין זא"ז.

ומיירי נמי מתניתין דעירבו החמשה מינין קודם שנאפו ובעיסה עירבו בין מצה ובין החמץ. דאי מבטלין זא"ז א"כ הכא אמאי נפיק בה ידי חובתו דהכא נמי אם נבטלין המינין זב"ז נמצא דלא בא המצה מן של חמשה מינים ואף שראוין לבוא לידי חמץ ומצה מ"מ מכיון שאינן מחמשה דברים לא נפיק ידי חובתו ר"י בשם ר"ח בר ווא תיפטר שאכל כזית מזה וכזית מזה כלומר דמכאן אין הוכחה לחלה דבחלה לא מהני כזית כיון דבעינן חמשת רבעים קמח.

וא"כ אפילו הכא שנתערב חמשה מינין של כל אחד רבע נמצא דבוודאי כשאכל אכילת פרס ואפילו מעט פחות יגיע לכל אחד כזית מ"מ בטלין דלא הוי טכ"ע רק שנתערבו באופן שבלא התערובת היה אסור בעצמן וזה דווקא באיסורין שאיסורן בכזית ולפיכך אי אוכל כזית בכדי א"פ שפיר הוי טכ"ע אבל הכא גבי חלה אפילו כשנתערבו באופן דהוי כזית בכדי א"פ מ"מ אין התערובת באופן שאם היה בעין הי' אשור דהא הבעין שלו לאו כזית הוא אלא חמשת רבעים קמח אבל בשאר אסורין דשיעורן הוי בכזית ובכזית בכדי אכילת פרס הוי טכ"ע.

ולדעת הרמב"ם ז"ל לא מחייב בטכ"ע בכדי א"פ רק כשאכל כל הפרס כמבואר שיטתו בפט"ו מהמ"א והכא בוודאי כשעירב חמשה מינין של דגן בוודאי כשיאכל כל הפרס יהי כזית מכל אחד ע"ז קאמר כשאכל כזית מזה וכזית מזה ע"כ שפיר נפיק ידי חובתו דהוי מן חמשה מינין ולדעת הרמב"ם ז"ל יומתק מאד הירושלמי הזה דר"י בר אחא הי' ס"ל דמיירי כשאכל כזית אחד וא"כ אפילו אי איכא כזית בכא"פ לא נקרא טעמו וממשו אלא טעמו ולא ממשו לדעת הרמב"ם ז"ל נמצא דלא אכל מחמשה מינין דאין בכזית הזה לא ממשות של חיטין ולא ממשות של שעורין ואין שום ממשות של איזה מין ונמצא דלא אכל מחמשה מינין והאיך נפיק בה ידי חובתו.

וכן אמאי חייב כרת על חמץ דבחמץ נמי בעינן בחמשה מינין מדברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו רק לא בעינן לחם ממש כמו שביארתי לעיל בסוגיא דמינו קרוי לחם דהא אתקיש למצה בדברים שיוצא בהם ידי חובת מצה ולכל הפחות איתקיש דבעי ממין שיוצא בהם ידי מצה. ובפרט לר' יונה בירושלמי (דמס' פסחים פ"ג) בעינן גבי חמץ נמי לחם ממש כמו גבי מצה וכבר בארתי כ"ז לעיל ת"ל] וע"ז מתרץ ר' ירמיה בשם ר"ח בר ווא תיפתר דמיירי שאכל כזית מזה ומזה א"כ הוי טעמו וממשו של כל מין ומין אר"י אפילו תימר כזית מכולהן שניא היא שכולן שם חמץ כלומר אפילו תאמר כזית מכולהן ונמצא שלא אכל כ"א הטעם של כל מין ולא ממשו עכ"ז ל"ל בה שניא היא שכולן שם חמץ דלא איכפית לן דלא אכל ממשות של כל מין מכיון דהוי חמץ לפיכך חייב כרת וכן נפיק ידי מצה כיון דאיכא שם חמץ דראוי לבוא לידי חימוץ דס"ל לר' יוסי דלא בעינן שיאכל דווקא בהמין של חמשה מינין וכי אין עליו ממשו של דגן לא איכפית לן כיון דחמץ הוא או ראוי לבוא לידי חמץ.

לפיכך נפיק בה ידי מצה וחייב כרת על חמץ. ולא דמי לחלה דר"י לטעמי' לפי פירש הרב פולדא ז"ל בריש מכלתין דר' יוסי הוא דס"ל דממעטינן שאינו מחמשה מינין מן ריבה ומיעט מלחם לפיכך לא דמי חלה למצה וחמץ דהתם לחם נקרא כל המינים מכיון דבא לידי חימוץ שפיר נפיק בה וחייב כרת על חמץ אבל גבי חלה דבפירוש מיעט הכ' כל שאינו מחמשה מינין וכיון דאין בו ממש של חמשה מינין יצאו מן הכתוב מן המיעוט מלחם דבחלה לא קפדינן על ראוי לבוא לידי מצה וחמץ ואכן אם לא אמר ר' יוסי תמן על מימרא דרשב"ל דאין לוקין על חלתן ד"ת לא הוי קשה לן מאומה דשפיר אמר ר"י הכא דלא דמי חלה למצה דבחלה ממעטינן כל שאינו מחמשה מינין וגבי חו"מ לא איכפית לן רק על שם חמץ אבל מכיון דגם תמן אמר ב' דברים רבין על אחד ומבטלין אותו וכבר ביטלו עד שלא נעשה איסור וזה קאמר לשיטת רשב"ל דס"ל בפירוש בבבלי מנחות (ד' ע' ע"ב) ובירושלמי בריש מכלתין דהטעם דגבי חלה נמי משום חמץ ועכ"ז אמר שם אליבי' דב' דברים רבין על אחד ובטלו ועוד דמשמע דקאמר דהכא הכל מודים אף ר"י דס"ל דאיסורין אין מבטלין זא"ז מ"מ הכא מודה משום דהביטול הוא עד שלא נעשה איסור וקשה הא התם הוי הטעם בחלה משום חמץ אליבא דרשב"ל א"כ יקשה מאי איכפית לן כיון שכולם שם חמץ כמו דקמר ר"י הכא והאיך יפרנס שם לדברי רשב"ל בטעם ביטול דשני דברים רבים על אחד.

וכי מאי ביטול שייך כיון שכולן שם חמץ דהא לרשב"ל הטעם דחלה נמי משום חמץ ועכ"ז ס"ל לר"י אליבא דרשב"ל התם דשייך ביטול ב' דברים רבים על אחד. ועוד דס"ל דהתם הכל מודים וע"כ מחלפה שיטתיה דהכא לא הוזכר כלל רשב"ל אלא דרצו להוכיח מן המתניתין הדין דחלה ע"ז היה שפיר דברי ר' יוסי דלא דמי כלל חלה למצה משום דגבי מצה וחמץ לא בעינן רק שם חמץ.

אבל בחלה בעינן דווקא חמשה מינין אבל כל שאינו מחמשה מינין פטור מן החלה וא"כ האיך קאמר לעיל המימרא בשם רשב"ל כיון דכל עיקר הטעם דאין לוקין על חלה בתערובת משום דממעטינן מלחם כל שאינו מחמשה מינין ובחמץ ומצה דכל עיקר בעינן שם חמץ לא בעינן חמשה מינין דווקא ולפיכך אפילו דע"י תערובת ליכא ממש של חמשה מינין לא איכפית לן כיון דהוישם חמץ ולעיל קאמר בשם רשב"ל הדין בחלה משמע דאפילו לפי הטעם דחמשה מינין משום חמץ נמי שני דברים רבין על אחד והכא קאמר איפכא ע"כ מחלפא שיטתיה מתמן להכא ור"ח בר בון אמר דיהוי אחריתא דלא מצינן למילף ממתניתין לענין צירוף חלה מחמשה מינין דמתניתין לא מיירי כלל בתערובת אלא או כזית מזה או כזית מזה: לכן היוצא לנו מתוך דברינו לענין הלכה לדעת הה"מ ז"ל ומג"א ז"ל דס"ל דאין יוצאין במצה הנילושה במי פירות אם כי הוי ממין של חו"מ אבל לא מהני כי אם שתהיה העיסה הזאת ראוי לבוא לידי חו"מ א"כ בוודאי לא מהני טכ"ע משום קושית הרא"ש ז"ל דכ' דזה קשה.

להירושלמי דהא מ"מ אינה ראוי לבוא לידי חו"מ והגם דנקרא חטין והוי עכשיו ממין חטין מ"מ הא עיסה הזאת אינה ראוי לבוא לידי חו"מ ואנן בעינן שתהא עיסה הזאת ראוי לחו"מ וא"כ ע"כ ס"ל לרבא נמי הטעם דגרירה ועכ"ז בעי לסברא דטכ"ע אלמא דלא ס"ל כסברת ר' יוסי דשניא היא שכולן שם חמץ אלא כאינך אמוראי דס"ל דהגם דהוי חמץ מ"מ אי אין ממשו מחמשה מינים לא נפק ידי מצה ואינו חייב כרת על חמץ ע"כ בעינן ע"כ הסברא דטע"כ וע"י טכ"ע הוי ממשו חטה: והרמב"ם ז"ל אזיל לשיטתו דפסק בפ"ו מה' חו"מ דיוצאין במצה של מי פירות עם קמח ודווקא יין ושמן ודבש פסולה משום מצה עשירה אבל שאר משקין לא הוי מצה עשירה ולא איכפית לן שאינו בא לידי חמץ בעצם והא דמרבינן לחם הנאמר בפסח דבר שהוא בא לידי מצה וחמץ לא בעינן שתהא העיסה הזאת ראוי לבוא לידי חו"מ אלא מכיון דבא ממין שבא לידי חו"מ נמי נפיק בה ולדידיה ז"ל הא דמצריך בירושלמי הסברא דגרירה הא סגי בטכ"ע.

ז"א דמיירי דליכא כזית בכדי אכילת פרס ובזה אין טעם כעיקר לפיכך מצריכין הסברא דגרירה אבל בטכ"ע לחוד סגי ורבא דמוכיח בזבחים (דף ע"ח ע"א) דטכ"ע לא ס"ל כלל הסברא דגרירה אבל אם היה ס"ל הסברא דגרירה לא היה מצריך כלל הסברא דטכ"ע דלא בעינן תרתי אלא מכיון שהוא שם חמץ יצא ידי מצה כסברת ר"י בירושלמי דהכא שניא היא שכולן שם חמץ ולא איכפית לן על המינים ובחזא מיניהו סגי [דהתורה הקפידה בחמץ] לפיכך אי לא הוי העיסה הזאת חמץ מ"מ כיון דהוי ממין דגן סגי דהא לא גרע מאילו לש את הדגן במי פירות דאינו בא לידי חו"מ מ"מ נפק.

וכן נמי אם הוא בא לידי חימוץ אע"פ שאינו ממשות דגן לכן שפיר פסק הרמב"ם ז"ל לשיטתו כסתם משנה ריש פרקין דכל החמשה דברים מצטרפין זע"ז ודוקא חיטים ואורז

משום הסברא דגרירה והא דפסק דלא כבבלי דבבבלי משמע דמשום טעם כעיקר ז"א דהא הרמב"ם ז"ל ס"ל דכזית בכדי אכילת פרס בעינן שיאכל כל הפרס והכא משמע דבכזית אחד יצא ידי חובתו ולפיכך לא פסק מן הטעם כעיקר וכן כ' בשנות אלי' ז"ל טעמיה דהרמב"ם ז"ל אבל רבא דס"ל משום דטכ"ע הוא משום דלא ס"ל דבעינן כזית בכדי אכילת פרס אבל לפי מה דקיי"ל דבעינן כזית בכדי אכילת פרס ע"כ הטעם משום גרירה ולא קיי"ל כרשב"ל דפסק בירושלמי דאין לוקין על חלתן דבר תורה דלכאורה קשה למה לא פסק הרמב"ם ז"ל דע"י צירוף הוי מדרבנן דהא בירושלמי ליכא פלוגתא על רשב"ל בזה הדין דרשב"ל וכולם מדחים לר' יעקב בר זבדי דרצה להוכיח ממתניתין דלוקין וכולם אידחו ההוכחה ולא מצינו שום פלוגתא ור"י בר אחא דתלה הפלוגתא בר"י ורשב"ל לענין איסורין מבטלין דחה לו ר' יוסי ואמר ולא דמיין תמן וכו' אבל לפי דברינו שפיר ניחא דאף דר' יוסי מדחה לר' יעקב בר זבדי וס"ל דאין לוקין על חלתן ולא דמי למצה וחמץ משום שניא הוא שכולן שם חמץ ולא בעינן בחו"מ מין של חמשה דגן דווקא רק מכיון שהוא חמץ אבל בחלה קפדינן דווקא על המין משום דס"ל דחלה נתמעט כל שאינו מחמשה מיני דגן מן הכתוב דמן לחם.

אבל אנן דקיי"ל בבבלי כל המיעוט שאינו מחמשה מינים משום חמץ א"כ דמי ממש למצה וחמץ וכיון דע"י צירוף נפיק ידי מצה וחייב על חמץ כרת א"כ בוודאי הוא מדאורייתא וכיון דמצה מדאורייתא נפיק משום שם חמץ ה"נ בחלה משום שם חמץ הוי טבל גמור דלא קפדינן אמין מחמשה מינים והרמב"ם ז"ל לשיטתו דס"ל דבמצה לא בעינן המין כי אם על שם חמץ דליכא הוכחה מן הבבלי לשיטת הרמב"ם ז"ל דבעינן גבי מצה נמי מחמשה מינים כמו שכתבתי לעיל דאליבא דהרמב"ם ז"ל לא ס"ל רבא הסברא דגרירה ורק משום טכ"ע אבל לפי מה דקיי"ל דטכ"ע בעינן שיהא כזית בכדי א"פ ויאכל כל הפרס ע"כ הטעם משום גרירה.

וכיון דהוי הסברא דגרירה לא בעינן לטכ"ע משום דשם חמץ לבד סגי ולפיכך גבי חלה נמי דהטעם משום חמץ סגי בשם חמץ לבד לכן לא פסק כרשב"ל דאין לוקין על חלתן ד"ת דהמינים בטלין כי מה אכפית לן דהמינין בטלים מכיון דהוי שם חמץ וכו"י דבירושלמי: ושיטת הטור והרא"ש ז"ל דרבא דס"ל בחיטים ואורז משום טכ"ע ס"ל נמי הסברא דגרירה דאל"כ לא מהני משום דבעינן שהעיסה הזאת יהי' ראוי לבוא לידי מצה וחמץ וע"כ בעינן הסברא דגרירה וע"כ מדייק דטכ"ע, דאל"ה לא נפק ידי חובתו משום דגרירה לבד לא מהני דס"ל כרשב"ל בירושלמי דאפילו בחמשה מינין דכולן שם חמץ מ"מ אי בטלים זב"ז לא הוין טבל מדאורייתא לפיכך בעינן הכא דטכ"ע וגבי חלה דלא שייך לטכ"ע מ"מ חייבת בחלה רק מדרבנן כמו שיטת רשב"ל בירושלמי ואם כי ס"ל דחיטים ואורז הוי מטעם דטכ"ע כמו שכ' הש"ך ז"ל ביור"ד סי' שכ"ד ובחלה לא שייך לטכ"ע כדברינו לעיל מ"מ חייבת בחלה מדרבנן משום טכ"ע מדרבנן כי להטור והרא"ש ז"ל אין נפקא מינה בין דאורייתא לדרבנן בדברים הנהוגים בזמן הזה לפיכך לענין חיוב חלה סתם העור ז"ל דחייב בחלה מטעם דטכ"ע לפיכך בחלה לא איכפת לן בזה"ז אי מדאורייתא או מדרבנן וגבי מצהמיירי בכזית בכדי א"פ דהוי אז טכ"ע מדאורייתא ואזלי הרמב"ם והרא"ש ז"ל לשיטתן דלהרמב"ם ז"ל דבעינן שיאכל כל הפרס וא"כ היכי מיירי בעיסת חיטים ואורז ע"כ ס"ל כל הטעם משום גרירה והא דבבבלי לא נקטינן רק

משום טכ"ע הוא משום דסגי בזה לרבא אבל לפי דבעינן אכילת פרס ע"כ הוי משום גרירה ובגרירה לא בעינן לעכ"ע אבל להרא"ש ז"ל דגם גבי גרירה בעינן לטכ"ע לפיכך כתב הטור ז"ל דכל ה' מיני דגן עם אורז משום טעם כעיקר דרבנן חייב בחלה מדרבנן ודו"ק: שיטה דחדש שם ואסורין בחדש מלפני הפסח אית תניא תני מלפני הפסח ואית תניא תני מלפני העומר מ"ד מלפני הפסח מסעיא לר' יוחנן ומ"ד מלפני העומר מסעיא לחזקי' דאמר ר' יונה בשם חזקי' בשעת קרבן הקרבן מתיר שלא בשעת קרבן היום מתיר ר' יוסי בשם חזקי' בשעת קרבן הקרבן מתיר מודה חזקי' שלא בשעת קרבן היום מתיר ר' יוחנן אמר בין בשעת קרבן בין שלא בשעת קרבן היום מתיר א"ר הילא טעמי דר"י עד עצם היום הזה מלמד שהיום מתיר יכול אפילו בשעת קרבן ת"ל עד הביאכם וגו' יכול הבאה ממש ת"ל עד עצם היום הזה הא כיצד טול מבנתים זמן הבאה מודה ר' יוחנן באיסור שהוא אסור איסורו מהו ר' ירמיה אמר איסורו מה"ת ר"י ור"י תרווייהו אמרין איסורו מדבריהן א"ר יוסי מילין דרבנן מסייעין לן דתנינן תמן וכו' ועוד מן הדא דאר"ז עלי' דרב בר דעתין דבנוי דר"ח רבה הוא סבר דכוותהון אין תימר איסורו ד"ת רב בר דעת' דר"י הוא ע"כ: והנה בפ"מ מגיה הירושלמי דאר"ז עלי' דרב בר דעת' דר"י עיי"ש ומהרא"פ ז"ל פירש בפשיטות דאר"ז עלי' דרב בר דעת' דבני דר"ח רבה הוא חזקי' סבר כוותיהון ואין תאמר איסורו ד"ת רב בר דעת' דר"י הוא כלומר דרב דס"ל בשעת המקדש הוא אסור החדש עד העומר וש"מ דמודה ר' יוחנן דאסור ע"כ מדבריהן קאמר דאי מד"ת כר"י נמי קאמר וכתב בס' נו"י על המרא"פ ז"ל ותמהני דאם זה הוא רב דאמרינן במנחות (דף ס"ח) רב ושמואל דאמרי תרווייהו בשעת המקדש קיים עומר מתיר בזמן שאין בהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר ר"י ורשב"ל דאמרי תרווייהו אפילו בזמן שבהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר והא כתיב עד הביאכם למצוה כו' אם זהו רב דאמר עלי' ר"ז דסבר כבנוי דר"ח רבה א"כ מוכח דפליג עם ר' יוחנן בהדיא ואפילו אם ר"י סובר דאסור ד"ת אעפ"כ רב סובר דעובר בלאו כמו דפליג חזקי' עם ר"י אפילו אם נאמר דס"ל דמדאורייתא הוא ואם הירושלמי לא סבר להאי פלוגתא דרב א"כ על איזה רב קאי ע"כ וערח להמציא מימרא אחריתא דרב עיי"ש: ואם כי לכאורה יפה הקשה ובשביל הקושיא הזאת טרח להמציא לו מקום אחר מימרא דרב ועלה קאמר ר"ז דרב בר דעת' דבנוי דר"ח רבה מ"מ עדיין אין רוחי נוח בזה כי עדיין קשה מנ"ל דרב כר"י דילמא משום דר' זעירא ידע מימרא דרב במנחות (דף ס"ח) הנ"ל ומשמע מהתם דרב ס"ל דשלא בשעת המקדש האיר המזרח מתיר ולא ס"ל בוודאי כר"י דהא לר' הילא דמפרש טעמי דר"י טול מבנתים זמן הבאה א"כ אפילו שלא בשעת המקדש אינו מותר ע"י האיר המזרח כי אם עד זמן הבאה וא"כ בפירוש רב דלא כר"י ודילמא סבר ר"ז כר' הילא בטעמי דר"י ע"כ שפיר קאמר דרב בר דעתו דבני דר"ח רבה סבר כוותהון ואין לאמר דעד כאן לא קאמר ר"ה בטעמא דר"י דטול מבנתים זמן הבאה היינו דווקא לשעת הקרבן אבל שלא בשעת הקרבן מודה ר"י דהאיר המזרח מתיר ז"א דאינו מובן כלל מנ"ל לר"י הא דאי מעד עצם היום דעד ולא עד בכלל וממילא האיר המזרח מתיר א"כ מנ"ל דבשעת מקדש אסור עד זמן הבאה ואי מעד הביאכם אימא הבאה ממש ואי דכתיב עד עצם היום דמשמע משהאיר המזרח דעד ולא עד בכלל אימא קאי אשלא בשעת קרבן ובשעת קרבן בעינן הבאה ממש ואי דדוחק לחלק הכתוב דעד עצם קאי

אשלא שעת קרבן ועד הביאכם אשעת קרבן וע"כ מוקמינן עד עצם היום דקאי נמי אשעת קרבן וע"כ בזמן הבאה סגי א"כ דלא מחלק הכתוב ולפיכך סגי בזמן הבאה א"כ לפ"ז שלא בשעת הקרבן נמי יהא אסור עד זמן הבאה דהא כתיב עד הביאכם ומנ"ל למימר דעד הביאכם קאי אשעת מקדש ועד עצם היום נמי קאי אשעת מקדש וטול מבנתים זמן הבאה ואשלא בשעת הקרבן לא קאי רק עד עצם ולכן לא בעינן זמן הבאה וע"כ דשלא בשעת הקרבן נמי בעינן עד זמן הבאה וא"כ ע"כ דרב דס"ל בפירוש משהאיר המזרח בשלא בזמן הקרבן ע"כ דס"ל דלא כר"י: ונראה לפענ"ד לתרץ זאת הקושיא דלעולם קאי על המימרא דרב דמנחות (דף ס"ח) ומ"מ שפיר קאמר ר"י אי ס"ד דאיסורו מד"ת רב בר דעתי דר' יוחנן הוא משום דהכא מרא דשמעת' הוא ר' יוסי ור"י אזיל לשיטתו וכן כל האמוראים בסוגיא אזלי לשיטתן כאשר יבואר בע"ה בדרך נכון ומתחילה נקדים קושית המפרשים ז"ל דקשה למ"ד דאיסורו ד"ת הוא מעד הביאכם דהגם דלא עבר על הלאו מזמן הבאה מ"מ אסור מד"ת עד הבאה ממש וא"כ עד הביאכם הוי הבאה ממש א"כ קשה מנ"ל לר"י תרתי דהאיר המזרח אינו מתיר הלאו רק עד זמן הבאה משום דכתיב עדהביאכם וע"כ מצוה לבצוע בין הכתובים וע"כ דעד עצם היום לאו דווקא והבאה ממש לאו דווקא אלא טול מבנתים זמן הבאה מנ"ל הא מכיון דאליבא דהאמת עד הביאכם הוא הבאה ממש מד"ת א"כ מנ"ל דהאיר המזרח אינו מתיר משום דכתיב עד הביאכם וע"כ בעינן זמן הבאה ז"א דהא הביאכם בעינן לאיסור עשה עד הבאה ממש וא"כ מנ"ל דהל"ת אינה ניתרת עד זמן הבאה וקשה מנ"ל לר"י הנך תרתי ומצוה להבין זאת ע"כ נראה לי דרך נכון מאד בירושלמי כאשר אבאר בע"ה יתברך באר היטב: ונקדים מה דקשה לי קושיא עצומה וחמורה בהא סוגיא וע"י זה נבוא לתכלית הענין בע"ה גרסינן במס' יומא (דף כ"ט ע"א) תני אבוא דר' אבון לא זו בלבד אלא אף מליקת העוף וקמיצת המנחה בלילה תשרף וכו' וכו' ובתוס' ז"ל ד"ה אלא וכו' משמע דמשום דנעשו בלילה ותימא תיפוק לי' משום דמקרבי קודם לתמיד של שחר ואמרינן לקמן (דף ל"ד) מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר דכתיב העולה עולה ראשונה וכן בפ"ק (דעירובין דף ב') דאמר שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אוה"מ ול"ל קרא תיפוק לי' דקודם תמיד של שחר שחטן דכיון דלא נפתחו דלתות ההיכל א"כ לא נשחט התמיד דאע"ג דלא כתיב בי' ושחטו פאה"מ משלמים גמירי דלא לישחוט לי' אלא בזמן שהוא פתוח כדתנן בתמיד (דף ל') ולא הי' השוחט שוחט עד שהי' שומע קול שער הגדול שנפתח וכו' ועוד אומר ר"י ז"ל דהא דקאמר שלא יהא דבר קודם לתמיד היינו למצוה והרי איתא בהדיא בפ' התכלת (דף מ"ט) והא דלא פסלינן בשמעתא משום דהוי קודם פתיחת דלתות היכל י"ל דלא מיפסיל אלא בשחיטה כדכתיב ושחטו אבל במליקה וקמיצה לא עכ"ל עיי"ש באורך והתוס' ז"ל הזה מובא בכמה מקומות וקושית התוס' ז"ל הנ"ל ותירוצם הוא ירושלמי מפורש במס' יומא (בפ"ב) דגרסינן שם ר' יעקב בר אחא אמר חילפי שאל קומץ שנתנו ע"ג מערכת לילה מה הן ר' ירמיה שאל אימורין שנתנו לו ע"ג מערכת לילה מה הן ולא מתניתין היא אין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטורת בלבד מתניתין למצוה מה צריכא לי' לעיכובא עכ"ל ועיין במל"מ פ"א מתמידין ומוספין דכתב דבירושלמי מוכח בהדיא דלא מיפסיל אלא למצוה ולא לעכובא עיי"ש: הרי מוכח בפירוש דלא מיפסיל אלא משום

שנעשו בלילה אבל קודם תמיד של שחר לא נפסל דאינו אלא למצוה ולא לעיכובא: וגרסינן במס' פסחים (דף ה' ע"א) רבא אמר אמר קרא לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ואימא כל חד וחד כי שחית זמן שחיטה אמר רחמנא ע"כ ובתוס' ז"ל ד"ה לא תשחט וכו' ועדיין חמץ קיים הקשה רשב"א ז"ל היכי יליף מהכא דחמץ אסור משש שעות ולמעלה והא זמן שחיטת הפסח אחר תמיד הוי ותמיד ששחט לפני חצות פסול וא"כ זמן שחיטה לא הוי מיד אחר חצות עד כדי שהיית הקרבן תמיד וי"ל כיון דדיעבד אם שחט הפסח קודם תמיד כשר כדתנן התם (דף ס"א) חשוב זמן שחיטה מחצות ואילך ע"כ: הרי מוכח מדברי הסוגיא הזה בפירוש דכל מקום דמרבין זמן שחיטה לא בעינן הזמן הקבוע מדאורייתא לכתחילה אלא לזמן בדיעבד אם בדיעבד כשר חשיב זמנו וכד מרבין זמן שחיטה נקרא הזמן בדיעבד שלו נמי זמן שחיטה וכן כתבתי בחיבורי מגדל דוד שכן שיטת הירושלמי בר"פ מקום שנהגו דשיטת הירושלמי דאסור במלאכה מדאורייתא אחר חצות ומובא בתוס' במס' פסחים (דף מ"ט ע"א) הירושלמי הזה ושיטת התוס' ז"ל דלהירושלמי מחצות ואילך הוי איסור דאורייתא דנפ"ל מקרא דשם תזבח דאסר הכתוב לעשות מלאכה מחצות ואילך משום שהוא זמן שחיטת הפסח ואינו בדין שתהא עוסק במלאכתך וקרבנך קרב וקשה א"כ למה אסור במלאכה תכף אחר חצות הא זמן שחיטת הפסח הוא לאחר התמיד ובשעת התמיד מותר במלאכה כדמרכי התם מקרא א"כ למה אסור מדאורייתא תכף אחר חצות במלאכה הו"ל למיתסר אחר התמיד א"ו שגם הירושלמי ס"ל כן כיון דבדיעבד כשר הפסח ששחטו קודם תמיד לאחר חצות חשיב זמן שחיטת הפסח תכף לאחר חצות: ועתה לפי אלו הסוגיות שהבאתי הוי קושיא עצומה בשמעתין דקאמר ר' הילא טעמא דר"י יכול הבאה ממש ת"ל עד עצם היום ויכול בשעת קרבן ת"ל עד הביאכם הא כיצד טול מבנתים זמן הבאה דהוא לא משהאיר המזרח ולא מהבאה ממש אלא מזמן הבאה כפירוש המפרש ז"ל וקשה למה לא מותר משהאיר המזרח הא משהאיר המזרח הוי זמן הבאה דהגם דבעינן לכתחילה שיקריב אחר תמיד של שחר הא מ"מ בדיעבד כשר כפי שכתבתי לעיל וחשיב זמן הבאה משהאיר המזרח כפי שכתבתי לעיל א"כ הוי קושיא עצומה מתוך אלו הסוגיות שהבאתי להך שמעתא דידן: ע"כ מתוך חומר הקושיא הנ"ל נראה לפענ"ד דלא כפירוש המפרש דפירש דר' יוחנן ס"ל דעובר בלאו אפילו משהאיר המזרח עד זמן הבאה נלפע"ד דאינו כן דבלא"ה קשה כיון דעצם היום משמע משהאיר מזרח ועד הביאכם משמע אחר הקרבן ממש וכיון דהנך תרי כתובים סתרי אהדדי ע"כ עשה ר' יוחנן פשרה בין הכתובים דהוא דלא ככתוב הבאה ממש ולא ככתוב משהאיר המזרח אלא דתרתו ליתא לא מהאיר המזרח ולא מהבאה ממש אלא באמצע היום בזמן הבאה ואף שמצוה לבצוע מ"מ קשה לומר דהפשרה הוא דלא ככתוב זה ודלא ככתוב זה ותרתו ליתא אלא באמצע היום ואי ס"ל דעד ועד בכלל א"כ הוא בערב וסוף סוף לא יתקיימו ב' המקראות ואם דקרא דעד הביאכם י"ל עד זמן הבאה אבל קרא דעד עצם היום דמשמעו דאי עד ולא עד בכלל או עד ועד בכלל לא יתקיים ע"כ מתוך הקושיא העצומה וגם מכח הדוחק דבלא"ה וגם מכח קושיית המפרשים דכתבתי לעיל דמצוה להבין דמנין לר"י להוכיח הנך תרתו דלא מותר בעצם היום אלא עד זמן הבאה ובעינן גם הבאה ממש דאל"ה איכא איסור תורה ע"כ מכל הנ"ל נראה לפענ"ד דר' יוחנן ס"ל דעצם היום

מתיר הוא משהאיר המזרח והראי' דקאמר עד עצם היום מלמד שהיום מתיר יכול אפילו בשעת קרבן ת"ל עד הביאכם ולא קאמר יכול משהאיר המזרח ת"ל עד הביאכם ואין לאמר דלעולם בשלא בשעת הקרבן האיר מזרח מתיר ורק בשעת הקרבן בעינן עד זמן הבאה ז"א כמו שכ' לעיל דמנ"ל לחלק דעד עצם היום קאי על תרווי' על שעת קרבן ועל שלא בשעת הקרבן עד הביאכם לזמן הבאה קאי על שעת הקרבן דווקא א"ו דגם בשעת הקרבן ס"ל דהאיר מזרח מתיר הל"ת דלא תאכלו ולא כפי' המפרש ז"ל דעושה פשרה דעד עצם לאו דווקא משהאיר המזרח אלא עד זמן הבאה דהוא באמצע היום ז"א אלא דס"ל דווקא משהאיר המזרח כמי דאיתא בבבלי במס' מנחות (דף ס"ח) בהדיא ר"י ורשב"ל דאמרי תרווי' אפילו בזמן שביהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר [דלא מפשינן פלוגתא בין בבלי וירושלמי אליבא דר"י] וה"פ הכא בשמעתין דר"ה ס"ל דעד ועד בכלל כמו ר"י במס' מנחות הנ"ל דס"ל דמן התורה הוא אסור עד סוף היום דעד ועד בכלל רק מ"מ ס"ל דהאיר מזרח מתיר וה"פ עד עצם היום מלמד שהיום מחיר ולא פירש אימתי ביום אי משהאיר המזרח אי עד כלות היום דבירושלמי לא הוזכר בשום פעם האיר מזרח ורק היום מתיר הקרבן מתיר עיין בירושלמי ותמצא בהדיא כן לפיכך קאמר מלמד שהיום מתיר יכול אפילו בשעת הקרבן נמי יהא היום מתיר ולא הקרבן ת"ל עד הביאכם וגו' דדווקא הקרבן מתיר ולא היום א"כ דבשעת הקרבן דווקא מתיר ולא היום יכול הבאה ממש כלומר דווקא הקרבן אבל אי לא הקריבו לעומר לעולם יהא אסור בחדש אפילו עבר ט"ז בניסן מ"מ יהא אסור עד העומר של שנה הבאה דהא אינו מתיר רק הקרבן ולא היום א"כ יום ט"ז אינו מועיל מאומה רק הקרבן ת"ל עד עצם היום דהיום הוא המתיר הא כיצד טול מבנות זמן הבאה כלומר מבנות ממה שסותרו הפסוקים זל"ז טול מביניהם זמן הבאה דלא ניתר בסוף היום ולא בהקרבן אלא בזמן הבאה של עצם היום היתר.

ואי לא הוי כתיב עד הביאכם הא"מ דסוף היום הוא המתיר ואי לא הוי כתיב עד עצם היום הא"מ דהבאה ממש מתיר אבל כ"ז שלא הביא קרבן אינו מותר בחדש דיו' אינו מתיר והשתא דכתיבי תרווי' טול מבנות כלומר מן הסתירה שביניהן [וכן איתא לשון זה בירושלמי (פ"ק דחלה ה"ד) בנות מהו עיי"ש] זמן הבאה דמותר חדש בזמן הכאה דיום ט"ז דהוא משהאיר המזרח ולא בסוף היום ולא בקרבן אלא בזמן הבאה דיום ט"ז בניסן דאי אמינא דסוף היום מתיר אי אפשר לאמר בזמן הבאה והיו סתרי הכתובים ע"כ טול מבנות זמן הבאה ודלא כפי' המפרש ז"ל דטול מבנות זמן הבאה ולא משהאיר מזרח ז"א אלא טול מבנות זמן הבאה ולא לאחר שעבר יום ט"ז מכיון דאיכא סתירה בין הכתובים דכתוב אחד משמע דהיום מתיר ומכתוב אחד משמע דהקרבן מתיר טול מבנות זמן הבאה כלומר היום בזמן הבאה דעד הביאכם מגלה על עצם היום דאינו בסוף היום אלא בזמן הבאה ולפי פי' המפרש הוא איפכא דעד הביאכם מגלה על עצם היום דאינו משהאיר מזרח.

וסגנון המילות עולה בין לפי פי' המפרש ז"ל ובין לפי פירושנו דהכתוב דהביאכם מגלה על עצם היום דהוא זמן הבאה רק לפי' המפרש ז"ל מגלה שלא תאמר משהאיר מזרח ולפי פירושנו מגלה שלא תאמר בסוף היום ע"ז מגלה שהוא בזמן הבאה ועולה כהוגן דברי ר"ה דיכול היום מתיר ת"ל עד הביאכם ויכול הקרבן מתיר ת"ל עד היום הא כיצד

טול מבנתים זמן הבאה דפסוק אחד מגלה על חבירו דהיום מתיר בזמן הבאה ובבבלי מנחות (דף ס"ח ע"א) משני אליבא דר"י דעד הביאכם למצוה והכא משני דעד הביאכם מגלה על באיזה זמן ביום הוא מתיר ועכשיו ניחא נמי קושית המפרשים ז"ל הנ"ל ועוד נראה דבלא"ה לא קשה קושית המפרשים ז"ל דא"ל דר"ה ס"ל דבאמת איסורו מדבריהן וס"ל כר"י בלא"ה ניחא ואכפיל עוד הפעם בענין טול מבנתים כלומר דמקשה סתירת הכתובים כמו בבבלי תרי קראי כתיבי במנחות (ס"ח ע"ש) וה"נ מקשה הכא הסתירה שבין שני הכתובים וע"ז משני דטול מבנתים כלומר טול משניהן כלומר משני הכתובים זמן הבאה זמן הבאה של עצם היום ולא בסוף היום ולפי הבנין שבניתי בראיות נכוחות מן שיטת התוס' ז"ל (במסכת יומא ובמסכת פסחים ומן שיטת הירושלמי גופי') כמו שכתבתי לעיל ועלה כהוגן כל הסוגיא ויתורץ קושית הנו"י ז"ל בטוב טעם וגם כל האמוראים בסוגיא אזלי לשיטתם ולטעמם בע"ה כאשר נבאר בע"ה ומתחילה נקדים להבין דברי הגמ' במס' מנחות (דף ס"ח ע"א) רב ושמואל דאמרי תרווייהו בזמן שביהמ"ק קיים עומר מתיר ובזמן שאין ביהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר וקאמר הגמ' מ"ט תרי קראי כתיבי כתיב עד עצם היום וכתיב עד הביאכם הא כיצד כאן בזמן שביהמ"ק קיים וכאן בזמן שאין ביהמ"ק קיים יש לעיין בהא דצריכין קרא דעצם היום לבזמן שאין ביהמ"ק קיים אי צריכין קרא להתיר בזמן שאין ביהמ"ק קיים דבלא קרא הא"מ דאסור לעולם וע"ז גלי לן קרא דאף דתלה הכתוב איסור בחדש עד.

שיבוא הקרבן עומר המתיר וא"כ בזמן שאין ביהמ"ק קיים הא"מ דאסור לעולם ע"ז בעינן קרא דעד עצם היום להתיר בזמן שאין ביהמ"ק קיים אע"פ שאין קרבן המתיר ניתר ע"י עצם היום או דילמא דבעינן האי בעצם היום לשלא בזמן ביהמ"ק לאסור דאי בלא קרא הא"מ דלא אסר הכתוב כלל את חדש רק בזמן דאיכא עומרהמתיר אבל בזמן דליכא עומר המתיר לא אסר הכתוב כלל את איסור חדש ומיד אחר הקצירה מותר ע"כ על זה בעי קרא דעצם היום לשלא בשעת המקדש להורות דלכל הפחות אסור עד עצם היום הזה: ונראה לפענ"ד שהקרא דעד עצם היום בעינן לשלא בשעת המקדש להתיר ולא לאסור מב' טעמים א' דפשטות הגמ' מורה כן.

ב' דאין ס"ד דבעינן קרא לאסור בשעת המקדש דבלא קרא הא"מ דמותר מיד כמו שנבאר לקמן בע"ה ומלבד זה הסברא פשוטה דמה"ת נימא דכיון דליכא עומר המתיר מסתמא לא אסר כלל החמשה מינין משום חדש והרי ביבמה חרשת שאינה ראוי לחליצה באופן שנעשית חרשת אחר הנשואין נימא נמי דלא זקקה הכתוב לחליצה רק במקום דאפשר אבל מכיון דלא אפשר תהא מותרת זה לא מצינו וא"כ נימא נמי בזה"ז דליכא אפר פרה בוודאי הותרה הטומאה וכן בכמה דברים נימא כן הלא לא מצינו זאת בשום מקום ואין זה ענין למה שאמרינן במס' קידושין (דף ל"ח ע"ב) מושבות דכ"ר גם שבת ל"ל סד"א הואיל ובענינא דמועדות כתיב מושבות דכ"ר גבי חלב ודם ל"ל סד"א הואיל ובענינא דקרבנות כתיב בזמן דאיכא קרבן וכו' בזמן דליכא קרבן וכו' ז"א דהא הכא נמי בעניני דמועדות כתיב ולא בענינא דקרבנות עיין בסוגיא שם ותמצא כדברי והרי מצינו במס' יבמות (דף י"ז ע"ב ודף כ' ע"ב וכ"ד ע"א) אמרינן יבום בנחלה תלי רחמנא כלומר דמי שהוא ראוי ליטול נחלה מייבם לאפוקי אחין מן האם ובדף (מ' ע"א) פריך הגמ' אימא היכא דליכא אב דשקיל נחלה תתקיים מצות יבום והיכי דאיכא אב

דלא שקיל נחלה לא תתקיים מצות יבום מידי יבום בנחלה תלה רחמנא יבומי מיבם אי איכא נחלה שקיל ואי לא לא שקיל ע"כ ומובן בפשיטות מה דלא סתרי הגמ' זו לאלו סוגיות הקודמים הנ"ל משום דלעולם תלי רחמנא בנחלה היבום הוא באופן מי שהוא ראוי ליטול הנחלה הוא בר יבום אבל לא דנימא דדווקא דאיכא נחלה אלא לא קפדינן אלא על מי שהוא ראוי ליטול הנחלה אם היה נחלה אבל אי ליכא נחלה כלל לא קפדינן ע"ז אלא אי איכא נחלה שקיל ואי לא לא שקיל וה"נ דכוותי' דחדש אינו תלוי בעומר רק בזה כמו יבום בנחלה לומר לך אי בזמן דאיכא נחלה שקיל תתקיים בו מצות יבום ואי בזמן דאיכא נחלה לא שקיל לא תתקיים מצות יבום אבל בזמן דליכא נחלה כלל לא אמרינן דלא תתקיים מצות יבום כלל וה"נ בעומר הוי אמינא דחדש אינו תלוי בעומר רק אי בזמן דאיכא עומר ראוי הוא לעומר חל עליו איסור חדש ולהכי מרבינן זה מן ג"ש במס' מנחות (דף ע' ע"ב) בשאר המינים שאין העומר בא מהן דגם הוא תלי בעומר ומרבי ר"י מג"ש דלחם לחם הגם דבזמן דאיכא עומר אינו ראוי למנחת העומר מ"מ אסור באיסור חדש כפי' התוס' ז"ל שהבאתיו לעיל אבל זאת לא תלי חדש בעומר דנימא היכי דליכא עומר לא תתקיים הל"ת דחדש זה לא שמענו מעולם אלא אסור באיסור חדש ואי איכא עומר מביא ואי ליכא עומר אינו מביא: לכן ברור הדבר שצריכין קרא לזמן שאין ביהמ"ק קיים מקרא דעצם היום הזה להתיר החדש שלא בשעת הקרבן בעצם היום דבלא קרא הא"מ כיון דתלה רחמנא איסור דאכילת חדש עד הקרבן עומר המתיר וכיון דליכא עומר הא"מ דאסור לעולם ע"ז צריכין קרא דעצם להתיר ודמיא לההיא דגרסינן במס' פסחים (דף נ"ט ע"ב) יכול יהא זכאין בחזה ושוק קודם הקטרת אימורין ת"ל והקטיר הכהן החלב המזבחה והדר והי' החזה לאהרן ולבניו וכו' יכול נטמאו אימורין או שנאבדו לא יהא כהנים זכאין בחו"ש ת"ל והי' החזה לאהרן ולבניו מ"מ ע"כ אלמא דבלא קרא הא"מ כיון דתלה רחמנא איסור דאכילת חו"ש עד הקטרת אימורין ומכיון דליכא אימורין אסור באכילת בשר דחו"ש לפיכך צריך קרא לזה וה"נ דכוותי' דתלה רחמנא איסור באכילת חדש עד הבאת עומר והא"מ כיון דליכא עומר יהא אסור לעולם לפיכך צריך קרא ע"ז לרבות בעצם היום ובעינן קרא דעד עצם להתיר: וכיון שכן איכא למימר דכל האמוראים בסוגיא דידן לטעמם אזלי ויתורין גם קושית הנו"י ז"ל דגרסינן בירושלמי (בפ"ב דחלה) ר' יונה בעי קומי ר' ירמי' בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש א"ל אלמה לא עד כדון לחה אפילו יבשה א"ל אפילו יבשה אפילו קצורה מעתה אף חיטין בעלי' כן אני אומר לא אכלו ישראל מצה בלילי פסח א"ר יונה מן דנפקית תהית דלא אמרית לי' שניא שכן מצות עשה דוחה למצוה בל"ת.

ע"ד דר' יונה דו אמר מצות עשה דוחה לל"ת אע"פ שאינו כתובה בצדה ניהא ע"ד דר' יוסי דו אמר אין מצות עשה דוחה לל"ת אע"כ היתה כתובה בצדה ממה שהיו תגרי הגוים מוכרין להם וכו' ישמעאל דר' ישמעאל אומר כל ביאות שנאמר בתורה לאחר ארבעה עשרה שנה נאמרו שבע שכיבשו ושבע שחילקו התיב ר' בון בר כהנא והכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח לא בששה עשר התיב ר"א בר יוסי קומי ר"י והכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל מארץ מצרים לא בחמשה עשר עכ"ל הירושלמי ומובא בתוס' ז"ל במס' ר"ה (דף י"ג) עיי"ש.

והנה הירושלמי הזה אם אין לנו צורך גדול לעניננו לפרשו בשלמות כי די לפנינו לע"ע לענין שלנו הדבר המפורש בהדיא ומוכן לכל. אם כ"ז אמרתי להציג פירושו בפ' זה כי קצת יהיה נדרש גם לעניננו הנה בהירושלמי הזה עמלו קמאי דקמאי בענין התירוץ דממה שתגרי הגוים היו מוכרין להם ויש שהוכיחו מזה דאין איסור חדש בשל נכרים אבל שיטת התוס' ז"ל במס' קידושין (דף ל"ז ע"ב) דנוהג בשל נכרים וגם בח"ל לכן פי' הפ"מ ז"ל דממה שהיו תגרי הגוים מוכרין להם כלומר מח"ל וכר"י דר"י ס"לדמושבות לאו בכל מקום שאתם יושבים משמע אלא לאחר ירושה וישיבה והואיל שכן מותר אליבא דר"י מח"ל והא דקאמר מה שתגרי הגוים ה"ה דאפילו של ישראל נמי מותר אפילו מא"י ממש ולא מח"ל אלא דלא מצאו רק מח"ל ובודאי דזה דוחק ועוד הקש המפרשים ז"ל עיין בס' נו"י דמקשה א"כ יהי' קשה אליבא דר"א ור"ע דס"ל מושבות בכ"מ שאתם יושבים משמע ונוהג בח"ל א"כ האיך אכלו מצה בלילי פסח לכן פירש דזה דקאמר וכר"י הוי תירוץ אחר והוי ב' תירוצים ותירוץ הראשון קאי אליבא דר"א ופירש מה שתגרי הגוים מוכרין להם הוא שלל של כותים דהתיר אותו הכתוב וכר"י הוא תירוץ שני א"נ תירוץ אחד וקאמר כמו דלר' ישמעאל האיך אכלו בלילי פסח של סוף י"ד ע"כ ממה שהביאו מתגרי הגוים מח"ל וה"נ לר"א ולר"א נמי מוקמינן ממה שתגרי הגוים מוכרין להם דהוא שלל של כותים ודבריו תמוהין דהאיך נכלל במה שתגרי הגוים מוכרים ענין שלל של כותים: וחלקי ד' אמרה נפשי דה"פ בפשיטות ובדרך שדרך הש"ך ז"ל ביור"ד ס' רצ"ג דמפרש הכי בתחילת הסוגיא וז"ל ומשמע לי דה"פ מצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש מי נימא כיון דסופה ליקצר היי חדש של ישראל או נימא כיון דעייל ביד עכומ"ז מותר.

וז"ל למה לא א"ל קמה יבישה מהו א"ל אפילו קמה יבישה דאין חילוק ונוהג בשל עכומ"ז. והר"ש מקוצי ז"ל בפ' המשניות פי' לחה חדשה ויבשה ישנה משל אישתקד וכתב ותימה גדולה למה לא התיר העומר משל אישתקד ולא ירדתי לסוף דעתו דדבר ברור כדפרישית עכ"ל הש"ך ז"ל ושפיר ניחא דמעיקרא בעי לי על לחה ומסיק אפילו יבשה דחדש נוהג בשל נכרים ובעי מעתה אפילו חיטין בעלי' נמי ניחוש שמא הוין מן החדש ולא אמרינן דחיטים מן העלי' הוי מן אישתקד כפי' הפ"מ ז"ל ומהדר לי' א"כ האיך אכלו מצה בלילי פסח אלא ע"כ לחיטין שבעלי' לא חששו לחדש א"נ דהוא הכל מדברי ר' יונה דמקשה מעתה דחף יבשים אסורין משום חדש דנוהג בשל נכרים א"כ לפ"ז הרי איכא חשש גם על חיטין בעלי' שאולי הם מן החדש א"כ האיך אכלו מצה בלילי פסח ובתר הכי א"ר יונה מן דנפקית תהית דלא אמרית לי' שניא היא מצה שכן מצות עשה דוחה לל"ת וע"ז פריך הגמ' דהניחא ע"ד דר"י לשיטתו שפיר איכא למימר דחדש נוהג בשל נכרים ומ"מ אכלו מצה אף דבאמת איכא חשש על התבואה שבעלי' שמא הן מן החדש כדאיתא בשו"ע ס' רצ"ג דספק בתבואה אם מן הישן או מן החדש אסור רק במקום דרוב התבואה מן הישן אזלינן בתר רובא דמדאורייתא אזלינן בכל איסורין בתר רובא אבל בספק אסור א"כ אף דבאמת איכא חשש על חיטין שבעלי' שמא הן מן החדש עכ"ז מותר לאכול מצה משום מ"ע דל"ת אבל ע"ד דר' יוסי דו אמר אין מצוה דוחה לל"ת אא"כ היא כתובה בצדה א"כ קשה אם נימא דאף יבשים אסורים דחדש נוהג בשל נכרים א"כ מאין הי' להם מצה דהא על חיטין שבעלי' הי' חשש חדש

ע"ז משני דשפיר אכלו מן הישן אפילו קודם העומר ממה שהיו התגרים מוכרים להם ובתגרים ליכא חששא דשמא מן החדש דהא הוי זמן קצירה עדיין ובכל הש"ס מלא הענין קודם שנפתחו האוצרות ואחר שנפתחו האוצרות עיין במס' ב"מ (דף כ"ג ע"ב ובדף ע"ב ע"ב) בגמ' בחיטי באכלבי וארבי ופרש"י ז"ל דמשייתחילו בעלי בתים ואוצרי פירות לפתוח אוצרותיהם וספינות באין בנהר המביאין תבואה למכור עכ"ל.

אלמא דהי' זמן ע"ז אימתי לפתוח אוצרות ואז גם ספינות באין ומשמע בהדיא דבשעת הקציר גופי' אז סתום האוצרות ובעלי בתים ואוצרי פירות סוגרים אוצרותיהם עד זמן שיפתחו לפיכך אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער אבל לאחר הקציר אין פוסקין על הפירות דעדיין לא יצא השער והשער התחיל בשעה שהתחיל המסחר מן התבואה בשעה שפותחין ב"ב אוצרי פירות את אוצריהם וספינות באים ונעשה מסחר בעולם מן התבואה אבל תכף לאחר הקציר משמע מן הגמ' דסתום האוצרות וסגור המסחר וע"כ ליכא למימר דתכף לאחר הקציר פותחין האוצרות א"כ אימתי הם סגורים דל"ל באיזה זמן אח"כ סוגרים האוצרות א"כ הוין מתחילה סגורים ואח"כ נפתחים ז"א דגמ' ב"מ דף כ"ג ע"ב) הנ"ל משמע בהדיא דמתחילה סגורים ואח"כ נפתחים עיי"ש כאן קודם שנפתחו האוצרות כו' אלמא דמתחילה סגורים ואח"כ נפתחים דאל"כ ניחוש שמא הוא מקודם שסגרו א"ו דהדבר הזה א"צ לפנים שמתחילה לאחר הקציר סגורים האוצרות ואח"כ נפתחים וממקומו מוכרע מב"מ (כ"ג הנ"ל) וא"כ בוודאי התבואה של התגרים הוא מתבואה ישינה דהא באו לא"י בזמן הקציר כדאמר מצאו קמה לחה א"כ מאין היו להתגרים תבואה בשעת הקציר ממש דהא אין עתה זמן התגרים וע"כ התבואה של התגרים הוי משל אשתקד ואפילו אי נמצא איזה תגר שקנה לאחר הקציר תומ"י או בשעת הקציר מ"מ רוב תבואה שנמצאת ביד התגרים הוא משל אישתקד וכבר כתבתי שאם רוב התבואה מן הישן לא חיישינן לחדש וע"כ שפיר מחדש הגמ' דאפילו תימא דאפילו יבשים נמי אסורין משום דחדש נוהג בשל נכרים מ"מ שפיר אכלו מצה מן הישן ממה שתגרים היו מוכרים להם ובתבואה שביד התגרים הוא בוודאי מן הישן והגם דאותן שבעלי' יש עליהם חשש חדש מ"מ מצאו עצה ואכלו מצה מן הישן משל אישתקד מאותן שנמצאין ת"י התגרים [א"נ ממה שהתגרים היו מוכרין להם הוא עדיין במדבר כדאי' ביומא (ע"ה ע"ב) ע"ש שגם במדבר היו התגרים מוכרין להם כל הדברים וא"כ היה להם ממה שלקחו מאשתקד ומה דמסיק וכו' הוא תירוץ אחר והענין של תבואה דאישתקד אם הי' מותר להם עיין בר"ש ז"ל ועיין בש"ך ז"ל שהבאתי לעיל ולהפ"מ ז"ל הי' מותר להם התבואה של אישתקד והר"ש ז"ל מפלפל בזה ור"ת ור"י ז"ל לס"ל דמותר משל אישתקד עיין קידושין (ל"ז ע"ב) בתוס' ז"ל ומהרש"א ז"ל שם עיי"ש: ונראה לפענ"ד דהתבואה דשל אישתקד הי' מותר להם ודלא כס' נו"י דכתב דאליבא דר"י האיך אכלו מצה בסוף י"ד שנים רק ממה שהביאו מח"ל אבל משל אישתקד אסור להם ולפענ"ד נראה דוודאי לא אסור רק של שנה זו אבל משל אישתקד שרי.

והגם דלכאורה שוין הן של אישתקד ודהשתא דכיון דבאו לארץ איתסר החדש עד הקרבת העומר וממילא אף התבואה של אישתקד נמי אסור דמ"ש של אישתקד מן השנה זו הא לא כתב רחמנא ולחם וקלי וקרמל של שנה זו לא תאכלו עד הביאכם וגו' אלא סתם וא"כ מה לי של שנה זו או דאשתקד מ"מ נראה לפענ"ד דמשל אישתקד הותרה

וכאשר אבאר בע"ה דלא מיבעיא לפי האיבעיא של ר' ירמי' במס' חולין (דף י"ז) אברי
בשר נחירה שהכניסו ישראל עמהם מהו שתהא אסורה והשתא לא מיבעיא אם נימא
דמותר בהכניסתן לארץ אברי נחירה הכא נמי תבואה דאישתקד מותר ורק כל האיסור
חדש הוי בתבואה חדשה של שנה זו דהא בשנה הזו נכנסו לא"י אלא אפילו אי נימא
דהתם בבשר נחירה אסור בהכניסתם לארץ אפילו מה שהכניסו עמהם מקודם מ"מ
התבואה של אישתקד מותר מאיסור חדש דלא תלי כלל באיבעיא הנ"ל דהנה גרסינן
במס' מנחות (דף ס"ח ע"א) הנ"ל דבזמן שאין ביהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר ונמצא
דבזמן שאין ביהמ"ק קיים א"צ כלל להקרבן עומר להתיר חדש אלא מכיון שבא יום
ששה עשר בניסן הותר החדש ולא אסרו הכתוב כלל לחדש רק עד יום ט"ז וכיון שבא
ט"ז בניסן יצא התבואה מן איסור חדש א"כ לפ"ז גם התבואה של אישתקד נמי הותרה
מן איסור חדש הגם דעד השתא לא נאסרו כלל באיסור חדש והשתא התחיל האיסור
קודם העומר מ"מ ניתרים ע"י ט"ז בניסן העבר וראי' גדולה לדברינו במס' נדרים (דף
ע"ה ע"א) האומר לאשתו כל נדרים שתדורי מכאן עד שאבוא ממקום פלוני וכו' הרי הן
מופרין ר"א אומר מופר וחכמים אומרים אינו מופר אמר ר"א אם הפר נדרים שבאו
לכלל איסור לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור אמר לו הרי הוא אומר אישה יקימנו
וכו' ושם בגמ' (דף ע"ו ע"א) ורבנן לא דרשי ק"ו והא תניא יכול ימכור אדם את בתו
כשהיא נערה אמרת ק"ו מכורה כבר יוצאה אינו מכורה א"ד שלא תמכר ומשני אין
בעלמא דרשי ק"ו ושאני הכא דאמר קרא אישה יקימנו ואישה יפירנו את שבא לכלל
הקם בא לכלל הפר וכו' וכו' הר"נ ז"ל ומקשו הכא א"כ דאי לאו קרא מודו רבנן לר"א
בק"ו דידי' מאי מהדרי לי' מקוה יוכיח שמעלה את הטמאין מטומאתן ואינו מציל על
הטהורים מליטמא דהא אינהו גופי' מודה לי' אלא דקרא דרשי וא"ל דהכי קאמרו ליה
לא תדחוק נפשך למידחי דרשא דילן משום ק"ו דידך דמקוה יוכיח דאיכא למידן ק"ו
ואתא קרא ואפקי' דמקוה שאינו מציל מדרשא נפקא לן מדכתיב והנוגע בנבלתה יטמא
הלל אומר אפילו הן בתוך המים וכו' עכ"ל הרי לפנינו מבואר דכולהו ס"ל הק"ו הנ"ל
רק היכא דפקע קרא וא"כ הכא דגזיה"כ דשלא בשעת הקרבן היום מתיר ולא אסר הכתוב
לחדש אלא דווקא עד יום ט"ז בניסן וכיון שעבר יום ט"ז בניסן הזו ומדאורייתא
שבא האיר המזרח של יום ט"ז נמי הותר החדש וכיון שכן ממילא הותר בכניסתן לארץ
התבואה דאישתקד דהא שלא בשעת המקדש האיר מזרח מתיר ובפסח דאישתקד הי'
שלא בשעת המקדש והאיך נימא דעתה בכניסתן לארץ ונאסר החדש יאסר גם התבואה
דאישתקד שעברה עליהן יום ט"ז בניסן הא ק"ו כמו גבי נערה מכורה כבר יוצאה אינה
מכורה א"ד שלא תמכר והק"ו הזה מוסכם לכו"ע ולית מאן דפליג רק בדאיכא קרא
דמפקע ע"ז פליגי רבנן ור"א אבל בלא"ה הק"ו מקובל הוא וגם גבי מקוה נמי נימא
הק"ו רק דהקרא מפקע להק"ו.

א"כ ה"נ האיך תאסר התבואה של אישתקד שעברו ט"ז בניסן השתא דנאסר החדש והא
ק"ו הוא מה החדש שנאסר כבר כיון דעבר ט"ז בניסן הותרו ויוצאין מאיסורן בזמן
שאינן ביהמ"ק קיים אותן שלא נאסרו א"ד שלא יתסרו כיון דעבר עליהן כבר ט"ז בניסן
ודמיא ממש לק"ו הנ"ל מכורה כבר יוצאה אינה מכורה א"ד שלא תמכר דכיון דימי
נערות מוצאה מן מכורה כבר א"ד שימי נערות מעכבין שלא תימכר וה"נ מכיון דט"ז

ניסן מתיר מה שנאסר כבר א"ד שט"ז ניסן מעכב שלא תאסר כלל וכ"ת הא השתא הוי שעת המקדש וא"כ אינו מתיר האיר המזרח ובעיני דוקא הקרבן עומר וא"כ לא הועיל השתא מה שעבר עליהן ט"ז בניסן דהא בשעת הקרבן דוקא מתיר ז"א דכיון דהתבואה דאשתקד הוי משלא בשעת המקדש והותרו ע"י ט"ז בניסן הותרו לעולם אפילו דהשתא הוי בעת הקרבן וראי' ברורה לזה דגרסינן במס' סוכה (דף מ"א ע"א) משחרב ביהמ"ק התקין ריב"ז וכו' ושיהא יום הנף כולו אסור ובגמ' שם מ"ט מהרה יבנה ביהמ"ק ויאמרו אישתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח השתא נמי ניכול ואינהו לא ידעי דאשתקד דלא הוי ביהמ"ק האיר מזרח מתיר והשתא דאיכא ביהמ"ק עומר מתיר דאיבני אימת אלימא דאיבני בשיתסר הרי התיר האיר מזרח אלא דאיבני בחמים מחצות היום ולהלן תשתרי דהתנן והרחוקין מותרין מחצות היום ולהלן לפי שאין ב"ד מתעצלין בו לא צריכא דאבני בלילה א"נ סמוך לשקיעת החמה ע"כ ופרש"י ז"ל א"נ דאיבני בשיתסר שלא נבנה עד יום ט"ז עצמו הרי התיר האיר המזרח ושפיר קאכלו דהואיל והאיר המזרח ואין מקדש בנוי אישתרי ליה חדש עכ"ל הרי ראי' ברורה ועצומה לדברינן דהכא נמי הלא השתא איבני ביהמ"ק וא"כ אמאי פריך הגמ' בפשיטות הרי התיר האיר מזרח.

א"ו כיון דהותר ע"י האיר המזרח ועבר על התבואה הזה ט"ז בניסן שלא בשעת המקדש מתיר הט"ז בניסן אף על שעת המקדש ולא אמרינן השתא בשעת המקדש יחול עליו איסור חדש דקודם העומר ז"א אלא דלא חל עליו איסור חדש בשעת המקדש כיון דעבר עליו ט"ז בניסן שלא בשעת המקדש וה"נ דכוותי' דלא חל עליו איסור חדש בשעת המקדש כיון דעבר עליו ט"ז בניסן שלא בשעת המקדש הרי הוא מותר מאיסור חדש וכיון דעבר ט"ז בניסן על התבואה הזה ונא ה"י ביהמ"ק בנוי מותר מאיסור חדש לעולם אפ"י ק כשיבנה אח"כ ביהמ"ק: לכן מן הראיות שהבאתי הרי הוא סעד גדול לדברי הר"ת והר"י ז"ל במס' קדושין (דף ל"ח) עי"ש דהר"ת ז"ל ס"ל דלעולם אכלו מצה מן הישן והר"י ז"ל ס"ל שלעולם מן הישן מותר אך שלא מצאו ישן עדיין עי' במהרש"א ז"ל דפירש כן דבריהם וס"ל דלא כהר"ש מקוצי ז"ל הנ"ל אלא אין איסור חדש על תבואה דאשתקד רק על החדשה משנה זו לכן שפיר בעי ר' יוסי אם באת לחוש אף על חיטין בעלי א"כ מאין היה להם מצה ור' יונה מהדר דלעולם אף חיטין שבעליה יש כאן חשש חדש ומ"מ אכלו מצה ע"י עשה דוחה לל"ת ופריך ע"ד דר' יוסי דפליג עם ר' יונה מאין היה להם מצה כיון דעל חיטים שבעליה יש חשש חדש וא"כ מאין מצאו מצה מן הישן ומשני ממה שביד התגרים דהוא ישן דלעולם אף על חיטין שבעליה יש חשש חדש אבל מן התגרים מצאו וא"כ שפיר מצאו ישן ואכלו מעבור הארץ אף קודם לעומר דמצאו מן הישן והא דכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ממחרת הפסח אכלו מעיקרא לא אכול אלמא דאקריב עומר והדר אכול כדאיתא בש"ס דילן קידושין (דף ל"ח) ואם נימא דמצאו מן הישן א"כ קשה למה לא אכלו מעבור הארץ קודם לעומר ע"ז אמר וכו' ישמעאל דר"י אמר כל ביאות שנאמר בתורה וכו' וא"כ אף מחדש מותר להם וע"כ אליבא דר"י לא דרשינן דאקריב עומר והדר אכול דלמה להם העומר בתוך י"ד שנה אלא ודאי דבאמת אכלו מן הישן וה"נ לא קשה על מצה מאין היו להם מצה דבאמת היו להם מן הישן ולא ס"ל דאקריב עומר

והדר אכיל אלא האי ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח הוא מזמן שחיטת הפסח וכדמסיק אליבא דר' ישמעאל ממחרת הפסח יצאו בני ישראל מארץ מצרים לא בחמשה עשר: ועתה נחזור לדברינו דאליבא דהך ירושלמי אזיל ר' יונה ור' ירמיה לשיטתן דר' ירמיה אמר איסורו ד"ת ור' יונה ס"ל איסורו מדבריהן הוא מן הטעם הזה דר' יונה לא מצי למיסבר דאיסורו ד"ת דעצם היום מתיר הל"ת ומ"מ אסור מד"ת עד הקרבן ואיסור ד"ת הוא מעד הביאכם וא"כ הוי איסור עשה כמו שכתב התוס' ז"ל במס' מנחות (דף ס"ח ע"א) ע"ש: ולפי"ז הוי בחדש בשעת המקדש איסור ל"ת עד עצם היום וגם קודם הקרבה הוי עדיין עשה וע"כ קודם ט"ז בניסן הוי חדש עשה ול"ת.

ל"ת קודם האיר המזרח ועשה קודם הקרבה א"כ יקשה לשיטת ר' יונה דס"ל דבשעה שנכנסו ישראל לארץ אכלו מצה מן החדש קודם ט"ז בניסן משום דעשה דוחה ל"ת ואי ס"ד דהוי איסורו קודם הקרבה בזמן שבהמק"ק ד"ת א"כ התם בשעה שנכנסו ישראל לארץ דהוי בזמן בית המקדש דהוי שעת קרבן הוי עשה ול"ת ל"ת דקודם ט"ז בניסן ועשה קודם הקרבה וא"כ יקשה לר' יוחנן האיך אכלו מצה בלילי פסח וע"כ אזיל לשיטתו וס"ל דהוי איסור מדבריהן ולא הוי רק ל"ת לחוד דקודם ט"ז בניסן ועד הביאכם הוא זמן הבאה והבאה ממש היא מצוה מן המובחר כתוס' במנחות (ד' ה').

ור' ירמיה אזיל לשיטתו דס"ל התם דמקשה התם כן אני אומר לא אכלו ישראל מצה בלילי פסח. לכן שפיר ס"ל הכא דאיסורו מד"ת ושפיר אזיל ר' ירמיה ור' יונה לשיטתם ומעתה לפי דברינו לעיל גם ר' יוסי בשיטת הירושלמי דהתם אזיל לשיטתו דהנה לר' יוסי דס"ל דלא מצי אכלי מצה בלילי פסח דאין עשה דוחה ל"ת א"כ היתה כתובה בצדה א"כ קשה אליבא דר' יוסי דל"ל קרא עד עצם היום לזמן שאין בהמ"ק קיים דעצם היום מתיר פשיטא דמותר ולכתוב רחמנא רק עד הביאכם לחוד דהקרבן מתיר לחדש ומ"מ ל"ל דבזמן הזה דליכא הקרבן יהא אסור בחדש א"כ יקשה דהא גרסינן במס' פסחים (דף כ"ח ע"ב ודף ק"כ ע"א) דכתב רחמנא בערב תאכלו מצות לקבוע חובה לדורות דס"ד אמינא על מצות ומרורים כתיב בזמן דאיכא פסח אין ובזמן דליכא פסח לא לפיכך רבי רחמנא חובה לדורות ובמס' קידושין (דף ל"ז ע"ב) יליף מן מושבותיכם לקבוע חובת לדורות א"כ יקשה אליבא דר' יוסי כמו קושית הירושלמי הנ"ל אם אסורין בחדש בשעה שנכנסו ישראל לארץ א"כ מאין היה להם מצה.

דמקשה שם בשלמא לר' יונה ניחא דשניא היא מצה שעשה דוחה ל"ת ולעולם אסורין בחדש ומצה שאני אבל אליבא דר' יוסי מקשה התם וא"כ כמו כן ה"נ יקשה לר' יוסי אי ס"ד דבזמן הזה דליכא קרבן המתיר לחדש יהא אסור בחדש א"כ האיך קבעו הכתוב מצה חובה בזה"ז וע"כ דבזה"ז א"צ לקרבן להתיר ומותר בחדש בזה"ז ואין לאמר דהוי אמינא דמותר לגמרי בזה"ז תכף לאחר קצירה משום דלא קבע הכתוב היתר לחדש רק הקרבן ולא מצינו מתיר אחר כי אם הקרבן לבד ובזה"ז דילפינן דמותר החדש מן מצה לא ידעינן אימתי ניתר דע"י קרבן לא הותר בזה"ז וע"כ דלא נאסר כלל בחדש ז"א דהוי ידעינן שפיר דניתר ע"י עצם היום בזמן הקרבן כיון דמצינו דהכתוב מתיר לחדש ע"י הקרבן א"כ בוודאי מה דילפינן ממצה דבזה"ז הותר חדש ע"כ דניתר בזמן הקרבן וכן גרסינן במס' פסחים (דף ה' ע"א) רבא אמר מהכא לא תשחט על חמץ דם זבחי לא

תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים ואימא כל חד וחד כי שחט זמן שחיטה אמר רחמנא ע"כ ופי' רש"י ז"ל דכיון דלא חלק התורה לזה זמנו ולזה זמנו הואיל וקבע לו זמן איסורו שוה בכל לכולם זמן אחד קבע כג"ל רש"ל ז"ל והתוס' ז"ל כתב אע"ג דאמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חדוחד כי שחט דאמרינן בפ' תמיד נשחט (דף ס"ג) השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת מ"מ מכיון דאשכחן דהזהיר על השבתה והזהיר שלא לשחוט פסח על חמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על השבתה עכ"ל הרי לכוונת רש"י ז"ל דהכא גבי השבתה דכתב רחמנא זמן איסור שוה בכל בשלמא גבי לא תשחט על חמץ לא עשה התורה לאו כוללת ובפירוש כתב רחמנא לא תשחט וא"כ האיסור הוא על השוחט בפועל ובוודאי הוי כל חד וחד כי שחט אבל הכא גבי השבתה כ"ר סתם תשביתו ולא חלק רחמנא אלא סתם ע"כ דקבע זמן איסור שוה בכל ולפיכך לא גמרינן דבשעת שחיטה בפועל ממש דא"כ הוי חלק זמן איסורו והכא כתב רחמנא סתם משמע דזמן אחד קבע לכולם וכוונת התוס' ז"ל דהא גבי השבתה לא כתוב רחמנא זמן ולא ידעינן זמן השבתה אימתי ורק דגמרינן מן מה דאשכחן דהזהיר על לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים ש"מ דבאותו זמן נמי השבתה וא"כ כיון דלא גמרינן אלא אימתי זמן ההשבתה ולא גמרינן מלא תשחט רק על הזמן על כן לא גמרינן מהתם דבעינן שחיטה ממש דהא לא בעינן למילף רק אימתי זמן השבתה ע"כ שפיר התם בלא תשחט הוי שחיטת הפסח בפועל אבל הכא לא ילפינן רק על זמן שחיטת הפסח קפיד קרא זמן השבתה.

ועי' במהרש"א ז"ל התם דמפרש דלעולם הוי רבא ידע מדרשו של רנב"י והא דקאמר מלא תשחט וכו' עיי"ש והכ"מ ז"ל בפ' ב' מה' חו"מ כתב הגם דמפי השמועה ידעינן דהראשון הוא ארבעה עשר מ"מ בעינן למילף מן לא תשחט דאי מביום הראשון לא ידעינן זמנו אימתי. כלומר או מצפרא או מאורתא או באמצע היום ועל זה גמרינן מלא תשחט לידע אימתי זמנו עיי"ש וא"כ הגם דלא תשחט את הפסח על החמץ הוא בוודאי שחיטה בפועל.

מ"מ מה שילפינן מני' לא ילפינן רק לזמן שחיטת פסח. ובאיזה הסברא ילפינן כ' התוס' ז"ל דזה הסברא כיון דאשכחן דהזהיר על השבתה ואך לא ידעינן זמנו אימתי ע"ז אמרינן הסברא נותנת דכיון דאשכחן דהזהיר לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים בוודאי גם על אותו זמן הזהיר ואם דהתם הוי שחיטה בפועל מ"מ אנן לא ילפינן רק לזמנו דמסתמא על אותו זמן דמצינו דאסרו הכתוב בשחיטה בפועל ממש מסתמא גם על אותו זמן אסור גם השבתה אף שאינו בפועל ממש אלא זמן שחיטת הפסח דאנן לא בעינן למילף רק על הזמן הרי לפנינו הענין בפירוש דבמקום דאסר הכתוב בלא זמן ולא ידעינן אימתי זמנו גמרינן מסברא ממה דאשכחן דאסרו חד זימנא מסתמא ה"נ על אותו זמן הזהיר גם הכא ואם כי התם הוי שחיטת הפסח בפועל ממש אבל הכא רק בזמן שחיטת הפסח ולפיכך ידעינן מכאן זמן השבתת חמץ וכן קבע הרמב"ם ז"ל להלכה דזמן השבתת שאור וחמץ בזמן שחיטת הפסח מן הטעם דרבא עיי"ש בהדיא וכן כתבו הנושאי כליו וכל המפרשים ז"ל דהרמב"ם ז"ל נקט לטעמי' דרבא ונקבע הלכה פסוקה לזמן השבתה בזה הסברא כיון דמצינו דאסר הכתוב לחמץ בשחיטת הפסח ע"כ על אותו זמן הזהיר על השבתה אף שאינו בשחיטה ממש אלא בזמן השחיטת פסח.

וה"נ בהתירא דכוותיה דכיון דמוכח ממצה דקבע הכתוב חובה לדורות דחדש מותר בזה"ז אך לא ידעינן באימתי זמן נותר ע"כ כיון דאשכחן דהתיר הכתוב לחדש בהקרבת העומר ע"כ באותו זמן דהקרבה נותר החדש הגם דהתם הוי הקרבה: ממש אבל הכא לא בעינן הקרבה ממש אלא בזמן הקרבה דהתורה לא אסר החדש רק עד הביאכם ומה דמצינו דנותר החדש בזה"ז הוא בוודאי עד זמן הבאה כמו ממש דהתם בזמן השבתה לאיסורא ילפינן הזמן שלו ממה שאסרו הכתוב בשחיטת הפסח וע"כ הזהיר על השבתה בזמן השחיטה אף שאינו בפועל רק בזמן הנ"ל וה"נ גבי התירא כמו כן מכיון דאשכחן דחדש נותר בזה"ז ולא ידעינן זמנו ע"כ בזמן הקרבה דמצינו דהתיר הכתוב ואם כי התם הקרבה ממש והכא זמן הקרבה.

וכבר כתבתי דזמן הבאה הוא משהאיר המזרח מן הראיות הגדולות שהוכחתי לעיל וא"כ ע"כ מותר משהאיר המזרח בזה"ז אליבא דר' יוסי הנ"ל ע"כ אליבא דר"י לא מוקמינן אליבא דרב כמו בש"ס דילן חד לזמן שבית המקדש קיים וחד לזמן שאין בית המקדש קיים וע"כ דהקרא דעצם היום קאי אשעת קרבן וע"כ נותר בעצם היום דליכא רק עשה ע"כ שפיר קאמר לשיטתו דאי איסורו ד"ת רב כר"י וליכא למימר דרב ס"ל דהוי ל"ת עד הקרבן ז"א דהא כתיב בעצם היום וע"כ נותר בעצם היום בשלמא ש"ס דילן שפיר מוקי אליבא דרב דעצם היום קאי אשלא בשעת קרבן אבל ר' יוסי לשיטתו לא מצי למוקי הכי וע"כ לא הוי אלא עשה.

וא"כ בלא ר"ז הוי אמינא דלעולם לא פליג חזקי' עם ר"י דחזקי' דאמר הקרבן מתיר הוא מתיר להעשה ור"י דס"ל דהיום מתיר הוא מתיר להל"ת אבל מודה ר"י באיסור שהוא אסור ואיסורו ד"ת כן נמי חזקיה מודה דהיום מתיר הל"ת כמו דר"י מודה דבשעת הקרבן מתיר להעשה ולא היינו עושין כלל פלוגתא כמו דרך הירושלמי בכ"מ ואזכיר אחד לדוגמא דהירושלמי רצה לומר דלא הוי פלוגתא בין האמוראים ככ"מ דאיפשר להשוות ביניהן דמה דאמר מר מיירי כך ומה דאמר מר מיירי כך ורק דמצינו דאמורא אחד אמר אתיא האי מ"ד כמ"ד זה והאי מ"ד כמ"ד אחר ע"כ דפליגון במס' (סוכה פ"ד) הוין בעי מימר דלא פליגון מה דאמר רב וכו' מה דאמר שמואל וכו' א"ר מנא אתיא דר וכו' ודשמואל כריב"ל א"ר אימי זאת אומרת שהן נחלקין ע"כ עיי"ש וכן מלא זאת כמה פעמים בירושלמי: וכן הוא אומר הכא דבלא ר"ז לא הוי עבדינן פלוגתא בין חזקי' ור"י כיון דר"י ס"ל נמי איסורו מד"ת אבל מכיון דר"ז ס"ל אתיא דרב כבני ר"ח רובה ע"כ דפליגין ובמה פליגין דבעשה ול"ת לא שייך פלוגתא אליבא דר' יוסי כדברינו לעיל וע"כ ס"ל לר' יוחנן דאיסורו מדבריהם ואזלי ר' יוסי לטעמו שפיר ויש להאריך בזה הרבה ואכמ"ל ודו"ק: שם ר"א שאל מהו שיבוא עומר מהן איפשר לאמר חדש וישן אין תורמין ומעשרין מזע"ז ואת אמר הכין וכו' עד סוף הסוגיא כבר הזכרתי למעלה הירושלמי הזה ודברתי בו הרבה בע"ה עיי"ש ורק קצת אזכיר בכאן בכדי שלא יהא ביהמ"ד בלא חידוש.

עיינן במס' מנחות (דף ה' ע"ב) בסוגיא להוציא את הטריפה דפריך אסורה להדיוט א"ד שתהא אסור לגבוה וכו' אמר רב משום דא"ל מנחת העומר תוכיח דאסורה להדיוט ומותרת לגבוה וכו' וכו' אלא פריך הכי מה למנחת העומר שכן מצותו בכך ופרש"י ז"ל

שאי איפשר להביא מן הישן שאין חדש מותר בענין אחר תאמר בטריפה שאיפשר להביא כשירה עכ"ל ולכאורה קשה להבין דברי רש"י ז"ל הזה דכתב שאין חדש מותר בענין אחר וכו' לכאורה הו"ל למימר שאין מנחת העומר מותר בענין אחר אבל טריפה איפשר בכשירה ורש"י ז"ל לא כתב כן אלא שאין חדש מותר בענין אחר.

וצ"ב גדול לכאורה להעמיד דברי רש"י ז"ל הזה אבל לפי הירושלמי הזה מובן היטיב דברי רש"י ז"ל דל"ל דמה למנחת העומר שכן אי אפשר להביא עומר מן הישן משום דגזיה"כ ראשית קצירך ואין העומר מותר מן הישן ז"א דהא אנו בעינן למילף דדבר האסור להדיוט מותר לגבוה והרא"י דהא עומר מן חדש מותר לגבוה והיכי פרכת דלעולם דבר האסור להדיוט לא התיר הכתוב לגבוה ורק עומר שאני דהכתוב לא הי' יכול להתירו בענין אחר שכן אסר הכתוב מן הישן את הקרבן עומר ע"כ התיר הכתוב החדש אע"פ שאסור להדיוט ז"א דסוף סוף מוכח דאסור להדיוט ומותר לגבוה דאל"כ אמאי צוה הכתוב להביא עומר מן החדש מאי תאמר שאני עומר דלא הי' יכול הכתוב לצוות שיבוא עומר מן הישן משום דישן פסול כ"ז קשה למה צוה הכתוב את עיקר המצוה מן העומר שיהא מן החדש דבר שאסור להדיוט וע"כ מוכח דאע"פ דאסור להדיוט מ"מ מותר לגבוה והיכי תאמר שאני עומר שאי אפשר מן הישן למה לא איפשר ואיזה טעם בו שאי אפשר מן הישן ע"כ שפיר פרש"י ז"ל בכוונה רבה שאי אפשר להביא מן הישן שאין חדש מותר בענין אחר אלא ע"י עומר מן החדש וכפי הירושלמי הזה איפשר לאמר חדש וישן אין תורמין ומעשרין מזה ע"ז ומדמי לי לתרו"מ ע"כ שפיר פריך הא שאני עומר דאי אפשר בענין אחר דהא צריך לבוא להתיר החדש והאיך יביא מן הישן הא חדש וישן אין תורמין ומעשרין מזע"ז ע"כ אי אפשר בענין אחר אבל טריפה הא איפשר בכשירה ולא מצינו דדבר האסור להדיוט הכשיר הכתוב לגבוה רק היכא דלא איפשר בענין אחר אבל היכא דאיפשר בענין אחר לא עי' בפרש"י ז"ל במס' יבמות (דף ו' ע"א) מה להנך שכן הכשר מצוה ודו"ק: הלכה ב' אמר ר' יעקב בר זבדי זאת אומר שלוקין על חלתן ד"ת עד סוף הסוגיא והסוגיא הזה חמורה מאד מאד כבר הבאתי הסוגיא הזה לעיל ומדברי שם תבוא לעומק הענין עיי"ש היטיב ודוק: שיטה דמדומע הלכה ג' אלו דברים חייבין בחלה ופטורין מן המעשרות הלקט וכו' וכו' ובגמ' רב אושעיא שאל לכהנא מנין שהן חייבין בחלה ופטורות מן המעשרות א"ל לא תימר לי תרימו וכן תרימו חזר וא"ל מארבעה עשרה מה ארבעה עשרה חייבים בחלה ופטורים מן המעשרות אף אלו חייבין בחלה ופטורים מן המעשרות ע"כ מכאן נמי משמע בהדיא דכהנא ס"ל דתרומה בזה"ז מדבריהן כמ"ד מעליהן קיבלו עליהן את המעשרות דאי ס"ד דס"ל דתרומה בזה"ז מדאורייתא וחלה מדרבנן וכדאפיך להו ר"ה בר דר"י במס' כתובות (דף כ"ה) ובמס' נדה (דף מ"ז) א"כ מאי ארוכה בזה דארבעה עשרה שנה שנתחייבו בחלה ופטור מן התרומה ומעשר הלא מצינו בהיפך בזה"ז א"ו כדאשכח ר"ה בר' דר"י לרבנן שם דס"ל דמצד זה דארבעה עשרה שנתחייבו בחלה ופטורין מן התרומה חמיר גם חנה בזה"ז אך משום זה לא אריא דהא לא נחית לזה רק דבעי למימר דלא תימא הא כתיב כתרומת גורן א"כ לא מחייב בחלה אא"כ חייב בתרומה ע"ז קאמר מארבעה עשרה דמצינו דאע"ג דפטור מן תרומה חייב בחלה וזה פשוט: אבל במקום אחר מצינו מדעת' דרב כהנא האיך הוא ס"ל בענין תרומה בזה"ז או דאורייתא או דרבנן ובזה נבוא לעומק הענין

בירושלמי דסוף הלכה זו וז"ל הירושלמי מיליהון דרבנן פליגון כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בהדין מדומע דתלינן הכא שרובא תרומה א"ל אף אנא סבר כן אלא כד תיסק לארעא דישראל את שאיל לי' כד סליק להכא שמע ר' יוסי בשם ר' יוחנן אפילו סאה אחת שנפלה לתוך תשעים ותשע חולין א"ר אבהו כך משיב רשב"ל לר' יוחנן הסאה פוטרת את הכל א"ל וכי עיגול בעיגולין דבר ברור הוא שתרומה עלתה בידו ואת אמרת דבר קל הוא ואף הכא קל הוא ויתביני' שניא היא עיגול בעיגולין שכבר בטלו ר' יונה ור' יוסי תרווי' בשם ר"ז אפילו חיטין בחיטין טוחן ומתיר ע"כ ועוד שם בסוגיא לא על הדא איתאמרת אלא על הדא דאמר ר' יוחנן מדומע פטור מן החלה ספק הנאכל משום דמוע חייב בחלה עלי' ר"י ברבון בשם ר' אבינא הדא דתימר כשהי' יותר מחמשת רבעים אבל אם הי' חמשת רבעים מצומצמים פטורה מן החלה ע"כ: והנה בהירושלמי הזה כבר עמלו כמה גבורי כח עושי דברו להבין הירושלמי ורצו לעמוד על עומק הענין הנה הירושלמי הזה מובא (בפ"ד דתרומות בירושלמי) ועל סוגיא דהתם גבי תאנים שחורות אזלי האי מיליהון דרבנן פליגון.

הר"ש מקוצי ז"ל בפ"י המשניות כ' הסוגיא הזה במס' חלה משמע דס"ל דעיקר קאי הכא על המתניתין דידן מדומע פטורה מן החלה וע"ז המדומע קאי לא מסתברא בהדין מדומע דתנינן הכא ורק לא פירש כלל מאי מיליהון דרבנן פליגון. וע"כ מיליהון דרבנן פליגון הוא רבנן דסוגיא (דפ"ד דתרומות) כי שם נמי גרסינן כל הסוגיא אות באות וס"ל להר"ש ז"ל דכל השקלא וטריא קאי בדמוע דחלה דהכא ובזה הוי מיליהון דרבנן פליגון על הסוגיא דהתם והא דקאמר גם הכא מיליהון דרבנן פליגי הוא כן דרך הש"ס הזה והפ"מ ז"ל פירש דכל השקליא וטריא דהסוגיא במדומע הוא ענין מדומע דהתם (דתרומות פ"ד) ומפרש שם הסוגיא על פי דרכו והא דקבע הכא הוא רק אגב גררה ובס' נו"י ז"ל כתב ג"כ כהר"ש ז"ל דהכא קאי עיקר השקלא וטריא בענין מדומע דהכא ומיליהון דרבנן פליגון הוא ע"כ קאי אפ"ד דתרומות: ונראה לפענ"ד לפרש ולברר את כל הענין ובענין המדומע הזה כמדומה לי שכוונתי לאמיתה ת"ל יתברך ומתחילה נקדים מה דקשה לי הא דגרסינן במס' נדה (דף מ"ז ע"א) דתניא עיסה שנדמע או שנתחמצה בשאור של תרומה חייבת בחלה ואינה נפסלת בטב"י דברי ר"מ ור' יהודא ר' יוסי ור"ש אומרינן פטורה מן החלה סברוה מאן דאמר תרומה בזה"ז דאורייתא חלה נמי דאורייתא מ"ד דתרומה בזה"ז דרבנן חלה דרבנן אי אמרת בשלמא קסבר ר' יוסי תרומה בזה"ז דרבנן אתא דמוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן אלא אי אמרת קסבר ר' יוסי תרומה בזה"ז דאורייתא אתא דמוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא לא קסבר ר"י תרומה בזה"ז דאורייתא וחלה דרבנן וכדאדהדר להו ר"ה בריה דרב יהושע לרבנן דאמר רב הונא בריא דרב יהושע אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אפילו למ"ד תרומה בזה"ז דרבנן חלה דאורייתא שהרי ארבעה עשרה וכו' נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר ואמינא להו אנא אדרבה אפילו למ"ד תרומה בזה"ז דאורייתא חלה דרבנן דתניא אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים ושלושה מרגלים וכו' ע"כ: ולכאורה קשה לרבנן דבי רב ולר"ה בדר"י האיך יפרנסו המה הפלוגתא שבין ר"מ ור' יהודא ור"י ור"ש דר"מ ור"י מחייבים בחלה ור"י ור"ש פוטרים דבשלמא למאי דסברוה דחלה ותרומה הוי כהדדי שפיר מיתפרשא הפלוגתא שבין ת"ק ור"י ור"ש דת"ק ס"ל דחלה בזה"ז דאורייתא ולא אתא

דימוע דרבנן ומפקע לחלה דאורייתא כמו שפירש רש"י ז"ל בהדיא ור"י ור"ש ס"ל דחלה דרבנן ולפיכך אתא דימוע דרבנן ומפקע חלה דרבנן אבל לרבנן דבי רב דס"ל דלכו"ע חלה דאורייתא אף למ"ד תרומה בזה"ז דרבנן מ"מ חלה דאורייתא א"כ ישאר לדידהו קושית הגמ' אתא דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא ומ"ט דר"י ור"ש שפוטרין מן החלה הא לדידהו ליכא למ"ד דחלה דרבנן ולכו"ע דאורייתא ודימוע לכו"ע מדרבנן ולפ"ז בוודאי קשה האיך דימוע דרבנן מפקע חלה דאורייתא וכן קשה לר"ה בדר"י דס"ל דלכו"ע חלה דרבנן אף למ"ד תרומה דאורייתא א"כ מ"ט דת"ק דס"ל דחייב בחלה דל"ל דס"ל דחלה דאורייתא ולא אתא דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא כמו שפירש רש"י ז"ל ז"א לר"ה בדר"י דלדידהו לכו"ע חלה דרבנן ובשלמא לפום הקס"ד שפיר פליגי דלת"ק הוי חלה דאורייתא ולר"י ור"ש הוי מדרבנן אבל לרבנן דבי רב ולר"ה בדר"י קשה לרבנן דבי רב יקשה מ"ט דר"י ור"ש ולר"ה בדר"י יקשה מ"ט דת"ק וצריך ביאור גדול לכאורה: ועוד קשה לכאורה בתוס' ז"ל התם בסוגיא ד"ה אתי מכאן מביא ריב"א ז"ל ראייה דתרומה בטילה ברוב דאורייתא והא דדרשינן בספרי מאת מקדשו ממנו אסמכתא בעלמא הוא וכו' וכו' ומיהו ראייה דהכא יש לדחות דלעולם מדאורייתא הכל אסור לזרים מטעם תערובת התרומה שאינה ניכר אבל מה שגם החולין נחשבו כתרומה לפטור מן החלה כאילו הכל תרומה זה אינו אלא מדרבנן ומיהו יש להביא ראייה גבי אגוזים וכו' וכו' עיי"ש.

ולכאורה קשה מאי מדחין הראייה דהכא דיש לאמר דלעולם התרומה אינו בטל מדאורייתא ורק שהחולין אינן נחשבין כתרומה לפטור מן החלה וקשה דא"כ מאי פריך הגמ' הכא אי אמרת קסבר ר' יוסי דתרומה בזה"ז דאורייתא וחלה דאורייתא אתא דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא וקשה מנ"ל למידק מהכא דר"י ס"ל דחלה דרבנן דילמא לעולם ס"ל דחלה דאורייתא וכ"ת א"כ האיך אתא דימוע מדרבנן ומפקע חלה דאורייתא ז"א דילמא מיירי בדליכא רק חמשה רבעים מצומצמים וכמו דאיתא בירושלמי דכל עיקר דמדומע פטור מן החלה מיירי בה' רבעים מצומצמים וא"כ לפ"ז שפיר פטור מן החלה דהא חסיר לי' שיעורא דה' רבעים דהא איכא בו חלק תרומה דכשנפלה סאה אחת לתוך צ"ט סאין ואח"כ כשנוטל ממנה ה' רבעים מצומצמים נמצא דאחד מק' שבו הוא תרומה ותרומה אינה בטילה ברוב מדאורייתא וחלק התרומה הוא תרומה לעולם א"כ מאי איכפת לן הא דמדאורייתא אינו מדמע להחולין לחשבו כמו תרומה.

דאפילו החולין אינן נחשבין תרומה מ"מ הא עכ"פ פטור מן החלה משום חלק התרומה שבו אכן יש לתרוצי זה דהא מדומע אין פירושו שנדמעה העיסה דהיינו שנפלה בתוכה סאה תרומה ונבללה בכל העיסה דנאמר כאשר לקח ממנה ה' רבעים מצומצמים נמצא אחד מק' שבו הוי תרומה ז"א אלא דימוע הוא רק נפלה בתוכה ולא נבללה דדימוע ובלילה שני ענינים הן א"כ עכ"פ חייב בחלה מאי תאמר הלא איכא בה אחד ממאה תרומה ז"א דמנ"ל דאיכא בו חלק תרומה דשמא הוי כולה מן החולין ומספק חייב בחלה דהא קיי"ל דספק מדומע חייב בחלה כמו דאמר ר"י בירושלמי (פ"ק דחלה) ואין להקשות כ"ז קשה למה לא מוקי הגמרא דלעולם ס"ל לר"י דתרומה וחלה הוי מדאורייתא וכי תימא האיך אתא דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא ז"א דמיירי בדימוע שנבללה באמת א"כ אחד מק' שבו הוי תרומה וכשנוטל ממנה ה' רבעים קמח נמצא

דאחד מק' שבו תרומה והתרומה אסורה מדאורייתא ולא איכפת לן מה שהמדומע הוי מדרבנן דהחולין הוי נחשב לתרומה מדרבנן כיון דאית ביה תרומה מדאורייתא ובציר ליה שיעורא דחמשה רבעים.

ז"א דא"כ יקשה מ"ט דר"מ ור' יהודא דמחייבין בחלה אלא ע"כ מיירי דליכא בחמשה רבעים הנ"ל חלק תרומה ומה שהחולין נחשבין כמו תרומה הוא מדרבנן א"כ יקשה האיך אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא וז"ב: והשתא נבוא לעניננו דכהנא שאל לשמואל לא מסתברא בהדין מדומע דתנינן הכא שרובה תרומה וקשה לי האיך ס"ל לכהנא דס"ל דבעינן רוב תרומה דאי ככל שאר דימוע דמיעוט בטל ברוב חולין חייב בחלה צריכין אנחנו להבין טעמא מאי חייב בחנה ממנפ"ש היכי ס"ל דאי ס"ל דחלה דרבנן למה לא אתא דימוע מדרבנן ויפקע לחלה מדרבנן ואי דס"ל דחלה דאורייתא לפיכך לא אתי דימוע מדרבנן ומפקע לחלה דאורייתא ע"כ בעינן שיהא רוב תרומה ז"א דא"כ אפילו רוב תרומה נמי לא מהני ואפילו כולו תרומה נמי לא מהני להפקיע מחלה דהאיך אתי תרומה בזה"ז דרבנן ומפקע חלה דאורייתא דהא כהנא גופא ס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן כמו דגרסינן בירושלמי בהדיא (בפרק א' מתרומות) מהו שחייבין על קדשיו מבחוץ כהנא אמר אין חייבין על קדשיו מבחוץ והדא דכהנא פליגו דר"י דר"י פוטר טבלו ד"ת ותימר אכן כמ"ד מעליהן קיבלו עליהן את המעשרות ע"כ הרי לפנינו דכהנא ס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן גם בלא"ה הרי לשיטת הירושלמי לא מחלקינן בין חלה לתרומה כמו ש"ס דילן לרבנן דבי רב ולר"ה בדר"י דהא בש"ס דילן החילוק שבין רבנן דבי רב מחלה לתרומה הוא לאו דסבירא ליה לרבנן דבי רב דבטלה קדושת הארץ לפיכך פטור מן התרומה ז"א דא"כ אמאי חייב בחלה הא מאי אהני לן הסברא דז' שכיבשו וז' שחילקו דמטעם זה יהיה חייבין בחלה אף דבטלה הקדושת הארץ אלא דפטרי מתרומה משום דבעינן ביאת כולכם ביאה חשובה אבל בחלה לא ס"ל דבעינן ביאה חשובה מטעם דז' שכיבשו וז' שחילקו נתחייבו בחלה אלמא לא בעינן ביאה חשובה וס"ל לרבנן דבי רב דה"נ לא בעינן ביאת כולכם ור"ה בדר"י סבירא ליה להיפוך דלענין ביאה חשובה הוי כי תבואו משמע יותר ביאה חשובה מבואכם ולפיכך בעינן לאחר י"ד שנה אבל לענין ביאת כולכם בבואכם משמע יותר דבעינן ביאת כולכם אבל כי תבואו לא בעינן ביאת כולכם כדאיתא בתוס' ז"ל במס' נדה (דף מ"ז) עיי"ש אבל הירושלמי לא מחלק בזה כי הירושלמי ס"ל למ"ד דמעליהן קבלו את המעשרות הוא מטעם דבטלה הקדושה וריב"ח דמחייב מד"ת משום דס"ל דמד"ת הוי ירושה כמובא בכמה מקומות בירושלמי עיין בפ"ו משביעית בר"ש ז"ל דלמ"ד מעליהן קיבלו המעשרות הוא אפילו בחלה נמי מטעם ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה כתיב ראשית עריסותנו וע"כ לרב כהנא דסבירא ליה כמ"ד מעליהן קיבלו את המעשרות ה"ה לחלה נמי וא"כ קשה לרב כהנא למה לא מוקי בזה"ז דתרווייהו דרבנן ואתא דמוע דרבנן ומפקע לחלה דרבנן וכמו דמוקי בפ"ב דתרומות אליבא דר"י כמ"ד מעליהן קיבלו וכו' והכי נמי מוקי בפשיטות מתניתין דמדומע פטור מחלה כמ"ד מעליהן ושפיר אתי מדומע מדרבנן ומפקע חלה מדרבנן: ע"כ נראה לפענ"ד דהענין הוא כך דתרומה דרבנן דמצרכי רבנן ק"א לבטלה כמו עיגול בעיגולין דהוי תרתי דרבנן דתרומת תאנים הוי מדרבנן וק"א מדרבנן הוא לאו דהחולין נחשבו כמו תרומה ז"א אלא דלעולם החולין אינן נעשים תרומה ואינן נחשבים כמו

תרומה רק דהוי מדומע ואסור לזרים משום החלק תרומה שיש בו כ"ז דליכא ק"א אמרו רבנן דלא מיבטל התרומה שבו ולפיכך אסור לזרים משום מדומע דחלק התרומה שיש בו אבל לא דהחולין נעשים תרומה וכמו דדחו התוס' ז"ל במס' נדה (דף מ"ז ע"א) דיש לאמר הא דמדאורייתא התרומה בטל ברוב ולא בעינן ק"א היינו דהחולין אינן נחשבין כמו תרומה אבל לעולם החלק תרומה אינו בטל ברוב עד ק"א ומה שדימוע הוי מדרבנן הוא דמדרבנן החולין נחשבין כמו תרומה.

ורק שהתוס' ז"ל לא כתבו רק בדרך דיחוי ולמסקנא דמדאורייתא גם חלק התרומה בטל ברוב אבל בדרבנן נראה לפענ"ד דתרומה דרבנן הא דצריכין ק"א הוא משום חלק התרומה שיש בו אבל לא דהחולין נחשבין כמו תרומה ובזה הוי חילוק בין תרומה דאורייתא לתרומה דרבנן דתרומה דאורייתא דאמרו רבנן דבעי ק"א הוא משום דבבציר מק"א הוי מדומע כלומר דהסאה אחד מדמע לצ"ט סאין ונחשב כולו תרומה אבל בתרומה דרבנן כמו עיגול בעיגולים הא דמדמע סאה בצ"ט סאין הוא לאו דמדמע להחולין שיהא נחשבין כמו תרומה ז"א אלא דהחולין אין נחשבין כמו תרומה ורק דהוי מדומע משום חלק התרומה שיש בו ואסור לזרים: ונראה לה"ר לזה מירושלמי (פ"ק דחלה) דגרסינן שם הדא דאת אמרת כשהיה יותר מחמשת רבעים קמח אבל ה' חמשת רבעים מצומצמים לא בדא ע"כ ופי' הר"ש מקוצי ז"ל בפי' המשניות וז"ל ומשמע שםבירושלמי במסקנא הא דמדומע פטור מן החלה היינו כשאין מן החולין ה' רבעים דאם נתערב סאה תרומה בצ"ט סאין של חולין ולקח מהן ה' רבעים קמח וגלגלן נמצא אחד מק' שבה הוי תרומה ולכן פטורה מן החלה.

אבל אם אחר שתסיר אחד מק' נשתיירו עדיין ה' רבעים לפי חשבון תרומה שנתערבה נתחייבת בחלה עכ"ל ואם נימא דתרומה דרבנן דמדמע בפחות מק' סאין כשנפלה רק בצ"ט סאין מדמע לכל הצ"ט סאין ונחשב הכל תרומה א"כ לפ"ז אפילו אם יש ה' רבעים לבד חלק התרומה נמי תהא פטורה מן החלה דהא כל הה' רבעים נחשבים תרומה א"ו דתרומה דרבנן דמדמע בצ"ט סאין הוא לאו הסאה דמדמע לכל הצ"ט סאין להיות כולן נחשבין כמו תרומה ז"א אלא דאסור לזרים משום חלק התרומה שיש בו דחלק התרומה אינו בטל רק בק"א ולא בצ"ט וכדברינן: ועוד נראה לה"ר לזה מהירושלמי בב' מקומות (בפ"ד דמעשרות ופ"ג דחלה) בסוגיא דהפלוגתא בטבל אי בטל ברוב גרסינן שם אמר ר' בא מה פליגין בטבל שנטבל ד"ת אבל בטבל שנטבל מדבריהם כ"ע מודיי שהטבל בטל ברוב התיב ר' בא בר כהנא קומי ר"י והתנינן כיוצא בו זיתי מיסק שנתערבו עם זיתי ניקף ענבי בציר עם ענבי עוללת ולא טבל שנטבל מדבריהן הוא א"ר מנא קיימתי בשמן של זיתי מיסק שנתערבו בשמן של זיתי ניקף וכו' והנה מה דמחדש ר"ב דבטבל מדבריהן כו"ע מודיי שהטבל בטל ברוב הוא לומר דאפילו מדרבנן בטל ברוב דע"כ לא פליגי ר' יוחנן ורשב"ל אם הטבל בטל ברוב היינו דווקא בטבל מדאורייתא ופליגי אם מדאורייתא בטל ברוב אי לא אבל מדרבנן כו"ע מודיי דאינו בטל ברוב כמו דאיתא במתניתין בהדיא הנוטל שאור מעיסה שלא הורמו חלתה וכו' וכן איתא בירושלמי בהדיא (בפ"ג דחלה) דמקשה לרשב"ל דס"ל דהטבל בטל ברוב והתנינן ואם לאו מוציא מאחד על הכל א"ר יוסי כ"ע מודיי שמפריש מה פליגין לחוש להפרשה שני' מ"ד דהטבל בטל ברוב ארימה ונפלה לאתר חורין אינו חושש להפרשה שני' וכו' כלומר כיון

דמדאורייתא הטבל בטל ברוב ורק מדרבנן אינו בטל ור' בא דמחדש דבטבל שנטבל מדבריהן כ"ע מודיי שהטבל בטל ברוב כלומר דאף מדרבנן אינו אוסר את הכל ואינו עושה מחולין טבל וע"ז פריך רב"א בר כהן קומי ר"י והתנינן כיצא בו זית מיסק שנתערבו בזיתי ניקף וכו' אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל ולא טבל שנטבל מדבריהן הוא כלומר אלמא דאפילו בטבל מדבריהן נמי אינו בטל ברוב אלא מוציא תרומה לכל אלמא דאפילו בטבל מדבריהן עושה לכל החולין טבל דהא תנינן ואם לאו מוציא תרומה לכל.

וע"כ הא דמחדש ר' בא דבטבל מדבריהן כו"ע מודיי שבטל ברוב לאו. למימר דמ"מ מדרבנן אינו בטל ז"א דא"כ מאי פריך לי' ר' בא בר כהן מן מתניתין הא כבר תירץ לעיל דכו"ע מודיי שמפריש דמתניתין מיירי מדרבנן ולפיכך צריך להפריש מדרבנן ומאי פריך לי' אלא ע"כ הא דמחדש ר' בא דבטבל מדבריהן כו"ע מודיי שבטלי ברוב הוא לאמר דבטבל מדבריהן בטל ברוב אף מדרבנן וע"ז פריך לי' ר' בא בר כהן מן מתניתין ודבר פשוט הוא וכך ביארו המפרשים ואין לאמר דר' בא ס"ל דבטבל מדבריהן בטל אף הטבל עצמו ברוב אף מדרבנן ז"א דמה יעשה בכולי מתניתין דקי"ל דתרומה מדרבנן נמי צריך ק"א ולא אמרינן כיון דמדרבנן הוא יבטל ברוב אף מדרבנן א"ו דהטבל גופי' אף שהוא מדבריהן אינו בטל ברוב אבל לאסור על החולין שיהי' החולין נחשבים כמו טבל ויהא צריך לעשר גם על החולין זה ס"ל לר' בא דטבל מדבריהן בטל ברוב אף מדרבנן ואינו אוסר את החולין לעשותו כמו טבל וע"ז פריך ר"ב בר כהן והתנינן גבי זיתי מיסק שנתערבו עם זיתי ניקף דמדרבנן הוא ומ"מ תני ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל אלמא אפילו טבל מדבריהן אינו בטל ברוב אלא דעושה להחולין כמו טבל וצריך לעשר גם החולין אלמא אפילו טבל מדבריהן.

אוסר להחולין ועושה מהחולין טבל ע"ז משני ר"מ דמיירי בשמן וכו' דהוי מדאורייתא אבל בטבל מדבריהן אינו עושה להחולין טבל וכן עולה הסוגיא יפה בפ"ד דמעשרות עיי"ש. וע"כ הרי לפנינו בהדיא דטבל מדרבנן אינו אוסר להחולין דיהא נחשבים כמו טבל אלא אעפ"כ הטבל גופי' אינו בטל ברוב אף שהוא מדרבנן דהא תרומת תאנים דמדרבנן נמי בעינן ק"א וע"כ טבל חמיר מתרומה בענין העלאה כמו שכתבו כל המפרשים ז"ל וע"כ הא דס"ל לר' בא דטבל מדבריהן אף מדרבנן בטל ברוב הוא לאו דהטבל גופי' בטל מדרבנן ז"א אלא דהטבל גופי' אף שהוא מדרבנן מ"מ אינו בטל רק בק"א אך דאינו אוסר להחולין דיהא נחשב לטבל: לכן מן הירושלמי הזה ומן הירושלמי דפ"ח דחלה והר"ש ז"ל הוא ראי' עצומה לדברינו דתרומה מדרבנן דבעי ק"א וכפחות מק"א הוי מדומע לאו דעושה הסאה אחד לכל הצ"ט סאין תרומה אלא דהוי מדומע משום חלק התרומה שבו ואסורה לזרים כסברת התוס' ז"ל במס' נדה (דף מ"ז ע"א) הנ"ל אבל בתרומה דאורייתא דהוי מדומע בצ"ט סאין הוא מדמע לכל הצ"ט סאין ונחשבין כמו תרומה כמו דמשמע בתוס' ז"ל הנ"ל במסקנא וגם ממתניתין דזיתי מיסק לבתר דאוקמינן בשמן דהוי טבל ד"ת וכן הנוטל שאור מעיסה שלא הורמו חלתה דלמ"ד דמדאורייתא בטל ברוב אבל מדרבנן צריך לתרום אף על כל החולין כדתני במתניתין בהדיא: ועפ"ז שפיר נבואה לעומק הענין בירושלמי הנ"ל דמיליהון דרבנן פליגין כהנא שאל לשמואל דעל מתניתין דפ"ד דתרומות גבי תאנים שחורות ולבנות ועיגולי דבלים

גדולים וקטנים קאמר עלהבר פדי' אמר טוחן ומתיר אע"ג דבר פדי' אמר אין בלילה אלא ליינן ושמן בלבד מודה הוא הכא שהן נבללים וס"ל.

לבר פדי' דבעינן אף בתרומה דרבנן שיהא טוחן ומתיר וע"ז אמר מיליהון דרבנן פליגי דרבנן דלקמן ס"ל דבתרומה מדרבנן לא בעינן טוחן ומתיר דהענין טוחן ומתיר הוא כך דע"י טחינה נעשה כולו גוש אחד וכל כזית שאוכל יש בו אחד מק"א חלק תרומה וכבר בטל הוא בק"א והא דצריך להעלות סאה אחד ליתן לכהן הוא משום גזל השבט כידוע וס"ל לבר פדי' דאף בתרומה דרבנן כמו עיגול בעיגולים בעינן נמי לטחון ומתיר ונותן אחד מק"א לכהן מפני גזל השבט וע"ז קאמר מילוהן דרבנן פליגינן כהנא שאל לשמואל לא מסתברא בהדין מדומע דתנינן הכא שרובה תרומה ושני פעמים גרסינן בספרים שלנו תיבת תרומה ולפי משקל הראשון נראה דאחד מיותר אבל באמת אינו מיותר ותרוויי' צריכי דכהנא אזיל לשיטתו דס"ל ובפ"א דתרומות) דתרומה בזה"ז דרבנן וא"כ ע"כ דכשנפלה סאה אחת לתוך צ"ט סאין ונעשה מדומע אינו אלא דאסורה לזרים מפני חלק התרומה דאינו בטל אבל אינו עושה לכל הצ"ט סאין תרומה וא"כ דכשנוטל מזה ה' רבעים קמח וגלגלן הרי צריך להיות חייב בחלה דהא הסאה אחת אינו עושה לכל הצ"ט סאין תרומה: ונמצא דליכא רק סאה אחת תרומה וכולן חולין הגם דאסורה לזרים משום חלק התרומה אבל מ"מ כולן חולין הן וכשנוטל ה' רבעים אפילו מצומצמים מ"מ מנין דיש בו חלק התרומה דלמא כל החולין עלתה בידו ואף דאסורה לזרים משום חשש זה דילמא יש בכאן חלק התרומה אבל מהיכי תיתי לפוטרה מן החלה הא הוי ספק דאולי לא עלתה בה' רבעים הללו חלק התרומה וקי"ל דספק מדומע חייב בחלה וממנפ"ש אם לקח יותר מה' רבעים דוודאי חייב בחלה כמו שכתבתי בשם הר"ש ז"ל לעיל והוא מן הירושלמי דמכילתין ואם לקח ה' רבעים מצומצמים מ"מ לא הוי רק ספק מדומע דמנין שיש בו בה' רבעים הללו חלק תרומה ולא הוי רק ספק מדומע דדילמא הוי כל ה' רבעים מן החולין והחולין אינן נחשבים תרומה ע"י הסאה אחד.

והוי כמו יותר מה' רבעים דיש ה' רבעים בלא חלק התרומה דאיתא בירושלמי דחייב בחלה משום דאיכא ה' רבעים מן החולין ואי דהוי בו ג"כ תרומה פחות מק"א ונמצא דמדמע החולין אבל ז"א כמו שכתבתי דכיון דהוי מדרבנן אינו מדמע להחולין דיהיו נחשבין כמו תרומה והגם דאסור לזרים משום חלק התרומה שבו אבל מ"מ חייב בחלה משום חלק החולין וא"כ לרב כהנא דס"ל לשיטתו דתרומה בזה"ז דרבנן לפיכך שאיל לשמואל אפילו בה' רבעים מצומצמים מנין שיש בו חלק תרומה דילמא הוי כולן מן החולין והחולין אינן נחשבין תרומה וחייבין בחלה לפיכך קאמר לא מסתברא בהדין מדומע דתנינן הכא בחלה שרובה תרומה תרומה כלומר דע"י רוב תרומה הוי כולו תרומה אף החולין כיון דהוי רובו תרומה וע"י רובו תרומה הוי תרומה: אבל ע"י מיעוט תרומה אינו תרומה משום דתרומה מדרבנן אינו מדמע לעשות מהחולין תרומה כי אם ע"י רובו תרומה הוי תרומה אבל ע"י מיעוט תרומה צריך להיות חייב דמנין לנו דמהתרומה ג"כ עלתה בתוך הה' רבעים הללו ולכל הפחות הוי ספק מדומע דחייב בחלה והגם דחלה הוי ג"כ מדרבנן מ"מ אינו נפטרת דדילמא הה' רבעים שעלתה בידו הוי חולין גמורים ולא רצה לאוקמי דמיירי בכלול וכמ"ד דיש בילה ונמצא דיש בידו בכל כזית חלק תרומה ז"א דכמה טעמים א' דלשיטת הסמ"ק ז"ל הוי קמח בקמח יבש ביבש

ושמואל אזיל לטעמו במס' ר"ה (דף י"ג) דאין בילה ביבש ב' דלשיטת הירושלמי אין בילה רק בב' המינין שוין אבל אחד רוב ואחד מיעוט אין בילה ואמרינן על כל כזית דהוי מן הרוב דכן איתא בירושלמי (דמאי פ"ה) על המתניתין אמר ר"י אימתי בזמן שהמתנה מרובה ובגמ' שם דבי ר' ינאי אמרי בשעת הגורן שנו שהכל היו נותנים ממאה סאה ופירש הר"ש ז"ל דמוכח מהירושלמי הזה דלא אמרינן בילה אלא בששניהן שוין אבל אחד מרובה ואחד מועט חיישינן על כל אחד שמא הוא מן הרוב ונא אמרינן בכל אחד שיש בו גם מהמועט עיי"ש וכן כ' רבינו עובדי' ז"ל ועיין במ"ל סוף הלכות מעשר הרי דלשיטת הירושלמי לא מהני בילה בסאה בצ"ט סאין ע"כ לא רצה רב כהנא ושמואל לאוקמי בבלול דלא מהני בילה לשיטת הירושלמי ודלא כש"ס דילן במס' זבחים (דף פ' ע"א עיי"ש).

ואין לאמר דמיירי כשהי' פחות מה' רבעים וע"י התרומה נצטרף השיעור ולפיכך פטור ז"א דזה לא הוי מטעם מדומע רק פחות מה' רבעים וכבר תני לה במתניתין פחות מחמשת רבעים בתבואה ובפ"ד דמסכת חלה תני דתרומה באמצע אין מצטרפין] לפיכך ס"ל לרב כהנא ושמואל דבעינן רוב תרומה דווקא לפיכך ע"י רוב תרומה אף החולין פטורין משום מדומע כד סליק שמע דמר ר"א בשם ר' יוחנן אפילו סאה אחת שנפלה לתוך צ"ט סאין לאו משום דהסאה אחת עושה לכל הצ"ט סאין תרומה ז"א כמו שכתבתי אלא דהסאה הזו פוטרת לכל ה' רבעים שנוטל דאמרינן דכשנוטל ה' רבעים מצומצמים דברי הוא שיש בו חלק תרומה ואין בו ה' רבעים מן החולין ואמר ר"א כך משיב רשב"ל לר"י ואותו הסאה פוטרת את הכל כלומר האיך סאה אחת פוטרת דנימא דברי שיש בכל ה' רבעים מאותו סאה א"ל וכי עיגול בעיגולים דבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו ואת אמרת דבר קל הוא אופ' הכא קל הוא דס"ל לר"י דעיגול בעיגולין אינו צריך לטחון תחילה בכדי שיובטל ויהא בכל כזית אחד מק' תרומה ומה שיתן אחד לכהן הוא משום גזל השבט ז"א דס"ל דלא בעינן זה רק בתרומה דאורייתא אבל בתרומה דרבנן א"צ לזה אלא אינו טוחן ורק נוטל אחד ונותן לכהן וכשמעלה אחד ונותן לכהן הותרו כולן וע"כ אמר וכי עיגול בעיגולים דבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו ואעפ"כ אמרת דבר קל הזה דבדרבנן אמרינן דדבר ברי שתרומה עלתה בידו וניתר כולן וה"נ כיון דחלה מדרבנן דבר ברי הוא שגם תרומה עלתה בידו ולפיכך בה' רבעים מצומצמים פטורה מן החלה דדבר ברי שגם תרומה עלתה בידו וכמו שכתב הר"ש ז"ל וע"ז פריך ויתביני' שניא היא עיגול בעיגולין שכבר בטלו כלומר מהיכי תיתי נימא דקלינן משום דסמכינן בדרבנן דדבר ברי שתרומה עלתה בידו דילמא משום שכבר בטלו דס"ד דאפילו בלא טחינה נמי בטל ונמצא שמה שנותן לכהן אחד מק' הוא משום גזל השבט.

ע"ז משני דאינו כן דהא ר"י ור"י תרווייהו בשם ר"ז דאפילו חטיין בחיטין [דנבלל יפה] מ"מ טוחן דווקא ואז מתיר אלמא דאינו בטל רק כשטוחן והכא בעיגולין דאינו טוחן לא אמרינן שכבר נבטלו. אלא דמקלינן משום דבדרבנן אמרינן דדבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו ונמצא לפ"ז דר"י ס"ל בעיגול בעיגולין דלא בעינן טוחן ומתיר ולפיכך לא קשה שניא היא עיגול בעיגולין שכבר בטלו ע"כ שפיר מילוהן דרבנן פליגי על בר פדיא (דמס' תרומות פ"ד) דס"ל התם בעיגולין דבעינן נמי טוחן ומתיר וע"כ שפיר נקבע הסוגיא התם (בפ"ד דתרומות) והא דקאמר הכא מיליהון דרבנן פליגי הוא כדרך הש"ס

הזה והא דמסיק בספק מדומע דחייבת הוא משום דהוי ספק דילמא לא הי' כאן תרומה כלל וכלל אבל אם יש בו בוודאי סאה תרומה כשנוטל ה' רבעים אמרינן דדבר ברי שגם תרומה עלתה בידו: ולפי פירש הר"ש ז"ל בירושלמי לא על הדא איתאמרת אלא על הדא דאמר ר"י מדומע פטור מן החלה ספק מדומע חייב בחלה עלי' ר"י בר"ב בשם ר' אבינא הדא דתימר כשהיה יותר מה' רבעים אבל אם היה חמשת רבעים מצומצמים פטורה מן החלה כלומר לא אמרינן האי קולא דתרומה עלתה בידו רק לפי חשבון לפיכך אם יש כאן ה' רבעים מצומצמים בוודאי איכא בו חלק תרומה לפי חשבון אבל אם יש יותר מה' רבעים לא אמרינן דיהא ג"כ פטור מן החלה דאולי יש בו תרומה יותר לפי החשבון שנתערבה התרומה והגם דהוי זה ספק מ"מ ספק מדומע כזה חייב בחלה דכשיש בו ה' רבעים מצומצמים לא הוי ספק מדומע רק קלינן בי' ואמרינן דדבר ברי שחלק תרומה עלתה בידו אבל כשיש יותר מה' רבעים לא תלינן מספק דאולי יש בו תרומה יותר לפי החשבון שנתערבה ותהיה פטורה מן החלה ז"א דקמ"ל ר"י דספק מדומע חייב בחלה כן הוא לפי דעת ופי' הר"ש ז"ל דיותר מה' רבעים נקרא ספק מדומע ובה' רבעים מצומצמים הוי וודאי מדומע דלא מקלינן רק לפי חשבון תרומה שנתערב ולא יותר וסלקא כל הסוגיא בטוב טעם וכ"ז דאמרינן זאת הקולא הוא דווקא אי ס"ל דחלה בזה"ז דרבנן ולפיכך אמרינן הקולא דתרומה עלתה בידו אבל בחלה דאורייתא לא מקלינן בזה.

ולפיכך לא קשה קושייתן על התוס' ז"ל (במסכת נדה) וכפי שכתבתי לעיל דהתם קאי אחלה דאורייתא: ועפ"ז שפיר ניחא הגמרא דמס' נדה (דף מ"ז ע"א) דהקשינו לעיל האיך יתורץ לרבנן דבי רב ולר"ה ברי' דר"י דהאיך נעמיד הפלוגתא בין ת"ק ור"י ור"ש דלרבנן דבי רב דס"ל דלכו"ע חלה דאורייתא א"כ יקשה מ"ט דר"י ור"ש ולר"ה בדר"י יקשה מ"ט דר"מ ור"י דמחייבים בחלה כיון דלכו"ע חלה דרבנן אמאי לא אתי מדומע מדרבנן להפקיע חלה מדרבנן.

בשלמא לפי הס"ד שפיר ניחא דבזה פליגי ר"מ ור"י ור"י ור"ש דר"מ ור"י ס"ל דחלה דאורייתא ולא אתא דימוע מדרבנן ומפקיע חלה דאורייתא ור"י ור"ש ס"ל דחלה דרבנן אבל לר"ה בדר"י דלכו"ע חלה דרבנן קשה מ"ט דר"מ ור"י ובמאי פליגי הנך תנאי אבל לפי הירושלמי הזה עולה כהוגן דר"ה בדר"י ס"ל כרב כהנא ושמואל בירושלמי הזה ע"כ שפיר לעולם כו"ע ס"ל דחלה דרבנן ופליגי בתרומה אי דאורייתא אי דרבנן דר"מ ור"י ס"ל דתרומה דרבנן ור"י ור"ש ס"ל דתרומה דאורייתא ע"כ שפיר ניחא לשיטת רב כהנא ושמואל דכשנטל ה' רבעים מן המדומע הזה שנתערב סאה בצ"ט סאין וכיון דתרומה דרבנן לא עשאה הסאה אחד לכל הצ"ט סאין תרומה ואם שנוטל ה' רבעים מן הצ"ט וסאה הנ"ל לא אמרינן דדבר ברי הוא שלפי החשבון יש בו חלק תרומה ולפיכך ס"ל לרב כהנא דאינו מדמע להחולין שיהא החולין נחשבין כמו תרומה רק ברובו תרומה הוי תרומה והכא מיירי כשנפלה סאה אחת לתוך צ"ט סאין כדפרש"י ז"ל בהך ברייתא עיסה שנדמעה כגון שנפלה סאה לתוך צ"ט סאין של חולין ע"כ ס"ל לר"מ ור"י דחייבת בחלה דאפי' שנוטל ה' רבעים מצומצמים מ"מ החולין מצד עצמם אינן נחשבין כתרומה ע"י סאה תרומה דרבנן ורק דנימא דדבר ברי הוא שהתרומה עלתה בידו לפי חשבון התרומה.

ז"א לשיטת רב כהנא דרק בעינן רובו תרומה לעשות מהחולין תרומה ולפיכך ס"ל לר"מ ור"י דחייבת בחלה ולא קשה אמאי חייבת ליתי דימוע דרבנן ויפקע חלה מדרבנן ז"א דהא תרומה דרבנן אינו מדמע להחולין באופן שהחולין יהא נחשבין תרומה וגם לא אמרינן שתרומה עלתה בידו ולפיכך שפיר חייבת בחלה ור"י ור"ש דס"ל דפטורה מן החלה הוא כמו דמסיק דסבר ר' יוסי דתרומה דאורייתא וחלה דרבנן וכיון דתרומה דאורייתא שפיר הוי המדומע מתרומה דאורייתא שהחולין ג"כ נחשבין לתרומה מדרבנן ואתי דימוע דרבנן ומפקע לחלה דרבנן ולפיכך לר"ה בדר"י דלכו"ע חלה מדרבנן ורק בתרומה איכא פלוגתא שפיר פליגי ר"מ ור"י ור"י ור"ש דלכו"ע חלה דאורייתא אי מדאורייתא אי מדרבנן וכדברינן ולרבנן דבי רב ניהא נמי דאע"פ דס"ל דלכו"ע חלה דאורייתא מ"מ לא קשה אליבא דר"י ור"ש דאמאי פטורה מן החלה האיך אתי דימוע ומפקע חלה דאורייתא כמו דמקשה הגמרא לפי הס"ד נראה לפענ"ד דזה לא היה קשה רק לפום הס"ד אבל להמסקנא לרבנן דבי רב שפיר ניהא דהנה לכאורה קשה ג"כ על ר' יוחנן דר"י ס"ל אליבא דר' יוסי דבאמת ס"ל דתרומה בזה"ז דאורייתא כברייתא דסדר עולם כמו דאיתא במסכת יבמות (דף פ"ב ע"ב) ע"ש בסוגיא ובתוס' ז"ל שם א"כ בוודאי יקשה אליבא קושית הגמ' הכא דע"כ כ"ל לר"י דחלה דרבנן אבל לר"י שפיר ניהא דר"י לטעמיה אזיל דס"ל בפסחים (דף מ"ד ע"א) דמדומע הוי דאורייתא בדאיכא כזית בכדי אכילת פרס ולפיכך שפיר ניהא להמסקנא אליבא רבנן דבי רב דלעולם חלה לכו"ע דאורייתא ולא קשה אמאי פטרי ר"י ור"ש מן החלה האיך אתי דימוע דרבנן ומפקע חלה דאורייתא ז"א דמיירי דאיכא כזית בכדי אכילת פרס והוי דימוע ג"כ דאורייתא ור"י ור"ש ס"ל דתרומה בזה"ז נמי דאורייתא ולפיכך בכזית בכדי אכילת פרס אתא דימוע דאורייתא ומפקע לחלה דאורייתא וכ"ת א"כ מאי טעמיה דר"מ ור"י דמחייבים בחלה הא דימוע הוי דאורייתא אי איכא כזית בכדי אכילת פרס ז"א דכיון דהשתא במסקנא מחלקינן בין תרומה לחלה דאפילו חלה דאורייתא מ"מ תרומה מדרבנן וכן להיפך ע"כ שפיר איכא למימר דבזה פליגי דר"י ור"ש ס"ל דחלה ותרומה דאורייתא לפיכך שפיר אתא דימוע דאורייתא בכזית בכדי אכילת פרס ומפקע לחלה דאורייתא אבל ר"מ ור"י ס"ל דתרומה דרבנן ולפיכך חייבת בחלה כיון דחלה דאורייתא ובשלמא לפי הס"ד דסבריה דחלה ותרומה כהדדי נינהו ומאן דא"ל חלה דאורייתא תרומה דאורייתא לא מצינן לאוקמי פלוגתיי רק בחלה דר"מ ור"י ס"ל דתרומה וחלה דאורייתא ודימוע מדרבנן ור"י ור"ש ס"ל דחלה ותרומה מדרבנן אבל להמסקנא שפיר ניהא כדברינן אליבא דרבנן דבי רב ולאליבא דר"ה בדר"י ע"כ פליגי בתרומה אי דאורייתא אי דרבנן ע"פ דברינן בהירושלמי הנ"ל.

דאל"כ אמאי לא אתא דימוע דרבנן ויפקע חלה דרבנן ומ"ט דר"מ אם לא בדרך שכתבתי ודו"ק: שם מעשר ראשון שהקדימו בשיבלין וכו' וכו' עיין במס' פסחים (דף ל"ה ע"ב): שם אמר ר' יוסי כתיב את כל חלבו וכו' לא חלבו וחלב חבירו וכו' אמר ר' יוסי כתיב והרמותם וכו' בשמירח ואח"כ הפריש אבל אם הפריש ואח"כ מירח לא בדא כשהפריש ממנו עליו אבל אם הפריש ממקום אחר עליו לא בדא וכו' אין לזוז מפירוש הפ"מ ועיי' במ"ל שכ"כ בשם שדה יהושע ואכמ"ל: שם הוי פליגיין וכו' מ"ד חייב אפילו תרומה שבו חייבת וכו' וכו' הסוגיא הזה חמורה והרבה מגיהין בה ומהרי"ט אלגזי ז"ל מאריך

בה הרבה ומפני הטעם המבואר בהקדמה קצרת ודו"ק: שם פשיטא על דרבנן בההין פחות משליש שאינו נגרר לענין מעשרות ר"ח בר יוסף שאל על דעתו דר"א מהו שיהא נגרר לענין חלה כעיסת האורז נראה לפענ"ד הענין הספק של ר"ח בר יוסף הוא תלי בהנך ב' טעמים דגרירה לעיל בריש מכלתין דטעם אחד מריבוי ומיעוט דלאו לחם הוא וטעם הב' משום מצה וחמץ.

ולהנך ב' טעמים קי"ל הסברא דגרירה לטעם הא' משום ריבוי ומיעוט דלא נקר לחם רק מחמשה מינין ע"כ אם עשה עיסה מן החיטין ומן האורז דקיי"ל דחייב בחלה משום הסברא דגרירה הוי ענין דגרירה דדרך עיסה הוא ודרך עיסה שנו כאן כהן וסובן ומורסנן דאמרינן (לקמן בפ"ב) דדרך עיסה שנו כאן וכמו שכתבתי לעיל בשם הרמב"ן ז"ל ולטעם השני משום מצה וחמץ הוי הסברא דגרירה דע"י גרירה גורם להחמיץ גם להאורז ולשאר מינים כמו שמבואר כ"ז לעיל בשיטה דגרירה ע"כ ע"ז שפיר שאל ר"ח בר יוסף בפחות משליש ע"ד דר"א מהו שיהא נגרר לענין חלה כעיסת האורז ומיבעיא ליה אם נימא דע"י גרירה הוי לחם כמו בעיסת האורז דאמרינן דרך עיסה שנו כאן וה"נ הוי דרך עיסה ולפיכך לענין עשרות ע"ד דרבנן פשיטא שאינו נגרר דבמעשרות הטעם דפטור בפחות משליש משום דאם נזרע אינו מצמיח כדאמר ר"ז וע"כ פשיטא שאינו נגרר אבל לענין חלה הטעם דפטור משום דלאו לחם הוא כדאמר לעיל אשכח תני בשם ר"א אינו חייבת בחלה ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח משום דלאו לחם הוא ע"כ שפיר מיבעיא לי' אם ע"י גרירה הוי פחות משליש דרך לחם כמו בעיסת האורז או לא ועוד י"ל דמיבעיא לי' בזה דמספקא לי' בהנך ב' טעמים הנ"ל וס"ל דלעולם דרך לחם הוא אבל כ"ז מיבעיא ליה אם מהני בזה דרך לחם אם אמרינן כלל הסברא דדרך לחם והענין דגרירה הוא משום דע"י גרירה נתחמץ אבל הענין דדרך לחם הוא לא אמרינן או דילמא הענין דגרירה משום דרך לחם הוא כטעם הא' ודרך הראשון נראה לי עיקר ודו"ק: שם בנתיים מהו ר"י בשם רשב"ל בנתיים כבראשונה ר"י בשם רשב"ל בנתיים כבאחרונה איזהו בנתיים העושה עיסה מן הטבל חלה חייבת בתרומה תרומה חייבת בחלה ופירש בשדה יהושע בראשונה כמו שאמרו ברישא דמתניתין דחייבת בחלה באחרונה בסוף מתניתין דפטורה מן החלה וטעמא דה"ל כמדומע דמתניתין וקשה לי האיך הוי כמדומע הא גרסינן בירושלמי לעיל מה בין גדיש שנדמע לעיסה שנדמע גדיש שנדמע את אמר חייבת עיסה שנדמע את אמר פטורה ר' תנחומא בשם ר' חונא גדיש שנדמע עד שלא נדמע עבר והפריש ממנו תרומה אינה תרומה עיסה שנדמע עבר והפריש ממנו חלה אינו חלה דתנינן תמן המפריש חלה קמח וכו' הרי לפנינו דמדומע כל עיקר פטור שלה הוא משום דטרם חיוב חלה הוי עלה שם תרומה א"כ לפ"ז בעיסת טבל דהפריש תרומה בוודאי התרומה שמגבי' מעיסה זו חייבת בחלה ואין עלה שם דמדומע דהא עד שלא הפריש ממנה התרומה הרי היא חייבת בחלה לכן מחזורתא כדפירש במראה הפנים ז"ל ודו"ק: שם א"ל ר"י ובלבד ע"י משקה ע"י בפוסקים ז"ל ובשנו"א ז"ל דהאריכו הרבה בזה ואכמ"ל ודו"ק: שם מיליהון דרבנן פליגון כהנא שאל לשמואל וכו' הרא"ש ז"ל העתיק הסוגיא הזה הכא משמע דקאי כל הסוגיא לענין המדומע דהכא ובאמת הסוגיא הזה איתא אות באות (בפ"ד דתרומות) ופירש שם הפ"מ ז"ל דעיקר הסוגיא שייך התם והכא אגב גררה נסבה ופירש שם מה שפירש ופירושו דחוק: ובאמת

נראה לפענ"ד דהסוגיא שייך הכא ומיליהון דרבנן קאי אפ"ד דתרומות כדרך הש"ס הזה וכן מוכח בשנו"א ז"ל דמעתיק הסוגיא הכא משמע דס"ל דהכא עיקר הסוגיא ובפירוש הענין פי' בס' נו"י ז"ל דשמואל לשיטתו דס"ל דתרומה בזה"ז דאורייתא דס"ל קדושה ראשונה קידשה לע"ל במס' ב"ב (דף נ"ו ע"א) ע"כ גם חלה דאורייתא ולא אתי דימוע מדרבנן ומפקע לחלה דאורייתא ור"י ס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן וה"ה לחלה ולפיכך דימוע מדרבנן מפקע לחלה דרבנן וע"ז מביא ראיה מעיגול בעיגולין דהוי מדרבנן וכמו דאיתא ביבמות (דף פ"א) עי"ש וכל דבריו תמוהין א' דכהנא גופיה ס"ל דהוי מדרבנן כדאיתא בהדיא (בפ"א דמס' תרומות) כמו שהבאתי לעיל וגם תיבת עיגול בעיגולין דדבר ברי הוא שתרומה עלתה בידו אין מקום לדברי' הללו לפי דרכו וגם אין מקום למיליהון דרבנן פליגי ע"פ דרכו ועי' לעיל בסוגיא דמדומע שת"ל ירדתי לעומק הענין ברוך ה' ע"ש: הלכה ד' הלכה זו מבואר היטב וק"ל מאל"י ודו"ק: הלכה ה' נחתום וכו' הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו עי' באו"ז ומפני הטעם המבואר בהקדמה קצרת: שם ונעשית ביו"ט מתניתין דר"ש בן אלעזר הוא דתני אין עושין מיו"ט למוצאי יו"ט והתני ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שא"צ אלא חתיכה אחת קומקם חמין אע"פ שאינו שותה ממנו אלא כוס אחד אבל לאפות אינו אופה אלא צורכה דתני רשב"א אומר ממלאה היא אשה את התנור פת מפני שהפת יפה בשעה שהתנור מלא ע"כ לפי' המפרש פ"מ ז"ל דחוק והדברים פשוטים דפי' הירושלמי מובן על משקל הדעת הראשון דהירושלמי ס"ל דאתי מתניתין כרשב"א דס"ל דהפת נאפה יפה בשעה שהתנור מלא ולפיכך ס"ל לתנא דמתניתין דבשעה שהרועים אוכלים ממנה דנעשית ביו"ט ואע"פ שהחלק של הכלבים נאפת ג"כ משום דס"ל כרשב"א דהפת נאפת יפה בשעה שהתנור מלא וע"כ אין טירחא שלא לצורך או"נ ביו"ט וכן פי' בס' פני יהושע ז"ל במס' ביצה (דף כ"א ע"א) ע"ש: ומה שהקשה הפנ"י ז"ל על התוס' ביצה (דף כ"א ע"א) מן הירושלמי הזה על התוס' ז"ל בד"ה עיסה דמקשים על ר"ח דקאמר עיסה חציו של נכרים וחציו של ישראל אסור לאפותה ביו"ט משום דאפשר למיפלג בלישה וז"ל וא"ת האמר לעיל (דף י"ז) רשב"א אומר ממלאה אשה התנור פת מפני שהפת נאפה יפה בשעה שהתנור מלא ושרי לאפות ביו"ט אפילו לכתחילה וכ"ת דאתי לת"ק והא הילכתא כר"ש דמתיר וי"ל דשאני התם דכל הפת של ישראל שהרשות בידו לאכול כל אחד ואחד או זה או זה ועוד דילמא מקלעי ליה אורחים אבל הכא דחציו של נכרים אסור לאפות ביו"ט עכ"ל והקשה הפנ"י ז"ל דתירוצם הוא לנגד הירושלמי דהכא דהא בירושלמי בפ"ק דמסכת חלה מוקי המתניתין דעיסת כלבים דנאפת ביו"ט דאתי כרשב"א והכא במס' ביצה מדמה הגמרא המתניתין דעיסת כלבים להא דעיסה חציו של נכרים וחציו של ישראל אלמא דהירושלמי מוקי כרשב"א וזה דל כדברי התוס' ז"ל דכתבו דעיסה חציו של נכרים וחציו של ישראל אינו ענין לדרשב"א ואילו בירושלמי מוקי כדרשב"א ע"ש ולפענ"ד נראה דאין כאן קושיא ושום סתירה מהירושלמי הזה לדברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל הן אמת לפי פי' הפ"י בתוס' ז"ל הנ"ל שפירש שכוונת דבריהם דהתם בדרשב"א הוא דאמרינן דמותר לכתחילה לפי שליכא איסור דאורייתא משום דהוי כמו הואיל דלכל הפחות כל חדא וחדא חזיא לדידיה והוי כמו במסכת פסחים (דף מ"ח ע"א) ע"ש אבל הכא בחדא מיהת קצת לא חזיא אלא לנכרים ולפ"ז גם בעיסת

כלבים נמי דכוותיה דהא בשעת דעיילי לתנורא מיהת איכא קצת מן העיסה דלא חזיא אלא לכלבים ולפ"ז בוודאי לא אתא מתניתין דעיסת כלבים כרשב"א משום סברת התוס' ז"ל דהתם שרינן אף מדרבנן מהסברא שהפת נאפה יפה בשעה שהתנור מלא משום דבלא"ה ליכא איסורא דאורייתא משום דכל חדא וחדא חזיא לי' בעידנא דקמעיל בתנורא אבל הכא דבוודאי קצת מהעיסה לא חזיא אלא לכלבים ע"כ איכא איסור דאורייתא אבל להמסקנא דמסיק הגמרא דאפשר לפייסן בנבילה א"כ הוי ממש כמו בדרשב"א דהא כל העיסה חזיא לדידיה בעידנא דקמעיל לתנורא והגם דבדעתו ליתן לכלבים מ"מ מכיון דבעידנא דקמעיל לתנורא חזיא לדידיה ע"כ ליכא אישור דאורייתא ושרי אף לכתחילה מטעם דמוקי בירושלמי דאתיא כרשב"א ולפיכך ע"פ המסקנא אין סותר הירושלמי לסברת התוס' ז"ל ודו"ק: שם בסוף הפרק מנין שלא עשה כלום עד שמשיר מקצת ת"ל מראשית ולא כל ראשית עי' במהרי"ט אלגזי ז"ל בהלכות חלה ועי' בירושלמי יומא ברפ"ב והרים אין והרים אלא כו' ודו"ק: סליק פרקא קמאפרק שני חבריא בשם ר"א רב"א בשם ר"א ר' הילא בשם רשב"ל כך משיב ר"ע את ר"א אין את מודה לי בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחים וסלתות שהן חייבין בחלה ולא גידולי פטור הן והוא מקבל מני' א"ר אסי תמהני איך ר"ע מוטיב את ר"א והוא מקבל מיניה תמן עד שלא נכנסו לה למפרע ירשו דאר"ה בשם ר"ש בר נחמן לזרעך אתן אין כתיב כאן אלא לזרעך נתתי כבר נתתי מה מקיים ר"ע טעמיה דר"א לחם הארץ בספינה שנכנסה לארץ אם קרמו פניו מן החוט ולפנים חייבת מן החוט ולחוץ פטורה ע"ד דר"ע היא ספינתו היא עיסה תני היא הכנסתן שהכל הולך אחר קרימה בתנור מודים חכמים לר"ע בהכנסתן לארץ שהכל הולך אחר קרימה בתנור מן מה דר"ע מוטיב לר"א והוא מקבל מני' ע"כ: והנה פ"י הפ"מ ז"ל דחוק מאוד ונראה לפענ"ד דה"פ מה מקיים ר"ע לחם הארץ דמשמע דקפיד הכתוב על לחם הארץ ע"ז משני דהא דכ"ר לחם הארץ דמשמע דבעינן מן הארץ לאו דבעינן דהתבואה יהיה מן הארץ אלא אפילו כשהתבואה מן חו"ל נמי נ"ל בה כיון דהכניסן לארץ ורבי רחמנא מן הקרא מביא אתכם שמה כיון שנכנס לא"י חייב אבל ע"ז קפיד רחמנא בקרא דלחם הארץ דבעינן שיתהווה לחם בארץ דווקא דיכניס תבואה מן חו"ל ויעשנה לחם בארץ אבל אי הכניס לחם מחו"ל פטור דע"ז קפיד קרא ולפיכך דייק התנא במתניתין ותני פירות חו"ל שנכנס לארץ דמשמע דווקא פירות לחוד הכני לארץ ועשאו לחם בארץ אבל אם הכניס לחם מחו"ל פטור וע"ז קאמר הוא הכנסתן שהכל הולך אחר קרימה בתנור דע"כ גם בהכנסתן עכ"פ בעינן דיתהווה לחם ביד ישראל כיון דמדמי ליה את שעת הכנסתן כמו הכניס מחו"ל לארץ ע"כ בעינן דוקא דיהא לחם בארץ דהוא אחר הכנסתן אבל אם היה לחם קודם הכנסתן לארץ דהיה אז דין חו"ל פטורה אפילו בשעה שהכניסו לארץ דעכשיו הוי דין א"י משום דרבי רחמנא לחם הארץ וע"ז קאמר מודים חכמים לר"ע בהכניסן לארץ שהכל הולך אחר קרימה בתנור מן מה דר"ע מוטיב לר"א והוא מקבל מני' כלומר דלקמן (בפ"ג מ"ד) פליגי חכמים, ור"ע בענין נכרי שנתן לישראל עיסה במתנה אם עד שלא גלגלה חייבת ומשגלגלה פטורה אליבא דחכמים ור"ע אומר הכל הולך אחר קרימה בתנור והנה ב' פטורים מרבינן גבי חלה חדא בתבואת חו"ל וחדא בתבואת נכרים ופליגי רבנן בתבואת נכרים דממעט הכתוב מן עריסותיכם ע"כ ס"ל לרבנן דאם בשעת גלגול היתה של נכרים

פטורה כיון דבשעת חיוב היתה ביד נכרים שבשעת חובתו היתה פטורה כלשון המתניתין שם ואילו בפטור דחו"ל מרבי הכתוב בהדיא דהולך אחר קרימת התנור דכ"ר לחם הארץ דבשעה שהכניסו לארץ חייב בחלה ע"י שעושה לחם והאי הוי ריבוי דמרבי דלא תימא הא דרבי רחמנא בפירות חו"ל שנכנסו לארץ הוא דווקא כשהכניס קודם גלגול אלא אם הכניס לאחר גלגול פטור מן החלה משום דבשעת חובתו פטורה היתה ע"ז מרבי לן קרא דלחם הארץ דכיון דעושה לחם בארץ חייבת בחלה דבארץ הלחם מחייבו דלא אזלינן בתר הגלגול דחו"ל אבל הלחם דארץ מחייבו בחלה וע"ז קאמר הגמרא דעל דעתיה דר"ע הוא ספינתו הוא עיסה דלשיטת ר"ע בעצמו דס"ל גם בעיסה שהיתה בשעת גלגול בפטור ואחר הגלגול נכנסה ליד החיוב חייב כדס"ל במתניתין דפ"ג הנ"ל ע"כ אין חילוק זה בין אם הכניס מחו"ל לארץ בספינה או עיסה כלומר בעיסת נכרים וקאי על המתניתין דפ"ג הנ"ל דנחלקו בעיסה ע"ש וע"ז קאמר ע"ד דר"ע אין חילוק בין אם הכניס מחו"ל לא"י או עיסה דפליגי בפ"ג דלר"ע בכולן הולך אחר קרימת התנור דקרימת התנור דא"י מחייב אפילו לאחר הגלגול וכן קרימת התנור דיד ישראל מחייב אליבא דר"ע וע"ז קאמר תני הוא הכנסתן כלומר בשעה שנכנסו ישראל ארץ דמדמי ר"ע לפירות חו"ל שנכנסו לארץ.

וע"ז קאמר מודים חכמים לר"ע בהכנסתן לארץ שהכל הולך אחר קרימת התנור כלומר הגם דחכמים פליגון עם ר"ע שם במתניתין בנכרי שנתן לישראל עיסה במתנה דס"ל לרבנן התם דאם אחר הגלגול פטורה משום דבשעת חובתן היתה פטורה ולפיכך לא נתחדש עתה חיוב ביד ישראל ע"י קרימת התנור מ"מ מודים חכמים בהכנסתן לארץ דאפילו אחר הגלגול מ"מ בהכנסתן לארץ ישראל קרימת התנור מחייב דקרימת התנור דא"י מחדש החיוב ואם היינו סוברים כר' יוסי דאמר בשם ר"ה בשם ר"ש ב"נ כבר נתתי דלמפרע ירשו.

א"כ כשנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמחים וסלתות ביד נכרים לא דמי כמו שהכניס מחו"ל לארץ דנימא דקרימת התנור דא"י מחדש החיוב אע"פ שהיא אחר הגלגול מ"מ קרימת התנור דא"י מחדש החיוב מגזה"כ דלחם הארץ הנ"ל ז"א לר"ה בשם ר"ש ב"נ דס"ל למפרע ירשו. אלא לדידיה כיון דמעיקרא נמי א"י חשיבא הוי בהכנסן לארץ ומצאו קמחים וסלתות ביד נכרים דומה למתניתין דפ"ג הנ"ל נכרי שנתן לישראל עיסה במתנה דלחכמים פטורה אחר הגלגול דבשעת חובתה היתה פטורה וקרימת התנור דישראל אינו מחדש חיוב אבל מן מה דר"ע מוטיב לר"א והוא מקבל מניה כדאמר לעיל דלא ס"ל למפרע ירשו אלא דמי ממש להכניס מחו"ל לארץ וכיון שכן דדמי להכניס מחוץ לארץ לא איכפית לן על שבשעת גלגול היתה פטורה כיון דהקרמת התנור דהכנסת א"י מחדש החיוב מה איכפית לן מה שבשעת חובתה היתה ביד נכרים כמו דלא איכפית לן על שהיתה בשעת חובתה בחו"ל כיון דגזה"כ הוא דבכניסת א"י הקרימת התנור מחייב וז"ב ודו"ק: שם ר"י בעי קומי ר' ירמיה בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש א"ל למה לא עד כדון לחה אפילו יבשה וכו' וכו' עד סוף הסוגיא עי' לעיל בדברינו בשיטה דחדש והארכת שם בדברים נכונים ת"ל ע"ש ודו"ק: שיטה דקדושה ראשונה קלע"ל שם רבנן דקיסרין בשם ר' חנינא במחלוקת כ"מ אשר תדרוך וכו' אין בכלל אלא מה שבפרט וכו' עד סוף הסוגיא ראיתי

להעתיק בכאן ממכתבי השיטה דק"ר ק"ל וקל"ל שזה ענין רחב בש"ס וראיתי כמה גאוני עולם שהרחיבו בזה ואענה גם אנכי את חלקי בעזר ה' ית"ש ומפני שהוא נוגע הרבה בענין זה ע"כ הצגתי פה: גרסינן במסכת שבועות (דט"ז ע"א) על מתניתין אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא ע"פ מלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות ובשיר וב"ד מהלכין ושתי תודות אחריהן וכל ישראל איתמר ר"ה אמר בכל אלו תנן ר"נ אמר באחת מכל אלו תנן ר"ה אמר בכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתא וקידשה לעתיד לבוא ועזרא זכר בעלמא הוא דעביד ר"נ אמר באחת מכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתא ולא קידשה לעתיד לבוא ועזרא קדושי קדיש אע"ג דלא הוי אורים ותומים וכו' ע"כ ע"ש בסוגיא: וקשה לי לכאורה קושיא עצומה לפום הך סוגיא דס"ל למ"ד דלא קידשה לעתיד לבוא דעזרא קדושי קדיש דגרסינן במס' יומא (דף נ"א ע"ב) ה' מהלך בהיכל עד שמגיע לבין שתי הפרוכת המבדילות בין קודש לבין קודש הקדשים וביניהן אמה ר' יוסי אומר לא ה' שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש וגו' ובגמ' שפיר קאמר ר"י ורבנן א"ל הנ"מ במשכן אבל במקדש שני כיון דלא הוי אמה טרקסין ובמקדש ראשון הוא דהוי ואיסתפקו להו רבנן בקדושתו אי כלפנים או כלחוץ ועביד שתי פרוכת ע"כ ופירשו התוס' ישנים ז"ל בד"ה מספקא לי' וכו' וז"ל ולר"י לא מספקא לי' לכך לא עביד אלא חדא אבל לא ידעינן לדידיה אי קדושת' כלפנים או כלחוץ ולרבנן נמי אי לא הוי מספקא לן לא הוי עבדי שתי פרוכת שאין לחוש אי מוסיפין על אויר ההיכל או בית קדשי הקדשים וא"ת בשלמא לצד פנים אסור לעשות פרוכת דדילמא נכנסין שם לצורך עבודת ההיכל והוא קדוש קדושת פנים אלא לצד חוץ למה לא יעשה מה יש לחוש וי"ל כי לפעמים נכנס שם כדי להקטיר קטורת על בין הבדים שבולטין בפרוכת כמין שני דדי אשה כדלקמן וא"כ היה מקטיר בחוץ ריב"א ז"ל עכ"ל: ולפ"ז קשה הא כל עיקר הטעם דרבנן דהוצרכו לשני פרוכת הוא משום אמה טרקסין שהיה במקדש ראשון בקדושת דוד ושלמה ואיסתפקא להו רבנן בקדושתו או כלפנים או כלחוץ ע"כ דס"ל דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא דאי ס"ד דלא קידשה לעתיד לבוא א"כ תקשי למה לן למיעבד שתי פרוכת משום הך אמה טרקסין שהיה במקדש ראשון ואיסתפקא להו בקדושתו מאי נפ"מ לן השתא בקדושה ראשונה מאי דהוה הא כבר נתבטל הקדושה אלא ע"כ דהת"ק ס"ל דק"ר קל"ל: א"כ יקשה לן על התו"י ז"ל דחידשו פלוגתא חדשה בין ת"ק לר"י דלת"ק מספקא ליה בקדושת אמה טרקסין אי כלפנים או כלחוץ ולר"י לא מספקא ליה וכן התוס' ז"ל נמי בעי לאפושי פלוגתא בין ת"ק ור' יוסי בב' תירוצים א' דלר"י הוי ק"ק מלבד עובי הפרוכת ב' דלר"י פשיטא לי' באמה טרקסין עיי"ש ומה להו לרבתינו לאפושי פלוגתא חדשה בין ת"ק ור"י דהא יש לתרץ בפשיטות אליבא דר"י דהוא מרא דשמעתא דסדר עולם המרעיש בכולא תלמודא מאן תנא סדר עולם ר"י אשר ירשו וגו' ירושה ראשונה ושניה יש להן שלישיית אין להם ופירש"י ז"ל דירושה ראשונה ושניה יש להן כלומר דבעי ירושה אבל שלישיית אין להם כלומר בעי מיהדר ומירתא דירושה עומדת היא ואשמעינן האי קרא דלא בטלה קדושת הארץ לאחר חורבן בית שני אבל משגלו גלות ראשונה בטלה קדושת הארץ עיי"ש הרי דר"י ס"ל דק"ר לא קידשה לעתיד לבוא והגם שהתוס' ז"ל במס' יבמות (דף פ"ב ע"ב) מחלקין בין קדושת

הארץ לקדושת הבית אליבא דר"י דס"ל כר"י היינו דווקא אליבא דר' יוחנן משום ההכרח דקשה לומר יוחנן אר"י אבל לר"י אין לנו שום הכרח לחלק בין קדושת הארץ לקדושת הבית ואימא לכולהו ס"ל בסדר עולם דלא קל"ל בין לקדושת הארץ בין לקדושת הבית.

ואפילו לר"ל דס"ל דר' יוסי תני לסדר עולם ולא ס"ל כלומר דס"ל דאפילו קדושה שלישית יש להן א"כ ע"כ דק"ר לא קל"ל. ואיזה הכרח דחק לן לחלק אליבא דר' יוסי בין קדושת הארץ לקדושת הבית דילמא ס"ל כהנך תנאי דס"ל דגם לקדושת הבית לא קידשה לעתיד לבוא כמו במס' שבועות (דף ט"ז ע"א) הנ"ל (ועיין בתוס' ז"ל במס' זבחים (דף ס' ע"ב) ד"ה מאי עיי"ש דר"י אליבא דר' ישמעאל ע"פ הגירסא שם אי קידשה אי לא עיי"ש ועיין במהרש"א ז"ל בתוס' ז"ל יבמות (דף פ"ב) הנ"ל עיי"ש] מלמעבד פלוגתא חדשה בין ת"ק ור"י דידן בענין שתי פרוכת דלרבנן מספקא להו באמה טרקסין דבית ראשון ולר"י פשיטא הא בפשיטת מצינן לתרוצי דלעולם לר"י מספקא ליה ג"כ כמו לת"ק וליכא פלוגתא חדשה בין ת"ק ור"י בזה רק ר"י לטעמיה בסדר עולם.

דהא ע"כ רבנן ס"ל דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא כדכתיבנא וממילא ר"י לטעמיה אליבא דר' יוחנן דמאן תנא סדר עולם ר' יוסי וסבר כוותיה א"נ אליבא דר"ל סבר ר"י דלא קידשה כלל אף בבית שני לעתיד לבוא וממילא ס"ל דלא הוי אלא פרוכת אחת בלבד דמאי אכפית לן בקדושתיה דהיה לו במקדש ראשון כיון דכבר נתבטל ועזרא קדושי קדיש ליה בקדושה חדשה והרי לדעת הראב"ד ז"ל בפ"ו מה' בית הבחירה דפסק כמ"ד לא קידשה לעתיד לבוא וכתב שם אפילו לר"י דס"ל דקדושה שניה קידשה לעתיד לבוא היינו דווקא קדושת הארץ אבל קדושת הבית לא קידשה לע"ל ומסיים שם הראב"ד ז"ל לפיכך הנכנס עתה במקום מקדש אינו בכרת עיי"ש וא"כ יש לאמר כמו כן אליבא דר"י דסגי בפרוכת אחת והגם דמספקא לן בקדושת אמה טרקסין דמקדש ראשון או כלפנים או כלחוץ מ"מ מאי איכפת לן דהא כתבו בתו"י ז"ל הנ"ל דאי היה פשיטא לן באמה טרקסין אין נחוש אי מוסיפין על אויר ההיכל או על בית קדשי הקדשים ורק כל עיקר משום דמספקא לן אי כלפנים אי כלחוץ לכן אין להוסיף האמה טרקסין להיכל דילמא קדושת' לפנים ונמצא הולך בקדשי קדשים אבל אליבא דר"י מאי אכפית לן הא קדו"ר בטלה.

וכן נמי קשה דיכניס האמה טרקסין בלפנים ואי משום חששא דילמא קדושתו כלחוץ מאי איכפית לך אליבא דר"י כיון דס"ל דבקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא ומשגלו ראשונה בטלה קדושת' וקאמר הגמ' במסכת שבועות (דף ט"ז ע"א) הנ"ל דלהאי מ"ד עזרא קדושי קדיש בקדושה חדשה אם כן אפילו אם קדושת' כלחוץ מ"מ יקדשו אותו בקדושה חדשה בקדושת ק"ק כמו דקדשו את כל המקדש ובשלמא לת"ק דס"ל דק"ר קל"ל נא קשה כנ"ל דיכניס האמה טרקסין לפנים ויקדש אותו בקדושה חדשה.

ז"א דהא עזרא לא היה יכול לקדש אותו וכל קדושתו רק מקדושה הראשונה ומכיון דאיתקדש האמה טרקסין בקדושת היכל לעולם הוא בקדושת היכל ע"כ אי אפשר

להכניס בפנים דילמא מקטיר בחוץ אבל לר"י דס"ל דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא וע"כ עזרא קדושי קדיש דבאחת מכל אלו תנן כהך סוגיא דמס' שבועות (דף ט"ז ע"א) הנ"ל ומכיון דכל המקדש נתקדש ע"י עזרא בקדושה חדשה א"כ מאי איכפית לן אם יכניסו את האמה טרקסין לפנים וא"כ למה לן לאפושי פלוגתא חדשה בין ת"ק לר"י באמה טרקסין הא לר"י בלא"ה לא איכפית לן כיון דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא א"כ לפ"ז אין כאן חשש להכניס האמה טרקסין או לפנים או לחוץ: אכן אין כאן מקום קושיא אליבא דר"י כי אם שאין חשש להכניס האמה טרקסין לפנים אבל זאת לא קשה דהא יכול להכניס האמה טרקסין לחוץ וברור הדבר בעיני דע"כ לא הכשיר הראב"ד ז"ל לכנוס עתה במקום מקדש אפילו אי לא קידשה לע"ל דהא בהדיא גרסינן במס' ע"ז (דף נ"ב ע"ב) בה גנזו בית חשמונאי את אבני המזבח ששיקצו אנשי יון וכו' נתברינהו אבנים שלימות אמר רחמנא לינסרינהו לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא ופריך הגמ' ואמאי לתברינהו ולישקלו לנפשיי' מי לא אמר רב אושעיא ביקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם משום כספא ודהבא של ירושלים והוינן בה ירושלים הוי רובא דעלמא אלא אמר אביי ביקשו לגנוז כו' כו' עד שמצאו לה מקרא מן התורה שהוא מותר ובאו בה פריצים וכו' התם נא אשתמש בהו לגבוה הכא אישתמש בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאישתמושי בהו הדיוטא ע"כ הרי לפנינו מפורש הגם דאבני המזבח יצאו לחולין כדאמר שם בסוגיא מקרא אשכח ודרוש ובאו בה פריצים וחיללוה ויצאו אבני המזבח לחולין מ"מ גנזו ואסור להשתמש בהו הדיוט וא"כ מקום המקדש נמי אפילו למ"ד דלא קל"ל ובטלה קדושתה מ"מ אסור לכנוס שמה דלא גרע מאבני המזבח הנ"ל שגנזו בית חשמונאי והראב"ד ז"ל דקדק בלשונו הטהור דכתב לפיכך הנכנס עתה שם חין בו כרת משמע דאינו מוציא רק כרת ולעולם איסורא איכא כפו הסוגיא דמס' ע"ז (דף נ"ב ע"ב) הנ"ל ע"כ לפ"ז אי אפשר להכניס האמה טרקסין לחוץ דילמא קדושת' כלפנים והגם דעכשיו בטלה קדושת' מ"מ אסור להורידו לקדושה קלה ממנה דהרי גרסינן במס' פסחים (דף כ"ו ע"א) ובמס' יומא (דף כ"ג ודף ס') והניחם שם מלמד שטעונין גניזה ר' דוסא אמר ראוין הן לכהן הדיוט ומאי והניחם שם שלא ישתמש בהם יוה"כ אחר ופריך הגמ' למ"ד דס"ל דכיון דנעשית מצותו אין בו מעילה משום דס"ל דכיון דנעשית מצותו יצא לחולין ולא קרינן בי' קדשי ה' כדפרש"י ז"ל בכמה מקומות והרי תרומת הדשן יש בה מעילה אף אחר שנעשית מצותו ומשני משום דהוי תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין תרומת הדשן הא דאמרן בגדי כהונה דתניא והניחם שם מלמד שטעונין גניזה הניחא לרבנן אלא לר"ד וכו' מאיאיכא למימר ויש ספק לכאורה בפשט דברי הגמ' דלכאורה מצינן למימר דהגמ' מקשה דאליבא דר"ד לא נעשית עדיין מצותן ואפילו יש בו מעילה מ"מ לא מצינו ב' כתובים הבאין כאחד לענין נעשית מצותו דהא לר"ד לא נעשית עדיין מצותו כן היה לכאורה נראה לפרש קושית הגמ' אבל רש"י ז"ל במס' יומא (דף ס') מפרש דהכי מקשה הגמ' דאליבא דר"ד לא מצינו ב' כתובים לענין נעשית מצותו ומועלין בו דהא לדידי' דס"ל דראוין הן לכהן הדיוט ע"כ אין בו מעילה דהא קיי"ל בגדי כהונה אין מועלין בו וע"כ לא מצינו לר"ד דיהא נעשית מצותו ומועלין בו בבג"כ וא"כ לא הוי ב' כתובים עיי"ש הרי חזינן דרש"י ז"ל ס"ל דאפילו אליבא דר"ד נמי נעשית מצותו קרינן ביה ובאמת מה שדחקו לרש"י

ז"ל לפרש כן ולא מפרש בפשיטות דאליבא דר"ד לא נעשית עדיין מצותו כדכתיבנא וראיתי בפני יהושע ז"ל במס' קדושין דמרגיש בזה ונראה לפענ"ד לתרוצי קושיתן על רש"י ז"ל כמו שמבואר בכתבים שלי משום דמסיק בברייתא רבי אומר ב' תשובות בדבר חדא דאבנטו של כה"ג לא זהו אבנטו של כהן הדיוט ועוד בגדים שנשתמשה בהם קדושה חמורה תשמש בהם קדושה קלה ואי ס"ד דלר"ד לא נעשית עדיין מצותו דמתחילה הוקדשו הבגדים לכה"ג ביום הכפורים ולאחר יוה"כ יהיה בגדי כהונה לכהן הדיוט א"כ מאי מקשה רבי בגדים שנשתמשה בהם קדושה חמורה תשמש בהם קדושה קלה ואם שמתחילת ההקדש נתקדש כן לא הוי קשה לן האיך מותר שנשתמשה בהם קדושה חמורה להשתמש קדושה קלה הלא מתחילה הוקדש כן ובהדיא שנינו במס' נדרים א כ"ט ע"א) שור זה עולה ל' יום ולאחר ל' יום שלמים כל ל' יום עולה ולאחר ל' יום שלמים והוי מקדושה חמורה לקדושה קלה כדאיתא שם בהדיא בסוגיא עיי"ש אלמא כל היכא דתחילת ההקדש הי' כן לא אמרינן אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ואימתי אמרינן אין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה היינו דווקא באם שהוקדש מתחילה לקדושה חמורה לבד ע"כ אסור להורידו לקדושה קלה אח"כ אבל אם בתחילת ההקדש הוקדש ע"מ כן לא אמרינן אין מורידין וכו' וא"כ ע"כ הכא דפריך רבי בגדים שנשתמשה בהם קדושה חמורה ישתמש בהם קדושה קלה ע"כ דלא נתקדש רק לבגדי כה"ג ליוה"כ לבד וע"כ אפילו לר"ד קרינן בהו נעשית מצותו דהא לא נתקדשו רק בגדי כה"ג ליוה"כ ומכיון דעבר יוה"כ דאסורין לעולם ואינן ראויין לקדושה הזו דהא לא ישתמש בהם ביוה"כ אחר ע"כ נעשית מצותן נקרא לפיכך פרש"י ז"ל דלר"ד הגם דמצינו בבגדי כהונה דנעשית מצותו אבל לא מצינו דמועלין בו משום דס"ל ראויין הן לכהן הדיוט וקיי"ל דבגדי כהונה אין מועלין בהם ע"כ לא הוי אליבא דר"ד ב' כתובים לענין נעשית מצותו ומועלין בו: וא"כ חזינן דלשיטת רש"י ז"ל נקרא נעשית מצותו ואין בו צורך גבוה עוד ולא קרינן ביה קדשי ה' כדפרש"י ז"ל בכמה מקומות ואפילו הכי כשהכשיר ר"ד לבגדי כהן הדיוט קפריך רבי בגדים שנשתמש בהם קדושה חמורה תשמש בהם קדושה קלה והרי הכא דנעשית מצותו ולא קרינן ביה קדשי ה' ואעפ"כ אסור להשתמש בהם קדושה קלה א"כ חזינן בפירושו הגם דבטלה קדושתו מ"מ אסור להורידו לקדושה קלה כי אם יגנוזו וא"כ ה"נ אי אפשר להכניס האמה טרקסין לחוץ דילמא קדושתו כלפנים.

ואי דלר' יוסי בטלה קדושתו דקדושה ראשונה לא קידשה לע"ל מ"מ אסור להכניסו לחוץ ולהורידו לקדושה קלה דדילמא הוא מק"ק אפילו שבטלה קדושתו כשגלו מכל מקום יקשה נשתמש בו קדושה חמורה ישתמש קדושה קלה דאסור להורידו מקדושתו: אכן זאת ישאר בקושיא ע"פ הסוגיא דמס' שבועות (דף ע"ז ע"א הנ"ל) דלמ"ד לא קידשה לע"ל עזרא קדושי קדיש את כל המקדש בקדושה חדשה דקדושה ראשונה בטילה א"כ יכניסו האמה טרקסין לפנים דהא מעלין בקודש ואין לחוש אי מוסיפין על אויר בית קדשי הקדשים כדאיתא בתו"י ז"ל וכל חששא היא דילמא מקטיר בחוץ ז"א דזה דווקא למ"ד דק"ר קידשה לע"ל ובכל אלו תנן א"כ אפילו אם יכניסו אותו לפנים לעולם בקדושת חוץ עומדת אבל למ"ד דק"ר לא קידשה לע"ל ובאחת מכל אלו תנן ועזרא קדושי קדיש לכל המקדש קדושה חדשה וא"כ אם יכניסו אותו לפנים לא הוי

כמקטיר בחוץ דיתקדש בקדושת פנים ומעלין בקודש וכבר כתבתי לעיל בשם תוס' ישנים ז"ל דאין לחוש אי מוסיפין על אויר בית קדשי הקדשים ואע"ג דגרסינן במס' זבחים (דף ל"ג ע"א) וליעבוד פישפוש אביי ורבא דאמרי תרווייהו הכל בכתב וגו' כלומר דאסור להוסיף על הבנין וכן פירש"י ז"ל כך אמר דוד כל פתחי העזרה ומידותי ובנין כל הבית נמסר לי מיד ד' ואין להוסיף על החשבון והקשו בתוס' ז"ל ד"ה וליעבד והא דמוסיפין על העיר ועל העזרות היינו היכא דאיכא למימר קרא אשכח ודרוש כההיא דסוכה (ד' נ"א) וכו' וכו' עיי"ש ומ"מ ס"ל להתוס' ישנים ז"ל דמותר להוסיף על אויר בית קדשי הקדשים משום דאינו מוסיף בבנין כי אם באויר לחוד הוא מוסיף ולא שייך ע"ז הכל בכתב וגו' ול"ל דאימתי ס"ל להתוס' ז"ל דמותר להוסיף על האויר ולא חיישינן להכל בכתב כשאינו מוסיף על הבנין היינו דווקא באם הי' פשיטא לן דאמה טרקסין שייך לפנים א"כ אינו מוסיף קדושה בקרקע וקדושת הקרקע הוא כמו בכתב ורק אויר לחוד הוא דמוסיף ע"ז לא חיישינן להכל בכתב אבל כשמספקא לן דילמא קדושת' כלחוץ לא מצינן להכניס האמה טרקסין לפנים דדילמא הי' קדוש במקדש ראשון בקדושת חוץ ואע"ג דהשתא בטל קדושת' ועזרא קדושי קדיש בקדושה חדשה מ"מ אסור להכניס את האמה טרקסין לפנים ולקדשו בקדושת פנים משום דהכלבכתב ואי דאינו מוסיף רק על האויר לחוד ז"א דהא הכא מוסיף על הקדושה דמכניס אמה יתירה בקדושת פנים ובכתב לא נתקדש והרי אסור להוסיף אמה יתירה בקדושת פנים דבשלמא אם הי' הקדושה כמו שהי' בכתב רק דחסר הכותל ע"פ נביא ונמצא דאינו מוסיף על הבנין רק דממילא ניתוסף האויר ולא קפדינן למיעבד שתי פרוכת על המקום אמה כדי שלא יהיה הוספה על האויר ז"א דלא חיישינן אי מוסיף על האויר מכיון דאינו מוסיף קדושה דהא בכתב נמי הי' הקדושה מן האויר בקדושת פנים ועכשיו אינו מוסיף לא בבנין ולא בקרקע אבל אי קדושת' כלחוץ נמצא דמוסיף על הקרקע בקדושת פנים: אבל ז"א דאי אין מוסיף על הבנין אין לחוש ג"כ אי מוסיפין על הקרקע בקדושה דכל איסור דאסור להוסיף על הכל בכתב הוא דווקא בבנין אבל להכניס קרקע בחוץ ולהוסיף קדושה על קרקע בחוץ אין בכך כלום כיון דאינו מוסיף בבנין וראי' גמורה לזה דהא גרסינן בכמה מקומות גבי ויעמוד יהושפט בקהל יהודה בחצר החדשה מאי חצר חדשה א"ר יוחנן שחידשו בה דברים ואמרו טבו"י אל יכנס במחנה לוי' ופרש"י ז"ל במס' פסחים (דף צ"ב ע"א) שהוסיפו בה קדושה ועשאוה כמחנה שכינה לענין טבו"י אלמא דמותר להוסיף קדושה חדשה בקרקע מבחוץ והגם דנא נתקדש הקדושה דטבו"י אל יכנס כי אם בקדושת הבית מ"מ הוסיפו באותו קדושה מבחוץ לבית אלמא דאינו נקרא מוסיף על הכתב אי מכניס עוד קרקע מבחוץ באותו קדושה אי אינו מוסיף בבנין והתם ל"ל דקרא נמי אשכח ודרוש ז"א דא"כ אמאי אמר ר"י דבר תורה אפילו עשה לית ביה עיי"ש: נמצא למדין אנחנו מתוך התוס' ישנים ז"ל ומתוך הסוגיא דמצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח דאין לחוש אי מוסיף על האויר וכן אין לחוש להוסיף קדושה בקרקע מבחוץ לבית רק שאינו מוסיף בבנין א"כ חוזר קושיתנו לדוכתי' לר"י דס"ל דק"ר לא קידשה לע"ל אפילו אי הי' מספקא באמה טרקסין בקדושת' אי כלפנים אי כלחוץ מ"מ מה חשש יש כאן להכניסו לפנים דאפילו אם הי' קדוש בקדושת חוץ במקדש ראשון מאי איכפת לן הלא השתא יתקדש בקדושת פנים כמו דעזרא קדושי קדיש לכל המקדש

בקדושה חדתא כן יקדש נמי את האמה טרקסין בקדושת פנים דאין לחוש אי מוסיף על האויר ועל קדושה חדשה כיון דאינו מוסיף מאומה בבנין: ואין לתרוצי דאי לר"י מספקא ליה באמה טרקסין אי כלפנים אי כלחוץ לא הי' יכול להכניס האמה טרקסין לפנים הגם דאינו עובר על הכל בכתב כשיוסיף על האויר ועל הקדושה חדשה בפנים מ"מ עובר על הכל בכתב דממעט בקדושת היכל דכשם שאסור להוסיף על החשבון כן אסור נמי לפחות מן החשבון כמו שכ' הגאונים ז"ל הסברא הזאת ובודאי פשיטא שאסור למעט מידת ההיכל ממה שניתן בכתב וא"כ הכא ימעט בקדושת ההיכל ממה שהי' בכתב דדילמא בכתב הי' קדוש האמה טרקסין בקדושת היכל ועכשיו ימעט קדושת ההיכל ואימתי אמרינן דמותר להוסיף קדושה במקום חדש היינו דווקא שאינו עובר על הכל בכתב במקום חדש אבל הכא הרי עובר על הכל בכתב במקום חדש דבכתב ניתן האמה לקדושת היכל והוא מקדשו בקדושת ק"ק.

והתם במחנה לוי' אינו עובר על הכל בכתב דהתם אינו ממעט בקדושת מחנה לוי' דעדיין הוא מחנה לוי' לכל דבר רק לענין טבו"י הוסיפו בו קדושה חדשה ועשאוה כמחנה שכינה אבל הכא האיך רשאי למעט מידת ההיכל והגם דבמידה לא ימעט אבל בקדושה יתמעט דמיעקר מני' שם קדושת ההיכל מן המקום ההוא ונקרא ק"ק ונמצא דעובר על הכל בכתב: אבל ז"א דבוודאי לא יעבור על הכל בכתב כשימעט המקום אמה טרקסין שעמד עלי' הכותל מקדושת היכל משום דכללא כילינן בכולא תלמודא אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו וכבר הבאתי להך סוגיא לעיל ופרש"י ז"ל מכיון דנעשות מצותו אין בו צורך גבוה ולא קרינן בי' קדשי ד' עיי"ש.

והנה כל הקדשים איתקדשו לקדושתן לאותו דבר שנתקדש למצותן כמו בגדי כהונה ואברים ופדרים וכל הקדשים וכן ההיכל נתקדש לקדושתו ועבודה וזהו למצותו: וא"כ האי אמה טרקסין ע"כ למאי נתקדש המקום האמה הזה ע"כ לעמידת הכותל וזהו למצותו ובע"כ במקדש שני דהגביהו להכותל ע"פ נביא ואי אפשר להעמיד הכותל גבוה של מ' אמה בעובי אמה כדפרש"י ז"ל ע"כ אי אפשר עוד לקיים מצותו בהך אמה טרקסין ואין בו צורך גבוה עוד דהא מצותו כבר נעשית ואי דאיכא בו עוד איזה צורך מ"מ נקרא נעשית מצותו דהא בכ"מ דנעשית מצותו נמי איכא בו עוד איזה צורך מ"מ מכיון דלדבר דהוקדש למצותו נעשית מצותו ואין בו עוד צורך לאותו מצוה שהוקדש לה נקרא נעשית מצותו וא"כ ה"נ מכיון דנתקדש רק להכותל ועתה שאין צורך בכותל נקרא נעשית מצותו וא"כ אפילו אם יקדשו את האמה טרקסין להיכל מ"מ לא יוקדש כמו שהי' בכתב דאין בו צורך גבוה למה שהי' בכתב לכן אינו עובר על הכל בכתב כשאינו מקדש להאי אמה לקדושת היכל כיון דאין בו צורך גבוה על מה שהי' בכתב וע"כ אינו מחויב לקדשו בקדושת היכל כמו שהי' בכתב דהא אי אפשר על מה שהי' בכתב ולקדשו קדושה למצוה חדשה דהוא לעבודה אינו מחויב כמו בכל דבר דנעשית מצותו ובשלמא כל ההיכל נתקדש למצותו לעבודה ע"כ אין למעטו ממידתו משום הכל בכתב אבל האי אמה נתקדש למצותו דהוא הכותל ואין בו צורך עוד דלא נתקדש לעבודה כי אם לדבר אחד להעמדת כותל ועכשיו אין בו צורך והגם דקדושתהמקום הוא עד ארעית תהומא כדאיתא במס' זבחים (דף כ"ד ע"א) כי קדיש דוד וכו' לעולם פשיטא ליה דעד ארעית דתהומא קדיש וכו' עיי"ש מ"מ על מה נתקדש רק למצותו דהוא לעבודה שעל גבי הקרקע נתקדש

בקדושת היכל וא"כ הכא דלא נתקדש רק על הכותל וכי יש עבודה ואיזה נפ"מ בקדושתו בארעית דתהומא מתחת לכותל ולא נתקדש מעיקרא האי מקום עד ארעית דתהומא רק להעמדת הכותל וא"כ קמה ונצבה קושיתנו לעיל דלמה לן לאפוי פלוגתא חדשה בין ת"ק ור"י בענין אמה טרקסין דלרבנן מספקא להו ולר"י פשיטא לי' הא לעולם איכא למימר דלר"י נמי מספקא ליה בקדושת' אי כלפנים אי כלחוץ ומ"מ סגי בפרוכת אתת ומכניסו להאמה טרקסין לפנים דאזיל לטעמי' דס"ל דקדושה ראשונה לא קידשה לע"ל וא"כ מה איכפת לן בקדושת אמה טרקסין שהי' במקדש ראשון הלא כבר בטלה קדושתו ונהי דלא אפשר להכניסו להיכל מפני שאין מורידין כמו שבארתי אבל הלא איפשר להכניסו בפנים לפום הך סוגיא דמס' שבועות (דף ט"ז ע"א) הנ"ל דלמ"ד דלא קידשה לע"ל עזרא קדושי קדיש א"כ אין חשש הקטרה בחוץ דהא יוקדש כלפנים ע"י עזרא כמו כל המקדש ואינו עובר על הכל בכתב כמו שביארתי דאין לחוש אי מוסיפין על אויר בית קדשי הקדשים וגם אין לחוש להוסיף על הקדושה במקום חדש בקדושה חדשה וגם אין ממעט בהיכל ע"פ הכתב משום דכל הנפ"מ של הקדושה עד ארעית דתהומא הוא רק למצותו של העבודה והכא האי אמה טרקסין כל עיקר מצותו רק לכותל שעלי' ע"פ הכתב ועתה נעשית מצותו ואין בו צורך גבוה עוד: ונקדים עוד קושיא אחת בסוגיא דשבועות ויתורץ ב' הקושיות אלו חזא בחברתה בע"ה יתברך למ"ד באחת מכל אלו תנן קשה לי לכאורה דגרסינן (במס' חלה פ"ב) עפר חו"ל שנכנס בספינה לארץ חייב במעשר ובשביעית אר"י אימתי בזמן שהספינה גוששת אבל אין הספינה גוששת פטורה ע"כ וגרסינן בירושלמי רבנן דקסרין בשם ר"ח במחלוקת כל מקום אשר תדרוך כף רגליכם אין בכלל אלא מה שבפרט וכו' מתבין לר"י אם בספרי א"י והא כתיב מהמדבר והלבנון הזה וגו' אלא אם אינו ענין לספרי א"י תנוהו ענין לספרי חו"ל מעתה מה שהי' דוד הולך ומכבש בארם נהרים ובארם צובה יהא חייבין בחלה שניא היא שהי' דוד מניח ספרי א"י ומכבש ספרי חו"ל הוי בעי מימר מ"ד תמן חייב אוף הכא חייב ומ"ד תמן פטור אוף הכא פטור אפילו כמ"ד תמן פטור וכו' וכו' וה"פ ע"פ פירוש המפרשים וכך מורה הפשע בפשיטות דתלי הירושלמי הפלוגתא שבין ת"ק ור"י במתניתין בעפר חו"ל שבא בספינה לארץ דלת"ק מחייב במעשר ובשביעית משום דלת"ק הוי העפר חו"ל שבא לארץ כעפר א"י וחייב במעשר וכן בשביעית דהוי כמו שנתוסף על א"י מחוץ לגבול א"י דלת"ק הוי קדוש בקדושת א"י וכן כשהכניס עפר מחו"ל לתוך הארץ הוי כמו שנתוסף על הארץ ויש לו דין עפר ארץ ישראל ור"י לטעמי' דס"ל דאם נתוסף על ארץ ישראל מחוץ לגבול לא הוי קדוש בקדושת ארץ ישראל והילכך כשהכניס עפר חו"ל לתוך ארץ ישראל לא הוי קדוש בקדושת א"י ואזדי ר"י ורבנן לטעמי' דלר"י דדרש אין בכלל אלא מה שבפרט והאי כ"מ אשר תדרוך לא קאי על הוספה מחוץ לגבול אלא קאי על הפרט מהמדבר והלבנון א"כ הכא שהכניס עפר מחו"ל לארץ נמי אין בו קדושה של א"י דס"ל דהיספה מחוץ לגבול אינו קדוש בקדושת א"י אבל רבנן לטעמם דס"ל דהוסיף עפר מחוץ לגבול הוי קדוש בקדושת א"י כן נמי כשהכניס בתוך הגבול מחוץ לארץ דומה כשהוסיף על א"י והרי הוא כעפר ארץ ישראל והגם דהוספה מחוץ לגבול דהוי לרבנן בקדושת א"י הוא דווקא כשנתוסף ע"פ מלך ומ"מ מדמה הירושלמי כשנתוסף בתוך הגבול שלא ע"י מלך לכשנתוסף מחוץ לגבול ע"י מלך וכן כ' המפרשים

ז"ל עיין שם (וזה שלא כסוגית הבבלי (בגיטין דף ז') דתלי הגמ' פלוגתתן בענין עציץ נקוב וה"ה בעפר א"י נמי הכי הוי וכן איתא במפרשים ז"ל: וקשה לי לכאורה על הדא שמעתא דגרסינן במס' סוטה (דף ט"ז ע"ב) על הדא מתניתין להיכל ופנה לימינו ומקום הי' שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבוע בה כשהוא מגבי' ונוטל עפר מתחתיה ונותן כדי שיראה ע"פ המים ת"ר ומן העפר אשר יהי' יכול יתקן מבחוץ ויכניס ת"ל בקרקע המשכן יכול יחפור בקרדומות ת"ל אשר יהי' הא כיצד יש שם הבא אין שם תן שם ע"כ ופרש"י ז"ל אי לא הוי כתיב בקרקע הא"מ בעינן מקרקע המשכן ממש אבל השתא דכתיב בקרקע משמע דאינו מקפיד אלא שיכניס עפר להיכל ובד"ה אי בקרקע קדרשינן ולא כתיב אשר יהי' יכול לא מצא עפר תיחוח נוח ליטול יחפור שם בקרדומות ת"ל אשר יהי' וכו' ש"מ לא הקפיד אלא שיהא מונח בקרקעית המשכן שעה אחת וכו' וכו' עיי"ש היטב וקשה דלמה לן האי קרא אשר יהי' לאורי לן דמותר להכניס עפר ממקום אחר למשכן דבלא קרא ה"א דקפדינן דווקא על עפר המשכן אבל עפר מבחוץ שהכניס למשכן פסול ז"א דאפילו בלאו האי קרא דאשר יהי' נמי שפיר ידעינן כשהכניס עפר ממקום אחר למשכן על עפר סוטה דכשר אם דכ"ר עפר המשכן משמע דבעינן עפר המשכן מ"מ יהי' כשר בעפר מבחוץ שהכניס במשכן לעפר סוטה דהא גבי שביעית נמי כ"ר בהדיא ושבתה הארץ ובעינן עפר הארץ ומ"מ אמרינן עפר חו"ל שבא לארץ חייב במעשר ובשביעית דנקרא עפר הארץ הגם דעד הנה שהי' בחו"ל הי' נקרא עפר חו"ל אבל מכיון שנכנס לארץ נקרא עפר ארץ ומדמי הירושלמי הנ"ל לכמו שנתוסף א"י מחוץ לגבול ע"י מלך דהוי ההוספה א"י כן בהכניס עפר חו"ל לתוך הגבול דהוי הוספה על א"י ונקרא עפר א"י אפילו שלא ע"י מלך וא"כ ה"נ במשכן ל"ל קרא להכי פשיטא דאם הכניס עפר ממקום אחר למשכן על עפר סוטה דכשר לעפר סוטה דנקרא עפר המשכן דהא דמי נמי לכמו שאם הוסיפו על המשכן מחוץ לגבולו כמו דקי"ל מוסיפין על העיר ועל העזרות] הוי קדוש בקדושת המשכן ונקרא ההוספה מחוץ לגבול עפר המשכן וכשר בוודאי לעפר סוטה כן אם הוסיף בתוך הגבול על עפר סוטה נמי כשר לעפר סוטה.

דאם דכ"ר עפר המשכן מ"מ זה נמי עפר משכן נקרא ול"ל קרא לרבות עפר ממקום אחר שהכניס למשכן דכשר לעפר סוטה למה יגרע מקדושת א"י דעפר חו"ל דנקרא לעולם עפר חו"ל שאם הכניסו לתוך הגבול נקרא עפר א"י ואמרינן דעד השתא נקרא עפר, חו"ל ועכשיו נקרא עפר א"י דדמי כמו שנתוסף על א"י מחוץ לגבול ע"י מלך כן בהכניסו לתוך הגבול אף שלא ע"י מלך כן נמי במשכן דעד הנה הי' נקרא עפר בעלמא ועכשיו שהכניסו לתוך הגבול של משכן נקרא עפר משכן ובשלמא למ"ד בכל אלו תנן ובעינן לקדושי למקדש במלך ונביא ואו"ת ובתודה ושיר וכ"ז שלא נתקדש בתודה ובשיר כהלכה אינו קדוש דבעינן דווקא קידוש ב"ד בכל אלו דתנינן במתניתין שפיר ניחא דלא דמי להוסיפו על העזרה מחוץ לגבולו דהא התם נמי אינו קדוש בקדושת העזרה אלא ע"י קידוש וכ"ז שלא נתקדש בתודה ובשיר אינו קדוש ולא נקרא מקדש רק ע"י קידוש א"כ שפיר מצריכינן קרא לעפר ממקום אחר שהכניסו למשכן דכשר לעפר סוטה דהא עפר משכן כתיב והא"מ דבעינן עפר משכן אבל עפר ממקום אחר שהכניס למשכן ה"א דפסול דהא לא הוי עפר משכן דלא דמי לעפר חו"ל שהכניסו

לארץ דז"א דהתם גבי קדושת ארץ לא בעינן לקדושי אלא ע"י כיבוש בלבד נתקדש בקדושת הארץ ובהוספה בעלמא ע"י מלך לפיכך אמרינן דעפר שנכנס ונתוסף בתוך התחום נקרא עפר הארץ דבהוספה בעלמא סגי אבל למ"ד באחת מכל אלו תנן ופרש"י ז"ל (לעיל ט"ו ע"ב) בסוף העמוד דסגי במלך לבד או בתודה לבד ואי במלך לא בעינן תודה ושיר וכל הדברים לא בעינן מה שעשה עזרא עיי"ש.

א"כ חוזר קושיתנו לדוכתי דלמה לן קרא לרבות דעפר שהכניס למשכן על עפר סוטה דכשר לעפר סוטה פשיטא דהא מכיון דהוסיפו על עפר המשכן נקרא נ"כ עפר המשכן כמו בהוספה על העזרה מחוץ לגבול המשכן ע"י מלך לחוד נקרא ההוספה משכן וכשר לעפר סוטה אפילו בלא קידוש כן נמי בהכניסו לתוך המשכן בלא מלך נקרא עפר משכן ופשיטא דכשר לעפר סוטה כמו בעפר חו"ל שנכנס לארץ וכ"ת הא אסור להוסיף על הבנין כי אם ע"י מקרא אשכח ודרוש כדאיתא בתוס' ז"ל במס' זבחים (דף ל"ג ע"א) שהבאתי לעיל ומלך שהוסיף על העזרה הוי באופן דמותר דלא יעבור על הכל בכתב.

אבל הכא הא"מ דאסור להכניס עפר ממקום אחר למשכן ולהוסיפו על עפר המשכן משום דאפשר לחפור בקרדומות ז"א מב' טעמים א' ע"פ הגמ' דמס' חולין (דף פ"ג) דאינו מכוינ לבטלו ב' דאינו נקרא מוסיף בבנין אפילו שמוסיף עפר בקביעות על העפר המשכן נמי אינו עובר על הכל בכתב שלא ניתנה בכתב את גובה האדמה כמה יהי גובה האדמה וגם הרצפה דהא אינו מבואר זה בכתב.

וכן משמע במס' זבחים (דף כ"ד) וגם שמקדש עפר ממקום אחר לא נקרא מוסיף בבנין על שמוסיף קדושה במקום אחר שכבר הוכחתי דזה שרי כמו שהוסיפו קדושה על הר הבית במחנה לוי א"כ יקשה למ"ד דבאחת מכל אלו תנן ל"ל קרא דאשר יהי לרבות עפר ממקום אחר שהכניס למשכן דכשר לעפר סוטה פשיטא דכשר לעפר סוטה דהא השתא הוי עפר משכן כמו עפר חו"ל שהכניסו לארץ ואין לאמר דשאני הכא דכתיב ומן העפר אשר בקרקע המשכן ומשמע דווקא מקרקע המשכן ממש אבל עפר ממקום אחר שנכנס למשכן לא קרינן עליו עפר בקרקע המשכן אע"פ שמניחו על גבי הקרקע כדאיתא שם בסוגיא משום דמקרקע משמע דמקרקע ממש ז"א מב' טעמים א' דהא לגיר' רש"ל ז"ל בפירש"י ז"ל דבקרקה לא משמע מקרקע ממש כי אם מקרקע הוי משמע הכי ולא בקרקע דבקרקה משמע שמונח רק ע"ג הקרקע עיי"ש וכ"כ בהדיא הרב המאירי ז"ל למס' סוטה וז"ל ואין צריך לחפור שם בדקר או בקרדום שלא נאמר מקרקע אלא בקרקע וכל שהי' בקרקע שעה אחד אשר יהי' בקרקע המשכן קרינן בי' ולא נתמעט אלא שלא יביא מתוך קופתו אלא דיהא מניחו ע"ג הקרקע עיי"ש הא קמן כדעת רש"ל בגירסתו דבקרקה אין קפידא מבקרקה ממש אלא ע"ג הקרקע וגם בלא"ה אין תיבת מקרקע משמעו יותר קרקע ממש מושבתה הארץ הנאמר בשמיטה אע"פ שהכניס עפר מחוץ לארץ לארץ קרינן על העפר הזה ושבתה הארץ וד"ל]: לכן קמה ונצבה קושיתנו דלמה לן אשר יהי' לרבות כשהכניס עפר מחוץ למשכן דכשר לעפר סוטה הא פשיטא דכשר דלמה יגרע מעפר חו"ל שבא לארץ דמדמי הירושלמי וכמו שנתוסף מחוץ לגבול ע"י מלך כן כשנתוסף בתוך הגבול אף שלא ע"י מלך וא"כ ה"נ במשכן אם נתוסף מחוץ לגבול המשכן ע"י מלך הוי משכן כן כשהוסיף בתוך המשכן עפר על עפר סוטה פשיטא

דנקרא עפר המשכן וכשר לעפר סוטה: ועל ידי הקושיא הזאת יש מקום להבין הענין
דחלקו התלמודים דבבבלי גרסינן יכול יחפור בקרדומות ת"ל אשר יהי וכו' ובירושלמי
(בפ"ב דסוטה) גרסינן יכול עד שיחפור בדקר ת"ל אשר יהי אם אין שם תן שם א"ר
אבין הכי איתאמרת יכול לא יהא כשר עד שיחפור בדקר ת"ל אשר יהי מ"מ וכו' ע"כ
וצריך טעם למה נשתנה הענין זה בבבלי מירושלמי דבירושלמי גרסינן יכול עד שיחפור
ואילו בבבלי לא גרסינן עד שיחפור אלא יכול יחפור דפשט הלשון רחוק זמ"ז אבל
מתוך קושיתנו יומתק הענין על נכון דיש לתרוצי קושיתנו הכי דהא דצריך קרא דאשר
יהיה לרבות שהכניס עפר מבחוץ לתוך ההיכל לאולרבות דהוא ג"כ כשר לעפר סוטה
כמו אם שחפר בדקר ז"א דהא בלא"ה ידעינן זאת דכשר אלא דאתא לרבות דמחויב
לכתחילה להכניס עפר מבחוץ להיכל דגזה"כ הוא דווקא עפר מבחוץ אבל לא יחפור
לכתחילה בהיכל כי אם דווקא יביא מבחוץ ואי לא כתב רחמנא אשר יהי הא"מ דהרשות
בידו לעשות מה שירצה אם ירצה יכניס מבחוץ ואם ירצה יחפור בקרדומות ע"ז מגלה
לן הקרא דקפיד רחמנא דוקא שיהא מכניס מבחוץ ולא יחפור בקרדומות וכ"ר הרב
המאירי ז"ל במס' סוטה וז"ל ולא עוד אלא שאם בא לחפור בדקר אינו רשאי שנאמר
אשר יהי ואם חפר והוציא עפר כשר עכ"ל וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' סוטה הי"ג
ולא יחפור בקרדום בהיכל ויוציא עפר שנאמר אשר יהי בקרקע המשכן ואם חפר
והוציא עפר כשר עכ"ל אלמא לפנינו דהקרא לא אתא לרבות דאף מותר להכניס עפר
מבחוץ אלא דמחויב להכניס עפר מבחוץ וכן כוונת הברייתא יכול יחפור בדקר כלומר
יכול רשאי לחפור בקרדומות ת"ל אשר יהי דאינו רשאי לחפור בקרדומות אלא דמחויב
להכניס עפר מבחוץ לפי גירסת הבבלי דלא גרסינן עד שיחפור בקרדומות דלשון עד
שיחפור הא"מ דאסור אלא עד שיחפור בקרדומות ע"ז מגלי לן הקרא דגם להכניס
מבחוץ כשר אבל לפי הבבלי לא גרסינן עד שיחפור דהי"א הא"מ דאסור עד שיחפור אלא
יכול יחפור בדקר כלומר דמותר לחפור ת"ל אשר יהי דאסור לחפור ושפיר אזדי הבבלי
והירושלמי לטעמם דהנה בירושלמי גרסינן יכול עד שיחפור דלשון זה משמע דיכול
דאסור עד שיחפור ע"ז רבי לן הקרא דלא בעינן עד שיחפור דווקא אלא דאף להכניס
מבחוץ נמי כשר וא"ר אבין הכי איתאמרת יכול לא יהא כשר עד שיחפור בדקר הא קמן
בפירוש דאי לא אשר יהי הא"מ דלא כשר עד שיחפור [ועיין במפרשים ז"ל החילוק
שבין ר' אבין לת"ק ואף לדבריהם מוכח מן הירושלמי דאי לא כתב רחמנא אשר יהי
הא"מ דאינו כשר עד שיחפור דווקא ואבל פירוש האמיתי בירושלמי הוא דזהו החילוק
בין ת"ק ור' אבין דלת"ק ס"ל דלא הקפיד הכתוב אפילו לכתחילה על קרקע המשכן
ממש וה"ק יכול עד שיחפור בדקר כלומר דהקפיד הכתוב עד שיחפור בדקר ת"ל אשר
יהי אם אין שם תן שם אפילו לכתחילה דאף אלכתחילה ליכא קפידא על חפירת הדקר
דאף לכתחילה מותר להכניס מבחוץ ור' אבין ס"ל דלא בא הכתוב דאשר יהי לרבות
לכתחילה דמותה להכניס מבחוץ אלא דמרבה דביעבד כשר אם הכניס מבחוץ וה"ק
יכול דלא יהא כשר כלומר אפילו דביעבד עד שיחפור בדקר ת"ל אשר יהי כלומר
לרבות דכשר אם הכניס מבחוץ וזה דווקא דיעבד ולעולם הקפיד הכתוב לכתחילה על
חפירת דקר ורק אשר יהי ריבוי הוא ומרבה דגם אם הכניס מבחוץ אינו פסול דיעבד
דגם זה כשר כן נראה לפענ"ד בפשיטות וזה הוא פירוש הנכון]: וע"פ דברינו שפיר

אזלי הבבלי והירושלמי לטעמם בזה דהנה גרסינן במס' גיטין (דף ז' ע"ב) אר"ז עציץ נקוב המונח ע"ג יתדות באנו למחלוקת ר"י ורבנן עיי"ש היטב בסוגיא דס"ל אפילו לר"י דס"ל דבמוסיף על א"י מחוץ לגבול לא הוי א"י מ"מ ס"ל דהכניס בתוך הגבול הוי עפר א"י הגם דלא הוי קדושת ארץ ישראל רק מה שכבש יהושע והוא בתוך התחומים שקדשה התורה מהמדבר והלבנון וגו' שירש אברהם אבל מה שנתוסף על התחומים אינו קדוש בקדושת א"י ואף קידוש ליכא בזה לא ע"י מלך ואו"ת אליבא דר"י ומ"מ בעפר שהכניס לתוך התחום הוי עפר א"י וא"כ לפ"ז ע"כ לשיטת הבבלי לא צריך קרא לרבות דכשר בדיעבד אם הכניס עפר מבחוץ לתוך המשכן דכשר לעפר סוטה דזה פשיטא דהא הוי עפר משכן אלא ע"כ צריכא קרא לרבות דיכניס דווקא מבחוץ ולא יחפור בקרדום כדברינו לעיל דבלא קרא הא"מ דמותר לכתחילה לחפור בקרדומות כדגרסינן יכול יחפור בקרדומות לפיכך רבי רחמנא מאשר יהי' דלא יהא לכתחילה חופר בקרדומות: אבל הירושלמי אזיל לטעמו דתלי הפלוגתא שבין ת"ק ור"י בהוסיף עפר לתוך א"י בפלוגתא שבין ת"ק ור"י בעפר חו"ל שנכנס בספינה לארץ בהא דאין בכלל אלא מה שבפרט וענין הוספה מחוץ לגבול והירושלמי במס' סוטה מסיק המשכן לרבות שילה ונוב וגבעון ובית עולמים ורש"י ז"ל פירש בכמה מקומות לפיכך נקרא ביהמ"ק בית עולמים שאין אחרי' היתר אלמא דק"ר קל"ל עיין מגילה (דף ט' ע"א) ולפ"ז למ"ד דקדושה ראשונה קידשה לע"ל ובכל אלו תנן ואינו קדוש הוספת עזרה כי אם ע"י קידוש בכל אלו אבל כשהוסיפו על העזרה בלא קידוש אינו קדוש אפילו כשניתוסף ע"י מלך א"כ לפ"ז לשיטת הירושלמי (במס' חלה) דתלי הענין בעפר שנכנס לארץ בהוספה מחוץ לגבול דמאן דס"ל בהוספה מחוץ לגבול לא הוי בקדושת א"י כן בהוסיף עפר לתוך התחום רק מאן דס"ל דהוספה מחוץ לגבול הוי א"י כן בהוספה בתוך הגבול וא"כ לפ"ז הוא דווקא בשהכניס עפר חו"ל לארץ דנקרא עפר א"י ע"י ההכנסה משום דהוי כמו הוספה על א"י אבל בעזרה ל"ל הכי דהוי עפר משכן משום דהוי כניתוסף על העזרה ז"א דהא תוספת העזרה בעי קידוש בתודה ושיר וכל הדברים ובלא קידוש אינו קדוש תוספת העזרה ע"כ בלא קרא דאשר יהי' הא"מ דאסור להכניס עפר מבחוץ אלא עד שיחפור בדקר ונמצא דאזלי שפיר הבבלי והירושלמי לטעמם בע"ה: והשתא ע"פ דברינו מתורץ שפיר קושייתן דלמה לן לאפושי פלוגתא בין ת"ק ור"י בהאי אמה טרקסין הלא לר"י שפיר דמי לעשות פרוכת אחת ולהכניס האמה ולפנים כדברינו לעיל ואי משום דממעט בקדושת ההיכל מאי אכפית לן הא כל הקדושה דעד ארעית דתהומא לא נתקדש רק למצותו והמצותו של מקום האמה הזה הוא רק להעמדת הכותל וכבר נעשית מצותו אבל ע"פ דברינו שפיר ניחא דהנה עכ"פ למ"ד דבאחת מכל אלו תנן ועזרא קדושי קדוש וס"ל דאף בלא קידוש רק ע"י מלך לחוד ניתוסף העזרה והתוספת הוי קדוש לדידיה אם הכניס עפר מבחוץ להיכל נקרא עפר משכן א"כ ע"פ היסוד הזה לעולם בעינן אפילו אליבא דהמסקנא עפר משכן דווקא דלעולם קפיד רחמנא על עפר משכן דהא דמותר להכניס מבחוץ ומכשירין העפר הזה לעפר סוטה דעפר הזה הוי נמי עפר משכן דהוא בכלל הוספה והקרא לא אתא לרבות לעפר שהכניס למשכן רק דלכתחילה מחויב לעשות כן וכדברינו א"כ נמצא לפ"ז דאף להמסקנא אינו כשר לעפר סוטה רק עפר משכן ומהא דכשר עפר מבחוץ אין להוכיח דלא בעינן עפר משכן ז"א כדברינו דהא

הוא בכלל הוספה ועפר משכן נקרא וא"כ ל"ל כקושינו דהאי מקום האמה כבר נעשית מצותו דכל קדושתו למצותו הוא רק על הכותל וכיון דעכשיו ליכא להאי תשמיש של הכותל ממילא נעשית מצותו דהא אפילו דנתקדש עד ארעית דתהומא מ"מ אין בו תשמיש אחר ומצוה אחריתי כי אם להכותל וע"כ נעשית מצותו ז"א דהא האי מקום דנתקדש בקדושת היכל עד ארעית דתהומא לעולם לא נעשית מצותו דהא תשמיש אחרת יש בו והוא דהא נתקדש לע"ס דבעינן מקרקע ההיכל כמו דאיתא במתניתין הנ"ל דהא אם חפר בקרדומות והוציא עפר מארעית תהומא הוא כשר לעפר סוטה וע"כ לעולם לא נעשית מצותו ע"כ אין למעט מקדושת ההיכל דהא העפר ההיכל עד ארעית דתהומא נתקדש לעפר סוטה.

דהא דכשר עפר חוץ נמי משום דהוי עפר ההיכל ול"ל דסוף סוף אין בו צורך גבוה עוד משום דע"ג הקרקע אין בו צורך דלא נתקדש רק להכותל וכבר נעשית מצותו ועד ארעית תהומא נמי אין בו צורך לעפר סוטה דהא יכול להכניס עפר מבחוץ דהתיר הכתוב ז"א דא"כ בכ"מ נימא הכי דאפילו עד שלא נעשית מצותו נמי לא יהיה מועלין בו משום הך סברא דאין בו צורך גבוה כמו בבגדי כהונה נימא דאפילו עד שלא נעשית מצותו נמי לא יהא בו מעילה מטעם דאין בו צורך גבוה דהא יכול ליטול בגדים אחרים ולקדשם וכן בכל הקדשים נימא הכי דאין בו צורך גבוה מטעם דיכול לקדש אחרים ואלא ע"כ מכיון דבו איכא ג"כ צורך נקרא לא נעשית מצותו ולא נקרא נעשית מצותו רק לאחר שאינו ראוי לאותו קדושה או דכבר נעשית אותו דבר כמו בריח לאחר שעלתה תמרתו אבל מקודם שעלתה תמרתו לא אמרינן דאין בו צורך דהא יכול ליטול קטורת אחרים ולקדשם ז"א אלא באם היה אפשר לתקן הדבר הזה בלא ההקדש אפילו בדבר חול היה יכול לתקן זאת דלא בעינן קדושה ע"ז שפיר היה אמרינן דאין בו צורך קדושה.

אבל אם אי אפשר בלתי קדושה לעשות הדבר הזה לא נעשית מצותו קרינא בי' ולא אמרינן הא איפשר לקדש אחר במקומו וה"נ דכוותיה באם היה ס"ל דלא בעינן הקדושה דעפר המשכן דגם עפר חולין נמי כשרים הוי אמינא שפיר דאין שום צורך בקדושתו עד ארעית דתהומא דהא ע"ג הקרקע בוודאי כבר נעשית מצותו בהאי מקום אמה כדברינו לעיל וקדושתו עד ארעית דתהומא אין בו צורך ואי לעפר סוטה ז"א דעפר סוטה לא בעינן עפר קדוש קדושת משכן דהא אפילו של חולין נמי מותר אבל השתא דלדברינו דעפר חולין דכשרים ועפר סוטה הוא משום דנעשים קדושים בקדושת המשכן א"כ בוודאי לא נעשית מצותו בעפר הזה עד ארעית דתהומא דהא קדושים לעפר סוטה מאי תאמר הלא מאי צורך איכא בקדושתו הלא יכול לקדש עפר מחוץ ע"ז.

ז"א דהא בכל דוכתא לא אמרינן כן דאין צורך בקדושו דהא יכול לקדש מחולין ע"ז וה"נ דכוותיה ודו"ק: שם ר"י בר"ח אמר דר"א בן יהודא איש ברתותא הוא דתנינן תמן ר"א בן יהודא איש ברתותא אומר משום ר' יהושע לא פסול אלא מקום מגעו בלבד רשב"ל אמר מה פליגין שהוכשרה ואח"כ נילושה שמי פירות מחברין להכשיר אבל אם נילושה ואח"כ הוכשרה אין מי פירות מחברין להכשיר ר"ח בשם ר"י ד"ה היא אף ע"ג דר"ע אמר תמן אין מי פירות מחוורין לטומאה מודי הוא הכא שמי פירות מחוורין לחלה עכ"ל הירושלמי ונחלקו הפוסקים ז"ל הלכה כמאן דהטור יוד בס' שכ"ט כתב בשם

הרמב"ם ז"ל דחייב וכתב ב"י ז"ל דכיון דהרמב"ם והרשב"א ז"ל מסכימים לדעת אחד הכי נקטינן וכן פסק בשו"ע אבל הרא"ש ז"ל בה"ח כ' וז"ל ונראה אע"ג דרבי סתם לן הכא דעיסה שנלושה במי פירות חייבת בחלה כיון דאמוראי סברי דמי פירות אין מחברין לחלה ומוקמי הך סתמא כראב"י איש ברתותא ופליג עליי ר"ע וקי"ל הלכה כר"ע מחברו א"כ אין הלכה כסתם משנה זו אע"ג דר' יוחנן פליג וסבר דר"ע מודה בחלה דמי פירות מחברין וכו' וריב"ל ור"י וברייתא מסייעתן וכו' עיי"ש וכן רבינו עובדי' ז"ל מסתפק בזה ומובא בש"ך ז"ל ס' שכ"ט: ולכאורה נראה לה"ר לדעת הרא"ש ז"ל דגרסינן (במס' דמאי) חלה ב"ש מחייבין [כלומר בדמאי] וכו' אילו הלוקח זרע וכו' שמן לנר שמא אינו פטור מדמאי אלא במגבל עיסתו במי פירות וכו' ר"י בר"ח דר"א בר יהודא איש ברתותא הוא הא כרבנן לא אלא דלא כר"י דר' יוחנן אמר כאן בעושה בטהרה וכאן בעושה בטומאה אלא כר"א דר"א אמר כאן וכאן בעושה בטהרה וכו' עי' בשנו"א ז"ל דדבריו הקדושים קילורין לעינים דמפרש דמקשה על ר"י דא"כ יקשה אמאי חייב בחלה הא הוי חלה טמאה דאינו עומד אלא לשריפה והוי כמו שמן לנר.

ועיי"ש דדבריו ברורים כשמש בצהרים עיי"ש ולכאורה קשה דמאי פריך לר"י הא ר"י לטעמי' שפיר קאמר דהא פליג על ר"י בר"ח דמוקי כראב"י איש ברתותא ולא כרבנן דהא הכא קאמר ר"י בהדיא אע"ג דר"ע אמר תמן אין מי פירות מחוורין לענין טומאה מודה הוא הכא שמי פירות מחברין לחלה א"כ לדעתיה שפיר מוקמינן בנילושה במי פירות אלמא דהגמ' לא רצה לאוקמיה כר"י באוקמתיה בעושה בטהרה וכאן בטומאה משום דס"ל להלכה כר"י בר"ח דראב"י איש ברתותא הוא ולא כרבנן אבל משום זה לא אריא דהגמ' דפריך מר"י בר"ח לאו משום דס"ל לתלמודא כן להלכה אלא דיקשה על ר"י בר"ח והא דקאמר ודלא כר"י אע"פ דר"י בהדיא לא ס"ל כר"י בר"ח הוא דע"כ דר"י לא מוקי בנילושה במי פירות דהוי חלה טהורה ועומד לאכילה ז"א דהא ר"י משני כאן בעושה בטהרה וכאן בעושה בטומאה אלמא דס"ל דלא משכחת הך דינא דהלוקח יפריש דמאי רק בעושה בטומאה וא"כ ע"כ לא מיירי בחלה טהורה בנילושה במי פירות דא"כ אמאי חייב כלל בדמאי אבל יש להוכיח ולה"ר לדעת הרא"ש ז"ל דהירושלמי ס"ל להלכה כר"י בר"ח דראב"י איש ברתותא הוא הא כרבנן לא ודלא כר"י דס"ל דלא דמי חיבור דטבו"י לחיבור דחלה דאע"ג דרבנן דהלכה כוותי' דמי פירות אינן מחברין בטבו"י מחברין בחלה.

דגרסינן במס' (חלה רפ"ד) סתמא דתלמודא יש דברים שהן חיבור בחלה ואינן חיבור בטבו"י חיבור בטבו"י ואין חיבור בחלה בחלה דתנינן ובזמן שהן של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו פטור ואינן חיבור בטבו"י דתנינן תמן המכניס חלות על מנת להפריש ונשכו ב"ש אומרים חיבור בטבו"י וב"ה אומרים אינן חיבור בטבו"י אלמא דלב"ה אינן חיבור בטבו"י וחיבור בחלה חיבור בטבו"י וכו' דתנינן תמן בשר הקדש שקרם עליו הקיפה וכו' וכו' ולכאורה קשה אמאי לא תלו נמי מי פירות דאינן חיבור בטבו"י וחיבור לחלה אליבא דר"י ומשמע מכאן לכאורה דסתמא דתלמודא אזיל בשיטת ריב"ח דס"ל דלרבנן דאינו חיבור בטבו"י אינו חיבור בחלה אבל ל"ל דע"כ הגמ' אזיל בשיטת ר"י הכא דס"ל לסתמא דתלמודא הכא דנשיכה הוי חיבור בחלה ואינו חיבור בטבו"י יום ע"כ כר"י הוא דאתיא ומחלקינן באמת בין טבו"י לחלה דגרסינן בירושלמי

בפ"ג דחלה) א"ר אימי אתפלגין ר"י ורשב"ל ר"י אמר הנשוך תורה ורשב"ל אמר אין הנשוך תורה וכו' נפרש מליהון דרבנן ממליהון דתנינן תמן המכניס חלות ע"מ להפריש ונשכו ב"ש אומרים חיבור בטבו"י וב"ה אומרים אינו חיבור בטבו"י ארשב"ל ממה דתנינן אינו חיבור הדא אמרת שאין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור א"ל ר"י שניא היא בטבו"י דכתיב טהור וטמא טהור לחולין מבעוד יום ולתרומה עד.

משתחשך הוי ר"י דו אמר דבר שאינו חיבור בטבו"י תורה היא דו אמר שהנשוך תורה ורשב"ל דו אמר אינו תורה דו אמר אין הנשוך תורה עכ"ל הירושל' ולפי' הפ"מ ז"ל קשה לי בדעתיה דרשב"ל דמה"ת נימא לקולא דאינו נקר' טמא ע"י נשיכה לענין טהור האוכל ולענין טמא האוכל חשבינן לי' טומאה שיהא פטור משום טמא שאכל טהור.

וכן הקשה הגמ' במס' שבת (דף מ"ח ע"ב) גבי מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני ממנ"פ אי חיבור הוא אף הזאה נמי ואי אינו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא וכו' ע"ש ובס' נו"י ובמפרש אחד מגי' הירושלמי כל אחד בהג"ה אחריתא וזה דבר דחוק להגיה: ע"כ נראה לפענ"ד דה"פ בפשיטות ארשב"ל ממה דתלינן אינו חיבור הדא אמרת שאין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור כלומר דרשב"ל ס"ל דאי הוי נשוך חיבור מן התורה א"כ למה אינו חיבור בטבו"י כמו בחלה דהא ע"כ ב"ה נמי ס"ל דנשוך גבי חלה הוי חיבור וא"כ למה ס"ל דבטבו"י אינו חיבור וע"כ דהא דנשוך הוי חיבור בחלה הוא רק מדרבנן וע"כ לא קשה למה בטבו"י נמי לא גזרו רבנן לעשות הכל עיסה אחד כמו לענין חלה ז"א כיון דמדרבנן הוא אינו מדמין תקנת חכמים זל"ז כמו שמבואר בכמה דוכתי בתוס' ז"ל לאין מספר ובחלה גזרו לעשות הכל בחיבור עיסה אחד ע"י נשוך אבל בטומאה לא וכמו דאיתא במס' ביצה דף ז' ע"א) עד כאן לא אמרי רבנן אלא לענין איסור אבל לענין טומאה לא וכו"ת לענין טומאה נמי נגזור אפוישי טומאה הוא ואפוישי טומאה מדרבנן לא מפשינן וא"כ ה"נ דכוותיה אבל אי נימא דלענין חלה הוי נשוך חיבור גמור ועיסה אחד יחשב מדאורייתא א"כ קשה מאי טעמא ס"ל לב"ה דאין נשוך חיבור לענין טומאה וע"כ קאמר רשב"ל ממה דתנינן אינו חיבור הדא אמרת שאין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור כלומר ממה דתנינן דאין הנשוך חיבור לטומאה והוי עיסת הנשוך להעיסה שנגע בה הטבו"י טהורה גמורה ואין חייבין עליו משום טהור אוכל טמא א"כ ע"כ שאין הנשוך תורה בחלה דעלמא ואין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור משום דלאו מדאורייתא הוא חלה בנשוך ע"כ אין חייבים בנשוך משום טמא אוכל חלה טהור דכיון דמדאורייתא לאו חלה הוא לא חשיב תרומה דיהא חייב בו משום טמא אוכל טהור דכיון דהוי חלה רק מדרבנן ונקט דבר והפוכו [וע"כ לא קאמר הדא אמרת שאין לוקין על חלתן ד"ת כמו דאמר רשב"ל בריש פ"ק דחלה גבי בלול ע"ש] כלומר כיון דקאמרינן דאינו חיבור בטומאה ואין חייב עליו משום טהור אוכל חלה טמא ע"כ בוודאי דאין הנשוך חיבור ולפיכך ע"כ שאין חייבין עליו בחלת נשוך משום טמא אוכל טהור דאי ס"ד דבעלמא חייבין בחלת נשוך משום טמא אוכל טהור א"כ הכא הו"ל לחייב משום טהור אוכל טמא הא ע"י נשוך הוי טמא א"ו מדהכא הוי טהור גמור ואין חייבין עליו משום טהור אוכל עמא ע"כ דבחלת נשוך אין חייבין משום טמא אוכל טהור והוי דבר והיפוכו כלומר מדהכא הוי טהור ע"כ דחלת נשוך אין חייבין עליו משום טמא אוכל

ועי' היטב במס' ר"ה (דף י"ג) וזבחים (דף פ') ודו"ק: סליק פירקא תנינאפרק שלישי ר"י בשם רשב"ל דר"ע היא דתנינן תמן הנוטל חלה מן הקב ר"ע אומר חלה וחכמים או' אינו חלה כלום אמר ר"ע אלא לשעבר שמא בתחלה והכא בתחלה אנן קיימין ר"י ר"ח בשם רשב"ל ירדו להם בשיטת ר"ע אמר ר' יוחנן ד"ה היא כיון שהיא נותנת את המים זו היא ראשית עריסותיכם ואמרת בזה לפרש לפענ"ד ענין חמור מאד מאד בירושלמי סתום וחתום ופי' המפרשים ז"ל דחוק ורחוק מן הדרך האמת לפי ענ"ד ובהך ענינא נראה לפענ"ד לבאר על נכון בע"ה באותו סוגיא בע"ב מה למדו את הכהנת הרי זה חלה על העיסה הזאת ועל השאור המתערב בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרץ שניתן תחתיה לכשתעלה כולה גוש אחד תוקדש זה שבידי לשם חלה חוץ מן הטמא שבה אר"י נראין הדברים בערבי שבתות שזו מביאה וזו מביאה כמפריש מן החיוב על החיוב אבל בחול תקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף שמא מן הפטור על החיוב אר"י לא מסתברא דלא בחול אבל בע"ש צריכה לאמר היא והטמא שבה למה עד שלא תעשה גו אחד היא נוטלת לשם חלה ומשתעשה גוש אחד היא קדושה לשם חלה אם אומר את חוץ מן הטמא שבה נמצא טבל טמא מעורב בחלה מתוך שאתה אומר היא והטמא שבה חולין טמאין הן לא מוטב להפריש מן הפטור על החיוב ולא יהא טבל טמא מעורב בחלה אר"ש בר אבדומא ולא למפרע היא קדושה מכיון שהיא קדושה למפרע כמפרשת מן החיוב על החיוב למה לי ובלבד שלא יהא שם ה' רבעים קמח א"ר מתניתא קודם עד שלא למדו את הכהנת עכ"ל: והנה הסוגיא הזו חמורה מאד באין להבין מאומה הענין הפלוגתא של ר' יוסי ור"י והענין של ערב שבת וחול וכל הענין של חוץ מן הטמא שבה.

והסוגיא הזו אינו אומר אלא פרשני ועמלו המפרשים ז"ל להעמידה על בוריה והפ"מ ז"ל פירש בע"ש שזו מביאה וזו מביאה כלומר זו מביאה להעיסה לאפות וזו מביאה להעיסה לאפות ועי"ש מה שפירש ודחוק מאד ומפרש החילוק שבין ע"ש לחול בענין שיהא טבל טמא מעורב בחלה הוא משום דבע"ש אין פנאי להפריש גם על הטמא אח"כ אבל בחול יש פנאי להפריש הוא דחוק מאד ואין הענין והמילות סובלין את פירושו ובהא דר"ש בר אבדומא דלמפרע היא קדושה מפרש דלמפרע היא קדושה אח"כ והעיקר הכונה של ר"ש בר אבדומא דאח"כ היא קדושה ומה שאמר דלמפרע היא קדושה כוונתו על אח"כ וזה אין לו הבנה דא"כ העיקר חסר מן הספר והול"ל ולא לאח"כ היא קדושה ועוד לפי פירושו דכל עיקר דחיישינן בחול על החשש דפטור על החיוב הוא דחיישינן שיאמר הר"ז חלה מתחילה על העיסה ופטור תחילה את העיסה ואח"כ יאמר ע"ז וע"ז מתוך שבחול אינו טרוד ויש לו פנאי חיישינן להך חששא א"כ מאי טעמא דר"ש בר אבדומא: וגם פירש הא דתקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף דקאי בעלמא על מתניתין דפרק דלעיל) ר"א אומר ניטלת מן הטהור על הטמא והגם דר אומר שם דנותן פחות מכביצה באמצע כדי ליטול מן המוקף מ"מ לאו מוקף ממש הוא דהא א"א ליגע עיסה הטמאה בטהורה עי"ש ואין להאריך בזה כי פירושו ז"ל דחוק מאד והענין חמור ומצוה לפרשו ואני אומר על עצמי שלא אוכל להגיד שכוונתי ממש לאמיתה רק ת"ל שפתחתי פתחא בכווחא לחכמים והחכמים הבאים אחרי אולי יגיעו ע"י הפתח

הזה למחוז האמת אפתח את פתחי בג' מקומות מירושלמי ונבוא אח"כ לענין זה בע"ה דאיתא בירושלמי (במס' פסחים פ"ג) הלש עיסה ביו"ט וכו' לא אמר אלא וכו'.

אר"ש אחוי דר' ברכי' הכא בעיסה טמאה עסקינן שאינו מפריש חלתה אלא בסוף אר"ש אחוי דר"ב בדין הי' בעיסה טהורה שלא יפריש חלתה אלא בסוף תקנה תקנו בה שיפריש תחלה כדי שלא תטמא את העיסה עכ"ל כמדומה לי שכן לשון הירושלמי ממש: וגרסינן בירושלמי (במס' גיטין פ"ז) אף בהבקר כן שדה מובקרת מעכשיו ולאחר ל' יום ע"ד דרבי מובקרת וע"ד דרבנן אינה מובקרת אף בהקדש כן כ"ע מודיי דאמירתו לגבוה כמסירה להדיוט ע"כ: וכבר הארכתי בענין הזה ואכמ"ל: וגרסינן בירושלמי (במס' תרומות פ"א) אין תורמין זיתים על שמן וענבים על היין ואם תרם בש"א תרומת עצמן בהם וב"ה אומרים אין תרומתן תרומה חבריא בשם ר"י ואפילו על אתר וגירסת הגר"א ז"ל ואפילו על אחרניתא ר"ח ר"א בשם ר"י דברי ב"ש נעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' ועל שלמטן ר"ח סבר מימר במינו א"ל ר"ז לא תקבל עליך כן מכיון שאמר הר"ז נפטר מה שבידו והשאר חולין וחולין פוטרין את הטבל אר"ח ברי' דר' הלל כאחת מכיון שאמר הר"ז נפטר מה שבידו ונפטר מה שלמטן ע"כ פי' דאיך איפשר לאמר דנעשה כאומר הר"ז תרומה עלי' פי' על הזיתים לפי שיעור הזיתים וא"כ השאר של הזיתים שמונחים בידו נעשה חולין וא"כ איך יכול לומר אח"כ ועל שלמטן דהיינו שאר הזיתים שבידו יהיה תרומה על השמן ג"כ דהאחולין אינן פוטרין את הטבל וע"ז משני ר"ח בדר"ה כאחת פי' שהתרומה חל בב"א וכן פי' בס' נו"י וזה פשוט: נמצא מתוך כל הנ"ל כאומר על מה שבידו שיהא תרומה על שני דברים ומה שבידו הוא דבר ממין אחד מן הדברים אם תאמר דנפטר תחילה המין ממה שבידו נמצא דגם השאר מה שבידו נפטר ותו לא מצי למימר הר"ז תרומה על המין השני כיון שכבר נפטר תחילה המין שבידו א"כ כבר נפטר השאר שבידו ג"כ ואיך יכול אח"כ בשאר שבידו לפטור המין השני הא חולין אין פוטרין הטבל אם לא בבת אחת הן נעשים תרומה ומתוקן הכל בב"א: ובסוגיא דידן הא דלמדו רבנן את הכהנת לאמר הר"ז חלה על העיסה הזאת וכו' וכשתעלה גוש אחד תוקדש מה שבידי לשם חלה.

וכל עיקר דינא דמתניתין דמכיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה לאו דכן עיקר דינא ז"א אלא דעיקר דינא לאחר הלישה ממש. ורק תקנתא דרבנן היא בעיסה טהורה שתטול חלתה בשעה שהיא נותנת המים וע"ז ס"ל לר' יוסי ולר' יונה דמתניתין ר"ע הוא דבעינן עכ"פ שיתן מים כדי קב ור"י ס"ל דזו היא ראשית עריסותיכם הוא אסמכתא בעלמא הא דקאמר ר"י ראשית עריסותיכם כן לפי' הרא"ש ז"ל וכל הראשונים נוחי נפש וסמכו עצמן על הירושלמי (דמס' פסחים) הנזכר וע"כ דעיקר דינא שיטול החלה אח"כ ורק תקנתא דרבנן הוא שמשעה שנותנת המים מגבהת חלתה כדי שלא תטמא את העיסה ולפיכך למדו רבנן את הכהנת שעושיין עיסתן בטהרה כדפירש הר"ש ז"ל שיאמרו בשעה שנותנים המים שתהא חלה על העיסה הזאת ועל השאור ועל הקמח וכשתעלה כולה גוש אחד תוקדש מה שבידי לשם חלה כדי שתועיל אפילו כשיהיה קמח שלא נגעו במים חמשה רבעים כדאיתא בסוגיא והא דלא תיקנו להם רבנן שיטלו את החלה בשעה שנותנת המים משום התקנה שלא יטמא את העיסה כנ"ל ובשעת נטילה לא תאמר כלום רק תמתין עד אחר שתעלה כולה גוש אחד ואז תקרא שם חלה ואז יהי'

טוב יותר ע"פ עיקר הדין אבל ז"א דאז כשתטמא העיסה לא תוכל להקפות ולא תהי' מן המוקף ע"כ תיקנו רבנן דתהא אומרת בתחילה בשעה שהעיסה מחוברת לקמח שתהא חלה לאחר שתעלה גוש אחד ועי"ז נקרא מן המוקף כמו דאיתא במס' נדה (דף ז' ע"א) בהא דגרסינן שם האשה שהיא טבו"י לשה את העיסה וקוצה הימנה חלתה ומניחתה בכפישה או באנחותא ומקפת וקורא לה שם וכו' ומקשין בתוס' ז"ל ד"ה ומקפת דהכא משמע דאפילו לענין קריאת שם צריך הקפה.

וקשה דאמר בסוטה פ' כשם (דף ל' ע"ב) ר"א אומר חלה ניטלת מן המוקף כיצד ב' עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל מן עיסה שלא הורמה חלתה וכו' וי"ל דהתם מיירי כשיש הרבה מעיסה טהורה וכו' וכו' עיי"ש בתוס' ז"ל דדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל דלעולם בשעת קריאת שם ממש צריך להיות מן המוקף ולא מהני מה שהי' במחובר בשעה שקוצה הימנה חלתה אלא דבעינן מן המוקף בשעת קריאת שם.

והר"ש מקוצי ז"ל בפ"י המשניות (בפ"ד דמס' טבו"י) במ"ב מקשה נ"כ קושית התוס' ז"ל הנ"ל ומשני תירוץ אחר וז"ל וי"ל דלעולם צריך מוקף בשעת קריאת שם והתם כגון דאמר בשעת חיבורא לאחר שיהא מופרש ומובדל יהי' חלה דכה"ג מוקף הוא כיון דאמר בשעת חיבורו אע"פ שלא חל עליו שם חלה עד שהפריש עכ"ל וע"כ ה"נ דלמדו רבנן את הכהנת שתגביה החלה משעה שנותנת המים משום התקנה שלא תטמא העיסה ואם תמתין עד שתענה גוש אחד אולי תטמא העיסה ולא יהי' מוקף בשעת קריאת שם.

ע"כ למדו רבנן לכהנת שתקרא שם בשעת חיבורו על אח"כ וזה הוי מן המוקף כמו שכ' הר"ש ז"ל הגם דלא הוי מן המוקף ממש דמוקף ממש הוא בשעה שחל עליו שם חלה מ"מ גם זה חשיב כמו מן המוקף: והנה בדינא דמתניתין דתיקנו רבנן דמשעה שנותנת המים תגביה חלתה כדי שלא תטמא את החלה הסכימו כל הפוסקי' ז"ל דעיקר הגירסא במתניתין ובלבד שלא יהא שם ה' רבעים קמח ומ"מ הסכימו כל הפוסקי' ז"ל דאע"פ דלא גרסינן במתניתין ובלבד שיהא שם ה' רבעים קמח.

מ"מ לענין דינא נקטינן דבעינן דיהא ה' רבעים קמח מעורבין במים וכ"כ הב"י והש"ך ז"ל ביו"ד סי' שכ"ז ולר"י ולר"י דמוקמי מתניתין כר"ע לא בעינן דהמים יגעו בה' רבעים כי אם בקב אחד וגרסינן לקמן (בפ"ד דמכילתן) דר"ע מדמי לאומר פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו ונתלשו עיי"ש דלר"ע דחלה מקב הוי חלה היינו דווקא לכשיתלשו אח"כ לכשיעור חלה (עיי"ש בפ"ד ה"א).

והנה זה פשוט דבעיסה מועטת נותנים מעט מים ובעיסה מרובה נותנים הרבה מים. והנה בעיסה מרובה כמו של עשרים קבים שנותנים מים הרבה שבוודאי נוגעים ה' רבעים קמח בשעה שמגביה חלתה מן העיסה ואומרת הר"ז חלה על העיסה הזאת וכו' ועל הקמח הנשאר ומסיים לכשתעלה גוש אחד תוקדש זה שבידי לשם חלה הרי זה דומה למעכשיו ולאחר ל' דהא מעיקרא אומרת הר"ז חלה על העיסה ומסיימת לכשתעלה גוש אחד תוקדש לשם חלה וע"כ על הקמח בוודאי לא חל שם חלה עכשיו כי אם לאחר שתעלה בגוש כדאיתא לעיל (במסכת חלה פ"א) עיסה שנדמע עבר והפריש ממנה חלה אינה חלה עד שלא נדמע עיי"ש.

אבל על העיסה דיש בה ה' רבעים ע"כ כמו שכתבתי בשם הב"י והש"ך ז"ל א"כ תומ"י שאומר הר"ז חלה על העיסה הזאת אע"פ שמסיים וכשתעלה גוש אחד מ"מ היא קדושה על שיעור העיסה תומ"י כשאמר הר"ז חלה על העיסה וא"כ השאר העיסה שבידו נמי נפטרה תומ"י והוי חולין והאיך תפטור אח"כ להקמח דהא חולין אינן פוטרין להטבל ומהירושלמי (דמס' תרומות פ"א) מוכח בהדיא דכה"ג אי איפשר למיפטר במה שבידו על ב' דברים כי אם שבב"א הקדושים עיי"ש והכא אי איפשר בב"א משום דהעיסה תומ"י נפטרה וממילא נפטרה מה שבידו והקמח אינה נפטרת אלא לאחר שתעלה בגוש ובשלמא התם (במס' תרומות) שפיר אמרינן דהשמן נפטר בב"א בשעה שנפטרו הזיתים אבל הכא אי איפשר לאמר כן דהא ע"כ הקמח לא נפטר רק לאחר שתעלה בגוש והעיסה תומ"י נפטרה בשעה שאמר הר"ז חלה על העיסה.

ואע"פ שמסיים לכשתעלה גוש אחד מ"מ נפטרה תומ"י בשעה שאמר הר"ז חלה על העיסה כיון דבהעיסה ג"כ יש חיוב חלה דהא ע"כ בעינן שהמים יגעו לה' רבעים כדכתבתי בשם הפוסקים ז"ל ובשלמא בעיסה מועטת דאינה נותנת מים הרבה כי אם שיגע לקב אחד בשעת נתינת המים ואליבא דר' יוסי ור' יונה דמוקמי כר"ע וע"כ אפילו על העיסה גופה אינה חל שם חלה כי אם כשתעלה בגוש כמו שכתבתי לעיל (בפ"ד דמס' חלה) ע"כ שפיר בב"א קדוש החלה על העיסה ועל הקמח אבל בעיסה מרובה דנותנים מים הרבה ויגע המים בשעת נתינה לה' רבעים א"כ יקשה האיך משכחת לה להאי דינא הא הוי מן הפטור על החיוב דהא אינן נפטרינן בב"א דע"כ דעיסה דיש בה ה' רבעים נפטרה תומ"י כשאומר הר"ז חלה על העיסה ואע"פ שמסיים לכשתעלה בגוש אחד מ"מ אינו מועיל כמו שהוכחתי מירושלמי (פ"ז דגיטין) בהקדש דלא מהני חזרה אף בתוך כדי דיבור ויש לי בזה אריכות דברים בענין חלה אם דמי להקדש בזה הפרט ואכן מפני שנא מספיק הזמן ע"כ לא הצגתי בפה כי הכא בלאו הכי עולה דברינו כהוגן דהא זה פשוט דלאחר תוך כדי דיבור אע"פ שהוא עסוק עדיין באותו ענין אינו יכול לחזור בו כמו דאיתא בכמה מקומות והכא כשהתחיל לאמר הר"ז חלה על העיסה הזאת ועל השאור המתערב בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרץ שניתן תחתיה לכשתעלה כולה גוש אחד תוקדש זה שבידי לשם חלה.

וע"כ כשאומר לכשתעלה גוש אחד הוא לאחר כדי דיבור משעה שאמר הרי זה חלה על העיסה הזאת והאיך מהני אחר כדי דיבור מה שמסיים לכשתעלה גוש אחד אז תוקדש הא זה הוי לאחר כדי דיבור והאיך מהני אחר כדי דיבור לבטל שם חלה אחרי שכבר הוקדש תומ"י קודם כדי דיבור וא"כ לפ"ז ע"כ אינן נפטרים בב"א העיסה והקמח דהא כיון דע"כ מיירי שיש בהעיסה לבד ה' רבעים קמח וכיון שאמר הר"ז חלה על העיסה לא מהני לאחר כדי דיבור דבריו שיהא חלה לאחר שתעלה גוש אחד וא"כ העיסה נפטרה תומ"י והקמח לאחר שתעלה בגוש ומכיון שאינן בב"א א"כ יקשה קושית הירושלמי (דמס' תרומות פ"א) מכיון שאמר הר"ז נפטרה מה שבידו והשאר חולין הן כלומר השאר שבידו חולין הן וחולין אינן פוטרין הטבל אבל בעיסה קטנה שאינו נותן מים הרבה כדי שיגעו המים לה' רבעים אלא לקב אחד אליבא דר' יוסי ולר' יונה דמוקי כר"ע שפיר דמי דהא באופן זה בב"א נפטרים העיסה והקמח דהא העיסה ג"כ אינה נפטרת עד שתעלה בגוש דלר"ע אינו קדוש החלה מקב רק לאחר שישלים לשיעור כמו שמבואר

בירושלמי (פ"ד דחלה) שהבאתי לעיל: וזה דקאמר ר' יוסי לשיטתו נראין הדברים בע"ש דעיסתו של הכהנת בע"ש מועטת היא מפני שזו מביאה וזו מביאה כלומר דהרבה חלות יש לה בלא עיסתה דכל הנשים מביאין לה חלה דבע"ש כל העולם אופין חלות לשבת וכולם מביאין לה חלה שהופרשו עיסתן ויש לה הרבה וע"כ עיסתה מועטת והא דקאמר שזו מביאה וזו מביאה כלומר האשה הזאת מביאה לה חלה והאשה הזו מביאה לה חלה וע"כ בע"ש עיסתה של הכהנת מועטת היא וע"ז למדו רבנן להכהנת בשעה שמפרשת חלה מעיסת עצמה שתאמר בלשון הזה משום דלמדו להן רבנן רק ע"ש שאז עיסתה מועטת מפני שזו מביאה וזו מביאה וע"כ בעיסה מועטת אינה נותנת מים הרבה עד שיגעו בה' רבעים וא"כ שפיר הוי מן החיוב על החיוב דהא בב"א הן נפטרין דהא החלה מן שיעור העיסה אינו קדוש לשם חלה עד שתעשה גוש אחד לשיטת ר' יוסי דמוקי כר' עקיבא כפי שמבואר בירושלמי (פרק ד' דחלה) שכתבתי לעיל ועל כרחק הוי החלה קדושה בבת אחת וע"כ הוי שפיר מן החיוב על החיוב כמו בירושלמי (במס' תרומות פ"א הנ"ל) אבל בחול דאין מביאין לה חלות הרבה ועיסה מרובה האיך תקנו לה רבנן דבר זה דהא תקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף שמא מן הפטור על החיוב כוונתו דהא עיקר דינא בחלה מדאורייתא שתהא ניטלת לאחר הלישה בסוף ולא תקנתא דרבנן הוא שתטול בתחלה משעה שנותנת המים כדי שלא תהא חלה טמאה דאולי תטמא העיסה וכמו שכ' בשם הרא"ש ז"ל וא"כ בתקנה הזו שתקנו רבנן שתטול בתחלה בשעה שהעיסה טהורה ואם לאח"כ יטמא העיסה יהא מן הטהור על הטמא וגם שלא מן המוקף דבשעה שתחול החלה אין זה מן המוקף וכבר כתבתי לעיל דמוקף ממש הוא דבשעה שתחול החלה הוא מחובר אבל הכא בשעה שתחול החלה אין זה מן המוקף ואע"פ דבשעת קריאת שם הוא נמי מן המוקף אבל אינו מן המוקף ממש אלא דחשיב נמי מן המוקף אבל מ"מ אינו מן המוקף ממש וראיה לזה דמוקף ממש הוא דמחובר בשעה שחלה הקדושה ולא בשעת קריאת שם לחוד מהך מתניתין דטבו"י דמובא במס' נדה (ד' ז' ע"א) שהבאתי לעיל אשה שהיא טבו"י לשה את העיסה וקוצה ממנה חלתה מפרישתה ומניחתה בכפישה או באנחותא ומקפת וקורא לה שם מפני שהוא שלישי וכו' והא דצריך לכפישה או לאנחותא פרש"י ז"ל משום הכירא וקשה למה לן לאטרופי כולי האי תקרא לה שם חלה בשעה שהיא קוצה עכשיו חלתה ממנה שתהי' חלה אחר שיניחנה בכפישה ויסולק ידיה מן הכלי ולמה אצרכוה רבנן שתהא קוצה חלתה ואח"כ כשתניחה בכלי תקפה ותקרא לה שם כדי שתהא הקריאת שם במוקף.

הא בשעה שקוצה ממנה חלתה אפשר לה לקרוא שם חלה על אחר כך שתניחנה בכפישה דבהכי חשיב מן המוקףועלה בדעתי לחלק דלא דמי מתניתין דטבו"י המובא במס' נדה (דף ז') להך דפ' כשם דמס' סוטה (דף ל') דהתם שפיר אמרינן דקורא שם חלה לאחר שיהיה מופרש ומובדל ובהכי חשיב מן המוקף.

דאי איפשר לה למיעבד באופן אחר דהיינו דתקרא שם בשעה שתחול השם דהא יהיה שלא מן המוקף דהא בשעה שתחול השם אי איפשר להקפות דהא תטמא. ע"כ בע"כ תקרא שם בשעת מחובר שתחול השם אחר שיהיה מופרש ומובדל.

וחשיב מוקף מה שקריאת השם הוא במחובר אע"פ שלא חלה עדיין השם והגם דעיקר מוקף הוא בוודאי בשעה שחל השם [דבלא"ה הסברא נותנת כן כיון דבעינן השם חלה בשעת הקפה ע"כ דעיקר מצותו שתחול אז השם חלה] אבל מכיון דאי אפשר בשעה שתחול השם להקפות אז ע"כ סמכינן על קריאת השם לבד דבזה נמי חשוב מוקף אבל במתניתין דטבו"י דשפיר מצי לקיים בשעת הקפה ממש להטיל עליו השם חלה שיהי' אז חלה עליה הקדושה בוודאי שפיר טפי עדיף שיהא מקפה בכפישה ויקרא עליו אז שם חלה שיחול הקדושה בשעת הקפה ממש ול"ד לפ' כשם במס' סוטה (ד' ל' הנ"ל) דהתם אי אפשר למיעבד טפי אבל הכא מכיון דאיפשר לי' למיעבד הקפה גמורה שפיר עביד ורק כ"ז דווקא באם דס"ל דבעינן קריאת שם חלה נמי בעינן מן המוקף והגם דעיקר מצות מן המוקף ילפינן מן הקרא דוהרמותם ממנו והתם לא כתיב רק הרמה דהוא רק הפרשה לחוד מ"מ ס"ל דגם הקריאת שם חלה נמי צריך להיות מן המוקף אז מחלקינן כה"ג כיון דבאמת קפדינן על השם חלה נמי דיהא מן המוקף ע"כ ס"ל הגם דע"י שקורא עליו רק השם ועדיין לא חלה השם עליו מ"מ נמי מן המוקף יחשב אבל המוקף גמור דיהא השם חל עניו מן המוקף אבל אי ס"ל דלא בעינן מן המוקף כלל על השם דבקרא לא כתיב רק והרמותם דהוא רק הפרשה לחוד אז לא נוכל לחלק בהכי דנימא דהגם דלא בעינן השם מן המוקף כי אם הפרשה בעלמא דוהרמותם ממנו כתיב ולא בעינן כלל השם מן המוקף כי אם ההרמה לחוד בעינן מן המוקף מ"מ העיקר המצוה דמוקף שיהא ג"כ השם מן המוקף ז"א כיון דלא כתיב כלל בקרא דבעינן השם מן המוקף כי אם ההרמה א"כ מנ"ל דעיקר מצותו שיהא השם מן המוקף ע"כ לא יכלו התוס' והר"ש ז"ל לחלק בין דינא דמתניתין דטבו"י לפ' כשם במס' סוטה הנ"ל דלעולם בעינן השם לא בעינן מן המוקף משום דוהרמותם ממנו כתיב ולא בעינן רק ההרמה לחוד ולא מצינו שום מצוה מן המוקף על השם.

רק בדינא דמתניתין דטבו"י כיון דמצינו למיעבד השם בשעת הקפה שפיר עבדינן דהכי עדיף טפי כי כן עיקר מצותו ז"א דמנין לנו שעיקר מצותו שיהא השם בשעת הקפה כיון דבעינן השם לא בעינן כלל הקפה דבקרא דמן המוקף לא כתיב רק והרמותם ע"כ לא מצינן לחלק בהכי רק לבתר דס"ל דבעינן השם נמי בעינן מן המוקף דאע"ג דכתיב והרמותם הוא השם נמי במשמע.

א"כ לפ"ז בוודאי עיקר המצוה שתחול השם בשעת הקפה ע"כ הגם דבקריאת שם לבד נמי מן המוקף יחשב. ובהכי מתוקמא דמתניתין דמובא בפ' כשם.

אבל מ"מ עיקר מצותו שתחול השם בשעת המוקף ע"כ במתניתין דטבו"י כיון דאפשר למיעבד שתחול השם בשעת הקרבה שפיר עדיף טפי זה עלה בדעתי לתרוצי מתניתין דטבו"י והא דפ' כשם וזה הוי סברא ישרה ואחר כתבי זאת האיר ד' את עיני וראיתי בהרא"ש במס' טבו"י דמקשה קושייתן דמתרץ נמי כתירוץ הר"ש ז"ל דבעינן השם נמי בעינן מן המוקף והתם בפ' כשם מיירי דאמר שתהיה החלה לאחר שיהא מופרש ומובדל ומקשה קושייתן וז"ל שם והכא לא מצי למימר הכי דא"כ תטמא בידה הילכך בעי הקפה בשעת קריאת שם עכ"ל ולכאורה דבריו סתום וחתום דמאי מתרץ דלפיכך במס' טבו"י לא מצי למימר דתהי' חלה לאח"כ דא"כ תטמא בידה וקשה הא מצי למימר דתהיה חלה

אחר שתניח בכפישה ויגטתי להבין דבריו הקדושים ונראה זה"פ דהענין דנקרא מוקף כשאמר בשעת החיבור שתהיה חלה לאחר שתהי' מופרש ומובדל היינו דווקא שתהיה חלה תומ"י כשתהיה מופרש ומובדל אבל אם תומ"י כשתהי' מובדל לא תהי' ג"כ חלה רק לאח כ בזה לא נקרא מן המוקף.

וכן מוכח דברי הר"ש ז"ל שכ' בקושייתו בזה"ל כיון שקוצה ממנה חלה ע מ לקרות שם לאלתר מוקף קרינן וכו' אלמא דלכל הפחות יהא לאלתר חלה אבל לאח"כ לא וה"נ בקריאת שם אם כשקורא שם במחובר שתהיה חלה כשיהיה מופרש ומובדל אז שפיר חשוב מן המוקף אבל אם לאלתר לא יהיה חלה לא נקרא מוקף וע"כ זאת כוונת הרא"ש ז"ל כיון דלא לאלתר לא תוכל לחול עליו שם חלה כי אם לאח"כ שתניח בכפישה דלא לאלתר לא תוכל לחול עליו שם חלה דתטמא בידה ורק לאח"כ שתניח בכפישה א"כ באופן זה לא נקרא מן המוקף כן כוונת הרא"ש ז"ל וכ"כ בס' הגהת הרש"ש ז"ל במס' טבו"י בהגהותיו שכן כוונת הרא"ש ז"ל: א"כ לפי דעת הרא"ש ז"ל בנ"ד בענין דלמדו את הכהנת לא נקרא כלל מן המוקף כיון דאי אפשר לחול החלה לאלתר משיהא מופרש ומובדל כי אם לאחר כך שתעלה בגוש אחד ע"כ לא נקרא כלל מן המוקף וכן לדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל במס' נדה (דף ז' ע"א) דלא חלקו כלל דבקריאת השם שתחול לאחר שיהא מופרש ומובדל נקרא מן המוקף והמה לא חילקו בזה אלא דס"ל דבשעה שחל השם תהי' מן המוקף בוודאי בנ"ד דלמדו את הכהנת לא הוי מן המוקף נמצא מן כל דברינו שיגענו להעמיד דברי הר"ש והרא"ש ז"ל נמצא מתוך דברינו לעיל טולה לשיטת הר"ש ז"ל בנידון דלמדו את הכהנת דהוי מן המוקף ע"י קריאת השם במחובר שתחול לאחר שיהא מופרש ומובדל.

אבל מ"מ בפירוש תנינן במתניתין דטבול יום ומובא במס' נדה (ד' ז' ע"א) דקוצה הימנה חלתה ומניחתה בכפישה או באנחותא ומקפת וקוראלה שם ולא קורא השם חלה בשעה שקוצה במחובר ע"מ שתחול לאחר שתניח בכפישה משום דעיקר מצות מן המוקף דבעינן בענין השם הוא שתחול השם בשעת המן המוקף ע"כ בלמדו את הכהנת הגם דהוי מן המוקף יחשב מ"מ אינו מן המוקף ממש ולפיכך כתב הר"ש ז"ל במס' חלה דבענין למדו את הכהנת חשיב מן המוקף אלמא דלא מחלק כחילוקא דהרא"ש ז"ל בין שתחול השם לאלתר או לאח"כ ולפיכך ס"ל גבי למדו את הכהנת דנקרא חשוב מן המוקף הגם שתחול השם לאח"כ אבל מ"מ אינו מן המוקף ממש כעיקר מצותו.

ולפיכך שפיר ניחא קושיתן מן מתניתין דטבו"י אבל להרא"ש ז"ל וכן לדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל במס' נדה (דף ז' ע"א) הנ"ל לא נקרא כלל מן המוקף גבי למדו את הכהנת מהא דכתב הרא"ש ז"ל בהלכות חלה דגבי למדו את הכהנת נקרא מן המוקף הוא לאו משום דהוא מחובר בשטת קריאת שם שתחול שם חלה לאחר שיהא מופרש כמו שכ' הר"ש ז"ל דלאו משום לתא זה נקרא מן המוקף כיון דלא תחול שם חלה לאלתר אלא משום דלמסקנא בירושלמי בסוגיין דלר"ש בר אבדימי דלמפרע הוא קדוש נמצא דלמדו את הכהנת שתאמר במחובר הר"ז חלה על העיסה וכו' לכשתעלה גוש אחד ואז יהי' חלה הקדושה למפרע ונמצא דהוי מן המוקף ממש דהא חלה עליו השם חלה בשעת מחובר ממש והר"ש ז"ל כתב לשיטתו אפילו להא"מ בשמעתין נמי חשיב מן

המוקף: ואחר שת"ל בארנו כל השיטות של רבותינו ז"ל נבוא לעומק הענין דידן ומדויק כל מלה ומלה אבל בחול תיקנו בחלה שתהא נוטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף שמא מן הפטור על החיוב דמילת תיקנו מדויק דהא מן הדין צריך ליטול חלתה בסוף אלא שתיקנו רבנן משום שלא תטמא את העיסה ואצריכוה רבנן ליטול מן הטהור ולפ"ז אם באמת תטמא העיסה ולפום קס"ד ס"ל דלאו למפרע היא קדושה אלא לאחר שתעלה גוש אחד אז יהי' החלה שהופרש מן העיסה יהי' עלה שם חלה על העיסה טמאה א"כ תיקנו בחלה כלומר תיקנו רבנן בחלה שתהא נוטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כלומר לשיטת הרא"ש וכן לרבותינו בעלי התוס' ז"ל נקרא שלא מן המוקף כלום ולשיטת הר"ש ז"ל נקרא שלא מן המוקף ממש [כפי פי' הפ"מ ז"ל שלא מן המוקף ממש רק הוא ז"ל פי' דקאי על מתניתין דפ"ב דחלה וזה קשה מאד דלמאי הזכיר זאת הכא כלל ואין המשך הוא הכא אבל לפי דברינו שפיר עולה כהוגן ת"ל דהכא קאי בתקנה דתיקון רבנן הכא בכהנת גופא ומסיים שמא מן הפטור על החיוב הוא כדברינו לעיל כיון דבחול דעיסת עצמה מרובה והמים יגעו לה' רבעים קמח.

א"כ לאו בב"א קדוש החלה דעל העיסה קדוש תומ"י דנפטר מה שבידו וחולין אין פוטרין את הטבל כפי הירושלמי (דמס' תרומות פ"א) הנ"ל דהכא ל"ל כר"ח בד"ר הילל כאחת כיון דאמר הר"ז חלה על העיסה נפטרה מה שבידו ועל הקמח הוא דווקא כשתעלה בגוש ע"כ לא מתוקמא רק בע"ש דעיסתה מועטת מפני שזו מביאה וזו מביאה ונמצא דעל העיסה נמי לא תחול החלה רק כשישלים השיעור והוא שתעלה בגוש לשיטת ר"י דאוקים כר"ע וכפי הירושלמי (דפ"ד הנ"ל) וע"ז אמר ר"י דלא מסתברא דלא בחול אבל בע"ש צריכה לאמר היא והטמא שבה כפירוש המפרש ז"ל דיהא חנה גם על הטמא למה עד שלא תעלה בגוש היא נוטלת לשם חלה משתעלה בגוש היא קדושה לשם חלה אם אומר את חוץ מן הטמא שבה נמצא טבל טמא מעורב בחלה מתוך שאתה אומר הוא והטמא שבה חולין טמאין הן לא מוטב להפריש מן הפטור על החיוב ולא יהי' טבל טמא מעורב בחלה כלומר דבע"ש דלא חל שם חלה על העיסה לאחר שהעיסה ג"כ תעלה בגוש אחד עם הקמח והשאור והקרץ א"כ ממילא לא נפטרה העיסה עד שתעלה בגוש ובב"א עם הקמח נמצא מה שבידו לא נפטרה לעולם דהא לא הורם חלה על העיסה רק כשתעלה בגוש ומה שבידו אינו עולה בגוש א' עם הקמח והשאור והקרץ והעיסה נמצא דלא הורם חלה לעולם על מקצת העיסה הנשאר בידו דהא מה שבידו אינו עולה בגוש אחד והוא היתנה בפירוש דיהי' חלה על העיסה דווקא כשתעלה בגוש אבל כ"ז שלא תעלה בגוש לא הורם חלה עליה.

א"כ לפ"ז כשאומר מן הטמא שבה נמצא דטבל טמא מעורב בחלה והוא ליה למימר בפירוש דגם על הטמא שבו מפריש חלה ויהי' חלה גם על הטמא ובשלמא בחול דעיסתה מרובה והעיסה נפטרה אפילו כשלא תעלה בגוש הגם דהוי חסרון דהוי מן הפטור על החיוב דהא אינו נעשה חלה בב"א ונמצא דכשאומר הר"ז נפטרה מה שבידו וחולין אינן פוטרין את הטבל כההיא ירושלמי (במסכת תרומות פ"א הנ"ל).

אבל ע"י זה נצמח מעלה דממילא נפטר מה שבידו דהא הוא אינו צריך לעלות בגוש אחד ע"כ שפיר קאמר חוץ מן הטמא שבו דאינו מקדש הטמא שבו לשם חלה. אבל נפטר

בהחלה שהוקדש בידו ע"כ הגם דהוי מן הפטור על החיוב אבל עי"ז נצמח מעלה כיון דנפטר מה שבידו דאינו צריך לעלות בגוש אחד ממילא חונין מתוקנים הן חלק הטמא אבל בע"ש דהעיסה אינה נפטרת עד לאחר שתעלה בגוש אחד א"כ לפ"ז החלק הנשאר בידו לעולם אינו מתוקן צריך לומר אף על הטמא שבה כדי שלא יהא טבל טמא מעורב בחלה וזה מדויק מאד אבל בע"ש צריכה לאמר וכו' למה עד שלא תעלה גוש היא נטלת לשם חלה ומשתעשה גוש אחד היא קדושה לשם חלה.

כלומר כיון דבע"ש משתעשה גוש אחד אז היא קדושה לשם חלה ולפ"ז אם אומר חוץ מן הטמא שבה נמצא טבל טמא מעורב בחלה וכדברינו ובשלמא בחול לאו משתעשה גוש אחד היא קדושה לשם חלה דהא על העיסה קדושה תומ"י אבל בע"ש ע"כ משתעשה גוש א' נמצא טבל טמא מעורב בחלה נמצא דבע"ש יש מעלהו"י המעלה נצמח חסרון ובחול יש חסרון וע"י החסרון נצמח מעלה לפיכך מקשה ר"י דמוקמת בע"ש ולא בחול מטעם החסרון דפטור מן החיוב הא בע"ש איכא חסרון יותר גדול דהוא טבל טמא מעורב בחלה הא לא מוטב להפריש מן הפטור על החיוב ולא יהא טבל טמא מעורב בחלה: וע"ז אר"ש בר אבדומא לא למפרע היא קדושה מכיון שהיא קדושה למפרע כמפרשת מן החיוב על החיוב כלומר דהא אע"פ שמסיים לאחר שתעלה בגוש מ"מ כוונתו דלאחר שתעלה בגוש תהא קדושה למפרע אף על הקמח ג"כ תהיה קדושה למפרע בשעת הרמה ונמצא דלא גרע הקמח מן העיסה דכל עיקר הטעם דהוי מן הפטור על החיוב דהא ל"מ למימר בב"א כמו דמשני ר"ח בדר"ה (בפ"א דמס' תרומות) דהא על העיסה מכיון שאמר הר"ז נפטרה ונפטרה מה שבידו ועל הקמח אינו קדושה לשם חלה רק לאחר"כ שתעלה בגוש ונמצא דלאו בב"א היא קדושה אבל מכיון דאמרינן דלמפרע היא קדושה נמצא דהשאר שבידו נעשה חלה על הקמח בב"א כמו הראשונות על העיסה דהא למפרע היא קדושה ועי' בסוגיא החמורה הזו ומתוך דברינו תמצא טעם בע"ה יתברך ודו"ק: עוד באותו סוגיא אר"ש ב"א לא למפרע היא קדושה הסברא הזאת איתא בירושלמי (במס' דמאי ובמס' מע"ש) ועל ידי השיטה הזאת השבתי תשובה בענין אחד ומפני שהוא דבר נוגע לדינא ודבר נכון הוא ושיטה כוללת היא בענינים הרבה ע"כ הצגתיה פה ועי' עלה ותמצא טעם בע"ה יתברך שמו ויתעלה: ע"ד השאלה בב' שותפים שעשו שותפות בסחורה אחת והסחורה מונחת ביד אחד מהשותפים והתנו ביניהם שיש ביד אחד לחזור למפרע כ"ז שירצה ואין למסחרם זמן ידוע וקבוע כמבואר בש"ע ח"מ סי' קע"ו והלך אחד מן השותפים ומכר מקצת סחורה לאיש אחר בקנין גמור אגב סודר כד"ת שנקנה המקח ללוקח.

ואח"כ כאשר בא שותף המוכר ליטול הסחורה מן השותף השני למוסרם להלוקח. אמר השותף השני הנ"ל שהוא חוזר מן השותפות ושאל השואל אם קנה הלוקח הסחורה אם לא כי יש מקום לאמר דכ"ז דלא חזר בו השותף השני הרי ה' השותף המוכר כחוזר ברשות וכמחז"ל שותף כחוזר דמי והוי שלווחו וקי"ל דשליח שמכר או לקח מה שעשה עשוי.

יהא דהתנה עמו שיש לו רשות לחזור היינו לחזור מן השותפות שלא יהא לחבירו חלק ברווח או בהפסד אבל ככ"מ דלא חזר בו הוי השותף שמכר כחוזר ברשות וא"כ אפילו

אם נתגלה הדבר למפרע שהי' שייך לרשות הב' הנ"ל מ"מ המכירה חל דלא גרע מאילו עשאו השותף הב' הנ"ל להשותף המוכר שליח שימכור דבר שלו וה"נ אפילו כשהי' למפרע שלו מ"מ כבר נמכר ע"י שלוחו דהוא הי' יורד ברשות עד הנה.

והילכך לא מצי השותף הב' נחזור בו משום דלא תני החזרה שביניהם בעסק השותפות לענין הרשות שהי' זע"ז דאפילו השותפות שביניהם בטל למפרע מ"מ רשות הי' להם זע"ז או דילמא כיון דאיתבטל השותפות למפרע איתבטל נמי הרשות שהי' זה על זה ויכול השותף השני לחזור בו ע"כ תוכן השאלה: תשובה גרסינן במס' נדרים (ד' פ"ה ע"א) רבא אמר דהיינו טעמא דיטלו בע"כ משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דאתיא למיסרא עלייהו שויא עפרא בעלמא עכ"ל הגמרא ופי הר"צ ז"ל דאי אפשר ליתנה לישראל הילכך כיון דמיסרא עלייהו שויא עפרא בעלמא דאפקריה להווא טובת הנאה שיש לו בה.

ומיהא שמעינן דהאוסר פירותיו על עצמו יכולים אחרים ליטול אותם בע"כ ואינו יכול לעכב אע"פ שיכול לישאל על נדרו כיון דהשתא מיהא הא לא איתשיל מיהו היכא דאיתשיל חייבין לשלם כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרא וכיון דאיתשיל הויין להו הנך פרי כאלו לא אתסרו עלי' מעולם וא"ת א"כ האיך יטלו כהנים בע"כ למה לא ניחוש דילמא מיתשיל ומתהני מדידי' לאו קושיא היא דהתנן המקדש את האשה ע"מ שאין עליה או עליו נדרים ונמצאו עליו או עליה נדרים אינה מקודשת ומדקתני אינה מקודשת משמע שאינה מקודשת כלל ויכולה להנשא לאחר.

אע"ג דתני התם וכן היא שהלכה אצל חכם והתירה וכן הוא שהלך אצל חכם והתירו מקודשת אלמא אע"ג דמצי מיתשיל וחיילי קדושי למפרע כל אימתי דלא מיתשיל לא חיישינן דילמא מיתשיל ה"נ אע"ג דאי מיתשיל עבדי כהנים איסורא למפרע כל אימתי דנא מיתשיל לא חיישינן להכי הרשב"א ז"ל והר"נ ז"ל כתב שמסתפק בזה לפי שמשעה שאסרו על עצמו הפקירו וכל שזכה בו אחר קנה כזוכה מן ההפקר ואע"פ שאיסור שבו הלך ע"י שאלה קנין ממונו של זה אינו בטל שאינו מוצא שאלה בהפקר ומשום הכי יטלו בע"כ דאי לא כיון דנדרים לאיתשולי קיימי דמשום הכי מקרי דבר שיש לו מתירין בפרק הנודר מן הירק (דף נ"ט) חיישינן דילמא מיתשיל וכי תנן אינה מקודשת לא שתהא מותרת להנשא אלא דינא קתני וכו' דלא מקלקלה נפשה וכו' ע"כ: וקשה לי לדעת הרשב"א ז"ל קושיא חמורה לכאו'.

דגרסינן במס' ב"מ (דף מ"ט ע"א) אמר ר"פ ומודה ר' יוחנן במתנה מועטת דסמכה דעתיה ה"נ מסתברא דחמר ר"א אמר ר' יוחנן ישראל שאמר לב"ל כור מעשר יש לך בידי ב"ל רשאי לעשותו תרומות ומעשרות על מקום אחר אא"ב לא מצי למהדר בי' משום הכי רשאי אלא א"א מצי למהדר ביה אמאי רשאי אישתכח דקאכיל טבלים.

הב"ע כגון שנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו א"ה אימא סיפא נתנו לב"ל אחר אין לו עליו אלא תרעומות ואי בשנטלו ממנו וחזר והפקידו אצלו אמאי אין לו לו עליואלא תרעומות כיון דמשכי' ממונא אית ליה גביה אלא לאו ש"מ בדלא נטלו ש"מ ע"כ וא"כ לפי דעת הרשב"א ז"ל דס"ל דמשום הכי יטלו הכהנים בע"כ ולא חיישינן דילמא ישאל על מקצת הכהנים ויהיו אלו אסורין באיסור קונמות כדאיתא להדיא ברשב"א ז"ל.

הגם דנדרים קיימי לאיתשולי מ"מ לא חיישינן דילמא מיהדר מן הנדר ויהי' איסור למפרע ויהיו הכהנים אסורין ליטול בע"כ. מ"מ לא חיישינן על חזרה כ"ז דלא חזר בו והכא אמרינן אלא א"א דמצי למיהדר בי' אמאי רשאי הב"ל דילמא יחזור הישראל הרי קמן להדיא דחיישינן דילמא יחזור הבע"ב ועבד הב"ל איסורא למפרע וזה נגד סברת הרשב"א ז"ל.

ואין לומר דהרשב"א ז"ל כתב דלא חיישינן לזה דילמא יחזור הישראל אח"כ ויהי' איסור למפרע זה דווקא דהשתא וודאי לא איתשיל ורק חיישינן דילמא אח"כ יחזור מן הנדר אמרינן דאוקי אחזקתי' כמו דהשתא לא הדר ביה כן גם להבא לא יחזור אבל הכא הכי פירוש הגמ' אלא אי אמרת דמצי למיהדר בו אמאי רשאי אשתכח דקאכיל טבלים כלומר דניחוש דילמא כבר הדר ביה הישראל.

אבל זה הפירוש אינו דא"כ לא משכחת לה דינא דהרשב"א ז"ל רק באופן שלא זזו ידן של מתוך ידיו של הבע"ב מזמן הקונמות עד שעה שנטלו ובשעת אכילת התרומה עד שאכלו כל התרומה ולא נשאר מאומה. וידעו בבירור שהשתא לא חזר ביה הישראל.

ולכן לא יחושו ג"כ על להבא שמא יחזור ויהיה איסור למפרע. אבל אם בתוך הזמן זזו קצת ידי הכהנים מתוך יד הישראל אסורין זה לא ניתן להאמר כלל א"כ לפ"ז חוזרת קושיתנו לדוכתא למה אמרינן הכא א"א דמצי לחזור הישראל ליחוש הב"ל דילמא יחזור וימצא דעביד הב"ל איסורא למפרע דקאכיל טבלים למפרע הרי זה נגד סברת הרשב"א ז"ל: אבל כד נדייק שפיר בסוגיין יתורץ הדבר כעין חומר.

דמעיקרא נבין מה דאמרינן בסוגיין א"א בשלמא לא מצי למיהדר בי' משום הכי רשאי אלא א"א מצי למיהדר בי' אמאי רשאי וכו' וקשה הא אפילו נימא דיש בדברים מחוסר אמנה מ"מ ככ"מ דלא מטא ליד הבן לוי המעשר לאו שלו כי מחוסר אמנה אינו עושה קנין והוי עדיין של הבעלים אלא דמחוסר אמנה הוא א"כ במה קנאו הבן לוי שיהא מפרישו תרומת מעשר על מקום אחר ויסמוך על זה לאכול טבלים.

הא עדיין לא נתקנו הטבלים בהך תרומת מעשר שהוא עדיין של הבע"ב רק דמחוסר אמנה וכל כמה דלא מטא לידו לא יחול עליהם שם תרומת מעשר: והשיטה מקובצת ז"ל תירץ שני תירוצים בשם הרא"ש ז"ל וז"ל כתב ר"מ ז"ל אע"פ שלא קנאו ב"ל לא במשיכה ולא בהגבהה איירי במכירי לוי' דחשיב כאילו בא לידו כדאיתא בפ' כל הגט א"נ לא גרע מנותן רשות לחבירו שיתרום מכריו על תבואה שלו הרא"ש ז"ל ע"כ: והנה שיטת הרא"ש ז"ל צ"ע גדול לכאורה דמאי משני דמירי במכירי כהונה דהוי קנין גמור.

א"כ מאי מייתי הגמ' ראי' דמתנה מועטת הוי מחוסר אמנה דלעולם נימא דאין בו מחוסר אמנה והכא משום מכירי כהונה נגעו בה ומצאתי בקצוה"ח ז"ל דמקשה זאת וז"ל ממ"נ אי מכירי כהונה חשיב כמו קנין ממש א"כ היכי מוכח מינה מתנה מועטת כיון דמכירי כהונה חשיב קנין ממש והוי זכי' גמורה ואי נימא מכירי כהונה אינו קנין ממש אנא דמכירי כהונה הוי כמתנה מועטת דאסור לחזור בו וכמבואר בתוס' ז"ל בפ' יש נוחלין (ד' קכ"ג ע"ב) ד"ה הכא במכירי כהונה ע"ש שכתבו טעמא דמכירי כהונה משום מתנה

מועטת דאסור לחזור ואע"פ שאם רצה יכול לחזור בו מ"מ ככ"מ דלא הדר בי' הוי מוחזק עש וכו'.

א"כ אכתי הוי כמו מתנה מועטת דאינו קנין ואינו שנו והאיך יכול לעשותם מעשר ונהי דגבי בכור חשיב מוחזק אבל קנין אינו עכ"ל. וזה וודאי ברור דמחוסר אמנה אינו קנין דאל"כ בטלת להו כל הקנינים.

וא"כ לפי דעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל דמכירי כהונה הוי משום מחוסר אמנה א"כ בוודאי אינו קנין וא"כ באמת צ"ע גדול הסוגיא דפ' כל הגט (ד' נ' ע"א) המלוה מעוץ את הכהן ואת הלוי להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ע"כ ופריך הגמ' ואע"ג דלא אתאי לידו אמר רב במכירי כהונה ולוי' עסקינן ושמואל אמר וכו' ואי לפי דעת התוס' ז"ל דמכירי כהונה הוי משום מחוסר אמנה א"כ אינו קנין וחזור קושית הגמ' ואע"ג דלא אתא לידו ופירש רש"י ז"ל וכיון דלא אתי לידו מאן זכי להאי כהן האי תרומה שיטלנה זה בחובו והאיך יצא ידי נתינה עכ"ל ובשלמא לפירש"י ז"ל דמפרש במכירי כהונה וז"ל כיון דמילתא דפשיטא היא דלדידהו יהיב אסחי להו שאר כהנים דעתי' והוי כמאן דמטי לידי' דהנהו עכ"ל לפ"ז שפיר ניחא דהוי זכי' גמורה כמאן דמטי לידי' דהנהו אבל לפי התוס' ז"ל דס"ל דמכירי כהונה הוי משום מחוסרי אמנה א"כ לאו קנין הוא וחזור קושית הגמ' לדוכתי' ואע"ג דלא אתי לידי': ועוד צ"ע מאיזה טעם חשיב מכירי כהונה מוחזק לגבי בכור משום מחוסר אמנה דכתבו ככ"מ דלא הדר בי' הוי מוחזק כיון דלא קנו עדיין והוי עדיין של הבעלים וגם הוא ברשות הבעלים וא"כ מאיזה טעם הוי הכהן מוחזק: ועוד צ"ב בתוס' ז"ל במס' ב"מ (דף ז' ע"ב) גבי תקפו כהן מקשים בתוס' ז"ל וז"ל וא"ת אמאי לא מוציאין מידם יאמרו הבעלים ליתן לכהן אחר.

ומתרצים דאיירי במכירי כהונה עיי"ש. וקשה דלפי דעת התוס' ז"ל דמכירי כהונה משום מחוסר אמנה ואינו קנין ממש וא"כ לפ"ז אם בא הכהן ליטול מן הבעלים והבעלים חוזרים ורוצים לעבור על מחוסר אמנה הלא בוודאי אינו יכול הכהן לתפוס אותו מידו בע"כ דהא אין בידו לכוף אותו שלא לעבור על מחוסר אמנה וא"כ כשתפס ג"כ יוציאו הבעלים ממנו בטענתם שרוצים לעבור על מחוסר אמנה וליתן לכהן אחר ומאיזה הטעם נתגדל כח הכהנים בתפיסה.

והלא אי לאו במכירי כהונה יכול הבעלים להוציא מידו ומאיזה כח נתגדל במכירי כהונה בתפיסה: אבל לפענ"ד נראה דיש מקום לדברי התוס' ז"ל בסוגין דידן דמס' נדרים (פ"ה ט"א) הנ"ל אמר רבא שאני תרומה דיטלו בע"כ משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דאתא למיסרא עלי' שויא עפרא בעלמא ופירש הר"נ ז"ל דאפקריה לטה"נ שיש לו בה נמצא דכיון דתרומה אין לבעלים קנין הגוף כ"א טה"נ בעלמא וכיון דאסור על הכהנים באיסור קונמות ממילא אין לו ט"ה והוי הפקר ומשום הכי אין הכהנים מתהנין מדידי' וא"כ ה"נ גבי מכירי כהונה דכיון דהוי מחוסר אמנה ואסור לו ליתן לכהן אחר א"כ בוודאי הוי הפקר בעלמא דלדידי' לא חזיא אלא לכהנים וכיון דהוי עליו איסור ליתן לכהנים א"כ ע"כ אפקריה לטה"ה שיש לו בה ומה לן איסור קונמות דהוי על הכהנים לאיסור דהן צדק דחל על הבעלים משום מחוסר אמנה ובפרט לשיטת הרמב"ם ז"ל

דמביא הר"נ ז"ל לעיל (דף ט"ו ע"א) דכל איסור דלא יחל דברו עובר המדיר ולא המודר
דהא המודר אינו מיחל דברו עיי"ש.

א"כ מתפרש דברי רבא הכא דלא חזיא אלא לכהנים וכיון דקאתי למיסרא עלי' וכו'
כלומר כיון דאיסור דקונמות על הכהנים נמצא דאין לו הט"ה ליתנם לכהנים משום
דהוא יעבור על לא יחל. א"כ כמו כן גבי מחוסר אמנה נמי הכי מכיון דלא חזיא אלא
לכהנים ומעולם אין גוף הדבר שלו כ"א הט"ה ומכיון דאסור לו הט"ה שיתן לאיזה כהן
שירצה משום מחוסר אמנה א"כ ממילא אין לו טובת הנאה ושוויא עפרא בעלמא דאין
לו בגווה כלום וא"כ לפ"ז בוודאי יכול הכהן של מכירי כהונה ליטול אותו בעצמו ולא
יעבור על הא דקי"ל במס' חולין (ד' קל"ב) גבי מתנות כהונה ונתן ולא שיטול בעצמו
דאימת אמרינן שלא יעול מעצמו היינו דווקא בזה דקרינן בי' ונתן שיש להבעלים ט"ה
אבל כל היכא דלא קרינן ונתן דאין להבעלים ט"ה מותר ליטול בעצמו והראי' מתוך
סוגיא דנדרים הנ"ל דאמרינן דהכהנים יטלו בע"כ ולא קשה הא לא יטול מעצמו אלא
פשיטא כדברינו דבמקום דאין לבעלים ט"ה לא חיישינן שיטול מעצמו וא"כ בוודאי
מכירי כהונה יכולים ליטול מעצמם ומ"מ השאר כהנים אינן יכולים ליטול מעצמם הגם
דאפקריה לט"ה שלו.

ז"א דהא כל עיקר דאפקריה משום דמחויב בהן צדק שיהא למכירי כהונה וא"כ האיך
יטלו הכהנים אחרים משום הפקר שלו הא כל עיקר ההפקר שלו משום דימטי לידי
דמכירי כהונה וזה פשוט עי' ב"ק קט"ו] ומ"מ צריך מכירי כהונה לזכות בו וכל זמן דלא
מטי לידו לאו שלו הוא והגם דתרומה הוי ממון כהן ולאחר הפרשה הוי ממון השבט ואין
להבעלים רק ט"ה ומכיון דבטל הט"ה שלו ממילא הוי שייך למכירי כהונה אבל ז"א
דהא עדיין הוי ממון של כל השבט כמו מעיקרא דהא עדיין לא זכה בו כהן רק דלגבי'
יש להבעלים עדיין ט"ה וכיון דכל ההפקר שלו משום דימטי לידי מכירי כהונה ונמצא
הוי כמעיקרא ממון של כל השבט רק דלהבעלים יש ט"ה אבל לגבי מכירי כהונה הוי
ט"ה הפקר ויכול לזכות בו כזוכה מן ההפקר ועכ"פ בעינן דאתא לידו שיזכה בו ויהי'
שלו רק שיכול המכירי כהונה ליטול בעצמו וכיון שיכול המכירי כהונה ליטול מעצמו
ויהי' שלו ע"כ שפיר נקרא מוחזק ואזלי התוס' ז"ל לשיטתם במס' גיטין (דף מ"ד ע"א)
דגרסינן שם בשלוה ע"מ למשכנו ולא משכנו פי' בקונטרס ז"ל בא ומשכנני קרקע זו
ותהא שלך וכ"ז שלא בא הישראל ומשכנו הוי בחזקת נכרי וגבי עבד כה"ג קנסוה רבנן
וקשה דהוה ליה למימר אידי ואידי דמטא זמני' לכך נראה דאתא לשנוייא שנוייא קמא
הא דמטא זימנא והא דלא מטא זימנא והא דאקשינן גבי עבד דמטא זימנא צריכא למימר
בשלוה ע"מ למשכנו ולא משכנו דס"ד כיון דלא משכנו עדיין לא יצא לחירות קמ"ל
דהואיל ובידו למשכנו דיצא לחירות עכ"ל והנה הפי' של בא ומשכנני מקרקע זו ותהא
שלך הפ' דכ"ז שלא משכנו עדיין לאו שלו אלא דרשות בידו למשכנו ויהי' שלו ולאחר
המשכן יהי' שלו אבל כ"ז שלא משכנו לא הוי שלו כי אם לאחר שמשכן בזה יהי' שלו
כן עי' המפרשים ז"ל [עי' בספר גרש ירחים] וא"כ לפנינו שיטת התוס' ז"ל דאף בדבר
שעדיין לאו שלו אלא שבידו ליטלו ויהי' שלו הוי בחזקתו ולפיכך מכירי כהונה הנם
דעדיין לאו שלו מ"מ הוא בחזקתו מכיון דלבעלים הוי עפרא בעלמא כמו נדרים (פ"ה
ע"א הנ"ל) א"כ יכולין מכירי כהונה ליטול מן הבעלים ויהי' שלהם והגם דעדיין לא

נטלו מ"מ הוי בחזקתם: ולפ"ז שפיר ניהא התוס' ז"ל במס' ב"מ (ד' ז' ע"ב) גבי תקפו כהן אין מוציאין דמיירי במכירי כהונה ולא קשה דהשתא דתקפו נמי יאמרו הבעלים ליתן לכהן אחר ויעברו על מחוסר אמנה כמו במעיקרא כשלא תקפו אבל השתא שפיר ניהא דהרי כבר כתבתי שיטת הר"נ ז"ל דגבי כהנים ולוים אפילו כשישאל על נדרו מ"מ מכיון דבשעת נדרו לא הי' לו ט"ה דהוי עפרא בעלמא לגבי ונמצא דזכו מן ההפקר לא מהני חרטה להוציא מידם כיון דזכו מהפקר עיי"ש וא"כ ה"נ כיון דתפסי כהן במכירי וזכו מן ההפקר לא יכול הבעלים אח"כ להוציא מידו דלאחר שזכו מן ההפקר לא מצי למימר שרוצה עוד בט"ה ויתחרט על מחוסר אמנה: ולפ"ז שפיר ניהא הסוגיא דפ' כל הגט (דף ל' ע"א) הנ"ל כיון דמסקינן דמכירי כהונה דהוי מחוסר אמנה לפי שיטת התוס' ז"ל דמי להדיא דנדרים (פ"ה ע"א הנ"ל) דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דאתא למיסרא עליו שוויא עפרא בעלמא ולהכי הכהנים יטלו בע"כ א"כ ממילא אין עליו מצות נתינה דאימתי יש עליו מצות נתינה בשעה שאין הכהנים יכולים ליטול בע"כ בעצמם אבל בשעה שהכהנים יכולים ליטול מעצמם לא קרינן ונתן כמו שכתבתי לעיל א"כ אין עליו ממילא מצות נתינה וכל עיקר הקושיא היא משום מצות נתינה כמו שפירש"י ז"ל אבל השתא מכיון שהפריש כבר נתקן הטבל שלו ומצות נתינה אין עליו ומצוה על הכהנים ליטול ליכא ע"כ שפיר מפריש עליהן מחלקן: עכ"פ מסקינן דלדברי התוספת ז"ל אין במכירי כהונה שום קנין וכל הסוגיות עולים כהוגן וע"כ שיטת הרא"ש ז"ל דמכירי כהונה אינו עושה קנין דאל"כ מאי ראי' מייתי ממכירי כהונה למחוסר אמנה דילמא שאני מכירי כהונה דעושה קנין אבל לעולם אין במתנה מועטת מחוסר אמנה כדברינו לעיל וע"כ ס"ל דמכירי כהונה הוי רק משום מחוסר אמנה ומחוסר אמנה אינו קנין כדברינו לעיל ומ"מ שפיר מתורץ קושיתנו לעיל דהנה גרסינן בירושלמי (פ"ז דדמאי) על הדא מתניתין מזגו לו את הכוס אומר מה שאני עתיד לשייר בשולי הכוס הרי הוא מעשר וכו' מה נן קיימין אם באומר מכבר משקה מעורב הוא ואם באומר לכשאשתה למפרע טבל שתה אלא כי אנן קיימין באומר מכבר לכשאשתה ע"כ נמצא דיכול לאכול טבל על סמך שיהי' בוודאי תרומה למפרע הגם שעכשיו הוא וודאי טבל אך כיון דבוודאי יתוקן למפרע באין ספק מותר לו לאכול הטבל: והנה בפלוגתא דאביי ורבא בענין למפרע הוא גובה או מכאן ולהבא הוא גובה כל עיקר טעמי' דרבא דס"ל דמכאן ולהבא הוא גובה מפורש במסכת פסחים (ד' ל"א ע"א) כיון דאילו הוי לי' זוזי מסלק לי' בזוזי אישתכח דהשתא הוא דקני ע"כ.

א"כ כיון דכל עיקר הטעם דאמרינן אליבא דרבא מכאן ולהבא הוא גובה משום דעד זמן הגב' הוי הדבר בספק אם יבא לידי גוביינא דדילמא יהי' לו זוזי ויסלק לו בזוזי ורק עכשיו שאין לו זוזי מגבה לו הקרקע אבל אם הי' הדבר ברור מעיקרא שבוודאי יגבה לו הקרקע ולא יתן לו מעות אף אם יהי' לו מעות ויש ברירה בידו ליתן לו מעות מ"מ הדבר ברור שלא יעשה כן ובוודאי יתן לו הקרקע בחובו והי' הדבר פשיטא שיבוא הקרקע לידי גוביינא משעה הראשונה בוודאי מודה רבא דלמפרע הוא גובה דהרי מתחילה נתוודע הדבר שהקרקע יבוא לידי גוביינא באין ספק ולא שייך לאמר דהשתא אגלאי מילתא דהרי מעיקרא אגלאי מילתא ומשעה הראשונה פשיטא לן שיבוא הקרקע לידי גוביינא: והנה במכירי כהונה פירש"י ז"ל במסכת גיטין (דף ל' ע"א) וז"ל הלכך

כיון דמילתא דפשיטא הוא דלדידהו יהיב אסחי וכו' הרי לפנינו דמכירי כהונה חשיב בעינינו למילתא דפשיטא שבוודאי יהיב למכירי כהונה ומטעם זה אסחי שאר כהנים דעת' לפי שיטת רש"י ז"ל משום דכיון דרגיל ליתן לו תמיד הרי זה בחזקה שבוודאי יתן לו וא"כ חלוק מכירי כהונה בין שאר כהנים בזה דהא אנן קי"ל דתרומה הוי ממון כהן תומ"י לאחר הפרשה והרי בכ"מ נקרא גזל השבט לאחר הפרשה משום דהוי ממון של השבט רק דלהבעלים שייך הט"ה שיכול ליתן לאיזה כהן שירצה והילכך כשמטא ליד כהן והוי שלו לא אמרינן דלמפרע הוא שלו משעת הפרשה דהא ממון כהן הוא משעת הפרשה וזכי' אית להו משעת הפרשה כמו שכתב הריטב"א ז"ל במס' נדרים (פ"ה ע"א) עיי"ש.

ז"א דהא לא ידעינן עד השתא לאיזה כהן מתרמי, לי' אלא אישתכח דהשתא הוי ממון של כהן דמטי לידו אבל מכירי כהונה אינו כן אלא מכיון דמילתא דפשיטא הוא דלדידי' יהיב באין ספק משום דרגיל עד הנה ליתן להם הרי בחזקה שבוודאי יתן להם עכשיו ג"כ ומילתא דפשיטא הוא משעה הראשונה דיבוא לידו.

והילכך משעה הראשונה דהוי ממון כהן ידעינן דממונו הוא דהא אין להבעלים כ"א טה"נ בעלמא וידעינן דיבוא לידו והוא מלתא דפשיטא א"כ גם רבא מודה בזה דלמפרע הוא גובה ולא אמרינן דלמפרע הוי ספק אולי לא יבוא לידו כ"א לכהן אחר ז"א דהא מילתא דפשיטא הוי למפרע דיבוא לידו ובזה חלוק מכירי כהונה לבין שאר כהנים א"כ שפיר ניחא תירוץ הרא"ש ז"ל דמיירי במכירי כהונה ולפיכך לא קשה במה קנאו הב"ל להמעשר שיעשה אותם תרומת מעשר דהא עדיין הוי המעשר של הבעלים דאינו רק מחוסר אמנה עדיין ז"א דכיון דמיירי במכירי כהונה נמצא דכשיגבה לבסוף למפרע הוא גובה והוי שלו למפרע ובהדיא גרסינן במס' פסחים (ד' ל"א) אליבא דאביי דלמפרע הוא גובה אי אקדיש מלוה ואח"כ דכשיגבה דאמרינן דלמפרע גובה הוא דמעיקרא ברשות' הוי קאי ושפיר אקדיש ושפיר זבין וה"נ כשיבוא המעשר לידו נמצא דשפיר עשה תרומת מעשר משעה הראשונה ונמצא דלא אכיל טבלים והגם דהשתא עדיין לא גבה ולא הוי עדיין שלו ונמצא שבשעת אכילה אוכל טבלים מ"מ מותר לו לאכול טבל על סמך שאח"כ יהי' תרומת מעשר למפרע כמו דאיתא בירושלמי גבי מזגו לו את הכוס שהבאתי לעיל דמותר לכתחילה לאכול טבל כשיהי' אח"כ תרומה למפרע: לפיכך שפיר ניחא אהא דקאמר התלמודא א"א בשלמא לא מצוי למיהדר בי' משום הכי רשאי כדפירש"י ז"ל דיש לו לסמוך על שארית ישראל לא יעשה עולה וגומ' הלכך יש לו לסמוך עכשיו ולאכול טבל משום דבוודאי יגבה המעשר ויהי' תרומת מעשר למפרע אלא א"א דמצי למיהדר בי' מאי רשאי אישתכח דאכיל טבלים דמשום דאין לו על מה לסמוך שיבוא בוודאי לידי גוביינא כי אולי יחזור הישראל דהא אינו מחוסר אמנה והגם דמכירי כהונה הוי מילתא דפשיטא דלדידי' יהיב משום דכיון דרגיל עד הנה ליתן לו הרי זה בחזקה שבוודאי גם היום יתן לו אבל מ"מ אסור לו לסמוך ע"ז החזקה שבוודאי יתן לו ויאכל השתא טבלים על סמך שאחר כך יתקן למפרע: ונבאר הדבר בטוב טעם ויתורץ בזה גם הקושיא שלנו על הרשב"א ז"ל כעין חומר דגרסינן בירושלמי (פ"ז דמאי ופ"ג דגיטין) על הדא מתניתין דגיטין (ל"א ע"א) המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה וכו' מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין אם אבדו ה"ז חושש על מלע"ע.

ואיתא פלוגתא בירושלמי אם מעל"ע של הנחה או ממעל"ע הראשון חושש כמו בבבלי עיי"ש. ואח"כ גרסינן שם והדא מתניתין דלא כר"י וכר"ש גבי הלוקח יין מבין הכותים דר"י ור"ש אוסרין שמא תבקע הנוד ונמצא שותה טבלים למפרע וא"כ ה"נ ניחוש שמא עד כשיוליך ליתן להכהן התרומה יתקלקל ויהא חששא למפרע ממעל"ע הראשון.

ומשני א"ר זעירא תמן למפרע נתקלקלו ברם הכא מכאן ואילך נתקלקלו ואע"ג דגם בהמניח מתניתין דגיטין הנ"ל נמי איכא חששא למפרע וניחוש שמא יתקלקל [כמו לשמא ימות במס' גיטין כ"ח ע"ב ע"ש] פ"ה המפרשים מהרא"פ ופ"מ ז"ל דה"פ דהתם גבי הלוקח יין מבין הכותים דעדיין לא הופרש תרומה מעולם ושותה טבלים למפרע על סמך שיפריש אח"כ ויהא תרומה למפרע וא"כ חיישינן לבקיעת הנוד ולא נתהווה תרומה מעולם אבל בהמניח מתניתין דגיטין הנ"ל דהא הופרש תרומה והרי הוא בחזקת תרימה עד השתא ורק כל החשש שמא יתקלקל טרם יגיע ליד הכהן ויהיה קלקול למפרע ז"א דלא דמי דהתם גבי הלוקח יין מבין הכותים חיישינן שמא יתקלקל ולא יתוקן למפרע הטבלים מעולם.

ולא יבוא לידי חזקת תרומה מעולם אבל החששא ממתניתין דהמניח דהוי חששא שמא יתקלקל ויהי' קלקול למפרע ויקלקל החזקת תרומה נמצא כיון דעד השתא בחזקת היתר הוא לא חיישינן שמא יהי' אח"כ קלקול שיתקלקל ההיתר למפרע לחששא זו לא חיישינן אלא אוקמינן על חזקתו שלא יתקלקלו הפירות וכמו שהן עתה כן יהיו ג"כ אח"כ אבל הכא גבי הלוקח יין מבין הכיתים דהשתא בוודאי טבלים הוא שותה רק על סמך שיתהווה אח"כ תרומה למפרע ע"ז שפיר חיישינן שמא לא יבוא לידי תרומה ונמצא שלא יבוא לידי תיקון למפרע: הרי בהדיא הירושלמי הזה שיטת הרשב"א ז"ל הנ"ל דכיון דהשתא בחזקת היתר לא חיישינן שמא יתקלקל ההיתר למפרע והילכך לא חיישינן שמא יחזור מנדרו ונמצא דעקר נדרו למפרע ועבדי הכהנים איסורא למפרע זה לא חיישינן כמו דלא חיישינן גבי המניח פירות להיות מפריש עליהן הנ"ל מטעם הנ"ל דלקלקול למפרע לא חיישינן משום דאוקמינן על חזקתו דהשתא וכל שלא מתוקן למפרע שפיר חיישינן.

וזאת הכוונה בירושלמי הנ"ל לפי פירוש המפרשים ז"ל הנ"ל וזה הוא דעת הרשב"א ז"ל ע"כ שפיר ניחא הכא דמקשה הגמ' שפיר אא"א דמצי למיהדר בי' אמאי רשאי אישתכח דקאכיל טבלים למפרע דאינו רשאי לסמוך על מכירי כהונה דפשיטא דלדידיה יהיב כמו שהוא רגיל עד הנה כן אוקמינן על חזקתו שגם עתה יתן לו ונמצא מתוקן למפרע ז"א דע"ז התיקון למפרע חיישינן שפיר שמא לא יבוא לידי תיקון למפרע והשתא שפיר ניחא קושיתנו מעיקרא על הרשב"א ז"ל דהתם גבי נדר כיון דהשתא הוא בחזקת היתר וליכא חששא רק שמא יחזור מן הנדר ויתקלקל החזקת היתר למפרע ע"ז לא חיישינן אבל הכא כיון דמסקינן דלע"ע הוי טבל גמור רק כל עיקר ההיתר שלו דרשאי לעשותן תרומת מעשר על מקום אחר הוא משום דיתקן למפרע כמו גבי מזגו לו את הכוס הנ"ל ע"ז שפיר חיישינן שמא יחזור הישראל ולא יבוא לידי תיקון מעולם.

רק אי נימא דהוי מחוסר אמנה ולא מצי למיהדר ביה משו"ה רשאי לסמוך עליו משום שארית ישראל ליי"ע כמו דפירש רש"י ז"ל הנ"ל ובוודאי יבוא לידי תרומת מעשר למפרע אא"א דמצי למיהדר ביה אמאי רשאי דאין לסמוך על חזקה דמעיקרא שרגיל

תמיד ליתן לו כן גם להבא יתן לו ז"א דלתקון למפרע לא סמכינן על חזקה דמעיקרא אלא אמרינן שמא לא יבוא לידי תיקון כלל.

וגבי מזגו לו את הכוס הנ"ל מתרץ בירושלמי דלא חיישינן משום שניא היא שהיא על אתר עיי"ש. ובשלמא אי לא מצי למיהדר ביה משום הכי רשאי דהרי מחויב ליתן לו אבל אי מצי למיהדר ביה ורק דאמרינן שיתן ל המעשר הגם שאין עליו חיוב ליתן רק משום החזקה שרגיל עד הנה ליתן לו ז"א דלתקון האיסור למפרע לא אזלינן בתר חזקה.

[וגם בבבלי לא מצינו פלוגתא על הדא דבירושלמי הנ"ל משום דבכ"מ דמדמינן שמא ימות לבקיעת הנוד היינו נמי באופן שסמכינן על להבא כמו הר"ז גיטך שעה אחת קודם מיתתו דהתם נמי הרי אסרה שעה אחת קודם מיתתו אלא דאתא לסמוך על להבא שיחיה. וכן גבי סוכה (דף כ"ה) נמי צריך לסמוך על להבא.

אבל במקום דלא סמכינן על להבא אלא על השתא דשעה זו שעת היתר אלא חיישינן דילמא להבא יבוא קלקול ויקולקל למפרע על זה לא חיישינן כדברי ר"ז בירושלמי הנ"ל]: ועכשיו נבוא לתירוץ השני של הרא"ש ז"ל ויבואר נ"ד בענין השותף שחזר על למפרע אם מה שמכר השותף השני דהוי אז כיורד ברשות אם מה שעשה עשה א"ל דהנה התירוץ השני של הרא"ש ז"ל הוא ירושלמי ערוכה (במס' תרומות פ"א) וז"ל ר"י בשם ר' ינאי ישראל שאמר לב"ל כור מעשר יש לך בידי והלך ב"ל ועשאו תרומת מעשר על מקום אחר והלך ישראל ונתנו לב"ל אחר אין לו עליו אלא תרעומות.

הדא דתימא בשנתנו זה עד שלא עשאו זה אבל אם עשאו זה עד שלא נתן זה לא כדהא מתניתין ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה ופריך הירושלמי וכולה מינה כלומר כל כמיניה] ומשני מכיון שאמר כור מעשר יש לך בידי נעשה שלוחו נמצא כתורם ברשות ישראל פתר לה כר"י דר"י אמר בעה"ב שתורם את המעשרות מה שעשה עשוי ע"כ וזה ממש תירוצו דהרא"ש ז"ל דלא גרע מנותן רשות לחבירו שיתרום מכריו על תבואה שלו עיי"ש ועיינן בקצה"ח דמקשה על תירוץ השני של הרא"ש ז"ל עיי"ש ובאמת הוא ירושלמי ערוכה כנ"ל.

והנה לכאורה יש לפשוט הך נידון דידן בשותף שחזר למפרע אם המכירה חל שהיה אז כיורד ברשות או לא ומן הירושלמי הנ"ל יש לפשוט לכאורה דהמכירה שמכר בשעה שהיה כיורד ברשות הרי המכירה קיימת דהרי התם נמי הרי ישראל יכול לחזור מן ההבטחה שהבטיח ליתן לו המעשר ומ"מ אמרינן מכיון שעד שלא חזר ביה היה הב"ל תורם ברשות ישראל והוי שלוחו ומה שעשה עשוי לפיכך אינו חוזר אחר שעשאו תרומת מעשר: אבל יש לעיין אם הבבלי ס"ל כהירושלמי בדין זה והנה הפ"מ ז"ל במראה הפנים כתב דהבבלי לא ס"ל הך דינא אלא הישראל יכול לחזור בי אפילו לאחר שעשאו הב"ל תרומת מעשר הגם דהוי כיורד ברשות מ"מ מכיון דכל רשותו הוי מפני שהבטיח לו שיהי' שלו וכיון דחזר בו מעיקר מתנה ע"כ הדין ממילא השליחות נמי בטל וראיתי שם וז"ל וזה מוכרח הוא מדלא מחלק הש"ס התם כמו דמחלק הכא הד דתימר בשעשאו זה וכו' וכו' ואני איני מבין ראייתו בשביל זה דלא מצינו הענין הזה בבבלי לא ס"ל כן.

הלא כמה דברים מצינו דאיתא בירושלמי ולא איתא בבבלי ולא מדחינן מהלכה אלא א"כ הבבלי מחולק בפירוש אבל לא דייקנן ממה שלא איתא כן נמי בבבלי דאימא סמכו על הירושלמי אכן נלפע"ד ע"פ דרכנו לעיל להוכיח כהפ"מ ז"ל דהבבלי לא ס"ל כן משום דלכאורה קשה מאי פריך בבבלי אלא א"א דמצי למיהדר ביה אמאי רשאי אישתכח דקאכיל טבלים וקשה כיון דהוי כתורם ברשות ישראל והוי שלוחו אמאי ניחוש לזה דילמא חזר בו הישראל אם כן יתעורר קושיתנו על הרשב"א ז"ל דכיון דהשתא הוא תורם ברשות ישראל ונמצא דהשתא בשעת מעשה שאכל הרי אוכל בהיתר גמור ורק החששא דחזרה הוא דילמא יתקלקל ההיתר וע"ז לא חיישינן לדעת הרשב"א ז"ל קשה מאי פריך אמאי רשאי אישתכח דקאכיל טבלים ממ"נ אימתי יחזור בו דאם יחזור בו אחר שעשה מעשה אין חזרתו חזרה דהרי השתא הוא יורד ברשות כדאיתא בירושלמי אלא חזרתו יהיה קודם שהפריש והילכך פריך הגמ' דאמאי סומך על זה השליחות שתורם ברשותו דילמא בתוך כך הדר בו הישראל ז"א דכיון דהשתא הוא אוכל בחזקת היתר למה ניחוש שמא חזר בו והוי באיסור.

וזה קשה לדעת הרשב"א ז"ל ועוד קשה אם כן בכ"מ כשאחד עשה שליח יחוש השליח שמא בתוך כך חזר המשלח חששא זו לא מצינו בשום מקום והרי בהדיא גרסינן במס' גיטין (דף ל"ג ע"א) מ"ד מפני תקנת ממוזרים סבר לה כר"נ דאמר בפני שנים ובתרי ל"ל קלא והיא לא ידעה ואזלא ומנסבא ותקנת ממוזרים הוא דאיכא וקשה האיך היתה רשאי לאזלא ומנסבא לכתחילה ניחוש דילמא הדר הבעל מן השליחות קודם שעשה השליח מעשה היינו קודם שנתן לה הגט ואישתכח דהוויא א"א כמו דפרכינן הכא אמאי רשאי דילמא הדר ביה המשלח ונמצא דאכיל טבלים ואין לחלק בין שליח בפירוש לשליח שנעשה ממילא דבשליח שנעשה בפירוש לא חיישינן לזה ובנעשה שליח ממילא חיישינן לזה ז"א דאין טעם לחלק בזה ועוד גבי מי שהי' מושלך בבור במס' גיטין (דף ס"ו) האיך יתנו הגט דילמא חזר בו קודם הנתינה דהא לא עשאו שליח בפירוש ועוד בנעשה שליח סתם כמו באה"ע (סי' ל"ה ס"ד וס"ה) דאפילו בלא מינוי שליחות אמרינן דנעשה השדכן שלוחו ומקודשת ולפי דעת הש"ע שם מקודשת קידושי ודאי ואם קבלה קדושין מאחר לאי כלום ואמאי ניחוש דילמא חזר בו קודם שעשה השליח המעשה וע"כ אוקמינן על החזקה ומקודשת וא"כ הכא אמאי ניחוש לה א"ו הכא דנעשה שליח סתם הוא משום שהבטיח לו ליתן לו ויהיה שלו הרי תלה השליחות ורשות שיש לו בהמתנה וכ"ז דלא נתקיים המתנה השליחות מתלי תלי באם שיסכים אח"כ על המתנה ולא יחזור בו הוי הרשות שיש לו שפיר דמי למפרע ואם.

יחזור מן המתנה נתבטל הרשות למפרע כיון דכל עיקר הרשות שהיה לו היה רק משום מתנה וכ"ז דהמתנה מתלי תלי כן הרשות נמי מתלי תלי באם שיסכים הישראל על המתנה נמצא הרשות שלו למפרע והוי תרומה למפרע והרי זה ממש כברייתא דכלך אצל יפות מהן דאוקמינן בב"מ (דף כ"ב ע"א) דהכא במאי עסקינן דשוויא שליח וא"ל זיל תרום וסתמא דבעל הבית כי תרים מבינונית תרים ואזיל איהו ותרים מיפות ובא בעה"ב ומצאו וא"ל כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה ומכיון דהוי מעיקרא תורם ברשות אך לא ידע לדעת בעה"ב ואח"כ כשבא בעה"ב והסכים למעשיו הוי תרומה למפרע משום דמעיקרא הוי ברשות והגם דבירושלמי (פ"א דתרומות)

אמרינן עלה אית לך מימר למפרע נעשית תרומה לא מכאן ולהבא ואוף הכא מכאן ולבא פירוש דלמדין מזה להך ברייתא דקטן שהניח אביו במוקשה ובא אביו ואימן על ידו דלא נעשית תרומה למפרע אלא מכאן ולהבא אבל ז"א דהירושלמי לא מוקי לה כשעשאו שליח לתרום כמו דאוקמינן בש"ס דידן והילכך דווקא מכאן ולהבא.

אבל כשעשאו שליח והוי מעיקרא ברשות הגם דלא ידע דעת הבעה"ב ומכל מקום כשמצאו בעה"ב והסכים למעשיו הוי תרומה למפרע משום דהוי ברשות ובפירוש משמע במס' קדושין (דף נ"ב ע"ב) דהוי תרומה למפרע. וכן איתא בפ"מ בירושלמי שם וא"כ ה"נ מכיון דהוי מעיקרא כיווד ברשות לתרום הגם דעדיין תלוי בדעת בעה"ב במתנה דילמא לא יתרצה במתנה מ"מ כשהסכים הבעה"ב אח"כ למתנה הוי תרומה למפרע וא"כ שפיר ניחא התלמודא דפריך א"א בשלמא דלא מצי למיהדר ביה משום מחוסר אמנה שפיר כדפי' רש"י ז"ל דיש לו לסמוך על שארית ישראל לא יעשו עולה וגו' ובוודאי יסכים הבעה"ב למתנה ונמצא תרומה למפרע ושפיר אכיל השתא טבל משום דיסמוך ע"ז דאח"כ יהי' תרומה למפרע א"א דמצי למיהדר ביה אמאי רשאי דילמא הדר ביה הבעה"ב ולא סמכינן על החזקה דהשתא ז"א כמו שכתבתי דהא השתא הוא טבל דהגם דהוי יורד ברשות מ"מ ככ"מ דלא.

הסכים הבעה"ב על המתנה עדיין לא הוי תרומה כ"א לאחר שיסכים הבעל הבית על המתנה אז יהיה תרומה למפרע ע"כ על זה שפיר חיישינן דילמא לא יבוא לידי תיקון למפרע וכבר כתבתי דלא דמי החששא שמא יבוא לידי קלקול למפרע לחששא שמא לא יבוא לידי תיקון למפרע מירושלמי (דמס' דמאי ומס' גיטין) כמו שכ' לעיל: ע"כ נלפענ"ד שמחולק הבבלי עם הירושלמי בזה והילכך בנ"ד שכל הרשות שיש להשותף הוא משום גמר השותפות וכיון דבכל שעה בידו לחזור על למפרע גם הרשות תלי בזה ומכיון שחזר אח"כ למפרע גם המכירה בטל ועכ"ז אינני סומך עלי להפקיע הדין מתוך מה שמשמע מפורש בירושלמי והרוצה לסמוך על הפ"מ דעושה פלוגתא בין בבלי וירושלמי הדין מבואר הנלפענ"ד כתבתי ודו"ק: הלכה ב' א"ר יונה תרתין מלין תני ר"ח רובה ואינון פליגיין חזא על חזא טבל מנינו בחולין וכל הספק הפוסל את התרומה פוסל את החולין מלעשותו תרומה וכו' דתנינן תמן אוכל מעשר שהוכשר במשקה מפרישין ממנו תרו"מ בטהרה וכל הספק הפוסל את התרומה פוסל את החולין לעשותו תרומה דתנינן תמן נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה וכו' עיין במס' נדה (דף ו' ע"ב ודף ז' ע"א) כל הסוגיא ותבין גם זה הסוגיא ועיין בשנו"א ודו"ק: הלכה ד' מתניתין נכרי שנתן לישראל עיסה לעשות לו פטורה מן החלה מה בינה לעיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה תמן ברשות ישראל הוא שמא ימלוך הגוי ליטלה ברם הכא לדעתו היא תלוי עכ"ל הגמ' ופי' הפ"מ ז"ל בניחותא ברם הכא בדעתו הוא תלוי' דבוודאי יטול את העיסה שלו ולא יניחנה אצלו ולפיכך היא פטורה אבל בקרבן נתנאל ברא"ש ז"ל במס' פסחים (פ"ק ס"ה) מפרש בלשון בתמי' כלומר ברם הכא בדעת הנכרי תלויה בתמיה הישראל נותן לו חלקו בע"כ עכ"ל ולפי פירושו מתפרשת בפשיטות יותר.

ומתוך הירושלמי הזה יש לעיין בדינא ע"פ דעת התוס' ז"ל במס' ב"ק גבי חמרא דר"ס בד"ה אדעתא דאריא אפקרה לא דמי להא דאמר באלו מציאות (דף כ"ד ע"א) המציל

מן הארי ומן הדוב וכו' הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתיאשים מהם דהתם ודאי שהארי בא לטרוף כדמשמע המציל מן הארי מתיאש לגמרי אבל הכא הארי היה עמהם והיה מלוה אות' לשמור בהמותיהם מן החיות ולסטים רק שהיו נותנים לו לאכול חמור בכל לילה ואפשר שלפעמים היה שבע ולא אכיל הילכך אין מפקיר אלא אדעתא דאכיל ליה אריא והא לא אכיל ליה עכ"ל ולפי דבריהם ז"ל יקשה על הך פיסקא דרבינו מאיר ז"ל דמביא הרא"ש ז"ל במס' ב"ק בענין הנ"ל במעשה שאמר ראובן לשמעון תקף לי בגדים מן הנכרי וכו' וכו' נשאלתי למי ישארו המעות ואמרתי להחזירם לראובן והבאתי ראיה מהך דהכא מהך מעשה דרב ספרא ה"נ אדעתא שיתנם לנכרי נתן ראובן לשמעון ולא אדעתא שיעכבם לעצמו עיי"ש באריכות ולפי דברי התוס' י"ל דכל עיקר דאמרינן גבי חמרא דרב ספרא דלא אפקרי' רק אדעתא דארי' משם דהוי ספק דאולי לא יאכל וגם מציל מן הארי הוי ודאי שבא לטרוף א"כ לפי הירושלמי הזה דאמרינן שוודאי שיטול הנכרי א"כ לפ"ז הענין הנ"ל לא דמי למעשה דרב ספרא ואכמ"ל ודו"ק: א"ר בון בר חייא ב' גוים שעשו ב' קבין וכו' וכו' יש להאריך בזה הענין הרבה ומפני הטעם המבואר בהקדמה קצרתי ועיין בחידושנו (לקמן פ"ד) ד"ה קב שדברנו בזה עיי"ש ודו"ק: הלכה העושה עיסה מן החיטין ומן האורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה וכו' מתניתא דרשב"ג הוא דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהא בו דגן כשיעור ר' יעקב בר אידי בשם רשב"ל הלכה כרשב"ג ע"כ בספרים ישנים גרסינן מתניתין דלא כרשב"ג ועיין בכ"מ ז"ל פ"ו מבכורים דמפלפל בזה בין הגירסות אם גרסינן מתניתין כרשב"ג אי דלא כרשב"ג עיי"ש והראב"ד ז"ל מקשה על הרמב"ם ז"ל דפסק דלא כרשב"ג מן הירושלמי דהכא דקאמר ריב"א בשם רשב"ל בהדיא דהלכה כרשב"ג וכל הנושאי כליו של הרמב"ם ז"ל מפלפלין בזה ועיין בדברינו לעיל בשיטה דטכ"ע מה שאמרנו שם דבר נכון מאד בזה דרשב"ל לטעמיה אזיל ועיין שם היטב ותמצא טעם ודו"ק: שם א"ר הילא בין כרבנן דהכא ובין כרבנן דתמן עד שיהא רובה דגן וטעמו דגן ר"ה אמר טעמו דגן אע"פ שאין רובו דגן מתניתא פליגי על ר"ה עירב בה שאר מינים עד שיהא רובה דגן וטעמו דגן פתר לה במינים אחרים עד סוף הסוגיא עיין בחידושנו לעיל בשיטה דגריה שהארכתי הרבה בסוגיא הזו בדברים ברורים ואמתים ת"ל עיין שם היטב בעיון נמרץ ותמצא טעם בע"ה ודו"ק: שם בסוגיא דר"ב ב"ה וכו' וכי טבל שנתערב וכו' בשעה שהוא מוצא ממנו עליו הואיל ואין אותו הטבל ראוי לעשות כתרומה וכו' הסוגיא הזו חמורה ועיין במפרשים ז"ל ולי נראה שפיר הגירסא של הפ"מ ז"ל ופירושו ודו"ק: שם נפרש מיליהון דרבנן מן מיליהון דתנינן תמן המכניס חלות ע"מ להפריש ונשכו וכו' ארשב"ל ממה דתנינן אינו חיבור הדא אמרת שאין חייבין עליו משום טמא אוכל טהור כבר בארתי היטב הסוגיא הזו בחידושנו (לעיל בפ"ב) בסוגיא דעיסה שנילושה במי פירות עיין שם היטב ודו"ק: שם א"ר בא מה פליגון ר"י ורשב"ל בטבל שנטבל ד"ת אבל בטבל שנטבל מדבריהן כ"ע מודיי שהטבל בטל ברוב התיב ר' בא בר כהנא קומי ר"י והתנינן כיוצא בו זיתי מיסק וכו' הסוגיא הזו כפולה לעיל (במס' מעשרות) עיי"ש ועיין בחידושנו לעיל בשיטה דמדומע ותמצא טעם בסוגיא הזו ודו"ק: סליק פרקא תליתא יחנה מסכת חלה פרק רביעי הלכה א' יש דברים שהן חיבור בחלה ואין חיבור בטבויי חיבור בטבויי ואינו חיבור בחלה חיבור בחלה דתנינן ובזמן שהן של אשה אחת

מין במינו חייב ושלא במינו פטור ואינן חיבור בטבו"י דתנינן תמן המכניס חלות ע"מ להפריש ונשכו ב"ש אומרים חיבור בטבו"י וב"ה אומרים אינו חיבור ע"כ לכאורה משמע מכאן דהלכה כר"י ב"ח דאמר ראב"י איש ברתותא הוא לענין חלה שנילושה במי פירות לעיל (בפ"ב דמס' חלה) הא כרבנן דאינו חיבור בטבו"י אינו חיבור בחלה ודלא כר"י דמחלק שם אפילו לר"ע דס"ל דאין מי פירות מחברין לטבו"י מחברין לחלה דא"כ ליתני הכא דלענין מי פירות דלרבנן אינו חיבור בטבו"י וחיבור בחלה וע"כ דלענין מי פירות לא מחלקינן בין חלה לטבו"י וכמו דלא הוי חיבור בטבו"י כן נמי לא הוי חיבור בחלה והגם דלכאורה אזיל הגמ' הכא בשיטת ר"י דלשיטת רשב"ל (לעיל בסוף פ"ג דחלה) אין חילוק בין חלה לטבו"י לענין נשוך ומדמחלקינן הכא בזה ש"מ דבשיטת ר"י קיימינן עיין לעיל בחידושנו בפ"ב דחלה) בד"ה ר"י בר"ח עיי"ש שפרשתי הענין הזה באר היטב עיי"ש ודו"ק: שם מהו שיירתה ר"ה אמר אם אומר את השיפון מין כוסמין מצטרף עם החיטין שיכולת שועל מין שעורים אינו מצטרף עם החיטים ר"י ב"נ אומר שאר המינים מצטרפין זע"ז עיין בהרא"ש ז"ל ובשו"ע יור"ד דמפרשי הירושלמי הזה ופסקו לענין דינא ע"פ פירושם ועיין בשנו"א ז"ל דהקשה על פירושם וכתב שאין משמע כן בירושלמי ומגיה הירושלמי ומפרש פירוש אחר עיי"ש ודו"ק: שם קב חדש מצטרף קב דבר שנטלה מן האמצע מצטרף ור' בון בר חייא בעי קב חלה מהו שיצטרף תני ר"ח בן שאול קב הקדש מצטרף קב חלה אינו מצטרף מה בין הקדש מה בין חלה הקדש ראוי לפדותו ולחייבו חלה אינו ראוי לפדותו ולחייבו ע"כ: ולכאורה קשה הא חלה נמי ראוי ע"י שאלה לבוא לידי חיוב וכי היכא דהקדש ראוי לפדותו כן חלה נמי ראוי לשאלה ולחייבו לכן הו"ל בחלה ג"כ להיות מצורף.

[וכן אליבא דרשב"ל יהיה ג"כ דינא חזתא בהקדש דהא לפום הך סברא דקאמר הגמ' דבהקדש ראוי לפדותו ולחייבו היינו דווקא בשהקדיש אחר הגלגול לכן הקדישה משגלגלה ופדאה חייבת אבל אם הקדישה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ופדאה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה כדאיתא במשנה מפורשת לעיל (בפ"ג דמס' חלה) ואולי לפי הסברא דשאלה א"כ בהקדש נמי ראוי לשאלה ולחייבו אפילו הקדיש עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר אליבא דרשב"ל יהיה זה חלוק בין שאלה להקדש דגרסינן בירושלמי (מס' מעשרות פ"ה ה"ג וכן בפ"ק דמס' חלה) הממרח כריו של חבירו ר"י אמר נטבלו ורשב"ל אמר לא נטבלו מתיב ר"י לרשב"ל והתנינן הקדישן עד שלא נגמרו ונגמרו הגזבר ואח"כ פדאן פטורין הרי גזבר כאחר הוא ואת אמרת מה שעשה עשוי א"ל תיפתר כמ"ד גזבר כבעלים ע"כ וא"כ אליבא דרשב"ל נמצא כל עיקר הפטור של גלגול הגזבר משום דגזבר כבעלים הא לא"ה הוי ממרח כריו של חבירו שלא מדעתו וכ"ז דווקא כשפדה מן הגזבר נמצא דגלגול הגזבר פוטר דכ"ז שלא נפדה הרי גזבר כבעלים.

אבל אי ישאל על ההקדש וזקן עוקר הנדר מעיקרא וכמאן דלא הוקדש דמי מעולם ולפיכך מחלקינן בבבלי וירושלמי (כתובות פ"ז) בין אם הלכה אצל חכם והתירה בין אצל רופא וריפא דזקן עוקר הנדר מעיקרא וכאילו לא היה עליה לעולם נדרים וא"כ הכא כשישאל על הקדש נמצא דאין גלגול הגזבר פוטר דהא הוי ממרח כריו של חבירו שלא מדעתו דהא נמצא דלא היה עליה גזבר כבעלים]: וע"פ דעת הראב"ד ז"ל לשיטת הירושלמי הי' מקום לתרוצי קושייתן דגרסינן (בפ"ג דמס' חלה) א"ר בון ב"ח שני גוים

שעשאו ב' קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו חייבין שלא היתה להן שעת חובה ונפטרו ב' ישראלים שעשו ב' קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו פטורין שכבר היתה להן שעת חובה ונפטרו ע"כ וכן פסק הרמב"ם ז"ל (בפ"ז מה' בכורים ה"ט) וז"ל אבל ב' ישראלים שעשו ב' קבין וחלקו והוסיפו כל אחד על שלו פטורין שכבר היה להם שעת חובה והם היו פטורין באותו שעה מפני שעשאוהו לחלק ע"כ וכ' הראב"ד ז"ל אין דבר זה מחזור ואם עשאו אותה לחלק והשלימו מאין לו שהוא פטור ומה בין זה לעושה עיסתו קבין והשיכן או שצרפן בסל שהם חייבין ואע"פ שראה כן בירושלמי אין השכל נותן לסמוך עליו ועוד דקיי"ל אין דיחוי אצל מצות ואחד זה ואחד זה כיון שהשלים עליו חייב עכ"ל וכ' הכ"מ ז"ל דלאדמי לעושה עיסתו קבין משום דהכא היה כשיעור ואע"כ עשאוהו לחלק הרי זה דומה להורמו חלתה עיי"ש תוכן כוונתו דהכא שעת הגלגול היה בפטור ומסיק הכ"מ ז"ל ואין זה ענין לדיחוי אצל מצות עכ"ל עיי"ש נמצא דלדעת הראב"ד ז"ל הוא דלשיטת הירושלמי דיש דיחוי אצל מצות ולפיכך כתב דאין לסמוך בזה על הירושלמי משום דאנן קיי"ל דאין דיחוי אצל מצות: ואבל שיטת הירושלמי בזה דיש דיחוי אצל מצות ומכיון דהיתה להן שעת חובה ונפטרו נפטרו לעולם.

א"כ לפ"ז שפיר נחא הירושלמי דנ"ד משום דלכאורה קשה למ"ד דס"ל דיש דיחוי אצל מצות מה יעשה בהך מתניתין הקדישה משגלגלה ופדאה חייבת וקשה הא לדעת הראב"ד ז"ל דזה הירושלמי הוא בענין יש דיחוי א"כ לפ"ז קשה הך מתניתין דהקדיש אחר הגלגול ופדאה חייבת וקשה למה חייבת הא למ"ד דיש דיחוי אצל מצות בכיסהו הרוח ונתגלתה פעור לכסות משום דיש דיחוי אצל מצות וכיון שנפטר ונדחה ממנו מצות כיסוי שוב אין עליו חיוב מצות כיסוי והכי נמי דכוותיה כיון דלאחר הגלגול הקדישה ונדחה ממנו מצות חלה א"כ אין עליו שוב חיוב מצות חלה אבל ז"א דהקדיש לאחר החיוב ונפטר על ידי שהכניס לרשות הקדש כשפודה אח"כ אין זה ענין דיחוי אצל מצות דדיחוי אצל"מ לא שייך רק כשהדבר הזה נדחה ממצות לכן כיון דאדחי אדחי אבל הכא שנדחה ממצותה מפני שנכנס לרשות אחר ואין על האחר החיוב הזה לכן כשחוזרת לידו אין ענין לדיחוי אצל מצות דהא דהיה פטור מתחילה במצות חלה משום דלא היה שלו והגע עצמך אם מכר את העיסה לאחר ונדחה ממנו מצות חלה כשקנה אח"כ בוודאי חוזר לחיובו וה"נ הא דנדחה ממנו המצוה דחלה משום דלא היה שלו אלא של הקדש ואין עליו חיוב חלה בעיסת הקדש והקדש לאו בר חיוב דחלה והלכך כשקנה מן ההקדש לא נקרא דיחוי אצל מצות דהיה דיחוי מעיקרא משום שלא היה שלו.

כללא דמילתא כל שנדחה משום הרשות אחר אין זה ענין לדיחוי אצל מצות דהלא לא נדחה המצוה כי אם ההקדש נדחה מן המצוה ולא נקרא שהמצוה נדחית אלא דליכא מי שיתחייב בהמצוה ע"כ אין זה בכלל דיחוי מצוה כי המצוה לא נדחית כי אם דליכא מי שיתחייב במצוה. והוא דבר ברור וראיה עצומה מן המשנה הזו (דפ"ג דחלה) דהקדיש משגלגלה ופדאה דחייב ולא מוכח מזה בשום דוכתא דאין דיחוי במצות וכן באמת תקשה למ"ד דס"ל דיש דיחוי במצות אבל הסברא פשוטה דזה לא נקרא דיחוי מצוה דלא היה שום דיחוי במצוה כי אם דלא הי' מי שיתחייב בהמצוה ע"כ לא מצי הירושלמי לשיטתו למימר דחלה מצטרף משום דראוי לבוא לכלל חיוב ע"י שאלה כמו בהקדש דמצטרף

משום הך טעמא דראוי לבוא לידי חיוב ע"י פדיון ז"א דגרסינן במס' זבחים (דף י"ב ע"ב) בעי ר' ירמיה אכל חלב והפריש קרבן והורו ב"ד שחלב מותר וחזרו בהם מי הוי דיחוי ע"כ אלמא דזה נקרא דיחוי מה שהורו ב"ד שחלב מותר וכמו שכ' התוס' ז"ל אע"ג דבטעות אידחי אפ"ה הוי דיחוי עיי"ש.

וא"כ הכא דישראל על הקדשו ויעשה הקדש טעות האיך יחזור לחיובו הא לשיטת הירושלמי דב' ישראלים שעשו ב' קבין וכו' דפטורין משום שכבר היה להם שעת חובה ונפטרו ולשיטת הראב"ד ז"ל משום דיש דיחוי אצל מצות אם כן האיך יתחייב בחלה ע"י שאלה דהא דמי לב' ישראלים שעשאו ב' קבין וחלקו דפטור לעולם משום שכבר היה להם שעת חובה ונפטרו וע"כ פטורים לעולם משום דיש דיחוי אצל מצות וכבר נפטרה העיסה ועצם המצוה כבר נדחית וא"כ ה"נ דכוותיה דהא כבר הורם חלה מן העיסה ונפטרה העיסה מן חלה ונדחית ממצותה וכיון שכבר היתה לה שעת חובה ונפטרה נפטרה לעולם ואפילו שישאל אח"כ ונמצא דהוי מעיקרא פעורה בטעות הא קי"ל דלמ"ד דיש דיחוי במצות אף דיחוי בטעות הוי דיחוי והכא דיחוי גמור היה רק בטעות ודמי לאילו עשה עיסה מה' רבעים ונתחייבה בחלה והורו בד' דה' רבעים פעורה מן החלה וחזרו למ"ד דיש דיחוי אצל מצות הוי דיחוי דכבר נפטרה וא"כ לפ"ז לשיטת הירושלמי בב' ישראלים דעשו ב' קבין וחלקו והוסיפו כל אחד על שלו דפטור לא מהני הכא שאלה שיתחייב כיון שנפטרה ע"כ שפיר קאמר הגמ' מה בין הקדש מה בין חלה הקדש בידו לפדותו ולחייבו חלה אין בידו לפדותו ולחייבו ותיבת ולחייבו דייקא דהקדש ראוי לבוא לחיוב על ידי פדיה דלא נקרא דיחוי דנאמר דכבר היה לה שעת חובה ונפטרה ז"א דהא לא שייך בזה דיחוי אצל מצות כמו שכתבתי כי גוף העיסה לא נדחית ממצותה רק דלא היה מי שיתחייב אבל הגוף העיסה לא נדחית ולפיכך שפיר ע"י פדיון חייב אבל בחלה אין אתה יכול לחייבו ע"י פדיון וה"ה דשאלה נמי לא יחייבה ורק נקט דבר והיפוכו כיון דנקט גבי הקדש פדיון דהתם עדיף טפי למימר פדיון דהא פדיון קדשים מצוה היא אבל שאלה אינו מצוה דהא אדרבה אין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק לפיכך שפיר טפי בידו להביא עיסת הקדש לחיוב ע"י פדיון מע"י שאלה ע"כ נקט גבי הקדש פדיון ולפיכך מסיק בחלה דאינו ראוי לבוא לחיוב ע"י פדיון דהא לשיטת הירושלמי הוי כב' ישראלים שעשאו ב' קבין וחלקו והוסיפו דפטורין לעולם מכיון שנפטרו מטעם דיש דיחוי אצל מצות א"כ ה"ה בשאלה נמי דדיחוי בטעות נמי הוי דיחוי כדאיתא במס' זבחים (דף י"ב ע"ב) הנ"ל ונמצא דשפיר אזיל הירושלמי לשיטתו הראב"ד ז"ל בירושלמי ולדעת הרמב"ם ז"ל ע"פ הכ"מ ז"ל דכתב דיש לסמוך לענין דינא על הירושלמי הזה משום דאין זה ענין לדיחוי אצל מצות דהכא משום שעשאו מתחילה לחלק וע"כ בשעת חיוב דהגלגול פטורה היתה וכמו כל הגלגולי דפטור כמו דהקדש וכדומה: אבל הירושלמי לא ס"ל דיש דיחוי אצל מצות מ"מ שפיר מצינן לתרוצי קושיא דידן דדוקא הקדש מצרף משום דראוי לבוא לידי חיוב ע"י פדיון אבל חלה דאינו ראוי לפדיון ואינו ראוי לבוא לידי חיוב רק על ידי שאלה לא מצטרף משום דאינו בידו דהא קיי"ל אין נשאלין על הקדשות אלא מדוחק ועיין ביור"ד סי' ר"ג ובש"ך ז"ל סי' שכ"ג) עיי"ש ואבל כשאינו מדוחק אסור לישאל עלי' ע"כ אינו בידו לשאול עליו הגם דאם עבר ושאל עליו הוי שאלה מ"מ איננו בידו נקרא וע"כ אינו מצטרף רק שראוי לבוא לידי חיוב ע"י

פדיון משום דהוי בידו אף לכתחילה אבל לא על ידי שאלה משום דאינו בידו לכתחילה וכן הא דבמס' פסחים (דף מ"ו ע"ב) הואיל ואי בעי מיתשיל עליו הוי ממוניה וחשבינן ליה כשלו כתבו האחרונים ז"ל דזה דווקא בחמץ משום לאו דב"י וכאשר אי"ה לקמן בשיטה דכיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט נביא דבריהם ז"ל ובלא"ה רש"י ז"ל לא גריס כלל זה עיון בפסחים (בדף מ"ח ע"א) הנ"ל ויש בכאן אריכות דברים ואכמ"ל ודו"ק: שם אין תימר שניא היא חלה שהיא כנשוך וההין ששה עשר מיל לאו כנשוך הוא מצינו חלה מהלכה לא מצינו מעשר בהמה מהלכה.

פ"י דמקשה אין תימר שניא חלה משום נשוך הוא א"כ נימא בכל דוכתיה נשוך ומשני משום דלא מצינו נשוך רק בחלה מדרבנן אבל בכל דוכתיה לא מצינו נשוך מדרבנן ואינו דומה תקנת חכמים זל"ז ודו"ק: במתניתין ר' גמליאל אומר שלש ארצות לחלה מארץ ישראל עד גזיב חלה אחת מגזיב עד הנהר עד אמנה שתי חלות אחת לאור ואחת לכהן מהנהר ועד אמנה לפניו וכו' אחת לאור ואחת לכהן ומפרש בירושלמי שלא יהא אומרים תרומה טמאה נאכלת עיי"ש.

לכאורה קשה במס' פסחים (דף מ"ו ע"א) במתניתין כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט וכו' פרש"י ז"ל שנטמאת העיסה ולכאורה קשה דלמה לו לפרש דמיירי שנטמאת העיסה יפרש דמיירי בחלה של אור כמתניתין דהכא ואותו של כהן באמת הוא נותן לכהן עיין בצל"ח ז"ל שם הן אמת דמלשון המשנה משמע שנטמאת העיסה אבל כ"ז קשה למה לא תני באמת בחלה של אור דיהא עדיפא דלא תקשי קושיית המפרשים ז"ל דלמה אינו נותן לכהן והוצרכו לתרץ כשאין שם כהן הלא בחלה של אור אין בו מצות נתינה לכהן ולכאורה הירוש' דפ"ג דפסחים משמע קצת דמיירי בחלה של אור דקתני שם ומשייר אחת בתנור ונשרפת] ולפי דברינו בחיבורי מגדל דוד בסוגיא הראשונה יתורץ קושיא זאת כעין חומר דע"כ צריכין לזה דנטמאת העיסה דיהא טומאה דאורייתא ויהא עלי' העשה דשריפת תרומה טמאה מדאורייתא עיין שם בדברינו וגם בכאן אציג שיטה עמוקה בפלפול עצום ועמוק מאד בסוגיא זה.

ועי"ז יתחדש ענין נחמד בחמץ שקיבל עליו אחריות: שיטה כיצד מפרישין חלה בטומאה גרסינן במס' פסחים (דף ה' ע"ב) ת"ר שבעת ימים וגו' מה ת"ל והלא כבר נאמר לא יראה וגו' לפי שנאמר לא וגו' שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים ת"ל לא ימצא אין לי אלא כו' ת"ל שאור שאור לגז"ש מה שאור האמור בבתיים עובר משום בל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים אף שאור האמור בגבולין וכו' ומה שאור האמור בגבולין שלך וכו' אמר מר אין לי אלא בנכרי שכבשתו וכו' אמר מר יכול וכו' עד סוף הסוגיא: והנה כבר עמלו הגאונים ז"ל לאוקמי הך סוגיא על תלה.

כי יש להקשות הרבה א' למה הקדים מסדר הש"ס לקבוע בתלמודא אמר מר אין לי וכו' ואח"כ אמר מר יכול וכו' הלא בתחילה הי' צריך לסדר אמר מר יכול עם השקלא וטריא ואח"כ אמר מר אין לי וכל השקלא וטריא לפי סדר הברייתא: ב' קשה שבתחילה מתחיל הברייתא מן גבוה כדגרסינן אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה ואח"כ באיסור של קבלת אחריות שבק לגבוה אלא יקבל פקדונות מן הנכרי ותו לא מידי וכבר הקשה הגאון

הצל"ח ז"ל וכו' דבשלמא לאביי לא קשה משום דרצה לאמר אח"כ אין לי אלא בכבשתו כו' שלא בכבשתו מנין וכו' וע"כ מתחילה מרבינן לאיסור כבשתו ואח"כ שאל מנין שלא בכבשתו כי אם בקבלת אחריות ואם הי' אוהז גבוה ובגבוה לא שייך כבשתו וא"כ כבר ביאר האיסור אף בלא כבשתו רק בקבלת אחריות וא"כ איך יאמר אח"כ אין לי אלא כבשתו ולכן מתחילה שבק גבוה כי כ"ז שאין לנו קרא בלא כבשתו דרשינן האיסור על כבשתו אלא דזה אתא שפיר רק לאביי אבל לאוקימתא דרבא דאין לי אלא בלא כבשתו ארישא קאי ולא אסיפא הדרא קושיא לדוכתיה למה שביק בסיפא גבי איסור פקדונות גבוה ולכאורה הדבר הזה צ"ע גדול וחוקר הצל"ח ז"ל דאולי לא שייך האיסור דקבלת אחריות גבי גבוה ע"ש ובירושלמי במכילתין מבואר להדיא דחשיב גבי גבוה קבלת אחריות כפי שמובא לקמן בע"ה ית']: ועוד שם בסוגיא (דף ו' ע"א) אמר רב יהודא אמר רב המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הכלי אמר רבא אם של הקדש הוא א"צ מ"ט מיבדל בדילי מניה ואמר רב יהודא אמר רב חמצו של נכרי עושה לו מחיצה גבוה עשרה טפחים ואם של הקדש הוא א"צ מ"ט מיבדל בדילי מניה ע"כ: וקשה מאד להבין הך סוגיא דמ"ע במימרא ראשונה לא אמר רב בעצמו ואם של הקדש א"צ: ורק רבא מסיים ואם של הקדש א"צ ובסיפא גבי עושה לו מחיצה עשרה טפחים מסיים רב בעצמו ואם של הקדש א"צ.

ודבר זה צ"ב גדול וכבר עמדו רבותינו גבורי כח עושי דברו. כמה מן האחרונים בחיבוריהם עי' בס' קהלת יעקב ז"ל דמפלפל טובא בהאי ענינא ואבל תורה היא וללמוד אני צריך וחלקי ה' אמרה נפשי: ואען ואציע יסודות חדשים חזקים ומוצקים ויתורץ הכל כעין חומר עם עוד איזה קושיות בסוגיא הקודמת כאשר יבואר אי"ה בתוך דברינו ונחוקר באמת האידך שייך חמץ להקדש דנימא דשל הקדש א"צ מ"ט מיבדל בדילי מניה הא כללא כיילינן בכולא תלמודא דשני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו כלומר דהגם דחמץ משעה שנאסר באכילה ובהנאה לאחר שש יצא מרשותו דהוי הפקר דאיסור הנאה הוי הפקר מ"מ גזה"כ דעובר עליו בב"י וב"י וא"כ לפ"ז האידך אמרינן דחמץ של הקדש מיבדל בדילי מניה הא מכיון דאמרינן דחמץ אסור בהנאה א"כ יצא מרשות הקדש מכיון דאין להקדש שום תועלת בהקדש החמץ הזה דלמכור אי אפשר דהא אסור בהנאה על כל העולם והגם דלהקדש גופיה לא שייך איסור הנאה אבל מ"מ מה יעשה ההקדש בחמץ הזה דבשלמא גבי הדיוט שפיר אי הוה אסור הנאה החפץ על כל העולם מ"מ לא יצא מרשותו אי לא היה אסור בהנאה לבעה"ב של החמץ משום דיכול לאכלו בעצמו אבל דבר שאינו עומד רק למוכרו לעלמא ולעלמא אסור בהנאה בוודאי יצא מרשותו כמו דאיתא במס' נדרים (דף פ"ה) כיון דאתא למיסרי עליה שויא עפרא בעלמא וה"נ דכוותיה ע"ש ומה"ט נמי אמרינן במכילתין (דף כ"ט ע"א) האוכל חמץ של הקדש לא מעל אליבא דר"י משום דכיון דאסור בהנאה על כל העולם ממילא אין שום תועלת להקדש בחמץ הזה וכיון שכן קשה הכא אמאי מיבדל בדילי מניה הא יצא מרשות הקדש כי מן הטעם הזה אמרינן דאיסור הנאה הוי הפקר משום דאין לבעלים שום תועלת בהחפץ ולכן הוי הפקר ממילא ולפיכך חשבינן לחמץ דאינו ברשותו וא"כ ה"נ גבי הקדש נימא דאינו ברשות הקדש למה מיבדל בדילי מניה ואף לר"י הגלילי דחמץ מותר בהנאה אמרינן שם (דף כ"ט ע"א) דלמ"ד דאין פודין

הקדשים להאכילן לכלבים לא מעל ואפילו לר"י אמרינן שם דאין הקדש יכול למכור לעכו"ם אי אין פודין וכו' ע"ש ברש"י ותוס' ז"ל והיו יכולין לתרוצי לכאורה דרב ס"ל פודין ולפיכך אפילו דפסק לקמן (דף כ"ט ע"ב) כר"י מ"מ מכיון דפודין הרי יכול הקדש למוכרו לנכרים לפיכך לא יצא מרשות הקדש אבל מלבד שזה דוחק יקשה לשיטת בעה"מ ז"ל דס"ל אפילו למ"ד דפודין וכו' מ"מ לא יכול ההקדש למכור לנכרי ע"ש וא"כ רב דס"ל כר"י א"כ יקשה כנ"ל הרי יצא מרשות הקדש ובהדיא גרסינן בירושלמי (במס' פסחים) חבריא אמרין חמשיית כר"י הקדישו מוקדש עשאו תרומה אינו תרומה הקדישו מוקדש דמים עשאו תרומה אינו תרומה שלא ניתנה תרומה אלא לאכילה בלבד א"ל ר' יוסי לא מסתברא דלא חילופין הקדישו אינו מוקדש שאין פודין את הקדשים להל"כ עשאו תרומה הרי זו תרומה טהורה היא דבר תורה את הוא שגזרת עליה שריפה ע"כ.

הרי לפנינו בהדיא דלא הוי הקדש דלא חל קדושה כלל על החמץ משום דלא שויא מידי וא"כ ה"נ קשה להנך תרתי מימרא דאמרינן אם של הקדש א"צ מ"ט מיבדיל בדילי מניה אמאי מיבדל בדילי מניה הא לא קדש כלל ולמה יצא מן הכלל דכולא תלמודא ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הם ברשותו: אבל לא קשה מידי דהאמת יורה דרכו דגרסינן בירושלמי (פאה פ"ח) הנוטע כרם להקדש פטור מן הערלה ומן הפרט והרבעי וחייב בשביעית ר"ז בשם ר"י ושבתה הארץ שבת לה' אפילו דבר שהוא לה' קדושת שביעית חל עליו ר"ח בר אבא בעי קומי דר' מנא לאוכלי בלא פדיון אי אפשר שאי אפשר להקדש לצאת בלא פדיון ולפדותו אי אפשר ולא נמצא כלוקח לו קרדום מדמי שביעית א"ל הגיזבר היה מחלפן ביד אחר א"ר מתני' ל"ל אנן פתרינן לה דברי הכל כההיא דמר ר' יוסי מפני שקדם הפקירו לנדרו והכא מפני שקדם הפקר נדרו להקדישו ע"כ ופי' הק"ע (במסכת פסחים פ"ד) דרחב"א מקשה האיך משכחת לה דהקדש יהיה חייב בשביעית דיחול הקדש ואח"כ יפקיע שביעית דהאיך יעשה לאכלו בלא פדיון אי אפשר כמו כל שביעית בעולם דמופקר לכל אדם זה אי אפשר בהקדש דאי אפשר להקדש לצאת בלא פדיון אלמא הגם דכתב רחמנא ושבתה הארץ שבת לה' אפילו דבר של הקדש מחוייבת בשביעית לאו למימרא שתהא מופקרת וכל אד יאכל בהפקר דבר של הקדש ז"א דאי אפשר להקדש לצאת בלא פדיון דאפילו הפקר תורה אינו מפקיע מיד הקדש אלא ע"כ דמחויב לפדות מן ההקדש ולאכלו בקדושת שביעית א"כ נמצא דמה יעשה הקדש בדמים יקח לו קרדום וכדומה לצורך בד"ה ודמי שביעית צריכין לאכל בקדושת שביעית דקיי"ל דשביעית תופסת דמי' והפרי עצמו אסור א"כ נמצא דלוקח קורדם בדמי שביעית א"ל הגיזבר מחלפן ביד אחר כלומר דאיכא פלוגתא בזה בבבלי סוכה (דף מ') ובירושלמי שביעית אם השביעית יצא דרך מקח או דרך חילול וס"ל דהגיזבר מחלפן ביד אחר נמצא בדרך חילול יצא מקדושת שביעית א"ל רב מתניה ל"ל לאוקמי' בחילול אליבא דחד מ"ד אנן פתרינן לה דברי הכל לפיכך חל שביעית על הקדש דלאו דהשביעית מפקיע מן הקדש אלא כההיא דמר ר' יוסי מפני שקדם הפקירו לנדרו כלומר דתנינן במסכת נדרים (דף מ"ג) דמניח על גבי הגדר וכו' ור"י אוסר דס"ל אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו לפי שיטת הירושלמי בנדרים ואימתי אוסר

ר"י בזמן שקדם נדרו להפקירו ע"כ אוסר דבר שברשותו לכשיוצא מרשותו אבל אם קדם הפקירו לנדרו מותר מפני שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

ה"נ מפני שקדם הפקר של שביעית להקדישו לפיכך חל שביעית על הקדש לאו דשביעית מפקיע מן הקדש ז"א אלא דמעולם לאהקדיש כלל על שנה שביעית דהשנה השביעית אינו עומד ברשות המקדיש מעיקרא ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו דהפקר של שביעית קדמה להקדש ולא הוי בשנה השביעית רק שביעית לבד ולא הקדש (וכבר הארכתי לבאר הירושלמי הזה בחיבורי מגדל דוד וכתבתי שם בהאי ירושלמי דבר עמוק מאד לתרוצי קושיא גדולה ושמעו רבנן ותלמידהון וקלסי' מאד) וכן איתא בירושלמי (נדרים) בהאי פלוגתא אי אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו ובעי הגמרא לדמות המתניתין דהמודר הנאה מחבירו לפני שביעית להאי ענין אי אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו והוי כמו ההיא דר"י בנדרו קודם להפקירו דאסור משום דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו וה"נ גבי שביעית הנדר קודם לשביעית ומסיק הגמרא דלא דמי הפקר שלו להפקר של שביעית דההפקר שלו בא אח"כ אבל מודה ר"י בהפקר תורה כלומר דהפקר שביעית הוא אפקעתא דמלכא והוי ההפקר של שביעית קודם לנדרו.

ולא הוי בכלל אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו משום דהוי השנה של שביעית הפקר קודם לנדרו. וא"כ אין אדם אוסר שאינו שלו ע"ש והכל בסגנון אחד אזיל הירושלמי הנ"ל: נמצא למדין מן הירושלמי הזה דאם היה בכחו להקדיש על שנה שביעית וחל ההקדש אי אפשר להקדש לצאת בלא פדיון הגם דגזר רחמנא ושבתה הארץ וגו' דחלה שביעית על הקדש מ"מ הגם דהוי ההקדש הפקר מ"מ אינו יוצא בלא פדיון.

עד דמסיק דלא הוי הקדש כלל דשאני הפקר תורה דקדמה לההקדש ולא הוי הקדש כלל א"כ לפי היסוד הזה שפיר קאמר רב ורבא דבהקדש א"צ מ"ט מיבדל בדילי מניה הגם דהוי הכא הפקר תורה בהאיסור הנאה דמפקי מן רשותו מ"מ אפילו לגבי הפקר תורה אין הקדש יוצא בלא פדיון וחל תרווייהו האיסור הנאה וההקדש בהדדי והך ירושלמי דחמישית כר"י דאמרינן דלא הוי הקדש משום שאין פודין כו' אלמא דלא הוי ברשות הקדש כלל ז"א דהתם בהקדיש בתחילה בשעה חמישית לא נכנס כלל לרשות הקדש אבל באם כבר נכנס לרשות הקדש אין הפקר מוציא מרשות הקדש והוי תרווייהו בהדדי איסור הנאה והקדש בב"א: אבל נמצא מן הירושלמי הזה למדין עוד דזה דוקא אם היה הקדש מעיקרא אין הפקר של שביעית מוציא מידו אבל לפום דאמרינן דקדמה הפקר תורה להקדשו לכן מעולם לא הוקדש כלל על שנה של הפקר ע"כ אין נתפס קדושה כמו שאין בידו להקדיש בשנה השביעית משום הפקר תורה כן אינו חלה קדושה מעיקרא על השעת הפקר דאפקעתא דמלכא וכן מן הירושלמי (נדרים הנ"ל) אע"ג דהשביעית בא אחר הנדר לא מחשבינן ליה דנדרו קודם להפקירו אלא הפקירו קודם לנדרו משום דהפקר תורה שאני דאפקעתא דמלכא וא"כ ה"נ גבי חמץ דבארבעה עשר לאחר שש הוי אפקעתא דמלכא דהכתוב מוציאו מרשות בעלים להחמץ א"כ אימתי אמרינן דאין חמץ יוצא מרשות הקדש אע"ג דהוי הפקר משום דאין הפקר מפקיע מרשות הקדש

דווקא כשהקדיש תבואה ונעשית חמץ ברשות הקדש אז אין החמץ יוצא מרשות הקדש בלא פדיון כהאי דירושלמי הנ"ל אבל כשהקדיש חמץ ואח"כ בא זמן הפקר תורה שהוא זמן ביעור נימא נמי דהפקירו קודם להקדישו ומעולם לא הוקדש על השעת הזאת דאפקעתא דמלכא כמו דאמרינן בהפקר תורה של שביעית דהפקר תורה קודם להקדישו וקודם לנדרו וה"נ דכוותיה וכמו דהוי הפקר שביעית ולא הקדש ה"נ הוי הפקר חמץ ולא הקדש: ואם לחשך אדם לחלוק בין הפקר שביעית להפקר חמץ דשביעית הוי אפקעתא דמלכא שאי אפשר בשום אופן לעשות איזה פעולה להבריח מן ההפקר הזה.

אבל גב חמץ יש בידו לאכול קודם שיבוא ההפקר תורה לפיכך לא אמרינן דההפקר קודם להקדישו אלא כ"ז שלא יבוא לידי הפקר ברשותו הוא ושיעבוד של ההפקר בא בזמנו ארבעה עשר לאחר שש לפיכך כשהקדיש חל ההקדש ואח"כ בא ההפקר תורה להפקיע מן ההקדש. ואין ההפקר תורה מוציא מן ההקדש דאין הקדש יוצא בלא פדיון משום דכיון דבידו לאכול ולא יבוא כלל לידי הפקר הזה לכן לא נחתה על החמץ ההפקר רק בשעתו ולא מעיקרא אבל זה אינו מב' טעמים א' דהא בשביעית נמי יכול להפקיע ע"י שימכור לעכו"ם.

ואליבא דמ"ד יש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע (ויש לעיין בזה) ועוד הא קי"ל מי שהוא משועבד לחבירו לזמן פירעון אע"פ שיכול לעשות תחבולה להפקיע השיעבוד מעיקרא שלא יבוא לזמן הפירעון שום חוב. מ"מ כ"ז שלא הפקיע חל השיעבוד עליו וכשבא הזמן משועבד לו מעיקרא ולא אמרינן הא הי' בידו לעשות עצה להפקיע ממנו טרם שיבוא יומו שלא יהי' חיוב מעיקרא כלל ולכן בא החיוב ביומו ז"א וכמו דאיתא ברשב"א ז"ל מובא בש"ך חו"מ ס' ע"ב וז"ל שאלת שנים שהלוו לעכומ"ז זאח"ז ואין בנכסי עכומ"ז כדי לפרוע לשניהן טען שמעון קרן והריבית שהרווחת אתה נוטל ומן המותר אגבה קרן חובי לפי שלא חל חוב הריבית מזמן השטר אלא בכל יום הוא מתרבה והוא יכול לפרעו בכל עת לסלקו משיעבודו תשובה אין בדברי שמעון כלום לפי שמשעת חיוב הקרן חייב עצמו בכל הריבית שיעלו מעותיו ובהדיא שנינו בפרק הנושא והיא מנכסים משועבדים אע"פ שהמזונות בכל יום הוא מתרבי והטענה ג"כ שאמרת כיון דאי בעי לפרוע ולסלוקי בזוזי נמצא שלא חל אלא בו ביום מההוא נמי שמעינן דליתא כלל דהתם נמי גבי פקחין היו כותבין כ"ז שאת עמי והרי אם גירש את אשתו נמחל אותו שיעבוד עכ"ל הרי קמן בהדיא דהגם דבידו לעשות תחבולה להפקיע לגמרי השיעבוד מ"מ כ"ז שלא עשה התחבולה הזה חל השיעבוד עכשיו על היום המוגבל וכשיבוא יומו נוטלו בשיעבוד דמעיקרא וא"כ הכא גבי הפקר תורה אמרינן דהוא קודם להקדישו ועל שעת השביעית הוא נפקע מעיקרא מרשותו משום דשיעבוד המלך כגבוי דמי וא"כ ה"נ בחמץ על הזמן י"ד ניסן לאחר שש הוא נפקע מעיקרא מרשותו דקי"ל דהפקר תורה הוא נפקע מעיקרא מרשותו על הזמן ההפקר תורה ולא אמרינן הלא בידו לעשות תחבולה להפקיע מן ההפקר תורה שלא יבוא כלל לידי ההפקר תורה דהא אליבא דהרשב"א ז"ל בעובדא הנ"ל הי' ג"כ בידו להפקיע שלא יבוא לידי שיעבוד וחוב טרם יבוא יומו מ"מ כ"ז שלא נפקע החיוב במקומו עומד.

וה"נ דכוותיה כ"ז שלא הפקיע מן ההפקר תורה אפקעתא דמלכא במקומו עומד וקי"ל דאפקעתא דמלכא נפקע מעיקרא על זמן ההפקר תורה וא"כ למדין אנחנו נפ"מ אם נעשה חמץ ברשות הקדש ואז אפקעתא דמלכא בא להוציא מן ההקדש לבין שהקדיש חמץ דאז אפקעתא דמלכא הוא קודם שהקדיש חל על המקדיש דמן ההקדש אינו מוציא אין הקדש יוצא בלא פדיון אבל מן ההדיוט מוציא זה הכלל למדין אנחנו מהירושלמי הזה: ועתה נבאר אופנים דמשכחת לה אחריות על ההקדש והוא בתרי אופנים או שומר שהופקד אצלו הקדש וחייב באחריות או בעלים שהקדישו באחריות.

ולפי דתנינן במס' ב"מ (דף נ"ו) במתניתין אלו דברים שאין נשבעין עליהן העבדים והשטרות והקרקות וההקדשות ש"ח אינו נשבע וש"ש אינו משלם וכו' וא"כ לא משכחת לה כלל אחריות גבי שומר הקדש ולפי דעת התוס' ז"ל גם אינו משלם ע"ש אכן עכ"ז משכחת לה אחריות כגון שקנו מידו שיהא חייב באחריות באם יגנב או יפשע וכמו דאיתא שם בסוגיא (דף נ"ח) דמקשה ורמינהו השוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את התינוק לשמור את הזרעים וכו' מאי לאו לשלם וכו' ומסיק בשקנו מידו א"כ משכחת לה אחריות בשקנו מידו אבל לפי מאי דגרסינן במס' ב"מ (דף צ"ד) מתנה שמ"ח להיות פטור משבועה כו' אמאי מתנה על מה שכתוב בתורה הוא וכל המתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל הא מני ר' יהודה היא דאמר המתנה ע"מ שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאי קיים דתניא האומר לאשה הא"מ וכו' שאר כסות ועונה וכו' ומי מצי מוקמית לה כר"י אימא סיפא כל המתנה ע"מ שב"ת תנאו בטל וכו' ומסיק הגמרא אלא כולה ר"מ ושאני הכא דמעיקרא לא שיעבד נפשיה ואח"כ גרסינן תנא מתנה ש"ש להיות כשואל וכו' וא"כ משמע לכאור' מהך סוגיא לפי המסקנא דתנאים דמתנים השומרים לפטור או לחיוב אתא אליבא דכו"ע ולא תלי כלל במתנה ע"מ שכתוב בתורה דאפילו לר"מ דס"ל דאפילו בדבר של ממון תנאו בטל מ"מ מודה גבי שומרין משום דמעיקרא לא שיעבד נפשיה א"כ משמע לכאורה דאף תנאי גבי הקדש דיתחייב א"ע השומר באם שיגנוב (דהוי דרך תנאי לשון באם) לשלם משכחת לה אף לר"מ לפום אותו סוגיא אבל לפי מה דמפרשים התוס' ז"ל במס' כתובות (דף נ"ו ע"ב) להך סוגיא הוי דווקא גבי שומרים בעלמא דיב בידו להתנות הן לפטור או לגריעותא אפילו אליבא דר"מ אבל גבי הקדש לא מצי להתנות רק אליבא דר"י דס"ל דבר ש"מ ת"ק אבל לר"מ לא מצי להתנות מפני שהוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה דהתוס' ז"ל מקשים שם לר"מ דס"ל מתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל א"כ לא יכול אדם לפטור חובו ע"י תנאי כגון שאמר לו עשה עמי היום וחובך מחול לך ומתרצין דלא דמי דהכא היינו טעמא דאין קידושין לחצאין שאין לך קידושין שאין לו עליו שאר כסות ועונה וכן גבי נזיר אין נזירות לחצאין אבל גבי מלוה הכתובה בתורה לא שייך למימר הכי וא"ת א"כ היכי מדמה בפ' המגרש וכו' וי"ל דגבי ממון דניתן למחילה דווקא אמרינן טעמא לחצאין אבל גבי איסורא לא בעינן האי טעמא וכו' וכו' וא"ת הא דתנן בפרק השוכר את הפועלים (דף צ"ד ע"א) מתנה ש"ח להיות פטור מן השבועה ופריך הגמ' והא מתנה ע"מ שכתוב בתורה הוא וכו' ומסיק אפילו תימא ר"מ ושאני הכא דמעיקרא לא שיעבד נפשיה ומאי משני והא הכא נמי לא קידשה ע"מ כן ולא שיעבד נפשיה וי"ל דשאני התם דריבתה תורה שומרים הרבה ש"ח והשוכר והשואל יכול נמי כל אחד להיות לפי תנאו א"נ שאני התם דחייבתו תורה ש"ש

על שלוקח שכר ושואל שכל הנאה שלו ומשעבדים עצמם לכל הכתוב בפרשה הלכך במקום שאין משעבדים עצמם פטורים וכו' ע"ש פי' לדבריהם הק' דגבי שומרין לאו מגזה"כ הוא דחקק תורתינו הקדושה דיני שומרין שש"ח אינו חייב רק בפשיעה וש"ש על גניבה וכן שואל על אונסין אלא משום דירדה התורה לסוף דעתם דהשואל משעבד עצמו לאונסין וש"ש לגנבה וש"ח לפשיעה משום דשואל כל הנאה שלו וש"ש בשביל שלוקח שכר לפיכך כל אחד משעבד עצמו לפי מדריגתו והילכך ש"ח שאינו נוטל מאומה בוודאי אינו משעבד עצמו כי אם לפשיעה ולא מצד גזה"כ רק שירדה התורה לסוף דעתם שזה משעבד עצמו לזה וזה משעבד עצמו לזה לפיכך כן חקקה התורה חיובם ופטורם אבל במקום שאין משעבדים עצמם בפירוש פטורים ולא הוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה כי כל עיקר חיובם הוא משום דירדה התורה לסוף דעתם שמשעבדים א"ע לזה וא"כ כשאין משעבדין עצמם פטורים אבל גבי שאר כסות ועונה דהטיל הכתוב לאו משום דירדה התורה לסוף דעתם דהאיש משעבד עצמו לזה והאשה אינה משעבדת א"ע לבעלה רק באופן שיהי' לה שאר כסות ועונה ז"א אלא דגזה"כ הוא לפיכך הוי שפיר מתנה ע"מ שכתוב בתורה.

כן פי' דבריהם הקדושים ועי' בש"מ לב"מ דפירש כן [והקשה הפ"י ז"ל על תירוצם דמחלקין גבי קידושין משום לחצאין א"כ מאי מדמה הגמ' גבי מתנה ש"ח לענין מתנה ע"מ שכתוב בתורה דהא התם שפיר דמי לחצאין ומתרץ משום דא"ל דזה הוי תירוץ הגמרא שם דמעיקרא לא שיעבד נפשיה עכ"ל כלומר לפירוש התוס' ז"ל נכלל זה בתירוץ הגמ' דמעיקרא לא שיעבד נפשיה דענין אין קידושין לחצאין הוא משום דזה הוי מגזה"כ ולא משום דאיש משעבד עצמו לפיכך כולם שוים ואין קידושין בלא שאר כסות ועונה אבל התם לאו מגזה"כ אלא משום דכל אחד משעבד עצמו לפיכך אין שייך התם לחצאין ולתירוץ הראשון שבתוס' שפיר עדיף הך תירוצא דהפ"י דזהנכלל ממש בלשון הגמ' כמובן.

ומאונאה לא קשה דהתם הוי לענין איסור עי' בתוס' ז"ל ב"מ (נ"א ע"ב) לחד שיטה א"כ התוס' בתירוצם הזה סברי כאותה שיטה דאונאה הוי לענין איסור וכבר כתבו התוס' ז"ל דלענין איסור אין חילוק בין לחצאין אי לא) לפ"ז ממילא מובן דגבי הקדש דפטרה התורה להשומרין דנתמעט דין שומרין גבי הקדש הוא גזה"כ דהא הכא לאו משום דירדה התורה לסוף דעתם דהם לא משעבדים א"ע לשלם להקדש ז"א כמובן אלא מצד גזה"כ פטור כמובן א"כ לא שייך גבי הקדש לאוקמי' אפילו לר"מ כאותו סוגיא (דדף צ"ד ע"א) משום דמעיקרא לא שיעבד נפשיה ז"א דזה לא שייך רק גבי שומרין בעלמא ולא גבי הקדש לפי פירוש התוס' ז"ל כנ"ל א"כ ממילא הא דקתני מתנה ש"ח להיות כשואל לענין חיובא נמי כן דלגבי שומרין בעלמא לפטור או לחיוב שפיר אתיא אף כר"מ משום דמעיקרא לא שיעבד נפשיה או דמעיקרא שיעבד נפשיה כסברת התוס' הנ"ל אבל לגבי הקדש לא משכחת לה הך דינא אליבא דר"מ וכמו דאמרינן גבי אשה אין קידושין לחצאין דאין קידושין בלא שאר כסות ועונה ה"נ גבי הקדש אין לך שומר שיהא חייב לשלם.

ואי משום דמעיקרא לא שיעבד נפשיה ה"נ גבי אשה מעיקרא לא שיעבד נפשיה וע"כ דסברי להו להתוס' ז"ל דהוי לחצאין דאין לך קידושין בלא שאר וכסות ועונה דאפי' במקום דלא משעבד נפשיה מ"מ חייב. וזה עיקר הסברא דאין קידושין לחצאין דאין לך קדושין בלא זה דבכ"מ לא תלי בשיעבודם כי אם מגזה"כ ועי' ע"ז ותמצא כדברין] וא"כ ע"כ דגבי הקדש דמוקמינן להך ברייתא דהשוכר את הפועל לשמור את הפרה לשמור את התינוק לשמור את הזרעים דמוקמינן בשקנו מידו ע"כ דאתיא ברייתא אליבא דהילכתא דקי"ל כר"י דבדבר שבממון תנאו קיים אבל לר"מ דס"ל דמתנה עמ"ש בתורה תנאו בטל לא מהני מה שמתנה מתחילה כאותו סוגיא (דדף צ"ד ע"א) הנ"ל ולא שייך גבי הקדש הך תירוץא כשקנו מידו כנ"ל ולפי מה דגרסינן במס' ב"מ (דף נ"א ע"ב) אמר אביי מחוורתא רב כר"מ ושמואל כר"י ע"ש א"כ לפ"ז ממילא לרב דס"ל כר"מ לא מהני גבי הקדש תנאי שיהא חייב והברייתא אתיא כר"י א"כ לפ"ז לרב לא משכחת לה אחריות בהקדש גבי שומר של הקדש כי אם גבי מקדיש באחריות: והנה בדין הראשון שאמר רב המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו את הכלי ובדין השני גבי חמצו של נכרי עושה לו מחיצה עשרה טפחים מבואר פשוט דבדין הראשון מיירי בחמץ שמחויב לבערו ובדין השני מיירי בחמץ שאינו מחויב לבערו עי' פרש"י ז"ל בדוכתיה גבי עושה מחיצה פרש"י ז"ל דלא סגי לי' בכפית כלי כל שבעה שהכלי ניטל לצורך ומיהו ההוא דלעיל לא אפשר ליה במחיצה ומשום חד יומא סגי ליה בכפית כלי ובלילה יבערנו עכ"ל הרי לפנינו דבדין הראשון מיירו בחמץ שהוא מחויב לבערו לפיכך לא משהי ליה רק חד יומא ובלילה יבערנו אבל בדין השני מיירי בחמץ שאינו מחויב לבערו ואינו משהו ליה חד יומא אלא כולא יומא דפסחא לכן צריך למחיצה.

הרי פשוט ומבואר לפנינו דדין הראשון מיירי בחמץ שמחייב לבערו ובדין השני בחמץ שאינו מחויב לבערו וכן איתא בס' קהלת יעקב דבזה מחולק הדין הראשון עם הדין השני וכיון שכן האיך משכחת לה אליבא דרב לאוקמיה דין דהקדש במימרא הראשונה דאיירי בחמץ שמחויב לבערו וסגי ליה בכפיית כלי משום חד יומא האיך נימא ואם של הקדש א"צ כלומר דחמץ של הקדש לא צריך לכפיית כלי הא גבי הקדש לא שייך כלל הדין דכפיית כלי דכל עיקר הדין דכפיית כלי לא משכחת לה רק בחמץ שמחויב לבערו וא"כ הוי צריך לאוקמיה בחמץ שקיבל עליו אחריות והאיך משכחת לה גבי הקדש אחריות דבשומר להקדש לא משכחת לה לרב כי אם בבעלים שהקדיש באחריות וא"כ היכי מיירי כיון דהקדש בקבלת אחריות לא משכחת לה רק בבעלים ממנפ"ש אי הקדיש באחריות עד שלא נעשית חמץ ונעשית חמץ ברשות הקדש ז"א דא"כ פסקו להו אחריות דכל עיקר אחריות הוא כיון דאילו מיגנב ואילו מיתבד ברשותיה קאי ובעי לשלומי ועכשיו דלא מיגנב ואיתא בעין אומר לו הרי שלך לפניך א"כ הוי האי חמץ גורם לממון דע"י החמץ הזה נפטר מממון ואי לאו האי חמץ הי' משלם ממון ועכשיו חומר לו הרי שלך לפניך ואם נימא כשהקדיש עד שלא נעשית חמץ ונעשית חמץ ברשות הקדש א"כ לא מצי אומר לו להקדש הרי שלך לפניך דכל עיקר הטעם דאומרינן באיסורי הנאה הש"ל מבואר בפוסקים עי' סמ"ע חו"מ (ס' שס"ג ס"ק ד') וז"ל דאלו אף שנפסלו אצל הגזלן לגמרי מ"מ תבואת תרומה ולחם חמץ לא נשתנה משאר תבואות ולחמין והרי הם כמו שהי' בשעת הנזילה וכמו שהן עכשיו שאר תבואות ולחמין משום הכי מצי א"ל הרי

שלך לפניך משא"כ בפסלתו מלכות כיון דצורת מטבע זו אינה יוצאה כלל בכל מדינות המלך ונטבעה צורה אחרת במקומה הרי ניכר הפסידה ועפ"ר עכ"ל א"כ כ"ז דווקא בגזל חמץ ועבר הפסח ולא נשתנה גוף הדבר והרי כמו שהיה בשעת הגזילה והרי הוא עכשיו כשאר לחמין אבל אם גזל עד שלא נעשית חמץ ונעשית חמץ ברשותו ועבר עליו הפסח לא מצי אמר לו הרי שלך לפניך דהרי נשתנה גוף הדבר מכמו שהיה בשעת הגזילה ובהדיא שנינו יין והחמיץ משלם כשעת הגזילה דהרי זה דומה לגזל כלי ושברו א"כ לפנינו החילוק מבואר דהיכא דלא נשתנה הדבר מכמו שהיה בשעת הגזילה אומר לו הש"ל אבל היכא דנשתנה מכמו שהי' בשעת הגזילה לא מצי א"ל הש"ל כמו יין והחמיץ א"כ בגזל עד שלא היה חמץ ונעשה ברשותו חמץ ועבר עליו הפסח לא מצי א"ל הש"ל ודווקא קתני חמץ ועבר עליו הפסח ולא בשנעשה חמץ ברשותו וא"כ הכא כשהקדיש באחריות עד שלא היתה חמץ ונעשית חמץ ברשות הקדש ועבר עליו הפסח לא מצי א"ל הרש"ל וא"כ פסק אחריות כיון שהגיע זמן איסור חמץ ותיכף שהתחיל פסח פסק האחריות וא"כ אינו עובר בב"י ופטור מעשה דתשביתו ג"כ: ואם לחשך אדם לאמר דלו אפילו פסק האחריות בעת שהגיע הפסח מ"מ עובר בב"י כי מה דנפסקה אחריות בשעת איסור חמץ מה בכך הרי כללא כיילינן שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו וא"כ בכ"מ נפסקה החמץ מרשות של הבעלים בעת איסור חמץ מ"מ עובר בב"י ומחויב בעשה דתשביתו ג"כ וה"נ דכוותיה גבי אחריות כיון דעד זמן איסור חמץ היה באחריותו א"כ מה בכך דנפסקה בעת איסור חמץ האחריות מ"מ עובר בב"י ובעשה דתשביתו דעשאן הכתוב כאילו הן ברשותו והרי הוא נכלל בכלל שני דברים אינן ברשותו של אדם בשעת איסור חמץ ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ז"א דאמינא לך סברא עמוקה מאד דלא דמי זל"ז ורחוקין הן כרחוק מזרח ממערב דאימתי אמרינן להאי כללא דווקא בחמץ שלו ממש והרי כל זמן שלא הגיע זמן איסור חמץ היה שלו ממש ועכשיו שהגיע זמן איסור חמץ אז נפסקה מרשותו ע"ז עשאה הכתוב כאילו הן ברשותו.

אבל במקום דלא היה שלו מעולם אף דלא הגיע זמן איסור חמץ נמי לא היה שלו כי אם קבלת אחריות וקי"ל דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי בעלמא ורק לענין ב"י וב"י לחוד רבי רחמנא לקבלת אחריות הגם דלא הוי ממון מ"מ עובר בב"י וב"י מגזה"כ דלב"י הוי ממון וא"כ נחזי אנן עד שלא הגיע זמן איסור חמץ לא הי' שלו וגורם לממון לאו כממון דמי ואז לא רבי רחמנא גורם לממון למאומה ועכשיו שהגיע זמן איסור חמץ דעכשיו רבי רחמנא גורם לממון לענין ב"י לא הוי אז גורם לממון דנפסק אחריות וא"כ ממנפ"ש עד שלא הגיע זמן איסור חמץ דהיה גורם לממון אז לאו כממון דמי ובשעה שהגיע זמן איסור חמץ דעכשיו גורם לממון כממון דמי לענין כל יראה לא הוי גורם לממון כלל.

וא"כ ממנפ"ש אינו עובר בב"י אי בתר מעיקרא אזלית לא הוי כממון ולא היה מעיקרא ברשותיה עד שלא הגיע שעת איסור חמץ ואי בתר השתא אזלית דרבי רחמנא דכממון דמי לא הוי גורם לממון ואמיתי אמרינן דרבי רחמנא גורם לממון כממון דמי לענין ב"י היינו דווקא כשהוא עכשיו גורם לממון דהא דאמרינן עשאן הכתוב כאילו הם ברשותו היינו דווקא דעשאן הכתוב כאילו הן עכשיו ברשותו אע"ג דעכשיו יצא מרשותו אבל

לא אמרינן דעשאן הכתוב כאילו היה תחילה ברשותו במקום דלא היה תחילה ברשותו והכא דלא היו תחילה ברשותו רק עכשיו לענין ב"י עשאן הכתוב כאילו הן ברשותו ואז נפסק כל עיקר גורם לממון וזה סברא אמיתית וברורה מאד ומצאתי קצת בירושלמי הסברא הזאת (בפ"ב דפסחים) הפקיר חמצו בי"ג עשר לאחר הפסח מהו ר"י אמר אסור רשב"ל אמר מותר א"ל ר"י לרשב"ל אין את מודה לי משש שעות ולמעלן שהן אסורין אמר לו תמן איסורו גורם לו הכא מאי אית לך עד כן ופירוש בגליון הש"ס דה"פ כיון דאינו עובר בב"י עד הלילה א"כ כיון דמשש שעות ולמעלן אסור בהנאה מה"ת ואפקעתא דמלכא הוא אם כן האיך עובר בב"י בלילה הלא כבר מופקר הוא ומשני תמן איסורו גרם לו והיינו כדאמרינן בש"ס ב' דברים וכו' ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו להתחייב עליהן משא"כ בהפקירו דהוציאו מרשותו עכ"ל [הג"ה מה שכתב הגאון הנ"ל דבב"י אינו עובר עד הלילה ולכאורה שיטת הירושלמי אינו כן דגרסינן בירושלמי (במכילתן פ"ה) מה ראית לרבות חוה"מ וכו' מרבה אני חולו של מועד שהוא בב"י וב"י ומוציא נ"י ארבעה עשר שאינו בב"י וב"י ואתיא כ"י דר"מ דר"מ אמר משש שעות ולמעלן מדבריהן ע"כ הרי משמע דלמ"ד משש ולמעלה מדאורייתא כן בב"י נמי עובר משש ולמעלן ע"י ש"ק שם שכתב בהדיא כן ע"ש ע"כ הג"ה]: הרי מוכח בהדיא בירושלמי הנ"ל דלא אמרינן דעשאן הכתוב כאילו הן ברשותו היינו דווקא רק לענין דעכשיו הוא ברשותו אבל היכא דלא היה בתחילה ברשותו ע"ז לא אמרינן דעשאן הכתוב כאילו היו ברשותו מעיקרא אלא האי כללא לא שייך כי אם דהיה ברשותו עד שעת אפקעתא דמלכא אמרינן ע"ז אע"ג דהכתוב הפקיע ממנו מ"מ לענין ב"י אוקמיה ברשותו אבל היכא דעד שעת איסור לא היה ברשותו לא אמרינן דעשאו הכתוב כאילו הן ברשותו וה"נ לא אמרינן גבי אחריות מה לי דפסקו האחריות עכשיו הלא בלא"ה בכל החמוצים אינו ברשותו ומ"מ עובר בב"י וכן ה"נ דכוותיה ז"א דעד שעת איסור מקודם שבא הב"י קי"ל דגורם לממון לאו כמ"ד ואינו ברשותו ובשעת איסור דעשאן הכ' גורם לממון כמ"ד אז נפסק כל עיקר גורם לממון לגמרי ולא שייך למימר דעשאן הכתוב מעיקרא כממון ואוקמי' רחמנא עכשיו ברשותיה מעיקרא ז"א דא"כ אתה מחמיר בקבלת אחריות יותר מן חמץ שלו דחמץ שלו אם הוציא מרשותו קודם זמן איסורו אינו עובר בב"י ולא אמרינן דעשאן הכתוב כאילו הן היה ברשותו מעיקרא ובדבר הגורם לממון דהוא קבלת אחריות נימא דהגם דמעיקרא לא היה ברשותו מ"מ עכשיו דבא איסור דב"י גזר רחמנא דהיה מעיקרא ממון וברשותו היה עומד וידעתי שהראיה מן הירושלמי לא הוי רק קצת סמך לדברי' אבל נראה לפענ"ד להביא ראיה גדולה ועצומה לסברא הזאת דכ' הר"נ ז"ל בריש מכילתן גבי ביטול משום הפקר כדעת התוס' ז"ל וז"ל ואע"ג דהפקר כי האי גוונא לא מהני דוודאי מאן דאמר בנכסי דידיה דלבטלו ולהוי כעפרא בעלמא לא משמע דלהוי הפקר ותו דבגמ' אמרינן דמבטלו בלבו ובוודאי לענין הפקר ממונא דידי' ההפקר בלבו לא מהני דדברים שבלב אינן דברים ותו למ"ד התם (בנדרים דף מ"ג) אליבא דר"י דהפקר כמתנה מה מתנה עד דאתא לרשות זוכה לא נפקא מרשות נותן אף בהפקר כן וכיון שכן ביטול חמץ לר' יוסי האיך מהני מדין הפקר והא לא אתא לרשות זוכה אלא היינו טעמא משום דנהי דמאי דהוי ברשותיה דאינש לא מצי מפקיר לי' כה"ג חמץ שאני לפי שאינו ברשותו של אדם אלא שעשה הכתוב כאילו הוא

ברשותיה ומש"הבגילוי דעתא בעלמא דלא ניחא ליה דלהוי ליה זכותא בגויה כלל סגי ומהני אפילו לחמץ ידוע כדאמרינן במוצא גלוסקא יפה ודעתיה עליה ובתלמיד היושב לפני רבו ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו כדאיתא בגמ' ותנן נמי לקמן בפ' אלו עוברין (דף מ"ט) ההולך לשחוט את פסחו וכו' ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לאו יבטל בלבו עכ"ל: וא"כ הרי לפנינו בהדיא דב"י קיל מכל מקום הגם דבכ"מ עומד ברשותו מ"מ לענין ב"י מצי מפקיה ליה מרשותיה ולפיכך איתא בגמ' דמהני ביטול בלב אע"ג דבכ"מ עדיין ממנו הוא וברשותו הוא מ"מ לענין ב"י כיון דבלא"ה אינו ברשותו רק דהכתוב עשאן כאילו הן ברשותו לפיכך מקילין ביה ואמרינן דדבר קליש מפקא ליה מרשותו משא"כ בעלמא לא מהני זאת וברשותו עומד וא"כ היכי נימא גבי קבלת אחריות דעכשיו נפסקה אחריות לגמרי ולא הוי גורם לממון כלל מ"מ עובר משום דדמי לכ"מ דאמרינן דהגם דעכשיו יצא מרשותו מ"מ עשאן הכתוב כאילו הוא ברשותו ז"א דהא בכ"מ דהיה החמץ שלו ממש אף דעכשיו נפסקה לגמרי מרשותו מ"מ גזה"כ הוא דלענין ב"י כאילו הוא ברשותו: אבל הכא דמעולם לא היה שלו וכי בשביל גורם לממון הא קי"ל דלאו כממון דמי רק לענין ב"י לחוד גזה"כ הוא דברשותו הוא וטרם שהגיע איסור ב"י לא היה ברשותו ועכשיו שבא הב"י לא הוי כלל גורם לממון.

ול"ל דעשאן הכתוב מעיקרא כאילו הוא ברשותו לב"י ולכל מילי לא הוי כממון רק לענין ב"י הוי ממנו ז"א דזה לא מצינן למימר דלענין ב"י הוי חמור יותר מכל הדברים דלכל הדברים גורם לממון לאו כממון דמי רק לענין ב"י אם נימא דה"נ נפסקה האחריות לגמרי ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו משום דמעיקרא היה ממון ז"א דאדרבה מכיון דכל עיקר דעובר בב"י משום דעשאן הכתוב כאילו הן ברשותו א"כ לא הוי מעיקרא ממון לענין ב"י והרי לפי הר"ן ז"ל הנ"ל איפכא הוי מכיון דב"י הוא דעשאן הכתוב כאילו הן ברשותו לפיכך מצי מתחילה להפקיע בדבר קל דלא להוי ממון דידי' הגם דלכל הדברים לא נפיק עדיין מרשותיה בזה והוי ממון דידיה מ"מ הכא לב"י נפיק מרשותיה והאיך נימא הכא איפכא הגם דבעלמא לכל הדברים גורם לממון לאו כממון דמי מ"מ לענין חמץ לאיסור ב"י הוי כממון הא אדרבה מכיון דבשעה שהגיע האיסור ב"י אינו ברשותו ורק דהכתוב עשאן כאילו הן ברשותו.

א"כ אדרבה הוי לענין חמץ לאו כממון יותר מבכל מקום והרי כלל בידנו גבי חמץ מכיון דיגיע זמן איסור יצא מרשותו ורק דעשאן הכתוב כאילו הוא ברשותו מעיקרא לאו ממון הוא בעילה כל דהוא הגם דלכל הדברים הוי ממון בענין זה מ"מ הכא לאו ממון הוא והאיך נימא הכא איפכא אל הקצה הגם דלכל הדברים לאו ממון הוא לענין ב"י הו ממון הא בשעת איסור ב"י אינו ברשותו אלא דהכתוב עשאן כאילו הוא ברשותיה א"ו ברור דהא דרבי רחמנא גורם לממון דהוי ממון לענין ב"י היינו דווקא באופן דבשעת ב"י לא פסקה האחריות והוי גורם לממון בשעת איסור ב"י וגזה"כ דלב"י הוי גורם לממון כממון דמי וזה ראייה ברורה מאד לפע"ד ונחזור לדברינו א"כ מוכח דליכא לאוקמיה אחריות גבי הקדש לענין ב"י דבשומר של הקדש לא מצינו אליבא דרב רק בבעלים שקידשו באחריות והיכי דמי אי שקידשו עד שלא נעשית חמץ ונעשית חמץ ז"א דא"כ נפסק האחריות וכיון דאיפסיק אחריות ליכא למימר דמעיקרא הוי ממון כמו

שבארתי לעיל ואלא דהקדיש חמץ וא"כ לא נפסקה האחריות דמצי א"ל הש"ל ז"א דא"כ קדמה הפקר תורה להקדשו כמו שהבאתי לעיל דלגבי הפקר תורה אמרינן דקדמה האפקעתא דמלכא ההפקר תורה להקדשו ומעולם לא הוקדש על שעת הפקר תורה וכמו שבארתי בארוכה לעיל ולפ"ז הגם דמ"מ באחריותו הוא עומד דמצי מימר להקדש הש"ל ומחויב לבערו אעפ"כ לא מצי רב למימר ואם של הקדש א"צ מ"ט מובדל בדילי מניה הא על שעת הפסח לא הוי הקדש דהוי נמי בכלל שני דברים אינן ברשותו של אדם וכו' וא"כ לא בדילי מני'.

וזה אין סברא לאמר דמ"מ בדילי מניה אע"פ דפקעה ההקדש מ"מ כיון דעד הנה היה ברשות הקדש זה אין סברא לאמר וכן כתב הגאון בעל קהלת יעקב לפי דרכו עיי"ש. ורק רבא לשיטתו דס"ל (לקמן דף ל' ע"א) כר"ש א"נ משכחת לה בשומר והבן.

ולפום דרכינו דבנפסק אחריות אינו עובר בב"י ולא אמרינן דהוי בכללא ב' דברים וכו' ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו משום דא"כ למה יצא מן הכלל לאמר דדבר הגורם לממון כממון דמי לענין ב"י אע"פ דבעלמא לכל הדברים אינו ממון הא אדרבה לענין ב"י דעשאן הכתוב כ' הר"ן ז"ל דיותר נפיק מרשותיה ולא ממון הוא אף על גב דלשאר הדברים הוי עדיין ממונא הוא ובע"כ הא דרבי רחמנא אחריות לב"י הוא דווקא בדלא נפסקה אחריות כפי דברינו לעיל יתורץ קושיתנו בסוגיא דבתים וגבולין כעין חומר: ונקדים עוד קושיא אחת דגרסינן בירושלמי (דמכילתן פ"ב) לא יראה לך אית תניא תנא שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של גבוה ואית תניא תני אפילו לגבוה כאן כשהקדישו קודם לביעורו וכאן שביעורו קודם להקדישו א"ר בון בר חייא קומי ר"ז תיפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש ע"כ כלומר דס"ל דדבר הגורם לממון כממון דמי ולכאורה קשה הא דמשני ר' בון בר חייא קומי דר"ז בקדשים שחייב באחריותן ואליבא דר"ש דס"ל דדבר הגורם לממון כממון דמי הא אמרינן הכא דאפילו לרבנן נמי דס"ל בעלמא דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי מודים גבי חמץ דכממון דמי ומצאתי בס' נו"י דמקשה זאת ויותר יש להגדיל הקושיא דבירושלמי איתא בהדיא בפ"ק דחמץ בקבלת אחריות נמי עובר בב"י דאתרבי מלא ימצא אכן אין זה קושיא דבוודאי הך תנא לא מרבי מלא ימצא דהא בהדיא תני שלך אין אתה רואה אבל רואה את לגבוה ואית תניא תנא אפילו לגבוה משמע דהאי תנא ס"ל דגבוה נמי מקרי לך וע"כ לא נתרבי מלא ימצא ע"כ שפיר קאמרדאתיא אליבא דר"ש דס"ל דדבר הגורם לממון כממון דמי אבל זאת צ"ב מדוע גבי אחריות דעלמא לא אישתמיט תנא בשום מקום לאתרבי מלך ולא אישתמיט תנא בשום מקום לרבו אחריות דהקדש ובהך ברייתא (דדף ה' ע"ב) דאיתרבי חמץ באחריות לא תנא של גבוה באחריות ולא עוד אלא דהתחיל בתרתי ומסיים בחדא דגבי היתר נקט של אחרים ושל גבוה ובשל איסור באחריות לא נקט גבוה רק של אחרים לבד וכתמיהתנו לעיל וכן בירושלמי דמרבי חמץ באחריות בפרק א' לא נקט רק דמרבינן מלא ימצא אחריות בשל אחרים ולא נקט גבוה ורק פעם אחת מצינו לתנא דמרבי חמץ של גבוה באחריות ולא משכחינן רק דמרבי מלך משמע מכ"ז דמלא ימצא דהוא עיקר ריבוי לקבלת אחריות לא אתרבי לגבוה ורק מלך ואליבא דר"ש דגל"מ כמ"ד וצ"ב: אבל לפי דרכינו שפיר עולה כהוגן כל הקושיות ומה דמסדר הגמ' מעיקרא א"ל אלא שכבשתו וכו'.

ואח"כ יכול וכו' ומעיקרא נחקור בעומק הענין בהאי איכא דאמרי בסוגיא דידן דפריך למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי לא ימצא ל"ל איצטריך ס"ד אמינא כיון דאיתא הדר בעיני' לאו כממון דמי קמ"ל עכ"ל הגמ' ויש בכאן מקום ספק מי נימא דהגמ' ס"ל אליבא דהאמת דאימתי קאמר ר"ש דדבר הגורם לממון כממון דמי הנ"מ היכי דליתא בעיני' אבל היכא דאיתא הדר בעיני' לאו כממון דמי ורק הכא איתרבאי מגזה"כ מלא ימצא א"ד ה"פ דס"ד אמינא לחלק בזה בין איתא בעיני' בין לא איתא בעיני' קמ"ל קרא דלא מחלקינן בזה אלא אף איתא בעיני' גורם לממון כממון דמי והנה מדברי הש"א ז"ל מוכח דמפרש דהגמ' ס"ל אליבא דהאמת לחלק בעלמא אליבא דר"ש בין איתא בעיני' ללא איתא בעיני' ורק הכא מגזה"כ ועי' בקצוה"ח בחו"מ ס' שפ"ו דמפלפל בזה בכמה מקומות בש"ס והט"ז ז"ל באו"ח ס' ת"מ מפרש להגמ' דה"פ דקמ"ל קרא דלא מחלקינן בין גורם לממון בין איתא בעיני' ללא איתא בעיני' אלא אפילו איתא בעיני' כממון דמי ולא מצד גזה"כ עיין ביד אפרים דכתב ג"כ כן וכן הצל"ח ז"ל כתב דמה דמשני סד"א הואיל וכי איתא הדר בעיני' וכו' נלפע"ד שהכונה שלא תטעה לחלק בהכי קמ"ל קרא לא ימצא שגם זה גורם לממון מקרי אבל לעולם שהטעם משום גורם לממון עכ"ל ולפענ"ד הקלושה אם שאיני כדאי להכניס א"ע במה שנחלקו רבותינו אבות העולם אבל תורה היא וללמוד אני צריך ונלפע"ד כדעת הט"ז והצל"ח ז"ל דכן משמע בירושלמי הנזכר דאמר רבב"ח קומי דר"ז תיפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש ואם כדבריהם קשה אימתי דאמר ר"ש דגורם לממון כמ"ד היינו דווקא היכי דליתא בעיני' אבל היכא דאיתא לאו כממון דמי אלא דאתרבי מלא ימצא וא"כ ל"ל לאוקמי' כר"ש דווקא הלא זה כו"ע מודים אפילו רבנן דס"ל בעלמא לאו כממון דמי מ"מ מודים גבי חמץ מלא ימצא אלא משום דלא נקט התנא מלא ימצא כי אם מלך לפיכך שפיר קאמר כר"ש לפיכך אתרבי מלך ולא מלא ימצא אבל בין כך ובין כך אשכחן בהדיא דר"ש ס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי אפילו היכא דאיתא בעיני' אם לא שנעשה פלוגתא בין התלמודים לכן נוח להשוות התלמודים ולפרש הגמ' כדברי הט"ז והצל"ח ז"ל ועוד נראה לפי דעתי הנמוכה דלשון הש"ס מורה כן דאם כדעת הש"א ז"ל הכי הו"ל למימר אמרי כי אמר ר"ש דגורם לממון כממון דמי הנ"מ היכי דליתא בעיני' אבל היכי דאיתא בעיני' לא קמ"ל לא ימצא ומדלא תני הכי רק איצטריך ס"ד אמינא הואיל וכי איתא הדר בעיני' קמ"ל משמע מלשון זה כדעת הט"ז ז"ל וכמו שכתב הצל"ח ז"ל דס"ד אמינא לטעות קמ"ל קרא שלא תטעה לחלק בהכי וקשה לי לדעת הט"ז והצל"ח ז"ל קושיא חמורה בסוגין דידן דאיתא בתוס' ז"ל ד"ה משום וז"ל אבל עוד קשה לי כיון דשדינא אלא ימצא אמאי אצטריך לי לעיל למידרש מה שאור האמור בגבולין וכו' אף שאור האמור בבתיים שלך אי אתה רואה וכו' ותירץ ר"י ז"ל וכו' עיי"ש ולא קשה קושיית התוס' ז"ל כי אם על הברייתא דל"ל להג"ש לרבוויי בתים להתירא בשל אחרים הלא ידעינן בנא ג"ש להתירא דאחרים בבתיים וכמו כן יהי' קשה כנ"ל בגמ' באיכא דאמרי קושיא גדולה וחמורה מכיון דפריך למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי ל"ל לא ימצא א"כ משמע מזה דלמ"ד דגל"מ כמ"ד אין חילוק בין גורם לממון דלא הוי ממון ממש רק כממון דמי לממון ממש דהוא נקרא שלך א"כ לפי התירץ לפירוש הט"ז והצל"ח ז"ל דמשני דאיצטריך קרא שלא תטעה לחלק בהכי וקמ"ל דאין חילוק אלא דכממון דמי אפילו איתא בעיני'

ולכא הכא חידוש בלא ימצא יותר מכ"מ אלא דבכ"מ הו"ל כממון רק הקרא מוציאנו מן הטעות א"כ קשה לפי זה ל"ל להברייתא להג"ש למילף גבולין מבתים דמה בתים עובר בב"י וב"י ובל יטמין ולא יקבל פקדונות מן הנכרים אף בגבולין עובר בב"י וב"י ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים קשה ל"ל למילף זאת בג"ש הא בלא"ה ידעינן בגבולין כיון דכממון דמי ומשמעות הגמ' דאי כממון דמי לא אצטרך כלל ללא ימצא אפילו בבתים ולא איצטרך לא ימצא בבתים רק להוציא מן הטעות ומגלה דכממון דמי אף בעלמא וא"כ מכיון דידעינן השתא דאין חילוק כלל באמת ובכ"מ הוי גורם לממון כממון דמי א"כ מהיכי תיתי נימא דבגבולין אינו עובר בבל יקבל פקדונות מן הנכרי עד דצריך התנא למילף זה מן הג"ש [ובע"כ הא דפריך הגמ' למ"ד דכממון דמי לא ימצא ל"ל בוודאי דקאי ג"כ על הברייתא דל"ל להברייתא למילף איסור בל יקבל פקדונות מן לא ימצא הא בלא"ה כממון דמי דנ"ל דפריך על הקר דל"ל להך מ"ד הקרא דלא ימצא ז"א דהא לא ימצא בעינן בלא"ה לאיסור בל יטמין אלא וודאי דמקשה על הברייתא וא"כ לפום התירוץ יקשה סוף סוף על הברייתא דל"ל הג"ש לאיסור בגבולין קבלת פקדונות ולא הוי לי' למילף בג"ש כי אם איסור בל יטמין ולא איסור קבלת פקדונות הא בלא"ה כממון דמי בעלמא וכמו דמקשינן מעיקרא לא ימצא ל"ל כן נמי יקשה לפי התירוץ ג"ש ל"ל]: אבל יש לתרוצי כ"ז ובהקדם יש להקשות לפי דעת הש"א והנו"ב והאחרונים דכמו דרבי הכתוב דבר הגורם לממון כממון לענין ב"י כן אתרביאי נמי לענין עשה דתשביתו דהתם נמי כתיב סתם תשביתו ולא כתיב לך וגמרינן ג"ש שאור שאור דדווקא בקבלת אחריות אבל בלא קבלת אחריות לא עיין שם כן הסכמת אחרונים ז"ל וקשה לי לכאורה קושיא עצומה האיך משכחת לה ב"י ועשה דתשביתו כחמץ שקיבל אחריות הא עשה דתשביתו עם ב"י מתנגדים זל"ז דכיון דמצווה על עשה דתשביתו האיך עובר בב"י הלא עשה דתשביתו מבטל את קבלת אחריות דכל עיקר אחריות הוא דאילו מיגנב או מיתבד ברשותו קאי ובעי לשלומי ועכשיו שהן בעין אומר לו הרי שלך לפניך ואי דמצווה על עשה דתשביתו א"כ שוב לא מצי מימר לו הש"ל דמחויב לבערו להחמץ וממילא מחויב לשלם לו ממון והרי דמי לאילו נגנב או שכבר מיתבד דמחויב לשלם לו ממון כן ה"נ מחויב בוודאי לשלם לו דמים ולשרוף להחמץ א"כ ממילא בטל האחריות ע"פ לאחר שש וא"כ אמאי עובר בב"י [על עשה דתשביתו גופי' לא קשה הא מכיון דמחויב להשביתו א"כ נבטל האחריות וא"כ למה מצווה על עשה דתשביתו ז"א דאם לא הי' מצווה על עשה דתשביתו א"כ עומד באחריותו וכמו דאיתא בתוס' ז"ל פסחים (דף כ"ו ע"א) גבי הכניסה לרבקה ומקשים שם מכיון דנפסל א"כ לא ניחא לי' ומתריצין דאם הי' כשר א"כ הי' ניחא לי' וא"כ לענין עשה דתשביתו ניחא אע"פ שמבטל לאחריות מ"מ מחויב בעשה דתשביתו אבל ב"י האיך הוא עובר הא העשה דתשביתו מבטל לאחריות ע"כ שוב שהגיע הזמן דב"י נפסק אחריות וכמובן] ואין לאמר דמה איכפית לן כשנבטל אחריות בפסח מכיון דקודם הפסח היה באחריותו אפילו כשהגיע פסח נבטל אחריות ויצא מרשותו מה בכך הא בלא"ה ב' דברים וכו' ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו וה"נ דכוותי' ז"א כמו שכתבתי לעיל דאם עכשיו יצא מרשותו והל"ת דב"י אינו אלא דעשאן הכתוב כאילו הן ברשותו א"כ למה הוי גורם לממון כממון לענין ב"י וחידוש לן הכתוב דאע"ג דלכל הדברים אינו עומד ברשותו מ"מ לענין ב"י עומד ברשותו

ז"א דאדרבה מכיון דכל ל"ת דב"י הוי רק מטעם דעשאן הכתוב וכו' א"כ למה הוי ממון גבי ב"י ולא לשאר דברים אדרבה בזה קי"ל דיותר קיל ב"י מכל הדברים דביטול בלב לא נפיק מרשותו לכל הדברים רק לב"י נפיק מרשותי משום דכל עיקר ל"ת דב"י משום דעשאן הכתוב וכו' כפי' הר"נ ז"ל וע"כ דעיקר דחידש רחמנא על קבלת אחריות דהוי לב"י ממון ולא לכל הדברים הוא דווקא דהוי גורם לממון בשעת ב"י והוי הל"ת דב"י משום דגורם לממון כממון דמי ולא משום דעשאן הכתוב וכו' כמו בחמץ שלו וכפי דברינו לעיל וא"כ חוזר קושיתנו האיך משכחת לה הל"ת דב"י ועשה דתשביתו בחמץ שקיבל עליו אחריות הא העשה מבטל להל"ת כנ"ל: ואין לאמר דמ"מ הוי גל"מ כיון דאילו מגנב או מיתבד בעי לשלומי ועכשיו שהוא בעין מצי א"ל הש"ל וכ"ת היכי מצי א"ל הש"ל הא מחויב להשביתו מן העולם ולקיים מצות עשה דתשביתו הא מ"מ הוי גורם לממון דאי בעי משהי לי' באיסור ולא ישבית את החמץ ויאמר לו הש"ל לפיכך נקרא גורם לממון ז"א דמבואר בכמה ספרים והסכימו גאוני עולם דכל דבר דהוי גורם לממון ע"י איסור לא נקרא גורם לממון עיין בפ"י ז"ל במס' פסחים (דף כ"ט) דכתב בהדיא דהגם דאי בעי משהי לי' באיסור לא נקרא גורם לממון ומביא ראיה מהא דאמר רבה גזל חמץ ובא אחר ושרפו במועד פטור שהכל מצווים לבערו ולא אמרינן דמ"מ הוי גורם לממון דאי בעי הוי משהי לי' ולא ישביתו זה לא הוי גורם לממון דמשום דהוי באיסור וכן כתב הגאון בעל מקו"ח ז"ל דחמץ שלו דמוזהר עליו בב"י ובעשה דתשביתו לא נקרא גורם לממון אף לר"ש דס"ל לאחר הפסח מותר משום דמוזהר עליו בכל שעה בב"י ובתשביתו מן העולם ע"כ לא נקרא כלל כעין זה גורם לממון ומתמה על הש"א ז"ל דרצה לאמר דלר"ש הוי גורם לממון דז"א משום דהוי באיסור ובקו"א שבש"א ז"ל מביא בשם הגאון ר' אבלי ז"ל מוויילנא דכונה אחרת יש בדברי הש"א ז"ל ולעולם הסכמת כולם דלא נקרא גורם לממון היכא דע"י איסור ולפענ"ד עוד נראה לה"ר לזה מדברי התוס' ז"ל במס' ב"ק (דף מ' ע"ב) דמקשים שם וז"ל וא"ת מה טענה היא זו א"כ הי' עושה שלא כדין עיי"ש ועי' בתומים ז"ל ס' י"ב עיי"ש אלמא דבדבר שלא כדין הי' עושה לא הוי טענת ממון וא"כ ה"נ לא מקרי גורם לממון בהחמץ הזה דסוף סוף בעי לשלומי דמים ולא מצי א"ל הש"ל אם לא דאי בעי משהי לי' באיסור וע"י איסור לא נקרא גורם לממון וא"כ הדרא קושיתנו לדוכתיה: אבל זא דהגם דבכ"מ לא נקרא גורם לממון ע"י איסור אבל גבי חמץ לענין איסור ב"י הוי גורם לממון אפילו ע"י איסור דהא חזינן דהחמירה התורה הק' באחריות אפילו לכל הדברים לא הוי ברשותו ולא הוי ממונו דידי' מ"מ לענין ב"י היא ממונו דידי' וא"כ אפילו גורם לממון ע"י איסור נמי נקרא גורם לממון לענין ב"י.

ונראה להביא רא' מפורשת לזה דתנינן במכילתן (דף מ"ו) כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט ר"א אומר לא תקרא לה שם עד שתאפה ועיין שם בסוגיא דמעיקרא ס"ד דפליגי בטה"נ ממון ולבסוף מסיק דפליגי בהואיל דאי בעי מיתשיל עלה דר"א סבר אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ממונא הוא ור"י סבר לא אמרינן הואיל ע"כ ולא מיבעיא לדעת האחרונים ז"ל דס"ל דכללא זה דהואיל ואי בעי מיתשיל עלה לא אמרינן דע"י זה הוי ממונא דידי' כי אם גבי חמץבאיסור ב"י משום דחזינן דהתורה החמירה לענין ב"י בדבר הגורם לממון אע"ג דבעלמא לאו כממון דמי מ"מ לענין ב"י הוי ממון אבל לכל

הדברים לא הוי דידי' בהאי הואיל ואי בעי מיתשיל עלה עיין בש"א וכל האחרונים ז"ל מלאים מסברא זאת וא"כ קשה האיך אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל ממוני' הוא כלומר כיון דבידו לעשות שיהא שלו לפיכך הוי ממונא דידי' לענין ב"י וקשה הא אסור למיעבד זאת ליתשיל על החמץ הא יעבור בב"י תכף כשישאל על החמץ ויהי' דידי' האיך יכניס חמץ ברשותו בפסח והא כבר כתב הרמב"ם ז"ל הקונה חמץ ביו"ט לוקה משום לאו דב"י והא עד דלא מיתשיל לאו דידי' הוא וא"כ האיך רשאי לישאל עליו ויעבור בב"י א"ו דלגבי ב"י אמרינן מכיון דבידו דיהא שלו אף באיסור מ"מ הוי ממוני' ועובר בב"י ואין לאמר דלעולם בשנעשה חמץ לאו ממוני' הוא ולא אמרינן השתא הואיל ואי בעי מיתשיל עלה אך אמרינן הואיל טרם שנעשית חמץ דאז הוי בהיתר ולפיכך הוי ממונא דידי' טרם שנעשית חמץ לפיכך הגם דעכשיו לאו דידי' הוא דשוב ליכא הואיל מ"מ עובר בב"י משום הכללא דב' דברים וכו' ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו וה"נ דכוותי' כיון דעד השתא ממוני' דידי' הוא משום הואיל לפיכך עובר כשנעשה חמץ משום דעשאן הכתוב וכו' ז"א דא"כ דהשתא אינו עובר בב"י רק משום דעשאן הכתוב וכו' ח"כ למה אמרינן מעיקרא בהאי הואיל דלכל הדברים לא הוי ברשותי' ע"י הואיל כי אם לענין ב"י לחוד הלא אדרבה מצינו בכ"מ דאינו עובר בב"י רק משום דעשאן הכתוב אמרינן איפכא הגם דלכל הדברים עדיין ממוני' הוא מ"מ לענין ב"י לאו ממוני' הוא כדאיתא בר"נ ז"ל הנ"ל וכדברינו לעיל א"ו דאמרינן השתא דנעשית חמץ דעובר בב"י משום הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ממוני' הוא ולא משום דעשאן הכתוב וכו' וא"כ קשה האיך אמרינן דהוי ממוני' בזה דאי בעי הוי ממונא הא הוי באיסור אלא וודאי דלענין ב"י לא קפדינן בזה והוי ממונא ע"י הואיל ואי בעי אפילו באיסור ומה"ט דחזינן דהתורה החמירה לענין ב"י דגורם לממון הוי כממון אבל לא לכל הדברים וה"נ הוי גורם לממון לענין ב"י אפילו ע"י איסור א"כ מכל האחרונים ז"ל הנ"ל וודאי הוי סייעתא גדולה לדברינו מה שכתבתי להוכיח מהאחרונים ז"ל דלב"י הוי ממון מכיון שיש בידו להיות שלו אף באיסור דאל"כ האיך אמרינן הואיל אי בעי מיתשיל עלי' הא אסור לו למתשיל עליו בשעת שהוא חמץ דיעבור בב"י כנ"ל יש לדחות הראי' דהא יש בידו לישאל עליו ולא יעבור בב"י כמו דאיתא בתוס' ז"ל לעיל (דף כ"ט ע"ב) ומכאן מוכיח ר"י ז"ל דהמשהא חמצו ודעתו לבער אינו עובר בב"י דאל"כ אמאי מעל לר"י הגלילי הא מיד כשיפדנו יהא שלו אלא וודאי דהמשהא ע"מ לבערו אינו עובר בב"י וטעמא משום דב"י הו"ל ניתק לעשה דתשביתו עכ"ל וא"כ ה"נ יש בידו לשאול ע"מ שיבערנו בעשה דתשביתו אבל א"כ יקשה ל"ל כל הני דלא יקרא לה שם עד שתיאפה הא שפיר יכול לקרוא לה שם וישהא ע"מ לבערו בלילה ובאמת הקשה הש"א ז"ל זאת על הר"י ז"ל והניח בקושיא וס"ל להש"א ז"ל דאסור להשהות ע"מ לבערו ומ"מ מפרש הואיל ואי בעי מיתשיל רק לענין ב"י והנה א"כ הדר קם ראיתנו אבל לפי מה שבארתי בחיבורי מגדל דוד לתרץ קושית הש"א ז"ל דהר"י ז"ל לשיטתו אזיל דס"ל דשריפת תרומה טמאה הוי מדאורייתא ולפי מה דגרסינן בירושלמי (בפ"ב דמכילתן) רבב"ל שאל חלת תודה שנעשה נותר נימא אם נעשה נותר עד שלא הגיע זמן ביעורו את מבערו בשריפה ואם משהגיע זמן ביעורו הוא נעשה נותר השבתתו בכל דבר לפי גירסת הק"ע ז"ל ועיין בחיבורי מגדל דוד שביארתי שמה באריכות דהכא גבי חלה אי איפשר להשהות ע"מ

לבערו דהאיך יעשה אם יקרא לה שם חלה בשעה שנעשית חמץ הא קי"ל דהפריש חמץ על מצה אינו כלום עיין בירושלמי (בפ"ב דמכילתן) ובבלי דף ל"ג) ובתוס' ז"ל שם ואם יקרא לה שם חנה תחילה ואח"כ נעשית חמץ ז"א דתכף שיקרא לה שם חלה הוי חלה טמאה והוי בעשה דשת"ט נר"י ז"ל מדאורייתא ושוב כשנעשית חמץ לא יחול עשה דתשביתו כירושלמי דחלת תודה בנותר עם חמץ וכל עיקר הטעם דר"י ז"ל דיכול להשהות ע"מ לבערו משום דניתק לעשה דתשביתו והכא לא יהי' העשה דתשביתו עי"ש באריכות וא"כ איכא לאמר דכ"ז דווקא כשהיא חלה אבל כשישאל יכול להשהות ע"מ לבערו אבל מן הש"א ז"ל גופי' דלא ס"ל כהר"י ז"נ דיכול להשהות ע"מ לבערו מוכח שפיר הוכחתינו: ואפילו לדברי רבותינו רש"י ותוס' ז"ל דס"ל דאמרין הוואיל לכל הדברים והוי ממוני' לכל הדברים עי"ש דמקשים דיקרא לה שם ויאפה ע"י הוואיל הרי דס"ל ז"ל דלכל הדברים אמרין הוואיל הנ"ל מ"מ נמי איכא סייעתא לדברינו הנ"ל דהתוס' ז"ל כתבו בשם רשב"א ז"ל לתרץ על הקושיא דיקרא לה שם ויאפה ע"י הוואיל משום דסוף כשאופה אינו אופה רק ע"י הוואיל ואי בעי בצע מכל חדא וא"כ הו"ל תרי הוואיל הוואיל ואי בעי בצע והוואיל אי בעי מיתשיל הרי דדעת הרשב"א ז"ל דכל היתר דאפי' לר"א הוא רק מצד הוואיל ואי בעי בצע אפילו לפום סוגיא הזה עיין במהרש"א ז"ל דכתב כן: עוד הקשה הא אפילו אי בצע מכל חדא נמי אסור דהא איפשר למיפלג בלישה כמו עיסה חצי' של ישראל וחצי' של נכרי בביצה (דף כ' ע"א) ומתרץ ר"י ז"ל דכל עיקר אסור דאיפשר למיפלג הוא רק מדרבנן ולפיכך גבי חלה לא גזרו רבנן עכ"ל וכלומר דהא אי אפשר לאפות כשיפלג החלה דהוי של כהן ולכאורה קשה הא גבי חלה נמי אפשר למיפלג בלישה ויאפה שלו לחוד ואי דבצק של חלה אינו יכול לאפות לחוד מהבכך יניח ויביא לידי חמץ הא אין מוזהרין עלי' בב"י דהא אינו שלו ואי משום דהוי שלו משום הוואיל אי בעי מיתשיל עלי' קשה האיך רשאי ליתשיל עליו ויהא שלו הא בוודאי יבוא לידי ב"י וב"י כמו דאיתא בירושלמי (פ"ג) דגבי חלה אי לא יקרא לה שם בוודאי יבוא לידי ב"י ובל ימצא דאמרין שבוודאי יהי' חמץ ביום זה ולא בלילה עי"ש בירושלמי (פ"ג דמכלתין) ולפ"ז האיך רשאי לשאול על החמץ ואי משום דיאפה כשישאל עליו ויהי' שלו האיך יאפה אם יאפה ע"י הוואיל ואי בעי בצע ז"א בוודאי דא"כ האיך אמרין דהוי שלו ועובר עליו בב"י מטעם הוואיל אי בעי מיתשיל וכשישאל יאפה ע"י הוואיל א"כ הוי תרי הוואיל ואי דיאפה באמת וע"י שיבצע אח"כ מכל חדא וחדא באמת קשה הא ג"ז אסור דאפשר למיפלג בלישה ואי משום דכיון דלא אפשר לא אסרו רבנן ז"א דאמאי לא אפשר הא שפיר אפשר למיפלג בלישה ויאפה שלו ושל חלה יניח עד הערב ואי משום דיעבור בב"י ובל ימצא ז"א דאמאי יעבור הא אינו שלו רק אי בעי מיתשיל עליו והא אסור לו למישאל דעד שלא שאל אינו עובר בב"י ואחר שישאל יעבור בב"י ואי משום דיאפה ע"י שיבצע מכל חדא הא זה ג"כ אסור משום דאפשר למיפלג וה"נ איפשר למיפלג ע"י שיקרא שם חלה ולא יעבור בב"י דכל עיקר דעובר בב"י הוא משום ואי בעי מיתשיל עליו אבל אי לא מיתשיל לא עבר עליו בב"י וא"כ האיך רשאי למישאל ולעבור בב"י הא אסור לו לאפות משום דאפשר שיהיה חלה ולא יעבור בב"י והאיך אתה אוחז את החבל בשני ראשין דמותר לשאול משום דמצי לאפות ומותר לאפות משום דמותר לשאול ויהי' דידי' ע"י הוואיל הא מכיון דאיפשר לו שלא

למישאל ויפליג בלישה א"כ אסור לו למישאל ולאפות ע"י שיבצע מכל חדא וחדא וזה
הוי קושיא גדולה לכאורה אלא ע"כ דגם לרבנותנו ז"ל בעלי התוס' ז"ל וכן לרש"י ז"ל
נמי אמרינן הואיל לענין ב"י לפיכך לא איפשר למיפלג בלישה דהא יעבור בב"י ע"י
הואיל ואי בעי מתשאל ולא קשה הא אוחו את החבל בשני ראשין דעובר בב"י משום
דמצי מישאל והאיך רשאי לשאול משום דיכול לאפות ע"י שיבצע מכל חדא וחדא
והאיך רשאי לבצוע מכל חדא וחדא משום דלא איפשר למיפלג ואמאי לא איפשר
למיפלג משום שיעבור בב"י ואמאי עובר בב"י משום דהואיל ואי בעי מיתשיל א"כ
נמצא דאוחו החבל בשני ראשין דעובר בב"י משום הואיל והאיך רשאי לשאול מסובב
כל ההיתר של השאלה שלא יבוא לב"י.

ז"א דבב"י עובר משום הואיל ואי בעי משאל הגם דלא מצי משאל מ"מ מה בכך הא
לענין ב"י מ"מ עובר ע"י מיגו של שאלה ולפיכך מותר אח"כ לאפות ע"י שיבצע משום
דלא אפשר דהא דיעבור בב"י ע"י מיגו של שאלה מכיון שיש בידו לשאול אפילו ע"י
איסור מ"מ לענין ב"י הוי ממון היוצא לנו מזה דלענין ב"י לא איכפית לן במה דהוי
ממונא דידי' רק מכיון שיש בידו להיות שלו אף ע"י איסור עובר בב"י: וא"כ ה"נ הוי
גורם לממון אפילו בתוך הפסח דמוטל עליו העשה דתשביתו ולא אמרינן הא פסקה
הגורם לממון דהא אסור לו לאמר הש"ל דמחויב לבערו מ"מ כיון שיש בידו לאמר
הש"ל וישהא אותו באיסור לענין ב"י הוי דידי': והנה החק יעקב ז"ל כתב בה"פ דהא
דאיתא בגמ' גזל חמץ ועבר עליו הפסח אומר לו הרי שלך לפניך דווקא כשמחזיר לו
לאחר הפסח אז אומר לו הש"ל אבל כשמחזיר לו בתוך הפסח לא מצי א"ל הש"ל משום
דלאו מידי אהדרי' דכיון דחמץ מחויב להשביתו מן העולם וכל העומד לשרוף כשרוף
דמי ונמצא דלא מחזיר לו כלום במועד אלא דווקא כשמחזיר לאחר המועד ועיין
בקצוה"ח ז"ל סי' שס"ג דמפלפל בזה לפי דעת הרמ"א ז"ל באה"ע סי' קכ"ד דגט שנכתב
על דבר שצריך ביעור מן העולם לא דמי לנכתב על איסורי הנאה משום דכשרוף דמי
ואינו נותן לה כלום וגם הוא מחויב בעשה דתשביתו תוך הפסח עיי"ש: ולפ"ז ניחא
שפיר דלא משכחת לה הך דינא באחריות גבי הקדש מכיון שביררנו דכל עיקר האחריות
הוא משום דמצי למימר הש"ל אחר הפסח אבל בהקדש נראה לפענ"ד דאם בתוך הפסח
לא משכחת לה דיאמר הש"ל לא מצי מימר אחר הפסח ג"כ הש"ל: דגרסינן במס' ב"ק
(דף ק"ד ע"ב) אמר רבא הרי אמרו גזל חמץ וע"ע הפסח א"ל הש"ל בעי רבא נשבע
עליו מהו מי אמרי' כיון דאילו מיגנב בעי שלומי ממונא קא כפר לי' א"ד השתא מיהת
הא מנח ועפרא בעלמא הוא ולא כפר לו ממונא ואמרי' מילתא דפשיטא ליה לרבה
מיבעיא לרבא כו' ה"נ כיון דאילו מיגנב בעי שלומי ממונא מעליא השתא נמי ממונא קא
כפר ליה ע"כ ונסתפק המ"ל בפ"ג מה' גזילה ואבידה וז"ל ויש להסתפק במאי דאמרינן
דחייב משום דממונא קא כפר לי' אם הוא דווקא לחייבו באשם כדין כל הנשבע לשקר
בכפירת פקדון או גזל ואשמעינן רבה דאע"ג דקיי"ל דאינו חייב בשבועת הפקדון אלא
כל שאינו פוטר עצמו מן התשלומין אלא בכפירה זו וכמו שפסק רבינו ז"ל בפ"ז מהלכות
שבועות וסד"א דהכא לא פטר עצמו מן התשלומין אלא בכפירה זו דבלא"ה אין כאן תשלומין
כיון דמנח עפרא בעלמא הוא ולא כפר לי' ממונא קמ"ל רבה דחייב בשבועת הפקדון
דכיון דאי מיגנב בעי לשלומי ליה ממונא כפר ליה אבל לענין תשלומי הקרן אפשר

דמודה רבה דמצי א"ל הש"ל א"ד כיון דחייב קרבן חייב נמי לשלם לו את הקרן מדמי חמץ מעליא כי היכי דתהוי לו כפרה והסברא נותנת לזה שהרי לא מציינו בכל מקום חיוב קרבן בלא תשלומין דקרן ע"כ ומסיק המ"ל ז"ל דלדעת הרמב"ם ז"ל מחויב לשלם דמים מעלי' כי היכי דתהוי לי' כפרה ותמה על הרי"ף ז"ל דהשמיט הך דינא הא נפ"מ לענין אי מצי תו למימר הש"ל וכתב המ"ל שהרי"ף ס"ל כהרמב"ם ז"ל אלא דפטור מן תשלומין מעליא ומצי א"ל הש"ל ונסתים לזה ממה שאמרו בירושלמי (פ' הגוזל קמא) חילפי אמר נשבע לו קודם הפסח אחר הפסח משלם לו חמץ יפה ע"כ והנה מוכח מדברי הירושלמי הזה דווקא אם נשבע לו קודם הפסח משלם לו חמץ יפה אבל אם נשבע לו לאחר הפסח מצי א"ל הש"ל וטעם גדול יש בחילוק זה דבשלמא נשבע קודם הפסח דבאותו שעה שנשבע נתחייב בתשלומין גמורין ולרדוף אחריו כאשר ירדוף הקורא כדי לקיים מצות השבה א"כ אף שאח"כ עבר עליו הפסח אינו יכול ל"ל הרי שלך לפניך משום דנמצא דלא עביד השבה מעלייתא אך בנשבע לו אחר הפסח דבאותו שעה שנשבע לו לא היה חייב בתשלומין לפי שהיה יכול ל"ל הש"ל נהי דלענין חיוב האשם חייב משום דקא כפר ליה ממונא כיון דאילו מיגנב בעי שלומי אך לענין חיוב התשלומין לא תוסיף תת כחה השבועה מהחיוב שהיה חייב באותו שעה וכו' עכ"ל המ"ל ז"ל עיי"ש באריכות: והשתא לא מיבעיא לדעת הרא"ש והרמב"ם ז"ל דס"ל דאפילו נשבע אחר הפסח דבשעת מעשה לא היה עליו חיוב תשלומין בדמים מעלי' מ"מ השבועה שגורמת לו למעילה דהוא קרן וחומש ואשם לא מצי תו למיפטר נפשיה בהש"ל בוודאי ניחא סוגיין דידן אלא אפילו לדעת הרב אלפס ז"ל דלא ס"ל דבמקום שנתחייב אשם לא מצי למימר הש"ל מ"מ מודה היכא דנשבע קודם הפסח דבשעת מעשה נתחייב בתשלומין גמורין לא מצי מימר אף לאחר הפסח הש"ל כי ירושלמי מפורש הוא ולית מאן דפליג עלה כנ"ל נמי ניחא סוגיא דידן דלא משכחת לה הקדש בקבלת אחריות דיעבור בב"י לפי דרכינו דהנה בהקדש עם קבלת אחריות במקום דהי' לו למיהדר להקדש קודם זמן איסורו וימכור ההקדש או יחלל או במקום דהיה יכול לפדותו קודם זמן איסורו ולא עשה כן נתחייב בתשלומין שהפסיד להקדש כמו שכ' הרג"א ז"ל בס' תמ"ג דה"ה בהדיוט במקום שהיה לו למכור קודם זמן איסורו ועבר ולא מכר חייב הנפקד לשלם דמי החמץ להמפקיד דזה הוי פשיעה אך אם הוא בעין א"ל הש"ל עיי"ש ולא גרע הקדש מהדיוט לזה וכן כתבו האחרונים ז"ל עיי' בס' קהלת יעקב דכתב בהדיא דבקבלת אחריות בהקדש מחויב לשלם במקום דהיה לו לפדותו או לחזור לו להקדש קודם זמן איסורו עיי"ש: והנה אף דקיי"ל במס' מעילה דפגם ולא נהנה לא מעל היינו דווקא במקום דליכא שינוי הרשות כגון במזיק להקדש דפגם ולא נהנה ולא הוציא מרשות הקדש לרשות חולין אבל במקום דמשני הרשות ומוציא מהקדש לחולין לית מאן דפליג דמעל מעילה גמורה בקרן וחומש ואשם אף היכי דלא נהנה כלל עיי' בתוס' ז"ל במס' מעילה (דף י"ח) דמבארים באריכות דהא דקי"ל איש כי יאכל פרט למזיק היינו דווקא במזיק להקדש בלא הוצאת הרשות אבל במפסיד להקדש בהוצאת הרשות מהקדש לחולין מעל דזה עיקר בסוגיא שם דילפינן מעילה מעכומ"ז דשם לא נהנה בהוצאת הרשות אלא הוצאות רשות לחוד סגי דמעל עיי"ש באריכות עיי"ש במס' ב"מ (דף

צ"ו ע"ב) דמוציא מעות הקדש לחולין משמע דעיקר הקפדה דמעילה על שעושה מקודש חול ומזיק שאני דהתם אינו עושה מקודש חול אבל אם עושה מקודש חול מעל.

והנה הא דקיי"ל האי כללא בכולא תלמודא ב' דברים אינן ברשותו של אדם וכו' דכיון דנעשה חמץ יוצא מרשות בעלים כן נמי בהקדש דכיון דנעשה חמץ יוצא מרשותו של הקדש לרשות הפקר דהא דאמר רבא ואם של הקדש א"צ מ"ט מבדל בדילי וכו' דמשמע דלא נפיק מרשות הקדש וכתבתי לעיל בשם הירושלמי דבהקדש ליכא האי כללא דב' דברים וכו' דאין בכח האיסור הנאה וההפקר להוציא מרשות ההקדש כמו שביעית דמבואר בירושלמי דאין ההפקר של שביעית מוציא מן הקדש משום דאי אפשר להקדש לצאת בלא פדיון כנ"ל היינו רק מדרבנן כמו דאמרינן בכל מקום האי לישנא דר' אבהו שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון אבל מדאורייתא הפקר מוציא מן הרשות של הקדש כמו דגרסינן במס' חולין (דף קל"ט) כיון דמרדה פקעה קדושתה מינה עיי"ש וכן מחלק בס' נ"י הך דירושלמי והך דחולין נמצא דהגם מדרבנן אין החמץ מוציא מן ההקדש ולפיכך מיבדל בדילי מ מ מדאורייתא ההפקר מוציא מן ההקדש ונמצא שיש כאן שינוי רשות דיוצא מרשות הקדש לרשות הפקר: וגרסינן במס' ב"מ (דף צ"ו ע"ב) בעי רמב"ח בעל בנכסי אשתו מי מעל למעול בעל היתירא ניחא ליה דליקני איסורא לא ניחא ליה למקני תמעול איהי דאיסורא לא ניחא לה דליקני נמעלו ב"ד כי עבוד רבנן תקנתא ואמרי בעל בנכסי אשתו לוקח הוי להיתירא לאיסורא לא עביד רבנן תקנתא ע"כ ופרש"י ז"ל כגון שנפלה לה משנשאת נכסים מאביה ועמהן מעות של הקדש ואין ידועים שהן ממעות של הקדש ואמור רבנן בעל זוכה בכל הנכסים להשתמש ולאכול פירות ובתקנה זו נעשה שליט בנכסי הקדש לקנותם וקס"ד שזו היא יציאתם לחולין ואפילו בעודן צרורין ומונחין מי מעל בהוצאה זו למעול בעל דאין היא מוסרתן לו אלא מעליהן נקנית לו ממתת אביה כו' כו' עכ"ל רש"י ז"ל ופירש התוס' ז"ל דה"פ מי אמרינן בעל מעל שהוא עושה עיקר המעשה שנשאה וע"י זה זוכה במעות או דילמא היא עשתה עיקר המעשה שהיא נשאת לו או דילמא ב"ד עשו עיקר המעשה שתיקנו שיזכה במעות עכ"ל ובד"ה אמר פירשו הא דקאמרינן דהיתירא ניחא למיקני איסורא לא ניחא למקני כלומר הא מה שהמעות הקדש נכנסין לרשותו בלא מתכוין הוא בלא שום מעשה דידי' ודידה.

ולאו על ידן יוצאת מרשות הקדש ונכנסין לרשותו דלא ניחא להו דליקני בנשואין רק היתר ולא איסור עיי"ש בתוס' ז"ל ותמצא כדברי תמצית הענין דפריך היתירא ניחא למיקני וכו' לכאורה צ"ב הלא בכל מקום דאיתא שמעל במוציא מרשות הקדש הלא הוא בשוגג דסבר דהיתירא הוא ולא אמרינן היתירא ניחא למקני וכו' כמו הכא גבי האשה וע"כ ה"פ בפשיטות דדווקא כשעושה מעשה אבל חצר דממילא אמרינן איסורא לא ניחא ליה למקני ועיון בביאור הגר"א ז"ל באו"ח סי' תמ"ח עיי"ש: היוצא לנו מתוך סוגיא הזו דהיכא דיוצא מרשות הקדש לרשות חולין אפילו ממילא רק על ידו מעל רק פרכינן ע"ז כי מה עשה בנישואין הא לא עשו כי אם ע"י היתר ולא ע"י איסור אבל בלא זה ואם הוינן אמרין באמת דאפילו איסורא נמי ניחא למקני הוי אמרינן שפיר דמעל דהגם דהמעילה בא ממילא אבל מכיון דע"י נשואין שלו כדפירש התוס' ז"ל הנ"ל דע"י זה זוכה במעות לפיכך מעל: והשתא הכא גם אחריות דהקדש דכיון דפשע ולא מסר קודם זמן איסורו להקדש הרי הפסיד להקדש וצריך לשלם בעד החמץ אפילו אליבא

דר"ש דס"ל דלאחר הפסח מותר מ"מ מוטל עליו חיוב תשלומין דאפסדיה ממון הקדש וליכא למימר הא שוה לאחר פסח ז"א דהא אנן קיימינן השתא דדבר הגל"מ לאו כמ"ד ועיין (בדף כ"ט) דחמץ של הקדש אליבא דר"ש לא הוי רק גורם לממון בעלמא ולמ"ד לאו כמ"ד לא הפסיד האוכל החמץ הנ"ל להקדש נמצא דמוטל על השומר חיוב תשלומין כמו גבי הדיוט שכ' בשם המג"א ז"ל לעיל רק בהדיוט מצי א"ל הש"ל כשהוא בעין כמו שכ' המג"א ז"ל הנ"ל אבל הכא גבי הקדש מכיון דע"י פשיעותו יצא מרשות הקדש לחולין הגם שממילא יצא מרשות הקדש משום ב' דברים וכו' אבל מכיון שע"י פשיעותא דידיה הוא הרי חייב מעילה דלא גרם מסוגיא דב"מ הנ"ל דאפילו ממילא יוצא מרשות הקדש לרשות הבעל מ"מ כיון דע"י נישואין שלו או שלה יצא מרשות הקדש לרשותו לפיכך מעל וה"נ דכוותיה דהגם דממילא נפיק מרשות הקדש אבל מכיון שבא ע"י פשיעותו לפיכך בוודאי מעל וא"כ השתא לא מצ"ל הש"ל ויפטור הקרן באיסור הנאה דיאמר הש"ל כיון דחייב קרן וחומש ואשם והוי דומיא לנשבע בפקדון על איסורי הנאה דמסקינן דחייב מעילה משום כיון דאילו מיגנב בעי שלומי אמרינן ממונא כפר ליה לפיכך משלם את הקרן נמי מתשלומין מעליא ולא מצי א"ל הש"ל כדפסק הרא"ש ז"ל וה"נ מכיון דחייב מעילה לא מצי תו למימר הש"ל ואפילו לדעת הרב אלפס ז"ל דס"ל דגבי פקדון נמי מצי מימר על הקרן הש"ל.

מ"מ היינו דווקא אם נשבע על הפקדון אחר הפסח אבל אם נשבע קודם הפסח אחר הפסח משלם לו חמץ מעליא כמו דאיתא בהדיא בירושלמי הנזכר ולית מאן דפליג והוא מטעם שכתבתי בשם המ"ל ז"ל דהואיל בשעת שבועה נתחייב קרן וחומש ואשם והיה הקרן מתשלומין מעליא לפיכך אחר הפסח נמי משלם לו חמץ מעליא רק היכי דלאחר הפסח נשבע דבשעת מעשה לא היה התשלומין כי אם איסורי הנאה לפיכך משלם לו באיסורי הנאה הקרן וא"ל הש"ל אבל גבי הקדש דתכף שבא זמן איסור חמץ ויצא מרשות הקדש ע"י פשיעותו כנ"ל מעל ומחייב לשלם הקרן וחומש ומעילה תכף והשתא בוודאי מחויב הקרן מדמים מעליא דהא לע"ע הגם דהוי איסור הנאה מ"מ לא מצי השתא למימר הש"ל משום עשה דתשבתו כמו שכ' בשם הח"י ז"ל לעיל ונמצא דחל עליו קרן וחומש ואשם והקרן מדמים מעליא לפיכך לא מצי אפילו לאחר הפסח לאמר הש"ל כמו דנשבע לו קודם הפסח דהיה אז בשעת שבועה חיוב תשלומין דמים מעליא משלם לי' השתא נמי דמים מעליא ולא מצי מימר הש"ל ה"נ כיון דבשעת מעילה נתחייב בתשלומין גמורין והיה יכול לרדוף אותו כאשר ירדוף הקורא לשלם לו הקרן מדמים מעליא לפיכך השתא נמי שעבר הפסח לא מצי א"ל הש"ל.

ואם לא היה לו פנאי למסור החמץ להקדש קודם זמן איסורו כגון דהקדיש סמוך לשש או שומר שקיבל אחריות סמוך לשש באופן דלא אפשר לתקן ז"א דבאופן זה כמי פסקה האחריות כי מה אחריות יש על דבר שהולך לאיבוד וזה הסברא איתא בצ"ח ז"ל בהדיא [והנה להסברא הזה דיצא ע"י מרשות הקדש לרשות הפקר דנקרא שינוי רשות הסכימו עמי כמה לומדים והרבה גדולים ולכאורה הסברא נותנת כן דמה לי שינוי רשות כשמכנים לרשות מיוחדת או לרשות הפקר דעיקר הקפדת הכתוב במעילה על שינוי רשות הוא ע"ז שמוציא מרשות הקדש לחולין ועיקר הקפדה על שמוציא מרשות הקדש ולא על שמכנים לרשות הדיוט והא דבעינן כ"מ הכנסה לרשות הדיוט משום דאל"ה לא נפיק

מרשות הקדש אבל לפי הנ"ל שפיר משכחת לה ואפילו נימא דגם הקפיד הכתוב על הכנסת רשות מכל מקום לא שני לן בין אם הכניס לרשות מיוחד או לרשות של כל אדם דהפקר נקרא רשות של כל אדם [כבמסכתא ב"ק דף ל"ב] מה יער שזה לרשותו נכנס וזה לרשותו נכנס (ובדף נ') מרשות שאינו שלך לרשות שלך] ומה לי שהכניס לרשות מיוחד או לרשות של כל אדם סוף סוף הא הוי שינוי רשות שהוציא מרשות הקב"ה ומכניסו לרשות של כל אדם ולהקדש אין רשות כמו לכל אדם דאין יד להקדש (עיין בתוס' כ"ב ע"ט) בעברי דרך ביאליסטאק הגיד לי הרב הגאון הגדול כו' הגאבד"ק הנ"ל שלדעתו אינו חייב מעילה בשינוי הרשות כי אם במוציא מרשות הקב"ה ומכניס לרשות מיוחד ואמרתי אפילו לפ"ז יעלה כהוגן דברינו דלא משכחת לה אחריות גבי הקדש ע"פ אלו הקדמות דהנה איתא במס' ר"ה אמר רבא כיון שעבר עליו רגל הראשון עובר בעשה ובל תאחר הוא לאחר ג' רגלים וכן פסק הרמב"ם ז"ל דכל מה שיש עליו חוב להקדש מחויב להביא ערב יו"ט עם חשיכה כדי שלא יעבור בעשה עיין ברמב"ם ז"ל בפ"ד ממעשה הקרבנות ועיין במ"ל דכ' דלדעת הרמב"ם ז"ל כל חובות ואפילו מידי דלאו הקרבה עובר בעשה ואם כן להירושלמי דב"ק הנ"ל דבנשבע לו קודם הפסח אחר הפסח משלם חמץ יפה והוא מטעם שכ' המפרש ז"ל והמ"ל ז"ל דמחויב לעשות השבה על אותו הזמן שנשבע לו והוא נשבע על דמים מעניא עיי"ש.

וה"נ בשעה שעבר על עשה דאורייתא עבר אז על תשלומין מעליא דלאחר שש לא היה אז יכול לאמר הש"ל כפי הח"י ז"ל וקצוה"ח ז"ל משום עשה דתשביתו [והנה אפילו אם יביא קרבן עולה על שעבר העשה מ"מ לא יתקן עד ששייב הממון] וצריך לשלם התשלומין שהיה עליו בעת שעבר על העשה כמו התם דצריך לשלם התשלומין שעבר עליו השבועה כן נמי צריך לשלם התשלומין שעבר עליו העשה ונמצא דגבי הקדש נפסקה אחריות אם כן הרי בהקדש התשביתו מבטל לאחריות לפיכך ניהא דלא מצינן בשום דוכתא לרבות מלא מצא לקבלת אחריות גבי הקדש והברייתא בכ"מ שבא אצל אחריות מדלג לגבוה משמע דלא מצינו זאת גבי גבוה ומה דאשכחן בירושלמי הוא רק מלך ואליבא דר"ש דגל"מ כמ"ד.

משום דליכא לאשכוחי אחריות גבי הקדש דהא תשביתו מבטל לאחריות וכ"ת מה איכפית לן דמיבטל אחריות השתא הא בכל מקום נמי אמרינן דיצא מרשותו ורק הכללא ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו וה"נ מאי איכפת לן דיצא האחריות ונפסק בזמן איסור ע"י האיסור הרי בכ"מ האיסור מבטל לממונא דידיה ומפיק ליה מרשותו וה"נ דכוותיה אבל ז"א דזה נגד הכלל דאמרינן גבי חמץ דמהני ביטול בלב או לר"י לא בעינן עד דאתא לרשות זוכה הגם דבכ"מ לא מהני ביטול בלב ולר"י לא נפיק מרשותו לכל הדברים עד דאתא לרשות זוכה מכל מקום לגבי ב"י נפיק מרשותו משום דכל עיקר ב"י וב"י הוא משום דעשאן הכתוב כאילו הן ברשותו לפיכך מהני ביטול בלב ועד דלא אתא לרשות זוכה הגם דלכל הדברים עדיין ממונא הוא לענין ב"י לאו ממוניה הוא ואיך נרבה לגבי גבוה באחריות דהשתא נפסק אחריות רק דב"י הוא משום דעשאן הכתוב דא"כ דכל עיקר ב"י הוא משום דעשאן הכתוב אם כן למה הוא ממון לענין ב"י ולכל הדברים לאו ממוניה הוא דגל"מ לאו כמ"ד רק לענין ב"י ולמה הוא ברשותיה לענין ב"י יותר מכל הדברים הלא אדרבה לענין ב"י כיון דכל עיקר

איסורו היא משום דעשאן הכתוב נפיק יותר מרשותו ואפילו דהוי עדיין ממוניה דידי' לכל הדברים מ"מ לענין ב"י לאו ברשותיה הוא משום דכל עיקר איסורו משום דעשאן הכתוב כדכתבתי בשם הר"נ ז"ל ואחריות דמרבין היינו דיוקא בעכומ"ז או בהדיוט דהשתא בשעת איסור גופיה הוי גל"מ וכממון דמי לאו משום דעשאן הכתוב אלא דכממון דמי אבל גבי גבוה לא משכחת לה אחריות דממ"נ אם היה לו זמן למסור להקדש קודם זמן איסורו הרי מעל ולא מצי א"ל הש"ל ואם לא היה לו פנאי ממילא אין כאן אחריות כמו שכ' הצל"ח ז"ל וע"כ לא מרבין בשום דוכתא איסור בקבלת אחריות גבי גבוה מלא ימצא רק בירושלמי מרבין מלך וכמו דמסיק אר"ב ב"ח קומי ר"ז תיפתר בקדשים שחייב באחריותן כר"ש דסבירא ליה דדבר הגל"מ כמ"ד ולדידיה למ"ד כממון דמי לא איכפית לן במה דנפסקה האחריות השתא מכיון דמעיקרא הוי ממוניה דידיה לא יצא מן הכלל ב' דברים וכו' ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו וממ"נ לר"ש שפיר דמי דהא ס"ל דלאחר הפסח מותר הוי דמים גמורין אחר הפסח וממ"נ קאמר ר"ב ב"ח קומי ר"ז בירושלמי תיפתר וכו' כר"ש דלר"ש שפיר מצינו אחריות גבי גבוה ומכיון דסוף סוף צריכין לאוקמי' כר"ש לא צריכין לדחוקי אליבא דר"ש דלאחר הפסח מותר ז"א דאפילו אי היה אסור אחר הפסח ואיפסק אחריות מה בכך כיון דמעיקרא ממונו הוא לר"ש ודו"ק והשתא ניחא בסוגיין דהתחיל בתרתי ומסיים בחזא דדילג הברייתא גבוה ולפי הנ"ל ניחא שפיר דלא משכחת לה הך דינא אליבא דמ"ד דגל"מ לאו כמ"ד: ואבל כי יקשה על לישנא בתרא דאפילו למ"ד דגל"מ כמ"ד איצטריך לא ימצא וא"כ אתיא ברייתא אליבא דמ"ד כמ"ד א"כ יתעורר קושייתנו למה דילג לגבוה והלא בפירוש מרבין בירושלמי אליבא דמ"ד כמ"ד איסור קבלת אחריות גבי גבוה: אבל לפי דברינו שפיר דמי וניחא מאד דהא כבר הקשינו לעיל על האי לישנא בתרא דמעיקרא פריך לח ימצא ל"ל וס"ל לתצמודא כיון דהוי כממון א"כ נכלל בכלל שלך ולא איצטריך לן קרא ע"ז א"כ יקשה לבסוף דמשני דאצטריך לגלות לן דלא ס"ד למיטעי דכיון דאיתיה בעיני' לאו כממון דמי ומגלה לן לא ימצא דאין חילוק דלמ"ד כממון דמי אפילו איתא בעיני' נמי ממון הוא בכל מקום א"כ סוף סוף יקשה הברייתא על הג"ש דגבולין מבתים לאסור בקבלת אחריות דל"ל לתנא למילף זה מג"ש הא בלא"ה ידעין מכיון דגל"מ כמ"ד וכמו דקשה לא ימצא ל"ל כן נמי יקשה ג"ש ל"ל וכו"ל: אבל האמת יורה דרכו דהך תירוצא בלישנא בתרא אזיל אליבא שיטת אביי והלישנא קמא אזיל בשיטת רבא ובזה מחולקין הנך ב' לשונות דלישנא קמא אזיל בתר שיטת רבא ולישנא בתרא בתר שיטת אביי ועולה לפ"ז שפיר הכל כהוגן דהנה אביי קאמר א"ל אלא בנכרי שכיבשתו וכו' ומרבין תחילה לאסור כיבשתו ואח"כ מרבין אפילו בשאינו כיבשתו רק בקבלת אחריות לחוד דהיה ס"ד דלאו כממון דמי והנה בנכרי שכיבשתו בכ"מ לאו שלו הוא כדאיתא בתוס' ז"ל בשם ר"ת ז"ל רק הכא מרבין לה מגזה"כ מלא ימצא דהוי כשלו.

ובזה ניחא ההמשך בתוס' ז"ל בשם ר"ת דמקשה לרבא דס"ל דגם בנכרי שכיבשתו לאו שלו הוא מגזה"כ מלא ימצא הא בכל דוכתיה לא מצריכין תרי קראי להוציא נכרי שכיבשתו אלא בכ"מ שממעטין עכומ"ז דלאו שלו ממעטין לי' בכל ענין בין כיבשתו בשתו ובין לא כיבשתו והכא מצריכין תרי קראי להכי ומתרצין דבכ"מ ידעין נמי מהכא מגזה"כ הנ"ל ולכאורה יקשה קושיתן לאביי דס"ל דבעכומ"ז שכיבשתו.

הוי שלו.

והא בכ"מ לאו שלו וזה ישאר בקושיא א"ו דלאביי לא קשה מידי דלעולם עכומ"ז שכיבשתו לאו שלו הוא ושא"ה דגזה"כ הוא מלא ימצא א"כ לפ"ז לרבא נמי לא קשה דאמאי איצטריך הכא קרא למעט עכומ"ז שכיבשתו הא בלא"ה בכ"מ עכומ"ז שכיבשתו לאו שלו הוא ז"א דאיצטריך הכא דס"ד אמינא דהכא הוי שלו מלא ימצא דלא גרע מקבלת אחריות דאמרינן בכ"מ לאו שלו הוא ולא ממוניה הוא והכא אמרינן דהוי ממונא לענין ב"י ולפיכך הא"מ דגם בעכומ"ז שכיבשתו נמי ממוני' הוא לפיכך איצטריך לן קרא למעט.

ואתיא שפיר ההמשך בתוס' ז"ל דלפי דבריהם מעיקרא משמע דמצד הסברא הוי אמינא דעכומ"ז שכיבשתו חשוב שלך לפיכך מקשים שפיר ותירצו דלעולם מצד הסברא חשוב שלך והא דאמרינן בעלמא דלאו שלו הוא היינו לבתר גזה"כ דהכא דלאו שלך הוא] והנה לאביי בוודאי מצריכין הג"ש דגבולין מבתיס לאסור בעכומ"ז שכיבשתו.

דהא בג"ש לא נחית הברייתא לאסוקי אף בגבולין עובר בב"י ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן העכומ"ז בין עכומ"ז שכיבשתו בין לא כיבשתו רק בקבלת אחריות. אלא סתם מסקינן דבגבולין עובר בב"י וב"י ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן העכומ"ז ובוודאי מצריכין ג"ש לקבלת פקדונות מן העכומ"ז לענין חידוש דאיכא בב"י לענין עכומ"ז שכיבשתו משא"כ בעלמא ע"כ בוודאי מצריכין הג"ש למילף מבתיס לקבלת פקדונות מן העכומ"ז וע"כ הלישנא בתרא אזיל בשיטת אביי ולא לשיטת רבא כנ"ל ע"כ לא קשה אמאי לא נקיט התנא לאסור גבי גבוה קבלת אחריות ז"א דהא לאביי לא קשה מידי דאפילו משכחת לה גבי גבוה האיסור של קבלת אחריות מ"מ לא מצי התנא למיתני קבלת פקדונות מן העכומ"ז בקבלת אחריות וגבוה דא"כ לא היה יכול לאמר א"ל אלא בעכומ"ז שכיבשתו מכיון דמרבי לגבוה ובגבוה לא משכחת לה כלל כיבשתו וע"כ מרבי קבלת אחריות וא"כ האיך מצי למימר א"ל אלא בכיבשתו והלא מעיקרא הוי לן לאוקמיה קרא בכיבשתו וכפי שכתבתי לעיל בשם הצ"ח ז"ל וכל עיקר קושיתנו מעיקרא היה רק אליבא דרבא ולרבא לא קשה דע"כ ללישנא קמא אזיל רבא דאתיא כמ"ד דבר הגל"מ לאו כממון דמי וא"כ לא משכחת לה כלל קבלת אחריות גבי גבוה לענין ב"י כנ"ל ולא מרבינן בשום דוכתי קבלת אחריות בגבוה מן לא ימצא אליבא דמ"ד דהגל"מ לאו כממון דמי רק אליבא דמ"ד כממון דמי מרבינן בירושלמי לקבלת אחריות גבי גבוה וזהו ללישנא בתרא וללישנא בתרא ע"כ אזיל בשיטת אביי ולאביי מעיקרא לא קשה מידי אמאי לא נקט גבי גבוה קבלת אחריות כמו שכתבתי בשם הצ"ח ז"ל ועל כן עולה הכל כהוגן: והשתא ניחא מה דקבע מסדר הש"ס אמר מר א"ל אלא בעכומ"ז שכיבשתו ואח"כ אמר מר יכול וכו' דלא כסדר הברייתא אבל לפי דרכינו ניחא דמעיקרא מסדר פלוגתא דאביי ורבא ואח"כ מציע הנך ב' לשונות משום דתליא הנך ב' לשונות בפלוגתא דאביי ורבא.

דאם היה מסדר מעיקרא הנך ב' לשונות היה קשה לן ללישנא בתרא סוף סוף קשה ג"ש ל"ל ולפיכך מסדר תחילה אין לי אלא בכיבשתו פירש הברייתא דמחדש לן בב"י לענין עכומ"ז שכיבשתו וממילא שפיר ניחא הנך ב' לשונות כנ"ל ודו"ק: שם אימחי הי' שמעון

בן כהנא בימי ר"א ר"ש בר כהנא הוי מיסמך לר"א עברין על חד סייג א"ל אייתי לי חד קיסם נחצי שנוי חזר ואמר לא תיתי לי כלום ר"ח הוי מיסמך לר"ז עבר חד טען מובל דקיסין א"ל אייתי לי חד קיסם נחצי שנוי חזר וא"ל לא תיתי לי כלום דאין אתא כל בר נש ובר נש מיתעביד כן הא אזלא מובלא דגוברי ר"ז כשר כ"כ אלא מילין דיצרן שמן לן נעבדינן ע"כ הסוגיא הזו כפולה לעיל (בפ"ג דדמאי) ושם גרסינן לא ר"ז כשר כ"כ אלא מילין דיצרן שמין לן נעבדינן וזה הוא עיקר כדפירש המפרש הפ"מ זי"ע וז"ל דר"ז מרוב ענוה אמר כן לא שר"ז אדם כשר כ"כ לדקדק על דבר מועט כזה אלא מילין דיצרן שמע לן נעבדינן מפני שדברים כאלו אין היצה"ר מגרה בנו כ"כ והוא בעצמו שומע אותנו ואינו מפתה אותנו וא"כ נעשה זה להתאפק ליטול דבר מועט הזה עכ"ל שם והא רעוא קומי מרא דשמיה וארעא שיעזור אותנו לכבוש את יצרנו ובפרט במילין דיצרן שמן לן נעבדינן כדאיתא בירושלמי הכא אמן: סליק מסכת חלה בעזר מאד נעלה בריך רחמנא דסעין מריש ועד כאן בכדי שלא להוציא את הנייר חלק הצגתי פה חידוש נחמד גרסינן במס' יבמות (דף כ' ע"א) אלמנה לכה"ג קפסיק ותני ל"ש אלמנה מן האירוסין ול"ש אלמנה מן הנשואין בשלמא מן הנשואין עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה אלא מן האירוסין ל"ת גרידא יבוא עשה וידחה ל"ת אמר רב גידל אמר רב א"ק ועלתה יבמתו השערה שאין ת"ל יבמתו ומה ת"ל יבמתו יש לך יבמה אחת שעולה לחליצה ואינו עולה ליבום ואיזה זה חייבי לאוין וכו' מסתברא ח"ל תפסי בה קידושין חייבי כריתות לא תפסי בה קידושין כו' וכו' מתיב רבא פצוע דכה וכרות שפכה סריס אדם והזקן או חולצין או מייבמין כיצד מתו ולהם אחין ולהם נשים ועמדו אחין ועשו מאמר בנשותיהן ונתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו מתו אחין ועמדו הן ועשו מאמר בנשותיהן ונתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו ואם בעלו קנוואי ס"ד דח"ל מדאורייתא לחליצה רמיא ליבום לא רמיא אם בעלו אמאי קנו אלא אמר רבא אלמנה מן האירוסין נמי עשה ול"ת הוא דכתיב קדושים יהיו וכו' אלא אמר רבא גזירה ביאה ראשונה או ביאה שני' הדר אמר רבא ואיתימא רב אשי לאו מילתא הוא דאמרי דאמר רשב"ל כל מקום שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואי לאו יבוא עשה וידחה ל"ת ה"נ איפשר בחליצה דמקיים עשה ול"ת מיתבי ואם בעלו קנו תיובתא ע"כ.

ומקשין בתוס' ז"ל תימא דרבא גופא מקשה מהך ברייתא והדר איתותב מינה ע"כ וראיתי בס' אבני מלואים ז"ל שמאריך הרבה לתרץ קושיא החמורה הזו ובאותו סוגיא כמה קולמסים נשתברו וכמה דיו נשתפך ללבן ולברר הענין על תלה: ואענה גם אנכי את חלקי בעזר צורי וגואלי דהנה לכאורה יקשה מאד קושיא חמורה דהקשה הגאון רע א ז"ל בחידושיו על הא דמשני רבא אלמנה מן האירוסין נמי עשה ול"ת כלומר דלעולם חייבי לאוין עולים ליבום מדאורייתא משום דעשה דוחה ל"ת ואלמנה מן האירוסין שאני דהוא עשה ול"ת ולעולם חייבי לאוין גרידא מתיבמין א"כ יקשה לדידי' נמי הברייתא דפצוע דכה דהתם לא הוי אלא חייבי לאוין גרידא ולמה אין מתיבמין לכתחילה ולמה נקט הברייתא ואם בעלו בדיעבד קנו הא לכתחילה עולה ליבום וזה הוי קושיא עצומה: ונראה לענ"ד בע"ה יתברך לתרוצי הכל בחדא מחתא ונקדים ב' הקדמות במימרא דרב ויתורץ כעין חומר דלעולם רבא מקשה שפיר על רב דאי ס"ד מדאורייתא ח"ל אינו עולה ליבום אמאי אם בעלו קנו ומ"מ הוא לעצמו מצי למסבר שפיר דמדאורייתא אינה

עולה ליבום ומ"מ לא קשה לדידי' מבריייתא דאם בעלו קנו משום דרבא לעצמו שפיר קאמר ומ"מ הגמ' לשיטת עצמו שפיר מקשה על רבא והניח בתיובתא: דאיתא בירושלמי (מס' יבמות פ"א ופ"ג) רב אמר חליצה קנין ושמואל אמר חליצה פטור.

ופי' המפרשים ז"ל דה"פ דחליצה קנין דע"י החליצה נקנית להיבם ונפטרת ממנו באותו חליצה עצמה וכן פי' בס' ע"י ונ"י עיי"ש דמסביר הענין דג' מחלוקת הוא בירושלמי דחד מ"ד ס"ל דזיקה קנין דע"י הזיקה גרידא הוי קנין וחד מ"ד ס"ל דכ"ז שלא נחלצה אין עלי' זיקה ואימתי נגמר זיקתה רק ע"י החליצה אז נגמר זיקתה למפרע וכ"ז דלא נחלצה הזיקה תלוי' ועומדת דדילמא לא תבוא לידי חליצה ורק כשחולצת אז נגמר זיקתה למפרע ע"י זיקה לפיכך ס"ל חליצה קנין וחד מ"ד ס"ל דחליצה פטור נמצא דג' מחלוקת בדבר חד מ"ד ס"ל דזיקה לבד הוי קנין וחד מ"ד ס"ל דע"י חליצה קנין אבל ס"ל דאין זיקה ורק ע"י חליצה הוי זיקה וחד מ"ד ס"ל דלעולם אין זיקה אפילו ע"י חליצה נמצא למ"ד דחליצה קנין הוי כמו גרושה ע"י החליצה כדאיתא בהדיא בירושלמי מה בין חולץ מה בין מגרש א"ל מסבר את לומר דחליצה קנין אינה אלא פטור אין האחים חייבים עלי' משום אשתו של חולץ אלא חייבין עלי' משום אשתו של מת ועי' בירושלמי ותמצא כדברי ועוד שם בירושלמי מתניתא פליגא על רב החולץ ליבמתו וכו' פתר לה לאחר מיתה וכו' וכו' מתניתא פליגא על רב שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה משום ר"י ב"ב אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך מעשה חלץ לה אחיו או כנסה יכנס את אשתו מת יבם מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה ויש אדם מתכוין לקנות שתי אחיות כאחת פתר לה לאחר מיתה ופי' המפרשים ז"ל דפריך על דקאמר באחיות חליצה דאי קנין הוא לא שייכא באחיות כלל דאין אדם מתכוין לקנות שתי אחיות כאחת עיי"ש היטב בסוגיא היוצא לנו מזה דלמ"ד דחליצה קנין אי אפשר לחלוץ במקום שאין קנין כמו באחות אשה: ועוד מימרא דרב בבבלי במס' יבמות (דף מ"א ע"א) איבעי להו מתה אשתו מהו ביבמתו רב ור"ח דאמרי תרווי' מתה אשתו מותר ביבמתו שמואל ורב אסי דאמרי תרווי' מתה אשתו אסור ביבמתו אמר רבא מ"ט דרב משום דהוי יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להתירה הראשון וכו' עד סוף הסוגיא ועיין ברשב"א ז"ל דמפלפל טובא בהאי ענינא דלמה קי"ל כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבוא עלי' הרי היא כאשת אח שיש לה בני ואסורה והוא מטעם דרכי נועם כמו ביבמה שיש לה בנים אפילו מתו הבנים אסורה לעולם משום דרכי נועם כדאיתא במס' יבמות (דף פ"ז ע"ב) א"כ למה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להתירה הראשון הרי הכא נמי איכא דרכי נועם דכיון שנפטרה שעה אחת והלכה לה האיך תחזור אח"כ לזיקתה משום דרכי נועם: ואחר שמאריך הרשב"א ז"ל טובא בהאי ענינא מסיק וז"ל ומתוך כך יש לי לומר לאו דמימרא דתחזור לזיקתה אלא מותרת לו בלבד כלומר שאילו רצה לישא אותה אינה אסורה לו וטעמא דמילתא משום דכיון דבשעת נפילה הותרה לו אי אפשר ליאסר בה משום אשת אח וכדקי"ל החולץ ליבמתו בין הוא ובין אחין אין חייבין לא על חלוצה כרת ולא על צרתה כרת ומה"ט אמר ר"י בפ"ק דמי איכא מידי דמעיקרא הותרה לו והשתא קאי עלה באיסור אשת אח בכרת וה"נ כיון דבשעת נפילה הותרה שוב אי אפשר למיקם עלה באיסור אשת אח אלא משום דקידש אחותה נפטרה והילכך כ"ז שאשתו קיימת קאי עלה דיבמה

באיסור אחות אשה והשתא דמתה אשתו חוזרת יבמתו להתיירא הראשון וא"ת קאי עלה בלא יבנה לא היא דלא אמרינן הכי אלא כשנעשה באותו בית מעשה שדוחה כו' כו' ועי' בחיבורי מגדל דוד שהארכת ת"ל בענין הרשב"א ז"ל הזה בדברים נכונים עיי"ש: ומכיון דזכינו לאלו ב' מימרות דרב חדא בירושלמי וחדא בבבלי נבוא אי"ה לעניננו בטוב טעמו נקדים עוד סוגיא אחת במס' יבמות (דף ע"ט ע"ב) אמר ר"י שמעתי שהסריס חולץ וחולצין לאשתו והסריס אינו חולץ ואין חולצין לאשתו ואין לי לפרש אמר ר"ע אני אפרש סריס אדם חולץ וחולצין לאשתו מפני שהיתה לו שעת הכושר סריס חמה אינו חולץ ואין חולצין לאשתו מפני שלא היתה לו שעת הכושר ופריך הגמ' מכדי שמעינן לר"ע דאמר ח"ל כחייבי כריתות דמי וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבום נינהו אמר ר"א הב"ע כגון שנשא אחיו גיורת ור"ע ס"ל כר' יוסי דאמר קהל גרים לא אקרי קהל מתיב רבה פצוע דכה וכרות שפכה סריס אדם והזקן או חולצין או מייבמין כיצד מתו ולהם אחין ולהם נשים ועמדו אחין וכו' מתו אחין ועמדו הם ועשו מאמר בנשותיהן ונתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבוא פ"ד וגו' אלמא בקהל עסקינן אלא אמר רבה כגון שנפלה לו ולבסוף נפצע א"ל אביי וניתי איסור פצוע ונדחי עשה דיבום מי לא תנן ר"ג אומר אם מיאנה מיאנה ואם לאו המתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה אלא אמר ר"י האי תנא הך תנא דר"ע הוא דאמר מח"ל דשאר וכו' עיין שם דאיתותב רבא בסוגיא ועי' שם בתוס' ז"ל דהא דמתיב רבה מן הברייתא משום דס"ל דברייתא דפצוע דכה אתיא כר"ע משום דסריס אדם בר חליצה הוא אליבא דר"ע ולפיכך ס"ל דכל הברייתא ר"ע הוא ולפיכך מקשה ומתחילה נעמוד על העיקר הפלוגתא של רבה ואביי בזה דנפלה ולבסוף נפצע: ובאמת לכאורה קשה וכי רבה לא ידע מתניתין דר"ג אם מיאנה וגם לכאורה לפי גי' הרשב"א ז"ל דגריס רבא א"כ לכאורה קשה מאי דכתב הרשב"א ז"ל (לעיל בדף מ"א הנ"ל) דהותרה ונאסרה וחזרה והותרה אי איפשר למימר דחוזרת לזיקתה דהא כיון שנפטרה היבמה והלכה לה א"כ הוי דרכי נועם הא לרבא לשיטתו הכא דנפלה ולבסוף נפצע דהגם דלר"ע הוי ח"ל כחייבי כריתות מ"מ כיון שנפלה קודם בהיתר אפילו שנפצע אח"כ והוי ח"ל כחייבי כריתות מ"מ בעי חליצה א"כ שפיר קאמר רבא לעיל דהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור לזיקתה כלומר לזיקתה ממש ולא קשה מדרכי נועם כיון דנפטרה ממנו שעה אחת ז"א אליבא דרבא דהא לטעמי' שפיר ניחא דלא הוי הכא דרכי נועם דהא לא נפטרה ממנו וזקוקה עדיין לחליצה והוי כמו כל חולצת ולא מתייבמת דעלמא כיון שנפלה ולבסוף קידש אחותה אלא דהענין הוא כך דלעולם רבא ידע המתניתין דר"ג אם מיאנה וכו' דמשמע מהך מתניתין דאחות אשה בתר נפילה נפטרה לגמרי ולא הוי זקוקה לחליצה ומ"מ ס"ל בנפלה ולבסוף נפצע דזקוקה לחליצה אפילו אליבא דר"ע דהוי כחייבי כריתות משום דכ' הרשב"א ז"ל שם וז"ל ואיכא למידק מאי קמקשה אביי לרבא מר"ג התם שאני דסבר ר"ג אין זיקה הילכך אתי איסור אחות אשה דבתר זיקה ודחי לי' משום דקלישא לי' אבל אנן כר"י ב"ב ס"ל דיש זיקה ולא אידחי לי' ואל תשיבני דמידי הוא טעמא אלא לר"ע ור"ע אין זיקה ס"ל כדאיתא בנדריים בפרק נערה המאורסה דתנן התם שומרת יכם בין ליבם אחד בין לשני יבמין ר"א אומר יפר ר' יהושע אומר לאחד ולא לשנים רע"א לא לאחד ולא לשנים ואמרינן עלה בגמ' בשלמא ר"ע.

סבר אין זיקה אלמא לר"ע אין זיקה ס"ל ז"א דמידי הוא טעמא הכא אלא לרבא אליבא דר"ע כמו דגרס הרשב"א ז"ל הכא רבא בשם מקצת ספרים הא רבא ורבא אשי דאוקמי טעמא דר"ע התם משום דאין חייבין עליהן סקילה כנערה המאורסה ולדידהו ר"ע לא נפיק לבר מהלכתא ולעולם יש זיקה ס"ל והדרא קושיא לדוכתי א"ו מדפריק הכין אביי לרבא בהדיא שמעינן דלכו"ע אחות אשה מן הנשואין דחי לה לגמרי וכו' וכו' עיי"ש ע"כ שפיר ניחא דרבא לא פליג עם אביי רק אליבא דמ"ד דיש זיקה דרבא ס"ל כיון דיש זיקה לא אתי איסור פצוע דלאחר הזיקה ומפקע לזיקתה ואביי פריק לי' בהדיא דאפילו יש זיקה נמי נדחית דחי' גמורה דלא משמע לי' לחלק בזה ומכאן הוכחת הרשב"א ז"ל (בדף מ"א) דאפילו למ"ד יש זיקה נמי נדחית דחי' גמורה מדפריק לי' אביי לרבא בהדיא ולא מחלק ביש זיקה לאין זיקה אבל רבא בוודאי מחלק בזה ולא קאמר הך דינא שלו בנפלה לו ולבסוף נפצע דעדיין זקוקה לחליצה רק אליבא דמ"ד יש זיקה אבל אליבא דמ"ד אין זיקה בוודאי רבא נמי מודה עי' ברשב"א ז"ל (ד' מ"א) ותמצא כן ולפיכך שפיר הקשה הרשב"א ז"ל על הענין דהותרה ונאסרה כיון שנפטרה לגמרי ד"ת האיך תחזור לזיקתה ול"ל כקושיין לעיל דילמא ס"ל כרבא בנפלה ולבסוף נפצע דעדיין לא נפטרה לגמרי ז"א דהא רבא לא קאמר כי אם אליבא דמ"ד יש זיקה אבל למ"ד אין זיקה גם רבא מודה ולפיכך פריך אליבא דרב דס"ל במס' יבמות (דף י"ז) דאין זיקה וגם אפילו למ"ד יש זיקה מ"מ לענין דינא קי"ל כאביי דס"ל דאין חילוק דאפילו למ"ד יש זיקה מ"מ נדחית דחי' גמורה ע"כ הקשה שפיר האיך קי"ל לענין דינא דהותרה ונאסרה וכו' חוזרת לזיקתה ודייק הרשב"א ז"ל בלשונו הטהור א"כ היכי קאמר רב בגמ' מתה אשתו מותר ביבמתו ואנן נמי דקי"ל רב בהא וקי"ל נמי דנשואין דוחין ליבמה דחי' גמורה והילכך אם עבר ונשא אשתו נפטרה יבמה והלכה לה א"כ איך איפשר שלאחר שתמות אשתו תחזור היבמה אצלו שכבר נפטרה וא"ת דלא אמרו אלא במקדש אחותה שלו נפטרה עדיין לגמרי לא היא דהא לרב אין הפרש בין אירוסין לנשואין דאין זיקה ס"ל כדאמרין וכו' ע"כ: הא קמן דכל קושייתו לא הוי כי אם לפי מה דקי"ל דלא כרבא והאיך קי"ל דהותרה ונאסרה וכו' חוזרת לזיקתה וכן אליבא דרב נמי קשה ע"כ מסיק שפיר הרשב"א ז"ל דלאו לזיקתה חוזרת אלא התירא בעלמא וכו"ל היוצא לנו דלרב בוודאי הא דהותרה ונאסרה וכו' חוזרת להתירא לאו לזיקתה כי אם להתירא מטעם שכ' הרשב"א ז"ל משום דכיון דבשעת נפילה הותרה שוב אי אפשר למיקם עלה באיסור אשת אח: והשתא דזכינו בע"ה לדברים הללו נבואה לענין דידן ויתורץ כעין חומר בע"ה דהנהלכאורה קשה לרבא דמוקי הברייתא דפצוע דכה דאתיא אליבא דר"ע מדקתני סריס אדם בר חליצה הוא ואלמא בקהל עסקינן כתוס' (בדף ע"ט ע"ב) וקשה הא לר"ע הוי ח"ל פטורים אף מחליצה וע"ז משני שם שנפלה ובסוף נפצע וע"כ ניחא הברייתא אפילו לר"ע וקשה האיך מתוקמא הברייתא כר"ע א"כ היכי קתני בברייתא דאם בעלו קנו דאפילו לפי האוקימתא דרבא (בדף כ' ע"ב) דח"ל אינו מתייבם משום גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה אבל מדאורייתא עולה ליבום ולפיכך ניחא הברייתא דאם בעלו קנו מ"מ יקשה הא הוא מוקי הברייתא אליבא דר"ע ולר"ע בוודאי חייבי לאוין אינן עולין ליבום מדאורייתא וא"כ קשה אם בעלו אמאי קנו ואלא אליבא דר"ע דהוי קשה לן אף מחליצה ומ"מ ניחא אליבא דרבא בתירוץ דידי' דנפלה ולבסוף נפצע לענין

חליצה ע"כ לענין אם בעלו קנו נמי מספיק הך תירוץ א"כ מאי מקשה לרב דס"ל אליבא דרבנן דח"ל אינו עולה ליבום מדאורייתא אם בעלו אמאי קנו הא לדידי' לא קשה דכבר תירץ דנפלה לו ולבסוף נפצע ואי דנפלה לו ולבסוף נפצע אינו מספיק על הסיפא דאם בעלו קנו א"כ קשה דמאי פריך לרב דה"ל אליבא דרבנן דח"ל אינו עולה ליבום מדאורייתא אה בעלו אמאי קנו א"כ יקשה לדידי' גופא דמוקי הברייתא כר"ע דבוודאי יקשה אם בעלו אמאי קנו: אכן הענין הוא כך דרבא מוקים שפיר הברייתא כר"ע דס"ל דח"ל כחייבי כריתות ולא בני חליצה ויבום ניהו ומ"מ לא קשה אם בעלו אמאי קנו משום כי היכא דמספיק לן בהך תירוץ דנפלה לו ולבסוף נפצע לענין חליצה הגם דלר"ע אף דלאו בני חליצה ניהו מ"מ ס"ל לרבא דנפלה לו ולבסוף נפצע בעי חליצה דזקוקה עדיין לחליצה משום דאיסור פצוע בא אחר הנפילה וע"כ עדיין זקוקה לו ובטי חליצה לאפקועי זיקתה ה"נ לענין יבום נמי זקוקה ועומדת היא אף לענין יבום דהגם דהוי איסור פצוע דהוא כחייבי כריתות לר"ע ומ"מ כיון דהאיסור בא אחר הנפילה עדיין העשה דיבום רבוצה עלה והוי האיסור דפצוע כמו ארי' רבוץ על היבמה ואינו מניח לו לקיים מצות יבום או כמו שהיה אחד סוגר היבמה בחדר ואינו מניח נו להיבם לבעול את יבמתו וה"נ היבמה הוי יבמתו וזקוקה לו לחליצה וליבום רק שהאיסור הפצוע אינו מניח לו לקיים מצות יבומין אבל האיסור פצוע אינו מבטל עשה דיבום כיון דנפלה לו ולבסוף נפצע וכמו דאיתא בתוס' ז"ל (דף מ"ד ע"א) וא"ת וחרש וחרשת דאינו עולה לחליצה ועולין ליבום וי"ל דחרש וחרשת בני חליצה ניהו אלא דפומי' הוא דכאיב להו ע"כ והוא כמו דאיתא בתוס' ז"ל יבמות דף ס"ו) גבי ערל וכל הטמאים דפומי' כאיב להו עיי"ש וה"נ אליבא דרבא דאיסור פצוע אינו מבטל העשה דיבום והזיקת יבומין קאי ועומדת רק דלא מצי לקיים המצות יבום משום האיסור דפצוע דהוא כמו ארי' רבוץ עלה וכיון דאיכא זיקת יבומין עלה לפיכך שפיר אם בעלו קנו וקנאה בזיקת יבומין והגם דהאיסור פצוע דרכב עלה הוא בר מבטל קנין ואין מקום קנין בפצוע דכה אליבא דר"ע והאיך קנאה להיבמה כיון דאיכא איסור פצוע שאינו מניח מקום לחול הקנין מ"מ אם בעלו בזיקת יבומין קנאה בזיקת יבומין א"צ מקום קנין כמו דאיתא במתניתין (דף נ"ד ע"ב) הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין ער בין ישן וכו' אפילו אנוסים ובלא כוונה קנאה ויליף לה בגמ' מקרא יבמה יבוא עליה מ"מ וכן חרש וחרשת דהוי בני יבום וקנאה עי' בירושלמי (בפ"ו דיבמות) וא"כ לפ"ז בישן דבוודאי אינו מקום קנין דהא אינו קונה אשה בעלמא בישן ואעפ"כ יבמתו קנה משום גזה"כ דיבמה יבוא עלי' כיון דעושה הביאה נקנית לו אף שלא במקום קנין אלמא דביאת יבומין א"צ דרך קנין א"כ ה"נ אם בטלו קנאה בזיקת יבומין כיון דאיכא עלה זיקת יבומין ורק דרבוץ עלה אריה האיסור דפצוע ע"כ אם עבר ובעל בזיקת יבומין הרי בזיקת יבומין קנאה בביאה ולא איכפית לן בהאיסור הפצוע דאינו מניח מקום קנין כיון דזיקת יבומין לא בעי דרך קנין והגם דאין קנין בפצוע דכה הא ה"נ בישן אין קנין ובאונס ואעפ"כ מגזה"כ שפיר נקנית לו וה"נ דכוותיה ע"כ שפיר ניחא אליבא דרבא דמוקי מתניתין כר"ע ומספיק לי' בתירוץ דידיה בשנפלה ולבסוף נפצע דע"י הסברא דנפנה לו ולבסוף נפצע שפיר ניחא האי דואם בעלו קנו: ועכשיו דזכינן לזה מתורץ עניננו בטוב טעם דרבא מוקים שפיר הברייתא כר"ע ואפ"ה לא קשה אמאי אם בעלו קנו משום דנפלה לו ולבסוף נפצע הוי שפיר תרוצא

לדידיה אבל לרב שפיר הקשה דרב לא מצי קאים בהך תירוצא דידיה בשנפלה לו ולבסוף נפצע דממנפ"ש האיך מתוקמא הברייתא לא כר"ע ולא כרבנן אי יתוקם בנפלה ולבסוף נפצע דכר"ע לא מצי לאוקמיה בשנפלה לו ובסוף נפצע דזה אינו דהתינח אם בעלו קנו כנ"ל כיון דיש עלה זיקת ביאה לא אכפית לן מה שאיסור פצוע אינו מניח מקום לחול הקנין משום גזה"כ דביאה בזיקת יבומין לא בעי דרך קנין אבל יקשה לר"ע האיך חולצת הא ח"ל כחייבי כריתות.

דמי ולא בר חליצה ואי דנפלה לו ולבסוף נפצע דעכשיו זקוקה ליבום אבל ז"א דא"כ האיך מהני לה חליצה הא רב לשיטתו ס"ל בירושלמי דחליצה קנין ולפיכך במקום דלא שייך קנין לא שייך חליצה כמו שכתבתי לעל בשם הירושלמי ואנן קיי"ל בכמה דוכתי דחליצה בעי כוונה כדאיתא בכמה דוכתי נתכוין הוא ולא נתכונה היא חליצתה פסולה עד שיתכונו שניהם דבעינן דרך קנין שהוא מתכוין להקנותה לעלמא והיא תתכוין לקנות את עצמה ממנו עי' בשו"ע אה"ע משום דבחליצה ליכא גזה"כ כמו ביבום דאינו צריך דרך קנין וע"כ בעי דרך קנין וא"כ אליבא דרב האיך יתקיים חליצה גבי ח"ל אליבא דר"ע ואפילו שנפלה לבסוף נפצע דהשתא זקוקה לו מ"מ האיך מהני בה חליצה דהא אין כאן מקום קנין ולשיטת רב דחליצה קנין אמרינן בהדיא בירושלמי אליבא דרב מתניתן פליגא על רב שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה משום ר"י ב"ב אמרו אומרינן לו המתן עד שיעשה אחיך מעשה כו' מת יבם מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה הדא מסעיא למ"ד חליצה פטור ברם כמ"ד חליצה קנין ויש אדם מתכוין לקנות שתו אחיות כאחת וכפי' המפרשים ז"ל דהגם דאשת אחיו בעי חליצה אבל האיך שייך חליצה גבה דהאיך שייך קנין באחות אשה [ומתריך שם פתר לה לאחר מיתה וכו' עיי"ש] וא"כ אליבא דרב ה"נ יקשה האיך שייך קנין בפצוע דכה והגם דזקוקה לחליצה אבל האיך שייך חליצה גבי פצוע דכה אליבא דר"ע.

ובשלמא ביאה שפיר ניחא דאם בעלו קנה משום דביאת יבומין לא בעי קנין מגזה"כ אבל מחליצה קשה לשיטת רב ע"כ בוודאי לא מצי רב לאוקמי' הברייתא כר"ע וכתירוצא דרבא כשנפלה לו ולבסוף נפצע כנ"ל ז"א דא"כ יקשה מחליצה כמו דמקשה בירושלמי ויש אדם מתכוין לקנות שתי אחיות כאחת [וגם לשון הירושלמי מסעיא לדברינו כנ"ל ויש אדם מתכוין לקנות דחליצה בעי כוונה לקנין לרב דס"ל דחליצה קנין]: ואי דרב מוקים הברייתא כרבנן דס"ל מגזה"כ ועלתה יבמתו דעולה לחליצה ואינו עולה ליבום וא"כ שפיר ניחא הברייתא דואם בעלו קנו משום דנפלה לו ולבסוף נפצע והגם דלרב גזה"כ הוא אליבא דרבנן דח"ל אינן נדחה מפני עשה דיבום ואסור לו ליבומי אבל בנפלה ולבסוף נפצע לא אלימא לאפקועי זיקתה כמו אליבא דרבא ויתוקם הברייתא כמ"ד יש זיקה ז"א אליבא דרב דהא רב לשיטתו ס"ל דיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להתירא ורבא גופי' (בדף מ"א) במכלתין מפרש כן לטעמא דרב וכמו שכתבתי לעיל בשם הרשב"א ז"ל דלאו למימרא שתהא זקוקה לו לחלוץ ולייבם ז"א משום דרכי נועם אלא כלומר מותרת לו בלבד שאם רצה לכונסה רשאי וטעמא דמילתא משום דכיון דבשעת נפילה הותרה לו שוב אי אפשר שתיאסר עליו משום אשת אח אלא משום דמקדש אחותה הוא דנפטרה והילכך כ"ז שאשתו קיימת קאי עלה דיבמה באיסור אחות אשה והשתא דמתה אשתו חזרה היבמה להתירא הראשון וכמו דאמרינן בפ"ק דמי איכא

מידי דמעיקרה הותרה לו והשתא קאי עלה באיסור אשת אח וכמו שכתבתי לעיל בשם הרשב"א ז"ל וליכא עלה רק איסור דאחות אשה לחוד ולא איסור דאשת אח משום דכיון דמעיקרא הותרה לו שוב אי איפשר שתאסר משום אשת אח: ובהך מימרא דרב גידל אמר רב א"ק ועלתה יבמתו שיש לך יבמה אחת שעולה לחליצה ואינו עולה ליבום הקשה הרשב"א ז"ל דניליף מהכא בעלמא דאין עשה דוחה ל"ת ומתרץ הרשב"א ז"ל שאני הכא דיבום חידוש הוא שהרי אסרה תורה אשת אח בכלל שארי עריות וכיון שכן מה שחידש והתיר התיר מה שלא התיר נשאר באיסורו הראשון ואין להקשות למה לא התיר יותר דאין לך בו אלא חידוש בלבד עכ"ל תוכן דבריו הקדושים דלאו גזה"כ הוא דח"ל אינה עולה ליבום משום דגזה"כ הוא דל"ת דחייבי לאוין לא נדחית מפני עשה דיבום ז"א אלא דאם היה העשה דיבום בוודאי היה נדחית הל"ת מפני העשה כמו בעלמא דעשה דוחה ל"ת אבל הכא הוי גזה"כ דבמקום ח"ל לא התירה התורה כלל לעשה דיבום והוי באיסורא דאשת אח וא"כ אליב דרב לא משכחת לה הדין דחייבי לאוין אינו עולה ליבום רק בנפלה לו כשהוא פצוע דכה בשעת נפילה ע"כ גזר רחמנא שלא חלה ליבום מפני האיסור דאשת אח דלא התירה תורה הכא אבל כשנפלה ולבסוף נפצע קשה למה אינו מייבם לכתחילה דממ"נ משום האיסור דח"ל ז"א דהא חייבי לאוין נדחית מפני עשה דיבום כמו בכ"מ דעשה דוחה ל"ת ואלא משום איסור דאשת אח דגזר רחמנא במקום ח"ל ז"א דכיון שנפלה לו קודם שנעשה פצוע דכה והותרו לו שוב אי אפשר למיקם משום אשת אח כמו דס"ל לרב בהותרה ונאסרה וכו' חוזרת להתירא הגם דליכא זיקה לשיטת רב אבל מ"מ איסור דאשת אח נמי ליכא מכיון שהותרה מתחילה מן איסור דאשת אח שוב אי איפשר למיקם עלה משום איסורא דאשת אח וא"כ למה אינו מתייבמת לכתחילה ולמה נקט הברייתא דווקא אם בעלו קנו וא"כ להנך תרתי מימרא דרב מירושלמי דחליצה קנין ולמימרא דרב בבבלי (דף מ"א במכלתין) דהותרה ונאסרה וכו' אליבא דהרשב"א ז"ל לא יכול רב לשיטתו לאוקמי הברייתא בתירוצא דרבא שנפלה לו ולבסוף נפצע דזה לא יתכן לשיטת רב בין לר"ע בין לרבנן דלר"ע ה"י ניחא האי דואם בעלו קנו אבל לכתחילה אסור ליבם דהא אין הטעם דח"ל אינו עולה ליבום משום איסורא דא"א אליבא דר"ע כמו לרבנן ע"כ לא מצי ליבם לכתחילה בשלמא לרבנן דח"ל מצד עצמן עולים ליבום רק משום איסורא דאשת אח שפיר קשה בשנפלה ולבסוף נפצע למה אינו מיבם לכתחילה אליבא דרב דס"ל הותרה ונאסרה וכו' חוזרת להתירא לדעת הרשב"א ז"ל מאחר שהותרה בשעת נפילה משום איסור דא"א שוב אי איפשר להאסר משום א"א אבל לר"ע דחייבי לאוין כחייבי כריתות דמי ומצד עצמן אינו עולה ליבום ע"כ אפילו בנפל לו עד שלא היה פצוע דכה והותרה משום איסור א"א.

אבל כשנעשה פ"ד אסורה ליבום משום איסור פ"ד גופי'. ע"כ אינה מתייבמת לכתחילה רק בדיעבד אם בעלו קנו כדברינו לעיל א"כ לר"ע היה ניחא האי ואם בעלו קנו אבל תקשי מחליצה אליבא דרב דס"ל דחליצה קנין כנ"ל ואי יתוקם הברייתא כרבנן והיה שפיר ניחא חליצה דמהני חליצה אבל תקשה ואם בעלו קנו ואם כן שפיר פריך רבא על רב דאי סלקי דעתך מדאורייתא לחליצה רמיא וליבום לא רמיא מה יעשה בברייתא ואם בעלו קנו.

דלא מצי רב למוקם כתירוץא דרבא כשנפלה ולבסוף נפצע דלתרתי מימרא זידיה לא יתוקם הברייתא לא כרבנן ולא כר"ע דלר"ע יקשה מחליצה ולרבנן תקשה מואם בעלו קנו. ע"כ שפיר פריך אליבא דרב מברייתא ואלא אמר רבא אלמנה מן האירוסין נמי עשה ול"ת הוא ואי יקשה אמאי אם בעלו קנו הא אף לכתחילה מותר דהא ח"ל גרידא עולה ליבום כקושית הגאון רע"א ז"ל ז"א דרבא לטעמו מוקי הברייתא באמת אליבא דר"ע דס"ל דסריס אדם בר חליצה הוא כסוגית הגמ' (דדף ע"ט) וכגי' הרשב"א שם דגרס רבא וכאוקימתא זידיה שנפלה ולבסוף נפצע הדר מסיק דלעולם מדאורייתא אינו עולה ליבום משום דאפשר בחליצה ואעפ"כ לא קשה מברייתא דואם בעלו קנו משום אוקימתא זידיה (בדף ע"ע) הנ"ל דנפלה לו לבסוף נפצע וכנ"ל דס"ל דנפלה ולבסוף נפצע דעכשיו זקוקה ליבום ואליבא דר"ע אבל הגמ' אזיל לטעמי' דהגמ' לא ס"ל כל עיקר הסברא דרבא בנפלה ולבסוף נפצע כדפריך אביי (בד' ע"ט) וליתי איסור פצוע ונידחי עשה דיבום מי לא תנן ר"ג אומר וכו' ואלא אמר ר"י האי תנא הך תנא דר"ע הוא דאמר מחייבי לאוין דשאר וכו' ואיתותב רבא במימרא זידיה בנפלה ולבסוף נפצע דהוי זקוקה וס"ל להגמ' דלא כרבא בזה אלא אפילו למ"ד דיש זיקה מ"מ כשנעשה פצוע דכה שוב אינה זקוקה ע"כ פריך שפיר הגמ' מתיבי ואם בעלו קנו ואי בנפלה ולבסוף נפצע ז"א דהא הגמ' איתותב לרבא גם בזה ואתא שפיר הכל בעזרת ה' ודו"ק: הרא"ש הלכות חלה חמשה דברים חייבין בחלה החיטים מנה"מ מנחות (דף ע"א) אמר רשב"ל אתיא לחם לחם ממצה כתיב והיה באכלכם מלחם הארץ והתם כתיב לחם עוני והתם גופיה מנ"ל אר"ל וכן תנא ראב"י א"ק לא תאכל עליו חמץ וגו' דברים הבאים לידי חמץ וכו' יצאו אלו שאינן באים לידי חמץ אלא לידי סרחון ע"כ דברי רבינו ז"ל ויש להקשות דאיתא במתניתין לקמן עיסה שנילושה במי פירות חייבת בחלה ואמאי כיון דלמידין ממצה דבעינן ה' מינים שיהא ראוין לבוא לידי חו"מ כמו מצה וגבי מצה כתב הה"מ ז"ל בפ"ו מחו"מ דאין יוצאין במצה הנילושה במי פירות משום שאינו בא לידי חו"מ וכן כ' המג"א ז"ל בס' תע"א ע"ש ולפ"ז בעיסה שנילושה במי פירות צריכה להיות פטור מן החלה דאינו בא לידי חו"מ כמו מצה.

ומה שפסק רבינו ז"ל לקמן בס' ג' דעיסה שנילושה במי פירות פטורה מן החלה לאו משום זה הוא זה אלא משום דמי פירות אינן מחברין לחלה ופטורה מטעם דאינו חיבור בחלה ע"ש והרי הרא"ש ז"ל גופיה ס"ל לענין דינא דאם נתערב בה מים חייבת בחלה לד"ה והרי הרא"ש ז"ל גופיה ס"ל במס' פסחים דמי פירות עם מים לא הוי אלא חמץ נוקשה ולא חמץ.

ולפי מה שמבואר בפנים בחידושנו קפדינן על חלה שיהא ראוי לביא לידי חמץ ברור ולא לחמץ נוקשה וגם לפי הירושלמי שמביא רבינו ז"ל לקמן דנילושה בשמן לד"ה חייבת בחלה והא נילושה בשמן אינו בא לידי חו"מ כמו דאיתא במס' פסחים (דף ל"ה) עיסה שנילושה ביינן ושמן ודבש וכו' הו"ל מי פירות ואינן מחמיצין ע"ש ובשלמא לפי הטעם הראשון דירושלמי משום רבוי ומיעוט ניחא אבל לפי הטעם של חמץ ומצה דתפס רבינו קשה: ונראה לפענ"ד דבזה לא דמי חלה למצה דבמצה ט אינו יוצא בנילושה במי פירות משום דאינו ראוי לבוא לידי חו"מ ואנן בעינן דהעיסה הזו דנפיק בה ידי חובתו תהא ראוי לבוא לידי חו"מ דזה דכתב רחמנא הא דבעינן ראוי לבוא לידי חמץ הוא לאו

דבלא"ה אינו נקרא לחם אלא דזה הוי תנאי אחריתי בדיני מצה דבעינן שתהא ראוי לבוא לידי חו"מ ולא משום לתא דלחם רק אנן למידין לחם לחם ממצה כמו הלחם דמצה הוא דבר שראוי לבוא לידי חו"מ כן בחלה נמי בעינן ראוי לבוא לידי חו"מ אבל אם בא ממין הבא לידי חימוץ בוודאי לחם נקרא כיון דהמין שלו בא לידי חו"מ א"כ מאי איכפית לן בנילושה במי פירות דהעיסה הזאת אינו ראוי לבוא לידי חו"מ ז"א דהא דלא בא לידי חו"מ לאו משום דלא הוי ממין לחם ז"א אלא דהוא עצמו הוי ממין לחם והא דלא בא לידי חמץ הוא משום דבר אחר מעכבו מלבא לידי חמץ ואנן לא בעינן בחלה חו"מ כי אם על לחם לבד הקפיד הכתוב אבל לא על חמץ ולכן אם העיסה הזאת אינו ראוי להחמיץ משום מי פירות מה"ת נימא דלאו לחם הוא ז"א אלא מכיון דבא מה' מינין לחם הוא אע"פ שאינו ראוי לבוא לידי חמץ אבל במצה הגם דבא מה' מינין ונקרא לחם אבל הקפדה אחרת יש בו שהקפיד עליו הכתוב שיהא ראוי לבוא לידי חו"מ ולא משום לתא דלחם וזה ברור וכן מוכח מדברי רבינו ז"ל לקמן בסה"ח וכן הארכתי בזה בחידושי בפנים ע"י בשיטה דגרירה ובשיטה דטכ"ע ודו"ק: שם מצטרפין זע"ז תנא כוסמין מין חיטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין פרש"י ז"ל במנחות הא דקתני כמתניתין ומצטרפין זע"ז לא שיצטרפו כולם יחד אלא צירופן כמו ששנוין בברייתא וכו' ובירושלמי דריש מכלתין פריך ממתניתין דקתני וכולן מצטרפין זע"ז אמתניתין דפ"ב וכו' כאן בבלול כאן בנשוך וא"ת בנשוך האיך מפרישין חלה מזע"ז והא תנן (בפ"ב דתרומות) כל שהוא כלאים זב"ז לא יתרום מזע"ז ובריש כלאים תנן דחיטים וכוסמין כלאים זב"ז וי"ל דתרומה הניטלת מן התבואה מפרישין מן הדומה בתבואה ובחלה מן הדומה בעיסה והכי איתא בירושלמי כוונת רבינו הוא על ירושלמי (דפ"ד דחלה) דגרסינן שם ר' כהן בשם רבנן דקיסרין אין החיטים מצטרפין עם הכוסמין מפני שהוא מינו אלא שהוא דומה לו ע"ש ועי"ל כשיש לכל אחד כשיעור אין מפרישין ממין על שאינו מינו וכו'.

וכו' וכפי סברת רבינו ז"ל כן כתבו התוס' ז"ל במס' מנחות (דף ע' ע"ב) ובסברא העצומה הזאת מה יומתק דברי הגמ' בריש מכלתין ר"א שאל מהו שיביא עומר מהן וכפי שמבואר בחידושי בפנים ע"ש: את זה אני תמה בדברי רבינו ז"ל דלמה השמיט הך דינא דחדש דתני במתניתין דדווקא אלו ה' מינים ותו לא ולא מצאתי בדברי רבינו ז"ל את הדין הזה דחדש אינו נוהג רק בה' מינין ובדברי רבינו ז"ל במס' פסחים (בפ' ע"פ) ג"כ לא כתב זאת: שם אלו חייבין במעשר ופטורין מן החלה האורז והדוחן והפרגים והשומשמים והקטניות ופחות מה' רבעים בתבואה הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין וחלת המסרת והמדומע פטורין מן החלה כתב המעי"ט ז"ל הא דפטור דווקא כשאין בחלה שיעור חיוב חלה וכי הא דלקמן ס' ו' וכ"כ הר"ש ז"ל וכן דקדק מן הירושלמי עכ"ל ולכאורה לא מצאנו לרבינו בס' ו' הדין הזה דהתם קאי בישראל שעשה עיסה בשותפת עם הנכרי דכ' שם רבינו בענין אם יש בשל ישראל כשיעור חייבת בחלה לא דמי להך דהכא דהתם חלק הנכרי אינו פוסל חלק של ישראל ואינו עושה לחלק הישראל כאלו הוא של נכרי ע"כ שפיר חייבת בחלה כשיש בשל ישראל כשיעור אבל הכא במדומע הרי חלק התרומה מדמע גם לחולין וגם החולין נחשבין כמו תרומה מדרבנן [ע"י בתוס' ז"ל מס' נדה דף מ"ז ע"א] א"כ אינו ענין הך דמדומע להך דרבינו מס' ו' ועוד קשה לי אי ס"ד

דמיירי שאין מן החולין כשיעור א"כ למה תני במתניתין ענין חדש בפטורי דחלה משום מדומע הא אפילו לא הוי דין דמדומע כדין תרומה הא בלא"ה פטורה משום שאין בחולין כשיעור וכי עד כאן לא שמענו דפחות מה' רבעים פטורה מן החלה ולמה תלי הענין במדומע ומאי קמ"ל ע"כ נראה דהא דתני מדומע מיירי דנדמע צ"ט סאין חולין בא' של תרומה ולקח ממנה ה' רבעים מצומצמים דפטורה מן החלה וזה לא הוי ידעינן מהך מתניתין דישאל ונכרי שעשו עיסה בשותפת דאם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה ז"א דהתם ידוע לן שאין בשל ישראל כשיעור אבל הכא דלקח ה' רבעים מצומצמים מן המדומע דצ"ט סאין בא' של תרומה כדאיתא בהדיא בירושלמי ר"ל בשם ר"י אפילו סאה אחת שנפלה לתוך צ"ט סאין פי' ולקח ממנה ה' רבעים מצומצמים כדמסיק שם דווקא בה' רבעים וכפי' הר"ש ז"ל ועי' בחידושונו שמה בפנים וקושיתנו הראשונה יש לתרוצי ע"פ קו האמת והצדק לפי חידושינו בפנים בשיטה דמדומע ע"ש ודו"ק: שם ופחות מה' רבעים בתבואה לכאורה היה נראה דה' רבעים יש למודדן בתבואה שכן היתה עיסת מדבר מלא העומר מן היו לוקטים ואח"כ טוחנו ברחים וראיתי באשכנז שהנשים גודשת הקמח לשיעור חלה ותליתי הדבר הזה בשביל שנפח הקמח רב מן נפח התבואה ע"כ דברי רבינו ז"ל פי' שדרך הקמח להיות נתרבה יותר מן התבואה במידה ע"כ ה' רבעים קמח אינו שיעור חלה כי הוא פחות מהשיעור דבעינן לפי מידת התבואה ע"כ היו גודשים הקמח להיות מידות הקמח יותר כדי שיעלה ה' רבעים במידות התבואה ולבסוף מסיק רבינו ז"ל דז"א ממתניתין דפ"ב דמשמע דמשערין ע"פ מידת הקמח ומביא עוד ראייה מדקתני ניטל מורסנן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורין ואי משערין בתבואה אמאי פטור הרי יש כאן ה' רבעים כבתחילה פי' בשלמא אי בעינן מידת הקמח שפיר דלפ"ז הא דבעינן סובן ומורסנן הוא להשלים השיעור לה' רבעים למידת הקמח דבקמח גופא לא היה השיעור ונצטרף ע"י סובין ומורסנן ע"ז קאמר דאם ניטל הסובין מתוכן וחזר לתוכן שוב אינו מצטרף לשיעור ה' רבעים קמח אבל אי נימא דמשערין במידת התבואה וקמח איכא בו ה' רבעים אלא דזה עדיין פחות דבעינן מידת התבואה.

וע"כ לא בעינן שיהא כולו קמח לבד סובין ומורסנן ע"פ מידת התבואה ז"א אלא דגם בהסובין ומורסנן יהא השיעור ע"פ מדת התבואה וא"כ כשיש בו שיעור הקמח לפי מדת ה' רבעים בתבואה וא"כ כשניטל מתוכן וחזר לתוכן למה אינו מצטרף הלא יש בו שיעור ה' רבעים כבתחלה א"ו בקמח משערין וע"כ הסובין ומורסנן משלים לשיעור ה' רבעים קמח ע"כ שפיר אם נטלו מתוכן וחזר לתוכן אינו משלים להקמח דה' רבעים ועכשיו ל"ל דהרי הם כל ה' רבעים בתבואה כבתחלה ודו"ק: שם אמר רשב"ל הללו מעשה אילפס הן ור"י אמר מעשה אילפס וכו' רבינו ז"ל כתב בשם ר"ת דהמתניתין עיסה שתחילתה עיסה וסופה סופגנין תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה מפרש ר"ת דה"פ דתחלתה עיסה ע"מ לעשותה סופגנין כיון דבשעת הגלגול היה עיסה חייבת ורבינו שמשון ז"ל ס"ל דאם עשאה מתחילה ע"מ לעשותה סופגנין פטורה מן החלה והא דקתני תחילתה עיסה וסופה סופגנין פי' דנמלך לעשותה סופגנין אח"כ זה תמצית פלוגתתן וכל אחד הביא ראיותיו ע"ש והא דכתבתי בחדושי בפנים בשיטה דטכ"ע בענין אם אחד עשה חמש עיסות מה' מינין ועירבן ואמר רשב"ל אין לוקין על חלתן ד"ת יאות.

דה"פ אם עשה ה' עיסות מה' מינין כל אחד כשיעור ואח"כ עירבן ואז לאחר שעירבן בטלים ונתבטל ונפקע מהן איסור טבל וכן פ' המפרשים ז"ל ועי' היטב בחידושנו בפנים בסוגיא הנ"ל ולא קשה מהנך ב' שיטות הר"ת ור"ש ז"ל דלכו"ע אם בשעת גלגול לא נתכוין לסופגנין חייבת בחלה ז"א דדווקא לענין עיסה וסופגנין דעיסה הוי חיובא דחלה וסופגנין הוי פטורי דחלה לפיכך אזלינן בתר גלגול ולא אתא פטורי דחלה לבטל הגלגול דעשאה בחיוב דאזלינן בחלה בתר הגלגול וכיון בשעת גלגול עשאה באופן חיוב חייב אבל לענין ביטול לא איכפת לן בתר שעת הגלגול דהלא כל איסורין גמורין בטלים ברוב או בס' כל אחד לפי ענינו ודו"ק: שם עיסה שנילושה במי פירות חייבין בחלה ירושלמי אר"י ב"ח דר"א בן יהודה איש ברתותא היא דתנינן תמן עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום ראב"י איש ברתותא אומר בשם ר"י פסל את כולו ר"ע אומר משמו לא פסל אלא מקום מגעו ומפלפל רבינו ז"ל לענין הלכה אם הלכה כסתם משנה וכו' יוחנן דאמר ד"ה היא אע"ג דר"ע אומר אין מי פירות מחברין לטומאה מודה הוא הכא שמחברין לחלה או כריב"ח דמוקי כראב"י איש ברתותא הא כרבנן לא ועי' בחידושינו בפנים דהארכנו הרבה בזה לענין פסק הלכה לענין זה מכמה מקומות מירושלמי בענין אי חלוק חלה מטבו"י לענין חיבור של מי פירות או לענין חיבור בנשוך לפי פלפולנו שמה בפנים הוי סיעתא לדעת רבינו ז"ל ודו"ק: שם העושה עיסתו קבים ונשכו כו' והא דמצרכי רבנן נשיכה ור"א נגיעה ה"מ לצרף יחד שתי עיסות שאין בכל אחת כשיעור אבל לתרום מן המוקף אפילו נגיעה לא בעינן רק שיהיו סמוכות זו לזו בפנינו כדאמר גבי קנקנים של יין (במס' מעשר שני פ"ג מי"ב) הסמוכין זל"ז דאמר עד שלא גפן תורם מזע"ז כו' וכו' והא דתנן במתניתין ר"א אומר ניטלת מן הטהור וכו' אלמא בעינן נגיעה מן המוקף טהורה וטמאה שאני וכו' עד סוף הדיבור ועי' ברמב"ם ז"ל בפ' המשניות במתניתין דפ"ד דטבו"י ומובא במס' נדה (דף ז') האשה שהיא טבו"י לשה את העיסה וקוצה הימנה חלתה וכו' ע"ש היטב ועי' בחידושינו בפנים בראש פ"ג בסוגיא תיקנו בחלה שתהא ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף וכו' ע"ש היטב ודו"ק: שם המפריש חלתו קמח אינו חלה וגזל ביד כהן העיסה עצמה חייבת בחלה וכו' נראה לפענ"ד אם הפריש עיסה על קמח נמי אינו חלה כמו אם הפריש קמח על קמח או על שאור וראיה לדין זה מירושלמי (פ"ק דחלה) דגרסינן שם מה בין גדיש שנדמע לעיסה שנדמע גדיש שנדמע את אמר חייבת עיסה שנדמע את אמר פטורה וכו' א"ר תנחומא וכו' גדיש שנדמע עד שלא נדמע עבר והפריש ממנו תרומה אינו תרומה (בתמוה) עיסה שנדמע עבר והפריש ממנו תרומה אינו תרומה דתנינן שם המפריש חלתו קמח אינו חלה וגזל ביד כהן ע"כ ואם איתא דשאור על קמח שפיר דמי א"כ גבי חלה נמי משכחת לה דאם עבר והפריש ממנו חלה הוי חלה כגון שהפריש עיסה על קמח אלא ודאי דאפילו מעיסה על קמח לא הוי חלה כן נראה לפענ"ד ודו"ק: השמטות לחבורי מגדל דוד בסוגיא הראשונה דמס' שבת כתבתי שם דשיטת ר"ש אליבא דר"י דשריפת תרומה טמאה הוי מדרבנן נשמט מדפוס דמ"ט דר"י ז"ל דס"ל דהוי מדאורייתא ואיזה הוכחה יש לו מאיזה מקום והראיתי המקום דר"י ז"ל סמך עצמו על המשנה דמס' תמורה דף ל"ג) דקחשיב תרומה בהדי נשרפין ואי ס"ד דשת"ט הוי מדרבנן כדי שלא יבוא לידי תקלה כדפירש"י ז"ל במס' שבת (דף כ"ה) א"כ למה

להו שריפה דווקא הא בביעור אחר נמי לא יבוא לידי תקלה וכן איתא בתוס' ז"ל בשבת (דף כ"ה) ד"ה כך בהדיא דמקשים על רש"י ז"ל ממתניתין דתמורה ומסקי ב' תירוצים א' דלעולם מדרבנן ומ"מ שריפה דווקא משום דדמי לקודש א"נ דבאמת הוי מדאורייתא ע"כ הר"י ז"ל לא ס"ל הסברא דדמי לקודש ע"כ דווקא שריפה וס"ל כתירוץ הב' ודו"ק: בסוגיא שני' דמס' שבת כתבתי למ"ד דבקדשי מזבח דבעינן מחיצה דבחצר אוה"מ יאכלוהו כתיב ואעפ"כ לא נפסלו במסעות משום גזה"כ אע"פ שנסע אוה"מ מקרי ודמי כמו שהוא בתוך החצר ולא מחשבין ליה כמו שהוא נושאים בר"ה כי אם בתוך החצר ה"נ לענין שבת נשמט בדפוס כמו דאיתא במס' סוכה (דף ז' ע"א) מיגו דהוי דופן לסוכה הוי דופן לשבת וכן מיגו דהוי דופן לסוכה הוי נמי דופן לשבת ופרש"י ז"ל מדאגמרה רחמנא למשה דזה הוי דופן ומחיצה לסוכה הוי לענין שבת נמי דופן ועי' בר"נ ז"ל דמסיק דזה הוי מדאורייתא דאמרינן מיגו לקולא דזה ילפינן מסוכה לשבת כמו שכתב באריכות שמה דזה מוכח מקראי דמיגו דהוי דופן לסוכה הוי דופן לשבת ע"כ שמעינן מקרא דאמרינן מיגו לקולא לפיכך קאמר הגמ' בהיפוך נמי מיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה וזה הוי דבר ברור דאמרינן מיגו וה"נ דכוותיה מדאגמרה רחמנא למשה דהוי מחיצה לענין קדשים מיגו דהוי מחיצה לענין קדשים הוי נמי מחיצה לענין שבת ולא קשה מתוס' ז"ל במס' ב"מ (דף נ"ג ע"ב) ד"ה דנפל וז"ל פ"י דנפל רוב מחיצות דאי נפל מקצתה אע"ג דאסור לטלטל בשבת מ"מ מקרא מחיצה לענין אכילת מעשר וקדשים קלים כדאמרינן בר"פ אלו דברים (דף ס"ו) דהיא שמעתא דהלל צריך להעמיד אחר שנפרצו בה פרצות לכך לא היו יכולים להולך סכיניהם בשבת לעזרה לשחוט פסחיהם דקודם שנפרצו היו מותרים כדאמר ר"י עירובין (דף ו') ירושלים אלמלא דלתותי נעולת בלילה חייבין עליו משום ר"ה ואעפ"כ בלילה היו אוכלין פסחיהן עכ"ל אלמא דלא אמרינן מיגו דהוי מחיצה לענין קדשים קלים הוי מחיצה לענין שבת אבל ז"א דבוודאי אין לזוז מן הכלל הזה דאיתא בתלמודא הסברא דמיגו דאגמרה רחמנא למשה דהוי מחיצה לזה בשעת דהוי מחיצה לזה הוי נמי מחיצה לזה והכא שאני דבקדשים קלים לא בעינן מחיצה משום רה"י דהא לא כתב רחמנא בשום דוכתיה דבעינן רה"י לענין קדשים קלים רק דבעינן לפני ה' ע"כ בעינן לפני מן החומה דזה דלפנים מן החומה נקרא לפני ה' אבל לא משום רה"י דנימא מיגו דהוי רה"י לענין קדשים קלים הוי רה"י לענין שבת דז"א דהא לא בעינן כלל בקק"ל רה"י אלא לפני ה' והיכי נימא מיגו דהוי לפני ה' לענין קק"ל הוי נמי רה"י ענין שבת וא"כ בנפל מקצת מחיצות החומה קרינן ביה לפני ה' אע"ג דלא הוי רה"י דאין זה ענין לרה"י והיכי נימא מיגו דהוי לפני ה' לענין קדשים יהא נמי רשות היחיד לענין שבת אבל בקדשי קדשים דבעינן שיאכל באוהל מועד כדכתיב בחצר אוה"מ יאכלוהו וע"כ מדחשבינן ליה לאוהל לענין קדשים הוי נמי אוהל לענין שבת דמיגו דהוי מחיצה לענין קדשים וחצר אוה"מ מקרי הוי נמי חצר אוה"מ לענין שבת ודו"ק: בסוגיא דגיטין בענין חצר של שליח הבאתי הרא"ש ז"ל ממס' ב"ב וכשאמר אדם יזכה כלי זה לחבירו או חצירו זה לחבירו במקח שהוא לוקח מחבירו קנה דחצירו כידו והרי הוא יכול לזכות לחבירו בשל אחרים נשמט בדפוס כוונת הרא"ש ז"ל דכוונתו דמזכה החצר ללוקח על הקנין ומשאיל ליה הרשות כמו שכ' התומים ז"ל דזה הוי בשאילת הרשות וזה מבואר בפנים וכן מבואר בהדיא בלשון הרא"ש ז"ל במס'

ב"ב שם וז"ל שם משנתמלאת המידה היא מושאלת ללוקח וקנה כדרך שקונה לוקח בכליו כי כן דעת הסרסור שתהא מושאלת ללוקח כשנתמלאה וכשאמר אדם יזכה כלי שלי לחבירו או חצירו שלי לחבירו במקח שהוא לוקח מחבירו קנה דחצירו כידו והרי הוא יכול לזכות לחבירו בשל אחרים מדברים האלו מוכח דמזכה החצר ללוקח על הקנין כמו כלים של הסרסור וכן מבואר בהדיא בלשון הרמ"א ז"ל בשו"ע חו"מ ס' ר' וז"ל מיהו אם שכר המקום שמונח בו או נתנו לו במתנה ובקנין או אפילו בדיבור בעלמא קנאו דהשתא הוי ברשותו וקונה לו והא דמהני דיבור בעלמא היינו ברשות אחר אבל אם מונח ברשות המוכר ואומר יזכה חצירי ללוקח במקח שקונה ממני לא קנה עד שישכיר לו מקומו ויקנה לו בא' מדרכי הקני' טור ס"ד בשם הרא"ש ור"י בס' מישרים נתיב י' ח"ב עכ"ל הרי בהדיא דברשות אחר מהני דיבור בעלמא כמו קנין ברשות המוכר דהשתא הוי ברשותו וקונה לו.

וכן כתב ר"י בס' מישרים הנ"ל בהדיא וז"ל יכול אדם לזכות לחבירו חצירו או כליו כדי שיזכה בו לוקח ממוכר כגון פירות מופקדין אצל המוכר שיאמר לו נפקד במצות מפקיד קני או שוכר לו מקומו אבל לזכות לאחר שיקנה משלו אינו יכול לזכותו אלא ע"י אחר ולא בדיבור בעלמא שיאמר הוא בעצמו יקנה לו חצירי וכ"כ התוס' ז"ל וכו' הרי בהדיא דמזכה החצר ללוקח וכן מבואר בהדיא בסמ"ע ז"ל וז"ל ז"ל הב"י וד"מ ונראה מדברי הרמב"ן ז"ל אם קיבל עליו הנפקד שיהא מעתה רשותו של הלוקח לא מהני א"כ קיבל עליו מדעת המוכר וכו' הרי בהדיא דמזכה הרשות להלוקח הקנין הארכתי בזה ודו"ק: בסוגיא דב"מ קצרתי מעט בפנים ולא כתבתי כל הצורך ואבאר עתה תוכן הענין הוא כך שטענת הלוה שא"י אם נאבד המשכן הו"ל כאומר לא ידענא אם פרעתיך דלא גרע מספק פירעון שקודם הלוואה שכ' הש"ך ז"ל (בחזו"מ סי' ע"ה) דהוי כא"י אם פרעתיך משום דהחייב ברור והפטור ספק וה"נ דכוותי' וא"כ הוי מ"מ גמור כמו שמסיק הרמב"ן ז"ל דחמשיין ל"ל בוודאי חמשיין לא ידענא אם פרעתיך דהוי מ"מ וה"נ הוי כאומר חמשיין ל"ל וחמשיין לא ידענא אם פרעתיך דהוי מ"מ והרי הרמב"ן ז"ל ס"ל באינו יודע אם פרעתיך אף במקום דלא הו"ל למידע חייב כדאיתא בבעל התרומת בשם הרמב"ן ז"ל והובא בתומים ז"ל וה"נ אף דלא הוי ליה להלוה למידע אם המשכן ברשותו או לא מ"מ חייב ורק דמ"מ יקשה קושית הרמב"ן ז"ל דלמה הוי מ"מ דהרי באמת ספק לדידן אם נאבד המשכן או לא והרי זה הוי ספק לב"ד בלא טענותיהם דהא אפי' בלא ר"ה נמי חיישינן שמא יוציא הלה את הפקדון עד שמטעם זה לא הניחו רבנן להלוה לישבע שבועתו ורמו שבועה על המלוה שישבע ויטול וכיון דהוי ספק לב"ד בלא טענותיהם פטור הלוי כמ"ש הנתיבות ז"ל בהדיא בס' ע"ה סק"ה דכשנולד הספק לב"ד בלא טענותיהם כמו ספק באונס ספק ברצון פטור הבעל הגם דהוי א"י אם פרעתיך משום דהספק הוא לב"ד בלא טענותיהם והגם שהיא טוענת ברי מ"מ פטור משום דהוי ספק לב"ד בלא טענותיהם וא"כ ה"נ יקשה האיך אתה אוחז את החבל בשני ראשיין דעקרינן השבועה מן הלוה שיכול לישבע משורת הדין כדין כל מודה מקצת משום החשש דשמא ברשותו הוא ואפילו מאמין הלוה למלוה שאינו ברשותו מ"מ אינו יכול לישבע משום חששא דאנחנו חוששינן שמא עיניו נתן בו כמבואר (בחזו"מ סי' ע"ב ועיינן בש"ך ז"ל שם).

והילכך משום הספק שיש לב"ד דשמא ברשותו הוא ע"כ אינו יכול הלוח לישבע. וא"כ לפ"ז האיך הוא מחויב כלל שבועה דמ"מ דהא פטור מן הדינר ה"ד.

ע"ז שפיר משני הרמב"ן ז"ל דכיון דהלוח מודה בעיקר החיוב נאמן המלוח בשבועה לישבע וליטול [ואף דלא תיקנו להמלוח לישבע ויטול מ"מ במודה בעיקר החיוב נאמן לישבע וליטול עיין בספר תפארת ישראל מס' שבועות] ואי בלא ר"ה הוי רק חששא מדרבנן שמא ברשותו והוי הלוח מ"מ טרם שישבע המלוח בפועל אבל לבתר דחידש ר"ה דהוא מדאורייתא א"כ לא הוי הלוח מ"מ עד אחר שישבע המלוח וכיון דמשתבע שאינו ברשותו היכי מצי מפיק ליה וכדברינו בפנים ועכשיו יבואר הדבר באר היטב ודו"ק: בסוגיא דזבחים בקושיא על שיטת הפוסקים ז"ל דבעינן שליחות בכתובה והא דתני במתניתין עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו הוא משום שליחות הקשיתי הא כיון שאמר תחילה הבעל שרוצה לכת' גט לאשתו כדתני א"ל נכתוב גט לאשתך ואמר להן כתובו א"כ למה פסול משום שליחות הא קיי"ל דזכיה מטעם שליחות.

נשמט מן הדפוס כמו שכ' בת"ה ומובא בט"ז ז"ל ביור"ד סי' שכ"ח ס"ק ב' דס"ל שם וכן בגט אם ידעינן דזכות הוא לה וניחא לה בגט לא הוי קפידא כלל מי יקבל הגט במקומה עכ"ל וא"כ ה"נ כיון דביקש הבעל מהן לכתוב גט וניחא ליה א"כ לא הוי מחוסר שליחות כשכתבו אחרים דזכיה הוי משום שליחות כמו שכ' התה"ד ז"ל וכן אפילו כשלא בקש הבעל ולא ידעינן אם ניחא ליה או לא והסופר כותב בביתו להזמין אולי יצטרך לשנה או שנתים ואחר שנה או שנתים צריך הבעל לזה למה הוי מחוסר שליחות הא אפילו לא עשאו שליח שלוחו הוא מטעם דזכין לאדם שלא בפניו והגם דבשעת כתיבה לא היה ידוע אם זכות הוא לו או לאו מ"מ כשיתברר אח"כ דזכות הוא לו שפיר דמי הן אמת באם היה בשעת מעשה ספק חוב ספק זכות אפילו כשיתודע אח"כ דהוי זכות וניחא ליה לא הוי שלוחו כמו שכ' הת"ה ז"ל מובא בקצה"ח ז"ל סי' רמ"ג דמקשה על פס"ד שלו מהא דפ"ב דב"מ (דף כ"ב ע"א) בתורם שלו ברשות דאיתא שם דבעינן דשויה שליח הא לא"ה לא ע"ז כתב ולא דמי כלל דהתם בשעה שנעשה שליחות לא ידעינן כלל אם ניחא ליה אי לא אלא דאח"כ שמעינן מיניה או חזינן מני' דניחא ליה מה שעשה ובעינן למימר למפרע הוי שליח הא לא מהני משום דבעינן למידע בשעה שנעשה שליח דזכות הוא וניחא ליה אבל היכא דבשעה שנעשה שליחות לא ידעינן לא הוי דומיא דאתם עכ"ל זה דווקא גבי תרומה דבשעה שנעשה שליחות הוי ספק אולי הוי חוב כמו שכ' הת"ה ז"ל לעיל מינה דבתרומה דהוי קפידא במידת הבעה"ב במדת בינונית או יפה א"כ היה בשעת שנעשה השליחות ספק חוב ע"כ אפילו כשיתודע אח"כ דהיה זכות לא מהני אבל אם בשעת מעשה לא היה חוב כלל רק ספק אם יהיה זכות וא"כ לכשיתודע דניחא ליה למה לא הוי זכות הגע עצמך באחד שעשה פעולה טובה להבירו באופן שמא יגיע לו טובה מזה הפעולה לבתר שנה או שנתים ואח"כ באמת היה לו טובה ולמה לא הי' לו זכות בשעת מעשה דמזכהו עכשיו אולי יצטרך לזה לבתר שנה או שנתים ולא דמי להתם בתרומה דבשעת שנעשה השליחות היה ספק חובה וזה דבר ברור ולהסברא הזה יש להביא ראיה מנמו"י ז"ל במס' יבמות ס"פ האשה שלום) גבי מזכה גט לאשתו במקום יבם דמספקא לן אי זכות הוא לה אי חובה וז"ל וא"ת מ"מ נשאלה את פיה עכשיו ואם היא רוצה נשמע דזכות הוא לה תירץ הריטב"א בשם רבו ז"ל דמילתא דהוי חובה

אע"ג דלכי יודע אמר ניחא לי אין זכין לו למפרע עכ"ל הרי בהדיא הסברא כדברינו דדוקא במילתא דהוי חובה אע"ג דלכי יתודע אמר ניחא לי אין זכין לו למפרע אבל במילתא דלא הוי חובה ורק ספק זכות ולכי יודע אמר ניחא לי הוי זכין לו למפרע דהלא עשו זכות עבירו דאולי יצטרך לזה וכן מסוגית הגמ' גופיה דמזכה גט לאשתו במקום יבם יש להוכיח אותו סברא דדוקא במילתא דהוי בשעת מעשה ספק חוב אבל אם לא היה ספק חוב רק דעושין לה זכות אולי יצטרך לטובה הזה מה"ת נימא דלא הוי טובה כשעושין דבר בשביל אחד אולי יגיע לו טובה ובפרט שבאמת נתודע אח"כ שנעשה לו טובה ודו"ק: הוכרחתי להניח באמצע חידושים על הרא"ש ז"ל עוד ארבעה דפים בלתי מודפסים לע"ע כי תם כספי כעת ואקוה לה' ית' בל"נ להדפיס הארבעה דפים הנ"ל למען להשלים מספר של חמשים דפים כמו שהי' במחשבתי בתחילת הספר דנא.